YÃHÃ NAAMBIYÃRFÃN SABA

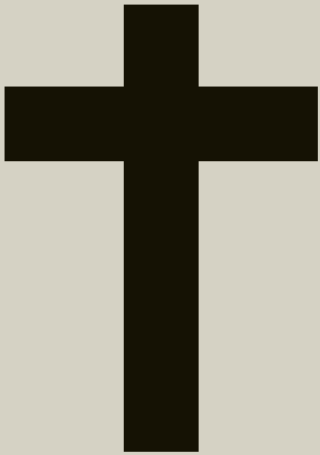

araboro, Eastern: YÃHÃ NAAMBIYÃRFÃN SABA New Testamen

YÃHÃ NAAMBIYÃRFÃN SABA

Karaboro, Eastern: YÃHÃ NAAMBIYÃRFÃN SABA New Testament

copyright © 1993 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Eastern Karaboro

Contributor: WBT Central Zone

All rights reserved.

2020-11-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022
15120496-00e2-503a-8d40-2d7cfcd1ba5b

Contents

Matɛhɛ 1
Marɛkɛ 39
Luke 63
Nsãn 103
Yesu tẽnlɛhɛ tẽŋ 131
Wormefa 170
Kɔrntifa cir 189
Kɔrntifa saba syãŋ wuhu . 205
Galasyifa 216
Yefɛsyifa 223
Filipefa 229
Kolosyifa 234
Tesalonifa saba cir 238
Tesalonifa saba syãŋ wuhu 242
Timuti saba cir 244
Timuti saba syãŋ wuhu . . 249
Tyite 253
Filemu 256
Yebɛrɛfa 257
Syake 272
Pyar saba cir 277
Pyar saba syãŋ wuhu . . . 283
Nsãn saba cir 287
Nsãn saba syãŋ wuhu . . . 292
Nsãn saba tãã wuhu 293
Yudi saba 294
Kayar 296

Matɛhɛ Kapãyĩĩ
Yesu wĩĩ na

Yesu wãlɛ myar
(Luke 3.23-38)

1 Yãhã ke Yesu Crise yĩŋ yi nwoŋ gii laam
wo, ke nwoŋ wãlɛ myar nde, te yrũhũ nwo.
Tuhufar na, Yesu Crise pye Dawide kur kuɛ
puee, Dawide -sẽ pye Brama kur kuɛ puee.
2 Pe wãlɛ myar nde:
Brama pye Yisyake tuhufua,
Yisyake -sẽ pye Dyakuba tuhufua,
Dyakuba -sẽ pye Yudaha ye tuhufua u
cĩĩfa ne.
3 Yudaha pye Farɛhɛ ye tuhufua, Saraha
ne; Tamar pye pe nahafua;
Farɛhɛ -sẽ pye Yɛsroŋ tuhufua,
Yɛsroŋ -sẽ pye Araŋ tuhufua.
4 Araŋ -sẽ pye Aminada tuhufua,
Aminada -sẽ pye Nasũũ tuhufua,
Nasũũ -sẽ pye Samu tuhufua.
5 Samu pye Baasya tuhufua, Arabe pye u
nahafua.
Baasya pye Wobɛdi tuhufua, Wurti pye
u nahafua.
Wobɛdi pye Yisay tuhufua,
6 Yisay -sẽ pye u yĩŋfua Dawide tuhufua.
Dawide pye Salmuu tuhufua, u nahafua
pye Yuri cɔɔ.
7 Salmuu -sẽ pye Worbua tuhufua,
Worbua -sẽ pye Dabya tuhufua,
Dabya -sẽ pye Yasaha tuhufua.
8 Yasaha -sẽ pye Yosafaha tuhufua,
Yosafaha -sẽ pye Yoraŋ tuhufua,
Yoraŋ -sẽ pye Yosyase tuhufua.
9 Yosyase -sẽ pye Syataŋ tuhufua,
Syataŋ -sẽ pye Yakasyi tuhufua,
Yakasyi -sẽ pye Secas tuhufua.
10 Secas -sẽ pye Manasyɛ tuhufua,
Manasyɛ -sẽ pye Manɔ tuhufua,
Manɔ -sẽ pye Syosya tuhufua.
11 Syosya pye Syekonya ye tuhufua u
cĩĩfa ne; koo cãã kẽ pe bii Yiisrɛfa
yigi ga fãnga na kãntraha gaa na,
pe naa n yee Babilɔn.
12 Pe bii Yiisrɛfa yigi ga fãnga na koo
Babilɔn kãntraha na, loo kur ye, Syekonya
pye Salatel tuhufua,
Salatel -sẽ pye Sohobal tuhufua.
13 Sohobal -sẽ pye Yabuhu tuhufua,
Yabuhu -sẽ pye Lyasyim tuhufua,
Lyasyim -sẽ pye Yasɔɔ tuhufua.
14 Yasɔɔ -sẽ pye Sadoke tuhufua,
Sadoke -sẽ pye Kimu tuhufua,
Kimu -sẽ pye Ledyuhu tuhufua.
15 Ledyuhu -sẽ pye Lesyari tuhufua,
Lesyari -sẽ pye Matãŋ tuhufua,
Matãŋ -sẽ pye Dyakuba tuhufua.
16 Dyakuba pye Yosɛfe tuhufua, Yosɛfe
wii tuu pye Maari puai. U Maari
woo kẽ tuu pye Yesu nahafua, Yesu
wii u ma u Crise, ke yĩntaha kẽ, u
Yãhã Yĩndefua.
17 Ma gbe Brama na, ma ba nɔ Dawide
na, wãlɛ sẽnsye resyar pye. Ma gbe
Dawide na, ma ba nɔ cãã gii na pe bii
Yiisrɛfa yigi ga fãnga na Babilɔn kãntraha
na, wãlɛ sẽnsye resyar pye. Ma gbe
Yiisrɛfa wãyigi cãã na, ma ba nɔ u Crise
wãsee cãã* na, wãlɛ sẽnsye resyar pye.

Yesu Crise wãsee
(Luke 2.1-7)

18 Yesu Crise tuu see mii syi dyaŋ le nde:
Pe ba yɛr u nahafua Maari wãwãã wĩĩ na
cɔɔ naa waa kẽ, u myaha ba kẽ Yosɛfe.
Yosɛfe sẽ ba u cã wa gɛ cã wa cɔɔ ye, Yãhã
Yrã Fãnga n u Maari ta u n nii lai ne.
19 U Yosɛfe wii tuu -sẽ ga ba nii u puai,
u pye naweeyɔ̃. U sẽ naa n traha u Maari
lai wĩĩ gbe yi nanihi wo ye, u n yee woo ga
koho kuã u na, waa gɛ ma n yi le cãŋ na
ye.
20 U pye too laangar na; per gaa tuu ba sã
wãy, yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa n pa u ye mlũhũ
wo, ma ba u pye ma yee: «Yosɛfe, yĩŋfua
Dawide kur, ma'a n fya Maari wãsyaŋ na
cɔɔ ye. Ma sẽ yãã, Yãhã Yrã Fãnga kẽ ke
ta u n nii lai ne.
21 U ga ba naa kicar see, ma ba u myaha
taha Yesu, ke yĩntaha kẽ Syayahafua; ma
sẽ yãã, u ga ba u nawee- sya yaha kapee-
wãpyeŋ koho wo.»
22 Yãhã ke bii kai lii cãã pãã yaha ke
kaplãŋ tɔ̃rfua waa yɛ̃ ne, loo kai ne le nii
n pye loo yale wo. U bii yee:
23 «U capua wii tuu sẽ naa cã wa ye,
u ga nii lai ne, u ba naa kicar see.
Pe ga ba u myaha taha Manuɛl.»
Ke Manuɛl yĩntaha kẽ, Yãhã ma wo ne.
24 Yosɛfe n ba yir pe wãy na. Lii u
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ ba yar u na, u n loo pye,
ma Maari sya cɔɔ.
25 U sẽ -sẽ naa n sãy u ne ye, u n sya ba u
naa kicar see. Yosɛfe n u myaha taha Yesu.

2

Kaicãfa mpãy ka, ma ga Yesu yãŋ

1 Yesu ba see Yudɛ kãntraha klo laa wo
pe n yee Betelɛmu. Koo cãã na, Yɛrɔte
kẽ u pye ke Yudɛ kãntraha yahaseefua.
Yesu tuu see wa, kaicãfa mpãy n yir
kãntraha gaa na, yainsaha dar kuɛ ye, ma
pa kungbãy nde wo pe n yee Yurusalɛm.
2 Pe n le yey nawee- ye ma yee: «Kicar
wii tuu see u n pai nii Yiifee- yĩŋfua, u ma

* **1:17 1.17** Yesu wãsee cãã na, pe Yiifee- bii yir wa Babilɔn wo, ma dur ga pe kãntraha na.

na? Ye sẽ yãã, wo u yrompua yãã, u yi
yainde darkuɛ ye, wo n pa wo n pai u sey.»
3 Yahaseefua Yɛrɔte tuu nde luhu, u n
fya, pe Yurusalɛmfa byɛ ne.
4 U n pe Yãhã yũndefa yĩŋfa byɛ yee ba,
ma suhu pe Yãhã kaiyarfa byɛ ne, ma ba
pe yey ma yee: «U Yãhã Yĩndefua Crise ga
see na?»
5 Pe n u yɛ̃ sya ma yee: «U ga ba see Yudɛ
kãntraha klo lii wo pe n yee Betelɛmu.
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua waa bii le yrũhũ yaha
ma yee, Yãhã yee:
6 ‹Ah yii Betelɛmufa, ye klo ma Yudɛ
kãntraha wo;
le sẽ kloŋ tãŋ Yudɛ kãntraha kui byɛ
na ye.
Ye sẽ yãã, yĩŋfua waa ga yi ye klo wo.
U ga ba nii ta nawee- Yiisrɛfa yĩŋ na
mii mbanaha wãŋ syi dyaŋ u mbaa
ne.› »
7 Pe loo pãã wa, Yɛrɔte n pe kaicãfa yee
ba, u sẽ ta waa n yi le cãŋ na ye. U n pe
yey u yrompua yiyale ne.
8 U n pe lɛhɛ wãã Betelɛmu wo ma yee:
«-Ye ka yaa u kicar fla kɛ yɔ̃; ye ma u yãã,
-ye ra yar, ta bya n ka n ga u sey nii ndoŋ.»
9 Pe u yahaseefua kaplãŋ luhu wa, pe
n ke Betelɛmu kãnde sya. Kãnde wo,
pe n u yrompua yãã, wii pe ba yãã wa
yainsaha darkuɛ kãntraha wo. Pe n maha
u yrompua yãã, tuu n fã pe yahasee ye
yãhãyĩŋ na. U kicar tuu pye kaha gii wo,
u yrompua tuu ga nɔ ke kaha yĩŋ ne, u n
yɛr.
10 Pe kaicãfa pe u yrompua yãã ke syi, pe
n nuhu di gboho.
11 Pe n dye ke kaha laam wo, ma u kicar
yãã u nahafua Maari ne. Pe n kãnklũy
gbãã, ma u kicar sey. Loo kur ye, pe n pe
wãn sãhã, ma wãn taa yi wãã u kicar kẽ:
Sãn, tesẽ wusuna ne, tesẽ lasekole waa ter
ne pe n yee myer.
12 Loo kur ye, Yãhã n ba pe yar mlũhũ
wo ma yee, pe ma n dur ga Yɛrɔte fla na
ye. Pe n kãnde laa ter gbe, ma dur tɛr pe
kui wo.

Yãhã Yesu seefa ta pe n fã tɛr u ne

13 Pe kaicãfa pe ba tɛr wa, yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ waa n ba pa u Yosɛfe ye mlũhũ wo,
ma ba u pye ma yee: «Yir, u kicar gbe u
nahafua ne, ma fã tɛr Syipte kãntraha wo!
Kuee koo fla na, ta n sya ba ma yar ma dur
ba! Ma sẽ yãã, Yɛrɔte ga ba naa u kicar kɛ,
woo ga u boo.»
14 Loo na, Yosɛfe n yir, ma u kicar gbe
u nahafua ne, ma fã tɛr pe ne yĩmper wo
Syipte kuɛ ye.
15 U n ga kuee ke fla na, Yɛrɔte n sya ba
ku. Yãhã ke bii kai lii cãã pãã yaha, ke
kaplãŋ tɔ̃rfua waa yɛ̃ na, loo ne le pye. U
bii yee: «N ta Dya yee yi Syipte kãntraha
wo.»

Naam kicar wãboo

16 Yɛrɔte tuu -sẽ ba yi le cãŋ na ma yee
pe kaicãfa sye, pe sẽ dur ba u yar u kicar
wĩĩ ne ye, ncafũhũ n u yigi ma sya ga ta tɛr.
U n yir ma yee, pe pe naam kicar byɛ boo
tãŋ Betelɛmu wo, tesẽ le klo kãnkãy kui
byɛ ne. Pe kaicãfa pe -sẽ ba u yar u kicar
seeyale ne, u n ta, naam kicar pii mpãy pe
sẽ ba tɛr dyɛ- syãŋ yaha ye, pe n poo boo.
17 Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Yermii tuu bii lii
cãã pãã yaha, loo ne le pye. U bii yee:
18 «Pe wram wĩĩ luhu Arma* na, kubɛhɛ ne
busãã.
Arsyɛl kẽ tuu u pii mii wũn.
U wãflaŋ wĩĩ sye, u pii tee mii
pe wee nantãŋ ye.»

Yesu seefa yi u ne ke Syipte wo

19 Yɛrɔte wãku kur ye, yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
waa n maha ba pa u Yosɛfe ye mlũhũ wo,
ke Syipte kãntraha wo.
20 U n u pye ma yee: «Yir, ma u kicar gbe
u nahafua ne, ma dur ga Yiisrɛ kãntraha
na! Ma sẽ yãã, mpãy byɛ pe naa u kicar
wãboo kɛ, pe ku wa.»
21 Loo na, Yosɛfe n yir ma u kicar gbe u
nahafua ne, ma dur ga ke Yiisrɛ kãntraha
wo.
22 U n ga le luhu ma yee, Arkelusi ma u
u tuhufua Yɛrɔte draha gbe, ma nii Yudɛ
kãntraha kui yĩŋ na. Loo n u ta u n fya,
u sẽ sya ma nii Yudɛ kãntraha klo laa wo
ye. Yãhã n u yar mlũhũ gaa wo, u ga nii
Galɛlɛ kãntraha wo.
23 U n ka, maa nii koo kãntraha klo laa
wo pe n yee Nasarɛte. Pe Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa
pe bii lii cãã pãã yaha u kicar wĩĩ na, loo
ne le pye. Pe bii yee: «Pe ga ba naa u yee
Nasarɛtefa naa.»

3

Nsãn nawee- tããfua kayar
(Mar 1.1-8; Luke 3.1-18; Nsãn 1.19-28)

1 Le yale n ba nɔ Nsãn wii u nawee- tãã
naa n yi loho wo, u n yi Yudɛ drawaha fla
wo, ma nii Yãhã kaplãŋ pãã nawee- ye ma
yee:
2 «-Ye le sya ye cã ye kapee- sẽ yɔ̃ ye, -tee
ke miy yaha! Ye sẽ yãã, Yãhã Yai nɔ gbe
taha wa.»
3 Nsãn wĩĩ ne Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Yisa tuu
naa n pãã ma yee:
«Naa waa yĩmbui ne

* **2:18 2.18** Arma pye kusyĩnde Betelɛmu tãy. Faale wo, pe bii nabuar boo le wo. Pe bii wram yay tii le too naboor wĩĩ na, too syi yay kẽ pe le pe naam kicar wĩĩ na. Arsyɛl pye faale Yiifeesya, u gbĩĩ pye Betelɛmu tãy.

le n yir drawaha fla wo ma yee:
‹-Ye Yĩŋfua Yãhã wãpaŋ kãnde gbihi yaha
ke kẽ,
-ye ke kãmbɛhɛ ta ke n sroŋ yɔ̃!› »
4 Nsãn nayroho fai pye yũhũmii sraha
yor, pe ta ma ke tyĩn. U ba sapaha ta ma
u ya pua naa n cɛr nsĩĩ wo. Jĩmblɛ te pye
u digi, sɔ̃r ne.
5 Yurusalɛm klofa naa n pai u ye, Yudɛ
kãntrahafa byɛ ne, ma suhu Yurdane lafeŋ
kuɛfa byɛ ne.
6 Kapee- nkãy pe naa n pye, pe naa ke
tɔ̃r Yãhã ye nawee- byɛ yĩnde na. Nsãn n
-sẽ pe tãã naa n yi Yurdane lafeŋ loho wo.
7 Yiifee- yahaseefa mpãy, Farisyẽ ye,
Sadusyẽ ye ne, poo busãã naa n pai Nsãn
fla na, u n ba pe tãã naa n yi loho wo. Nsãn
n pe pye ma yee: «Nwoho terfa mii! Yoo
ye yar ma yee, tee ga waha wloho yi kãã
te Yãhã kasãhã laam wo, tii te n pai?
8 -Ye naa kayũhũ pye mii katyiyũhũ dyaŋ
ke piiyɔ̃m sa! Loo na, le ga cã tee yi
kãã kapee- wãpyeŋ kãnde wo, ma kayũhũ
wãpyeŋ kãnde gbe.
9 Ye tee le ga ye laam wo, a ye ma wo
faale wãdyaha Brama kur, loo nde wĩĩ na
Yãhã ga ta ye n wlohoyisaha yãã. Ye sẽ
yãã, Yãhã ga waha ntẽmbar nde ta te n wã
klaha nii naweeyɔ̃m, pe n ye draha gbe, pe
nii Brama kur.
10 Ta n ye yar: Mbaapuai gbihi cai ta
nii wa, ma ga katyir cããr te nnen fla na.
Katyigi gii ma yee ke sẽ sa yɔ̃ ye, ke ga ba
cɛr le naa wo.
11 Ndoo, n ye tãã n yi loho wo, loo nde
le yar ma yee, ye ye kapee- miy yaha, ma
kayũhũ wãpyeŋ kãnde gbe. Waa ter -sẽ
ma tuu n pai; u fãnga tɛr ra wãŋ yaha. Ta
syi saa waha nii u tẽntẽle, n u ntãy gbe yigi
u kẽ ye. Woo, u ga ba naa ye tãã Yãhã Yrã
Fãnga ne, tesẽ naa ne.
12 U ma mii nawee dyaŋ tuu ma sẽncrihi
ne u koho wo. U ga sẽmuhu fua yi pua
laam wo. Loo kur ye, u ga u pua le
mploho wo, tuu naa le te sẽmuhu na, naa
gii wãfegeyãã wee ke na ye.»

Yesu wãtããyi loho wo
(Mar 1.9-11; Luke 3.21-22)

13 Loo kur ye, Yesu n yir Galɛlɛ kãntraha
wo, ma pa Yurdane lafeŋ fla wo. U n pa
Nsãn fla na, ma yee Nsãn n u tãã yi loho
wo.
14 Nsãn n yee, woo ga sye ma yee: «Ndoo
kẽ tẽ yai n tãã mboo ye, ah mboo -sẽ maha
n pai ndoo ye!»
15 Yesu n u yẽ sya ma yee: «Tyii le n nii
ke dyaŋ yagaa. Kai- nkãy byɛ ke sroŋ Yãhã
ye, wo yai wo naa ke pye koo syi.» Loo na,
Nsãn n le sya.
16 Yesu tuu tãã wa, u n yi loho wo. Le
yalebya wo, yãhãyĩŋ n fe yãr, u n Yãhã Yrã
Fãnga yãã, le tege u na mii kãnsyã waa ter
dyaŋ.
17 Yĩmbui laa n yir yãhãyĩŋ kuɛ ye ma
yee: «Ta Dya kẽ ma ne, ma ntãŋ dye gboho
ra tãy, ma ra laam yĩn yalebyɛ.»

4

Setane Yesu tyĩn ga yãŋ kapee- wãpyeŋ
kuɛ ye
(Mar 1.12-13; Luke 4.1-13)

1 Loo kur ye, Yãhã Yrã Fãnga n ta Yesu
n ka drawaha fla wo, sãndãpee yĩŋfua
Setane n ga u tyĩn ga yãŋ kapee- wãpyeŋ
kuɛ ye.
2 Yesu n ga plii gbeesĩĩ pye, ke yai ke
yĩmper u sẽ ngaa di ye. Fãã n u yigi.
3 U sãndãpee yĩŋfua n pa u tãy, ma ba u
pye ma yee: «Ma’a pye Yãhã Dya cĩĩnde,
ntẽmbɛhɛ ngĩĩ wã klaha digi.»
4 Yesu n u yẽ sya ma yee: «Le ma le
yrũhũ ta Yãhã sabangbãŋ laam wo ma yee:
‹Nawee saa waha poho digi ya ne ye, cã,
Yãhã yẽ kapãn loo ne le nawee poho.› »
5 Loo na, u sãndãpee yĩŋfua n ka u ne
Yãhã kungbãy Yurusalɛm wo, maa u ta u
n dugu nii Yãhã kangbãŋ yããsyi na.
6 U n dur, ma u pye ma yee: «Ma’a pye
Yãhã Dya cĩĩnde, yir nwo, ma kur ye tege
kãntraha na. Ma sẽ yãã, le yrũhũ ta Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee:
‹Yãhã ga ba ke yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ nɔ wãã,
pe n ba naa n sẽŋ ma na.
Pe ga ba ma yigi pe kluɛ ne,
ma saa yãã mii kor ntẽmblaha na ye.›
Loo ne ta n yee, ma kur ye tege kãntraha
na.»
7 Yesu n maha u yẽ sya ma yee: «Le
maha yrũhũ ta Yãhã sabangbãŋ wo ma
yee: ‹Yãhã gii ke ma ma Yĩŋfua, ma’a syi
ma ke tãn yãŋ ye.› »
8 Loo na, u sãndãpee yĩŋfua n ka Yesu
ne yãŋ gaa yĩŋ na, ke wãjruhu! Ke yãŋ yĩŋ
na, u n kãntraha kui byɛ yar tãŋ Yesu na,
tesẽ te nayɔ̃r ne,
9 ma u pye ma yee: «N ga koo ngĩĩ byɛ
wãã ma kẽ, ma’a sya ma kãnklũy gbãã ra
yahasee ye, ma ra sey.»
10 Yesu n u pye ma yee: «Tɛr kãã ra
yahasee ye, Setane! Yãŋ, le ma le yrũhũ
ta Yãhã sabangbãŋ wo ma yee: ‹Naa Yãhã
ya gboho, koo ya ke ma ma Yĩŋfua, -taa mii
le soho koo ya koho wo!› »
11 Yagaa woo, u sãndãpee yĩŋfua n tyii
u na. Loo na, yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ mpãy n pa
Yesu fla na, ma ba nii koho le u ye.

Yesu u tẽn fe gbe Galɛlɛ kuɛ kãntraha
na
(Mar 1.14-15; Luke 4.14-15)

12 Yesu tuu luhu pe Nsãn le nwompihi
wo, u n dur ga Galɛlɛ kuɛ kãntraha na.

13 U sẽ ga nii kuee Nasarɛte wo ye, ma
ga nii Kapornu wo, klo laa ne le ma Galɛlɛ
langbãŋ yẽ na, Sabuloho kãntraha kuɛ ye,
Nataale kãntraha kuɛ ne.
14 Yãhã ke bii kai lii cãã pãã yaha too
kãntrɛ nde wĩĩ na, ke faale kaplãŋ tɔ̃rfua
Yisa yẽ na, loo ne le pye Yesu wãpaŋ ne. U
Yisa bii yee:
15 «Sabuloho kãntraha, Nataale kãntraha,
langbãŋ kuɛ kãntraha,
Yurdane lafeŋ kuɛ kãntraha,
ma suhu Galɛlɛ gii ne,
pe klofa fãnga sẽ cĩĩnde Yãhã cã ye,
16 too kãntrɛ ndefa pe nii wam wo Yãhã
kuɛ ye,
pe ga ba cãã- yãã, cããngbãŋ!
Tesẽ mpãy pe gbã fya, cãã- ga ba yi pe ye.»
17 Yesu n ta tɛr yir le Yãhã kapãyĩĩ wãpãã
ne. U naa le pãã nawee- ye ma yee: «Yãhã
Yai nɔ gbe taha wa. -Ye le sya ye cã ye
kapee- sẽ yɔ̃ ye, -tee ke miy yaha!»

Yesu u kãnyãrwai cir ye yãŋ yi
(Mar 1.16-20; Luke 5.1-11)

18 Yesu tuu naa n yãr Galɛlɛ langbãŋ yẽ
na, u n fuayigifa syãm mpãy yãã. Syimu
wii pe naa n yee Pyar, woo ba kẽ, u cĩĩfua
Andere ne. Pe pye pe naa jɔɔ miy ke
langbãŋ wo, ma naa fua- yigi.
19 Yesu n pe pye ma yee: «-Ye naa n
taha ra na ye kuãŋ ne! Tee naa fua- le jɔɔ
wo mii, yagaa, nawee- me tee ga naa n le
kãnfuẽ wo ke syi.»
20 Le yalebya wo, pe n pe jɔɔ- ta yaha,
ma taha u na pe kuãŋ ne.
21 U n ka yahasee ye, maa nawee- syãm
mpãy yãã. Sewede pii ba me, Syake tesẽ u
cĩĩfua Nsãn ne. Pe pye pe tuhufua Sewede
ne pe salangbãŋ wo, ma naa pe jɔɔ- gbihi.
Yesu n pe yee.
22 Le yalebya wo, pe n ke salangbãŋ ta
yaha, pe tuhufua ne, ma taha Yesu na pe
kuãŋ ne.

Yesu nawee- klaha, ma yanfa jaa

23 Yesu naa n yãr Galɛlɛ kãntraha byɛ na.
U naa nawee- klaha Yiifee- yawãhã nwey
wo, ma naa le Yãhã kapãyĩĩ wĩĩ yar pe na,
Yãhã kapãyĩĩ lii le Yãhã Yai wĩĩ pãã. Pe
laam wo, mpãy pe pye yan ne, u naa pe
byɛ jaa.
24 U myaha n sya ba yi Syire kãntraha
kui byɛ wo, pe n -sẽ pa u fla na yanfa
ter byɛ ne, ma suhu mpãy byɛ ne pe
kadye teelaa fla klaha- pe ye. Mpãy pye,
sãndãpee pye pe yĩŋ na, wãtookufa pye,
mpãy ne pe naa fɛn sya yan koho wo. Yesu
n pe byɛ jaa.
25 Nabuar n nii n taha u na; pe ba yi
Galɛlɛ wo, ma suhu te kui sẽnsye kãntraha
ne, Yurusalɛm ne, Yudɛ kãntraha ne, ma
suhu Yurdane lafeŋ kuɛ ngaa kuɛ ne.

5

Yesu kaplãŋ, yãŋ gaa yĩŋ na

1 Yesu tuu pe nabuar yãã, u n dugu nii
yãŋ gaa yĩŋ na. U kãnyãrwai n yũhũ crã u
na.

Mpãy wĩĩ le sroŋ n tãy Yãhã ye
(Luke 6.20-23)

2 Yesu n gbe, ma nii pe nawee- klaha
kaplãŋ ngĩĩ ne ma yee:
3 «Mpãy pe cã pe wee ngaa gɛ Yãhã ye ye,
ma nii ke kɛ,
poo wĩĩ n tãy Yãhã ye.
Yãhã Yai ma poo wãŋ.
4 Mpãy pe cã pe pyer sẽ yɔ̃ ye, le n nii pe
fãy,
poo wĩĩ n tãy Yãhã ye.
Yãhã ga ba koho le pe ye.
5 Mpãy pe ma prafa,
poo wĩĩ n tãy Yãhã ye.
Pe ga ba kãntraha gaa ter yãã.
6 Mpãy pe wãsroŋ kɛ mii fããfa dyaŋ
pe digi kɛ, loho ne,
poo wĩĩ n tãy Yãhã ye.
Yãhã ga ba loo nde wãã pe kẽ.
7 Mpãy pe pe nampyeŋ- fɛn di,
poo wĩĩ n tãy Yãhã ye.
Yãhã ga ba pe bya fɛn di.
8 Mpãy pe laam ma gbɛgbɛ,
poo wĩĩ n tãy Yãhã ye.
Pe ga ba Yãhã yãã yĩnde ne.
9 Mpãy pe n pai yrĩŋ yĩmbui ne,
poo wĩĩ n tãy Yãhã ye.
Yãhã ga ba naa poo yee ke pii.
10 Pe kapee- pye mpãy na pe sroŋ,
ma yee pe tee pe troho tãhã Yãhã yor
wo,
poo wĩĩ n tãy Yãhã ye.
Yãhã Yai ma poo wãŋ.
11 Nawee- ma yee ye tee n taha ra na, ma
nii ye tyɛhɛ, ma nii kapee- pye ye na, ma
nii kawar fua n taha ye na, ma wãpee pãã
ye wĩĩ na, ye wĩĩ n tãy Yãhã ye.
12 -Ye naa nuhu di loo wĩĩ na, ye cã ye wĩĩ
n tãy Yãhã ye. Yãhã ga ba ye dããn wãã ye
kẽ yãhãyĩŋ na. Pe bii naa kapee- pye faale
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa na koo syi.»

Yesu kakuãcraŋ pãã tetege wĩĩ ne tesẽ
cãã- wĩĩ ne
(Mar 9.50; Luke 14.34-35)

13 Yesu n maha yee: «Yii me tee ma
mii tetege wãŋ syi dyaŋ driyẽfa laam wo.
Tetege ma sar, pe ga waha pye mii, pe ke
ta ke n maha dur naa n tãy? Ke saha laa
yɔ̃ nantãŋ ye. Pe ga ke kaha woo nkur ye,
nawee- n tãhã naa n tɛr ke na.
14 Yii maha me tee ma mii cãã- dyaŋ
driyẽfa laam wo. Ye ma klo lii dyaŋ le fãã
nii yãŋ yĩŋ na, wũhũsaha wee le na ye.
15 Waa sẽ naaloho ndyan tar ma kataŋ
cĩn n tã le na ye. Ah ndee pe ma le tar, pe

ne le wra ta kããnkui na, mpãy byɛ pe ma
nwoŋ wo, pe n cãã- yãã.
16 Ye cãã- yai pe naa n yɛhɛ koo syi dyaŋ
nawee- laam wo, pe n naa ye kayũhũ yãã,
pe naa ye Tuhufua Yãhã sey ke kayũhũ wĩĩ
na.»

Yãhã kãnde kataŋ wũhũ

17 Yesu n maha pe yar ma yee: «Yãhã
kãnde kataŋ nkãy ke yar yaha, tesẽ pe
faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa pe bii kai- nkãy yar
yaha, n sẽ pa ma yee ye koo miy yaha ye.
N pa n n pai ke gbihi yar ye na, tesẽ kai-
nkãy byɛ pe cãã yrũhũ yaha ra wĩĩ na, n
koo byɛ pye.
18 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye, Yãhã ke ke
kãnde kataŋ nkãy ta ke ga nii ke wãnii na,
kãntraha tesẽ yãhãyĩŋ ne, too nde n sya
ba kua. Ke kãnde kataŋ kaplãŋ teelaale gɛ
saa miy yaha ye, ke yrũhũsaha teelaale gɛ
saa yi kãã ye. Ke ga kuee kai- byɛ kuayale
n sya ba nɔ.
19 Wii ma le Yãhã kãnde katan nen laa ya
yi kãã, lii le kloŋ tãŋ ke byɛ na, ma maha
ga nii loo klaha nawee- ye, ufua ga ba kloŋ
tãŋ nawee- byɛ nsoho wo Yãhã yai klo wo.
Wii woo tuu -sẽ Yãhã kãnde kataŋ gbihi
yigi, ma ke yãr, ma nawee- klaha ke wãyãr
ne, woofua ga ba yĩŋ yãã Yãhã yai klo wo.
20 Ta n ye yar, ye ma yee ye sẽ n luhu
Yãhã kapãn ye ma ta tɛr Farisyɛ̃ ye yaha,
tesẽ Yãhã kaiyarfa ne ye, ye saa ba yãã dye
Yãhã yai klo wo ye.

21 Ye faale wãlɛ naa Yãhã kãnde kataŋ
nkãy yãr, ye ke cã. Koo wĩĩ nen laa nde:
‹Ma’a syi ma nawee boo ye!› Mboo wii
ma nawee boo, pe ga ma yigi ga, pe ga ma
sãhã kasãhãfua fla na.
22 Ndoo -sẽ ga ye yar: Wii ma u laam
war u nampyeŋ ne, Yãhã ye u yai u yigi
ga kasãhãfua fla na. Wii ma u nampyeŋ
tyɛhɛ ma yee naplege, Yãhã ye u yai u yigi
ga kasãhã yĩŋfa fla na. Wii ma u nampyeŋ
tyɛhɛ ma yee nafãã, Yãhã ye u yai naa fla
ne, naa gii wãfegeyãã wee ke na ye.
23 Loo ne, maa ka diŋ yisaha wo Yãhã kẽ,
ma laam ma ga too ma n cã ma laa tee pye
ma nampyeŋ na,
24 ma diŋ ta yaha ke fla na, -taa ka maa
wãã le ma nampyeŋ ne! Loo na, ma cã dur
ba ma diŋ yi Yãhã ye.
25 Wii ma yee ma laa tee pye, ma ma yigi
n gaha kasãhã saha wo, tee sẽ nɔ wa ke fla
na ye, cãã naa u nar ye n wãã le. Mii loo
sẽ ne ye, u n gaha ma le soho u kasãhãfua
koho wo, woo n ma le soho fãngafa koho
wo, pe n ma le nwompihi wo.
26 Ta n cĩĩnde nde pãã ma ye: Ma’a yee
ma sẽ le kafuɛ byɛ dãã tãŋ ye, ma saa yãã
yi ke nwompihi wo ye.
27 Ke kãnde kataŋ nkãy tee cã, loo wĩĩ
nen laa maha nde: ‹Ma’a syi ma cayɔr le
ye!›
28 Ndoo -sẽ ga ye yar: Wii ma nii waa cɔɔ
yãŋ, ma nii u wãkɛ wĩĩ ga u laam wo, Yãhã
ye ufua laam wo u cayɔr pye wa.
29 Ke syi ne, ma’a yãã ma yĩnde lii le yɔ̃,
le ma kɛ wãleŋ ne kapee- wãpyeŋ wo, le
loho yi, ma le miy wãã deydey! Ma kadye
teele nen laa ya ma yee le wee ye, koo puar
ma kadye kur byɛ n ba miy le wãã naa
laam wo, naa gii wãfegeyãã wee ke na ye.
30 Ke ma pye ma kãndigi koho gɛ ke ma
kɛ wãleŋ ne kapee- wãpyeŋ wo, ke cɛr kãã,
ma ke miy wãã deydey! Ma ma koho neŋ
ya yãã ke wee ye, koo puar ma ba ka ma
kadye kur byɛ ne naa fla wo.
(Mat 19.9; Mar 10.11-12; Luke 16.18)
31 Ye faale wãlɛ kãnde laa maha nde:
‹Wii ma u ya koho cɔɔ sye, ufua yai u u
cɔɔ wãsyeŋ saba wãã u kẽ!›
32 Ndoo -sẽ ga ye yar: Ma ya koho cɔɔ ma
yee u sẽ naa waa di ye, ma’a u sye, u n ga
naa waa gbe, ma u le kapee wãpyeŋ wo.
Tesẽ, cɔɔ wii u puai u sye, mboo wii ma u
gbe, ma bya kapee pye, ma cayɔr pye.
33 Ye faale wãlɛ kãnde laa maha nde:
‹Taa Yãhã di lii ne, ma sẽ yai ma ma yɛ̃
dur ye, ma yai ma le pye!›
34 Ndoo -sẽ ga ye yar: Ye ma syi ye naa
Yãhã di kueekuee gɛ ye! Ye ma syi ye
yãhãyĩŋ myaha yee ye, Yãhã niisaha kẽ!
35 Ye ma syi ye kãntraha myaha yee
ye, Yãhã trɛ tasaha kẽ! Ye ma syi ye
Yurusalɛm myaha yee ye, Yãhã gii ke ma
Yĩŋfuangbãŋ koo kungbãy kẽ!
36 Ye ma syi ye naa ye yĩŋ yee ye, ye tee
mii ye saha ye yĩnyoho neŋ gɛ ta ke n flege
ye; ye saha maha waha ke ta ke n wɔ ye.
37 Lii ma pye cĩĩnde, -ye yee ‹ãwã›, lii ma
yee le wee cĩĩnde ye, -ye yee ‹aye›! Kapãn
laa ma taha loo na, sãndãpee yĩŋfua wĩĩ
ne loo ne.
(Luke 6.29-30)
38 Ye faale wãlɛ kãnde laa maha nde:
‹Ma’a ra tee pye yĩnde na, ta bya, n ga ma
tee pye yĩnde na. Ma’a ra tee pye nkãi na,
ta bya, n ga ma tee pye nkãi na.›
39 Ndoo -sẽ ga ye yar: Wii ma ye tee pye
laa ne, ye ma syi ye le kafuɛ yi ye! Wii ma
ma fey kãndigi kuɛ ndicĩĩ syi na, tyii u na
u n maha ma fey taha kãmaŋ kuɛ ndicĩĩ
na!
40 Wii ma yee u ga ma sãhã, u ma
nayroho sya ma ye, tyii u na u n ma
nayrengbãŋ bya gbe.
41 Wii ma yee ma ka teelaa wo fãnga na,
ma koo syi yrãhã flɛ sĩĩ yãr ufua kẽ!
42 Wii ma ma nar ngaa ne, u kẽ! Wii ma
yee u ga fuɛ cɛr ma ye, ma’a n sye ye!
(Luke 6.27-28, 32-36)

43 Ye faale wãlɛ kãnde laa maha nde:
‹Tyii ma nampyeŋ ntãŋ n dye ma tãy, ma
napĩĩ wĩĩ n fũhũ ma ye!›
44 Ndoo -sẽ ga ye yar: Ye tyii ye napĩĩ-
ntãŋ n dye ye tãy; mpãy pe kapee- pye ye
na, -ye naa Yãhã nar pe kẽ!
45 Loo na, nawee- ga cã pe yee, ye ma ye
Tuhufua Yãhã pii. Ye sẽ yãã, ke ke yai ta
ke n yi napee- na, tesẽ naweeyõm bya ne
wãcɛŋ. Mpãy pe sroŋ, tesẽ mpãy bya ne
pe sẽ sroŋ ye, ke ke sesaha ta ke n too pe
byɛ na wãcɛŋ.
46 Ye ma yee ye tããfa ya wĩĩ n tãy ye ye,
ye yee la Yãhã ga ba dããn wãã ye kẽ loo
nde wĩĩ na? Kufar wããfa gɛ pe sya ma
fufor difa, pe bya n pye ke dyaŋ.
47 Ye ma yee ye ga naa ye nampyeŋ- poo
ya syar, ye yee la ye kayĩĩ pye gboho n tɛr
loo ne? Mpãy gɛ pe sẽ cĩĩnde Yãhã cã ye,
pe bya loo pye.
48 Ye tyii ye laam n nii tãŋ gbɛgbɛ, ye
pyer n maha yõ tãŋ ye Tuhufua Yãhã wãŋ
syi dyaŋ!»

6

Kayĩĩ wãpye wĩĩ nawãm kẽ

1 Yesu n maha yee: «-Ye yãŋ, kai- nkãy
byɛ tee n pye Yãhã myaha ne, ye ma syi
ye naa ke pye nanihi wo, nawee- byɛ n ye
yãã yĩnde ne ye! Ye ma nii ke pye n yar
nawee- na ke syi, ye Tuhufua Yãhã saa ba
ye dããn wãã ye kẽ ye.
2 Loo na, ma'a ga kla wãã nawãm kẽ,
ma'a syi ma ta, nawee- byɛ n le cã ye!
Dawarfa poo me pe loo pye Yiifee- yawãhã
nwey wo, tesẽ nkur ye kãmbɛhɛ yɛ̃ na. Pe
n pye ke syi, nawee- byɛ n pe yãã, pe naa
pe sey. Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye, pe pe
dããn yãã wa ke syi.
3 Mboo, ma'a ga kla wãã nawãm kẽ ma
kãndigi koho ne, ma'a syi ma ta ma kãmaŋ
koho gɛ n le cã ye!
4 Le n nii, waa gɛ ma n yi yãã le cãŋ na
ye. Taa kayĩĩ lii pye, waa sẽ le cã ye, ma
Tuhufua Yãhã koo le cã; ke ga ba ma dããn
wãã ma kẽ.»

Ye yai ye naa n pãã Yãhã ne mii?
(Luke 11.2-4)

5 Yesu n maha yee: «Ye ma n pãã Yãhã
ne, ye ma n naa n pye dawarfa wãŋ syi
dyaŋ ye! Pe ga yir yɛr Yiifee- yawãhã nwey
wo, tesẽ nkur ye kãmbɛhɛ yɛ̃ na, pe naa
Yãhã nar nawee- byɛ n pe yãã yĩnde ne.
Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye, pe pe dããn yãã
wa ke syi.
6 Mboo, ma'a ga pãã Yãhã ne, dye ma
nwoŋ laam wo, ma ke gbãã tã, ma pãã ma
Tuhufua Yãhã ne. U ma ke fla na. Taa lii
pye, waa sẽ le cã ye, ma Tuhufua Yãhã koo
le cã; ke ga ba ma dããn wãã ma kẽ.
7 Ye ma nii n pãã Yãhã ye, ye ma syi ye le
ta kaplãmbuar mii mpãy dyaŋ pe sẽ cĩĩnde
Yãhã cã ye. Pe laam wo, pe le ga poo ma
nii kaplãmbuar pãã, Yãhã ga ba pe kaplãŋ
sya pe ye.
8 Ye ma n naa n yãŋ pe na ye! Ye sẽ yãã,
ngii wĩĩ ma pye ye na, Yãhã gii ke ma ye
Tuhufua ke le cãã cã wa, ye ma sya yee ye
sẽ ke nar wa le ne ye.
9 Ye yai ye naa n pãã Yãhã ne mii, le nde:
‹Wo Tuhufua Yãhã mboo wii taa ma
yãhãyĩŋ na,
10 ta, nawee- n cã ma miingbãŋ kai- laha.
Ta, ma Yai n pa nawee- ye.
Ta, ma laam wũhũ n naa n pye kãntraha
na,
mii ke n pye yãhãyĩŋ na mii syi dyaŋ.
11 Wo yɛ̃ digi wãã wo kẽ nanga,
peplii wãŋ syi dyaŋ.
12 Wo kapee- gbe kãã wo yĩŋ na.
Mpãy pe kapee- pye wo na,
wo bya wo n tyii pe kapee- foho na
wo kuãŋ ne.
13 Ma'a n wo miy yaha,
wo n tyĩn naa n gaha kapee- wãpyeŋ
kuɛ ye ye.
-Taa wo yi naa n kãã sãndãpee yĩŋfua
koho wo.
[Mboo ya kẽ taa ma tãŋ yĩnfar ne, fãnga
ne,
miingbãŋ ne, too rii wãkuayãã wee te
na ye.
Amɛn, le nii ke syi!]› »
14 Yesu n maha pe yar taha ma yee: «Ye
sẽ yãã, mpãy pe kapee- pye ye na, ye ma
nii n tyii pe kapee- foho na ye kuãŋ ne, ye
Tuhufua Yãhã bya ga ba ye kapee- gbe kãã
ye yĩŋ na.
15 Mpãy pe kapee- pye ye na, ye ma -
sẽ yee ye sẽ n tyii pe kapee- foho na ye
kuãŋ ne ye, ye Tuhufua Yãhã bya saa ba
ye kapee- gbe kãã ye yĩŋ na ye.»

Yɛ̃ wãtã wĩĩ digi na

16 Yesu n maha yee: «Ye ma ye yɛ̃ tã digi
na, ye ma syi ye yĩntaha tãhã mii dawarfa
wãŋ syi dyaŋ ye! Poo ne pe yĩntar ta kaa
syi, nawee- byɛ n waha le yãŋ cã, pe yee
poo pe yɛ̃ tã digi na. Ta n cĩĩnde nde pãã
ye ye, pe pe dããn yãã wa ke syi.
17 Mboo, ma'a ma yɛ̃ tã digi na, ma
yĩntaha yee gbɛgbɛ, -taa ma yĩŋ yir,
18 nawee- ma n waha cã pe yee ma ma
yɛ̃ tã digi na ye. Taa ma mii ya teelii wo,
ma Tuhufua Yãhã woo le cã ma ne. Taa lii
pye waa sẽ le cã ye, ma Tuhufua Yãhã woo
le cã; u ga ba ma dããn wãã ma kẽ.»

Yãhã wũhũ wãkɛ puar kai- byɛ na
(Luke 12.33-34; 11.34-36)

19 Yesu n maha yee: «Ye ma syi ye
nangbãn wãn kɛ naa n ta driyɛ̃ nge wo ye!
Driyɛ̃ wo, fyãr ma tesẽ korfyãhã ne, too

nde wãn pye n klaha-. Yuhu- maha ma, pe
kããnklee gbã n ka ma wãn yuhu.
20 -Ye Yãhã wũhũ kɛ naa n ta busãã
yãhãyĩŋ na! Too nde, fyãr tesẽ korfyãhã
ne, te saha te pye klaha- ye. Yuhu- bya saha
te yuhu ye.
21 Taa ma laam wãn ta na, ma laam byɛ
ma koo fla na.
22 Yĩnde ma mii naaloho dyaŋ kadye na.
Ma yĩnde ma yɔ̃ ma ye, ma kadye byɛ ga
nii cãã- na.
23 Ma yĩnde ma klaha- ma ye, ma kadye
byɛ ga nii wam wo. Cãã- mpãy pe -sẽ ma
ma laam wo, poo ma -sẽ nii wam fla, ma
cã ma yee wam mpãy pe ma ma laam wo,
pe wɔ gboho tɛr.»

-Ye yii le soho Yãhã koho wo!
(Luke 16.13; 12.22-31)

24 Yesu n maha pe yar taha ma yee:
«Waa saha yĩŋfa syãm wũhũ wãã le pye
ye. Waa wĩĩ ga tãy u ye, le tɛr waa wĩĩ
yaha. U ga sroŋ waa ye, tuu waa wĩĩ sye.
Le ma ke syi, ye saha nii Yãhã tẽntẽ-, tee
maha nii wale tẽntẽ- ye.
25 Loo ne, n ga ye yar nde ne: Dir rii tee
ga naa n di, tesẽ loho gii ne tee ga naa n
wɔ ye waha nii yĩnwɛr na, tesẽ nayrɛ rii
ne tee ga le tã ye kadye na, ye ma syi ye
naa ntãŋ cɛr too nde byɛ wĩĩ na ye! Ye sẽ
yãã, yĩnwɛr puar dir na, kadye puar nayrɛ
na.
26 Kãnsyãm mpãy pe n yir ncaha ye, ye
sẽ pe yãã la? Pe sẽ digi tãhã, pe sẽ dir gbe,
teelaa wee pe ye pe dir kɔ̃ŋ n yaha ye. Ye
Tuhufua Yãhã sẽ pe yɛ̃ digi wãã la pe kẽ?
Ye wĩĩ n tãy Yãhã ye ma tɛr kãnsyãm yaha.
27 Ye laam wo, yoo ma u ga waha u kuper
yũhũ wãã carle gɛ laangar ya kãmay na?
28 -Ye tee maha laam ga nayrɛ wĩĩ na!
Nyɛ̃ fyãr te n fĩy tar wo, ye sẽ te nayɔ̃r yãã
la? Te sẽ tẽn tẽ ye, te sẽ faha wãn tyĩn ye.
29 Ta n -sẽ le pãã ye ye, faale yĩŋfua wii
pe naa n yee Salmuu, u nangbãn naa byɛ
ne, u nayrɛ nayɔ̃r sẽ -sẽ bii nɔ nyɛ̃ fyãr wãŋ
neŋ gaa gɛ nayɔ̃r na ye.
30 Nyɛ̃ nge gɛ ke n fĩy tar wo nanga,
koo gii pe n pai miy le wãã naa laam wo
sukũhũ, Yãhã nayɔ̃r wãã ke kẽ. Ke -sẽ ga
pye mii ke tyii yii gɛ na, ke saa nayrɛ wãã
ye kẽ ye? Ye sẽ koho taha yaha Yãhã na
busãã ye.
31 Ye ma syi ye naa laam ga ye yee: Wo
n pai nwa di? Wo n pai nwa wɔ? Wo n pai
nwa le wo kadye na?
32 Mpãy pe sẽ cĩĩnde Yãhã cã ye, poo pe
too nde byɛ kɛ fãnga ne. Ma -sẽ yee yii na,
Tuhufua Yãhã ma ye ye, ke cã te wĩĩ ma ye
na.
33 -Ye cãã Yãhã Yai wĩĩ kɛ wa, -tee Yãhã
ta ye Yĩŋfua, -ye naa ye troho tãhã ke yor
wo! Loo na, ngii wĩĩ ke ma ye na, ke -sẽ ga
ba ke wãã taha ye kẽ.
34 Ye ma syi ye naa laam ga sukũhũ wĩĩ
na ye! Sukũhũ laangar wĩĩ ga ba pye le ya
ya. Nanga fɛn yai ye ne ke dyaŋ.»

7

Wãsãhã wĩĩ
(Luke 6.37-38, 41-42)

1 Yesu n maha pe yar ma yee: «Ye ma n
naa ye nampyeŋ- kaa ye, Yãhã bya sẽ -sẽ
ga ba ye sãhã ye.
2 Ye sẽ yãã, mboo nawee, taa ma
nampyeŋ sãhã mii syi dyaŋ, Yãhã ga ba
ma bya sãhã koo syi. Lii taa n pãã ma
nampyeŋ pyer wĩĩ na, Yãhã ga ba naa loo
pãã ma bya pyer wĩĩ na.
3 Loo ne, n ga ye yar: Kãnkããle lii le ma
ma nampyeŋ yĩnde wo, nwa ta ma n nii le
yãŋ? Tẽngbãŋ gii ke -sẽ ma ma yĩnde wo,
ma sẽ koo yãã la?
4 Mboo wii taa sẽ waha ke tẽngbãŋ yãã
ma yĩnde wo ye, ma ga waha ma nampyeŋ
pye la u yɛr, ma n le kãnkããle yi kãã u
yĩnde wo u kẽ?
5 Dawarfua kẽ ma ne, cãã ke tẽngbãŋ yi
kãã wa ma yĩnde wo, loo na maa waha
gbihi yãŋ, ma le kãnkããle yi kãã ma
nampyeŋ yĩnde wo.
6 Ye ma syi ye naa Yãhã wũhũ pãã napee-
mpãy ye pe ma pãm wãŋ syi dyaŋ ye! Mii
loo sẽ ne ye, pe ga waha wã klaha pe kapee
pye ye na. Ye ma syi ye naa Yãhã wũhũ yar
nawee- mpãy na pe ma tyɛ- wãŋ syi dyaŋ,
pe wũhũ sẽ laha ye. Mii loo sẽ ne ye, pe ga
ke Yãhã wũhũ wluhu pye klaha-.»

Wãnar wĩĩ
(Luke 11.9-13)

7 Yesu n maha yee: «-Ye naa n nar, ngaa
ga wãã ye kẽ. -Ye naa n kɛ, yaa ngaa yãã.
-Ye naa kããnklihi gbã, pe ga ke yãr ye kẽ!
8 Ye sẽ yãã, mboo nawee, ma'a n nar,
Yãhã ga ngaa wãã ma kẽ. Ma'a n kɛ, Yãhã
ga ta ma n ngaa yãã. Ma'a kããnklihi gbã,
Yãhã ga ta ke n yãr ma kẽ.
9 Ye laam wo, waa ma la u dya ma ngaa
digi nar u ye, u ga u kẽ ntĩn ne?
10 Laa, u ma fua nar u ye, u ga u kẽ
nwoho ne?
11 Tee sya pee mii, ye kayũhũ pye ye pii
kẽ. Ke syi ne, ye yai ye cã, ye Tuhufua
Yãhã kayũhũ wãã mpãy kẽ pe ke nar u ye.
12 Kãnde lii Yãhã le ta, wo faale wãdyaha
Musa ke kataŋ yrũhũ le yaha ke Yãhã
sabangbãŋ wo. Tesẽ, pe faale Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfa maha kaplãŋ nkãy yrũhũ le yaha ke
wo. Koo kaplãŋ ngĩĩ byɛ yĩŋ nge tẽ ga pãã
ye ye nde kapãngbɛrle: ‹Lii tee n kɛ ye
nampyeŋ- pe naa le pye ye kẽ, yii gɛ -ye
naa loo pye pe kẽ!› »

Yesu kakuãcraŋ pãã nawee- ye
(Luke 13.24; 6.43-44)

13 Yesu n maha kakuãcraŋ ngĩĩ pãã pe ye
ma yee: «Nwonyɛ̃ gii ke fĩhĩ, -ye dye koo
ne! Nwonyɛ̃ gii ke cay, tesẽ kãnde lii ne le
cay, too nde n gaha nawee ne u plahasaha
wo. Too -sẽ kẽ nawee- busãã pe n sya.
14 Nwonyɛ̃ gii ke -sẽ fĩhĩ, tesẽ kãnde lii
ne le fĩhĩ, too nde n gaha nawee ne u yrã
yããsaha wo. Mpãy pe -sẽ too yãã, pe sẽ
nihi ye.
15 -Ye yii yigi kawar Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa
ne! Pe ma pa ye ye, yaa yee pe ma mbapĩy
wãŋ syi dyaŋ, pe sẽ pee ye. Pe laam -sẽ
wo, waygapyãhã gɛ sẽ pee ma tɛr pe yaha
ye.
16 Yaa ba pe yãŋ naa n cã pe pyer na.
Waa sẽ defĩĩ katyipir tai yãã ngur katyigi
na ye. Waa sẽ maha nkugu tai yãã ncũwãã
na ye.
17 Katyiyũhũ puayɔ̃ sa, katyipihi -sẽ
puapihi sa.
18 Katyiyũhũ saha puapihi sa ye, tesẽ
katyipihi saha puayɔ̃ sa ye.
19 Katyigi gii ma yee ke sẽ puayɔ̃ sa ye,
ke ga ba cɛr kãã, ke miy le wãã naa laam
wo.
20 Ye ga ba kawar Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa yãŋ
naa n cã pe pyer na koo syi.»

Yãhã laam wũhũ wãpye wĩĩ
(Luke 13.25-27)

21 Yesu n maha yee: «Mpãy byɛ pe ra
yee: ‹Yĩŋfua, Yĩŋfua,› poo byɛ sẽ me pe
ga ba dye Yãhã yai klo wo ye. Mpãy pe ta
Tuhufua Yãhã laam wũhũ pye, poo ya me
pe n pai dye Yãhã yai klo wo.
22 Yãhã kasãhã per maa nɔ, nawee-
busãã ga ba ra pye: ‹Yĩŋfua, Yĩŋfua, wo ba
naa Yãhã kaplãŋ tɔ̃r nawee- ye ma myaha
ne. Wo ba sãndãpee kar tege naa n kãã
nawee- yĩŋ na ma myaha ne. Wo ba naa
yɛ̃kã wũhũ busãã pye ma myaha ne.›
23 Loo na, n -sẽ ga ba pe yar, n yee: ‹N
sẽ ye cã ye, kapeepyefa mii, ye ma n crã ra
na ye!› »

Te nwey sĩĩ
(Luke 6.47-49)

24 Yesu n maha kakuãcran nde pãã pe ye
ma yee: «Ye sẽ yãã, kaplãŋ nkãy tẽ pãã tɛr
ye ye ngĩĩ, wii ma ke luhu, ma u troho tãhã
koo syi dyaŋ, ufua ma mii nawee wii dyaŋ
tuu kai- cã, ma ga u nwoŋ fãã ntẽmblaha
fla na.
25 Sesaha ke gbã, lafir cããŋ yi ba dye ke
laam wo, teflahangbãŋ ke fua fãnga ne,
ke sẽ -sẽ too ye. Ke nwoŋ nakũy ba ta
ntẽmblaha fla na koo kẽ.
26 Wii tuu ra kaplãŋ ngĩĩ luhu, u ma yee
u sẽ -sẽ u troho tãhã ke yor wo ye, ufua
ma mii naplege dyaŋ, tuu ga u nwoŋ fãã
tẽyãfũũ laam wo.
27 Sesaha ke gbã, lafir cããŋ yi ba dye ke
laam wo, teflahangbãŋ ke fua fãnga ne, ke
n too pye klaha- tãŋ.»
28 Yesu tuu ba kaplãŋ ngĩĩ byɛ pãã kua, u
wãklaha ter ba pe nabuar fe gbe, ma sya
yɛ̃ gbãã pe na.
29 U sẽ naa nawee- klaha Yãhã kaiyarfa
wãŋ syi dyaŋ ye, u ba kai- byɛ cã tãŋ.

8

Yesu gber waa jaa
(Mar 1.40-45; Luke 5.12-16)

1 Yesu tuu tege ke yãŋ yĩŋ na, nabuar n
nii n taha u na.
2 Gber waa n pa u tãy, ma ba kãnklũy
gbãã u yahasee ye ma yee: «Yĩŋfua, le ma
tãy ma ye, ma ga waha ta ra n jaa n nii
gbɛgbɛ nayɔ̃r saha na.»
3 Yesu n koho nɔ wãã, ma tɛ u na ma yee:
«Ãwã le tãy ra ye, jaa ma nii gbɛgbɛ nayɔ̃r
saha na!» Le yalebya wo, ke yãhã n ta tɛr
laha kãã u dya na, u n nii gbɛgbɛ nayɔ̃r
saha na.
4 Yesu n u pye ma yee: «Luhu yɔ̃, ma'a
syi nde pãã waa ye ye! -Taa ka, maa mii
yar Yãhã yũndefua na, ma ma wãjaa diŋ
yi, diŋ gii faale wãdyaha Musa tuu tɔ̃r
yaha mpãy kẽ pe pye yãhã ne pe kadye na,
ma jaa. Ke syi ne nawee- ga waha cã ma
jaa.»

Yesu seraasyi yĩŋfua waa tẽntẽle jaa
(Luke 7.1-10)

5 Yaliile Yesu tuu dye Kapornu wo, ser-
aasyi yĩŋfua waa n pa u fla na, maa u nar
waha ma yee:
6 «Yĩŋfua, ta tẽntẽle ma u sãy nii kaha
wo, kadye n ku u na, u n fãy cĩĩnde wãfãy.»
7 Yesu n u pye ma yee: «N ga ka n ga u
jaa.»
8 U seraasyi yĩŋfua n -sẽ u pye ma yee:
«Yĩŋfua ta syi sẽ yai ma dye ra kaha wo ye.
Kapãngbɛrle laa ya pãã, le n ta ra tẽntẽle
n jaa.
9 N ma seraasyi, n n luhu ra yĩŋfa ye. N
-sẽ ma nii ndoŋ seraasyi mpãy yĩŋ na. N
ga nen waa pye: Ka nwaa, u n ka. N ga
nen nwo pye: Pa nwo, u n pa. N ga maha
ra tẽntẽle pye: Nde pye, u n le pye.»
10 Yesu tuu u kaplãŋ ngĩĩ luhu, ke n u fe
gbe. Le n tãy tɛr u ye, mpãy pe naa n taha
u na, u n sya pe pye ma yee: «Ta n cĩĩnde
nde pãã ye ye: Dya nwo, u ra ta u Yatɛr
u laam byɛ wo cĩĩnde. Pe Yiifee- kur byɛ
gɛ laam wo, n sẽ waa yãã yãã tuu ra ta u
Yatɛr woo wãŋ syi ye.
11 Ta n ye yar, mpãy ter ga ba yir kãntrɛ
raa wo, driyɛ̃ kuɛ byɛ ye. Pe ga ba pa,
pe ba nii gbar dir na Yãhã yai klo wo, wo
faale wãlɛ Brama ye ne, Yisyake ne tesẽ
Dyakuba ne.

12 Yiisrɛ kur, poo mpãy pe -sẽ yai pe dye
Yãhã yai klo wo, pe ga ba miy yi wãã nkur
ye wam fla wo, pe naa n wũn ke fla na, pe
yĩntaha tãhã, pe cã pe wãfãy saa kua yãã
ye.»
13 Loo kur ye, Yesu n u seraasyi yĩŋfua
pye ma yee: «Ka ma kaha wo, taa ra ta ma
Yatɛr, ma kai lii ga yigi, le ga pye yagaa.»
U seraasyi yĩŋfua tẽntẽle n ta tɛr jaa le
yalebya wo.

Yesu yanfa buar jaa
(Mar 1.29-34; Luke 4.38-41)

14 Loo kur ye, Yesu n ka Pyar kaha wo.
U n ga Pyar cɔɔ nahafua yãã, u ba sãy nii.
U kadye ba war.
15 Yesu n tɛ u koho na, ke kadye n u miy
yaha. U n yir, ma nii pe nampay yi.
16 Yainkɔŋ wo, pe n pa nawee- busãã
ne Yesu fla na. Sãndãpee pye pe yĩŋ na.
U kapãn n pe sãndãpee kar tege kãã pe
nawee- yĩŋ na, u n maha pe yanfa byɛ jaa.
17 Tuu koo ngĩĩ pye, kai lii faale Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfua Yisa tuu bii cãã pãã yaha,
loo ne le pye. U Yisa bii yee:
«U wo yan ter byɛ gbe kãã wo yĩŋ na,
ma suhu wo kadye teebɛhɛ nkãy byɛ
ne
ke klaha- wo ye.»

Yesu wãtahanaha wĩĩ
(Luke 9.57-62)

18 Loo kur ye, Yesu n nabuar yãã u ya
tãy. Loo na, u n u kãnyãrwai pye pe ka ke
langbãŋ kũndi ngaa ye.
19 Yãhã kaiyarfua waa n yũhũ crã u na,
ma u pye ma yee: «Yĩŋfua, ma'a sya n
gaha teelii teelii, n ga naa n taha ma na.»
20 Yesu n u yɛ̃ wãã sya ma yee: «Yɛ̃srɛ̃
ma te syãsar ne, kãnsyãm ma pe nsɛŋ ne.
Teele sẽ -sẽ wee u Nawee Puee myaha na
ye.»
21 Dya waa, u pye Yesu kãnyãrwɛ u ya
ndoŋ, u n u pye ma yee: «Yĩŋfua, kãnde
wãã ra kẽ, n ma ga ra tuhufua nakugu le
wa, n ga pa.»
22 Yesu n u pye ma yee: «Tyii nakur na
te n naa te nakurwai le. Mboo, ma naa n
taha ra na ma kuãŋ ne.»

Yesu teflahangbãŋ yɛr
(Mar 4.35-41; Luke 8.22-25)

23 Loo kur ye, Yesu n dugu dye ke
salangbãŋ wo, woo tesẽ u kãnyãrwai ne.
24 Yalaale wo, teflahangbãŋ gaa n ba ta
tɛr yir ke langbãŋ yĩŋ na, ma sya loho fua
gbe le wãã n taha pe na, ke salangbãŋ wo.
Yesu -sẽ ba sã wãy.
25 Pe kãnyãrwai n yũhũ crã u tãy, ma u
gbã yir ma yee: «Yĩŋfua, waa ku, wo sya
yaha!»
26 Yesu n pe yɛ̃ wãã sya ma yee: «Nwa
ye n fya ke syi! Ye Yatɛr kloŋ tɛr la ye ye?»
Loo na, u n yir, ma gbey ke teflahangbãŋ
na tesẽ ke langbãŋ loho ne, te n yɛr, ke fla
n nii seyĩĩ.
27 Le n pe kãnyãrwai byɛ fe gbe, pe n sya
nii le pãã pe ya ye ma yee: «Hãã, nawee
wii ter syi kẽ dya nwo ne, u n gbey teflaha
na tesẽ ke langbãŋ loho ne, te n sya n luhu
u ye?»

Sãndãpee pye nawee- syãm mpãy yĩŋ
na, Yesu n pe jaa
(Mar 5.1-20; Luke 8.26-39)

28 Yesu tuu ga nɔ ke langbãŋ kuɛ ngaa
kuɛ ye, Jerasinefa kuɛ ye, naam syãm
mpãy n yi gbũhũ fla wo, ma Yesu wãã ba.
Sãndãpee pye pe yĩŋ na, ma ba pe ta pe n
ba pee cĩĩnde wãpee. Nawee- sẽ sya naa n
tɛr pe kuɛ kãnde ne ye. Pe Yesu yãã, pe n
nii n kui ma yee:
29 «Yãhã Dya, nwa taa ga pye wo na?
Ma'a n cãã wo pẽn wo pẽnyale yaha ye!»
30 Kaha tyɛ- busãã pye ke fla na, pe naa
pe digi kɛ, pe fla ba faa dey.
31 Pe sãndãpee n Yesu nar ma yee:
«Ma'a yee maa wo kar, tyii wo n ga dye
tyɛ- mii laam laam wo.»
32 Yesu n le sya pe ye. Pe sãndãpee n
tege kãã pe naam syãm yĩŋ na, ma ga dye
pe tyɛ- laam laam wo. Le yalebya wo, pe
tyɛ- n fã tege ga too dye ke langbãŋ wo, ma
ku.
33 Pe tyɛ- sẽŋfa pe koo ngĩĩ yãã, pe n fã
tɛr le klo wo, ma ga ke kai- byɛ tɔ̃r pe naam
syãm mii wĩĩ na, mpãy, Yesu sãndãpee kar
tege kãã pe yĩŋ na.
34 Loo na, pe klofa byɛ n yi ga Yesu
wããsaha wo. Pe ga u yãã, pe n u nar u
tɛr kãã poo fla kãntraha yaha.

9

Yesu tãnkurfua waa jaa
(Mar 2.1-12; Luke 5.17-26)

1 Loo kur ye, Yesu n salangbãŋ gbe, ma
dur ga ke langbãŋ kũndi ngaa ye, tuu ba
nii na.
2 Pe n tãnkurfua waa gbe ba u fla na u
kasãy wãŋ ne, tuu sãy nii ke na. Pe koho
taha yaha Yesu na ke syi, u n le yãã, ma u
tãnkurfua pye ma yee: «Cĩĩfua mii waha,
ma kapee- laha kãã ma yĩŋ na.»
3 Yãhã kaiyarfa mpãy pye ke fla na, pe n
nii le ga pe laam wo ma yee: «Eh, dya nwo
n gbar Yãhã ne cĩĩnde.»
4 Yesu n pe laam wũhũ cã, ma pe pye ma
yee: «Nwa ta ye n nii kapee- ngĩĩ syi ga ye
laam wo?
5 N ga waha yee: Ma kapee- laha kãã ma
na. N ga maha waha yee: Yir naa n yãr!
Koo katɛ- syãŋ ngĩĩ wo, lii loo le cã waha?
6 N -sẽ n yãŋ ye cã Yãhã kãnde wãã u
Nawee Puee kẽ kãntraha nge na, u n ga
waha kapee- gbe kãã nawee yĩŋ na.» Yesu

n wã klaha loo na, ma u tãnkurfua pye ma yee: «N ma yar, yir, ma ma kasãy wãŋ gbe, ma yãr naa n gaha ma kaha wo!»
7 U tãnkurfua n yir, ma yãr tɛr u kaha wo.
8 Pe nabuar pe loo yãã, le n pe laam wɔ pe n sya fya, ma nii Yãhã sey koo fãnga nge wĩĩ na, fãnga gii ke wãã nawee- kẽ.

Yesu Matɛhɛ yãŋ yi
(Mar 2.13-17; Luke 5.27-32)

9 Yesu n tɛr ke fla yaha. U n nii n tɛr, ma ga kufar wããfua waa yãã tuu tege nii kufar wããsaha wo. Pe naa u yee Matɛhɛ.
Yesu n u pye ma yee: «Naa n taha ra na!» Matɛhɛ n yir, ma nii n taha u na u kuãŋ ne.
10 Loo kur ye, Yesu pye dir na u kãnyãrwai ne, Matɛhɛ kaha wo. Kufar wããfa pye pe ba nihi, ma suhu kãmpee-yãrfa mpãy ter ne. Pe byɛ wãã naa n di pe ne.
11 Pe Farisyẽ n loo yãã, ma Yesu kãnyãrwai pye ma yee: «Nwa ta ye Yĩŋfua n nii wãã n di kufar wããfa ne, ma suhu kãmpee- yãrfa mpãy ter ne?»
12 Yesu n pe kapãn luhu, ma pe pye ma yee: «Yĩnwɛrfa poo sẽ me pe tyinfua tay ye, yanfa poo pe u tay.
13 Ye sẽ Yãhã kaplãŋ ngĩĩ war ye, ngĩĩ ke yrũhũ yaha ma yee: ‹Laanyõm tẽ n kɛ, n sẽ yee diŋ wãyiŋ ye.› Ye yai ye koo war!» Yesu n maha yee: «Ye sẽ yãã, n pa kãmpee-yãrfa wĩĩ na; mpãy pe pe ya yãŋ poo ma kãnyĩĩ yãrfa, n sẽ pa poo wĩĩ na ye.»

Kalɛ saha wãã le kafũhũ ne ye
(Mar 2.18-22; Luke 5.33-39)

14 Loo kur ye, Nsãn nawee- tããfua kãnyãrwai n ba pa Yesu fla na, ma ba u yey ma yee: «Nwa ta, wii tesẽ pe Farisyẽ ne, wo ne wo yẽ tã digi na, mboo kãnyãrwai sẽ -sẽ le syi pye ye?»
15 Yesu n pe yẽ sya kakuãcraŋ ne ma yee: «Ah ye laam wo, cafãn yigifa ga waha pye la yĩntawahar na, u cafãn yigifua tuu ma pe ne? Ye cã le syi saha pye ye rɛhɛ! Per gaa -sẽ ma ke n pai, u cafãn yigifua ga ba yigi kãã pe laam wo. Koo per maa nɔ, pe ga ba cã naa pe yẽ tã digi na.
16 Waa sẽ faafuẽ faagblaha ta, ma ga nayredyaha wihi pãhã n tã ke ne ye. Ma'a loo pye, le faafuẽ ga ke nayredyaha tyĩn cɛr, kaa n maha taha ke cɛrsadyaha fla na.
17 Waa sẽ maha sẽmper le srafũhũ sakueelɛr wo ye. Ma'a loo pye, pe sẽmper ma ba yir, te srafũhũ sakueelɛr ga fe, pe sẽm n woo tãŋ, te srafũhũ sakuee tii maha klaha- taha le na. Koo kẽ sẽmper yai pe le srafũhũ sakueefãn too laam wo. Ke syi ne, pe sẽm tesẽ te srafũhũ sakuee ne, ngaa saa te yãã ye.»

Syase pueesya, tesẽ cɔɔ wii ne tuu tɛ Yesu nayroho na
(Mar 5.21-43; Luke 8.40-56)

18 Yesu naa koo kaplãŋ ngĩĩ pãã, Yiifee-yahaseefua waa n pa, ma ba kãnklũy gbãã u yahasee ye ma yee: «Ta pueesyale ku ke yagaa nge na; pa, ma ba koho taha le na, le n yir gbã wo le nii yrãŋ na.»
19 Yesu n yir u kãnyãrwai ne, ma taha u dya na.
20 Cɔɔ waa pye, u ntɔ̃r kuee naa n woo u ye dyɛ- sẽnsye syãŋ, wãyɛr wee ye. U n yũhũ crã Yesu na kur kuɛ ye, ma tɛ u nayroho yẽ na.
21 U ba le ga yigi ma yee: «N ma yãã tɛ u nayroho yẽ ya na, n ga jaa.»
22 Yesu n wã klaha, ma u yãã ma yee: «Cɔɔ, mii waha, taa ra ta ma Yatɛr, loo le ma jaa.» Le yalebya wo, u cɔɔ n jaa.
23 Yesu tuu ga dye u yahaseefua kaha wo, u n pe kapẽnfa yãã, pe nabuar ne, pe nii n gble u kicar wãkɛlaa wĩĩ na.
24 U n yee: «-Ye yi kãã nwo, u kicar sẽ ku ye, wãy ya u sã wãy.» Pe n nii u lɛr.
25 Pe nawee- pe yi wa ke nakugu nwoŋ wo, Yesu n dye, maa le kicaale yigi koho na, le n yir, ma dur nii korkor.
26 Le kapãn n cããŋ ga koo kuɛ teebɛhɛ byɛ wo.

Yesu fũũ- syãm mpãy jaa

27 Yesu n tɛr ke fla yaha. U nii n tɛr, fũũ-syãm mpãy n nii n taha u na, ma nii n kui ma yee: «Dawide Dya, wo fɛn di!»
28 Yesu tuu ga dye kaha wo, pe fũũ- n pa u fla na, u n pe yey ma yee: «Ye laam wo, ye yee la n ga waha ye jaa?» Pe n u yẽ sya ma yee: «Ãwã, Yĩŋfua.»
29 Loo na, Yesu n tɛ pe yĩmpɛ na ma yee: «Tee ra ta ye Yatɛr, ma yee n ga waha ye jaa, loo na ye ga jaa.»
30 Pe yĩmpɛ n ta tɛr n yãŋ. Yesu n le pãã waha pe ye ma yee: «-Ye luhu yõ, ye ma syi ye le gbe yi ye!»
31 Pe -sẽ ka, ma ga Yesu wĩĩ pãã koo kuɛ teebɛhɛ byɛ wo.

Yesu bebe waa jaa

32 Pe nawee- syãm pe naa n tɛr, mpãy n pa Yesu fla na, dya waa ne sãndũpee pye u yĩŋ na, ma u ta u sẽ waha naa n pãã ye.
33 Yesu tuu kãhã u sãndũpee kar tege kãã u bebe yĩŋ na, u n nii n pãã.
Le n yẽ gbãã pe nabuar na, pe n sya yee, waa sẽ nde syi yãã yãã Yiisrɛfa kãntraha wo ye.
34 Pe Farisyẽ poo -sẽ naa le pãã ma yee, a sãndãpee yĩŋfua kẽ u fãnga wãã Yesu kẽ u n waha sãndãpee kar tege n kãã nawee-yĩŋ na.

Pe nabuar fɛn Yesu yigi

35 Yesu naa n yãr kungbãhã byɛ wo, tesẽ
kusyĩmbɛhɛ byɛ ne. U naa nawee- klaha
Yiifee- yawãhã nwey wo, ma naa le Yãhã
Yai kapãyĩĩ wĩĩ yar nawee- na, ma naa
yanfa ter byɛ jaa, ma suhu mpãy ne pe
kadye teelaa fla klaha- pe ye.
36 Tuu naa nabuar mpãy yãã, pe fɛn n u
yigi, pe ba fãy, pe laam ba wlãhã; pe pye
mii mbaa dyaŋ mbanaha wee pe na ye.
37 Loo na, Yesu n u kãnyãrwai pye ma
yee: «Te nabuar nde ma mii dingbãn wãŋ
syi dyaŋ te wãgbe yale nɔ tar wo, tẽntẽ- sẽ
-sẽ wee ma ga te gbe ye.
38 Yãhã gii ke -sẽ ma mii u dingbãnfua
dyaŋ, -ye naa ke nar ke n tẽntẽ- nɔ wãã,
pe n ba te nabuar le ke kãnde wo!»

10

Yesu u kãnyãrwai sẽnsye syãm lɛhɛ wãã

(Mar 3.13-19; 6.7-13; Luke 6.12-16; 9.1-6)

1 Loo kur ye, Yesu n u kãnyãrwai sẽnsye
syãm yee ba, maa kãnde wãã pe kẽ pe
waha sãndãpee kar tege naa n kãã naweeyĩŋ na, pe waha naa yan ter byɛ jaa, tesẽ
mpãy byɛ ne pe kadye teelaa fla klaha- pe
ye.
2 Pe tẽnlɛhɛ sẽnsye syãm myar nde:
Syimu wii pe naa n yee Pyar, u cãã woo
yee,
woo tesẽ u cĩĩfua Andere ne;
ma suhu Syake ne, tesẽ u cĩĩfua Nsãn ne,
Sewede pii me pe syãm byɛ ne.
3 U n Filipe yee, Bateremi ne; ma suhu
Tema ne,
tesẽ Matɛhɛ ne, kufar wããfua kẽ u ne.
U n Alefɛ dya Syake yee, tesẽ Tadee ne,
4 ma suhu Syimu wii ne klokai- wãgbihi
n tãy u ye,
tesẽ Syikaryɔte klofa Yuda ne,
wii tuu ga ba Yesu yi u napĩĩ- kẽ.
5 Yesu n poo nawee- sẽnsye syãm mii
lɛhɛ wãã, ma pe yar ma yee: «Mpãy pe
wee Yiifee- ye, -ye ma n ka pe kui wo ye,
-ye ma n ka Syamarifa kui wo ye!
6 Mpãy pe ma Yiifee-, ma plaha mii mbaa
dyaŋ u mbanaha wee pe ne ye, -ye ka poo
ye!
7 -Ye Yãhã kapãyĩĩ pãã naa n gaha kãnde
wo ye yee: Yãhã Yai nɔ gbe taha wa!
8 Ye ga naa yanfa jaa. Ye ga naa nakur ta
te n yir gbã wo, te dur ba yrãŋ na gbaafa
ye! Ye ga naa gber- jaa, pe n naa nii gbɛgbɛ
nayɔ̃r saha na! Ye ga sãndãpee kar tege
naa n kãã nawee- yĩŋ na! Loo kãnde nde,
le wãã ye kẽ faa, ye bya ye ga naa n pye
faa!
9 Ye ma syi ye sãn gbe war ne ye! Ye ma
syi ye ntẽn war gbe le ye sapar jifaa wo ye!
10 Ye ma ga ke yrãhã yi, ye ma syi ye ngaa
gbe ke n naa ye ndege ye, nkãnfaha dyaŋ,
kalen sãnsĩĩ ne, ntãn ne, kãi gɛ ne ye! Ye
sẽ yãã, tẽntẽfua yai pe naa u yɛ̃ digi wãã
u kẽ.
11 Ye ma ga dye klo lii wo, kungbãy woo,
kusyĩnde woo, -ye yãŋ wii tuu yai u waha
syãsaha wãã ye kẽ, -ye kuee woofua fla na
ye sya ba tɛr!
12 Ye ma dye kaha gii wo, -ye yee: Yãhã
ke yrĩŋ wãã ye kẽ.
13 Koo kaha ngefa ma ye yigi yɔ̃, tee pa
yrĩŋ syaha gii ne, pe ga ke yrĩŋ yãã. Pe ma
-sẽ yee pe sẽ ye yigi yɔ̃ ye, tee pa yrĩŋ gii
ne, ke ga kuee ye ye.
14 Kaha giifa, laa na klo liifa ma sye, pe sẽ
ye yigi yɔ̃ ye, laa na pe sẽ luhu ye kaplãŋ
ye ye, -ye tɛr kãã ke fla yaha, -tee ye trɛ
mplẽm kor yaha pe na, pe n cã lii ma pe
dye poo pe le kɛ.
15 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: Yãhã
kasãhã per maa nɔ, Sodɔ̃ klofa* tesẽ Gumor klofa ne pe sya bii pee tɛr, poo fɛn gɛ
saa ba nɔ loo klo ndefa fɛn na ye.»

Kayĩhĩ nkãy ke n pai

(Mar 13.9-13; Luke 21.12-17)

16 Yesu n maha pe kãnyãrwai pye ma
yee: «-Ye yãŋ, n ye lɛhɛ wãã mbaa dyaŋ
waygapyãr nsoho wo. Tee -sẽ yii wãyigi cã
nwɔr wãŋ syi, -ye nii kãnsyãm mpãy wãŋ
syi dyaŋ pe saha kapee- pye ye.
17 -Ye kacãn yãã yii na! Mpãy ga ba ye
yigi naa n gaha kasãhã saha wo, pe ga ba
naa ye gbã sãngblã ne, pe Yiifee- yawãhã
nwey wo.
18 Pe ga ba ye yigi naa n gaha yahaseefa
mpãy yaha ye, tesẽ yĩŋfa mpãy ne, ndoo
wĩĩ na. Loo gɛ ga ba nii yĩŋ, ye n waha ta
wĩĩ pãã pe yaha ye, poo tesẽ mpãy ne pe
sẽ cĩĩnde Yãhã cã ye.
19 Pe ma ba ye yigi ga kasãhã saha wo,
kaplãŋ nkãy tee n pai pãã, tesẽ ye n pai ke
pãã mii syi dyaŋ, ye ma n naa ntãŋ cɛr koo
ngĩĩ ne ye! Kaplãŋ nkãy tee n pai pãã, ke
ga ba le ye yɛ̃ wo loo yale wo.
20 Ke saa ba nii ye laam kaplãŋ ye, ye
Tuhufua Yãhã Yrã Fãnga kẽ, ke ga ba naa
n pãã ye yɛ̃ ne.
21 Nawee- mpãy ga ba pe nampyesey
wãã pe n boo, tuhufa mpãy ga ba loo pye
pe pii na. Kicar mpãy ga ba wã klaha pe
pe seefa laha, pe ta pe n pe boo.
22 Ye wĩĩ ga ba fũhũ nawee- byɛ ye ta wĩĩ
na. Wii ma -sẽ waha plãhã kuee ra kur ye
ke kãnkai- byɛ wo, Yãhã ga ba u sya yaha.
23 Pe ma ba nii ye kɛ yĩntayãhã ne klo
lii wo, -ye loo klo ta yaha, ye fã ga klo laa

* **10:15 10.15** Faale cãã na, Sodɔ̃fa tesẽ Gumorfa ne, pe bii pee tɛr. Yãhã kasãhã n too pe na, naa gaa ter n pe wãã le suhu pe kui ne.

wo! Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: Ye saa ba
Yiifee- kui byɛ fã tãŋ mii, u Nawee Puee sẽ
dur ba wa ye.
24 Ye le cã ma yee, wii tuu n klaha
nantãŋ, u sẽ tɛr u klahafua yaha ye.
Tẽntẽle sẽ tɛr u yĩŋfua yaha ye.
25 Wii tuu n klaha nantãŋ, pe ga waha u
pye u klahafua wãŋ syi, tesẽ pe ga waha
tẽntẽle pye u yĩŋfua wãŋ syi. Ye sẽ yãã,
ndoo wii tẽ ma mii kahafua dyaŋ, pe ma
ra yee Sebulɛhɛ sãndãpee yĩŋfua, yii mpãy
tee ma ra kahafa, pe ga naa ye bya yee ke
syi, loo laha.»

Wii nawee- yai pe naa n fya u na
(Luke 12.2-9)

26 Yesu n maha yee: «Ye ma syi ye naa
n fya nawee- na ye! Ngii ngii ke wũhũ nii,
ke ga ba yãã gbaa na. Kai- nkãy ke maha
ma, waa sẽ ke cã ye, ke ga ba cã.
27 Ke syi ne, kaplãŋ nkãy tẽ n pãã yii ya
ye yĩmperwoho wo, -ye ke pãã nawee- byɛ
ye yaiwaha na; tesẽ nkãy yii ya tee n luhu
ra ye, -ye ke pãã nanihi fla wo nawee- byɛ
ye!
28 Mpãy syi pe ga waha nawee kadye
boo, pe sẽ -sẽ ga waha u yrã boo ye, ye ma
syi ye naa n fya poo na ye! -Ye naa Yãhã
koo fya, koo gii ke ga waha nawee kadye
pye klaha- tãŋ, tesẽ u yrã bya ne naa laam
wo, naa gii wãfegeyãã wee ke na ye.
29 Kãnsyãyi mii syi wãm syãm sẽ n par la
warpua ya ne? -Ye cã ye yee, poo nen waa
gɛ sẽ n too kãntraha na mii, ye Tuhufua
Yãhã sẽ le cã wa ye.
30 Ye yĩnyor nde gɛ Yãhã te byɛ yɛ̃ cã
yaha wa.
31 Ye ma syi ye naa n fya laa ne ye; -ye
cã ye yee, ye wĩĩ gboho Yãhã ye, ma tɛr
kãnsyãyi mii syi wãbuar yaha.
32 Wii ma le pãã nawee- yĩnde na ma yee
woo u ya le soho ra koho wo, ta bya ga ba
le pãã ta Tuhufua Yãhã ye, n yee woofua
ma ra wũũ.
33 Wii ma -sẽ le pãã nawee- yĩnde na ma
yee woo sẽ ra cã ye, ta bya ga ba le pãã
ta Tuhufua Yãhã ye, n yee n sẽ woofua cã
ye.»

Yesu wãpaŋ ta nawee- ga cɛr
(Luke 12.51-53; 14.26-27)

34 Yesu n maha yee: «Ye ma syi ye le ga
ye yee, n pa nawee- yĩmbuhu wããlesaha
wo pe ya ne ye. N pa pe wãcɛr yĩmbui ne
pe ya na.
35 N pa
n n pai dya cɛr u tuhufua na;
n n pai pueesya cɛr u nahafua na;
n n pai cɔɔ cɛr u nansya na.
36 Nawee nawee woo,
u nwoŋfa poo pe ga nii u napĩĩ-.
37 Wii tuhufua wĩĩ ma n tãy u ye, u
nahafua wĩĩ ne, ma tɛr ndoo wĩĩ yaha,
woofua syi saha nii ra kãnyãrwɛ ye. Wii
dya wĩĩ ma n tãy u ye, u pueesya wĩĩ ne,
ma tɛr ndoo wĩĩ yaha, woofua syi saha nii
ra kãnyãrwɛ ye.
38 Wii ma cã u ga waha wãfãy sya ra wĩĩ
na, u ma sya ga gbãpee ku, woofua syi yai
u naa n taha ra na.
39 Wii tuu u ya yĩŋ kɛ, ma suhu u laam
wãn ne, woofua ga ba too byɛ kɛ laa; wii
tuu -sẽ ga le sya u u yĩŋ kɛ laa, ma suhu u
laam wãn ne ndoo wĩĩ na, woofua kẽ tuu
cã ga ba too nde byɛ yãã.»

Yãhã kayũhũ wãyãã
(Mar 9.41)

40 Yesu n maha yee: «Nawee wii ma ye
gbihi yigi, ndoo kẽ tuu gbihi yigi; nawee
wii ma -sẽ ndoo gbihi yigi, ta Tuhufua Yãhã
gii ke ra lɛhɛ wãã, koo kẽ ufua gbihi yigi.
41 Wii ma Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua yãã, ma
yee Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua kẽ u ne, ma u
gbihi yigi, ufua ga ba kayũhũ yãã Yãhã ye,
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua wãŋ syi dyaŋ. Tesẽ,
nawee wii tuu sroŋ Yãhã yĩnde na, wii ma
u yãã, ma yee u sroŋ Yãhã yĩnde na, ma u
gbihi yigi, ufua ga ba kayũhũ yãã Yãhã ye,
nasroŋ wãŋ syi dyaŋ.
42 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: Mpãy pe ma
naflam ta kãnyãrwai laam wo, wii ma poo
nen waa yãã ma yee u ma ndoo kãnyãrwɛ,
ma sekuyĩĩ nen wãã u kẽ lawɔŋ ya ne, ufua
ga ba kayũhũ yãã Yãhã ye.»

11

Nsãn u nawee- lɛhɛ wãã Yesu ye
(Luke 7.18-35)

1 Yesu tuu u kãnyãrwai sẽnsye syãm
klaha wa koo kai- ngĩĩ ne, u n yir ke fla
na ma tɛr. U n ka kui nkãy wo, ma ga nii
nawee- klaha, ma Yãhã kapãyĩĩ pãã pe ye.
2 Nsãn nawee- tããfua pye nwompihi wo.
U Yãhã Yĩndefua Crise tuu naa kai- nkãy
pye, u n ke luhu. U n u kãnyãrwai mpãy
lɛhɛ wãã Yesu ye.
3 Pe n ga u yey ma yee: «U Yãhã
Yĩndefua wii wãpaŋ too n sẽŋ, mboo la
woo laa, u kuee wãpaŋ na kur ye?»
4 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Nkãy tee n
luhu, ma suhu nkãy ne tee n yãã yĩnde ne,
-ye ka yaa ke tɔ̃r yar Nsãn na ye yee:
5 Fũũ- n yãŋ, tãnklahafa gbihi n yãr,
gber- wã klaha n nii gbɛgbɛ nayɔ̃r saha na,
nditẽy n luhu, nakur n yir gbã wo, le Yãhã
kapãyĩĩ n pãã nawãm ye.
6 Wii ma yee u sẽ ba dur yi ta kur ye ye,
ta n nii yai tãŋ u Yatɛr, woofua wĩĩ n tãy
Yãhã ye!»
7 Nsãn kãnyãrwai pe tɛr wa, Yesu n nii
Nsãn wĩĩ pãã pe nabuar ye ma yee: «Tee
ka Nsãn fla na drawaha fla wo, ye -sẽ ka
ma ga nwa yãŋ? Kipua sẽ kẽ tee ga yãŋ
teflaha ke u yɛhɛ ye.

8 Ye -sẽ ka maa nwa yãã? Ye sẽ ka maa
dya waa yãã tuu nangbãŋ nayreyɔ̃r le yɛr
ye rɛhɛ. Ye cã mpãy pe nangbãm nayreyɔ̃r
le, pe n nii nangbãm kangbãy wo.
9 Tee ka, Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua la tee ga
yãã? Ãwã, ta n ye yar, Nsãn wii tee ga
yãã u tɛr gɛ tɛr Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua yaha.
10 Woo wĩĩ kẽ, le yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee, Yãhã yee:
‹N nwo, n ta tẽnlɛhɛle nɔ wãã ma yahasee
ye,
u n gaha ta kãnde gbihi yaha ma kẽ.›
»
11 Yesu n maha yee: «Ta n cĩĩnde nde pãã
ye ye: Naa wii u tɛr Nsãn yaha, usyi sẽ see
wa ye. Wii u kloŋ Yãhã Yai wo, woo -sẽ tɛr
Nsãn yaha.
12 Nsãn tuu yir, ma nii nawee- yar ma
yee, Yãhã Yai nɔ wa gɛ nɔ wa, ma gbe koo
cãã na, ma sya ba nɔ nanga na, fãngafa n
kɛ poo ga dye Yãhã Yai wo fãnga na.
13 Ma gbe faale cãã na, ma sya ba nɔ
Nsãn cãã na, pe Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa byɛ bii
Yãhã Yai wãpa wĩĩ yar yaha. Ke maha cãã
yar yaha le Yãhã kãnde saba laam wo.
14 Ye ma yee yaa le sya cĩĩnde, pe bii Yeli
wãdurba wĩĩ cãã pãã yaha mii syi dyaŋ,
Nsãn pa koo syi.
15 Wii ma n traha u ke yĩntaha cã, u luhu
yɔ̃!
16 N ga waha yagaafa tɔ̃r mpãy ter syi
ne? Pe ma mii kicar dyaŋ, pe tege nii
nanihi nantrangbãŋ fla wo. Mpãy n nii pe
nampyeŋ- pye ma yee:
17 ‹Wo fleŋ wuu ma yee -ye yɔɔ,
ye sẽ -sẽ yɔɔ ye.
Wo n dur, ma kasii yay le,
ye sẽ -sẽ wũn ye.›
18 Ye sẽ yãã, Nsãn tuu yir, u sẽ bur di ye, u
sẽ maha defĩĩ wɔ ye. Nawee- n loo yãã ma
yee sãndãpee ma u yĩŋ na!
19 U Nawee Puee tuu yir, u bur di ma defĩĩ
wɔ. Nawee- n loo yãã, ma maha n yee: ‹Ye
sẽ dya nwo yãã? U ma tefɛŋ, ma maha ma
sẽnwɔplaha. U maha naambiyãr le kufar
wããfa poo ne, tesẽ kãmpee- yãrfa mpãy
ter syi ne.› » Yesu n pe yar taha ma yee:
«Mpãy pe pe troho tãhã Yãhã laantor yor
wo, pe kai- sroŋ.»

Kukuifa mpãy pe sẽ Yesu ta pe Yatɛr ye
(Luke 10.13-15)

20 Loo kur ye, kui nkãy Yesu tuu cã ba
laanwɔ wũhũ pye nihi, ma tɛr teebɛhɛ byɛ
yaha, u n nii n kuãn koo kui ngĩĩfa na. Pe
tee ba sye, pe sẽ koho klaha ma pe kapee-
wãpyeŋ miy yaha ye.
21 U naa n kuãn ma yee: «Korasyifa, ye
wĩĩ pee Yãhã ye! Gbesyatafa, ye wĩĩ pee
Yãhã ye! Laanwɔ wũhũ nkãy ke pye ye
yĩnde na, koo syi ma ne pye faalefa Tyirfa
yĩnde na, tesẽ faalefa Syidɔ̃fa ne, pe ne ga
pye pe ta tɛr le cã kãã wa le yalebya wo
pe kapee- sẽ yɔ̃ ye. Loo nde na, pe ne ga
wram wĩĩ pye, pe nfããper ta pe fɛn nayrɛ
pãhã, pe le.
22 Loo ne, n ga ye yar, Yãhã kasãhã per
ma ba nɔ, le ga ba pee ye na, le ta tɛr pe
Tyirfa na tesẽ pe Syidɔ̃fa ne.
23 Ah yii Kapornufa, ye yee la pe ga ba ye
kuã yir ga ta yãhãyĩŋ na? Ya'a n naa loo gɛ
ga ye laam wo ye! Ye ga ba tege ga ta tãã
ye, nakur fla wo. Ye sẽ yãã, laanwɔ wũhũ
nkãy ke pye ye yĩnde na, ke ma ne pye pe
Sodɔ̃fa yĩnde na, pe ga ne koho klaha, Yãhã
saa ne pye ke loo klo nde wĩĩ kua ye.
24 Loo ne, n ga ye yar, Yãhã kasãhã per
ma ba nɔ, ye wãpẽn ga ba gboho ta tɛr pe
Sodɔ̃fa wãpẽn yaha.»

Cĩĩnde yrĩŋ fla ma na?
(Luke 10.21-22)

25 Loo yale wo, Yesu n maha yee: «Ta
Tuhufua Yãhã, mboo taa ma yãhãyĩŋ
Yĩŋfua tesẽ kãntraha ne. Lii taa sẽ yar
kaicãfa na tesẽ sabacãfa ne ye, ma loo yar
mpãy na pe ma pra kicar wãŋ syi dyaŋ. N
ma sey loo wĩĩ na.
26 Ãwã Tuhufua, le tãy ma ye, koo kẽ ma
n le ta ke dyaŋ.»
27 Yesu n dur, ma pe nawee- pye ma yee:
«Ta Tuhufua Yãhã kai- byɛ le soho ra koho
wo. Nawee- sẽ cã yoo kẽ ra ne ye. Ta
Tuhufua ya ke le cã. Pe sẽ maha cã yoo
kẽ ra Tuhufua Yãhã ne ye. Ndoo ya n ke
cã, tesẽ mpãy ne tẽ ke yar pe na.
28 Yii mpãy wãfãy gboho ye na, tesẽ
fɛngbãn ma ye yĩŋ na, -ye pa ra fla na, ta
n ba koo byɛ gbe kãã ye na, tẽ yrĩŋ wãã ye
kẽ.
29 Ye tyii ye naa ra tẽn tẽ, ta n naa ye
klaha ta kaklaha ne, ye -sẽ ga yrĩŋ yãã ye
laam wo. Ye sẽ yãã, ta laam n tãy, n maha
ma pra.
30 Ta tẽn wĩĩ n tãy, tesẽ ta teger ma
yaayaa.»

12

Yesu tesẽ kanii per wĩĩ ne
(Mar 2.23-28; Luke 6.1-5)

1 Plii raa kur ye, Yesu ba tar raa yi naa
n yaha u kãnyãrwai ne. Koo per pye kanii
per. Fãã ba pe kãnyãrwai yigi, pe n nii te
tar kasan kãy n kũ.
2 Pe Farisyɛ̃ pe loo yãã, pe n Yesu pye ma
yee: «Wo kãnde le kai- nkãy yar ke sẽ yai
ke naa n pye kanii per wo ye, nwa ta ma
kãnyãrwai n le syi laa pye!»
3 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Ye le kal yãã
Yãhã sabangbãŋ wo, faale yĩŋfua Dawide
u bii lii pye, per gii fãã bii war pe na, woo
tesẽ u nawee- ne.
4 U dye Yãhã nwoŋ laam wo, bur rii te
pye te bii kẽ Yãhã ye, u n te gbe di u nawee-

ne. Pe sẽ -sẽ ba yai pe te di ye. Wo kãnde
na, Yãhã yũndefa ya sẽ na, pe yai too bur
nde ne?
5 Lii le yrũhũ ta le Yãhã kãnde saba laam
wo Yãhã yũndefa wĩĩ na, ye maha le cã.
Le yrũhũ ta, a pe yai pe pe tẽn tẽ Yãhã
kangbãŋ wo kanii per na, kapee wee le na
ye.
6 Kaklaha nkãy tẽ ye klaha ke ne yagaa,
ke -sẽ tɛr Yãhã kangbãŋ wĩĩ gɛ na!
7 Le ma le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ
wo ma yee, laanyõm poo me Yãhã n kɛ
nawee- ye, ke sẽ yee dĩŋ wãyiŋ ye. Ye sẽ
kaplãŋ ngĩĩ yĩntaha war ye, mii loo sẽ ne
ye, tee baha mpãy na, yaa ne cã kapee sẽ
kẽ pe pye ye.
8 Ye sẽ yãã, u Nawee Puee kẽ u ma kanii
per yĩŋ na.»

Yesu kãnwaagefua waa jaa ke kanii per wo
(Mar 3.1-6; Luke 6.6-11)

9 Loo kur ye, Yesu n ka pe Yiifee- yawãhã
nwoŋ wo.
10 Dya waa pye kãnwaage ne ke fla na.
Mpãy pe pye ke fla na, pe naa n kɛ pe laa
taha Yesu na. Loo ne, pe n u yey ma yee,
pe wãlɛ kãnde na nawee ga waha yanfua
jaa la kanii per wo.
11 Yesu n pe yɛ̃ wãã sya ma yee: «Ye laam
wo, waa ma pye mbua nen ne, u n too dye
wuhu gaa laam wo kanii per wo, ufua ga
yee la, a woo saa u yi ye?
12 Nawee sẽ puar la mbua na? Ye yai ye
cã wo kãnde wo, waa ga waha kayĩĩ pye
waa kẽ kanii per wo.»
13 Loo na, Yesu n u dya pye ma yee: «Ma
koho dii wãã.» U n ke dii wãã, ke n dur yõ
nii u ye.
14 Pe Farisyɛ̃ n tɛr, ma ga pe ya wãã, ma
ga cã pe ga waha Yesu yãã pe u boo mii syi
dyaŋ.

Tẽntẽ wii Yãhã u yãŋ yi

15 Yesu tuu luhu pe u kɛ wãboo ne, u n
tɛr koo fla yaha. Nabuar naa n yãr u ne.
16 U n pe yanfa byɛ jaa, ma pe yar waha
ma yee, pe ma syi le pãã yoo kẽ u ne ye.
17 Yesu tuu koo kai- ngĩĩ pye, Yãhã yɛ̃
kaplãŋ nkãy faale Yãhã kaplãŋ tõrfua Yisa
tuu bii cãã yar yaha, koo kẽ ke pye. Yãhã
bii yee:
18 «Ta tẽntẽ wii tẽ yãŋ yi, woo kẽ nwo.
Woo ntãŋ dye ra tãy, u ra laam yĩn yalebyɛ.
N ga ra Yrã Fãnga tege u na,
u n ta laam wĩĩ tõr yar kãntrɛ byɛ
nawee- na.
19 U saa ba naa kaplãŋ tyĩn waa ne ye,
u saa ba naa n gbey waa na ye.
U saa ba naa kaplãŋ pãã nanihi teebɛhɛ
wo ye.
20 Mpãy, fãnga wee pe na ye,
mii kipua kãi dyaŋ le ga naha ka,
tesẽ naaloho dyaŋ ke ga fege,
u ga ba pe gbihi ta.
U ga ba yia kai- byɛ na, u ke ta ke n sroŋ.
21 Kãntrɛ byɛ nawee- ga ba koho taha yaha
u na.»

Kai lii ne pe Farisyɛ̃ pãã taha Yesu na?
(Mar 3.20-30; Luke 11.14-23)

22 Pe n pa dya waa ne Yesu kẽ. Sãndãpee
pye u yĩŋ na, ma u ta u n nii fũũ, ma maha
nii bebe. Yesu n u dya jaa, u n waha n pãã
ma maha n yãŋ.
23 Pe nabuar mpãy pe pye, le n yɛ̃ gbãã
pe na, pe n sya n yee, a Dawide Dya ga kẽ
Yesu ne.
24 Pe Farisyɛ̃, pe -sẽ loo kapãn nde luhu
pe nawee- yɛ̃ na, pe n yee: «Sãndãpee
yĩŋfua Sebulɛhɛ kẽ tuu fãnga wãã dya nwo
kẽ, koo kẽ u n waha sãndãpee kar tege n
kãã nawee- yĩŋ na!»
25 Yesu -sẽ ba pe laam wĩĩ cã wa. U n
pe pye ma yee: «Kãntraha neŋfa ma kuee
n wãã pe ya ne, koo kãntraha nge ga too.
Klo liifa ma kuee n wãã pe ya ne, loo klo
nde wĩĩ saa waha gbihi nii ga yahasee ye
ye. Nwoŋ neŋfa ma kuee n wãã pe ya ne,
koo nwoŋ nge saha gbihi nii ga yahasee ye
ye.
26 Sãndãpee yĩŋfua Setane ma nii u ya
koho kla kar, u n wãã u ya ne. U fãnga saa
waha ka yahasee ye ye, ke ga klaha-.
27 Ye yee n sãndãpee kar tege n kãã
nawee- yĩŋ na, sãndãpee yĩŋfua Setane kẽ
tuu koo fãnga wãã ra kẽ. Cĩĩnde sẽ ne
ye. Mii loo sẽ ne ye, ye nampyeŋ- mpãy
pe sãndãpee kar n tege, ye ma yee pe bya
loo pye Setane fãnga kãmay na, poo gɛ ga
ye yar pe yee, cĩĩnde sẽ ne ye.
28 Ta n ye yar: N sãndãpee kar tege n kãã
nawee- yĩŋ na Yãhã Yrã Fãnga ne. Loo na,
ye yai ye cã, Yãhã Yai pa wa ye ye.
29 Waa saha dye fãngafua waa kaha wo,
u u wãn yuhu gbe mii, u sẽ cãã u pua yigi
yaha wa ye. U ma -sẽ waha yia u na ma u
pua, u ga waha u kaha wãn byɛ yuhu gbe
u ye.
30 Wii ma yee u wee ra ne ye, woofua ma
ra napĩĩ. Tesẽ, wii ma yee u saa koho le ra
ye u nawee- wãã ba ra kẽ ye, woofua u pe
kar n kãã ra na.
31 Loo ne, n ga ye yar nde ne: Yãhã ga
waha nawee kapee- laha kãã u yĩŋ na, u
yorpeer byɛ ne. Ma -sẽ yee, wii woo na tuu
ga yorpeer pãã Yãhã Yrã Fãnga kẽ, Yãhã
saa woofua nwo kapee nde laha kãã u yĩŋ
na ye.
32 Nawee wii ma tee pãã u Nawee Puee
wĩĩ na, Yãhã ga ba loo kapee laha kãã u yĩŋ
na. Wii ma -sẽ tee pãã Yãhã Yrã Fãnga wĩĩ
na, loo kapee nde saa laha kãã u yĩŋ na,
nanga nge na tesẽ sukũhũ gaa ne ye.»

Nawee yɛ̃ kaplãŋ ma mii katyipua dyaŋ
(Luke 6.43-45)

33 Yesu n maha yee: «Katyiyũhũ koo ke puayɔ̃ sa. Ye ma pye katyipihi ne, ke ga naa puapihi sa ye kɛ̃. Nawee ga waha katyigi yãŋ cã ke pua na, pua wii ke n sa.
34 Nwoho terfa me ye ne! Ye pee, loo ne kayũhũ saha yi ye yɛ̃ wo ye. Nawee laam ke yĩĩ nkãy ne, koo kɛ̃ ke n yi u yɛ̃ wo.
35 Nawee wii ma yɔ̃, kayũhũ ga naa n yi u laam wo, u n naa ke pye. Nawee wii ma pee, kapee- ga naa n yi u laam wo, u n tee naa n pye.
36 Ta n ye yar: Yãhã kasãhã per ma ba nɔ, mpãy pe naa kaplãŋ nkãy pãã ke sɛ̃ yai wãpãã ne ye, Yãhã ga ba pe sãhã loo nde wĩĩ na.
37 Ye sɛ̃ yãã, mboo wii kaplãŋ ma yɔ̃, ma ga ba wloho yi. Mboo wii kaplãŋ ma yee ke sɛ̃ yɔ̃ ye, ma ga ba kuee le wo.»

Yahaseefa laanwɔ wĩĩ lii kɛ Yesu ye?
(Mar 8.11-12; Luke 11.29-32)

38 Loo kur ye, Yãhã kaiyarfa mpãy ma suhu Farisyɛ̃ mpãy ne, pe n Yesu pye ma yee: «Yĩŋfua, wo n traha ma laanwɔ wĩĩ laa pye, wo n yãŋ.»
39 Yesu n pe yɛ̃ wãã sya ma yee: «Yagaafa pee, pe sɛ̃ maha n sroŋ Yãhã ye ye! Ma -sɛ̃ yee poo n traha pe laanwɔ wĩĩ laa yãã yĩnde ne. Aye, laanwɔ wĩĩ laa saa pye ye n yãã yĩnde ne ye, mii lii syi sɛ̃ ne le bii faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Yonase dye ye.
40 Ye sɛ̃ yãã, Yonase plii tãã pye yĩmplii tãã ne fuangbãŋ laha wo, ma bii yi u laam wo. Koo syi dyaŋ u Nawee Puee ga ba tugu le gbĩĩ wo, u plii tãã pye yĩmplii tãã ne le laam wo.
41 Yonase bii Yãhã yɛ̃ kapãn pãã faalefa Nenefufa ye. Pe n le luhu, ma koho klaha ma pe kapee- wãpyeŋ miy yaha. Yãhã kasãhã per maa nɔ, pe Nenefufa ga ba le pãã pe yee, yagaafa pe sɛ̃ koho klaha ye, pe tee pye. Kaplãŋ nkãy tɛ̃ -sɛ̃ n pãã ye ye, ke tɛr Yonase wũhũ yaha.
42 Yãhã kasãhã per maa nɔ, faale Syeba kãntraha yĩŋfasya ga ba le pãã u yee, yagaafa pe sɛ̃ koho klaha ye, pe tee pye. Woo bii yir deydey kui wo, ma pa faale yĩŋfua Salmuu fla na, ma bii u kacãyor luhu. Kaplãŋ nkãy tɛ̃ -sɛ̃ n pãã ye ye, ke tɛr Salmuu wũhũ yaha!»

Sãndũpee dur n pai mii?
(Luke 11.24-26)

43 Yesu n maha yee: «Sãndũpee ma pye nawee yĩŋ na, ma ba tege kãã u na, u sãndũpee ga ka drawaha fla wo, u ga tay naa n klaha, u ma teelaa yãã u nii naa n wũũ. U ma yee u sɛ̃ teelaa yãã ye,
44 u ga yee tuu tɛr u niisaha gii yaha, u ga dur ga nii ke fla na. Loo na, tuu pye nawee wii yĩŋ na, ma ba tege kãã u na, u ga dur ga u fla na. U n gaha u nawee laam yãã mii nwonwaha dyaŋ pe ke pɛ, ma ke gbihi ta.
45 Loo na, u sãndũpee ga yir, u ga u nampyeŋ- kuasĩĩ mpãy yigi ba, mpãy pe maha pee woo na. Pe byɛ ga pe ya wãã ba nii u nawee yĩŋ na. U nawee wĩĩ ga pee le ta tɛr faale yaha. Yagaafa pe yee poo pee, pe wĩĩ ga ba nii koo syi.»

Yesu nna
(Mar 3.31-35; Luke 8.19-21)

46 Yesu naa n pãã nantãŋ nabuar ne, u nahafua n pa, Yesu cĩĩfa ne. Pe n kuee nkur ye. Pe naa n kɛ pe pãã Yesu ne.
47 Waa n ba Yesu pye, a u nahafua ma nkur ye tesɛ̃ u cĩĩfa ne, pe n kɛ pe pãã u ne.
48 Yesu n ufua yɛ̃ wãã sya ma yee: «N ga ye yar mpãy poo pe sroŋ ma ta nahafua, ta cĩĩfa ne cĩĩnde.»
49 Loo na, u n kãnde kã u kãnyãrwai na ma yee: «Ye sɛ̃ yãã, ta nahafua ma nwo wo, tesɛ̃ ta cĩĩfa ne.
50 Mpãy pe ra Tuhufua Yãhã wũhũ pye, poofa pe ma ta cĩĩfa, ta syafa, ta nahafa.»

13

Yesu kakuãcran pãã digi yãrfua wĩĩ na
(Mar 4.1-20; Luke 8.4-15)

1 Koo per na, Yesu n yi kaha wo, ma ga tege nii ke langbãŋ yɛ̃ tãy, ma nii naweeklaha.
2 Pe nawee- ba nihi ga ta tɛr, u n sya dugu dye nii salangbãŋ gaa laam wo. Pe nabuar -sɛ̃ pye ke langbeŋ na.
3 Yesu naa Yãhã wũhũ busãã tɔ̃r pe ye kakuãcraŋ ne. U n pe yar ma yee: «Naa waa yi u kaha wo, ma ga digi yãr u tar wo.
4 Tuu naa ke digi yãr u tar wo, pii mpãy n ga too kãnde ngbeŋ na. Kãnsyãm n pa, maa pe wãy di kãã.
5 Pii mpãy n ga too ntɛ̃mbakor fla wo, kãntraflũhũ sɛ̃ pye yɔ̃ ke fla na ye. Loo n ta pe pii sɛ̃ waha dye ga laam wo ye, ma ta tɛr fĩy.
6 Yaliile yai ke ba war dye yĩndai wo, ke n too dir wãn suhu boo. Te nnen sɛ̃ waha ba sɛr yigi yɔ̃ ye, ke fla tee pye ntɛ̃mbakor fla.
7 Pii mpãy n ga too ngur wãn taa nsoho wo. Pe n ba fĩy, te ngur wãn n pe puãr, pe sɛ̃ waha lɛ dye ye.
8 Pii mpãy n -sɛ̃ too kãntrayũhũ na. Poo n fĩy, ma ba sa. Taa n pii le gboho, taa n faa le gboho, taa n le car.»
9 Yesu n pe yar taha ma yee: «Wii ma n traha u ke yĩntaha cã, u luhu yɔ̃!»
10 Pe kãnyãrwai n yũhũ crã Yesu na, ma u yey ma yee: «Nwa ta ma n nii ke kai- tɔ̃r pe ye kakuãcraŋ ne?»

11 U n pe yɛ̃ wãã sya ma yee: «Kai- nkãy
nawee sẽ ke cã yãã Yãhã Yai wĩĩ na ye, Yãhã
ta yii ga waha ke war. Ma -sẽ yee poo na,
pe saha koo kai- war ye.
12 Wii ma waha ke war cacar, u ga ba ke
war naa n gboho, u sya ba busãã cã. Wii
ma -sẽ ke wãwar sye, car gii tuu cã, ke ga
faha u na.
13 Pe n yãŋ, pe sẽ -sẽ ngaa yãã ye. Pe
ndityuhu cre, pe sẽ -sẽ laa luhu ye, pe sẽ
-sẽ laa war ye. Loo ne ta n nii ke kai- tɔ̃r
pe ye kakuãcraŋ ne.
14 Faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Yisa, tuu bii
kai- nkãy cãã yrũhũ yaha pe wĩĩ na, koo
kai- kẽ ke nii n pye loo yale wo. U bii yee,
Yãhã yee:
‹Ye ga ba luhu naa n yɔ̃,
ye sẽ -sẽ ga ba naa laa war ye.
Ye ga ba yãŋ naa n yɔ̃,
ye sẽ -sẽ ga ba naa ngaa yãã ye.
15 Ye laam tee waha tɛr;
ye ndityuhu gbãã tã,
ma yĩmpɛ tyĩn tã,
ma yee ye yĩmpɛ ma n ngaa yãã ye,
ye ndityuhu ma n laa luhu ye,
ye ma n laa war ye laam ne ye.
Mii loo sẽ ne ye, ye ga faha ba ta kãnde
yigi,
ta n ye jaa ye kapee- wãpyeŋ na.› »
16 Yesu n u kãnyãrwai pye ma yee: «Yii
poo na, ye wĩĩ n tãy: Ye yĩmpɛ n yãŋ, ye
ndityuhu n luhu.
17 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfa busãã, tesẽ nawee- busãã mpãy ne pe
naa n yãr Yãhã kãnde wo, poo mii byɛ naa
n kɛ pe nii ye dyaŋ. Yii tee nkãy yãã yagaa,
pe naa n kɛ pe ke yãã yĩnde ne, pe sẽ ke
yãã ye. Nkãy tee n luhu yagaa, pe naa n kɛ
pe ke yãã luhu ndityuhu ne, pe sẽ ke yãã
luhu ye.»
18 Yesu n maha yee: «-Ye luhu ke digi
yãrfua wĩĩ yĩntaha ne!
19 Nawee wii ma Yãhã Yai kapãyĩĩ yãã n
luhu, u laam ma -sẽ pye mii pii mpãy dyaŋ
pe too le kãnde ngbeŋ na, u saa le kapãyĩĩ
war ye, u sãndãpee yĩŋfua ga pa, u ba le
yi kãã u laam wo.
20 Wii ma le kapãyĩĩ luhu, u laam ma -sẽ
plãhã ntẽmbakor fla dyaŋ pe pii pe too na,
u ga le sya nuhu ne le yalebya wo.
21 U sẽ -sẽ ga tyii le n nii gbãã u laam wo
ye. Le ma ba nii mii wãfãy dyaŋ u na, tesẽ
fɛn ne le kapãyĩĩ wĩĩ na, u ga le miy yaha.
22 Wii ma le kapãyĩĩ luhu, u laam ma -sẽ
pye mii pii mpãy dyaŋ pe too ngur fla wo,
u saa kuee le kapãyĩĩ kur ye ye. Kayaaŋ ne
gboho tɛr usyifua wo, tesẽ wale wãkɛ ne.
Too wĩĩ ma ba gboho ta tɛr u laam wo, te
ga nii tã le kapãyĩĩ na.
23 Wii ma le kapãyĩĩ luhu ma le war,
u laam ma mii pii mpãy dyaŋ pe too
kãntrayũhũ na. Le kapãyĩĩ pii ga lɛ u laam
wo, le kayũhũ sa; mpãy pe sa gboho, mpãy
pe sa yai, mpãy pe sa car.»

Nyɛ̃pihi wĩĩ

24 Yesu n maha kakuãcran laa tɔ̃r pe ye
ma yee: «Yãhã Yai wĩĩ ma mii nde dyaŋ tẽ
ga tɔ̃r ye ye: Dya waa ba yɛ̃y tãhã u tar wo.
25 Per gaa yĩmper wo, nawee- byɛ ba sã
wãy, u tarfua napĩĩ n pa, ma ba nyɛ̃pihi
tãhã le wlãhã te dir wãn laam wo ma tɛr.
26 Te dir wãn n ba fĩy, ma nii n lɛ. Ke
nyɛ̃pihi bya n fĩy.
27 U tarfua tẽntẽ- n ke nyɛ̃ yãã, ma ba u
pye ma yee: ‹Yĩŋfua, te yɛ̃y ba yɔ̃ ma ye,
taa ba tãhã ma tar wo; ah ke nyɛ̃pihi nge
-sẽ yir na?›
28 U n pe yɛ̃ sya ma yee: ‹Ta napĩĩ waa kẽ
tuu loo pye.› Loo na, u tẽntẽ- n u yey ma
yee: ‹Wo ka la, waa ke nyɛ̃pihi kuã kãã?›
29 U n yee: ‹Aye, ye ma syi ye ke nyɛ̃pihi
kuã ye; mii loo sẽ ne ye, ye ga waha te dir
wãn wãã le kuã ke nyɛ̃pihi ne.
30 Ye tyii te na, te n wãã naa n lɛ ke digi
gbeyale n ba nɔ. Le yale wo, tẽntẽ- mpãy
pe n pai ke digi gbe, n ga ba pe yar n yee:
-Ye cãã ke nyɛ̃pihi kuã yi kãã, ye ke pua
yigi nkloŋ nkloŋ, ye ba ke suhu! Loo kur
ye, -ye te dir gbe le ta kẽ pɛn laam wo!› »

Yãhã Yai ga cãã kloŋ ke cã ba gboho
(Mar 4.30-32; Luke 13.18-21)

31 Yesu n maha kakuãcran laa tɔ̃r pe ye
ma yee: «Yãhã Yai wĩĩ ma mii ngaa puale
dyaŋ, dya waa tuu gbe, ma tãhã le u tar
wo.
32 Le tãhãyale wo le kloŋ pii byɛ na. Le
ma fĩy yi, le ga yir, le gboho ta tɛr tãŋ dir
wãn ter byɛ na. Le ga kayay yi katyigi
dyaŋ, kãnsyãm n sya ba naa pe nsɛŋ ta
te kayay laam wo.»
33 Yesu n maha pe yar kakuãcran laa ne
ma yee: «Yãhã Yai wĩĩ ma mii ncasur wãŋ
ter syi dyaŋ, cɔɔ waa tuu gbe carle ya, ma
wlãhã bur miy busãã wo gbengbeyĩĩ tãã
syi, ma pe tũhũ. Te ncasur carle ya n ta,
pe n sya fua yir.»

Yesu tesẽ kakuãcraŋ wĩĩ ne
(Mar 4.33-34)

34 Yesu naa kaplãŋ ngĩĩ byɛ pãã pe
nawee- ye kakuãcraŋ ne. U sẽ naa pãã pe
ne mii kakuãcraŋ sẽ kẽ ye.
35 Tuu naa n pãã ke syi, lii faale Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfua waa bii cãã yrũhũ yaha, loo
ne le nii n pye loo yale wo. U bii yee, Yãhã
yee:
«N ga ba naa kai- nkãy yar pe na
kakuãcraŋ ne.
Koo kai- ngĩĩ driyɛ̃ ke tãhã mii,
waa sẽ ke cã yãã ye.»

Yesu ke nyɛ̃pihi wĩĩ yĩntaha gbihi tɔ̃r

36 Loo kur ye, Yesu n kãnde wãã pe
nabuar kẽ, ma tɛr kaha wo. Pe kãnyãrwai

n yũhũ crã u na, ma u nar u ke nyɛ̃pihi wĩĩ
yĩntaha tɔ̃r pe ye.
37 Yesu n pe yɛ̃ wãã sya ma yee: «Wii tuu
ke digi tãhã, u Nawee Puee kẽ.
38 Te tar, driyɛ̃ kẽ too ne. Dir rii te tãhã,
too ne nawee- mpãy byɛ ne pe ma Yãhã Yai
wãm. Ke nyɛ̃pihi, koo kẽ nawee- mpãy byɛ
ne pe ma sãndãpee yĩŋfua wãm.
39 Napĩĩ wii tuu ke nyɛ̃pihi tãhã, Setane
kẽ. Ke digi gbeyale, koo kẽ driyɛ̃ kuayale
ne. Tẽntẽ- mpãy pe ga ba te dir gbe, poo
me pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ ne.
40 Pe nyɛ̃pihi kuã n yi, ma ke miy le n
wãã naa laam wo mii syi dyaŋ, ke driyɛ̃
kuayale wo, le ga ba nii koo syi.
41-42 Ke yale wo, u Nawee Puee ga ba
u yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ ye nɔ wãã, pe n ba
nawee- tyɔ̃r. Mpãy pe pe nampyeŋ- ta pe n
kapee- pye, tesẽ mpãy ne pe kapee- pye, pe
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ ga ba poo byɛ tyɔ̃r yi miy
le wãã naa fla wo, naa gii wãfegeyãã wee
ke na ye, pe n naa n wũn, pe naa nkãhã
yĩhĩ.
43 Mpãy pe ma nasroŋ Yãhã ye, pe ga ba
naa n yɛhɛ palpal, yai wãŋ syi dyaŋ, pe
Tuhufua Yãhã yai klo wo.
Wii ma n traha u ke yĩntaha cã, u luhu
yɔ̃!»

Mpãy pe pe wãn byɛ miy n yaha, ma ga Yãhã Yai yãã

44 Yesu n maha kaplãŋ nkãy kuã cra
pãã pe ye ma yee: «Yãhã Yai wĩĩ ma mii
wangbãy laa dyaŋ, le wũhũ ta tar raa laam
wo, kacãn wee le wãgboho na ye. Dya waa
n ga yi le wangbãy na, ma ke fla wũhũ. U
laam n tãy tɛr, u n sya ka maa u koho wãn
byɛ par tãŋ, ma ba te tar par, te n nii u
wãn, le wangbãy bya ne.
45 Yãhã Yai wĩĩ maha ma mii cãtrohofua
dyaŋ, tuu sãmuuyɔ̃m kɛ.
46 U n ga waa ter yãã kacãn wee u dir na
ye. U n ga u koho wãn byɛ par tãŋ, ma ba
woo sãmuu ter par, u n nii u wũũ.»

Jɔɔ wĩĩ

47 Yesu n maha yee: «Yãhã Yai wĩĩ ma mii
jɔɔ wãŋ syi dyaŋ pe n miy langbãŋ wo, u
n fua- ter byɛ yigi.
48 U ma yĩĩ fua- ne, pe jɔɔ miyfa ga u tyĩn
yi ta langbeŋ na, pe tege nii pe pe fua- tyɔ̃r.
Fua- mpãy pe yɔ̃, pe ga poo le takũhũ wo,
mpãy pe sẽ yɔ̃ ye, pe ga poo miy yaha.
49 Le ga ba pye koo syi dyaŋ, driyɛ̃
kuayale wo. Pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ ga ba pa,
pe ba pe napee- tyɔ̃r yi kãã pe naweeyɔ̃m
wo.
50 Pe ga pe napee- miy le wãã naa fla wo,
naa gii wãfegeyãã wee ke na ye, pe n naa
n wũn, pe naa nkãhã yĩhĩ.»

Yagaa kai- ma suhu faale wãlɛ kai- ne

51 Yesu n u kãnyãrwai yey ma yee: «Ye
ke kakuãcraŋ byɛ war la?» Pe n yee ãwã.
52 Loo na, u n pe yar ma yee: «Mpãy
pe ke Yãhã kãnde kataŋ yãr, ma maha
nii Yãhã Yai wãm, poo mii pe faale wãlɛ
kai- cã, ma maha Yãhã kai- cã yagaa. Poo
ma mii kahafua wii dyaŋ, tuu ma faale
nangbãn wãn ne, ma maha ma yagaa
nangbãn wãn ne, ma nii te yar nawee- na.»

Nasarɛtefa sẽ Yesu ta pe Yatɛr ye (Mar 6.1-6; Luke 4.16-30)

53 Yesu tuu koo kakuãcraŋ ngĩĩ pãã wa,
u n yir loo klo wo,
54 ma tɛr klo lii wo tuu ba lɛ na. U n nii
nawee- klaha, ke fla Yiifee- yawãhã nwoŋ
wo. Nawee- mpãy pe pye, le n pe fe gbe,
pe n nii n yee: «U yir na laantor nde ne,
ke laanwɔ wũhũ ne?
55 Woo sẽ na u katyir tafua dya? U
nahafua sẽ na Maari ne? U cĩĩfa sẽ na
Syake ne, Yosɛfe ne, Syimu ne, tesẽ Yuda
ne?
56 U syafa byɛ sẽ na pe ma wo ne, wo
teende wo? U -sẽ yir na, ma waha kai- ngĩĩ
syi byɛ pye?»
57 Loo n ta, pe sẽ waha Yesu wĩĩ sya ye.
Yesu tuu yãã ke syi, u n plãhã nge tɔ̃r pe
ye ma yee: «Ma yi kãã Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua
kusey nawee- na tesẽ u kahafa ne, teebɛhɛ
byɛ nawee- u yãŋ.»
58 Pe sẽ Yesu ta pe Yatɛr ye, u sẽ sya ma
laanwɔ wũhũ busãã pye ke fla na ye.

14

Nsãn nawee- tããfua wãku wĩĩ (Mar 6.14-29; Luke 9.7-9)

1 Koo cãã na, Galɛlɛ kãntraha kui yĩŋfua
Yɛrɔte n Yesu wĩĩ luhu.
2 U n u tẽntẽ- pye ma yee: «Nsãn nawee-
tããfua kẽ. N ba ta pe n u yĩŋ cɛr. U yir gbã
wo, ma dur ba gbaafa ye. Loo ne u n waha
laanwɔ wũhũ pye.»
3 Lii le ba dye Yɛrɔte nsoho wo Nsãn ne,
le nde: Yɛrɔte ba ta pe n Nsãn yigi, ma u
pua, ma u le nwompihi wo. Yɛrɔte ba loo
pye u cĩĩfua Filipe cɔɔ Yɛrɔtyade wĩĩ na.
4 Nsãn naa Yɛrɔte yar, a u sẽ yai u u
cĩĩfua cɔɔ tyĩn sya u ye u u ta u wũũ ye.
5 Yɛrɔte n naa Nsãn wãboo kɛ, ma -sẽ ba
fya pe Yiifee- na, pe byɛ naa n yee Nsãn
ma Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua.
6 Yɛrɔte seesee per gbar -sẽ na, u cɔɔ
pueesya ba yɔɔ u Yɛrɔte nampay ye yĩnde
na. Le ba tãy tɛr Yɛrɔte ye,
7 u n sya Yãhã di ma yee, u kicar ma ngii
wĩĩ pãã, woo ga ke wãã u kẽ.
8 U kicar n ga le pãã u nahafua ye, u
nahafua n u yar u n dur ga Yɛrɔte pye ma
yee: «Nsãn yĩŋ cɛr wãã ra kẽ nwo wo, tasa
wo!»

9 Le n Yɛrɔte laam wlãhã, u kapãn ba u
yigi. Tuu -sẽ ba Yãhã di pe nampay yĩnde
na, u n le sya.
10 U n waa lɛhɛ wãã, u n ka ke nwompihi
wo ma ga u Nsãn yĩŋ cɛr.
11 Pe n pa ke yĩŋ ne tasa laam wo, ma
ba ke wãã u capua kẽ, u n ke sya wãã u
nahafua kẽ.
12 Nsãn kãnyãrwai n pa, ma ba u nakugu
gbe ma ga u tugu le. Loo kur ye, pe n ga
Yesu yar ke kai- byɛ ne.

Yesu nawee- nyersĩĩ yĩĩbua yɛ̃ woo
(Mar 6.30-44; Luke 9.10-17; Nsãn 6.1-14)

13 Yesu tuu u Nsãn wãboo wĩĩ luhu, u n
yir ma salangbãŋ gbe, ma yee woo ga ka
u ya ya dragba gaa laam wo. Pe nabuar n
-sẽ yi le cãŋ na. Pe n yi ke kui wo, ma yãr
n taha Yesu na ke langbeŋ na.
14 Yesu tuu yi ke salangbãŋ wo, u n
nabuar yãã kacãn wee ye. Pe nawee- fɛn
n u yigi fãnga ne, u n nii pe yanfa jaa pe
kẽ.
15 Yainkɔŋ wo, Yesu kãnyãrwai n yũhũ
crã u tãy, ma u pye ma yee: «Yai kua kua
wa, wo maha ma dragba wo. Pe nawee- ta
pe n ka kusyĩmbɛhɛ wo, pe ga waha ngaa
par di.»
16 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Pe saha tɛr
loo ya wĩĩ na ye; yii gɛ, -ye digi wãã pe kẽ
pe n di!»
17 Pe n u pye ma yee: «Bur bua ya te ma
wo ye nwo, ma suhu fua- syãm ne.»
18 Yesu n pe pye, pe pa te ne woo fla na.
19 Loo kur ye, u n pe nabuar ta pe n
tege nii ke nyɛ̃ na. U n te bur bua gbe,
pe fua- syãm ne, ma yĩntaha kuã yir wãã
yãhãyĩŋ kuɛ ye, ma Yãhã pye ma yee: «Ma
syaha kẽ.» U n te bur la cɛr, ma te wãã u
kãnyãrwai kẽ, pe n te la klaha pe nabuar
kẽ.
20 Pe byɛ n di, ma di yai. Pe n takũyĩhĩ
sẽnsye syãŋ gbe tɛr te gbɛr ne, tii pe di
yaha.
21 Mpãy pe ba di, pe pye nawee- nyersĩĩ
yĩĩbua syi, pe ca yɛ̃ wee pe kicar ne ye.

Yesu yãr ke langbãŋ loho na
(Mar 6.45-52; Nsãn 6.15-21)

22 Loo kur ye, Yesu n ta tɛr pe kãnyãrwai
ta pe n dugu dye ke salangbãŋ wo, ma ga
dii ga langbãŋ kũndi ngaa ye, u yahasee
ye. Woo n kuee kur ye, u kãnde wãã pe
nabuar kẽ.
23 Tuu kãnde wãã wa pe kẽ, u n dugu
yãŋ gaa yĩŋ na, ma ga nii u laam wũhũ tɔ̃r
Yãhã ye u ya ya. Yĩmper n ba wɔ, ma Yesu
yãã ke fla na u ya ya.
24 Le yale wo, ke salangbãŋ ba dey ke
kãntraha fla ne. Teflaha naa ke wãã, ke n
gbe naa n gbã loho na.
25 Ngupa cir kuiyale wo, Yesu n nii yãr n
gaha ke langbãŋ loho na, u kãnyãrwai kuɛ
ye.
26 Pe kãnyãrwai pe u yãã tuu n yãr ke
loho na, pe n sroŋ fya ma yee kusrãhã kẽ,
ma too kule na ma n kui.
27 Yesu n ta tɛr pãã pe ne ma yee: «-Ye
ye laam waha, ye ma syi fya ye, ndoo kẽ.»
28 Loo na, Pyar n yɛ̃ kuã ma Yesu pye ma
yee: «Yĩŋfua, le ma pye mboo, ra ta ra n
waha yãr ga ke loho yĩŋ na ma fla na!»
29 Yesu n u pye u pa. Pyar n yi ke
salangbãŋ wo, ma yãr n gaha ke loho yĩŋ
na Yesu fla na.
30 Tuu yãã teflahangbãŋ ma, u n fya, ma
-sẽ yãã u sẽ waha tãhã yɛr ke loho yĩŋ na
ye, ma nii n tege ke wo. U n tẽ sya ma yee:
«Yĩŋfua, ta sya yaha!»
31 Yesu n ta tɛr koho nɔ wãã ma u yigi,
ma u pye ma yee: «Ma Yatɛr kloŋ tɛr la ma
ye? Nwa ma n ba fya?»
32 Pe n dugu dye ke salangbãŋ wo, pe
syãm, ke teflaha n yɛr.
33 Pe kãnyãrwai mpãy pe pye ke
salangbãŋ wo, pe n kãnklũy gbãã Yesu
yaha ye ma yee: «Yãhã Dya kẽ ma ne
cĩĩnde!»

Yesu yanfa jaa Genesarɛ kãntraha na
(Mar 6.53-56)

34 Yesu n ba ke langbãŋ dii wa u
kãnyãrwai ne, pe n tãhã Genesarɛ kuɛ
kãntraha na.
35 Koo flafa n Yesu yãŋ cã, ma u wãpa
wĩĩ pãã pe kuɛfa byɛ ye. Pe n yanfa byɛ
gbe ba u fla na.
36 Pe n nii u nar u tyii pe yanfa n tɛ u
nayrengbãŋ yɛ̃ ya na. Mpãy byɛ pe -sẽ yãã
naa n tɛ ke na, pe naa n jaa.

15

Yesu Yiifee- wãlɛ kãnde wũhũ ne
(Mar 7.1-13)

1 Per gaa, Farisyɛ̃ mpãy tesẽ Yãhã kai-
yarfa mpãy ne, pe ba yir Yurusalɛm wo,
ma pa Yesu fla na, ma ba u yey ma yee:
2 «Nwa ta ma kãnyãrwai sẽ wo wãlɛ
kãnde yãr ye? Ma sẽ yãã, pe sẽ pe kluɛ
yee wo wãlɛ kãnde wãyee na ma cã pe dir
di ye.»
3 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Ah yii, nwa
ta ye n nii Yãhã kãnde wũhũ miy n yaha,
ma nii ye wãlɛ kãnde wũhũ pye?
4 Ye sẽ yãã, Yãhã yee: ‹Ma ma tuhufua
gboho, ma nahafua ne,› tesẽ ‹Wii ma u
tuhufua miipihi yee u nahafua ne, u yai
pe u boo kãã.›
5 Yii -sẽ nawee- klaha, a nawee ga waha
u tuhufua pye u nahafua ne, u yee: ‹Ta
koho kla gii tẽ ne ga waha wãã ma kẽ ma
n di, n ke ta yaha Yãhã kẽ.› Loo na, u sẽ
maha yai u u seefa gboho ye.

6 Ye n pye koo syi, ma Yãhã kaklaha miy
n yaha, ma ye wãlɛ kaklaha wũhũ pye.
7 Dawarfa me ye ne! Faale Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfua Yisa tãhã kẽ tuu bii nde cãã yar yaha
ye wĩĩ na, ma le yrũhũ ta Yãhã sabangbãŋ
wo ma yee, Yãhã yee:
8 ‹Nawee- mii, pe ra gboho pe yɛ̃ kaplãŋ ya
ne,
ma -sẽ yee pe laam wo pe fla dey tɛr
ra ne.
9 Pe ra gboho mii syi dyaŋ, yĩŋ wee le na
ye.
Nawee- pe kãnde lii ta, pe tee loo ta,
ma n klaha ma yee Yãhã kãnde ne.› »

Kai- nkãy ke nawee le kapee- wãpyeŋ wo
(Mar 7.14-23)

10 Loo kur ye, Yesu n pe nabuar yee ba,
ma ba pe pye ma yee: «-Ye kaplãŋ ngĩĩ
luhu yɔ̃, -tee ke yĩntar war:
11 Ngii ke n dye nawee yɛ̃ wo, ke sẽ u le
kapee- wãpyeŋ wo ye. Ngii ke n yi u yɛ̃
wo, koo kẽ ke u le kapee- wãpyeŋ wo.»
12 Yesu kãnyãrwai n yũhũ crã u na, ma
u pye ma yee: «Yãŋ, taa nde pãã, le pe
Farisyɛ̃ laam war.»
13 U n pe yɛ̃ wãã sya kakuãcraŋ ne ma
yee: «Ngii ke wee ta Tuhufua Yãhã wãŋ
ye, ke ma mii katyigi gii dyaŋ ke sẽ ke tãhã
ye, ma n pai ke kuã kãã.
14 Ye tyii pe Farisyɛ̃ na! Pe ma mii fũũ-
dyaŋ, pe pe fũũwai yigi, pe n yãr n taha pe
na kãnde wo. Fũũ ma u fũũwai yigi, u n
yãr n taha u na kãnde wo, pe syãm byɛ n
gaha too dye wuhu wo.»
15 Pyar n yee u le kakuãcran yĩntaha yar
poo na, kakuãcran nde le nawee wãle wĩĩ
pãã kapee- wãpyeŋ wo.
16 Yesu n yee: «Ye bya, ye maha le
kakuãcran yĩntaha war gblihi laa kɛ?
17 Ye sẽ le war la ma yee, ngii ke n dye
nawee yɛ̃ wo, ke n gaha u nfẽŋ wo, ke ga
yi kãã u laha wo nyɛ̃ wo?
18 Ngii ke -sẽ n yi nawee yɛ̃ wo, ke n yir u
laam wo. Koo ke nawee le kapee- wãpyeŋ
wo.
19 Ye sẽ yãã, nawee tuu kapee- nkãy ga u
laam wo, koo ke ne u taha naboor na, cayɔr
wãleŋ ne, tyatyãhã ne, yuhur ne, kawar
wãfua ne, tesẽ wãplaŋpãã ne.
20 Koo kai- ngĩĩ kẽ ke nawee le kapee-
wãpyeŋ wo. Ma -sẽ yee, ma'a yee ma sẽ
ma kluɛ yee wo wãlɛ kãnde wãyee na ma
cã ma dir di ye, loo nde sẽ nawee le kapee-
wãpyeŋ wo ye.»

Cɔɔ waa tuu wee Yiifee ye, Yesu u pueesya jaa
(Mar 7.24-30)

21 Loo kur ye, Yesu n yir ke fla na, ma ka
Tyir tãy, Syidɔ̃ ne.
22 Kanaafasya waa pye, tuu ba nii ke fla
na. Kanaafa sẽ pye Yiifee- ye. U n pa Yesu
tãy, ma ba tẽ sya ma yee: «Dawide Dya, ta
fɛn di! Sãndũpee ma ra pueesya yĩŋ na,
ma nii u fãy, u kã n yaa!»
23 Yesu sẽ -sẽ u yɛ̃ gɛ sya laa ne ye. U
kãnyãrwai n yũhũ crã u tãy, ma u nar ma
yee u u cɔɔ ta u n tɛr, u tee ma u kui n taha
poo na.
24 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Yiisrɛfa
mpãy pe ma mii mbaa dyaŋ mbanaha wee
pe na ye, pe ra lɛhɛ wãã poo ya wĩĩ na.»
25 U cɔɔ n ke kaplãŋ luhu, ma sye ma ba
kãnklũy gbãã Yesu yahasee ye, ma u nar
ma yee: «Yĩŋfua, ta kuɛ yãŋ!»
26 Yesu n u yɛ̃ sya ma yee: «Ma'a kicar
digi gbe miy yaha pãmpii* kẽ, le sẽ yɔ̃ ye.»
27 U cɔɔ n yee: «Cĩĩnde ne, Yĩŋfua.
Pãmfa ma -sẽ tii bir miy yaha te n too
kãntraha na, pãmpii sẽ -sẽ ga gbe di la?»
28 Loo na, Yesu n u yɛ̃ sya ma yee: «Cɔɔ
nwo, ma ra sroŋ ta ma Yatɛr cĩĩnde! Taa
lii kɛ, le ga pye ma kẽ.» Le yalebya wo, u
sãndũpee n tege kãã u pueesya yĩŋ na, u
n jaa.

Yesu yanfa buar jaa

29 Yesu n yir ke fla na, ma ka Galɛlɛ
langbãŋ yɛ̃ na. U n ga dugu nii yãŋ gaa
yĩŋ na.
30 Nabuar raa n tãnklahafa gbe ba u fla
na, fũũ- ne, tesẽ bebe ne, mpãy ne pe kadye
teelaa fla ku pe ye, ma suhu yanfa busãã
mpãy ter ne. Pe n ba pe tege ta Yesu tãy, u
n pe jaa.
31 Pe nawee- n pe bebe yãã pe n pãã;
mpãy pe kadye teelaa fla ku pe ye, pe n pe
yãã pe jaa, ma pe tãnklahafa yãã pe yrãhã
sroŋ, ma pe fũũ- yãã pe n yãŋ. Le n yɛ̃
gbãã pe nawee- byɛ na ma sya ga ta tɛr, pe
n nii Yãhã sey, koo gii ke ma Yiisrɛfa Yãhã.

Yesu nawee- nyersĩĩ yɛ̃ woo, tahar ne
(Mar 8.1-10)

32 Loo kur ye, Yesu n u kãnyãrwai yee ba,
maa pe pye ma yee: «Nawee- mii fɛn ra
yigi, pe plii tãã nanga pe ma ra ne. Yagaa,
ngaa wee pe ye nantãŋ pe n ga di ye. N sẽ
n traha n kãnde wãã pe kẽ pe n tɛr, mii pe
sẽ ngaa yãã di ye. Mii loo sẽ ne ye, pe n
gaha too wãfãy na kãnde wo.»
33 Pe kãnyãrwai n u yey ma yee:
«Dragba nge syi laam wo, waa dir yãã na
wo wãã nabuar mii syi kẽ pe n di?»
34 Yesu n pe yey ma yee, bur nii te ma pe
ye. Pe n yee, wãy kuasĩĩ tesẽ fuabir raa ne.
35 Loo na, Yesu n pe nabuar ta pe n tege
nii kãntraha na.

* **15:26 15.26** Koo cãã na, mpãy pe sẽ pye Yiifee- ye, Yiifee- naa pe yee pãm.

36 U n te bur kuasĩĩ gbe pe fuabir ne, ma
Yãhã pye ma yee: «Ma syaha kẽ». U n te
bur la cɛr, ma te wãã u kãnyãrwai kẽ, pe
n te la klaha pe nabuar kẽ.
37 Pe byɛ n di, ma sya di yai. Tii pe di
yaha, pe n te gbe tɛr takũyĩhĩ kuasĩĩ.
38 Mpãy pe ba di, pe pye nawee- nyersĩĩ,
pe ca yɛ̃ wee pe kicar ne ye.
39 Loo na, Yesu n kãnde wãã pe nabuar
kẽ, ma dugu dye salangbãŋ wo, ma ka
Magadã kuɛ kãntraha na.

16

Mpãy pe sẽ yagaa kai- yĩntaha war ye
(Mar 8.11-13; Luke 12.54-56)

1 Loo kur ye, pe Farisyɛ̃ tesẽ pe Sadusyɛ̃
ne, pe n pa Yesu fla na. Pe n yee, poo ga
u le namihi wo ma u pye, u laanwɔ wĩĩ
laa pye poo n yãã, pe waha cã Yãhã kẽ ke
kãnde wãã u kẽ.
2 Yesu n -sẽ pe yɛ̃ sya ma yee: «Yaintege
na, yãhãyĩŋ ma yrãhã, ye ne yee sukũhũ
yai ga yɔ̃.
3 Yũhũ yɛ̃ na, ye ma yãhãyĩŋ yãã ke
yrãhã car ma maha wɔ, ye ga yee sesaha
ga too nanga. Ye yãhãyĩŋ wũhũ yĩntaha
war, ma -sẽ gblihi laa, Yãhã wũhũ nkãy ke
n pye ye yĩnde na yagaa, ye sẽ ke war ye.
4 Yagaafa pee, pe sẽ n sroŋ Yãhã ye ye,
ma maha yee, poo n kɛ pe laanwɔ wĩĩ laa
yãã yĩnde ne! N sẽ -sẽ ga laanwɔ wĩĩ laa
pye yar pe na ye. Lii le bii faale Yonase
dye, loo syi ter ya kẽ, pe ga ba yãã yĩnde
ne.»
Loo kur ye, u n tɛr pe yaha ke fla na.

Yoo wĩĩ ma mii ncasur wãŋ ter syi dyaŋ?
(Mar 8.14-21)

5 Pe kãnyãrwai pe ba dii ga ke langbãŋ
kũndi ngaa ye, pe ba faha bur yaha.
6 Yesu n pe pye ma yee: «-Ye yii le yaha,
-tee yii yigi Farisyɛ̃ ye ne tesẽ Sadusyɛ̃ ye
ne; pe wĩĩ ma mii ncasur wãŋ syi dyaŋ.»
7 Pe kãnyãrwai n nii pe ya yey ma yee:
«Too sẽ bur gbe ye, loo la u n nii n pãã ke
syi?»
8 Yesu n pe laam wũhũ cã, u n pe yey ma
yee: «Nwa ye n yee, tee sẽ bur gbe ye, loo
la n n pãã ke syi? Ye sẽ ra sroŋ ta ye Yatɛr
ye!
9 Ye sẽ laa war wa ye. Tẽ ba bur bua la
cɛr wãã nawee- nyersĩĩ yĩĩbua kẽ, ye ba te
gbɛr wãã gbe tɛr takũyĩhĩ nii, le faha la ye
na?
10 Tẽ maha ba te bur kuasĩĩ la cɛr pe
nawee- nyersĩĩ kẽ, ye ba te gbɛr wãã gbe
tɛr takũyĩhĩ nii, le faha la ye na?
11 Yaliile wo, tẽ ye pye ye yii yigi Farisyɛ̃
ye ncasur wãŋ ter syi ne, Sadusyɛ̃ ye ne, n
sẽ naa n pãã bur wĩĩ na ye. Nwa ta ye sẽ
waha le war ye?»
12 Loo na, pe kãnyãrwai n cã le war ma
yee ncasur wãŋ gii ke n le bur wo, koo sẽ
kẽ Yesu naa n yãŋ ye. Farisyɛ̃ wĩĩ ne u naa
n yãŋ, Sadusyɛ̃ wĩĩ ne, ma yee pe pe ya yigi
le ne.

Yoo kẽ Yesu ne?
(Mar 8.27—9.1; Luke 9.18-27)

13 Yesu n ka u kãnyãrwai ne Filipe
Syesarɛ klo kuɛ ye. U n ba pe yey ma
yee: «Lii gɛ nawee- pe n pãã ndoo u Nawee
Puee wĩĩ na?»
14 Pe n u yɛ̃ sya ma yee: «Mpãy n yee, a
Nsãn nawee- tããfua kẽ ma ne. Mpãy maha
n yee, a Yeli kẽ ma ne. Mpãy maha ma pe
n yee, a le ma pye mboo sẽ kẽ faale Yermii
ye, ma -sẽ ma poo faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa
nen waa.»
15 Yesu n pe yey ma yee: «Ah yii, ye yee
yoo kẽ ra ne?»
16 Syimu wii pe n yee Pyar, u n u yɛ̃ sya
ma yee: «Mboo kẽ u Yãhã Yĩndefua Crise,
ma maha ma ke Dya, koo gii wãkuyãã wee
ke na ye.»
17 Loo na, Yesu n u pye ma yee: «Nsãn
dya Syimu, ma wĩĩ n tãy. Ma sẽ yãã, nawee
sẽ kẽ tuu koo kai- ngĩĩ yar ma na ye. Ta
Tuhufua Yãhã kẽ, ke ke yar ma na.
18 Ndoo -sẽ ga ma yar nde ne: Mboo, ma
ma Pyar, ke yĩntaha kẽ ntẽmblaha. Ma ma
mii ntẽmblaha dyaŋ, pe ga waha nwoŋ fãã
ke yĩŋ na. Loo ne, mboo taa ga ba ta wĩĩ
cãã gbe yi, ma naa le tɔ̃r mpãy ye pe sẽ
ra kãnde cã ye. Gbãfua fãnga gɛ sẽ n pai
waha yia ra kãndeyãrfa yawãhã na ye.
19 Fãnga gii tẽ ga wãã ma kẽ mpãy nsoho
wo pe cã Yãhã ma yĩŋ na, koo fãnga ma
mii karndohopii dyaŋ, pe ga waha nwonyɛ̃
yãr, pe maha waha ke tã. Ma'a ba kai-
nkãy sye driyɛ̃ nge wo, Yãhã kẽ ke ma ta,
ma n ke sye. Ma'a maha ba kai- nkãy sya
driyɛ̃ nge wo, Yãhã kẽ ke ma ta, ma n ke
sya.»
20 Yesu n u kãnyãrwai yar waha, pe ma
n le pãã waa ye pe yee woo kẽ u Yãhã
Yĩndefua Crise ye.
21 Loo kur ye, Yesu n nii ke kai- pãã u
kãnyãrwai ye gbaa na. U naa pe yar ma
yee: «N yai n ka Yurusalɛm wo. Koo fla
na, pe Yiifee- wãlɛ, pe Yãhã yũndefa yĩŋfa
ne, pe Yãhã kaiyarfa ne, pe ga ba ra fãy
gboho. Pe ga ba ta gɛ ta pe n ta boo. Ta
wãku plii tãã wuhu na, n ga yir gbã wo, n
dur ba yrãŋ na gbaafa ye.»
22 Pyar n u yee ga kãnkãy na, maa nii le
kuãn u ye ma yee: «Yĩŋfua, Yãhã ke paha
ma na! Nde sẽ yai le ma dye ye!»
23 Yesu n wã klaha, ma Pyar pye ma yee:
«Yũhũ kãã ra tãy Setane nwo! Ma n kɛ ma
yɛr tã ra na ta kãnkai- wo! Ma sẽ laam ga
Yãhã laantor ter ne ye, ma laam ga nawee-
kacãn ter ya ne.»

24 Yesu n u kãnyãrwai pye ma yee: «Wii
ma yee woo ga naa n yãr ta kãnde wo, u
u laam wũhũ ta yaha, tuu u ya gbihi, u ma
sya ga ba gbãpee ku ra wĩĩ na. Wii ma loo
sya, u naa ra kãnde yãr.
25 Ye sẽ yãã, wii tuu u ya yĩŋ kɛ, ma suhu
u laam wãn ne, woofua ga ba too byɛ kɛ
laa; wii tuu -sẽ ga le sya u u yĩŋ kɛ laa, ma
suhu u laam wãn ne ndoo wĩĩ na, woofua
kẽ tuu cã ga ba too nde byɛ yãã.
26 Mboo nawee, taa ga driyẽ wãn byɛ yãã
tãŋ, ma'a yee ma sẽ ba ma yĩŋ yãã Yãhã ye
ye, le wãyĩĩ -sẽ ma na taa yãã? Tesẽ, koo
kla ma na, nawee tuu ga ba waha kẽ, u u
ya yĩŋ yãã Yãhã tãy?
27 Ye sẽ yãã, u Nawee Puee ga ba pa u
Tuhufua Yãhã nayɔ̃r ne, tesẽ u yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ ye ne. U ma ba dur ba, nawee
nawee woo tuu kai- nkãy byɛ pye tɛr, u ga
koo byɛ draha dãã ufua kẽ.
28 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: Nawee-
mpãy ma ye laam wo, pe saa ku mii pe
sẽ u Nawee Puee yãã tuu nii yĩŋ na ye.»

17

Kãnyãrwai tãã mpãy Yesu yãhãyĩŋ nayɔ̃r yãã
(Mar 9.2-13; Luke 9.28-36)

1 Plii kuay kur ye, Yesu n Pyar yigi taha
u ya na, Syake ne, u Syake cĩĩfua Nsãn ne,
ma ka pe ne yãnjruhu gaa yĩŋ na, poo pe
ya ya.
2 Pe n u yãã, u wã klaha pe yĩnde na, u
yĩntaha n nii n yɛhɛ yai wãŋ syi dyaŋ, u
nayrɛ n flege ma nii cãã- wãŋ syi dyaŋ.
3 Pe kãnyãrwai n faale wãlɛ Musa yãã
tesẽ Yeli ne, pe ya kai na. Pe ba fe gbe yi,
ma nii n pãã Yesu ne.
4 Loo na, Pyar n Yesu pye ma yee: «Wo
Yĩŋfua, wo niisaha sroŋ yɔ̃ nwo wo. Le ma
tãy ma ye, n ga kajar tãã gbã, neŋ ma wãŋ,
neŋ Musa wãŋ, neŋ nge Yeli wãŋ.»
5 Tuu naa n pãã nantãŋ, yãhãsyɔ̃r raa
n ba paha pe na, ma n yɛhɛ palpal. Yãhã
yĩmbui n yir te yãhãsyɔ̃r laam wo ma yee:
«Ta Dya kẽ nwo, u ntãŋ dye gboho ra tãy, u
ra laam yĩn yalebyɛ. -Ye naa n luhu u ye!»
6 Pe kãnyãrwai pe kaplãŋ ngĩĩ luhu, pe n
fya ma too tã pe yĩntar na.
7 Yesu n yũhũ crã pe na, ma pe pye pe
yir, pe ma n fya ye.
8 Pe n yĩntar kuã yir, pe sẽ maha waa
yãã mii Yesu ya sẽ kẽ ye.
9 Pe naa ke yãŋ tege, Yesu n pe yar waha
ma yee: «Tee kai- nkãy yãã ke yãŋ yĩŋ na,
ye ma n ke tɔ̃r waa ye ye, mii u Nawee
Puee sẽ yir gbã wo, ma dur ba gbaafa ye
ye.»
10 Pe kãnyãrwai n Yesu yey ma yee:
«Nwa ta pe Yãhã kaiyarfa n yee, a Yeli ga
cãã pa u Yãhã Yĩndefua Crise yaha?»
11 Yesu n pe yẽ sya ma yee: «Cĩĩnde ne,
Yeli yai u pa, u ba ke kai- byɛ gbihi ta.
12 Ta n ye yar: Yeli pa wa, nawee- sẽ cã
woo kẽ ye, ma u nuhu pe laam wãnuhu.
Pe ga ba u Nawee Puee bya nuhu koo syi.»
13 Loo na, pe kãnyãrwai n cã le war ma
yee, Nsãn nawee- tããfua wĩĩ kẽ Yesu tuu
pãã pe ye, ma Yeli myaha yee.

Yesu sãndũpee kar tege kãã kicar waa yĩŋ na
(Mar 9.14-29; Luke 9.37-43)

14 Pe ga nɔ nabuar raa fla na, dya waa
n pa Yesu fla na, ma ba kãnklũy gbãã u
yahasee ye
15 ma yee: «Yĩŋfua, ta dya fɛn di,
wãtooku ma u na. Ke ma yir u na, ke ne
pee u na. Kaa na u ga too dye naa woo,
kaa na u ga too dye loho wo.
16 N pa u ne ma kãnyãrwai fla na, pe sẽ
-sẽ waha u jaa ye.»
17 Yesu n kuãn pe na ma yee: «Yii poo
na, laanyɔ̃m wee ye ye ye, ye sẽ ra ta ye
Yatɛr ye. Ye yee la n kuee ye wãwlaha
na yalebyɛ? Ye yee la n naa n fãy ye ne
yalebyɛ? -Ye pa ra kẽ u kicar ne nwo!»
18 Yesu n sã u sãndũpee na, u n tege kãã
u kicar yĩŋ na, u n jaa le yalebya wo.
19 Loo na, pe kãnyãrwai n yũhũ crã Yesu
na kãnkãy na, ma u yey ma yee: «Nwa wo
sẽ ba waha u sãndũpee kar tege kãã ye?»
20 Yesu n pe yar ma yee: «Ye sẽ ra ta
ye Yatɛr ye laam byɛ ne ye, koo kẽ. Ta n
cĩĩnde nde pãã ye ye: Ye ma Yãhã ta ye
Yatɛr carle ya mii ntããfĩĩ pua nen ya dyaŋ,
ye ga waha yãŋ nge pye ke yũhũ ga nwaa,
ke n yũhũ ga. Kai laa saa ye yia ye. [
21 Ya'a ye yẽ tã digi na, ma nii Yãhã nar,
loo na, ye ga waha sãndũpee nwo syi kar
tege nawee yĩŋ na.]»

Yesu maha u gbã wĩĩ pãã, tesẽ u wãyir wĩĩ ne gbã wo
(Mar 9.30-32; Luke 9.43-45)

22 Yesu pye yrãhã na u kãnyãrwai ne
Galɛlɛ kãntraha wo, u n ba pe pye ma yee:
«Pe ga ba u Nawee Puee yi u napĩĩ- kẽ,
23 pe n u boo; u gbã plii tãã wuhu, u ga
yir gbã wo, u pa gbaafa ye.» Loo kapãn
nde n pe kãnyãrwai laam wlãhã pe kẽ, ma
sya ga ta tɛr.

Yesu ye kufar dãã

24 Yesu tuu ga dye Kapornu wo u
kãnyãrwai ne, Yãhã kangbãŋ kufar wããfa
n yũhũ crã Syimu Pyar tãy, ma u yey ma
yee: «Ye Yĩŋfua sẽ Yãhã kangbãŋ kufar dãã
la?»
25 Pyar n pe pye ãwã, u pe dãã.
Pyar tuu ga dye kaha wo, Yesu n cãã
kapãn gbe, ma u pye ma yee: «Syimu, ma
laam wo, mpãy poo pe yai pe naa pe kufar

dãã, tesẽ pe koho wãn kufar ne kãntraha
nge yĩŋfa kẽ, pe klofa laa, pe nampay?»
26 Pyar n yee pe nampay. Yesu n u pye
ma yee: «Le ma pye pe nampay, ma cã
klofa sẽ yai pe naa te dãã ye.
27 Wo sẽ -sẽ n kɛ nawee- mii n wãpee pãã
wo wĩĩ na ye. Loo ne, ka ke langbãŋ wo,
maa fuɛsãn miy. Fua wii taa ga cãã yigi,
u yɛ̃ yãr, maa ntẽn war yãã u laam wo. U
war gbe, maa ra kufar dãã, tesẽ ma wãn
ne!»

18

Mpãy pe kloŋ, Yesu kayũhũ pãã pe wĩĩ na

(Mar 9.33-37; Luke 9.46-48)

1 Loo yale wo, Yesu kãnyãrwai n yũhũ
crã u na, ma u yey ma yee: «Yoo syi u ma
yĩŋ na Yãhã Yai wo?»
2 Loo na, Yesu n kicaalaale yee ba ta pe
yaha ye, ma pe yar ma yee:
3 «Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: Ye ma yee
ye sẽ koho klaha ma nii kicar wãŋ syi dyaŋ
ye, ye saa dye Yãhã Yai wo ye.
4 Wii ma u ya ta pra kicaale nde wãŋ syi
dyaŋ, woo kẽ u ga ba yĩŋ yãã nawee- byɛ
laam wo, Yãhã Yai wo.
5 Wii ma kicaale nde syi gbihi yigi ndoo
myaha na, ndoo gɛ kẽ tuu gbihi yigi.»

Kapee- wãpyeŋ le lii kua?

(Mar 9.42-48; Luke 17.1-2)

6 Yesu n maha yee: «Mpãy pe ma pra
kicar wãŋ syi, ma ra ta pe Yatɛr, wii ma
poo nen waa ta u n yi kãã ra kãnde wo,
le ga pee woofua na. Pe ma sya cãã
ntẽmbangbãŋ pua u yĩntyigi na, ma u gbe
miy le wãã langbãŋ wo u sẽ yãã loo kapee
nde yãã pye ye, ke puar u na.
7 -Ye yãŋ, driyɛ̃ laam wo, kapee- wãpyeŋ
syar. Kapee- wãpyeŋ saha kua yãã ye.
Wii ma -sẽ u nampyeŋ ta u n kapee- pye,
woofua wĩĩ pee!
8 Le ma pye ma koho ke ma le kapee-
wãpyeŋ wo, laa na ma troho ke ma le
kapee- wãpyeŋ wo, te cɛr kãã, ma te miy
wãã dey dey. Ma cĩĩnde yrã yãã koho neŋ
ne, tesẽ troho neŋ ne, ke puar ma kuee ma
kluɛ sĩĩ ne, tesẽ ma trɛ sĩĩ ne, pe n ba ma
miy le wãã naa fla wo, naa gii wãfegeyãã
wee ke na ye.
9 Le ma pye ma yĩnde le ma le kapee-
wãpyeŋ wo, le loho yi, ma le miy wãã
dey dey. Ma cĩĩnde yrã yãã yĩnde nen ne,
koo puar ma kuee ma yĩmpɛ syãŋ ne, pe
n ba ma miy le wãã naa fla wo, naa gii
wãfegeyãã wee ke na ye.»

Mbua wii tuu plaha, ma ba yãã

(Luke 15.3-7)

10 Yesu n maha yee: «-Ye yii yigi, kicar
mii nanem byɛ ne, ye ma syi ye naa pe
yãŋ ye yee pe wee ngaa ye! Ta n ye yar:
Pe kicar yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n pai ta Tuhufua
Yãhã tãy yalebyɛ. [
11 Mpãy pe plaha, u Nawee Puee pa pe
wãsyayaha yĩmbui ne.]
12 -Ye yãŋ, wii ma pye mbaa gbeebua ne,
nen n plaha u ye, u ga pye mii? Ye cã
ma yee, u ga pe mbaa gbeeresyar sẽnsye
kuaresyar mii ta yaha disaha wo, yãŋ yĩŋ
na, u ga u nen nwo kɛ, nen wii tuu plaha.
13 Ta n ye yar: U ma woo mbua yãã, u
ga nuhu di woo nen ya wĩĩ na, u ta tɛr pe
mbaa gbeeresyar sẽnsye kuaresyar mii wĩĩ
yaha.
14 Ye Tuhufua Yãhã ma koo syi dyaŋ. Ke
sẽ n yãŋ pe kicar mii nen waa gɛ n plaha
ye.»

Wo yai wo tyii wo nampyeŋ- kapee- foho na

15 Yesu n maha yee: «Ma nampyeŋ ma
laa tee pye ma na, ka mii ya u fla na; tuu
lii tee pye, le yar u na. U ma luhu ma ye,
ma ta u n dur ba kãnyĩĩ wo.
16 U ma -sẽ sye, u saa luhu ma ye ye, ta
kãndeyãrfa nawee nen waa yigi taha mii
na, kaa na nawee- syãm syi, ye n ka u fla
na. Le ma le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ
wo ma yee, kai yai le gbihi ta nawee- syãm
yĩnde na, laa na nawee- tãã syi.
17 U ma sye, u saa luhu pe ye ye, ka maa
le pãã ta kãndeyãrfa yawãhãfa ye, ye fla
wo. U ma maha sye, u saa luhu pe ye ye,
naa u yãŋ nawee wii syi draha wo, u sẽ
cĩĩnde Yãhã cã ye. Tesẽ, naa u yãŋ kufar
wããfa ne wãcɛŋ, poo mpãy pe fufor di.
18 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: Ye ma kai
lii sye nawee- ye driyɛ̃ nge wo, Yãhã kẽ ke
ye ta ye n le sye. Ye ma kai lii sya nawee-
ye driyɛ̃ nge wo, Yãhã kẽ ke ye ta ye n le
sya.
19 Ta n maha ye yar: Yii mpãy tee
ma kãntraha na, ma Yãhã kãnde yãr, yii
nawee- syãm syi ma yĩmbuhu wãã le, ma
ngii ngii nar ra Tuhufua Yãhã ye, u ga le
pye pe kẽ.
20 Ye sẽ yãã, teelii teelii nawee- syãm ma
pe ya wãã ta myaha na, laa na nawee- tãã
syi, n ma pe telai wo.»
21 Loo na, Pyar n yũhũ crã Yesu na, ma
u yey ma yee: «Yĩŋfua, ta nampyeŋ ma
kuee kapee- pye ra na yalebyɛ, n yai n tyii
u kapee- foho na tɛhɛ nii? Tɛhɛ kuasĩĩ syi
yai la?»
22 Yesu n u yɛ̃ sya ma yee: «Aye, tɛhɛ
kuasĩĩ sẽ yai ye; naa n tyii u kapee- foho
na ma kuãŋ ne yalebyɛ.»

Tẽntẽ wii u sẽ tyii u nampyeŋ fuɛ na ye

23 Yesu n maha yee: «Kapee- foho wãtyii
wĩĩ Yãhã Yai wo, le ma mii nde dyaŋ:
Yĩŋfua waa ba yir, ma yee woo ga yãŋ u
foho ma pye u tẽntẽ- mpãy na, pe ke dãã
u kẽ.

24 U n nii ke foho tɔ̃r, pe n ga u tẽntẽ waa
yigi ba u fla na. Fuɛ lii le pye woo yĩŋ na,
le pye war nagbeebua raa.
25 Ngaa gɛ sẽ pye u dya ye u n ga le fuɛ
dãã u yĩŋfua kẽ ye. U yĩŋfua n yee, pe
u dya yigi ga par yãmpuai wãŋ syi dyaŋ,
woo tesẽ u cɔɔ ne, tesẽ u pii ne, tesẽ u koho
wãn byɛ ne. Loo na, fuɛ lii le ma u dya yĩŋ
na, pe war ga yãã.
26 U tẽntẽ n kãnklũy gbãã u yĩŋfua
yahasee ye, ma u nar waha ma yee: ‹Ma
laam yĩn, ma ra sẽŋ, n ga ba pe war byɛ
dãã ma kẽ.›
27 U yĩŋfua n u fɛn di, ma kace yaha u
na, ma sya yee u tyii le fuɛ wãdãã na, ma
kãnde wãã u kẽ u n tɛr.
28 Woo tẽntẽ n yi ke fla na, ma u tẽntẽwɛ
waa wãã sya. U fuɛ -sẽ pye u tẽntẽwɛ nwo
na, war naha syi. U n u fyãhã yigi yĩmbui
na, u saha wũũ gɛ wũũ ye, ma nii u pye
ma yee: ‹Ta fuɛ ma ma na, pe war dãã ra
kẽ!›
29 U tẽntẽwɛ n kãnklũy gbãã u yahasee
ye, ma u nar waha ma yee: ‹Ma laam yĩn,
ma ra sẽŋ, n ga ba pe war byɛ dãã ma kẽ.›
30 U sẽ yɛr le na ye, ma sya ta pe n u le
nwompihi wo ma yee, le fuɛ le dãã u n cã
yi.
31 Tẽntẽ- mpãy pe pye ke fla na, pe loo
nde yãã, le n pe laam war, pe n ga ke kai-
byɛ tɔ̃r pe yĩŋfua ye.
32 U yĩŋfua n -sẽ u tẽntẽ yee ba, ma ba
u pye ma yee: ‹Tẽntẽ napee nwo! Taa ra
nar, n ma fuɛ gbe kãã ma yĩŋ na.
33 Tẽ ma fɛn di mii, ma bya sẽ ne yai la
ma ma nampyeŋ fɛn di koo syi?›
34 Ncafũhũ n u yĩŋfua yigi. U n ta pe n
u tẽntẽ tã nwompihi wo, ma yee pe u pẽn,
ma maha yee, le fuɛ le dãã tãŋ u n cã yi.»
35 Yesu n maha yee: «Ye ma yee ye sẽ n
tyii ye nampyeŋ- kapee- foho na ye kuãŋ
ne ye, ta Tuhufua Yãhã bya ga ba ye pye
mii tẽntẽ napee nwo wãŋ syi dyaŋ.»

19

Nawee ga waha u ya koho cɔɔ sye la?
(Mar 10.1-12)

1 Yesu tuu nawee- klaha wa, u n yir
Galɛlɛ kãntraha na, ma ka Yudɛ kãntraha
kuɛ gii ye ke ma Yurdane lafeŋ kũndi ngaa
ye.
2 Nabuar naa n taha u na, u n pe yanfa
jaa.
3 Farisyɛ̃ mpãy n yũhũ crã u na, ma yee
poo ga u le namihi wo, ma u yey ma yee:
«Wo kãnde na, nawee ga waha u cɔɔ sye
la, laa ma dye pe nsoho wo u cɔɔ ne?»
4 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Ye cã le ma
le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo ma yee:
‹Ke kai- fegbecãã na Yãhã nawee- tãhã, naa
tesẽ cɔɔ ne.›
5 Yãhã n le pãã pe wĩĩ na ma yee: ‹Koo
syi kẽ, naa ricar koho ma ba dye, u n cɔɔ
sya, u ga u ya yɛ̃ yi kãã u seefa tãy, u ke
wãã le u cɔɔ wãŋ ne, pe n nii nawee nen
dyaŋ.› »
6 Yesu n pe yar taha ma yee: «Loo na, pe
wee syãm nantãŋ ye, pe ma mii nawee nen
ya dyaŋ. Yãhã ke tii gbra te ya na, nawee
ma syi u te cããŋ te ya na ye.»
7 Pe Farisyɛ̃ n u yey ma yee: «Ah wo faale
wãdyaha Musa sẽ bii yee la, naa ga waha
u cɔɔ wãsyeŋ saba wãã u kẽ, tuu u sye?»
8 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Ye laam
waha tɛr, koo kẽ Musa n bii kãnde wãã ye
kẽ, tee ga waha ye ca sye. Ma -sẽ yee ke
kai- fegbecãã na, le sẽ pye koo syi ye.
9 Ta n ye yar: Wii cɔɔ ma yee u sẽ naa
waa yuhu di ye, u n u sye ma cɔɔ waa gbe,
ufua kapee pye, u cayɔr pye.»
10 U kãnyãrwai n u pye ma yee: «Naa
wĩĩ ma pye koo syi u cɔɔ kuɛ ye, le puar
waa ma n cɔɔ sya ye.»
11 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Nawee- byɛ
sẽ me pe ga waha yia pe tyii cɔɔ wãsyaŋ
na, pe naa loo kãnde yãr ye. Mpãy, Yãhã
loo fãnga wãã pe kẽ, poo ya pe ga waha
yia, pe naa loo kãnde yãr.
12 Kai- busãã ma, ke ga waha naa ta u saa
cɔɔ sya ye; ca mpãy bya ma ke syi. Mpãy
ma pe see ke dyaŋ, pe saha cɔɔ wĩĩ yɔ̃ ye;
ca mpãy bya ma ke syi. Mpãy ma pe poo
sã, ma pe ta ke syi, pe saha cɔɔ wĩĩ yɔ̃ ye;
ca mpãy bya ma ke syi. Mpãy ter maha
ma, Yãhã Yai tẽn wĩĩ na, pe cɔɔ wãsya wĩĩ
sye; ca mpãy bya ma ke syi. Wii ma cã u
ga waha yia u kaklaha ngĩĩ sya, u ke sya.»

Yesu kaa taha kicaabir na
(Mar 10.13-16; Luke 18.15-17)

13 Nawee- n pa kicaabir ne Yesu fla na,
tuu koho taha pe na, u Yãhã nar pe wĩĩ na.
Pe kãnyãrwai n sye pe na.
14 Loo na, Yesu n pe pye ma yee: «Ye tyii
pe kicaabir na pe n pa ra ye! Ya’a n sye pe
na ye. Ye sẽ yãã, mpãy pe ma pra poo wãŋ
syi dyaŋ, Yãhã Yai ma poo wãŋ.»
15 U n koho taha pe kicaabir na, ma yir
ke fla na ma tɛr.

Nangbãm ga waha dye la Yãhã Yai wo?
(Mar 10.17-31; Luke 18.18-30)

16 Naanfuɛ̃ waa n yũhũ crã Yesu na, ma
u yey ma yee: «Yĩŋfua, n ga waha kayĩĩ lii
pye, n waha cĩĩnde yrã yãã, lii wãkuayãã
wee le na ye.»
17 Yesu n u pye ma yee: «Nwa ma n ta
yey kayĩĩ wĩĩ ne? Yãhã ya ke yɔ̃. Ma’a
yee ma ga cĩĩnde yrã yãã, naa Yãhã kãnde
kataŋ wũhũ pye!»
18 U dya n Yesu yey, a Yãhã kãnde wũhũ
nkãy? Yesu n u yɛ̃ sya ma yee: « ‹Ma’a syi
ma nawee boo ye; ma’a syi ma cayɔr le ye;

ma’a syi ma yuhu ye; ma’a syi ma kawar
fua ye;
19 naa ma tuhufua gboho, ma nahafua
ne! Ma ya wĩĩ le n tãy ma ye mii syi dyaŋ,
tyii ma nampyeŋ wĩĩ n naa n tãy ma ye ke
syi.› »
20 U naanfuẽ n Yesu pye ma yee: «Ndoo
koo ngĩĩ byɛ yigi, n yai n maha lii pye?»
21 Yesu n u pye ma yee: «Ma’a yee ma ga
kua, ka, ma ga ma koho wãn byɛ par tãŋ,
-taa pe war byɛ wãã tãŋ nawãm kẽ. Loo
na, ma -sẽ ga ba nii nangbãŋ Yãhã yĩnde
na. -Taa pa, ma ba taha ra na!»
22 U naanfuẽ tuu kaplãŋ ngĩĩ luhu, u
laam byɛ n wlãhã u ye, u n tɛr. U tee pye
nangbãŋ.
23 Loo na, Yesu n u kãnyãrwai pye ma
yee: «Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: Nangbãm
wãdye wĩĩ Yãhã Yai wo, le war!
24 -Ye yãŋ, yũhũmii wãdyeyitɛr mensãn
wihi ne, le ma fãhãfãhã ma tɛr nangbãm
wãdye yaha Yãhã Yai wo.»
25 Pe kãnyãrwai pe kaplãŋ ngĩĩ luhu, le
n pe fe gbe pe n sya yee, a nangbãm ma
yee pe saa waha pe yĩy yi yaha ye, yoo syi
-sẽ ma u ga waha u yĩŋ yi yaha?
26 Yesu n pe yãŋ, ma pe pye ma yee: «Kai
laa ne le nawee yia; ma -sẽ yee Yãhã koo
na, koo n yia kai- byɛ na.»
27 Loo na, Pyar n kapãn gbe ma yee:
«Yĩŋfua, yãŋ, wii mpãy too -sẽ tɛr wo
kãnkai- byɛ yaha, ma taha ma na, wo wĩĩ
ga ba pye mii?»
28 Yesu n pe pye ma yee: «Ta n cĩĩnde
nde pãã ye ye: Yãhãyĩŋfãŋ ga ba pye,
kãntrafãŋ ne. U Nawee Puee ma ba nii kai-
byɛ yĩŋ na u niisayũhũ fla na, yii sẽnsye
syãm mii tee n taha u na, ye bya ga ba
nii yĩŋ na, nangbãniisar wo, ye Yiisrɛ ter
sẽnsye syãŋ ngĩĩ nawee- byɛ sãhã.
29 Mpãy byɛ pe tɛr pe klɛ yaha, pe
nampyesey ne, pe tuhufa ne, pe nahafa ne,
pe ca ne, pe pa ne, pe pii ne, pe tar ne ta
wĩĩ na, poofa ga too syi flɛ gbeebua yãã
kãntraha nge na. Sukũhũ gaa laam wo, pe
ga cĩĩnde yrã yãã, lii wãkuayãã wee le na
ye.
30 Mpãy pe ma yahasee ye yagaa, poo
busãã ga ba nii kur ye, mpãy pe -sẽ ma kur
ye yagaa, poo busãã ga ba yahasee yãã.»

20

Kakuãcran tẽntẽbir wĩĩ na

1 Yesu n maha yee: «-Ye yãŋ, Yãhã Yai
wĩĩ ma mii tẽntẽbir mpãy wĩĩ dyaŋ, tarfua
waa ne. U tarfua ba cãã yir sukũhũntãy
na, yainsaha daryale wo, woo ga tẽntẽbir
kɛ ba le u tar wo.
2 U n mpãy yãã, ma yee woo ga pe dãã
per neŋ tẽn war ne. Pe n yɛr le na. U n pe
ta pe n ga nii tẽn tẽ u tar wo.
3 Yai n faa dugu, u tarfua n maha yi, ma
ka tẽntẽbir kɛsaha fla wo, ma ga mpãy yãã
pe ka nii, laa sẽ ne pe n pye ye.
4 U tarfua n pe pye ma yee: Ye ga waha
ka yii ndoŋ, ye ga naa tẽn tẽ ra tar wo. N
ga ba ye tẽn draha dãã ye kẽ.
5 Pe tẽntẽbir n ka. Yai n ba dye yĩŋ wo,
u tarfua n maha yi, ma ga tẽntẽbir mpãy
kɛ ba le te tar wo. Yai n ba yĩn, u n maha
yi ga mpãy kɛ ba le te tar wo.
6 Yai n ba kua, u n yi, ma maha ga mpãy
yãã, pe ba tege nii nantãŋ tẽn kɛsaha fla
wo. U n pe yey, a nwa pe n tege nii ke fla
na ma yai kua, laa sẽ ne pe n pye ye.
7 Pe n yee, waa sẽ poo gbe tẽn na ye, koo
kẽ. U tarfua n yee, le ma pye koo syi, pe
tẽntẽbir pe ka pe ya ndoŋ, pe ga tẽ u tar
wo.
8 Yai n ba kua tãŋ, u tarfua n u war
yĩŋfua pye ma yee: ‹Pe tẽntẽbir byɛ yee
ba, ma ba pe dããn wãã pe kẽ. Mpãy pe
gbe kur kuɛ ye, cãã naa poo dãã, ma ba
kua mpãy na pe cãã gbe.›
9 Mpãy pe ba dye tẽn wo yainkɔŋ yale
wo, poo n cãã pa loo na, maa per naneŋ
tẽn war yãã.
10 Tẽntẽbir mpãy pe ba cãã dye tẽn wo,
poo n ba pa, ma naa le ga laa na poo war
ga gboho tɛr. Pe n pe bya dãã per naneŋ
tẽn war ne.
11 Pe n pe war sya ma yee, poo sẽ u tarfua
ne,
12 ma u pye ma yee: ‹Tẽntẽbir mpãy taa
gbe kur kuɛ ye yainkɔŋ wo, ma cã pe sẽ
ma- le tẽn na ye. Ma pye mii ma pe dãã
wãcɛŋ wo ne, wii mpãy too per wihi wãfãy
sya, ke yaiwlaŋ wãsuhu ne?›
13 U tarfua n poo nen waa yẽ sya ma yee:
‹Ta naambiyã, n sẽ dawar pye ma na ye.
Ma ba le pãã laha ma yee, mboo yɛr per
neŋ tẽn dããn na. Cĩĩnde sẽ na?
14 Ma dããn sya, taa naa n gaha. Wii tẽ
gbe kur kuɛ ye yainkɔŋ wo, n yee n ga u
dãã ma ne wãcɛŋ.
15 N ma yee n ga naa ra war pye mii,
le yai n waha naa pe pye koo syi. Tẽ ma
naweeyɔ̃ loo la le laanyar yigi ma kẽ, ma
n yĩntaha waha?› »
16 Loo na, Yesu n maha pe yar taha ma
yee: «Mpãy pe ma kur ye yagaa, pe ga ba
yahasee yãã. Mpãy pe -sẽ ma yahasee ye
yagaa, poo pe ga ba nii kur kuɛ ye.»

Yesu tɛhɛ tãã wuhu tuu nii u wãku wĩĩ pãã u wãyir wĩĩ ne

(Mar 10.32-34; Luke 18.31-34)

17 Yesu naa n gaha Yurusalɛm wo,
nabuar naa n taha u na. U naa n yãr, ma
ba u kãnyãrwai cɛr yi pe ya ya, ma pe pye
ma yee:
18 «-Ye yãŋ, Yurusalɛm kẽ too dugu n
gaha. U Nawee Puee ga ba yi pe Yãhã

yũndefa yĩŋfa kẽ, tesẽ pe Yãhã kaiyarfa ne.
Pe ga yɛr u wãboo wĩĩ na,
19 pe u wãã mpãy kẽ pe sẽ cĩĩnde Yãhã
cã ye. Poo pe ba naa u lɛr, pe naa u gbã
sãngblã ne, pe ba u kuey mar boo trã na.
U wãku plii tãã wuhu, u ga yir gbã wo u
pa gbaafa ye.»

Yoo ma myaha ne Yesu ye?
(Mar 10.35-45)

20 Loo na, Sewede pii nahafua n pa Yesu
fla na, u dyam syãm ne. U n kãnklũy gbãã,
woo ga laa nar Yesu ye.
21 Yesu n u yey, u ma nwa wĩĩ na. U n
u pye ma yee: «Ma'a ba nii kai- byɛ yĩŋ
na, ma yĩnfar wo, ma tyii ta pii n nii nen
nwo ma kãndigi koho kuɛ ye, nen nwo ma
kãmaŋ koho kuɛ ye.»
22 Yesu n pe pye ma yee: «Tee lii nar, ye
sẽ le cã ye. Wãfãy tii tẽ n pai sya, yaa waha
te sya la?» Pe n u pye poo ga waha yia.
23 Yesu n pe pye ma yee: «Cĩĩnde ne, yaa
ra wãfãy syi sya. Ma -sẽ yee mpãy pe ga
ba nii ra kãndigi koho kuɛ ye, ta kãmaŋ
koho kuɛ ne, n saha poofa yãŋ yi ye; Yãhã
too niisar gbihi ta mpãy kẽ, poo niisar kẽ
te ne.»
24 Pe kãnyãrwai sẽnsye mii pe le luhu,
pe laam n war pe kãnyãrwai syãm mii wĩĩ
ne.
25 Loo na, Yesu n pe byɛ yee ba, maa pe
pye ma yee: «Ye cã mpãy pe ma kãntrɛ
kui yĩŋfa, pe nawee- nar-, tesẽ pe nangbãm
bya maha pe fãnga yar pe na.
26 Le sẽ -sẽ wee ke syi ye ne ye. Wii ma
yee u ga yĩŋ yãã ye laam wo, woofua yai u
nii ye byɛ tẽntẽle.
27 Wii ma yee u ga yahasee fla yãã ye
laam wo, woofua yai u nii ye byɛ yãmpuai.
28 Loo ne, u Nawee Puee sẽ pa nangbãn
yĩmbui ne ye, u pa u n pai nii tẽntẽle
nawee- byɛ ye, u u yrã wãã u ku, u nabuar
par sya, u pe yi pe kapee- wãpyeŋ wo.»

Yesu fũũ- syãm mpãy jaa
(Mar 10.46-52; Luke 18.35-43)

29 Pe naa n gaha Yurusalɛm wo, ma ga
dye Yerekɔɔ wo, ma sya le yi yaha wa.
Nabuar naa n taha Yesu na.
30 Fũũ- syãm pye, pe ba nii kãnde yẽ na.
Pe le luhu, a Yesu kẽ u n tɛr, pe n nii n tẽ
ma yee: «Yĩŋfua, mboo Dawide Dya, wo
fɛn di!»
31 Pe nabuar naa n kuãn pe na, ma yee
pe yaha le; pe n cã maha naa n tẽ fãnga
ne loo na ma yee: «Yĩŋfua, mboo Dawide
Dya, wo fɛn di!»
32 Yesu n luhu, ma yɛr ma pe yee ba, ma
pe pye ma yee: «Ye yee n nwa pye ye kẽ?»
33 Pe n u pye, u ta poo yĩmpɛ n waha naa
n yãŋ.
34 Pe fɛn n Yesu yigi, u n tɛ pe yĩmpɛ na.
Pe fũũ- syãm yĩmpɛ n ta tɛr jaa, pe n maha
waha n yãŋ gbɛgbɛ faale dyaŋ, ma nii n
taha Yesu na.

21

Nawee- Yesu sey ga dye Yurusalɛm wo
(Mar 11.1-11; Luke 19.28-40; Nsãn 12.12-19)

1 Yesu tesẽ u kãnyãrwai ne, pe n ga nɔ
gbe taha Yurusalɛm na, kusyĩnde laa wo
pe n yee Gbefasyɛ, yãŋ gaa tãy. Katyir raa
ter pye ke fla na, pe naa re yee wolifyɛ
katyir.
Yesu n u kãnyãrwai syãm mpãy lɛhɛ wãã
yahasee ye ma yee:
2 «-Ye ka kusyĩnde ndaa wo ye yahasee
ye! Ya'a kãhã ga n dye, yaa kãnkonsyoho
gaa yãã, ke pua yaha nii ke pua ne. -Ye te
sãhã ba ra kẽ!
3 Wii ma ye yey laa ne, -ye yee te wĩĩ ma
wo Yĩŋfua na. U ga tyii, ye n pa re ne.»
4 Kai lii Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua waa bii cãã
yrũhũ yaha, loo ne le nii n pye loo yale wo.
Le ma le yrũhũ ta ma yee:
5 «-Ye ga Syɔ̃ klofa yar ye yee:
-Ye yãŋ, ye Yĩŋfua nwo u n pai ye ye,
laantãr ne.
U ma u dugu nii kãnkoŋ na, kãnkonyainge
kẽ.»
6 Pe kãnyãrwai n tɛr. Yesu tuu ba pe yar
mii, pe n ga pye koo syi.
7 Pe n pa ke kãnkonsyoho ne, ke pua ne,
ma pe nayrengbãy taha ta te na, Yesu n nii
te na ke kãnkonyainge na.
8 Nabuar n te ya wãã Yurusalɛm kãnde
yẽ na. Pe n nii u gboho, pe fãnga n pe
nayrengbãy yi, ma yaha ta le kãnde wo,
mpãy n -sẽ katyir wan ka ba ta le kãnde
wo.
9 Mpãy pe naa n yãr Yesu yaha ye, tesẽ
mpãy ne pe naa n taha u na, pe n nii nuhu
di, ma nii le gble, ma n yee:
«Wo wãdyaha Dawide Dya, ma myaha ke
gboho!
Mboo wii taa n pai Yãhã myaha ne,
Yãhã ke kaa taha ma na!
Nawee- byɛ pe naa Yãhã miingbãŋ gboho!»
10 Yesu tuu dye Yurusalɛm wo, loo n
gbleŋ yir le klo wo. Pe n nii le yey ma yee,
yoo kẽ dya nwo ne.
11 Pe nabuar mpãy pe pye Yesu ne, poo n
nii pe klofa yar ma yee, Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua
Yesu wii u n yi Nasarɛte wo, woo kẽ.

Yesu laam war pe Yiifee- ne ke Yãhã kangbãŋ wĩĩ na
(Mar 11.15-19; Luke 19.45-48; Nsãn 2.13-22)

12 Loo kur ye, Yesu n ga dye Yãhã
kangbãŋ laam wo. Mpãy pe naa cãã troho,
ma suhu mpãy ne pe naa wãn par ke Yãhã
kangbãŋ laam wo, u n pe kar. U n warturfa

tabal ye kuã cããr, tesẽ nasar kate parfa
kãnay ne.
13 U n pe pye ma yee: «Lɛ ma le yrũhũ
ta Yãhã sabangbãŋ wo ma yee, Yãhã yee:
‹Ta kangbãŋ yai ke naa n yee ta seysaha.›
Yii -sẽ ke ta yuhu- dyeniisaha.»
14 Fũũ- mpãy, tesẽ tãnklahafa mpãy ne,
pe n yũhũ crã Yesu na ke Yãhã kangbãŋ
laam wo, u n pe jaa.
15 Yesu naa laanwɔ wũhũ ngĩĩ pye, ki-
caabir naa u sey ke Yãhã kangbãŋ wo ma
yee: «Dawide Dya myaha ke gboho!» Koo
sẽ tãy pe Yãhã yũndefa yĩŋfa ye, ma suhu
pe Yãhã kaiyarfa ne ye.
16 Loo na pe n Yesu pye ma yee, a pe nkãy
pãã, u sẽ ke luhu la? Yesu n pe yɛ̃ sya ma
yee: «Ãwã, n ke luhu. Yii gɛ le kal yãã Yãhã
sabangbãŋ wo, lii le yrũhũ ta ma yee: ‹Ma
ta, kicar n sya nii ma sey, pẽyãr bya ne.› »
17 Loo kur ye, u n tɛr ma yi le klo wo, ma
ga syã Gbetane wo.

Yesu laam war nasar nkugu katyigi gaa ne

(Mar 11.12-14, 20-24)

18 Ke yĩŋsyii wo, pe dur naa n pai le klo
wo, fãã n Yesu yigi.
19 U n nasar nkugu katyigi gaa yãã kãnde
yɛ̃ na, ma yũhũ crã ke na. U sẽ -sẽ ngaa yãã
ke na mii wan ya sẽ kẽ ye. Loo na, u n ke
katyigi pye ma yee: «Ma saa pii sa yãã yãã
nantãŋ ye.» Ke katyigi n ta tɛr waha ku le
yalebya wo.
20 Pe kãnyãrwai pe nde yãã, le n yɛ̃ gbãã
pe na, ma sya ga far tɛr. Pe n Yesu yey ma
yee, ke nasar nkugu katyigi pye mii, ma
waha ku ke syi le yalebya wo.
21 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Ta n cĩĩnde
nde pãã ye ye: Ye ma Yãhã ta ye Yatɛr, ye sẽ
laalaa pye ye, tẽ lii pye nasar nkugu katyigi
nge na, yaa waha le pye. Ye ga maha waha
yãŋ nge gɛ pye: Yũhũ kãã, ka ma ga too
dye langbãŋ laam wo, le n -sẽ pye cĩĩnde
ye yĩnde na.
22 Ye ma Yãhã sroŋ ta ye Yatɛr, ma ngii
ngii nar ke ye, yaa ke yãã.»

Yoo kãnde wãã Yesu kẽ u naa kai- ngĩĩ pye?

(Mar 11.27-33; Luke 20.1-8)

23 Loo kur ye, Yesu n ga dye Yãhã
kangbãŋ laam wo, ma nii nawee- klaha. Pe
Yãhã yũndefa yĩŋfa, ma suhu pe wãlɛ ne,
pe n yũhũ crã Yesu na, ma u yey ma yee:
«Kai- ngĩĩ byɛ raa n pye, ma ke pye kãnde
lii ne? Yoo kãnde wãã ma kẽ ma naa ke
pye?»
24 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Ta bya, n ga
ye yey katɛ nen ya ne; ya'a ra yar, ta bya
-sẽ ga ye yar n kai- ngĩĩ pye kãnde lii ne.
25 Yoo tuu ba Nsãn lɛhɛ wãã, u n ba
nawee- tãã naa n yi loho wo? Yãhã laa,
nawee-?»
Pe n ga nii le klãŋ n pãã pe ya ya ma yee:
«Wa'a yee Yãhã kẽ ke ba u nɔ wãã, u ga wo
pye, a nwa wo sẽ -sẽ ba u Nsãn kaplãŋ sya
cĩĩnde ye.
26 Wo saha yee nawee- me pe u lɛhɛ wãã
ye. Wo yai wo fya pe nabuar na, pe byɛ le
sya cĩĩnde ma yee Nsãn pye Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfua.»
27 Loo na, pe n ba Yesu pye ma yee, poo
cã na? Yesu n -sẽ pe pye ma yee: «Ya'a yee
ke syi, ta bya n saa ye yar n kai- ngĩĩ pye
kãnde lii ne ye.»

Naam kicar syãm wĩĩ

28 Yesu n maha pe yar kakuãcran ne ma
yee: «-Ye yãŋ le yãŋ nde wo:
Dya waa pye naam kicar syãm ne. U n
u dyadyaha pye ma yee: ‹Ta dya, ka maa
tẽn tẽ tar wo nanga.›
29 U n yee woo saa ka ye, ma maha ba
sye kur kuɛ ye, ma ka te tar laam wo, ma
ga tẽ.
30 Loo kur ye, u tuhufua n loo wĩĩ nen ya
pãã u dyasyĩnde ye. U n u yɛ̃ sya ma yee,
ãwã tuhufua. U sẽ -sẽ ka te tar wo ye.»
31 Yesu n pe yey, a pe kicar syãm mii
laam wo, wii woo u pe tuhufua laam wĩĩ
pye? Pe n yee, a u dyadyaha woo kẽ.
Loo na, Yesu n pe pye ma yee: «Ta n
cĩĩnde nde pãã ye ye: Kufar wããfa, ma
suhu canaandi ne, pe ga cãã dye ye yaha
Yãhã Yai wo.
32 Ye sẽ yãã, Nsãn nawee- tããfua pa, ma
ba le kãnsroŋ yar ye na, ye n sye ye sẽ u wĩĩ
sya cĩĩnde ye. Pe kufar wããfa, ma suhu pe
canaandi ne, poo -sẽ u wĩĩ sya cĩĩnde. Tee
sya maha loo yãã, ye sẽ sya ma ye kapee-
miy yaha, ma u wĩĩ sya cĩĩnde ye.»

Yiifee- yahaseefa wĩĩ ma kra tawarfa wĩĩ nde ne

(Mar 12.1-12; Luke 20.9-19)

33 Yesu n maha kakuãcran nde pãã pe
ye ma yee: «Dya waa ba defĩĩ katyir tar
le, ma te klaha tã, ma ke defĩĩ pii yĩĩtyaha
cɛr ntẽmbangbãŋ wo, ma dur ma te tar
sẽŋsaha fla fãã. Tuu koo pye wa, u n te
tar yaha tawarfa mpãy ye, ma tɛr yrãhã
ye.
34 Te defĩĩ pii yiyale le ba nɔ, u tarfua
n kuee, ma u tẽntẽbir mpãy lɛhɛ wãã pe
tawarfa ye, pe ga woo lay sya ba.
35 Pe tawarfa n ga pe tẽntẽbir yigi, ma
nen gbã, ma nen boo, ma nen waa boo
ntẽmbar ne.
36 U tarfua n dur ma maha u tẽntẽbir
mpãy lɛhɛ wãã pe tawarfa ye, poo ba nihi
faale wãm na. Pe tawarfa n maha poo yigi.
Pe ba faale wãm pye mii, pe n maha pe
yagaa wãm pye koo syi.
37 U tarfua n u dya lɛhɛ wãã pe ye kur
kuɛ ye, ma nii le ga ma yee, laa na pe n
gaha nagboho ta woo na.

38 Pe tawarfa pe u dya yãã, pe n nii pe
ya pye ma yee: ‹Wii tuu ga ba nii tarfua,
woo kẽ nwo. -Too u boo, te wãn byɛ n ba
nii wo wãn.›
39 Pe n u dya yigi, ma u miy yi wãã te tar
nkur ye, ma u boo.»
40 Yesu n pe nawee- yey ma yee: «U
tarfua ma ba pa, u ga ba pe tawarfa pye
mii?»
41 Pe n u yɛ̃ sya ma yee: «U ga ba pe
napee- mii byɛ boo tãŋ, u saa pe fɛn di ye;
tuu te tar yaha tawarfa mpãy kẽ, poo n ba
naa u lay wãã u kẽ u defĩĩ yiyale wo.»
42 Loo kur ye, Yesu n pe pye ma yee: «N
cã ye kapãn nde yãã kal Yãhã sabangbãŋ
wo, kapãn lii le n yee:
‹Ntẽmblaha gii nwonfããfa pe ba sye yaha,
koo ntẽmblaha kẽ,
ke dur yĩŋ yãã ke nwoŋ wãfãã wo.
Yãhã ke lii pye loo ne nde.
Laanwɔ wĩĩ ne too n yãã yĩnde ne.› »
43 Yesu n pe yar taha ma yee: «Loo ne, n
ga ye yar, Yãhã Yai ga ba sya kãã ye ye, ke
wãã mpãy kẽ pe Yãhã laam wũhũ pye, ma
yai ke wãyãã ne. [
44 Wii ma too tã koo ntẽmblaha nge na,
u ga u ya waa yraha ke na. Koo ntẽmblaha
ma -sẽ maha too tã wii na, ke ga ufua waa
yraha migimigi.]»
45 Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa, ma suhu pe
Farisyɛ̃ ne, pe Yesu kaplãŋ luhu, pe n cã
poo wĩĩ ne Yesu tuu pãã.
46 Pe n nii u yigisaha kɛ, ma -sẽ ba fya pe
nabuar na. Pe nabuar naa n yee, a Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfua kẽ Yesu ne.

22

Casyadir wĩĩ
(Luke 14.15-24)

1 Yesu n maha nii n pãã pe nabuar ye
kakuãcran ne. U n pe pye ma yee:
2 «Yãhã Yai wĩĩ ma mii nde dyaŋ tẽ ga
tɔ̃r ye ye: Yĩŋfua waa ba casyadir soho u
dya myaha na.
3 Tuu ba mpãy yee te casyadir na, u n u
tẽntẽ- lɛhɛ wãã, pe ga pe yee ba. Pe sẽ -sẽ
sya ma pa ye.
4 Loo na, u n maha tẽntẽ- mpãy lɛhɛ
wãã, ma pe yar ma yee: ‹Tẽ mpãy yee te
casyadir na, ye ga pe yar ye yee: Te dir
byɛ soho tãŋ wa. Ta napa, tesẽ ra naampĩy
tii ne te gboho, n ta pe n te byɛ boo, te
wãn byɛ gbihi ta wa. -Ye pe yar pe pa te
casyadir na!›
5 Pe nawee- sẽ le ta kai ye, ma ta tɛr pe
kapyeŋ ye: Nwo n ka u tar wo, nwo n ka
ma ga nii u cãã troho.
6 Mpãy n pe tẽntẽ- yigi, ma pe nuhu, ma
pe boo.
7 U yĩŋfua laam n war. U n seraasyi lɛhɛ
wãã, pe n ga pe naboofa mii boo, ma pe
klo suhu.
8 Loo kur ye, u n u tẽntẽ- mpãy pye ma
yee: ‹Te casyadir byɛ soho tãŋ wa. Mpãy
pe -sẽ ba yee te na, pe sẽ yai te wãdiŋ ne
ye.
9 -Ye ka nanihi teebɛhɛ wo, mpãy byɛ tee
ga yãã, -ye pe yee ba te dir na!›
10 Pe tẽntẽ- n ka te nanihi teebɛhɛ wo,
nawee- mpãy pe ga yãã pe n pe byɛ yee
ba, napee- ma suhu naweeyɔ̃m ne. Loo na,
nwongbãŋ gii te dir te pye ke laam wo, ke
n yĩĩ nawee- ne.
11 U yĩŋfua n dye loo na, woo ga pe
nawee- yãŋ. U n dya waa yãã, u sẽ ba te
cagbar nayroho le ye.
12 U n u pye ma yee: ‹Naambiyã, ma
pye mii ma sẽ ma nayrɛ fɛr ma te cagbar
nayroho le ye, ma dye ba nwo?› U dya sẽ
laa pãã ye.
13 Loo na, u yĩŋfua n u tẽntẽ- pye ma yee:
‹-Ye u trɛ pua, u kluɛ ne, ye u gbe miy yi
wãã nkur ye, wam wo, u n naa wũn, u naa
nkãhã yĩhĩ.› »
14 Yesu tuu koo kaplãŋ pãã wa pe ye, u
n pe yar taha ma yee: «Ye sẽ yãã, nawee-
busãã ga ba yee; mpãy pe -sẽ ga ba yãŋ yi
poo laam wo, pe saa ba nihi ye.»

Nawee- yai la kufar wãdãã ne?
(Mar 12.13-17; Luke 20.20-26)

15 Pe Farisyɛ̃ n ka, maa pe ya wãã, ma
yee poo ga waha Yesu plaha yigi kayey lii
syi ne.
16 Loo kur ye, pe n pe nawee- mpãy lɛhɛ
wãã Yesu ye, ma suhu Yɛrɔte nawee- mpãy
ne. Pe n ga Yesu pye ma yee: «Yĩŋfua,
wo cã ma cĩĩnde ya pãã. Ma nawee- klaha
cĩĩnde ya ne Yãhã kãnde wãyãr wĩĩ na. Ma
sẽ n fya nawee yĩnde na ye. Nawee ma sya
nii mii syi dyaŋ, le sẽ kai kua ma ye ye.
17 Loo ne waa ma yey laa ne, ma'a lii yãã
le na, ma wo yar: Wo kãnde na, wo yai la
kufar wãwãã ne u fãngafa byɛ yĩŋfua kẽ
laa, wo sẽ yai te wãwãã ne u kẽ ye?»
18 Yesu -sẽ ba cã pe wãpee ga yigi pe
laam wo. U n pe yɛ̃ sya ma yee: «Dawarfa
me ye ne! Nwa ta ye n ta wãleŋ kɛ namihi
wo?
19 Tee kufar dãã war mpãy syi ne, -ye
waa yar ra na!» Pe n ntẽn war waa yar u
na.
20 Yesu n pe yey ma yee: «Yoo yirfua pe
pye ta u na nwo, u myaha ne?»
21 Pe n yee, a u fãngafa byɛ yĩŋfua yirfua
kẽ, u myaha ne. Yesu n pe pye ma yee: «Ah
-ye naa fãngafa byɛ yĩŋfua dãã u myaha
wãn ne, tee naa Yãhã dãã ke myaha wãn
ne!»
22 Pe u kapãn nde luhu, le n pe laam wɔ.
Pe n tyii u na, ma tɛr.

Mpãy pe ku wa pe ga ba yir gbã wo
(Mar 12.18-27; Luke 20.27-40)

23 Ke per bya wo, Sadusyɛ̃ mpãy n pa pe
ya ndoŋ, Yesu fla na. Poo me pe n yee, a
mpãy pe ku wa, pe saa ba yir gbã wo ye.
24 Pe n Yesu yey ma yee: «Yĩŋfua, wo
faale wãdyaha Musa bii kãnde laa yar wo
na, le nde: ‹Naa ma ku, kicar sẽ kẽ u ye ye,
u cĩĩfua yai u u calangusya gbe, pe n kicar
see u lɛfua kẽ, wii tuu ku.›
25 Ãhã, dya waa -sẽ pye wo fla na, cĩĩfa
kuay ne. U dya n ba cɔɔ sya, ma ku u yaha,
puee sẽ kẽ ye. U taha n u calangusya gbe.
26 Woo bya n maha ku u cɔɔ yaha, puee
sẽ kẽ ye. U tãã wuhu n u gbe, loo katɛ nen
ya. Koo syi ya, koo syi ya, poo kuasĩĩ byɛ n
ba ku tãŋ u cɔɔ yaha nanem.
27 Loo kur ye, u cɔɔ n ba ku u ya ndoŋ.
28 Mpãy pe ku wa, pe ma ba yir gbã wo
per gii, u cɔɔ ga ba nii yoo wũũ pe laam
wo? Poo byɛ sẽ u yãã cã la cɔɔ?»
29 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Ye plaha
loo nde ne ma yee, a mpãy pe ku wa, pe
saa yir gbã wo ye. Ye sẽ Yãhã sabangbãŋ
wũhũ cã ye, ye sẽ maha Yãhã fãnga cã ye,
koo kẽ.
30 Ye sẽ yãã, mpãy pe ku wa, pe ma ba
yir gbã wo, pe ga nii mii yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
wãŋ syi dyaŋ yãhãyĩŋ na. Naam tesẽ ca
ne, pe saa ba naa pe ya gbe ye.
31 Mpãy pe ku wa, ma n pai yir gbã wo,
Yãhã pe wĩĩ yar laha ye na. -Ye yãŋ, lii
le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo, nakur
wãyir wĩĩ na gbã wo, -ye ye laam too le na!
32 Yãhã yee: ‹Ndoo tẽ ma Yãhã Brama*
ye, Yisyake ne, Dyakuba ne.› »
Loo na, Yesu n pe yar taha ma yee:
«Mpãy pe ku, pe ma yrãŋ Yãhã yĩnde na.»
33 Nabuar mpãy pe naa n luhu Yesu ye,
u kaklaha n yɛ̃ gbãã pe na.

Yãhã kãnde kataŋ wo, lii loo le ma yĩŋ?
(Mar 12.28-34; Luke 10.25-28)

34 Pe Farisyɛ̃ pe le luhu, a Yesu pe
Sadusyɛ̃ yɛ̃ wãã sya, ma sya yɛ̃ gbãã pe na,
pe Farisyɛ̃ n pe ya wãã.
35 Poo nen waa pye Yãhã kaiyarfua. U n
yee woo ga Yesu le namihi wo, ma u yey
ma yee:
36 «Yĩŋfua, Yãhã kãnde kataŋ laam wo,
lii loo le ma yĩŋ?»
37 Yesu n u yɛ̃ sya ma yee: «Lii le ma yĩŋ
le nde: ‹Ta, ma Yĩŋfua Yãhã wĩĩ n naa n
tãy ma ye, le tɛr wãn byɛ yaha, le gboho
tãŋ ma laam byɛ wo, le nii tãŋ ma yrã byɛ
na, ma kacãn byɛ n pye tãŋ loo na.›
38 Yãhã kãnde kataŋ laam wo, nde loo ne
le ma yahasee ye, ma maha ma yĩŋ.
39 Lii le taha le yahasee wĩĩ na, le ka le
kuɛ ye. Loo ne nde: ‹Ma ya wĩĩ le n tãy
ma ye mii syi dyaŋ, tyii ma nampyeŋ wĩĩ
n naa n tãy ma ye ke syi.›
40 Ke Yãhã kãnde kataŋ byɛ, ma suhu pe
faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa kaklaha ne, too nde
byɛ sroŋ koo kataŋ syãŋ ngĩĩ ne.»

Yagaa Yesu pe Farisyɛ̃ yey laa ne
(Mar 12.35-37; Luke 20.41-44)

41 Pe Farisyɛ̃ pe pye pe ba pe ya wãã nii,
Yesu n pe yey ma yee:
42 «Ye laam wo, ye yee yoo kẽ u Yãhã
Yĩndefua Crise ne? Yoo kur kuɛ puee kẽ?»
Pe n yee, a Dawide kur kuɛ puee kẽ u ne.
43 Yesu n pe pye ma yee: «Lɛ ma pye
ke dyaŋ, Dawide -sẽ maha pye mii ma u
yee Yĩŋfua? Ye sẽ yãã, Yãhã Yrã Fãnga pye
Dawide na, ma bii u ta u n le pãã ma yee:
44 ‹Yĩŋfua Yãhã ta Yĩŋfua pye ma yee:
Pa tege nii ra kãndigi koho kuɛ ye
kai- byɛ yĩŋ na,
ta n sya ba ma napĩĩ- yĩy kor le ma kẽ,
pe n nii mii ma tãnde fyãhã tã pe na.›
»
45 Yesu n pe yey ma yee: «Dawide gɛ tuu
naa u Yãhã Yĩndefua yee Yĩŋfua, u Yĩŋfua
-sẽ ga maha pye mii u nii Dawide kur kuɛ
puee waa?»
46 Pe Farisyɛ̃ sẽ waha u yɛ̃ wãã sya laa ne
ye. Ma gbe koo per na, waa sẽ maha sya
ma u yey yãã laa ne ye.

23

Yesu pe nabuar yar pe pe ya yigi mpãy ne
(Mar 12.38-39; Luke 11.43, 46; 20.45-46)

1 Loo na, Yesu n pe nawee- pye tesẽ pe
kãnyãrwai ne ma yee:
2 «Pe Yãhã kaiyarfa, tesẽ pe Farisyɛ̃ ne,
poo me pe le kãnde yar nawee- na, kãnde
lii Yãhã bii le le soho Musa koho wo. Pe
taha loo na.
3 Loo na, -ye naa n luhu pe ye, pe ma
kai- nkãy byɛ pãã, -ye naa ke pye! Ye ma
syi ye sẽ pe pyer yãŋ gbe ye! Ye sẽ yãã, pe
nawee- klaha lii ne, poo gɛ sẽ le pye ye.
4 Pe nawee- fãy kai- busãã ne, kai- nkãy
ke ma mii teger dyaŋ, pe sẽ -sẽ koho le pe
ye, pe n waha re tẽŋ ye.
5 Nkãy byɛ pe n pye, pe n kɛ nawee- n pe
yãã yĩnde ne, pe naa pe sey. Pe ga pe Yãhã
kaplãŋ sabar fe, te n paha ta tɛr nawee-
byɛ wãn yaha, pe n naa n pua. Tesẽ, pe
nayrengbãy namihi nkãy ke n yoŋ tãã ye,
ke tyĩĩ n tɛr nawee- byɛ wũhũ na.
6 Nanihi dir disaha wo, pe ga naa ni-
isayɔ̃r fla kɛ, tesẽ pe yawãhã nwey wo,

* **22:32 22.32** Brama, Yisyake ne, tesẽ Dyakuba ne, poo mii me pe ma Yiifee- faale wãlɛ. Yãhã ma yee koo ma Yãhã pe ye yagaa, le yĩntaha kẽ pe wee nakur ye, pe ma yrãŋ na.

niisar tii nawee- byɛ yĩnde le yi n too re
na, too syi niisar pe ne kɛ pe nii.
7 Pe n kɛ pe naa pe syar nangbãsyaha
ne nanihi teebɛhɛ wo, tesẽ pe naa pe yee
kaicãfa.
8 Yii poo na, ye ma n tyii waa n naa ye
yee kaicãfa ye! Ye byɛ ma wãcɛŋ, kaicãfua
neŋ ya kẽ u ma ye ye.
9 Kãntraha nge na, ye ma syi ye nawee-
tee waa yee ye tuhufua ye! Tuhufua nen
ya kẽ u ma ye ye, woo kẽ Yãhã ne.
10 Ye ma syi ye ta pe n naa ye yee yĩŋfua
ye! Yĩŋfua nen ya kẽ u ma ye ye, woo kẽ u
Yãhã Yĩndefua Crise ne.
11 Wii u n traha u nii yĩŋ na, u yai u nii
ye byɛ tẽntẽle!
12 Nawee wii ma u ya ta yĩŋfua draha
wo, ufua ga kloŋ. Wii ma -sẽ u ya kloŋ,
ufua ga kuã yir.»

Yãhã kaiyarfa tesẽ Farisyẽ ye ne, pe wĩĩ pee Yãhã ye
(Mar 12.40; Luke 11.39-52; 20.47)

13 Yesu n maha yee: «Yii Yãhã kaiyarfa,
tesẽ yii Farisyẽ ye ne, dawarfa me ye ne!
Ye wĩĩ pee Yãhã ye. Ye nawee- ta pe saha
dye Yãhã Yai wo ye. Yii sẽ n dye ye, mpãy
pe n kɛ pe dye, ye maha n sye pe na. [
14 Yii Yãhã kaiyarfa, tesẽ yii Farisyẽ ye
ne, dawarfa me ye ne! Ye wĩĩ pee Yãhã ye.
Yii me, ye calangusyam wãn kur byɛ sya n
kãã pe kluɛ wo, ye dur ye yii ta naweeyɔ̃m
dyaŋ, ye Yãhã ka syar kaplãmbuar ne, ye
sya ma-. Koo byɛ wãpẽn draha ga ba ye
dye, ke la ke sya gboho tɛr.]
15 Yii Yãhã kaiyarfa, tesẽ yii Farisyẽ ye
ne, dawarfa me ye ne! Ye wĩĩ pee Yãhã ye.
Ye ne tɛr yrãhãtrũhũ ye, kaa na kãntraha
na, kaa na salangbãy ne, ye ga nawee nen
ya kɛ, u n naa n yãr ye kãnde wo. U ma
ye kãnde yigi, yaa u ta u n yai naa fla ne,
ye wãŋ syi dyaŋ ngbey syãŋ.
16 Yii mpãy nawee- n taha ye na, fũũ- me
ye ne! Ye wĩĩ pee Yãhã ye. Ye n yee: Wii ma
Yãhã di Yãhã kangbãŋ myaha ne, laa wee
le na ye. Wii ma -sẽ Yãhã di Yãhã kangbãŋ
sãn myaha ne, tuu lii pãã, u yai u le pye.
17 Napley me ye ne, fũũ- me ye ne! Ye sẽ
yãã, sãn wãn tii te ma Yãhã kangbãŋ wo,
koo kangbãŋ kẽ ke te ta, te n nii Yãhã wãn.
18 Ye maha n yee: Wii ma Yãhã di Yãhã
diŋ yisaha fla myaha ne, laa wee le na ye.
Diŋ gii ke -sẽ ma koo fla na, wii ma Yãhã
di koo diŋ nge myaha ne, tuu lii pãã u yai
u le pye.
19 Fũũ- me ye ne! Ye sẽ yãã, diŋ gii ke
ma Yãhã diŋ yisaha fla wo, koo fla kẽ ke
ke diŋ ta ke n nii Yãhã kla.
20 Wii ma Yãhã di Yãhã diŋ yisaha fla
myaha ne, ufua Yãhã di ke Yãhã diŋ yisaha
fla myaha ne, tesẽ diŋ wãn tii byɛ ne te ma
ke yĩŋ na.
21 Wii ma Yãhã di Yãhã kangbãŋ myaha
ne, ufua Yãhã di Yãhã kangbãŋ myaha ne,
tesẽ Yãhã bya ne, koo gii ke ma ke fla na.
22 Wii ma Yãhã di yãhãyĩŋ myaha ne,
ufua Yãhã di Yãhã nangbãniisaha myaha
ne, tesẽ Yãhã gɛ ne, koo gii ke ma ke nii ke
fla na.
23 Yii Yãhã kaiyarfa, tesẽ yii Farisyẽ ye
ne, dawarfa me ye ne! Ye wĩĩ pee Yãhã ye.
Ye ma ne ye digi gbe, tyũhũ wãn gɛ ne, ye
te la flɛ sẽnsye, ye fla neŋ wãã Yãhã kẽ.
Kãnde lii Yãhã le ta, le wo klaha kai- nkãy
ne ke ma yĩŋ, ye sẽ -sẽ koo pye ye. Ye sẽ n
sroŋ ye, ye sẽ nawee- fɛn di ye, ye sẽ Yãhã
laam wũhũ pye ye. Koo kai- ngĩĩ -sẽ kẽ tee
yai ye gbihi yigi, ye koo ta yĩŋ. Ke kai- ngĩĩ
n -sẽ taha, ye ma syi ye faha laa yaha ye.
24 Yii mpãy, nawee- n taha ye na, fũũ- me
ye ne! Ye lakuɛ loho fĩĩ, ma tepũũ yi n kãã
ke wo ma cã ke wɔ; yũhũmii ma -sẽ too ku
ke lakuɛ loho wo, ye ga ke wɔ ke dyaŋ.
25 Yii Yãhã kaiyarfa, tesẽ yii Farisyẽ ye
ne, dawarfa me ye ne! Ye wĩĩ pee Yãhã ye.
Ye ma mii nawee- mpãy dyaŋ, pe crãŋ kur
kuɛ yee, tesẽ tasa kur kuɛ ne, ma n tyii
ke laam na. Ye bya, ye yii ta naweeyɔ̃m
nkur kuɛ ye, ye laam sẽ -sẽ wee gbɛgbɛ ye.
Nawee- wãyuhu wĩĩ ya le ma ye laam wo,
tesẽ kai- nkãy ne ke sẽ yɔ̃ ye.
26 Yii Farisyẽ, fũũ- me ye ne! -Ye cãã ye
laam ta pe n nii gbɛgbɛ, ye -sẽ ga yɔ̃ gbaa
na. Le ma mii crãŋ dyaŋ ke laam ma yee
laha, ke nkur kuɛ bya -sẽ ga laha.
27 Yii Yãhã kaiyarfa, tesẽ yii Farisyẽ ye
ne, dawarfa me ye ne! Ye wĩĩ pee Yãhã ye.
Ye ma mii nakur gbũhũ wãŋ syi dyaŋ; pe
ga ke nkur kuɛ tuhu ngaa ne ke n yɔ̃, ke nii
perper. Ke laam -sẽ wo, ke yĩĩ nakur kacɛr
ne, tesẽ wãfũhũ wãn ter byɛ ne.
28 Ye bya ma koo syi. Nawee ma ye yãã, u
ga yee ye ma naweeyɔ̃m. Dawar wĩĩ ya -sẽ
kẽ le gboho ye laam wo, tesẽ kapee- wãpye
wĩĩ ne.
29 Yii Yãhã kaiyarfa, tesẽ yii Farisyẽ ye
ne, dawarfa me ye ne! Ye wĩĩ pee Yãhã
ye. Nakur gbũhũ nkãy ke yɔ̃, koo kẽ tee
n gbihi Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa kẽ. Ye maha
nasroŋ gbũhũ gbihi n yɔ̃.
30 Ye maha n yee: ‹Wa’a ne pye wo faale
wãlɛ cãã na, wo saa ne yĩmbui wãã le pe
ne, wo pe Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa boo ye!›
31 Tee loo pãã pe faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa
wãboo wĩĩ na, ye le cã laha ma yee, mpãy
pe bii naa poo Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa mii boo,
pe kur kuɛ pii me ye ne.
32 Le yɔ̃! Ye faale wãlɛ pe tẽn lii koho
yigi, tee -sẽ le tẽ kua!
33 Nwɔr terfa me ye ne, ye pee tɛr! Ye
laam wo, ye yee la ye saa ba sãhã ye ka
naa fla wo ye, naa gii wãfegeyãã wee ke
na ye?

34 Ye sẽ yãã, loo ne n ga Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa nɔ wãã ye ye, laantorfa ne, sabacãfa
ne. Ye ga ba mpãy boo, ye mpãy kuey
mar boo trãŋ na. Ye ga maha ba mpãy
gbã sãngblãŋ ne, ye yawãhã nwey wo, ye
mpãy kar taha naa n gaha teebɛhɛ byɛ wo.
35 Loo ne, naboor tii byɛ te boo faale wo,
too nde byɛ wãpẽn draha ga ye dye. Too
naboor nde bii gbe nasroŋ Abɛl wãboo cãã
na, ma sya ba waa Basyi dya Dyakaridya
wãboo cãã na, woo wii pe bii boo ke Yãhã
kangbãŋ nsoho wo ke Yãhã diŋ yisaha fla
ne.
36 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye, ntɔ̃r rii te
woo, le kapee fuɛ ga yi yagaafa na.»

Yesu tesẽ Yurusalɛmfa wĩĩ ne
(Luke 13.34-35)

37 Yesu n maha yee: «Yurusalɛmfa, Yu-
rusalɛmfa, ye Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa boo, tesẽ
nawee- mpãy Yãhã pe nɔ n wãã ye kẽ, ye
pe waa n boo ntẽmbar ne. Yalebyɛ n n kɛ
n ye wãã ta nii tãy, mii nguyĩŋ dyaŋ ke ne
ke pii wãã ta ke nkaasyir flãhã tãy. Ye sẽ
-sẽ le sya yãã ye.
38 Tee n pye ke syi, Yãhã ga ba kur waa
ye klo na.
39 -Ye yãŋ, n ga ye yar: Ma gbe yagaa na,
ye saa ra yãã yãã nantãŋ ye. Per gaa, n ga
dur ba, ye n -sẽ ba naa n yee: ‹Mboo wii
taa n pai Yĩŋfua Yãhã myaha na, ke kaa
taha ma na.› »

24

Kayĩhĩ nkãy ke n pai kãntrahafa dye
driyẽ n cã kua
(Mar 13.1-27; Luke 21.5-28)

1 Yesu n yi ke Yãhã kangbãŋ wo, ma n tɛr
u kãnyãrwai ne. Pe kãnyãrwai n yũhũ crã
u na, ma u pye u ke Yãhã kangbãŋ nwey
wãfãã nayɔ̃r ter yãŋ.
2 Loo na, Yesu n pe yar ma yee: «Ta n
cĩĩnde nde pãã ye ye: Ke Yãhã kangbãŋ
nwey nde byɛ tee n yãã nde, te ga ba too,
ntẽmblaha neŋ gaa gɛ saa ba taha ta nii ke
nampyeŋ na ye; te byɛ ga ba traha.»
3 Yesu n ga dugu nii te wolifyɛ katyir yãŋ
yĩŋ na. Pe kãnyãrwai ya n yũhũ crã u tãy,
ma u yey ma yee: «Wo Yĩŋfua, taa naa ke
Yãhã kangbãŋ wãtoo wĩĩ pãã, wo yar ke
tooyale ne cigege, ma suhu kayar lii ne le
ga ba waha ta, nawee- n ma wãdurba yale
cã, tesẽ driyẽ wãkua yale ne.»
4 Yesu n -sẽ too ke kai- na, ma nii pe yar
ma yee: «-Ye naa yii yigi, waa kawar ma
syi waha ba ye yĩntar figi ye!
5 Ye sẽ yãã, nawee- busãã ga ba ta myaha
taha pe ya na, pe naa kawar fua pe yee, a
poo me u Yãhã Yĩndefua. Pe ga ba nawee-
busãã wlaŋ koo ne.
6 Ye ga ba naan wũhũ luhu, te ma
tũntũn, kaa na te ma deydey. Ya'a syi ye
fya ye! Koo kayĩhĩ ngĩĩ yai ke ba dye, le sẽ
-sẽ ga ba pye driyẽ wãkuaŋ ye.
7 Nawee- tergaafa ga ba naa naan miy ter
gaa ne. Yĩŋfua waa ga ba yir u nawee- ne,
u ga naan miy yĩŋfua waa ter ne. Fããpihi
ga ba dye teebɛhɛ nkãy wo, tesẽ kãntraha
wãyɛhɛ ne.
8 Kãnkai- ngĩĩ byɛ ga ba nii mii calaifua
wãn dyaŋ, te ma ne yir u na, te naa u yaa.
9 Nawee- ga ba ye yigi wãã, pe n ye nuhu,
pe sya ye boo. Ye wĩĩ ga ba fũhũ nawee-
byɛ ye ta wĩĩ na.
10 Koo cãã na, nawee- busãã ga ba Yãhã
kãnde miy yaha. Pe ga ba yãr naa n yaha
pe ya na; pe wĩĩ ga ba naa n fũhũ pe ya ye.
11 Kawar Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa ga ba yi nihi,
pe nawee- busãã wlaŋ le kapee- wãpyeŋ
wo.
12 Loo nde ga ba pee, le sya ta, nawee-
busãã saa ba naa pe nampyeŋ- yãŋ nawee-
ye.
13 Wii ma -sẽ waha plãhã kuee ta kur ye
ke kãnkai- byɛ wo, Yãhã ga ba u sya yaha.
14 Le Yãhã kapãyĩĩ nde ga ba tɔ̃r
kãntrahafa byɛ ye, pe byɛ n ke kai- cã. Loo
na, ke driyẽ ga cã kua.»
15 Kaplãŋ nkãy ke n taha, wii ma ke kal u
yai u ke war yɔ̃! Yesu n maha yee: «Faale
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Dãyɛl, tuu bii cĩĩnde
kapihi gii wĩĩ pãã, yaa ba ke yãã Yãhã
niisaha wo.
16 Loo yale wo, mpãy pe ga ba pye Yudɛ
wo, pe fã naa n gaha yãy kuɛ koho na.
17 Wii ma ba pye u gbegbaha yĩntraha
wo, u ma syi yee woo ga tege dye nwoŋ
wo, u wãn taa gbe yigi ye. U naa n fã.
18 Wii ma ba pye u tar wo, u ma syi yee
woo nayrengbãŋ kuee kaha wo, woo ga
dur ga ke gbe ye. U naa n fã.
19 Too plii nde na, ca mpãy pe ma laha
ne, tesẽ mpãy ne pe ma pii ne pe n wãr, pe
fɛn ga ba gboho tɛr.
20 -Ye naa Yãhã nar too fee plii nde ma
syi sroŋ wɛrngbãn cãã ne, tesẽ kanii per
ne ye!
21 Ye sẽ yãã, ma gbe driyẽ wãtãhã na,
ma sya ba waa yagaa na, too plii nde fɛn
wãpee syi sẽ yãã yãã ye. Te syi saa maha
ba yãã yãã ye.
22 Yãhã ma ne yee ke sẽ yɛr kaa wãyikãã
na te wãfãy plii yẽ na ye, waa yĩŋ gɛ saa
ne wloho yi ye. Ke -sẽ yɛr koo kaa wãyikãã
na ke laampii wĩĩ na, mpãy ke yãŋ yi.
23 Loo na, wii ma ye pye, a u Yãhã
Yĩndefua ma nwo, u Yãhã Yĩndefua ma
nwaala, ya'a syi le sya ye!
24 Ye sẽ yãã, kawar Yãhã yĩndefa, tesẽ
kawar Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa ne, pe ga ba yi.
Pe ga ba naa yẽkã wũhũ pye tesẽ laanwɔ
wũhũ ne, pe naa nawee- wlaŋ. Mpãy gɛ
Yãhã pe yãŋ yi, pe ma yee pe sẽ waha pe
ya na ye, pe ga waha wlaŋ.

25 -Ye luhu naa n yɔ̃! N nwo, tẽ ye cãã n
yar ke kai- ne.
26 Loo na, pe ma ba ye pye, a -ye yãŋ
u ma drawaha fla wo, laa na u ma nwoŋ
laam wo, ye ma n le sya ye!
27 Ye sẽ yãã, u Nawee Puee wãdurbaŋ ga
ba pye mii yãhã wãyɛhɛ dyaŋ, ke ne ncaha
byɛ gbe tã, nawee- byɛ n ke yãã.
28 Ye sẽ yãã, kakugu ma pye na, yãn ga
te ya wãã ke fla na.
29 Too fɛn plii nde ma kãhã tɛr wa, yai
ga ba gbã tã, yroŋ saa ba pye cãã- ne ye.
Yrompii ga ba kuã too kãntraha na; ke
yãhãyĩŋ wãn byɛ ga ba gbã wlãhã te ya
wo.
30 Loo na, u Nawee Puee wãdurba ka-
yar wĩĩ ga yãŋ cã gbaa na, yãhãyĩŋ na.
Kãntraha terfa byɛ ga ba naa pe ya mii
wũn. Pe ga ba u Nawee Puee yãã yãhãsyɔ̃r
na, tuu n pai fãnga ne, maha yãhãyĩŋ
nayɔ̃r ne kacãn saa pye ye.
31 Tũũtũũ ma ba wuu, u Nawee Puee ga u
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ nɔ wãã driyẽ teebɛhɛ byɛ
wo. Nawee- mpãy tuu yãŋ yi, pe yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ ga pe byɛ wãã driyẽ kur byɛ wo.»

Nasar nkugu ke wo klaha lii ne?
(Mar 13.28-31; Luke 21.29-33)

32 Yesu n maha pe yar kakuãcran ne ma
yee: «Nasar nkugu ke wo klaha lii ne,
ye yai ye le cã. Ye sẽ yãã, ke katyigi ma
kayampẽn yi, ma maha wampẽn fe, yaa cã
ke wãsayale nɔ gbe taha.
33 Koo syi dyaŋ, ye ma ba kai- ngĩĩ yãã
ke n pye, ye -sẽ cã u Nawee Puee ma u dur
n pai.
34 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: Yagaafa byɛ
saa ku tãŋ mii kai- ngĩĩ sẽ pye poo mpãy
yĩnde na ye.
35 Ke yãhãyĩŋ tesẽ ke kãntraha ne, te ga
ba kua kãã te saa ba pye ye; ta kaplãŋ koo
-sẽ na, koo ga nii wãkuayãã saa pye ke na
ye.»

Driyẽ wãkuayale ga ba nawee- fe gbe
(Mar 13.32-37; Luke 17.26-30, 34-36)

36 Yesu n maha pe gbihi yar taha ma yee:
«U Nawee Puee wãdurbaŋ ke n pai pye per
gii, waa sẽ koo per cã tesẽ le yale ne ye. Pe
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ gɛ sẽ ke per cã ye. Ndoo
ke Dya, ta bya sẽ ke per cã ye. Ta Tuhufua
Yãhã ya ke le cã.
37 Kai- nkãy ke naa n pye faale wãdyaha
Nuwɛ cãã na, koo syi kai- ke ga ba naa n
pye u Nawee Puee wãdurba yale wo.
38 Ye cã, Nuwɛ cãã na, te driyẽ lafir te
sẽ ba yi wa ye, nawee- naa dir di ma naa
n wɔ, ma naa ca sya ma naa pe pueesyam
wãã naam kẽ, ma sya ba waa Nuwɛ wãdye
per na ke salangbãŋ wo, kangbãŋ dyaŋ.
39 Pe sẽ ba le sya ma yee laa ga ba pe dye
cĩĩnde ye, te lafir n sya ba yi tã kãntraha
byɛ na, ma nawee- byɛ boo tãŋ. U Nawee
Puee wãdurbaŋ ga ba pye koo syi dyaŋ,
nawee- saa ba le sya pe yee kai- ngĩĩ ga pe
dye cĩĩnde ye.
40 Koo per na, naam syãm syi ma pye tar
wo pe ya tãy, pe ga ba nen yigi ba ra fla
na, pe tyii u nen na.
41 Ca syãm syi ma pye pe tra tre pe ya
tãy, pe ga ba nen gbe ba ra fla na, pe tyii u
nen na.
42 Tee sẽ ndoo, ye Yĩŋfua, wãdurba per
cã ye, ya'a syi ye sã wãy faha yii na ye!
43 -Ye nde cã laha: Kahafua ma ne u yuhu
payale cã ke yĩmper wo, u ga ne kuee yrãŋ
na, u sye u yuhu ma n dye u kaha wo ye.
44 Loo ne, ye bya -ye yii gbihi naa n ta,
yaliile tee sẽ ga yigi ye, u Nawee Puee ga
ba dur ba loo yale wo.»

Tẽntẽyɔ̃ u yĩŋfua sẽŋ mii?
(Luke 12.41-48)

45 Yesu n maha yee: «Tẽntẽle wii syi kẽ u
n sroŋ u yĩŋfua ye, ma maha kai- cã? Woo
kẽ wii ne u yĩŋfua tɛr, ma u taha u naa u
tẽntẽwai byɛ yãŋ, u naa pe dir wãã pe kẽ
sediyale wo.
46 U yĩŋfua ma dur ba, maa u yãã loo tẽn
na, woo tẽntẽle wĩĩ n tãy.
47 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: U yĩŋfua ga
u taha u koho wãn byɛ yĩŋ na.
48 U tẽntẽle ma pee, u ga le ga yigi, a woo
yĩŋfua saa pa yagaa ye.
49 Loo na, u ga too u tẽntẽwai wãgbãŋ
na, u ga naa n di, u sẽm wɔ naa n tɛr
sẽnwɔfa ne.
50 U tẽntẽle tuu sẽ per gii ga yigi, tesẽ
yale lii ne ye, u yĩŋfua ga pa koo na.
51 U ga u pẽn cĩĩnde wãpẽn, tuu u pye
pyer rii ne te yai dawarfa ne, u n naa n
wũn, u naa nkãhã yĩhĩ.»

25

Cabii sẽnsye cafãn yigifua sẽŋ mii?

1 Yesu n maha kakuãcran nde gbã pe ye
ma yee: «U Nawee Puee ma ba dur ba,
Yãhã yai klo wãdyeŋ ga ba nii mii cabii
sẽnsye mpãy wĩĩ dyaŋ. Pe cabii sẽnsye pe
naalɔr gbe, ma yi ma n gaha cafuẽ yigifua
wããsaha wo.
2 Pe laam wo, cabii bua pye napley, pe
sẽ ba kai- cã ye. Bua mii -sẽ ba kai- cã, pe
pye laantorfa.
3 Pe cabii napley n pe naalɔr gbe, pe sẽ
sẽm- gbe yigi ye.
4 Pe cabii laantorfa poo n pe naalɔr gbe,
ma suhu sẽm- ne ngaa laam wo.
5 U cafuẽ yigifua sẽ naa n pai ye, wãy n
sya ba pe cabii byɛ yigi, pe n sã wãy.
6 Yĩndyaha n ba dye, waa n tẽ sya ma
yee: ‹U cafuẽ yigifua nwo, -ye ka yaa u
wãã!›
7 Loo na, pe cabii byɛ n yir wãy na, poo
ga pe naalɔr gbihi, pe sẽm- mpãy le taha.

8 Pe cabii napley n pe laantorfa pye ma
yee: ‹-Ye ye sẽm- mpãy laha wo kẽ! Ye sẽ
yãã, wo naalɔr n fege wo ye.›
9 Pe laantorfa n pe yɛ̃ wãã sya ma yee:
‹Aye, sẽm- mpãy pe ma wo ye, pe saha wo
lay yi ye lay ne ye. -Ye ka sẽm- parsaha fla
wo, yaa mpãy par, ye le!›
10 Pe cabii napley n ka loo na sẽm-
parsaha wo, u cafuɛ̃ yigifua n pa loo yale
wo. Mpãy pe ba pe ya gbihi ta, pe n dye
u cafuɛ̃ yigifua ne te cafãn didi nwongbãŋ
laam wo, pe n ke nwonyɛ̃ tã tã.
11 Loo kur ye, pe cabii bua mii n ba pa,
maa tẽ sya ma yee: ‹Yĩŋfua, Yĩŋfua, ke
nwonyɛ̃ yãr wo kẽ.›
12 U cafuɛ̃ yigifua n pe yɛ̃ sya ma yee: ‹Ta
n cĩĩnde nde pãã ye ye, n sẽ ye cã ye.› »
13 Yesu tuu ke kaplãŋ pãã wa pe ye, u n
pe yar taha ma yee: «Tee sẽ u Nawee Puee
wãdurba per cã, ke yale ne ye, -ye ma n
faha yãã yii na ye!»

Pe tẽntẽ- tãã pe yĩŋfua sẽŋ mii?
(Luke 19.11-27)

14 Yesu n maha kakuãcran laa gbã pe ye
u wãdurba wĩĩ na ma yee: «Ta wãdurba
wĩĩ ga ba nii mii dya waa dyaŋ, tuu ga
yrãhã yi. Tuu ga yrãhã yi, u n u tẽntẽ- yee
ba, ma ba u koho wale le soho pe koho wo.
15 U n war milyɔ̃ bua le soho u tẽntẽ nen
waa koho wo, ma milyɔ̃ syãm le soho waa
koho wo, ma milyɔ̃ nen le soho u tãã wuhu
koho wo. Tuu u tẽntẽ- cã wa, pe nanem ga
waha yia pe tẽn lii tẽ, u n pe war la pe kẽ
koo syi, ma tɛr.
16 Wii tuu pe war milyɔ̃ bua yãã, u n yir
le yalebya wo, ma ga nii tẽn tẽ pe war ne,
ma sya ba war milyɔ̃ bua mpãy yãã.
17 Wii tuu ba pe war milyɔ̃ syãm yãã, u
bya n ga tẽn tẽ pe war ne, ma sya ba war
milyɔ̃ syãm mpãy yãã.
18 Wii tuu -sẽ ba pe war milyɔ̃ nen yãã, u
n ga wihi tugu kãntraha wo, ma u yĩŋfua
war wũhũ yaha ke fla na.
19 Le n ba ma- pe tẽntẽ- yĩŋfua n dur ba.
U n nii pe yey, pe waha tẽn lii tẽ pe war
ne.
20 Wii, u yĩŋfua ba war milyɔ̃ bua le soho
u koho wo, u n yũhũ crã, ma pe war milyɔ̃
bua flɛ sĩĩ yar ma yee: ‹Yĩŋfua, ma ba war
milyɔ̃ bua le soho ra koho wo. Yãŋ, n maha
war milyɔ̃ bua mpãy yãã taha.›
21 U yĩŋfua n u pye ma yee: ‹Le yɔ̃; ma
ma tẽntẽyɔ̃, ma maha n sroŋ. Ma sroŋ
kasyĩmbɛhɛ wo; loo nde na n ga ma taha
kai- nkãy na ke yĩŋ ke gbaha. Pa, wo n ba
gbar.›
22 Tẽntẽ wii, u yĩŋfua ba pe war milyɔ̃
syãm le soho u koho wo, u bya n yũhũ crã,
ma pe war milyɔ̃ syãm flɛ sĩĩ yar ma yee:
‹Yĩŋfua, ma ba war milyɔ̃ syãm le soho ra
koho wo. Yãŋ, n maha war milyɔ̃ syãm
mpãy yãã taha.›
23 U yĩŋfua n u pye ma yee: ‹Le yɔ̃; ma
ma tẽntẽyɔ̃, ma maha n sroŋ. Ma sroŋ
kasyĩmbɛhɛ wo, loo nde na n ga ma taha
kai- nkãy na ke yĩŋ ke gbaha. Pa, wo n ba
gbar.›
24 Loo kur ye, wii u yĩŋfua ba war milyɔ̃
nen le soho u koho wo, u n yũhũ crã ma
yee: ‹Yĩŋfua, n ba cã ma laam waha. Tar
rii nawee- pe n war, ma n ta pe ma myaha
taha re na. Dir rii nawee- pe n gbihi, ma n
ta pe te le ma myaha pɛn wo.
25 N ba fya, ma ga ma war wũhũ yaha
kãntraha wo. Yãŋ, ma war mii, sya pe ne.›
26 U yĩŋfua n u yɛ̃ sya ma yee: ‹Tẽntẽ
napee nwo, napar difua kẽ ma ne! Ma cã,
tar rii nawee- pe n war, n n ta pe ta myaha
taha re na. Ma maha cã, dir rii nawee- pe
n gbihi, n n ta pe te le ta myaha pɛn wo.
27 Ma ne pye ma ga ra war wãã fuɛ na
war cãtrohosaha wo. Loo na, tẽ dur ba, n
saa ne yãã la u war see, ta n sya?›
28 Loo kur ye, u n pe nawee- pye ma yee:
‹-Ye pe war milyɔ̃ nen sya kãã u koho wo,
ye pe wãã wii kẽ u ma pe war milyɔ̃ bua
ne!
29 Ye sẽ yãã, wii ma pye ngaa ne, pe ga
ba wãã taha u kẽ dege. Wii ma -sẽ yee u
wee ngaa ne ye, car gii ke ma u koho wo,
ke ga ba tyĩn sya kãã u ye.
30 Ma yee u tẽntẽ nwo na, tuu saha laa
yɔ̃ ye, -ye u gbe miy yi wãã nkur ye wam
fla wo, u n naa n wũn, u naa nkãhã yĩhĩ.›
»

Nawee- byɛ ga ba tyɔ̃r pe kapyeŋ ne

31 Yesu n maha yee: «Yaliile wo u Nawee
Puee ma ba pa u yãhãyĩŋ nayɔ̃r ne, pe
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ byɛ ne, u ga ba nii u
nangbãŋ niisayũhũ wo.
32 Teebɛhɛ byɛ nawee- ga ba wãã ta u
yaha ye, u n pe tyɔ̃r mii mbanaha dyaŋ,
tuu mbaa tyɔ̃r n yi sẽngaa wo.
33 U ga pe mbaa ta u kãndigi kuɛ ye, tuu
pe sẽngaa ta u kãmaŋ kuɛ ye.
34 Loo na, mpãy pe ga ba pye u yĩŋfua
kãndigi kuɛ ye, u ga pe pye: ‹Ye wĩĩ n tãy
ta Tuhufua Yãhã ye. -Ye pa, ye ba Yãhã Yai
kayũhũ sya, kayũhũ nkãy ke bii cãã gbihi
yaha wa ye kẽ, driyɛ̃ wãtãhã cãã na.
35 Ye sẽ yãã, fãã ba ra yigi, ye n ba dir
wãã ra n di, koo kẽ. Loho fãã ba ra yigi, ye
n ba loho wãã ra n wɔ. N pye nampay, ye
n ba ra yigi yɔ̃.
36 Nayroho sẽ pye ra ye ye, ye n ba kaa
wãã ra n le. N pye yanfua, ye n ba ra traha.
N pye nwompihi wo, ye n ba pa ra fla na
maa ra yãŋ.›
37 Loo na, pe nasroŋ ga ba u yɛ̃ sya pe
yee: ‹Yĩŋfua, wo ma yãã na, fãã ba ma yigi,

wo n ma kẽ dir ne ma n di, loho fãã ne, wo
n ma kẽ loho ne ma n wɔ?
38 Ma pye nampay teelii wo, wo n ma
yãã, ma ma yigi yɔ̃? Wo ma yãã na,
nayroho sẽ pye ma ye ye, wo n kaa wãã
ma kẽ ma n le?
39 Ma pye yanfua na, ma pye nwompihi-
fua teelii wo, wo n ka maa ma yãŋ?›
40 U yĩŋfua ga pe yar, u yee: ‹Ta n cĩĩnde
nde pãã ye ye: Tee naa kai- ngĩĩ pye ta
nawee- kẽ, mpãy gɛ pe ma naflam, le ma
mii ye naa ke pye ndoo gɛ kẽ.›
41 Loo kur ye, mpãy pe ga ba pye u
kãmaŋ kuɛ ye, u ga pe pye: ‹-Ye dey kãã
ra na, Yãhã yoosẽn ma ye na! -Ye ka naa
fla wo, naa gii wãfegeyãã wee ke na ye!
Koo naa gbihi Setane kẽ, tesẽ u sãndãpee
ne.
42 Ye sẽ yãã, fãã ba ra yigi, ye sẽ ngaa
wãã ra n di ye, koo kẽ. Loho fãã ba ra yigi,
ye sẽ loho wãã ra n wɔ ye.
43 N pye nampay, ye sẽ ba ra yigi yɔ̃
ye. Nayroho sẽ pye ra ye ye, ye sẽ ba
kaa wãã ra n le ye. N pye yanfua, n pye
nwompihifua, ye sẽ pa maa ra yãŋ ye.›
44 Pe ga ba u pye pe yee: ‹Yĩŋfua, wo ba
ma yãã na, fãã ba ma yigi, loho fãã ne, ma
pye nampay, nayroho sẽ pye ma ye ye, ma
pye yanfua, ma pye nwompihi wo, wo sẽ
kayĩĩ pye ma kẽ ye?›
45 U Yĩŋfua -sẽ ga ba pe pye: ‹Ta n cĩĩnde
nde pãã ye ye: Tee sẽ naa kai- ngĩĩ pye ta
nawee- mpãy kẽ pe ma naflam ye, le ma
mii ye sẽ naa ke pye ndoo gɛ kẽ ye.› »
46 Yesu n pe yar taha ma yee: «Poo mpãy
pe wee nasroŋ ye, pe ga ba wãpẽn yãã,
kii wãkuayãã wee ke na ye. Mpãy pe -
sẽ ma nasroŋ, pe ga ba cĩĩnde yrã yãã, lii
wãkuayãã wee le na ye.»

26

Yiifee- yahaseefa Yesu kɛ wãboo ne
(Mar 14.1-2; Luke 22.1-2; Nsãn 11.45-53)

1 Yesu tuu kaplãŋ ngĩĩ byɛ pãã wa, u n u
kãnyãrwai pye ma yee:
2 «Ye cã te syayaha gbar ma pliii sĩĩ wo.
Loo yale wo, u Nawee Puee ga ba yi nawee-
kẽ, pe n u kuey mar boo trã na.»
3 Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa n pe ya wãã pe
wãlɛ ne, u Yãhã yũndefa yĩŋfua kaha wo.
U myaha ba kẽ Kayifu.
4 Pe n le pãã ta poo ga Yesu yuhu yigi, pe
u boo.
5 Pe n le pãã ma yee: «Wo saha u yigi te
gbaryale wo ye. Mii loo sẽ ne ye, pe nawee-
ga waha yir pe yee, le sẽ yai poo ye ye.»

Cɔɔ waa lasekole wãwoo Yesu yĩŋ na
(Mar 14.3-9; Nsãn 12.1-8)

6 Yesu pye Gbetane wo, Syimu kaha wo,
Syimu wii tuu pye gber.
7 Cɔɔ waa n pa u tãy, yablater ntẽmblaha
bule ne u koho wo. Lasekole waa ter pye
le wo, nawãm sẽ naa u dir yey ye. Yesu
pye u naa n di, u cɔɔ n u lasekole woo u
yĩŋ na.
8 Pe kãnyãrwai pe loo yãã, le sẽ tãy pe
ye ye, pe n nii le pãã ma yee: «Kaklaha-
ne nde!
9 Pe ma ne lasekole nwo par, ma
wangbãy yãã ma wãã fɛnfa kẽ, loo sẽ puar
la?»
10 Yesu n -sẽ cã pe ne, ma pe pye ma yee:
«Ye tyii u cɔɔ na, u kayĩĩ pye ra kẽ!
11 Ye sẽ yãã, yalebyɛ fɛnfa ma ye ne.
Ndoo -sẽ nwo, n saa ba pye ye ne per gaa
ye.
12 Ye sẽ cã la, u cɔɔ tuu lasekole nwo woo
ra kadye na, ta nakugu kẽ tuu gbihi wa gbĩĩ
wãleŋ na?
13 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: Pe ma
ba le Yãhã kapãyĩĩ wũhũ tɔ̃r teelii teelii
kãntraha nge na, pe ga u cɔɔ nwo bya wĩĩ
pãã, lii tuu pye ra kẽ. U wĩĩ ma syi le faha
yãã nawee- na ye.»

Yuda Yesu wãyi wĩĩ kɛ
(Mar 14.10-11; Luke 22.3-6)

14 Pe Yesu kãnyãrwai sẽnsye syãm mii
wo, waa pye pe naa u yee Syikaryɔtefa
Yuda. U n yir, ma ka pe Yãhã yũndefa
yĩŋfa fla na,
15 ma ga pe pye ma yee, a woo ma Yesu yi
pe kẽ, pe ga woo kẽ nwa ne? Pe n wargbɛ
warpii gbey sẽnsye tɔ̃r, ma pe wãã u kẽ.
16 Yuda n ta tɛr nii Yesu wãyi wĩĩ kɛ pe
kẽ.

Yesu kur kuɛ syayaha gbar dir
(Mar 14.12-21; Luke 22.7-14, 21-23; Nsãn 13.21-30)

17 Te gbar rii Yiifee- sẽ ncasur bur di ye,
te ba nɔ wa. Ke per cir na, Yesu kãnyãrwai
n u yey ma yee: «Ma laam wo, ma yee too
ga te syayaha gbar dir yĩntaha yi na ma
kẽ?»
18 Loo na, Yesu n waa yar pe na, pe ka
woofua fla na, le klo laam wo, pe ga u yar
pe yee: «Wo Yĩŋfua yee: Ta yale nɔ wa; n
ga ba te syayaha gbar dir di ma fla na, ta
kãnyãrwai ne.»
19 Yesu tuu pe kãnyãrwai yar mii, pe n
pye koo syi, ma ga te syayaha gbar dir
yĩntaha yi.
20 Yainkɔŋ wo, Yesu pye u ba draŋ nii,
ma naa n di u kãnyãrwai ne.
21 Pe n nii n di, Yesu n yee: «Ta n cĩĩnde
nde pãã ye ye: Ye laam wo, waa ma u ga
ra yi ta napĩĩ- kẽ.»
22 Le n pe byɛ laam wlãhã, pe n nii u yey
pe ya wuhu na ma yee: «Yĩŋfua, ndoo la?»
23 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Wii tuu u
koho wãã le ra ne wãcɛŋ tasa laam wo,
woo tuu ga ba ra yi ra napĩĩ- kẽ.

24 Cĩĩnde ne, u Nawee Puee ga ku mii le
yrũhũ ta nii Yãhã sabangbãŋ wo mii. Wii
fɛn te -sẽ ga cã pee, woo kẽ wii ne tuu u yi
u napĩĩ- kẽ; myaha ne, u ma ne see gɛ see
ye.»
25 Yuda wii, tuu ne ga ba u yi u napĩĩ- kẽ,
u n kapãn gbe ma yee: «Yĩŋfua, ndoo la?»
Yesu n u yɛ̃ sya ma yee: «Ma le pãã.»

Yesu bur rii la defĩĩ wii ne u kãnyãrwai kẽ, nwa kẽ?
(Mar 14.22-26; Luke 22.15-20; 1 Kɔr 11.23-25)

26 Pe naa n di, Yesu n bur gbe, ma syaha
kẽ Yãhã ye, ma ke la cɛr wãã u kãnyãrwai
kẽ ma yee: «-Ye sya di, ke ma ta kadye
draha wo.»
27 U n maha defĩĩ sekuyĩĩ gbe, ma syaha
kẽ Yãhã ye, ma le sekuyĩĩ wãã pe kẽ ma
yee: «Ye byɛ -ye wɔ!
28 Pe ma ta ntɔ̃r draha wo, ta tɔ̃r rii te
ga woo, nabuar ntãŋ n cã dye Yãhã tãy,
naambiyãrfãn tii ke bii le pe ne te n cã
yĩntaha ta. Loo na, nabuar kapee- ga laha
kãã pe yĩŋ na.
29 Ta n le pãã ye ye: N saa maha defĩĩ wɔ
yãã kãntraha nge na ye. N ga ka Yãhã yai
klo wo, n cã ga koo fla defĩĩ wɔ ye ne.»
30 Loo kur ye, pe n Yãhã sey yay taa ne,
ma yir ma ka te wolifyɛ katyir yãŋ yĩŋ na.

Yesu Pyar yar u ga woo wĩĩ kai tɛhɛ tãã
(Mar 14.27-31; Luke 22.31-34; Nsãn 13.36-38)

31 Ke wolifyɛ katyir yãŋ yĩŋ na, Yesu n
u kãnyãrwai pye ma yee: «Nanga yĩmper
wo, ye byɛ ga ba dur yi ta kur ye. Le ma le
yrũhũ ta yaha Yãhã sabangbãŋ wo ma yee,
Yãhã yee: ‹N ga ba u mbanaha gbã boo, pe
mbaa byɛ n fã cããŋ.› »
32 Yesu n maha pe yar taha ma yee: «Ta
wãku kur ye, n ma ba yir gbã wo, n ga ba
cãã tɛr ye yaha Galɛlɛ kãntraha wo.»
33 Pyar n kapãn gbe, ma u pye ma yee:
«Mii byɛ ma sya ga ba dur yi ma kur ye,
ndoo saa yi kãã yãã ma kur ye ye.»
34 Yesu n u pye ma yee: «Ta n cĩĩnde nde
pãã ma ye: Ke nanga yĩmper nge bya wo,
ngupuai saa kui gɛ kui wa ye, maa ta wĩĩ
kai tɛhɛ tãã, ma yee ma sẽ ndoo cã ye.»
35 Pyar n u yɛ̃ sya ma yee: «N saa ba le
kai n yee, n sẽ ma cã ye, n ma sya ga gbã
ku ma ne.» Pe kãnyãrwai mii byɛ n loo
nen ya pãã pe ya ndoŋ.

Yesu Yãhã wãnar Gesanɛ fla na
(Mar 14.32-42; Luke 22.39-46)

36 Loo kur ye, Yesu n ka u kãnyãrwai ne
fla ngaa wo pe n yee Gesanɛ. U n pe pye
ma yee: «-Ye nii kuee nwo, ta n ka yaha
ye, n ga Yãhã nar.»
37 U n Pyar yigi taha u ya na, pe Sewede
pii syãm ne. U laam ba nii n wlãhã u ye, u
ntãŋ n maha nii u cɛr.
38 U n pe pye ma yee: «Ta laam byɛ
wlãhã, ma nii mii gbãku wĩĩ laa dyaŋ. -Ye
kuee nwo wo ra ne, ye ma syi ye sã wãy
ye!»
39 U n faa ka yaha ye, ma ga kãnklũy
gbãã, ma yĩŋ kuɛ le ma pãã Yãhã ne ma
yee: «Yãhã, ra Tuhufua, ma n yia kai- byɛ
na. Le kayĩhĩ yale kuã tɛr ra na, lii le n pai
nde. N sẽ -sẽ yee ta laam wĩĩ le pye ye, ma
laam wĩĩ loo le naa n pye.»
40 Tuu loo pãã wa, u n dur ba u
kãnyãrwai tãã mii fla na, ma ba pe yãã pe
sã wãy. U n Pyar pye ma yee: «Ye sẽ waha
kuee yrãŋ yale nen gɛ ra ne ye!
41 Ye byɛ, ya'a syi maha sã wãy ye! -Ye
naa Yãhã nar, ye ma syi ye ba dye kapee-
wãpyeŋ wo ye! Nawee laam yĩĩ kayũhũ
wãpye wĩĩ ne, u -sẽ nɔ gbɛr ke wãpyeŋ na.»
42 U n maha tɛr u ya ya yahasee ye,
ma maha ga pãã Yãhã ne ma yee: «Ta
Tuhufua, wãfãy nge ma yee ke saha kuã
tɛr ra na ye, lii le ma ma laam wĩĩ, ma loo
pye.»
43 U n dur ba, ma maha ba u kãnyãrwai
yãã wãy na; pe wãy n sya naa pe
yĩnkaasyikuey ndege pe kẽ.
44 U n tɛr pe yaha, ma ka yaha ye, ma ga
koo kaplãŋ tee nen ya pãã Yãhã ye, ke tɛhɛ
tãã wuhu na.
45 Loo kur ye, u n ka u kãnyãrwai fla na,
maa pe pye ma yee: «Ye maha sã wãy, ma
n wũũ kɛ. Le nde, le yale nɔ wa. -Ye naa n
yãŋ, pe ga u Nawee Puee yi kapeepyefa kẽ
yagaa.
46 -Ye yir wo n tɛr! Ye sẽ yãã, dya wii tuu
ra yi ta napĩĩ- kẽ, u nwo u n pai.»

Yesu wãyigi
(Mar 14.43-50; Luke 22.47-53; Nsãn 18.3-12)

47 Yesu naa n pãã nantãŋ, Yuda n pa. Pe
kãnyãrwai sẽnsye syãm mii waa ba kẽ u
ne. Nabuar raa pye u ne, yũntruɛ̃ ne pe
ye koho wo, tesẽ kãhã ne. Yãhã yũndefa
yĩŋfa, ma suhu pe wãlɛ ne, poo me pe ba
pe lɛhɛ wãã, pe ba Yesu kɛ yigi.
48 U Yuda wii tuu ba yi kãã Yesu kur ye,
u n pe nawee- yar yaha naambiyãr syaha
gaa ter ne, pe n waha Yesu cã. U ba pe pye
ma yee: «Dya wii tẽ ga ba syar naambiyãr
syaha ne, yaa cã woo kẽ tee n kɛ, ye ba u
yigi.»
49 Yuda n ta tɛr yũhũ crã Yesu na, ma u
syar ma yee: «Yĩŋfua, n ma syar,» ma u
syar ke naambiyãr syaha ne.
50 Yesu n u pye ma yee: «Ta naambiyã,
taa pa lii na, le pye!» Pe nawee- n -sẽ yũhũ
crã, ma koho taha Yesu na, ma u yigi.

51 Yesu kãnyãrwai mpãy pe pye u ne,
poo nen waa n yũntrũhũ kuã, ma Yãhã
yũndefa yĩŋfua tẽntẽle gbã, ma sya ndityɛ
gbã cɛr kãã u kẽ.
52 Yesu n u pye ma yee: «Ma yũntrũhũ
le yaha ke niisaha wo; ma sẽ yãã, mpãy
byɛ pe yũntrũhũ gbe pe nampyeŋ- na, pe
yũntrũhũ gbã ku.
53 Ma laam wo ma yee la, n saha ra
Tuhufua Yãhã nar u n yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
seraasyi ndreŋ sẽnsye syãŋ syi wãã ra kẽ,
tahar ne, ke yagaa nge na ye?
54 Kai- nkãy ke -sẽ n pye yagaa, ke ma ke
yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo ma yee,
ke yai ke pye.»
55 Yesu tuu loo pãã wa, u n wã klaha ma
pe nabuar pye ma yee: «Tee pa ra yigisaha
wo yũntruẽ ne tesẽ kãhã ne, kapeepyefua
la ra ne? Plii byɛ n pye n ba tege nii ye ne,
ma naa nawee- klaha Yãhã kangbãŋ laam
wo, ye sẽ -sẽ ra yigi koo fla na ye.
56 Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa pe bii cãã kai- nkãy
yar yaha, koo kẽ ke n pye yagaa.» U
kãnyãrwai byɛ n fã tɛr u yaha.

Yesu tesẽ pe kaplãŋ cɛrfa ne
(Mar 14.53-65; Luke 22.54-55, 63-71; Nsãn 18.13-14, 19-24)

57 Mpãy pe ba Yesu yigi, pe n ka u ne
Yãhã yũndefa yĩŋfua Kayifu fla na. Pe
Yãhã kaiyarfa pye pe ba pe ya wãã ke fla
na, ma suhu pe wãlɛ ne.
58 Pyar -sẽ pye u yuhu dey naa n taha
Yesu na, ma sya ga dye u Yãhã yũndefa
yĩŋfua kaha wo, ma tege nii wlãhã pe kaha
sẽŋfa ne, woo ga le kuasaha yãã yĩnde ne.
59 Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa tesẽ pe kaplãŋ
cɛrfa byɛ ne, pe n nii kapee- kɛ gbe pãã n
taha Yesu na, kapee- nkãy syi ke ga waha
ta, pe n yee Yesu yai wãboo ne.
60 Nawee- busãã n kawar fua naa n taha
Yesu na, pe sẽ -sẽ waha laa yãã, lii syi le u
wãboo wĩĩ kua ye. Nawee- syãm mpãy n
pa kur kuɛ ye, ma ba yee:
61 «Dya nwo yee, woo ga waha ke Yãhã
kangbãŋ yoho pye klaha-, tuu dur u ke fãã
plii tãã nsoho wo.»
62 U Yãhã yũndefa yĩŋfua n yir, ma Yesu
pye ma yee: «Nkãy nawee- mii pe pãã n
taha ma na, ma saa pe yẽ wãã sya la laa
ne?»
63 Yesu n yaha le. U Yãhã yũndefa
yĩŋfua n u yey ma yee: «Ndoo tesẽ ke
Yãhãngbãŋ ne, wo yar nde ne: Mboo la
u Yãhã Yĩndefua Crise, u Yãhã Dya?»
64 Yesu n u yẽ sya ma yee: «Ma le
pãã. Ma gbe yagaa na, ye ga ba u Nawee
Puee yãã, tuu tege nii kai- byɛ yĩŋ na,
Yãhãngbãŋ kãndigi koho kuɛ ye. Yaa
maha ba u yãã tuu n pai yãhãsyɔ̃r yĩŋ na.»
65 U Yãhã yũndefa yĩŋfua, tuu Yesu
kaplãŋ ngĩĩ luhu, u laam n war u n sya u
ya nayrɛ tyĩn cɛr, ma pe nawee- pye ma
yee: «U n gbar Yãhã ne. Wo sẽ maha laa
kɛ waa ye u wĩĩ na ye. Tuu n gbar Yãhã
ne, ye byɛ le luhu, ah ye lii yãã le na?»
66 Pe nawee- byɛ n yee, a Yesu yai wãboo
ne.
67 Pe n ta tɛr yir, ma nii yẽsyɔ̃r tu n woo
Yesu na, ma nii u gbã kãntaklo ne, ma nii
u fey, ma n yee:
68 «Ma sẽ yee la u Yãhã Yĩndefua Crise
kẽ ma ne? Yoo u ma gbã? Le cã mii ya, taa
wo yar.»

Pyar Yesu wĩĩ kai tɛhɛ tãã
(Mar 14.66-72; Luke 22.56-62; Nsãn 18.15-18, 25-27)

69 Kai- ngĩĩ pyeyale wo, Pyar -sẽ pye u ba
tege nii nkur ye, kãndi wo. Tẽntẽsyalaale
n yũhũ crã u na, ma u pye ma yee: «Ma
bya pye u Galɛlɛ kãntrahafa Yesu ne.»
70 Pyar n le kai nawee- byɛ yĩnde na ma
yee: «Taa lii pãã, n sẽ le cã ma ne ye.»
71 U n yir, ma yãr n gaha kapahayẽ kuɛ
ye, tẽntẽsyalaale n maha u yãã. Mpãy pe
pye ke fla na, le n pe pye ma yee: «Nwo
bya pye u Nasarɛtefa Yesu ne.»
72 Pyar n maha le kai, ma sya Yãhã di ma
yee, woo sẽ dya nwo cã ye.
73 Saa n pye, mpãy pe pye ke fla na, pe
n yũhũ crã, ma Pyar pye ma yee: «Le ga
waha pye cĩĩnde, poo nawee- mii nen waa
kẽ ma ne, ma pe yor pãã.»
74 Pyar n -sẽ nii le pãã n waha ma yee:
«Ndoo sẽ kẽ ye rɛhɛ! Ke ma pye kawar tẽ
n fua, Yãhã ke ra pẽn! Ndoo tesẽ ke Yãhã
ne, n sẽ u dya cã ye ne ye.»
Le yalebya wo, ngupuai n kui.
75 Pyar laam n too Yesu kaplãŋ na, tuu
ba yee: «Ngupuai saa ba kui wa ye, ma -
sẽ ga ba ra wĩĩ kai tɛhɛ tãã, ma yee ma sẽ
ra cã ye.» U n yi nkur ye, ma too mii na,
ma nii n wũn.

27

Pe ka Yesu ne fãngafua Pilati fla na
(Mar 15.1; Luke 23.1-2; Nsãn 18.28-32)

1 Yĩŋ ke kãhã syii wa, pe Yãhã yũndefa
yĩŋfa n pe ya wãã pe wãlɛ ne, pe ga waha
Yesu boo mii syi dyaŋ pe le cã.
2 Loo kur ye, pe n ta pe n Yesu pua, ma
ka u ne u fãngafua Pɔ̃syi Pilati fla na.

Naniicã Yuda yigi
(Tẽnl 1.18-19)

3 Koo kai- ngĩĩ kur ye, Yuda wii tuu ba
Yesu yi u napĩĩ- kẽ, tuu yãã pe Yesu wãboo
wĩĩ ta, naniicã n u yigi. U n yir, ma ga
pe wargbɛ warpii gbey sẽnsye dur wãã pe
Yãhã yũndefa yĩŋfa kẽ, pe wãlɛ ne, ma pe
pye ma yee:
4 «Wii tuu sẽ kapee pye ye, n ta pe n ga
ba u boo; le naniicã ra yigi.» Pe n u yẽ sya

ma yee: «Le wo gbe lii ne? Ma wĩĩ ne le
ne.»
5 Yuda n pe war miy yaha ke Yãhã
kangbãŋ wo, ma yi ma ga u ya yoŋ boo.
6 Pe n pe war gbe, ma yee nawee ntɔ̃r
wãwoo dir kẽ, pe sẽ yai pe pe wlãhã ke
Yãhã kangbãŋ diŋ war ne ye.
7 Pe n pãã ta, ma ga poor tẽntẽfua waa
tar par, ma ta nampay nakur lesaha.
8 Loo ne, pe n nii too tar nde yee te ntɔ̃r
tar, ma sya ba waa ke nanga na.
9 Faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Yermii tuu bii
kaplãŋ nkãy cãã pãã yaha, koo kẽ ke pye.
U bii yee: «Pe n pe wargbɛ warpii gbey
sẽnsye gbe. Yiisrɛfa mpãy ba pãã ta, ma
poo war dãã u wĩĩ na.
10 Pe n poo war ta, ma u poor tẽntẽfua
tar par, mii Yĩŋfua Yãhã bii ra yar mii.»

Pilati Yesu sãhã
(Mar 15.2-5; Luke 23.3-5; Nsãn 18.33-38)

11 Pilati n Yesu sãhã. U n Yesu yey ma
yee: «Mboo la pe Yiifee- Yĩŋfua?» Yesu n
u yɛ̃ sya ma yee: «Ma le pãã.»
12 Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa ma suhu pe
wãlɛ ne, pe n kai- kɛ gbe pãã n taha Yesu
na, Yesu sẽ laa wãã sya pe ye ye.
13 Loo na, Pilati n u pye ma yee: «Ma sẽ
n luhu la kai- ngĩĩ byɛ ye, pe pãã n taha ma
na?»
14 Yesu n yaha le, u sẽ kapãn laa ter wãã
sya ye; loo n yɛ̃ gbãã u Pilati na.

Pe Yiifee- Pilati ta u n Yesu wãboo wĩĩ ta
(Mar 15.6-15; Luke 23.13-25; Nsãn 18.39—19.16)

15 Dyɛ- byɛ, syayaha gbar ma nɔ, u
fãngafua ma ne nwompihifua waa yi
yaha, wii nawee- pe ne yãŋ yi.
16 Nwompihifua waa -sẽ pye, pe naa u
yee Barebaa. U myaha ba yi u kapee-
wãpye wĩĩ na.
17 Nawee- pe ba nihi ke fla na, Pilati n pe
yey ma yee: «Ye yee, n wii woo yi yaha ye
kẽ, Barebaa laa, Yesu wii pe n yee u Yãhã
Yĩndefua Crise?»
18 U ba cã, pe Yesu yigi ba u kẽ laanyar
na.
19 U Pilati pye nantãŋ te kasãhã na, u cɔɔ
n lɛhɛ wãã u ye, ma u yar, laa ma syi le dye
pe nsoho wo u nasroŋ nwo ne ye, a woo tee
mlũhũpihi wãy tɛr u wĩĩ na.
20 Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa -sẽ mii, pe wãlɛ
ne, pe ba pe nabuar sũũ wa, a pe Barebaa
woo wãyiyaha wĩĩ pãã, pe Yesu wãboo wĩĩ
pãã.
21 U Pilati n kapãn gbe, ma pe yey ma
yee: «Ye yee, n wii woo yi yaha ye kẽ pe
syãm mii laam wo?» Pe n yee Barebaa.
22 Pilati n pe pye ma yee: «Ah u Yesu wii
pe n yee u Crise, n ga woo pye mii?» Pe
byɛ n yee: «U yai pe u kuey mar boo trã
na.»
23 Pilati n yee, a nwa kapee u pye? Pe
nabuar n le gbey pãã fãnga ne ma yee: «U
yai pe u kuey mar boo trã na.»
24 Pilati tuu yãã, u sẽ naa u laam wĩĩ yãã
ye, kaa n cã maha n taha pe nawee- gbleŋ
na, u n loho gbe, ma u kluɛ yee pe nabuar
yĩnde na, ma pe yar ma yee: «Ta kalaa*
wee u nasroŋ nwo ntɔ̃r wãwoo wĩĩ na ye.
Ye yĩŋ wĩĩ ne le ne.»
25 Te nabuar byɛ n u yɛ̃ wãã sya ma yee:
«Ãwã, u ntɔ̃r wãwoo wĩĩ, le nii wii yĩŋ wĩĩ
tesẽ wo pii ne!»
26 Loo na, Pilati n Barebaa yi yaha pe kẽ.
U n ta pe seraasyi n Yesu gbã sãngblã ne,
u n maha pe ta pe ga u kuey mar yaha trã
na.

Seraasyi Yesu lɛr
(Mar 15.16-20; Nsãn 19.2-3)

27 U fãngafua seraasyi mpãy n Yesu yigi
yi u fãngafua tẽntẽsaha kangbãŋ ndyin
wo, ma dur ma ke seraasyi ndreŋ byɛ yee
ba.
28 Pe n ba nii u lɛr. Pe n u nayrɛ fɛr u na,
ma dur ma yĩŋfua nayreyãhã le u kẽ.
29 Pe n ngur maha ta u yĩŋ na yĩŋfua nki-
fai dyaŋ, ma kipua kãi le soho u kãndigi
koho wo. Loo kur ye, pe n maha nii u lɛr,
ma kãnklũy gbãã u yaha ye, ma nii u syar
ma n yee: «Wo ma syar Yiifee- Yĩŋfua!»
30 Pe n nii yɛ̃syɔ̃r tu n woo u na, ma nii
le kipua kãi sya u ye, ma gbã n le u kẽ yĩŋ
wo.
31 Pe ba u lɛr wa, pe n yir ma ke yĩŋfua
nayreyãhã yi kãã u na, ma u faale nayrɛ le
u na. Pe n yi ga u ne nkur ye, pe n gaha u
kuey mar yaha trã na.

U fãngafua seraasyi Yesu kuey mar yir yaha trã na
(Mar 15.21-32; Luke 23.26-43; Nsãn 19.17-27)

32 Pe seraasyi pe yi, pe n nampay waa
wãã sya, u pye Syirɛ̃fa naa. Pe n u ta u n
Yesu kueymartrã tẽŋ fãnga na. U myaha
ba kẽ Syimu.
33 Pe n ga nɔ teelaa wo, pe n yee
Gblegbeta, le yĩntaha kẽ, yĩnkluhu fla.
34 Pe n defĩĩ wlãhã tyinsruhu ne, ma wãã
Yesu kẽ tuu sya wɔ. Tuu pe wɔ yãŋ, u n pe
sye.
35 Pe seraasyi, pe Yesu kuey mar yir yaha
wa trã na, pe n pyer raa pye, pe waha cã

* **27:24 27.24** Pilati tuu sya yee woo kalaa wee ye, woo -sẽ kẽ u Yesu wãboo wĩĩ ta, ma u wãã pe seraasyi kẽ pe ga u kuey mar trã na.

pe ga Yesu nayrɛ la mii syi dyaŋ. Pe n te
la koo syi.
36 Loo kur ye, pe n tege nii, ma nii u sẽŋ.
37 Tuu kai lii pye, pe n u kuey mar yaha
trã na, pe n le yrũhũ gbãã yaha u yĩŋ kuɛ
ye le trã na ma yee: «yesu kẽ NWO NE,
YIIFEE- YĨŊfua.»
38 Pe n maha kapeepyefa syãm mpãy
kuey mar yir yaha trãŋ na pe ya wuhu na.
Nen nwo Yesu kãndigi kuɛ ye, nen nwo u
kãmaŋ kuɛ ye.
39 Kãntɛrfa naa u tyɛhɛ, ma naa yĩŋ figi
u na, ma naa n yee:
40 «Mboo taa naa n yee, a ma ga waha
ke Yãhã kangbãŋ cããr, taa dur ma ke fãã
plii tãã nsoho wo, ma saa mii sya yaha la
yagaa? Ma'a pye Yãhã Dya, ma tege kãã le
trã na kɛ!»
41 Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa, ma suhu pe
Yãhã kaiyarfa ne, ma suhu pe wãlɛ ne, pe
bya naa u lɛr ma naa n yee:
42 «U nawee- mpãy sya yaha, u sẽ -sẽ ga
waha u yĩŋ yi yaha ye. Le ma pye u ma
Yiisrɛfa Yĩŋfua cĩĩnde, u tege kãã yagaa le
trã na kɛ! Wo yĩnde ma loo yãã, waa u wĩĩ
sya cĩĩnde.
43 U u ya le soho Yãhã koho wo; le ma pye
u wĩĩ n tãy Yãhã ye, ke u sya yaha yagaa.
U sẽ yee la woo kẽ u Yãhã Dya?»
44 Kapeepyefa mpãy pe ba kuey mar yir
yaha trãŋ na pe ya wuhu na u ne, pe bya
naa u tyɛhɛ koo syi pe ya ndoŋ.

Yesu wãku
(Mar 15.33-41; Luke 23.44-49; Nsãn 19.28-30)

45 Ma gbe yaiwlaŋ yale wo, ma sya ba yai
yĩn, wam mpãy syi n paha tã le klo kur byɛ
na.
46 Yaiyĩn yale n ba nɔ, Yesu n tẽ sya
fãnga ne ma yee: «Yelɔyi, Yelɔyi, lema
sebaketani.» Koo yĩntaha kẽ: «Yãhã, Yãhã,
nwa ma n ra miy yaha?»
47 Nawee- mpãy pe pye ke fla na, pe n
le luhu, ma le pãã, a u ma u faale Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfua Yeli yee.
48 Poo nen waa n ta tɛr fã ga, maa
flũhũflũhũ wãŋ gaa kã le defĩĩtãhãpihi gaa
wo, ma ke yi ba kã gbãã kipua kãi na, ma
ke wãŋ kuã yir wãã Yesu kẽ, tuu u defĩĩ
wãr naa n wɔ.
49 Pe nawee- n nii u pye ma n yee: «Tyii
wo n yãŋ, ncã Yeli ga ba u sya yaha, laa.»
50 Yesu n maha tẽ sya fãnga ne, ma ku.
51 Loo yalebya wo, Yãhã kangbãŋ
nwonuŋ nwonyẽ faasrɛŋ gii ke ba pua tã
menmen ke nwonyẽ na, ke n fe jũũ flɛ sĩĩ,
ma gbe ncaha ye ma tege tãã ye. Kãntraha
n sege, ntẽmbangbãy n fe yoho.
52 Gbũhũ n fe yãr, Yãhã nawee- mpãy pe
ba ku faale wo, poo mpãy n yir gbã wo, ma
nii yrãŋ na.
53 Yesu tuu ba yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ
na gbaafa ye, loo kur ye, pe Yãhã nawee-
mii n dye le Yãhã kungbãy Yurusalɛm laam
wo, ma pe ya yar nabuar na.
54 U seraasyi yĩŋfua, ma suhu mpãy
ne pe pye u ne ma naa Yesu sẽŋ, pe ke
kãntraha wãsege yãã, ma suhu kai- nkãy
byɛ ne ke pye loo yale wo, pe n sroŋ fya ma
nii n yee: «Dya nwo pye Yãhã Dya cĩĩnde.»
55 Ca mpãy pye, pe ba dey yɛr Yesu
wãkueymar trã na, ma naa ke kai- yãŋ.
Poo ca mii ba yir Yesu ne Galɛlɛ kãntraha
na, ma naa n taha u na, ma naa tẽŋ nkãy
tẽ u kẽ tesẽ u kãnyãrwai ne.
56 Pe laam wo, Madalafa Maari pye,
tesẽ Maari waa ne wii tuu pye Syake ye
nahafua Yosɛfe ne, ma suhu Sewede pii
nahafua ne.

Yesu wãleŋ gbĩĩ wo
(Mar 15.42-47; Luke 23.50-56; Nsãn 19.38-42)

57 Yai ke ba kua wa, Yarimatefa nangbãŋ
gaa n pa. U myaha ba kẽ Yosɛfe, u ba pye
Yesu kur ye.
58 U n ka Pilati fla na, ma ga Yesu nakugu
nar u ye. Pilati n ta pe n ke wãã u kẽ.
59 U Yosɛfe n ke nakugu gbe, ma faafĩĩ
laa maha tã ke na,
60 ma ga ke le u myaha gbĩĩfuẽ wo, le ba
gbã fer† ntẽmblaha wo. Tuu Yesu nakugu
le wa loo gbĩĩ wo, u n ntẽmbangbãŋ gaa
kloŋ ba paha tã le gbĩĩ yẽ na, ma tɛr.
61 Madalafa Maari pye, u ba tege nii le
gbĩĩ yahasee ye, ma suhu u Maari nen nwo
ne.

Le gbĩĩ wãsẽŋ

62 Ke yĩŋsyii pye kanii per, pe Yãhã
yũndefa yĩŋfa, tesẽ pe Farisyẽ ne, pe n pe
ya wãã ga Pilati fla na.
63 Pe n ga u pye ma yee: «Yĩŋfua, wo sẽ
faha ye, dawarfua nwo tuu sẽ ba ku wa ye,
u ba yee, a plii tãã woo wãku kur ye woo
ga ba yir gbã wo, u dur ba yrãŋ na gbaafa
ye.
64 Seraasyi ta, pe n le gbĩĩ sẽŋ te plii tãã
nde na, mii loo sẽ ne ye, Yesu kãnyãrwai ga
waha ba u nakugu yuhu yi, pe ga nawee-
pye, a ter u ma u yir gbã wo, ma dur ba
yrãŋ na gbaafa ye. Too kur kuɛ kawar nde
ga waha ba pee tɛr faale wãn yaha.»
65 Pilati n pe pye ma yee: «-Ye seraasyi
mpãy gbe, pe n ga naa le gbĩĩ sẽŋ, mii le
yai ye ye mii.»
66 Pe n tɛr, ma ga le gbĩĩ yẽ fla maan tã,
ma le gbĩĩ sẽŋfa ta.

† **27:60 27.60** Le gbĩĩ pye nkɔŋ pe gbã fer yãŋ mpĩy ntẽmblaha fla wo, ma le laam ta wleŋwleŋ, le yẽ ne nwonyẽ dyaŋ. Le yẽ n tã ntẽmbangbãŋ ne.

28

Yesu wãyir gbã wo
(Mar 16.1-10; Luke 24.1-12; Nsãn 20.1-10)

1 Ke kanii per ba tɛr wa, koo yĩŋsyii
kẽ cãwãã per cir*. Koo per sukũhũntãy
na, yĩnwɔŋ wo, Madalafa Maari ma suhu
u Maari nen nwo ne, pe n yir ga le gbĩĩ
yãŋsaha wo.
2 Kãntraha n yɛhɛ fãnga ne, yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ waa n tege yãhãyĩŋ na, ma ba ke
ntẽmbangbãŋ kloŋ kãã le gbĩĩ yɛ̃ na, ma
nii ke yĩŋ na.
3 U naa n yɛhɛ mii yãhã wãyɛhɛ kalkal
wãŋ syi dyaŋ. U nayrɛ pye wãfir perper
mii sesantĩhĩ wãŋ syi dyaŋ.
4 Le gbĩĩ sẽŋfa n nii n sege fyar koho wo,
ma sɛr yigi nii ke fla na mii cĩĩnde nakur
dyaŋ.
5 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n yɛ̃ kuã ma pe ca
pye ma yee: «Yii poo na, ye ma n fya ye!
Yesu wii pe kuey mar boo trã na, n cã woo
kẽ ree n kɛ.
6 U wee nwo ye. Tuu ba le yar mii, u yir
gbã wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa ye. U
nakugu ke ba sãy ta na, -ye pa ye ba ke fla
yãŋ,
7 -tee ta tɛr ga, yaa u kãnyãrwai yar ye
yee, u yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na
gbaafa ye. -Ye yãŋ, u ga ba cãã tɛr ye yaha
Galɛlɛ kãntraha wo; koo fla kẽ tee n gaha
u yãã. Koo kai- ngĩĩ kẽ tẽ ba yee, n ga pãã
ye ye. Tẽ ye yar mii, le ga nii koo syi.»
8 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ kaplãŋ n nuhu yigi
pe ca kẽ, pe -sẽ maha ba fya. Pe n tɛr kãã
le gbĩĩ fla yaha farfar, ma n fã ma n gaha
ke kai- tɔ̃r Yesu kãnyãrwai ye.
9 Yesu n pe wãã kãnde wo, ma pe syar
ma yee: «Ñ ye syar.» Pe ca n yũhũ crã u
na, ma kãnklũy gbãã, ma u trɛ yigi yãŋ,
ma u sey.
10 Loo na, Yesu n pe pye ma yee: «Ye ma
n fya ye! -Ye ka, yaa ra kãnyãrwai yar,
pe ka Galɛlɛ kãntraha na. Koo fla kẽ pe n
gaha ra yãã.»

Pe kawar fua Yesu wãyir wĩĩ na gbã wo

11 Pe ca pye nantãŋ kaŋ na, mpãy pe naa
le gbĩĩ sẽŋ, pe n dye le klo wo, ma ke kai-
byɛ tɔ̃r pe Yãhã yũndefa yĩŋfa ye, kai- nkãy
ke pye.
12 Poo n pe ya wãã pe wãlɛ ne, ma pãã
ta, ma wangbãy wãã le gbĩĩ sẽŋfa kẽ,
13 ma pe pye ma yee, a pe kawar fua
nawee- ye, a yĩmper wo pe pye wãy na,
Yesu kãnyãrwai n pa, maa u nakugu yuhu
gbe yi le gbĩĩ wo.
14 Pe n maha le gbĩĩ sẽŋfa pye ma yee,
a Pilati ma le luhu, poo ga u laam yĩn, laa
saa pe dye ye.
15 Le gbĩĩ sẽŋfa n pe war sya. Pe pe yar
mii, pe n pye koo syi. Too kawar nde n
cããŋ pe Yiifee- nsoho wo, ma sya ba waa
ke nanga na.

Yesu tẽn lii le soho u kãnyãrwai koho wo
(Mar 16.14-18; Luke 24.36-49; Nsãn 20.19-23; Tẽnl 1.6-8)

16 Yesu tuu ba yãŋ gii yar yaha Galɛlɛ
kãntraha na u kãnyãrwai sẽnsye nen na,
pe n ka ke fla na.
17 Pe ga u yãã, pe n u sey. Pe laam wo,
mpãy sẽ -sẽ ba le sya ma yee Yesu kẽ cĩĩnde
ye, ma naa laalaa pye.
18 Yesu n yũhũ crã pe na, ma pãã pe ne
ma yee: «Yãhã kai- byɛ fãnga wãã ra kẽ,
yãhãyĩŋ na tesẽ kãntraha ne.
19 -Ye ka, yaa naa kãntrahafa byɛ klaha
ta kaklaha ne, pe n naa ra kãnde yãr, tee
naa pe tãã Tuhufua Yãhã myaha ne, tesẽ
ke Dya myaha ne, ma suhu ke Yrã Fãnga
myaha ne!
20 Tẽ kai- nkãy byɛ tɔ̃r ye ye, -ye ke yar
pe na, -ye pe ta pe n naa ke yãr! -Ye yãŋ,
n ma ye ne plii byɛ, driyɛ̃ n sya ba kua.»

* **28:1 28.1** Koo per kẽ jimaasyi per ne.

Marɛkɛ kapãyĩĩ

Nsãn tuu ba fe yi nawee- wo
(Mat 3.1-12; Luke 3.1-18; Nsãn 1.19-28)

1 Le kapãyĩĩ ne nde, kapãyĩĩ lii le Yãhã
Dya wĩĩ tɔ̃r, wii u ma ke Yĩndefua Crise.
2 Ke kai- ba fe gbe mii faale Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfua Yisa bii le cãã yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo mii. U bii le yrũhũ, a Yãhã
ke Dya Yesu pye ma yee:
«Awa, n nwo, n ta tẽnlɛhɛ nɔ wãã ma
yahasee ye,
u n ga kãnde gbihi yaha ma kẽ.»
3 «Naa waa yĩmbui ne,
le n yir drawaha fla wo ma yee:
‹-Ye Yĩŋfua Yãhã wãpaŋ kãnde gbihi yaha
u kẽ,
-ye ke kãmbɛhɛ ta ke n sroŋ yɔ̃!› »
4 Dya waa ba yi drawaha fla wo, ma u ya
yar nawee- na. U myaha ba kẽ Nsãn. Woo
pye Yãhã tẽnlɛhɛ. U nawee- tãã naa n yi
loho wo, ma maha pe yee naa n pai, maa
naa pe yar ma yee: «-Ye le sya ye cã ye
kapee- wãpyeŋ sẽ yɔ̃ ye, -ye ke miy yaha!
-Tee pa, ta n ba ye tãã yi loho wo. Yãhã -sẽ
ga ye kapee- laha kãã ye yĩŋ na.»
5 Yurusalɛm klofa, tesẽ Yudɛ kãntrahafa
ne, pe byɛ -sẽ naa n pai u ye. Nawee- byɛ
yĩnde na pe naa pe kapee- tɔ̃r Yãhã ye,
Nsãn n -sẽ pe tãã naa n yi Yurdane lafeŋ
loho wo.
6 Nsãn nayroho fai pye yũhũmii sraha
yor, pe ta ma ke tyĩn. U ba sapaha ta ma
u ya pua naa n cɛr nsĩĩ wo. Jĩmblɛ te pye
u digi, sɔ̃r ne.
7 U naa nawee- pye ma yee: «Waa ter
-sẽ ma tuu n pai. Woo cɛr yaha ra kẽ
mahamaha. Ta syi gɛ sẽ yai n kuɛ tege,
n u ntãn sale fɛr u trɛ na ye.
8 Ndoo ye tãã n yi loho ya wo, woo -sẽ ga
ba naa ye tãã Yãhã Yrã Fãnga ne.»

Yesu wãtããyi, u wãtyĩnyãŋ ne kapee-
wãpyeŋ kuɛ ye
(Mat 3.13—4.11; Luke 3.21-22; 4.1-13)

9 Too plii na, Yesu n -sẽ yir Galɛlɛ kuɛ klo
laa wo pe n yee Nasarɛte, ma pa Nsãn n ba
u tãã yi Yurdane lafeŋ loho wo.
10 Yaliile Yesu naa n yi ke loho wo,
yãhãyĩŋ n fe yãr, u n yãã Yãhã Yrã Fãnga
tege u na kãnsyã waa ter dyaŋ.
11 Yĩmbui laa n yir yãhãyĩŋ kuɛ ye ma
yee: «Ta Dya kẽ ma ne, ma ntãŋ dye gboho
ra tãy, ma ra laam yĩn yalebyɛ.»
12 Le yalebya wo, Yãhã Yrã Fãnga n Yesu
ta u n ka drawaha fla wo.
13 U n ga kuee ke fla na plii gbeesĩĩ,
Setane, sãndãpee yĩŋfua n u tyĩn naa n yãŋ
kapee- wãpyeŋ kuɛ ye. Yesu pye wlaha
wãn nsoho wo. Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n pa, ma
ba nii koho le u ye.

Yesu u kãnyãrwai cir ye yãŋ yi
(Mat 4.12-22; Luke 4.14-15; 5.1-11)

14 U Nsãn n ba le nwompihi wo. Yesu n
yir loo na, ma ka Galɛlɛ kuɛ ye, maa nii
Yãhã kapãyĩĩ tɔ̃r nawee- ye.
15 U naa n yee: «-Ye luhu yɔ̃, Yãhã Yai nɔ
gbe taha, Yãhã n traha ke dye ye kuɛ ye.
-Ye le sya ye cã ye kapee- wãpyeŋ sẽ yɔ̃ ye,
-tee le kapãyĩĩ sya!»
16 Yesu tuu naa n tɛr Galɛlɛ langbãŋ yẽ
na, u n fuayigifa syãm mpãy yãã. Syimu
ba kẽ u cĩĩfua Andere ne. Pe pye pe naa
jɔɔ- miy ke langbãŋ na.
17 Yesu n pe pye ma yee: «-Ye naa n
taha ra na ye kuãŋ ne! Tee naa fua- le jɔɔ
wo mii, yagaa, nawee- me tee ga naa n le
kãnfuẽ wo ke syi.»
18 Le yalebya wo, pe n pe jɔɔ- miy yaha,
ma taha u na pe kuãŋ ne.
19 U n ka yahasee ye, maa nawee- syãm
mpãy yãã. Sewede pii ba me, Syake tesẽ u
cĩĩfua Nsãn ne. Pe pye pe salangbãŋ wo,
ma naa pe jɔɔ- gbihi.
20 Yesu n pe yee, pe naa n taha woo na.
Le yalebya wo, pe n pe tuhufua ta yaha ke
salangbãŋ wo, u tẽntẽ- ne, ma taha Yesu
na pe kuãŋ ne.

Sãndũpee wãkartege dya waa yĩŋ na
kanii per wo
(Luke 4.31-37)

21 Yesu n ka u kãnyãrwai ne klo laa wo
pe n yee Kapornu. Kanii per wo u n ka
Yiifee- yawãhã nwoŋ wo, ma ga nii nawee-
klaha.
22 U kaklaha ter n nawee- fe gbe, ma
maha yẽ gbãã pe na. U kaklaha sẽ pye
mpãy wãŋ syi dyaŋ pe n yee Yãhã kaiyarfa
ye, u kaklaha pye fãnga ne.
23 Ke yawãhã nwoŋ wo dya waa pye,
sãndũpee pye u yĩŋ na. U n tẽ sya ma yee:
24 «Eh, Nasarɛtefa Yesu, maa nwa pye
wo na? Ma pa la ma n pai wo wĩĩ klaha-
tãŋ? N cã yoo kẽ ma ne: Mboo kẽ wii ne u
ma Yãhã wũũ.»
25 Yesu n sã waha u sãndũpee na ma u
pye: «Yaha le, -taa tege kãã dya nwo yĩŋ
na!»
26 U sãndũpee n tege kãã u dya na, ma
n tẽ fãnga ne, ma u yɛhɛ mii wãtookufua
dyaŋ.
27 Le n pe byɛ fe gbe ga far tɛr, pe n sya
nii n yee: «-Ye naa laa yãŋ nde! U kai- byɛ
cã tãŋ, waa sẽ u kaklaha syi ter yãã yãã ye.
Dya nwo n sã sãndãpee gɛ na, pe n nii n
luhu u ye.»
28 Yesu myaha n ta tɛr yi Galɛlɛ kãntraha
kui byɛ wo.

Yesu yanfa buar jaa
(Mat 8.14-17; Luke 4.38-41)

29 Loo kur ye, Yesu n yi ke Yiifee- yawãhã nwoŋ wo, ma ka Syimu ye kaha wo Andere ne. Syake tesẽ Nsãn ne pe bya pye pe ne.
30 Syimu cɔɔ nahafua pye, u ba sãy nii, u kadye ba war. Yesu wãdyetãŋ pe n u cɔɔ wĩĩ pãã u ye.
31 U n yũhũ crã, ma u yigi u koho na ma u ta u n yir. Ke kadye n u miy yaha, u n nii pe nampay yi.
32 Yainkɔŋ wo, yainde le ba dye tɛr wa, nawee- n yanfa byɛ gbe ba Yesu fla na, tesẽ mpãy ne sãndãpee pye pe yĩŋ na.
33 Pe klofa byɛ n pe ya wãã ba yɛr tã ke kapahayẽ na.
34 Yesu n yanfa ter byɛ jaa, ma maha sãndãpee kar tege kãã mpãy yĩŋ na. U sẽ naa n tyii pe sãndãpee na pe n naa laa pãã u wĩĩ na ye, poo ba cã yoo kẽ u ne.

Yesu le kapãyĩĩ wĩĩ pãã Galɛlɛ kuɛ ye
(Luke 4.42-44)

35 Ke yĩŋsyii wo, sukũhũntãy pẽmpẽm na yĩnwɔŋ wo, Yesu n yir yi ke kaha wo. U n tɛr dragba gaa laam wo, le klo kãnkãy na, ma ga nii u laam wũhũ tɔ̃r Yãhã ye.
36 Syimu tesẽ mpãy ne pe pye u ne, pe n tɛr u taysaha wo.
37 Pe ga u yãã, pe n u pye ma yee: «Nawee- byɛ ma pe ma kɛ.»
38 Yesu n pe pye ma yee: «Waa ka kuɛ ngaa ye kãnkãy kui wo. N yai n le Yãhã Yai kapãyĩĩ tɔ̃r pe byɛ ye. Ta wãpaŋ yĩŋ kẽ nde.»
39 Koo syi kẽ u n ba Galɛlɛ kãntraha byɛ tay klaha tãŋ. U naa le kapãyĩĩ tɔ̃r pe nawee- ye te Yiifee- yawãhã nwey wo, ma maha sãndãpee kar tege naa n kãã naweeyĩŋ na.

Yesu gber waa jaa
(Mat 8.1-4; Luke 5.12-16)

40 Too plii nsoho wo, gber waa n ba pa Yesu ye, ma ba kãnklũy gbãã u yahasee ye, ma u nar ma yee: «Le ma tãy ma ye, ma ga waha ta ra n jaa n nii gbɛgbɛ nayɔ̃r saha na!»
41 U fɛn n Yesu yigi, u n koho nɔ wãã ma tɛ u na, ma u pye ma yee: «Ãwã le tãy ra ye, jaa ma nii gbɛgbɛ nayɔ̃r saha na.»
42 Le yalebya wo, ke yãhã n ta tɛr laha kãã u dya na, u n nii gbɛgbɛ nayɔ̃r saha na.
43 Yesu n ta tɛr u dur wãã, ma -sẽ u yar waha ma yee:
44 «Luhu yɔ̃, ma'a syi nde pãã waa ye ye! -Taa ka, maa mii yar Yãhã yũndefua na, ma ma wãjaa diŋ yi, diŋ gii faale wãdyaha Musa tuu bii tɔ̃r yaha mpãy kẽ pe pye yãhã ne pe kadye na, ma jaa. Ke syi ne naweega waha cã ma jaa.»
45 U dya sẽ -sẽ waha le kai le yaha u laam wo ye. U n ka, maa le tɔ̃r teebɛhɛ byɛ wo. Ke syi ne, Yesu sẽ waha naa u ya yar klo laa gɛ wo ye, u naa n kuee dragba wo. Nawee- n maha naa n yir teebɛhɛ byɛ wo, ma naa n pai u ye.

2

Yesu tãnkurfua waa jaa
(Mat 9.1-8; Luke 5.17-26)

1 Plii raa n tɛr, Yesu n dur ba Kapornu wo. Pe nawee- n luhu u ma kaha wo.
2 Nabuar raa n yi, ma te ya wãã ba ta, tɛrsaha gɛ sẽ pye nkur ye nwonyẽ kuɛ ye ye. Yesu naa Yãhã kapãyĩĩ tɔ̃r pe ye.
3 Nawee- resyar mpãy n pa. Pe ba tãnkurfua waa gbe, ma naa n pai u ne Yesu kẽ.
4 Pe sẽ waha u yar Yesu na ye, pe nabuar tee ba nihi tɛr. Pe n gblihi laa, ma dugu ke nwoŋ na, ma wihi fer, ma u tãnkurfua yoŋ tege le wãã u kasãy wãŋ na ma sroŋ Yesu niisaha fla ne.
5 Yesu tuu yãã pe nawee- mii u ta pe Yatɛr, u n u tãnkurfua pye ma yee: «Cĩĩfua, ma kapee- laha kãã ma yĩŋ na.»
6 Yãhã kaiyarfa mpãy pye ke fla na, pe ba tege nii. Pe Yesu kapãn luhu, pe n nii laam ga ma yee:
7 «Eh, dya nwo n gbar Yãhã ne cĩĩnde. Yoo ma u ga waha kapee- laha kãã nawee yĩŋ na mii Yãhã ya sẽ kẽ ye?»
8 Yesu -sẽ ta tɛr pe laam wĩĩ cã kãã, ma pe pye ma yee: «Nwa ta ye n nii kai- ngĩĩ syi ga ye laam wo?
9 N ga waha u tãnkurfua pye: Ma kapee- laha kãã ma yĩŋ na. N ga maha waha u pye: Yir, ma ma kasãy wãŋ gbe, ma yãr naa n gaha. Koo katɛ- syãŋ ngĩĩ wo, lii loo le cã waha?
10 N -sẽ n yãŋ ye cã Yãhã kãnde wãã u Nawee Puee kẽ kãntraha nge na, u n ga waha kapee- laha kãã nawee- yĩŋ na.» Yesu n wã klaha loo na, ma u tãnkurfua pye ma yee:
11 «N ma yar, yir, -taa ma kasãy wãŋ gbe, ma yãr naa n gaha ma kaha wo!»
12 U dya n yir le yalebya wo, ma u kasãy wãŋ gbe, ma yãr n tɛr nawee- byɛ yĩnde na. Le n yẽ gbãã pe na, pe n nii Yãhã sey ma yee, a poo yĩnde sẽ taha yãã nde syi na ye.

Yesu Lewi yãŋ yi
(Mat 9.9-13; Luke 5.27-32)

13 Yesu n dur ba Galɛlɛ langbãŋ tãy. Nabuar naa n pai u ye, u n naa pe klaha Yãhã wũhũ ne.
14 U naa n tɛr ma ba Alefɛ dya kufar wããfua Lewi yãã, tuu tege nii kufar wããsaha wo. Yesu n u pye: «Naa n taha

ra na!» Lewi n yir, ma taha u na u kuãŋ ne.
15 Loo kur ye, Yesu pye dir na u
kãnyãrwai ne Lewi kaha wo. Kufar wããfa
pye pe ba nihi, poo tesẽ kãmpee- yãrfa
mpãy ter ne. Pe byɛ wãã naa n di pe ne.
Poo nawee- mii ter me pe ba syar, ma naa
n taha u na.
16 Yãhã kaiyarfa mpãy pe pye yĩmbui
nen na Yiifee- yahaseefa mpãy ne pe n yee
Farisyɛ̃, poo me pe pye ke fla na. Pe n
Yesu yãã, tuu wãã n di kufar wããfa ne ma
suhu kãmpee- yãrfa mpãy ter ne, pe n le
pãã u kãnyãrwai ye ma yee: «Ah nwa ta
u n nii wãã n di kufar wããfa ne, ma suhu
kãmpee- yãrfa ne?»
17 Yesu n pe kapãn luhu, ma pe pye ma
yee: «Yĩnwɛrfa sẽ me pe tyinfua tay ye,
yanfa poo pe u tay. N pa kãmpee- yãrfa
myaha na, ma n kɛ pe koho klaha. Mpãy
pe pe ya yãŋ poo ma kãnyĩĩ yãrfa, n sẽ pa
poo mii myaha na ye.»

Kalɛ saha wãã le kafũhũ ne ye
(Mat 9.14-17; Luke 5.33-39)

18 Per gaa, Nsãn nawee- tããfua
kãnyãrwai ba pe yɛ̃ tã digi na, tesẽ Farisyɛ̃
ye ne. Nawee- mpãy n ba Yesu pye ma yee:
«Nsãn kãnyãrwai pe yɛ̃ tã digi na, tesẽ
Farisyɛ̃ kãnyãrwai ne, mboo kãnyãrwai sẽ
-sẽ le syi pye ye.»
19 Yesu n pe yɛ̃ sya kakuãcraŋ ne ma
yee: «Ah ye laam wo, cafãn yigifa ga waha
fãn wãdi sye la cafãn yigisaha wo, u cafãn
yigifua yĩnde na? Ye cã le saha pye ye rɛhɛ!
20 Per gaa -sẽ ma ke n pai, u cafãn yigifua
ga ba yigi kãã pe laam wo. Koo per maa
nɔ, pe ga ba cã naa pe yɛ̃ tã digi na.
21 Waa sẽ faafuɛ̃ faagblaha gbe, ma
nayredyaha wihi pãhã n tã ye. Mii
loo sẽ ne ye, le faafuɛ̃ faagblaha ga le
wãdyaha tyĩn jũũ, kaa n maha gbihi taha
ke cɛrsadyaha fla na.
22 Waa sẽ maha sẽmper le srafũhũ
sakueelɛr wo ye. Ma'a loo pye, pe sẽmper
maa yir, te srafũhũ sakueelɛr ga fe, pe
sẽm n woo tãŋ, te srafũhũ sakuee tii maha
klaha- taha le na. Koo kẽ sẽmper yai pe le
srafũhũ sakueefãn too laam wo.»

Yesu tesẽ kanii per wĩĩ ne
(Mat 12.1-8; Luke 6.1-5)

23 Kanii per gaa na, Yesu ba tar raa yi
naa n yaha u kãnyãrwai ne. Pe kãnyãrwai
nii n yãr, ma te tar kasan kãy, ma te wihi
kũ n tɛr.
24 Pe Farisyɛ̃ n Yesu pye loo na ma yee:
«Yãŋ lii pe n pye! Wo kãnde le kai- nkãy
yar ke sẽ yai ke naa n pye kanii per wo ye,
nwa ta ma kãnyãrwai n nii le syi laa pye?»
25 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Ye le kal yãã
Yãhã sabangbãŋ wo, faale yĩŋfua Dawide
u bii lii pye, per gii fãã bii war pe na woo
tesẽ u nawee- ne, ngaa sẽ pye pe ye ye.
26 Dawide n dye Yãhã kangbãŋ laam wo,
bur rii re bii kẽ Yãhã ye, u n te gbe di. Ke
cãã na, Abyatare kẽ ruu pye Yãhã yũndefa
yĩŋfua. Wo kãnde na, yũndefa ya sẽ na pe
yai too bur nde ne? Dawide -sẽ bii taa gbe
di te wo, ma sya ba taa wãã u nawee- kẽ.»
27 Yesu n maha pe yar taha ma yee:
«Yãhã kanii per ta nawee wãyɔ̃ŋ wĩĩ na,
tesẽ u wãwũũ wĩĩ ne. Yãhã sẽ nawee tãhã
ma yee u naa fɛn sya kanii per wo ye.
28 Koo gɛ kẽ, u Nawee Puee kẽ u ma kanii
per yĩŋ na.»

3

Yesu kãnwaagefua waa jaa ke kanii per wo
(Mat 12.9-14; Luke 6.6-11)

1 Yesu n maha dur ga Yiifee- yawãhã
nwoŋ wo. Ke per, dya waa pye kãnwaage
ne.
2 Farisyɛ̃ mpãy pe pye ke fla na, pe naa
Yesu yãŋ ncã u ga yee, u ga u dya jaa ke
kanii per wo laa? U ma le pye, pe n waha
yee, a ter u ma u tee pye.
3 Yesu n u kãnwaagefua pye ma yee:
«Yir ba yɛr nwo wo, nawee- telai wo!»
4 Mpãy pe naa n yãŋ, u n dur yagaa, ma
poofa yey: «Wo kãnde wo, lii wãpyeŋ le
yɔ̃? Kayĩĩ wãpyeŋ yɔ̃ kanii per wo laa,
kapee wãpyeŋ loo le yɔ̃? Wo nawee yrã
sya yaha laa, wo u wĩĩ pye klaha-?» Pe n
yaha le, pe sẽ laa pãã ye.
5 Yesu n pe yãŋ ncafũhũ ne, u laam byɛ
maha ba wlãhã, tuu yãã pe nawee- laam
ba waha tɛr. U n u dya pye ma yee: «Ma
koho dii wãã!» U n ke dii wãã, ke koho n
dur yɔ̃ nii u ye.
6 Pe Farisyɛ̃ n ta tɛr yi ke Yiifee- yawãhã
nwoŋ wo, maa pe ya wãã Galɛlɛ kui yĩŋfua
Yɛrɔte nawee- mpãy ne. Pe n le yãŋ, pe ga
waha Yesu boo wãboo ter gii syi na.

Nabuar n pai Yesu ye

7 Yesu n yi, ma ka Galɛlɛ langbãŋ fla na u
kãnyãrwai ne. Nabuar pye, pe naa n taha
u na.
8 Pe naa n yi Yurusalɛm wo, Galɛlɛ kui
ne, Yudɛ kui ne, Yidumɛ kui ne, tesẽ kui
nkãy ne ke ma Yurdane lafeŋ kuɛ ngaa
kũndi ye, tesẽ kui nkãy ne ke ma Tyir tãy
Syidɔ̃ ne. Yesu u naa kai- nkãy pye, pe naa
ke luhu, koo syi kẽ nabuar n te ya wãã naa
n pai u ye.
9 Yesu n sya u kãnyãrwai pye, pe
salangbãŋ gaa kɛ ta u kẽ, u n dugu dye,
pe nawee- ma syi pe u waa yigi fãnga ne
ye.
10 Tuu naa nabuar jaa, koo syi kẽ mpãy
byɛ pe naa n yaa, pe n naa u kɛ ma ga tɛ
u na.

11 Sãndãpee pye, pe ma u yãã pe ga ba
kãnklũy gbãã u tãy, pe naa n kui pe yee:
«Yãhã Dya kẽ ma ne.»
12 Yesu -sẽ le pãã naa n waha pe ye, pe
ma syi pe u wĩĩ tɔ̃r naa n yar ye.

Yesu kãnyãrwai sẽnsye syãm yãŋ yi
(Mat 10.1-4; Luke 6.12-16)

13 Loo kur ye, Yesu n ba dugu ga yãŋ gaa
yĩŋ na. Tuu pye nawee- mpãy wĩĩ na, u n
pe yee pe n pa u ye.
14 Nawee- sẽnsye syãm ba me tuu yãŋ yi,
pe n ga nii u kãnyãrwai. U n pe yãŋ yi pe
nii u ne, u n ba pe lɛhɛ wãã, pe n ga naa
Yãhã wũhũ yar.
15 U n fãnga wãã pe kẽ, pe n waha
sãndãpee kar tege naa n kãã nawee- yĩŋ
na.
16 Nawee- sẽnsye syãm mpãy u yãŋ yi,
pe myar nde:
Syimu wii Yesu Pyar myaha taha u na.
17 Syake tesẽ u cĩĩfua Nsãn ne. Sewede
pii me.
Yesu n Ponorɛke myaha taha pe na;
le yĩntaha ne, pe ma mii yãhãgbãã tẽŋ
dyaŋ.
18 U n maha Andere yee, Filipe ne,
Bateremi ne, Matɛhɛ ne, Tema ne,
Alefɛ dya Syake ne, Tadee ne,
Syimu ne wii klokai- wãgbihi n tãy u ye,
19 tesẽ Syikaryɔte klofa Yuda ne,
wii ruu ga ba Yesu yi u napĩĩ- kẽ.

Kai- nkãy pe pãã taha Yesu na
(Mat 12.22-32; Luke 11.14-23; 12.10)

20 Yesu n tege ke yãŋ yĩŋ na u kãnyãrwai
ne, pe n dur ga kaha wo. Nabuar n maha
te ya wãã ba ta. Draha gɛ sẽ yãã Yesu ye u
n ga di u kãnyãrwai ne ye.
21 U nna pe le luhu, pe n yee, a ter u yĩŋ
yir. Pe n kãnde sya ma pa, poo n pai u yigi
tɛr.
22 Yãhã kaiyarfa mpãy ba yir Yurusalɛm
wo, ma tege ba klo lii wo Yesu pye na. Pe n
nii le pãã Yesu wĩĩ na ma yee: «Sãndãpee
yĩŋfua Sebulɛhɛ kẽ u ma u dya nwo yĩŋ
na. Pe sãndãpee yĩŋfua kẽ tuu fãnga wãã
u kẽ, u n waha sãndãpee kar tege naa n
kãã nawee- yĩŋ na.»
23 Koo kẽ Yesu n pe yee ba, maa pe yar
ma yee: «Setane, sãndãpee yĩŋfua saa sya
naa u kur kar ye.
24 Kãntraha neŋfa ma kuee n wãã pe ya
ne, koo kãntraha saa waha gbihi nii ga
yahasee ye ye.
25 Nwoŋ neŋfa ma kuee n wãã pe ya ne,
koo nwoŋ saa waha gbihi nii ga yahasee
ye ye.
26 Ke syi ne, Setane ma kuee n wãã u ya
ne, wãhã ma pye u kãntraha wo, u fãnga
saha ka yahasee ye ye, ke ga klaha-.
27 Waa saha dye fãngafua waa kaha wo,
u u wãn yuhu gbe, mii u sẽ cãã u pua yigi
yaha wa ye. U ma -sẽ waha yia u na ma u
pua, u ga waha u wãn byɛ yuhu gbe u ye.
28 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye, Yãhã ga
waha nawee kapee- laha kãã u yĩŋ na, u
yorpeer byɛ ne.
29 Ma -sẽ yee wii woo tuu ga yorpeer pãã
Yãhã Yrã Fãnga wĩĩ na, loo kapee nde saa
kua yãã u yĩŋ na ye.»
30 Pe tee naa n pãã ma yee sãndãpee ma
Yesu yĩŋ na, koo kẽ u n kai- ngĩĩ pãã pe ye.

Yesu nna
(Mat 12.46-50; Luke 8.19-21)

31 Loo na, Yesu nahafua n ba dye Yesu
cĩĩfa ne. Pe n kuee nkur ye, ma waa lɛhɛ
wãã Yesu ye tuu pa.
32 Yesu pye tuu ba tege nii nabuar raa
telai wo, pe n ba u pye, a u nahafua ma
nkur ye tesẽ u cĩĩfa ne, pe u yee tuu ka pe
fla na.
33 Yesu n pe yɛ̃ wãã sya ma yee: «Ta
nahafua kẽ wii ne, ta cĩĩfa me mpãy ne?»
34 Loo na, u n pe nawee- yãŋ, pe tege nii
ma u gbey le. U n dur ma yee: «Ye sẽ yãã,
ta nahafua ma nwo wo, tesẽ ta cĩĩfa ne.
35 Mpãy pe Yãhã wũhũ pye, poofa pe ma
ta cĩĩfa, ta syafa, ta nahafa.»

4

Yesu kakuãcran pãã digi yãrfua wĩĩ na
(Mat 13.1-23; Luke 8.4-15)

1 Yesu n maha ka ke Galɛlɛ langbãŋ yɛ̃
na, ma ga nii nawee- klaha. Pe nawee-
ba nihi ga ta tɛr, u n sya dugu dye nii
salangbãŋ gaa laam wo. Ke salaŋ pye loho
yĩŋ na, pe nawee- -sẽ pye langbeŋ na.
2 U n nii kaplãŋ kuã cra n pãã, ma nii pe
klaha kabuar ne. Tuu naa pe klaha, u n ba
pe pye ma yee:
3 «-Ye yaha le, ye ra kapãn luhu! Dya
waa yi u kaha wo, ma ga digi yãr u tar
laam wo.
4 Tuu naa ke digi yãr u tar wo, pii mpãy
n ga too kãnde ngbeŋ na. Kãnsyãm n pa,
maa pe wãy di kãã.
5 Pii mpãy n ga too ntẽmbakor fla wo.
Kãntraflũhũ sẽ pye yɔ̃ ke fla na ye. Loo n
ta pe pii sẽ waha dye ga laam wo ye, ma
ta tɛr fĩy.
6 Yaliile yai ke ba war dye yĩndai wo, ke
n too dir wãn suhu boo. Te nnen sẽ waha
ba sɛr yigi yɔ̃ ye, ke fla tee pye ntẽmbakor
fla.
7 Pii mpãy n ga too ngur wãn taa nsoho
wo. Te n ba fĩy, te ngur wãn n te puãr, te
sẽ waha lɛ dye ma sa ye.
8 Pii mpãy n -sẽ too kãntrayũhũ na. Poo
n fĩy, ma yir, ma lɛ dye, ma sa. Taa n pii le
car, taa n faa le gboho, taa n le gboho.»
9 Yesu n pe yar taha ma yee: «Wii ma n
traha u ke yĩntaha cã, u luhu yɔ̃!»

10 Pe nabuar pe ba tɛr wa, nawee- mpãy
pe pye Yesu tãy, tesẽ u kãnyãrwai ne, pe n
yee u ke kaplãŋ yĩntaha gbihi tɔ̃r yar poo
na.
11 U n pe pye ma yee: «Kai- nkãy nawee-
sẽ cã yãã Yãhã Yai wĩĩ na ye, Yãhã ta yii n
ke cã. Ma -sẽ yee mpãy na pe sẽ ke yĩntaha
kɛ ye, ke ga naa n tɔ̃r pe ye kakuãcraŋ ya
wo.
12 Ke syi,
‹pe n waha yãŋ naa n yɔ̃,
ngaa sẽ -sẽ ga naa n yãã ye.
Pe n waha luhu naa n yɔ̃,
laa sẽ -sẽ ga naa n war ye.
Mii loo sẽ ne ye, pe ga faha ba Yãhã kãnde
yigi,
ke n pe kapee- laha kãã pe na.› »
13 Yesu n pe pye ma yee: «Tee sẽ kapãn
nde yĩntaha war ye, ye -sẽ ga ba pye mii
ye te nampyen- too war, tii tẽ ga ba tɔ̃r ye
ye? Ta n le kapãn yĩntaha tɔ̃r ye yar.
14 Nawee wii tuu Yãhã kaplãŋ tɔ̃r, u ma
mii digi yãrfua dyaŋ.
15 Nawee- mpãy laam plãhã mii le kãnde
ngbeŋ dyaŋ, pe pii pe too na. Pe ma le
Yãhã kapãyĩĩ luhu, loo yalebya wo Setane
sãndãpee yĩŋfua ga ba le yi kãã pe laam
wo.
16 Nawee- mpãy laam ma mii ntẽmbakor
fla dyaŋ, pe pii pe too na. Pe ma le kapãyĩĩ
luhu, loo yalebya wo pe ga le sya nuhu ne.
17 Le sẽ -sẽ ga nii gbãã pe laam wo ye. Le
ma ba nii mii wãfãy dyaŋ pe na tesẽ fɛn ne
le kapãyĩĩ wĩĩ na, pe ga loo byɛ miy yaha.
18 Mpãy ter maha ma, pe ga le kapãyĩĩ
sya pe laam wo mii pii mpãy dyaŋ pe too
ngur fla wo.
19 Poosyifa ma le kapãyĩĩ yãã luhu, driyẽ
laangar -sẽ gboho tɛr pe laam wo, wale
wãkɛ ne, yĩnde wãn wãkɛ ne. Too wĩĩ ma
ba gboho ta tɛr pe laam wo, te ga nii tã le
kapãyĩĩ na, pe saa yɛr le kapãyĩĩ kur ye ye.
20 Mpãy -sẽ ma, pe ga le kapãyĩĩ sya pe
laam wo mii pii dyaŋ pe too kãntrayũhũ
fla wo. Pe ma le kapãyĩĩ luhu, pe ga le
sya cĩĩnde, le n nii gbãã pe laam wo. Le
kapãyĩĩ pii ga lɛ pe laam wo, le kayũhũ sa;
mpãy pe sa gboho, mpãy pe sa yai, mpãy
pe sa car.»

Yãhã Yai wĩĩ ma mii naaloho dyaŋ
(Luke 8.16-18)

21 Yesu n maha kakuãcran nde pãã pe
nabuar ye ma yee: «Pe ne naaloho ndyan
tar ba la, pe ba le ta pe kataŋ cĩn tã le
na laa, pe ba le le wãã gbãngbahara flãhã
tãy? Ta n yee, pe ne le wra yaha kããnkui
na.
22 Ngii ngii ke wũhũ nii, ke ga ba nii gbaa
na, lii nawee sẽ le cã yãã ye, le ga ba cã yɔ̃.
23 Wii ma n traha u ke yĩntaha cã, u luhu
yɔ̃!»
24 Yesu n maha le pãã pe ye ma yee: «Tee
nkãy luhu, -ye ye laam yaha ke na! Tee n
luhu mii syi, Yãhã ga ba kaa taha ye wãwar
na koo syi.
25 Wii ma waha ke war cacar, u ga ba ke
war naa n gboho; wii ma -sẽ ke wãwar sye,
car gii tuu cã ke ga faha u na.»

Yãhã Yai wĩĩ ma mii digi dyaŋ ke n fĩy

26 Yesu n maha yee: «Yãhã Yai wĩĩ ma
mii dya waa dyaŋ tuu yɛ̃y tãhã u tar wo.
27 Te yɛ̃y ga fĩy, te naa n lɛ, u saa laa cã
le na ye. U sã wãy faha woo, u ma yrãŋ
woo, te yɛ̃y ga naa n fĩy ke yai ke yĩmper.
28 Kãntraha sẽ na, ke ne re ta te n fĩy te
ya ya, te ba nduaŋ kũũ, te sa, te pii le?
29 Te pii ma ba lɛ koo na, u tarfua ga pa
u ba re yaa.»

Yãhã Yai ga cãã kloŋ ke cã ba gboho
(Mat 13.31-32, 34; Luke 13.18-19)

30 Yesu n maha yee: «Waa maha waha
Yãhã Yai wĩĩ tɔ̃r nwa ne? N ga waha le yar
ye na kakuãcran lii syi ne?
31 Le ma mii ngaa puale dyaŋ. Le
tãhãyale wo, le kloŋ pii byɛ na.
32 Le ma fĩy yi, le ga yir, le gboho ta tɛr
tãŋ dir wãn ter byɛ na, le sya kayangbãy
yi, kãnsyãm n sya ba naa pe nsɛŋ ta yĩm
wo te kayay laam wo.»
33 Yesu naa nawee- klaha kakuãcraŋ
busãã ne ke syi. Pe nawee- pe ne ga waha
kakuãcraŋ nkãy war, u naa koo tɔ̃r pe ye.
34 U sẽ naa n pãã pe ne mii kakuãcraŋ sẽ
kẽ ye. U ma -sẽ ba nii u ya ya u kãnyãrwai
ne, u ga cã ke kaplãŋ yĩntaha gbihi tɔ̃r yar
pe na.

Yesu teflahangbãŋ yɛr
(Mat 8.23-27; Luke 8.22-25)

35 Koo per yaiyĩn na, Yesu n u kãnyãrwai
pye ma yee: «-Ye pa wo n dii tɛr kũndi
ngaa ye.»
36 U kãnyãrwai n wloho yi kãã te nabuar
wo, ma ga dugu dye ke salangbãŋ wo
Yesu tuu ba dye nii kii wo, pe n nii n tɛr.
Salangbãy taa pye ke langbeŋ na, nawee-
mpãy n dugu dye te wo, ma tɛr.
37 Teflahangbãŋ gaa n yir wãfua ne, ma
sya loho fua gbe le wãã n taha pe na ke
salangbãŋ wo, ke n sya yĩĩ naa n wa.
38 Yesu pye ke salangbãŋ namlã kuɛ ye,
tuu ba sã wãy, ma yĩŋ gbã yigi yĩngbũhũ
ne. U kãnyãrwai n u gbã yir, ma u pye ma
yee: «Wo Yĩŋfua, ma sẽ yãã la waa kuee le
wo?»
39 Yesu n yir, ma sã ke teflaha na, ma pãã
ke loho ne ma yee: «Yaha le, nii sũũ!» Ke
teflaha n yɛr loo na, ke fla n nii seyĩĩ.
40 Yesu n u kãnyãrwai pye ma yee: «Nwa
ye n nii n fya? Ye Yatɛr wee la ye ne?»
41 Pe -sẽ ba fya, ma naa le pãã pe ya
ye ma yee: «Hãã, -ye naa dya nwo yãŋ,

teflaha n luhu u ye ke langbãŋ loho bya ne.»

5

Yesu sãndãpee kar tege kãã dya waa yĩŋ na
(Mat 8.28-34; Luke 8.26-39)

1 Pe n ga nɔ ke kãntraha langbãŋ kũndi ngaa ye, Jerasinefa kãntraha wo.
2 Yesu wãtegekãã ke salangbãŋ wo, dya waa n yi gbũhũ fla na, ma u wãã n pai.
3 Sãndũpee waa pye u dya yĩŋ na, ma u ta u n naa n nii gbũhũ fla na. Ntẽn namihi gɛ ne pe sẽ waha u dya pua yigi naa n yaha nantãŋ ye.
4 U dya pye, pe ma yir, pe ga u trɛ pua ntẽn namihi ne. U -sẽ ga te ntẽn namihi cɛr, tuu te ntẽn wãn ka. U wãyigiyaha fãnga sẽ pye waa ye ye.
5 Ke yai ke yĩmper, u naa wãtay ya tay gbũhũ laam wo, tesẽ yãy yĩŋ ne, ma naa n kui, ma maha naa u ya duai ntẽmbar ne.
6 U n Yesu yãã deydey, ma fã ba kãnklũy gbãã u yaha ye,
7 ma tẽ sya fãnga ne ma yee: «Ke Yãhãngbãŋ Dya Yesu, nwa taa ga pye ra na? N ma nar, Yãhã yãŋ, ma'a syi ma ra pẽn ye.»
8 Yesu naa n gbey u na ma yee: «Sãndũpee nwo, tege kãã u dya yĩŋ na!»
9 U n u dya yey ma yee: «Ma myaha mii?» U n yee: «Ta myaha Nihinihi, wo ma wo nihi.»
10 U n nii le sroŋ nar Yesu ye, tuu ma syi pe sãndãpee kar kãã ke fla draha wo ye.
11 Kaha tyɛ- mpãy -sẽ pye, pe wãnihi; pe pye pe naa n di ke yãŋ fla na.
12 Pe sãndãpee n Yesu nar ma yee: «Wo nɔ wãã tyɛ- mii fla na, wo n ga dye nii pe laam laam wo.»
13 Yesu n le sya pe ye. Pe sãndãpee n tege kãã u dya yĩŋ na, maa dye pe tyɛ- laam laam wo. Pe tyɛ- n ke ngbeŋ fã tege, maa too dye ke langbãŋ laam wo, ma ku. Pe ba tyɛ- naha kua.
14 Mpãy pe naa pe tyɛ- naha, pe n fã tɛr, maa le kapãn pãã pe klofa ye, tesẽ wlɛfa ne. Nawee- n pa, maa yãŋ lii le ba pye.
15 Pe ba nɔ Yesu fla na, pe n u dya yãã, dya wii sãndãpee busãã pye u yĩŋ na. U dya yĩntaha ba too, u n ba faha wãn le tege nii, nafããn pyer sẽ pye u na nantãŋ ye. Pe nawee- n fya, ma sya nii n sege.
16 Mpãy pe ba ke kai- byɛ yãã yĩnde ne, poo n u dya wĩĩ gbe, ma tɔ̃r pe ye, tesẽ pe tyɛ- wĩĩ bya ne.
17 Pe n too Yesu wãnar na, tuu tɛr kãã, u pe klo ta yaha.
18 Yesu tuu dugu naa n dye ke salangbãŋ wo, u dya wii sãndãpee pye u yĩŋ na, u n Yesu pye woo ga ka u ne.
19 Yesu sẽ le sya u ye ye, ma u pye ma yee: «Dur ga ma kaha wo, ma nna fla na. Yãhã ke ma fɛn di, ma nkãy byɛ pye ma kẽ, ka maa ke tɔ̃r pe ye!»
20 U dya n tɛr. Yesu tuu lii pye u kẽ, u n ga nii le pãã nawee- ye ke kui sẽnsye teebɛhɛ byɛ wo. Mpãy pe naa le luhu, le naa pe laam wɔ.

Syase pueesya tesẽ cɔɔ wii tuu tɛ Yesu nayroho na
(Mat 9.18-26; Luke 8.40-56)

21 Yesu n dur ga u kãnyãrwai ne ke langbãŋ kũndi nge na, ke salangbãŋ ne. U pye ke loho tãy, tuu ba yɛr nabuar ne te ba wɔ tã u na.
22 Yiifee- yawãhã nwoŋ yĩŋfua waa n pa, u myaha Syase. U n Yesu yãã, ma kãnklũy gbãã u yaha ye,
23 ma nii u nar u fĩhĩ yɔ̃ woo na, ma u pye ma yee: «Ta pueesyale ma le ga ku, n ma nar, pa maa kluɛ taha le na, le n kãhã yir, le nii yrãŋ na!»
24 Yesu n ka u ne. Nabuar naa n taha u na, ma u wãã sya naa n kor kuɛ byɛ ye.
25 Te nabuar laam wo, cɔɔ waa -sẽ pye. U ntɔ̃r kuee naa n woo u ye dyɛ- sẽnsye syãŋ, wãyɛr wee ye.
26 U ba fãy gboho tɛr tyinfa busãã koho wo; u wale byɛ ba ka tãŋ pe ye. U sẽ -sẽ naa n puar ye, te yan too ma cã ba naa n sye u ye.
27 U n Yesu wĩĩ luhu, ma -sẽ pa pe nabuar wo Yesu kur kuɛ ye, ma ba tɛ u nayroho na.
28 U ba le ga yigi ma yee: «N ma yãã tɛ u nayroho ya na, n ga jaa.»
29 Tuu tɛ Yesu nayroho na ke syi, le yalebya wo u ntɔ̃r wãwoo n yɛr, u n yãã u yan te yi kãã u wo.
30 Yesu n le cã le yalebya wo, ma cã ma yee fãnga gaa yi u wo. U n wã klaha pe nabuar laam wo ma yee: «Yoo tɛ ra nayroho na?»
31 U kãnyãrwai n u pye ma yee: «Ma pe nawee- yãã pe ma kor n klaha teebɛhɛ byɛ wo, taa -sẽ maha n yey yoo tɛ ma na.»
32 Yesu -sẽ ba yãŋ gbey naa n klaha yoo nde pye.
33 U cɔɔ n nii n sege fyar koho wo, tuu ba cã wa lii le u yãã. U n pa, maa kãnklũy gbãã Yesu yaha ye, ma le cĩĩnde byɛ tɔ̃r u ye.
34 Yesu n u pye ma yee: «Cɔɔ, taa ra ta ma Yatɛr, loo le ma jaa. Naa n gaha pra, ma yan tii yi kãã ma wo.»
35 Yesu tuu naa koo pãã, tẽnlɛhɛ mpãy n yir Syase kaha wo, ma ba u Syase pye ma yee: «Ma pueesya ku, maa maha Yĩŋfua fãy ma nwa pye?»
36 Pe n nii n pãã, Yesu sẽ -sẽ pe kuɛ yãŋ ye, ma Syase woo pye ma yee: «Ma'a syi fya ye, ra ta ma Yatɛr, loo ya!»

37 Loo kur ye, Yesu n Syase kaha kãnde
sya u ne. U sẽ -sẽ sya waa n ka u ne ye
mii Pyar ya sẽ kẽ ye, ma suhu Syake ne, u
cĩĩfua Nsãn ne.
38 Pe n ga nɔ Syase kaha wo, Yesu n pe
nawee- yãã, pe fã gbey n klaha, mpãy ne
pe n wũn ma n kui.
39 U n dye ga ke kaha laam wo, maa pe
pye ma yee: «Lii tee fã gbey n klaha ke syi?
Nwa ta ye n nii n wũn? U kicar sẽ ku ye,
wãy ya tuu sã wãy.»
40 Pe n u lɛr. U n pe byɛ ta pe n yi. U n
u kicar tuhufua ya yigi, u nahafua ne, ma
suhu kãnyãrwai tãã mii ne. U kicar tuu
pye nwoŋ gii laam wo, pe n dye ga ke fla
na.
41 U n u kicar yigi koho na, ma u pye
Yiifee- yor wo ma yee: «Talɛta kume.» Loo
yĩntaha kẽ, kicaale yir!
42 Le kicaale n yir le yalebya wo, ma nii n
yãr. Le pye dyɛ- sẽnsye syãŋ ne. Pe nawee-
pe nde yãã, le n yẽ gbãã pe na, ma sya ga
ta tɛr.
43 Yesu n -sẽ pe yar waha, pe ma syi
nawee waa n le cã ye. U n maha pe yar
ma yee, pe ngaa wãã u kicar kẽ u n di.

6

Nasarɛtefa Yesu wĩĩ sye
(Mat 13.53-58; Luke 4.16-30)

1 Yesu n yir ke fla na, ma ka klo lii wo,
tuu ba lɛ na. U kãnyãrwai pye u ne.
2 Kanii per, u n nii ma nawee- klaha
Yiifee- yawãhã nwoŋ wo. Nabuar mpãy pe
naa n luhu u ye, le n pe fe gbe, pe n nii n
yee: «U pye mii ma Yãhã wũhũ byɛ cã tɔ̃r
n yar? Yoo tuu roo laantor le u laam wo?
Laanwɔ wũhũ ngĩĩ byɛ ne tuu n pye, u koo
fãnga yãã na?
3 Woo sẽ na Maari dya, wii u ma katyigi
tafua? U cĩĩfa sẽ me la Syake ne, Syose ne,
Yuda ne, tesẽ Syimu ne? U syafa poo sẽ na
pe ma wo ne nwo?» Loo n ta pe sẽ waha
Yesu wĩĩ sya ye.
4 Yesu n plãhã nge tɔ̃r pe ye ma yee: «Ma
yi kãã Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua kusey nawee-
na, u nwoŋfa ne, u kahafa ne, teebɛhɛ byɛ
nawee- u yãŋ.»
5 Yesu sẽ waha laanwɔ wũhũ busãã pye
ke fla na ye, mii yanfa mpãy ya sẽ me tuu
kluɛ taha pe na, ma pe jaa ye.
6 Tuu yãã u gbenteefa pe u wãtaŋ sye pe
Yatɛr, le n laam wɔ u kẽ. Loo kur ye, u n
ka maa nawee- klaha kãnkãy kukui wo.

Yesu u kãnyãrwai sẽnsye syãm lɛhɛ wãã
(Mat 10.5-15; Luke 9.1-6)

7 Yesu n u kãnyãrwai sẽnsye syãm byɛ
yee ba, maa nii pe lɛhɛ n wãã naweesãnsyãm. U n fãnga wãã pe kẽ pe waha
sãndãpee kar tege naa n kãã nawee- yĩŋ
na.
8 U n maha pe yar waha ma yee: «Ye
n gaha yrãhã ye, ya'a syi ngaa gbe yigi
ke n naa ye ndege ye. -Ye yrãhãyãr kãi
ya gbe yigi, ye ma syi ngaa kadiŋ gbe tesẽ
nkãnfaha ne, tesẽ war ne jifaa wo ye.
9 -Ye ntããfey le, -ye kaleŋ naneŋ ya le!»
10 U n maha pe yar ma yee: «Ya'a ga dye
klo lii wo, pe ma syãsaha wãã ye kẽ kaha
gii wo, -ye kuee koo kaha wo ye sya ba tɛr.
11 Teelii nawee- ma ye yẽ yor sye, tesẽ ye
wãyigita wĩĩ ne, -ye tɛr pe klo yaha! Ye ma
nii n tɛr, -ye ye trɛ mplẽm kor yaha pe na,
pe n cã lii ma pe dye, poo pe le kɛ.»
12 Yesu kãnyãrwai n ka loo na, ma ga
Yãhã kaplãŋ tɔ̃r n yar nawee- na, ma yee
pe le sya pe le cã pe kapee- wãpyeŋ sẽ yɔ̃
ye.
13 Pe sãndãpee buar kar tege naa n kãã
nawee- yĩŋ na, ma naa yanfa busãã tuhu
sẽm- ne, pe n kãhã naa n yir.

Nsãn tesẽ Yɛrɔte ne
(Mat 14.1-12; Luke 9.7-9)

14 Yesu myaha tẽŋ n ba teebɛhɛ byɛ kua.
Galɛlɛ kui yĩŋfua Yɛrɔte n Yesu wĩĩ luhu.
Nawee- mpãy naa n pãã ma yee: «Nsãn
nawee- tããfua wii tuu ba ku, u dur ba yrãŋ
na, koo kẽ u n waha laanwɔ wũhũ pye.»
15 Mpãy naa n pãã ma yee: «Faale Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfua Yeli kẽ.» Mpãy maha naa n
yee: «Faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua waa kẽ u
ne.»
16 Yɛrɔte tuu Yesu wĩĩ luhu, u n yee:
«Nsãn nawee- tããfua kẽ! N ba ta pe n u
yĩŋ cɛr, u maha dur ba yrãŋ na.»
17-18 Lii le ba dye Yɛrɔte nsoho wo Nsãn
ne, le nde: Yɛrɔte ba u cĩĩfua Filipe cɔɔ
Yɛrɔtyade tyĩn sya u ye. Nsãn naa le kuãn
u ye ma yee: «Ma sẽ yai ma ma cĩĩfua cɔɔ
gbe ta ma wũũ ye.» Yɛrɔte n yir, ma ta pe
n Nsãn yigi, ma u pua ma u le nwompihi
wo.
19 Nsãn wĩĩ naa u Yɛrɔte cɔɔ yaa, u n sya
naa u kɛ gbã ne.
20 Yɛrɔte sẽ -sẽ naa le sya u ye ye. U naa
Nsãn fya, u ba cã Nsãn ba sroŋ, u maha pye
Yãhã nawee. Koo kẽ Yɛrɔte n koho naa n
paha u na. Nsãn kaplãŋ naa u fãy, ma -sẽ
naa n tãy u ye.
21 Yɛrɔte cɔɔ yĩŋ -sẽ ba tãy Nsãn wĩĩ
na, Yɛrɔte seesee gbar per. Ke per na,
Yɛrɔte ba u tẽntẽ- yĩŋfa yee ba dir na,
tesẽ u naanmiy yĩŋfa ne, ma suhu Galɛlɛ
yahaseefa ne.
22 Yɛrɔte cɔɔ pueesya n dye ke
nwongbãŋ laam wo, ma yɔɔ. Le n tãy
Yɛrɔte ye, pe nawee- byɛ ne. Yɛrɔte n u
capua pye loo na ma yee: «Ngii wĩĩ ma tãy
ma ye, ta yar ta n ke wãã ma kẽ.»

23 U n Yãhã di, ma u pye ma yee: «Ma'a
ngii wĩĩ pãã, maa ke yãã, ke ma sya pye ra
kãntraha kui kãnkãyaha neŋ.»
24 U kicar n yi, ma ga u nahafua yey ma
yee: «Ma laam wo, ma yee n ngii wĩĩ pãã?»
U nahafua n yee: «U yar u Nsãn nawee-
tããfua yĩŋ cɛr wãã ma kẽ.»
25 U capua n dur ga farfar Yɛrɔte fla na,
maa u pye ma yee: «N n yãŋ, ma Nsãn yĩŋ
cɛr wãã ra kẽ yagaa nge na, tasa laam wo.»
26 Yɛrɔte yĩntaha byɛ n tãhã. Tuu ba
Yãhã di pe nawee- yĩnde na, u sẽ sya ma u
yɛ̃ dur ye.
27 U n ta tɛr loo na, ma seraasyi naa waa
lɛhɛ wãã, ma u pye u ga pa Nsãn yĩŋ ne.
28 U seraasyi naa n yi tɛr, ma ka ke
nwompihi laam wo, maa Nsãn yĩŋ cɛr, ma
pa ke ne tasa wo maa wãã u capua kẽ. U
capua n -sẽ ke sya wãã u nahafua kẽ.
29 Nsãn kãnyãrwai pe ba le luhu, pe n
pa, ma ba u nakugu gbe maa le gbĩĩ wo.

Yesu nawee- nyersĩĩ yĩĩbua yɛ̃ woo, tahar ne
(Mat 14.13-21; Luke 9.10-17; Nsãn 6.1-14)

30 Yesu tẽnlɛhɛ n ba dur ba u fla na. Lii
byɛ pe ga pye, nkãy byɛ ne pe ga nawee-
klaha, pe n ke tɔ̃r u ye.
31 Nawee- mpãy pe naa n pai, ma dur
naa n tɛr, pe ba nihi tɛr; Yesu sẽ draha gɛ
yãã, ma ga di u kãnyãrwai ne ye. U n u
kãnyãrwai pye ma yee: «-Ye pa, wo n ka
dragba gaa laam wo, ye n ga faa wũũ dye.»
32 Pe n salangbãŋ gbe, poo n gaha nii
teelaa wo pe ya ya.
33 Nabuar n -sẽ pe yãã tɛrsaha wo, ma
pe yãŋ cã. Pe n yir kukui byɛ wo, ma tyĩĩ
yãr ga cãã dye ke teele wo Yesu yaha u
kãnyãrwai ne.
34 Yaliile Yesu tuu yi ke salangbãŋ wo, u
n pe nabuar yãã kacãn wee ye. Pe nawee-
fɛn n u sroŋ yigi, pe pye mii mbaa dyaŋ u
mbanaha wee pe ne ye. U n too kai- na,
ma nii pe klaha, ma pe klaha.
35 Yai ke ba kua kua naa n wa ke syi, Yesu
kãnyãrwai n pa, maa u pye ma yee: «Yai
kua kua wa, wo maha ma dragba wo.
36 Pe nawee- ta pe n ka tũntũn klɛ wo,
kusyĩmbɛhɛ ne, pe ga waha ngaa par di.»
37 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Yii gɛ -ye
digi wãã pe kẽ pe n di!» Pe n u yey ma yee:
«Waa war nagbey bur yãã na, wo waha par
wãã?»
38 Yesu n pe yɛ̃ wãã sya loo na, ma yee:
«Bur wãy nii te ma ye ye? -Ye ka yaa yãŋ!»
Pe n ga yãŋ, ma ba u yar ma yee: «Bur wãy
bua te ma wo ye tesẽ fua- syãm ne.»
39 Yesu n kãnde wãã u kãnyãrwai kẽ, pe
n pe nawee- ta pe n tege nii ga ke nyɛ̃pẽŋ
na, flɛ flɛ.
40 Pe n pe ya to to nii ga, kaa na nawee-
gbeebua, kaa na nawee- gbeesĩĩ sẽnsye.
41 Yesu n te bur bua gbe, pe fua- syãm
ne, ma yĩntaha kuã yir wãã yãhãyĩŋ kuɛ
ye, ma Yãhã pye ma yee: «Ma syaha kẽ.»
U n te bur la cɛr, ma re wãã u kãnyãrwai
kẽ, pe n te la klaha nawee- kẽ. U n maha
pe fua- syãm la ke syi pe byɛ kẽ.
42 Pe byɛ n di, ma sya di yai.
43 Pe n takũyĩhĩ sẽnsye syãŋ gbe tɛr te
gbɛr ne, tii pe di yaha.
44 Mpãy pe ba te bur di, pe naam ya ba
nawee- nyersĩĩ yĩĩbua tã.

Yesu yãr ke langbãŋ loho na
(Mat 14.22-33; Nsãn 6.15-21)

45 Loo kur ye, Yesu n ta tɛr u kãnyãrwai
pye ma yee pe dugu dye ke salangbãŋ wo,
pe dii ga ke langbãŋ kũndi ngaa ye, u
yahasee ye, klo laa wo pe n yee Gbesyata.
Woo n kuee kur ye, u kãnde wãã pe
nabuar kẽ.
46 Tuu kãnde wãã wa pe kẽ, u n ka yãŋ
gaa yĩŋ na, ma ga nii u laam wũhũ tɔ̃r Yãhã
ye.
47 Yai n kua tã, ma ke salangbãŋ ta yaha
ke langbãŋ telai wo. Yesu -sẽ pye u ya ya
kãntraha na.
48 U n yãã ke salaŋ sẽ waha naa n fã pe
ye ye, teflaha tee naa pe wãã. Ke -sẽ pye
ngupa cir kuiyale syi, u n yir ma n gaha pe
kuɛ ye, ma nii yãr n gaha ke loho na, ma
sya ne ga pe far tɛr.
49 Pe kãnyãrwai n u yãã tuu n yãr ke loho
na, pe n yee kusrãhã kẽ, ma too kule na ma
n kui.
50 Pe byɛ yĩnde pye u na, pe n fya sɛr yigi
nii. Yesu n ta tɛr pãã pe ne ma yee: «-Ye
ye laam waha, ye ma syi fya ye, ndoo kẽ.»
51 U n dugu dye pe ne ke salangbãŋ wo,
ke teflaha n yɛr. Le n u kãnyãrwai laam
wɔ maa far tɛr.
52 Pe laam kacãn tee ba kloŋ tɛr, pe sẽ ba
Yesu fãnga cã yɔ̃ ye, yaliile wo tuu ba te
bur bua la cɛr te n nihi.

Yesu yanfa jaa Genesarɛ kãntraha na
(Mat 14.34-36)

53 Yesu n ba ke langbãŋ dii wa u
kãnyãrwai ne. Pe n tãhã Genesarɛ kuɛ
kãntraha na, ma pe salangbãŋ pua yaha
ke langbeŋ yɛ̃ na.
54 Pe kãhã yi ke salangbãŋ wo, pe nawee-
n ta tɛr Yesu yãŋ cã.
55 Pe n fã ga teebɛhɛ byɛ wo, maa yanfa
tẽŋ n pai u kẽ pe kasãy wãn na. Mpãy pe
naa u wĩĩ luhu teebɛhɛ byɛ wo, pe naa n
pye koo syi.
56 Teelii teelii Yesu naa n gaha,
kusyĩmbɛhɛ wo woo, kungbãhã wo woo,
klɛ wo woo, nawee- naa n pai pe yanfa ne
nanihi fla wo. Pe naa u nar u tyii pe yanfa

n tɛ u nayrengbãŋ yɛ̃ ya na. Mpãy byɛ pe
-sẽ yãã naa n tɛ ke na, pe naa n jaa.

7

Yesu tesẽ Yiifee- wãlɛ kãnde wũhũ ne
(Mat 15.1-9)

1 Per gaa, Farisyɛ̃ ye tesẽ Yãhã kaiyarfa
ne, pe ba yir Yurusalɛm wo, ma pa Yesu fla
na.
2 Pe n ba yãã Yesu kãnyãrwai mpãy sẽ
naa pe kluɛ yee pe wãlɛ kãnde wãyee na,
ma cã naa pe dir di ye.
3 Le -sẽ pye ke dyaŋ, Farisyɛ̃ ye ma suhu
pe nampyeŋ- Yiifee- byɛ ne, pe sẽ naa ngaa
di mii pe sẽ cãã pe kluɛ yee gbɛgbɛ pe wãlɛ
kãnde wãyee na ye.
4 Pe ma yir nanihi teebɛhɛ wo ma ba dye,
pe saa di mii pe sẽ cãã loho wey wa gbɛgbɛ
ye. Pe wãlɛ kãnde wũhũ ba nihi, pe -sẽ ba
ke byɛ yigi mii crãŋ wãyee ter dyaŋ ke ya
ya, sekuhu wãyee ne, ntẽngbãhã wãyee
ne.
5 Koo kẽ pe Farisyɛ̃ tesẽ pe Yãhã kaiyarfa
ne, pe n Yesu yey ma yee: «Nwa ta ma
kãnyãrwai sẽ wo wãlɛ kãnde wũhũ pye
ye? Ma sẽ yãã, pe sẽ pe kluɛ yee wo wãlɛ
kãnde wãyee na ma cã pe dir di ye.»
6 Yesu n pe pye ma yee: «Dawarfa me ye
ne! Faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Yisa tãhã kẽ
tuu bii nde cãã yar yaha ye wĩĩ na, ma le
yrũhũ ta Yãhã sabangbãŋ wo ma yee, Yãhã
yee:
‹Nawee- mii, pe ra gboho pe yɛ̃ kaplãŋ ya
ne,
ma -sẽ yee pe laam wo pe fla dey tɛr
ra na.
7 Pe ra gboho mii syi dyaŋ, yĩŋ wee le na
ye.
Nawee- pe kãnde lii ta, pe tee loo ta,
ma n klaha ma yee Yãhã kãnde ne.› »
8 Yesu n maha pe pye ma yee: «Ye Yãhã
kãnde ta yaha kãnkãy na, ma nii nawee-
kãnde loo yar.
9 Ye -sẽ Yãhã koo kãnde wũhũ miy yaha
cã, ye ye wãlɛ kãnde wũhũ ta.
10 Ye sẽ yãã, wo faale wãdyaha Musa bii
le pãã Yãhã sabangbãŋ wo ma yee, Yãhã
yee: ‹Ma tuhufua gboho, ma nahafua ne;›
tesẽ: ‹Wii ma u tuhufua miipihi yee u
nahafua ne, u yai pe u boo kãã.›
11 Yii -sẽ nawee- klaha, a nawee ga waha
u tuhufua pye u nahafua ne, u yee: ‹Ta
koho kla gii tẽ ne ga waha wãã ma kẽ ma
n di, ke ma korobaa;› le yĩntaha ne, n ke
ta yaha Yãhã kẽ.
12 Ke syi, woofua ga waha tyii u tuhufua
wãkẽŋ na, u nahafua ne.
13 Ye n pye koo syi, ma Yãhã kaklaha
miy n yaha, ma ye wãlɛ kaklaha gbe n yar
nawee- na. Kai- busãã maha ma tee n pye
ngĩĩ syi dyaŋ.»

Kai- nkãy ke nawee le kapee- wãpyeŋ wo
(Mat 15.10-20)

14 Yesu n maha pe nabuar yee ba, maa pe
yar ma yee: «Ye byɛ, -ye yaha le ye luhu ra
ye, -tee le cã!
15 Ngaa wee ke n yir nkur ye, ma nawee
le kapee- wãpyeŋ wo ye. Kai- nkãy nawee
tuu n ga, koo kẽ ke u le kapee- wãpyeŋ
wo.» [
16 Wii ma n traha u ke yĩntaha cã, u luhu
yɔ̃!]
17 Yesu tuu ba pe nabuar ta yaha, ma ga
dye nwoŋ laam wo, u kãnyãrwai n ga u
yey le kakuãcran yĩntaha ne.
18 U n pe pye ma yee: «Ye bya, ye maha
le kakuãcran yĩntaha war gblihi laa kɛ? Ye
sẽ cã la ngii ke n dye nawee nfẽŋ wo, koo
sẽ kẽ ke u le kapee- wãpyeŋ wo ye?
19 Ke ma sya dye ga u nfẽŋ wo, ke n gaha
yi kãã u laha wo nyɛ̃ wo, ke sẽ ma ne dye
ga u laam gasaha wo ye.» Yesu le yar ke
syi nawee- n waha cã wãfãŋ wee digi gaa
ter na ye.
20 Yesu n maha pe yar ma yee: «Nkãy
nawee tuu n ga, koo ke u le kapee- wãpyeŋ
wo.
21 Ye sẽ yãã, nawee tuu kapee- nkãy ga
u ya laam wo, koo kapee- kẽ ke ne u taha
tyatyãhã na, yuhur ne, naboor ne,
22 cayɔr wãleŋ ne, war yĩnde ne,
laangbãn ne, dawar ne, wãplaŋpye ne,
yĩnde wãyitoo ne nawee- wãn na, kawar
wãfua ne, yataŋ ne, nafããn pyer ne.
23 Koo kapee- ngĩĩ byɛ nawee tuu n ga,
ke u le kapee- wãpyeŋ wo.»

Cɔɔ wii tuu wee Yiifee ye, Yesu u pueesya jaa
(Mat 15.21-28)

24 Yesu n tɛr ke fla yaha, ma ka Tyir kuɛ
syi ye, Syidɔ̃ ne. U n ga dye kaha gaa wo, u
sẽ naa n traha pe u wãpa wĩĩ luhu ye. Pe
-sẽ le luhu.
25 Cɔɔ waa, sãndũpee pye u pueesya yĩŋ
na, u n Yesu wĩĩ luhu, ma ta tɛr ga u fla na,
ma ga kãnklũy gbãã u tãy.
26 U cɔɔ sẽ pye Yiifeesya ye, u naa n yi
Fenisye wo, Syire kãntraha na. U n Yesu
nar, u u sãndũpee tege kãã u pueesya yĩŋ
na.
27 Yesu n u pye ma yee: «Maʼa kicar digi
gbe miy yaha pãmpii* kẽ, le sẽ yɔ̃ ye.»
28 U cɔɔ n yee: «Cĩĩnde ne Yĩŋfua,
kicaabir ma car gii miy yaha kãntraha na,
pãmpii sẽ -sẽ ga gbe di la?»
29 Loo na, Yesu n -sẽ u pye ma yee:
«Kapãn nde wĩĩ na, maa waha dur ga ma

* **7:27 7.27** Koo cãã na, mpãy pe sẽ pye Yiifee- ye, Yiifee- naa pe yee pãm.

kaha wo, u sãndũpee tege kãã wa ma
pueesya yĩŋ na.»
30 U n dur ga u kaha wo, maa u pueesya
yãã tuu sãy nii kasãy wãŋ na. U sãndũpee
ba tege kãã u pueesya yĩŋ na.

Yesu nditẽŋ bebe waa jaa

31 Yesu n ba tɛr kãã Tyir kuɛ yaha, ma tɛr
Syidõ klo wo, ma dye yi tɛr te kui sẽnsye
wo, ma dur ba Galɛlɛ langbãŋ kuɛ ye.
32 Nawee- mpãy n pa u kẽ nditẽŋ naa
waa ne, u sẽ maha waha pãã naa n yõ ye.
Pe Yesu nar tuu koho taha u na, u u jaa.
33 Yesu n u yigi yi pe nabuar laam wo,
ma ka u ne kãnkãy na, maa u kãmbɛhɛ
le u ndityuhu wo, ma yẽsyõr tu ma ta u
yĩnkãi na.
34 Loo na, u n yĩntaha kuã yir wãã
yãhãyĩŋ kuɛ ye, ma wũũ tege, ma u dya
pye Yiifee- yor wo ma yee: «Efata,» loo
yĩntaha ne, yãr!
35 U dya ndityuhu n ta tɛr yãr, u yĩnkãi
n sãhã yaha, u n nii n pãã nayõr saha na.
36 Nawee- mpãy pe pye ke fla na, Yesu n
pe yar, pe ma syi le pãã waa ye ye. Tuu le
pãã naa n waha pe ye mii syi dyaŋ, pe -sẽ
ke kai- pãã naa n yi ke syi.
37 Le wãjaa wĩĩ n pe nawee- fe gbe ga ta
tɛr, pe n sya nii le pãã ma yee: «Nkãy byɛ u
n pye, ke yõ cĩĩnde. U nditẽy ta pe n luhu,
ma bebe bya ta pe n pãã.»

8

Yesu nawee- nyersĩĩ yẽ woo tahar ne
(Mat 15.32-39)

1 Too plii na, nabuar maha ba te ya wãã
ba ta. Ngaa sẽ pye pe nawee- ye pe n ga
di ye. Yesu n u kãnyãrwai yee ba, maa pe
pye ma yee:
2 «Nawee- mii fɛn ta yigi, pe plii tãã
nanga pe ma ra ne, yagaa ngaa wee pe ye
pe n ga di ye.
3 N ma pe dur wãã fãã ne pe klɛ wo, pe
n gaha too wãfãy na kãnde wo. Ye sẽ yãã,
mpãy ma pe nihi, pe yir deydey ma pa.»
4 U kãnyãrwai n u yey ma yee: «Dragba
nge syi laam wo, waa dir yãã na pe kẽ pe
n di?»
5 Yesu n pe yey ma yee: «Bur nii te ma
ye ye?» Pe n yee wãy kuasĩĩ.
6 Loo na, Yesu n pe nabuar ta pe n tege
nii kãntraha na. U n te bur kuasĩĩ gbe, ma
Yãhã pye ma yee: «Ma syaha kẽ.» U n te
bur la cɛr, ma te wãã u kãnyãrwai kẽ, pe
te la klaha pe nabuar kẽ; u kãnyãrwai n te
la.
7 Fuabir raa maha pye pe ye. Yesu n
maha syaha wãã Yãhã kẽ, ma u kãnyãrwai
ta pe n maha te fuabir la.
8 Pe byɛ n di, ma di yai. Tii pe di yaha,
pe n te gbe tɛr takũyĩhĩ kuasĩĩ.
9 Nawee- mpãy pe pye ke fla na, pe ba
nawee- nyersĩĩ kua.
Loo kur ye, Yesu n kãnde wãã pe kẽ,
10 ma dugu dye ke salangbãŋ wo u
kãnyãrwai ne, ma ka Dalameta kãntraha
na.

Yesu laanwɔ wĩĩ wãpyeŋ sye Farisyẽ ye kẽ
(Mat 16.1-4)

11 Loo kur ye, Farisyẽ ye n pa Yesu fla na.
Pe n yee, poo ga u le namihi wo, ma u pye
u laanwɔ wĩĩ laa pye, poo n waha cã Yãhã
kẽ ke fãnga wãã u kẽ.
12 Yesu n wũũ tege u ya laam wo ma
yee: «Nwa ta yagaafa n kɛ pe laanwɔ wĩĩ
yãã? Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye, poo gɛ saa
laanwɔ wĩĩ laa gɛ yãã yĩnde ne ye.»
13 Loo kur ye u n tɛr pe yaha, maa dugu
dye ke salangbãŋ wo, ma tɛr ke langbãŋ
kũndi ngaa ye.

Yoo wĩĩ ma mii ncasur wãŋ ter syi dyaŋ?
(Mat 16.5-12)

14 Koo per na, pe kãnyãrwai ba faha pe
sẽ bur gbe yigi pe ya ne ye. Bur neŋ ya kẽ
ke pye pe ye ke salangbãŋ wo.
15 Yesu n ba pe pye ma yee: «-Ye yii le
yaha, -tee yii yigi Farisyẽ ye ne, tesẽ Yɛrɔte
ne! Pe wĩĩ ma mii ncasur wãŋ syi dyaŋ.»
16 Pe kãnyãrwai n nii pe ya yey ma yee:
«Too sẽ bur gbe ye, loo la u n nii n pãã ke
syi.»
17 Yesu n pe laam wũhũ cã, ma pe yey:
«Nwa ta ye n yee, bur kẽ te wee wo ye ye,
koo syi kẽ? Ye kacãn fĩhĩ kloŋ. Ye sẽ laa
war wa ye. Ye laam yãã waha tɛr?
18 Yĩmpɛ ne ye ye, ye sẽ n yãŋ la?
Ndityuhu ne ye ye, ye sẽ n luhu la? Ye laam
yãã faha wa?
19 Tẽ ba te bur bua la cɛr wãã pe naam
nyersĩĩ yĩĩbua kẽ, takũyĩhĩ nii ye ba gbe te
bur gbɛr ne, pe ba tii di yaha?» Pe n yee
takũyĩhĩ sẽnsye syãŋ.
20 Yesu n maha pe yey ma yee: «Tẽ ba te
bur kuasĩĩ la cɛr wãã pe nawee- nyersĩĩ kẽ,
takũyĩhĩ nii tee ba gbe te bur gbɛr ne, pe
ba tii di yaha?» Pe n yee takũyĩhĩ kuasĩĩ.
21 Yesu n pe pye loo na ma yee: «Ke n ta
ye sẽ le war wa ma yee, bur wĩĩ sẽ ne tẽ
naa n pãã ye?»

Yesu fũũ naa waa jaa Gbesyata wo

22 Loo kur ye, pe n ka Gbesyata wo.
Nawee- n pa fũũ naa waa ne Yesu fla na,
maa u nar u tɛ u fũũ naa na, u u jaa.
23 Yesu n u fũũ yigi koho na, ma yi u ne le
klo kãnkãy na, ma ga yẽsyõr tu woo u fũũ
yĩmpɛ na, ma kluɛ taha u na, ma u yey:
«Ma waha ngaa yãã la?»
24 U fũũ n yĩmpɛ tẽŋ wãã ma yee: «N
nawee- yãã, n pe yãã katyir dyaŋ te n yãr.»

25 Yesu n maha kluɛ taha u dya yĩmpɛ
na, u n yãŋ wãã u yahasee ye temm. U ba
jaa wa, ma waha wãn byɛ yãã naa n tãŋ
gbɛgbɛ.
26 Loo na, Yesu n kãnde wãã u kẽ u tɛr u
kaha wo, ma -sẽ u pye ma yee, tuu ma syi
ka le klo wo ye.

Yoo kẽ Yesu ne?
(Mat 16.13-28; Luke 9.18-27)

27 Yesu n tɛr Filipe Syesarɛ kuɛ kui ye, u
kãnyãrwai ne. Kãnde wo, u n pe yey yãŋ
ma yee: «Lii gɛ nawee- pe n pãã ra wĩĩ na?»
28 Pe n yee: «Mpãy n yee, a Nsãn nawee-
tããfua kẽ ma ne. Mpãy maha n yee, a faale
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Yeli kẽ ma ne, mpãy
maha ma pe n yee, a faale Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfua waa kẽ ma ne.»
29 U n dur yagaa, ma pe yey ma yee: «Ah
yii, ye yee yoo kẽ ra ne?» Pyar n u yɛ̃ sya
ma yee: «Mboo kẽ u Yãhã Yĩndefua Crise.»
30 Yesu n le pãã waha pe ye ma yee, pe
ma syi pe le tɔ̃r waa ye ye.
31 Loo kur ye, Yesu n yir, ma nii u
kãnyãrwai pye ma yee: «U Nawee Puee
yai u fãy gboho. Pe Yiifee- wãlɛ ga ba u
wĩĩ sye, pe Yãhã yũndefa yĩŋfa ne, tesẽ pe
Yãhã kaiyarfa ne. Pe ga ba ta gɛ ta pe n u
boo. Plii tãã kur ye, u ga yir gbã wo u dur
ba yrãŋ na gbaafa ye.»
32 Yesu naa ke kai- gbɛgbɛ pãã pe ye.
Pyar n u yee ga kãnkãy na, maa nii le kuãn
u ye.
33 Yesu n dur, ma u kãnyãrwai yãŋ klaha,
ma sã Pyar na ma yee: «Yũhũ kãã ra tãy
Setane nwo! Ma sẽ Yãhã wũhũ cã ye, ma
laam ga nawee kacãn ter ya ne.»
34 Loo na, Yesu n pe nabuar yee ba u
kãnyãrwai ne, maa pe yar ma yee: «Wii
ma yee woo ga naa n yãr ta kãnde wo, u
u laam wũhũ ta yaha, tuu u ya gbihi, u ma
sya ga ba gbãpee ku ra wĩĩ na. Wii ma loo
sya, u naa ta kãnde yãr.
35 Ye sẽ yãã, wii tuu u ya yĩŋ kɛ ma suhu
driyɛ̃ wãn ne, woofua ga ba too byɛ kɛ laa.
Wii tuu -sẽ ga le sya, u u yĩŋ kɛ laa ma
suhu driyɛ̃ wãn ne, ta wĩĩ na tesẽ le Yãhã
kapãyĩĩ wĩĩ ne, woofua kẽ tuu cã ga ba too
nde byɛ yãã.
36 Mboo nawee, taa ga driyɛ̃ wãn byɛ yãã
tãŋ, ma'a yee ma sẽ ba ma yĩŋ yãã Yãhã ye
ye, le wãyĩĩ -sẽ ma na taa yãã?
37 Koo kla ma na, nawee tuu ga ba waha
kẽ tuu u ya yĩŋ yãã Yãhã tãy?
38 Ye sẽ yãã, yagaafa Yãhã kãnde miy
yaha, ma nii kapee- pye. Wii ma yee fyar
woo yigi pe yĩnde na, ndoo wĩĩ na tesẽ
ra kaplãŋ wĩĩ ne, u wĩĩ bya ga ba fyar
yigi ndoo u Nawee Puee kẽ, yaliile n n pai
dur ba ra Tuhufua Yãhã nayɔ̃r ne tesẽ pe
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛyɔ̃m ne.»

9

1 Yesu n maha pe yar taha ma yee: «Ta
n cĩĩnde nde pãã ye ye: Nawee- mpãy ma
ye laam wo, pe saa ku mii pe sẽ Yãhã Yai
yãã ke pa fãnga ne ye.»

Kãnyãrwai tãã mpãy Yesu yãhãyĩŋ
nayɔ̃r yãã
(Mat 17.1-13; Luke 9.28-36)

2 Plii kuay kur ye, Yesu n Pyar yigi taha
u ya na, Syake ne, Nsãn ne, ma ka pe ne
yãnjruhu gaa yĩŋ na, poo pe ya ya.
Yesu n wã klaha pe yĩnde na.
3 U nayrɛ n nii n yɛhɛ palpal, kacãn gɛ
sẽ pye ye, ma maha flege, waa sẽ ke syi
wãflege ter syi yãã yãã ye.
4 Pe n faale wãlɛ Yeli yãã tesẽ Musa ne,
pe ya kai na. Pe ba fe gbe yi, ma nii n pãã
Yesu ne.
5 Pyar n Yesu pye ma yee: «Wo Yĩŋfua,
wo niisaha sroŋ yɔ̃ nwo wo! Waa kajar tãã
gbã, neŋ ma wãŋ, neŋ Musa wãŋ, neŋ nge
Yeli wãŋ.»
6 Pe ba fya yigi nii, woo tesẽ pe
kãnyãrwai syãm mii ne, koo kẽ tuu ga lii
pãã u sẽ cã ye.
7 Yãhãsyɔ̃r raa n yi, ma yĩm paha tã pe
byɛ na. Yãhã yĩmbui n yir te yãhãsyɔ̃r
laam wo ma yee: «Ta Dya kẽ nwo ne, u
ntãŋ dye gboho ra tãy, -ye naa n luhu u
ye!»
8 Le yalebya wo, pe kãnyãrwai n yãŋ
klaha pe ya tãy, pe sẽ maha waa yãã
nantãŋ ye. Yesu ya u pye pe ne.
9 Pe naa ke yãŋ tege yaliile wo, Yesu n
pe pye ma yee: «Tee lii yãã, ya'a syi le tɔ̃r
waa ye ye, mii u Nawee Puee sẽ ba ku, ma
yir wa gbã wo, ma pa gbaafa ye ye.»
10 Pe n le sya, ma -sẽ nii pe ya yey ma
yee: «Nwa syi wãyir wĩĩ ne gbã wo?»
11 Pe kãnyãrwai n Yesu yey ma yee:
«Nwa ta pe Yãhã kaiyarfa n yee, a Yeli
woo tuu ga cãã pa u Yãhã Yĩndefua Crise
yaha?»
12 U n pe yar ma yee: «Cĩĩnde ne, Yeli
woo tuu ga cãã pa, u ba ke kai- byɛ gbihi ta.
Nwa le n -sẽ yrũhũ ta ke Yãhã sabangbãŋ
wo ma yee, a u Nawee Puee ga ba wãfãy
yãã gboho tɛr, u wĩĩ le maha ba fũhũ
nawee- ye?
13 Ta n le pãã ye ye, Yeli* -sẽ pa kãã wa,
pe nawee- n ba u nar- pe laam wãnar-, mii
le ba yrũhũ yar yaha ke Yãhã sabangbãŋ
wo mii syi dyaŋ.»

Yesu sãndũpee kar tege kãã kicar waa
yĩŋ na
(Mat 17.14-21; Luke 9.37-43a)

* **9:13 9.13** Nsãn nawee- tããfua wĩĩ kẽ tesẽ u wãboo wĩĩ ne, Yesu tuu tɔ̃r.

14 Yesu n yir u kãnyãrwai tãã mii ne,
ma n pai u kãnyãrwai mii fla na. Mpãy
pe ba kuee, nabuar raa ba wɔ tã pe na.
Yãhã kaiyarfa pye, pe naa kaplãŋ tyĩn pe
kãnyãrwai ne.
15 Pe nawee- pe Yesu yãã, le n pe fe gbe,
pe n fã ga u wãã syaha ne.
16 Yesu n u kãnyãrwai yey: «Lii ne tee n
tyĩn pe ne?»
17 Dya waa n kuee pe nabuar laam wo,
ma u yɛ̃ sya ma yee: «Yĩŋfua, n pa ra dya
ne ma fla na, sãndũpee waa ma tuu sye u
na u sẽ waha n pãã ye.
18 Teelii teelii u sãndũpee ma u kicar
yigi, u ga u gbe miy kãntraha na, u n naa
yɛ̃syɔ̃play yi, tuu naa nkãhã gbã, u kadye
ke sɛr tã nii. N ma kãnyãrwai nar pe u
sãndũpee kar kãã u yĩŋ na, pe sẽ waha yia
ye.»
19 Yesu n kuãn pe na, ma yee: «Yii poo
na, laanyɔ̃m wee ye ye ye, ye sẽ ra ta ye
Yatɛr ye! Ye yee la n kuee ye wãwlaha
na yalebyɛ? Ye yee la n naa n fãy ye ne
yalebyɛ? -Ye pa ra kẽ u kicar ne.» Pe n pa
u ne u kẽ.
20 U kicar tuu kãhã Yesu yãã, u sãndũpee
n ta tɛr u kicar sege gbe fãnga ne. U
n too, ma nii kloŋ n klaha kãntraha na,
yɛ̃syɔ̃play ne u yɛ̃ na.
21 Yesu n u tuhufua yey: «Le yale dey la u
na?» U tuhufua n yee: «Ãwã, u sãndũpee
u gbe u kicar cãã na, ma sya ba waa yagaa
na.
22 U sãndũpee ne u tra le wãã naa laam
wo loho ne, ma ga u boo. Ma'a ga waha
laa pye, ma wo fɛn di, ma fĩhĩ yɔ̃ wo na!»
23 Yesu n u pye ma yee: «Ma sẽ yee la, a
n ma ga waha laa pye? Wii woo u ra ta u
Yatɛr, kai laa sẽ wee le ga waha u yia ye.»
24 U kicar tuhufua n ta tɛr tẽ sya ma yee:
«N ma ta ra Yatɛr. Koho le ra ye, ta n ma
sroŋ ta ra Yatɛr.»
25 Yesu n yãã te nabuar n pai pe fla na,
u n sã u sãndũpee na ma yee: «Mboo
sãndũpee wii raa kicar yɛ̃ pua n tã, ma
u ndityuhu mar n tã, tege kãã kicar nwo
yĩŋ na! Ma'a syi maha dugu yãã u yĩŋ na
ye!»
26 U sãndũpee n kui, ma u kicar yɛhɛ
fãnga ne, ma tege kãã u yĩŋ na. U kicar n
sãy nii nakugu wãŋ syi. Pe nawee- busãã
n sya yee u ku.
27 Yesu n u yigi koho na, ma u ta u n yir,
ma tãhã yɛr ncaha ye.
28 Yesu tuu ba dye kaha wo, u kãnyãrwai
n u yee kãnkãy na, ma u yey ma yee: «Nwa
ta wo sẽ ba waha u sãndũpee kar tege kãã
ye?»
29 Yesu n pe yar ma yee: «Sãndũpee nwo
syi waha kar tege n kãã Yãhã wãnar ya
ne.»

Yesu kãnyãrwai sẽ u kai- war ye
(Mat 17.22-23; 18.1-5; Luke 9.43-50)

30 Yesu tesẽ u kãnyãrwai ne pe n tɛr ke
fla yaha, ma dye yi tɛr Galɛlɛ kãntraha wo.
U sẽ naa n traha nawee- pe cã u ma teelii
wo ye,
31 u naa u kãnyãrwai klaha, koo kẽ. U
naa pe yar ma naa n yee: «Pe ga ba u
Nawee Puee yi u napĩĩ- kẽ, pe n u boo. U
gbã plii tãã wuhu, u ga yir gbã wo u pa
gbaafa ye.»
32 U kãnyãrwai sẽ naa kaplãŋ ngĩĩ
yĩntaha cã u ne ye, ma -sẽ ba fya, pe sẽ
ba u yey laa ne ye.
33 Loo kur ye, pe n ga dye Kapornu wo.
Yaliile Yesu tuu pye kaha laam wo, u n u
kãnyãrwai yey ma yee: «Ye naa lii pãã
kãnde wo?»
34 Pe n yaha le. Kãnde wo, pe tee naa pe
ya kɛ, ma naa n yee poo laam wo yoo ma
yĩŋ na?
35 Yesu n tege nii, ma u kãnyãrwai
sẽnsye syãm yee, maa pe yar ma yee: «Wii
ma yee woo ga yĩŋ yãã, woofua u naa n
nii ye byɛ kur ye, -tuu maha nii ye byɛ
tẽntẽle!»
36 Loo na, u n kicaalaale gbe ta pe
yahasee ye, ma le gbe yigi u kluɛ wo ma
yee:
37 «Wii ma kicaabir mii syi waa gbihi yigi
ta myaha na, ndoo gɛ kẽ tuu gbihi yigi. Wii
ma -sẽ ra gbihi yigi, ndoo ya sẽ kẽ u gbihi
yigi ye. Yãhã gɛ kẽ tuu gbihi yigi, koo gii
ke ra lɛhɛ wãã.»
38 Loo kur ye, Nsãn n Yesu pye ma yee:
«Wo Yĩŋfua, wo dya waa yãã tuu sãndãpee
kar tege naa n kãã nawee- yĩŋ na ma
myaha ne. Wo n ba yee, u wee wo ne ye,
ma u kar tã.»
39 Yesu n u pye ma yee: «Ya'a n sye u na
ye, wii tuu laanwɔ wĩĩ pye ra myaha ne,
woofua saha ta tɛr dur u wãpee pãã ra wĩĩ
na ye.
40 Wii ma yee u sẽ wo laha ye, u ma wo
ne.
41 Wii ma yee ye ma u Yãhã Yĩndefua
Crise nna, ma sekuyĩĩ nen wãã ye kẽ loho
ne u myaha na ye n wɔ, ta n le pãã ye ye
cĩĩnde, ufua ga ba kayũhũ yãã Yãhã ye.»

Kapee- wãpyeŋ le lii kua?
(Mat 18.6-9; Luke 17.1-2)

42 Yesu n maha yee: «Mpãy pe ma pra
kicar wãŋ syi, ma ra ta pe Yatɛr, wii ma
poo nen waa ta u n yi kãã ra kãnde wo,
le ga pee woofua na. Pe ma sya cãã
ntẽmbangbãŋ pua u yĩntyigi na, ma u gbe
miy le wãã langbãŋ wo, u sẽ yãã loo kapee
nde yãã pye ye, ke puar u na.
43-44 Le ma pye ma koho ma le kapee-
wãpyeŋ wo, cãã ke cɛr kãã. Ma cĩĩnde yrã
yãã koho neŋ ne, koo puar ma kuee ma

kluɛ sĩĩ ne, taa ba ka naa fla laam wo, naa gii wãfegeyãã wee ke na ye.
45-46 Le ma pye ma troho ma le kapee-wãpyeŋ wo, cãã ke cɛr kãã. Ma cĩĩnde yrã yãã troho neŋ ne, koo puar ma kuee ma trɛ sĩĩ ne, pe n ba ma gbe miy le wãã naa fla laam wo, naa gii wãfegeyãã wee ke na ye.
47 Le ma pye ma yĩnde ma le kapee-wãpyeŋ wo, le loho yi. Ma cĩĩnde yrã yãã yĩnde nen ne, koo puar ma kuee ma yĩmpɛ syãŋ ne, pe n ba ma gbe miy le wãã naa fla wo, naa gii wãfegeyãã wee ke na ye.
48 Koo fla wo, fyãr rii te nawee kadye kaa yalebyɛ, te sẽ n ku ye; ke naa sẽ maha fege n yãã ye.
49 Tetege n le diŋ wo, ke diŋ n gbihi ta Yãhã kẽ. Koo syi, nawee bya yai u dye wãfãy naa wo, u gbihi ta Yãhã kẽ.
50 Tetege ma kayũhũ. Ke ma -sẽ sar, le kua. Waa saha ke ta ke n dur naa n tãy ye. Ye yai ye tetege le ye laam wo, -tee naa n nii yrĩŋ ne yii ne!»

10

Nawee ga waha u ya koho cɔɔ sye la?
(Mat 19.1-12; Luke 16.18)

1 Yesu tesẽ u kãnyãrwai ne, pe n tɛr ke fla yaha, ma ka Yudɛ kuɛ ye, ma maha ka Yurdane lafeŋ kũndi ngaa ye. Nabuar n maha pe ya wãã ba ta u tãy, u n nii pe klaha peplii wãŋ syi dyaŋ.
2 Farisyɛ̃ mpãy n yũhũ crã u na, ma yee poo ga u le namihi wo, ma u yey ma yee: «Ma laam wo, nawee ga waha u cɔɔ sye la?»
3 Yesu n pe yɛ̃ sya kayey laa ne ma yee: «Wo faale wãdyaha Musa bii kãnde lii yar le wĩĩ na?»
4 Pe n yee, a Musa yee ma cãã saba yrũhũ wãã ma cɔɔ kẽ, taa cã ba u sye.
5 Loo na Yesu n pe pye ma yee: «Ye laam waha, koo syi kẽ u n bii loo kãnde nde yrũhũ yar ye na.
6 Ke kai- fegbecãã na, Yãhã bii wãn byɛ pye, ma nawee tãhã, naa tesẽ cɔɔ ne.
7 Le ma le yrũhũ Yãhã sabangbãŋ wo ma yee: ‹Koo syi kẽ, naa ricar koho ma ba dye, u n cɔɔ sya, u ga u ya yɛ̃ yi kãã u seefa tãy,
8 u ke wãã le u cɔɔ wãŋ ne, pe n nii pe ya ne.› »

Yesu n pe yar taha ma yee: «Loo na, pe wee syãm nantãŋ ye, pe ma mii nawee nen ya yagaa.
9 Yãhã ke tii gbra te ya na, nawee ma syi u te cããŋ te ya na ye.»
10 Yaliile Yesu loo pãã wa, u n dye u kãnyãrwai ne kaha laam wo. Pe kãnyãrwai n maha u gbihi yey le ne.
11 U n pe pye ma yee: «Naa wii ma u ya koho cɔɔ sye, ma cɔɔ waa gbe, u cayɔr pye, u kapee pye u cɔɔ na wii tuu sye.
12 Cɔɔ bya ma u puai sye, ma ga naa waa gbe, u cayɔr pye, u kapee pye u puai na wii tuu sye.»

Yesu kaa taha kicaabir na
(Mat 19.13-15; Luke 18.15-17)

13 Nawee- n pa kicaabir ne Yesu fla na, tuu koho taha pe na, u Yãhã nar pe wĩĩ na. Pe kãnyãrwai n kuãn pe na.
14 Yesu tuu nde yãã, le n fyar yigi u kẽ. U n u kãnyãrwai pye ma yee: «Ye tyii pe kicaabir na, pe n pa ra ye! Ya’a n sye pe na ye! Ye sẽ yãã, mpãy pe ma pra poo wãŋ syi dyaŋ, Yãhã Yai ma poo wãŋ.
15 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: Wii ma yee u sẽ Yãhã Yai wĩĩ sya yigi yaha u laam wo kicar wãŋ syi dyaŋ ye, woofua saa dye yãã Yãhã Yai wo ye.»
16 Loo na, u n pe kicaabir gbe yigi u kluɛ wo, ma koho taha pe byɛ na, ma Yãhã nar pe wĩĩ na.

Nangbãm ga waha dye la Yãhã Yai wo?
(Mat 19.16-30; Luke 18.18-30)

17 Yesu n ba kãnde sya wa u kãnyãrwai ne, ma n tɛr. Dya waa n fã ba, maa kãnklũy gbãã u yahasee ye, ma u yey ma yee: «Yĩnfuayõ, n ga waha lii pye n cĩĩnde yrã yãã, lii wãkuayãã wee le na ye?»
18 Yesu n u pye ma yee: «Nwa ta ma n yee n yõ? Waa sẽ yõ mii Yãhã ya sẽ kẽ ye.
19 Ma sẽ Yãhã kãnde kataŋ wũhũ cã la, nkãy ke yar yaha ma yee: ‹Ma’a syi ma cayɔr le ye; ma’a syi ma nawee boo ye, ma’a syi ma yuhu ye; ma’a syi ma kawar fua ye; ma’a syi ma dugu waa na ye; naa ma tuhufua gboho, ma nahafua ne!› »
20 U dya n u pye ma yee: «Yĩnfua, ta ricar wo n koo ngĩĩ byɛ yigi, ma sya ba waa yagaa na.»
21 Yesu n u yãŋ, u wĩĩ n tãy u ye, u n u pye ma yee: «Katɛ nen laa kuee ma ye: Ka, maa ma koho wãn byɛ par tãŋ, -taa pe war byɛ wãã tãŋ nawãm kẽ! Loo na, ma -sẽ ga ba nii nangbãŋ Yãhã ye. -Taa pa, ma ba taha ra na!»
22 Kaplãŋ ngĩĩ sẽ tãy u dya ye ye, u n tɛr. U laam ba wlãhã, u tee pye nangbãŋ.
23 Yesu n u kãnyãrwai yãŋ klaha, ma pe pye ma yee: «Nangbãm wãdye wĩĩ Yãhã Yai wo, le war!»
24 Kaplãŋ ngĩĩ n pe kãnyãrwai fe gbe. Yesu n maha pe yar ma yee: «Cĩĩfa, Yãhã Yai wãdye wĩĩ sroŋ war mpãy ye pe pe koho taha yaha wale na!
25 Yũhũmii wãdyeyitɛr mensãn wihi ne, le ma fãhãfãhã ma tɛr nangbãm wãdyeyaha Yãhã Yai wo.»
26 Kaplãŋ ngĩĩ n maha pe kãnyãrwai laam wɔ ma ga ta tɛr. Pe n nii pe ya yey,

a nangbãm ma yee pe saa waha pe yĩy yi
yaha ye, yoo syi -sẽ ma u ga waha u yĩŋ yi
yaha?
27 Yesu n pe yãŋ ma pe pye ma yee: «Kai
laa ne le nawee yia, n sẽ yee Yãhã ye. Ye
sẽ yãã, Yãhã koo n yia kai- byɛ na.»
28 Pyar n nii u pye ma yee: «Yĩŋfua, yãŋ,
wo tɛr wo kãnkai- byɛ yaha, ma taha ma
na.»
29 Yesu n yee: «Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye:
Wii ma tɛr u kaha yaha, tesẽ u nampyesey
ne, u nahafua ne, u tuhufua ne, u pii ne,
u tar ne, ta wĩĩ na tesẽ le Yãhã kapãyĩĩ wĩĩ
ne,
30 u ga too syi flɛ gbeebua yãã kãntraha
nge na. U ga klɛ yãã, tesẽ nampyesey ne,
nahafa ne, kicar ne, tar ne, wãfãy bya ne
ta wĩĩ na. Sukũhũ gaa laam wo u ga cĩĩnde
yrã yãã, lii wãkuayãã wee le na ye.
31 Mpãy pe ma yahasee ye yagaa, poo
fãnga ga ba nii kur ye, mpãy pe -sẽ ma
kur ye yagaa, poo ga ba yahasee yãã.»

Yesu tɛhɛ tãã wuhu tuu nii u wãku wĩĩ pãã u wãyir wĩĩ ne
(Mat 20.17-28; Luke 18.31-34)

32 Yesu tesẽ kãnyãrwai mpãy ne, pe
ba kãnde sya yagaa, ma dugu naa n tɛr
Yurusalɛm wo. Yesu naa n yãr pe yahasee
ye, pe ba fya. Yesu n maha u kãnyãrwai
sẽnsye syãm cɛr yi, maa nii kai- tɔ̃r pe ye,
kai- nkãy ke ga ba u dye ke yagaa nge na.
33 U n pe pye ma yee: «-Ye yãŋ, Yu-
rusalɛm kẽ too dugu n gaha. U Nawee Puee
ga ba yi pe Yãhã yũndefa yĩŋfa kẽ tesẽ pe
Yãhã kaiyarfa ne. Pe ga yɛr u wãboo wĩĩ
na, pe u wãã mpãy kẽ pe sẽ cĩĩnde Yãhã cã
ye.
34 Poo pe ba naa u lɛr, pe yɛ̃syɔ̃r tu naa
n woo u na, pe naa u gbã sãngblã ne, pe
ba u boo. Plii tãã kur ye, u ga yir gbã wo,
u pa gbaafa ye.»
35 Loo na, Sewede pii n pa Yesu tãy, Syake
tesẽ Nsãn ne, ma ba u pye ma yee: «Wo
Yĩŋfua, waa ma nar kai laa ne, ma'a le pye
wo kẽ le ga tãy wo ye.»
36 Yesu n pe yey ma yee: «Ye yee n nwa
pye ye kẽ?»
37 Pe n yee: «Ma'a ba nii kai- byɛ yĩŋ na
ma nayɔ̃r fla wo, tyii wo n nii nen nwo ma
kãndigi koho kuɛ ye, nen nwo ma kãmaŋ
koho kuɛ ye.»
38 Yesu n pe pye ma yee: «Tee lii nar ye
sẽ le cã ye. Wãfãy tii tẽ n pai sya, yaa waha
te sya la laa, yaa waha wãfãy wãtãã nge
sya la, kii tẽ n pai tãã?» Pe n yee poo ga
waha yia.
39 Yesu n pe pye ma yee: «Cĩĩnde ne, yaa
ra wãfãy syi sya, tee maha ra wãfãy wãtãã
syi yãã.
40 Ma -sẽ yee mpãy pe ga ba nii ra
kãndigi koho kuɛ ye, ta kãmaŋ koho kuɛ
ne, n saha poofa yãŋ yi ye. Too niisar gbihi
ta mpãy kẽ poo niisar ne te ne.»
41 Pe kãnyãrwai sẽnsye mii pe le luhu,
pe laam n war Syake ye ne Nsãn ne.
42 Yesu n pe byɛ yee ba, maa pe yar ma
yee: «Ye cã mpãy pe ma kãntrɛ kui yĩŋfa,
pe nawee- nar-, tesẽ pe nangbãm bya maha
pe fãnga yar pe na.
43 Le sẽ -sẽ wee ke syi ye ne ye. Wii ma
yee u ga yĩŋ yãã ye laam wo, woofua yai u
nii ye byɛ tẽntẽle.
44 Wii ma yee u ga yahasee fla yãã ye
laam wo, woofua yai u nii ye byɛ yãmpuai.
45 Ye sẽ yãã, u Nawee Puee sẽ pa
nangbãn yĩmbui ne ye, u pa u n pai nii
tẽntẽle nawee- byɛ ye, u u yrã wãã u ku, u
nabuar par sya, u pe yi pe kapee- wãpyeŋ
wo.»

Yesu fũũ naa Bartemi jaa
(Mat 20.29-34; Luke 18.35-43)

46 Pe naa n gaha Yurusalɛm wo, ma ga
dye Yerekɔɔ wo. Yesu ba le klo yi yaha
wa u kãnyãrwai ne, pe nabuar ne. Fũũ
naa waa -sẽ pye, tuu ba tege nii kãnde yɛ̃
na, ma naa n nar. Pe naa u yee Timɛ dya
Bartemi.
47 Tuu luhu pe yee Nasarɛtefa Yesu n pai,
u n nii n tẽ ma yee: «Dawide Dya Yesu, ta
fɛn di!»
48 Nawee- naa n kuãn u na ma yee, tuu
yaha le; u n cã maha naa n kui fãnga ne
loo na ma yee: «Dawide Dya, ta fɛn di!»
49 Yesu n luhu, ma yɛr ma yee: «-Ye u
yee ba!» Pe n u fũũ yee, ma u pye ma yee:
«Ma laam yĩn, ma yir, u ma yee».
50 U fũũ n u nayrengbãŋ miy yaha, ma
kur ye yir, ma pa Yesu ye.
51 Yesu n u yey ma yee: «Ma yee n nwa
pye ma kẽ?» U fũũ n yee: «Yĩŋfua, ta ra n
waha naa n yãŋ faale wãŋ syi.»
52 Yesu n u pye ma yee: «Naa n gaha, taa
ra ta ma Yatɛr, loo le ta ma n jaa.»
53 U yĩmpɛ n ta tɛr yãr le yalebya wo, u
n nii n taha Yesu na le kãnde wo.

11

Nawee- Yesu sey ga dye Yurusalɛm wo
(Mat 21.1-11; Luke 19.28-40; Nsãn 12.12-19)

1 Yesu tesẽ u kãnyãrwai ne, pe n ga
nɔ gbe taha Yurusalɛm wo, Gbefasyɛ tesẽ
Gbetane kusyĩmbɛhɛ kuɛ ye, yãŋ gaa tãy.
Katyir raa ter pye ke fla na, pe naa te yee
wolifyɛ katyir. Yesu n u kãnyãrwai syãm
mpãy lɛhɛ wãã yahasee ye ma yee:
2 «-Ye ka kusyĩnde ndaa wo ye yahasee
ye! Ya'a kãhã ga n dye, yaa kãnkonyainge
gaa yãã, ke pua yaha nii, waa sẽ dugu yãã
ke na ye. -Ye ke sãhã ba nwo!
3 Wii ma ye yey ma yee, nwa ye n ke
sãhã, -ye ufua pye ye yee, ke wĩĩ ma wo

Yĩŋfua na. U ma pye wa ke ne, u ga ke dur
wãã ye kẽ yagaa nge na.»
4 Pe n ka, maa kãnkonyainge gaa yãã,
ke pua yaha nii nkur ye kapahayẽ gaa na.
Pe n ke sãhã.
5 Nawee- mpãy pe pye, poo mpãy n pe
yey ma yee: «Nwa tee n pye, nwa ta ye n
ke kãnkonyainge sãhã?»
6 Yesu tuu ba pe yar lii ne, pe n le pãã pe
nawee- ye, pe n tyii pe na pe n tɛr.
7 Pe n pa ke kãnkonyainge ne Yesu kẽ,
ma pe nayrengbãy taha ta ke na, Yesu n
dugu nii te na.
8 Nabuar raa n te ya wãã Yurusalɛm
kãnde yẽ na. Pe n nii u gboho, poo busãã n
pe nayrengbãy yaha ta le kãnde wo, mpãy
n kayay ka te wan ne tar laam wo ma ba
ta le kãnde wo.
9 Mpãy pe naa n yãr Yesu yaha ye, tesẽ
mpãy ne pe naa n taha u na, pe n nii nuhu
di, ma nii le gble ma n yee:
«Ma myaha ke gboho!
Mboo wii taa n pai Yĩŋfua Yãhã myaha ne,
Yãhã ke kaa taha ma na.
10 Yãhã ke kaa taha
wo faale wãdyaha Dawide yai na,
kii ke n pai wo ye.
Nawee- byɛ pe naa Yãhã miingbãŋ gboho!»
11 Yesu n dye Yurusalɛm wo, ma ka ke
Yãhã kangbãŋ laam wo. Tuu ke yãŋ klaha
wa, u n ta tɛr ga Gbetane wo, u kãnyãrwai
sẽnsye syãm ne, yai tee ba kua kua wa.

Yesu laam war nasar nkugu katyigi gaa ne

(Mat 21.18-19)

12 Ke yĩŋsyii wo pe naa n yi Gbetane wo,
fãã n Yesu yigi.
13 U n nasar nkugu katyigi gaa yãã. Tuu
ke yãã deydey ke wan ne, u n ka, maa ke
yãŋ, ngaa ma pye ke na u tai di. Tuu yũhũ
crã ke katyigi na, u sẽ n ngaa yãã ke na mii
wan ya sẽ kẽ ye. Ke wãsa cãã sẽ ba kẽ ye.
14 Yesu n pãã ke katyigi ne ma yee: «Waa
saa ma pii yãã di nantãŋ ye.» U kãnyãrwai
n luhu ke kaplãŋ ne tuu pãã.

Yesu laam war Yiifee- ne ke Yãhã kangbãŋ wĩĩ na

(Mat 21.12-17; Luke 19.45-48; Nsãn 2.13-22)

15 Pe n ga dye Yurusalɛm wo. Yesu n
ga dye ke Yãhã kangbãŋ laam wo. Mpãy
-sẽ mii pe pye, pe naa cãã troho ke Yãhã
kangbãŋ laam wo. Yesu n pe kar yir, ma
warturfa tabal ye kuã cããr, tesẽ nasar kate
parfa kãnay ne.
16 U sẽ tyii waa na u n kapar kla gaa gbe
n tay ke Yãhã kangbãŋ laam wo ye.
17 U n pe klaha ma yee: «Le ma le yrũhũ
ta Yãhã sabangbãŋ wo ma yee, Yãhã yee:
‹Ta kangbãŋ ga nii ta seysaha
nawee- ter byɛ ye.›
Yii -sẽ ke ta yuhu- dyeniisaha.»
18 Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa pe le luhu tesẽ
pe Yãhã kaiyarfa ne, pe n nii u wãboo wĩĩ
kɛ, ma -sẽ ba fya u na. U wãklaha ter ba
naa n tãy pe nawee- byɛ ye, koo kẽ.
19 Koo per yainkɔŋ wo, Yesu n maha yi
le klo wo u kãnyãrwai ne.

Ke katyigi wĩĩ nawee klaha lii ne?

(Mat 21.20-22)

20 Koo yĩŋsyii sukũhũntãy na, Yesu tesẽ u
kãnyãrwai ne, pe n maha ba tɛr loo kãnde
nen ne, ma ke nasar nkugu yãã. Ke ba
waha tãŋ ke nnen bya ne.
21 Pyar laam n too Yesu niinge kaplãŋ na,
nkãy tuu ne pãã ke katyigi ne. U n Yesu pye
ma yee: «Yĩŋfua, yãŋ, taa ne katyigi gii sẽ
yoosẽn ne, ke nge ke waha tãŋ nii.»
22 Yesu n u kãnyãrwai yar ma yee: «-Ye
Yãhã ta ye Yatɛr!
23 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: Wii ma
Yãhã ta u Yatɛr, u ga waha yãŋ nge pye:
Yũhũ kãã, ka ma ga too dye langbãŋ laam
wo! U ma yee u sẽ laalaa gbã u laam wo
ye, ma le ga yigi ma yee le ga pye, tuu lii
pãã le -sẽ ga pye cĩĩnde u yĩnde na.
24 Koo kẽ n ga ye yar: Ya'a nii ngii ngii
nar Yãhã ye, -ye le ga yigi ye laam wo, ye
yee ye ke kla yãã wa; ke -sẽ ga wãã ye kẽ.
25 Tesẽ, ya'a yir yɛr, ma nii ye laam wũhũ
tɔ̃r Yãhã ye, waa kayaan -sẽ nde ye laam
wo, ye tyii u kapee fuɛ na ye kuãŋ ne. Ke
syi, yãhãyĩŋ na ye Tuhufua Yãhã bya -sẽ ga
ba ye kapee- gbe kãã ye yĩŋ na. [
26 Ya'a -sẽ yee, ye sẽ n tyii waa kapee- fuɛ
na ye kuãŋ ne ye, ye Tuhufua Yãhã bya sẽ
-sẽ ga ba ye kapee- gbe kãã ye yĩŋ na ye.]»

Yoo kãnde wãã Yesu kẽ u naa kai- ngĩĩ pye?

(Mat 21.23-27; Luke 20.1-8)

27 Pe n maha ba pa Yurusalɛm wo.
Yesu tuu maha ba gbey n klaha ke Yãhã
kangbãŋ laam wo, pe Yãhã yũndefa yĩŋfa
n pa maa yɛr u tãy, tesẽ pe Yãhã kaiyarfa
ne, ma suhu pe wãlɛ ne.
28 Pe n u yey ma yee: «Kai- ngĩĩ byɛ raa
n pye, ma ke pye kãnde lii na? Yoo kãnde
wãã ma kẽ ma naa ke pye?»
29 Yesu n pe yẽ sya ma yee: «Ta bya, n ga
ye yey katɛ nen laa ne; ya'a ra yar, ta bya
-sẽ ga ye yar n kai- ngĩĩ pye kãnde lii na.
30 Yoo tuu ba Nsãn lɛhɛ wãã u n ba
nawee- tãã naa n yi loho wo? Yãhã laa,
nawee-? -Ye ra yar!»
31 Pe n ga nii le klãŋ n pãã pe ya ya ma
yee: «Wa'a yee Yãhã kẽ ke ba u nɔ wãã,
u ga wo pye, a nwa wo sẽ -sẽ ba u Nsãn
kaplãŋ sya cĩĩnde ye?
32 Wo sẽ -sẽ ga waha yee nawee- me pe
ba u lɛhɛ wãã ye.» Pe ba fya pe nabuar na,
pe byɛ le sya cĩĩnde ma yee Nsãn pye Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfua.

33 Loo na, pe n ba Yesu pye ma yee, poo
cã na? Yesu n -sẽ pe pye ma yee: «Ya'a yee
ke syi, ta bya n saa ye yar n kai- ngĩĩ pye
kãnde lii na ye.»

12

Yiifee- yahaseefa wĩĩ ma kra tawarfa wĩĩ nde ne
(Mat 21.33-46; Luke 20.9-19)

1 Loo kur ye, Yesu n kakuãcran nde pãã
pe ye ma yee: «Dya waa ba defĩĩ katyir tar
le, ma te klaha tã, ma ke defĩĩ pii yĩĩtyaha
cɛr, ma dur ma te tar sẽŋsaha fla fãã. Tuu
koo pye wa, u n te tar yaha tawarfa mpãy
ye, ma tɛr yrãhã ye.
2 Te defĩĩ pii yiyale le ba nɔ, u tarfua n
kuee, ma tẽntẽle waa lɛhɛ wãã pe tawarfa
ye, u ga woo lay sya ba.
3 Pe tawarfa n ga u yigi, ma u gbã, ma u
dur wãã kãnwai ne.
4 U tarfua n dur, ma maha u tẽntẽle waa
lɛhɛ wãã pe tawarfa ye. Pe n maha ga woo
gbã yĩŋ kuɛ ye, ma dur ma u tyɛhɛ.
5 U tarfua n maha waa ter lɛhɛ wãã ke
tɛhɛ tãã wuhu na. Pe n ga woo yigi, ma
u boo. U tarfua n maha tẽntẽbir busãã nɔ
wãã koo syi. Pe tawarfa n gbãr taha mpãy
na, ma mpãy boo.
6 U tarfua dya nen waa pye, u ntãŋ ba
dye gboho u tãy. U n woo lɛhɛ wãã pe ye
kur ye ma yee: ‹Laa na, pe n gaha nagboho
ta woo na.›
7 Pe tawarfa n ga pe ya pye ma yee: ‹Wii
tuu ga ba nii tarfua, woo kẽ nwo. -Too u
boo, te wãn byɛ n ba nii wo wãn!›
8 Pe n u dya yigi, ma u boo, ma u nakugu
gbe miy yi wãã te defĩĩ tar nkur ye.»
9 Yesu n pe nawee- yey ma yee: «Yagaa,
u tarfua ga lii pye? U ga ba pa, u ba
pe tawarfa mii boo kãã, tuu te tar yaha
nawee- mpãy ye.
10 N cã ye kapãn nde yãã kal Yãhã
sabangbãŋ wo, lii le n yee:
‹Ntẽmblaha gii nwonfããfa pe ba sye yaha,
koo ntẽmblaha kẽ ke dur yĩŋ yãã
ke nwoŋ wãfãã wo.
11 Yãhã ke lii pye, loo ne nde.
Laanwɔ wĩĩ ne too n yãã yĩnde ne.› »
12 Pe Yiifee- yahaseefa pe yãã Yesu tuu
kakuãcran nde pãã wãã pe kẽ, pe n nii u
yigisaha kɛ, ma -sẽ ba fya pe nabuar na.
Pe n tyii u na ma tɛr.

Nawee yai la kufar wãdãã ne?
(Mat 22.15-22; Luke 20.20-26)

13 Loo kur ye, pe Yiifee- yahaseefa n ga
Farisyẽ mpãy nɔ wãã Yesu ye, tesẽ Yɛrɔte
nawee- mpãy ne ma yee, pe ba u plaha yigi
kayey laa ne.
14 Pe n pa, maa Yesu pye ma yee:
«Yĩŋfua, wo cã ma cĩĩnde ya pãã. Ma sẽ
n fya nawee yĩnde na ye. Nawee ma sya
nii mii syi dyaŋ, le sẽ kai kua ma ye ye.
Ma nawee- klaha cĩĩnde ya ne Yãhã kãnde
wãyãr wĩĩ na. Wo yar nde ne: Wo kãnde
na, wo yai la kufar wãwãã ne fãngafa byɛ
yĩŋfua kẽ laa, wo sẽ yai te wãwãã ne u kẽ
ye? Wo naa re wãã laa, wa'a syi naa re
wãã ye?»
15 Yesu -sẽ ba cã pe sẽ laha u ye ye. U n
pe pye ma yee: «Nwa ta ye n ta wãleŋ kɛ
namihi wo? -Ye ga pa ra kẽ ntẽn war waa
ne ta n ba yãŋ!»
16 Pe n ga pa ntẽn war waa ne. Yesu n
pe yey ma yee: «Yoo yirfua pe pye ta u na
nwo, u myaha ne?» Pe n yee, a u fãngafa
byɛ yĩŋfua yirfua kẽ u myaha ne.
17 Loo na, Yesu n pe pye ma yee: «Ah -
ye naa u fãngafa byɛ yĩŋfua dãã u myaha
wãn ne, -tee naa Yãhã dãã ke myaha wãn
ne!» Yesu kapãn nde n pe laam wɔ.

Mpãy pe ku wa pe ga ba yir gbã wo
(Mat 22.23-33; Luke 20.27-40)

18 Yiifee- yahaseefa mpãy pe naa n yee
Sadusyẽ, pe n pa Yesu fla na. Poo me pe
n yee, a mpãy pe ku wa, pe saa ba yir gbã
wo ye.
19 Pe n Yesu yey ma yee: «Yĩŋfua, wo
faale wãdyaha Musa bii kãnde laa yar wo
na, le nde: ‹Naa ma pye cĩĩfua ne, ma ba
ku u cɔɔ yaha, kicar sẽ kẽ u ye ye, u cĩĩfua
yai u u calangusya gbe, pe n kicar see u
lɛfua kẽ, wii tuu ku.›
20 Ãhã, dya waa -sẽ pye, cĩĩfa kuay ne. U
dya n ba cɔɔ sya, ma ku u yaha, puee sẽ kẽ
ye.
21 U taha n u calangusya gbe, ma ba ku
u yaha, puee sẽ maha kẽ. U taha n u gbe,
loo katɛ nen ya.
22 Koo syi ya, koo syi ya, poo kuasĩĩ byɛ
n u cɔɔ yãã cã cɔɔ, pe sẽ -sẽ puee yãã see
u na ye. Loo kur ye, u cɔɔ n ba ku u ya
ndoŋ.
23 Mpãy pe ku wa, pe ma ba yir gbã wo
per gii, u cɔɔ ga ba nii yoo wũũ pe laam
wo? Poo kuasĩĩ byɛ sẽ u yãã cã la cɔɔ?»
24 Yesu n pe yẽ sya ma yee: «Ye plaha loo
nde ne ma yee, a mpãy pe ku wa, pe saa
ba yir gbã wo ye. Ye sẽ Yãhã sabangbãŋ
wũhũ cã ye, ye sẽ maha Yãhã fãnga cã ye,
koo kẽ.
25 Ye sẽ yãã, mpãy pe ku wa, pe ma ba
yir gbã wo, pe ga nii mii yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
wãŋ syi dyaŋ yãhãyĩŋ na. Naam tesẽ ca
ne, pe saa ba naa pe ya gbe ye.
26 -Ye yãŋ, Musa lii yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo nakur wãyir wĩĩ na gbã wo,
-ye ye laam too le na! U yee Yãhã yĩmbui
yi le ngur wambule fla na, ma u pye ma

yee: ‹Ndoo tẽ ma Yãhã Brama* ye, Yisyake ne, Dyakuba ne.› »
27 Loo na, Yesu n pe yar laha ma yee: «Mpãy pe ku, pe ma yrãŋ Yãhã yĩnde na. Yii tee n yee nakur saa ba yir gbã wo ye, ye sroŋ plaha loo nde ne.»

Yãhã kãnde kataŋ wo, lii loo le ma yĩŋ?
(Mat 22.34-40; Luke 10.25-28)

28 Yãhã kaiyarfua waa ba luhu ke kaplãŋ ne pe Sadusyɛ̃ pe naa n tyĩn Yesu ne. Tuu yãã Yesu pe Sadusyɛ̃ yɛ̃ sya ma pe gbihi yar cĩĩnde ne, u n yũhũ crã u na, ma u yey ma yee: «Yãhã kãnde kataŋ wo, lii loo le ma yĩŋ?»
29 Yesu n u yɛ̃ sya ma yee: «Yãhã kãnde kataŋ wo, lii le ma yĩŋ, loo ne nde: ‹Yiisrɛfa, -ye naa n luhu! Yãhã neŋ ya ke ma, Yãhã gii ke ma wo Yĩŋfua.›
30 Tesẽ: ‹Ta, ma Yĩŋfua Yãhã wĩĩ n naa n tãy ma ye, le tɛr wãn byɛ yaha, le gboho tãŋ ma laam byɛ wo, le nii tãŋ ma yrã byɛ na, ma kacãn byɛ n pye tãŋ loo na, ma fãnga byɛ ne.›
31 Lii le -sẽ taha le na, loo ne nde: ‹Ma ya wĩĩ le n tãy ma ye mii syi dyaŋ, tyii ma nampyeŋ wĩĩ n naa n tãy ma ye ke syi.› Yãhã kãnde kataŋ wo, laa sẽ tɛr koo syãŋ ngĩĩ yaha ye.»
32 U Yãhã kaiyarfua n Yesu pye loo na ma yee: «Ãwã Yĩŋfua, lii raa pãã le cĩĩnde pua kẽ: Yãhã ya kẽ ke ma Yãhã. Yãhã gaa sẽ maha wee nantãŋ mii koo ya sẽ kẽ ye.
33 Loo ne, nawee yai Yãhã wĩĩ le gboho tãŋ u laam byɛ wo, u kacãn byɛ n pye tãŋ loo na, le n nii tãŋ u yrã byɛ na, u fãnga byɛ ne. Tesẽ, u ya wĩĩ le n tãy u ye mii syi dyaŋ, u nampyeŋ wĩĩ le tãy u ye ke syi. Koo kataŋ syãŋ ngĩĩ puar wãn wãboo tesẽ te wãsuhu na Yãhã kẽ, ma suhu diŋ wãyiŋ ne.»
34 Yesu tuu yãã u Yãhã kaiyarfua kai- ngĩĩ pãã laantor ne, u n u pye ma yee: «Ma laam wo, ma le sya gbe taha wa ma yee ma ma Yãhã Yai wũũ.» Loo kur ye, waa sẽ maha sya, ma u yey laa ne ye.

Lii pe Yiifee- yahaseefa pãã u Yãhã Yĩndefua Crise wĩĩ na
(Mat 22.41-46; Luke 20.41-44)

35 Yesu pye ke Yãhã kangbãŋ laam wo, ma naa nawee- klaha. U n ba kayey nde yey ma yee: «Yãhã kaiyarfa pye mii ma yee, a u Yãhã Yĩndefua Crise ma wo faale wãdyaha Dawide kur kuɛ puee waa?
36 Yãhã Yrã Fãnga ke pye Dawide na, woo gɛ bii le pãã ma yee:
‹Yĩŋfua Yãhã ta Yĩŋfua pye ma yee:
Pa tege nii ta kãndigi koho kuɛ ye
kai- byɛ yĩŋ na,
ta n sya ba ma napĩĩ- yĩy kor le ma kẽ,
pe n nii mii ma tãnde fyãhã tã pe na.›
»
37 Yesu n pe yey ma yee: «Dawide gɛ tuu naa u Yãhã Yĩndefua yee Yĩŋfua, u Yĩŋfua -sẽ ga maha pye mii u nii Dawide kur kuɛ puee waa?»

Yesu pe nabuar yar pe pe ya yigi mpãy ne
(Mat 23.1-36; Luke 20.45-47)

Pe nabuar naa n luhu Yesu ye nuhu ne.
38 U naa pe klaha, ma naa pe yar ma yee: «Ye ma syi ye naa n yãŋ Yãhã kaiyarfa na ye, poo mpãy pe pe ya yi nayrengbãy ne, pe le n tay. Pe maha n yãŋ pe naa pe syar nangbãsyaha ne nanihi teebɛhɛ wo.
39 Yiifee- yawãhã nwey wo, tesẽ nanihi sedi flɛ wo, niisar rii nawee- byɛ yĩnde le yi n too re na, too syi niisar pe ne kɛ pe nii.
40 Poo me pe calangusyam koho wãn byɛ sya n kãã pe ye, pe dur pe pe ya ta naweeyɔ̃m dyaŋ, pe Yãhã ka syar kaplãmbuar ne, pe sya ma-. Koo byɛ wãpẽn draha ga ba pe dye, ke la ke sya gboho tɛr.»

Calangusya nawũũ waa ba ngaa kẽ
(Luke 21.1-4)

41 Ke Yãhã kangbãŋ laam wo, teelaa fla ma, nawee- pe ne ga war le yaha Yãhã kẽ. Yesu n ka, ma ga nii ke fla na, ma nii pe nawee- yãŋ war lesaha wo. Walefa mpãy naa war le dege.
42 Calangusya nawũũ waa n ba nɔ, ma ntẽn war puabɛhɛ nkãy le, wãm syãm ya.
43 Yesu n u kãnyãrwai yee ba, maa pe yar ma yee: «Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: U calangusya nwo kla le, ma sya ta tɛr pe nawee- mii byɛ yaha.
44 War mpãy nawee- mii pe sya n le dege, pe wee kla pe yĩnde na ye. Cɔɔ nwo u nawãn ne, tuu car gii le, koo ya ke -sẽ pye u ye. Ngaa sẽ maha wee u ye u n ga di ye.»

13

Kayĩhĩ nkãy ke n pai kãntrahafa dye driyɛ̃ n cã kua
(Mat 24.1-31; Luke 21.5-28)

1 Yesu tuu naa n yi ke Yãhã kangbãŋ wo u kãnyãrwai ne, u kãnyãrwai waa n u pye ma yee: «Wo Yĩŋfua, te Yãhã kangbãŋ nwey wãfãã yãŋ! Ntẽmbar rii pe ta, ma re fãã te wãyɔ̃ŋ!»
2 Yesu n u yɛ̃ sya ma yee: «Yãhã kangbãŋ wãgboho nge taa yãã, ke ga ba too. Ntẽmblaha neŋ gaa gɛ saa ba taha ta nii ke nampyeŋ na ye; te byɛ ga ba traha.»
3 Loo kur ye, Yesu pye ke wolifyɛ katyir yãŋ yĩŋ na. U pye u ba nii, ma yĩntaha sroŋ

* **12:26 12.26** Brama, Yisyake ne, tesẽ Dyakuba ne, poo mii me pe ma Yiifee- faale wãlɛ. Yãhã ma yee koo ma Yãhã pe ye yagaa, le yĩntaha kẽ pe wee nakur ye, pe ma yrãŋ na.

ke Yãhã kangbãŋ ne. U kãnyãrwai resyar
mpãy n yũhũ crã u tãy. Pyar ye ba me,
Syake ne, Nsãn ne tesẽ Andere ne. Poo ya
n Yesu yey ma yee:
4 «Wo Yĩŋfua, taa naa ke Yãhã kangbãŋ
wãtoo wĩĩ pãã, wo yar ke tooyale ne cigege,
ma suhu kayar lii ne le ga ba waha ta
nawee- n koo kai- ngĩĩ pyeyale cã.»
5 Yesu n -sẽ too ke kai- na, ma nii pe yar
ma yee: «-Ye naa yii yigi, waa kawar ma
syi waha ba ye yĩntar figi ye!
6 Ye sẽ yãã, nawee- busãã ga ba ta myaha
taha pe ya na, pe naa kawar fua pe yee, a
poo me u Yãhã Yĩndefua. Pe ga ba nawee-
busãã wlaŋ koo ne.
7 Ye ma ba luhu pe yee naan ma tũntũn
woo, te ma deydey woo, ya'a syi ye fya ye!
Koo kayĩhĩ yai ke dye, le sẽ -sẽ ga ba pye
driyẽ wãkuaŋ le yalebya wo ye.
8 Nawee- tergaafa ga ba naa naan miy
ter gaa ne. Yĩŋfua waa ga ba yir u nawee-
ne, u ga naan miy yĩŋfua waa ter ne.
Kãntraha wãyɛhɛ ga ba nihi kubɛhɛ nkãy
wo. Fããpihi ga ba dye. Ke kãnkai- ga ba
nii mii calaifua wãn dyaŋ te ma ne yir u
na, te naa u yaa.
9 Yii poo na, -ye naa yii yigi ye kãnkai-
wo! Nawee- mpãy ga ba ye yigi naa n gaha
kasãhã saha wo, pe ga naa n sãhã. Gbãr,
ye wãn kẽ te ne Yiifee- yawãhã nwey wo.
Pe ga ba ye yigi naa n gaha fãngafa mpãy
yaha ye, tesẽ yĩŋfa mpãy ne ndoo wĩĩ na.
Loo gɛ ga ba nii yĩŋ, ye n waha ta wĩĩ pãã
pe yaha ye.
10 Le Yãhã Yai kapãyĩĩ yai le cãã pãã
kãntraha terfa byɛ n le luhu, kai- ngĩĩ n
cã ba pye.
11 Pe ma ye yigi per gii ma n gaha ye ne
kasãhã saha wo, ye ma syi ye ntãŋ cɛr ye
naa n yee, kapãn sẽ n gaha yãã ye yẽ na
ye. Ke fla na, kaplãŋ nkãy ma ga too dye
ye laam wo, -ye koo pãã! Ke saa pye ye
laam kaplãŋ ye, Yãhã Yrã Fãnga wũhũ kẽ.
12 Nawee- mpãy ga ba pe nampyesey
wãã pe n boo ta wĩĩ na. Tuhufa mpãy ga
ba loo pye pe pii na. Kicar mpãy ga ba wã
klaha pe pe seefa laha, pe ta pe n pe boo.
13 Ye wĩĩ ga ba fũhũ nawee- byɛ ye ta wĩĩ
na. Wii ma -sẽ waha plãhã kuee ra kur ye
ke kãnkai- byɛ wo, Yãhã ga ba u sya yaha.»
14 Kaplãŋ nkãy ke n taha, wii ma ke kal
u yai u ke war yõ! Yesu n maha yee: «Yaa
ba cĩĩnde kapihi yãã fla ngii wo ke sẽ yai
ke pye ye. Loo yale wo, mpãy pe ga ba pye
Yudɛ wo, pe fã naa n gaha yãy kuɛ koho
na.
15 Wii ma ba pye gbegbaha yĩntraha wo,
u ma syi yee woo ga tege dye nwoŋ wo, u
ga wãn taa gbe yigi ye. U naa n fã!
16 Wii ma ba pye u tar wo, u ma syi yee
woo nayrengbãŋ kuee kaha wo, woo ga
dur ga ke gbe ye. U naa n fã!
17 Too plii nde na, ca mpãy pe ma laha
ne, tesẽ mpãy ne pe ma pii ne pe n wãr, pe
fɛn ga ba gboho tɛr.
18 -Ye naa Yãhã nar te fee plii nde ma syi
sroŋ wɛrngbãn cãã ne ye!
19 Ye sẽ yãã, Yãhã ke driyẽ tãhã, ma sya
ba waa yagaa na, too plii nde fɛn wãpee
syi sẽ yãã yãã ye. Te syi saa maha ba yãã
yãã ye.
20 Yãhã ma ne yee ke sẽ yɛr kaa wãyikãã
na te wãfãy plii yẽ na ye, waa yĩŋ gɛ saa
ne wloho yi ye. Ke -sẽ yɛr koo kaa wãyikãã
na ke laampii wĩĩ na, mpãy ke yãŋ yi pe nii
ke wãm.
21 Loo na, wii ma ye pye, a u Yãhã
Yĩndefua ma nwo, u Yãhã Yĩndefua ma
nwaala, ya'a syi le sya ye!
22 Ye sẽ yãã, kawar Yãhã yĩndefa tesẽ
kawar Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa ne, pe ga ba yi.
Pe ga ba naa yẽkã wũhũ pye, tesẽ laanwɔ
wũhũ ne, pe naa nawee- wlaŋ. Mpãy gɛ
Yãhã pe yãŋ yi, pe ma yee pe sẽ waha pe
ya na ye, pe ga waha wlaŋ.
23 -Ye naa yii yigi, n nwo tẽ ye cãã n yar
ke kai- byɛ ne!
24 Too fɛn nde plii kur ye, yai ga ba gbã
tã, yroŋ saa ba pye cãã- ne ye.
25 Yrompii ga ba kuã too kãntraha na;
ke yãhãyĩŋ wãn byɛ ga ba gbã wlãhã te ya
wo.
26 Loo na, nawee- byɛ ga ba u Nawee
Puee yãã yãhãsyɔ̃r na, tuu n pai
fãngangbãŋ ne, maha yãhãyĩŋ nayɔ̃r ne.
27 U ga ba yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ nɔ wãã driyẽ
teebɛhɛ byɛ wo. Nawee- mpãy pe yãŋ yi,
pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ ga pe byɛ wãã driyẽ kur
byɛ wo.»

Nasar nkugu ke wo klaha lii ne? (Mat 24.32-35; Luke 21.29-33)

28 Yesu n maha pe yar kakuãcran ne ma
yee: «Nasar nkugu ke wo klaha lii ne,
ye yai ye le cã. Ye sẽ yãã, ke katyigi ma
kayampẽn yi, ma maha wampẽn fe, yaa cã
ke wãsa yale nɔ gbe taha.
29 Koo syi dyaŋ, ye ma ba kai- ngĩĩ yãã ke
n pye, ye -sẽ cã u Nawee Puee ma, u dur n
pai.
30 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: Yagaafa byɛ
saa ku tãŋ mii kai- ngĩĩ sẽ pye poo mpãy
yĩnde na ye.
31 Ke yãhãyĩŋ tesẽ ke kãntraha ne, te ga
ba kua kãã te saa ba pye ye; ta kaplãŋ koo
-sẽ na, koo ga nii wãkuayãã saa pye ke na
ye.»

Driyẽ wãkuayale ga ba nawee- fe gbe (Mat 24.36-44)

32 Yesu n maha pe gbihi yar taha ma yee:
«U Nawee Puee wãdurbaŋ ke n pai dye per
gii, waa sẽ koo per cã tesẽ le yale ne ye.
Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ gɛ pe ma yãhãyĩŋ na, pe

sẽ ke per cã ye. Ndoo ke Dya, ta bya sẽ ke per cã ye. Ta Tuhufua Yãhã ya ke le cã.
33 Tee sẽ ke per cã ye, -ye yii yigi, ye ma syi ye ba pye ye sã wãy ye!
34 Le ga ba nii mii dya waa wãŋ syi dyaŋ, tuu ka yrãhã ye. Tuu ga tɛr, u u kaha yaha u tẽntẽbir kẽ, pe naa ke yigi. U ke tẽŋ la klaha pe byɛ kẽ, ma u kapahayẽ sẽŋfua pye u yĩntaha ta, u ma syi u sã wãy ye.
35 Ye byɛ, ya'a syi ye sã wãy ye, ye ma n faha yii na ye! Ndoo wii, n ma mii u kahafua dyaŋ, ye sẽ ta wãdurba yale cã ye: Yainkɔŋ laa, yĩndyaha laa, ngupa wãkui yale laa, sukũhũntãy laa, ye sẽ le cã ye.
36 Ta wãdurbaŋ ga ba ye fe gbe; ye ma syi ta n ba ye yãã tee sã wãy ye.
37 Tẽ lii pãã ye ye, n le pãã nawee- byɛ ye: Ye ma syi ye ba sã wãy ye faha yii na ye!»

14

Pe Yiifee- yahaseefa Yesu kɛ wãboo ne
(Mat 26.1-5; Luke 22.1-2; Nsãn 11.45-53)

1 Yiifee- gbar tii pe n yee syayaha gbar, te wãdyeŋ ba kuee plii sĩĩ. Too plii ba wãã dye gbar tii ne pe sẽ ncasur bur di te na ye. Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa tesẽ pe Yãhã kaiyarfa ne, pe Yesu yuhu naa n kɛ, pe ma u yigi pe u boo.
2 Pe n pe ya klaha ta ma yee: «Wo saha u yigi te gbar yale wo ye. Mii loo sẽ ne ye, pe nawee- ga waha yir, pe yee le sẽ yai poo ye ye.»

Cɔɔ waa lasekole woo Yesu yĩŋ na
(Mat 26.6-13; Nsãn 12.1-8)

3 Yesu pye Gbetane wo u kãnyãrwai ne, Syimu kaha wo, Syimu wii tuu pye gber. Yesu ba tege nii wa nawee- ne, ma ga sro di. Cɔɔ waa n ba dye yablater ntẽmblaha bule ne u koho wo. Lasekole waa ter pye le wo, pe n yee nardi, nawãm sẽ naa u dir yey ye. U cɔɔ n le bule yẽ naha ka, ma u lasekole woo Yesu yĩŋ na.
4 Nawee- mpãy pe pye ke fla na, le sẽ tãy mpãy ye ye. Pe n yẽ kuã ma yee: «Lasekole nwo ter syi wãklaha- yĩŋ?
5 Pe ma ne u par war nagbey sẽnsye syi, ma pe war wãã fɛnfa kẽ, loo sẽ puar la?» Pe n nii n tyɔ̃r ma yee, u cɔɔ sẽ le pye yɔ̃ ye.
6 Yesu n -sẽ pe pye loo na ma yee: «Ye tyii u cɔɔ na, u kayĩĩ pye ra kẽ.
7 Ye sẽ yãã, yalebyɛ fɛnfa ma ye ne. Per gii ma yai ye ye, ye ga waha naa kayũhũ pye pe kẽ. Ndoo -sẽ nwo, n saa ba pye yãã ye ne nantãŋ ye.
8 Cɔɔ nwo tuu yia lii na, loo tuu pye ra kẽ. Ye sẽ cã la, ta nakugu kẽ tuu cãã gbihi wa gbĩĩ wãleŋ na?
9 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: Pe ma ba le Yãhã kapãyĩĩ wũhũ tɔ̃r teelii teelii kãntraha nge na, pe ga u cɔɔ nwo bya wĩĩ pãã, lii tuu pye ra kẽ. U wĩĩ ma syi le faha yãã nawee- na ye.»

Yuda Yesu wãyi wĩĩ kɛ
(Mat 26.14-16; Luke 22.3-6)

10 Pe Yesu kãnyãrwai sẽnsye syãm mii wo, waa pye pe naa u yee Syikaryɔtefa Yuda. U n ka, maa Yãhã yũndefa yĩŋfa pye, woo n traha u Yesu yi pe kẽ.
11 Pe le luhu, le n tãy pe ye, pe n yee pe ga ba u kẽ war yẽ gaa ne, Yuda n nii Yesu wãyi wĩĩ kɛ pe kẽ.

Yesu kur kuɛ syayaha gbar dir
(Mat 26.17-25; Luke 22.7-14, 21-23; Nsãn 13.21-30)

12 Te gbar rii Yiifee- sẽ ncasur bur di ye, te ba nɔ wa. Ke per cir na, pe ne mbapẽnge boo. Koo per na Yesu kãnyãrwai n u yey ma yee: «Ma laam wo, ma yee too ga te syayaha gbar dir yĩntaha yi na ma kẽ?»
13 Yesu n u nawee- syãm mpãy lɛhɛ wãã, ma pe pye ma yee: «-Ye ka Yurusalɛm laam wo, ye n gaha dya waa wãã sya lakugbãi ne, tuu tẽŋ yĩŋ na. -Ye naa n taha u na!
14 U ma ga dye kaha gii wo, -ye u kahafua pye ye yee: Wo Yĩŋfua yee, nwoŋ gii tuu n pai syayaha gbar dir di u kãnyãrwai ne, ke ma na?
15 U ga ye yar nwongbãŋ gaa na, ke kaha gbegbaha yĩŋ na. Yaa ke nwoŋ yãã ke laam ne, ke gbihi ta nii wa, wãn byɛ ne ke wo. Koo fla kẽ tee ga te dir yĩntaha yi wo kẽ.»
16 Pe kãnyãrwai mii n ka le klo wo. Yesu tuu ba pe yar mii, pe n ga yãã ke syi, ma te syayaha gbar dir yĩntaha yi.
17 Ke yainkɔŋ wo, Yesu n pa u kãnyãrwai sẽnsye syãm ne.
18 Pe pye pe naa n di nantãŋ, Yesu n pe pye ma yee: «Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: Yii mpãy tee n di ra ne, ye laam wo waa ma u ga ra yi ta napĩĩ- kẽ.»
19 Le n pe kãnyãrwai byɛ laam wlãhã, pe n nii u yey pe ya wuhu na ma n yee: «Yĩŋfua, ndoo la?»
20 Yesu n pe yẽ sya ma yee: «Yii nawee- sẽnsye syãm mii nen waa kẽ, wii ruu u koho wãã le ra ne wãcɛŋ tasa laam wo.
21 Cĩĩnde ne, u Nawee Puee ga ku mii le yrũhũ ta nii Yãhã sabangbãŋ wo mii. Wii fɛn te -sẽ ga cã pee, woo kẽ wii ne tuu u yi u napĩĩ- kẽ; myaha ne u ma ne see gɛ see ye.»

Yesu bur rii la defĩĩ wii ne u kãnyãrwai kẽ, nwa kẽ?
(Mat 26.26-30; Luke 22.14-20; 1 Kɔr 11.23-25)

22 Pe naa n di, Yesu n bur gbe, ma syaha
kẽ Yãhã ye, ma ke la cɛr wãã u kãnyãrwai
kẽ ma yee: «-Ye sya di, ke ma ta kadye
draha wo!»
23 U n maha defĩĩ sekui gbe, ma syaha kẽ
Yãhã ye, ma le sekui wãã pe kẽ, pe byɛ n
wɔ.
24 U n pe pye ma yee: «Pe ma ta ntɔ̃r
draha wo, ta ntɔ̃r rii te ga woo, nabuar
ntãŋ n cã dye Yãhã tãy, naambiyãrfãn tii
ke bii le pe ne te n cã yĩntaha ta.
25 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: N saa maha
defĩĩ wɔ yãã kãntraha nge na ye. N ga ka
Yãhã yai klo wo, n cã ga koo fla defĩĩ wɔ.»
26 Loo kur ye, pe n Yãhã sey yay taa ne,
ma yir ma ka ke wolifyɛ katyir yãŋ yĩŋ na.

Yesu Pyar yar u ga woo wĩĩ kai tɛhɛ tãã
(Mat 26.31-35; Luke 22.31-34; Nsãn 13.36-38)

27 Ke wolifyɛ katyir yãŋ yĩŋ na, Yesu n
u kãnyãrwai pye ma yee: «Ye byɛ ga ba
dur yi ta kur ye. Le yĩntaha ma le yrũhũ
ta yaha Yãhã sabangbãŋ wo ma yee, Yãhã
yee: ‹N ga ba u mbanaha gbã boo, pe mbaa
byɛ n fã cããŋ.› »
28 Yesu n pe yar taha ma yee: «Ta wãku
kur ye, n ma ba yir gbã wo, n ga ba cãã tɛr
ye yaha Galɛlɛ kãntraha wo.»
29 Pyar n u yɛ̃ wãã sya ma yee: «Mii byɛ
ma sya ga ba dur yi ma kur ye, ndoo saa
yi kãã ma kur ye ye.»
30 Yesu n u pye ma yee: «Ta n cĩĩnde nde
pãã ma ye: Ke nanga yĩmper nge bya wo,
ngupuai saa kui u tɛhɛ syãŋ tã ye, ma -sẽ
ga ta wĩĩ kai tɛhɛ tãã, ma yee ma sẽ ndoo
cã ye.»
31 Pyar n maha le gbihi gbey pãã taha ma
yee: «N saa ba le kai n yee n sẽ ma cã ye,
n ma sya ga gbã ku ma ne.» Pe kãnyãrwai
mii byɛ n loo nen ya pãã pe ya ndoŋ.

Yesu Yãhã wãnar Gesanɛ fla na
(Mat 26.36-46; Luke 22.39-46)

32 Loo kur ye, pe n ga nɔ fla ngaa na pe
n yee Gesanɛ. Yesu n u kãnyãrwai pye ma
yee: «-Ye nii kuee nwo, ta n ga Yãhã nar.»
33 U n Pyar yigi taha u ya na Syake ne,
Nsãn ne. Pe naa n gaha, u ntãŋ n nii u cɛr
fãnga ne.
34 U n pe pye ma yee: «Ta laam byɛ
wlãhã, ma nii mii gbãku wĩĩ laa dyaŋ. -
Ye kuee nwo wo, ye ma syi ye sã wãy ye!»
35 U n faa ka yaha ye, ma ga kãnklũy
gbãã kãntraha na, ma pãã Yãhã ne ma yee,
a le ma yai ke ye, loo yale wãfãy le kuã tɛr
woo na.
36 Tuu naa n pãã Yãhã ne mii le nde:
«Yãhã ra Tuhufua, ma yia kai- byɛ na. Le
kayĩhĩ yale kuã tɛr ra na, lii le n pai nde.
N sẽ -sẽ yee ta laam wĩĩ le pye ye, ma laam
wĩĩ loo le n naa n pye.»
37 Tuu loo pãã wa, u n dur ba u
kãnyãrwai tãã mii fla na, ma ba pe yãã pe
sã wãy. U n Pyar pye ma yee: «Syimu, ma
sã wãy! Ke n ta ma sẽ waha kuee yrãŋ, ma
yalaale gɛ dye ye?
38 Ye byɛ, ya'a syi maha sã wãy ye! -Ye
naa Yãhã nar ye ma syi ye ba dye kapee-
wãpyeŋ wo ye! Nawee laam yĩĩ kayũhũ
wãpye wĩĩ ne, u -sẽ nɔ gbɛr ke wãpyeŋ na.»
39 U n maha tɛr u ya ya yahasee ye, ma
maha ga pãã Yãhã ne ke faale wãŋ syi
dyaŋ.
40 U n dur ba, ma maha ba u kãnyãrwai
yãã wãy na; pe wãy n sya naa pe
yĩnkaasyikuey ndege pe kẽ. Pe ga u yɛ̃ sya
lii ne pe sẽ le cã ye.
41 Tuu ga dur ke tɛhɛ tãã wuhu na, u n
pe pye ma yee: «-Ye maha sã wãy, ma n
wũũ! Le kua, ke yai ke dyaŋ, le yale nɔ
wa. -Ye naa n yãŋ, pe ga u Nawee Puee yi
kapeepyefa kẽ yagaa.
42 -Ye yir wo n tɛr! Ye sẽ yãã, dya wii tuu
ra yi ta napĩĩ- kẽ, u nwo u n pai.»

Yesu wãyigi
(Mat 26.47-56; Luke 22.47-53; Nsãn 18.3-12)

43 Yesu naa n pãã nantãŋ, Yuda n pa. Pe
kãnyãrwai sẽnsye syãm mii waa ba kẽ u
ne. Nabuar raa pye u ne, yũntruɛ̃ ne, tesẽ
kãhã ne. Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa, tesẽ pe
Yãhã kaiyarfa ne, ma suhu pe wãlɛ ne, poo
kẽ pe ba pe lɛhɛ wãã, pe ba Yesu kɛ yigi.
44 U Yuda wii tuu ba yi kãã Yesu kur ye,
u n pe nawee- yar yaha naambiyãr syaha
gaa ter ne, pe n waha Yesu cã. U ba pe pye
ma yee: «Dya wii tẽ ga ba syar naambiyãr
syaha ne, yaa cã woo kẽ tee n kɛ. -Ye ba u
yigi yɔ̃ kãnkãŋ, ye ka u ne!»
45 Yuda tuu ba nɔ, u n ta tɛr yũhũ crã
Yesu na, ma u pye ma yee: «Yĩŋfua», ma u
syar ke naambiyãr syaha ne.
46 Pe nawee- mii n -sẽ koho taha Yesu na,
ma u yigi.
47 Yesu kãnyãrwai mpãy pe pye, poo nen
waa n u yũntrũhũ kuã, ma Yãhã yũndefa
yĩŋfua tẽntẽle gbã, ma sya ndityɛ gbã cɛr
kãã u kẽ.
48 Yesu n pe nawee- pye ma yee: «Tee pa
ra yigisaha wo yũntruɛ̃ ne tesẽ kãhã ne,
kapeepyefua la ra ne?
49 Plii byɛ n pye ye ne, ma naa nawee-
klaha Yãhã kangbãŋ laam wo, ye sẽ -sẽ ra
yigi koo fla na ye. Nkãy ke bii cãã yrũhũ
yar yaha Yãhã sabangbãŋ wo, koo kẽ ke n
pye yagaa.»
50 Loo na, u kãnyãrwai byɛ n fã tɛr u
yaha.
51 Naanfãnde laa naa n taha Yesu na. U
pye fai laa ya ne u kadye na. Pe n yee pe
ga u yigi.

52 U n le fai miy yaha, ma fã tɛr kadyepua
ne.

Yesu tesẽ pe kaplãŋ cɛrfa ne
(Mat 26.57-68; Luke 22.54-55, 63-71; Nsãn 18.13-14, 19-24)

53 Loo kur ye, pe Yesu yigifa n ka u
ne Yãhã yũndefa yĩŋfua fla na. Pe Yãhã
yũndefa yĩŋfa byɛ, pe wãlɛ ne, tesẽ pe
Yãhã kaiyarfa ne, pe n pe ya wãã ba ke
fla na.
54 Pyar -sẽ pye u yuhu dey naa n taha
Yesu na, ma sya ba dye u Yãhã yũndefa
yĩŋfua kaha wo, ma tege nii wlãhã ke kaha
sẽŋfa ne ndyin wo, ma naa waha pe ne.
55 Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa tesẽ pe kaplãŋ
cɛrwai byɛ ne, pe n nii kapee- kɛ gbe pãã n
taha Yesu na, kapee- nkãy syi ke ga waha
ta pe n yee Yesu yai wãboo ne. Pe sẽ -sẽ
waha laa kapee yãã u wĩĩ na ye.
56 Nawee- kawar fua naa n taha Yesu na,
ke kaplãŋ sẽ -sẽ naa ke ya gbe ye.
57 Mpãy ter n yir loo na ma yee,
58 a poo le luhu u yɛ̃ na tuu yee, a ter
Yãhã kangbãŋ nge nawee- pe fãã nge, woo
ga ba ke yoho, tuu dur u ke fãã plii tãã
nsoho wo. Ke saa maha pye nawee- pe ke
fãã ye.
59 Pe kaplãŋ sẽ maha ke ya gbe loo nde
na ye.
60 U Yãhã yũndefa yĩŋfua n yir loo na,
nawee- byɛ yĩnde na, ma Yesu yey ma yee:
«Nkãy nawee- mii pe pãã n taha ma na,
ma saa pe yɛ̃ wãã sya la?»
61 Yesu n yaha le u sẽ laa wãã sya
ye. U Yãhã yũndefa yĩŋfua n maha u
yey: «Mboo la u Yãhã Yĩndefua Crise, ke
Yãhãngbãŋ Dya?»
62 Yesu n u yɛ̃ sya ma yee: «Ãwã ndoo
kẽ. Ye ga ba u Nawee Puee yãã, tuu tege
nii kai- byɛ yĩŋ na, ke Yãhãngbãŋ kãndigi
koho kuɛ ye. Yaa maha ba ra yãã tẽ n pai
yãhãsyɔ̃r yĩŋ na.»
63 U Yãhã yũndefa yĩŋfua tuu Yesu
kaplãŋ ngĩĩ luhu, u laam n war u n sya u ya
nayrɛ tyĩn cɛr, ma pe nawee- pye ma yee:
«Le kua, wo sẽ maha laa kɛ waa ye u wĩĩ
na ye.
64 Tuu n gbar Yãhã ne, ye byɛ le luhu. Ah
ye lii yãã le na?» Pe byɛ n yee, a tuu yai
wãboo ne.
65 Mpãy n yir, ma nii yɛ̃syɔ̃r tu n woo u
na, ma dur ma u yĩmpɛ paha tã, ma nii u
gbã kãntakloŋ ne, ma nii u yey: «Yoo u ma
gbã, le cã mii ya, -taa wo yar!» Pe n Yesu
wãã ke kaha sẽŋfa kẽ, pe n u yigi ma u fey
kãntaha ne.

Pyar Yesu wĩĩ kai tɛhɛ tãã
(Mat 26.69-75; Luke 22.56-62; Nsãn 18.15-18, 25-27)

66 Kai- ngĩĩ pyeyale wo, Pyar pye tãã ye
ndyin wo, Yãhã yũndefa yĩŋfua tẽntẽsyale
n pa.
67 Tuu Pyar yãã u nii naa waha, u
tẽntẽsyale n u gbihi yãŋ, ma u pye ma yee:
«Ma bya pye u Nasarɛtefa Yesu ne.»
68 Pyar n le kai ma yee: «N cã na? Taa
lii pãã, n sẽ le war ma ne ye.» U n yi ma
ka kãndi wo kapahayɛ̃ na. Ngupuai n kui.
69 U tẽntẽsyale n u yãã, ma maha yir,
ma nii le pãã nawee- ye ke fla na, ma yee:
«Poo nen waa kẽ dya nwo ne.»
70 Pyar n maha le kai.

Saa n pye, mpãy pe pye ke fla na pe n
maha Pyar pye ma yee: «Le ga waha pye
cĩĩnde. Taa n yi Galɛlɛ wo, poo nawee nen
waa kẽ ma ne.»
71 Pyar n -sẽ nii le kai ma yee: «Ndoo
sẽ kẽ ye rɛhɛ! Ke ma pye kawar tẽ n fua,
Yãhã ke ra pẽn! Ndoo tesẽ ke Yãhã ne, tee
dya wii wĩĩ pãã, n sẽ u cã ye.»
72 Le yalebya wo, ngupuai waa n kui.
Pyar laam n too le kapãn na, Yesu tuu naa
lii pãã u ye ma ba yee: «Ngupuai wãkui
saa ba tɛhɛ syãŋ wuhu tã wa ye, ma -sẽ ga
ba ra wĩĩ kai tɛhɛ tãã, ma yee mboo sẽ ra
cã ye.» Pyar n too mii na ma n wũn.

15

Pe ka Yesu ne fãngafua Pilati fla na
(Mat 27.1-2, 11-14; Luke 23.1-5; Nsãn 18.28-38)

1 Ke yĩŋsyii sukũhũntãy yĩŋ na, pe Yãhã
yũndefa yĩŋfa n pe ya wãã Yesu wĩĩ na,
pe wãlɛ ne, pe Yãhã kaiyarfa ne, tesẽ pe
kaplãŋ cɛrwai byɛ ne. Loo kur ye, pe n ta
pe n Yesu pua, ma ka u ne u fãngafua Pilati
fla na.
2 Pilati n u yey: «Mboo la pe Yiifee-
Yĩŋfua?» Yesu n u yɛ̃ sya ma yee: «Ma
le pãã.»
3 Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa kai- busãã pãã
naa n taha Yesu na.
4 Pilati n maha Yesu yey loo na ma yee:
«Ma sẽ luhu la kai- ngĩĩ byɛ ne, pe pãã n
taha ma na? Ma saa laa wãã sya la pe ye?»
5 Yesu sẽ -sẽ maha laa wãã sya ye. Nde
n yɛ̃ gbãã Pilati na.

Pe Yiifee- Pilati ta u n Yesu wãboo wĩĩ ta
(Mat 27.15-26; Luke 23.13-25; Nsãn 18.39—19.16)

6 Dyɛ- byɛ, syayaha gbar ma nɔ, u
fãngafua ma ne nwompihifua waa yi
yaha, wii nawee- pe ne yãŋ yi.
7 Nwompihifua waa pye, pe naa u yee
Barebaa. U pye nwompihi wo u kapeepye-
wai ne. Pe pye nasyey, ma wãhã cɛr ma
sya nawee boo le na.

8 Nabuar n dugu taha ga Pilati na, ma ga
nii u yey dyɛ- byɛ pyer ne, tii u ma ne pye
pe kẽ.
9 Pilati n pe yɛ̃ sya ma yee: «Ye n yãŋ la,
n Yiifee- Yĩŋfua yi yaha ye kẽ?»
10 U ba cã, pe Yãhã yũndefa yĩŋfa ba
Yesu yigi ba le soho u koho wo, pe laanyar
wĩĩ na. Koo kẽ u n pe yey ke syi.
11 Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa -sẽ mii, pe ba
pe nabuar sũũ wa, pe n yee, Pilati tuu
Barebaa woo yi yaha.
12 Pilati n maha pe pye ma yee: «Ah wii
tee n yee Yiifee- Yĩŋfua, ye -sẽ yee n woo
pye mii?»
13 Pe n tẽ sya ma yee: «U kuey mar boo
trã na!»
14 Pilati n pe yey: «U -sẽ kapee lii loo
pye?» Pe n maha tẽ sya fãnga ne ma yee:
«U kuey mar boo trã na!»
15 Pilati tuu ba yee wa woo ga pe nawee-
laam yĩn, u n Barebaa yi yaha pe kẽ. U n
ta pe seraasyi n Yesu gbã sãngblã ne, u n
maha yee pe ga u kuey mar yaha trã na.

Seraasyi Yesu lɛr
(Mat 27.27-31; Nsãn 19.2-3)

16 Pe seraasyi mpãy n Yesu yigi ga u
fãngafua tẽntẽsaha kangbãŋ ndyin wo,
ma dur ma ke seraasyi ndreŋ byɛ yee ba.
17 Pe n yĩŋfua nayreyãhã le u kẽ, ma
ngur maha ta u yĩŋ na yĩŋfua nkifai dyaŋ,
18 ma nii u lɛr syaha ne ma yee: «Wo ma
syar Yiifee- Yĩŋfua.»
19 Pe n nii gbã n le u kẽ yĩŋ wo, kipua kãi
ne, ma yɛ̃syõr tu n woo u na, ma kãnklũy
gbãã u tãy nangbãŋ wãŋ syi dyaŋ.
20 Pe ba u lɛr wa, pe n yir ma ke yĩŋfua
nayreyãhã yi kãã u na, ma u faale nayrɛ le
u na. Pe n yi ga u ne nkur ye, pe n gaha u
kuey mar yaha trã na.

U fãngafua seraasyi Yesu kuey mar yir yaha trã na
(Mat 27.32-44; Luke 23.26-43; Nsãn 19.17-27)

21 Pe seraasyi n ga Syirɛ̃fa naa waa wãã
sya, tuu naa n gaha le klo laam wo. Pe
n u ta u n Yesu kueymartrã tẽŋ fãnga
na. U myaha ba kẽ Syimu, Lesyããnder ye
tuhufua ba kẽ u ne Wurfuu ne.
22 Pe n ka Yesu ne teelaa wo pe n yee
Gblegbeta; le yĩntaha kẽ, yĩnkluhu fla.
23 Pe n defĩĩ gbe, ma myer le u wo, ma
wãã Yesu kẽ tuu sya wɔ. Yesu n pe sye.
24 Pe seraasyi n u kuey mar yir yaha le
trã na, ma pyer raa pye pe waha cã, yoo
ga Yesu nayrɛ wãn fai lii yãã.
25 U kueymaryale pye ntãŋ gbãyale syi.
26 Tuu kai lii pye pe n u kuey mar, pe ba
le kai yrũhũ gbãã yaha le trã ncaha kuɛ ye
ma yee: «yiifee- YĨŊfua ʁẽ.»
27 Pe n maha kapeepyefa syãm mpãy
kuey mar yir yaha trãŋ na pe ya wuhu na,
nen nwo Yesu kãndigi kuɛ ye, nen nwo u
kãmaŋ kuɛ ye. [
28 Ke syi ne, kapãn lii le bii cãã yrũhũ
yaha Yãhã sabangbãŋ wo ma yee: «Pe u
tõr kapeepyefa ne wãcɛŋ,» loo ne le nii n
pye loo yale wo.]
29 Kãntɛrfa naa u tyɛhɛ, ma naa yĩŋ figi u
na, ma naa n yee: «Ah mboo wii taa naa n
yee, a ma ga waha ke Yãhã kangbãŋ cããr,
taa dur ma ke fãã plii tãã nsoho wo,
30 ma saa mii sya yaha la yagaa? Tege
kãã le trã na kɛ!»
31 Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa bya, tesẽ pe
Yãhã kaiyarfa ne, pe n nii Yesu lɛr ke syi,
ma nii pe ya pye ma yee: «U nawee- mpãy
sya yaha, u sẽ -sẽ ga waha u yĩŋ yi yaha ye.
32 U Yãhã Yĩndefua Crise, wii u ma
Yiisrɛfa Yĩŋfua, u tege kãã yagaa le trã na
kɛ! Wo yĩnde ma loo yãã, waa cã u wĩĩ
sya cĩĩnde.» Kapeepyefa syãm mpãy pe ba
kuey mar yir yaha trãŋ na pe ya wuhu na,
pe naa u tyɛhɛ pe ya ndoŋ.

Yesu wãku
(Mat 27.45-56; Luke 23.44-49; Nsãn 19.28-30)

33 Yaiwlaŋ ba kẽ, wam mpãy syi n paha
tã le klo kur byɛ na, ma sya ba yai yĩn.
34 Yaiyĩn yale le ba nɔ Yesu n tẽ sya
fãnga ne ma yee: «Yelɔyi, Yelɔyi, lema
sabaketani.» Koo yĩntaha kẽ: «Yãhã, Yãhã,
nwa ma n ta miy yaha?»
35 Nawee- mpãy pe pye ke fla na, pe n le
luhu ma le pãã, a u ma u faale Yãhã kaplãŋ
tõrfua Yeli yee.
36 Poo nen waa n fã ga flũhũflũhũ wãŋ
gaa kã le defĩĩtãhãpihi gaa wo, ma ke yi ba
kã gbãã kipua kãi na, ma ke wãŋ kuã yir
wãã Yesu kẽ tuu ke defĩĩtãhãpihi wãr naa
n wɔ. U n dur ma nawee- pye ma yee: «Ye
tyii wo n yãŋ, ncã Yeli ga ba u tege le trã
na, laa?»
37 Yesu n tẽ sya fãnga ne, ma ku.
38 Loo yalebya wo, Yãhã kangbãŋ
nwonuŋ nwonyɛ̃ faasrɛŋ gii ke ba pua tã
menmen ke nwonyɛ̃ na, ke n fe jũũ flɛ sĩĩ,
ma gbe ncaha ye ma tege tãã ye.
39 Seraasyi yĩŋfua wii u pye Yesu yaha
ye, tuu u wãku yãã, u n yee: «Dya nwo
pye Yãhã Dya cĩĩnde.»
40 Ca mpãy pye pe ya ndoŋ, pe ba dey
yɛr ma naa n yãŋ. Pe laam wo, Madalafa
Maari pye, Salme ne, tesẽ Maari waa ne
wii tuu pye Syakesyĩnde ye nahafua tesẽ
Syose ne.
41 Cãã gii cãã na Yesu naa n tay Galɛlɛ
kãntraha wo, pe ca mii naa n taha u na,
ma naa tẽŋ nkãy tẽ u kẽ, tesẽ u kãnyãrwai
ne. Ca mpãy maha pye ke fla na, pe ba
dugu ba Yesu ne Yurusalɛm wo.

Yesu wãleŋ gbĩĩ wo
(Mat 27.57-61; Luke 23.50-56; Nsãn 19.38-42)

42 Koo per -sẽ pye, kanii per ga dye koo
yainkɔŋ wo. Nawee- yai pe cãã kanii kai-
gbihi, yai n cã kua.
43 Koo yainkɔŋ wo, Yosɛfe wii tuu n yi
Yarimate wo, u n pa Pilati fla na, ma ba
sɛr Yesu nakugu nar u ye. U Yosɛfe pye
Yiifee- yahaseefua waa; pe naa u yãŋ. U
laam wo, u bya naa Yãhã Yai wãpaŋ yɛhɛ.
44 Pilati tuu le luhu Yesu ku wa, le n u
fe gbe. U n u seraasyi yĩŋfua yee ba, ma u
yey ke ma pye Yesu wãku yale dey.
45 Tuu u seraasyi yĩŋfua nwo yɛ̃ kapãn
luhu wa, u n Yosɛfe pye ma yee u ga waha
Yesu nakugu gbe.
46 Yosɛfe n ga faafĩĩ laa par, ma ba ta
pe n Yesu nakugu tege le trã na, ma le fai
maha tã ke na, ma ga ke le gbĩĩ laam wo,
ma ntẽmbangbãŋ gaa kloŋ ba paha tã le
gbĩĩ yɛ̃ na. Le gbĩĩ ba gbã fer* ntẽmblaha
wo.
47 Madalafa Maari, tesẽ Syose nahafua
Maari ne, pe pye pe ba naa Yesu nakugu
yãŋ lesaha wo.

16

Yesu wãyir gbã wo
(Mat 28.1-8; Luke 24.1-12; Nsãn 20.1-10)

1 Ke kanii per yai ba kua wa, Madalafa
Maari, Salme ne, ma suhu Syake ye naha-
fua Maari ne, pe n yi ma ga lasekole par.
Pe ba yee pe n gaha u woo Yesu nakugu
na.
2 Ke kanii per yĩŋsyii wo, cãwãã per cir*
kẽ, koo sukũhũntãy na yĩnwɔŋ wo, pe n
yir ga le gbĩĩ fla na.
3 Pe naa pe ya yey: «Yoo n gaha ke
ntẽmbangbãŋ kloŋ kãã wo kẽ le gbĩĩ yɛ̃
na?»
4 Pe ga nɔ ke fla na, pe n yee poo ga yãŋ,
ma yãã ke ntẽmbangbãŋ ba kloŋ kãã wa
le gbĩĩ yɛ̃ na.
5 Pe n dye le gbĩĩ laam wo, ma naanfuɛ̃
waa yãã. U ba tege nii kãndigi kuɛ
ye, nayrengbãŋ ne wãfigi tuu le, yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ ba kẽ. Pe n fya.
6 U n pe pye ma yee: «Ye ma syi ye fya
ye! Nasarɛtefa Yesu wii pe kuey mar boo
trã na, woo tee n kɛ. Yãhã u yir gbã wo, u
n dur ba yrãŋ na gbaafa ye, u wee nwo ye.
-Ye yãŋ, pe ba u sãy ta teelii wo, ke fla nge!
7 -Ye ka yagaa, yaa le pãã Pyar ye, tesẽ
pe kãnyãrwai mii bya ye, ye yee Yesu ga
cãã tɛr pe yaha Galɛlɛ kãntraha wo. Koo
fla kẽ pe n gaha u yãã, mii tuu ba pe yar
wa mii.»
8 Pe n yi le gbĩĩ wo, ma fã tɛr. Pe ba fya
ma sya ba naa n sege. Pe sẽ n ga laa pãã
waa gɛ ye ye, pe tee ba fya tɛr.

Yesu u ya yar nawee- mpãy na
(Mat 28.9-10; Luke 24.13-35; Nsãn 20.11-18)

[
9 Ke kanii per yĩŋsyii wo, Yesu n yir gbã
wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa ye. U n
cãã ga u ya yar Madalafa Maari na, tuu ba
sãndãpee kuasĩĩ kar tege kãã wii yĩŋ na.
10 U Maari n ka, ma ga le pãã Yesu
kãnyãrwai ye. Pe laam ba wlãhã, pe n ba
naa n wũn.
11 Pe kãnyãrwai pe le luhu u cɔɔ yɛ̃ na,
tuu yee Yesu yir gbã wo, woo n u yãã yĩnde
ne, pe sẽ le sya cĩĩnde ye.
12 Loo kur ye, Yesu n maha u ya yar
kaa syi ter kãnyãrwai syãm mpãy na. Pe
kãnyãrwai pye kãnde wo, ma naa n gaha
wlaha wo.
13 Pe n dur ba, maa le pãã pe nampyeŋ-
ye. Pe n maha yee cĩĩnde sẽ ne ye.

Yesu tẽn lii le soho u kãnyãrwai koho wo
(Mat 28.16-20; Luke 24.36-49; Nsãn 20.19-23; Tẽnl 1.6-8)

14 Pe kãnyãrwai sẽnsye nen pye pe naa n
di, Yesu n cã ba u ya yar pe na loo na. Mpãy
pe ba cãã u yãã gbaa na, ma ba naa le pãã
pe ye, pe naa n yee cĩĩnde sẽ ne ye; Yesu n
loo kuãn pe ye ma yee pe laam waha tɛr,
pe sẽ u kaplãŋ sya cĩĩnde ye.
15 Loo na, Yesu n ba pe pye ma yee: «-Ye
ka driyɛ̃ kur byɛ wo, ye ga naa le Yãhã Yai
kapãyĩĩ tɔ̃r nawee- ter byɛ ye!
16 Wii ma le kapãyĩĩ wĩĩ sya cĩĩnde, pe n
ba u tãã yi loho wo, woofua ga sya yaha.
Wii ma -sẽ yee u sẽ le sya cĩĩnde ye, woofua
saa wãsyayaha yãã ye.
17 Mpãy pe ga ba le sya cĩĩnde, pe ga ba
naa laanwɔ wũhũ nkãy pye, koo kẽ ngĩĩ:
Pe ga ba sãndãpee kar tege naa n kãã
nawee- yĩŋ na; pe ga ba naa yor raa ter
pãã.
18 Pe ma sya nwɔr wãã sya gbe yigi koho
wo ke syi, pe ma maha sya naboo tyin wãã
sya wɔ, ngaa saa pe pye ye. Pe ga ba naa
kluɛ taha yanfa na, pe n naa n jaa.»

Yesu dur ga Yãhã tãy
(Luke 24.50-53; Tẽnl 1.9-11)

19 U Yĩŋfua Yesu tuu loo pãã wa pe
kãnyãrwai ye, Yãhã fãnga n ta u n kuã
yir tɛr fãã yãhãyĩŋ na, ma ga tege nii Yãhã
kãndigi koho kuɛ ye kai- byɛ yĩŋ na.

* **15:46 15.46** Le gbĩĩ pye nkɔŋ pe gbã fer yãŋ mpĩy ntẽmblaha fla wo, ma le laam ta wleŋwleŋ, le yɛ̃ ne nwonyɛ̃ dyaŋ. Le yɛ̃ n tã ntẽmbangbãŋ ne. * **16:2 16.2** Koo per kẽ jimaasyi per ne.

20 Pe kãnyãrwai n tɛr teebɛhɛ byɛ wo,
ma ga nii le kapãyĩĩ tɔ̃r nawee- ye. U
Yĩŋfua Yesu pye pe kur ye, pe n waha
laanwɔ wũhũ pye naa n taha pe kaplãŋ
na.]

Luke Kapãyĩĩ
Yesu wĩĩ na

Saba nwo wãyrũhũ yĩŋ

1 Tohofile, waa u wãdyaha ne. Kai- nkãy
ke pye wo nsoho wo Yesu cãã na, nawee-
mpãy ke wãyrũhũyaha fe gbe.
2 Mpãy ter ke kai- fegbesaha yãã yĩnde
ne, ma ke yar wo na. Poofa n nii le Yãhã
kapãyĩĩ pããfa.
3 Wãdyaha Tohofile, ta bya tẽ ke kai-
luhu, n ke gbe ke ya wuhu na, ma ke yey
fũũ, ma ke tɛrsaha cã. Koo kẽ ta n yee n
ga ke yrũhũ yaha, ma gbe ke fegbecãã na,
ma ga waa ke kuasaha na.
4 N ke yrũhũ ma kẽ, ma waha cã kai-
nkãy nawee- ma yar Yesu wĩĩ na, cĩĩnde
wũhũ kẽ ke ne.

Dyakaridya u cɔɔ Lisabɛte ne

5 Cãã gii cãã na Yɛrɔte tuu pye Yudɛ
kui yahaseefua, Yãhã yũndefua waa pye
pe naa n yee Dyakaridya. Pe Yãhã
yũndefa laam wo, mpãy pye pe naa n yee
Dabyafa. U Dyakaridya pye poo waa. Pe
naa u Dyakaridya cɔɔ yee Lisabɛte. U
Dyakaridya tesẽ u Lisabɛte ne, pe pye u
faale Yãhã yũndefua Yarɔ̃ nwoŋ pii.
6 Dyakaridya tesẽ Lisabɛte ne, pe syãm
byɛ ba sroŋ Yãhã yĩnde na, ma naa n yãr
Yãhã kãnde wo.
7 Lisabɛte -sẽ pye cayroŋ. Nanlɛr n sya
ba nɔ pe na, pe sẽ kicar nen waa gɛ yãã
see ye.

U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ Gaburɛle Nsãn wãsee wĩĩ cãã yar yaha

8-9 Per gaa, Dabyafa tẽn tẽ lay ba maha
nɔ ke Yãhã kangbãŋ laam wo. Dyakaridya
n yãŋ yi loo tẽn na. Loo ne u Dyakaridya
pye ke Yãhã kangbãŋ laam wo, ma naa
wusuna le naa laam wo.
10 U wusuna leyale wo naa wo, nabuar
pye nkur ye, pe yɛr naa Yãhã nar.
11 Loo nde pyeyale wo, Yĩŋfua Yãhã
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa n fe gbe yi u
Dyakaridya na ke Yãhã kangbãŋ laam wo,
ke wusuna suhusaha fla kãndigi koho kuɛ
ye.
12 Dyakaridya n u yãã, ma nii n sege fyar
koho wo.
13 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n u pye ma yee:
«Dyakaridya, ma'a n fya ye, taa naa Yãhã
nar lii ne, ke le sya ma ye. Ma cɔɔ ga lai
gbe, u naa kicar waa see, ma u myaha taha
Nsãn.
14 U wãsee wĩĩ ga ba ma laam sroŋ flege
ma kẽ. Nabuar ga ba naa nuhu di loo na.
15 U ga ba nii naweengbãŋ Yĩŋfua Yãhã
ye. U saa ba naa defĩĩ wɔ, tesẽ sẽm mpãy
syi ne pe nawee yigi ye. U wãyitãŋ u
nahafua laha wo, Yãhã Yrã Fãnga ga ba
dye u wo, ke u laam yĩĩ.
16 U ga ba ta Yiisrɛfa busãã n dur naa n
yãr Yĩŋfua Yãhã kãnde wo.
17 Yãhã ga ba ta u n Yãhã kai- cã, tuu
maha fãnga yãã mii faale Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfua Yeli wãŋ syi dyaŋ. Loo ga ba ta u n
tuhufa wãã le pe kicar ne, tuu kapeepyefa
ta pe n koho klaha, pe naa pe troho tãhã
naweeyɔ̃m yor wo. U ga ba nawee- gbihi
ta Yĩŋfua Yãhã kẽ.»
18 Dyakaridya n u yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ pye
ma yee: «Lii raa tɔ̃r nde, n waha le syi sya
la n yee cĩĩnde? Ndoo ta cɔɔ ne, wo sẽ lɛ
tɛr la syihi wãsee na?»
19 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n u yɛ̃ wãã sya ma
yee: «Ndoo kẽ Gaburɛle, n ma Yãhã tãy ma
ke laam wũhũ pye. Koo ke ra lɛhɛ wãã ma
ye, n ba le kapãyĩĩ nde tɔ̃r ma ye.
20 Kaplãŋ nkãy tẽ pãã ma ye, le kai
pyeyale ma ba nɔ, le ga pye. Taa sẽ -sẽ
ra kaplãŋ sya cĩĩnde ye, maa nii bebe ma
yɛ̃ ga mar ma ye, ma saa waha naa n pãã
ye. Kai- ngĩĩ ga ba pye, ma yɛ̃ n cã kuã, ma
n waha dur naa n pãã.»
21 Loo yale wo, te nabuar rii te pye nkur
ye, te naa Dyakaridya sẽŋ. U tee ba ma
kuee tɛr ke Yãhã kangbãŋ laam wo, le n
pe laam wɔ.
22 U n ba yi, u sẽ waha pãã pe nabuar ne
ye, pe n cã ma yee u ba ngaa yãã wãytãã
wo ke Yãhã kangbãŋ laam wo. U ba naa
kluɛ ya yãhã kaplãŋ draha wo, u yɛ̃ ba
mar.
23 Dyakaridya kai- wãpyeŋ lay n ba kua
ke Yãhã kangbãŋ wo, u n dur ga u kaha
wo.
24 Loo kur ye, u Dyakaridya cɔɔ Lisabɛte
n ba lai gbe, ma naa n kuee kaha ya laam
wo yrey bua, u sẽ naa n yi ye. U laam wo,
u naa le ga ma naa n yee:
25 «-Ye naa Yãhã yãŋ ke nde pye ra kẽ.
Ke sroŋ yɛr yagaa ra fyar wãgbekãã wĩĩ na
ra na, ta n ga waha yĩŋ kuã yir naa nawee-
yãŋ. Pe saa naa ra yãŋ cayroŋ nantãŋ ye.»

U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ Gaburɛle Yesu wãsee wĩĩ cãã yar yaha

26 Lisabɛte lai yrey kuay wuhu, Yãhã
n ke yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ Gaburɛle nɔ wãã
Galɛlɛ kãntraha klo nde laam wo pe n yee
Nasarɛte.
27 U n ka capua waa fla na pe naa n yee
Maari. U sẽ -sẽ ba naa cã wa ye. Pe ba yɛr
u wãwãã wĩĩ na cɔɔ, naa waa kẽ pe naa n
yee Yosɛfe. U Yosɛfe faale wãdyaha bii kẽ
Dawide ne, wii tuu bii pye Yiisrɛfa yĩŋfua
faale wo.
28 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n dye ga u Maari fla
na, maa u pye ma yee: «N ma syar Maari,

mboo wii, ma yãŋ yi. Yĩŋfua Yãhã ma ma
ne.»
29 Maari tuu kaplãŋ ngĩĩ luhu, tuu ga lii
pye u sẽ le cã ye. U n nii le ga u laam wo
ma yee: «Syaha nge yĩŋ kẽ lii ne?»
30 Loo na, u yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n u pye
ma yee: «Maari, ma'a n fya ye. Yãhã ke
laantãr yar ma na.
31 Maa ba lai gbe, ma naa kicar waa see,
ma ba u myaha taha Yesu.
32 U myaha ga ba gboho, pe ga ba naa u
yee ke Yãhãngbãŋ Dya. Yãhã ga ba u faale
wãdyaha Dawide yĩnfar wãã u kẽ.
33 U ga ba nii Yiisrɛ kur Yĩŋfua. Too
yĩnfar nde saa ba sya kãã yãã u koho wo
ye, u n kuee yai tãŋ Yĩŋfua.»
34 Maari n u yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ pye ma yee:
«Eh, n ga pye mii n waha lai gbe, tẽ sẽ -sẽ
naa cã wa ye?»
35 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n u pye ma yee:
«Yãhã Yrã Fãnga ga ba tege ma na,
Yãhãngbãŋ Fãnga ga ba paha tã ma na mii
yĩm wãŋ syi dyaŋ. Koo syi kẽ, kicaryɔ̃ wii
u n pai see, pe ga ba naa u yee Yãhã Dya.
36 Ma nwoŋfua Lisabɛte, u wãlɛ naa byɛ
ne, u ma lai ne, u ga ba naa kicar see. Pe
sẽ ba naa n yee la, a u ma cayroŋ? Yagaa
u ma yrey kuay lai ne.
37 Cã, laa sẽ Yãhã yia ye.»
38 Loo na, Maari n yee: «N nwo, n ma
Yãhã koho wo. Taa le tɔ̃r mii, le -sẽ pye
koo syi.» Loo kur ye, u yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
Gaburɛle n tɛr.

Maari ka Lisabɛte fla na

39 Too plii na, Maari n yir ma Yudɛ yãy
klo laa kãnde sya, ma tɛr farfar Lisabɛte
fla na. Loo klo nde wo, Lisabɛte ye pye ke
fla na u puai Dyakaridya ne.
40 Maari n ga dye pe kaha wo, ma
Lisabɛte syar.
41 Yaliile Lisabɛte tuu u syaha yĩmbui
luhu, kicar wii tuu pye u laha wo u n u
ya yɛhɛ. Yãhã Yrã Fãnga n dye u Lisabɛte
wo, ma u laam yĩĩ.
42 U n tẽ sya ma yee: «Maari, Yãhã kaa
taha ma na, ma tɛr ca byɛ yaha. Ke maha
kaa taha u kicar na, wii raa n pai see.
43 Nawee la ta syi ne, ta Yĩŋfua nahafua
n sya yir ba ra fla na?
44 Ma sẽ yãã, yaliile tẽ ma syaha luhu,
nuhu n u kicar yigi, u n sya u ya yɛhɛ ta
laha wo.
45 Ma wĩĩ yɔ̃, mboo wii taa Yĩŋfua Yãhã
kaplãŋ sya cĩĩnde, kaplãŋ nkãy ke ba tɔ̃r
ma ye.»

Maari Yãhã sey

46 Maari n too Yãhã wãsey na ma yee:
«N Yĩŋfua Yãhã sey,
47 n nuhu di, Yãhã ma ra Syayahafua.
48 Ke fãy sya, ma kuɛ tege ma ra syi yãŋ,
ndoo wii tẽ ma ke koho wo.
Yagaa, ta myaha ga ba dye kuee yai tãŋ
kãntrahafa byɛ yẽ wo,
pe n naa le pãã pe yee:
Cɔɔ nwo wĩĩ fĩhĩ yɔ̃ cĩĩnde.
49 Ye sẽ yãã, Yãhã kayũhũ pye ra kẽ,
nkãy ke gbaha.
Ke miingbãŋ kai- laha.
50 Mpãy byɛ pe n luhu ke ye,
ke ke laantãr yar pe na yalebyɛ.
51 Ke kãnkai- sroŋ pye ke ya koho fãnga
kãmay na.
Ke fyar ta yataŋfa na.
52 Ke nangbãm ta pe n kuã too,
ma naflam ta pe n kuã yir.
53 Ke fããfa ta klafa,
pe n yãã ma sya ta tɛr pe wãdiŋ yaha.
Ke walefa dur wãã kãnwai ne.
54 Yãhã ke laantãr yar wo faale wãlɛ na.
Ke dye Yiisrɛfa kuɛ ye,
Yiisrɛfa mpãy pe pye ke koho wo.
55 Ke bii yẽ tɛr Brama ye tesẽ u kur ne,
ma yee ke ga naa ke laantãr yar
pe na yalebyɛ.»
56 Loo kur ye, Maari n kuee yrey tãã syi
Lisabɛte fla na, ma cã ba dur tɛr u kaha
wo.

Nsãn wãsee

57 Lisabɛte seeper n ba nɔ, u n naa ricar
see.
58 Loo kafuẽ n yi, u kasohowai n le luhu
tesẽ u kahafa ne. Pe n nii nuhu di, ma nii
n yee Yãhã ke laantãr yar Lisabɛte na.
59 Plii kuatãã wuhu, nawee- n pe ya wãã
ba u kicar kũũsaha wo. Pe n yee poo ga u
tuhufua Dyakaridya myaha gbe pe taha u
na.
60 U kicar nahafua n pe pye ma yee:
«Aye, ye tyii u myaha n nii Nsãn.»
61 Pe n u pye ma yee, a u nwoŋfua waa
myaha sẽ pye yãã Nsãn ye, a poo saa waha
koo myaha nge gbe pe taha u kicar na ye.
62 U kicar tuhufua tuu sẽ -sẽ waha naa
n pãã ye, pe n kluɛ yãhã wãã u ye, a ter
myaha gii yai ke taha u kicar na.
63 Dyakaridya n kluɛ yãhã wãã pe ye, pe
n kla wãã u kẽ, u n yrũhũ ke na ma yee:
«Nsãn ke ma u kicar myaha.» Le n pe byɛ
fe gbe.
64 Loo yalebya wo, Dyakaridya yẽ n kuã,
u n too Yãhã wãsey na ma sya nii yĩmbui
yir.
65 Loo nde le pye ke syi, pe klofa byɛ n
fya, le kapãn n cããŋ yi Yudɛ yãy teebɛhɛ
byɛ wo.
66 Le n nii, wii ma le luhu, u ga naa laam
ga u yee, a kicar nwo ma ba lɛ, u ga ba nii
nwasyipyefua? Yãhã yĩnde -sẽ pye u kicar
na yalebyɛ.

Dyakaridya Yãhã sey, ma kai- yar yaha

67 Yãhã Yrã Fãnga n dye u kicar tuhufua
Dyakaridya laam wo, ma u yĩĩ. Kai- nkãy

ke n pai pye, u n too ke na ma nii ke yar n
yaha ma yee:
68 «Wo Yĩŋfua wii u ma Yiisrɛfa Yãhã,
ke myaha yai ke gboho nawee- byɛ yẽ
wo.
Ke wo kuɛ yãŋ, ma wo sya yaha.
69 Ke u Syayahafua yĩŋ yi
wo faale yĩŋfua Dawide nwoŋ wo,
ma fãnga wãã u kẽ.
70 Yĩŋfua Yãhã bii ke kaplãŋ tɔ̃rfayɔ̃m ta
pe n bii loo nde cãã yar yaha faale wo
ma yee,
71 Yãhã ga ba dye wo kuɛ ye.
Ke u Syayahafua nɔ wãã wo ye,
u n wo sya yaha wo napĩĩ- koho wo,
tesẽ mpãy ne wo wĩĩ fũhũ pe ye.
72 Ke bii wo wãlɛ pye ma yee,
koo ga ba ke laantãr yar pe na,
koo saa faha yãã ke naambiyãr na ye.
73 Ke sẽ bii yẽ tɛr la
wo faale wãdyaha Brama ye koo syi?
74 Ke ga ba wo sya yaha wo napĩĩ- fãnga
koho wo,
wo n waha naa ke laam wũhũ pye,
ntãncɛr saa pye nantãŋ ye.
75 Loo na, wo ga nii Yãhã nawee-,
wo ga maha naa n sroŋ ke yaha ye
yalebyɛ.
76 Ta dya, mboo na, pe ga ba naa ma yee
Yãhãngbãŋ kaplãŋ tɔ̃rfua.
Maa ba cãã yi Yĩŋfua yahasee ye,
ma u kãnde gbihi yaha u kẽ.
77 Taa u nawee- yar, u n pai pe sya yaha,
u pe kapee- laha kãã pe yĩŋ na.
78 Ye sẽ yãã,
Yãhã n traha ke ke laantãr yar wo na,
koo syi kẽ ke ga ba ta ke cãã- n pa wo
ye,
mii yainsatãhã wãŋ syi dyaŋ.
79 Loo na, mpãy pe nii wam wo Yãhã kuɛ
ye,
tesẽ mpãy ne pe gbã fya,
poo cãã- ga pa pe ye.
Ke syi, wo byɛ n waha naa n yãr
Yãhã yrĩŋ kãnde wo.»
80 U kicar nii n lɛ, u yĩntaha nii n too.
Tuu ba nii naanfuẽ, u n ga kuee dragba
gaa laam wo yatata. Per gaa, u n cã ba u
ya yi Yiisrɛ kur n u yãã.

2

Yesu wãsee Betelɛmu wo
(Mat 1.18-25)

1 Koo kai- wãpyeŋ cãã na, Woguse tuu
pye kãntrɛ fãngafa byɛ yĩŋfua. U bii yir
ma yee, a pe kãntrɛ nawee- ter byɛ myar
yrũhũ.
2 Too nayrũhũ nde ne te pye nayrũhũ
cir. Koo cãã na, Cirimusu tuu pye Syire
kui fãngafua.
3 Nawee- byɛ naa n gaha, maa naa pe
myar yrũhũ pe wãlɛ klɛ na.
4 U Yosɛfe -sẽ pye klo lii wo pe n yee
Nasarɛte, Galɛlɛ kãntraha na. Tuu -sẽ pye
faale yĩŋfua Dawide kur waa, u n yir le
klo wo, ma ka Betelɛmu wo Yudɛ kãntraha
laam wo. U nwoŋ wãdyaha Dawide kusey
ba kẽ.
5 U n ka, woo tesẽ Maari ne wii tuu ga
nii u cɔɔ, pe n ga yrũhũ. Maari pye lai ne.
6 Pe pye ke Betelɛmu laam wo, Maari
seeper n ba nɔ.
7 U n ke syihi cir nge see, naa ricar. U n
u kicar maha tã kompua fai ne, ma u sãy
ta mbaa didi kataŋ wo. Draha sẽ ba yãã pe
ye nampay syãsaha fla wo ye. Pe n gblihi
laa, ma ga dye nii yraha sãysaha fla wo.
8 Le klo kãnkãy na mbanaha mpãy pye,
pe naa n kuee nyẽ wo yĩmper wo ma naa
pe mbaa sẽŋ.
9 Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa n fe gbe yi pe na,
Yãhã nayɔ̃r cãã- n yɛhɛ pe telai wo. Pe n
fya nii.
10 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n pe pye ma yee:
«Ye ma n fya ye, kapãyĩĩ laa ne tẽ ga tɔ̃r ye
ye, lii le ga ba nuhungbãn yigi ye kãntraha
nawee- byɛ kẽ.
11 Yĩmper nge laam wo, ye wãdyaha
Dawide klo nde laam wo, ye Syayahafua
ma tuu see, Syayahafua wii u ma u Yãhã
Yĩndefua.
12 Ta n ye yar laa ne, lii le ga ta ye n
waha ga u yãŋ cã: Ye ma ga pẽyãhã gii
yãã pe maha tã kompua fai ne, ma ke sãy
ta mbaa didi kataŋ wo, yaa cã koo kẽ.»
13 Loo yalebya wo, yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ mpãy
n maha fe gbe yi pe na, ma ba yɛr u
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ nen nwo tãy, ma nii Yãhã
sey ma yee:
14 «Miingbãŋ, Yãhã wãŋ kẽ
ke ne yãhãyĩŋ na.
Ke ke yrĩŋ wãã kãntrahafa kẽ,
poo mpãy wĩĩ le n tãy ke ye.»
15 Pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ pe dur tɛr yãhãyĩŋ
na, pe mbanaha n pe ya pye ma yee: «Ye
tyii wo n yir ga ke Betelɛmu laam wo; Yãhã
ke wo yar lii ne, wo ga le yãã wo yĩnde ne.»
16 Pe loo pãã wa, pe n yir farfar, maa dye
ma Maari yãã Yosɛfe ne, tesẽ le pẽyãle ne
pe kompua fai maha tã le na, ma le sãy le
yaha mbaa didi kataŋ wo.
17 Pe le pẽyãle yãã pe yĩnde ne, pe n too
ke kai- na ma nii n tɔ̃r, kai- nkãy u yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ ba yar pe na le pẽyãle wĩĩ na.
18 Nawee- mpãy pe naa ke luhu, ke n pe
laam wɔ.
19 Maari n -sẽ ke byɛ le yaha u ya laam
wo, ma nii ke wũũ u ya ya.
20 Pe mbanaha pe ba le pẽyãle yãã wa, pe
n dur ma pe nakoho kãnde sya. U yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ tuu ba ke kai- tɔ̃r pe ye mii, pe n

ga ke yãã koo syi. Pe n nii Yãhã miingbãŋ
gboho ke kai- wĩĩ na.
21 U kicar wãsee plii kuatãã wuhu na,
pe n u kũũ, ma u myaha taha Yesu. Koo
myaha kẽ u yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ u ba yar yaha,
u nahafua n cã u lai gbe.

Yesu wãyar Yãhã kangbãŋ wo

22 Per gii Maari wãsee wor yai te yee
kãã, mii le yar mii kãnde* lii wo Yãhã
bii le le soho Musa koho wo faale wo,
Yosɛfe tesẽ Maari ne, pe n u kicar gbe ba
Yurusalɛm kungbãy wo, ma ga u yar Yãhã
na ke kangbãŋ wo.
23 Le ma le yrũhũ ta Yãhã sabangbãŋ
wo ma yee: «Naa kicar wii ma cãã see
u nahafua na, woo ter ga nii Yĩŋfua Yãhã
wũũ.»
24 Diŋ gii u faale wãdyaha Musa bii yar
yaha Yãhã kãnde wo, Yosɛfe ye n ke yi. Koo
diŋ nge n yi kate syãm mpãy ter ne, laa na
nasar katepir syãm.

Syimu tesẽ Ana ne, pe u Syayahafua yãã Yãhã kangbãŋ wo

25 Le Yurusalɛm klo wo, naa waa pye pe
naa n yee Syimu. U ba sroŋ, ma naa Yãhã
kãnde yãr. U naa u Syayahafua wãpaŋ
yɛhɛ, Syayahafua wii ruu n pai Yiisrɛfa yi
kãã pe fɛn wo. Yãhã Yrã Fãnga pye u ne,
26 ma ba u yar ma yee u saa ku mii u sẽ u
Syayahafua yãã ye, u Crise wii u ma Yãhã
Yĩndefua.
27 Per gii Yesu seefa pe ba u gbe ga, pe n
gaha u yar Yãhã na mii Yãhã kãnde le yar
mii, Yãhã Yrã Fãnga n Syimu gbe ga Yãhã
kangbãŋ wo, pe fla na.
28 Syimu n u kicar gbe yigi kluɛ wo, ma
syaha wãã Yãhã kẽ ma yee:
29 «Yĩŋfua Yãhã, taa yɛ̃ tɛr ra ye lii ne,
le nii cĩĩnde.
Yagaa, maa waha tyii ra na ra n ku laanyĩn
ne,
ndoo wii tẽ ma ma koho wo.
30 Ma nwo, taa ra ta
ra n u Syayahafua yãã yĩnde ne.
31 U Syayahafua wii taa gbihi,
u n ga tɛr kãntrahafa byɛ yahasee ye,
pe wãsyayaha yĩmbui ne.
32 Syayahafua nwo sẽ na tuu ga ba ta,
kãntrahafa byɛ n ma cã,
u maha ta, Yiisrɛfa myaha n gboho,
Yiisrɛfa mpãy pe ma ma koho wo?»
33 Syimu tuu naa kai- nkãy pãã Yesu wĩĩ
na, koo ngĩĩ n Yesu tuhufua laam wɔ tesẽ
u nahafua ne.
34 Syimu n Yãhã nar pe kẽ, ke kaa taha
pe na. Loo kur ye, u n Yesu nahafua Maari
pye ma yee: «Yãhã kẽ ke kicar nwo yãŋ yi,
u ba ta, nabuar mpãy n too Yiisrɛ kãntraha
na, nabuar mpãy n kuã yir. U ga ba Yãhã
wũhũ pye naa n yar nawee- na. Pe nawee-
-sẽ ga ba u sye.
35 U ga ba ta, nabuar laam wũhũ nkãy pe
ga yigi, ke n yi yaha gbaa na. Ma -sẽ yee
mboo na cɔɔ, kayaan ga ba too ma na, le n
naa ma yaa mii sãn dyaŋ pe ma waa.»
36-37 Cɔɔ waa pye Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua,
pe naa n yee Ana. U pye Yasɛr nwoŋfua,
Fayer pueesya ba kẽ u ne. U ba sroŋ lɛ, u
ba dyɛ- gbeeresyar yãã wĩhĩ resyar ne. U
cabir laam wo, u ba puai yãã, pe n dyɛ-
kuasĩĩ pye pe ya ne, u puai n ku u yaha.
U n kuee calangusya u kuãŋ ne. U sẽ naa
n cɛr Yãhã kangbãŋ na ye, ma naa tẽn tẽ
Yãhã kẽ ke yai ke yĩmper. Kaa na u ga yai
plaŋ, ngaa saa le yɛ̃ wo ye, u naa Yãhã nar.
38 Yaliile Syimu tuu ba naa koo kaplãŋ
ngĩĩ pãã Yesu wĩĩ na, Ana n ba dye Yesu
seefa fla na, ma naa Yãhã sey. Loo kur ye,
u n nii u kicar wĩĩ pãã nawee- mpãy ye pe
naa Yurusalɛm wãsyayaha wĩĩ kɛ.
39 Yesu seefa pe ba Yãhã kai- byɛ pye kua
wa, pe n dur tɛr Yesu ne Galɛlɛ kãntraha
klo laa wo pe n yee Nasarɛte. Pe niisaha
ba kẽ.
40 U kicar nii n lɛ, u yĩntaha nii n too.
Wãlɛ kacãn pye u ye, u wĩĩ naa n tãy Yãhã
ye.

Yesu Yãhã kangbãŋ wo u kicar cãã na

41 Dyɛ- byɛ Yesu seefa naa n gaha Yu-
rusalɛm wo, syayaha gbar na.
42 Yesu tuu ba dyɛ- sẽnsye syãŋ yãã dyɛ
lii, pe n ka u ne too gbar nde na, mii Yiifee-
kãnde le yar mii.
43 Te gbar te ba kua wa, nawee- byɛ n
dur ma n tɛr pe kui wo. Yesu n wlãhã kuee
Yurusalɛm wo, u seefa sẽ le cã ye, ma tɛr
u yaha.
44 Pe naa le ga ma yee, a ter u ma pe
yrãhãyãrwai ne. Pe n sya yãr per wihi, ma
cã yir u wãtay na pe nampyeŋ- laam wo,
tesẽ pe naambiyãm ne.
45 Pe sẽ u yãã ye, pe n gblihi laa, ma
dur ma u tay n gaha, ma sya ga dye ke
Yurusalɛm laam wo.
46 Pe n u tay plii tãã ke Yurusalɛm laam
wo, ma cã ga u yãã Yãhã kangbãŋ laam
wo. U pye Yiifee- yahaseefa telai wo, tuu
dye nii, ma nii n luhu pe ye, ma pe yey kai-
ne.
47 Yesu ba kai- busãã cã, ma maha pe
yahaseefa yɛ̃ wãã naa n sya kacãn ne. Nde
n yɛ̃ gbãã mpãy na pe pye ke fla na.
48 U seefa pe u yãã, le n pe sroŋ fe gbe.
U nahafua n u pye ma yee: «Ta dya, lii raa
pye wo na ke dyaŋ? Ma sẽ yãã, ma wo ta
wo n fya, ma nii ma tay teebɛhɛ byɛ wo,
wo syãm ma tuhufua ne.»

* **2:22 2.22** Faale wãdyaha Musa bii Yãhã kãnde laa yar yaha ma yee, cɔɔ ma kicar see, u wãsee plii gbeesĩĩ pe yai pe ba u cɔɔ wor yee kãã u na, u n nii gbɛgbɛ.

49 U n pe yɛ̃ wãã sya ma yee: «Nwa ta ye
n ga ra tay teelaa wo? Ye sɛ̃ cã la, n yai n
nii ta Tuhufua Yãhã kangbãŋ wo?»
50 U seefa sɛ̃ -sɛ̃ u kaplãŋ yĩntaha war ye.
51 Yesu n yir, pe n wãã kũn tɛr Nasarɛte
wo. U naa n luhu pe ye. Koo kai- ngĩĩ pye
tɛr, u nahafua Maari n ke byɛ le yaha u ya
laam wo.
52 Yesu nii n lɛ, kaa nii n taha u kadye
na, tesẽ u laantor ne. U wĩĩ naa n tãy Yãhã
ye ma suhu nawee- ne.

3

Nsãn nawee- tããfua kayar
(Mat 3.1-12; Mar 1.1-8; Nsãn 1.19-28)

1 Dyɛ lii kãntrɛ fãngafa byɛ yĩŋfua
Tyibɛre fãnga wãma- ke ba nɔ dyɛ- sẽnsye
bua na, koo cãã kẽ fãngafua Pɔ̃syi Pilati u
pye Yudɛ kãntraha kur byɛ yĩŋ na. Yɛrɔte
u pye Galɛlɛ kui yahaseefua, u nampyesey
Filipe pye Lityire kui yahaseefua ma suhu
Trakũhũ kui ne. Lesãhã u -sɛ̃ pye Labyile
kui yahaseefua.
2 Yana tesẽ Kayifu ne, poo pe pye Yãhã
yũndefa yĩŋfa.
Loo dyɛ Dyakaridya dya Nsãn tuu pye
drawaha fla wo, ma Yãhã yɛ̃ kapãn luhu.
3 Loo na, u n yir ma Yurdane lafeŋ
tũntũn kui tay n klaha, ma nii le gble
nawee- ye ma yee: «-Ye le sya ye cã ye
kapee- wãpyeŋ sẽ yɔ̃ ye, -ye ke miy yaha!
-Tee pa, ta n ba ye tãã yi loho wo. Yãhã -sẽ
ga ye kapee- laha kãã ye yĩŋ na.»
4 Faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Yisa, tuu bii
lii cãã yrũhũ ta Yãhã sabangbãŋ wo Nsãn
wĩĩ na, loo ne le nii n pye loo yale wo. Loo
ne nde:
«Naa waa yĩmbui ne le n yir
drawaha fla wo ma yee:
-Ye Yĩŋfua Yãhã wãpaŋ kãnde gbihi yaha
ke kẽ,
-ye ke kãmbɛhɛ ta ke n sroŋ yɔ̃!
5 Teelii fla ma pye nfaha, ke fla ke yĩĩ.
Yãygbãy ma suhu te wãsyĩmbir ne,
te byɛ te traha kãã.
Kãmbɛhɛ nkãy ke kuãy klaha, ke byɛ ke
sroŋ.
Kãmbɛhɛ nkãy ke pee, ke byɛ ke gbihi,
ke nii diidii.
6 Yãhã ke lii pye ma ga wo sya yaha,
kãntrahafa byɛ ga ba le yãã pe yĩnde
ne.»

Nsãn lii tɔ̃r naa n yar nawee- na

7 Nabuar naa n gaha Nsãn ye wãtãã
yĩmbui ne. U naa pe pye ma yee: «Nwoho
terfa mii! Yoo ye yar ma yee tee ga waha
wloho yi kãã te Yãhã kasãhã laam wo, tii
te n pai?
8 -Ye naa kayũhũ pye mii katyiyũhũ dyaŋ
ke piiyɔ̃m sa. Loo na, le ga cã tee yi
kãã kapee- wãpyeŋ kãnde wo, ma kayũhũ
wãpyeŋ kãnde gbe. Ye tee le ga ye laam
wo, a ye ma wo faale wãdyaha Brama kur,
loo nde wĩĩ na, Yãhã ga ta ye n wlohoyisaha
yãã. Ye sẽ yãã, Yãhã ga waha ntẽmbar nde
ta te n wã klaha nii naweeyɔ̃m, pe n ye
draha gbe, pe nii Brama kur.
9 Ta n ye yar: Mbaapuai gbihi cai ta
nii wa, ma ga katyir cããr te nnen fla na.
Katyigi gii ma yee ke sẽ sa yɔ̃ ye, ke ga gbã
cɛr le naa wo.»
10 Pe nabuar n u yey ma yee: «Wo yai
wo naa n pye mii wo nii naweeyɔ̃m?»
11 Nsãn n pe yɛ̃ wãã sya ma yee: «Nayrɛ
sĩĩ ma pye wii ye, u neŋ wãã waa kẽ, wii
ruu wee kaa ne ye. Digi ma yãã mboo wii
ye, ke la fããfa ne.»
12 Kufar wããfa mpãy n pa Nsãn fla na
tããsaha wo, ma ba u yey ma yee: «Yĩŋfua,
wii yai wo naa n pye mii?»
13 U n pe yɛ̃ wãã sya ma yee: «Yɛ̃ gii pe
tɔ̃r yar ye na, ye ma syi ye kufar wale sya
le n ta naa n tɛr koo yaha ye!»
14 Seraasyi mpãy n pa pe ya ndoŋ, ma
ba u Nsãn yey loo nen ya ne ma yee: «Ah
wii, wo yai wo naa n pye mii?» U n pe yɛ̃
wãã sya ma yee: «Ye ma syi ye naa wale
sya fãnga na nawee- ye ye! Ye ma syi ye
maha kawar fua naa n taha nawee- na ye
naa war sya pe ye ye. Ye yĩŋfa pe ye dãã
war mpãy ne, -ye naa n kuee poo ya ne!»
15 Nawee- mpãy pe pye ke fla na, ma naa
u Yãhã Yĩndefua wãpaŋ yɛhɛ, pe naa le ga
ma naa n yee, a laa na Nsãn kẽ u ne.
16 Loo na, Nsãn n pe byɛ pye ma yee:
«Ndoo, n ye tãã n yi loho wo. Waa ter
-sẽ ma tuu n pai, woo cɛr yaha ra kẽ
mahamaha. Ta syi gɛ sẽ yai u ntãn sale
wãfɛr ne u trɛ na ye. Woo ga ba naa ye
tãã Yãhã Yrã Fãnga ne, tesẽ naa ne.
17 U ma mii nawee dyaŋ tuu ma sẽncrihi
ne u koho wo. U ga sẽmuhu fua yi pua wo.
Loo kur ye, u ga u pua le mploho wo, tuu
naa le te sẽmuhu na, naa gii wãfege yãã
wee ke na ye.»
18 Nsãn maha ba naa kai- busãã yar
nawee- na, ma naa le Yãhã kapãyĩĩ tɔ̃r pe
ye.
19 U n ba yãã Galɛlɛ kui yahaseefua
Yɛrɔte tuu yir, ma u ya lɛfuasey cɔɔ
Yɛrɔtyade tyĩn sya u ye ma u ta u cɔɔ, u
n le kuãn u ne, ma suhu kai- nkãy byɛ ne
tuu tee naa n pye.
20 U Yɛrɔte sẽ luhu u ye ye, u ga cã lii
pye le taha kapee, ma ta pe n u Nsãn yigi
le nwompihi wo.

Yesu u tẽn koho yigi
(Mat 1.1-17; 3.13-17; Mar 1.9-11)

21 Nawee- mpãy pe ba pa Nsãn fla na
tããsaha wo, Yesu pye pe laam wo. Nsãn
n Yesu tãã u ya ndoŋ. Loo kur ye, Yesu tuu
naa n pãã Yãhã ne, yãhãyĩŋ n fe yãr,

22 Yãhã Yrã Fãnga n tege ba Yesu na. Le
n le ya klaha mii kãnsyã waa ter dyaŋ.
Yĩmbui laa ter n yir yãhãyĩŋ kuɛ ye ma
yee: «Ta Dya kẽ ma ne, ma ntãŋ dye gboho
ra tãy, ma ra laam yĩn yalebyɛ.»
23 Yesu tuu ba dyɛ- gbey sẽnsye syi kua,
tuu see ba lii wãpyeŋ myaha ne, u n le
wãpyeŋ koho yigi.
Nawee- ye Yesu pye Yosɛfe dya.
Yosɛfe -sẽ pye Yeli dya.
24 Yeli pye Matar dya,
Matar -sẽ pye Lewi dya,
Lewi -sẽ pye Melsyi dya,
Melsyi -sẽ pye Yanay dya,
Yanay -sẽ pye Yosɛfe dya,
25 Yosɛfe -sẽ pye Matetya dya,
Matetya -sẽ pye Amose dya,
Amose -sẽ pye Namuhu dya,
Namuhu -sẽ pye Yesele dya,
Yesele -sẽ pye Nagaa dya,
Nagaa -sẽ pye Mataha dya,
Mataha -sẽ pye Matetya dya,
26 Matetya -sẽ pye Semii dya,
Semii -sẽ pye Yosenge dya,
Yosenge -sẽ pye Yoda dya,
27 Yoda -sẽ pye Yɔnaa dya,
Yɔnaa -sẽ pye Yarsa dya,
Yarsa -sẽ pye Dyɛrbaha dya,
Dyɛrbaha -sẽ pye Syalatye dya,
Syalatye -sẽ pye Naari dya,
28 Naari -sẽ pye Marki dya,
Marki -sẽ pye Yaadii dya,
Yaadii -sẽ pye Kuasãhã dya,
Kuasãhã -sẽ pye Lemada dya,
Lemada -sẽ pye Yɛr dya,
29 Yɛr -sẽ pye Yosya dya,
Yosya -sẽ pye Yelidye dya,
Yelidye -sẽ pye Yɔɔri dya,
Yɔɔri -sẽ pye Matar dya,
Matar -sẽ pye Lewi dya,
Lewi -sẽ pye Syimɔ̃ dya,
30 Syimɔ̃ -sẽ pye Yuda dya,
Yuda -sẽ pye Yosɛfe dya,
Yosɛfe -sẽ pye Yɔnaha dya,
Yɔnaha -sẽ pye Yelaake dya,
Yelaake -sẽ pye Melaa dya,
31 Melaa -sẽ pye Menaa dya,
Menaa -sẽ pye Matataa dya,
Matataa -sẽ pye Natã dya,
Natã -sẽ pye Dawide dya,
Dawide -sẽ pye Yisay dya,
32 Yisay -sẽ pye Yobɛde dya,
Yobɛde -sẽ pye Buase dya,
Buase -sẽ pye Sala dya,
Sala -sẽ pye Naasũhũ dya,
Naasũhũ -sẽ pye Aminada dya,
33 Aminada -sẽ pye Adamen dya,
Adamen -sẽ pye Yarne dya,
Yarne -sẽ pye Yesrũhũ dya,
Yesrũhũ -sẽ pye Parase dya,
Parase -sẽ pye Yuda dya,
34 Yuda -sẽ pye Dyakuba dya,
Dyakuba -sẽ pye Yisyake dya,
Yisyake -sẽ pye Brama dya,
Brama -sẽ pye Tyera dya,
Tyera -sẽ pye Nasyɔɔ dya,
35 Nasyɔɔ -sẽ pye Seru dya,
Seru -sẽ pye Yarwuhu dya,
Yarwuhu -sẽ pye Pege dya,
Pege -sẽ pye Yebɛr dya,
Yebɛr -sẽ pye Sala dya,
Sala -sẽ pye Kanaa dya,
36 Kanaa -sẽ pye Yarpasye dya,
Yarpasye -sẽ pye Syam dya,
Syam -sẽ pye Nuwɛ dya,
Nuwɛ -sẽ pye Lemeke dya,
Lemeke -sẽ pye Matesyela dya,
37 Matesyela -sẽ pye Yɛnake dya,
Yɛnake -sẽ pye Yaare dya,
Yaare -sẽ pye Malɛlɛ dya,
Malɛlɛ -sẽ pye Kɛna dya,
Kɛna -sẽ pye Yenose dya,
38 Yenose -sẽ pye Sɛte dya,
Sɛte -sẽ pye Dama dya.
U Dama kadye -sẽ pye Yãhã dya.

4

Setane Yesu tyĩn ga yãŋ kapee- wãpyeŋ kuɛ ye

(Mat 4.1-11; Mar 1.12-13)

1 Yesu wãtããyi kur ye, Yãhã Yrã Fãnga n
u yĩĩ, ma u ta u n yir ke Yurdane lafeŋ wo,
ma ka dragba wo.
2 U n ga kuee ke dragba wo plii gbeesĩĩ.
Sãndãpee yĩŋfua Setane n nii u tyĩn ga n
yãŋ kapee- wãpyeŋ kuɛ ye.
Too plii gbeesĩĩ nsoho wo, Yesu sẽ ngaa
di ye. Loo kur ye, fãã n u yigi.
3 U sãndãpee yĩŋfua n u pye ma yee:
«Ma'a pye Yãhã Dya cĩĩnde, ntẽmblaha
nge wã klaha digi.»
4 Yesu n u yɛ̃ sya ma u pye ma yee: «Le
ma le yrũhũ ta Yãhã sabangbãŋ laam wo
ma yee: ‹Nawee saa waha poho digi ya ne
ye.› »
5 Loo na, u sãndãpee yĩŋfua n Yesu yigi
ga ncaha ye, ma kãntraha kui byɛ yar tãŋ
u na, teele nen ya. U n dur ma u pye ma
yee:
6 «Kãntraha nge byɛ fãnga, tesẽ te
nangbãn ne, n ga waha te wãã ma kẽ. Too
nde byɛ le soho ra koho wo, te ma ta wãn.
Wii wĩĩ ma tãy ra ye, n ga waha te wãã
ufua kẽ.
7 Ma'a kãnklũy gbãã ra yahasee ye ma
ra gboho, n ga te byɛ wãã ma kẽ.»
8 Yesu n u yɛ̃ wãã sya ma yee: «Le ma le
yrũhũ ta Yãhã sabangbãŋ wo ma yee: ‹Naa
Yãhã ya gboho, koo ya ke ma Yĩŋfua, -taa
mii le soho koo ya koho wo!› »
9 Loo na, u sãndãpee yĩŋfua n ka u ne
Yurusalɛm wo, maa u ta u n dugu nii Yãhã
kangbãŋ yããsyi na. U n dur ma u pye ma

yee: «Ma'a pye Yãhã Dya cĩĩnde, yir nwo
ma kur ye tege kãntraha na.
10 Ma sẽ yãã, le yrũhũ ta Yãhã sabangbãŋ
wo ma yee:
‹Yãhã ga ba ke yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ ye nɔ wãã,
pe n ba naa n sẽŋ ma na.
11 Pe ga ba ma yigi pe kluɛ wo,
ma saa mii kor ntẽmblaha na ye.›
Loo ne ta n yee, ma kur ye tege kãntraha
na!»
12 Yesu n maha u yẽ wãã sya ma yee: «Ta n
ma yar, le ma le yrũhũ ta Yãhã sabangbãŋ
wo ma yee: ‹Yãhã ke ma ma Yĩŋfua, ma'a
syi ma ke tãn yãŋ ye.› »
13 Setane tuu u kacãn byɛ ta ma Yesu tyĩn
ga yãŋ kapee- wãpyeŋ kuɛ ye, u n dur tɛr
ma u wãtyĩnyãŋ ta yaha per gaa na.

Yesu u tẽn koho fe yigi Galɛlɛ kãntraha na
(Mat 4.12-17; Mar 1.14-15)

14 Loo kur ye, Yesu n dur tɛr Galɛlɛ
kãntraha wo. U ba yĩĩ Yãhã Yrã Fãnga ne.
Pe n nii u wĩĩ pãã ke kuɛ kãntraha kur byɛ
wo.
15 U ba naa nawee- klaha Yiifee- yawãhã
nwey laam wo. Nawee- byɛ naa u sey.

Nasarɛtefa Yesu wĩĩ sye
(Mat 13.53-58; Mar 6.1-6)

16 Yesu n ka Nasarɛte wo. U u kicar cãã
pye ke fla na. Teebɛhɛ byɛ wo kanii per na,
Yesu sẽ kɛ naa n laa Yiifee- yawãhã nwoŋ
wo ye. Koo per ke ba nɔ, u n dye Yiifee-
yawãhã nwoŋ wo ke Nasarɛte wo. U n yir
yɛr, ma yee woo ga Yãhã kaplãŋ nkãy kal
nawee- ye.
17 Pe n saba waa gbe wãã u kẽ, saba wii
faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Yisa bii yrũhũ ta.
U n u saba yãr, ma draha gaa kal nawee-
ye, draha gii ke yrũhũ ta ma yee:
18 «Yãhã Yrã Fãnga ma ra yĩŋ na,
Yĩŋfua Yãhã ra yãŋ yi
ma yee n naa koo kapãyĩĩ yar fɛnfa na.
19 Ke ra nɔ wãã n ba yãmpa ta
pe n wlohoyisaha yãã,
ma suhu fũũ- ne, pe n naa n yãŋ
gbɛgbɛ,
tesẽ mpãy ne pe fɛn sya
ma yee tẽ ba poofa yi kãã napee- koho
wo.
Yãhã maha ra nɔ wãã
n ba nawee- yar yaha dyɛ lii ne
ke ga ba ke laantãr yar pe na.»
20 Loo na, Yesu n u Yãhã sabangbãŋ tã
tã, ma u wãã kaha sẽŋfua kẽ, ma dur tege
nii maa nawee- klaha. Nawee- mpãy byɛ
pe pye ke nwoŋ laam wo, pe n yĩnde gbãã
u na ma nii u yãŋ.
21 Yesu n -sẽ gbe ma nii pe yar ma yee:
«Kai- ngĩĩ tẽ kal ye ye ke Yãhã sabangbãŋ
wo ye n luhu, koo kẽ tee n yãã nanga, ke
yagaa nge na.»
22 Yesu tuu naa kapãyũhũ nkãy pãã, ke
ba yẽ gbãã pe na. Pe n nii le klãŋ n pãã ma
yee, a Yosɛfe dya woo syi ya la u n pãã ke
syi?
23 Yesu n pe pye ma yee: «N cã, yaa
plãhã nge pãã wãã ra kẽ: Tyinfua cãã mii
jaa mii ya. Yaa maha waha ra pye ye yee:
Kai- nkãy byɛ taa pye Kapornu wo, wo ke
luhu. Maha koo syi pye ma kusey wo nwo
wo.»
24 U n maha yee: «Ta n le pãã ye ye
cĩĩnde: Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua klofa sẽ u
wũhũ sya cĩĩnde ye.
25 -Ye Yeli cãã kai- wũũ yãŋ, cãã gii cãã
sesaha dyɛ- tãã pye gblihi ne, ke sẽ too ye.
Fãã n bii dye taha nawee- byɛ na.
26 Koo cãã kẽ Yãhã ke bii Yeli nɔ wãã
calangusya waa fla na Sarɛte wo, Syidɔ̃
kãntraha na. Le -sẽ nde calangusyam pye
busãã Yeli klo wo Yiisrɛfa kãntraha na.
Nwa ta Yeli sẽ ka poo nen waa fla na ye?
27 Yelisye bya cãã na, gber- pye busãã
Yiisrɛfa kãntraha na. Nwa ta poo nen waa
gɛ sẽ waha jaa ye? Namaha woo n jaa, woo
wii u pye kulaafua, Syirefa naa waa.»
28 Mpãy byɛ pe pye ke yawãhã nwoŋ
laam wo, pe Yesu kaplãŋ ngĩĩ luhu ga n kua
na, ncafũhũ n pe yigi ma sya nafããn taha
pe na.
29 Pe n tyĩn yir, ma u yigi ga le klo kãnkãy
na. Le klo pye yãnjruhu gaa yĩŋ na. Pe n
ka u ne ke ncaha ye, ma yee poo ga u miy
tege wãã tãã ye kãntraha na.
30 Le n ga pe yia, Yesu n wloho yi pe laam
wo ma tɛr.

Sãndũpee wãkartege dya waa yĩŋ na kanii per wo
(Mar 1.21-28)

31 Loo kur ye, Yesu n tege ga Galɛlɛ
kãntraha klo laa wo pe n yee Kapornu. U
naa nawee- klaha kanii per gaa na Yiifee-
yawãhã nwoŋ wo.
32 U kaklaha ter ba nawee- fe gbe, ma
maha pe laam wɔ. U ba kai- byɛ cã ma
naa nawee- klaha te ne.
33 Ke yawãhã nwoŋ wo, dya waa pye
sãndũpee ne u yĩŋ na. U n nii n tẽ fãnga
ne ma yee:
34 «Eh, Nasarɛtefa Yesu, maa nwa pye
wo na? Ma pa la ma n pai wo wĩĩ klaha-?
N cã wii kẽ ma ne: Mboo kẽ wii ne u ma
Yãhã wũũ.»
35 Yesu n sã waha u sãndũpee na, ma u
pye ma yee: «Yaha le, -taa tege kãã dya
nwo yĩŋ na!» U sãndũpee n u dya cããr
nawee- byɛ yĩnde na ma tege kãã u yĩŋ na,
u sẽ -sẽ laa wãpee pye u na ye.
36 Le n pe byɛ fe gbe ga far tɛr, pe n
sya nii pe ya yey ma yee: «U kaplãŋ pye
mii ma n yia sãndãpee na? Dya nwo n sã

sãndãpee gɛ na fãnga ne, pe n nii n luhu
u ye, ma tege n kãã nawee- yĩŋ na.»
37 Yesu myaha n yi koo kãntraha fla kur
byɛ wo.

Yesu yanfa buar jaa
(Mat 8.14-17; Mar 1.29-34)

38 Loo kur ye, Yesu n yir ke yawãhã nwoŋ
wo, ma ka dya waa kaha wo, u myaha
Syimu. U Syimu cɔɔ nahafua kadye ba kã
war. Pe n Yesu nar u u jaa.
39 U n kuɛ tege u yĩŋ na ma sã te yan na.
Ke kadye n u miy yaha, u n ta tɛr yir ma
nii pe nampay yi.
40 Yainkɔŋ wo, yainde le ba dye tɛr wa,
nawee- mpãy pe pye yanfa ne pe klɛ wo,
pe n poo yanfa ter byɛ gbe ba Yesu fla na.
U n kluɛ taha pe nanem byɛ na ma pe jaa.
41 Sãndãpee pye yanfa mpãy yĩŋ na, pe
n nii tege n kãã pe yĩŋ na kule ne. Pe naa
n kui ma naa n yee: «Yãhã Dya kẽ ma ne!»
Pe ba cã Yãhã Yĩndefua Crise kẽ u ne, koo
kẽ. Yesu naa n sã pe na, u sẽ naa n sya pe
n naa u wĩĩ pãã ye.

Yesu Yãhã kapãyĩĩ pãã Yudɛ wo
(Mar 1.35-39)

42 Koo yĩŋsyii, Yesu n yi le klo wo, ma ka
dragba gaa laam wo. Nabuar raa n yir ma
nii u tay. Pe ga u yãã, pe n yee poo ga u
yigi ta pe ya ne, u ma syi u tɛr poo yaha ye
ye.
43 Yesu n pe pye ma yee: «N yai n le Yãhã
Yai kapãyĩĩ tɔ̃r yar kãnkãy kuifa byɛ na.
Yãhã ra nɔ wãã loo na.»
44 U n nii le kapãyĩĩ wũhũ tɔ̃r Yiifee- kui
yawãhã nwey wo.

5

Yesu u kãnyãrwai cir ye yãŋ yi
(Mat 4.18-22; Mar 1.16-20)

1 Per gaa, Yesu pye u ba yɛr Genesarɛ
langbãŋ tãy. Nawee- ba wɔ tã u na ma naa
Yãhã kaplãŋ luhu.
2 U n salangbãy raa yãã ke langbeŋ na,
wãy sĩĩ. Pe fuayigifa ba tege kãã te wo, ma
naa pe jɔɔ- yee.
3 Yesu n dugu dye salaŋ neŋ gaa laam wo,
ke pye Syimu wãŋ. Yesu n Syimu ta u n faa
ke salangbãŋ fã dur yi kãã ke langbeŋ na.
Yesu n tege nii ke salangbãŋ wo, ma nii pe
nawee- klaha.
4 Tuu ba pe nawee- klaha wa, u n Syimu
pye ma yee: «Teelii fla ke n cuhu, -ye ka
ke salangbãŋ ne ke fla na, ye ga ye jɔɔ- miy
le!»
5 Syimu n u yɛ̃ sya ma yee: «Yĩŋfua, wo
tẽn tẽ yĩmper wihi, wo sẽ ngaa gɛ yãã yigi
ye. Le nii mboo kapãn, n le sya n ga pe
jɔɔ- miy le yãŋ.»
6 U n ta pe n pe miy le, fua- n gbe pe laam
wo, dege. Pe jɔɔ- namihi n sya n traha ke
naa n cɛr.
7 Loo na, pe n kluɛ yãhã wãã pe
nampyeŋ- mii ye ke salangbãŋ neŋ ngaa
wo, pe ba koho le pe ye. Pe n pa, pe n ba
te salangbãy sĩĩ yĩĩ pe fua- ne, te n sya nii
n kɛ te ne dye tɛr loho laam wo.
8 Syimu Pyar tuu nde yãã, u n ga kãnklũy
gbãã Yesu yaha ye, ma u pye ma yee:
«Yĩŋfua, kapeepyefua kẽ ra ne, ma'a syi
kuee naa n crã ra na ye!»
9 Syimu ba fya yigi nii, tesẽ mpãy byɛ ne
pe pye ke fla na. Pe fua- ba gboho ga far
tɛr, le n sya pe laam wɔ.
10 Syake pye Nsãn ne, Sewede pii ba me.
Syimu tẽntẽwai mpãy ba me pe ne. Pe ba
fya pe ya ndoŋ. Yesu n Syimu pye ma yee:
«Ma'a syi ma fya ye! Taa naa fua- le jɔɔ
wo mii, yagaa, nawee- me taa ga naa n le
kãnfuɛ̃ wo ke syi.»
11 Loo na, pe byɛ n ka te salangbãy ne
ngbãŋ na, ma pe wãn kur byɛ ta yaha, ma
taha Yesu na pe kuãŋ ne.

Yesu gber waa jaa
(Mat 8.1-4; Mar 1.40-45)

12 Yesu pye klo laa wo, gber waa n pa u
fla na, te yãhã ba u kadye byɛ gbe tã. Tuu
Yesu yãã, u n ga kãnklũy gbãã u yahasee
ye, ma u nar ma yee: «Yĩŋfua, le ma tãy
ma ye, ma ga waha ta ra n jaa, n nii gbɛgbɛ
nayɔ̃r saha na.»
13 Yesu n koho nɔ wãã, ma tɛ u na ma
yee: «Ãwã le tãy ra ye, jaa ma nii gbɛgbɛ
nayɔ̃r saha na!» Le yalebya wo, ke yãhã
n ta tɛr laha kãã u dya na, u n nii gbɛgbɛ
nayɔ̃r saha na.
14 Yesu n le pãã waha u ye ma yee: «Ma'a
syi nde pãã waa ye ye! -Taa ka, maa mii
yar Yãhã yũndefua na, ma ma wãjaa diŋ
yi, diŋ gii faale wãdyaha Musa tuu tɔ̃r
yaha mpãy kẽ pe pye yãhã ne pe kadye na,
ma jaa. Ke syi ne nawee- ga waha cã ma
jaa.»
15 Loo nde kur ye, Yesu myaha yi naa n
gaha teebɛhɛ byɛ wo. Nabuar n te ya wãã
naa n pai u kaplãŋ luhusaha wo, tesẽ pe
ya wãjaa saha wo.
16 Yesu woo -sẽ naa n kɛ u naa n nii u
ya ya, u naa n gaha dragba wo, u ga naa u
laam wũhũ tɔ̃r Yãhã ye.

Yesu tãnkurfua waa jaa
(Mat 9.1-8; Mar 2.1-12)

17 Per gaa, Yesu naa nawee- klaha. Pe
nawee- laam wo, Yiifee- yahaseefa mpãy
pye, pe naa n yee Farisyɛ̃, tesẽ Yãhã
kaiyarfa mpãy ne. Pe ba yi Galɛlɛ kui
byɛ wo, tesẽ Yudɛ kui byɛ ne, ma suhu
Yurusalɛm ne. Yĩŋfua Yãhã fãnga pye Yesu
ne, ma u ta u n waha naa yanfa jaa.

18 Nawee- mpãy n ba pa tãnkurfua waa
ne, pe u gbe u kasãy wãŋ na. Pe naa n kɛ
pe dye u ne Yesu tãy nwoŋ laam wo, pe ga
u ta u yaha ye.
19 Pe sẽ waha dye ye, nawee- tee ba nihi
tɛr. Pe n gblihi laa, ma dugu ke nwoŋ yĩŋ
na maa wihi fer, ma u tãnkurfua yoŋ tege
le wãã u kasãy wãŋ na pe nawee- telai wo,
Yesu yaha ye.
20 Yesu tuu yãã poo nawee- mii pe u ta
pe Yatɛr, u n u yanfua pye ma yee: «Cĩĩfua,
ma kapee- laha kãã ma yĩŋ na.»
21 Pe Yãhã kaiyarfa tesẽ pe Farisyɛ̃ ne, pe
n nii le ga pe laam wo ma yee: «Yoo ma u
ga waha kapee- laha kãã nawee yĩŋ na mii
Yãhã ya sẽ kẽ ye? -Ye naa dya waa syi yãŋ!
U n gbar Yãhã ne cĩĩnde.»
22 Yesu -sẽ ba pe laam wũhũ cã. U n pe
pye ma yee: «Nwa ta ye n nii kai- ngĩĩ syi
ga ye laam wo?
23 N ga waha yee: Ma kapee- laha kãã ma
na. N ga maha waha yee: Yir naa n yãr!
Koo katɛ- syãŋ ngĩĩ wo, lii loo le cã waha?
24 N yãŋ ye cã Yãhã kãnde wãã u Nawee
Puee kẽ kãntraha nge na, u n ga waha
kapee- laha kãã nawee yĩŋ na.» Yesu n wã
klaha loo na, ma u tãnkurfua pye ma yee:
«N ma yar, yir, -taa ma kasãy wãŋ gbe, ma
yãr naa n gaha ma kaha wo!»
25 U tãnkurfua n ta tɛr yir nawee- byɛ
yĩnde na, ma u kasãy wãŋ gbe, kii tuu ba
sãy nii, ma yãr n tɛr ma Yãhã sey n gaha u
kaha wo.
26 Le n yɛ̃ gbãã pe nawee- byɛ na, pe n
sya fya, ma nii Yãhã sey ma yee, a poo
laanwɔ wũhũ yãã koo per.

Yesu Lewi yãŋ yi
(Mat 9.9-13; Mar 2.13-17)

27 Loo kur ye, Yesu n yi ma kufar wããfua
waa yãã, tuu tege nii kufar wããsaha wo.
Pe naa u yee Lewi. Yesu n u pye ma yee:
«Naa n taha ra na!»
28 Lewi n te wãn kur byɛ ta yaha, ma yir,
ma nii n taha Yesu na u kuãŋ ne.
29 Loo kur ye, Lewi n gbar ta u kaha wo
Yesu myaha na u kãnyãrwai ne, ma ta pe
n dir soho. Pe pye pe wãã naa n di kufar
wããfa busãã ne, tesẽ nawee- mpãy ter ne.
30 Farisyɛ̃ mpãy pye ke fla na, tesẽ Yãhã
kaiyarfa mpãy ne pe pye yĩmbui nen na pe
Farisyɛ̃ ne. Poo mii pe Yesu yãã, tuu wãã n
di nawee- mii ter syi ne, le sẽ tãy pe ye ye.
Pe n Yesu kãnyãrwai pye ma yee: «Nwa ta
ye n nii wãã n di kufar wããfa ne, ma suhu
kãmpee- yãrfa mpãy ter ne?»
31 Yesu n pe yɛ̃ wãã sya ma yee:
«Yĩnwɛrfa poo sẽ me pe tyinfua tay ye,
yanfa poo pe u tay.
32 N pa kãmpee- yãrfa myaha na, ma n
kɛ pe koho klaha. Mpãy pe pe ya yãŋ poo
ma kãnyĩĩ yãrfa, n sẽ pa poo mii myaha na
ye.»

Kalɛ saha wãã le kafũhũ ne ye
(Mat 9.14-17; Mar 2.18-22)

33 Loo kur ye, nawee- mpãy n ba Yesu
pye ma yee: «Nsãn kãnyãrwai ne pe yɛ̃ tã
digi na, pe Yãhã nar. Farisyɛ̃ kãnyãrwai
bya loo pye. Ah nwa ta mboo kãnyãrwai
-sẽ n di ma n wɔ?»
34 Yesu n pe yɛ̃ sya kakuãcran ne ma yee:
«Ah ye laam wo, cafãn yigifa ga waha fãn
wãdi sye la te cafãn yigisaha wo, u cafãn
yigifua yĩnde na? Ye cã le syi saha pye ye
rɛhɛ!
35 Per gaa -sẽ ma ke n pai, u cafãn yigifua
ga ba yigi kãã pe laam wo. Koo per maa
nɔ, pe ga ba cã naa pe yɛ̃ tã digi na.»
36 Yesu n maha kakuãcran nde pãã pe
ye ma yee: «Waa sẽ nayrefãŋ fai kuãy
n cɛr, ma nayredyaha wihi pãhã n tã le
ne ye. Ma'a loo pye, ma ke nayrefãŋ cɛr
pye klaha-, ke nayrefãŋ faagblaha wãsɛr
ga maha ke nayredyaha tyĩn jũũ taha.
37 Waa sẽ maha sẽmper le srafũhũ
sakueelɛr wo ye. Ma'a loo pye, pe sẽmper
maa yir, te srafũhũ sakueelɛr ga fe, pe
sẽm n woo tãŋ, te srafũhũ sakuee tii maha
klaha- taha le na.
38 Koo kẽ sẽmper yai pe le srafũhũ
sakueefãn too laam wo.
39 Wii tuu sẽndyaha wɔ wa, u sẽ maha
sẽmper kɛ nantãŋ ye. Pe sẽ n yee la
sẽndyaha poo n tãy?»

6

Yesu tesẽ kanii per wĩĩ ne
(Mat 12.1-14; Mar 2.23-28; 3.1-6)

1 Kanii per gaa na, Yesu dye yi naa n tɛr
tar raa wo, u kãnyãrwai ne. U kãnyãrwai
n nii te tar kasan kãy, ma te pii wihi kũ n
tɛr.
2 Farisyɛ̃ mpãy pye ke fla na. Pe n u
kãnyãrwai yey ma yee: «Wo kãnde le kai-
nkãy yar ke sẽ yai ke naa n pye kanii per
wo ye, nwa ta ye n nii le syi laa pye?»
3 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Ye le kal yãã
Yãhã sabangbãŋ wo, faale yĩŋfua Dawide
u bii lii pye, per gii fãã bii war pe na, woo
tesẽ u nawee- ne.
4 U dye Yãhã nwoŋ laam wo, bur rii te
pye te bii kẽ Yãhã ye, u n te gbe di, ma
taa wãã u nawee- kẽ. Wo kãnde na, Yãhã
yũndefa ya sẽ na pe yai too bur nde ne?»
5 Yesu n maha pe pye ma yee: «U Nawee
Puee kẽ u ma kanii per yĩŋ na.»
6 Kanii per gaa maha ba nɔ, Yesu n ga
dye Yiifee- yawãhã nwoŋ gaa wo, ma nii
nawee- klaha. Dya waa pye ke fla na, u
kãndigi koho ne wãwaage.
7 Yãhã kaiyarfa mpãy pye ke fla na, tesẽ
Farisyɛ̃ mpãy ne. Pe naa Yesu yãŋ, ncã u

ga ba sya u yee, woo ga waa jaa ke kanii
per wo laa. U ma le syi pye pe n waha yee,
a ter Yesu ma tuu tee n pye.
8 Yesu -sẽ ba pe laam wũhũ cã wa. U n
u kãnwaagefua pye ma yee: «Yir ba yɛr
nawee- telai wo.» U dya n yir ga yɛr ke fla
na.
9 Loo na, Yesu n pe pye ma yee: «N ga
ye yey laa ne: Wo kãnde wo lii wãpyeŋ
le yɔ̃? Kayĩĩ wãpyeŋ yɔ̃ kanii per wo laa,
kapee wãpyeŋ loo le yɔ̃? Wo nawee yrã
sya yaha laa, wo u wĩĩ pye klaha-?»
10 Loo na, u n pe byɛ yãŋ klaha, ma dur
ma u kãnwaagefua pye ma yee: «Ma koho
dii wãã!» U n le pye, ke koho n dur yɔ̃ nii
u ye.
11 Mpãy pe pye ke fla na, ncafũhũ n -sẽ
pe yigi, pe n sya nii n pãã pe ya nsoho wo,
kapee lii pe ga waha pye Yesu na.

Yesu kãnyãrwai sẽnsye syãm yãŋ yi
(Mat 10.1-4; Mar 3.13-19)

12 Per gaa, Yesu n ba dugu ga yãy nsoho
wo, ma ga nii n pãã Yãhã ne ke per yĩmper
byɛ wo.
13 Yĩŋ ke ba syii wa, u n u kãnyãrwai
yee ba, maa nawee- sẽnsye syãm yãŋ yi
pe laam wo ma poo ta u tẽnlɛhɛ. Pe myar
nde:
14 Syimu wii Yesu Pyar myaha taha u na,
tesẽ u cĩĩfua Andere ne,
Syake tesẽ Nsãn ne,
Filipe tesẽ Bateremi ne.
15 U n Matɛhɛ yee, tesẽ Tema ne,
Alefɛ dya Syake ne,
tesẽ Syimu Selote wii ne
klokai- wãgbihi n tãy u ye.
16 U n Syake dya Yuda yee,
tesẽ Syikaryɔte klofa Yuda ne,
wii tuu ga ba Yesu yi u napĩĩ- kẽ.

Yesu nawee- klaha, ma maha yanfa jaa
(Mat 4.23-25)

17 Yesu n tege kãã poo mii ne te yãy
nsoho wo, ma ba yɛr trahatraha fla gaa na.
Koo fla na, u kãnyãrwai mpãy pye, pe ba
nihi. Nabuar raa maha pye, te ba yi Yudɛ
kui byɛ wo, tesẽ Yurusalɛm ne, ma suhu
Tyir ne tesẽ Syidɔ̃ ne, langbãŋ yɛ̃ kui kẽ.
18 Pe ba pa pe n pai naa u kaplãŋ luhu,
u n maha naa pe yanfa jaa. Tuu naa pe
jaa, mpãy pye sãndãpee ne pe yĩŋ na, u n
maha pe sãndãpee kar tege kãã pe yĩŋ na.
19 Fãnga gaa syi naa n yi u na ma naa pe
byɛ jaa. Pe nawee- byɛ n -sẽ naa n kɛ pe tɛ
u na.

Wãyĩĩ tesẽ wãpee ne
(Mat 5.1-12)

20 Loo na, Yesu n u kãnyãrwai yãŋ, ma
nii pe yar kai- nkãy ne ma yee:
«Yii mpãy tee mii nawãm,
ye wĩĩ n tãy Yãhã ye.
Yãhã Yai ma ye wãŋ.
21 Yii mpãy tee mii fããfa yagaa,
ye wĩĩ n tãy Yãhã ye.
Ye ga ba digi yãã,
ke saa pye wãditãŋ wãŋ ye.
Yii mpãy tee mii miiwũnfa yagaa,
ye wĩĩ n tãy Yãhã ye.
Ye ga ba naa nuhu di.
22 Ye wĩĩ ma pee nawee- ye, pe ma kur
waa ye na, pe ma ye tyɛhɛ, pe ma ye myar
klaha- u Nawee Puee wĩĩ na, ye wĩĩ n tãy
Yãhã ye.
23 Koo kai- ngĩĩ maa ye dye per gii, ye
naa nuhu di ye sya naa n yɔɔ. Yãhã ga
ba kayũhũ wãã ye kẽ yãhãyĩŋ na. Nawee-
mpãy pe ga ba kapee- ngĩĩ pye ye na, poo
nawee- mii wãlɛ bii koo syi pye pe faale
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa na.
24 Yii mpãy tee -sẽ mii walefa,
ye wĩĩ pee Yãhã ye.
Ye ye kayũhũ lay yãã wa.
25 Yii mpãy tee -sẽ mii diyaifa yagaa,
ye wĩĩ pee Yãhã ye.
Ye ga ba nii fãã ne.
Yii mpãy, tee -sẽ mii nuhudifa yagaa,
ye wĩĩ pee Yãhã ye.
Ye miiwũn ga ba gboho tɛr.
26 Nawee- byɛ ma nii ye miiyũhũ yee, ye
wĩĩ pee Yãhã ye. Ye sẽ yãã, poo nawee- mii
wãlɛ bii naa n pye koo syi pe faale kawar
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa ne.»

Ye tyii ye napĩĩ- wĩĩ n naa n tãy ye ye!
(Mat 5.38-48; 7.12)

27 Yesu n maha yee: «Ta n le pãã ye ye,
yii mpãy ye n luhu ra ye: Ye tyii ye napĩĩ-
wĩĩ n naa n tãy ye ye! Ye wĩĩ pee mpãy ye,
-ye naa kayũhũ pye pe kẽ!
28 Mpãy pe yoosẽn pãã n wãã ye kẽ, -ye
naa Yãhã nar ke n kaa taha pe na! Mpãy
pe ye nuhu, -ye naa wãyĩĩ nar Yãhã ye pe
kẽ!
29 Waa ma ma fey ndicĩĩ nen na, maha
ndicĩĩ nen nde gbihi ta u kẽ. Waa ma ma
nayrengbãŋ gbe, tyii u n ke wãsyĩnge byɛ
gbe taha!
30 Nawee wii woo u ma nar ngaa ne, u
kẽ; wii ma ma kla gbe, ma'a n ke wĩĩ yey
u ye ye.
31 Lii le n tãy ye ye pe naa n pye ye kẽ,
-ye naa koo syi pye nawee- kẽ!
32 Ye ma yee ye tããfa ya wĩĩ n tãy ye ye,
ye yee la ye kayũhũ pye gboho n tɛr? Mpãy
gɛ pe sẽ Yãhã kãnde yãr ye, pe tããfa wĩĩ n
tãy pe ye.
33 Mpãy pe kayũhũ pye ye kẽ, ye ma yee
ye kayũhũ pye poo ya kẽ, ye yee la ye
kayũhũ pye gboho n tɛr? Mpãy gɛ pe sẽ
Yãhã kãnde yãr ye, pe ke syi pye pe ya kẽ.
34 Mpãy tee n yãŋ ma yee pe ga waha
fuɛ dãã, ye ma yee ye foho le poo ya na,
ye yee la ye kayũhũ pye gboho n tɛr? Aye,

mpãy gɛ pe sẽ Yãhã kãnde yãr ye, pe foho le pe nampyeŋ- na, ma yee pe ba loo wale yɛ̃ dãã pe kẽ.
35 Ye tyii ye napĩĩ- wĩĩ n naa n tãy ye ye, -ye naa kayũhũ pye pe kẽ, -ye naa foho le pe na; ye ma syi ye naa le wale wãdur wĩĩ ga ye, Yãhã -sẽ ga ba kayũhũ wãã ye kẽ. Loo na, nawee- ga cã ye ma Yãhãngbãŋ pii. Mpãy pe sẽ kayĩĩ fuɛ cã ye tesẽ napee- ne, Yãhã n yɔ̃ pe byɛ na.
36 Wo Tuhufua Yãhã u yɔ̃ nii mii, ye bya -ye nii u wãŋ syi dyaŋ!»

Nampyeŋ wãkaa wĩĩ
(Mat 7.1-5, 16-20; 12.33-35)

37 Yesu n maha yee: «Ye ma n naa ye nampyeŋ- kaa ye, Yãhã bya sẽ -sẽ ga ba ye sãhã ye. Ye ma yee ye sẽ ye nampyeŋ-le kawlaŋ wo ye, Yãhã sẽ -sẽ ga ba ye le kawlaŋ wo ye. Ye tyii ye nampyeŋ- kapee-foho na, Yãhã -sẽ ga ba tyii ye bya kapee-foho na.
38 -Ye naa ye nampyeŋ- kẽ, Yãhã -sẽ ga ba ye kẽ; ke ga ba ye kẽ ye n sya toho yigi laa ntraŋ na. Tee tãn n wãã ye nampyeŋ- kẽ mii, Yãhã -sẽ ga ba tãn wãã ye kẽ ke syi.»
39 Yesu n maha pe yar plãhã gaa ne ma yee: «Fũũ waa saha fũũ waa yigi koho na u ka u ne fla ngaa na ye. Mii loo sẽ ne ye, pe n gaha too dye wuhu gaa laam wo, pe syãm byɛ.
40 Ye le cã ma yee, wii tuu n klaha nantãŋ, u sẽ tɛr u klahafua yaha ye. U ma -sẽ u ya waha, u ga ba nii u klahafua dyaŋ.
41 Kãnkããle lii le ma ma nampyeŋ yĩnde wo, nwa ta ma n nii le yãŋ? Tẽngbãŋ gii ke -sẽ ma ma yĩnde wo, ma sẽ koo yãã la?
42 Mboo wii taa sẽ waha ke tẽngbãŋ yãã ma yĩnde wo ye, ma ga waha ma nampyeŋ pye la u yɛr, ma n le kãnkããle yi kãã u yĩnde wo u kẽ? Dawarfua kẽ ma ne, cãã ke tẽngbãŋ yi kãã wa ma yĩnde wo, loo na maa waha gbihi yãŋ, ma le kãnkããle yi kãã ma nampyeŋ yĩnde wo.
43 Katyiyũhũ sẽ puapihi sa ye, tesẽ katyipihi sẽ puayɔ̃ sa ye.
44 Katyigi yãŋ n cã ke pii mpãy na ke n sa. Waa sẽ nasar nkugu tai yãã ncũwãã na ye. Waa sẽ defĩĩ katyipir tai yãã ngur katyigi na ye.
45 Nawee wii ma yɔ̃, kayũhũ ga naa n yi u laam wo, u n naa ke pye. Nawee wii ma pee, kapee- ga naa n yi u laam wo, u n tee naa n pye. Nawee laam ke yĩĩ nkãy ne, koo kẽ ke n yi u yɛ̃ wo.»

Te nwey sĩĩ
(Mat 7.24-27)

46 Yesu n maha yee: «Tee ra yee Yĩŋfua, Yĩŋfua, nwa ta tẽ -sẽ kãnde lii ta ye kẽ, ye n le wãyãr sye?
47 Nawee wii woo u n pai ra ye, maa ra kaplãŋ luhu, ma u troho tãhã ke yor wo, woofua ma ngii wãŋ syi dyaŋ n ga ye yar:
48 Woofua ma mii nawee wii dyaŋ tuu nii nwoŋ fãã. U ga cãã ke kãntraha tugu, u sya ga nɔ ntẽmblaha fla na. Loo kur ye, u ga ke nwoŋ nakũy ta, tuu ke fãã. Lakuɛ yĩĩ loho ne, lafir n cããŋ yi ga, maa ke nwoŋ sugu, te sẽ -sẽ waha ke sugu cããr ye. Koo nwoŋ wãfãã ba yɔ̃.
49 Nawee wii u ra kaplãŋ luhu, u sẽ -sẽ u troho tãhã ke yor wo ye, woofua ma mii nawee wii dyaŋ tuu u nwoŋ fãã kãntraha ya na. U sẽ ke nwoŋ nakũy fla tugu dye ga nɔ ntẽmblaha fla na ye. Lafir n cããŋ yi ga, maa ke nwoŋ sugu; ke n too pye klaha-tãŋ.»

7

Yesu seraasyi yĩŋfua waa tẽntẽle jaa
(Mat 8.5-13)

1 Yesu tuu ba kaplãŋ ngĩĩ byɛ pãã wa pe nawee- ye, u n tɛr Kapornu wo.
2 Loo klo nde wo, seraasyi yĩŋfua waa pye tẽntẽle waa ne. U tẽntẽle wĩĩ sroŋ naa n tãy u ye. Woo tẽntẽle n yigi, ma ga kuee wale nen.
3 U seraasyi naa, tuu Yesu wĩĩ luhu, u n Yiifee- wãlɛ mpãy lɛhɛ wãã, pe ga Yesu yar u ba u tẽntẽle jaa.
4 Pe n ga Yesu yãã, ma nii u sroŋ nar ma u yar ma yee: «Seraasyi yĩŋfua nwo yai ma laa pye u kẽ.
5 Wo klofa wĩĩ n tãy u ye. Woo kẽ u ta pe n wo yawãhã nwoŋ fãã.»
6-7 Yesu n kãnde sya pe ne. Pe ba nɔ gbe taha ke kaha na, u seraasyi yĩŋfua n u naambiyãm mpãy lɛhɛ wãã, pe n ga Yesu pye ma yee: «Yĩŋfua, ma'a syi mii fãy ye. Ma ra yãã la tẽ n ka ma fla na? Ta syi sẽ yai ma ba dye ta kaha wo ye. Koo syi kẽ, n sẽ sya ma ka nii ya ma fla na ye. Kapãngbɛrle laa ya pãã, le n ta ra tẽntẽle n jaa.
8 N ma seraasyi, n n luhu ra yĩŋfa ye. N -sẽ ma nii ndoŋ seraasyi mpãy yĩŋ na. N ga nen waa pye: Ka nwaa, u n ka; n ga nen nwo ter pye: Pa nwo, u n pa. N ga maha ra tẽntẽle pye: Nde pye, u n le pye.»
9 Yesu tuu u kaplãŋ ngĩĩ luhu pe nawee-mii yɛ̃ na, le n u fe gbe. Nabuar mpãy pe naa n taha u na, u n wã klaha ma pe pye ma yee: «Ta n ye yar, dya nwo tuu sẽ sya wee Yiifee- ye, u ra ta u Yatɛr u laam byɛ wo cĩĩnde. Yiifee- kur byɛ gɛ laam wo, n sẽ waa yãã yãã tuu ra ta u Yatɛr woo wãŋ syi ye.»
10 Pe tẽnlɛhɛ n dur tɛr u seraasyi yĩŋfua kaha wo, maa u tẽntẽle yãã u jaa ma nii korkor.

Yesu nakugu gaa ta ke n yir gbã wo

11 Loo kur ye, Yesu n ka klo laa wo pe
naa n yee Nani. U kãnyãrwai pye u ne tesẽ
nabuar raa ne.
12 Pe ga nɔ le klo kapahayɛ̃ na, pe n
nawee- wãã sya pe n gaha nakugu gaa
lesaha wo. Calangusya waa dyapuai nen
ba kẽ. Le klo nawee- busãã pye u cɔɔ ne,
ke nakugu lesaha wo.
13 Yĩŋfua Yesu tuu u cɔɔ yãã, u fɛn n u
yigi ga ta tɛr, u n u pye ma yee: «Ma'a naa
n wũn ye!»
14 U n yũhũ dye, maa tɛ wãŋ gii na pe
ba ke nakugu le. Ke gbefa n yɛr. Yesu n ke
nakugu pye ma yee: «Cĩĩfua, yir yãŋ!»
15 U dya wii tuu ba ku u n yir nii, ma n
pãã. Yesu n u dya wãã u nahafua kẽ.
16 Pe nawee- byɛ n fya nii, ma nii Yãhã
sey ma yee: «Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfuangbãŋ
waa ma wo ne.» Tesẽ: «Yãhã pa ke n pai
dye ke nna kuɛ ye.»
17 Yudɛ kuɛ kui wo, tesẽ kui nkãy ne ke
pye tũntũn, Yesu tuu lii pye nawee- byɛ n
le cã kãã.

Nsãn u nawee- lɛhɛ wãã Yesu ye
(Mat 11.2-19)

18 Nsãn nawee- tããfua kãnyãrwai n ke
kai- byɛ luhu, ma ba ke tɔ̃r Nsãn ye.
19 U n syãm mpãy yee ba pe laam wo,
maa pe lɛhɛ wãã pe ga u Yĩŋfua Yesu yey
pe yee: «U Yãhã Yĩndefua wii wãpaŋ too
n sẽŋ, mboo la woo laa, u kuee wãpaŋ na
kur ye?»
20 Pe Nsãn kãnyãrwai syãm n ka Yesu fla
na, maa u pye ma yee: «Nsãn wo lɛhɛ wãã,
wo ba ma yey laa ne: U Yãhã Yĩndefua wii
wãpaŋ too n sẽŋ, mboo la woo laa, u kuee
wãpaŋ na kur ye?»
21 Loo yalebya wo, Yesu n yanfa buar jaa
pe yan na. Mpãy pye sãndãpee ne pe yĩŋ
na, u n pe sãndãpee kar tege kãã pe yĩŋ na.
Fũũ- pye, u n pe jaa pe n nii n yãŋ gbɛgbɛ.
22 U n Nsãn tẽnlɛhɛ pye ma yee: «Tee
nkãy yãã yĩnde ne ma nkãy luhu, -ye ka
yaa ke tɔ̃r yar Nsãn na ye yee: Fũũ- n yãŋ,
tãnklahafa gbihi n yãr, gber- wã n klaha
n nii gbɛgbɛ nayɔ̃r saha na, nditẽy n luhu,
nakur n yir gbã wo, le Yãhã kapãyĩĩ n pãã
nawãm ye.
23 Wii ma yee u sẽ ba dur yi ta kur ye ye,
ta n nii yai tãŋ u Yatɛr, woofua wĩĩ n tãy
Yãhã ye.»
24 U Nsãn tẽnlɛhɛ pe tɛr wa, Yesu n nii
Nsãn wĩĩ pãã pe nabuar ye ma yee: «Tee
ka Nsãn fla na drawaha fla wo, ye -sẽ ka
ma ga nwa yãŋ? Kipua sẽ kẽ tee ga yãŋ
teflaha ke u yɛhɛ ye.
25 Ye -sẽ ka maa nwa yãã? Ye sẽ ka
maa dya waa yãã tuu nangbãŋ nayreyɔ̃r
le yɛr ye rɛhɛ? Ye cã mpãy pe nangbãm
nayreyɔ̃r le, ma maha ma katãr ne, pe n
nii nangbãm kangbãy wo.
26 Tee ka, Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua sẽ na tee
ga yãŋ? Ãwã, ta n ye yar, Nsãn wii tee ga
yãã u tɛr gɛ tɛr Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua yaha.
27 Nsãn wĩĩ kẽ le yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee, Yãhã yee:
‹N nwo, n ta tẽnlɛhɛ nɔ wãã ma yahasee
ye,
u n ga ta kãnde gbihi yaha ma kẽ.› »
28 Yesu n maha yee: «Ta n ye yar, naa
wii u tɛr Nsãn yaha, usyi sẽ see wa ye. Wii
u kloŋ Yãhã Yai wo, woo -sẽ tɛr Nsãn yaha.
29 Pe nawee- byɛ tesẽ pe kufar wããfa ne,
pe byɛ naa n luhu u Nsãn ye. Pe ba le yãŋ
cã ma yee Yãhã kai- sroŋ, ma ka Nsãn n ga
pe tãã yi loho wo.
30 Farisyɛ̃ poo tesẽ Yãhã kaiyarfa ne,
Yãhã ke n yãŋ pe lii pye, pe n le sye pe
sẽ ka Nsãn n ga pe tãã yi loho wo ye.
31 N ga waha yagaafa tɔ̃r mpãy ter syi
ne? Pe ma nawee- mpãy ter syi dyaŋ?
32 Pe ma mii kicar dyaŋ, pe tege nii
nanihi nantrangbãŋ fla wo. Mpãy n nii pe
nampyeŋ- pye ma yee:
‹Wo fleŋ wuu ma yee -ye yɔɔ,
ye sẽ -sẽ yɔɔ ye.
Wo n dur ma kasii yay le,
ye sẽ -sẽ wũn ye.›
33 Ye sẽ yãã, Nsãn nawee- tããfua tuu yir, u
sẽ bur di ye, u sẽ maha defĩĩ wɔ ye. Ye n
loo yãã ma yee, sãndũpee ma u yĩŋ na!
34 U Nawee Puee tuu yir, u bur di ma defĩĩ
wɔ. Tee loo yãã ye maha n yee: ‹Ye sẽ
dya nwo yãã? U ma tefɛŋ, ma maha ma
sẽnwɔplaha. U maha naambiyãr le kufar
wããfa poo ne, tesẽ kãmpee- yãrfa mpãy
ter syi ne.› »
35 Yesu n pe yar taha ma yee: «Ye sẽ yãã,
mpãy pe pe troho tãhã Yãhã yor wo, pe kai-
sroŋ.»

Yesu tesẽ cɔɔ waa ne Farisyɛ̃ naa Syimu
kaha wo

36 Farisyɛ̃ naa waa pye pe naa n yee
Syimu. Per gaa, u ba Yesu nampay yi u
kaha wo. Yesu n ga draŋ nii, ma ga di.
37 Loo klo wo cɔɔ waa pye, u myaha ba
klaha-. Tuu Yesu wĩĩ luhu, u ma u n di
u Farisyɛ̃ Syimu kaha wo, u n pa yablater
ntẽmblaha bule ne lasekole ne le laam wo.
38 Tuu ba dye, u n ga kãnklũy gbãã Yesu
kur kuɛ ye u trɛ tãy, ma nii n wũn, ma u
yĩntãm ta ma nii Yesu trɛ tuhu. U n ba u
yĩnyor ta ma te kluã, ma te tɛ n tege u kẽ,
ma dur ma pe lasekole kaha woo te na.
39 U Farisyɛ̃ naa wii tuu Yesu yee ba, u n
le yãã, ma nii laam ga ma yee: «Dya nwo
ma ne pye u ma Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua cĩĩnde,
u ne ga cã nawee wii syi ter kẽ cɔɔ nwo ne,
u n tɛ u na. Ehe, u myaha klaha-.»
40 Yesu n kapãn gbe, ma u Farisyɛ̃ naa
pye ma yee: «Syimu, yãŋ, n ga ma yar laa

ne.» Syimu n u yɛ̃ sya ma yee: «Ãwã, ta
yar Yĩŋfua!»
41 Yesu n kaplãŋ kuã cra pãã u ye ma yee:
«Foholefua waa ba foho le nawee- syãm
mpãy na: Nen pye war nagbeesĩĩ sẽnsye
fuɛ ne, nen nwo -sẽ pye war nyerbua fuɛ
ne.
42 Pe sẽ waha naa pe war dãã u kẽ ye,
u n ba pe pye pe tyii ke foho na, pe syãm
byɛ. Yagaa, u fuɛlefua wĩĩ ga cã tãy tɛr wii
woo ye?»
43 Syimu n u yɛ̃ sya ma yee: «Ta laam
wo, wii fuɛ le ba gboho, u wĩĩ ga cã tãy tɛr
woo ye.» Yesu n yee: «Cĩĩnde ne.»
44 U n wã klaha u cɔɔ kuɛ ye, ma Syimu
pye ma yee: «Ma sẽ cɔɔ nwo yãã? Mboo
kaha tẽ dye, ma sẽ ra kẽ loho ne ta n ta trɛ
yee ye, woo -sẽ ta trɛ yee u yĩntãm ne, ma
te kluã u yĩnyor ne.
45 Mboo, ma sẽ ra wãã yigi ma ra syar
nampay syaha ne ye. Tẽ ba dye, u cɔɔ woo
-sẽ kuee ra trɛ tɛ n tege.
46 Ma sẽ sẽm- woo ra kẽ yĩŋ na ye, woo
-sẽ lasekole woo ra kẽ trɛ na.
47 Koo ta n ga le pãã ma ye: U cɔɔ kapee-
ba nihi tɛr, yagaa ke byɛ laha kãã u yĩŋ na,
loo ne ta wĩĩ n tãy ga ta tɛr u ye. Kapee-
car ma -sẽ laha kãã wii yĩŋ na, ta wĩĩ saha
tãy tɛr ufua ye ye.»
48 Yesu n u cɔɔ pye ma yee: «Ma kapee-
laha kãã ma yĩŋ na.»
49 Mpãy pe naa n di Yesu ne, pe n nii
laam ga ma yee: «Yoo kẽ dya nwo ne, u
n sya yee woo ma tuu kapee- laha n kãã
nawee- yĩŋ na?»
50 Yesu n -sẽ u cɔɔ pye ma yee: «Taa ra
wĩĩ sya ma ra ta ma Yatɛr, ma sya yaha,
naa n gaha pra.»

8

Ca mpãy pe naa tẽŋ nkãy tẽ Yesu kẽ

1 Loo kur ye, Yesu n ka kungbãhã wo,
tesẽ kusyĩmbɛhɛ ne, ma le kapãyĩĩ wũhũ
pãã naa n yar nawee- na, kapãyĩĩ lii le Yãhã
Yai wĩĩ tõr. Pe kãnyãrwai sẽnsye syãm naa
n taha u na.
2 Ca mpãy bya pye pe naa n taha u na.
Yesu ba sãndãpee kar tege kãã poo ca
mpãy yĩŋ na, ma mpãy jaa pe yan na. Pe ca
myar nde: Maari wii pe naa n yee Madala
klofa Maari, Yesu ba sãndãpee kuasĩĩ kar
tege woo cɔɔ yĩŋ na,
3 tesẽ Syane ne, u puai myaha ba kẽ
Susya ma pye Yɛrɔte wale yĩŋ na, tesẽ
Sisane ne, ma suhu ca mpãy ne. Poo ca
mii naa koho le Yesu ye u kãnyãrwai ne
pe koho wãn ne.

Yesu kakuãcran pãã digi yãrfua wĩĩ na
(Mat 13.1-23; Mar 4.1-20)

4 Nawee- naa n yir kui byɛ wo, ma naa
n pai Yesu fla na. U n kaplãŋ nkãy kuã cra
pãã pe nabuar ye ma yee:
5 «Dya waa yi u kaha wo, ma ga dir yãr u
tar wo. Tuu naa ke digi yãr u tar laam wo,
pii mpãy n ga too kãnde ngbeŋ na. Nawee-
n tãhã tɛr pe na, kãnsyãm n maha pe wãy
di kãã.
6 Pii mpãy n ga too ntẽmbakor fla wo. Pe
pii n fĩy, ma -sẽ ta tɛr waha ku, yrĩŋ sẽ pye
ke fla wo ye.
7 Pii mpãy n ga too ngur wãn taa nsoho
wo. Te ngur n fĩy wãcɛŋ te dir wãn ne, ma
ba te puãr, te sẽ waha lɛ dye ye.
8 Pii mpãy n -sẽ too kãntrayũhũ fla wo.
Too dir wãn n yir, ma sa ma pii le gboho.»
Yesu n pe yar taha ma yee: «Wii ma n
traha u le yĩntaha cã, u luhu yɔ̃!»
9 U kãnyãrwai n u yey u le kakuãcran
yĩntaha gbihi tõr yar poo na.
10 U n pe yɛ̃ wãã sya ma yee: «Kai- nkãy
nawee sẽ ke cã yãã Yãhã Yai wĩĩ na ye, Yãhã
ta yii ga waha ke war. Ma -sẽ yee mpãy na,
pe sẽ ke yĩntaha wãwar kɛ ye, pe ga naa
ke kai- luhu kakuãcraŋ ne. Ke syi,
‹pe n waha naa n yãŋ,
ngaa sẽ -sẽ ga naa n yãã ye.
Pe n waha naa n luhu,
laa sẽ -sẽ ga naa n war ye.› »
11 Yesu n maha pe kãnyãrwai pye ma
yee: «Le kakuãcran yĩntaha nde: Yãhã
kaplãŋ ma mii te dir wãn dyaŋ pe yãr.
12 Nawee- mpãy ma pe laam plãhã mii le
kãnde yɛ̃ dyaŋ, pe pii pe too na. Pe ma le
Yãhã kapãyĩĩ luhu, sãndãpee yĩŋfua -sẽ ga
pa, u ba ke kaplãŋ wãy yi kãã pe laam wo,
pe ma syi pe ke sya pe waha sya yaha ye.
13 Mpãy laam ma mii te ntẽmbakor fla
dyaŋ. Pe ma le kapãyĩĩ luhu, pe ga le sya
nuhu ne. Pe sẽ -sẽ ga tyii le na le n nii
gbãã pe laam wo ye. Wãfãy ma pa, pe ga
ke kaplãŋ miy yaha.
14 Mpãy laam ma mii pii mpãy dyaŋ, pe
too ngur fla wo. Pe ma le kapãyĩĩ luhu,
kayaaŋ tesẽ wale wãkɛ ne tesẽ driyɛ̃ yĩnde
wãn wãkɛ ne, too nde byɛ ga ba yir tã ke
kaplãŋ na, pe saa kuee le kapãyĩĩ kur ye
ye.
15 Mpãy laam -sẽ ma mii pii mpãy dyaŋ
pe too kãntrayũhũ fla wo. Pe ma le kapãyĩĩ
luhu, le ga pii see pe laam wo, pe laam
mpãy pe sroŋ ma maha yɔ̃. Poofa ga kuee
yai tãŋ le kapãyĩĩ kur ye, pe naa kayũhũ
pye.»

Yãhã Yai wĩĩ ma mii naaloho dyaŋ
(Mar 4.21-25)

16 Yesu n maha yee: «Waa sẽ naaloho
ndyan tar ma kataŋ cĩn n tã le na ye. Le
sẽ maha n tar ma le n yaha gbãngbahara
flãhã tãy ye. Pe ne le wra yaha kããnkui
na, wii ma dye u waha naa n yãŋ cãã- na.

17 Ta n ye yar, ngii ngii ke wũhũ nii, ke
ga ba nii gbaa na, lii nawee- sẽ le cã yãã
ye, le ga ba cã.
18 Tee nkãy luhu, -ye ye laam yaha ke na!
Wii ma waha ke war cacar, u ga ba ke war
naa n gboho, wii ma -sẽ ke wãwar sye, car
gii tuu yee u cã, ke ga faha u na.»

Yesu nna
(Mat 12.46-50; Mar 3.31-35)

19 Loo kur ye, Yesu nahafua n pa u fla
na, tesẽ Yesu cĩĩfa ne. Nawee- ba nihi tɛr,
pe sẽ waha nɔ u na ye.
20 Pe n Yesu yar ma yee, a u nahafua ma
nkur ye, tesẽ u cĩĩfa ne, pe n traha pe u
yãã.
21 Yesu n -sẽ pe nawee- byɛ pye ma yee:
«Mpãy pe Yãhã kaplãŋ luhu, ma maha ke
laam wũhũ pye, poo pe ma ta nahafa tesẽ
ta cĩĩfa.»

Yesu teflahangbãŋ yɛr
(Mat 8.23-27; Mar 4.35-41)

22 Per gaa, Yesu ba dugu dye salangbãŋ
gaa laam wo, woo tesẽ u kãnyãrwai ne,
ma pe pye ma yee: «Waa dii tɛr kuɛ ngaa
kũndi ye.» Pe n nii n tɛr.
23 Pe naa n gaha, Yesu n sã wãy. Tefla-
hangbãŋ gaa n ta tɛr yir n fua ke langbãŋ
na. Ke salangbãŋ naa n yĩĩ loho ne, kapee.
24 Pe kãnyãrwai n yũhũ crã Yesu tãy,
ma u gbã yir ma u pye ma yee: «Yĩŋfua,
Yĩŋfua, waa ku!» Yesu n yir, ma gbey ke
teflahangbãŋ na tesẽ loho sẽmpĩy ne, te n
yɛr. Ke fla n nii seyĩĩ.
25 Yesu n pe kãnyãrwai pye ma yee: «Ye
Yatɛr wee la ye ne?» Pe -sẽ ba fya. Le n
maha pe fe gbe, pe n naa pe ya pye ma
yee: «Hãã, -ye naa dya nwo yãŋ, u n gbey
teflaha na tesẽ loho ne, te n sya n luhu u
ye.»

Sãndãpee pye dya waa yĩŋ na, Yesu n u jaa
(Mat 8.28-34; Mar 5.1-20)

26 Loo kur ye, pe n ga nɔ langbãŋ kuɛ
ngaa kuɛ ngbeŋ na Jerasinefa kuɛ ye,
Galɛlɛ kãntraha kũndi ye.
27 Yesu tuu naa n tege kãntraha na, loo
klofua waa n u yãã ma pa. Sãndãpee pye
u dya yĩŋ na. Le yale wãdey, u dya sẽ naa
nayrɛ le ye, u sẽ maha naa n dye nwoŋ wo
ye, ma naa n nii nakur lesaha fla wo.
28 Tuu Yesu yãã, u n too mii na ma nii n
tẽ, ma kãnklũy gbãã Yesu tãy ma yee: «Ke
Yãhãngbãŋ Dya Yesu, nwa taa ga pye ra
na? N ma nar, ma'a syi ra pẽn ye!»
29 Yesu naa n gbey u sãndũpee na, u
tege kãã u dya yĩŋ na, koo kẽ u dya n naa
koo pãã. U sãndũpee pye u ma yir u dya
na, pe ga u dya pua yigi yaha, u ma n
waha ka teelaa wo ye. Pe ga ntẽn namihi
ta, pe u kluɛ pua u trɛ ne, u -sẽ ga ba te
ntẽn namihi cɛr, u sãndũpee n u ta u n ka
dragba wo.
30 Yesu n u yey ma yee: «Ma myaha
mii?» U dya n yee: «Ta myaha Nihinihi.»
Pe sãndãpee ba nihi u dya yĩŋ na, koo u n
ba loo pãã ke syi.
31 Pe sãndãpee n nii Yesu nar, u ma syi
u poo nɔ wãã tãã ye wãfãy fla wo ye.
32 Kaha tyɛ- mpãy -sẽ pye ke fla na yãŋ
yĩŋ na, ma kɛ naa n di. Pe ba nihi. Pe
sãndãpee n Yesu nar u tyii poo n ga dye
pe tyɛ- mii laam laam wo. U n le sya pe ye.
33 Pe sãndãpee n tege kãã u dya yĩŋ na,
maa dye pe tyɛ- laam laam wo. Pe n ke
ngbeŋ fã tege, maa too dye ke langbãŋ
laam wo ma ku.
34 Mpãy pe naa pe tyɛ- sẽŋ, pe yãã le pye
ke dyaŋ, pe n fã tɛr maa le pãã klofa ye
tesẽ wlɛfa ne.
35 Pe nawee- n yir ba, pe n pai yãŋ lii le
pye. Pe ba nɔ Yesu tãy, pe n u dya yãã pe
sãndãpee ba tege kãã u yĩŋ na. U yĩntaha
ba too, u n nayrɛ le, ma tege nii Yesu tãy.
Pe n fya yigi nii.
36 Mpãy pe ba ke kai- byɛ yãã, poo n le
tɔ̃r pe nawee- ye, pe sãndãpee tege kãã u
dya yĩŋ na mii syi.
37 Pe Jerasine klofa byɛ n nii Yesu nar ma
yee, u tɛr u poo klo ta yaha. Pe tee ba fya
tɛr. Yesu n dugu dye ke salangbãŋ wo, ma
ga tɛr.
38 Pe sãndãpee ba tege kãã dya wii yĩŋ
na, u n nii Yesu nar woo ga kuee u ne. Yesu
n u dur wãã ma yee:
39 «Dur ga ma fla na, maa le pãã ma nna
ye Yãhã ke lii pye ma kẽ.» U dya n tɛr loo
na, maa le pãã pe klofa byɛ ye, lii Yesu u
pye u kẽ.

Syase pueesya tesẽ cɔɔ wii tuu tɛ Yesu nayroho na
(Mat 9.18-26; Mar 5.21-43)

40 Yaliile Yesu tuu ba yir ke langbãŋ kuɛ
ngaa kũndi ye ma pa, te nabuar tii te naa
u sẽŋ, te n u wãã.
41 Dya waa pye, pe naa n yee Syase. U
pye ke fla Yiifee- yawãhã nwoŋ yĩŋfua. U
n pa, maa kãnklũy gbãã Yesu tãy, ma u nar
u ka woo fla na,
42 ma yee pueesyale nen le ma woo ye.
Le ma dyɛ- sẽnsye syãŋ syi, a le ma le kuee
wale nen ma ga ku.
Yesu naa n gaha ke fla na, te nabuar u
waa naa n yigi kuɛ byɛ ye.
43 Te nabuar laam wo, cɔɔ waa -sẽ pye.
U ntɔ̃r kuee naa n woo u ye dyɛ- sẽnsye
syãŋ, wãyɛr wee ye. [U wale byɛ ba ka tãŋ
tyinfa ye,] waa sẽ -sẽ ba waha u jaa ye.
44 U n yũhũ crã Yesu na kur kuɛ ye, maa
tɛ u nayroho yɛ̃ na. Loo yalebya wo, u ntɔ̃r
wãwoo n ta tɛr yɛr.

45 Loo kur ye, Yesu n pe nawee- yey ma
yee: «Yoo tɛ ra nayroho na?» Waa sẽ yee
ndoo n le pye ye. Pyar n yee: «Ah wo
Yĩŋfua, ma sẽ pe nawee- yãã la pe ma waa
yigi kuɛ byɛ ye?»
46 Yesu n -sẽ yee: «Ãwã, n yee waa tɛ ra
na, n yãã fãnga gaa yi ra wo.»
47 U cɔɔ tuu yãã pe cã woo kẽ, u n nii n
sege fyar koho wo. U n pa loo na, maa
kãnklũy gbãã Yesu yaha ye, ma le pãã
nawee- byɛ yĩnde na nwa ta u n tɛ u na,
tesẽ u jaa mii ke fla byɛ wo.
48 Yesu n u pye ma yee: «Cɔɔ, taa ra ta
ma Yatɛr, loo le ma jaa. Naa n gaha pra.»
49 Yesu tuu naa ngĩĩ pãã, tẽnlɛhɛle waa n
yir Syase kaha wo, ma ba u Syase pye ma
yee: «Ma pueesya ku, ma'a n maha naa u
Yĩŋfua fãy ye.»
50 Yesu n luhu u dya kaplãŋ ne, ma Syase
pye ma yee: «Ma'a n fya ye, ra ta ma Yatɛr
loo ya, u -sẽ ga jaa.»
51 Yesu tuu ga nɔ ke nakugu nwoŋ na, u
sẽ sya waa n dye ga u ne ye mii Pyar ye ya
sẽ kẽ, Nsãn ne, Syake ne ye, tesẽ le kicaale
tuhufua ne u nahafua ne.
52 Ke gbã kaha wo, nawee- byɛ naa n
wũn ma naa fɛn le, le kicaale wĩĩ na. Yesu
n pe pye ma yee: «Ya'a n naa n wũn ye!
Le sẽ ku ye, le sã wãy.»
53 Pe ba cã le ku wa, pe n nii u lɛr.
54 Yesu n dye ke nwoŋ wo, ma le kicaale
yigi koho na, ma gbey pãã ma yee: «Ki-
caale yir!»
55 Le kicaale yrã n dur ba le ye, le n ta
tɛr yir. Yesu n pe yar, ma yee: «-Ye ngaa
wãã le kẽ le n di!»
56 Le kicaale wãdurba yrãŋ na, le n u
seefa laam wɔ ga ta tɛr. Yesu n -sẽ pe yar
waha ma yee, lii le pye pe ma syi le pãã
waa ye ye.

9

Yesu u kãnyãrwai sẽnsye syãm lɛhɛ wãã
(Mat 10.5-15; Mar 6.7-13)

1 Yesu n u kãnyãrwai sẽnsye syãm yee,
ma pe wãã ta ma kãnde wãã pe kẽ tesẽ
fãnga ne pe waha sãndãpee kar tege naa
n kãã nawee- yĩŋ na, pe maha waha naa
yanfa jaa.
2 Tuu kãnde wãã wa pe kẽ tesẽ fãnga ne,
u n pe lɛhɛ wãã, pe ga naa Yãhã Yai wĩĩ tɔ̃r
naa n yar nawee- na, pe maha naa yanfa
jaa.
3 Tuu ga pe lɛhɛ wãã, u n pe yar ma yee:
«Ye ma ga ke yrãhã yi, ye ma syi ye ngaa
gbe ke n naa ye ndege ye. Ye ma n kãi gɛ
gbe ye, nkãnfaha ne ye, ngaa kadiŋ ne ye,
war ne ye! -Ye kaleŋ naneŋ ya gbe yigi!
4 Pe ma syãsaha wãã ye kẽ na, -ye kuee
koo kaha wo ye sya ba tɛr!
5 Teelii nawee- ma sye pe saa ye yigi yɔ̃
ye, -ye tɛr pe klo yaha! Ye ma nii n tɛr, -ye
ye trɛ mplẽm kor yaha pe na, pe n cã lii
ma pe dye poo pe le kɛ.»
6 Tuu koo pãã wa pe kãnyãrwai ye, pe n
tɛr. Pe naa n gaha kui byɛ wo, ma le Yãhã
Yai kapãyĩĩ tɔ̃r naa n yar nawee- na, ma
maha naa yanfa jaa teebɛhɛ byɛ wo.

Yɛrɔte ntãncɛr Yesu wĩĩ na
(Mat 14.1-12; Mar 6.14-29)

7 Yesu tuu naa kai- nkãy byɛ pye, Yɛrɔte
naa ke tẽŋ luhu, u laam n wlãhã. Nawee-
mpãy naa n yee, a Nsãn kẽ u dur ba yrãŋ
na.
8 Mpãy maha naa n yee, a faale Yeli kẽ
tuu u ya yi yar nawee- na. Mpãy ter maha
naa n yee, a faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua waa
kẽ, u dur ba yrãŋ na.
9 Yɛrɔte -sẽ naa le pãã ma yee: «N ta pe
n Nsãn yĩŋ cɛr. Yoo -sẽ kẽ dya nwo ne, pe
n sya nii kai- ngĩĩ byɛ pãã u wĩĩ na?» U n
naa traha u Yesu yãã.

Yesu nawee- nyersĩĩ yĩĩbua yẽ woo, tahar ne
(Mat 14.13-21; Mar 6.30-44; Nsãn 6.1-14)

10 Yesu tẽnlɛhɛ n dur ba, maa u yar nkãy
byɛ ne pe ga pye. U n tɛr poo ya ne, klo laa
kuɛ ye pe n yee Gbesyata.
11 Pe nabuar n -sẽ le cã ma taha u na.
Yesu n ga pe yigi ta, ma Yãhã Yai wĩĩ pãã
pe ye ma maha yanfa jaa pe kẽ.
12 Yai ke naa n gaha kuasaha wo, pe
kãnyãrwai sẽnsye syãm n yũhũ crã Yesu
na, ma u pye ma yee: «Kãnde wãã pe
nabuar kẽ, pe n ka tũntũn kusyĩmbɛhɛ wo
tesẽ klɛ ne, pe ga ngaa par di, pe maha
syãsaha kɛ. Wo tee ma dragba wo.»
13 Yesu n pe yẽ sya ma yee: «Yii gɛ, -ye
digi wãã pe kẽ pe n di!» Pe n yee: «Wo
ga waha pe yẽ woo mii? Bur wãy bua ya
te ma wo ye, tesẽ fua- syãm ya ne. Ma n
traha la wo ka wo ga dir par pe nabuar mii
byɛ kẽ?»
14 Nawee- mpãy pe pye ke fla na, pe
naam ya ba nawee- nyersĩĩ yĩĩbua kua.
Yesu n u kãnyãrwai pye ma yee: «-Ye
pe ta pe n nii ga flɛ flɛ, nawee- gbeesãnsĩĩ
sesãnsyihi.»
15 Pe kãnyãrwai n le sya u ye, ma pe
nawee- ta pe n tege nii ga ke syi.
16 Yesu n te bur bua gbe pe fua- syãm
ne, ma yĩntaha kuã yir wãã yãhãyĩŋ kuɛ
ye, ma yee Yãhã n kaa taha pe na. U n dur
ma te la cɛr ma te wãã u kãnyãrwai kẽ, pe
n te la klaha pe nabuar kẽ.
17 Pe byɛ n di, ma sya di yai. Pe n
takũyĩhĩ sẽnsye syãŋ gbe tɛr te gbɛr ne, tii
pe di yaha.

Yoo kẽ Yesu ne?
(Mat 16.13-28; Mar 8.27—9.1)

18 Per gaa Yesu pye u ya ya, ma naa n
pãã Yãhã ne. U kãnyãrwai n taha ba u na.
U n pe yey ma yee: «Lii gɛ pe nawee- pe n
pãã ta wĩĩ na?»
19 Pe n yee: «Mpãy n yee, a Nsãn nawee-
tããfua kẽ ma ne. Mpãy maha n yee, a faale
Yeli kẽ ma ne, mpãy maha ma pe n yee, a
faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua waa kẽ ma ne tuu
dur ba yrãŋ na.»
20 Yesu n pe yey ma yee: «Ah yii, ye yee
yoo kẽ ra ne?» Pyar n u yɛ̃ sya ma yee:
«Mboo kẽ u Yãhã Yĩndefua Crise.»
21 Loo na, Yesu n pe kãnyãrwai yar waha
ma yee, pe ma syi pe u wĩĩ pãã waa ye ye.
22 U n maha pe pye ma yee: «U Nawee
Puee yai u fãy gboho. Pe Yiifee- wãlɛ ga ba
u wĩĩ sye, tesẽ pe Yãhã yũndefa yĩŋfa ne,
tesẽ pe Yãhã kaiyarfa ne. Pe ga ba ta gɛ ta
pe n u boo. U wãku plii tãã wuhu na, u ga
yir gbã wo, u dur ba yrãŋ na gbaafa ye.»
23 Loo na, Yesu n pe nawee- byɛ pye ma
yee: «Wii ma yee woo ga naa n yãr ta
kãnde wo, u u laam wũhũ ta yaha, -tuu
u ya gbihi naa n ta plii byɛ, u ma sya ga
ba gbãpee ku ra wĩĩ na. Wii ma loo sya, u
naa ra kãnde yãr.
24 Ye sẽ yãã, wii tuu u ya yĩŋ kɛ, ma suhu
u laam wãn ne, woofua ga ba too byɛ kɛ
laa; wii tuu -sẽ ga le sya u u yĩŋ kɛ laa, ma
suhu u laam wãn ne ndoo wĩĩ na, woofua
kẽ tuu cã ga ba too nde byɛ yãã.
25 Mboo nawee, taa ga driyɛ̃ wãn byɛ yãã
tãŋ, ma'a -sẽ ba yãã ma plaha mii ya, ma
sẽ maha ba ma yĩŋ yãã Yãhã ye ye, le wãyĩĩ
-sẽ ma na taa yãã?
26 Nawee wii ma yee ta wĩĩ fyar yigi woo
kẽ tesẽ ra kaplãŋ ne, u wĩĩ bya ga ba fyar
yigi ndoo u Nawee Puee kẽ yaliile n n pai
dur ba ra nayɔ̃r ne, ta Tuhufua Yãhã nayɔ̃r
ne, tesẽ pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛyɔ̃m nayɔ̃r ne.»
27 Yesu n maha pe yar taha ma yee: «Ta
n cĩĩnde nde pãã ye ye: Nawee- mpãy ma
ye laam wo, pe saa ku mii pe sẽ Yãhã Yai
yãã ye.»

Kãnyãrwai tãã mpãy Yesu yãhãyĩŋ nayɔ̃r yãã
(Mat 17.1-8; Mar 9.2-8)

28 Yesu tuu kaplãŋ ngĩĩ pãã wa, plii kuasĩĩ
syi n tɛr, u n Pyar yigi taha u ya na, Nsãn
ne, tesẽ Syake ne. U n ka pe ne yãŋ gaa yĩŋ
na, u n gaha pãã Yãhã ne.
29 Tuu ga nii n pãã Yãhã ne, u yĩntaha n
wã klaha, u nayrɛ n flege ma sya n yɛhɛ
palpal.
30-31 Naam syãm mpãy n fe gbe yi
yãhãyĩŋ nayɔ̃r ne. Faale wãlɛ syãm ba me,
Musa ma suhu Yeli ne. Yesu tuu ga ba
ku mii syi dyaŋ Yurusalɛm wo, tuu pa lii
myaha na kãntraha na le n pye tãŋ, loo pe
naa n pãã Yesu ne.
32 Pyar tesẽ u nampyeŋ- ne, pe ba sã wãy
faha. Pe n yir, ma Yesu yãhãyĩŋ nayɔ̃r yãã,
tesẽ pe naam syãm ne pe yir yɛr u ne.
33 Yaliile pe naam syãm pe naa n tɛr Yesu
yaha, Pyar n Yesu pye ma yee: «Wo Yĩŋfua,
wo niisaha sroŋ yɔ̃ nwo wo! Waa kajar tãã
gbã, neŋ ma wãŋ, neŋ Musa wãŋ, neŋ nge
Yeli wãŋ.» U ba le pãã ke dyaŋ, u sẽ laam
ga ye.
34 Tuu naa koo pãã, yãhãsyɔ̃r raa n yi nii
ma yĩm paha tã pe byɛ na. Pe kãnyãrwai
pe te yãhãsyɔ̃r yãã te pe gbey le, pe n fya.
35 Yãhã yĩmbui n yi te yãhãsyɔ̃r laam wo
ma yee: «Ta Dya kẽ nwo ne, woo kẽ tẽ yãŋ
yi. -Ye naa n luhu u ye!»
36 Loo kapãn le pãã wa, pe kãnyãrwai n
Yesu nen ya yãã ke fla na.

Pe kãnyãrwai n ke kai- byɛ yaha le. Koo
cãã na, pe sẽ laa pãã waa ye ye.

Yesu kãnyãrwai sẽ Yesu kai- war ye
(Mat 17.14-23; 18.1-5; Mar 9.14-40)

37 Ke yĩŋsyii wo, pe n tege ke yãŋ yĩŋ na,
nabuar raa n pa maa Yesu wãã.
38 Dya waa n kuee pe nabuar laam wo,
ma gbey pãã wãã Yesu ye ma yee: «Yĩŋfua,
n ma nar, ta dya yãŋ ta kẽ, ta dyapuai nen
ya.
39 Sãndũpee ma u yĩŋ na, ma n yir u na
tugutugu. U ma yir u na, u ga u ta u n naa
n kui, tuu naa u yɛhɛ fãnga ne, tuu u ta u
n naa yɛ̃syɔ̃play yi. U sãndũpee ma yir u
na, u ga u nuhu gboho ke syi tuu cã ba u
miy yaha.
40 N ma kãnyãrwai nar pe u sãndũpee
kar tege kãã u na, pe sẽ waha yia ye.»
41 Yesu n kuãn pe na ma yee: «Yii poo
na, laanyɔ̃m wee ye ye ye, ye sẽ ra ta ye
Yatɛr ye. Ye yee la n kuee ye wãwlaha
na yalebyɛ? Ye yee la n naa n fãy ye ne
yalebyɛ?» U n u kicar tuhufua pye ma yee:
«Pa ma dya ne nwo wo!»
42 U kicar tuu yũhũ naa n pai, u
sãndũpee n u yãr gbe miy kãntraha na
ma u yɛhɛ fãnga ne. Yesu n sã waha u
sãndũpee na, ma u kicar jaa ma u wãã u
tuhufua kẽ.
43 Pe nawee- byɛ pe Yãhã fãngangbãŋ
yãã ke syi, le n pe laam wɔ ma sya ta tɛr.

Nawee- pe naa Yesu tẽŋ tẽ u kai- wĩĩ na,
u n u kãnyãrwai pye ma yee:
44 «Yii poo na, n ga laa pãã ye ye, -ye le
le yaha ye laam wo: U Nawee Puee ga yi u
napĩĩ- kẽ.»
45 Pe kãnyãrwai sẽ -sẽ naa ke kaplãŋ ngĩĩ
war u ye ye. Le kapãn ba pãã ke syi, pe ma
n waha le tɛrsaha cã ye. Pe ba fya Yesu na,
pe sẽ u yey le kapãn tɛrsaha ne ye.

46 Yesu kãnyãrwai n ba sãnkɛr kɛ pe ya
nsoho wo, ma ga cã yoo woo u ma yĩŋ na
poo laam wo.
47 Yesu n -sẽ pe laam wĩĩ cã. U n
kicaalaale gbe ba ta u yahasee ye,
48 ma pe pye ma yee: «Wii ma kicaale
nde syi gbihi yigi ndoo myaha na, ndoo
gɛ kẽ tuu gbihi yigi. Wii ma -sẽ ra gbihi
yigi, Yãhã gɛ kẽ tuu gbihi yigi, koo gii ke ra
lɛhɛ wãã. Wii ma -sẽ u ya ta ma nii ye byɛ
kurkuɛfua, woo tuu ma yĩŋ ye byɛ na.»
49 Nsãn n kapãn gbe ma yee: «Wo
Yĩŋfua, wo dya waa yãã tuu sãndãpee kar
tege n kãã nawee- yĩŋ na ma myaha ne.
Wo n ba yee u wee wo ne ye, ma u kar tã.»
50 Yesu n u yɛ̃ sya ma yee: «Ya'a n sye u
na ye. Ye sẽ yãã, wii ma yee u sẽ ye laha
ye, u ma ye ne.»
51 Yesu tɛrper yãhãyĩŋ na ke ba nɔ gbe
naa n taha, u n u laam waha ma yee u yai
u ka Yurusalɛm wo.
52 U n tẽnlɛhɛ mpãy nɔ wãã u yahasee ye,
pe n ka Syamarifa kãntraha klo laa wo, pe
n gaha fla ngaa gbihi ta u kẽ.
53 Pe klofa n sye ma yee, u tee n gaha
Yurusalɛm wo, poo saa syãsaha wãã u kẽ
ye.
54 U Yesu kãnyãrwai syãm mii Syake tesẽ
Nsãn ne, pe ba le luhu ke dyaŋ, pe n Yesu
pye ma yee: «Yĩŋfua, le ma tãy ma ye, waa
naa ta ke n yir yãhãyĩŋ na, ke ba too tã pe
na ke pe suhu muu.»
55 Yesu n wã klaha pe kuɛ ye, ma loo
kuãn pe ye.
56 Pe n tɛr klo laa ter wo.

Yesu kãnde wãyãr wĩĩ
(Mat 8.19-22)

57 Yesu tesẽ u kãnyãrwai ne, pe pye
kãnde wo ma naa n yãr.
Dya waa n pa, maa Yesu pye ma yee:
«Yĩŋfua ma'a sya n gaha teelii teelii, n ga
naa n taha ma na.»
58 Yesu n u yɛ̃ wãã sya ma yee: «Yɛ̃srɛ̃
ma te syãsar ne, kãnsyãm ma pe nsɛŋ ne,
teele sẽ -sẽ wee u Nawee Puee myaha na
ye.»
59 U n dya waa pye ma yee: «Naa n taha
ra na.» U dya n u pye ma yee: «Yĩŋfua,
kãnde wãã ra kẽ, n ma ga ra tuhufua
nakugu le wa, n ga pa.»
60 Yesu n u yɛ̃ sya ma yee: «Tyii nakur
na te n naa re nakurwai le. Mboo, ka maa
naa Yãhã Yai wĩĩ yar nawee- na!»
61 Dya waa n maha Yesu pye ma yee:
«Yĩŋfua, ndoo ga naa n taha ma na, -taa
-sẽ kãnde wãã ra kẽ, ra n ka n ga ra nna
yar, tẽ dur ba.»
62 Yesu n u pye ma yee: «Wii ma nii mii
wii dyaŋ u nii tar war yar ne, ma maha nii
yãŋ n klaha u kur kuɛ ye, woofua saha laa
yɔ̃ Yãhã Yai wĩĩ na ye.»

10

Yesu nawee- busãã nɔ wãã Yãhã tẽn wĩĩ na
(Mat 11.20-24)

1 Loo kur ye, Yĩŋfua Yesu n maha nawee-
gbeetãã sẽnsye syãm yãŋ yi. Kui nkãy byɛ
tesẽ teebɛhɛ nkãy byɛ tuu naa n traha u ka,
u n poo nawee- mii cãã lɛhɛ wãã sãnsyãm
koo kui wo tesẽ koo teebɛhɛ ne.
2 U n pe yar kakuãcraŋ nkãy ne ma yee:
«Dir busãã ma wãgbe wãn tar wo. Tẽntẽfa
sẽ -sẽ syar yai, ma ga waha te byɛ gbe
dye tãŋ kaha wo ye. -Ye u tarfua nar u
n tẽntẽfa busãã mpãy nɔ wãã, pe n ba te
dir gbe dye kaha laam wo u kẽ.
3 -Ye naa n gaha, n ye lɛhɛ wãã mii
mbapĩy dyaŋ waygapyãr nsoho wo.
4 Ye ma syi ye war gbe ye, nkãnfaha ne
ye, ntãy ne ye. Ye ma n taha kuee naa
nawee- syar kãnde wo ye.
5 Ya'a ga dye kaha gii laam wo, ye cãã
syaha nge syar ye yee: Yãhã ke yrĩŋ le kaha
nge wo.
6 Waa ma pye ke fla na Yãhã yrĩŋ ne, ye
yrĩŋ syaha nge ga kuee u na. Le ma -sẽ pye
woosyifua sẽ kẽ ye, ye syaha nge saa laa yɔ̃
u kẽ ye.
7 -Ye kuee koo kaha wo, pe ye kẽ loho gii
ne, -ye ke wɔ, pe ye kẽ digi gii ne, -ye ke di!
Tẽntẽfua yai pe naa u dãã. Ye ma syi ye yi
kaha gaa wo, ye ga dye kaha gaa laam wo
ye.
8 Ya'a ga dye klo lii wo pe n syãsaha wãã
ye kẽ, pe ma pa ye kẽ digi gii ne, -ye ke di!
9 -Ye naa loo klo yanfa jaa, -tee naa pe
nawee- yar Yãhã Yai nɔ wa gɛ nɔ wa.
10 Ya'a -sẽ ga dye klo lii wo, pe ma yee
pe saa syãsaha wãã ye kẽ ye, -ye ka yaa le
pãã nanihi fla wo ye yee:
11 ‹Ye klo tẽyãhã mplẽm mpãy gɛ pe yir
too wo trɛ na, wo mii wo poo mplẽm mii
kor yaha ye na. -Tee -sẽ le cã ye yee Yãhã
Yai pa wa ye ye.›
12 Ta n le pãã ye ye, Yãhã kasãhã per ma
ba nɔ, le ga ba pee klo ndefa na le tɛr Sodɔ̃
klofa* yaha.»
13 Yesu n kuãn kui raafa na ma yee: «Ko-
rasyifa, ye wĩĩ pee Yãhã ye! Gbesyatafa,
ye wĩĩ pee Yãhã ye! Laanwɔ wũhũ nkãy
ke pye ye yĩnde na, ke syi ma ne pye faale
Tyirfa yĩnde na, tesẽ faale Syidɔ̃fa ne, pe
ne ga pye pe ta tɛr le cã kãã wa le yalebya
wo, pe kapee- wãpyeŋ sẽ yɔ̃ ye. Loo nde
na, pe ne ga wram wĩĩ pye, pe nfããper ta,
pe fɛn nayrɛ pãhã pe le.

* **10:12 10.12** Faale cãã na, Sodɔ̃fa tesẽ Gumorfa ne, pe bii pee ter. Yãhã kasãhã n too pe na, naa gaa ter n pe wãã le suhu pe kui ne.

14 Loo ne, Yãhã kasãhã per ma ba nɔ, le
ga ba pee ye na le ta tɛr pe Tyirfa yaha,
tesẽ pe Syidɔ̃fa ne.
15 Ah yii Kapornufa, ye yee la pe ga ba
ye kuã yir ga ta yãhãyĩŋ na? Ye ma n naa
loo gɛ ga ye laam wo ye! Ye ga ba tege ga
ta tãã ye nakur fla wo.»
16 Yesu n maha u kãnyãrwai pye ma yee:
«Wii ma n luhu ye ye, ke nii mii u n luhu
ndoo gɛ ye. Wii ma ye wĩĩ sye, ke nii mii
ndoo gɛ wĩĩ kẽ tuu sye. Wii ma -sẽ ndoo wĩĩ
sye, ke nii mii wii u ra lɛhɛ wãã woofua wĩĩ
kẽ tuu sye.»

Pe nawee- gbeetãã sẽnsye syãm wãdurbaŋ

17 Pe nawee- gbeetãã sẽnsye syãm n dur
ba laanfir ne, ma ba nii le pãã nuhu ne ma
n yee: «Wo Yĩŋfua, sãndãpee gɛ n luhu wo
ye, wa'a gbey pe na ma myaha ne!»
18 Yesu n pe yɛ̃ wãã sya ma yee: «Yalaale
wo, n naa u Setane yãã yãhãyĩŋ kuɛ ye, tuu
tege naa n too mii yãhãyĩŋ dyaŋ ke yɛhɛ.
19 -Ye luhu yɔ̃ ra ye: N fãnga wãã ye kẽ
ye waha naa n yia nwɔr na tesẽ sãnam ne,
ye tãhã naa n tɛr te na. N fãnga wãã ye kẽ
ye waha yia ye napĩĩ Setane na, ye u fãnga
byɛ pye klaha- tãŋ, ngaa ma n waha kapee
pye ye na ye.
20 Sãndãpee n luhu ye ye, loo yɔ̃, le sẽ
-sẽ nɔ nuhu wãdi na ye. Ye myar te yrũhũ
ta wa yãhãyĩŋ saba laam wo, -ye naa nuhu
di loo ne!»

Yesu bya nuhu di
(Mat 11.25-27; 13.16-17)

21 Loo yalebya wo, Yãhã Yrã Fãnga n
Yesu laam yĩĩ nuhu ne, u n yee: «Ta Tuhu-
fua Yãhã, mboo taa ma yãhãyĩŋ Yĩŋfua
tesẽ kãntraha ne. Lii taa sẽ yar kaicãfa
na, tesẽ sabacãfa ne ye, ma loo yar mpãy
na pe ma pra kicar wãŋ syi dyaŋ. N ma
sey loo wĩĩ na. Ãwã Tuhufua, le tãy ma ye,
koo kẽ ma n le ta ke dyaŋ.»
22 Yesu n dur ma pe nawee- pye ma yee:
«Ta Tuhufua Yãhã kai- byɛ le soho ra koho
wo. Nawee- sẽ cã yoo kẽ ra ne ye. Ta
Tuhufua ya ke le cã. Pe sẽ maha cã yoo
kẽ ra Tuhufua ne ye. Ndoo ya n ke cã, tesẽ
mpãy ne tẽ ke yar pe na.»
23 Loo na, Yesu n wã klaha u kãnyãrwai
kuɛ ye, ma poo ya pye ma yee: «Yii, tee nii
lii yãã yagaa, ye wĩĩ n tãy, -ye naa nuhu di
loo ne!
24 Ta n ye yar nde ne: Nkãy byɛ tee n
yãã yĩnde ne, tesẽ nkãy byɛ ne tee n luhu
ndityɛ ne, Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa busãã pye tesẽ
kui yĩŋfa busãã ne, pe naa n kɛ pe kai- ngĩĩ
syi yãã yĩnde ne tesẽ pe ke yãã luhu ndityɛ
ne, pe sẽ -sẽ ke yãã ye.»

Yesu kakuãcran pãã Syamarifa naa wĩĩ na

25 Yãhã kaiyarfua waa n ba yir ma yee
woo ga Yesu le namihi wo, ma u yey ma
yee: «Yĩŋfua, n ga pye mii n waha cĩĩnde
yrã yãã, lii wãkuayãã wee le na ye?»
26 Yesu n u yɛ̃ sya ma yee: «Kãnde lii
Yãhã le ta, le yãŋ! Lii ne le yrũhũ yaha loo
wĩĩ na? Ma lii war le na?»
27 U dya n yee: «Lii le yrũhũ ta le nde:
‹Ta, Yĩŋfua Yãhã wĩĩ n naa n tãy ma ye, le
tɛr wãn byɛ yaha; le gboho tãŋ ma laam
byɛ wo, le nii tãŋ ma yrã byɛ na, ma fãnga
byɛ ne, ma kacãn byɛ n pye tãŋ loo na.›
Tesẽ: ‹Ma ya wĩĩ le n tãy ma ye mii syi
dyaŋ, tyii ma nampyeŋ wĩĩ n naa n tãy ma
ye ke syi.› »
28 Loo na, Yesu n u pye ma yee: «Ma le
pãã yɔ̃. Ma'a loo nde pye, ma -sẽ ga cĩĩnde
yrã yãã, lii wãkuayãã wee le na ye.»
29 U Yãhã kaiyarfua -sẽ naa n traha u
tãhã wãã u ya kẽ. U n Yesu yey ma yee:
«N ga waha wii syi yee ra nampyeŋ?»
30 Yesu n u yɛ̃ sya ma yee: «Dya waa ba
yir Yurusalɛm wo, ma Yerekɔɔ kãnde sya
ma tege naa n tɛr. Yuhu- mpãy n ga u yãã
kãnde laam wo, ma wɔ toho u na ma u
yuhu, ma u nayrɛ tyĩn cɛr u na ma u gbã
cããr yaha.
31 Yãhã yũndefua waa n yir u ya ndoŋ,
ma tege n tɛr loo kãnde nen ya ne. Tuu ga
u dya yãã, u n laha yi, ma ga le kãnde wãã
sya ma tɛr, u sẽ yɛr gɛ yɛr ye.
32 Loo kur ye, Lewi kur kuɛ puee waa n
ba yir u ya ndoŋ. U n ba nɔ ke fla na, ma u
dya yãã. U n laha yi, ma ga le kãnde wãã
sya ma tɛr, u sẽ yɛr gɛ yɛr ye.
33 Syamarifa naa waa -sẽ ba yrãhã yi u
ya ndoŋ. Yiifee- sẽ pe Syamarifa yãŋ ngaa
ye. U bya naa n tɛr loo kãnde nen ya ne.
U n ba nɔ u dya na, ma u yãã pe u duai
yaha. Tuu u dya yãã ke syi, u fɛn n u sroŋ
yigi fãnga ne.
34 U n yũhũ crã u dya na, ma u nar yee u
kẽ defĩĩ ne, ma re tuhu sẽm- ne, ma dur ma
re pua u kẽ. U n dur loo na ma u gbe taha
u kãnkoŋ na, ma tɛr u ne nampay syãsaha
fla wo ma ga u gbihi.
35 Ke yĩŋsyii wo, u n war yi ma wãã u
nwoŋfua kẽ, ma u pye ma yee: ‹Naa u dya
gbihi ra kẽ. Ma'a sya u gbihi ma ta tɛr war
mii draha yaha tẽ wãã ma kẽ, n ma ba dur
ba nwo, n ga ba pe war draha dãã ma kẽ.›
»
36 Loo na Yesu n dur, ma u Yãhã kai-
yarfua yey ma yee: «Ma laam wo, wii woo
tuu nii u dya nampyeŋ, dya wii pe ba gbã
cããr yaha kãnde wo?»
37 U Yãhã kaiyarfua n Yesu yɛ̃ wãã sya
ma yee: «Wii tuu yɔ̃ u na, woo tuu sroŋ
ma u nampyeŋ.» Loo na, Yesu n u pye ma
yee: «Ka, ma ga naa n pye koo syi!»

Yesu ka Marti ye fla na Maari ne

38 Yesu ye naa n yãr kãnde wo, u
kãnyãrwai ne. Pe n ba laha dye kusyĩnde
laa wo. Cɔɔ waa n pe wãã ma pe yigi ga u
kaha wo, woo n gaha pe nampay yi. U cɔɔ
myaha ba kẽ Marti.
39 U cĩĩfua pye u ne, pe naa u yee Maari.
Yesu naa le Yãhã kapãyĩĩ tɔ̃r pe ye, u Maari
woo n ba tege nii u tãy ma nii ke kaplãŋ
luhu.
40 Marti woo -sẽ pye tuu ba dye kuee tẽŋ
laam wo. U n ba Yesu pye ma yee: «Yĩŋfua,
ma sẽ yãã ta cĩĩfua ra ta yaha nii ya ke tẽŋ
laam wo, le yɔ̃ la? Ma saa u yar la u ba
koho le ra ye?»
41 Yesu n u yɛ̃ wãã sya ma yee: «Yãŋ,
Marti! Ma laam wlãhã nii ma ye, ma n nii
n gber kai- busãã na.
42 Katɛ nen ya -sẽ ne le ma yĩŋ. Maari ka
le wãyĩĩ kuɛ ye. Le saha tyĩn sya kãã u ye
ye.»

11

Yãhã n nar mii?
(Mat 6.9-13; 7.7-11)

1 Per gaa, Yesu naa n pãã Yãhã ne teelaa
wo. Tuu ba nar wa, u kãnyãrwai waa n u
pye ma yee: «Wo Yĩŋfua, wo klaha Yãhã
wãnar ne, mii Nsãn dyaŋ tuu u kãnyãrwai
klaha le ne mii.»
2 Yesu n pe yar ma yee: «Ye ma ga Yãhã
nar, -ye yee:
‹Wo Tuhufua Yãhã,
ta, nawee- n cã ma miingbãŋ kai- laha.
Ta, ma Yai n pa nawee- ye.
3 Naa wo yɛ̃ digi wãã wo kẽ plii wuhu na.
4 Wo kapee- gbe kãã wo yĩŋ na.
Mpãy pe kapee- pye wo na,
wo bya wo n tyii pe kapee- foho na
wo kuãŋ ne.
Ma'a n wo miy yaha,
wo n tyĩn naa n gaha
kapee- wãpyeŋ kuɛ ye ye.› »
5 Yesu n maha pe yar ma yee: «Laa na,
ye laam wo, waa ma naambiyã ne. Per gaa,
u ga yir u ka u naambiyã fla na yĩndyaha
wo, u ga u pye: ‹Naambiyã, bur wãy tãã
fuɛ le ra na.
6 Ta naambiyã nen waa yir yrãhã ye, ma
pa ra fla na, ngaa wee tẽ ga wãã u kẽ ye.›
7 U naambiyã nwo ga waha kuee nwoŋ
laam wo, u pãã yi wãã u kẽ u u pye: ‹Tyii
ra na dya, ma sẽ yãã nwonyɛ̃ gbãã tã wa
karndohopua ne. Ma sẽ cã la, wo sã wãy
wa ta pii ne. N wee n ga waha yir n bur
gbe wãã ma kẽ ye!› »
8 Yesu n pe yar taha ma yee: «Ta n le pãã
ye ye: Pe sya nii naambiyãm, nen nwo ga
waha sye u saa yir ye. U nkurfua ma -sẽ
naa tã u nwoŋfua na, ma nii u yee u kadye
ga ba war, u n yir, u nwonyɛ̃ yãr, u te wãn
byɛ gbe wãã u naambiyã kẽ, tii wĩĩ te ma
u na.
9 Koo kẽ n ga ye yar nde ne: -Ye naa n
nar, ngaa ga wãã ye kẽ. -Ye naa n kɛ, yaa
ngaa yãã. -Ye naa kããnklihi gbã, pe ga ke
yãr ye kẽ.
10 Ye sẽ yãã, mboo nawee, ma'a n nar,
Yãhã ga ngaa wãã ma kẽ. Ma'a n kɛ, Yãhã
ga ta ma ngaa yãã. Ma'a kããnklihi gbã,
Yãhã ga ta ke n yãr ma kẽ.
11 Ye ma pye tuhufua, ye dyale ma fuale
nar ye ye, yaa u kẽ la nwoho ne?
12 Laa na, u ma ngucĩĩ nar ye ye, yaa u
kẽ la sãnuɛ̃ ne?
13 Tee sya pee mii, ye kayũhũ pye ye pii
kẽ. Ke syi ne, ye yai ye cã, ye Tuhufua
Yãhã ga Yãhã Yrã Fãnga wãã mpãy kẽ pe
le nar u ye.»

Kai lii ne pe pãã taha Yesu na?
(Mat 12.22-30, 43-45; Mar 3.20-27)

14 Sãndũpee pye dya waa yĩŋ na, ma u
ta u n nii bebe. Yesu n u kar tege kãã u
dya yĩŋ na. U sãndũpee n tege kãã u dya
yĩŋ na, u nii n pãã gbɛgbɛ. Le n yɛ̃ gbãã pe
nabuar na ma sya ta tɛr.
15 Mpãy n yir ma yee: «Sãndãpee yĩŋfua
Sebulɛhɛ kẽ tuu fãnga wãã u kẽ, u n waha
sãndãpee kar tege n kãã nawee- yĩŋ na.»
16 Mpãy ter n yee, poo ga u le namihi wo,
ma u pye ma yee, tuu yɛ̃kã wĩĩ laa pye poo
n yãã yĩnde ne, pe cã cã Yãhã fãnga kẽ ke
ma u ye.
17 Yesu -sẽ ba pe laam wĩĩ cã wa. U n
pe yar ma yee: «Kãntraha neŋfa ma kuee
n wãã pe ya ne, koo kãntraha nge ga too.
Kaha neŋfa ma kuee n wãã pe ya ne, koo
kaha ga too.
18 Ke syi ne, Setane ma kuee n wãã u ya
ne, u fãnga saa waha ka yahasee ye ye,
ke ga klaha-. Ye -sẽ yee, n sãndãpee kar
tege n kãã nawee- yĩŋ na, sãndãpee yĩŋfua
Setane kẽ tuu koo fãnga wãã ra kẽ!
19 Cĩĩnde sẽ ne ye. Mii loo sẽ ne ye, ye
nampyeŋ- mpãy pe sãndãpee kar n tege,
ye ma yee pe bya loo pye Setane fãnga
kãmay na, poo gɛ ga ye yar pe yee, cĩĩnde
sẽ ne ye.
20 Ta n ye yar, n sãndãpee kar tege n kãã
Yãhã Fãnga ne. Loo na, ye yai ye cã Yãhã
Yai pa wa ye ye.
21 Fãngafua ma pye naanmiy wãn ne ma
nii u kaha sẽŋ, nawee waa saa sɛr u kla gaa
gbe ye.
22 Waa ter ma -sẽ pa, woo fãnga ma tɛr
nwo wãŋ na, u n yia u na, u ga u naanmiy
wãn byɛ tyĩn sya u ye, tii tuu ba ta ma naa
u ya paha. Loo na, u ga u kahafua nwo
koho wãn byɛ gbe u ye, u te la u nampyeŋ-
ne.
23 Wii ma yee u wee ra ne ye, woofua ma
ra napĩĩ. Tesẽ, wii ma yee u saa koho le ra

ye, u nawee- wãã ba ra kẽ ye, woofua u pe
kar n kãã ra na.
24 Sãndũpee ma pye nawee yĩŋ na ma ba
tege kãã u na, u sãndũpee ga ka drawaha
fla wo, u ga tay naa n klaha, u ma teelaa
yãã u nii naa n wũũ. U ma yee u sẽ teelaa
yãã ye, u ga yee tuu tɛr u niisaha gii yaha,
u ga dur ga nii ke fla na.
25 Loo na, tuu pye nawee wii yĩŋ na ma
ba tege kãã u na, u ga dur ga u fla na. U n
gaha u nawee laam yãã mii nwoŋ dyaŋ pe
ke pɛ ma ke gbihi ta.
26 Loo na, u sãndũpee ga yir, u ga u
nampyeŋ- kuasĩĩ mpãy yigi ba, mpãy pe
maha pee woo na. Pe byɛ ga pe ya wãã ba
nii u nawee yĩŋ na. U nawee wĩĩ ga pee, le
ta tɛr faale yaha.»
27 Yesu tuu ba koo pãã wa, cɔɔ waa n
kuee pe nabuar laam wo, ma u pye ma yee:
«Cɔɔ wii tuu ma see ma maha u yrã ta ma
kẽ, u wĩĩ n tãy.»
28 Yesu n -sẽ u yẽ wãã sya ma yee:
«Mpãy pe Yãhã kapãyĩĩ luhu, ma maha
Yãhã kãnde yãr, poo wĩĩ le n tãy!»

Yagaafa pe laanwɔ wĩĩ lii kɛ Yesu ye?
(Mat 12.38-42)

29 Nawee- wɔ naa n tã Yesu na, u n nii
pe pye ma yee: «Yagaafa pee, ma -sẽ yee
poo n traha pe laanwɔ wĩĩ laa yãã yĩnde
ne. Aye, laanwɔ wĩĩ laa saa pye ye n yãã
yĩnde ne ye, mii lii syi sẽ kẽ le bii faale
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Yonase dye ye.
30 Ye sẽ yãã, mii Yonase wĩĩ bii nii kayar
wĩĩ faalefa Nenefufa ye mii, u Nawee Puee
wĩĩ bya ga ba nii kayar wĩĩ yagaafa ye koo
syi.
31 Yãhã kasãhã per ma ba nɔ, faale Syeba
kãntraha yĩŋfasya ga ba le pãã u yee,
yagaafa pe sẽ koho klaha ye, pe tee pye.
Woo bii yir deydey kui wo, ma pa faale
yĩŋfua Salmuu fla na ma ba u kacãyor
luhu. Kaplãŋ nkãy tẽ -sẽ n pãã ye ye, ke
tɛr Salmuu wũhũ yaha!
32 Yãhã kasãhã per ma ba nɔ, pe faale
Nenefufa ga ba le pãã pe yee, yagaafa pe
sẽ koho klaha ye, pe tee pye. Faale wo,
Yonase bii Yãhã yẽ kapãn pãã pe Nenefufa
ye, pe n le luhu ma koho klaha ma pe
kapee- wãpyeŋ miy yaha. Kaplãŋ nkãy tẽ
-sẽ n pãã ye ye, ke tɛr Yonase wũhũ yaha!»

Nawee kadye naaloho
(Mat 5.15; 6.22-23)

33 Yesu n maha yee: «Waa sẽ naaloho
ndyan tar ma ga le wũhũ teelaa wo ye,
waa sẽ maha le tar ma kataŋ cĩn n tã le
na ye. Ah ndee, pe ma le tar, pe ne le wra
ta kããnkui na, wii ma dye u naa n yãŋ cãã-
na.
34 Yĩnde ma mii naaloho dyaŋ kadye na.
Ma yĩnde ma yɔ̃ ma ye, ma kadye byɛ ga
nii cãã- na; ma yĩnde ma -sẽ klaha- ma ye,
ma kadye byɛ ga nii wam wo.
35 Loo na, nawee woo yai u u ya yigi, cãã-
mpãy pe ma u na, wam ma syi pe sya tãŋ
ye.
36 Ke syi ne, nawee kadye byɛ ma nii cãã-
na, teelaa sẽ wee wam wo ye, u kadye kur
byɛ ga nii tãŋ cãã- na, ke naa n yɛhɛ palpal
mii naaloho cãã- dyaŋ.»

Yesu kuãn pe Farisyẽ na tesẽ pe Yãhã kaiyarfa ne
(Mat 23.1-36; Mar 12.38-40)

37 Yesu tuu ba pãã wa, Farisyẽ naa waa
n u yee u ga di u kaha wo. Yesu n dye ke
kaha wo, maa nii ma ga di.
38 U Farisyẽ naa n ba yãã Yesu sẽ u kluɛ
yee pe wãlɛ kãnde na ye, ma nii n di, le n
u fe gbe.
39 Loo na, Yĩŋfua Yesu n u pye ma yee:
«Yii Farisyẽ, ye ma mii nawee- mpãy dyaŋ
pe crãŋ kur kuɛ yee, tesẽ tasa kur kuɛ ne,
ma n tyii ke laam na. Ye byɛ ye yii ta
naweeyɔ̃m nkur kuɛ ye, ye laam sẽ -sẽ wee
gbɛgbɛ ye. Nawee- wãyuhu wĩĩ ya le ma ye
laam wo, tesẽ kapee- wãpyeŋ ne.
40 Ye plege, ye sẽ kai- cã ye! Yãhã gii ke
nkur kuɛ pye, koo neŋ ya sẽ na ke laam
bya pye?
41 -Ye ye crãŋ yĩĩ kayũhũ ne, tesẽ ye tasa
bya ne, ye ke wãã nawãm kẽ, loo na ye
kãnkai- byɛ ga cã nii gbɛgbɛ.
42 Yii Farisyẽ, ye wĩĩ pee Yãhã ye! Ye ma
ne ye digi gbe, le tãy ke nii waŋ kla woo,
tyũhũ wãŋ woo, ye ne ke la flɛ sẽnsye, ye
fla neŋ wãã Yãhã kẽ. Ma -sẽ yee ye wãsroŋ
wĩĩ na, tesẽ Yãhã wĩĩ wãtãy ne ye laam wo,
ye kalaa wee koo na ye. Koo -sẽ kẽ tee yai
ye gbihi yigi, ye koo ta yĩŋ. Ke kai- ngĩĩ n
-sẽ taha, ye ma syi ye faha laa yaha ye.
43 Yii Farisyẽ, ye wĩĩ pee! Yiifee- yawãhã
nwey wo niisar rii nawee- byɛ yĩnde le
yi n too re na, too syi niisar ye ne kɛ ye
nii. Ye tee maha n yãŋ pe naa ye syar
nangbãsyaha ne nanihi teebɛhɛ wo.
44 Ye wĩĩ pee! Ye laam wluhu, ye ma mii
nakur gbũhũ nkãy syi dyaŋ nawee saa cã
ye, u tãhã naa n tɛr te na!»
45 Yãhã kaiyarfua waa n u pye ma yee:
«Yĩŋfua, taa nii n pãã ke syi, ma wo bya
wãã le n tyɛhɛ.»
46 Yesu n u yẽ sya ma yee: «Yii Yãhã
kaiyarfa, ye bya wĩĩ pee! Ye nawee- taha
kai- nkãy na ke ma mii teger dyaŋ pe saha
tẽŋ ye. Ye saa maha koho le pe ye, pe n
waha re tẽŋ ye.
47 Ye wĩĩ pee! Gbũhũ nkãy syi ke yɔ̃, ye
ne koo fãã Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa kẽ, poo mpãy
ye wãlɛ pe boo!
48 Le nii mii ye wãlɛ pe lii pye, le tãy ye
ye. Poo pe Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa boo, yii -sẽ pe
gbũhũ fãã!

49 Loo ne, Yãhã gii ke kai- byɛ cã tãŋ, ke
n le yar yaha ye wĩĩ na ma yee: ‹N ga ba
ra kaplãŋ tɔ̃rfa mpãy nɔ wãã pe ye, tesẽ
ra tẽntẽfa mpãy ne. Pe ga ba mpãy boo pe
laam wo, pe mpãy nar- gboho.›
50 Ke syi ne, ma gbe driyẽ wãtãhã na,
ma ba waa ke yagaa na, Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa
mpãy byɛ pe boo tɛr, yagaafa ga ba loo
kapee fuɛ dãã.
51 Too naboor nde bii gbe Abɛl wãboo
cãã na, ma sya ba waa Dyakaridya wãboo
cãã na, woo wii pe bii u boo ke Yãhã
kangbãŋ nsoho wo, ke Yãhã diŋ yisaha fla
ne. Ãwã, cĩĩnde ne tẽ n pãã ye ye, ntɔ̃r rii
te woo, le kapee fuɛ ga yi yagaafa na.
52 Yii Yãhã kaiyarfa, ye wĩĩ pee! Lii le
ga waha nawee ta u n Yãhã wĩĩ cã, yii gɛ
le sye, ma -sẽ maha yɛr tã le na nawee-
ma n le yãã ye. Ye ma mii nawee waa
dyaŋ u nwoŋ gaa yẽ gbãã tã ma sye u
karndohopua na.»
53 Yaliile Yesu tuu ba yi ke kaha wo, pe
Yãhã kaiyarfa tesẽ pe Farisyẽ ne, pe n nii
ncafũhũ di u ne, ma nii u yey kai- ter byɛ
ne.
54 Pe naa n kɛ pe Yesu ta u n plaha pãã
pe n luhu.

12

Yesu nawee- klaha kai- nkãy ne
(Mat 10.26-27)

1 Loo yale wo, nabuar n ba wɔ tã ma
sya pe ya trɛ tãhã, Yesu n cãã u kãnyãrwai
pye ma yee: «-Ye yii yigi Farisyẽ ye ne, pe
wĩĩ ma mii ncasur wãŋ ter syi dyaŋ. Pe
naweeyɔ̃m pyer pye gbaa na, pe laam wo
ma -sẽ pee.
2 Ngii ngii ke wũhũ nii, ke ga ba yãã gbaa
na. Kai- nkãy ke maha ma waa sẽ ke cã ye,
ke ga ba cã.
3 Loo ne, kaplãŋ nkãy tee n pãã yii ya
yĩmperwoho wo, ye ga ba naa ke pãã
nawee- byɛ ye yaiwaha na. Tesẽ, lii byɛ
tee yuhu pãã waa ndityɛ wo, nwonuŋ laam
wo, le ga ba gbey pãã nanihi fla wo.»

Wii nawee- yai pe naa n fya u na
(Mat 10.28-31)

4 Yesu n maha yee: «Ta n le pãã ye ye, yii
mpãy tee ma ra naambiyãm: Mpãy syi pe
ga waha nawee kadye boo wãboo ya, pe sẽ
-sẽ ga waha laa pye nantãŋ ye, ye ma syi
naa poo fya ye.
5 Wii tee yai ye naa n fya, n ga u yar ye
na: Ye yai ye naa Yãhã koo fya, koo gii ye
ma ba ku, ke ga waha ye le naa fla wo, naa
gii wãfegeyãã wee ke na ye. Ãwã, n le pãã
ye ye, ye yai ye naa koo ya fya!
6 Kãnsyãyi mii syi wãm bua sẽ n par la
warpii syãm ya ne? Ye cã poo kãnsyãyi
mii wee ngaa ye, Yãhã sẽ -sẽ n faha poo
nen waa gɛ yaha ye.
7 Ye wĩĩ n tãy Yãhã ye, ma tɛr kãnsyãyi
mii syi wãbuar yaha. Ye yĩnyor nde gɛ
Yãhã te byɛ yẽ cã yaha wa. Ye ma syi naa
n fya laa na ye!»

Lii yai le pãã Yesu wĩĩ na nanihi wo?
(Mat 10.32-33; 12.32)

8 Yesu n maha yee: «Ta n nde pãã ye ye:
Wii ma le pãã nawee- yĩnde na ma yee woo
u ya le soho ra koho wo, ndoo u Nawee
Puee, ta bya ga ba le pãã pe Yãhã yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ yĩnde na n yee, woofua ma ra wũũ.
9 Wii ma -sẽ le pãã nawee- yĩnde na ma
yee woo sẽ ndoo cã ye, ta bya ga ba le pãã
pe Yãhã yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ yĩnde na n yee, n
sẽ woofua cã ye.
10 Nawee wii ma tee pãã u Nawee Puee
wĩĩ na, Yãhã ga ba loo kapee laha kãã u yĩŋ
na. Wii ma -sẽ tee pãã Yãhã Yrã Fãnga wĩĩ
na, loo kapee nde saa laha kãã u yĩŋ na ye.
11 Pe ma ba ye yigi ga Yiifee- yawãhã
nwey wo, laa na yahaseefa yahasee ye, laa
na fãngafa yahasee ye, ye ma syi ye fya ye!
Ye ma syi ye naa ntãŋ cɛr, ye yee tee ga ba
lii pãã le n nii wãyĩĩ, tesẽ tee ga ba lii pãã
ye waha ye yĩŋ yi yaha, ye sẽ cã ye.
12 Loo yale wo, kaplãŋ nkãy ke yai ke yi
ye yẽ wo, Yãhã Yrã ga ye klaha ke ne.»

Cĩĩnde nangbãn ne tii ne?

13 Dya waa pye pe nabuar laam wo, ma
ba Yesu pye ma yee: «Yĩŋfua, ta lɛfua yar,
u tyii wo n wo tuhufua kloho la wii na.»
14 Yesu n u yẽ sya ma yee: «Naambiyã,
yoo u ra taha ye nwoŋ kai- wãsãhã na, tesẽ
ye koho wãn wãlaŋ na ye nsoho wo?»
15 U n wã klaha, ma pe nawee- byɛ pye
ma yee: «-Ye yii yigi, ye ma n pua yaha
wale wĩĩ na, tesẽ nangbãn wãn ne ye.
Nawee koho wãn sẽ ne te ga waha ta u n
kuee yrãŋ na ye.»
16 Loo na, Yesu n kakuãcran pãã pe ye
ma yee: «Nangbãŋ gaa pye tangbãn ne,
dir n ba yi u ye kacãn sẽ pye ye.
17 U n nii laam ga ma yee: ‹N ga pye mii,
dir nde byɛ lesaha wee ra ye ye.›
18 U n ba u ya pye ma yee: ‹Tẽ ga lii pye, n
le cã yagaa. Loo ne nde: N ga ra mplɛ nde
yoho kãã, n dur n taa fãã, tii te cã gboho
faale wãn na, n ta dir wãn byɛ le yaha te
laam wo ta koho wãn byɛ ne.
19 N ma loo pye wa, n ga dur n nii yar
n yee: Naambiyã, diyɔ̃r ma ma ye kacãn
wee ye, te ga waha ta ma di yai dyɛ- buar.
Yagaa, fĩhĩ nii naa n wũũ, ma naa n di ma
naa n wɔ, -taa naa nuhu di.›
20 Yãhã n -sẽ u dya pye ma yee: ‹Naplege
nge! Yĩmper nge gɛ laam wo, ma ga ku.
Taa ga ku, dir nde byɛ taa gbihi ta ma
myaha na, te ga nii yoo wãn yagaa?› »

21 Loo na, Yesu n maha le pãã taha ma
yee: «Wii woo na tuu driyɛ̃ nangbãn wãn
ya kɛ wãã n ta u ya myaha na, u sẽ -sẽ wee
ngaa nangbãŋ Yãhã ye ye, woofua wĩĩ ma
mii ke nangbãŋ naplege nge wĩĩ dyaŋ.»

-Ye yii le soho Yãhã koho wo ye kuãŋ ne!
(Mat 6.19-34)

22 Loo kur ye, Yesu n u kãnyãrwai pye
ma yee: «Loo ne, n ga ye yar nde ne: Dir
rii tee ga naa n di, tesẽ loho gii ne tee ga
naa n wɔ ye waha nii yĩnwɛr na, tesẽ nayrɛ
rii ne tee ga le tã ye kadye na, ye ma syi ye
naa ntãŋ cɛr too nde byɛ wĩĩ na ye!
23 Ye sẽ yãã, yĩnwɛr puar dir na, kadye
puar nayrɛ na.
24 -Ye naa kãnsyãm yãŋ, pe sẽ digi tãhã,
pe sẽ digi gbe, teelaa wee pe ye pe dir kõŋ
n yaha ye. Yãhã sẽ pe yɛ̃ digi wãã la pe
kẽ? Ye wĩĩ n tãy Yãhã ye, ma tɛr kãnsyãm
yaha.
25 Ye laam wo, yoo ma u ga waha u kuper
yũhũ wãã carle gɛ laangar ya kãmay na?
26 Ye ma gblihi laa ndele syi ya wãpyeŋ
na, lii tee -sẽ laam ga ke kai- ngĩĩ wĩĩ na?
27 Nyɛ̃ fyãr te n fĩy tar wo, ye sẽ te nayɔ̃r
yãã la? Te sẽ tẽn tẽ ye, te sẽ faha wãn tyĩn
ye. Ta n -sẽ le pãã ye ye, u faale yĩŋfua
Salmuu, u nangbãn naa byɛ ne, u nayrɛ
nayɔ̃r sẽ -sẽ bii nɔ nyɛ̃ fyãr wãŋ neŋ gaa
gɛ nayɔ̃r na ye.
28 Nyɛ̃ nge gɛ ke n fĩy tar wo nanga,
koo gii pe n pai miy le wãã naa laam wo
sukũhũ, Yãhã nayɔ̃r wãã ke kẽ. Ke -sẽ ga
pye mii ke tyii yii gɛ na, ke saa nayrɛ wãã
ye kẽ ye? Ye sẽ koho taha yaha Yãhã na
busãã ye.
29 Ye ma syi ye naa ntãŋ cɛr, ye yɛ̃ digi
wãkɛ ne tesẽ ye lawɔŋ ne ye!
30 Nawee- mpãy pe sẽ cĩĩnde Yãhã cã ye,
poo pe too nde byɛ kɛ fãnga ne. Ma -sẽ yee
yii na, Tuhufua Yãhã ma ye ye, ke cã te wĩĩ
ma ye na.
31 -Ye cãã Yãhã Yai wĩĩ kɛ wa! Loo na,
ngii wĩĩ ke ma ye na, ke -sẽ ga ba wãã taha
ye kẽ.
32 Yii mpãy tee sẽ nihi ye, ye ma syi ye
fya ye! Le tãy ye Tuhufua Yãhã ye, loo ne
u n ye le Yãhã Yai wo.
33 -Ye ye koho wãn par, -tee pe war wãã
nawãm kẽ! Wale lii syi le sẽ n klaha ye,
-ye naa loo kɛ! -Ye Yãhã wũhũ kɛ naa n
ta busãã yãhãyĩŋ wo, koo fla gii wãplaha
wee te na ye, yuhu saha nɔ te na ye, fyãr
saha te pye klaha- ye.
34 Tee ye laam wãn ta na, ye laam byɛ
ma koo fla na.»

Tẽntẽ- yai pe ma n sã wãy faha ye
(Mat 24.45-51)

35 Yesu n maha yee: «-Ye yii gbihi ra tẽn
wĩĩ ne, -ye ye nsĩĩ cɛr pua, -ye ye naaloho
tar yaha!
36 -Ye yii gbihi mii tẽntẽ- mpãy dyaŋ pe
yĩŋfua ka cagbar na. U ma dur ba ke
kapahayɛ̃ gbã, pe yir ga ke yãr u kẽ.
37 U yĩŋfua tuu ga dur ba tẽntẽ- mpãy
yãã yrãŋ na, poo wĩĩ n tãy! U ga u ya gbihi,
u pe ta pe n tege nii, u n ba dir la klaha pe
byɛ kẽ.
38 U ma dur ba yĩndyaha wo, le tãy
yĩndyaha kur ye, ma ba u tẽntẽ- yãã yrãŋ
na, pe wĩĩ n tãy.
39 -Ye nde cã laha: Kahafua ma ne u yuhu
payale cã, u ga ne kuee yrãŋ na, u sye u
yuhu ma n dye u kaha wo ye.
40 Ye bya -ye yii gbihi naa n ta, yaliile tee
sẽ ga yigi ye, u Nawee Puee ga ba dur ba
loo yale wo.»
41 Pyar n ba le pãã ma yee: «Yĩŋfua, ma
kaplãŋ ngĩĩ kuã cra pãã wãã wii ya kẽ laa,
ma ke pãã nawee- kur byɛ kẽ?»
42 Yesu n u yɛ̃ sya ma yee: «Tẽntẽle wii
syi kẽ u n sroŋ u yĩŋfua ye, ma maha kai-
cã? Woo kẽ wii ne u yĩŋfua tɛr ma u taha
u naa ke kaha yãŋ, tuu naa u tẽntẽwai byɛ
yãŋ, u naa pe dir wãã pe kẽ sediyale wo.
43 U yĩŋfua ma dur ba, maa u yãã loo tẽn
na, woo tẽntẽle wĩĩ n tãy.
44 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye. U yĩŋfua ga
u taha u koho wãn byɛ yĩŋ na.
45 U tẽntẽle ma -sẽ le ga yigi, a woo
yĩŋfua saa pa yagaa ye, u ga too u tẽntẽwai
wãgbãŋ na, u naa dir ya di, u naa sẽm wɔ
pe n u yigi.
46 U tẽntẽle tuu sẽ per gii ga yigi ye, u
yĩŋfua ga pa koo per na. U ga u pẽn cĩĩnde
wãpẽn, tuu u pye pyer rii ne te yai mpãy
ne pe sẽ sroŋ ye.
47 Tẽntẽle wii tuu u yĩŋfua laam wĩĩ cã, u
sẽ -sẽ u ya gbihi ye, u sẽ -sẽ u yĩŋfua laam
wĩĩ pye ye, u ga ba gbãr sya busãã.
48 Ma -sẽ yee tẽntẽle wii tuu sẽ u yĩŋfua
laam wũhũ cã ye, u ma sya tee pye ma yai
gbãr ne, u ga gbã car ya. Yãhã ma wii kẽ
busãã, ke ga ba ufua yey kai- busãã ne.
Yãhã ma kai- busãã le soho wii koho wo,
ke ga ba woofua yey kai- busãã ne ke n
sya gboho tɛr.»

Yesu wãpaŋ ta nawee- ga cɛr
(Mat 10.34-36)

49 Yesu n maha yee: «N pa nawee- wãcɛr
naa ne kãntraha na. Koo naa nge ma ne
pye ke le wa, le ne ga tãy ra ye.
50 N ga ba tãã fɛn laam wo, ta laam byɛ
n wlãhã nii. Loo n ba pye wa, ta laam n cã
tege nii.
51 Ye laam wo, ye yee la n pa nawee-
yĩmbuhu wããlesaha wo? Aye rɛhɛ, n pa
pe wãcɛr wĩĩ loo ne.

52 Ma gbe yagaa na, nwoŋ giifa ma pye
nawee- bua, nawee- tãã ga wãã le, pe cɛr
nawee- syãm mii na. Kaa na, nawee- syãm
ga wãã le, pe cɛr nawee- tãã mii na.
53 Tuhufa ga ba napĩr le pe dyam ne,
dyam -sẽ ga ba napĩr le pe tuhufa ne.
Nahafa ga ba napĩr le pe pueesyam ne,
pueesyam -sẽ ga ba napĩr le pe nahafa ne.
Nansyam ga ba napĩr le pe pii ca ne, pii ca
-sẽ ga ba napĩr le pe nansyam ne.»

Mpãy pe sẽ yagaa kai- yĩntaha war ye (Mat 16.2-3; 5.25-26)

54 Yesu maha naa pe nawee- yar ma yee:
«Ye ma sesaha yãã ke wɔ ke pakuɛ ye, ye
sẽ ne yee la, ke ga pa? Ke n -sẽ pa cĩĩnde.
55 Ye ma tefay yãã pe yir yãhãyĩŋ kãndigi
koho kuɛ ye ma fua n pai, ye sẽ ne yee la
kar ga war? Le n -sẽ pye cĩĩnde.
56 Dawarfa me ye ne! Tee waha yãhãyĩŋ
wũhũ yĩntaha war, tesẽ kãntraha wũhũ
ne, Yãhã wũhũ nkãy ke -sẽ n pye ye yĩnde
na yagaa, nwa ta ye n koo wãwar wĩĩ sye?
57 Tee ga lii pye le n sroŋ, nwa ta ye n
loo sye?
58 Wii ma yee ma laa tee pye, ma ma yigi
n gaha kasãhã saha wo, tee sẽ nɔ wa ke fla
na ye, cãã naa u nar ye n wãã le. Mii loo
sẽ ne ye, u n gaha ma le soho u kasãhãfua
koho wo, woo n ma le soho fãngafa koho
wo, pe n ma le nwompihi wo.
59 Ta n le pãã ma ye: Ma'a yee ma sẽ
le kafuɛ byɛ dãã tãŋ ye, ma saa yãã yi ke
nwompihi wo ye.»

13

-Ye le sya ye kapee- sẽ yɔ̃ ye, -tee ke miy yaha!

1 Per gaa, nawee- mpãy n pa Yesu fla
na, ma ba Galɛlɛfa mpãy wĩĩ pãã u ye.
Pe Galɛlɛfa ka Yãhã kangbãŋ laam wo, u
fãngafua Pilati n ta pe n pe boo wlãhã pe
kaboo wãn ne.
2 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Galɛlɛfa
mii pe boo, ye laam wo ye yee la, poo pye
kapeepyefa ma ta tɛr Galɛlɛ kãntrahafa
byɛ yaha?
3 Ye bya ma -sẽ yee, ye sẽ le sya ye kapee-
sẽ yɔ̃, ma maha ke wãpyeŋ miy yaha ye, ye
byɛ wĩĩ ga ba klaha-.
4 Ye yai ye ye laam too nwonjruhu gii na
ke pye Syilwee wo, ma ba too tã nawee-
sẽnsye kuatãã na, pe n ku. Ye laam wo
ye yee la, poo pye kapeepyefa ma ta tɛr
Yurusalɛm klofa kur byɛ yaha?
5 Ye bya ma -sẽ yee, ye sẽ le sya ye kapee-
sẽ yɔ̃, ma maha ke wãpyeŋ miy yaha ye, ye
byɛ wĩĩ ga ba klaha- koo syi.»

Yiisrɛfa wĩĩ ma mii katyigi gii dyaŋ, ke sẽ n sa ye

6 Yesu n maha kakuãcraŋ pãã pe ye ma
yee: «Dya waa ba nasar nkugu katyigi sĩĩ
kãntrayũhũ fla wo, ke n lɛ. U dya n pa u n
pai nkugu tai, u sẽ ngaa yãã ye.
7 U n te tar gbihifua pye ma yee: ‹Yãŋ,
ke dyɛ- tãã kẽ yagaa, n ma pa n pai nkugu
tai katyigi nge na, n saa ngaa yãã ye. Ke
cɛr kãã! Ke tee nii ma draha ka sya, ke sẽ
n sa ye.›
8 U tar gbihifua n u yɛ̃ sya ma yee:
‹Yĩŋfua, maha tyii ke na naandyɛ; n ga ke
yĩŋ tugu klaha, n nafuhu le ke tãy.
9 Ke syi ne, laa na ke ga ba sa dyɛ laa; ke
maa yee ke sẽ maha sa ye, ma ta ke n cɛr.›
»

Yesu maha cɔɔ waa jaa kanii per gaa na

10 Kanii per gaa na, Yesu pye u maha
naa nawee- klaha Yiifee- yawãhã nwoŋ gaa
laam wo.
11 Cɔɔ waa -sẽ pye ke fla na, u sẽ pye
korkor ye. Ke dyɛ- sẽnsye kuatãã ba kẽ
sãndũpee waa pye, u ba u cɔɔ ta u n kur
nii, u saha kãntuhu sroŋ ye.
12 Yesu tuu u cɔɔ yãã, u n u yee ba, ma
ba u pye ma yee: «Cɔɔ, ma yan ma miy
yaha.»
13 Yesu n koho taha u na, ke kãntuhu n
ta tɛr sroŋ u ye, u n nii Yãhã sey.
14 Yesu tuu maha nawee jaa kanii per
wo ke syi, le sẽ tãy u Yiifee- yawãhã nwoŋ
yĩŋfua ye ye. U n kapãn gbe, ma pe nabuar
pye ma yee: «Plii kuay ma, nawee yai u tẽn
tẽ too plii na. -Ye naa too plii yãŋ, ye naa
n pai ye yan wãjaa wĩĩ na, tee ke kanii per
yãã ye ke ta yaha!»
15 Yĩŋfua Yesu n u yɛ̃ wãã sya ma yee:
«Dawarfa me ye ne! Kanii per na, ye sẽ
ne ye naha sãhã la, laa na ye kãnkoŋ, ye
ka ke ne lawɔsaha wo?
16 Ah cɔɔ nwo wii tuu -sẽ ma Brama kur
waa, Setane tuu pua yigi yaha dyɛ- sẽnsye
kuatãã, ye yee la woo ma syi u sãhã yaha
kanii per na u sãndũpee namihi wo ye?»
17 Yesu kapãn nde n nii u napĩĩ- ye fyar
wĩĩ. Laanwɔ wũhũ nkãy tuu naa n pye, ke
-sẽ naa nuhu yigi pe nabuar kẽ.

Yãhã Yai ga cãã kloŋ, ke cã ba gboho (Mat 13.31-33; Mar 4.30-32)

18 Loo na, Yesu n maha pe nawee- yar
kakuãcraŋ ne ma yee: «N ga waha Yãhã
Yai wĩĩ tɔ̃r nwa ne? Ke ngii tay, n ga ke kla
yar ye na.
19 Ke ma mii ngaa puale dyaŋ, dya waa
tuu gbe, ma tãhã le kãntraha wo u lankua
wo. Loo puale kloŋ tãŋ pii byɛ na. Le -sẽ
fĩy ma jruhu katyigi dyaŋ, kãnsyãm n sya
ba pe nsɛŋ ta te kayay laam wo.»
20 Yesu n maha yee: «N ga maha ye yar
Yãhã Yai ma mii syi dyaŋ?

21 Yãhã Yai wĩĩ maha ma mii ncasur wãŋ
ter syi dyaŋ, cɔɔ waa tuu gbe carle ya, ma
wlãhã bur miy busãã wo gbengbeyĩhĩ tãã
syi, ma pe tũhũ. Te ncasur carle ya n ta pe
n sya fua yir.»

Nawee- busãã ga yãã dye la Yãhã yai
klo wo?
(Mat 7.13-14, 21-23)

22 Yesu naa n gaha Yurusalɛm wo.
Tuu naa n tɛr kungbãhã nkãy wo, tesẽ
kusyĩmbɛhɛ nkãy ne, u nawee- klaha naa
n gaha too byɛ wo.
23 Waa n ba u yey ma yee: «Yĩŋfua,
nawee- mpãy pe n pai sya yaha pe dye
Yãhã fla wo, pe saa syar ye, cĩĩnde sẽ na?»
Yesu n u yɛ̃ sya, ma pe yar ma yee:
24 «Yãhã fla wãdye wĩĩ waha mii nwonyɛ̃
gii dyaŋ ke fĩhĩ. -Ye yii waha ye dye koo ne!
Ta n ye yar, nawee- busãã ga ba yee poo ga
dye, pe -sẽ ga ba gblihi laa.
25 Koo nwonyɛ̃ nge kahafua ma ba yir,
ma ke nwonyɛ̃ gbãã tã, yaa ba yii yãã
nkur ye, ye naa ke kããnklihi gbã ye yee:
‹Yĩŋfua, nwonyɛ̃ yãr wo kẽ!› U ga ye yɛ̃
sya u yee: ‹N sẽ ye yisaha cã ye.›
26 Loo na, yaa u pye ye yee: ‹Wii me too
wãã naa n di ma ne, ma maha wãã naa n
wɔ ma ne. Ma naa nawee- klaha wo klo
wo, nanihi teebɛhɛ wo.›
27 U ga maha ye pye u yee: ‹N sẽ ye cã
ye kapeepyefa mii, ye ma n crã ra na ye!›
28 Loo yale wo, ye ga ba faale wãlɛ Brama
ye yãã, Yãhã yai klo wo, tesẽ Yisyake ne,
Dyakuba ne, ma suhu pe faale Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfa byɛ ne. Yii -sẽ ga ba pye nkur ye, ye
naa n wũn wãwũn, ye laam ga ba war ye
n sya naa nkãhã gbã!
29 Nawee- ga ba yir yaidar kuɛ ye, tesẽ ke
dyetɛr kuɛ ye, tesẽ kãntraha teebɛhɛ byɛ
wo, pe pa Yãhã Yai gbar na, pe ba dir di.
30 Loo na, mpãy pe ma kur ye yagaa, poo
mpãy ga ba yahasee fla yãã. Mpãy pe -sẽ
ma yahasee fla wo yagaa, poo mpãy ga ba
nii kur ye.»

Yesu tesẽ Yurusalɛmfa wĩĩ ne
(Mat 23.37-39)

31 Loo yale wo, Farisyɛ̃ mpãy n yũhũ crã
Yesu na, ma u pye ma yee: «Tɛr kãã, ka fla
ngaa na. Yɛrɔte n traha u ta pe n ma boo.»
32 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «-Ye ka,
yaa kacãmpuai nwo yar ye yee: Ta tẽn
ne kãntraha nge na sãndãpee wãkar ne,
yanfa wãjaa ne. N ma le na nanga tesẽ
sukũhũ ne, le tẽn n sya ba kua.
33 N yai n ta tɛr ta yrãhã ne nanga,
sukũhũ, n sya ga nɔ. Ye sẽ yãã, Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfua sẽ yai pe u boo kulaa wo mii
Yurusalɛm sẽ kẽ ye.»
34 Yesu tuu naa pe Yurusalɛmfa wĩĩ pãã,
pe fɛn n u yigi, u n yee: «Yurusalɛmfa,
Yurusalɛmfa, ye Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa boo,
tesẽ nawee- mpãy Yãhã pe nɔ n wãã ye ye,
ye pe waa n boo ntẽmbar ne! Yalebyɛ, n n
kɛ n ye wãã ta nii tãy, mii nguyĩŋ dyaŋ ke
ke pii wãã n ta ke nkaasyir flãhã tãy. Ye sẽ
-sẽ le sya yãã ye.
35 Tee n pye ke syi Yãhã ga ba kur waa
ye klo na. Ta n ye yar: Ye saa ra yãã mii
per gii sẽ kẽ, tee n pai naa n yee: ‹Mboo
wii taa n pai Yĩŋfua Yãhã myaha na, ke kaa
taha ma na.› »

14

Farisyɛ̃ naa waa Yesu yee ba dir na
(Mat 22.1-10)

1 Kanii per gaa maha wo, Yesu ba ka
Farisyɛ̃ ye yĩŋfua waa kaha wo. Pe ba u
yee dir na ke fla na. Mpãy pe pye ke fla
na, pe naa Yesu yãŋ kayi ne, ncã u ga pye
mii laa?
2 Dya waa ba yɛr u yahasee ye. Yan pye
u dya na, u n ba tẽ.
3 Yesu n kapãn gbe, ma pe Farisyɛ̃ yey
tesẽ pe Yãhã kaiyarfa ne ma yee: «Kãnde
lii Yãhã le ta, wo yai wo yanfua jaa kanii
per wo laa, wo sẽ yai wo le syi pye ye?»
4 Pe n yaha le, pe sẽ sya ma laa wãã sya
ye. Loo na, Yesu n u yanfua yigi ma u jaa,
ma kãnde wãã u kẽ u n tɛr.
5 Yesu n dur yagaa, ma pe nawee- pye ma
yee: «Ye laam wo, waa dya ne too dye u ye
kualaŋ laam wo, laa na naha syi, ufua saa
u yi la le yalebya wo, le ma sya pye kanii
per?»
6 Loo kapãn nde na, pe ga u yɛ̃ sya lii ne
pe sẽ cã ye, ma yaha le.
7 Dir disaha wo, nawee- mpãy pe ba yee
ba te dir na, pe byɛ naa niisayɔ̃r kɛ. Yesu
tuu pe yãã, u n kakuãcran nde pãã pe ye
ma yee:
8 «Nawee ma ma yee, taa ga fãn di
casyar na, ma'a ka, ma'a n ga ke niisayũhũ
yãŋ ma nii ye. Ma'a ga nii koo syi fla wo,
laa na pe ma pe nawee waa ter yee te dir
na, wii syi tuu tɛr ma yaha ma maha ma
yĩŋfua waa.
9 Wii tuu ye yee ba, mboo tesẽ woo ne, u
ga waha pa u ba ma pye: ‹Dya, ah ma saa
ke niisayũhũ wãã la u kẽ?› Ma -sẽ ga yir
te fyar ne, maa nii kur kuɛ niisaha wo.
10 Ma'a yãã pe ma yee ke syi fla na, ma'a
ka, cãã ga nii kur kuɛ niisaha wo. Ke syi
ne, wii tuu ma yee ba, u ma ba ma yãã, u
ga ma pye: ‹Naambiyã, yir ba nii yahasee
ye niisayũhũ fla na.› Taa yir ga wãã nii
mpãy ne, pe ga nagboho ta ma na.
11 Ye sẽ yãã, nawee wii ma u ya ta yĩŋfua
draha wo, ufua ga kloŋ. Wii ma -sẽ u ya
kloŋ, ufua ga ta yĩŋfua draha wo.»
12 Dya wii tuu ba Yesu yee ba te dir
na, Yesu n wã klaha ma u yar ma yee:
«Ma'a ga nawee- yee dir na, ma'a n ma

naambiyãm yee ye, tesẽ ma nampyesey ne ye, tesẽ ma nwoŋfa ne ye, tesẽ ma niisahafa mpãy ne pe ma walefa ye. Mii loo sẽ ne ye, pe ga waha yia pe le dur ma kẽ. Kayĩĩ lii raa yee ma pye, le n kua kãã.
13 Ma'a ga nawee- yee dir na, ma naflam poo yee, tesẽ mpãy ne pe kadye sẽ ke ya kua ye, tesẽ tãnklahafa ne, ma suhu fũũ- ne.
14 Poo mii pe saha le dur ma kẽ ye, ma wĩĩ n tãy. Yãhã ga ba ma dãã per gii kasroŋ pyefa ga ba yir gbã wo, pe nii yrãŋ na.»
15 Mpãy pe naa n di, pe kaplãŋ ngĩĩ luhu wa, poo nen waa n Yesu pye ma yee: «Wii tuu ga ba u dir lay yãã te yãhãyĩŋ gbar wo, u wĩĩ n tãy!»
16 Yesu n kakuãcran nde pãã u ye ma yee: «Dya waa ba per gaa yar nabuar raa ye, dingbãn wĩĩ na.
17 Te sedi yale n ba nɔ, u n u tẽntẽle lɛhɛ wãã u ga pe nawee- yar, te wãn byɛ pye wa, pe pa.
18 U ma ga wii yãã, ufua ga naa yor raa ter pãã. U tẽntẽle tuu ga cãã dya wii yar, u dya n u pye ma yee: ‹Dya, n ma n tar raa par nii kẽ, fĩhĩ tyii ta n ga te fla yãŋ. Ye ma n tege ra na ye.›
19 Waa ter n yee: ‹N ma n tawar nyer sẽnsye par nii kẽ, fĩhĩ tyii ta n ga re pye yãŋ. Ye ma n tege ra na ye.›
20 Waa ter n maha yee: ‹N ma n cɔɔ sya yagaa, n wee n ga yãã ka ye.›
21 U tẽntẽle n dur ga, maa ke kaplãŋ tɔ̃r u yĩŋfua ye. U yĩŋfua laam n war, u n u tẽntẽle pye ma yee: ‹Ka le klo teebɛhɛ wo, tesẽ te nanihi fla ne, maa naflam yee ba, tesẽ mpãy ne pe kadye sẽ ke ya kua ye, tesẽ fũũ- ne, ma suhu tãnklahafa ne.›
22 U tẽntẽle n ka, ma dur ba u yĩŋfua pye ma yee: ‹Yĩŋfua, taa lii pãã, n le pye. Niisar raa -sẽ maha ma te kuee›
23 U yĩŋfua n u tẽntẽle pye ma yee: ‹Ka klo kãnkãy wo tesẽ tar kãnkãy ne, maa nawee- ta pe n ba dye, ta kaha n yĩĩ.› »
24 Yesu n pe nawee- pye ma yee: «Ta n ye yar, mpãy pe ba cãã yee, poo saa too dir nde yãã di ye.»

Cĩĩnde Yesu kãnyãrwɛ yai u pye mii?
(Mat 10.37-38; 5.13; Mar 9.50)

25 Loo kur ye, nabuar naa n yãr Yesu ne, u n ba wã klaha, ma pe pye ma yee:
26 «Wii ma yee u ga taha ra na u kuãŋ ne, ta wĩĩ yai le naa n gboho u laam wo, le ta tɛr u tuhufua wĩĩ na, u nahafua wĩĩ ne, u cɔɔ wĩĩ ne, u pii wĩĩ ne, u nampyesey wĩĩ ne, tesẽ u ya wĩĩ gɛ ne. Mii loo sẽ ne ye, u saha nii ta kãnyãrwɛ ye.
27 Wii ma cã u saha wãfãy sya ra wĩĩ na u sya gbãpee ku ra kur ye ye, ufua saha nii ra kãnyãrwɛ ye.
28 Ye laam wo ye cã, wii ma yee u ga nwongbãŋ fãã, kii syi ke jruhu, u ga cãã tege nii, u yãŋ ke nwongbãŋ wãfãã dir ga war yẽ gii kua, u waha cã poo war yẽ ma ga waha yãã u ye, ke tẽŋ byɛ n waha kua.
29 Mii loo sẽ ne ye, u ma cãã koo nwongbãŋ nakũy ta, war n ba kloŋ u ye, ke nwongbãŋ sẽ fãã kua ye, mpãy pe loo yãã, pe ga naa u lɛr.
30 Pe ga yee: ‹-Ye naa n yãŋ dya nwo ne, u nwoŋ wãfãã tẽn fe gbe, ma ba gblihi laa, le tẽn sẽ kua u ye ye.›
31 Tesẽ, yĩŋfua waa ma yee u ga naan miy yĩŋfua waa ne, u ga cãã tege nii, u le fla yãŋ wa. Tuu ma naan miyfa nawee- nyerbua ya ne, u ga yãŋ, u ma ga waha yigi u nampyeŋ yĩŋfua nwaa ye, tuu -sẽ ma naan miyfa nawee- nyersẽnsye ne, u ga cã.
32 U ma -sẽ cã, u saha yigi u nampyeŋ yĩŋfua nwaa ye ye, u ga cãã nawee- lɛhɛ wãã u ye, pe n ga u crã tã, pe u yey pe ga waha pye mii ke wãhã n kua pe nsoho wo.»
33 Loo na Yesu n pe pye ma yee: «Yii waa saha nii ra kãnyãrwɛ mii u sẽ cãã tyii u koho wãn kur byɛ na ye.
34 Ye sẽ tetege yãã? Tetege ma kayũhũ. Ke ma -sẽ sar, le kua. Waa saha ke ta ke n dur naa n tãy ye.
35 Loo yale wo, ke saha kãntraha gbihi, ke saha le nafuhu wo ye. Pe n gaha ke miy wãã nkur ye nafẽnteŋ na. Wii ma n traha u ke yĩntaha cã, u luhu yɔ̃!»

15

Mbua wii tuu ba plaha, ma ba yãã
(Mat 18.12-14)

1 Pe kufar wããfa, tesẽ mpãy ne pe naa kãmpee- yãr, pe byɛ naa n crã Yesu na, ma ba naa u kaplãŋ luhu.
2 Le sẽ naa n tãy pe Farisyẽ ye, tesẽ pe Yãhã kaiyarfa ne ye, pe n sya le wlũhũ naa n pãã pe ya ye ma yee: «Dya nwo n tãy kãmpee- yãrfa ne, ma sya wãã n di pe ne.»
3 Yesu n pe yẽ sya kakuãcran laa ne ma yee:
4 «Mbaa gbeebua syi ga waha pye waa ye ye laam wo. Nen ya ga waha plaha pe wo. Ufua saa pe mbaa gbeeresyar sẽnsye kuaresyar mii ta yaha la nyẽ wo, u ga nen nwo kɛ wii tuu plaha, u sya u yãã?
5 U ma u yãã, le ga tãy u ye. U ga u mbua gbe taha kãmayĩŋ na.
6 U ga ka kaha wo, u u naambiyãm yee, tesẽ u niisahafa ne, u pe pye: ‹-Ye naa nuhu di ra ne, ta mbua wii tuu ba plaha ra ye, n u yãã.› »
7 Yesu n pe yar taha ma yee: «Ta n ye yar, le ma ke syi yãhãyĩŋ wo. Yãhãyĩŋfa nuhu dir ne gboho nawee nen wĩĩ na, wii tuu u kapee- wãpyeŋ miy yaha ma

dye kãnyĩĩ wo, ke tɛr nawee- gbeeresyar sẽnsye kuaresyar mpãy yaha, pe n yee poo ma naweeyɔ̃m, kapee- wãmiyaha wee pe na ye.»

War wii tuu ba plaha, ma ba yãã

8 Yesu n maha kakuãcran laa pãã pe ye ma yee: «Cɔɔ waa ma pye war sẽnsye syi ne, warpua nen ya ne plaha u ye, u saa naaloho tar la, u ke nwoŋ pɛ, u u warpua tay kayi ne u sya ga u yãã?

9 U ma u yãã, u ga u cabiyãm yee ba, tesẽ u niisahafa ne, u pe pye: ‹-Ye naa nuhu di ra ne, ta warpua wii tuu ba plaha ra ye, n u yãã.› »

10 Yesu n maha le pãã taha ma yee: «Kapeepyefua nen ya ma yi kãã u kapee-wo, ma kãnyĩĩ gbe wãfuɛ̃, loo nde ga nuhu yigi yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ ye kẽ.»

Dya wii tuu ba plaha, ma ba yãã

11 Yesu n maha kakuãcran nde pãã taha ma yee: «Dya waa pye naam kicar syãm ne.

12 U dyasyĩnde n ba pe tuhufua pye ma yee: ‹Ta tuhufua, wo wale wãn la, ma ra lay wãã ra kẽ.› U tuhufua n -sẽ u koho wãn la.

13 Plii raa n tɛr, u dyasyĩnde n yir, ma u lay wãn byɛ par, ma tɛr pe war ne deydey kulaa wo. U n ga taha kuee gbar ya na, ma u wale byɛ pye klaha- tãŋ.

14 Pe war pe ba kua u ye, fããpihi gaa n dye le klo wo, u yɛ̃ digi saha yãã u ye ye.

15 U n ka ma ga tẽn kɛ klofua waa ye, u n u gbe le u tar wo, u naa kaha tyɛ- naha.

16 Pe tyɛ- pe naa katyipir rii di, te di laam pye u na, waa sẽ -sẽ naa te wãã u kẽ ye.

17 Loo na, u n nii u ya wĩĩ ga ma yee: ‹Dir rii gɛ te ma ta tuhufua tẽntẽ- ye, pe saha te di tãŋ ye, ndoo -sẽ nwo tee nde wo, n n ku fãã ne!

18 N ga dur ga ra tuhufua ye, n n gaha u yar n yee, ta tuhufua, n kapee- pye Yãhã na, n kapee- pye ma na.

19 N sẽ maha yai ma naa ra yãŋ ma dya draha wo ye. Naa ra yigi mii ma tẽntẽle waa dyaŋ.›

20 U n yir, ma kãnde sya ma n tɛr u tuhufua fla na. Tuu ga kaha yãŋ n wãã deydey, u tuhufua n u yãã. U dya fɛn n u sroŋ yigi, u n sya yir fã ga maa u wãã, ma u pua yigi.

21 Loo na, u dya n u pye ma yee: ‹Ta tuhufua, n kapee- pye Yãhã na, n kapee-pye ma na. N sẽ maha yai ma naa ra yãŋ ma dya draha wo ye.›

22 Pe -sẽ ga dye kaha wo, u tuhufua n u tẽntẽ- pye ma yee: ‹Nayroho gii ke yɔ̃ tãŋ te nayrɛ byɛ na, -ye ka farfar, yaa koo gbe ba le u na, -ye kãncrã le u kẽ kɔ̃nde na, -tee maha ntãn le u kẽ trɛ na!

23 Naampẽŋ gii ke gboho, ye ga ke yigi ba boo, waa nuhu dir di.

24 Ye sẽ yãã, ta dya nwo tee yãã nwo, le ma mii u ba ku ra ye, ma dur ba yrãŋ na; le ma mii u ba plaha ra ye, ta n u yãã.› Pe n yir gbar na, ma nii nuhu di.

25 Loo yale wo, u dyadyaha pye tar wo. Tuu dur n pai ma ba nɔ kaha yɛ̃ na, u n luhu kapẽn mii ye, yɔr ne.

26 U n tẽntẽle waa yee ba, ma ba u yey nwa kẽ.

27 U tẽntẽle n u yɛ̃ sya ma yee: ‹Ma cĩĩfua kẽ u dur ba. Koo kẽ, naampẽŋ gii ke ba gboho, ma tuhufa ta pe n ke boo, ma yee woo dya dur ba u ye wãwee.›

28 U dyadyaha laam n war, u n sye u sẽ dye kaha wo ye. U tuhufua n yi ma yee, woo ga u laam yĩn u n dye.

29 U dya n u pye ma yee: ‹Yãŋ, ke dyɛ-nii yagaa n kai- pye n wãã ma kẽ. Ma sẽ maha laa pãã yãã ra ye, ta n le sye ye. Ma ra kẽ yãã la sẽmbua gɛ ne, ma yee n sya n ga nuhu dir di ra naambiyãm ne?

30 Ma dya nwo, tuu -sẽ ka maa ma wale byɛ pye klaha- tãŋ canaandi na, ma dur ba, naampẽŋ gii ke ba gboho ma ta pe n koo yigi boo u kẽ!›

31 U tuhufua n u pye ma yee: ‹Ta puee, ma ma ra ne yalebyɛ, wãn tii byɛ te ma ra wãn, ma bya wãn ne.

32 Ma sẽ yãã, ma cĩĩfua nwo taa yãã nwo, le ma mii u ba ku wo ye, ma dur ba yrãŋ na; le ma mii u ba plaha wo ye, wo n u yãã. Wo yai wo loo gbar nuhu ne, -too dir di wo laam n yĩn!› »

16

Wale wĩĩ

1 Yesu n maha kakuãcraŋ pãã u kãnyãrwai ye ma yee: «Walefua waa ba tẽntẽ waa gbe ta u wale yĩŋ na. Pe n ba u walefua pye ma yee, u tẽntẽ ma tuu u wale pye n klaha-.

2 U yĩŋfua n u tẽntẽ yee ba, maa u pye ma yee: ‹N laa luhu ma wĩĩ na, le sẽ yai ra ye ye. N saa maha ma ta ra wale yĩŋ na ye. Taa ra wale pye mii, ke byɛ tɔ̃r ra n cã.›

3 U wale tẽntẽ n laam ga ma yee: ‹Ta yĩŋfua nwo u ga ra tege kãã ra tẽn na. N ga pye mii? Fãnga wee ra na ta n ga waha kãntraha tẽn tẽ ye; n ma yee ndoo ga naa n nar, le ga nii fyar wĩĩ.

4 Tẽ ga lii pye n le cã yagaa. Ke syi ne, ta tẽn maa klaha- ra ye, mpãy ga waha ra yigi ta pe ya tãy!›

5 Loo na, u yĩŋfua foho ke pye mpãy na, u n pe byɛ yee ba nanem. U n u wãcir yey ma yee: ‹Ma yai ma fuɛ lii dãã ra yĩŋfua kẽ?›

6 U n u yɛ̃ sya ma yee: ‹Sẽm- nasuhu gbeebua.› U tẽntẽ n u pye ma yee: ‹Ma

myaha fla nge saba wo, tege nii ma sẽm-
nasuhu gbeesĩĩ sẽnsye ya yrũhũ.›
7 U n waa ter yey ma yee: ‹Ah mboo,
fuɛ lii ne le ma ma na?› U n u yɛ̃ sya ma
yee: ‹Dir nfããper kurɛ gbeebua.› U tẽntẽ
n u pye ma yee: ‹Ma myaha fla nge saba
wo, tege nii ma nfããper kurɛ gbeesĩĩ ya
yrũhũ.› »
8 Yesu n pe yar taha ma yee: «U tẽntẽ
wii u sẽ ba sroŋ ye, tuu -sẽ pe fohofa pye
ke syi, u yĩŋfua gɛ n u pye ma yee u le pye
kacãn ne. Ye sẽ yãã, driyɛ̃fa cir pe ya ne
ma sya ta tɛr cããfa na.
9 Ndoo -sẽ ga ye yar laa ne: -Ye ye driyɛ̃
wale ta, ye naa koho le ye nampyeŋ- ye.
Ke syi ne, ya'a ba cɛr kãã le wale na yaliile
wo, ye waha niisaha gaa yãã Yãhã yai klo
wo.
10 Wii ma sroŋ kasyĩmbɛhɛ wo, ufua ga
sroŋ cĩĩnde wũhũ wo. Wii ma yee u sẽ sroŋ
kasyĩmbɛhɛ wo ye, ufua saha sroŋ cĩĩnde
wũhũ wo ye.
11 Ye ma yee ye sẽ sroŋ driyɛ̃ nangbãn
tẽn fla wo ye, Yãhã saa ba ye taha cĩĩnde
nangbãn tẽn na ye.
12 Ya'a yee ye sẽ sroŋ nawee waa ter
koho kla ne ye, Yãhã -sẽ ga ba ye koho kla
wãã la ye kẽ?
13 Tẽntẽ nawee nen saha yĩŋfa nawee-
syãm wũhũ wãã le pye ye. Waa wĩĩ ga tãy
u ye, le tɛr waa wĩĩ yaha. U ga sroŋ waa ye,
tuu waa wĩĩ sye. Le ma ke syi, ye saha nii
Yãhã tẽntẽ-, tee maha nii wale tẽntẽ- ye.»

Yesu kai- nkãy yar nawee- na
(Mat 11.12-13; 5.31-32; Mar 10.11-12)

14 Pe Farisyɛ̃ naa Yesu kaplãŋ ngĩĩ luhu,
ma naa u lɛr, wale wĩĩ tee tãy naa n tɛr pe
ye.
15 Yesu n pe pye ma yee: «Ye yii ta yii
sroŋ, Yãhã -sẽ ye laam wũhũ cã tãŋ. Lii
syi le ma yĩŋ nawee- ye, loo -sẽ ne le fũhũ
Yãhã ye.»
16 Yesu n maha pe yar ma yee: «Kãnde
lii Yãhã bii le le soho Musa koho wo faale
wo, tesẽ faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa kai- ne,
koo ngĩĩ byɛ kẽ ke naa n klaha nawee- ye,
ma sya ba waa Nsãn nawee- tããfua wãpaŋ
na. Ma -sẽ gbe Nsãn wãpaŋ cãã na, le Yãhã
kapãyĩĩ n pãã nawee- ye, kapãyĩĩ lii le Yãhã
Yai wĩĩ pãã. Nawee- byɛ -sẽ pe ya waha,
ma n kɛ fãnga ne pe dye Yãhã Yai wo.
17 Yãhãyĩŋ tesẽ kãntraha ne te wĩĩ ga ba
kua kãã. Ma -sẽ yee kãnde lii na Yãhã le
ta, le kaplãŋ teelaale gɛ saa miy yaha ye!
18 Ke syi, naa wii ma u ya koho cɔɔ sye
ma waa sya, u kapee pye, u cayɔr pye. Tesẽ
cɔɔ wii u puai u sye, mboo wii ma u gbe,
ma bya kapee pye, ma cayɔr pye.»

Walefua waa tesẽ fɛnfua waa ne

19 Yesu n maha kakuãcraŋ pãã pe ye ma
yee: «Walefua waa pye, u naa nayreyɔ̃r ya
le, tii syi nawãm sẽ naa te dir yey ye. Plii
byɛ u naa nuhu di, ma naa diyɔ̃r ya soho.
20 Fɛnfua waa -sẽ pye, pe naa u yee
Laasar, u kadye byɛ pye nar fla. U sãy naa
n nii u walefua kapahayɛ̃ ya na.
21 Dir rii bir re tege naa n too kãntraha
na, u naa n kɛ u re yãã u di. Pãm maha ba
u nar lai naa n di u ye.
22 U fɛnfua n ba ku, yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ ye n
u gbe ga ta Brama tãy, nakur klo niisayũhũ
wo. Loo kur ye, u walefua n ba ku u ya
ndoŋ, pe n u tugu le.
23 U walefua naa fɛn sya nakur klo
niisapihi wo, naa fla wo. U n yĩntaha kuã
yir wãã, ma Brama yãã deydey, Laasar ne
u tãy.
24 U n tẽ sya ma yee: ‹Ta tuhufua Brama,
ta fɛn di ma Laasar lɛhɛ wãã, u n ga u
kɔ̃nde ya kã le car ya loho wo, u ba ra
yĩnkãi yĩn ta kẽ. Ma sẽ yãã, ta fɛn gboho
tɛr naa nge wo.›
25 Brama n -sẽ u pye ma yee: ‹Ta dya,
taa pye kãntraha na, ma koho wãn pye la
wãkua wãn, Laasar woo sẽ pye la fɛn ya?
Le faha la ma na? Yagaa taa nwo fɛn laam
wo, u lay kẽ u n di yagaa.
26 Tesẽ wuhungbãŋ ma wo nsoho wo ye
ne. Ma sẽ yãã, mpãy ma yee pe ga yir nwo
pe ka ye fla na, pe saha ka ye. Nawee wii
ma maha pye ye fla na, u saha pa nwo ye.›
27 U walefua n Brama pye ma yee: ‹Le
ma pye ke syi, ma Laasar lɛhɛ wãã ta
tuhufua kaha wo,
28 nampyesey ma ra ye, wãm bua. U lɛhɛ
wãã, u n ga pe yar pe ma syi ra wãŋ syi pye
pe ba pa fɛn fla nge wo ta wãŋ syi dyaŋ ye.›
29 Brama n u yɛ̃ sya ma yee: ‹Yãhã
kaplãŋ nkãy Musa tuu bii cãã yrũhũ yaha,
nkãy ne pe Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa pe bii cãã
yrũhũ yaha, ke ma ma nampyeŋ- ye kaha
wo, pe naa n luhu ke ye.›
30 U walefua n u pye ma yee: ‹Ta tuhufua
Brama, loo saha yai ye. Nawee ma yir
nakur klo wo nwo, maa pe yar pe ga cã
pe kapee- wãpyeŋ sẽ yɔ̃ ye, pe gbihi naa n
yãr Yãhã kãnyĩĩ wo.›
31 Brama n u pye ma yee: ‹Pe ma yee pe
saa luhu Yãhã kaplãŋ nkãy ye ke ma pe ye
ye, waa ma sya yir nakur klo wo, ma dur
ga yrãŋ na pe ye, pe ga yee woofua bya
kaplãŋ wee cĩĩnde ye.› »

17

Kapee- wãpyeŋ tesẽ wãtyii ne kapee-
foho na
(Mat 18.6-7, 21-22; Mar 9.42)

1 Yesu n maha u kãnyãrwai pye ma yee:
«-Ye yãŋ, kapee- wãpyeŋ saha kua yãã ye.
Wii ma -sẽ u nampyeŋ ta u n kapee pye,
ufua wĩĩ pee!

2 Mpãy pe ma pra kicar wãŋ syi, ma ra ta
pe Yatɛr, wii ma poo nen waa ta u n yi kãã
ra kãnde wo, le ga pee woofua na. Pe ma
sya cãã ntẽmbangbãŋ pua woofua yĩntyigi
na, ma u gbe miy le wãã langbãŋ wo u sẽ
yãã loo kapee nde yãã pye ye, ke puar u
na.
3 -Ye yii yigi! Ma nampyeŋ ma laa tee pye
ma na, le pãã u ye. U ma le sya u kadugun
ma cã le sẽ yɔ̃ ye, tyii u kapee fuɛ na ma
kuãŋ ne!
4 U ma sya tee pye ma na tɛhɛ kuasĩĩ per
neŋ ya wo, ma -sẽ le sya ke tɛhɛ kuasĩĩ byɛ
na ma cã le sẽ yɔ̃ ye, tyii u kapee- foho na
ma kuãŋ ne ke tɛhɛ kuasĩĩ ngĩĩ byɛ na.»
5 Yĩŋfua Yesu tẽnlɛhɛ ye n ba u pye ma
yee: «Kaa taha wo na, Yãhã wĩĩ n waha
sroŋ gboho wo laam wo.»
6 Yesu n pe yẽ sya ma yee: «Ye laam wo,
ya'a Yãhã ta ye Yatɛr carle ya, ye ga waha
pãã katyigi nge ne ye yee: Mii kuã kãã tee
nde wo, ma ka maa mii sĩĩ langbãŋ wo. Ke
katyigi -sẽ ga luhu ye ye, ke le pye cĩĩnde
ye yĩnde na.»

Tẽntẽle wĩĩ ma lii ne?

7 Yesu n maha yee: «Tẽntẽle syi ne pye
waa ye ye laam wo, tuu gbe u naa tar war,
laa na u naa mbaa naha, u ne u yãã tuu
yir tar laam wo ma n pai, u ga u pye la, u
pa farfar u ba nii u loho wɔ, tuu di?
8 Aye rɛhɛ, tuu ga lii pãã u ye u ga yee:
‹Ta sro soho ra kẽ! N ma ba nii maa di
yaliile wo, ma ka maa ma tẽntẽ nayrɛ yi
kãã, -taa raa le, ma ba naa wãn pye ra kẽ
ta n naa n di! N ma ba di wa, ma cã ba di
kur kuɛ ye.›
9 U tẽntẽle kẽ u ne, tuu u taha nkãy na
u n ke pye, u ga maha syaha wãã la u kẽ
nantãŋ?
10 Ye wĩĩ bya ma ke syi: Tẽ ye taha nkãy
byɛ na, ya'a ba koo byɛ pye kua wa, -ye
yee: ‹Tẽntẽ- ya me wo ne; wo tẽn ya sẽ na
too tẽ? Ah lii maha kuee?› »

Nawee ma jaa, u yai u lii pye?

11 Yesu n ta tɛr Yurusalɛm kãnde ne. U n
ba Syamarifa kãntraha yɛrtɛrsaha fla sya,
tesẽ Galɛlɛ kãntraha yɛrtɛrsaha fla ne, ma
naa n tɛr.
12 U naa n dye kusyĩnde laa wo, gber-
sẽnsye mpãy n u wãã ba, ma ba yɛr
deydey.
13 Pe n nii n tẽ ma yee: «Yĩŋfua Yesu, wo
fɛn di!»
14 Yesu n pe yãã, ma pe pye ma yee: «-Ye
ka, yaa yii yar Yãhã yũndefa na.» Pe n nii
n gaha, ma ga jaa kãnde wo.
15 Poo nen waa, tuu yãã u jaa, u n dur
ma nii Yãhã sey n pai fãnga ne.
16 U n ba kãnklũy gbãã Yesu trɛ tãy, ma
yĩŋ kor le ma syaha wãã u kẽ. U dya pye
Syamarifa naa.
17 Loo na, Yesu n yẽ kuã ma yee: «Poo
sẽnsye mii byɛ pe jaa, pe kuaresyar mii -
sẽ ma na?
18 Waa sẽ yãã yee gɛ yee u ga dur ba
syaha wãã Yãhã kẽ, mii tergaafua nwo ya
sẽ kẽ ye.»
19 Loo kur ye, Yesu n u Syamarifa naa
pye ma yee: «Yir, ma naa n gaha, taa ra ta
ma Yatɛr, loo le ma sya yaha.»

Yãhã Yai wãpa yale ga ba nawee- fe gbe (Mat 24.23-28, 37-41)

20 Pe Farisyẽ n ba Yesu yey Yãhã Yai
wãpa yale ne. U n pe yẽ sya ma yee: «Yãhã
Yai wãpaŋ sẽ waha yãŋ n cã ye.
21 Ye yee la le ga ba naa n pãã Yãhã Yai
ma nwo, laa na ke ma nwaa? Tee -sẽ le cã
ye yee Yãhã Yai ma wa ye telai wo.»
22 U n dur ma u kãnyãrwai pye ma yee:
«Cãã gaa ma ke n pai, yaa ba naa u Nawee
Puee yĩnfar kɛ, le ma sya ga pye per neŋ
wãyãã ya. Ye sẽ -sẽ ga ba u yãã ye.
23 Ye ga ba naa n luhu nawee- yẽ na, u
ma nwo, laa na u ma nwaa. Ye ma n fã
taha waa na ye.
24 Ye sẽ yãã, u Nawee Puee wãdurbaŋ ga
ba pye mii yãhã wãyɛhɛ dyaŋ, ke ne yɛhɛ
ke ncaha byɛ gbe tã, nawee- byɛ n ke yãã.
25 N -sẽ yai n cãã wãfãy yãã gboho, n yai
yagaafa n cãã ra wĩĩ sye.
26 Kai- nkãy ke naa n pye faale wo Nuwɛ
cãã na, koo syi kai- ga ba naa n pye u
Nawee Puee wãdurba yale wo.
27 Koo cãã na, nawee- naa n di, ma naa
n wɔ, ma naa ca sya, ma naa pe pueesyam
wãã naam kẽ. Pe naa loo pye, te lafir n
sya bii yi tã kãntraha byɛ na ma nawee-
byɛ boo tãŋ. Nuwɛ woo n bii sya yaha u
salangbãŋ wo, u nna ne.
28 Kai- nkãy ke naa n pye faale wo Lote
cãã na, koo syi kai- ga ba naa n pye u
Nawee Puee wãdurba yale wo. Lote cãã
na, nawee- naa n di, ma naa n wɔ, ma naa
wãn par, ma naa tar war, ma naa nwey
fãã.
29 Per gii Lote yi Sodɔ̃ wo ma tɛr,
naangbãŋ tesẽ naatarmiy ne te n yir
yãhãyĩŋ kuɛ ye, ma n too le klo na, ma sya
pe klofa byɛ suhu boo.
30 U Nawee Puee wãdurba yale wo, ke
syi ga ba naa n pye.
31 Koo per na, wii ma ba pye u gbegbaha
yĩntraha wo, u ma syi yee woo ga tege dye
nwoŋ wo, u ga u wãn gbe ke fla na ye. Wii
ma ba pye tar wo, u ma syi yee woo ga dur
ga u kaha wo ye.

* **17:32 17.32** Lote tuu bii fã naa n yi Sodɔ̃ klo wo u nna ne, u cɔɔ bii sye, ma klaha yãŋ kur ye, ma -sẽ ku ma nii tetege ntãmbege.

32 -Ye ye laam too lii na le bii Lote cɔɔ* dye.
33 Wii tuu u ya yĩŋ kɛ, ma suhu u laam wãn ne, woofua ga ba too byɛ kɛ laa; wii tuu -sẽ ga le sya u u yĩŋ kɛ laa, ma suhu u laam wãn ne, woofua kẽ tuu cã ga ba too nde byɛ yãã.
34 Ta n ye yar, koo per na, nawee- syãm ma pye pe wãã sãy nii kasãy wãŋ neŋ na yĩmper wo, pe ga ba nen yigi ba ra fla na, pe tyii u nen na.
35 Ca syãm ma pye, pe tra tre pe ya tãy, pe ga ba nen yigi ba ra fla na, pe tyii u nen na. [
36 Naam syãm ma pye tar wo pe ya tãy, pe ga ba nen yigi ba ra fla na, pe tyii u nen na.]»
37 Loo na, pe kãnyãrwai n u yey ma yee: «Yĩŋfua, kai- ngĩĩ ga ba pye na?» U n pe yẽ wãã sya plãhã ne ma yee: «Ye sẽ yãã, kakugu ma pye na, yãn ga te ya wãã koo fla na.»

18

Yesu kakuãcran pãã calangusya waa wĩĩ na

1 Loo kur ye, Yesu n maha kakuãcran laa pãã u kãnyãrwai ye, pe waha cã pe naa Yãhã nar yalebyɛ, pe ma syi pe fãy naa n sya loo ne ye.
2 U ba pe pye ma yee: «Klo laa wo, kasãhãfua waa pye. U sẽ naa n fya Yãhã na ye, u sẽ naa nawee yãŋ ngaa ye.
3 Loo klo nen ya wo, calangusya waa maha pye, u naa n pai u kasãhãfua fla na, u tãhã wĩĩ laa na. U naa u kasãhãfua pye ma yee: ‹Le kai nde sãhã wo nsoho wo ra napĩĩ ne, ta n waha ra tãhã yãã.›
4 Le n kuee ma sya ma-, u kasãhãfua sẽ naa n traha u laa pye ye. U n ba u ya pye ma yee: ‹Cĩĩnde ne, n sẽ n fya Yãhã na ye, n sẽ maha nawee yãŋ ngaa ye.
5 Cɔɔ nwo ra fãy gboho n tɛr, n ga u tãhã wãã u kẽ, nawee- n cã. Mii loo sẽ ne ye, n saa wũũsaha yãã ye.› »
6 Yĩŋfua Yesu n u kãnyãrwai yar taha ma yee: «Kasãhãfua nwo gɛ tuu sẽ n sroŋ ye, tuu lii pãã ye sẽ le yãã la?
7 Yãhã nge gɛ mpãy ke pe yãŋ yi, poo mii ma ba n wũn pe tãhã wĩĩ laa na ke yai ke yĩmper, ke saa laa pye la pe kẽ? Ke ga ma-la mii ke sẽ koho le pe ye ye?
8 Ta n ye yar: Ke ga pe tãhã wãã pe kẽ le yalebya wo. Ma -sẽ yee u Nawee Puee ma ba dur ba kãntraha na, u ga ba poosyifa mpãy yãã la mpãy syi pe u sroŋ ta pe Yatɛr?»

Yoo sroŋ Yãhã ye?

9 Mpãy pe naa pe ya yãŋ ma yee poo sroŋ Yãhã ye, ma yee mpãy pe kuee pe sẽ yɔ̃ ye, Yesu n kaplãŋ ngĩĩ kuã cra pãã pe kẽ ma yee:
10 «Nawee- syãm mpãy ba dugu ga Yãhã kangbãŋ wo, Yãhã narsaha wo; nen pye Farisyɛ̃ naa, nen nwo -sẽ pye kufar wããfua.
11 U Farisyɛ̃ naa n ga yɛr u ya ya, ma nii Yãhã nar ma yee: ‹Yãhã, nawee- byɛ n yuhu, pe pee ma maha cayɔr le. Ndoo tẽ wee wãcɛŋ pe ne ye, n syaha wãã ma kẽ loo nde wĩĩ na. N sẽ maha wee kufar wããfua nwo dyaŋ ye, n syaha wãã ma kẽ loo wĩĩ na.
12 Plii kuasĩĩ nsoho wo, n ne plii sĩĩ raa yãŋ yi, n ta yẽ tã digi na n saa ngaa di ye. Tesẽ, n ma ngii koo yãã, n ga ke la flɛ sẽnsye, n fla neŋ wãã ma kẽ.›
13 U kufar wããfua woo n fya ma ga dey yɛr, u sẽ sya ma yĩntaha gɛ kuã yir wãã yãhãyĩŋ kuɛ ye ye, ma nii u ya ntraŋ gbã ma yee: ‹Yãhã, n ma kapeepyefua, ta fɛn di, ma fĩhĩ ta kapee- byɛ laha kãã ra yĩŋ na.› »
14 Yesu n maha pe nawee- pye ma yee: «Ta n ye yar, u kufar wããfua tuu dur tɛr u kaha wo, Yãhã ba u yãŋ ma yee u sroŋ ma ta tɛr u Farisyɛ̃ naa na. Ye sẽ yãã, wii ma u ya ta yĩŋfua draha wo, ufua ga kloŋ. Wii ma sẽ u ya kloŋ, ufua ga kuã yir yĩŋfua draha wo.»

Yesu kaa taha kicaabir na
(Mat 19.13-15; Mar 10.13-16)

15 Nawee- n pa kicaabir ne Yesu fla na, tuu koho taha pe na, u Yãhã nar pe wĩĩ na. Pe kãnyãrwai n pe yãã, ma kuãn pe na.
16 Yesu n pe kicaabir yee ba u tãy ma yee: «Ye tyii pe kicaabir na, pe n pa ra ye! Ya'a n sye pe na ye! Ye sẽ yãã, mpãy pe ma pra poo wãŋ syi dyaŋ, Yãhã Yai ma poo wãŋ.
17 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: Wii ma yee u sẽ Yãhã Yai wĩĩ sya yigi yaha u laam wo kicar wãŋ syi dyaŋ ye, woofua saa dye yãã Yãhã Yai wo ye.»

Nangbãm ga waha dye la Yãhã Yai wo?
(Mat 19.16-30; Mar 10.17-31)

18 Yiifee yĩŋfua waa n ba Yesu yey ma yee: «Yĩŋfuayɔ̃, n ga waha lii pye n cĩĩnde yrã yãã, lii wãkuayãã wee le na ye?»
19 Yesu n u pye ma yee: «Nwa ta ma n yee n yɔ̃? Waa sẽ yɔ̃ mii Yãhã ya sẽ kẽ ye.
20 Ma sẽ Yãhã kãnde kataŋ wũhũ cã la, nkãy ke yar yaha ma yee: ‹Ma'a syi ma cayɔr le ye, ma'a syi ma nawee boo ye, ma'a syi ma yuhu ye, ma'a syi ma kawar fua ye; naa ma tuhufua gboho, ma nahafua ne!› »
21 U dya n u pye ma yee: «Ta kicar wo, n koo ngĩĩ byɛ yigi, ma sya ba waa yagaa na.»
22 Yesu tuu kapãn nde luhu, u n u dya pye ma yee: «Katɛ nen laa kuee ma ye.

Ka, ma ga ma koho wãn byɛ par tãŋ, -taa
pe war byɛ wãã tãŋ nawãm kẽ! Loo na,
ma -sẽ ga ba nii nangbãŋ Yãhã ye. -Taa pa,
ma ba taha ra na!»
23 U dya tuu kaplãŋ ngĩĩ luhu, u laam byɛ
n wlãhã u ye, u tee pye nangbãŋ.
24 Yesu tuu yãã u dya laam ba wlãhã, u n
le pãã ma yee: «Nangbãm wãdye wĩĩ Yãhã
Yai wo, le war!
25 -Ye yãŋ, yũhũmii wãdyeyitɛr mensãn
wihi ne, le ma fãhãfãhã ma tɛr nangbãŋ
wãdye yaha Yãhã Yai wo.»
26 Mpãy pe naa n luhu Yesu ye, pe n u
pye, a nangbãm ma yee pe saa waha pe
yĩy yi yaha ye, yoo syi -sẽ ma u ga waha u
yĩŋ yi yaha?
27 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Kai lii le
nawee yia, le sẽ Yãhã koo yia ye.»
28 Loo na, Pyar n u pye ma yee: «Yĩŋfua,
yãŋ, wii mpãy too -sẽ tɛr wo kãnkai- byɛ
yaha, ma taha ma na, wo wĩĩ ga ba pye
mii?»
29 Yesu n pe pye ma yee: «Ta n cĩĩnde
nde pãã ye ye: Wii ma tɛr u kaha yaha,
tesẽ u cɔɔ ne, u nampyesey ne, u seefa ne,
u pii ne, Yãhã Yai wĩĩ na,
30 u ga too syi yãã nanga kãntraha nge
na, te n sya gboho tɛr. Sukũhũ gaa laam
wo, u ga cĩĩnde yrã yãã, lii wãkuayãã wee
le na ye.»

Yesu tɛhɛ tãã wuhu tuu nii u wãku wĩĩ pãã u wãyir wĩĩ ne
(Mat 20.17-19; Mar 10.32-34)

31 Nabuar naa n taha Yesu na, u n ba
u kãnyãrwai sẽnsye syãm cɛr yi, ma pe
yar ma yee: «-Ye yãŋ, wo dugu n gaha
Yurusalɛm wo. Faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa pe
bii kai- nkãy cãã yrũhũ yar yaha u Nawee
Puee wĩĩ na, ke byɛ ga pye yagaa.
32 Pe ga ba ra wãã mpãy kẽ pe sẽ cĩĩnde
Yãhã cã ye. Poo, pe ba naa ra lɛr, pe naa
ra tyɛhɛ, pe yɛ̃syɔ̃r tu naa n woo ra na.
33 Pe ga ba naa ra gbã sãngblã ne, pe ba
ra boo. Ta wãku plii tãã wuhu, n ga ba yir
gbã wo, n pa gbaafa ye.»
34 Pe kãnyãrwai sẽ -sẽ laa war nde na
ye. Ke kaplãŋ yĩntaha tee ba waha tɛr, pe
sẽ ba cã Yesu naa lii pãã ye.

Yesu fũũ naa waa jaa
(Mat 20.29-34; Mar 10.46-52)

35 Yesu ba dye gbe taha Yerekɔɔ wo,
nabuar pye u ne. Fũũ naa waa -sẽ pye, tuu
ba tege nii kãnde yɛ̃ na, ma naa n nar.
36 U n luhu nawee- ne pe gble n pai, u n
le yey ma yee nwa kẽ.
37 Pe n u yar ma yee, a Nasarɛtefa Yesu
kẽ u n pai tɛr.
38 Tuu loo luhu, u n nii n tẽ ma yee:
«Dawide Dya Yesu, ta fɛn di!»
39 Mpãy pe naa n yãr yahasee ye, pe nii
n kuãn u na ma yee, tuu yaha le. U n
sye, ma cã maha nii n tẽ fãnga ne ma yee:
«Dawide Dya, ta fɛn di!»
40 Yesu n luhu, ma yɛr, ma pe nawee- pye
pe pa u ne u kẽ. Pe n pa u fũũ naa ne, Yesu
n u yey ma yee:
41 «Ma yee n nwa pye ma kẽ?» U n Yesu
yɛ̃ wãã sya ma yee: «Yĩŋfua, ta ra n waha
naa n yãŋ faale wãŋ syi dyaŋ.»
42 Yesu n u pye ma yee: «Naa n yãŋ! Taa
ra ta ma Yatɛr, loo le ta ma n jaa.»
43 U yĩmpɛ n ta tɛr yãr ke fla byɛ wo, u
n nii Yãhã sey, ma nii n taha Yesu na. Pe
nawee- byɛ pe loo yãã, pe n nii Yãhã sey
pe ya ndoŋ.

19

Lii le ta Sahasye n wã klaha nii naweeyɔ̃

1 Yesu n ba dye Yerekɔɔ wo, ma le klo
yɔ̃r yi naa n yaha u kãnyãrwai ne.
2 Le klo wo dya waa pye, pe naa n yee
Sahasye. U pye kufar wããfa yĩŋfua, ma
pye walefua.
3 U naa n kɛ u Yesu yãã yĩnde ne, u u cã.
Nawee- ba wɔ tã Yesu na. U Sahasye pye
nagbɛrle, u sẽ waha Yesu yãã ye.
4 U n gblihi laa, ma fã ga yahasee ye, ma
ga dugu nii katyigi gaa na, u waha ba Yesu
yãã tɛrsaha wo.
5 Yesu tuu ba nɔ ke fla na, u n yĩŋ kuã
yir, ma Sahasye pye ma yee: «Sahasye,
tege yãŋ farfar, n yai n syã ma kaha wo
nanga.»
6 Sahasye n tege farfar, ma Yesu wãã sya
nuhu ne, ma ka u ne u kaha wo.
7 Mpãy byɛ pe le yãã, pe n yee le sẽ yɔ̃
ye, ma nii le pãã, a u dya ka maa nampay
le kãmpee yãrfua ne.
8 Kaha wo, Sahasye n yir yɛr u Yĩŋfua
Yesu yahasee ye, ma u pye ma yee:
«Yĩŋfua, n ga ra koho wãn byɛ la flɛ sãnsĩĩ,
tẽ flɛ naney wãã nawãm kẽ. N ma cã n wii
wale sya u ye fufor na, n ga loo syi wale
flɛ resyar dãã ufua kẽ.»
9 Yesu n u pye ma yee: «Mboo tesẽ ma
kahafa ne, ye sya yaha nanga, ma bya ma
Brama kur waa mii ndoŋ, koo kẽ.
10 Ma sẽ yãã, nawee- mpãy pe plaha, u
Nawee Puee pa pe wãsyayaha yĩmbui ne.»

Pe tẽntẽ- sẽnsye pe yĩŋfua sẽŋ mii?
(Mat 25.14-30)

11 Mpãy pe ba naa n luhu Yesu ye, u n
maha kaplãŋ nkãy kuã cra pãã pe ye. Tuu
ba gbe taha Yurusalɛm na, nawee- naa le
ga ma yee, laa na Yãhã Yai ga pa le yalebya
wo.
12 Yesu n yee: «Nangbãŋ puee waa ba
yir, ma ka deydey klo laa wo yĩŋfuangbãŋ
fla na, u n gaha fãnga sya u ye, u dur ba
nii yĩŋfua u klo wo.
13 Tuu yee u ga koo yrãhã yi, u n u tẽntẽ-
nawee- sẽnsye mpãy yee ba, maa per neŋ

tẽn war la klaha pe nanem byɛ kẽ. U n pe
pye ma yee: ‹Nawee nawee woo, u naa cãã
troho u war ne, ta n sya ba dur ba.› Loo
kur ye, u n tɛr.
14 U dya -sẽ nwo, u wĩĩ ba pee u klofa ye.
Mpãy n yir ma tẽnlɛhɛ taha u na, pe ga u
yĩŋfuangbãŋ yar, a poo wee dya nwo wĩĩ
na u nii pe yĩŋfua ye.
15 Loo naa byɛ ne, pe n ga yĩnfar wãã u
kẽ, u n dur ba u klo wo. Tuu ba war wãã
u tẽntẽ- mpãy kẽ, u n pe yee ba loo na, ma
ba pe yey pe cãã troho ma war nanii yãã
taha.
16 U wãcir n yir ma yee: ‹Yĩŋfua, taa war
wãŋ gii wãã ra kẽ, n cãã troho ke ne, ma
te syi wãy sẽnsye raa yãã taha.›
17 U nangbãŋ n woo pye ma yee: ‹Le yɔ̃;
tẽntẽyɔ̃ kẽ ma ne. Taa sroŋ kasyĩmbɛhɛ
wo, n ga ma taha kui sẽnsye raa yĩŋ na.›
18 U tẽntẽ syãŋ wuhu n pa, ma ba yee:
‹Yĩŋfua, taa war wãŋ gii wãã ra kẽ, n cãã
troho, ma te syi wãy bua raa yãã.›
19 U nangbãŋ n maha woo ter pye ma
yee: ‹Mboo na, n ga ma taha kui bua yĩŋ
na.›
20 Tẽntẽ waa ter n pa, ma ba yee:
‹Yĩŋfua, ma war wãŋ nge. N ba ke gbihi
ta fatar wo, ke ma n plaha ye.
21 N tee ba fya ma na, ma laam waha tɛr.
Ngii ke wee ma myaha wãŋ ye, ma ke yey
n sya. Tar rii nawee- pe n war, ma n ta pe
ma myaha taha re na.›
22 U nangbãŋ n u pye ma yee: ‹Tẽntẽ
nwo, ma sẽ yɔ̃ ye. N ga ma sãhã ma yɛ̃
kaplãŋ ne. Ma yee ra laam waha, a ngii ke
wee ta myaha wãŋ ye, n ke yey n sya. Ma
maha yee, a tar rii nawee- pe n war, n n ta
pe ta myaha taha re na.
23 Taa yee ke syi, nwa ma sẽ ka, maa ke
war wãŋ wãã fuɛ na war cãtrohosaha wo
ye? Loo na tẽ dur ba, n saa ne yãã la u war
see, ta n sya?›
24 Nawee- mpãy pe pye, u n dur yagaa
ma poo pye ma yee: ‹-Ye u war wãŋ sya
kãã u ye, ye ke wãã te wãy sẽnsyefua kẽ.›
25 Pe n u pye ma yee: ‹Yĩŋfua, ah woo
nwo wee wa la wãy sẽnsye ne?›
26 U n yee: ‹Ta n ye yar, wii ma pye ngaa
ne, pe ga ba wãã taha u kẽ. Wii ma -sẽ yee
u wee ngaa ne ye, car gii ke ma u koho wo,
ke ga ba tyĩn sya kãã u ye.
27 Ta napĩĩ- mii wĩĩ na, pe ba yee poo wee
ra wĩĩ na pe yĩŋfua ye, -ye pe yigi ba nwo,
ye ba pe boo ra yĩnde na!› »

Nawee- Yesu sey ga dye Yurusalɛm wo
(Mat 21.1-11; Mar 11.1-11; Nsãn 12.12-19)

28 Yesu tuu koo pãã wa, u n ta tɛr yir, ma
Yurusalɛm kuɛ kãnde sya. Nabuar naa n
taha u na.
29 Pe n ga nɔ gbe taha Gbefasyɛ tesẽ
Gbetane kusyĩmbɛhɛ kuɛ ye, yãŋ gaa tãy.
Katyir raa ter pye ke fla na, pe naa te yee
wolifyɛ katyir. Yesu n u kãnyãrwai syãm
mpãy lɛhɛ wãã u yahasee ye ma yee:
30 «-Ye ka kusyĩnde ndaa wo ye yahasee
ye! Ya'a ga n dye, yaa kãnkonyainge gaa
yãã, ke pua yaha nii, waa sẽ dugu yãã ke
na ye. -Ye ke sãhã ba nwo!
31 Wii ma ye yey ma yee nwa ye n ke
sãhã, -ye ufua pye ye yee, ke wĩĩ ma wo
Yĩŋfua na!»
32 Pe kãnyãrwai syãm n ka. Yesu tuu ba
pe cãã yar yaha mii, pe n ga yãã koo syi.
33 Pe naa ke kãnkonyainge sãhã, kefa n
pe yey, a nwa ta pe n ke kãnkoŋ sãhã?
34 Pe n yee: «Ke wĩĩ ma wo Yĩŋfua na.»
35 Pe n ka ke kãnkoŋ ne Yesu kẽ, ma pe
nayrengbãy taha ta ke na, Yesu n dugu nii
te na.
36 Pe n nii n gaha Yurusalɛm kuɛ ye,
nabuar tii te pye te n nii u gboho, ma pe
nayrengbãy yaha n gaha le kãnde wo.
37 Yesu tuu ba dye gbe taha Yurusalɛm
wo kãnde lii ne le n yir ke wolifyɛ katyir
yãŋ na, ma tege n gaha le klo wo, nuhu n
pe kãnyãrwaibuar yigi. Pe n nii Yãhã sey
laanwɔ wũhũ nkãy byɛ wĩĩ na ke pye tɛr,
pe n yãã yĩnde ne.
38 Pe naa n yee:
«Yĩŋfua, mboo wii taa n pai Yãhã myaha
ne,
Yãhã ke kaa taha ma na.
Yãhã yrĩŋ nɔ wãã wo ye,
nawee- byɛ pe naa Yãhã miingbãŋ
gboho!»
39 Farisyɛ̃ mpãy pye pe nabuar laam wo.
Pe n Yesu pye ma yee: «Yĩŋfua, ma nawee-
ta pe n yaha le.»
40 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Poo ma sya
yaha le, ntẽmbar gɛ ga naa n gble pe draha
wo!»

Yesu wũn Yurusalɛm wĩĩ na

41 Yesu tuu ba crã Yurusalɛm na ma
yĩnde taha ke na, u n nii n wũn le klo wĩĩ
na ma yee:
42 «Yrĩŋ wĩĩ lii le n pai ma nawee- ye, ke
nanga nge na, pe ma ne pye pe ga waha
le yãŋ cã pe ya ndoŋ, le ne ga puar pe na!
Yagaa, le -sẽ nde, le wũhũ pe na, pe saha
le yãŋ cã gbaa na ye!
43 Plii raa ma re n pai, ma nawee- napĩĩ-
ga ba pe klofa gbey le, pe naa naan miy pe
na kuɛ byɛ ye.
44 Yaliile Yãhã pa ke n pai pe Yu-
rusalɛmfa sya yaha, pe sye ma yee pe sẽ
cã ye. Koo kẽ pe napĩĩ- ga ba yia pe na,
pe pe boo tãŋ, pe le klo yoho tãŋ migimigi,
waa saa ntẽmblaha gaa gɛ yãã ke taha ta
nii ke nampyeŋ na ye.»

Yesu laam war pe Yiifee- ne ke Yãhã kangbãŋ wĩĩ na
(Mat 21.12-17; Mar 11.15-19; Nsãn 2.13-22)

45 Yesu n ga dye ke Yãhã kangbãŋ laam wo, ma too pe cãtrohofa na, ma nii pe kar n yi.
46 U naa pe pye ma yee: «Le ma le yrũhũ ta Yãhã sabangbãŋ wo ma yee, Yãhã yee: ‹Ta kangbãŋ yai ke nii ta seysaha.› Yii -sẽ ke ta yuhu- dyeniisaha!»
47 Plii raa nsoho wo, Yesu naa naweeklaha ke Yãhã kangbãŋ laam wo. Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa, pe Yãhã kaiyarfa ne, tesẽ pe Yiifee- yahaseefa ne, pe naa Yesu kɛ wãboo ne.
48 Pe ga pye mii pe waha u yigi boo, pe sẽ le cã ye. Pe ba fya pe klofa na, poo naa Yesu kaplãŋ luhu nuhu ne yalebyɛ.

20

Yoo kãnde wãã Yesu kẽ u naa kai- ngĩĩ pye?
(Mat 21.23-27; Mar 11.27-33)

1 Too plii nsoho wo, Yesu naa naweeklaha Yãhã kangbãŋ laam wo, ma naa le Yãhã kapãyĩĩ wũhũ tɔ̃r pe ye. Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa tesẽ pe Yãhã kaiyarfa ne, ma suhu pe wãlɛ ne, poo mii n pa Yesu fla na.
2 Pe n ba u yey ma yee: «Kai- ngĩĩ byɛ raa n pye, wo yar ma ke pye kãnde lii ne? Yoo kãnde wãã ma kẽ ma naa ke pye?»
3 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Ta bya, n ga ye yey katɛ nen laa ne:
4 -Ye ra yar yoo tuu ba Nsãn lɛhɛ wãã, u n ba nawee- tãã naa n yi loho wo? Yãhã laa, nawee-?»
5 Pe n ga nii le klãŋ n pãã pe ya ya ma yee: «Wa'a yee Yãhã kẽ ke ba u nɔ wãã, u ga wo pye, a nwa wo sẽ -sẽ ba u Nsãn kaplãŋ sya cĩĩnde ye?
6 Wo saha yee nawee- me pe u lɛhɛ wãã ye. Mii loo sẽ ne ye, pe klofa ga wo waa boo ntẽmbar ne, pe byɛ le sya cĩĩnde ma yee Nsãn pye Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua.»
7 Loo na, pe n ba Yesu pye ma yee, a wii ruu Nsãn lɛhɛ wãã u ba nawee- tãã naa n yi loho wo, poo sẽ ufua cã ye.
8 Yesu n -sẽ pe pye ma yee: «Ya'a yee ke syi, ta bya, n saa ye yar n kai- ngĩĩ pye kãnde lii na ye.»

Yiifee- yahaseefa wĩĩ ma cra tawarfa wĩĩ nde ne
(Mat 21.33-46; Mar 12.1-12)

9 Loo kur ye, Yesu n kakuãcran pãã pe nabuar ye ma yee:
«Dya waa ba defĩĩ katyir tar le, ma te tar yaha tawarfa mpãy ye, ma tɛr yrãhã ye ma n gaha ma-.
10 Te defĩĩ pii yiyale le ba nɔ, u tarfua n kuee, ma u tẽntẽle waa lɛhɛ wãã pe tawarfa ye, u ga woo lay sya ba. Pe tawarfa n ga u tẽntẽle gbã, ma u dur wãã kãnwai ne.
11 U tarfua n maha tẽntẽle waa lɛhɛ wãã. Pe tawarfa n maha ga woo bya gbã, ma u tyɛhɛ, ma maha u dur wãã kãnwai ne.
12 U tarfua n maha tẽntẽle waa lɛhɛ wãã, ke tɛhɛ tãã wuhu na. Pe n ga woo yigi, ma u duai, ma u gbe miy yi wãã te tar nkur ye.
13 Loo na, u tarfua n laam ga ma yee: ‹N ga pye mii? Ta dya nen wii u ntãŋ dye ra tãy, n ga woo lɛhɛ wãã. Laa na, pe n gaha nagboho ta woo na.› U n u lɛhɛ wãã.
14 Pe tawarfa pe ba u yãã, pe n pe ya pye ma yee: ‹Wii tuu ga ba nii tarfua woo kẽ nwo. -Too u boo, te wãn byɛ n ba nii wo wãn.›
15 Pe n u gbe miy yi wãã te tar nkur ye, ma u boo.»
Yesu n pe yar taha ma yee: «Yagaa u tarfua ga lii pye?
16 U ga ba pa, u ba pe tawarfa mii boo kãã, tuu te tar yaha nawee- mpãy ye.» Pe nawee- pe kaplãŋ ngĩĩ luhu, pe n yee: «Yãhã ma n pa le ne ye!»
17 Yesu n pe yãŋ, ma pe pye ma yee: «Ye laam wo, kapãn nde yĩntaha kẽ lii ne, kapãn lii le yrũhũ ta Yãhã sabangbãŋ wo ma yee:
‹Ntẽmblaha gii nwonfããfa pe ba sye yaha,
koo ntẽmblaha kẽ ke dur yĩŋ yãã
ke nwoŋ wãfãã wo.› »
18 Yesu n pe yar taha ma yee: «Nawee wii ma too tã koo ntẽmblaha nge na, u ga u ya waa yraha ke na. Koo ntẽmblaha ma -sẽ maha too tã wii na, ke ga ufua waa yraha migimigi.»
19 Yesu tuu koo kaplãŋ ngĩĩ pãã wa pe nawee- ye, pe Yãhã yũndefa yĩŋfa tesẽ pe Yãhã kaiyarfa ne, pe n nii n kɛ pe Yesu yigi le yalebya wo. Pe tee ba cã poo me Yesu tuu naa n yãŋ ke kakuãcraŋ ngĩĩ ne. Pe -sẽ ba fya pe klofa na.

Nawee yai la kufar wãdãã ne?
(Mat 22.15-22; Mar 12.13-17)

20 Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa tesẽ pe Yãhã kaiyarfa ne, pe n nii Yesu kihi n yãŋ. U ma laa plaha pye, pe u yigi. Loo na, pe n mpãy lɛhɛ wãã Yesu ye. Ma'a pe yãã maa yee naweeyɔ̃m me. Pe ba pe lɛhɛ wãã ma yee pe ba Yesu plaha yigi kayey laa ne. U ma plaha pãã, pe u yigi ga wãã u klo fãngafua kẽ.
21 Pe n ga Yesu yey kayey nde ne ma yee: «Yĩŋfua, wo cã ma yee nkãy byɛ taa n pãã, tesẽ nkãy byɛ ne taa n klaha, ke byɛ sroŋ. Nawee ma sya nii mii syi dyaŋ, le sẽ kai kua ma ye ye. Ma nawee- klaha cĩĩnde ya ne Yãhã kãnde wãyãr wĩĩ na.

22 Wo yar nde ne: Wo kãnde na, wo yai
la kufar wãwãã ne fãngafa byɛ yĩŋfua kẽ
laa, wo sẽ yai te wãwãã ne u kẽ ye?»
23 Yesu -sẽ ba le cã wa pe n traha pe u
plaha yigi. U n pe pye ma yee:
24 «-Ye ntẽn war waa yar yãŋ ta na! Yoo
yirfua pe pye ta u na nwo, u myaha ne?»
Pe n yee, a u fãngafa byɛ yĩŋfua kẽ, u
myaha ne.
25 Loo na, Yesu n pe pye ma yee: «Ah -ye
naa fãngafa byɛ yĩŋfua dãã u myaha wãn
ne, -tee naa Yãhã dãã ke myaha wãn ne!»
26 Pe sẽ laa wãpee yãã u kapãn nde na,
ma ga waha u yigi nawee- yĩnde na ye. Le
kapãn maha pe laam wɔ, pe n sya yaha le,
pe sẽ maha laa pãã ye.

Mpãy pe ku wa pe ga ba yir gbã wo
(Mat 22.23-33; Mar 12.18-27)

27 Yiifee- yahaseefa mpãy pe naa n yee
Sadusyẽ, poo mpãy n pa Yesu fla na. Poo
me pe n yee, a mpãy pe ku wa, pe saa ba
yir gbã wo ye.
28 Pe n Yesu yey ma yee: «Yĩŋfua, wo
faale wãdyaha Musa bii kãnde laa yar wo
na, le nde: ‹Naa ma pye cĩĩfua ne, ma ba
ku u cɔɔ yaha kicar sẽ kẽ u ye ye, u cĩĩfua
yai u u cɔɔ gbe, pe n kicar see u lɛfua kẽ
wii tuu ku.›
29 Ãhã, dya waa -sẽ pye cĩĩfa kuay ne. U
dya n ba cɔɔ sya, ma ku u yaha, puee sẽ kẽ
ye.
30 U taha n u calangusya gbe, ma ku u
yaha, puee sẽ kẽ ye.
31 U tãã wuhu n u gbe. Koo syi ya, koo
syi ya, poo kuasĩĩ byɛ n ba ku tãŋ u cɔɔ
yaha nanem. Nen waa gɛ sẽ puee yãã see
u na ye.
32 Loo kur ye, u cɔɔ n ba ku u ya ndoŋ.
33 Mpãy pe ku wa, pe ma ba yir gbã wo
per gii, u cɔɔ ga ba nii yoo wũũ pe laam
wo? Poo kuasĩĩ byɛ sẽ u yãã cã la cɔɔ?»
34 Yesu n pe yẽ sya ma yee: «Driyẽ nge
wo, naam tesẽ ca ne, pe pe ya sya.
35 Ma -sẽ yee, naam mpãy tesẽ ca mpãy
ne, pe ku wa driyẽ nge yaha, Yãhã n pe yãŋ
yi, ma pe ta pe n yir gbã wo, ma nii yrãŋ
na Yãhã tãy, poo mii saa ba naa pe ya sya
ye.
36 Pe saha maha ku nantãŋ ye. Pe ma
mii yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ wãŋ syi dyaŋ. Pe yir
gbã wo, ma dur ba yrãŋ na Yãhã tãy, pe nii
Yãhã pii.
37 Musa gɛ le yar gbaa na ma yee, mpãy
pe ku wa pe ga ba yir gbã wo. Tuu lii
yãã ngur wambule fla na, ye le cã. Koo
fla na, u ma ga Yãhã myaha yee, Yãhã gii
ke ma nawee- byɛ Yĩŋfua, u ga yee Brama*
ye Yãhã, Yisyake ne, Dyakuba ne.»
38 Loo na, Yesu n pe yar taha ma yee:
«Mpãy pe ku, pe ma yrãŋ Yãhã yĩnde na.
Ye sẽ yãã, nawee ma sya ku, u ma yrãŋ
Yãhã yĩnde na.»
39 Loo na, Yãhã kaiyarfa mpãy n yẽ kuã
ma Yesu pye ma yee: «Yĩŋfua, ma le pãã
yɔ̃.»
40 Waa sẽ maha sɛr Yesu yey laa ne ye.

Yagaa Yesu pe Yiifee- yahaseefa yey laa ne
(Mat 22.41-46; 23.1-36; Mar 12.35-40)

41 Loo kur ye, Yesu n pe pye ma yee:
«Nawee- pye mii ma yee, a u Yãhã
Yĩndefua Crise ma wo faale wãdyaha
Dawide kur kuɛ puee?
42 Dawide gɛ sẽ bii le pãã la Yãhã wãsey
yay saba wo ma yee:
‹Yĩŋfua Yãhã ta Yĩŋfua pye ma yee:
Pa tege nii ra kãndigi koho kuɛ ye
kai- byɛ yĩŋ na,
43 ta n sya ba ma napĩĩ- yĩy kor le ma
kẽ,
pe n nii mii ma tãnde fyãhã tã pe na.›
»
44 Yesu n pe yey ma yee: «Dawide gɛ tuu
naa u Yãhã Yĩndefua yee Yĩŋfua, u Yĩŋfua
-sẽ ga maha pye mii u nii Dawide kur kuɛ
puee?»
45 Pe nabuar naa n luhu Yesu ye, u n ba
u kãnyãrwai pye ma yee:
46 «Ye ma syi ye naa n yãŋ Yãhã kaiyarfa
na ye, poo mpãy pe pe ya yi pe nayrengbãy
ne, pe le n tay. Pe maha n yãŋ pe naa pe
syar nangbãsyaha ne nanihi teebɛhɛ wo.
Yiifee- yawãhã nwey wo, tesẽ nanihi sedi
flɛ wo, niisar rii nawee- byɛ yĩnde le yi n
too re na, too syi niisar pe ne kɛ pe nii.
47 Poo me pe calangusyam koho wãn
byɛ sya n kãã pe ye, pe dur pe pe pe
ya ta naweeyɔ̃m dyaŋ, pe Yãhã ka syar
kaplãmbuar ne, pe sya ma-. Koo byɛ
wãpẽn draha ga ba pe dye, ke la ke sya
gboho tɛr.»

21

Calangusya nawũũ waa ba ngaa kẽ
(Mar 12.41-44)

1 Ke Yãhã kangbãŋ laam wo, fla gaa ma
nawee- pe ga war le n yaha Yãhã kẽ. Yesu
n yãŋ klaha ke kuɛ ye, ma walefa mpãy
yãã pe naa pe war le.
2 U n ba calangusya nawũũ waa yãã u ya
ndoŋ, tuu ntẽn war puabɛhɛ nkãy le, wãm
syãm ya.
3 Yesu tuu loo yãã, u n yee: «Ta n cĩĩnde
nde pãã ye ye: Calangusya nwo kla le, ma
ta tɛr pe nawee- byɛ yaha.

* **20:37 20.37** Brama, Yisyake ne, tesẽ Dyakuba ne, poo mii me pe ma Yiifee- faale wãlɛ. Yãhã ma yee koo ma Yãhã pe ye yagaa, le yĩntaha kẽ pe wee nakur ye, pe ma yrãŋ na.

4 War mpãy pe nawee- pe sya le dege, pe
wee kla pe yĩnde na ye. Cɔɔ nwo u nawãn
ne, tuu car gii le, koo ya ke -sẽ pye u ye.
Ngaa sẽ maha wee u ye u n ga di ye.»

Kayĩhĩ nkãy ke n pai kãntrahafa dye
driyẽ n cã kua
(Mat 24.1-21, 29-31; Mar 13.1-19, 24-27)

5 Yesu kãnyãrwai naa ke Yãhã kangbãŋ
nayɔ̃r wĩĩ pãã, tesẽ te ntẽmbar nayɔ̃r ne,
tii pe ta ma ke fãã, tesẽ te kayɔ̃r tii byɛ ne,
nawee- pe wãã Yãhã kẽ pe n ta ta ga ke
kangbãŋ na. Yesu n -sẽ pe pye ma yee:
6 «Plii raa ma re n pai, Yãhã kangbãŋ nge
tee n yãã nge, ke ga ba yoho pye klaha-, ke
ntẽmblaha neŋ gaa gɛ saa ba pye ke taha ta
nii ke nampyeŋ na ye, te byɛ ga ba traha.»
7 Pe kãnyãrwai n Yesu yey loo na ma yee:
«Yĩŋfua, wo yar ke Yãhã kangbãŋ wãtoo
yale ne cigege. Kayar lii ga ba ta nawee- n
waha ke pyeyale cã?»
8 Yesu n pe yẽ sya ma yee: «-Ye naa yii
yigi, waa kawar ma syi waha ba ye yĩntar
figi ye. Ye sẽ yãã, nawee- busãã ga ba ta
myaha taha pe ya na, pe naa kawar fua pe
yee, a poo me u Yãhã Yĩndefua, a le yale
nɔ wa yagaa. Ye ma syi ye naa n taha pe
na ye!
9 Ye ma ba luhu pe yee naan ma, tesẽ ye
ma ba luhu pe yee mpãy wãhã cɛr, ye ma
syi ye fya ye. Koo kayĩhĩ yai ke ba cãã dye,
le sẽ -sẽ ga ba pye driyẽ wãkuaŋ le yalebya
wo ye.»
10 Yesu n maha pe yar taha ma yee:
«Nawee- tergaafa ga ba naa naan miy ter
gaa ne. Yĩŋfua waa ga ba yir u nawee- ne,
u ga naan miy yĩŋfua waa ter ne.
11 Kãntraha wãyɛhɛ ga ba pee. Fããpihi
ga ba dye kãntraha teebɛhɛ nkãy wo, tesẽ
yampeer ne. Kai- nkãy syi nawee- sẽ yãã
yãã ye, pe ga ba ke yãã, pe sya fya. Kai-
nkãy ga ba naa n pye yãhãyĩŋ kuɛ ye,
nawee- n fya.
12 Kai- ngĩĩ byɛ yahasee ye, nawee- ga
ba ye yigi, pe ye fãy, pe ka ye ne Yiifee-
yawãhã nwey wo, pe ga ye sãhã, pe ye le
nwompihi wo. Pe ga ba ye yigi ga fãnga
na, yĩŋfa mpãy yahasee ye, tesẽ fãngafa
mpãy ne, ndoo wĩĩ na.
13 Le ga ba nii ye ye kai laa dyaŋ, ye n
waha ra wĩĩ pãã laha pe ye.
14 Loo na, tee ga ba lii pãã ye wlohoy-
isaha yãã, -ye ma n naa ntãŋ cɛr loo ne
ye.
15 Pe ma ye yigi ga kasãhãfa fla na, n ga
ba kaplãŋ nkãy le ye yẽ wo, tesẽ laantor
raa ne ye laam wo. Ye ma ga lii pãã, ye
napĩĩ- saha yɛr pe laa cã pãã pe yee, cĩĩnde
sẽ ne ye wĩĩ ne ye.
16 Ye seefa gɛ ga ba ye yi fãngafa kẽ. Ye
nampyesey bya ga ba loo pye ye na, ye
nwoŋfa ne, ye naambiyãm ne. Pe ga ba
ta pe n mpãy boo ye laam wo.
17 Ye wĩĩ ga ba fũhũ nawee- byɛ ye ta wĩĩ
na.
18 Ye saa ye yĩnyoho neŋ gaa gɛ kɛ laa le
na ye.
19 -Ye yii waha, loo le ga ta ye n ba waha
cĩĩnde yrã yãã.
20 Ye ma ba yãã yaliile wo naan miyfa
pe Yurusalɛm gbey le, loo yale wo yaa cã,
Yurusalɛm yohoyale ne.
21 Loo yale wo, mpãy pe ga ba pye Yudɛ
wo, pe fã naa n gaha te yãy kuɛ koho na.
Mpãy pe ga ba pye Yurusalɛm laam wo, pe
fã dey. Mpãy pe ga pye wlɛ wo, pe ma n
pa le klo wo ye.
22 Yãhã ga ba nawee- sãhã too plii na.
Kai- nkãy byɛ ke bii cãã yrũhũ yar yaha
Yãhã sabangbãŋ wo, ke byɛ ga pye too plii
na.
23 Too plii nde na, ca mpãy pe ma laha
ne, tesẽ mpãy ne pe ma pii ne pe n wãr,
pe fɛn ga ba gboho tɛr. Nawee- ga ba fãy
cĩĩnde wãfãy kãntraha nge wo. Yãhã laam
ga ba war kãntraha ngefa ne.
24 Pe ga ba mpãy boo yũntruẽ ne. Mpãy
pe ga kuee, pe ga poo yigi fãnga na, pe ga
pe cããŋ le wlãhã kãntrahafa byɛ laam wo.
Nawee- mpãy pe sẽ cĩĩnde Yãhã cã ye, poo
mii ga ba troho tãhã tɛr Yurusalɛm na, koo
fãnga n sya ba kua pe ye.
25 Kakoryar ga ba pye yai kadye wo, yroŋ
ne, tesẽ yrompii ne. Kãntraha na, nawee-
byɛ ga ba fya muhulangbãŋ wãyɛhɛ mii
ne.
26 Yãhãyĩŋ byɛ ga ba wlãhã nii, ke wãn
byɛ n naa n yɛhɛ. Kayĩhĩ nkãy ke ga ba
driyẽfa dye, nawee- mpãy ga ba naa koo
wĩĩ ga, pe cãã ku fyar koho wo.
27 Loo na, nawee- byɛ ga ba u Nawee
Puee yãã yãhãsyɔ̃r na, tuu n pai fãnga ne,
maha yãhãyĩŋ nayɔ̃r ne kacãn saa pye ye.
28 Koo kai- ngĩĩ byɛ ma ba yir wãpyeŋ na,
-ye yii waha, ye yĩy kuã yir loo yale wo, ye
wãsyayaha yale gbe taha.»

Nasar nkugu ke wo klaha lii ne?
(Mat 24.32-35; Mar 13.28-31)

29 Yesu n maha pe yar kakuãcran ne ma
yee: «Ye sẽ nasar nkugu katyigi yãã la, tesẽ
katyir nde byɛ ne?
30 Ya'a yãã te wampẽn fe, yaa cã te wãsa
yale nɔ gbe taha.
31 Koo syi dyaŋ, ye ma kai- ngĩĩ yãã ke n
pye, ye -sẽ cã Yãhã Yai wãpa yale gbe taha.
32 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: Yagaafa byɛ
saa ku tãŋ mii, kai- ngĩĩ sẽ pye poo mpãy
yĩnde na ye.
33 Ke yãhãyĩŋ tesẽ ke kãntraha ne, te ga
ba kua kãã te saa ba pye ye. Ta kaplãŋ koo
-sẽ na, koo ga nii wãkuayãã saa pye ke na
ye.»

-Ye naa n nii yrãŋ na Yesu wãdurba wĩĩ na!

34 Yesu n maha yee: «-Ye naa yii yigi gbar
ne, sẽnwɔr ne, tesẽ driyẽ nge laangar ne.
Mii loo sẽ ne ye, too nde byɛ ga ba tɛr ye
laam kacãn byɛ ne. Ya'a yee ye sẽ yii yigi
ye, Yãhã kasãhã per ga ba ye fe gbe.
35 Le ga ba nii mii jɔɔ dyaŋ pe par yaha,
ke n too tã kãntrahafa kur byɛ na.
36 Ye ma syi ye sã wãy faha ye, -ye naa
Yãhã nar yalebyɛ! Loo ya ga waha ta ye
n fãnga yãã kai- ngĩĩ na, ke ma ba dye,
ye waha fɛr sya, ye ba yɛr u Nawee Puee
yahasee ye.»
37 Yai na, Yesu naa nawee- klaha Yãhã
kangbãŋ wo. Yai ma -sẽ ba kua, u ga tɛr, u
ga syã wolifyɛ katyir yãŋ yĩŋ kãnkãy na.
38 Yũhũ ma syii, sukũhũntãy pẽmpẽm
na, nawee- byɛ naa n pai ke Yãhã kangbãŋ
wo, ma ba naa n luhu u ye.

22

Yiifee- yahaseefa Yesu kɛ wãboo ne
(Mat 26.1-5; Mar 14.1-2; Nsãn 11.45-53)

1 Yiifee- gbar tii pe n yee syayaha gbar,
te ba dye gbe taha. Pe maha naa te gbar
yee gbar rii ncasur bur sẽ n di ye.
2 Yãhã yũndefa yĩŋfa tesẽ Yãhã kaiyarfa
ne, pe naa Yesu wãboo wĩĩ kɛ, ma -sẽ ba
fya pe klofa na.

Yuda Yesu wãyi wĩĩ kɛ
(Mat 26.14-16; Mar 14.10-11)

3 Le -sẽ nde, Yuda wii pe naa u yee
Syikaryɔte, Setane n dye u laam wo, ma
u yĩŋ wã klaha. U pye Yesu kãnyãrwai
sẽnsye syãm mii waa.
4 Yuda n ka, maa pãã ta pe Yãhã yũndefa
yĩŋfa ne tesẽ ke Yãhã kangbãŋ sẽŋfa yĩŋfa
ne, tuu ga waha Yesu yi pe kẽ mii syi dyaŋ.
5 Le n tãy pe ye, pe n yee pe ga ba u kẽ
war yẽ gaa ne.
6 Yuda n le sya, ma nii n yãŋ u ga waha
Yesu yi pe kẽ mii syi dyaŋ, pe klofa ma n
yi le cãŋ na ye.

Yesu kur kuɛ syayaha gbar dir
(Mat 26.17-25; Mar 14.12-21; Nsãn 13.21-30)

7 Te gbar rii Yiifee- sẽ ncasur bur di ye, te
n ba nɔ. Koo per cir nawee- yai pe mbapĩy
boo, pe te syayaha gbar dir di.
8 Yesu n Pyar lɛhɛ wãã loo na Nsãn ne,
ma pe pye ma yee: «-Ye ka yaa syayaha
gbar dir yĩntaha yi wo kẽ!»
9 Pe n u yey ma yee: «Ma yee wo ga te
yĩntaha yi fla ngii na?»
10 U n pe yar ma yee: «-Ye yãŋ, ye ma ga
n dye Yurusalɛm laam wo, ye ga dya waa
wãã sya lakugbãi ne tuu tẽŋ yĩŋ na. -Ye
naa n taha u na! U ma ga dye kaha gii wo,
-ye dye!
11 -Tee u kahafua pye ye yee: ‹Wo Yĩŋfua
yee, nwoŋ gii tuu ga syayaha gbar dir di u
kãnyãrwai ne, ke ma na?›
12 U ga ye yar nwongbãŋ gaa na, ke kaha
gbegbaha yĩŋ na. Yaa ke nwoŋ yãã ke laam
ne, ke gbihi ta nii wa. Koo fla kẽ tee ga te
dir yĩntaha yi wo kẽ.»
13 Yesu tuu ba cãã pe yar yaha mii, pe n
ka maa yãã koo syi, ma te syayaha gbar dir
yĩntaha yi.

Yesu bur rii la defĩĩ wii ne u kãnyãrwai kẽ, nwa kẽ?
(Mat 26.26-30; Mar 14.22-26; 1 Kɔr 11.23-25)

14 Sediyale n ba nɔ, Yesu n nii, ma ga di
u tẽnlɛhɛ sẽnsye syãm ne.
15 U n pe pye ma yee: «Tẽ ga syayaha
gbar dir nde di ye ne, n cã ra fɛngbãn sya,
le sroŋ tãy ra ye!
16 Ta n ye yar, n saa maha te syi raa di
ye ne mii nde yĩntaha sẽ ba yi wa Yãhã yai
klo wo ye.»
17 U n defĩĩ sekuyĩĩ gbe, ma syaha wãã
Yãhã kẽ ma yee: «-Ye sekuyĩĩ nde sya, ye
wɔ ye byɛ!
18 Ta n ye yar, ma gbe yagaa na n saa
defĩĩ wɔ yãã mii Yãhã Yai sẽ ba pa wa ye.»
19 Loo kur ye, u n bur gbe, ma syaha wãã
Yãhã kẽ, ma ke la cɛr wãã pe kẽ ma yee:
«-Ye sya di, ke ma ta kadye draha wo, ta
kadye gii ke wãã ye wĩĩ na. -Tee ba naa
koo syi pye, ke syi ne ye saa faha yãã ra
wĩĩ ne ye.»
20 Pe wãdiŋ kur ye, u n maha le defĩĩ
sekuyĩĩ wãã pe kẽ pe n wɔ. U n yee:
«Defĩĩ nwo ma Yãhã naambiyãrfãn. Too
naambiyãrfãn n waha le ye wĩĩ na, ta ntõr
wãwoo kãmay na.
21 -Ye yãŋ, wii tuu ga ba dur yi ra kur ye,
u ra yi ta napĩĩ- kẽ, ufua ma nwo tuu wãã
n di ra ne!
22 Cĩĩnde ne, u Nawee Puee ga ku mii le
ta mii syi dyaŋ. Wii fɛn te -sẽ ga cã pee,
woo kẽ wii ne tuu u yi u napĩĩ- kẽ.»
23 Pe n nii pe ya yey ma yee, poo laam
wo yoo kẽ tuu ga ba loo pye?

Yoo ma yĩŋ na Yesu ye?

24 Loo kur ye, pe kãnyãrwai n nii kaplãŋ
tyĩn pe ya ne, poo ga cã, yoo woo u ma yĩŋ
na poo laam wo.
25 Yesu n pe pye ma yee: «Kãntraha nge
wo, mpãy pe ma yĩŋ na, nawee- byɛ n luhu
pe ye. Poo mpãy pe -sẽ ma fãnga ne pe
nawee- yĩŋ na, pe maha n yãŋ pe naa pe
yee naweeyɔ̃m.
26 Ye wĩĩ wee koo syi dyaŋ ye. Wii u tɛr
ye byɛ yaha, ufua yai u nii mii ye cĩĩfua
dyaŋ. Wii tuu -sẽ ma ye byɛ yĩŋ na, ufua
yai u nii mii ye byɛ tẽntẽle dyaŋ.
27 Ye sẽ yãã, wii tuu tege nii sedisaha wo,
tesẽ wii ne tuu te dir soho n pai, yoo woo u

ma yĩŋ? Wii tuu tege nii sedisaha wo, woo
sẽ na u ma yĩŋ? Ndoo woo na tesẽ yii ne,
ndoo ma mii ye tẽntẽle dyaŋ.
28 Yii poo na, tẽ pye wãfãy na, ye sẽ yi
yãã ra kur ye ye.
29 Koo kẽ, ta Tuhufua Yãhã tuu ke Yai
yĩnfar ta ra kẽ mii syi dyaŋ, ta bya n ga ke
ta ye kẽ koo syi dyaŋ.
30 N ma ba nii ta yĩnfar na Yãhã yai klo
wo yaliile wo, waa ba naa n di wii na,
too naa n wɔ wii na ye ne. Ye ga ba nii
nangbãniisar wo, ye Yiisrɛ ter sẽnsye syãŋ
ngĩĩ nawee- byɛ sãhã.»

Yesu Syimu Pyar yar u ga woo wĩĩ kai tɛhɛ tãã
(Mat 26.31-35; Mar 14.27-31; Nsãn 13.36-38)

31 Yesu n Syimu Pyar yee ma yee:
«Syimu, naa n luhu! Mii pe sepua wee ma
sẽmuhu yi n kãã u wo mii, Setane ye nar
sya Yãhã ye, woo ga ye wee yãŋ ke syi.
32 N -sẽ Yãhã nar ma kẽ, ta wĩĩ le waha
nii gbãã ma laam wo. Ma'a ba dur n taha
ra na, mpãy pe n yãr ra kãnde wo, ma -sẽ
fãnga le pe na pe n waha kuee ra kur ye.»
33 Pyar n u pye ma yee: «Tẽ ma teelii wo
yagaa, n ga waha ka ma ne nwompihi wo,
n sya ku ma ne.»
34 Yesu n u yɛ̃ sya ma yee: «Ta n cãã le
pãã ma ye, Pyar: Yĩmper nge wo, ngupuai
saa ba kui wa ye, maa ba ra wĩĩ kai tɛhɛ
tãã, ma yee ma sẽ ndoo cã ye.»

Yesu u kãnyãrwai yar kayĩhĩ wĩĩ na

35 Yesu n maha ba pe pye ma yee: «Tẽ
ba ye lɛhɛ wãã faale wo, ye sẽ ba war gbe
ye, ye sẽ ba nkãnfaha gbe ye, ye sẽ ba ntãy
gbe ye. Tee ka ke dyaŋ, ngaa ga kɛ laa la
ye ye?» Pe n yee, a ngaa sẽ ga kɛ laa poo
ye ye.
36 Loo na, Yesu n pe pye ma yee: «Yagaa,
wii ma pye war ne, u pe gbe, wii ma pye
nkãnfaha ne, u ke gbe yigi. Wii ma yee
u wee naanmiy yũntrũhũ ne ye, u ga u
nayrengbãŋ par, -tuu ga koo yũntrũhũ gaa
kɛ par!
37 Ye sẽ yãã, ta n le pãã ye ye, kai laa ma
Yãhã sabangbãŋ wo, le bii yrũhũ yaha ra
wĩĩ na, le yai le pye. Loo kai ne nde: ‹Pe u
tɔ̃r kapeepyefa ne wãcɛŋ.› Lii le bii yrũhũ
yaha ra wĩĩ na, le ga pye yagaa.»
38 Pe kãnyãrwai n u pye ma yee: «Naan-
miy yũntruɛ̃ raa nde wãy sĩĩ.» Yesu n pe
pye ma yee: «Te yai ke dyaŋ.»

Yesu Yãhã nar wolifyɛ katyir yãŋ yĩŋ na
(Mat 26.36-46; Mar 14.32-42)

39 Yesu n ba yi kaha wo, ma naa n gaha
wolifyɛ katyir yãŋ yĩŋ na, peplii wãŋ syi
dyaŋ. Pe kãnyãrwai naa n taha u na.
40 Pe ga nɔ ke fla na, u n pe pye ma yee:
«-Ye Yãhã nar Setane ma n ba ye tyĩn ga
kapee- wãpyeŋ kuɛ ye ye!»
41 U n pe ta yaha, ma faa dey pe na, ma
ga kãnklũy gbãã kãntraha na, ma nii n pãã
Yãhã ne u ya ya.
42 U naa n pãã ma yee: «Ta Tuhufua
Yãhã, le ma tãy ma ye, ma le kayĩhĩ yale
kuã tɛr ra na, lii le n pai nde. N -sẽ n traha
ma laam wĩĩ loo le pye, n sẽ yee ndoo laam
wĩĩ ye.»
43 Loo na, yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa n yir
yãhãyĩŋ na, ma fãnga gaa taha u na.
44 Yesu pye fyar koho wo. U n nii Yãhã
gbihi n nar fãnga ne. Ntɔ̃r n wlãhã u kasyã
ne, ma nii n woo kãntraha na.
45 Tuu Yãhã nar wa, u n yir ma pa u
kãnyãrwai fla na. Pe laam ba wlãhã, pe
n ba sã wãy.
46 U n pe pye ma yee: «Nwa ye n sã wãy?
-Ye yir, -ye naa Yãhã nar ye ma syi ye ba
dye kapee- wãpyeŋ wo ye!»

Yesu wãyigi
(Mat 26.47-56; Mar 14.43-50; Nsãn 18.3-11)

47 Yesu naa n pãã nantãŋ, nabuar raa
naa n pai. Yuda pye pe yaha ye. Yesu
kãnyãrwai sẽnsye syãm mii waa ba kẽ
u ne. U n yũhũ crã Yesu na, woo ga
naambiyãr syaha wãã u kẽ.
48 Yesu n -sẽ u pye ma yee: «Yuda, maa u
Nawee Puee syar la naambiyãr syaha ne,
ma u yi u napĩĩ- kẽ?»
49 Mpãy pe pye Yesu ne, pe yãã lii le
ga pye, pe n u yey ma yee: «Yĩŋfua, wo
nawee- mii gbã la wo yũntruɛ̃ ne?»
50 Loo na, poo nen waa n waa kãndigi
kuɛ ndityɛ gbã cɛr kãã u kẽ. Yãhã yũndefa
yĩŋfua tẽntẽle ba kẽ u ne.
51 Yesu n pe pye ma yee: «Ye tyii, le yai
ke dyaŋ.» U n tɛ u dya ndityɛ na, le n jaa.
52 Yãhã yũndefa yĩŋfa mpãy, tesẽ ke
Yãhã kangbãŋ sẽŋfa yĩŋfa ne, tesẽ wãlɛ
mpãy ne, pe pa Yesu yigisaha wo, Yesu n
pe pye ma yee: «Tee pa ra yigisaha wo
yũntruɛ̃ ne tesẽ kãhã ne, kapeepyefua la
ra ne?
53 Plii byɛ n pye ye ne Yãhã kangbãŋ wo,
ye sẽ -sẽ ra yigi koo fla na ye. Yagaa nge na,
ye ga waha ye laam wĩĩ pye Setane fãnga
ne. Woo kẽ u ma wam fãnga ne.»

Pyar Yesu wĩĩ kai tɛhɛ tãã
(Mat 26.57-58, 69-75; Mar 14.53-54, 66-72; Nsãn 18.12-18, 25-27)

54 Pe n Yesu yigi, ma ka u ne Yãhã
yũndefa yĩŋfua kaha wo. Pyar naa n taha
pe na deydey.
55 Naa pye le ndyin telai wo. Mpãy pe ba
nii klaha ke naa tãy, Pyar n nii wlãhã pe
ne.

56 Tẽntẽsya laale n u yãã, tuu tege nii ke
naa tãy. U n u gbihi yãŋ ma yee: «Dya nwo
bya pye Yesu ne.»
57 Pyar n le kai, ma sya le pye ma yee:
«Cɔɔ, n sẽ u cã ye.»
58 Saa n pye, waa ter n ba u yãã, ma
maha yee: «U Yesu nawee- nen waa kẽ ma
bya ne!» Pyar n u dya yɛ̃ wãã sya ma yee:
«Dya, n wee poo waa ye.»
59 Le n ma-, waa ter n maha yir, ma le
gbey pãã fãnga ne ma yee: «Dya nwo pye
pe ne cĩĩnde, u tee n yi Galɛlɛ wo.»
60 Pyar n maha woo yɛ̃ wãã sya ma yee:
«Dya, taa lii pãã, n sẽ le cã ma ne ye.» Loo
yale wo, tuu naa n pãã nantãŋ, ngupuai
waa n kui.
61 Yĩŋfua Yesu n wã klaha, ma Pyar yãŋ
wãã. Loo na, Pyar laam n too Yĩŋfua
kaplãŋ na, kaplãŋ nkãy tuu ba pãã u ye
ma yee: «Ngupa cir saa ba kui wa ye, maa
ba ra wĩĩ kai tɛhɛ tãã, ma yee mboo sẽ ra
cã ye.»
62 Loo na, Pyar laam byɛ n wlãhã, u n yir
yi ma ga n wũn.

Yesu tesẽ pe kaplãŋ cɛrfa ne
(Mat 26.59-68; Mar 14.55-65; Nsãn 18.19-24)

63 Nawee- mpãy pe naa Yesu sẽŋ, pe naa
u lɛr, ma maha naa u gbã.
64 Pe u yĩmpɛ paha naa n tã, ma naa u
yey ma yee: «Yoo u ma gbã? Le cã mii ya,
-taa wo yar!»
65 Pe maha naa u tyɛhɛ kaplãmpee
busãã ne.
66 Yũhũ ke ba syii, pe wãlɛ n pe ya wãã
pe Yãhã yũndefa yĩŋfa ne, ma suhu Yãhã
kaiyarfa ne. Pe n ka Yesu ne pe kaplãŋ
cɛrsaha fla na.
67 Pe n ga u yey ma yee: «Mboo la u Yãhã
Yĩndefua Crise ne? Le pãã wo ye.» U n
pe yɛ̃ sya ma yee: «N ma le pãã ye ye ma
yee ndoo kẽ u Yãhã Yĩndefua ne, ye ga yee
cĩĩnde sẽ ne ye.
68 N ma maha ye yey kayey laa ne, n cã
ye saa ra yɛ̃ sya ye.
69 Ma gbe yagaa na, u Nawee Puee ga
ba nii kai- byɛ yĩŋ na, Yãhãngbãŋ kãndigi
koho kuɛ ye.»
70 Loo na, nawee- byɛ n yɛ̃ kuã ma yee:
«Yãhã Dya kẽ ma ne kɛ?» U n pe yɛ̃ sya ma
yee: «Tee le pãã mii, le ma ke syi.»
71 Loo na, pe n le pãã ma yee: «Wo sẽ
maha laa kɛ waa ye u wĩĩ na ye, wii gɛ u
yɛ̃ kaplãŋ luhu wa!»

23

Pe ka Yesu ne fãngafua Pilati fla na
(Mat 27.1-2, 11-14; Mar 15.1-5; Nsãn 18.28-38)

1 Pe nawee- byɛ n yir, ma Yesu yigi ga
fãngafua Pilati fla na.
2 Koo fla na, pe n nii kawar fua n taha
Yesu na ma yee: «Wo dya nwo yãã, tuu
naa wo klofa sũũ. U naa pe pye ma yee,
a pe sẽ yai kufar wãdãã ne fãngafa byɛ
yĩŋfua kẽ ye. U maha naa le pãã ma yee, a
woo gɛ kẽ u Yãhã Yĩndefua Crise ne, wii u
ma yĩŋfua.»
3 Pilati n Yesu yey ma yee: «Mboo la pe
Yiifee- yĩŋfua?» Yesu n u yɛ̃ sya ma yee:
«Ma le pãã.»
4 Pilati n pe Yãhã yũndefa yĩŋfa pye tesẽ
pe nabuar ne ma yee: «Ta laam wo, dya
nwo sẽ laa kapee pye ye.»
5 Pe Yesu napĩĩ- n le gbihi gbey pãã fãnga
ne ma yee: «U nawee- sũũ pe yĩŋfa na u
kaklaha ne. U cãã yir le ne Galɛlɛ kãntraha
wo, ma ga yi Yudɛ kãntraha ne. Yagaa u
nwo u sya ba nɔ nwo.»

Pe Yesu nɔ wãã Galɛlɛ yahaseefua Yɛrɔte fla na

6 Pilati tuu kaplãŋ ngĩĩ luhu, u n le yey
ma yee: «Dya nwo n yi la Galɛlɛ kãntraha
fla wo?»
7 Pe n u yar, a Yesu n yi Galɛlɛ kãntraha
wo. U n u nɔ wãã ke fla yahaseefua Yɛrɔte
ye. Yɛrɔte pye Yurusalɛm wo too pli nsoho
wo, koo kẽ Pilati n ba Yesu nɔ wãã u ye.
8 Yɛrɔte tuu Yesu yãã, le n tãy u ye. U ba
u wĩĩ luhu, ma naa n kɛ u u wãã sya le yale
wãdey. U laam wo u ba yee, laa na Yesu
ga yɛ̃kã wĩĩ laa pye, u n yãŋ.
9 U n Yesu yey kayey buar ne, Yesu sẽ -sẽ
laa wãã sya u ye ye.
10 Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa tesẽ pe Yãhã
kaiyarfa ne, pe pye ke fla na, ma kawar
fua naa n taha Yesu na fãnga ne.
11 Yɛrɔte tesẽ u seraasyi ne, pe n Yesu lɛr
ma u pye nafla wãpyeŋ. Pe la pe nangbãŋ
nayreyũhũ le u na, ma u dur wãã Pilati ye.
12 Yɛrɔte tesẽ Pilati ne pe pye napĩĩfa.
Koo per, pe n wã klaha nii naambiyãfa.

Pe Yiifee- Pilati ta u n Yesu wãboo wĩĩ ta
(Mat 27.15-26; Mar 15.6-15; Nsãn 18.39—19.16)

13 Loo kur ye, Pilati n pe Yãhã yũndefa
yĩŋfa wãã, tesẽ le klo yahaseefa ne, ma
suhu pe klofa ne.
14 U n pe pye ma yee: «Ye dya nwo yigi
ba ra fla na ma yee, u ma u nawee- sũũ.
Tee nkãy byɛ pãã taha u na, n u yey ye
yĩnde na. Ndoo laam wo, u sẽ laa kapee
pye ye.
15 Yɛrɔte bya sẽ laa kapee yãã tuu pye ye,
ma sya u dur wãã wo kẽ. Ye cã dya nwo sẽ
laa kapee pye, pe n ga waha u boo le wĩĩ
na ye.
16 Loo na, n ga ta pe n u gbã sãngblã ne,
tẽ u miy yaha.»
17 [Dyɛ- byɛ, syayaha gbar na, Pilati yai
u nwompihifua waa yi yaha Yiifee- kẽ.]

18 Pe byɛ n nii wãã n tẽ ma yee: «Ta, pe
n dya nwo boo, -taa Barebaa woo yi yaha
wo kẽ!»
19 Barebaa ba nawee- mpãy ta pe n wãã
yahaseefa ne. U maha ba nawee nen waa
boo yãã. Pe ba u Barebaa yigi loo na, ma
u tã nwompihi wo.
20 Pilati tuu naa Yesu wãyiyaha wĩĩ kɛ,
u n maha u faale kapãntee nen ya pãã pe
nawee- ye.
21 Pe n sye, ma nii n tẽ ma yee: «U kuey
mar boo trã na, u kuey mar boo trã na!»
22 Pilati n maha yɛ̃ kuã ma le pãã ke tɛhɛ
tãã wuhu na, ma pe pye ma yee: «U kapee
lii pye? Ndoo sẽ laa kapee yãã tuu pye ye.
U sẽ yai u ka boo ke dyaŋ ye. Loo na, n ga
ta pe n u gbã sãngblã ne, tẽ u miy yaha.»
23 Pe n maha sye, ma nii n tẽ fãnga ne
ma yee, pe Yesu kuey mar boo trã na. Le
n sya kuee pe wĩĩ na.
24 Pilati n yɛr pe wĩĩ wãpyeŋ na.
25 Pe naa Barebaa wii wãyiyaha kɛ, Pilati
n u yi yaha. Woo kẽ dya wii ne u ba ta
wãhã n yir u n sya nawee boo, pe n u le
nwompihi wo. Yesu woo na, Pilati n yee pe
nawee- laam wĩĩ ga pye u na.

U fãngafua seraasyi Yesu kuey mar yir yaha trã na
(Mat 27.32-44; Mar 15.21-32; Nsãn 19.17-27)

26 Pe seraasyi pe Yesu yigi naa n tɛr, pe
n ga le klo yi yaha, pe nawee- ne. Pe n ga
Syirefa naa waa wãã sya, tuu naa n gaha
le klo laam wo. Pe seraasyi n u ta u n Yesu
kueymartrã tẽŋ fãnga na, ma n taha Yesu
na. U myaha ba kẽ Syimu.
27 Pe klofa busãã naa n taha Yesu na, ca
bya pye pe naa Yesu wĩĩ wũn.
28 Yesu n wã klaha, ma pe pye ma yee:
«Yurusalɛmfasyam, ye ma syi ye naa n
wũn ndoo wĩĩ na ye! -Ye naa ye wĩĩ loo
wũn tesẽ ye pii wĩĩ ne!
29 Ye sẽ yãã, pliі taa ma te n pai, nawee-
ga ba naa n yee: ‹Cayrey, ma suhu mpãy
ne pe sẽ yrã ta yãã kicar kẽ ye, poo ca mii,
pe wĩĩ n tãy!›
30 Nawee- ga ba naa n yee: ‹Yãy gɛ ma
too tã wo na, loo ga puar wo na. Yãybir
nde gɛ ma gbe tã wo na, loo ga tãy wo ye!›
31 Ye sẽ yãã, nde le syi le n pye
nankɔ̃mper na, nankɔ̃nwar wĩĩ loo -sẽ ga
ba pye mii?»
32 Naam syãm mpãy maha ba pye, pe
ba pe yigi pe n gaha pe boo Yesu ne.
Kapeepyefa ba me pe ne.
33 Pe n ga nɔ fla ngaa na pe n yee
yĩnkluhu fla. Pe seraasyi n Yesu kuey mar
yir yaha trã na koo fla na, ma maha pe
kapeepyefa syãm mii bya kuey mar yir
yaha trãŋ na, nen nwo u kãndigi koho kuɛ
ye, nen nwo u kãmaŋ koho kuɛ ye.
34 Loo na, Yesu n yɛ̃ kuã ma yee: «Ta
Tuhufua Yãhã, pe kapee- yee laha kãã pe
na; lii pe n pye ra na nde, pe sẽ le cã ye.»
Pe seraasyi n pyer raa pye, ma ga cã yoo
ga ka u nayrɛ wãn fai lii ne.
35 Pe klofa pye pe ba yɛr, ma naa n yãŋ.
Pe Yiifee- yahaseefa naa Yesu lɛr ma yee:
«Pe sẽ yee la u nawee- mpãy sya yaha. Le
ma pye cĩĩnde woo kẽ u Yãhã Yĩndefua
Crise, u u ya sya yaha kɛ!»
36 Pe seraasyi bya n nii u lɛr. Pe n yũhũ
crã u na, ma defĩĩtãhãpihi ta u kẽ ma yee:
37 «Ma'a pye Yiifee- yĩŋfua cĩĩnde, mii
sya yaha mii ya!»
38 U yĩŋ ncaha kuɛ ye le trã na, pe ba le
yrũhũ gbãã yaha ma yee: «nwo kẽ U YIIFEE-
YĨŊfua.»
39 Kapeepyefa mpãy pe ba kuey mar
yaha trãŋ na pe ya wuhu na, poo nen waa
n Yesu tyɛhɛ ma yee: «Ma -sẽ yee la ma
ma u Crise, mii sya yaha mii ya, -taa wo
sya yaha kɛ!»
40 U nen nwo n le kuãn u ye, ma u pye
ma yee: «Pe ma kuey mar trã na u wãŋ syi
dyaŋ, ma n ga ku ma kapee- wãpye wĩĩ na,
ma sẽ maha n fya Yãhã na ye kɛ?
41 Wii ya dyaŋ pe wo kuey mar trãŋ na
wo n ga ku, le yai wo ne. Kapee- nkãy too
pye, koo foho kẽ too n dãã. Woo -sẽ yãŋ, u
sẽ laa kapee gɛ pye ye.»
42 U n dur ma Yesu pye ma yee: «Yesu,
ma'a ba nii nawee- byɛ yĩŋ na, ma'a n ba
faha ra wĩĩ na ye.»
43 Yesu n u yɛ̃ sya ma yee: «Ta n cĩĩnde
nde pãã ma ye: Ma sukũhũ yãã wa Yãhã
yai klo wo ra ne nanga.»

Yesu wãku
(Mat 27.45-56; Mar 15.33-41; Nsãn 19.28-30)

44-45 Yaiwlaŋ yale syi ba kẽ, wam mpãy
syi n paha tã ke kãntraha kur byɛ na, ma
sya ga yai yĩn. Yãhã kangbãŋ nwonuŋ
nwonyɛ̃ faasrɛŋ gii ke ba pua tã menmen
ke nwonyɛ̃ na, ke n fe jũũ telai wo.
46 Yesu n tẽ sya fãnga ne ma yee: «Ta
Tuhufua Yãhã, n ta yrã le soho ma koho
wo.» Tuu kaplãŋ ngĩĩ pãã wa, u n ku.
47 Pe seraasyi yĩŋfua tuu kai- ngĩĩ yãã ke
pye, u n Yãhã myaha gboho ma yee: «Dya
nwo ba sroŋ cĩĩnde.»
48 Nabuar mpãy byɛ pe ba pa yãŋsaha
wo, pe n ke kai- byɛ yãã yĩnde ne. Le sẽ
tãy pe ye ye, pe n sya gbã n le pe ya kẽ
ntraŋ wo, ma dur n tɛr.
49 Yesu nacãŋ byɛ pye, tesẽ ca mpãy ne
pe ba yir u ne Galɛlɛ kãntraha na, ma naa
n taha u na ma naa tẽŋ nkãy tẽ u kẽ u
kãnyãrwai ne. Poo mii byɛ pye, pe ba dey
yɛr ma naa ke kai- yãŋ.

Yesu wãleŋ gbĩĩ wo
(Mat 27.57-61; Mar 15.42-47; Nsãn 10.38-42)

50-51 Dya waa pye pe naa n yee Yosɛfe. U naa n yi Yiifee- klo laa wo pe naa n yee Yarimate. Woo dya pye naweeyɔ̃, ma maha ba sroŋ. U laam wo u naa Yãhã Yai wãpaŋ yɛhɛ. U pye Yiifee- yahaseefua waa, ma pye pe kaplãŋ cɛrfa waa. U kaplãŋ cɛrwai pe -sẽ ba lii pãã ta Yesu wãboo wĩĩ na ma sya ba le pye, u yɛ̃ sẽ pye le wo ye.
52 U n yir, ma ka Pilati fla na, maa Yesu nakugu nar u ye.
53 U n ta pe n Yesu nakugu tege le trã na, ma fai maha tã ke na, maa ke le gbĩĩ laa laam wo, le ba gbã fer* ntẽmblaha fla wo. Waa sẽ ba le yãã wa loo gbĩĩ wo ye.
54 Koo per -sẽ pye kanii per ga dye koo yainkɔŋ wo. Nawee- yai pe cãã kanii per kai- gbihi yai n cã kua.
55 Ca mpãy pe ba yir Yesu ne Galɛlɛ kãntraha na, ma naa n taha u na, ma naa tẽŋ tẽ u kẽ u kãnyãrwai ne, pe n ka Yosɛfe ne. Pe n ga le gbĩĩ fla yãŋ, ma Yesu nakugu yãã, tesẽ u wãleŋ ne le gbĩĩ laam wo.
56 Pe n dur tɛr klɛ wo, maa sẽm- kɛ gbihi ta, lasekole ne, poo ga ba woo Yesu nakugu na. Ke kanii per ke ba nɔ, pe ca n -sẽ nii ma wũũ. Yiifee- kãnde na, le ma ke dyaŋ.

24

Yesu wãyir gbã wo
(Mat 28.1-10; Mar 16.1-8; Nsãn 20.1-10)

1 Ke cãwãã per cir* yĩnwɔŋ wo, pe ca n cãã yir, ma ka le gbĩĩ fla wo, pe sẽm- mpãy ne pe ba pye gbihi ta pe lasekole ne.
2 Ntẽmbangbãŋ gii ke ba paha tã le gbĩĩ yɛ̃ na, pe n ga yãã le kloŋ kãã le gbĩĩ yɛ̃ na.
3 Pe n dye le gbĩĩ laam wo, pe sẽ -sẽ Yĩŋfua Yesu nakugu yãã ye.
4 Pe ca pe ga lii ga, pe sẽ cã ye. Naam syãm mpãy n fe yi pe na, pe nayrɛ ne te n yɛhɛ palpal.
5 Pe ca ba fya nii, ma yĩŋ kor le. Pe naam n pe pye ma yee: «Wii u ma yrãŋ, nwa ye n ba nii u tay nakur nsoho wo?
6 [U wee nwo ye. U yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa ye.] Tuu pye Galɛlɛ wo, ma ba lii pãã ye ye, -ye ye laam too le na.
7 U sẽ ba yee la u Nawee Puee yai u yi kapeepyefa kẽ, pe n ba u kuey mar trã na u n ku, tuu ba yir gbã wo, u dur ba yrãŋ na ke plii tãã wuhu na?»
8 Loo na, pe ca laam n cã too Yesu kaplãŋ na.
9 Pe n tɛr le gbĩĩ fla yaha, ma ga le pãã pe kãnyãrwai sẽnsye nen ye, tesẽ mpãy byɛ ne pe naa n taha Yesu na.
10 Poo ca mii laam wo, Madalafa Maari pye, Syane ne, tesẽ Syake nahafua Maari ne.
11 Pe kãnyãrwai n yee, pe ca ka n pãã, ma sye pe sẽ pe kaplãŋ sya cĩĩnde ye.
12 [Pyar woo n sye, ma yir ma fã ga le gbĩĩ fla na. U n kuɛ tege, ma yãŋ le wãã le gbĩĩ laam wo, ma te faasyĩmbɛhɛ ya yãã, tii pe ba Yesu nakugu maha tã. Tuu ga lii yãã yĩnde ne, le n laam wɔ u kẽ, u n dur tɛr kaha wo.]

Yesu kãnyãrwai syãm u wãã sya Yemawuse kãnde wo
(Mar 16.12-13)

13 Koo per bya, Yesu kãnyãrwai syãm mpãy naa n gaha kusyĩnlaale wo pe n yee Yemawuse. Le klo wãdey pye, ma'a yir Yurusalɛm wo yaiyĩn na, ma n gaha dye ke fla wo yainkɔŋ wo.
14 Kai- nkãy byɛ ke ba pye, pe koo pãã naa n gaha.
15 Pe n nii n pãã, Yesu gɛ n ba wãã kũn n tɛr pe ne.
16 Pe n nii u yãã, le -sẽ nii mii laa dyaŋ pe sẽ maha u yãŋ cã ye.
17 Yesu n ba pe yey ma yee, «Lii tee n pãã le kãnde wo?» Pe laam n wlãhã, pe n yɛr.
18 Nen waa myaha ba kẽ Klɛpasyi. U sẽ cã Yesu ye ma yee: «Kai- nkãy byɛ ke pye tɛr plii nde na, Yurusalɛmfa byɛ le cã. Mboo ya la raa kuee, ma sẽ ke cã ye?»
19 Yesu n pe yey ma yee: «Kai- nkãy syi kẽ?» Pe n u yɛ̃ sya ma yee: «Ah Nasarɛtefa Yesu wĩĩ loo sẽ na? U pye Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfuangbãŋ. Yãhã yĩnde na nawee- ne, u naa laanwɔ wũhũ pye, ma naa naweeklaha.
20 Wo Yãhã yũndefa yĩŋfa tesẽ wo yahaseefa ne, pe u ka yigi sãhã ma yee u yai wãboo ne. Pe n u wãã, pe n ga u kuey mar trã na, u n ku.
21 Wo laam wo, wo ba yee woo tuu n pai wo Yiisrɛfa byɛ sya yaha. Kai- ngĩĩ byɛ pye, ke plii tãã wuhu -sẽ kẽ nanga.
22 Ca mpãy pe naa n taha Yesu na wo wãŋ syi dyaŋ, pe n pa, maa wo sroŋ fe gbe laa ne. Nanga sukũhũntãy na, pe cãã yir ga le gbĩĩ fla wo,
23 pe sẽ -sẽ ga Yesu nakugu yãã ye. Pe n dur ba, maa wo pye ma yee, yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ mpãy yi poo na, ma pe pye ma yee Yesu ma yrãŋ na.
24 Wo nampyeŋ- mpãy n ka le gbĩĩ fla wo, maa yãã pe ca ba le pãã mii. Pe sẽ -sẽ Yesu yãã yĩnde ne ye.»
25 Loo na, Yesu n pe pye ma yee: «Yii nawee-, ye kacãn fĩhĩ kloŋ cĩĩnde! Faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa pe kai- nkãy cãã yar

* **23:53 23.53** Le gbĩĩ pye nkɔŋ pe gbã fer yãŋ mpĩy ntẽmblaha fla wo, ma le laam ta wleŋwleŋ, le yɛ̃ ne nwonyɛ̃ dyaŋ. Le yɛ̃ n tã ntẽmbangbãŋ ne. * **24:1 24.1** Koo per kẽ jimaasyi per ne.

yaha, ye laam fĩhĩ yĩn tɛr, ye saha ke sya
cĩĩnde ye laam wo farfar ye.
26 U Yãhã Yĩndefua Crise sẽ yai la u koo
wãfãy ngĩĩ byɛ sya, u cã yĩŋ yãã Yãhã ye?»
27 Kai- nkãy byɛ ke cãã yrũhũ yaha u wĩĩ
na Yãhã sabangbãŋ laam wo, Yesu n dye
ke wo ma ke byɛ tɔ̃r yar pe na, ma cãã gbe
faale wãdyaha Musa kaplãŋ fla wo, ma ga
yi pe Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa mii byɛ kaplãŋ fla
wo.
28 Pe naa n gaha kusyĩnde lii wo, pe n ga
dye gbe taha, Yesu n ta mii u ga ta tɛr ga
yahasee ye.
29 Pe n sye u na, ma u pye ma yee:
«Kuee, ma syã wo ne, yai kua wa, yĩmper
maha nge ke wɔ wa.» Yesu n dye kaha wo
ke wãsyã wĩĩ na.
30 U n ba nii pe ne, ma ga di. U n bur
gbe, ma cãã syaha wãã Yãhã kẽ, ma ke bur
la cɛr ma wãã pe kẽ.
31 Loo na, pe yĩntar n cã yãr, pe n u yãŋ
cã ma yee Yesu kẽ. U n plaha pe na le
yalebya wo, pe sẽ maha waha u yãã ye.
32 Pe n nii pe ya pye ma yee: «Tuu naa n
pãã wo ne kãnde wo, ma Yãhã sabangbãŋ
wũhũ tɔ̃r naa n yar wo na, le sẽ pye la mii
nuhu cãã- dyaŋ ke naa n tar wo laam wo?»
33 Pe n yir ke fla byɛ wo, ma dur tɛr
Yurusalɛm wo. Pe n ga pe Yesu kãnyãrwai
sẽnsye nen yãã pe pye pe nampyeŋ- mpãy
ne.
34 Poo kãnyãrwai naa le pãã ma yee:
«Wo Yĩŋfua yir gbã wo, ma dur ba gbaafa
ye cĩĩnde! Syimu u yãã yĩnde ne.»
35 Poo syãm bya n -sẽ pe wĩĩ pãã pe ye,
lii le ba pye kãnde wo, tesẽ pe ba Yesu yãŋ
cã yaliile wo tuu bur la naa n cɛr pe kẽ.

Yesu u ya yar u kãnyãrwai na
(Mat 28.16-20; Mar 16.14-18; Nsãn 20.19-23; Tẽnl 1.6-8)

36 Pe naa n pãã nantãŋ, Yesu n fe gbe yi
pe telai wo, ma pe pye ma yee: «Yãhã n
yrĩŋ wãã ye kẽ!»
37 Pe n fya ma sya n sege. Pe laam wo pe
ba yee kusrãhã kẽ.
38 Yesu n -sẽ pe pye ma yee: «Nwa ye n
fya? Lii gɛ ye n nii laalaa pye ra wĩĩ na?
39 -Ye ra kluɛ yãŋ kɛ, ta trɛ ne. Ndoo gɛ
kẽ! -Ye tɛ yãŋ ra na, kusrãhã ma la kadye
ne ye n ga waha tɛ ke na ta dyaŋ?»
40 [Tuu koo kaplãŋ ngĩĩ pãã wa, u n u
kluɛ yar pe na u trɛ ne, pe n te kueysar
yãã.]
41 Le n pe fe gbe, ma nuhu yigi tɛr pe kẽ
pe n sya yee cĩĩnde sẽ ne ye. Yesu tuu pe
yãã ke dyaŋ, u n pe yey ma yee: «Ngaa
ma la ye ye wãdi wãŋ nwo wo?»
42 Pe n pa u kẽ fuawle ne.
43 U n le sya, ma le kaa pe yĩnde na.
44 U n pe pye ma yee: «Tẽ pye ye ne
nantãŋ, n sẽ naa ye yar la ma yee, kai-
nkãy byɛ ke bii cãã yrũhũ yaha ra wĩĩ na,
koo ngĩĩ byɛ ga naa n pye ke sya ba kua?
Koo kai- kẽ nkãy ne, wo faale wãdyaha
Musa bii cãã yrũhũ yaha Yãhã kãnde kataŋ
saba laam wo, tesẽ nkãy byɛ ne pe faale
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa bii cãã yrũhũ yaha, tesẽ
nkãy ne ke bii cãã yrũhũ yaha Yãhã wãsey
yay saba wo.»
45 U n pe yĩntar yãr ke syi, pe n waha ke
Yãhã sabangbãŋ kaplãŋ war.
46 Loo na, u n pe yar ma yee: «Nkãy ke
yrũhũ yar yaha ke ngĩĩ: ‹U Yãhã Yĩndefua
Crise yai u fãy gboho, u ba ku, ke plii
tãã wuhu u yir gbã wo, u dur ba yrãŋ na
gbaafa ye.›
47 Kai- nkãy tuu naa n yar nawee- na, ke
yai ke ba klaha kãntrɛ byɛ nawee- ye, u
myaha ne. Le ga fe gbe Yurusalɛm na. Le
ga ba yar nawee- na, pe yai pe le sya pe
kapee- wãpyeŋ sẽ yɔ̃ ye, pe ke miy yaha,
woo -sẽ ga ba pe kapee- gbe kãã pe yĩŋ na.
48 Yii koo ngĩĩ byɛ yãã yĩnde ne, ye yai
ye ke byɛ tɔ̃r yar nawee- na.
49 Yãhã ke bii Yãhã Yrã Fãnga gii wãkẽ
wĩĩ pãã, ndoo gɛ ga ba ke tege wãã ye na.
Ye yai ye -sẽ kuee ke Yurusalɛm laam wo,
koo Fãnga n sya ba tege ye na.»

Yesu dur ga Yãhã tãy
(Mar 16.19-20; Tẽnl 1.9-11)

50 Loo kur ye, Yesu n yi pe ne le klo
wo, ma ka pe ne kusyĩnlaale tãy pe n yee
Gbetane. U n ga yɛr pe ne koo fla na, ma
kluɛ kuã yir wãã, ma Yãhã nar ke naa kaa
taha pe na.
51 Tuu nii Yãhã nar u kãnyãrwai kẽ ke
syi, Yãhã fãnga n u ta u n kuã yir tɛr fãã
yãhãyĩŋ na.
52 Pe kãnyãrwai n u sey ke fla na.
Nuhu ba gboho pe laam wo, pe n dur tɛr
Yurusalɛm wo.
53 Pe naa n gaha yalebyɛ ke Yãhã
kangbãŋ laam wo, maa naa Yãhã sey.

Nsãn Kapãyĩĩ
Yesu wĩĩ na

Yesu Crise ma ngii

1 Driyɛ̃ wãtãhã yaha, wii tuu ma Yãhã Yɛ̃
Yor u pye lɛ nii wa. U pye Yãhã ne, woo gɛ
pye Yãhã.
2 Ke fegbecãã na, u pye Yãhã ne.
3 Woo kãmay na wãn byɛ tãhã; ngaa wee
yĩnde na mii woo sẽ kẽ u ta ke n nii ye.
4 Woo u ma yrã, yrãŋ wãn byɛ ye, loo yrã
n nii cãã- nawee- ye.
5 Woo wii u ma pe Cããfua, u ba dye
wamfa nsoho wo, pe wamfa -sẽ pe cãã- wĩĩ
sye.
6 Yãhã n ba dya waa nɔ wãã, pe naa u
yee Nsãn.
7 Woo n pa ma ba u Cããfua wĩĩ gbe yi
nawee- ye, pe waha u Cããfua ta pe Yatɛr.
8 U Nsãn woo sẽ kẽ tuu pye u Cããfua
ye; woo kẽ Yãhã u nɔ wãã ma yee u ba
u Cããfua wĩĩ tɔ̃r yar nawee- na.
9 Woo Cããfua nwo ma cĩĩnde cãã- ne.
Woo kẽ tuu pa driyɛ̃ wo, ma nii cãã- le
nawee- wo.
10 Woo kẽ, Yãhã driyɛ̃ tãhã u kãmay na.
U pye driyɛ̃ laam wo, pe driyɛ̃fa sẽ ba u
yãŋ cã ye.
11 U pa u terfa ye, u terfa sẽ -sẽ ba u sya
ye.
12 Mpãy pe -sẽ u wĩĩ sya cĩĩnde, ma u ta
pe Yatɛr, u koho klahasaha wãã poo kẽ, pe
waha nii Yãhã pii.
13 Poo mpãy pe see ke syi, waa ntɔ̃r kalaa
wee ye, waa tyãhã kalaa wee ye, waa syihi
wĩĩ sẽ ne ye, Yãhã wĩĩ ne.
14 Yãhã Yɛ̃ Yor wã klaha nawee, woo kẽ
Yãhã Dya Yesu Crise ne. U n tege ba nawee-
nsoho wo. U pa Yãhã laantãr wũhũ ne, tesẽ
cĩĩnde wũhũ ne, wãkuayãã wee te na ye.
Wo sẽ u nayɔ̃r yãŋ naa n yai ye, nayɔ̃r tii
syi Yãhã Dyapuai nen ya kẽ u ga waha te
yãã u Tuhufua Yãhã ye.
15 Nsãn u wĩĩ tẽ yi nawee- ye ma yee:
«Woo wĩĩ kẽ tẽ ba pãã ma yee: Wii tuu ga
pa ta kur ye, u cɛr yaha ra kẽ, u cãã pye lɛ
nii wa ra yaha.»
16 Wãkuayãã wee u laantãr wũhũ na ye.
U ke wãã wo kẽ, ma maha kaa taha wo na,
wãkuayãã wee ye.
17 Wo faale wãdyaha Musa bii ke Yãhã
kãnde yar wo na. Ma sẽ yee ke laantãr
wũhũ na, tesẽ ke cĩĩnde wũhũ ne, u Yãhã
Yĩndefua Yesu Crise woo kẽ tuu pa koo ngĩĩ
ne.
18 Waa sẽ Yãhã yãã yãã ye, Yesu wii u ma
ke Dyapuai nen ya, ma maha ma Yãhã, ma
crã nii Yãhã tãy, woo kẽ tuu Yãhã wĩĩ gbe
yi nawee- n ke cã.

Nsãn nawee- tããfua yɛ̃ kaplãŋ
(Mat 3.1-12; Mar 1.1-8; Luke 3.1-18)

19 Le kungbãy Yurusalɛm laam wo, pe
Yiifee- yahaseefa pye. Pe n Yãhã yũndefa
mpãy lɛhɛ wãã, tesẽ Lewi kur kuɛ pii mpãy
ne Nsãn ye. Pe n yir ke Yurusalɛm wo,
ma ga yi u Nsãn na, ma u yey ma yee:
«Nwasyifua kẽ ma ne?»
20 U Nsãn sẽ gbã tã pe na ye, u n le tɔ̃r yi
gbɛgbɛ pe yĩnde na ma yee: «Ndoo sẽ kẽ
u Yãhã Yĩndefua Crise ne ye.»
21 Pe n maha u yey ma yee: «Ah nwasy-
ifua -sẽ kẽ ma ne? Mboo la Yeli?» Nsãn n
pe pye ma yee: «Aye, ndoo sẽ kẽ ye.» Pe n
maha u yey taha ma yee: «Mboo la u Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfua?» U n maha yee: «Aye».
22 Pe n u yey taha yahamba ma yee: «Ah
nwasyifua -sẽ kẽ ma ne? Wo yai wo laa
loo cã ma wĩĩ na, wo ga tɔ̃r mpãy ye pe wo
lɛhɛ. Mii tɔ̃r wo yar nawee wii ter syi kẽ
ma ne.»
23 Nsãn n pe pye ma yee: «Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfua Yisa bii le pãã yaha Yãhã sabangbãŋ
wo ma yee:
‹Waa yĩmbui n yi drawaha fla wo,
ma nii n yee:
-Ye Yĩŋfua Yãhã wãpaŋ kãnde
gbihi yaha ke kẽ!› »
Nsãn n maha le pãã pe ye ma yee: «Yĩmbui
lii le n yi drawaha fla wo, ndoo yĩmbui ne.»
24 Pe tẽnlɛhɛ mpãy pe lɛhɛ wãã Nsãn ye,
Yiifee- yahaseefa mpãy pe n yee Farisyɛ̃,
poo mpãy -sẽ pye pe ne.
25 Poo mii n u yey ma yee: «Ke ma pye
ma wee u Yãhã Yĩndefua Crise ye, ma wee
Yeli ye, ma maha wee u Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua
ye, ah nwa -sẽ ta ma n nii nawee- tãã n yi
loho wo?»
26 Nsãn n -sẽ pe pye ma yee: «Ndoo, n
nwo, tẽ n nii nawee- tãã loho ne; waa sẽ
ma pe nawee- laam wo, tee sẽ cã ye.
27 Woo nwo ga ba le koho yigi ra kur ye.
U cɛr yaha ra kẽ, ta syi gɛ sẽ yai u ntãn sale
wãfɛr ne u trɛ na ye.»
28 Koo ngĩĩ byɛ pye Gbetane wo, Yurdane
lafeŋ kũndi ngaa ye, Nsãn tuu naa nawee-
tãã loho ne na.

Nsãn Yesu yee u Yãhã Mbapẽnge

29 Koo yĩŋsyii wo, Nsãn n Yesu yãã tuu n
pai u fla na, u n pe nawee- pye ma yee: «U
Yãhã Mbapẽnge nwo, wii Yãhã u ta, ma ga
driyɛ̃ nawee- kapee- foho gbe kãã pe na.
30 Woo wĩĩ kẽ tẽ ba naa n pãã ma yee:
Waa ma tuu ga pa ta kur ye, u cɛr yaha ra
kẽ. U cãã pye lɛ nii wa ra yaha.
31 Ndoo bya, n sẽ ba u cã ye. N pa, ma
ba nawee- tãã n yi loho wo, loo le ga waha
ta, Yiisrɛfa n waha cã yoo kẽ u ne.»
32 Nsãn n le yãã, ma le pãã ma yee: «N
Yãhã Yrã Fãnga yãã, le tege yãhãyĩŋ na

kãnsyã waa dyaŋ, ma ba too kuee u yĩŋ na.
33 N sẽ ba u cã ye, Yãhã gii ke -sẽ ra nɔ
wãã ta n ba nii nawee- tãã n yi loho wo,
koo ke ba ra pye ma yee: ‹Wii raa ga ba
yãã, ta Yrã Fãnga le ga tege kuee u na, woo
kẽ u ga ba naa nawee- tãã ta Yrã Fãnga ne.›
34 Ndoo Nsãn loo nde yãã ra yĩnde ne,
ma ga le pãã yi, n ye yar woo kẽ u Yãhã
Dya.»

Mpãy Yesu u cãã yãŋ yi u kãnyãrwai

35 Koo yĩŋsyii wo, Nsãn maha pye loo
teele nen ya wo, u kãnyãrwai syãm mpãy
ne.
36 U n maha ba Yesu yãã tuu n tɛr. U n
maha yee: «U Yãhã Mbapẽnge nwo!»
37 U Nsãn kãnyãrwai syãm mpãy pe pye
u ne, pe u kapãn luhu ke syi, pe n taha Yesu
na.
38 Yesu n ba klaha yãŋ, ma pe yãã pe u
taha n naha, u n pe yey ma yee: «Ah le
ma mii?» Pe n u pye pe yor wo ma yee:
«Arbi, ma n syã na?» Ke Arbi yĩntaha kẽ
kaicãfua.
39 U n pe pye ma yee: «-Ye pa yaa yãŋ!»
Pe n ka, maa u syãsaha yãŋ. Ke -sẽ pye
yaiyĩn tratra. Pe n koo per yai kua u ne.
40 Poo nawee- syãm mii, pe ba Nsãn
kaplãŋ luhu, ma dur yi u kur kuɛ ye, ma
taha Yesu na pe kuãŋ ne, pe laam wo
Syimu Pyar cĩĩfua Andere pye.
41 Andere n cãã ka, ma ga u lɛfua Syimu
wãã, ma u pye ma yee: «Wo u Meesi yãã.»
Ke Meesi yĩntaha kẽ: Yãhã Yĩndefua Crise.
42 U Andere n Syimu yigi ga Yesu fla na.
Yesu n u yãã ma yee: «Mboo sẽ na Nsãn
dya Syimu? Pe naa ma yee yagaa Sefase.»
Ke Sefase myaha ma wãcɛŋ Pyar myaha
ne. Te myar yĩntaha ntẽmblaha.
43 Koo yĩŋsyii wo, Yesu n le ta woo ga ka
Galɛlɛ kuɛ kãntraha na. Tuu Filipe wãã
sya, u n u pye ma yee: «Naa n taha ra na.»
44 U Filipe -sẽ wãã naa n yi Pyar ne, tesẽ
u cĩĩfua Andere ne klo nen wo, lii pe naa
n yee Gbesyata.
45 Loo kur ye, Filipe n ga Natanelu wãã
sya, ma u pye ma yee: «Faale wo, wii wĩĩ
Musa tuu yrũhũ le yaha Yãhã sabangbãŋ
wo, tesẽ pe Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa u wĩĩ pãã,
wo u yãã: Nasarɛtefa Yosɛfe dya Yesu kẽ.»
46 Natanelu n u pye ma yee: «Kayĩĩ lii syi
-sẽ ma, le ga waha yi Nasarɛte wo?» Filipe
n u pye ma yee: «Pa yãŋ!»
47 Yesu tuu Natanelu yãã tuu n pai u fla
na, u n nde pãã u wĩĩ na ma yee: «Cĩĩnde
Yiisrɛfa naa waa nwo, dawar wee u laam
wo ye.»
48 Natanelu n u yey ma yee: «Ma pye mii
ma ra cã?» Yesu n u pye ma yee: «N naa
ma yãã. Ma sẽ pye la nasar nkugu flãhã
tãy, Filipe n cã ga ma yee?»
49 Loo na, Natanelu n u pye ma yee:
«Yĩŋfua, Yãhã Dya kẽ ma ne, mboo maha
ma Yiisrɛ kãntraha Yĩŋfua.»
50 Yesu n u pye ma yee: «Tẽ ma pye ma
yee, n ma yãã nasar nkugu flãhã tãy, loo
ya la le ma ta ma n ra ta ma Yatɛr? Maa
maha ba kai- nkãy yãã, ke gboho loo nde
na.
51 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye, yaa ba
naa yãhãyĩŋ yãã ke yãr n yaha, ye n naa
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ ye yãã pe n dugu, ma dur
tege n pai u Nawee Puee fla na.»

2

Yesu loho wã klaha defĩĩ

1 Plii tãã kur ye, pe n nii cafãn taa yigi
Galɛlɛ kãntraha na, klo laa wo pe n yee
Kana.
2 Yesu nahafua pye pe cafãn yigifa ne. Pe
n Yesu yee, woo tesẽ u kãnyãrwai ne, pe n
ka te cafãn disaha wo.
3 Pe n nii te cafãn dir di, defĩĩ n ba kua
pe cafãn yigifa ye. Yesu nahafua n u pye
ma yee: «Defĩĩ yãŋ, tuu kua pe ye.»
4 Yesu n u pye ma yee: «Ah yaa, lii ma
wo nsoho wo ma ne? Ta yale sẽ nɔ wa ye.»
5 Yesu nahafua n pe dirlafa pye ma yee:
«U ma sya yee tee pye mii, -ye pye ke syi!»
6 Ke fla -sẽ na, ntẽmbar gbããwɔr kuay
raa -sẽ pye, Yiifee- pe ba ta, ma naa pe
kãnde kapĩĩ loho ku le naa n yaha.
7 Yesu n pe dirlafa pye ma yee: «-Ye loho
ku, ye too gbããwɔr nde yĩĩ!» Pe n loho ku
te yĩĩ tata.
8 Loo na, u n pe pye ma yee: «-Ye kaa
ku gblãhã gaa laam wo, ye ga wãã yãŋ
diryĩntaha yifua kẽ!» Pe n kaa ku, ma ga
wãã u kẽ.
9 Te lɔr byɛ -sẽ ba wã klaha defĩĩ. U
diryĩntaha yifua, tuu u wɔ yãŋ, u defĩĩ
wãtãy n u laam wɔ. U sẽ cã woo defĩĩtãhã
nwo syi yi na ye, mpãy pe -sẽ ba ke loho
ku, poo ba u yisaha cã. U diryĩntaha yifua
n u cafãn yigifua yee ba,
10 ma ba u pye ma yee: «Ah ndee ngaa
dyaŋ, defĩĩtãhã woo pe ma ne cãã la wãã
nawee- kẽ, u ma pe yigi wa pe cã naa
ke sahasaha la, ah mboo -sẽ koho far u
defĩĩtãhã na u n sya yagaa dye.»
11 Yesu u laanwɔ wũhũ wãpyeŋ koho fe
yigi koo syi. Le pye Galɛlɛ kãntraha klo
nde wo pe n yee Kana. U u ya yi yar ke
syi, u kãnyãrwai n u wĩĩ sya cĩĩnde.
12 Loo kur ye, u n ka Kapornu wo, u na-
hafua ne u cĩĩfa ne ma suhu u kãnyãrwai
ne. Pe n ga kuee ke fla na, ma plii raa pye.

Yesu laam war pe Yiifee- ne Yãhã kangbãŋ wĩĩ na

(Mat 21.12-13; Mar 11.15-17; Luke 19.45-46)

13 Yiifee- syayaha gbar te ba nɔ gbe taha,
Yesu n ka Yurusalɛm wo.
14 Yãhã kangbãŋ kãndi wo, u n nyer
parfa yãã, mbaa parfa ne, nasar kate parfa
ne, ma maha war turfa bya yãã pe tege nii
ga pe tabal tãy.
15 Yesu n namihi ta, ma sãngblã fan, ma
pe byɛ kar yi wãã ke Yãhã kangbãŋ nkur
ye, pe mbaa ne, pe nyer ne. Ma dur, ma
war turfa tabal tra cããr wãã pe kẽ, pe war
n yrãhã,
16 ma nasar kate parfa pye ma yee: «-
Ye pe gbe yi kãã nwo! Ya'a syi ta Tuhufua
Yãhã kaha ta ye cãtrohosaha ye!»
17 Yesu tuu nde pãã, u kãnyãrwai n Yãhã
sabangbãŋ kapãn nde tai cã, nde le n yee:
«Yãhã, ma kaha wĩĩ sroŋ gboho ra laam
wo,
mii naa dyaŋ ke ga ba ra suhu tãŋ.»
18 Yiifee- yahaseefa pe u yãã nde pyesaha
wo, pe n ba u yey ma yee: «Taa nwo taa
nde pye ke syi, laanwɔ wĩĩ lii loo taa -sẽ ga
pye, wo n waha cã ma tãhã kẽ le wãpyeŋ
ne?»
19 Yesu n pe pye ma yee: «-Ye Yãhã
kangbãŋ nge yoho yãŋ, yaa yãã plii tãã
wuhu, n ke fãã le!»
20 Pe Yiifee- yahaseefa n u pye ma
yee: «Yãhã kangbãŋ nge wãfããtãŋ ke dyɛ-
gbeesĩĩ wũhũ kuay gbe, mboo ma -sẽ yee,
pe ma ke traha, taa ga waha ke dur fãã kua
plii tãã ya!»
21 Yesu -sẽ nwo, ngii u naa n yãŋ, koo kẽ
u ya koho kadye ne.
22 Koo kẽ tuu ba ku, plii tãã wuhu u n
yir gbã wo, ma pa gbaafa ye, u kãnyãrwai
n ke kaplãŋ tai cã, tuu ba nkãy pãã. Loo
nde n pe ta pe n Yãhã sabangbãŋ kai- sya
cĩĩnde, ma suhu Yesu yɛ̃ kaplãŋ nkãy ne
tuu ba tɔ̃r.
23 Yesu tuu pye ke dyaŋ Yurusalɛm wo,
te syayaha gbar cãã na, laanwɔ wũhũ nkãy
tuu naa n pye, koo ngĩĩ n ba ta nawee-
mpãy n u wĩĩ sya cĩĩnde.
24 Yesu sẽ -sẽ ba sya ma koho taha yaha
pe wĩĩ na ye. U tee ba pe cã laha, poo tesẽ
pe laam wũhũ byɛ ne.
25 U sẽ naa n kɛ pe naa nawee wĩĩ tɔ̃r u
ye ye; u ma nawee yãŋ, u u laam wũhũ
byɛ yãã.

3

Yesu Nikodɛmu ne

1 Yiifee- yahaseefua waa -sẽ nwo tuu pye,
pe naa n yee Nikodɛmu. Farisyɛ̃ ba kẽ u ne.
2 Per gaa yĩmper wo, u n ba yi Yesu na,
ma u pye ma yee: «Yĩŋfua, wo cã Yãhã kẽ
ke ma nɔ wãã, taa ba wo klaha. Mii loo sẽ
ne ye, laanwɔ wũhũ nkãy taa n pye ngĩĩ,
waa wee tuu ga waha ke syi pye Yãhã ma
yee ke wee ufua ne ye.»
3 Yesu n u pye ma yee: «Ta n cĩĩnde nde
pãã ma yee: Waa wee tuu ga waha Yãhã
Yai yãã mii u sẽ gbihi dur see ye.»
4 Nikodɛmu n u yey ma yee: «Le ga waha
pye mii? Naweedyaha ga maha waha gbihi
see la? U ga waha dur dye la u nahafua
laam wo, u maha gbihi see?»
5 Yesu n u pye ma yee: «Ta n cĩĩnde nde
pãã ma ye: Wii ma yee u sẽ see loho ne
tesẽ Yãhã Yrã Fãnga ne ye, u saa waha dye
Yãhã Yai wo ye.
6 Wii ma see kadye sraha na, u ga nii
kadye sraha kla ya; wii ma see Yãhã Yrã
ne, u ga nii Yãhã Yrã Fãnga kla.
7 Ma'a syi ta nde n ma laam wɔ ye, nde
tẽ pãã ma yee: Ye yai ye gbihi dur see!
8 Teflaha ga naa n gbã teelii ma ke tãy,
ma n naa ke gbleŋ luhu, ma sẽ -sẽ ga waha
ke yirsaha cã ke kasaha ne ye. Yãŋ, nawee
wii ma gbihi dur see Yãhã Yrã Fãnga ne, u
ma ke syi.»
9 Nikodɛmu n maha u pye ma yee: «Loo
nde syi -sẽ ga waha pye mii?»
10 Yesu n u pye ma yee: «Mboo wii taa
Yiisrɛfa klaha Yãhã kai- ne, ma -sẽ maha
pye mii ma sẽ koo ngĩĩ cã ye!
11 Ta n cĩĩnde nde pãã ma ye: Nkãy too
cã, koo too n pãã; nkãy too yãã yĩnde ne,
koo too n yar nawee- na. Ye -sẽ koo ngĩĩ
byɛ sye yaha wo na.
12 N ma nii kãntraha wũhũ tɔ̃r ye ye, ye
ma yee ye sẽ -sẽ koo sya ye, ye -sẽ ga ba pye
mii ye yãhãyĩŋ wũhũ koo sya ra ye, nkãy
yĩŋ ke n yi yãhãyĩŋ na?
13 Ma yi kãã u Nawee Puee na, woo wii
u yir yãhãyĩŋ na ma tege ba kãntraha na,
waa wee wii tuu dugu ga yãã yãhãyĩŋ na,
ma yãhãyĩŋ kai- cã ye.
14 Faale wo, tẽyãfũũ klo wo, Musa sẽ bii
kayãrnwoho wra ta la kãi na, ma ke kuã
yir ta? U Nawee Puee bya yai u ba kuã yir
ta ke syi.
15 Loo nde n nii, wii ma u ta u Yatɛr, u
cĩĩnde yrã yãã wa, lii wãkuayãã wee le na
ye.»
16 Nawee- ntãŋ sroŋ dye Yãhã tãy, ke n
sya ke Dyapuai nen ya yi wãã, nawee wii
ma u ta u Yatɛr, u wĩĩ saa klaha- yãã ye, u
cĩĩnde yrã yãã wa, lii wãkuayãã wee le na
ye.
17 Yãhã sẽ ke Dya nɔ wãã driyɛ̃ wo ma
yee u ba nawee- sãhã pe kapee- wãpye wĩĩ
na ye. Ke u nɔ wãã nawee- wãsyayaha
yĩmbui ne.
18 Wii ma u ta u Yatɛr, ufua saa wãpẽn
yãã ye. Wii ma -sẽ kãntuhu le u wo,
woofua u ya le wa wãpẽn kãnde wo, u tee
sye u saa Yãhã Dyapuai nen ta u Yatɛr ye.
19 Nwa ta nawee ga ba pẽn u kapee-
wãpye wĩĩ na? Wii u ma Cããfua, u pa driyɛ̃
laam wo, wam wĩĩ n -sẽ tãy nawee- ye, ma
tɛr cãã- yaha. Pe pyer tee pee tɛr, koo kẽ.

20 Nawee wii woo ma kapee- pye n wa, cãã- wĩĩ ma ne fũhũ u ye. U saa pa cãã- fla na ye. U ntãncɛr ma ne gboho u pyerpeer wãyi wĩĩ ne cãã- na, koo kẽ.
21 Wii ma -sẽ kayĩĩ yigi, u ga pa cãã- fla na, u ga naa u kai- pye Yãhã yor wo, u troho wãtãhã ter ne, te n naa n yãã cãã- na.

Yesu tesẽ Nsãn nawee- tããfua ne

22 Loo kur ye, Yesu n ka u kãnyãrwai ne Yudɛ kãntraha na. Pe n kuee koo fla na, ma nawee- tãã naa n yi loho wo.
23 Nsãn bya -sẽ pye, tuu naa nawee- tãã Yɛnɔ wo, loho pye gboho koo fla nge na. Ke Yɛnɔ pye Salimu tãy. Nawee- naa n gaha ke fla na, maa naa n tãã u ye.
24 Koo cãã nge na, pe sẽ ba u Nsãn le wa nwompihi wo ye.
25 Per gaa, sãnkɛr n dye Nsãn kãnyãrwai mpãy nsoho wo Yiifee naa waa ne, gbɛgbɛ wãnii wĩĩ na.
26 Pe n pa Nsãn fla na, ma ba u pye Yesu wĩĩ ne ma yee: «Yĩŋfua, dya wii tuu pye ma ne Yurdane kũndi ngaa ye, wii wĩĩ taa ba yee mboo tɔ̃r ma nawee- yar, awa, u bya nwo tuu yee woo nawee- tãã naa n yi loho wo, nawee- byɛ tɛr n tãŋ u kuɛ ye.»
27 Nsãn n pe yɛ̃ sya ma yee: «Waa saa waha ngaa ka yãã, mii Yãhã sẽ kẽ ke ke wãã u kẽ ye.
28 Yii gɛ le cã, ye ga waha le tɔ̃r nawee- ye tẽ yee, ndoo sẽ kẽ u Yãhã Yĩndefua Crise ye. Ndoo kẽ tẽ nɔ wãã u yahasee ye.»
29 Nsãn n nde pãã kakuãcran ne pe ye ma yee: «Cafãn yigifua, cafuɛ̃ ma woo wũũ. U cafãn yigifua naambiyã, woo -sẽ ga yɛr u tãy, u naa u kaplãŋ luhu. U cafãn yigifua yĩmbui ga naa nuhu yigi u kẽ. Too nuhu nde syi ma ndoo wãn, ta laam n flege yi tãŋ.
30 Yesu woo na tesẽ ndoo ne, woo myaha yai ke naa n yi, ndoo wãŋ ke naa n too.»

Yesu woo tuu yi yãhãyĩŋ na

31 Wii tuu n yi ncaha ye, u ma wãn byɛ yĩŋ na, nawee- byɛ ne. Wii tuu -sẽ n yi kãntraha na, kãntrahafua kẽ u ne, u kãntraha kai- cã n pãã. Wii tuu n yi yãhãyĩŋ na, woo tuu ma wãn byɛ yĩŋ na.
32 Nkãy tuu yãã, nkãy ne tuu luhu yãhãyĩŋ na, koo tuu n pãã. Nawee- -sẽ u kaplãŋ sye.
33 Wii u yi yãhãyĩŋ na, nawee wii ma -sẽ yĩntaha sroŋ woo kaplãŋ ye, ma u troho tãhã u yor wo, ufua le cã ma maha le yar Yãhã wĩĩ ma cĩĩnde.
34 Wii Yãhã u nɔ wãã, Yãhã kaplãŋ koo kẽ u n pãã. Yãhã ke Yrã Fãnga wãã u kẽ wãkuayãã wee ye.
35 U Dya ntãŋ dye u Tuhufua Yãhã tãy, ke n -sẽ ke kai- byɛ le soho u koho wo.
36 Wii ma u Dya ta u Yatɛr, u cĩĩnde yrã yãã wa, lii wãkuayãã wee le na ye. Wii ma -sẽ yee u sẽ u ya le soho u Dya koho wo ye, u saa loo cĩĩnde yrã yãã ye. Yãhã ncafũhũ ga kuee woofua na yalebyɛ.

4

Yesu tesẽ Syamarifasya waa ne

1 Farisyɛ̃ ye n luhu, a ter nawee- naa n taha Yesu na; tesẽ u maha nawee- tãã naa n yi loho wo, ma tɛr Nsãn yaha.
2 Yesu gɛ sẽ kẽ u naa pe tãã ye, u kãnyãrwai me pe naa pe tãã.
3 Yesu tuu yi nde cãŋ na, u n yi Yudɛ kãntraha na u kãnyãrwai ne, ma tɛr Galɛlɛ kãntraha kuɛ ye.
4 Yesu ba yai u tɛr Syamari kãntraha ne.
5 U n ga nɔ gbe taha Syamari kãntraha klo laa na, pe naa n yee Syisyar. Le pye tũntũn tar raa ne, tar rii Dyakuba tuu bii wãã u dya Yosɛfe kẽ faale wo.
6 Koo fla nge na, u Dyakuba kualaŋ pye. Yai pye yĩŋ wo, yrãhã n Yesu fãy, u n tege nii ke kualaŋ ngbeŋ na.
7-8 U kãnyãrwai ba tɛr le klo laam wo, dir kɛparsaha wo.

Syamarifasya waa n -sẽ pa loho kusaha wo. Yesu n u pye ma yee: «Yɔ̃ ra na lawɔŋ ne.»
9 U Syamarifasya n Yesu pye ma yee: «Ah ndee Yiifee naa kẽ ma ne. Ah le yigi mii, ma n lawɔŋ kɛ ndoo Syamarifasya ye?» Yiifee- naa n fã Syamarifa na, koo kẽ u cɔɔ n naa n pãã ke syi.
10 Yesu n u pye ma yee: «Kayĩĩ lii Yãhã le ta, ma'a ne pye taa le cã, ma suhu wii ne nwo tuu nii lawɔŋ nar ma ye, mboo raa ne ga dur, ma u nar u ma kẽ cĩĩnde loho ne.»
11 U cɔɔ n u pye ma yee: «Yĩŋfua, laku kla sẽ -sẽ wee ma ye ye, ke kualaŋ maha n cuhu, mboo -sẽ ga waha pye mii ma koo loho yãã?
12 Wo faale wãdyaha Dyakuba kẽ, tuu koo kualaŋ nge yaha wo kẽ. Kualaŋ gii tuu loho wɔ ke na, woo, tesẽ u pii ne, ma suhu u yar ne. Mboo laam wo, ma yee la ma tɛr u yaha?»
13 Yesu n u pye ma yee: «Wii ma sya kualaŋ nge loho wɔ, loho fãã ga maha ba u yigi.
14 Wii ma -sẽ loho nge wɔ, kii tẽ ga wãã u kẽ, loho fãã saa u yigi yãã ye. Koo loho gii tẽ ga wãã u kẽ, ke ga nii plege dyaŋ u laam wo, plege gii ke cĩĩnde yrã wãã, lii wãkuayãã wee le na ye.»
15 U cɔɔ n u pye ma yee: «Yĩŋfua, ta kẽ koo loho nge ne, loho fãã ma n maha ra yigi yãã ye. Loo na, n saa maha pa yãã lakusaha wo ye.»
16 Yesu n u pye ma yee: «Ka, ma ga ma puai yee, -taa pa!»

17 U cɔɔ n u yɛ̃ sya ma yee: «Puai wee ra
ye ye.» Yesu n u pye ma yee: «Cĩĩnde ne
taa pãã nde, puai wee ma ye ye.
18 Ma nii tɛr wa pa bua ye; taa sya maha
ma naa wii ye yagaa, ma puai sɛ̃ kɛ̃ u ne
ye. Ma cĩĩnde pãã loo nde ne.»
19 U cɔɔ n u pye ma yee: «Yĩŋfua, Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfua kɛ̃ ma ne.
20 Wo faale wãlɛ Yãhã wãã le sey pe ya na
yãŋ nge yĩŋ na, ah yii Yiifee- -sɛ̃ yee Yãhã
yai ke naa n sey Yurusalɛm ya wo.»
21 Yesu n u pye ma yee: «Cɔɔ, koho taha
yaha ngĩĩ na tɛ̃ ga tɔ̃r ma ye: Yale laa nde
le n pai, Yãhã wãsey sɛ̃ pai nii Yurusalɛm
ya wo, ma suhu yãŋ nge fla ya ne ye.
22 Yii Syamarifa, tee ngii sey ye sɛ̃ ke cã
ye; wii Yiifee- -sɛ̃ mii, too ngii sey wo ke
cã, ma cã u Syayahafua yĩŋ yi Yiifee- wo.
23 Yale laa sɛ̃ ma le n pai, le nɔ wa gɛ
nɔ wa, mpãy pe Tuhufua Yãhã sey cĩĩnde,
pe ga ba naa ke sey ke Yrã Fãnga ne, ma
suhu cĩĩnde ne. Tuhufua Yãhã poosyi Yãhã
seyfa kɛ.
24 Yãhã ma ke Yrã Fãnga. Nawee- yai
pe naa ke sey ke Yrã Fãnga ne, ma suhu
cĩĩnde ne.»
25 U cɔɔ n u pye ma yee: «N le cã, u Yãhã
Yĩndefua wii pe n yee Crise, u ga pa. U ma
pa, u ga ba ke byɛ yĩntaha tɔ̃r u wo yar.»
26 Yesu n u pye ma yee: «Ndoo kɛ̃ woo,
ndoo wii tɛ̃ n pãã ma ne.»
27 Loo yale nde -sɛ̃ wo, Yesu kãnyãrwai
n ba dye. Pe Yesu yãã tuu n pãã cɔɔ ne, le
n pe laam wɔ. Pe sɛ̃ -sɛ̃ sya ma u yey nde
ne ma yee, lii raa n pãã u ne laa, nwa ta
ma n nii n pãã u ne.
28 Loo na, u cɔɔ n u laku kla ta yaha ke fla
na, ma dur ga klo laam wo, ma ga nawee-
pye ma yee:
29 «-Ye pa ye ba dya waa syi yãŋ! Kai-
nkãy byɛ tɛ̃ pye tɛr, u ke byɛ tɔ̃r ma ra yar.
Laa na, woo ga kɛ̃ u Yãhã Yĩndefua Crise
ne.»
30 Pe byɛ n yi le klo wo, ma n gaha Yesu
fla na.
31 Yaliile u cɔɔ tuu ba tɛr klo laam wo,
Yesu kãnyãrwai naa u nar ma naa n yee:
«Yĩŋfua, ngaa sya di.»
32 U n -sɛ̃ pe pye ma yee: «Ndoo, kadiŋ
kla gaa ma ra ye, tee sɛ̃ kii cã ye.»
33 Pe kãnyãrwai n nii pe ya yey ma yee:
«Waa yãã pa la u kɛ̃ digi kla ne?» Yesu n
pe pye ma yee:
34 «Ta digi kɛ̃ lii ne, n naa n luhu ta
Tuhufua Yãhã ye, koo gii ke ra lɛhɛ wãã.
Tesɛ̃, kai- nkãy tuu yee tɛ̃ pye, n koo byɛ
pye kua.
35 Yii sɛ̃ n yee la, a digi ma tãhã le
kãntraha wo, mii yrey resyar sɛ̃ kɛ̃ ye, ke
sɛ̃ yãã n gbe ye? Ndoo -sɛ̃ ga ye yar, -ye
yĩŋ kuã yir ye nabuar nde yãŋ te n pai, te
ma mii tar digi dyaŋ ke nɔ wa wãgbeŋ na!
36 Mii wii dyaŋ tuu dir gbe ma te le pɛn
wo, u dããn yãã, wii tuu nawee- wãã ma pe
le Yãhã kãnde wo, u ma pe yãã pe cĩĩnde
yrã yãã, u nuhu di. Loo ne, wii tuu n tãhã,
tesɛ̃ wii ne tuu re gbe, pe nuhu wãã n di
pe syãm.
37 Cĩĩnde ne pe le pãã ma yee: Nawee
waa n tãhã, waa -sɛ̃ re gbe.
38 Ndoo, n ye nɔ wãã, yaa dir gbe tar wo,
tii tee sɛ̃ te tɛ̃n tɛ̃ ye. Mpãy me pe re tɛ̃n
tɛ̃, yii -sɛ̃ ga ta tɛr le tɛ̃n ne.»
39 Le klo wo, Syamarifa busãã ba Yesu ta
pe Yatɛr. U cɔɔ tuu ba le pãã u klofa ye, a
kai- nkãy byɛ woo ba pye tɛr, Yesu ke pãã
woo ye, koo kɛ̃.
40 Loo ne, pe n pa Yesu fla na, maa u sroŋ
nar tuu ga kuee poo ne. U n kuee pe ne plii
sĩĩ.
41 Mpãy pe -sɛ̃ ba u Yesu yɛ̃ kaplãŋ luhu,
ma u ta pe Yatɛr, poo wãnihi ba tɛr pe faale
wãm yaha.
42 Pe n nii u cɔɔ pye ma n yee: «Ma
kapãn ya sɛ̃ ne le wo ta wo n u ta wo Yatɛr
ye. Too lii luhu u ye wii ya, loo bya le wo
ta wo n u ta wo Yatɛr. Wo cã cĩĩnde, woo
kɛ̃ driyɛ̃fa Syayahafua.»

Yesu klokai- yahaseefua waa dyalaale jaa

43 Yesu tuu plii sĩĩ pye wa pe Syamarifa
fla na, u n yir, ma ka Galɛlɛ kãntraha na.
44 Woo gɛ naa le pãã, a ter Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfua woo sɛ̃ fĩhĩ nagboho yãã u kusey wo
ye.
45 Tuu -sɛ̃ ga dye Galɛlɛ wo, pe Galɛlɛfa
n u yigi yɔ̃. Pe ba Yesu yãã pe ya ndoŋ,
tuu naa laanwɔ wũhũ pye Yurusalɛm wo,
syayaha gbar na. Pe bya ba ka te gbar na.
46 U n dur ba ke syi Kana wo. Koo
fla kɛ̃ u ba loho wã klaha defĩĩ. Klokai-
yahaseefua waa pye Kapornu wo, u dyale
sɛ̃ pye wãwee u ye ye.
47 U klokai- yahaseefua tuu le luhu, a ter
Yesu ma tuu yir Yudɛ kãntraha na, ma pa
Galɛlɛ wo, u n yir ga u fla na, ma ga u nar
u pa Kapornu wo, u ba woo dya jaa woo
kɛ̃, a u ma tuu kuee wale nen ya ma ga ku.
48 Yesu n yee: «Yii poo na, ya'a yee ye
sɛ̃ yɛ̃kã wũhũ yãã laanwɔ wũhũ ne ye, ye
saha ra ta ye Yatɛr ye.»
49 U klokai- yahaseefua n u pye ma yee:
«Yĩŋfua, pa wo n tɛr ra fla na, ta dyale ma
syi le ba ku wo yaha ye.»
50 Yesu n u pye ma yee: «Dur ga ma kaha
wo, ma dya wloho yi, u ma yrãŋ na.» U
yahaseefua n Yesu kapãn sya cĩĩnde, ma
tɛr.
51 Kãnde wo, u tɛ̃ntɛ̃- mpãy n u wãã, ma
u pye ma yee: «Ma dya sɛ̃ yãã ku ye, u yir.»
52 U n pe yey u wãpuar yale ne. Pe n u
yɛ̃ wãã sya ma yee: «Niinge yaiwlaŋ kɛ̃,
yrĩŋ ke ne dye u tãy.»

53 U dya tuhufua n cã loo yale ne Yesu u
ne u pye u dya wloho yi wa. Woo tesẽ u
nna ne, pe n Yesu ta pe Yatɛr.
54 Yesu tuu yir Yudɛ wo, ma ka Galɛlɛ
wo, ke tɛhɛ syãŋ wuhu ba kẽ tuu laanwɔ
wĩĩ pye Galɛlɛ wo.

5

Yesu tãnkurfua jaa kanii per wo

1 Loo kur ye, Yiifee- gbar raa pye, Yesu n
dugu ga Yurusalɛm wo.
2 Le klo dyesaha neŋ gaa pye, pe naa ke
yee mbaa dyesaha. Loho gaa pye ke fla na,
pe naa ke yee yebɛrɛ yor wo Gbesyata. Pe
ba ntẽmbar laankɔngbãy wãy bua raa fãã
ke loho tãy.
3 Yanfa sãy naa n nii ke flãhã tãy: Fũũ-
, tãnklahafa ne, tãnkurfa ne. [Pe naa ke
loho wãyir sẽŋ.
4 Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa pye, yalaale wo u
ga tege dye, u ke loho gblaha ke n yir. Ke
loho ma yir wa, yanfua wii ma cãã tege dye
pe yanfa byɛ yaha, u ga jaa, te ma sya pye
yan tii syi ter.]
5 Koo fla na, yanfua waa pye, ke dyɛ-
gbey sẽnsye wĩhĩ kuatãã ba kẽ yan pye u
na.
6 Yesu tuu ba nɔ ke fla na, u n u yanfua
yãã tuu sãy nii, u n cã yan ma- u na. U n
u yanfua yey ma yee: «Ma n traha la ma
jaa?»
7 U yanfua n u yɛ̃ sya ma yee: «Yĩŋfua,
ke loho ma yir, waa wee ma ga ra gbe dye
farfar ke laam wo ye. N ma yir ma n gaha,
n gaha yãã waa cãã dye ra yaha.»
8 Yesu n u pye ma yee: «Yir, ma ma kasãy
wãŋ gbe, ma naa n yãr!»
9 Le yalebya wo, u dya n jaa, ma u kasãy
wãŋ gbe ma n yãr.
Koo per pye Yiifee- kanii per.
10 Wii tuu ba jaa, Yiifee- yahaseefa n u
pye ma yee: «Kanii per kẽ nanga, ma sẽ
yai ma ma kasãy wãŋ gbe ma naa n yãr ke
ne ye.»
11 U n pe yɛ̃ sya ma yee: «Wii u ra jaa,
woo u ra pye, n ta kasãy wãŋ gbe, n naa n
gaha.»
12 Pe n u yey ma yee: «Dya wii woo tuu
ma pye, ma ma kasãy wãŋ gbe, ma naa n
gaha?»
13 Dya wii tuu ba jaa, u sẽ ba cã yoo kẽ
ye. Yesu ba wloho yi pe nabuar laam wo,
ma tɛr, koo kẽ.
14 Loo kur ye, Yesu n ba u yãã Yãhã
kangbãŋ wo, ma u pye ma yee: «Ma sẽ
yãã, ma jaa. Ma'a syi ma kapee- pye
nantãŋ ye. Mii loo sẽ ne ye, kapee laa ga
waha ma dye, lii le pee tɛr.»
15 U dya n tɛr, maa le pãã pe Yiifee-
yahaseefa ye ma yee, a Yesu kẽ tuu ba u
jaa.
16 Loo nde n ta pe n nii Yesu kɛ yĩntayãhã
ne. Pe n ba u yãã ma u pye, a u tee kai- ngĩĩ
pye kanii per wo.
17 Yesu n -sẽ pe yɛ̃ sya ma yee: «Ta
Tuhufua Yãhã ma tẽn na yalebyɛ; ta bya,
n ma tẽn na yalebyɛ.»
18 Pe Yiifee- yahaseefa n yee, a nwa ta
Yesu n nii Yãhã yee u Tuhufua, ma yee
woo ma wãcɛŋ ke ne. Tuu maha plaha,
ma yanfua jaa kanii per wo. Koo ngĩĩ wĩĩ
na, pe naa u kɛ wãboo yĩmbui ne.
19 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Ta n cĩĩnde
nde pãã ye ye: -Ye yãŋ, u Yãhã Dya saha
laa pye u ya kãmay na ye. Tuhufua Yãhã
ke lii pye, loo ne u n yãã ma n pye. Lii
Tuhufua Yãhã ke n pye, loo cɛŋ ya kẽ ke
Dya n pye.
20 Ye sẽ yãã, u Dya ntãŋ dye Tuhufua
Yãhã tãy. Kai- nkãy byɛ ke n pye, ke ke
byɛ yar u na. Kai- nkãy ke gbaha ngĩĩ na,
ke ga ba ke yar u na, le n yɛ̃ gbãã ye na.
21 Ye sẽ yãã, Tuhufua Yãhã ke nakur ta te
n yir gbã wo, ma dur n pai yrãŋ na gbaafa
ye mii syi dyaŋ, wii ntãŋ ma dye ke Dya
tãy, u bya ga waha yrã wãã ufua kẽ.
22 Tuhufua Yãhã sẽ waa sãhã ye, ke te
kasãhã byɛ le soho ke Dya koho wo.
23 Ke yee nawee- pe naa ke Dya sey, mii
pe koo gɛ sey mii syi dyaŋ. Wii ma yee u
sẽ ke Dya sey ye, ufua sẽ Tuhufua Yãhã gɛ
sey ye, koo gii ke ke Dya nɔ wãã.
24 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: -Ye yãŋ,
wii ma ra kaplãŋ luhu, ma maha Tuhufua
Yãhã ta u Yatɛr, koo gii ke ra nɔ wãã, ufua
cĩĩnde yrã yãã wa, lii wãkuayãã wee le na
ye. Ufua saa pẽn nantãŋ ye. U ma mii u
ku, ma yir wa gbã wo, ma cĩĩnde yrã yãã
wa.
25 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: -Ye yãŋ,
yalaa ma le n pai, le nɔ wa gɛ nɔ wa, mpãy
pe ku wa pe ga ba naa Yãhã Dya yĩmbui
luhu. Mpãy ma ba le luhu, pe ga ba cĩĩnde
yrã yãã.
26 Ye sẽ yãã, yrã le n yi Tuhufua Yãhã ye
mii, ke ke Dya ta yrã ga waha yi u bya ye
koo syi.
27 Ye sẽ yãã, nawee- wãsãhã kãnde wãã
u Nawee Puee kẽ.
28 Ta kaplãŋ ngĩĩ yɛ̃ gbãã la ye na? -Ye
yãŋ, yalaa ma le n pai, mpãy pe ku tɛr wa,
pe ga ba u Yãhã Dya yĩmbui luhu, pe yir
gbã wo, pe nii yrãŋ na.
29 Pe laam wo, mpãy pe naa kayũhũ
pye, pe ga ba yir pe cĩĩnde yrã yãã, lii
wãkuayãã wee le na ye. Mpãy pe -sẽ naa
kapee- pye, poo ga ba yir pe wãpẽn yãã,
kii wãkuayãã wee ke na ye.
30 N saha laa pye nii ya ye. Yãhã yee n
naa n pye mii syi dyaŋ, n nawee- sãhã koo
syi. Ta kasãhã n sroŋ, ta ya laam wĩĩ sẽ
ne tẽ n kar ye. Yãhã gii ke ra nɔ wãã, koo
laam wĩĩ ne tẽ n kar.

31 Le ma pye ndoo ya tẽ nii wĩĩ pãã,
nawee- saha cã cĩĩnde ne ye.
32 Yãhã ra wĩĩ pãã; n cã ke kaplãŋ ma
cĩĩnde.
33 Ye mpãy lɛhɛ wãã Nsãn ye, u n ga le
cĩĩnde wĩĩ pãã pe ye ra wĩĩ na.
34 N sẽ -sẽ n kɛ nawee u naa ra wĩĩ pãã
ye. N kai- ngĩĩ pãã ye ye, ye n waha ba sya
yaha.
35 Nsãn pye mii naaloho wãŋ syi dyaŋ ke
n tar, ma n yɛhɛ. Ye n pa, ma ba faa ma-
pe cãã- na, ma nuhu di.
36 Kai- nkãy ma ke tɛr Nsãn wũhũ yaha.
Ye sẽ yãã, Tuhufua Yãhã tuu ra taha tẽŋ
nkãy na, ta n nii n tẽ, koo tẽŋ ngĩĩ le yar
ma yee Tuhufua Yãhã kẽ ke ra nɔ wãã.
37 Tuhufua Yãhã gii ke ra nɔ wãã, koo gɛ
ra wĩĩ pãã. Ye sẽ ke yĩmbui luhu yãã ye,
ye sẽ ke yĩntaha yãã yãã ye.
38 Ke ndoo wii nɔ wãã, ye sẽ ra ta ye
Yatɛr ye, koo kẽ ye sẽ ke kaplãŋ le yaha
ye laam wo ye.
39 Ye Yãhã sabangbãŋ wũhũ kal, ma cã
ke ga waha ta ye n cĩĩnde yrã yãã, lii
wãkuayãã wee le na ye. Koo sabangbãŋ
-sẽ kẽ ke ra wĩĩ pãã.
40 Ye -sẽ maha sye, ye saa pa ra ye, ye ba
cĩĩnde yrã yãã ye.
41 N sẽ n kɛ nawee- pe naa ra myaha
gboho ye.
42 N -sẽ cã ma yee, ye laam wo Yãhã wĩĩ
sẽ n tãy ye ye ye.
43 N pa Tuhufua Yãhã myaha ne, ye -sẽ
ra wĩĩ sye. Wii syi u n pai u ya myaha na,
ye woosyifua wĩĩ sya.
44 Tee mii, ye myaha kɛ yii ye, ye sẽ
myaha kɛ Yãhã ya ye ye, loo ne ye saha
ra ta ye Yatɛr ye.
45 Ye ma syi ye le ga ye yee, ndoo tẽ ga ba
ye wãpee wĩĩ pãã ta Tuhufua Yãhã yaha ye
ye. Yãhã kãnde nkãy faale wãdyaha Musa
ke yar, koo kẽ ke n pai ye yigi, koo nkãy
tee koho taha yaha ke na.
46 Ye sẽ yãã, Musa ra wĩĩ cãã yrũhũ yaha;
ye ma ne pye ye u kaplãŋ sya cĩĩnde, yaa
ne ra bya kaplãŋ sya cĩĩnde.
47 Nkãy tuu cãã yrũhũ yaha, ye ma yee
ye sẽ koo sya cĩĩnde ye, ye -sẽ ga pye mii
ye ra kaplãŋ sya cĩĩnde?»

6

Yesu digi wãã naam nyersĩĩ yĩĩbua kẽ
(Mat 14.13-21; Mar 6.30-44; Luke 9.10-17)

1 Loo kur ye, Yesu n ka Galɛlɛ langbãŋ
kũndi ngaa ye; pe maha ke yee Tyibɛryati
langbãŋ.
2 Nabuar naa n taha u na. Pe naa u yãã
u laanwɔ wũhũ pye ma yanfa jaa, koo kẽ.
3 Yesu n dugu nii yãŋ gaa yĩŋ na, u
kãnyãrwai ne.
4 Yiifee- gbar tii pe n yee syayaha gbar,
te ba gbe taha.
5 Yesu n yee woo ga yãŋ, ma yãã nabuar
n nii n pai u ye kacãn wee ye. U n Filipe
pye ma yee: «Waa dir yãã na, wo par wãã
pe byɛ kẽ pe n di?»
6 Yesu tuu ga lii pye, woo gɛ ba le cã wa;
u ba Filipe yey yãŋ ke dyaŋ, ncã u ga lii
pãã laa.
7 Filipe n u yẽ sya ma yee: «Wa'a sya
war nagbey bur yãã par, te saa yai gɛ yai
pe byɛ n waha yãã pe pye di yãŋ cacar gɛ
ye.»
8 U kãnyãrwɛ waa, u myaha Andere,
Syimu Pyar cĩĩfua kẽ, woo n Yesu pye ma
yee:
9 «Dyalaale ma nwo, bur bua ne tesẽ fua-
syãm ne le ye. Te ga waha lii yɔ̃ nabuar
nde syi kẽ?»
10 Yesu n yee, pe pe nabuar ta pe n tege
nii. Nyẽ pye ke fla na busãã. Pe n tege nii.
Pe ba naam nyersĩĩ yĩĩbua kua.
11 Yesu n te bur gbe, ma Yãhã pye ma yee:
«Ma syaha kẽ,» ma te bur la klaha mpãy
byɛ kẽ pe ba tege nii. U n maha fua- wãã
pe kẽ koo syi. Pe byɛ n dir yãã busãã, pe
laam wãyãã.
12 Pe ba di, ma di yai. Yesu n u
kãnyãrwai pye ma yee: «Dir rii pe di yaha,
-ye te gbe, ngaa ma n kuee ye!»
13 Pe byɛ pe ba di yai wa, pe n te bur bua
gbɛr wãã gbe, ma sya takũyĩhĩ sẽnsye syãŋ
yĩĩ.
14 Yesu tuu laanwɔ wĩĩ nde pye, pe
nabuar n le yãã yĩnde ne, pe n nii le pãã
ma yee: «U Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua wii tuu ne
yai u pa driyẽ wo, woo kẽ dya nwo ne!»
15 Yesu n cã pe ga ba u gbe fãnga na, pe u
ta pe fla kãntraha yĩŋfua. U n maha wloho
yi pe laam wo, ma ga nii ke yãŋ yĩŋ na u
ya ya.

Yesu yãr ke langbãŋ loho na
(Mat 14.22-33; Mar 6.45-52)

16 Loo kur ye, yai ke ba kua wa, Yesu
kãnyãrwai n tege ga ke langbãŋ yẽ tãy.
17 Pe n dugu dye salangbãŋ gaa laam wo,
ma dii n gaha Kapornu kuɛ ye. Yĩmper n
ba wɔ, Yesu sẽ ba taha ga wa pe na ye.
18 Teflahangbãŋ gaa n yir, ma nii n fua,
ma ke langbãŋ loho gblaha fãnga ne.
19 Pe n ba fã ma- ke salangbãŋ ne, ke
langbãŋ yĩŋ na, ma sya dey. Pe n Yesu
yãã, tuu yãr n pai ke langbãŋ loho na, ke
salangbãŋ kuɛ ye. Pe n fya.
20 Yesu n pe pye ma yee: «Ndoo kẽ, ye
ma n fya ye!»
21 Pe n yee, poo ga u gbe ke salangbãŋ
wo, ma yãã ke tɛ kãntraha na. Pe ba dye
wa pe kasaha wo.
22 Ke yĩŋsyii wo, pe nabuar mpãy pe ba
kuee ke langbãŋ kũndi ngaa na, pe ba cã

ma yee ke salangbãŋ neŋ gii ke pye, Yesu
kãnyãrwai ba dugu dye ke wo pe ya ya, ma
tɛr. Yesu sẽ -sẽ ba dye pe ne ye.
23 Salangbãy taa -sẽ ba yir klo laa wo pe n
yee Tyibɛryati, ma ba yɛr fla ngii na, Yesu
ba syaha cãã wãã Yãhã kẽ te bur wĩĩ na,
ma te la pe nabuar kẽ pe n di.
24 Pe nabuar pe sẽ Yesu yãã u kãnyãrwai
ne ye, pe n dugu dye too salangbãy nde wo,
ma ka Kapornu wo Yesu taysaha wo.

Yesu ma mii digi gii syi dyaŋ?

25 Loo kur ye, pe nabuar n ga Yesu yãã
ke langbãŋ kũndi ngaa na, ma u pye ma
yee: «Yĩŋfua, ma pa nwo yaliile wo?»
26 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Ta n cĩĩnde
nde pãã ye ye: Ye bur yãã di ma sya di yai,
koo kẽ ye n nii ra fla kɛ. Laanwɔ wũhũ
ngĩĩ tẽ n pye, le sẽ nii mii ye koo kẽ yĩntaha
war, koo kẽ ye n nii ra fla kɛ ye.
27 -Ye yãŋ, digi gii ke n klaha-, ye ma syi
ye naa tẽn tẽ koo wĩĩ na ye! Digi gii ke sẽ n
klaha- ye, ma cĩĩnde yrã wãã nawee kẽ, lii
wãkuayãã wee le na ye, -ye naa tẽn tẽ koo
wĩĩ na! Koo digi nge, u Nawee Puee kẽ u
ga ba ke wãã ye kẽ. Ye sẽ yãã, Yãhã u lɛhɛ
wãã loo wĩĩ na, ma loo fãnga wãã u kẽ.»
28 Loo na, pe n u yey ma yee: «Kai- nkãy
ke n tãy Yãhã ye, wo yar ke ne wo n naa
ke pye.»
29 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Kai lii le n
tãy Yãhã ye, ke n yee ye yai ye naa le pye,
loo ne nde: Ke wii lɛhɛ wãã, -ye u ta ye
Yatɛr!»
30 Pe n u pye ma yee: «Ma ga waha kai
lii pye laanwɔ wĩĩ, wo n yãã yĩnde ne, wo
ma ta wo Yatɛr? Ma ga kai lii loo pye?
31 Wo faale wãlɛ bii digi gaa di tẽyãfũũ
klo wo, pe naa n yee man. Loo ne le
yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo ma yee:
‹Ke yãhãyĩŋ digi tege wãã pe kẽ pe n di.› »
32 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Ta n cĩĩnde
nde pãã ye ye: Musa sẽ kẽ tuu bii ke
yãhãyĩŋ digi wãã ye wãlɛ kẽ faale wo ye,
ta Tuhufua Yãhã bii kẽ. Ta Tuhufua Yãhã
maha kẽ ke cĩĩnde yãhãyĩŋ digi wãã ye kẽ.
33 Ye sẽ yãã, Yãhã digi gii wãã ke yir
yãhãyĩŋ na, ma ba cĩĩnde yrã wãã driyɛ̃fa
kẽ.»
34 Loo na, pe n u pye ma yee: «Yĩŋfua,
naa koo digi nge wãã wo kẽ yalebyɛ.»
35 Yesu n pe yar ma yee: «Ndoo tẽ ma
koo digi nge, koo digi gii ke cĩĩnde yrã wãã
nawee kẽ. Wii ma pa ra ye, fãã saa ufua
yigi yãã ye; tesẽ wii ma ra ta u Yatɛr, loho
fãã saa ufua yigi yãã ye.
36 N ye yar le ne, ye maha ra yãã, ye sẽ
-sẽ ra ta ye Yatɛr ye.
37 Ta Tuhufua ke mpãy ta ra wãm, pe ga
pa ra ye; tesẽ wii ma pa ra ye, n saa ufua
sye ye.
38 Ye sẽ yãã, n sẽ yir yãhãyĩŋ na, ma tege
ba nii laam wĩĩ pyesaha wo ye; Yãhã gii ke
ra lɛhɛ wãã, n pa koo laam wĩĩ pyesaha
wo.
39 Koo gii ke ra lɛhɛ wãã, ke laam wĩĩ le
-sẽ ma lii ne, mpãy byɛ ke le soho ra koho
wo, n ma syi poo nen waa n plaha ra ye
ye, n ba pe byɛ ta pe n yir gbã wo, pe dur
ba yrãŋ na, driyɛ̃ plii kuaper na.
40 Ta Tuhufua Yãhã laam wĩĩ le ma lii ne,
wii woo ma ra yãã ma ra ta u Yatɛr, u ga
cĩĩnde yrã yãã, lii wãkuayãã wee le na ye.
N ga ba ufua ta u n yir gbã wo, u dur ba
yrãŋ na.»
41 Yesu tuu yee woo kẽ cĩĩnde digi gii ne
ke yir yãhãyĩŋ na, ma tege ba, pe Yiifee- n
nii wlũhũ n pãã pe ya nsoho wo loo wĩĩ na.
42 Pe naa n yee: «Yosɛfe dya Yesu sẽ na
u ne? Wo byɛ u tuhufua cã u nahafua ne;
u pye mii ma yee woo yir yãhãyĩŋ na, ma
tege ba kãntraha na?»
43 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Ye tee wlũhũ
n pãã ye nsoho wo.
44 Waa saha pa ra ye mii ta Tuhufua Yãhã
sẽ kẽ ke ufua yee ba ra kẽ ye, ta Tuhufua
Yãhã gii ke ra lɛhɛ wãã. Ufua ma -sẽ pa ra
ye, ndoo ga ba u ta u n yir gbã wo, u dur
ba yrãŋ na, driyɛ̃ plii kuaper na.
45 Faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa le yrũhũ yaha
Yãhã sabangbãŋ wo ma yee, nawee- byɛ ga
ba klaha Yãhã kaklaha ne. Wii ma luhu ta
Tuhufua Yãhã ye, ma u kaklaha sya, ufua
n pai ra ye.
46 Waa sẽ Tuhufua Yãhã yãã yãã ye, ma
yi kãã wii na tuu yir Yãhã tãy ma pa, woo
Tuhufua Yãhã yãã.
47 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: Wii ma
ra ta u Yatɛr, ufua cĩĩnde yrã yãã wa, lii
wãkuayãã wee le na ye.
48 Ndoo kẽ digi gii ne ke cĩĩnde yrã wãã
nawee kẽ.
49 Ke yãhãyĩŋ digi gii pe naa n yee man,
ye faale wãlɛ n bii ke di tẽyãfũũ klo wo, pe
ba kuee la mii pe sẽ ku ye? Pe ba ku.
50 Cĩĩnde digi gii ke yir yãhãyĩŋ na, ma
tege ba, koo kẽ nge; wii ma ke di, ufua saa
ku yãã ye.
51 Ndoo kẽ ke cĩĩnde digi gii ne ke yir
yãhãyĩŋ na, ma tege ba kãntraha na. Wii
ma koo digi nge di, ufua ga kuee yai tãŋ
yrãŋ na u kuãŋ ne, u saa ku yãã ye. Digi
gii tẽ ga ba wãã, koo kẽ ta koho kadye ne;
n ga ke wãã driyɛ̃fa n waha cĩĩnde yrã yãã,
lii wãkuayãã wee le na ye.»
52 Loo nde na, pe Yiifee- n nii pe ya kɛ
ma yee: «U ga waha u ya koho kadye wãã
wo kẽ wo n di mii syi dyaŋ?»
53 Yesu n pe pye ma yee: «Ta n cĩĩnde
nde pãã ye ye: Ye ma yee ye sẽ u Nawee
Puee kadye di ma u ntãŋ wɔ ye, cĩĩnde yrã
wee ye ye ye.

54 Wii ma ra kadye di ma ra ntãŋ wɔ,
ufua ma cĩĩnde yrã ne, lii wãkuayãã wee
le na ye. N ga ba u ta u n yir gbã wo, u dur
ba yrãŋ na, driyɛ̃ plii kuaper.
55 Ye sɛ̃ yãã, ta kadye ma cĩĩnde digi, ta
ntãŋ ma cĩĩnde lawɔŋ.
56 Wii ma ta kadye di ma ra ntãŋ wɔ,
ufua ga nii loho saa naa n yi u nsoho wo
ra ne ye, n -sɛ̃ ga nii loho saa naa n yi ra
nsoho wo u ne ye.
57 Yrã kur byɛ n yi ta Tuhufua Yãhã ye,
koo gii ke ra lɛhɛ wãã, n ma cĩĩnde yrã ne
koo kãmay na. Ke syi, wii ma ra kadye di,
ufua ga cĩĩnde yrã yãã ra kãmay na.
58 Cĩĩnde digi gii ke yir yãhãyĩŋ na, ma
tege ba kãntraha na, koo wĩĩ kɛ̃ tɛ̃ n pãã
ye ye. Ke wee mii faale digi nge dyaŋ pe
naa n yee man ye. Ye faale wãlɛ pe bii ke
man di, pe sɛ̃ kuee mii pe sɛ̃ ku ye. Wii
ma cĩĩnde digi nge di, ufua ga kuee yai tãŋ
yrãŋ na u kuãŋ ne.»
59 Yesu naa nawee- klaha, ma naa kai-
ngĩĩ pãã pe ye Kapornu wo, Yiifee- yawãhã
nwoŋ wo.
60 Yesu tuu ba pãã wa, u kãnyãrwai
busãã mpãy n yir ma yee: «Kaplãŋ ngĩĩ
waha tɛr, yoo ma u ga waha naa ke syi
luhu?»
61 Yesu tuu le cã u laam wo, a pe ma pe
wlũhũ n pãã ke syi, u n pe pye ma yee:
«Kaplãŋ ngĩĩ ma la wãpee ye ye?
62 Ah ye ma -sɛ̃ ba u Nawee Puee yãã tuu
dugu ga tuu pye na faale wo, ye ga pye mii?
63 Yãhã Yrã Fãnga ne le cĩĩnde yrã wãã
nawee kɛ̃; nawee ya dyaŋ, u saha laa pye
u ya ya ye. Kaplãŋ nkãy tɛ̃ pãã ye ye, Yãhã
Yrã Fãnga ma ke na, ke cĩĩnde yrã wãã
nawee kɛ̃.
64 Mpãy -sɛ̃ ma ye laam wo, pe sɛ̃ ra ta
pe Yatɛr ye.» Ma gbe ke kai- fegbecãã na,
mpãy pe sɛ̃ Yesu ta pe Yatɛr ye, u ba pe cã
wa, poo tesɛ̃ wii gɛ ne u ga ba woo Yesu yi
u napĩĩ- kɛ̃.
65 U n maha pe pye ma yee: «Loo ne ta
n ye yar ma yee, waa saha pa ra ye mii ta
Tuhufua Yãhã sɛ̃ loo ta ye.»
66 Tuu loo pãã wa, u kãnyãrwai busãã n
dur yi u kur ye, pe sɛ̃ maha naa n taha u
na nantãŋ ye.
67 Loo na, u n u kãnyãrwai sɛ̃nsye syãm
pye ma yee: «Ah yii, ye saa tɛr la ra yaha
yii ndoŋ?»
68 Syimu Pyar n u yɛ̃ sya ma yee:
«Yĩŋfua, ma yee wo ka yoo woo ye?
Mboo kaplãŋ cĩĩnde yrã wãã nawee kɛ̃, lii
wãkuayãã wee le na ye.
69 Wo le sya cĩĩnde, ma maha cã mboo
kɛ̃ u Crise, u Yãhã Yĩndefua.»
70 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Ye cã ndoo
kɛ̃ tɛ̃ ye yãŋ yi, yii sɛ̃nsye syãm mii! Waa
-sɛ̃ ma ye laam wo, sãndũpee kɛ̃ u ne!»
71 Syikaryɔtefa Syimu dya Yuda wĩĩ ne
u naa n pãã. Woo kɛ̃ tuu ga ba Yesu yi u
napĩĩ- kɛ̃; u pye pe kãnyãrwai sɛ̃nsye syãm
mii waa.

7

Yesu cĩĩfa sɛ̃ u ta pe Yatɛr ye

1 Loo kur ye, Yesu naa n tay Galɛlɛ
kãntraha kui wo. U sɛ̃ naa n kɛ u naa n
tay Yudɛ kãntraha kui wo ye; pe Yiifee-
yahaseefa naa u wãboo wĩĩ kɛ, koo kɛ̃.
2 Yiifee- ngbaabir gbar pye, te yale ba gbe
taha.
3 Yesu cĩĩfa n u pye ma yee: «Yir, ma ka
Yudɛ kãntraha wo. Ma kãnyãrwai mpãy
pe ma ke fla na, pe bya n waha ma yãã ma
tɛ̃n na pe ya ndoŋ.
4 Wii ma n traha u myaha ke yi nawee-
byɛ n u cã, ufua sɛ̃ u kai- wũhũ waa na
ye. Ma'a ke syi kai- pye, ke pye naa n yar
nawee- byɛ na mii ya.»
5 U cĩĩfa bya sɛ̃ ba u ta pe Yatɛr ye, koo
kɛ̃.
6 Yesu n pe pye ma yee: «Ta yale sɛ̃ nɔ
wa ye. Yii poo na, yalebyɛ yai ye ye.
7 Ye wĩĩ saha fũhũ driyɛ̃fa ye ye; ndoo
wĩĩ fũhũ pe ye, n pe yar n laha pe pyer sɛ̃
yɔ̃ ye, koo kɛ̃.
8 Yii poo na, -ye dugu ga te gbar na! Ndoo
sɛ̃ n gaha yagaa ye, ta yale sɛ̃ nɔ wa ye, koo
kɛ̃.»
9 Tuu koo pãã wa pe ye, u n kuee Galɛlɛ
kãntraha wo.

Yesu ka te ngbaabir gbar na

10 Yesu cĩĩfa pe ba dugu ga wa te gbar na,
u bya n dugu ga; u sɛ̃ -sɛ̃ u ya yar nanihi
wo ye, ma ta waa sɛ̃ yi le cãŋ na ye.
11 Yiifee- yahaseefa naa u kɛ te gbar na,
ma naa le yey u ma na.
12 Pe nabuar naa u wĩĩ pãã. Mpãy naa n
yee naweeyɔ̃ kɛ̃ u ne, mpãy -sɛ̃ naa n yee,
a u nawee- plaha n le kãmpee wo.
13 Nawee- -sɛ̃ naa n fya pe Yiifee- ya-
haseefa na, pe sɛ̃ waha naa Yesu wĩĩ pãã
pe laam ye.
14 Te gbar plii ba la cɛr wa, Yesu n dugu
ga ke Yãhã kangbãŋ wo, ma ga nii nawee-
klaha.
15 Le n pe Yiifee- yahaseefa fe gbe, pe
n sya nii n yee, a u pye mii ma Yãhã
sabangbãŋ wũhũ cã, woo wii u sɛ̃ klaha
yãã waa ye ye.
16 Yesu n pe pye ma yee: «Tɛ̃ nawee-
klaha kai- nkãy ne, ta ya wũhũ sɛ̃ kɛ̃ ye.
Yãhã gii ke ra nɔ wãã, koo wũhũ kɛ̃.
17 Wii ma yee u ga Yãhã laam wĩĩ pye,
ufua ga cã, le ma pye Yãhã kaklaha tɛ̃ n
klaha; le ma pye ta ya wĩĩ ne tɛ̃ n klaha, u
ga maha le cã.
18 Wii tuu u ya wĩĩ pãã, u n kɛ u ya
myaha ke gboho; wii u nɔ wãã, u ma nii

u nɔwããfua myaha gboho, woofua cĩĩnde pãã, u wĩĩ laa wee kawar wĩĩ ye, u wĩĩ laa wee le kããŋ ye.
19 Kãnde lii Yãhã le ta, Musa le yar ye na; yii nawee nen waa gɛ sẽ -sẽ wee u le yãr ye. Nwa ye n nii ra wãboo wĩĩ kɛ?»
20 Pe nabuar n u yɛ̃ sya ma yee: «Sãndũpee ma ma yĩŋ na. Yoo ma u ma wãboo wĩĩ kɛ?»
21 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «N kai laa pye kanii per wo, le n ye fe gbe.
22 Wãkũũ nge gii faale wãlɛ pe cãã yir le ne, kur kuɛ ye, Musa bii le wãpye kãnde ta ye n nii le pye. Ah ndee, wãkũũ per gii ma sroŋ kanii per ne, ye ma ne le pye koo kanii per wo?
23 Tee -sẽ wãkũũ kũũ kanii per na, ma yee loo sroŋ Musa kãnde na, ah nwa ta ye n nii ra kɛ yĩntayãhã ne, ma yee n tee nawee ta u n jaa kanii per wo?
24 Ye ma syi ye nawee sãhã kai ne ke dyaŋ, mii ye sẽ le kai war ye! Ye yai ye yãŋ le le kai wo, -tee maha sroŋ ye cã ufua sãhã!»
25 Yurusalɛmfa mpãy naa le pãã ma yee: «Wii wãboo wĩĩ pe n kɛ, woo sẽ na nwo?
26 U nwo u nii n pãã pra, pe sẽ maha laa gɛ pãã u ne ye! Pe yahaseefa ga pye pe le yãŋ cã cĩĩnde ma yee, woo kẽ u Yãhã Yĩndefua Crise ne.
27 Wo -sẽ dya nwo woo yisaha cã; Crise woo -sẽ na, woo ma ba pa, waa saa ba u yisaha cã ye.»
28 Yesu pye pe nawee- wãklaha na ke Yãhã kangbãŋ wo, u n tẽ sya ma yee: «Ye yee ye ra cã, ma maha ra yisaha cã! N sẽ pa nii ya wãpaŋ na ye. Koo gii ke -sẽ ra nɔ wãã, cĩĩnde na ke ma; ye sẽ ke cã ye.
29 Ndoo ke cã, n yir koo fla na, koo maha kẽ ke ra nɔ wãã.»
30 Pe n nii u yigisaha kɛ, waa sẽ -sẽ koho taha u na ye; u yale sẽ ba nɔ wa ye, koo kẽ.
31 Pe nabuar mpãy n u ta pe Yatɛr, ma nii le pãã ma yee, a u Crise ma ba pa, u ga ba laanwɔ wũhũ pye la u ta tɛr nwo yaha?
32 Pe nabuar pe naa kai- ngĩĩ wlũhũ naa n pãã Yesu wĩĩ na, pe Farisyɛ̃ n ke luhu. Loo na, pe Yãhã yũndefa yĩŋfa n yir pe Farisyɛ̃ ne, ma Yãhã kangbãŋ sẽŋfa nɔ wãã pe ba Yesu yigi.
33 Yesu tuu yãã ke syi, u naa mpãy klaha, u n pe yar ma yee: «N ga faa kuee ye ne n ba yalaa dye, tẽ ba tɛr kii fla na ke ra nɔ wãã.
34 Ye ga ba naa ra kɛ, ye sẽ -sẽ ga ba ra yãã ye. Tẽ ga ba pye fla ngii na, ye saha ka ke fla na ye.»
35 Pe Yiifee- yahaseefa pe loo luhu, pe n nii pe ya yey ma yee: «U ga ba ka na, wo saa ba u yãã ye? Yiifee- mpãy pe cããŋ ma ga nii Jrɛkefa fla na, u ga ba ka la poo fla na, u ga naa pe klaha?
36 U maha le pãã ma yee, too ga ba naa woo kɛ, wo sẽ -sẽ ga ba u yãã ye, tuu ga ba pye fla ngii na, wo saha ka ke fla na ye. Koo kaplãŋ ngĩĩ yĩntaha kẽ lii ne?»

Loho gii ke cĩĩnde yrã wãã nawee kẽ

37 Te gbar kuaper, koo gii ke ma te gbar perngbãŋ, Yesu n yir yɛr pe nawee- telai wo, ma tẽ sya ma yee: «Loho fãã ma wii yigi, u pa ra ye u ba wɔ.
38 Wii ma ra ta u Yatɛr, loho gii ke cĩĩnde yrã wãã nawee kẽ, ke ga ba fã naa n dye ufua laam wo, mii le ma le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo mii.»
39 Yãhã Yrã Fãnga ne Yesu u naa n yãŋ, loo lii mpãy pe ba u ta pe Yatɛr, pe ne ga ba le yãã, pe sẽ -sẽ ba le yãã wa ye. Loo yale wo, le Yãhã Yrã Fãnga sẽ ba kẽ wa ye. Yãhã sẽ ba Yesu miingbãŋ ta ke n yi wa ye, koo kẽ.

Nawee- kaplãŋ pye ke ya wuhu na Yesu wĩĩ na

40 Pe nabuar pe ba Yesu kaplãŋ luhu, mpãy naa n yee, a Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua kẽ u ne cĩĩnde.
41 Mpãy naa n yee, a u Yãhã Yĩndefua Crise kẽ u ne. Mpãy naa n yee: «U Crise yai la u yi Galɛlɛ kãntraha wo cĩĩnde?
42 Le sẽ yrũhũ yaha la Yãhã sabangbãŋ wo, a u Crise ga ba nii wo faale yĩŋfua Dawide kur kuɛ puee waa, u yi klo nde wo pe n yee Betelɛmu, Dawide u pye na?»
43 Pe nabuar kaplãŋ n nii ke ya wuhu na Yesu wĩĩ na.
44 Mpãy n yee poo ga u yigi; waa sẽ -sẽ koho taha u na ye.
45 Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa, tesẽ pe Farisyɛ̃ ne, pe ba Yãhã kangbãŋ sẽŋfa mpãy nɔ wãã pe ga Yesu yigi. Pe n dur ba pe fla na kãnwai ne, pe n pe yey nwa ta pe sẽ u Yesu yigi ba ye.
46 Pe n pe yɛ̃ sya ma yee, poo sẽ waa yãã yãã tuu n pãã Yesu wãŋ syi dyaŋ ye.
47 Pe Farisyɛ̃ n pe pye ma yee: «Ye bya yãã u kaplãŋ luhu u n ye yĩy wã klaha?
48 Yahaseefua waa yãã u ta u Yatɛr laa, Farisyɛ̃ naa waa?
49 Nabuar nde, te sẽ Yãhã kãnde cã ye, yoosẽn ma pe na!»
50 Nikodɛmu wii tuu ba yir yĩmper wo, ma ka Yesu fla na, u pye pe Yiifee- yahaseefa nen waa. U n pe pye ma yee:
51 «Wo kãnde na, pe ga waha wãpẽn ta la nawee na, mii pe sẽ cã u lii pye ye, mii pe sẽ maha u yɛ̃ yor luhu ye?»
52 Pe n u pye ma yee: «Ma bya ma la Galɛlɛfa naa? Ma'a le yãŋ Yãhã sabangbãŋ wo, maa yãã Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua sẽ yi yãã Galɛlɛ kãntraha na ye.»

Cɔɔ wii u naa waa di

[
53 Loo kur ye, nawee- byɛ n tɛr pe klɛ wo,

8

1 Yesu n -sẽ ka wolifyɛ yãŋ yĩŋ na. Katyir
raa ter pye ke fla na, pe naa te yee wolifyɛ
katyir.
2 Ke yĩŋsyii wo, sukũhũntãy na, u n
maha dur ga ke Yãhã kangbãŋ wo, nawee-
byɛ n pe ya wãã ba u fla na. U n tege nii,
ma nii pe klaha.
3 Pe Yãhã kaiyarfa, tesẽ pe Farisyɛ̃ ne, pe
n pa cɔɔ waa ne, pe ba u tã yigi naa ne. Pe
n u cɔɔ le pe nabuar telai wo,
4 ma Yesu pye ma yee: «Yĩŋfua, wo cɔɔ
nwo tã yigi naa ne.
5 Musa kãnde na le yee, cɔɔ nwo syi yai
pe u waa boo ntẽmbar ne. Ah mboo -sẽ
yee mii?»
6 Pe naa n kɛ pe u le namihi wo, u ma
plaha pãã, pe waha yee u tee pye. Yesu
ba yĩŋ kor le, ma naa n yrũhũ kɔ̃nde ne
kãntraha na.
7 Pe kuee naa u yĩntaha war ke kayey ne,
u n ba yĩŋ kuã yir, ma pe pye ma yee: «Ye
laam wo, wii ma pye kapee laa wee u yĩŋ
na ye, u cãã u cɔɔ waa yãŋ ntẽmblaha ne.»
8 U n maha yĩŋ kor le, ma nii n yrũhũ
kãntraha na.
9 Pe nawee- pe kaplãŋ ngĩĩ luhu, laam sẽ
sya pe ye ye, pe n nii n tɛr nanem nanem,
ma cãã gbe pe wãlɛ na, ma sya ga kua. U
cɔɔ ya n ba kuee Yesu ne, cɔɔ wii pe ba le
telai wo.
10 Yesu n ba yĩŋ kuã yir loo na, ma u cɔɔ
ya yãã, ma u pye ma yee: «Cɔɔ, mpãy pe
le kai nde pãã taha ma na, pe ma na? Waa
sẽ ngaa pye la ma na?»
11 U cɔɔ n yee: «Aye, Yĩŋfua.» Yesu n u
pye ma yee: «Ta bya, n saa laa pye ma na
ye; ka, ma'a syi ma kapee pye nantãŋ ye!»]

Yoo u cãã- le driyɛ̃ wo?

12 Loo kur ye, Yesu n maha te nabuar pye
ma yee: «Ndoo tẽ ma cãã- driyɛ̃ wo. Wii
ma n taha ra na, u saa naa n yãr wam wo
ye, ufua ga cãã- yãã, cãã- mpãy pe cĩĩnde
yrã wãã nawee kẽ.»
13 Pe Farisyɛ̃ n u pye ma yee: «Ma ya
wĩĩ ne raa n pãã mii ya; ma kapãn saha nii
cĩĩnde ye.»
14 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Tẽ sya nii
wĩĩ pãã nii ya, ta kapãn ma cĩĩnde; ye sẽ
yãã, n ta yisaha cã, ma maha ra kasaha
cã; yii sẽ -sẽ ra yisaha cã ye, ye sẽ maha ra
kasaha cã ye.
15 Ye nawee sãhã ke dyaŋ ye laam wũhũ
ya ne. Ndoo sẽ wee tẽ waa sãhã ye.
16 N ma sya waa sãhã, ta kaplãŋ ma
cĩĩnde, ndoo ya yɛ̃ kaplãŋ sẽ kẽ ye; ta
Tuhufua Yãhã gii ke ra nɔ wãã, ke ma ra
ne.
17 Ye wãlɛ kãnde na, le ma le yrũhũ yaha
ma yee, nawee- syãm yɛ̃ kaplãŋ ma pye
wãcɛŋ, pe kapãn ma cĩĩnde.
18 N ta wĩĩ pãã nii ya, ta Tuhufua Yãhã
gii ke ra nɔ wãã, ke bya maha ra wĩĩ pãã.»
19 Loo na, pe n u pye ma yee: «Ma
Tuhufua ma na?» U n pe yɛ̃ sya ma yee:
«Ye sẽ ra cã ye, ye sẽ ra Tuhufua bya cã ye.
Ye ma ne pye ye ra cã, yaa ne ra Tuhufua
bya cã.»
20 Yesu pye Yãhã kangbãŋ wo, war lesaha
fla tãy, ma naa ke kaplãŋ pãã. Waa gɛ sẽ
koho taha u na ma yee u ga u yigi ye. U
yale sẽ ba nɔ wa ye, koo kẽ.

Yesu driyɛ̃fa yar yaha pe wĩĩ ne

21 Yesu n maha pe yar ma yee: «N ga ba
tɛr. Ye ga ba naa ra kɛ, ye sẽ -sẽ ga ba ra
yãã ye. Ye ga ba ku ye kapee- koho wo. Tẽ
ga ba ka fla ngii na, ye saha ka ke fla na
ye.»
22 Pe Yiifee- yahaseefa n yee: «Tuu yee
woo ga ba ka fla ngii na, wii saha ka ke fla
na ye, ah u yãã ga u ya boo, ma n pãã ke
syi?»
23 Yesu n pe pye ma yee: «Kãntraha nge
nawee- me ye ne, ndoo -sẽ yi yãhãyĩŋ na.
Driyɛ̃ nge nawee- me ye ne, ndoo sẽ -sẽ yi
driyɛ̃ nge wo ye.
24 Loo ne, ta n ye pye ma yee, yaa ku ye
kapee- koho wo. Tẽ ma ngii, ye ma yee ye
sẽ loo sya cĩĩnde ma ra ta ye Yatɛr ye, ye
ga ku ye kapee- koho wo.»
25 Pe n u yey ma yee: «Nwa kẽ ma ne?»
Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Tẽ cãã lii pãã ye
ye, loo ne.
26 Kai- busãã ma tẽ ga pãã ye wĩĩ na, tesẽ
kai- busãã ne tẽ ga sãhã ye wĩĩ na; wii tuu
-sẽ ra nɔ wãã, u wĩĩ ma cĩĩnde; tẽ lii luhu
u ye, loo ne tẽ n pãã driyɛ̃fa ye.»
27 Pe sẽ ba cã ma yee u Tuhufua Yãhã wĩĩ
ne u n pãã pe ye ye.
28 Yesu n pe pye loo na ma yee: «Ye ma
ba ndoo u Nawee Puee kuã yir ta, yaa cã
cã n ma ngii. Ye ga maha cã, ta ya wũhũ
sẽ kẽ tẽ n pye ye. Ta Tuhufua Yãhã ke ra
klaha kai- nkãy ne, koo kẽ tẽ n pãã ye ye.
29 Koo gii ke ra nɔ wãã, ke ma ra ne. Ke
sẽ ra ta yaha nii ya ye, lii le n tãy ke ye, n
loo pye yalebyɛ, koo kẽ.»
30 Yesu tuu koo kaplãŋ pãã ke syi, nawee-
busãã n u ta pe Yatɛr.

Mpãy pe ma kapee- wãpyeŋ yãmpa

31 Yiifee- mpãy pe ba Yesu wĩĩ sya cĩĩnde,
u n pe pye ma yee: «Ye ma ra kapãn le
yaha ye laam wo, ye ma ra kãnyãrwai
cĩĩnde.
32 Ye ga ba le cĩĩnde wĩĩ cã, le n ye yi kãã
yãmpar wo.»

33 Pe n u yɛ̃ sya ma yee: «Wo faale Brama
kur me wo ne, wo sɛ̃ nii yãã waa yãmpa
ye; ma -sɛ̃ maha pye mii ma yee, wo n pai
yi kãã yãmpar wo?»
34 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Ta n cĩĩnde
nde pãã ye ye: Wii u kapee- pye, u ma
kapee- wãpyeŋ yãmpuai.
35 Yãmpuai sɛ̃ kuee yai n tãŋ u yĩŋfua
kaha na ye. U yĩŋfua dya woo na, woo
kuee yai n tãŋ ke kaha wo u kuãŋ ne.
36 U Yãhã Dya ma ye yi kãã kapee-
wãpyeŋ yãmpar wo, ye ga tefay yãã ye
kuãŋ ne.
37 N cã ma yee Brama kur kuɛ pii me ye
ne; ye -sɛ̃ ra wãboo wĩĩ kɛ, ta kaplãŋ sɛ̃ n
tãy ye ye ye, koo kɛ̃.
38 Tɛ̃ lii yãã ra Tuhufua Yãhã ye, loo ne
tɛ̃ n pãã. Yii, tee -sɛ̃ lii luhu ye tuhufua ye,
loo ne tee n pye.»
39 Pe n Yesu pye ma yee, poo tuhufua kɛ̃
Brama ne. Yesu n pe pye ma yee: «Ye ma
ne pye Brama pii, tuu naa kai- nkãy pye,
ye ne ga naa koo pye.
40 Yagaa, ye mii ye ndoo wãboo wĩĩ kɛ,
ndoo wii tɛ̃ le cĩĩnde pãã ye ye, cĩĩnde lii
tɛ̃ luhu Yãhã ye. Ye wĩĩ nde, Brama sɛ̃ loo
pye ye rɛhɛ.
41 Ye tuhufua wĩĩ ne tee n pye.»
Pe n u pye ma yee, tããndya pii sɛ̃ me poo
ne ye, a tuhufua nen ya u ma poo ye, woo
kɛ̃ Yãhã ne.
42 Yesu n pe pye ma yee: «Yãhã ma ne
pye ye Tuhufua, ta ntãŋ ne ga dye ye tãy.
Ye sɛ̃ yãã, n yi Yãhã fla na, koo fla kɛ̃ tɛ̃ yir,
ma pa. N sɛ̃ pa nii ya wĩĩ na ye, koo ke ra
nɔ wãã.
43 Nwa ta ye sɛ̃ ra kaplãŋ war ye? Ke
wãluhu laam wee ye na ye, koo kɛ̃.
44 Ye tuhufua kɛ̃ sãndãpee yĩŋfua Setane
ne. Ye n kɛ ye naa ye tuhufua laam wĩĩ pye.
U yir u naboor ne ke kai- fegbecãã na, u sɛ̃
tãhã n yɛr cĩĩnde fla na ye. Woo gɛ, u wĩĩ
laa wee cĩĩnde ye. Kawar wãfua koo ke ma
woo tɛ̃n. Ye sɛ̃ yãã, u ma kawarfuafua, ma
maha ma kawar tuhufua.
45 Ndoo wii tɛ̃ -sɛ̃ cĩĩnde pãã ye ye, ye sɛ̃
ra wĩĩ sya cĩĩnde ye.
46 Ye laam wo, yoo ma u ga waha yee n
kapee pye? Tɛ̃ cĩĩnde pãã ye ye, nwa ta ye
sɛ̃ ra wĩĩ sya cĩĩnde ye?
47 Wii u ma Yãhã wũũ, ufua ke kaplãŋ
luhu; yii sɛ̃ n luhu ke ye ye, ye wee ke wãm
ye, koo kɛ̃.»

Yesu cãã pye wa Brama yaha

48 Pe Yiifee- yahaseefa n u pye ma yee:
«Wo tãhã sɛ̃ na, too ne yee Syamarifa naa
kɛ̃ ma ne, ma maha n yee, a sãndũpee ma
ma yĩŋ na?»
49 Yesu n pe pye ma yee: «Ngaa
sãndũpee wee ra yĩŋ na ye. N ta Tuhufua
Yãhã miingbãŋ gboho, ye -sɛ̃ ra tyɛhɛ.
50 N sɛ̃ n kɛ ra myaha ke yi ye; waa -sɛ̃
ma u n kɛ ra myaha ke yi, u kasãhã ma
nawee- na.
51 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: Wii ma ra
kapãn sya, ufua saa ku yãã ye.»
52 Pe Yiifee- n u pye ma yee: «Yagaa
taa nde pãã, wo cã sãndũpee ma ma yĩŋ
na. Wo faale wãdyaha Brama ku, pe faale
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa byɛ ku; mboo -sɛ̃ yee, a
wii ma mboo kapãn sya, ufua saa ku yãã
ye.
53 Wo wãdyaha Brama wii tuu ku, ma tɛr
la u yaha? Pe Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa gɛ, pe byɛ
sɛ̃ ku la? Mboo -sɛ̃ mii ta nwasyifua?»
54 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «N ma pye n
nii myaha sey nii ya, koo wee ngaa ye. Ta
Tuhufua Yãhã kɛ̃ ke ra myaha sey, koo gii
tee ne yee ke ma ye Yãhã,
55 ye sɛ̃ maha ke cã ye. Ndoo ke cã; n ma
yee n sɛ̃ ke cã ye, n ga nii kawarfuafua ye
wãŋ syi dyaŋ. N ke cã, n ke kaplãŋ le n
yaha ra laam wo.
56 Wo wãdyaha Brama cãã cã, u ga ba
ra wãpaŋ yãã; le n tãy u ye. U n -sɛ̃ ba ke
yãã, ma sya nuhu di le na.»
57 Pe n u pye ma yee: «Ma sɛ̃ dyɛ- gbeesĩĩ
sɛ̃nsye gɛ yãã wa ye, ma -sɛ̃ yee, a mboo
wo faale Brama yãã!»
58 Yesu n pe pye ma yee: «Ta n cĩĩnde nde
pãã ye ye: Brama sɛ̃ bii see wa ye, ndoo -sɛ̃
cãã pye wa.»
59 Pe Yiifee- pe nde luhu, pe n yee poo ga
u waa ntɛ̃mbar ne. Yesu n plaha pe na ke
Yãhã kangbãŋ wo, ma yi tɛr.

9

Yesu fũũ naa waa jaa

1 Per gaa, Yesu naa n tɛr, ma ba fũũ naa
waa yãã. U ba see ke dyaŋ.
2 Yesu kãnyãrwai n Yesu yey ma yee:
«Yĩŋfua, fũũ naa nwo tuu see ke syi, yoo
kapee wãpyeŋ kɛ̃ le ta loo nde n u dye?
Woo tuu kapee pye, laa u seefa?»
3 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Le sɛ̃ nii mii
u kapee pye, laa na u seefa ye. U see ke
syi, Yãhã ga laa pye u na, nawee- byɛ n le
yãã yĩnde ne, pe ke miingbãŋ gboho.
4 Koo gii ke ra nɔ wãã, n yai n ke tɛ̃n tɛ̃
yagaa, yai ke sɛ̃ kua wa ye. Yĩmper ma ke
ga ba wɔ. Waa wee u tɛ̃n tɛ̃ yĩmper wo ye.
5 Tɛ̃ nwo driyɛ̃ laam wo, n ma cãã-
driyɛ̃fa ye.»
6 Yesu tuu koo pãã wa, u n yɛ̃syɔ̃r tu
kãntraha na, ma poor tũhũ, ma te pye ta
u fũũ naa yĩmpɛ na,
7 ma u pye ma yee: «Ka, maa ma yĩntaha
yee loho nge wo pe n yee Syilwee.» Ke
Syilwee yĩntaha kɛ̃: Wii pe u nɔ wãã. U
fũũ n ka, maa u yĩntaha yee ke wo. Tuu
dur ga kaha wo, u naa n yãŋ.

8 U kasohofa, ma suhu mpãy ne pe ba u
cã, ma cã u naa n nar, pe u yãã pe n nii
n yee: «Wii u ba tege nii naa nawee- nar,
woo sẽ na?»
9 Mpãy naa n yee woo kẽ, mpãy -sẽ naa
n yee, a u tayfua kẽ. Woo -sẽ naa pe yar
ma yee woo kẽ.
10 Pe n u yey loo na ma yee: «Ma yĩmpɛ
pye mii ma jaa ma ye, ma n waha n yãŋ?»
11 U n pe yɛ̃ sya ma yee: «Dya wii pe n
yee Yesu, woo u poor pye ta ra yĩmpɛ na,
ma ra pye n ga ra yĩntaha yee loho nge na
pe n yee Syilwee. Ta n ka, maa ra yĩntaha
yee, ma yãã n waha n yãŋ.»
12 Pe n u yey ma yee, u dya ma na. U n
yee woo cã na.
13 Dya wii tuu pye fũũ, pe n ka u ne
Farisyɛ̃ ye fla na.
14 Kanii per -sẽ ba kẽ Yesu tuu ba te poor
ta, ma u yĩmpɛ jaa u kẽ.
15 Pe Farisyɛ̃ n maha u yey ma yee, u pye
mii ma waha jaa, ma n yãŋ. U n pe pye ma
yee: «U poor pye ta ra yĩmpɛ na, ta n ga
ra yĩntaha yee, ma yãã n n yãŋ.»
16 Loo na, Farisyɛ̃ mpãy n le pãã ma yee,
Yãhã sẽ kẽ ke dya nwo nɔ wãã ye, a u ke
kanii per kapĩĩ wĩĩ pye n klaha-. Mpãy n -sẽ
yee, a kapeepyefua ga waha laanwɔ wũhũ
ngĩĩ syi pye mii? Pe yɛ̃ kaplãŋ n nii ke ya
wuhu na.
17 U dya wii tuu pye fũũ, pe n maha u
yey ma yee: «U dya wii tuu ma yĩmpɛ jaa
ma kẽ, mboo yee nwasyifua kẽ u ne?» U n
pe yɛ̃ sya ma yee: «Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua kẽ
u ne.»
18 Pe sẽ le sya cĩĩnde ma yee u pye fũũ,
ma ba jaa ma waha n yãŋ ye; pe n sya ta
pe n u seefa yee ba.
19 Pe n pe yey ma yee: «Ye dya wii tee
yee u see fũũ, woo la nwo? Ah u pye mii
ma waha n yãŋ yagaa?»
20 U dya seefa n pe yɛ̃ sya ma yee: «Wo
cã wo dya kẽ u ne, u see fũũ.
21 Tuu -sẽ pye mii ma waha n yãŋ yagaa,
tesẽ yoo tuu u jaa, loo too sẽ cã ye. -Ye woo
gɛ yey, kicar sẽ kẽ u ne ye, u ga waha u ya
yĩŋ wĩĩ pãã.»
22 U seefa naa n fya pe Yiifee- yahaseefa
na, koo kẽ pe n ba pãã ke syi. Pe Yiifee-
yahaseefa ba le pãã ta wa ma yee, wii ma
yee Yesu kẽ u Yãhã Yĩndefua Crise ne, ufua
saa naa n dye pe Yiifee- yawãhã nwoŋ wo
nantãŋ ye.
23 Koo kẽ u dya seefa n ba yee pe u dya
gɛ yey, a kicar sẽ kẽ u ne ye.
24 U dya wii tuu pye fũũ, pe Farisyɛ̃ n u
yey ke tɛhɛ syãŋ wuhu na ma yee: «Yãhã
yãŋ, ma cĩĩnde pãã. Wo cã kapeepyefua
kẽ dya nwo ne.»
25 U n pe yɛ̃ sya ma yee: «U ma pye
kapeepyefua, n sẽ waha loo cã ye. Lii ya tẽ
cã, n pye fũũ, yagaa n n yãŋ.»
26 Pe n u pye ma yee, Yesu u pye mii, u u
yĩmpɛ jaa mii?
27 U n pe yɛ̃ sya ma yee: «N le pãã wa
ye ye, ye sẽ ra kapãn luhu la? Ye yee yaa
maha le luhu ye nwa pye? Ye n traha la ye
nii u kãnyãrwai?»
28 Pe n u tyɛhɛ, ma dur ma u pye ma yee:
«Mboo kẽ raa ma u kãnyãrwɛ, wii ma wo
faale wãdyaha Musa kãnyãrwai.
29 Wo cã Yãhã bii pãã Musa ne; nwo woo
na, wo sẽ u yisaha cã ye.»
30 U dya n pe yɛ̃ sya ma yee: «Tee yee ye
sẽ u yisaha cã ye, le yɛ̃ gbãã ra na; woo -sẽ
kẽ u ta ra yĩmpɛ n jaa.
31 Mpãy pe ma kapee- wãpyeŋ wo, wo cã
Yãhã wee ke n luhu poo wãnar ye ye. Wii
tuu -sẽ ke myaha gboho, ma ke laam wũhũ
pye, ke n luhu woofua wãnar ye.
32 Ma gbe driyɛ̃ wãtãhã na, waa sẽ le
luhu yãã pe yee waa fũũ yĩmpɛ jaa yãã ye,
wii syi u see fũũ.
33 Ke ma ne pye Yãhã sẽ kẽ ke dya nwo
nɔ wãã ye, u saa ne waha laa gɛ pye ye.»
34 Pe n u pye ma yee: «Ma see yi
tãŋ kapee- wãpyeŋ wo, yoo raa yee maa
klaha?» Pe n u tã pe Yiifee- yawãhã nwoŋ
wãdyeŋ na.

Mpãy me pe ma fũũ- Yãhã kãnde na

35 Yesu n u dya wãkar wĩĩ luhu, u n u
yãã, maa u pye ma yee: «Ma u Nawee Puee
ta la ma Yatɛr?»
36 U n u yɛ̃ sya ma yee: «Yĩŋfua, yoo kẽ
u ne? U yar ra na, ra n u ta ra Yatɛr.»
37 Yesu n u pye ma yee: «Ma u yãã; woo
gɛ kẽ tuu n pãã ma ne yagaa.»
38 U dya n kãnklũy gbãã Yesu yaha ye,
ma u pye ma yee: «Yĩŋfua, n ma ta ra
Yatɛr.»
39 Loo kur ye, Yesu n yee: «N pa driyɛ̃
wo, n n pai kasãhã raa yĩntaha yi, n ta,
mpãy pe sẽ n yãŋ ye, pe waha naa n yãŋ;
tesẽ, mpãy pe yee poo n yãŋ, pe nii fũũ-
wãŋ syi.»
40 Farisyɛ̃ mpãy pe pye u ne, pe kaplãŋ
ngĩĩ luhu, pe n u pye ma yee: «Wo bya ma
la fũũ- wãŋ syi?»
41 Yesu n pe pye ma yee: «Ye ma ne pye
fũũ- wãŋ syi dyaŋ, kapee saa ne pye ye yĩŋ
na ye; tee -sẽ yee yii n yãŋ, ye kapee- ga
kuee ye yĩŋ na.»

10

U mbanaha u mbaa ne

1 Loo kur ye, Yesu n maha kaplãŋ kuã
cra pãã pe nawee- ye ma yee: «Ta n cĩĩnde
nde pãã ye ye: Wii ma yee u sẽ dye mbaa
naklaha yɛ̃ ne ye, ma teele laa yãŋ ke
kãnkãy na ma dugu dye, yuhu naboofua
kẽ woosyifua nwo ne.

2 Ma -sẽ yee wii woo na tuu n dye ke
mbaa naklaha yɛ̃ ne, u mbanaha kẽ woo
ne.
3 Yuhu- sẽŋfua pe mbaa na, u n sya ma
ke naklaha yɛ̃ yãr u mbanaha kẽ. Pe mbaa
byɛ, pe n sya ma n luhu u ye. U myaha taha
pe mbaa byɛ na, ma pe yee te ne, pe n yi n
taha u na nkur ye.
4 U ma ta u mbaa byɛ n yi taha tãŋ wa u
na nkur ye, pe mii pe u yĩmbui cã wa, u ga
naa n yãr pe yahasee ye, pe n naa n taha
u na.
5 Pe saa sya pe taha naweetee na ye, wii
pe sẽ cã ye. Pe sẽ woo yĩmbui cã ye, pe ga
fã dey u na.»
6 Yesu tuu kakuãcran nde tɔ̃r pe nawee-
ye, pe sẽ laa gɛ war le wĩĩ na u ne ye.

Yesu woo tuu ma ke naklaha yɛ̃

7 Yesu n maha yee: «Ta n cĩĩnde nde pãã
ye ye: Ndoo tẽ ma pe mbaa naklaha yɛ̃.
8 Mpãy byɛ pe cãã pa ra yaha, pe pye
yuhu- naboofa. Pe mbaa sẽ -sẽ naa n luhu
pe ye ye.
9 Ndoo kẽ ke naklaha yɛ̃. Wii ma ra
ta u Yatɛr, ma dye ra kuɛ koho ye, u yĩŋ
pahasaha yãã. U ga waha naa n dye u
laam, tuu dur naa n yi, tuu naa u digi yãã.
10 Yuhu woo n pai wãyuhu troho ne,
wãboo yĩmbui ne, kaklaha- koho ne. Ma
-sẽ yee ndoo woo na, n pa ma yee, mpãy
byɛ pe ga naa n dye ra kuɛ koho ye, n ga
cĩĩnde yrã wãã pe kẽ; tesẽ, ngaa saa kɛ laa
pe ye ye.»

Yesu woo tuu ma u mbanahayɔ̃

11 Yesu n maha yee: «Ndoo tẽ ma u
mbanahayɔ̃. U mbanahayɔ̃ u mbaa gbã ku.
12 Tẽntẽle ma pye mbaa na, u tẽn tẽ
wale myaha na. Woo sẽ -sẽ kẽ u mbanaha
ye; woo sẽ kẽ u mbaafua ye. U ma
waygapyãhã yãã, ke n pai pe mbaa ye, u
ga fã tɛr pe yaha, ke n ba dye yigi pe laam
wo, ke pe ta pe n fã cããŋ.
13 Lii le ma ne usyifua ta u n le pye ke
syi, wale wĩĩ ya le ma ne pye u na, u kalaa
sẽ ma ne pye pe mbaa poo na ye.
14 Ndoo kẽ u mbanahayɔ̃. N ta mbaa wĩĩ
cã, pe bya ra wĩĩ cã.
15 Ta Tuhufua Yãhã ke ra wĩĩ cã mii syi
dyaŋ, ta n -sẽ u wĩĩ cã mii, n ma ke syi ra
mbaa ne. N ga pe gbã ku.
16 Mbaa mpãy maha ma ra ye. Poo ter
wee naklaha nge wo ye. N yai n ga pe bya
kuar ba le taha, n ba naa n naha. Pe ga ba
naa ra yĩmbui luhu. Pe byɛ ga ba wãã le,
pe nii naklaha neŋ, mbanaha nen ne.
17 Ta ntãŋ dye ra Tuhufua Yãhã tãy. N
yɛr ta yrã wãwãã wĩĩ na, n ku, tẽ ba dur,
n maha le sya. Loo ne, ta ntãŋ n dye ta
Tuhufua Yãhã tãy.
18 Nawee waa sẽ kẽ tuu ga waha ta yrã
sya ra ye ye. Le tãy ra ye, koo kẽ n ga le
wãã, n ku. Le wãwãã fãnga ma ra ye, le
wãsya fãnga ne. Ta Tuhufua Yãhã ke ra
taha lii na, loo kẽ loo nde ne.»
19 Yesu kaplãŋ n maha ta, Yiifee- n nii n
pãã wuhu na crɛŋcrɛŋ.
20 Poo busãã naa n yee: «Sãndũpee waa
u yĩŋ wũhũ wlãhã, u n sroŋ cɔ̃ŋ. Waa ma
n ndityuhu yaha u ye ye.»
21 Mpãy, ma -sẽ naa n yee:
«Sãndũpeefua kaplãŋ sẽ kẽ ngĩĩ ye.
Nawee wii sãndũpee ma u yĩŋ na, u ga
waha fũũ yĩmpɛ yãr la u kẽ, u n waha naa
n yãŋ?»

Yiifee- yahaseefa Yesu wĩĩ sye

22 Pe ba naa ke Yãhã kangbãŋ wãfãã gbar
gbar, dyadyɛ wãŋ syi dyaŋ, Yurusalɛm wo.
Le pye wɛr cãã.
23 Yesu -sẽ pye, u naa n tay ke Yãhã
kangbãŋ wo, ntẽmbar laankɔngbãŋ gaa
flãhã tãy, pe naa ke yee Salmuu laankɔŋ.
24 Pe Yiifee- yahaseefa n pa, ma ba u gbey
le, ma u pye ma yee: «Le ma pye mboo kẽ
u Yãhã Yĩndefua Crise ne, le pãã laha wo
ye. Ma sẽ yãã, ma wo ta wo n nii laalaa
pye n tɛr ma wĩĩ na.»
25 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «N le pãã
wa ye ye, ye sẽ -sẽ ra wĩĩ sya cĩĩnde ye. Ta
Tuhufua Yãhã kai- ngĩĩ wãpyeŋ kãnde wãã
ra kẽ; loo nde gɛ ra wĩĩ pãã n laha ye ye.
26 Ye sẽ -sẽ ra wĩĩ sya cĩĩnde ye; ye wee
ra mbaa ye, koo kẽ.
27 Ta mbaa ra yĩmbui luhu. Ndoo pe cã,
pe n taha ra na.
28 N cĩĩnde yrã wãã pe kẽ, lii wãkuayãã
wee le na ye. Pe wĩĩ saa klaha- yãã ye, waa
saha pe tyĩn sya ra koho wo ye.
29 Ta Tuhufua Yãhã gii ke pe le soho ra
koho wo, koo kẽ ke ma fãnga byɛ yĩŋ na,
waa saha pe tyĩn sya ke koho wo ye.
30 Ndoo, tesẽ ra Tuhufua Yãhã ne, wo ma
nen.»
31 Loo na, pe Yiifee- yahaseefa n maha
yee poo ga u waa ntẽmbar ne.
32 Yesu n pe pye ma yee: «N kayũhũ
busãã pye yar ye na, ta Tuhufua Yãhã
kãmay na. Ye yee yaa ra waa ntẽmbar ne
koo kayũhũ ngĩĩ lii loo wĩĩ na?»
33 Pe n u yɛ̃ sya ma yee: «Wo sẽ yee waa
ma waa ntẽmbar ne kayĩĩ laa wĩĩ na ye,
wo yee ma n gbar Yãhã ne, koo kẽ; taa ma
nawee, ma sẽ yai ma yee ma ma Yãhã ye.»
34 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Yãhã
sabangbãŋ wo, le ma le yrũhũ yaha ma
yee, Yãhã yee: ‹Ye ma Yãhã pii.›
35 Wo cã Yãhã sabangbãŋ ma lii pãã, le
saha kuã kãã ye. Le Yãhã kapãn le pãã wãã
nawee- mpãy kẽ koo fla na, Yãhã yee pe ma
Yãhã pii.
36 Yãhã ma -sẽ yee pe ma Yãhã pii, ndoo
wii Yãhã ra yãŋ yi, ma ra nɔ wãã driyɛ̃ wo,

ye pye mii ma yee n n gbar Yãhã ne, a n
tee yee n ma Yãhã Dya?
37 Le ma pye ra Tuhufua Yãhã kai- sẽ kẽ
tẽ n pye ye, ye ma syi ye ra kaplãŋ sya
cĩĩnde ye.
38 N ma -sẽ ke pye, ye ma sya yee ye saa
ra kaplãŋ sya cĩĩnde ye, tẽ -sẽ kai- nkãy
pye, -ye koo sya cĩĩnde! Loo na, ye ga le cã
laha ye yee, ndoo tesẽ ta Tuhufua Yãhã ne,
loho sẽ n yi wo nsoho wo ye.»
39 Pe n maha yee, poo ga u yigi, u n wloho
yi pe laam wo ma tɛr.
40 Loo kur ye, Yesu n ka maa kuee
Yurdane lafeŋ kũndi ngaa ye. Koo fla kẽ
Nsãn tuu cãã pye, ma ba naa nawee- tãã
naa n yi loho wo.
41 Nabuar n pa Yesu fla na, ma ba nii le
pãã pe ya ye ma yee: «Nsãn sẽ ba laanwɔ
wĩĩ laa pye ye, tuu -sẽ ba kai- nkãy byɛ
cãã pãã yaha dya nwo wĩĩ na, ke byɛ nii
cĩĩnde.»
42 Nawee- busãã n Yesu ta pe Yatɛr ke fla
na.

11

Yesu gbã yia

1 Yan ba dya waa yigi, u myaha Laasar.
U pye klo laa wo pe naa n yee Gbetane. U
syafa pye ke fla na, Maari ma suhu u lɛfua
Marti ne.
2 Woo Maari nwo kẽ tuu ba lasekole woo
Yesu na, ma u yĩnyor ta ma Yesu trɛ kluã
u kẽ. Woo laŋ Laasar kẽ tuu pye yanfua.
3 U syafa n lɛhɛ wãã, pe ga Yesu yar u
naambiyãbua wee wãwee ye.
4 Yesu tuu le luhu, u n yee: «Laasar yan
nde saha u boo ye; te ga ta nawee- n Yãhã
fãngangbãŋ yãã yĩnde ne, loo nde kãmay
na Yãhã Dya myaha ga yi.»
5 Marti ma suhu u cĩĩfua Maari ne, ma
suhu Laasar ne, pe byɛ ntãŋ ba dye Yesu
tãy.
6 Yesu tuu u Laasar yan wĩĩ luhu, tuu pye
teelii wo, u n kuee ma plii sĩĩ pye ke fla na,
7 ma ba u kãnyãrwai pye ma yee, pe dur
ga Yudɛ kãntraha na.
8 U kãnyãrwai n u pye ma yee: «Yĩŋfua,
yagaa ya pe Yiifee- naa n kɛ pe ma waa boo
ntẽmbar ne ke fla na, ma maha yee mboo
ga dur ga ke fla na!»
9 Yesu n pe yɛ̃ sya kakuãcran ne ma yee:
«Per neŋ laam wo, yai wee la lɛr sẽnsye
syãm, ma gbe sukũhũntãy na, ma sya ga
waa yainkɔŋ wo? Wii u n yãr yai na, u sẽ
n kũn ye, u yãhãcãã- yãã, koo kẽ.
10 Wii u -sẽ n yãr yĩmper wo, u n kũn,
cãã- wee u na ye, koo kẽ.»
11 Yesu tuu koo kaplãŋ pãã wa pe ye, u n
pe pye ma yee: «Wo naambiyã Laasar sã n
wãy; n n gaha u gbã yir.»
12 U kãnyãrwai n u pye ma yee: «Yĩŋfua,
u ma sã n wãy, u ga kãhã yir.»
13 U Laasar wãku wĩĩ ne Yesu tuu ba pãã
pe ye, pe sẽ le war ye, ma yee cĩĩnde wãy
Yesu u n yãŋ.
14 Yesu n le pãã laha pe ye loo na ma yee:
«Laasar ku.
15 Too sẽ pye ke fla na ye, le tãy ra ye.
Loo ga ta ye n ta sroŋ ta ye Yatɛr. -Too ka
u fla na!»
16 Loo na, Tema wii pe naa n yee Didim,
koo yĩntaha wuhuwãã, u n pe kãnyãrwai
mii pye ma yee: «Wo bya, -too yir taha u
na, waa ku u ne.»
17 Yesu n ga dye gbe taha, ma luhu pe
Laasar le wa gbĩĩ wo ke plii resyar kẽ.
18 Gbetane ke -sẽ pye Yurusalɛm tãy kilo
tãã syi,
19 Yiifee- busãã n ba pa Marti ye fla na
Maari ne, maa pe laŋ gbã syar pe ye.
20 Marti tuu luhu Yesu ma u n pai, u n
ka maa u wãã; Maari -sẽ pye u ba tege nii
kaha wo.
21 Marti n Yesu pye ma yee: «Yĩŋfua,
ma'a ne pye nwo, ta laŋ saa ne ku ye.
22 Ke yagaa nge gɛ na, n cã, ma'a ngii nar
Yãhã ye, ke ga le pye ma kẽ.»
23 Yesu n u pye ma yee: «Ma laŋ ga yir
gbã wo, u dur ba yrãŋ na.»
24 Marti n u yɛ̃ sya ma yee: «Driyɛ̃ ma
ba kua per gii, nawee- n ga yir gbã wo, pe
nii yrãŋ na, n cã Laasar bya ga ba yir gbã
wo, u nii yrãŋ na.»
25 Yesu n u pye ma yee: «Ndoo tẽ ma
gbã yiafua, tesẽ ndoo tẽ ma yrã wããfua.
Wii ma ra ta u Yatɛr, u ma sya ku, u ga ba
nii yrãŋ na.
26 Tesẽ, wii ma pye yrãŋ na, ma ra ta u
Yatɛr, ufua saa ku yãã ye. Ma loo nde sya
la cĩĩnde?»
27 Marti n u yɛ̃ sya ma yee: «Ãwã Yĩŋfua,
n cã mboo kẽ u Yãhã Yĩndefua Crise ne,
woo wii u ma Yãhã Dya, woo wii u wãpaŋ
bii cãã pãã yaha driyɛ̃ nge wo.»
28 Marti tuu koo pãã wa, u n tɛr, ma ga u
cĩĩfua Maari yee, u sẽ ta waa n yi le cãŋ na
ye, ma u pye ma yee: «U Yĩŋfua ma nwo,
u ma yee.»
29 Maari tuu kaplãŋ ngĩĩ luhu, u n yir
farfar, ma ka Yesu fla na.
30 Yesu sẽ ba dye wa le klo wo ye. Marti
tuu ba u wãã sya teelii wo, u pye nantãŋ
koo fla na.
31 Yiifee- mpãy pe pye Maari ne kaha wo,
ma naa u flaŋ, pe yãã u yir yi farfar, pe n
taha u na, ma yee u yi n tɛr u n gaha wũn
le gbĩĩ fla wo.
32 Maari tuu ga nɔ Yesu fla na, ma u yãã
yĩnde ne, u n kãnklũy gbãã Yesu yaha ye,
ma u pye ma yee: «Yĩŋfua, ma'a ne pye
nwo, ta laŋ saa ne ku ye.»

33 Maari naa n wũn, woo ma suhu pe
Yiifee- mpãy ne pe ba pa u ne. Yesu tuu pe
yãã, u laam byɛ n wlãhã.
34 U n pe yey ma yee, pe u le na? Pe n u
pye ma yee: «Yĩŋfua, pa ma ba yãŋ.»
35 Yesu yĩntãm n yi.
36 Pe Yiifee- pe loo yãã, pe n yee u dya
ntãŋ dye Yesu tãy cĩĩnde.
37 Poo mpãy n -sẽ le pãã ma yee: «Woo
wii tuu u fũũ naa yĩmpɛ jaa u n waha n
yãŋ, u saa ne pye la u ta, dya nwo ma n ku
ye?»
38 Yesu n ka le gbĩĩ fla na, u laam maha
ba wlãhã u ye. Le gbĩĩ pye nkɔŋ dyaŋ yãŋ
mpĩy ntẽmblaha fla na. Ntẽmbangbãŋ gaa
pye, ke ba paha tã le gbĩĩ yẽ na.
39 Yesu n yee pe ke ntẽmbangbãŋ kloŋ
kãã. U Laasar syafua Marti n Yesu pye ma
yee, ke nakugu dugu n yi, pe ke le le gbĩĩ
wo ke plii resyar nanga.
40 Yesu n u pye ma yee: «N sẽ ma pye la
ma'a ra ta ma Yatɛr, maa Yãhã fãngangbãŋ
yãã yĩnde ne?»
41 Pe n ke ntẽmbangbãŋ kloŋ kãã. Yesu
n yĩntaha kuã yir wãã yãhãyĩŋ kuɛ ye ma
yee: «Ta Tuhufua Yãhã, taa ra wãnar sya,
n syaha wãã ma kẽ.
42 N cã ma ra wãnar sya yalebyɛ. N le
pãã nabuar mii wĩĩ na, pe ra gbey le, pe n
waha cã mboo ma ra nɔ wãã.»
43 Yesu tuu koo pãã wa, u n tẽ sya fãnga
ne ma yee: «Laasar, yir yi!»
44 Laasar wii u ba ku, u n yir yi, te trɛ ne
tesẽ te kluɛ ne te maha tã faasyĩmbɛhɛ taa
ne; u yĩntaha ba maha tã fai wo. Yesu n
pe nawee- pye ma yee: «-Ye u sãhã yaha,
tee tyii u na u n tɛr!»

Pe Yiifee- yahaseefa Yesu kɛ wãboo ne
(Mat 26.1-5; Mar 14.1-2; Luke 22.1-2)

45 Pe Yiifee- mpãy pe ba pa Maari ye fla
na, poo busãã pe Yesu yãã tuu nde pye, pe
n u wĩĩ sya cĩĩnde.
46 Mpãy n -sẽ yir, ma ka Farisyẽ ye fla na,
maa le pãã pe ye Yesu lii pye.
47 Loo na, pe Yãhã yũndefa yĩŋfa n yir pe
Farisyẽ ne, ma pe kaplãŋ cɛrfa wãã, ma le
pãã ma yee: «Waa pye mii dya nwo ne? Ye
sẽ yãã, u laanwɔ wũhũ busãã pye.
48 Waa tyii u na, nawee- byɛ ga ba u
wĩĩ sya cĩĩnde, Wɔrmefa ga ba wo Yãhã
kangbãŋ yoho pye klaha-, pe wo ter byɛ
boo tãŋ.»
49 Mpãy pe ba pe ya wãã, poo nen waa
pye, u myaha Kayifu, woo kẽ tuu pye pe
Yãhã yũndefa yĩŋfua loo dyɛ. U n yir ma
pe pye ma yee: «Ye sẽ laa cã ye.
50 Ye sẽ laam ga ye. Le puar wo dya nen
nwo ya boo, u n ku nawee- kur byɛ wĩĩ na,
wo terfa byɛ ma n ku tãŋ ye.»
51 Kapãn nde le sya yi u yẽ wo, u sẽ cã
ma yee u ya laam kapãn sẽ ne le ba yi u yẽ
wo ye. Tuu pye Yãhã yũndefa yĩŋfua loo
dyɛ, koo kẽ Yãhã n u ta u n kapãn nde cãã
pãã yaha ma yee, Yesu yai u ku pe klofa
wĩĩ na.
52 Le sẽ maha pye pe terfa ya wĩĩ na ye.
Le pye Yãhã laampii kur byɛ wĩĩ na, pe nii
yĩmbui nen na, Yãhã laampii mpãy byɛ pe
cããŋ driyẽ teebɛhɛ byɛ wo.
53 Koo per na, pe n Yesu wãboo wĩĩ ta.
54 Loo n ta Yesu sẽ maha naa u ya yar
gbaa na pe Yiifee- na ye; u n ka tũntũn
kusyĩnde laa wo, tẽyãfũũ klo tãy, pe le yee
Yɛflami, maa kuee ke fla na u kãnyãrwai
ne.
55 Yiifee- syayaha gbar ba gbe taha.
Nawee- busãã n yir kui byɛ wo, ma dugu
ga Yurusalɛm wo, pe n gaha pe kapĩĩ loho
wey, pe nii gbɛgbɛ te gbar n cã dye.
56 Pe pye Yãhã kangbãŋ wo, ma naa Yesu
fla kɛ, ma nii pe ya yey, ncã u ga pa te gbar
na laa?
57 Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa tesẽ pe Farisyẽ
ne, pe ba yee, wii ma Yesu niisaha cã, u le
pãã pe n ga u yigi.

12

Maari lasekole woo Yesu trɛ na
(Mat 26.6-13; Mar 14.3-9)

1 Te syayaha gbar ba kuee plii kuay, Yesu
n ka klo nde wo pe n yee Gbetane, Laasar
fla na, wii Yesu ba u ta u n yir gbã wo, ma
nii yrãŋ na.
2 Pe n u nampay yi. Marti naa te dir
yĩntaha yi, Laasar pye pe sedifa ne Yesu
ne.
3 Maari n lasekole waa gbe bui laa wo,
le faa gboho. Pe woo lasekole yee nardi,
nawãm sẽ u dir yey ye. U n woo lasekole
gbe, ma u woo Yesu trɛ na, ma dur ma u
yĩnyor ta ma Yesu trɛ kluã; ke kaha byɛ n
ga nii u lasekole dugu fla.
4 Yesu kãnyãrwɛ waa pye, Syikaryɔtefa
Yuda, woo kẽ u n pai Yesu yi u napĩĩ- kẽ.
U n le pãã ma yee,
5 a nwa pe sẽ u lasekole par war nagbey
sẽnsye syi, ma pe war wãã fɛnfa kẽ ye?
6 Le sẽ nii mii u naa fɛnfa fɛn di koo u n
kapãn nde pãã ye, u naa n yuhu, koo kẽ.
Pe kãnyãrwai war sakole pye woo ye, pe
ma war le, u ga mpãy yuhu yi.
7 Yesu n u pye ma yee: «Tyii cɔɔ nwo na,
ta kadye kẽ tuu gbihi wa wãleŋ na gbĩĩ wo
ke syi.
8 Fɛnfa ya dyaŋ, pe ma ye ne yalebyɛ.
Ndoo -sẽ nwo, n saa ba pye ye ne per gaa
ye.»
9 Yiifee- busãã n Yesu wãpa wĩĩ luhu ke
Gbetane na, ma pa le klo wo. Le sẽ -sẽ ba
nii mii pe pa Yesu ya wĩĩ na ye; pe ba pa
pe n pai Laasar bya yãã yĩnde ne, woo wii

Yesu ba u ta u n yir gbã wo, ma nii yrãŋ na.
10 Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa n Laasar bya wãboo wĩĩ pãã ta.
11 U wĩĩ ba Yiifee- busãã ta pe n dur naa n yi poo kur ye, ma naa Yesu woo ta pe Yatɛr, koo kẽ.

Nawee- Yesu sey ga dye Yurusalɛm wo (Mat 21.1-11; Mar 11.1-11; Luke 19.28-40)

12 Ke yĩŋsyii wo, nabuar mpãy pe ba ka te gbar wĩĩ na, pe n luhu Yesu ma u n pai ke Yurusalɛm wo.
13 Pe n mpẽŋ wan gbe, ma yi ga Yesu wãã, ma nii nuhu di, ma nii le gble ma n yee:
«Yĩŋfua mboo wii taa n pai Yãhã myaha ne,
Yãhã ke kaa taha ma na,
mboo wii taa ma Yiisrɛfa Yĩŋfua.»
14 Yesu n kãnkonyainge gaa yãã, ma dugu nii ke na ma n gaha, mii le bii cãã yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo ma yee:
15 «Syɔ̃ klofa, ye ma n fya ye,
ye yĩŋfua nwo u n pai,
kãnkonyainge gaa na, tuu dugu nii.»
16 Yesu kãnyãrwai n kai- ngĩĩ yãã wãyãã ya, pe sẽ waha ke yĩntaha war le yale wo ye. Kur kuɛ ye, Yesu tuu ba kuã yir ga yãhãyĩŋ na nayɔ̃r ne, pe n cã le tai cã ma yee, le ma le bii cãã yrũhũ yaha wa Yãhã sabangbãŋ wo ma yee, nawee- ga ba Yesu sey, koo kẽ pe n ba le yãã le pye koo syi.
17 Yesu tuu ba Laasar yee le gbĩĩ laam wo, ma u ta u n yir gbã wo, ma nii yrãŋ na, mpãy byɛ pe ba pye ke fla na, pe naa Yesu wĩĩ pãã le ne.
18 Loo nde n ta, pe nabuar pe le luhu ma yee Yesu laanwɔ wĩĩ nde pye, pe n pe ya wãã ga ta u yahasee ye.
19 Pe Farisyẽ n nii pe ya pye ma yee: «Ye sẽ yãã, nawee- byɛ n gaha u ye, nde saa laa yɔ̃ wo kẽ ye.»

Jrɛkefa mpãy, Yiifee- sẽ me ye, pe Yesu wĩĩ yey

20 Jrɛkefa mpãy ba pa te gbar na Yurusalɛm wo, Yãhã seysaha wo.
21 Poo mpãy n pa Filipe fla na, u n yi klo nde wo pe naa n yee Gbesyata, Galɛlɛ kãntraha na. Pe n Yesu wĩĩ yey waha u ye ma yee: «Yĩŋfua, wo n kɛ wo Yesu yãã.»
22 Filipe n le pãã Andere ye, pe n ka pe syãm, maa le pãã Yesu ye.
23 Loo kur ye, Yesu n pe pye ma yee: «U Nawee Puee myaha yiyale nɔ wa.
24 Ta n kakuãcran nde pãã ye ye: Sepua nen le ya ya, le ma yee le sẽ tãhã le kãntraha wo ma fĩy ye, le -sẽ ga kuee le ya ya. Le ma -sẽ tãhã le kãntraha wo, ma ku, ma fĩy, le ga pii buar see.
25 Wii ma yee u ya yĩŋ wãkɛ wĩĩ ya le n tãy u ye, woofua ga ba u yĩŋ kɛ laa; wii tuu -sẽ ga u ya yĩŋ wãkɛ wĩĩ sye driyẽ nge wo, woofua ga ba cĩĩnde yrã yãã, lii wãkuayãã wee le na ye.
26 Wii ma yee u ga ra wĩĩ pye, u naa n taha ra na; n ma pye na, u bya ga pye ke fla na. Wii ma ra wĩĩ pye, ta Tuhufua Yãhã ga ta u myaha n yi.
27 Yagaa, ta laam byɛ ma pe wlãhã nii ra ye. Tẽ ga lii gɛ pãã n sẽ cã ye; n yee la Yãhã ta Tuhufua, le wãfãy yale kuã tɛr ra na, lii le n pai nde? Aye, n saa loo pãã ye. N pa koo wãfãy nge wĩĩ na, n ga ke sya.
28 Ta Tuhufua Yãhã, ma miingbãŋ ta ke n gboho!» Yĩmbui laa n yir yãhãyĩŋ na ma yee: «N ke gboho wa, n ga maha ke ta ke n gboho.»
29 Nabuar rii te pye ke fla na, ma ba le yĩmbui luhu, te n yee, a yãhãgbãã tẽŋ kẽ. Mpãy naa n yee, a yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa kẽ tuu pãã Yesu ne.
30 Yesu n pe pye ma yee: «Yĩmbui nde sẽ pãã ndoo wĩĩ na ye, le pãã yii wĩĩ na ma yee ye le luhu.
31 Yagaa, Yãhã kasãhã ga too driyẽfa na. Yãhã ga driyẽ nge yĩŋfua Setane kar wãã.
32 Ndoo ma ba kuã yir ta, n ga ba ta, nawee- ter byɛ n pa ra ye.»
33 Yesu kaplãŋ ngĩĩ naa le yar, gbã mpãy ter syi u n pai ku.
34 Pe nabuar n u yẽ sya ma yee: «Kãnde lii Yãhã le ta, le ma le yrũhũ yaha ma yee, u Yãhã Yĩndefua Crise saa ku yãã ye. Mboo -sẽ pye mii ma yee, u Nawee Puee ga ba kuã yir ta? Yoo kẽ u Nawee Puee ne?»
35 Yesu n pe yẽ sya ma yee: «U Cããfua ga maha yalaale ya dye ye nsoho wo. Tee -sẽ ma u Cããfua ne, ye naa n yãr u ne, wam ma syi pe ba ye fe gbe ye. Wii u n yãr wam wo, u sẽ u ya kakuɛ cã ye.
36 Tee ma u Cããfua ne, -ye u ta ye Yatɛr, ye nii cããfa.»
Yesu tuu koo pãã wa, u n tɛr, maa wũhũ pe na deydey.

Mpãy pe sẽ Yesu ta pe Yatɛr ye

37 Yesu tuu sya laanwɔ wũhũ busãã pye pe nawee- yĩnde na, pe sẽ -sẽ u ta pe Yatɛr ye.
38 Loo gɛ -sẽ ne faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Yisa bii cãã pãã yaha. U bii yee:
«Too ke Yãhã wũhũ pãã,
yoo ke sya wo ye?
Yoo Yãhã koho fãnga yãã,
ma le sya cĩĩnde?»
39 Poofa mii wĩĩ na, u Yisa maha bii le cãã pãã yaha ma yee:
40 «Yãhã pe ta fũũ- wãŋ syi;
ke maha pe ta pe laam n waha.
Mii loo sẽ ne ye, pe ma n yãŋ,
pe ga ke kai- yãã yĩnde ne,

pe ga ke war pe laam wo.
Pe ga ka Yãhã ye, ke n pe jaa yi kãã
pe kapee- wãpyeŋ wo.»
41 Yisa tuu bii Yesu nayɔ̃r yãã, koo kẽ u
n bii kaplãŋ ngĩĩ pãã.
42 Pe yahaseefa mpãy -sẽ ba Yesu wĩĩ sya
cĩĩnde. Pe sẽ -sẽ le pãã ye. Pe ba fya pe
Farisyɛ̃ na, ma yee poo ma le pãã, pe ga pe
kar tã ke Yiifee- yawãhã nwoŋ na.
43 Ye sẽ yãã, pe naa myaha kɛ nawee- ye,
pe sẽ naa myaha kɛ Yãhã ye ye, koo kẽ.
44 Yesu -sẽ ba le gbey pãã pe ye ma yee:
«Wii ma ra wĩĩ sya cĩĩnde ma ra ta u Yatɛr,
ndoo ya sẽ kẽ u ta u Yatɛr ye, ufua ra
Nɔwããfua bya ta u Yatɛr.
45 Wii ma ra yãã, ufua ra Nɔwããfua bya
yãã.
46 N pa driyɛ̃fa ye cãã- wãŋ syi dyaŋ, wii
ma ra ta u Yatɛr, ufua ma n kuee wam wo
ye.
47 Wii ma ra kaplãŋ luhu, ma -sẽ ke sye,
ndoo sẽ kẽ tẽ ga ufua sãhã ye. Ye sẽ yãã,
n sẽ pa driyɛ̃fa wãsãhã yĩmbui ne ye, n pa
pe wãsyayaha yĩmbui ne.
48 Wii ma ra sye, ma maha ra kaplãŋ sye,
u sãhãfua ma; kaplãŋ nkãy tẽ n pãã, koo
kẽ ke n pai u sãhã, driyɛ̃ ma ba kua.
49 Ye sẽ yãã, ta ya wĩĩ sẽ ne tẽ n pãã ye; ta
Tuhufua Yãhã gii ke ra nɔ wãã, koo gɛ ra
yar kai- nkãy ne, n yai n ke tɔ̃r yar naweena.
50 N -sẽ cã ke kai- nkãy ta, ke cĩĩnde yrã
wãã nawee kẽ. Loo ne, ta Tuhufua Yãhã
ke ke kai- yar ra na mii, n ke yar naweena koo syi.»

13

Yesu u kãnyãrwai trɛ yee

1 Te syayaha gbar te ba gbe taha, Yesu n
cã u yale nɔ wa, yale lii tuu ga yir driyɛ̃ nge
wo, u ka u Tuhufua Yãhã fla na. Driyɛ̃fa
mpãy byɛ pe ntãŋ dye u tãy, pe n nii u
wãm, u n ta pe ntãŋ n dye kuee yai u tãy.
2 Yesu pye u kãnyãrwai ne dir na yĩmper
wo. Syikaryɔtefa Syimu dya Yuda -sẽ nwo,
sãndãpee yĩŋfua Setane ba Yesu wãyi wĩĩ
le wa u laam wo, u Yesu yi u napĩĩ- kẽ.
3 Yesu ba cã, woo Yesu yi Yãhã fla na, u
ga maha dur ga Yãhã fla na, tesẽ Yãhã kai-
byɛ le soho u koho wo.
4 Yesu n yir dir na, ma nayroho fɛr, ma
lawey fai laa gbe maha nsĩĩ wo.
5 Loo kur ye, u n loho le tasangbãŋ wo,
ma nii u kãnyãrwai trɛ yee pe kẽ, ma te
kluã lawey fai lii ne, tuu ba gbe maha nsĩĩ
wo.
6 U n ba nɔ Syimu Pyar na, u n u pye ma
yee: «Yĩŋfua, mboo yai la ma ra trɛ yee?»
7 Yesu n u yɛ̃ sya ma yee: «Lii tẽ n pye
nde, ma sẽ le war ye, maa ba le war kur
kuɛ ye.»
8 Pyar n u pye ma yee: «Aye, n saa sya
yãã ma n ta trɛ yee ye.» Yesu n u pye ma
yee: «N ma yee n sẽ ma yee ye, ma saa ba
ma lay yãã ra ye ye.»
9 Syimu Pyar n u pye loo na ma yee:
«Yĩŋfua, le ma pye ke syi, ta trɛ yee, maha
ra kluɛ bya ne, ta yĩŋ bya ne.»
10 Yesu n u pye ma yee: «Wii ma wey
laha, u trɛ ya ne te yai te yee, u n nii tãŋ
gbɛgbɛ. Ye nii wa gbɛgbɛ, ye byɛ sẽ -sẽ me
ye.»
11 Yesu ba cã wii u n pai u yi u napĩĩ- kẽ,
koo kẽ u n yee pe byɛ sẽ me pe ma gbɛgbɛ
ye.
12 Yesu tuu pe trɛ yee wa, ma u nayroho
le wa, u n dur ga tege nii u niisaha wo, ma
pe pye ma yee: «Tẽ lii pye ye na, ye le war
la?
13 Ye ra yee kaicãfua, ma maha ra yee
yĩŋfua. Le sroŋ, n ma koo syi.
14 Ndoo wii n ma ye yĩŋfua, ma maha ma
ye kaicãfua, ya'a yãã ndoo tẽ ye trɛ yee, ye
bya ye yai ye naa ye trɛ yee yii kẽ!
15 Ye sẽ yãã, kai ne tẽ pye yar ye na ma
yee tẽ ye pye mii, ye bya yai ye naa nii yii
ne koo syi!
16 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye, tẽntẽle sẽ
tɛr u yĩŋfua yaha ye, tesẽ tẽnlɛhɛ sẽ tɛr u
lɛhɛfua yaha ye.
17 Ye ma kai- ngĩĩ cã, ye wĩĩ n tãy, -tee -sẽ
naa koo pye!
18 Ye byɛ sẽ me tẽ n yãŋ ye. Mpãy tẽ yãŋ
yi, n pe cã. Lii le -sẽ cãã yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo, loo ne le n pye yagaa. Le
ma le yrũhũ yaha ma yee: ‹Wii u wãã n di
ra ne, u wã klaha ma nii ra napĩĩ.›
19 N ga cãã naa ke kai- tɔ̃r ye ye, ke ma
ba nii n pye, ye waha cã ndoo ma ngii, ye
le sya cĩĩnde.
20 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: N ma nawee
lɛhɛ wãã, wii ma ga u wĩĩ sya, ndoo gɛ wĩĩ
kẽ tuu sya. Wii ma -sẽ ra wĩĩ sya, Yãhã gii
ke ra lɛhɛ wãã, koo gɛ wĩĩ ne tuu sya.»

Yesu yee u kãnyãrwɛ waa ga u yi u napĩĩ- kẽ

(Mat 26.20-25; Mar 14.17-21; Luke 22.21-23)

21 Yesu tuu koo kaplãŋ ngĩĩ pãã wa, u
laam byɛ n wlãhã, u n yee: «Ta n cĩĩnde
nde pãã ye ye: Ye laam wo, waa ma u ga
ra yi ta napĩĩ- kẽ.»
22 U kãnyãrwai n nii pe ya yãŋ n klaha,
pe sẽ ba cã yoo kẽ u naa n yãŋ ye.
23 U Yesu kãnyãrwɛbua -sẽ pye, u ba nii
Yesu tãy.
24 Syimu Pyar n koho yãhã wãã u ye, u
Yesu yey yoo kẽ u n yãŋ.
25 Woo kãnyãrwɛ nwo n u ya kããŋ Yesu
kuɛ ye, ma u pye ma yee: «Yĩŋfua, yoo
kẽ?»

26 Yesu n u yɛ̃ sya ma yee: «Tẽ ga dir
pãhã wãã wii kẽ, woo kẽ.» U n dir raa gbe,
ma te pãhã, ma te wãã Syikaryɔtefa Syimu
dya Yuda kẽ.
27 Yuda tuu te dir sya wa, sãndãpee
yĩŋfua Setane n dye u laam wo. Yesu n
u pye ma yee: «Taa yee ma ga lii pye, le
pye farfar.»
28 Mpãy byɛ pe pye te dir na, pe sẽ le war
nwa Yesu n le pãã Yuda ye ke dyaŋ ye.
29 Mpãy naa le ga, a u Yuda tuu ma pe
war sakole ne, laa na Yesu yee, wãn tii byɛ
wĩĩ te ga ba pye poo na te gbar nde na tẽ n
pai, u te byɛ par. Pe maha naa le ga, a laa
na Yesu Yuda pye u ngaa wãã nawãm kẽ.
30 Yuda tuu te dir sya wa, u n ta tɛr yi
ma tɛr. Yĩmper ba wɔ wa.

Yesu kãnfuɛ̃ laa yar u kãnyãrwai na

31 Yuda tuu yi tɛr wa, Yesu n u kãnyãrwai
pye ma yee: «Yagaa, u Nawee Puee mi-
ingbãŋ ga yi, Yãhã miingbãŋ bya ga yi u
kãmay na.
32 Yãhã miingbãŋ ma yi u kãmay na,
Yãhã bya ga ba u miingbãŋ yi ke ya kãmay
na; ke ga ba le pye yagaa.
33 Ta cĩĩfa, yalaale ga maha ra yãã ye ne.
Loo kur ye, ye ga ba naa ra kɛ. Tẽ ba pe
Yiifee- yahaseefa yar lii ne, n ga maha ye
yar loo wĩĩ nen ya ne. Tẽ n gaha na, ye
saha ka ke fla na ye; n ga ye bya yar le ne
yagaa.
34 N ga kãnfuɛ̃ laa yar ye na: Ye tyii ye
ntãŋ n naa n dye yii tãy; ye ntãŋ pe dye ra
tãy mii, ye bya ye tyii ye ntãŋ n naa n dye
yii tãy koo syi!
35 Ye ntãŋ ma dye yii tãy, nawee- byɛ ga
cã pe yee ta kãnyãrwai me ye ne.»

Yesu Pyar yar u ga ba woo wĩĩ kai tɛhɛ tãã

(Mat 26.31-35; Mar 14.27-31; Luke 22.31-34)

36 Loo kur ye, Syimu Pyar n Yesu yey ma
yee: «Yĩŋfua, ma n gaha na?» Yesu n u yɛ̃
sya ma yee: «Tẽ n gaha na, maa ba taha ra
na kur kuɛ ye, yagaa sẽ -sẽ kẽ ye.»
37 Pyar n u pye ma yee: «Yĩŋfua nwa ma
n yee, n saha taha ma na yagaa ye? N ma
sya ga gbã yãã ma wĩĩ na, n yɛr le na.»
38 Yesu n u yɛ̃ sya ma yee: «Ma sẽ yee la
maa ku ra wĩĩ na? Ta n -sẽ cĩĩnde nde pãã
ma ye: Ngupuai saa kui wa ye, ma ga ba
ta wĩĩ kai wa tɛhɛ tãã, ma yee ma sẽ ndoo
cã ye.»

14

Yesu ya kẽ u ma Yãhã fla kãnde

1 Yesu n maha u kãnyãrwai pye ma yee:
«Ye ma syi ye laam n wlãhã ye ye ye! -Ye
koho taha yaha Yãhã na, -tee -sẽ koho taha
yaha ra bya na!
2 Ta Tuhufua Yãhã fla na, niisar nihi. Le
ma ne pye cĩĩnde sẽ ne ye, n ne ga pye n le
pãã ye ye. Ye sẽ yãã, n n gaha niisar gbihi
ye kẽ ke fla na.
3 N ma ba ka, maa ye niisar gbihi wa, n
ga dur ba ye ye, n ba ye gbe ga ta nii tãy
koo fla na. Loo na, ndoo tẽ ma na, ye bya
ga ba pye koo fla na.
4 Kãnde lii le n gaha ta kasaha wo, ye loo
kãnde cã.»
5 Tema n u pye ma yee: «Yĩŋfua, too sẽ
-sẽ ma kasaha cã ye, wo ga pye mii wo koo
fla kãnde cã?»
6 Yesu n u yɛ̃ sya ma yee: «Ndoo tẽ ma le
kãnde; ndoo tẽ ma le cĩĩnde; ndoo tẽ ma
le yrã. Waa saha ka Yãhã fla na mii ndoo
kãmay sẽ ne ye.
7 Ye ma ndoo cã, ye ga ra Tuhufua Yãhã
bya cã. Ke yagaa nge gɛ na, ye ke cã wa gɛ
cã wa, ye maha ke yãã wa yĩnde ne.»
8 Filipe n yee: «Yĩŋfua, ma Tuhufua Yãhã
yar wo na, loo ya ga tãy wo ye.»
9 Yesu n u yɛ̃ sya ma yee: «N ma ye ne
le yale syi ma na? Loo naa byɛ ne, ma sẽ
maha ra cã ye Filipe! Wii ma ra yãã, ufua
ta Tuhufua Yãhã yãã. Ma -sẽ pye mii ma
yee, n ta Tuhufua Yãhã yar ye na?
10 Ma sẽ cã la ma yee, ndoo tesẽ ra
Tuhufua Yãhã ne, wo ma nen? Ta Tuhufua
Yãhã, tesẽ ndoo ne, wo ma nen. Kaplãŋ
nkãy tẽ n pãã ye ye, ndoo yɛ̃ kaplãŋ sẽ kẽ
ye; ta Tuhufua Yãhã gii, koo ndoo ne, wo
ma nen, koo kẽ ke koo kai- ngĩĩ byɛ pye.
11 N yee, ndoo tesẽ ra Tuhufua Yãhã ne,
wo ma nen, -ye le sya cĩĩnde! Ye ma yee
ye sẽ ra kaplãŋ sya cĩĩnde ye, kai- nkãy ke
n pye, -ye koo sya cĩĩnde!
12 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: Wii ma ra
ta u Yatɛr, kai- nkãy tẽ n pye, ufua bya ga
waha koo pye. Tẽ nwo n n gaha ta Tuhufua
Yãhã fla na, loo ga ta ufua n waha kai- nkãy
pye, ke tɛr gɛ tɛr ra wũhũ yaha.
13 Kai- nkãy byɛ tee ga ba nar ra myaha
ne, n ga ba ke pye ye kẽ, ta Tuhufua Yãhã
miingbãŋ n yi ta kãmay na, ndoo wii n ma
ke Dya.
14 Ye ma ngii nar ra myaha ne, n ga ke
pye ye kẽ.»

Yesu yɛ̃ tɛr Yãhã Yrã Fãnga wãnɔwãã ne

15 Yesu n maha yee: «Ta ntãŋ ma dye ye
tãy, ye ga ra kaplãŋ le yaha ye laam wo,
-ye naa koo pye!
16 N ga ra Tuhufua Yãhã nar ke Kohole-
fua waa nɔ wãã ye kẽ. Woo kẽ Yãhã Yrã
Fãnga ne. Le ga ba pye ye ne yalebyɛ.
17 Loo cĩĩnde Yrã saha pye yãã driyɛ̃fa
ye ye. Pe saha le yãã yĩnde ne ye, pe saha
le cã ye, koo kẽ. Yii poo na, ye le cã; ye sẽ
yãã, le ma ye ne, le ga dye ye laam wo, koo
kẽ.

18 N saa tɛr n ye yaha yii ya mii ncir- wãŋ
syi dyaŋ ye; n ga dur ba ye ye.
19 Yalaale wo, driyɛ̃fa saa ra yãã nantãŋ
ye. Yii -sẽ ga ba naa ra yãã. Ye sẽ yãã, n
ma yrãŋ na, koo kẽ ye bya ga ba nii yrãŋ
na.
20 Koo per ma nɔ, ye ga le war ye yee,
ndoo tesẽ ra Tuhufua Yãhã ne, wo ma nen;
tesẽ yii ndoo ne, wo ma nen; ndoo yii ne,
wo ma nen.
21 Wii ma ra kaplãŋ le yaha u laam wo,
ma nii u troho tãhã koo kãnde na, woo kẽ
ta ntãŋ dye u tãy. Woofua ntãŋ -sẽ ga dye
ra Tuhufua Yãhã tãy, ndoo bya, u ntãŋ ga
dye ra tãy, n ga ta u n ta yãã.»
22 Yuda wii, Syikaryɔtefa Yuda sẽ kẽ woo
ne ye, u n Yesu pye ma yee: «Yĩŋfua, maa
pye mii ma ta wii n ma yãã, pe driyɛ̃fa poo
saa ma yãã ye?»
23 Yesu n u yɛ̃ sya ma yee: «Ta ntãŋ ma
dye wii tãy, ufua ga ra kaplãŋ le yaha u
laam wo; u ntãŋ -sẽ ga dye ra Tuhufua
Yãhã tãy. Ta Tuhufua Yãhã tesẽ ndoo ne,
waa pa ufua ye, wo ba wo niisaha ta u ye.
24 Wii ma -sẽ yee ta ntãŋ sẽ dye u tãy ye,
ufua saa ra kaplãŋ sya ye. Kaplãŋ nkãy
byɛ tẽ n pãã ye ye, ndoo yɛ̃ wũhũ sẽ kẽ ye,
ta Tuhufua Yãhã gii ke ra nɔ wãã, koo yɛ̃
kaplãŋ kẽ.
25 Tẽ nwo n ma ye ne nantãŋ, n koo
kaplãŋ ngĩĩ byɛ pãã ye ye.
26 Yãhã Yrã Fãnga gii ke n pai nii ye
Koholefua, Yãhã ga ba ke nɔ wãã ye ye ta
draha wo. Loo Yãhã Yrã Fãnga nde ga ba
naa ye klaha kai- byɛ ne, le ga ba naa ye
laam too kaplãŋ nkãy byɛ ne tẽ pãã ye ye.
27 Tẽ nwo n n tɛr, n ga yrĩŋ yaha ye na.
Yrĩŋ mpãy pe ma ndoo wãm, n ga maha
poo wãã ye kẽ. Ndoo yrĩŋ wee mii driyɛ̃fa
yrĩŋ dyaŋ ye. Ye ma syi ye laam n wlãhã
ye ye ye, ye ma n fya ye!
28 Tẽ ye yar ma yee n ga tɛr, tẽ ba dur ba
ye ye, ye le luhu wa. Ta ntãŋ ma dye ye
tãy cĩĩnde, ye ga ne naa nuhu di ta wãka
wĩĩ na ta Tuhufua Yãhã fla na. Ye sẽ yãã,
ta Tuhufua Yãhã tɛr ndoo yaha.
29 Yagaa, n ye cãã yar wa koo kai- ngĩĩ
ne. Loo na, ke ma ba nii n pye yaliile wo,
ye ga le sya cĩĩnde ne tẽ naa n pãã ye ye.
30 Draha sẽ gboho ra ye nantãŋ ta n ga
kaplãmbuar pãã ye ne ye. Ye sẽ yãã, driyɛ̃
yĩŋfua Setane ma u n pai ra fla na. U saha
yia ra na laa ne ye.
31 N -sẽ yai n ta, driyɛ̃fa n cã pe yee ta
Tuhufua Yãhã ntãŋ dye ra tãy, ke kai- nkãy
byɛ yar ra na, koo kẽ tẽ n pye.
-Ye yir yi nwo, wo n tɛr!»

15

Yesu yee woo tuu ma cĩĩnde defĩĩ katyigi

1 Yesu n maha u kãnyãrwai yar ma yee:
«Ndoo tẽ ma cĩĩnde defĩĩ katyigi tepeŋ, ta
Tuhufua Yãhã koo ke ma ke gbihifua.
2 Kayay rii te ma ra na, te ma yee te sẽ n
sa ye, ke re cɛr n kãã. Tii ma -sẽ n sa, ke
too sã ma te gbihi, ma n ta kaa n taha te
wãsa na.
3 Yii mpãy tee mii kayay tii dyaŋ te gbihi
wa, ta kapãn ne le ye ta koo syi.
4 Loho ke sẽ waha n yi ra nsoho wo ye
wĩĩ ne ye mii, -ye bya ye nii ra wĩĩ ne ke
syi. Ye katyigi kayaŋ gaa yãã yãã la, pe cɛr
miy yaha, ke n sa yãã? Yii ma yee ye sẽ ra
yigi, wo n nii loho sẽ n yi wo nsoho wo ye,
yaa nii koo kayaŋ nge wãŋ syi, ye saa sa
yãã ye.
5 Ndoo tẽ ma ke tepeŋ, yii -sẽ ma te
kayay. Wii ma nii loho sẽ n yi u nsoho wo
ra wĩĩ ne ye, ta bya n -sẽ nii loho sẽ n yi ra
nsoho wo u bya wĩĩ ne ye, woofua nwo na
u ga kayũhũ sa gboho. Wii ma -sẽ u ya cɛr
kãã ra na, woo saa waha naa n yigi laa gɛ
ye ye.
6 Wii ma sye, u sẽ ta wo n nii loho sẽ
waha n yi wo nsoho wo ye, woofua nwo
ga nii mii ke kayaŋ wãŋ syi dyaŋ, kayaŋ
gii pe ma ne cɛr, pe gbe ga miy yaha, ke n
waha. Ke ma waha wa, pe ke pãã ga le naa
wo, ke n suhu.
7 Ya'a ra wĩĩ yigi, loho sẽ waha n yi ye
nsoho wo ra ne ye, ya'a sya lii syi nar Yãhã
ye, ke ga le pye ye kẽ.
8 Ya'a sya ma kayũhũ sa gboho, loo nde
ga ra Tuhufua Yãhã miingbãŋ yi. Nawee-
ga maha cã pe yee, ye ma ra kãnyãrwai.
9 Ta ntãŋ pe dye ra Tuhufua Yãhã tãy mii,
ye byɛ ntãŋ dye ra tãy koo syi dyaŋ. Ye tyii
ye ntãŋ n dye kuee yai tãŋ ra tãy!
10 Tẽ ra Tuhufua Yãhã kaplãŋ sya, loo le
ta ra ntãŋ n dye kuee u tãy. Ye bya, ya'a
ra kaplãŋ sya, ma nii ke pyefa, ye ntãŋ ga
dye kuee ra tãy koo syi dyaŋ.
11 N loo nde pãã ye ye, ye n waha ta nuhu
ter syi yãã, ye laam byɛ n nii nuhu fla ye
ye.
12 Lii tẽ n kɛ ye ye loo ne nde: Ye ntãŋ
pe dye ra tãy mii syi, ye tyii ye ntãŋ n dye
yii tãy koo syi!
13 Ma'a ma naambiyãm gbã sya ma ku
pe draha wo, ntãŋ mpãy wãdye saa waha
tɛr loo nde yaha ye.
14 Lii tẽ n pãã ye ye, ye ma ke sya ma nii
ke pyefa, ye ga kuee yai tãŋ ra naambiyãm.
15 N sẽ ye yãŋ ra tẽntẽbir ye, n ma ne
pye tẽ ye yãŋ ta tẽntẽbir, n ga ne ta laam
wũhũ tɔ̃r naa n yar la ye na? N ye yãŋ ra
naambiyãm, mii loo sẽ ne ye, n saa ne ta
ye ne ta wĩĩ laa gɛ cã ta Tuhufua Yãhã wĩĩ
ne ye.
16 Yii la tee ra yãŋ yi? Ndoo sẽ na tẽ ye
yãŋ yi, ma yee kayay tii syi te sa n gboho,
-ye nii koo syi dyaŋ, ye naa kayũhũ pye,

kayũhũ nkãy ke n ma-? Ye ma ngii ngii nar ra Tuhufua Yãhã ye ra myaha ne, ke ga ke pye ye kẽ.
17 N yee, ye tyii ye ntãŋ na pe n dye ga pe ya tãy, loo ne tẽ sroŋ n kɛ ye ye.»

Yesu tesẽ u kãndeyãrfa ne, pe wĩĩ sye driyɛ̃fa ye

18 Yesu n maha yee: «Driyɛ̃fa ma napĩr le ye ne, ye le cã pe cãã napĩr le wa ra ne, ma cã ba nɔ ye na.
19 Ke ma ne pye ye ma driyɛ̃fa ne yĩmbui nen na, pe ga ne naa n tãy ye ne. Pe ga ne ye tɔ̃r naa n yigi pe ya ne. Tẽ -sẽ nwo, tẽ ye tyɔ̃r yi kãã driyɛ̃fa kuɛ koho ye, ye n nii ye sẽ n tɔ̃r pe ne ye, loo ne le pe ta ye wĩĩ n fũhũ pe ye.
20 -Ye ye laam too nde na tẽ ba ye pye ma yee: Tẽntẽle sẽ tɛr u yĩŋfua yaha ye. Pe ma ra ka n nuhu, pe ga ba naa ye bya pye ke syi. Pe ma ra kaplãŋ sya, pe ga ba naa ye bya wũhũ sya.
21 Ta myaha ga ta, pe n koo kai- ngĩĩ byɛ pye ye na. Pe tee mii pe sẽ Yãhã cã ye, koo gii ke ra lɛhɛ wãã.
22 Ke ma ne pye n sẽ pa ma ba Yãhã laam wũhũ tɔ̃r pe ye ye, kapee- saa ne pye pe yĩŋ na ye. Yagaa tẽ -sẽ nwo tẽ Yãhã laam wũhũ tɔ̃r pe ye, pe saha yee poo sẽ laa cã wa, ma naa kapee- pye ye.
23 Ta wĩĩ ma fũhũ wii ye, ta Tuhufua Yãhã wĩĩ bya fũhũ ufua ye.
24 Ke ma ne pye, n sẽ laanwɔ wũhũ pye pe n yãã yĩnde ne ye, nkãy syi nawee waa sẽ ke pye yãã ye, kapee saa ne pye pe yĩŋ na ye. Yagaa n -sẽ nwo tẽ laanwɔ wũhũ pye pe n yãã, wo wĩĩ n maha fũhũ pe ye, ndoo, tesẽ ra Tuhufua Yãhã ne.
25 Kai- ngĩĩ byɛ n pye, kapãn lii le bii cãã yrũhũ ta Yãhã sabangbãŋ wo, loo ne le n pye. Loo kapãn nde: ‹Ta wĩĩ fĩhĩ ka fũhũ pe ye ke dyaŋ, laa sẽ ne laa ne ye.›
26 Koholefua wii u ma paŋ na, woo kẽ Yãhã Yrã lii ne pe n yee Yãhã Cĩĩnde Yrã. N ga ba le nɔ wãã ye kẽ Yãhã kãmay na, le n ba ra wĩĩ pãã.
27 Ye bya, tee -sẽ mii ra ne ta tẽn fegbesaha wo, ye ga ba naa ra wĩĩ pãã yii ndoŋ.»

16

1 Yesu n maha u kãnyãrwai pye ma yee: «N koo ngĩĩ byɛ tɔ̃r ma ye yar, ke ma ba nii ye dye, ye ma n ba dur yi ra kur ye ye.
2 Pe ga ba ye tã Yiifee- yawãhã nwey na. Yalaa ga ba nɔ, ye boofa gɛ ga ba naa le ga, a poo Yãhã laam wũhũ pye ke syi.
3 Pe tee mii pe sẽ Yãhã cã war ye, pe sẽ maha ra bya cã war ye, pe ga ba tee naa n pye ke syi.
4 N koo ngĩĩ byɛ tɔ̃r ma ye yar, yalaale wo pe ma ba yir ke wãpyeŋ na, ye waha le cã ye yee, n ba le cãã tɔ̃r wa ye ye. N sẽ ba cãã koo ngĩĩ tɔ̃r ye ye ye, n pye ye ne yalebyɛ, koo kẽ.»

Yãhã Yrã Fãnga tẽn

5 Yesu n maha yee: «Yagaa, n nwo tẽ ga tɛr ra Tuhufua Yãhã fla na, koo gii ke ra nɔ wãã. Yii waa gɛ sẽ -sẽ ra yey ma yee ma n gaha na ye.
6 N le cã nkãy tẽ n pãã ye ye, koo kẽ ke ye laam wlãhã.
7 Cĩĩnde -sẽ ne tẽ n yar ye na; n ma tɛr, ke ga puar ye na. N ma yee n sẽ tɛr ye, u Koholefua wii u yai u pa ye ye, u saa pa ye. N ma -sẽ tɛr, n n gaha u nɔ wãã ye ye.
8 Woo nwo ma ba pa, u ga ba driyɛ̃fa yar pe n cã pe plaha pe kapee- wãpyeŋ kuɛ ye, pe plaha nkãy kuɛ ye ke sroŋ, pe maha plaha Yãhã kasãhã kuɛ ye.
9 Pe kapee- wãpyeŋ kuɛ ye, pe plaha. Pe sẽ ra ta pe Yatɛr ye, koo kẽ.
10 Kai- nkãy ke sroŋ, pe plaha koo kuɛ ye. N n gaha ra Tuhufua Yãhã tãy, waa saa ra yãã nantãŋ ye, koo kẽ.
11 Yãhã kasãhã kuɛ ye, pe maha plaha. U driyɛ̃ yĩŋfua Setane sãhã wa, u fãnga pye klaha- wa, koo kẽ.
12 Kai- busãã ma ra yɛ̃ na wãtɔ̃r wũhũ ye ye, ye sẽ -sẽ ga waha ke yĩntaha war yagaa ye.
13 Yãhã Yrã lii le ma cĩĩnde ne, le ma ba pa, loo le ga waha ba naa ye sroŋ ke cĩĩnde byɛ wo. Le ya laam wũhũ sẽ kẽ le n pai ta le naa n tɔ̃r ye ye ye. Kai- nkãy byɛ le luhu Yãhã ye, koo kẽ le n pai tɔ̃r naa ye yar, tesẽ nkãy ne ke ga ba dye kur ye.
14 Le ga ba naa ra kai- sya ra ye, le ba tɔ̃r naa ye yar. Le ga ba ta ra myaha n yi koo syi ne.
15 Lii ma pye ra Tuhufua Yãhã wĩĩ, le ma ra bya wĩĩ. Loo ne ra n yee, Yãhã Yrã Fãnga ga ba ra kai- sya ra ye, le ba tɔ̃r naa ye yar.»

Laanwlaŋ wã klaha nuhu

16 Yesu n maha yee: «Saa ma pye, ye saa ba ra yãã ye. Loo kur ye, saa ma maha pye, yaa ra yãã.»
17 U kãnyãrwai mpãy n pe ya yey le ne ma yee: «Ye nde yĩntaha cã la u ne tuu n tɔ̃r, ma nii wo pye ma yee: ‹Saa ma pye, ye saa ba ra yãã ye. Loo kur ye, saa ma maha pye, yaa ra yãã.› Ma suhu nde ne tuu maha yee: ‹N n gaha ra Tuhufua Yãhã tãy.›
18 Tuu yee saa, saa gii gɛ kẽ koo ne u n yãŋ? Nkãy ter tuu n tɔ̃r wo ye ngĩĩ, waa sẽ ke yĩntaha cã u ne ye.»
19 Yesu tuu cã pe u kaplãŋ yĩntaha kɛ u ye, u n pe pye ma yee: «Nde tẽ tɔ̃r yar ye na ma yee, saa ma pye, ye saa ba ra yãã ye. Loo kur ye, saa ma maha pye, yaa ra yãã.

Loo nde syi wĩĩ la tee nii yii yey le yĩntaha ne?

20 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: Ye mii yaa ba naa kayaaŋ miyãhã wũn ta wĩĩ na. Loo ga ba nuhu yigi driyɛ̃fa kẽ. Cĩĩnde, ye laam ga ba wlãhã. Kur ye, ye laanwlaŋ ga ba wã klaha nii nuhu.

21 Ta n laa tɔ̃r yar ye na: Lai ma cɔɔ yigi u n ga see, u ma u ya fɛn yãŋ, u laam ga wlãhã. U ma -sẽ waha see wa, ma ke pẽyãhã yãŋ, u ga faha te fɛn byɛ yaha, tii tuu sya. U ma yãŋ u ga yãã u nawee see le driyɛ̃ wo, loo nde n nuhu yigi u kẽ.

22 Ye byɛ sẽ na ke syi yagaa, ye laam pe wlãhã ye ye? Waa maha ba wii yãã yahamba, ye laam n nii nuhu fla, waa gɛ saa waha poo nuhu yi kãã ye laam wo ye.

23 Koo cãã nge ma ba nɔ, ye saa maha ba ra yey laa ne ye. Ta n cĩĩnde yar ye na, ya'a ba nii nkãy nar Yãhã ye ra myaha ne, ke ga ba naa ke pye ye kẽ.

24 Ma sya ba waa yagaa na, ye sẽ ngaa nar yãã Yãhã ye ra myaha ne ye. -Ye naa ke nar, ke ga ye kẽ, ye laam n nii tãŋ ye ye nuhu fla.»

Yesu driyɛ̃ yia

25 Yesu n maha yee: «N koo ngĩĩ byɛ tɔ̃r ye ye kakuãcraŋ ne. Yalaale -sẽ nde le n pai, le ma ba nɔ, n saa ba ra Tuhufua Yãhã wĩĩ laa tɔ̃r ye ye kakuãcraŋ ne nantãŋ ye. N ga ba ke byɛ tɔ̃r naa n yi ye ye gbaa na.

26 Koo cãã nge ma ba nɔ, ndoo ya sẽ kẽ tẽ ga ba naa ra Tuhufua Yãhã nar ye kẽ ye. Ye byɛ ga ba waha naa Yãhã nar yii ya ra myaha ne.

27 Ye sẽ yãã, ye ntãŋ dye ta Tuhufua Yãhã tãy. Ta ntãŋ dye ye tãy, ye maha le sya n yi ke tãy, koo kẽ.

28 N yi ra Tuhufua Yãhã tãy, ma pa driyɛ̃ wo. N nwo, yagaa tẽ ga yir driyɛ̃ wo, n dur ga ra Tuhufua Yãhã tãy.»

29 U kãnyãrwai n u pye ma yee: «Yagaa woo sẽ na taa tyii kakuãcraŋ wãpãã na, ma gbihi pãã n yi gbɛgbɛ?

30 Yagaa woo, wo fĩhĩ le sroŋ cã laha taa kai- byɛ cã tãŋ, nawee laam wĩĩ laa sẽ wũhũ ma na ye. Koo syi kẽ, wo n ma ta wo Yatɛr, ma cã ma yi Yãhã tãy.»

31 Yesu n pe pye ma yee: «Yagaa woo la tee ra ta ye Yatɛr?

32 N -sẽ cã, yale laa nde le n pai, le nɔ wa gɛ nɔ wa, ye byɛ ga ba fã cããŋ tɛr ra yaha, yii wuhu na, ra n kuee nii ya. N -sẽ cã, n saa ba kuee nii ya ye, ta Tuhufua Yãhã ga ba pye ra ne.

33 N koo ngĩĩ byɛ pãã ye ye, ye waha yrĩŋ yãã. Yaa fɛn yãã driyɛ̃ koho wo, -tee -sẽ tetege le yii na, n yia wa driyɛ̃ na.»

17

Yesu kai- busãã pãã Yãhã ne, ma ke nar u nawee- wĩĩ na

1 Yesu tuu pãã wa ke syi, u n yĩntaha kuã yir wãã ncaha ye, ma u Tuhufua Yãhã pye ma yee:

«Ta Tuhufua, le yale nɔ wa, ta ma Dya miingbãŋ n yi, u bya n -sẽ ta ma miingbãŋ n yi.

2 Ma nwo, taa fãnga byɛ wãã u kẽ, ma yee nawee- mpãy taa wãã u kẽ, u waha pe ta pe n cĩĩnde yrã yãã, lii wãkuayãã wee le na ye.

3 Cĩĩnde yrã, le wĩĩ le ma lii ne loo ne nde: Nawee- n waha ma cã, mboo wii ya taa ma cĩĩnde Yãhã, pe maha Yesu Crise cã, woo wii taa nɔ wãã pe ye.

4 N ma myaha gboho kãntraha na. Taa ra taha lii na, n le byɛ yĩntaha yi.

5 Ta Tuhufua, cãã gii cãã driyɛ̃ sẽ bii tãhã wa ye, n pye ma tãy ma nayɔ̃r wo. Yagaa, ta, ra miingbãŋ n yi, -taa ra gbe ga ta mii tãy too nayɔ̃r wo!

6 Nawee- mpãy raa tyĩn sya driyɛ̃ koho wo, pe ma ma wãm, ma pe wãã ra kẽ, pe n nii ra wãm. N ta pe n ma miingbãŋ cã. Pe ma kapãn le yaha pe laam wo.

7 Yagaa, pe cã ngii taa wãã ra kẽ, ke yi ma fla na.

8 Ma sẽ yãã, kaplãŋ nkãy taa pãã ra ye, n ba ke byɛ tɔ̃r pe ye, pe n ke sya. Pe mii pe le yãŋ cã ma yee, tẽ sroŋ yi ma fla na, ma maha yee, a mboo taa ra nɔ wãã.

9 N ma nar poo nawee- mii wĩĩ na. N sẽ ma nar driyɛ̃fa wĩĩ na ye. Mpãy taa wãã ra kẽ, n ma nar poo wĩĩ na. Pe ma ma wãm.

10 Ta kla, ma kla; ma kla, ra bya kla kẽ. Ta miingbãŋ n yi poo kãmay na.

11 N nwo, yagaa tẽ ga ka ma fla na. N wee tẽ n tɔ̃r kãntrahafa ne nantãŋ ye, poo -sẽ mii pe n tɔ̃r kãntrahafa ne. Ta Tuhufua Yãhã, mboo wii ma kai- laha, koho paha tã pe na ma myaha wĩĩ na, myaha gii raa wãã ra kẽ, pe n waha wãã le, pe nii yĩmbui nen ne ma dyaŋ ra ne.

12 Tẽ pye pe ne, mpãy taa wãã ra kẽ, n paha pe na ma myaha fãnga kãmay na. Waa gɛ sẽ plaha ye, ma yi kãã wii na tuu ba yai wãplaha ne, loo ne Yãhã sabangbãŋ ke le cãã tɔ̃r yaha.

13 Yagaa tẽ ga ka ma fla na, koo syi kẽ ta nii n pãã ke syi, tẽ nwo nantãŋ kãntraha na pe ne. Loo n waha ta pe laam n nii tãŋ ta nuhu ne.

14 N ma kapãn tɔ̃r yar pe na, pe wĩĩ n fũhũ driyɛ̃fa ye. Pe wee driyɛ̃fa kãnde wo ye, mii ta dyaŋ tẽ wee driyɛ̃fa kãnde wo ye, koo kẽ.

15 N sẽ ma nar taa pe gbe yi kãã driyɛ̃
wo ye, n ma nar, ma naa pe paha sãndãpee
yĩŋfua Setane na.
16 Pe wee driyɛ̃fa kãnde wo ye, mii ta
dyaŋ tẽ wee driyɛ̃fa kãnde wo ye.
17 Pe ta pe n sroŋ nii ma wãm, ma
cĩĩnde kãmay na. Ma kapãn loo ne le ma
cĩĩnde.
18 N pe lɛhɛ wãã driyɛ̃ wo, mii taa ra
lɛhɛ wãã driyɛ̃ wo mii syi.
19 N nii wãã n tãŋ ma kẽ poo wĩĩ na,
ke syi pe byɛ n waha sroŋ nii ma wãm pe
ya ndoŋ, ma cĩĩnde kãmay na.
20 N sẽ -sẽ ma nar poo ya wĩĩ ne ye.
Mpãy byɛ pe ga ba poo kaplãŋ sya, pe ra
ta pe Yatɛr, n ma nar pe bya wĩĩ na.
21 N ma nar pe byɛ n waha wãã le,
pe nii yĩmbui nen na. Too nii nen wii wo
syãm ma ne, n ma nar pe waha nii koo syi
dyaŋ, poo tesẽ wo syãm ne. Driyɛ̃fa n loo
yãã, pe cã pe yee, mboo taa ra lɛhɛ wãã.
22 Nayɔ̃r rii taa wãã ra kẽ, n te syi wãã
pe kẽ, pe n waha nii nen mii wo dyaŋ too
ma nen.
23 Wo ma nen, mboo ra ne; tesẽ wo ma
nen, ndoo poo ne. Loo ga ta pe n wãã le,
pe nii yĩmbui nen na. Ke syi, driyɛ̃fa ga cã
pe yee, mboo ma ra lɛhɛ wãã, tesẽ ra ntãŋ
pe dye ma tãy mii, ta nawee- bya ntãŋ dye
ma tãy koo syi.
24 Ta Tuhufua, mpãy taa wãã ra kẽ, n n
traha pe ba pye ra ne fla ngii na n n pai
pye. Koo syi, pe ga waha ra nayɔ̃r yãã
yĩnde ne, tii taa wãã ra kẽ. Driyɛ̃ sẽ bii
tãhã wa ye, ta ntãŋ bii dye ma tãy, koo
kẽ.
25 Ta Tuhufua, mboo wii taa sroŋ,
driyɛ̃fa sẽ ma cã ye, ndoo -sẽ ma cã, ta
nawee- bya cã mboo taa ra lɛhɛ wãã.
26 N ta poo n ma myaha cã, n ga ta kaa
naa n taha ke wãcãŋ na pe ye. Koo syi, ta
ntãŋ pe dye ma tãy mii, pe bya n waha nii
ke syi, ta wĩĩ n maha nii pe laam wo.»

18

Yesu wãyigi
(Mat 26.47-56; Mar 14.43-50; Luke 22.47-53)

1 Yesu tuu ba Yãhã nar wa, u n ka
u kãnyãrwai ne Sedrɔ̃ lankloŋ kũndi ye.
Katyir lankua waa pye ke fla na. Pe n dye
u katyir lankua laam wo.
2 Pe naa n gaha koo fla na sɔɔ. Yuda wii
tuu yi Yesu kur ye, u bya ba ke fla saha cã.
U n ke fla saha yar Yesu napĩĩ- na.
3 U n ka Wɔrmefa seraasyi ndreŋ ne, ma
suhu ke Yãhã kangbãŋ sẽŋfa ne u katyir
lankua wo. Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa, tesẽ
pe Farisyɛ̃ ne, poo me pe ba pe lɛhɛ wãã.
Terbuhu pye pe ye, tesẽ naaloho ndyan ne,
ma suhu naanmiy wãn ne.
4 Yesu tuu -sẽ ba cã wa lii le ga ba u dye,
u n pe wãã ga, maa pe yey: «Yoo tee n kɛ?»
5 Pe n u pye ma yee: «Nasarɛtefa Yesu
too n kɛ.» Yesu n yee: «Ndoo tẽ ma woo.»
Loo yale wo Yuda pye u ba yɛr pe ne, Yuda
wii tuu pye Yesu yifua u napĩĩ- kẽ.
6 Yaliile Yesu le pãã ma yee, ndoo tẽ ma
woo, pe n kũn dur kur kuɛ ne, ma laha n
too.
7 U n pe yey yahamba: «Ah yoo tee n
kɛ?» Pe n maha u pye: «Nasarɛtefa Yesu.»
8 U n yee: «N sẽ le pãã wa la ye ye, ma
yee ndoo tẽ ma woo? Ke ma pye ndoo tee
n kɛ, ye tyii ta kãnyãrwai na, pe n tɛr.»
9 Tuu loo pãã ke syi, lii u naa n pãã Yãhã
ye ke yĩmper wo, loo ne le pye. Loo ne
nde: «Yãhã, nawee- mpãy taa ba wãã ra
kẽ, nawee nen gɛ sẽ plaha ra ye ye.»
10 Syimu Pyar -sẽ pye yũntrũhũ ne. U n
le tyĩn yi yũnsyihi wo, ma Yãhã yũndefa
yĩŋfua tẽntẽ Malsyii kãndigi ndityɛ gbã
cɛr.
11 Loo na, Yesu n u Syimu Pyar pye ma
yee: «Ma yũntrũhũ le yũnsyihi wo. Ma sẽ
cã la n yai n ke kayĩhĩ sya, kii ra Tuhufua
Yãhã tuu wãã ra kẽ?»
12 Yesu tuu kãhã loo nde pãã wa, nawee-
mpãy pe pye Yuda ne, pe n Yesu yigi, ma u
pua,
13 ma cãã ka u ne Yana fla na, Yãhã
yũndefa yĩŋfa mpãy waa. Loo dyɛ Kayifu
woo tuu ba Yãhã yũndefa yĩnfar yãã. U ba
Yana pueesya sya cɔɔ.
14 Woo kẽ tuu maha ba Yiifee- yahaseefa
pye ma yee, a ter nawee nen ma ku nabuar
wĩĩ na, koo ke puar.

Pyar Yesu wĩĩ kai
(Mat 26.69-70; Mar 14.66-68; Luke 22.55-57)

15 Syimu Pyar tesẽ Yesu kãnyãrwɛ waa
ne, pe n taha Yesu na, ma ka Yana fla na.
Yãhã yũndefa yĩŋfua ba u kãnyãrwɛ nen
nwo cã lɛ wa, woo n waha dye u Yãhã
yũndefa yĩŋfua kangbãŋ ndyin wo.
16 Syimu Pyar ya n kuee kãndi wo
kapahayɛ̃ na. U kãnyãrwɛ wii tuu u Yãhã
yũndefa yĩŋfua cã, u n ka maa pãã u
kapahayɛ̃ sẽŋsyale ne, ma Syimu Pyar yigi
dye loo na.
17 Ke kapahayɛ̃ sẽŋsyale n u yey ma yee:
«Ah ndee, dya nwo kãnyãrwai waa kẽ ma
bya ne!» Pyar n yee: «Aye, poo waa sẽ kẽ
ra ne ye.»
18 Wɛr tii naa n pai ke dyaŋ, pe tẽntẽ-
tesẽ pe Yãhã kangbãŋ sẽŋfa mpãy ne pe
pye ke fla na, pe ba naa tar, ma naa n
waha. Pyar bya pye pe ne, ma naa naa
waha.

U Yãhã yũndefa yĩŋfua Yesu yey
(Mat 26.59-66; Mar 14.55-64; Luke 22.66-71)

19 U Yãhã yũndefa yĩŋfua Yana n Yesu
yey ma yee: «Mpãy poo pe ma ma
kãnyãrwai? Kai- nkãy syi koo taa nawee-
klaha?»
20 Yesu n u yɛ̃ wãã sya ma yee: «N ba
naa nawee- klaha Yiifee- yawãhã nwey wo,
tesẽ Yãhã kangbãŋ wo, Yiifee- byɛ naa pe
ya wãã too flɛ nde wo. N ke kai- byɛ pãã
naa n yi, n sẽ kaplãŋ nkãy wũhũ naa n pãã
ye, nawee- byɛ ke cã.
21 Nwa ta ma n nii le yey ndoo ye? Le ma
pye ke dyaŋ, mpãy pe naa ta kaplãŋ luhu,
le yey poo ye, poo le cã.»
22 Tuu naa n pãã ke dyaŋ, pe Yãhã
kangbãŋ sẽŋfa mpãy pe pye ke fla na, poo
nen waa n u fey, ma u pye ma yee: «Nwa
ta ma n nii n pãã Yãhã yũndefa yĩŋfua ne
ke dyaŋ?»
23 Yesu n u pye ma yee: «N ma tee pãã,
le tɔ̃r ra ye lii tẽ pãã wãpee. Ke ma -sẽ pye
cĩĩnde tẽ pãã, nwa ta ma n ta fey?»
24 Loo kur ye, Yana n Yesu nɔ wãã u Yãhã
yũndefa yĩŋfua Kayifu fla na. Ke namihi
pye u na nantãŋ, pe ba u pua yigi.

Pyar maha Yesu wĩĩ kai
(Mat 26.71-75; Mar 14.69-72; Luke 22.58-62)

25 Pyar woo -sẽ pye u naa naa waha. Waa
n u yey yahamba: «Ah ndee, u dya nwo
kãnyãrwɛ waa kẽ ma ne?» Pyar n maha le
kai ma yee: «Aye, poo waa sẽ kẽ ra ne ye.»
26 U Pyar tuu -sẽ ba dya wii ndityɛ
gbã cɛr Yesu yigiyale wo, u dya pye Yãhã
yũndefa yĩŋfua tẽntẽ waa nwoŋfua. Woo
tẽntẽ n Pyar yey yahamba: «Ah, n sẽ ma
yãã la Yesu ne katyir lankua wo?»
27 Pyar n maha le kai ma yee u sẽ Yesu
cã ye. Ngupuai n -sẽ ta tɛr kui.

Pe ka Yesu ne fãngafua Pilati fla na
(Mat 27.1-2, 11-14; Mar 15.1-5; Luke 23.1-5)

28 Ke yĩŋsyii sukũhũntãy yĩŋ na, pe n
Yesu yigi yi Kayifu fla na, pe byɛ n wãã ga u
ne u fãngafua tẽntẽsaha wo, kangbãŋ gaa
ba kẽ. U fãngafua myaha ba kẽ Pilati. Pe
Yiifee- sẽ -sẽ ba dye ke kangbãŋ laam wo
ye, u fãngafua tee pye kulaafua. Pe ma ne
dye, pe saa ne waha te syayaha gbar dir di
ye.
29 Loo na Pilati n yi u kaha wo, ma ka pe
kuɛ ye, maa pe yey ma yee: «Lii kapee ne
u dya tuu pye?»
30 Pe n u yɛ̃ wãã sya ma yee: «Dya nwo
ma ne yee u wee kapeepyefua ye, wo saa
ne pye too u yigi ba ma fla na ye.»
31 Pilati n pe pye ma yee: «Le ma pye ke
dyaŋ, ye u sãhã ye klo kai- kãnde na.» Pe
n yee: «Ye kãnde* na, wii Yiifee-, wo sẽ yai
wo nawee boo ye.»
32 Pe loo pãã ke syi, kai- nkãy Yesu tuu
ba cãã pãã yaha faale wo u ya gbã wĩĩ na,
koo kai- kẽ ke nii n pye loo yale wo.
33 Pilati n dur dye tɛr u nangbãŋ kaha
wo, ma ta pe n Yesu yee ba. U n ba u yey
ma yee: «Mboo la pe Yiifee- yĩŋfua?»
34 Yesu n -sẽ u yey: «Ma le cã mii ya laa,
mpãy me pe le pãã ma ye?»
35 Pilati n u pye ma yee: «N wee Yiifee-
terfua ye. Ma terfa Yiifee-, tesẽ Yãhã
yũndefa yĩŋfa ne, poo pe ma yigi ba wãã
ra kẽ. Le pãã ra ye lii taa pye.»
36 Yesu n u pye ma yee: «Ta yĩnfar wee
driyɛ̃ nge wo ye. Le ma ne pye ke dyaŋ,
ta nawee- ga ne naan miy ta draha wo, ta
napĩĩ- ma n waha ra yigi ye. Ta yĩnfar sẽ
-sẽ wee driyɛ̃ nge wo ye.»
37 Loo na Pilati n -sẽ u pye ma yee: «Jaha
ma ma yĩŋfua?» Yesu n u yɛ̃ wãã sya ma
yee: «Ãwã, taa le pãã mii, n ma yĩŋfua.
N see nawee, ma pa driyɛ̃ laam wo, ma
ba cĩĩnde yar nawee- na. Cĩĩnde le n tãy
nawee- mpãy ye, pe n luhu ra ye.»
38 Pilati n u pye ma yee: «Ah nwa kẽ
cĩĩnde ne?»

Pe Yiifee- Pilati ta u n Yesu wãboo wĩĩ ta
(Mat 27.15-31; Mar 15.6-20; Luke 23.13-25)

Pilati tuu loo pãã wa, u n yi ga maa
Yiifee- wãã sya kãndi wo, ma pe pye ma
yee: «Ye dya nwo yigi ba ra kẽ, n sẽ -sẽ laa
kapee yãã u na ye.
39 Dyɛ- byɛ syayaha gbar na, ye sẽ ne
pa la, ye yee ndoo n nwompihifua waa yi
yaha ye kẽ? Ya'a sya, n ga Yiifee- yĩŋfua yi
yaha ye kẽ naandyɛ.»
40 Pe Yiifee- n nii n tẽ ma yee: «Aye, wo
wee woo wĩĩ na ye, wo n traha ma Barebaa
woo yi yaha wo kẽ.» U Barebaa -sẽ pye
yuhu naboofua.

19

1 Loo kur ye, Pilati n ta pe n Yesu gbã
sãngblã ne.
2 Pe seraasyi n nii u lɛr, ma yĩŋfua
nayreyãhã le u na, ma ngur maha ta u yĩŋ
na yĩŋfua nkifai dyaŋ,
3 ma dur ma nii yũhũ n crã u na, ma
nii u lɛr yĩŋfua syaha ne ma yee: «Yiifee-
yĩŋfua wo ma syar», ma -sẽ maha nii u fey.
4 Loo kur ye, Pilati n maha yi ba pe
Yiifee- fla na, maa pe pye ma yee: «Ye tyii,
pe n yi ba u ne kãndi wo. N n traha n -sẽ
le pãã ye ye, ndoo sẽ laa kapee yãã u na
ye.»

* **18:31 18.31** Koo cãã na, Wɔrmefa fãngafa ya bii me pe ga waha nawee wãboo wĩĩ ta. Loo ne, pe Yiifee- yahaseefa n ka Yesu ne Pilati fla na.

5 Loo na, Yesu n yi ke yĩŋfua nayreyãhã
ne, tesẽ ke ngur nkifai ne u yĩŋ na. Pilati
n -sẽ pe pye ma yee: «U dya nwo.»
6 Yaliile pe Yãhã yũndefa yĩŋfa, tesẽ pe
nawee- ne pe u yãã, pe nii n tẽ ma yee: «U
kuey mar boo trã na! U kuey mar boo trã
na!» Pilati n pe pye ma yee: «-Ye u kuey
mar boo yii ya, ndoo sẽ laa kapee yãã u na
ye.»
7 Pe n u yɛ̃ wãã sya ma yee: «Wo kãnde
na u yai u ku, u tee yee woo ma Yãhã Dya.»
8 Pilati tuu pe kaplãŋ luhu Yesu wĩĩ na, u
n fya ma ta tɛr faale yaha.
9 U n dye ga u tẽntẽsaha kangbãŋ wo,
maa Yesu yey ma yee: «Ah ma n yi na
cigege?» Yesu sẽ -sẽ u yɛ̃ wãã sya ye.
10 Pilati n -sẽ u pye ma yee: «Ah ma saa
ndoo gɛ yɛ̃ wãã sya la? Ma sẽ cã la fãnga
ma ra ye, ta n ga waha ma yi yaha, le ma
maha tãy ra ye, n ta pe n ma kuey mar boo
trã na?»
11 Yesu n u yɛ̃ wãã sya ma yee: «Ma saha
fãnga wĩĩ laa pye ra na ye, n sẽ sye Yãhã
ma fĩhĩ lii wãã ma kẽ. Koo syi, wii tuu
ra yigi wãã ma kẽ, woo kapee tɛr ma wĩĩ
yaha.»
12 Loo yale wo, Pilati naa Yesu wãyiyaha
wĩĩ kɛ. Pe Yiifee- poo -sẽ nii n tẽ fãnga ne
ma yee: «Maʼa u dya miy yaha, ma wee
fãngafa byɛ yĩŋfua naambiyã ye. Nawee
nawee ma u ya ta yĩŋfua, u ma fãngafa
byɛ yĩŋfua napĩĩ.»
13 Pilati tuu koo kaplãŋ luhu wa, u n ta
pe n Yesu yigi ga kãndi wo. Pilati n pa,
maa tege nii kasãhãfua niisaha wo, draha
gii pe naa n yee ntẽmbapai fla, pe naa ke
yee Gabata yebɛrɛ yor wo, Yiifee- yor kẽ.
14 Te syayaha gbar ne ga dye koo per
yĩŋsyii wo. Koo per yaiwlaŋ yale ba kẽ,
Pilati tuu pye u ba tege nii kasãhãfua
niisaha wo, u n Yiifee- pye ma yee: «Ye
yĩŋfua nwo.»
15 Pe n -sẽ nii n tẽ ma yee: «U boo, u
boo, u kuey mar boo trã na!» Pilati n pe
pye ma yee: «Ah ye yĩŋfua kẽ, ye -sẽ yee,
n u kuey mar mii syi?» Pe Yãhã yũndefa
yĩŋfa n yee, a yĩŋfua waa wee poo ye, mii
u fãngafa byɛ yĩŋfua sẽ kẽ ye.
16 Loo na, Pilati n pe laam wĩĩ pye, ma
Yesu wãã seraasyi kẽ, pe ga u kuey mar
yaha trã na.

U fãngafua seraasyi Yesu kuey mar yir yaha trã na
(Mat 27.32-44; Mar 15.21-32; Luke 23.26-43)

Pe seraasyi n Yesu yigi tɛr,
17 ma yi u ne le klo wo. U n u kueymartrã
tẽŋ u ya ya. Teelii fla pe n yee Gblegbeta
Yiifee- yor wo, le yĩntaha kẽ yĩnkluhu fla,
pe n ka koo fla na.
18 Koo fla pe Yesu kuey mar yir yaha trã
na, ma maha nawee- syãm mpãy kuey mar
yir yaha u kãnkãy na pe ya wuhu na, Yesu
pye pe telai wo.
19 Pilati n ta pe n wãŋ gaa gbe, ma yrũhũ
ke na, ma ga ke gbãã yaha le trã na ncaha
ye. Pe ba yrũhũ ta ma yee: «nasarɛTEFA
YESU, YIIFEE- YĨŊfua KẼ.»
20 Ke kaplãŋ ba yrũhũ ta yor flɛ tãã wo,
Yiifee- yor, tesẽ Wɔrmefa yor ne, ma suhu
Jrɛkefa yor ne. Draha gii pe ba Yesu kuey
mar yir yaha trã na, ke fla pye klo tãy
tũntũn. Ke n ta Yiifee- busãã n ke wãŋ yãã,
ma kal.
21 Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa n ka Pilati fla
na, maa u pye ma yee: «Kaplãŋ ngĩĩ ke
yrũhũ ta nii ma yee, Yiifee- yĩŋfua kẽ u ne,
ma sẽ yai ma tyii ke na ye, ma yai ma ta pe
n yrũhũ ta, a dya nwo yee woo ma Yiifee-
yĩŋfua.»
22 Pilati n pe pye ma yee: «Tẽ lii yrũhũ
ta, le ga kuee loo na.»
23 Pe seraasyi pe Yesu kuey mar yir yaha
wa le trã na, pe n u nayrɛ gbe, ma la flɛ
resyar. Pe byɛ n fla naneŋ gbe. Pe n maha
u nayrengbãŋ gbe, pãhãsaha sẽ pye ke na
ye. Ke ba tyĩn fai nen ya.
24 Seraasyi n pe ya pye ma yee: «Wo ma
syi wo ke nayrengbãŋ tyĩn jũũ ye, -too pyer
raa pye, wo cã ke ga nii wii wãŋ.» Pe koo
pye wa ke syi, kapãn lii le bii cãã yrũhũ ta
nii Yãhã sabangbãŋ wo, loo ne le pye loo
yale wo. Loo kapãn ne nde:
«Pe ra nayrɛ la pe ya nsoho wo;
ta nayrengbãŋ koo na,
pe pyer raa pye, maa cã ke ga nii wii
wãŋ.»
Pe seraasyi -sẽ le pye koo syi.
25 Yesu nahafua pye u ba yɛr Yesu
kueymartrã tãy, tesẽ Yesu nahafuasyĩnde
ne, ma suhu Klopa cɔɔ Maari ne, tesẽ
Madalafa Maari ne.
26 Yesu tuu u nahafua yãã, tesẽ u
kãnyãrwɛbua ne, pe yir yɛr u kueymartrã
tãy, u n u nahafua pye ma yee: «Yaa, dya
nwo woo ma ma dya yagaa.»
27 U n u kãnyãrwɛ pye ma yee: «Nwo
woo ma ma nahafua yagaa.» Koo per u
kãnyãrwɛ n Yesu nahafua yigi ga ta u ya
tãy u kuãŋ ne.

Yesu wãku
(Mat 27.45-56; Mar 15.33-41; Luke 23.44-49)

28 Yesu ba cã kai- nkãy ke ne ga u dye, ke
byɛ u yãã wa yagaa. U n yee: «Loho fãã ra
yigi.» Tuu loo pãã wa ke syi, kapãn lii le
ba cãã yrũhũ ta nii Yãhã sabangbãŋ wo u
wĩĩ na, loo ne le pye loo yale wo.
29 Gblãhã gaa pye ke fla na, ke ba yĩĩ
defĩĩtãhãpihi ne. Seraasyi n flũhũflũhũ
wãŋ gaa gbe, ma kã le ke defĩĩtãhãpihi

wo, ma ke wra ta katyigi gaa kayaŋ na, ke
katyigi myaha yisope. Pe n ke wãŋ kuã yir
ta Yesu yɛ̃ tãy.
30 Yesu tuu ke defĩĩtãhãpihi wãr wa, u
n yee: «Ke kai- byɛ kua wa,» ma yĩŋ kuɛ
tege, ma ku.
31 Pe Yiifee- yahaseefa sẽ naa n traha te
nakur n yai kua ke trãŋ na ye, pe kanii per
ga ne fe gbe yainkɔŋ wo, koo kẽ. Koo kanii
per ba wãã dye pe syayaha gbar ne. Koo
syi kẽ, pe n ka klo laam wo, maa Pilati nar
ma yee, a nawee- mpãy pe kuey mar nii
trãŋ na, tuu kãnde wãã seraasyi kẽ, pe n
ga pe trɛ gbã ka pe n ku farfar, pe n pe
tege kãã ke trãŋ na. Pilati n kãnde wãã
seraasyi kẽ.
32 Nawee- syãm mpãy pe ba kuey mar
yir yaha trãŋ na pe ya wuhu na Yesu tãy,
pe sẽ ba ku wa ye. Pe seraasyi n -sẽ ga pe
trɛ gbã ka.
33 Yaliile pe ga nɔ Yesu na, maa yãã tuu
ku wa, pe sẽ woo trɛ gbã ka ye.
34 Seraasyi nen waa n -sẽ Yesu mpĩy kã
fer u ncɛŋ ne, ntɔ̃r n ta tɛr yi ma suhu loho
ne.
35 Wii tuu koo kai- ngĩĩ yãã, u ke yar
nawee- na. Kai- nkãy tuu yar ke ma cĩĩnde,
u cã u cĩĩnde pãã, loo na ye byɛ n waha
Yesu wĩĩ sya cĩĩnde.
36 Koo kai- pe seraasyi pe pye, kaplãŋ
nkãy ke bii cãã yrũhũ ta nii Yãhã sa-
bangbãŋ wo, koo kẽ ke naa n pye loo yale
wo. Koo kaplãŋ ngĩĩ: «Pe saa u kacrihi neŋ
gɛ yoho ye.»
37 Yãhã sabangbãŋ kapãn laa maha nde:
«Wii pe kã fer, pe ga ba u yãã.»

Yesu wãleŋ gbĩĩ wo
(Mat 27.57-61; Mar 15.42-47; Luke 23.50-56)

38 Dya waa pye, u myaha ba kẽ Yosɛfe,
Yarimatefa naa waa ba kẽ. U pye Yesu
kãnyãrwai waa, u sẽ -sẽ ba ta waa n yi le
cãŋ na ye, u tee naa n fya Yiifee- yahaseefa
na. U n pa, maa Yesu nakugu nar Pilati ye.
U n kãnde wãã u kẽ. U Yosɛfe n ka, maa
ta pe n Yesu nakugu tege le trã na.
39 Nikodɛmu wii u ba ka faale wo Yesu fla
na yĩmper wo, u n ka sẽm- ter gbengbeyĩhĩ
syãŋ syi ne. Pe sẽm- ba gbihi katyir sĩĩ wãn
ne, myer katyigi, tesẽ yaluee katyigi ne.
40 U Yosɛfe, tesẽ u Nikodɛmu ne, pe syãm
n Yesu nakugu gbe, ma nii ke tuhu pe miy
ne, ma nii ke maha faasyĩmbɛhɛ ne. Yiifee-
kãnde wo, pe maa nakugu le, pe ne ke
gbihi koo syi.
41 Draha gii pe ba Yesu kuey mar trã na,
katyir lankua pye ke fla na. Gbĩĩfuɛ̃ pye ke
fla na, le ba gbã fer* ntẽmblaha fla wo, pe
sẽ ba nakugu gaa le yãã le wo ye.
42 Le pye tũntũn. Pe n dye Yesu nakugu
ne, ma ke sãy ta le gbĩĩfuɛ̃ laam wo. Pe yai
pe ne pye farfar, yainkɔŋ wo kanii per ga
ne nɔ, koo kẽ.

20

Yesu wãyir gbã wo
(Mat 28.1-8; Mar 16.1-8; Luke 24.1-12)

1 Ke cãwãã per cir* yĩnwɔŋ wo, Madalafa
Maari ye n ka le gbĩĩ fla na, maa yãã
ntẽmbangbãŋ gii ke ba tã le gbĩĩ yɛ̃ na, ke
gbe kãã.
2 Tuu le yãã ke dyaŋ, u n fã ga Syimu
Pyar fla na, tesẽ u Yesu kãnyãrwɛbua ne,
maa pe pye ma yee: «Eh, pe wo Yĩŋfua
nakugu yi kãã le gbĩĩ wo, wo sẽ cã pe u ta
na ye.»
3 Pyar tesẽ woo kãnyãrwɛ ne, pe n yi, ma
n gaha le gbĩĩ fla na.
4 Pe naa n fã pe syãm pe ya tãy, u
kãnyãrwɛ nwo naa n fã farfar ma tɛr Pyar
yaha; woo n ga cãã dye le gbĩĩ fla na.
5 U n kuɛ tege, ma yãŋ le wãã ma
faasyĩmbɛhɛ yãã le gbĩĩ wo, nkãy pe ba
Yesu nakugu maha tã ke ne. U sẽ -sẽ dye
ye.
6 Syimu Pyar n pa u kur kuɛ ye, maa ta
tɛr dye le gbĩĩ wo, ma ke faasyĩmbɛhɛ yãã
ke fla na,
7 ma suhu fai lii ne pe ba maha Yesu yĩŋ
na, le pye le ya ya, le sẽ pye ngĩĩ ne ye.
8 Loo na, u kãnyãrwɛ wii tuu ba cãã dye
le gbĩĩ fla na, u bya n -sẽ dye le laam wo u
ya ndoŋ. Tuu ke faasyĩmbɛhɛ yãã ke dyaŋ,
u n Yesu wĩĩ sya cĩĩnde.
9 Pe kãnyãrwai sẽ -sẽ ba Yãhã sabangbãŋ
kaplãŋ war wa ye, nkãy ke yee, a Yesu ga
yir gbã wo, u dur ba yrãŋ na.
10 Pe kãnyãrwai syãm n dur tɛr pe fla na.

Yesu u ya yar Maari na
(Mat 28.9-10; Mar 16.9-11)

11 Maari n dur ga le gbĩĩ fla na, ma ga nii
n wũn. Tuu naa n wũn, ma kuee yãŋ le n
wãã le gbĩĩ wo,
12 u n yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ syãm mpãy yãã.
Pe kale wãn pye wãfir. Pe ba tege nii teelii
wo Yesu nakugu ba sãy ta. Nen pye yĩŋ kuɛ
ye, u syãŋ wuhu -sẽ pye trɛ kuɛ ye.
13 Pe n u pye ma yee: «Cɔɔ, lii raa n
wũn?» U n pe yɛ̃ wãã sya ma yee: «Waa
ra Yĩŋfua nakugu gbe kãã, n sẽ -sẽ cã u ke
ta na ye.»
14 Yaliile Maari tuu naa n pãã, u n wã
klaha, ma Yesu yãã tuu yir yɛr ke fla na, u
sẽ -sẽ ba cã Yesu kẽ ye.

* **19:41 19.41** Le gbĩĩ pye nkɔŋ pe gbã fer yãŋ mpĩy ntẽmblaha fla wo, ma le laam ta wleŋwleŋ, le yɛ̃ ne nwonyɛ̃ dyaŋ. Le yɛ̃ n tã ntẽmbangbãŋ ne. * **20:1 20.1** Koo per kẽ jimaasyi per ne.

15 Yesu n u pye ma yee: «Cɔɔ, lii raa n
wũn, yoo raa n kɛ?» Maari n le ga ma yee
katyir lankua sẽŋfua kẽ. U n u pye ma yee:
«Ke ma pye mboo raa u nakugu gbe, le pãã
ra ye taa ke ta na, ta n ga ke gbe ba le.»
16 Yesu n u myaha yee ma yee: «Maari.»
Maari n klaha yãŋ, ma u pye Yiifee- yor
wo: «Arbuni,» koo yĩntaha kẽ yĩŋfua.
17 Yesu n u pye ma yee: «Ma'a n ta yigi
yaha ye! Ma sẽ yãã, n sẽ dugu ga wa ra
Tuhufua Yãhã fla na ye. -Taa -sẽ ka ra
nampyeŋ- fla na, maa pe pye, a ndoo ga
dugu ga ra Tuhufua fla na, wii u ma ye bye
Tuhufua, ma maha ma Yãhã ra ye, tesẽ ye
bya ye.»
18 Maari n ka, maa le pãã pe kãnyãrwai
ye, a woo u Yĩŋfua Yesu yãã. U n maha
Yĩŋfua Yesu tẽnlɛhɛ byɛ tɔ̃r pe ye.

Yesu u ya yar u kãnyãrwai na
(Mat 28.16-20; Mar 16.14-18; Luke 24.36-49)

19 Koo per yĩmper wo, ke pye cãwãã
per cir, pe kãnyãrwai ba pe ya wãã ta
nwongbãŋ gaa wo, ma te kããnklee gbãã
tã, pe tee naa n fya pe Yiifee- yahaseefa
na. Yesu n fer gbe yi pe laam wo, ma pe
syar ma yee: «Yãhã n yrĩŋ wãã ye kẽ.»
20 Tuu ba pãã wa ke dyaŋ, u n u kluɛ yar
pe na, tesẽ u mpĩy ne. Pe kãnyãrwai n too
yãã, ma u yãŋ cã, pe laam n fĩhĩ flege.
21 U n maha pe pye: «Yãhã n yrĩŋ wãã ye
kẽ. Ta Tuhufua Yãhã tuu ra lɛhɛ wãã mii
syi, ndoo bya n -sẽ ga ye lɛhɛ wãã koo syi.»
22 Tuu loo pãã wa, u n tefay fua woo pe
na, ma pe pye ma yee: «Ye tyii Yãhã Yrã
Fãnga n dye ye laam wo!
23 Ya'a mpãy kapee- laha kãã pe na, ke ga
kua pe na, ya'a -sẽ mpãy kapee- sye yaha
pe na, ke ga kuee pe na.»
24 Yesu tuu ba u ya yar u kãnyãrwai na,
Tema wii pe naa n yee Didim, koo yĩntaha
wuhuwãã, woo sẽ pye pe laam wo ye. Pe
kãnyãrwai sẽnsye syãm mii waa ba kẽ.
25 Pe kãnyãrwai mii n -sẽ le pãã u ye, poo
u Yĩŋfua yãã. U n -sẽ pe pye ma yee: «N
ma yee n sẽ pe puẽnte kueysar yãã u kluɛ
na, ma ta kãnde tɛ te na ye, tesẽ n ma yee
n sẽ ra koho le u mpĩy nadyaha fla na ye,
n saa le sya u yir gbã wo ye.»
26 Plii kuatãã n ba nɔ, pe kãnyãrwai n
maha ba pe ya wãã ta ke nwongbãŋ wo,
Tema pye pe ne. Te kããnklee ba gbãã tã,
Yesu n fer gbe yi pe nsoho wo, ma pe syar
ma yee: «Yãhã ke yrĩŋ wãã ye kẽ.»
27 U n Tema pye ma yee: «Tema, ta kluɛ
yãŋ, pa ma ba tɛ yãŋ te na! Ma koho yũhũ
ba le ta mpĩy fla na; ma tee ba yee ma sẽ
ta wĩĩ sya cĩĩnde ye. Yagaa le sya cĩĩnde,
ndoo yir gbã wo!»
28 Tema n u yɛ̃ wãã sya ma yee: «Mboo
ta Yĩŋfua, mboo ta Yãhã.»
29 Yesu n u pye ma yee: «Taa ra yãã, koo
kẽ ma n le sya cĩĩnde. Mpãy pe sẽ le yãã
ye, ma -sẽ le sya cĩĩnde, poo wĩĩ n tãy.»

Yesu tuu kai- nkãy pye

30 Cãã gii byɛ Yesu tuu pye u kãnyãrwai
ne, u ba laanwɔ wũhũ busãã pye, koo byɛ
sẽ yrũhũ saba nwo wo ye.
31 Kai- ngĩĩ -sẽ yrũhũ ta saba nwo wo,
ma yee ye le sya cĩĩnde Yesu woo kẽ u
Yãhã Yĩndefua Crise. U maha ma Yãhã
Dya. Ya'a u ta ye Yatɛr, ye ga cĩĩnde yrã
yãã, lii wãkuayãã wee le na ye.

21

Yesu laanwɔ wĩĩ pye fuayigisaha wo

1 Loo kur ye, Yesu n u ya yar u kãnyãrwai
na Galɛlɛ langbãŋ yɛ̃ na, klo laa tãy pe naa
n yee Tyibɛryati. Tuu u ya yar pe na mii
syi, le nde.
2 Per gaa, Syimu Pyar, tesẽ Tema ne wii
pe naa n yee wuhuwãã, ma suhu Natanelu
ne, u naa n yi Kana wo Galɛlɛ kuɛ ye,
tesẽ Sewede dyam ne, ma suhu kãnyãrwai
syãm mpãy ne pe pye pe ya ne.
3 Syimu Pyar n pe pye ma yee: «Ndoo n
gaha fuayigisaha wo.» Pe n u pye ma yee:
«Wo bya ga ka ma ne.» Pe n yi, maa dugu
dye salangbãŋ wo, ma nii jɔɔ miy yahasee
ye. Koo yĩmper byɛ wo, pe sẽ ngaa yãã ye.
4 Yũhũ ke ba syii, Yesu n pa, maa yɛr
langbãŋ yɛ̃ na. Pe kãnyãrwai n u yãã, pe
sẽ -sẽ ba cã woo kẽ ye.
5 U n pe pye ma yee: «Ta cĩĩfa, ye sẽ fua-
yãã yigi la?» Pe n yee: «Aye, wo sẽ ngaa
yãã ye.»
6 Tuu loo luhu, u n pe pye ma yee: «-Ye u
jɔɔ miy le yagaa ke salangbãŋ kãndigi kuɛ
ye, ye ga yigi!» Pe n -sẽ u jɔɔ miy le, ma
yãã pe saha u jɔɔ tyĩn ba le ke salangbãŋ
wo ye, u ba yĩĩ fua- ne, koo kẽ.
7 Pe loo yãã, u Yesu kãnyãrwɛbua n
Syimu Pyar pye ma yee: «Eh, wo Yĩŋfua
kẽ.» Pyar -sẽ pye kadyepua ne. Tuu loo
luhu, u n u nayroho gbe le, ma too loho
wo, ma ga ka farfar.
8 Loo yale wo, pe kãnyãrwai sẽ ba dey
langbeŋ na ye. Pe n nii n pai ke salangbãŋ
ne, ma nii u jɔɔ tyĩn n taha pe ya na, u ba
yĩĩ fua- ne.
9 Pe ga tege kãntraha na, pe n fua- yãã
naankãhã na, bur ne kãnkãy na.
10 Yesu n pe pye ma yee: «Ta cĩĩfa, fua-
mpãy tee yigi, -ye pa mpãy ne!»
11 Syimu Pyar n dugu dye ke salangbãŋ
wo, ma u jɔɔ fle yi. U ba yĩĩ fuababai
gbeekuasĩĩ sẽnsye tãã ne. Pe fua- wãnihi
naa byɛ ne, u jɔɔ sẽ cɛr ye.
12 Yesu n pe pye ma yee: «-Ye pa yaa di!»
Pe ba u yãŋ cã, waa sẽ u yey ma yee yoo
kẽ u ne ye.

13 U n yũhũ dye pe tãy, ma bur gbe ma
naha ka la pe kẽ, fua- ne.
14 Tuu ku ma yir gbã wo, u tɛhɛ tãã wuhu
kẽ tuu u ya yar u kãnyãrwai na.

Yesu Pyar yey laa ne tɛhɛ tãã

15 Yaliile pe ba di wa, Yesu n Syimu Pyar
yey: «Nsãn dya Syimu, ta ntãŋ dye la ma
tãy, ma ta tɛr mii mii yaha?» U n u yɛ̃ wãã
sya ma yee: «Ãwã, Yĩŋfua, ma cã ma wĩĩ
n tãy ra ye.» Yesu n -sẽ u pye ma yee: «Ta
nawee- yigi yɔ̃ mbanaha wãŋ syi dyaŋ u
mbapĩy ne!»
16 U n u yey tɛhɛ syãŋ wuhu na ma yee:
«Nsãn dya Syimu, ta ntãŋ dye la ma tãy?»
U n u yɛ̃ wãã sya ma yee: «Ãwã, Yĩŋfua,
ma cã ma wĩĩ n tãy ra ye.» Yesu n u pye ma
yee: «Naa ra nawee- yãŋ mbanaha wãŋ syi
dyaŋ u mbapĩy ne!»
17 Ke tɛhɛ tãã wuhu na u n u yey: «Nsãn
dya Syimu, ta wĩĩ n tãy la ma ye?» Pyar
laam n wlãhã, tuu u yey ke tɛhɛ tãã wuhu
na, a u wĩĩ n tãy la u ye. U n u pye ma yee:
«Yĩŋfua, mboo taa kai- byɛ cã, ma cã ma
wĩĩ n tãy ra ye.» Yesu n u pye ma yee: «Ta
mbapĩy yigi yɔ̃!
18 Ta n kapãn laa pãã ma ye, taa pye
naanfuɛ̃, ma naa mii pua mii ya, ma naa n
gaha teelii ma ma tãy. Ma'a -sẽ ba lɛ, maa
ba kluɛ kuã naa n yir, waa n naa ma pua
nayrɛ wãn ne, u naa n gaha ma ne teelii le
sẽ n tãy ma ye ye.»
19 Kaplãŋ ngĩĩ le yar, Pyar ga ba gbã
mpãy ter ku, u Yãhã myaha gboho ke syi.
Yesu tuu loo pãã wa, u n u pye ma yee:
«Naa n taha ra na ma kuãŋ ne!»
20 Pyar n klaha yãŋ kur kuɛ ye, ma Yesu
kãnyãrwɛbua yãã tuu n taha pe na. Per gii
pe ba kur kuɛ digi wãã di Yesu n cã ku, woo
kãnyãrwɛ kẽ tuu ba yũhũ dye Yesu tãy, ma
u pye ma yee tuu le pãã woo ye, a wii woo
tuu ga ba yi kãã u kur ye.
21 Pyar tuu ba u yãã, u n Yesu yey ma
yee: «Yĩŋfua, ah woo, lii loo le ga ba u
dye?»
22 Yesu n u yɛ̃ wãã sya ma yee: «N ma
sya n traha u kuee driyɛ̃ wo ta n sya ba dur
ba, ma kalaa wee ye. Mboo, naa n taha ra
na ma kuãŋ ne!»
23 Yesu nawee- n nii le pãã pe ya nsoho
wo, a u kãnyãrwɛ saa ku yãã ye. Yesu sẽ
-sẽ ba le pãã Pyar ye, a u kãnyãrwɛ saa ku
yãã ye. U ba yee, a le ma tãy woo ye u kuee
driyɛ̃ wo woo n sya ba dur ba, u kalaa wee
ye.
24 Woo kãnyãrwai kẽ tuu kai- ngĩĩ tɔ̃r
nawee- ye, ma ke yrũhũ ta. Wo byɛ, wo
cã lii tuu pãã le ma cĩĩnde.
25 Yesu maha kai- busãã pye. Pe ma ne
ke byɛ yrũhũ naa n ta sabar wo, n sẽ le sya
te tasar ga ne yãã driyɛ̃ kur byɛ wo ye.

Yesu Tẽnlɛhɛ pe tẽŋ nkãy tẽ faale wo

Yãhã yɛ̃ wãtɛr wĩĩ ke Yrã wãkẽ ne pe Yesu tẽnlɛhɛ kẽ

1 Ta naambiyã Tohofile, Yesu tuu fe yir, u naa nawee- klaha kai- busãã ne, ma maha naa yɛ̃kã wũhũ pye, ma cã ba dugu ga yãhãyĩŋ na. Koo ngĩĩ byɛ kẽ, tẽ yrũhũ wãã ma kẽ ta saba cir laam wo.

2 Per gii Yesu tuu ga ka yãhãyĩŋ na, u kãnyãrwai mpãy tuu ba yãŋ yi, koo per u pe ta u tẽnlɛhɛ ma pe klaha ta Yãhã Yrã Fãnga kãmay na. Tuu loo pye wa, Yãhã n u ta u n dugu ga yãhãyĩŋ na.

3 Tuu fɛngbãn tii sya ma ku, loo kur ye, u n ba naa u ya yar u tẽnlɛhɛ na, ma kãnkai-sroŋ pye pe waha cã pe yee, u yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa ye cĩĩnde. Plii gbeesĩĩ tuu pye wãyi ne pe na, ma naa Yãhã Yai wĩĩ pãã pe ye.

4 Per gaa u pye pe ne, ma ba pe klaha ta nde ne ma yee: «Ta Tuhufua tuu yɛ̃ tɛr kla gii wãwãã wĩĩ ne faa ye kẽ, koo kla ma yee ke sẽ yãã wa ye ye ye, ya'a n yi kãã Yurusalɛm wo ye, -ye ke sẽŋ!

5 Nsãn woo nawee tãã yi loho wo, ndoo -sẽ ga ye tãã Yãhã Yrã ne plii nde na.»

6 Mpãy pe ba pe ya wãã ta Yesu tãy, pe n u yey ma yee: «Yĩŋfua, yagaa la, taa ga Yiisrɛ terfa kar sya yaha nampay fãnga koho wo?»

7 Yesu n pe yɛ̃ wãã sya ma yee: «Ke per wãcãŋ tesẽ le yale ne, ye kalaa wee le na ye. Yãhã ya kẽ, ke koo per ta tesẽ le yale ne, ke laam wãtaŋ.

8 Tee yai lii ne loo ne nde: Yãhã Yrã ga ba tege dye ye laam wo. Loo nde ga ba fãnga wãã ye kẽ, ye n ka ye ga naa ta yɛ̃ kaplãŋ tɔ̃r nawee- ye tesẽ kai- nkãy byɛ ne tẽ pye tɛr. Yii mpãy tee ke yãã yĩnde ne, ma maha ke yãã luhu, ye ga ba naa koo ngĩĩ byɛ tɔ̃r Yurusalɛm wo, Yudɛ kui byɛ ne, Syamari kui ne, deydey kui byɛ ne kãntraha nge na.»

Yesu kuã yir tɛr yãhãyĩŋ na

9 Yesu tuu loo pãã wa, Yãhã fãnga n ta u n kuã yir tɛr fãã, yãhãyĩŋ kuɛ ye pe tẽnlɛhɛ byɛ yĩnde na, pe n yɛr ma u waha yãŋ n wãã, u n sya ga paha yãhãfyãhã gaa na pe na.

10 Pe sẽ yãã yĩntar gɛ gbe kãã wa yãhãyĩŋ wãyãŋ na ye, nayrefirfa syãm mpãy syi n fer gbe yi pe tãy,

11 ma pe pye ma yee: «Galɛlɛ naam! Le ma mii ye n yɛr yãhãyĩŋ tẽŋ n yãŋ? Tee u Yesu wãtɛr yãã mii, u wãdur ga ba nii ke syi.»

12 Kai- ngĩĩ -sẽ pye yãŋ gaa yĩŋ na pe n yee wolifyɛ katyir fla yãŋ. Ke fla pye Yurusalɛm tãy tũntũn ya. Pe tẽnlɛhɛ, pe pe naam syãm mii kaplãŋ luhu wa, pe n yir ke yãŋ yĩŋ na, ma dur ga Yurusalɛm wo.

Yuda Syikaryɔte draha gbefua

13 Pe ga dye Yurusalɛm wo, pe ga dugu dye gbegbaha yĩŋ nwongbãŋ gaa wo. Yesu kãndeyãrfa yawãhã fla ba kẽ ke ne. Mpãy pe ba pe ya wãã, pe myar nde: Pyar, Nsãn, Syake, Andere, Filipe, Tema, Bateremi, Matɛhɛ, Alefɛ dya Syake ne, Syimu Selote, Syake dya Yudi ne.

14 Ca mpãy bya pye ke fla na, Yesu nahafua Maari ne, tesẽ Yesu cĩĩfa bya ne. Pe byɛ naa pe ya wãã yĩmbui nen na, ma naa n pãã Yãhã ne yalebyɛ.

15 Per gaa, pe n ba pe ya wãã peplii wãŋ syi, ma pe ya wãnihi yãã nawee- gbeekuay. Pyar n yir yɛr pe telai wo

16 ma pe pye: «Wo nna, yii mpãy tee Yesu ta ye Yatɛr, kai- ngĩĩ ke pye ngĩĩ, le sẽ pye wãkuãtɛr wĩĩ mii le sẽ pye ye. Yuda wii tuu sya nii tɛrfua Yesu napĩĩ- yaha ye, pe n ga u yigi, Yãhã Yrã bii u wĩĩ cãã yar wo faale wãdyaha Dawide na, u n le yrũhũ le yaha Yãhã sabangbãŋ wo.

17 Yuda pye wo nklãŋ wo, ma ba u tẽn lay yãã.

18 Yuda tuu -sẽ loo kapee pye Yesu na, ma wale lii yãã loo kur ye, u tar sya le ne. Naniicã n u yigi, u n ga tege too yĩŋ ne, ma lar waa crãhã yi u ya kẽ.

19 Yurusalɛmfa byɛ n le luhu, ma myaha taha te tar na pe yor wo ma yee: Hakɛledam, ke yĩntaha kẽ, ntɔ̃r tar.

20 Yãhã sabangbãŋ wo, Yãhã wãsey yay fla wo, kapãn laa ma, le yrũhũ yaha ma yee: ‹U kaha ke too, nawee nen gɛ ma n nii ke wo ye.› Le maha ma le yrũhũ yaha ma yee: ‹Waa ter u u draha gbe.›

21-22 Mpãy pe naa n taha wo na, ma gbe Yĩŋfua Yesu wãtãã cãã na loho wo Nsãn ye, ma ba waa u wãkuãyirtɛr yale na yãhãyĩŋ na, poo waa yai u Yuda draha gbe. Ufua tuu yãã yĩnde ne, Yesu yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa ye, u ga ba naa loo tɔ̃r nawee- ye wo wãŋ syi dyaŋ.»

23 Pe n naam syãm mpãy yãŋ yi: Matyase ma suhu Yosɛfe wii ne pe naa n yee Gbarsabaha, pe maha naa u yee Yituse.

24 Pe Yesu kãndeyãrfa byɛ n yĩmbui wãã le, ma Yãhã nar ma yee: «Yĩŋfua, mboo wii, ma'a nawee yãã, ma ne u laam wũhũ byɛ yãã gbaa na, wo yar nde ne:

25 Le nde Yuda le kɛ, ma yũhũ kãã draha gii wo raa wãã u kẽ, ma ka u ya ya draha wo kii tuu ma yagaa. Naam syãm mii mii, too yar ma na, wii raa yãŋ yi, u n ga Yuda

draha gbe, ma n waha u lɛhɛ ma wĩĩ ne
nawee- ye, u yar wo na.»
26 Loo kur ye pe n ntĩhĩ syãŋ wãã miy:
Nen nde Matyase myaha wĩĩ, nen nde
Yosɛfe myaha wĩĩ. Matyase myaha wĩĩ loo
n cãã too. Pe n Matyase ta u Yuda draha
wo.

2

Yãhã Yrã wãpaŋ

1 Yiifee- gbar gii pe naa n yee pããnkɔti,
ke per ba nɔ, Yesu kãndeyãrfa byɛ n pe ya
wãã pe peplii yawãhã saha wo.
2 Gbleŋ gaa ter n ba fe gbe yi yãhãyĩŋ
kuɛ ye. Gbleŋ gii ma'a luhu ke ye, maa
yee teflahangbãŋ ke n gbã. Ke n gble ba
dye taha pe na ke nwoŋ wo, ke n nii gbleŋ
fla ya.
3 Pe Yesu kãndeyãrfa n yãŋ ma yãã mii
naa yĩnkãmbɛhɛ dyaŋ ke wãã ta, ma nii n
tar blayblay. Ke sẽ -sẽ maha wee cĩĩnde
naawraŋ ye. Ke n ba fe cããŋ, ma too pe
byɛ na nanem.
4 Yãhã Yrã n dye pe laam wo, ma pe
nanem ta pe n nii yor tee naneŋ pãã
gbɛgbɛ, yor tii gɛ pe sẽ cã yãã faale wo ye.
5 Teebɛhɛ byɛ Yiifee- mpãy pe naa Yãhã
kɛ, pe byɛ ba pe ya wãã Yurusalɛm wo koo
per, ke pããnkɔti gbar wĩĩ na.
6 Ke gbleŋ ke yi ke syi, pe n ga pe ya wãã
ta ke fla na. Laa n pe fe gbe, ma ga ta tɛr.
Pe laam wo nawee nawee woo, ma naa n
luhu u klo yor ye Yesu kãndeyãrfua waa
yɛ̃ na, le n yɛ̃ kã pe na.
7-8 Le n kacãn faha pe kẽ, pe yĩnde n yi
too pe na, pe n nii n yee: «Galɛlɛ gbentee
nen nawee- sẽ na Yesu kãndeyãrfa ne? Ah
pe pye gɛ pye mii, wo byɛ n nii wo kui yor
luhu pe yɛ̃ wo wii wuhu na?
9 Too yɛr mii, wo laam wo Patifa ma,
Madefa ne, Lamitefa ne, Otamifa ne,
Yudɛfa ne, Kapadafa ne, Pɔ̃nfa ne, Yasyifa
ne,
10 Firsyifa ne, Pããfilefa ne, Syiptefa ne,
Lebi kãnkãyaha ngaafa ne kii ke crã Syirɛ̃
na, ma suhu Wɔrmefa ne, Kartifa ne ma
suhu Arabifa ne. Wo laam wo mpãy ma
pe see Yiifee-, mpãy ter -sẽ maha ma pe pe
ya le Yiifee- kãnde wo.
11 Wo wãnihi naa byɛ ne, wo byɛ -sẽ n
luhu pe Yãhã kangbãhã pãã wo yor wo wii
wuhu na.»
12 Loo n fĩhĩ ga pe laam sroŋ wɔ, pe n
nii, lii gɛ pe n ga, pe sẽ le cã ye, ma nii pe
ya yey ma yee: Nde yĩntaha gɛ kẽ lii ne?
13 Pe laam wo, mpãy ter -sẽ maha pye,
pe naa Yesu kãndeyãrfa lɛr ma naa n yee:
«Ye cã la, sẽm me pe tɛr pe koho ne?»

Pyar yɛ̃ kapãn pããnkɔti gbar per

14 Loo na, Pyar n yir yɛr u tẽnlɛhɛwai
sẽnsye nen telai wo, ma u yĩmbui yir, ma
pe nanihi pye ma yee: «Yiifee-, yii tẽ n
yãŋ ma suhu mpãy ne pe pa Yurusalɛm
wo te gbar wĩĩ na. -Ye ndityuhu yaha, ye
nde luhu yɔ̃ tẽ ga tɔ̃r ye ye!
15 Nwa ta ye n yee, a sẽm ndoo
tẽnlɛhɛwai yigi? Yalii pe pe yãã ma wɔ wa,
pe n sya pe yigi sukũhũntãy yĩŋ nge syi na,
ntãŋ kuãyale gɛ sẽ yãã ta tɛr wa ye?
16 Ye yai ye le cã faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua
Yɔwɛl tuu bii kai- nkãy cãã tɔ̃r yaha, koo
kẽ ke n pye nanga. U bii yee:
17 Yãhã yee: ‹Lii le ga ba yãã driyɛ̃ kuayale
plii na, le nde:
N ga ba ta Yrã tege cããŋ le nawee- laam
wo.
Ye pii tesẽ ye pueesyam ne,
pe ga ba naa kaplãŋ tɔ̃r,
nkãy tẽ ga ba naa n yar pe na.
Ye naanfãm ga ba naa kai- yãã wãytãã wo,
ye wãlɛ ga ba naa kai- yãã mluɛ̃ wo.
18 Mpãy byɛ pe ma ra tẽn na,
pe naam tesẽ pe ca ne,
cĩĩnde, n ga ba ra Yrã tege cããŋ le
pe laam wo.
Pe ga ba naa kaplãŋ tɔ̃r too plii nde na,
nkãy tẽ ga ba naa n yar pe na.
19 Tẽ ta, laanwɔ wũhũ n naa n pye yãhãyĩŋ
na,
yɛ̃kã wũhũ ne kãntraha na.
Ntɔ̃r ga ba pye, naa ne,
naawur ne yãhãsyɔ̃r dyaŋ.
20 Yai ga ba wɔ tã,
yroŋ ga ba yrãhã cor ntɔ̃r dyaŋ.
Loo na Yĩŋfua ga cã pa fãnga ne tesẽ nayɔ̃r
ne.
21 Loo yale wo, nawee wii nawee wii woo
ma Yĩŋfua myaha yee ma u nar,
Yĩŋfua ga ufua yi le wo.›
22 Yiisrɛfa, -ye luhu, n ga nde pãã ye ye:
Yãhã Yesu fãnga yar ye na ma u ta, u n
yɛ̃kã wũhũ ter byɛ pye tesẽ laanwɔ wũhũ
ter byɛ ne, ye n yãã yĩnde ne. Ye koo byɛ
cã.
23 Loo naa byɛ ne, ye Yesu yigi, ma sya
u wãã mpãy kẽ pe sẽ Yãhã cã ye, pe n u
kuey mar boo trã na. Ya'a yãã tee waha
loo kapee nde pye, Yãhã bii loo nde cãã ta
wa. Koo kẽ le n pye.
24 Yãhã gbã naankãn gbe kãã u na, ma
u ta u n yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na
gbaafa ye. U wãyigiyaha nakur klo wo, loo
fãnga sẽ pye gbã ye ye.
25 Wo wãdyaha Dawide gɛ bii loo cãã pãã
wa u wĩĩ na faale wo ma yee:
‹N u Yĩŋfua yãã ra yahasee ye yalebyɛ.
Tuu nwo ra tãy,
n sẽ n sege fyar koho wo ye.
26 Loo ne ta laam n tãy,
ta kaplãŋ n nii nuhu fla.
Ta kadye ma sya ba fãy ma nii
mlũhũmlũhũ,
ta n sãy nii ta gbã kafɛhɛ na,

le saa kai kua ra ye ye.
27 N cã, ma saa ra ta yaha nakur klo wo ye.
Ndoo wii raa yãŋ yi, n cã,
ma saa sya ra n fũhũ nii gbĩĩ laam wo
ye.
28 Kãnde lii le cĩĩnde yrã wãã nawee- kẽ,
ma loo yar ra na.
Tẽ ga ba pye ma tãy,
le ga ba nii ra ye nuhu wĩĩ.›
29 Wo nna, ye cã n ga waha wo faale
wãdyaha Dawide wĩĩ pãã laha ye ye. Tuu
ku, pe u le gbĩĩ lii wo, loo sẽ na nde nantãŋ
too n yãŋ?
30 Dawide kai- ngĩĩ cãã pãã yaha mii Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfua dyaŋ u ne. U bii le cã ma yee,
Yãhã bii yɛ̃ tɛr u ye, koo ga ba u kur kuɛ
puee ta yĩŋfua u wãŋ syi dyaŋ.
31 Yãhã ke wii ta ke Yĩndefua, u wãyir
gbã wo tesẽ u wãdurba yrãŋ na gbaafa ye,
Dawide bii loo cãã cã wa. Koo kẽ u n bii le
cãã pãã yaha u wĩĩ na ma yee:
‹Yãhã sẽ u ta yaha nakur klo wo ye,
u kadye sẽ fũhũ nii gbĩĩ laam wo ye.›
32 U Yesu wii wĩĩ tẽ n pãã, Yãhã u ta u n
yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa ye,
wo byɛ loo yãã yĩnde ne.
33 Yãhã n u kuã yir, ma u ta ke kãndigi
koho kuɛ ye, u n nii kai- byɛ Yĩŋfua. Yesu
ba yɛ̃ tɛr nawee- ye Yãhã Yrã wãkẽ ne,
Yãhã n le wãã u kẽ, u n le tege le wo laam
wo. Loo ne tee n yãã, ma maha n luhu.
34 Ye cã Dawide tuu bii ku, Yãhã sẽ u ta u
n kuã yir tɛr yãhãyĩŋ na ye. U -sẽ bii yee:
‹Yĩŋfua Yãhã ra Yĩŋfua pye ma yee:
Pa tege nii ra kãndigi koho kuɛ ye
kai- byɛ yĩŋ na,
35 ta n sya ba ma napĩĩ- yĩy kor le ma
kẽ,
pe n nii mii ma tãnde fyãhã tã pe na.›
36 Yiisrɛfa, ye yai ye le cã laha, Yesu wii
tee kuey mar boo trã na, woo kẽ Yãhã u ta
Yĩŋfua, ma maha u ta ke Yĩndefua.»
37 Mpãy pe Pyar kaplãŋ ngĩĩ luhu, kadye
byɛ n muãy pe ye, pe laam n wlãhã nii. Pe
n u Pyar yey u nampyeŋ- ne ma yee: «Wo
nna, le nde le nii ke dyaŋ, wo yai wo lii loo
pye?»
38 Pyar n pe yɛ̃ wãã sya ma yee: «-Ye le
sya ye cã ye kapee- sẽ yɔ̃ ye, -tee ke wãpyeŋ
miy yaha, -tee sya pe n ye tãã yi loho wo
Yesu myaha na. Loo na, ye kapee- ga yee
laha kãã ye na, tesẽ Yãhã ga ke Yrã Fãnga
wãã ye kẽ.
39 Ye sẽ yãã, koo katɛ- syãŋ ngĩĩ, Yãhã yɛ̃
tɛr ke wãkẽ ne nawee- mpãy kẽ, ke n pai
yãŋ yi nawee- ter byɛ laam wo, yii tesẽ ye
kur kuɛ pii ne ma suhu mpãy bya ne pe n
yi deydey kui wo.»
40 Pyar n maha kaplãŋ nkãy tɔ̃r pe ye,
nkãy syi ke ga waha pe ta, pe n Yesu kãnyĩĩ
draha fla yãã, u ntãŋ n dye pe tãy u kãnde
wãgbe wĩĩ n maha tãy pe ye. Pyar naa
pe yar ma yee: «-Ye ye wãsyayaha kãnde
gbe! Mpãy pe sẽ Yãhã cã ye, ye ma n naa
n yãr poo kãnde wo ye!»
41 Pe laam wo, mpãy pe yɛr Pyar kaplãŋ
kur ye, pe ba syar. Pe n sya pe n pe tãã yi
loho wo Yesu myaha na. Koo per, mpãy
pe Yesu kãnde yãã cĩĩnde, ma pe ya le
taha u kãndeyãrfa na, pe pye nawee- naha
yĩĩbua.

Yesu kãndeyãrfa troho wãtãhã

42 Pe nafãm mii kur byɛ, pe naa pe ya
yaha, ma naa ndityuhu cre Yesu tẽnlɛhɛ
kaklaha ye. Pe ba pe yĩŋ wũhũ wãã le, ma
maha sya, ma Yesu wãku cãã dir syi wãã
naa n di pe ya ne, ma naa pe ya laam too u
wãku wĩĩ na. Pe maha naa pe ya wãã, ma
naa Yãhã nar, ma maha naa ke sey.
43 Pe Yesu tẽnlɛhɛ naa laanwɔ wũhũ pye
busãã tesẽ yɛ̃kã wũhũ ne. Pe nawee- naa
koo ngĩĩ byɛ yãã, ma sya naa n fya.
44 Pe Yesu kãndeyãrfa byɛ ba wãã le, ma
pe koho wãn ta te n nii nanihi wãn.
45 Pe maha naa pe tar par pe klɛ ne ma
suhu pe koho wãn ne, ma naa n pai pe war
ne, pe byɛ n naa pe la pe ya kẽ pe gbãhã
wuhu na.
46 Plii wuhu na, pe naa pe ya wãã Yãhã
kangbãŋ wo. Pe naa n di pe ya ye pe klɛ
wo, ma naa pe ya laam too Yesu wãku wĩĩ
na. Pe naa n di nuhu ne, pe sẽ pe kai- tyɔ̃r
naa n pye ye.
47 Pe naa Yãhã sey, pe wĩĩ naa n tãy
nawee- byɛ ye. Mpãy pe naa Yesu wĩĩ sya
ma naa u ta pe Syayahafua, u Yĩŋfua poo le
naa n taha Yesu kãndeyãrfalɛ na plii byɛ.

3

Tãnkahafua waa wãkãhãyir

1 Per gaa yaiyĩn tratra, Pyar ye naa n
gaha pe syãm Nsãn ne yaiyĩn Yãhã narsaha
wo Yãhã kangbãŋ wo.
2 Ke Yãhã kangbãŋ kapahayɛ̃ neŋ
gaa pye, pe naa n yee kapahayɛ̃yũhũ.
Tãnkahafua waa pye, tuu naa n nii koo
kapahayɛ̃ na. U ba see ke dyaŋ. Plii wuhu
na, pe u gbe ga naa n ta ke fla na, u n naa
war nar nawee- ye, nawee- mpãy pe naa
n dye koo kapahayɛ̃ ne ke Yãhã kangbãŋ
wo.
3 Pyar ye n ba nɔ pe syãm Nsãn ne
ke kapahayɛ̃ na, ma yee poo ga dye, u
tãnkahafua n pe yãã ma pe nar.
4 Pyar ye n nii u waha n yãŋ pe syãm
Nsãn ne. Pyar n ba u pye: Naa wo yãŋ!
5 U dya n nii pe kihi n yãŋ, u laam wo, a
pe ma pe ga woo kẽ war ne.
6 Pyar n u pye: War pua nen gɛ wee ra
ye. Ngii ke ma ra ye tẽ ga ma kẽ, ke nge:
Nasarɛtefa Yesu myaha na, yir naa n yãr!

7 Loo na, Pyar n u yigi koho na, ma u ta
u n yir. U dya tãnkaha n ta tɛr sãhã u ye,
te yĩnyũhũ byɛ ne.
8 U n fẽŋ yir, ma tãhã yɛr u trɛ na, laa
wee ye, ma nii n yãr. U n dye Pyar ye ne
pe syãm Nsãn ne ke Yãhã kangbãŋ wo, ma
yãr n tay, ma kur n ye, ma nii Yãhã sey.
9 Ke Yãhã kangbãŋ nabua n u yãã tuu n
yãr ma nii Yãhã sey.
10 Pe n u yãŋ cã, ma cã woo kẽ u
tãnkahafua wii ne tuu nii naa n nar ke
Yãhã kangbãŋ kapahayɛ̃yũhũ fla na. Pe u
yãã ke dyaŋ, le n pe fe gbe, ma maha kacãn
kua pe na.

Pyar Yãhã wĩĩ pãã nawee- ye Yãhã kangbãŋ wo

11 U dya tuu kãhã yir, ma Pyar ye taha
naa n naha pe syãm Nsãn ne, wãcɛr wee
pe na ye, le n kacãn faha nawee- mpãy
byɛ kẽ pe pye ke Yãhã kangbãŋ laam
wo. Pe n fã taha ba pe na Yãhã kangbãŋ
laankɔngbãŋ gaa flãhã tãy, pe naa n yee
Salmuu laankɔŋ.
12 Pyar tuu yãã ke dyaŋ, u n pe nawee-
pye ma yee: «Yiisrɛfa, nwa ta u dya
wãkãhãyir wĩĩ n yɛ̃ kã ye na? Nwa ta ye n
nii wo yãŋ mii wii koho fãnga wĩĩ laa dyaŋ
le waha yia, ma u dya kãhã yir? Laa, ye le
ga la ma yee, wo wãlaha wĩĩ loo kẽ Yãhã
kãnde wo, le waha u kãhã yir?
13 Faalefa Brama ye Yãhã, Yisyake ne,
Dyakuba ne, wo wãlɛ byɛ ne, koo kẽ ke ke
tẽntẽle Yesu myaha kuã yir. Woo Yesu kẽ,
tee yigi ga le nangbãy koho wo, ma sya ka
u ne fãngafua Pilati fla na. Pilati yee, woo
ga u miy yaha, ye n sye.
14 Woo wii tuu ba sroŋ, u kai- maha laha,
ye u wãmiyaha wĩĩ sye, ma dur ma u Pilati
ta, u n naboofua waa yi miy yaha.
15 Yesu wii tuu pa cĩĩnde yrã ne, yii kẽ
tee u boo koo syi. Yãhã u ta u n yir gbã
wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa ye. Wo byɛ
loo yãã yĩnde ne.
16 Yesu wãta Yatɛr, koo kẽ ke ta, Yesu
fãnga n ta u tãnkahafua n fãnga yãã ma
yir. Ye byɛ u cã laha, u nwo, tee n yãŋ nwo.
Yesu wãta Yatɛr, loo le u ta u n jaa ma nii
korkor. Ye byɛ loo yãã, ma cã cĩĩnde ne.
17 N -sẽ cã wo nna, yii ye yĩŋfa ne, tee
nde pye Yesu na, ye sẽ le war ye.
18 Lii Yãhã ke bii tɔ̃r yaha pe faale Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfa yɛ̃ ne ma yee, koo Yĩndefua
ga ba kayĩhĩ yãã, loo ne le pye nde.
19 -Tee -sẽ le sya ye cã ye kapee- sẽ yɔ̃
ye, tee ke wãpyeŋ miy yaha, tee ye yĩntar
sroŋ Yãhã kuɛ ye, ke n ye kapee- yee laha
kãã ye na gbɛgbɛ.
20 Yãhã -sẽ ga tefay tege ye na. Ke ga
maha ke Yĩndefua nɔ wãã ye kẽ, wii ke bii
yãŋ yi ye myaha na, woo kẽ Yesu Crise ne.
21 Yagaa woo, Yesu ma yãhãyĩŋ na. U yai
u kuee ke fla na le yale n sya ba nɔ, yaliile
Yãhã ga ba ke kai- byɛ yĩntaha wã klaha.
Faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa mpãy bii loo nde
cãã pãã yaha.
22 Wo faale wãdyaha Musa gɛ bii yee:
‹Ye Yĩŋfua Yãhã ga ba ta syi
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua waa nɔ wãã ye ye.
U ga ba nii ye ter,
ye ba naa n luhu nkãy byɛ ye
tuu ga ba tɔ̃r naa ye yar.
23 Wii ma ba yee,
u sẽ n luhu woo Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa nwo
ye ye,
u ga tɔ̃r yi kãã Yãhã kãndefa nawee-
wo,
tuu gbã yãã le na.›
24 Pyar n maha yee: Ma gbe Samuyɛl na,
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa mpãy pe taha pe ya na,
pe byɛ naa too plii nde wĩĩ pãã.
25 Yãhã ke lii pãã pe Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa yɛ̃
ne, loo nde ma ye wĩĩ. Tesẽ Yãhã bii yɛ̃ tɛr
Brama ye ma yee:
‹Kãntrahafa byɛ ga kaa wãtaha yãã pe ya
na
ra koho wo ma kur kuɛ pii kãmay na.›
Loo nde maha ma ye wĩĩ.
26 Loo ne Yãhã n ke tẽntẽfua yi, ma u nɔ
wãã yii poo kẽ, ma yee u ba kaa taha ye na,
u ye ta ye n ye kapee- wãpyeŋ miy yaha.»

4

Pyar ye wãyigi pe syãm Nsãn ne

1 Pyar ye pye kapãn na nantãŋ ke Yãhã
kangbãŋ wo pe syãm Nsãn ne nawee- ye.
Yãhã yũndefa n ba dye, Yãhã kangbãŋ
sẽŋfa yĩŋfua ne, ma suhu mpãy ter ne pe
naa yee Sadusyɛ̃.
2 Pyar ye naa nawee- klaha, ma maha
naa Yesu wĩĩ pãã tuu yir gbã wo, ma dur
ba yrãŋ na gbaafa ye. Loo na nawee- ga
waha cã pe yee, nakur byɛ ga ba yir gbã
wo. Pe kaplãŋ ngĩĩ naa pe Sadusyɛ̃ laam
war.
3 Pe n Pyar ye yigi Nsãn ne. Yai ke ba kua
wa, pe n pe tã nwompihi wo, ma yĩŋsyii
sẽŋ.
4 Le -sẽ nde, mpãy pe ba ke Yãhã kaplãŋ
luhu ma yɛr le wĩĩ na, pe ba nihi. Pe
Yesu kãndeyãrfa wo, pe naam pye nawee-
nyersĩĩ yĩĩbua.
5 Koo yĩŋsyii wo, Yiifee- yahaseefa,
Yiifee- wãlɛ ne, ma suhu Yãhã kaiyarfa ne,
pe n pe ya wãã Yurusalɛm wo.
6 Pe laam wo faale Yãhã yũndefa yĩŋfua
Yana pye, yagaa wũũ Kayifu ne, Nsãn ne,
Lesyãander ne ma suhu u Yãhã yũndefa
yĩŋfua kahafa ne.
7 Pe n Pyar ye le pe syãm Nsãn ne pe ya
telai wo, ma pe yey ma yee: «Ye waha yia

yoo fãnga ne ma u dya kãhã yir? Ye u kãhã
yir yoo myaha fãnga ne?»
8 Pyar laam ba yĩĩ Yãhã Yrã Fãnga ne, u
n pe pye ma yee: «Yiifee- klo yĩŋfa, Yiifee-
wãlɛ ne,
9 pe mii pe nii wo yey nanga kayĩĩ
wãpyeŋ ne tãnkahafua kẽ ma yee, le pye
mii u n waha kãhã yir?
10 Ye yai loo nde wãcãŋ ne, Yiisrɛfa kur
byɛ ne: U tãnkahafua tuu jaa, ma sya n
yãr ye yahasee ye nwo korkor, Nasarɛtefa
Yesu fãnga kẽ, ke u kãhã yir. Yesu wii
ree kuey mar boo trã na, Yãhã u ta u n
yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa ye.
U tãnkahafua jaa woo Yesu myaha kãmay
na.
11 Yesu wĩĩ ne, le pãã yaha Yãhã sa-
bangbãŋ wo ma yee:
‹Ntẽmblaha gii pe nwonfããfa ba ke sye
yaha,
Yãhã ke gbe ma ke ta,
ke n dur yĩŋ yãã ke nwonfãã na.›
12 Nawee ga waha sya yaha Yesu ya
myaha ne; driyẽ kur byɛ laam wo, Yãhã sẽ
waa ter yãŋ yi yãã wii tuu ga waha nawee
ta, u n sya yaha mii woo ya sẽ kẽ ye.»
13 Le kapãn yahaseefa pe yãã Pyar nii n
pãã laanyĩn ne, u kaplãŋ n maha n sroŋ, le
n yẽ gbãã pe na. Pyar ye tee pye Nsãn ne,
pe sẽ pye nangbãm ye, pe sẽ ba saba cã ga
yaha ye ye. Le maha ba yãŋ naa n cã pe
na ma yee, pe pye Yesu kãnyãrwai.
14 Pe yĩnde maha pye u tãnkahafua na
tuu jaa, ma yir yɛr pe tãy, pe yahaseefa n
nii, pe saa waha laa gɛ wãã sya ye.
15 Loo na, pe n pe yigi yi kãã ke kasãhã
nwoŋ wo, ma dur nii pe ya yey
16 ma yee: «Nwa roo ga waha pye naam
mii na? Yurusalɛmfa byɛ tee mii, pe pe
laanwɔ wĩĩ nde cã laha, le n nii wo saa
waha le kai ye.
17 Wa’a -sẽ cã ma yee, wii ga ta le ma n
cããŋ dye ga yahasee ye, nawee- byɛ n yi
le cãŋ na ye, wo yai wo yĩntaha yrãhã pe
na, -too sã waha pe na, wo pe tã Yesu wĩĩ
wãpãã na nawee- ye.»
18 Pe n pe dur yee dye ba, maa sã waha
pe na ma yee, a pe ma syi naa Yesu wũhũ
klaha nawee- ye ye, tesẽ u wĩĩ laa ma n yi
yãã pe yẽ wo nantãŋ ye!
19 Pyar ye n -sẽ pe pye pe syãm Nsãn ne
ma yee: «Yii gɛ, -ye yãŋ le yãŋ le laam wo,
lii loo gɛ le ga yai Yãhã ye: Wo naa n luhu
yii ye, -too tyii Yãhã wĩĩ na laa, wo yai wo
naa n luhu Yãhã ye, -too tyii yii wĩĩ na?
20 Wii poo na, wo saa waha ye wĩĩ sya
wo loo tɛr yahasee ye, -too tyii Yĩŋfua Yãhã
wũhũ nkãy na too luhu, ma maha ke yãã
ye.»
21 Pe kasãhã yahaseefa n maha yĩntaha
yrãhã pe na, ma sã waha pe na ma cã
pe miy yaha. Pe sẽ ba wãpee laa yãã
pe wĩĩ na car gɛ, ma ga waha pe pẽn ye.
Ke fla gbenteefa byɛ tee naa Yãhã sey u
tãnkahafua wãjaa wĩĩ na.
22 U dya wii tuu -sẽ ba ke laanwɔ wãjaa
jaa, u pye dyɛ- gbeesĩĩ, tahar ne.

Yesu kãndeyãrfa Yãhã wãnar

23 Pe Pyar ye miy yaha wa pe syãm Nsãn
ne, pe n ka pe nampyeŋ- fla na, maa ke
kai- tɔ̃r yar pe na, kai- nkãy Yãhã yũndefa
yĩŋfa naa n pãã pe ye ma suhu Yiifee- wãlɛ
ne.
24 Yesu kãndeyãrfa pe kaplãŋ ngĩĩ luhu
wa, pe n yĩmbui wãã le, ma Yãhã nar ma
yee: «Yĩŋfua Yãhã, mboo kẽ raa yãhãyĩŋ
tãhã kãntraha ne, muhulangbãŋ ne, tesẽ
wãn tii byɛ ne te ma te laam wo.
25 Wo faale wãdyaha Dawide wii u ma
ma tẽntẽle, mboo kẽ, taa le pãã woo yẽ
wo Yãhã Yrã kãmay na ma yee:
‹Nwa ta, mpãy pe wee Yiifee- ye,
pe n yataŋ ta pe ya na,
ma nii n wãã ma ne?
Nwa ta pe n maha yĩmbui wãã le,
ma nii Yãhã wãtoo wĩĩ kɛ wam wo?
26 Kãntraha fãngafa yɛr naan wãmiy na
Yãhã na.
Kãntraha yĩŋfa bya wɔ toho Yĩŋfua Yãhã
na
ke Yĩndefua ne.›
27 Tesẽ le cĩĩnde, loo ne le n pye nanga
nge na, wo klo nde laam wo! Yĩŋfua
Yɛrɔte tesẽ fãngafua Pɔ̃syi Pilati ne, tesẽ
Wɔrmefa byɛ ne, tesẽ Yiifee- byɛ ne, poo
mii byɛ, pe wɔ toho ma Dya Yesu na, woo
wii u ma ma tẽntẽle.
28 Ma laam wĩĩ lii taa bii cãã pãã yaha ma
fãnga kãmay na, loo ne pe n pye yagaa.
29 Yĩŋfua, naa n yãŋ, pe pee tã nii wo na
yagaa. Wo ta wo laam n tege nii tee nen
wo, wo n waha naa ma kapãn pãã laanyĩn
ne.
30 Ma fãnga wãã wo kẽ, wo n waha naa
nawee- jaa ma kãmay na, tesẽ wo n waha
naa laanwɔ wũhũ pye, tesẽ yẽkã wũhũ ne
Yesu myaha ne, woo wii taa yãŋ yi u n nii
ma tẽntẽyɔ̃.»
31 Pe Yãhã nar wa, teelii fla pe ba pe ya
wãã ta, ke fla n sege. Yãhã Yrã n maha pe
laam yĩĩ, ma fãnga gaa taha pe na, pe laam
n tege nii tee nen wo, pe n nii Yãhã kapãn
pãã laanyĩn ne nawee- ye.

Yesu kãndeyãrfa pe koho wãn wãã le

32 Yesu kãndeyãrfa byɛ pye yĩmbui nen
na laantee nen ne. Pe laam wo, waa sẽ naa
u koho wãn yigi u ya ya ye, pe naa re ta te
n naa n nii pe nanihi wãn.
33 Yãhã fãnga pye pe Yesu tẽnlɛhɛ kaplãŋ
na, pe naa Yesu wãyir wĩĩ pãã gbã wo
nawee- ye, mii pe yĩnde le yãã mii. Yãhã n
-sẽ naa kaa taha pe na yaryar.

34 Pe ba pe koho wãn ta nanihi wãn, pe
laam wo ngaa sẽ naa n waha waa na ye.
Tarfa naa pe tar par, klɛfa naa pe klɛ par.
35 Pe byɛ naa n pai poo war mii byɛ ne,
ma ba naa n wãã pe Yesu tẽnlɛhɛ kẽ, pe
n naa pe sya, ma pe la naa n cããŋ Yesu
kãndeyãrfa byɛ nsoho wo gbãhã wuhu na.
36 Mpãy pe koho wãn kẽ ke syi, pe laam
wo dya waa pye pe naa n yee Yosɛfe, Lewi
kur kuɛ puee waa. U naa n yi teelaa
wo, pe n yee Syiper, kãntraha gaa kẽ
muhulangbãŋ ke gbey le. Pe Yesu tẽnlɛhɛ
ba yasey myaha taha u Yosɛfe na, ma naa
u yee Barnabaase; ke myaha yĩntaha kẽ,
wii u laantor le nawee- laam wo.
37 Woo dya nwo, u ba u tar raa par, ma
pa tãŋ pe war byɛ ne, maa wãã pe Yesu
tẽnlɛhɛ kẽ.

5

Nanayase u cɔɔ Safra ne

1-2 Dya waa -sẽ pye Yesu kãndeyãrfa ne u
myaha Nanayase, u cɔɔ myaha Safra. Poo
mii ba pe myaha tar raa par. Pe n yĩmbui
wãã le pe syãm u cɔɔ ne, ma war mpãy
cɛr yi ta pe ya tãy. War mpãy pe kuee,
Nanayase n poo gbe, maa wãã pe Yesu
tẽnlɛhɛ kẽ, ma yee poo tar war byɛ me.
3 Pyar n u pye ma yee: «Nanayase, ma
pye mii ma ta Setane n waha yia ma na?
Taa sya war mpãy cɛr yi ma tar war na,
nwa ta ma n ba kawar fua Yãhã Yrã ye ma
yee, pe war byɛ me?
4 Ma ntraŋ kla, ma kla sẽ na? Nanayase,
waa la tuu te wãpar wĩĩ le ma laam wo?
Taa sya maha te par wa, pe war, ma wãm
sẽ na, lii ma ne yai ma ye, ma naa n pye.
Ma -sẽ pye mii ma waha kapee- nde syi
ga yigi ma laam wo, ma yee pe war byɛ
me? Kawar nde raa fua nde, ma sẽ re fua
nawee- ye ye, ma re fua Yãhã Yrã ye.»
5 Nanayase n kaplãŋ ngĩĩ luhu ma too,
ma ku u kuãŋ ne. Mpãy pe pye ma naa n
luhu, pe n sroŋ fya.
6 Naanfãm mpãy pye ke fla na, pe n yir
ma u maha tã, ma u gbe ga tugu le.
7 U Nanayase cɔɔ sẽ pye kai- ngĩĩ pyeyale
wo ye. Lɛr tãã syi n tɛr, u n cã ba dye. U
sẽ ba cã lii pye ye.
8 Pyar n pãã u ne ma yee: «Ma puai yee,
tee ye tar par yɛ̃ nge na, cĩĩnde la?» U n
yee: «Ãwã, koo yɛ̃ kẽ.»
9 Loo na, Pyar n u pye ma yee: «Mboo,
ma puai ne, ye pye mii ma yĩmbui wãã
le ma yee, yaa Yãhã Yrã yɛ̃ yigi yãŋ?
Yãŋ, mpãy pe ga ma puai tugu le, pe mii
kapahayɛ̃ na, pe dur ba wa, pe n pai ma
bya gbe tɛr.»
10 Le yalebya wo, u cɔɔ n too u Yesu
tẽnlɛhɛ yaha ye ma ku. Pe naanfãm n dye
ma yãã u ku. Pe n u gbe ga tugu le u puai
tãy.
11 Mpãy pe pye ke fla na, tesẽ mpãy ne
pe ba le luhu kur kuɛ ye, pe byɛ n sroŋ fya.

Laanwɔ wũhũ ba syar Yurusalɛm wo

12 Pe Yesu tẽnlɛhɛ naa laanwɔ wũhũ
busãã pye tesẽ yɛ̃kã wũhũ ne le klofa yĩnde
na. Pe Yesu kãndeyãrfa ba pe ya wãã
naa n ta Yãhã kangbãŋ laankɔngbãŋ nge
flãhã tãy, laankɔŋ gii pe naa n yee Salmuu
laankɔŋ.
13-14 Plii wuhu na, nafãm mpãy naa Yesu
ta pe Yatɛr, naam tesẽ ca ne, ma ba pe ya
le naa n taha pe Yesu kãndeyãrfa na, pe
n naa n syar. Mpãy pe sẽ ba Yesu ta wa
pe Yatɛr ye, pe sẽ sɛr naa pe ya wlãhã pe
ne ye. Nawee- -sẽ naa pe Yesu kãndeyãrfa
sey.
15 Pe Yesu tẽnlɛhɛ pe naa laanwɔ wũhũ
pye yɛ̃kã wũhũ ne, loo nde n ta, nawee- n
sya nii pe yanfa gbe ba naa n ta kãnde wo
kasãy wãn na, ma yee Pyar ma ba n tɛr, u
yirfua yĩm n waha paha tã mpãy na.
16 Nabuar raa naa n yir Yurusalɛm
kãnkãy kui wo, ma naa n pai yanfa ne ma
suhu nawee- mpãy ne, sãndãpee naa pe
fãy. Pe byɛ naa n jaa.

Pe wãfãy ta pe Yesu tẽnlɛhɛ na

17 Pe Yesu tẽnlɛhɛ wĩĩ naa laanyar yigi u
Yãhã yũndefa yĩŋfua kẽ tesẽ mpãy ne pe
naa n taha u na, poo me pe Sadusyɛ̃ ne.
18 Pe n yir ma Yesu tẽnlɛhɛ yigi ga le
nanihi nwompihi wo.
19 Yĩmper n wɔ, yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa n
pa, maa ke nwompihi nwonyɛ̃ yãr pe Yesu
tẽnlɛhɛ na, pe n yi, u n pe pye ma yee:
20 «-Ye ka Yãhã kangbãŋ wo, ye ga naa
nawee- klaha Yesu kãnfuɛ̃ wĩĩ ne, lii le ga
waha ta, nawee n sukũhũ yãã.»
21 Pe Yesu tẽnlɛhɛ n luhu u yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ ye, ma yir ga dye sukũhũntãy
pẽmpẽm na Yãhã kangbãŋ wo, ma nii
nawee- klaha.
U Yãhã yũndefa yĩŋfua -sẽ nwo, yĩŋ ke
syii wa, woo tesẽ mpãy ne pe pye u kur
ye, pe n Yiifee- wãlɛ yee ba tesẽ pe kaplãŋ
cɛrfa ne, pe n pe ya wãã Yesu tẽnlɛhɛ wĩĩ
na. Loo kur ye, pe n Yãhã kangbãŋ sẽŋfa
mpãy lɛhɛ wãã, pe ga pe Yesu tẽnlɛhɛ yi
ke nwompihi wo, pe pa pe ne.
22 Pe n ka ke nwompihi wo, ma ga pe
Yesu tẽnlɛhɛ fla yãã wãwaha. Pe n dur
maa le tɔ̃r pe yawãhãfa ye
23 ma yee: «Wo ga ke nwompihi yãã te
nwonyɛ̃r ne te sroŋ gbãã tã nii te ya kai na,
pe nwompihi sẽŋfa ne pe yɛr ga pe yɛrsar
wo te yɛ̃r na. Too te nwonyɛ̃r yãr, wo sẽ
-sẽ waa yãã te laam wo ye.»
24 U Yãhã kangbãŋ sẽŋfa yĩŋfua tesẽ pe
Yãhã yũndefa yĩŋfa ne, pe nde luhu, pe ga
lii pãã pe Yesu tẽnlɛhɛ wãplaha wĩĩ na, pe

sẽ le cã ye. Pe n nii pe ya yey ma yee, ncã nde n gaha yi lii na laa?
25 Waa ter n sur ba dye ma pe pye: «-Ye yãŋ! Naam mpãy tee le nwompihi wo, pe ma Yãhã kangbãŋ wo pe nii nawee- klaha.»
26 Pe Yãhã kangbãŋ sẽŋfa n ka pe yĩŋfua ne, pe n ga pe Yesu tẽnlɛhɛ yigi. Pe -sẽ ba fya, ma yee naweetee- ga pe miy ntẽmbar ne. Loo n ta, pe sẽ sya ma fãnga yar pe na ye.

27 Pe n pa pe ne pe kaplãŋ cɛrfa yahasee ye, u Yãhã yũndefa yĩŋfua n nii pe yey ma yee:
28 «Wo sẽ ba sã waha la ye na, tee ma syi naa nawee- klaha dya nwo myaha ne ye? Le maha yigi mii ye n ye kaklaha nge ta, ke n cããŋ Yurusalɛm byɛ wo, ma maha n kɛ, yii ga u dya wãboo wĩĩ taha ta wo yĩŋ na?»
29 Pyar tesẽ u Yesu tẽnlɛhɛwai ne pe n yee: «Wo yai wo naa Yãhã laam wĩĩ loo pye, -too tyii nawee- laam wũhũ na.
30 Yii kẽ, tee u Yesu kuey mar boo trã na. Wo wãlɛ Yãhã -sẽ u ta u n yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa ye,
31 ma u kuã yir ta ke kãndigi koho kuɛ ye, ma u ta u n nii Kaiyahaseefua, ma maha nii Syayahafua. Woo kãmay na Yiisrɛfa ga waha le sya pe cã pe kapee- sẽ yɔ̃ ye, pe ke wãpyeŋ miy yaha. Loo na pe kapee- ga yee laha kãã pe yĩŋ na.
32 Wo yĩnde taha koo ngĩĩ na. Wo nii wo saa waha ke yaha le ye, wii tesẽ le Yãhã Yrã ne, Yãhã Yrã lii Yãhã le wãã mpãy kẽ pe n luhu ke ye.»

33 Pe kaplãŋ cɛrfa pe kaplãŋ ngĩĩ luhu, ncafũhũ n pe yigi, pe n nii pe Yesu tẽnlɛhɛ wãboo kɛ.
34 Pe laam wo, Yãhã kaiyarfua waa -sẽ pye, pe naa n yee Kamayɛl. U pye Farisyẽ, u wĩĩ naa n tãy klofa byɛ ye. Woo n yir yɛr pe kaplãŋ cɛrfa telai wo, ma ta pe n pe Yesu tẽnlɛhɛ yigi, ma yi ga nkur ye pe ne.
35 Loo na, u n pe yawãhãfa pye: «Yi-isrɛfa, heii! -Ye yii yigi naam mii ne!
36 Ye sẽ yãã, le sẽ ma- sye tɛr ye, Teedasu sẽ ba yir la, ma u ya ta naweeyɔ̃ waa. Nawee- yĩĩsyãm n sya yir taha u na, ma n luhu u ye. Loo kur ye, pe n ba u boo, pe nawee- yĩĩsyãm n fã cããŋ. Kai lii tuu ba ga yigi, le sẽ too la?
37 Woo kur ye, Galɛlɛ naa waa pye pe naa n yee Yuda. U n ba yir u ya ndoŋ nayrũhũ cãã na. Nabuar n yir taha u bya na. Loo kur ye, pe sẽ u bya boo la, mpãy pe ba taha u na, pe n cããŋ. Kai lii tuu ba ga yigi, le sẽ too la?
38 Yagaa wĩĩ nde na, n ga ye yar laa ne: Ye tyii mii na pe n naa n pye, ya'a syi naa pe yãŋ ye. Le ma pye naweetee laam wĩĩ ne pe yigi, ma nii tẽn nde tẽ, le ga ba klaha-.
39 Le ma -sẽ pye Yãhã laam wĩĩ ne pe yigi cĩĩnde, -ye cã ye yee, ye saa waha le klaha-ye. Loo na, -ye yii yigi, le ma syi le ba nii mii Yãhã gɛ kẽ tee n wãã ke ne ye!»
40 Pe kaplãŋ cɛrfa n u Kamayɛl yẽ yor sya. Pe n pe Yesu tẽnlɛhɛ yee dur ba, ma ba ta pe n pe gbã. Pe n maha sã waha pe na, a pe ma syi Yesu wĩĩ laa n maha yi yãã pe yẽ wo ye. Loo na, pe n cã pe miy yaha.
41 Pe Yesu tẽnlɛhɛ n yi pe yawãhãfa telai wo ma tɛr. Yãhã ke pe yãŋ yi pe n wãfãy yãã Yesu myaha wĩĩ na, loo nde n nuhu yigi pe kẽ.
42 Loo kur ye, pe -sẽ maha naa nawee-klaha plii byɛ, ma maha naa le kapãyĩĩ wĩĩ pãã pe ye, kapãyĩĩ lii le u Yãhã Yĩndefua Crise wĩĩ pãã. Pe naa koo pye ke Yãhã kangbãŋ laam wo tesẽ pe klɛ ne.

6

Pe koholefa kuasĩĩ yãŋ yi Yesu tẽnlɛhɛ kẽ

1 Koo cãã na, Yesu kãndeyãrfa naa n syar. Pe laam wo Yiifee- terfa mpãy pe naa jrɛke yor pãã, pe n pe ya tẽ pe klo Yiifee- * na, ma le kuãn ma yee, a plii byɛ dir layale ma nɔ, pe wee pe poo calangusyam gbihi n la ye.
2 Loo na, pe Yesu tẽnlɛhɛ sẽnsye syãm n ke fla Yesu kãndeyãrfa byɛ yee ba, ma pe pye ma yee: «Wii Yesu tẽnlɛhɛ, wa'a tyii Yesu kapãyĩĩ wãpãã na nawee- ye, ma taha kuee dir wĩĩ ya na, le sẽ yɔ̃ ye.
3 Wo nna, ye yai ye naam kuasĩĩ mpãy yãŋ yi ye laam wo. Mpãy pe miiyũhũ ke n yee, tesẽ Yãhã Yrã maha pe laam yĩĩ, tesẽ laantor kacãn ma pe ye. -Ye poosyifa yãŋ yi wo n pe taha dir wũhũ na.
4 Loo nde ma pye ke syi wii poo na, waa waha nii yalebyɛ, wo naa n pãã Yãhã ye, too naa le Yesu kapãyĩĩ yar nawee- na.»
5 Ke fla Yesu kãndeyãrfa byɛ n yɛr loo nde wãpyeŋ na. Pe n Yɛtyɛn yãŋ yi. U ba Yesu srɔŋ ta u Yatɛr laantee nen ne. U laam maha ba yĩĩ Yãhã Yrã ne. Pe n Filipe yãŋ yi taha woo na, ma maha Perkua yãŋ yi, Niikanuhu ne, Tyihimu ne, Parpẽna ne, ma suhu Niikluasu ne. U Niikluasu nwo naa n yi Yãtɔɔsyi wo, u ba u ya le Yiifee-kãnde wo faale na.
6 Pe n poo yar pe Yesu tẽnlɛhɛ na, pe n kluɛ taha pe na, ma Yãhã nar pe kẽ pe tẽn wĩĩ na.
7 Yãhã kapãn naa n cããŋ plii wuhu na. Yurusalɛm wo pe Yesu kãndeyãrfa n ba srɔŋ syar naa n gaha. Yãhã yũndefa mpãy bya naa n sya ma naa Yesu ta pe Yatɛr.

* **6:1 6.1** Yurusalɛm klo Yiifee- yebɛrɛ yor pãã.

Yɛtyɛn wãyigi

8 Yãhã ba ke laantãr ta Yɛtyɛn na, ma
maha ba ke Yrã Fãnga le u laam wo, u n
naa laanwɔ wũhũ pye yɛ̃kã wũhũ ne, pe
klofa yĩnde na.
9 U wĩĩ -sẽ ba sye naam mpãy ye. Poo
pye Yiifee- yawãhã nwoŋ gaafa ne. Poofa
mii pye yãã yãmpa faale wo, ma ba yi
le wo. Mpãy pye Syirɛ̃ kãntraha wo tesẽ
Lesyããndi kãntraha ne ma ba pa. Mpãy
maha pye Sersyi kãntraha wo tesẽ kui
nkãy ne, kãntraha gaa wo pe n yee Yasyi,
ma ba pa pe ya ndoŋ.
10 Pe sẽ -sẽ waha yia Yɛtyɛn na ma u pãã
yigi ye. Yãhã Yrã naa laantor le u laam wo,
u n naa kacãn kaplãŋ ya pãã pe ne.
11 Loo na, pe n naam mpãy dãã, ma pe
ta pe n kawar fua taha u na ma yee: «Wo
wo faale wãdyaha Musa wãpee luhu u yɛ̃
na ma suhu Yãhã bya ne.»
12 Pe n klofa sũũ le u na ke syi, pe Yiifee-
wãlɛ ne ma suhu Yãhã kaiyarfa ne. Loo
na, pe n sur dye u Yɛtyɛn na, ma u yigi ma
ka u ne kaplãŋ cɛrfa yahasee ye.
13 Pe n maha ga pa mpãy ter ne, pe
ba kawar fua taha u na. Pe n ba yee:
«Naa nwo sẽ tyii wo Yãhã kangbãŋ miipihi
wãyee na, ma suhu wo wãdyaha Musa
kãnde ne ye, lii Yãhã le ta.
14 Wo luhu tuu n yee, a Nasarɛtefa Yesu
ga ba Yãhã kangbãŋ traha, tuu dur u wo
wãdyaha Musa kãnde yĩntaha wã klaha
wo kẽ.»
15 Mpãy byɛ pe pye pe ba tege nii ke
yawãhã nwoŋ wo, pe yĩnde pye u Yɛtyɛn
na, pe n u yĩntaha yãã ke n yɛhɛ palpal
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ yĩntaha wãŋ syi dyaŋ.

7

Yɛtyɛn yɛ̃ yor pe kaplãŋ cɛrfa yaha ye

1 Yãhã yũndefa yĩŋfua n Yɛtyɛn yey ma
yee: «Cĩĩnde la pe n pãã?»
2 Yɛtyɛn n u yɛ̃ wãã sya ma u pye: «Yii
mpãy ye ma ra nampyeŋ-, ta tuhufa ne, -
ye ndityuhu yaha ra ye! Ye cã ma yee, wo
faale wãdyaha Brama see kãntraha nge
wo pe naa n yee Otami. Pe koo kãntraha
ngefa yee Syadeefa. Tuu sẽ bii yir wa u
kusey nde wo ma ka Syahara wo ye, Yãhã
gii koo myaha gboho tãŋ myar byɛ na, ke
n bii ke ya yar u na,
3 ma u pye ma yee:
‹Ma klo yãã,
taa le ta yaha ma tuhufua nna ne,
ma ga nii teelii wo,
tẽ ga yar ma na.›
4 Loo na, Brama n -sẽ yir ke Otami wo,
ma ga nii klo laa wo pe naa n yee Syahara.
U tuhufua pye u ne. U tuhufua tuu bii ku
ke Syahara wo, Yãhã n maha u ta, u n yir
ke fla na ma pa kãntraha nge wo, kii ree
mii ke laam wo yagaa.
5 Yãhã sẽ bii teelaa wãã u kẽ kãntraha
nge wo ye. Ke sẽ bii teelaa gɛ wãã u kẽ u
waha mploho gɛ fãã ye, ma -sẽ bii yɛ̃ tɛr u
ye, koo ga ba ke kãntraha kur byɛ wãã u
kẽ, ke n nii pe wãŋ u kur byɛ ne. Koo cãã
na, puee nen gɛ sẽ -sẽ pye Brama myaha
na ye.
6 Loo nde kur ye, Yãhã n maha bii nde
pãã u ye ma yee:
‹Ma kur ga ba ka,
pe ga nii nampay kãntraha gaa wo.
Koo kãntraha ngefa ga ba pe ta yãmpa,
pe pe nuhu dyɛ- yĩĩsyãŋ.
7 Loo nde wĩĩ na,
n -sẽ ga ba koo kãntraha ngefa sãhã.
N ga ba ta, ma kur n dur ba
kãntraha nge na nwo,
pe ba naa diŋ yi ra kẽ.›
8 Loo kur ye, Yãhã n naambiyãr le Brama
ne, ma u pye ma yee, loo nde wĩĩ na Brama
yai u wãkũũ wĩĩ koho yigi. Loo na u n bii
Yisyake see, plii kuatãã wuhu u n u kũũ.
Yisyake n bii lɛ dye ma Dyakuba see, ma u
kũũ plii kuatãã wuhu u ya ndoŋ. Dyakuba
n -sẽ u naam kicar sẽnsye syãm kũũ. Poo
me, pe nii wo ter sẽnsye syãŋ ngĩĩ wãlɛ.
9 Laanyar bii Dyakuba pii yigi, pe n sya
pe cĩĩfua Yosɛfe yigi par yãmpuai Syiptefa
ye.
10 Yãhã -sẽ pye u Yosɛfe kur ye. Ke n dye
u kuɛ ye, ma u yĩŋ yi kawlaŋ wo, ma ta
koo fla kãntraha kui yĩŋfua n u yee ba ta
u yahasee ye. Yãhã n maha laantor le u
laam wo ma u ta, u n kacãyor cã pãã u
Syipte kãntraha yĩŋfua yahasee ye. U wĩĩ
n sya tãy u ye. U Syipte yĩŋfua n u ta, u n
nii ke kãntraha kai- kur byɛ yahasee ye u
kaha bya ne.
11 Loo kur ye, fãã n dye ke Syipte wo,
Kanaa bya ne, pe naa wo kãntraha yee koo
syi. Fɛn n gboho, ngaa sẽ yãã wo wãlɛ ye
wãdi wãŋ ye. Wo faale wãdyaha Dyakuba
tuu luhu,
12 a bur blokũũ ma Syipte wo, u n u pii
nɔ wãã ke fla na pe n ga u bur blokũũ waa
kɛ ba.
13 Pe n maha bii dur ga ke tɛhɛ syãŋ
wuhu na, Yosɛfe n ga u yĩŋ yi pe na, pe
n u yãŋ cã pe cĩĩfua. Le klo yĩŋfua bya n
-sẽ u Yosɛfe nna cã.
14 Loo na, Yosɛfe n kãnde wãã pe n ga u
tuhufua yigi ba u fla na u nna byɛ ne. U
tuhufua kaha nawee- pye gbeetãã sẽnsye
nawee- bua.
15 Dyakuba ka koo syi Syipte wo. U n bii
ku ke fla na, u pii sẽnsye syãm bya ne.
16 Pe pe nakur gbe ga naa n le klo nde wo
pe n yee Sihisyɛm. Koo fla nge na, teelaa
fla ma gbĩĩ ne ke fla na, Brama tuu bii par
Amuɔr pii ye.

17 Yãhã ke bii yɛ̃ tɛr Brama ye lii ne, loo
nde pyeyale le bii nɔ gbe taha, wo klofa pe
pye ke Syipte wo, pe nii n syar.
18 Dyɛ- buar n tɛr, yĩŋfa busãã n ku tɛr
pe yai ne ke Syipte wo. Yĩŋfua waa ter n
bii yir u yai ne. Woo yĩŋfua nwo cãŋ sẽ
pye Yosɛfe wĩĩ laa na ye.
19 U n wo wãlɛ byɛ ta ma nii n nuhu, ma
pee tã pe na, ma sya yee pe pe pẽyãr miy
yaha, pe n naa n ku, pẽyãr rii te pye naam
kicar.
20 Koo cãã nge kẽ, Musa tuu see yi u
nayõr ne ma pye Yãhã laanfua. U nna n
u yɛ̃ woo yrey tãã.
21 Te yrey tãã kur ye, u nna n u gbe ga
miy yaha, mii u Syipte yĩŋfua bii le pãã ta
mii. Ke kãntraha yĩŋfua pueesya n bii u
yãã, ma u kɛ gbe, ma u yigi mii u ya koho
pesey dyaŋ.
22 Koo ke ta, pe n naa Musa klaha
Syiptefa kai- ne tesẽ pe kacãn ne. Tuu bii lɛ
dye, u fãnga n gboho, kacãn n maha gboho
u ye.
23 U wãlɛ ke bii nɔ dyɛ- gbeesĩĩ na, Musa
n le ta woo ga ka, u ga u terfa Yiisrɛfa yãŋ.
24 U n ga Syiptefa naa waa yãã, tuu nii
poo Yiisrɛfa naa waa nuhu; u n dye u dya
kuɛ ye, ma u Syipte naa boo u kẽ.
25 U naa n traha woo nampyeŋ- Yiisrɛfa
n le cã, a woo kẽ Yãhã ke taha u pe sya
yaha. Pe sẽ -sẽ le war ye.
26 Koo yĩŋsyii wo, u Musa n ga Yiisrɛfa
syãm yãã, pe nii n wãã. U n yee, woo ga
pe syii ma pe pye: ‹Naambiyãm, ye ma klo
nen yafa.
27 Nwa ke -sẽ maha ye taha yii wãnuhu
na.› Wii ruu -sẽ naa u nampyeŋ nuhu, u
n Musa tra wãã ma u pye: ‹Yoo tuu ma ta
wo yĩŋfua, ma naa wo sãhã?
28 Maa ra boo la mii taa ne Syipte naa
nwo boo mii niinge na?›
29 Musa tuu kaplãŋ ngĩĩ luhu, u n fã yi
ke Syipte wo ma ga kuee kãntraha gaa na
pe naa n yee Madaha. Koo fla nge na, u n
cɔɔ yãã, ma kicar syãm see u na.
30 Dyɛ- gbeesĩĩ n tɛr. Musa pye tẽyãfũũ
fla wo yãŋ gaa tãy, pe n yee Senayi.
Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa n yi Musa na,
wambule laa wo, naa naa n tar le laam wo,
le sẽ -sẽ naa n suhu ye.
31 Loo nde wãyãã n Musa laam wɔ. Tuu
yũhũ crã ke na, woo ga gbihi yãŋ, u n luhu
Yãhã yĩmbui ne le n yee:
32 ‹Ndoo kẽ, ma wãlɛ Yãhã.
Ndoo kẽ, Brama ye Yãhã,
Yisyake ne, Dyakuba ne.›
Fyar koho wo Musa n yɛr n sege, u sẽ sɛr
naa n yãŋ nantãŋ ye.
33 Yãhã n u pye:
‹Ma ntãy fɛr kãã,
draha gii raa yɛr nge,
ke ma gbɛgbɛ ma maha nii Yãhã wãŋ.
34 N ta nna wãfãy yãã Syipte wo,
n luhu pe wãsĩĩ ne,
ta n tege pe wãsyayaha yĩmbui ne.
Loo ne ta n yee,
n ga ma lɛhɛ Syipte wo.›
35 Woo Musa wii pe Yiisrɛfa pe bii sye
yaha, ma bii u pye ma yee: ‹Yoo tuu ma
ta wo yĩŋfua, ma naa wo sãhã?› Woo
Musa cɛŋ ya kẽ, Yãhã u nɔ wãã pe kẽ
syayahafua, ma maha u ta pe yĩŋfua. Yãhã
n ke yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa lɛhɛ wãã Musa
ye loo nde wĩĩ na.
36 Woo Musa kẽ tuu laanwɔ wũhũ pye
yɛ̃kã wũhũ ne Syipte laam wo, ma sya
waha Yiisrɛfa yigi yi ke laam wo. U
maha laanwɔ wũhũ pye yɛ̃kã wũhũ ne
ke muhulangbãyãhã telai wo ma suhu le
tẽyãfũũ klo ne, koo fla gii pe dyɛ- gbeesĩĩ
pye.
37 Woo Musa kẽ tuu maha bii Yiisrɛfa pye
ma yee: ‹Yãhã ga ba ke Yãhã kaplãŋ tõrfua
waa nɔ wãã ye kẽ mii ra dyaŋ. U ga ba yi
ye ter laam wo.›
38 Pe Yiisrɛfa pe bii pe ya wãã ta tẽyãfũũ
klo wo, ke yãŋ nge flãhã tãy pe n yee
Senayi, woo Musa maha kẽ tuu pye wo
wãlɛ ne ke fla na. Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa naa
n pãã u ne koo yãŋ yĩŋ na. Kaplãŋ nkãy
ke cĩĩnde yrã wãã nawee kẽ, u yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ n ke yar u na, u n -sẽ pa, maa ke
tõr yar wo na.
39 Wo wãlɛ n yee poo saa luhu u ye ye,
ma u wĩĩ sye, ma pe laam wĩĩ ta ma yee,
poo ga dur tɛr Syipte wo.
40 Pe n maha bii Yarõ * pye ma yee: ‹Wãŋ
gaa fãã wo kẽ ke n nii wo yãhã, wo n ke
ta wo yatɛr. Musa wii tuu wo yigi yi Syipte
wo, wo tee mii, wo sẽ cã lii u yãã ye.›
41 Pe n naancɛŋ gaa fãã ta, ma ke tẽŋ ma
nuhu di ke wĩĩ ne, koo gii pe fãã pe ya ya
pe kluɛ ne.
42 Yãhã n dur yi pe kur ye, ma tyii pe na
pe n nii yãhãyĩŋ wãn tẽŋ. Loo ne le yrũhũ
yaha Yãhã kaplãŋ tõrfa saba wo ma yee,
Yãhã yee:
‹Yiisrɛfa, tee pye u tẽyãfũũ klo wo,
ke dyɛ- gbeesĩĩ ngĩĩ na,
ndoo la, tee naa n tẽŋ yraha ne?
Ye naa diŋ yi la ndoo kẽ?
43 Ye cã ndoo sẽ kẽ ye.
Ye yãhã nge tee n yee Moloke,
koo kẽ ree gbe naa n tay ke fai nwonge
wo.
U yrompua nwo pe n yee Arefaha,
ye maha ba usyi pye ma u ta ye yãhã.
Too wãn nde ne,
tee ba fãã ma naa te tẽŋ.
Loo ne, n ga ye gbe ga miy yaha

* **7:40 7.40** Yarõ pye Musa lɛfua.

teelaa wo deydey,
koo fla dey Babilɔn gɛ na.›
44 Tẽyãfũũ klo wo, wo wãlɛ bii ke Yãhã
nwonge gbihi. Kãnde lii Yãhã le ta, le
wũhũ bii yrũhũ ta ntẽmbapai raa na. Too
nde pye wo wãlɛ pe bii gbe le yaha ke fai
nwonge wo. Musa bii ke nwonge gbihi mii
Yãhã bii u yar le ne mii. Ke nwonge pye pe
ye. Yãhã naa n pãã pe ne ke laam wo.
45 Mpãy pe yir wo wãlɛ mii kur kuɛ
ye, pe bya n ke Yãhã nwonge yãã ma ke
gbe ma tɛr ke ne. Yosua woo ruu pye pe
yĩŋ na. Yãhã ke bii yɛ̃ tɛr Brama kur ye
kãntraha gii ne, Yãhã n ta pe n bii waha
koo kãntraha ngefa kar wãã; poo ter mii
sẽ pye Yiifee- ye. Koo Yãhã nwonge n kuee,
kur mpãy ma yir pe yai ne, pe ga ke yãã.
Koo syi ya, ma sya ba Dawide yai cãã dye.
46 Yãhã n kaa taha u Dawide na, u n -sẽ
kãnde nar ke ye, woo ga kaha fãã ke kẽ,
koo gii ke ma Dyakuba Yãhã.
47 Yãhã n sye, ma bii u dya Salmuu woo
ta u n bii ke Yãhã kaha fãã †.
48 Nwey tii nawee- pe n fãã pe kluɛ ne,
Yãhã sẽ n syã te laam wo ye, koo gii ke ma
ncaha ye yãhãyĩŋ na. Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua
waa loo pãã ma yee, Yãhã yee:
49 ‹Yãhãyĩŋ kẽ ke ma ra nangbãŋ niisaha,
kãntraha -sẽ ma kãnamberge dyaŋ,
tẽ trɛ taha ta.
Yii -sẽ ga waha koo nwoŋ fãã mii syi dyaŋ?
Draha gii syi -sẽ ma,
ke ga waha ra niisaha kua?
50 Ndoo sẽ na, tẽ too nde byɛ fãã,
ke yãhãyĩŋ tesẽ ke kãntraha ne?› »
51 Yɛtyɛn tuu pe faalefa wĩĩ tɔ̃r yar wa pe
na, u n maha le pãã pe ye ma yee: «Yii
laangbãnfa mii, ye laam waha, ye sye ma
ye ndityuhu gbãã tã ye saa luhu Yãhã ye
ye. Ye sye, ye sẽ n luhu Yãhã Yrã ye ye. Ye
ma mii ye wãlɛ dyaŋ.
52 Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua wii woo u kuee mii,
pe sẽ u nuhu ye? Mpãy pe u kasroŋfua
wãpa wĩĩ pãã, pe pe boo. Yagaa u kas-
roŋfua tuu pa, ye u wĩĩ sye ma sya ba u
boo.
53 Yii mpãy, Yãhã yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ ta, pe n
le kãnde tɔ̃r yar ye na, kãnde lii Yãhã le ta,
ye sẽ -sẽ le yãr ye.»

Yɛtyɛn wãboo wĩĩ

54 Pe kaplãŋ cɛrfa pe Yɛtyɛn kaplãŋ ngĩĩ
luhu, ncafũhũ n pe yigi, pe n sya nii n sege.
55 U Yɛtyɛn woo -sẽ nwo, Yãhã Yrã Fãnga
le u yĩĩ, u n yãhãyĩŋ tẽŋ yãŋ, ma Yãhã
nayɔ̃r yãã, Yesu ne tuu yir yɛr ke Yãhã
kãndigi koho kuɛ ye, kai- byɛ fãnga ne u
ye.
56 U n yee: «-Ye luhu, n nwo, tẽ yãhãyĩŋ
yãã ke yãr yaha nii. Nawee Puee yir yɛr
Yãhã kãndigi koho kuɛ ye.»
57 Pe n tẽ sya, ma ndityuhu gbãã tã, ma
sur dye u Yɛtyɛn na ma u yigi.
58 Pe nawee- n u tyĩn ga le klo kãnkãy na,
ma ga ntẽmbar ta, ma nii u miy u wãboo
yĩmbui ne. Mpãy pe ba cãã u miy, pe ba
pe nayrengbãy fɛr ma ta yaha dya waa kẽ
pe naa n yee Sɔl, u naa te yãŋ.
59 Pe sya naa Yɛtyɛn miy ntẽmbar ne, u
Yɛtyɛn woo -sẽ pye, tuu naa Yesu nar ma
n yee: «Yĩŋfua Yesu, ta yrã sya!»
60 Loo na, u n kãnklũy gbãã, ma tẽ sya
fãnga ne ma yee: «Yĩŋfua, ma'a n tyii
kapee nde na pe yĩŋ na ye!» Tuu koo
kaplãŋ ngĩĩ pãã wa, u n ku.

8

Yɛtyɛn wãboo wĩĩ n tãy Sɔl ye.

Pe Yesu kãndeyãrfa nuhu

1 Koo per pe n yir Yesu kãndeyãrfa
wãnuhu ne ke Yurusalɛm wo. Pe Yesu
kãndeyãrfa byɛ n fã cããŋ tɛr Yudɛ kui wo,
Syamari kui ne. Pe Yesu tẽnlɛhɛ poo n
kuee.
2 Mpãy pe -sẽ naa n luhu Yãhã ye, pe
n Yɛtyɛn nakugu gbe ga le, ma u gbã wĩĩ
wũn.
3 Sɔl woo -sẽ pye, tuu naa kaa taha
u ya fãnga na pe Yesu kãndeyãrfa wĩĩ
wãpyeklaha- wĩĩ ne. U naa n tay klɛ
wo, ma Yesu kãndeyãrfa fyãhã naa n yigi,
naam tesẽ ca bya ne, ma ga naa pe le
nwompihi wo.
4 Mpãy pe ba fã cããŋ, pe naa n tay
teebɛhɛ byɛ wo, ma naa Yesu kapãyĩĩ pãã
nawee- ye.

Filipe Yesu Crise kapãyĩĩ yar Syamarifa na

5 Filipe n ka Syamari kungbãy wo, ma ga
u Yãhã Yĩndefua Crise wĩĩ tɔ̃r pe nawee-
ye.
6 Pe nawee- pe Filipe kaplãŋ luhu, ma
maha ke laanwɔ wũhũ yãã tuu n pye, pe
byɛ naa ndityuhu yaha, ma naa n luhu u
kaplãŋ ye kayi ne.
7 Sãndãpee naa n tẽ, ma tege naa n kãã
nawee- busãã yĩŋ na, tãnklahafa busãã
maha naa n jaa.
8 Loo nde n pe klofa ta, nuhu n pe yigi.
9 Le klo wo, dya waa -sẽ pye lɛ wa, pe naa
u yee Syimu. Woo dya nwo pye caifua, ma
naa pe Syamarifa laam wɔ kai- nkãy ne. U
naa u ya yãŋ, usyi wee ye.
10 Ke fla nawee- byɛ, ma gbe pe kicar
syĩmbir na, ma ga waa pe wãlɛ na, pe byɛ
-sẽ naa nagboho ta u na cĩĩnde, ma sya naa
n yee: «Dya nwo, Yãhã fãnga gɛ kẽ ke ma u
ye, fãnga gii pe n yee cĩĩnde fãngangbãŋ.»

† **7:47 7.47** Salmuu cãã kẽ, pe bii ke Yãhã kangbãŋ cir fãã.

11 U tee ba ma- tɛr le klo wo, ma naa pe
nawee- laam wɔ u pyer ne, koo syi kẽ pe n
naa u fya, ma maha naa nagboho ta u na.
12 Pe klofa pe -sẽ ba le kapãyĩĩ luhu Filipe
yɛ̃ na, kapãyĩĩ lii le Yãhã Yai wĩĩ tɔ̃r tesẽ
Yesu Crise wĩĩ ne, pe naa loo sya cĩĩnde,
ma naa Yesu ta pe Yatɛr. Pe n -sẽ pe byɛ
tãã naa n yi loho wo, pe naam tesẽ pe ca
ne.
13 Syimu bya n Yesu kapãyĩĩ sya cĩĩnde.
Loo kur ye, pe n u tãã yi loho wo, u n naa
n kuee Filipe tãy. Filipe naa yɛ̃kã wũhũ
pye, ma maha naa laanwɔ wũhũ pye Yesu
myaha ne. Syimu naa koo ngĩĩ bya yãã, ke
n -sẽ naa laam wɔ u kẽ.
14 Yesu tẽnlɛhɛ mpãy pe pye Yurusalɛm
wo, pe n ba luhu, a Yesu kapãyĩĩ ma, le dye
Syamari laam wo, pe n Pyar ye nɔ wãã ke
fla na pe syãm Nsãn ne.
15 Pe syãm pe ga dye ke Syamari wo, pe
n Yãhã nar pe Yesu kãndeyãrfa kẽ ma yee,
Yãhã ke ta Yãhã Yrã n dye pe laam wo.
16 Pe tee ba tãã yi wãtããyi ya loho wo
Yesu myaha ne, Yãhã Yrã sẽ ba dye wa pe
laam wo ye, koo syi kẽ pe n ba Yãhã nar
pe kẽ loo wĩĩ na.
17 Loo na, Pyar tesẽ Nsãn ne, pe n kluɛ
taha pe na, Yãhã Yrã n dye pe laam wo.
18 Syimu tuu yãã Yãhã Yrã le dye pe
Yesu kãndeyãrfa laam wo, yaliile wo Yesu
tẽnlɛhɛ pe kluɛ taha pe na, u n war yi ma
Pyar ye pye pe syãm Nsãn ne ma yee:
19 «-Ye ra bya kẽ ke syi fãnga ne ta n nii,
n ma kluɛ taha wii na, Yãhã Yrã le dye ufua
laam wo.»
20 Pyar n u yɛ̃ wãã sya ma yee: «Ma war
pe ka ma ne, ma tee le wũũ, a Yãhã laantãr
wĩĩ n sya ke ye wale ne.
21 Ma lay wee nwo ye, ma sẽ maha yai
loo nde syi wãyãã ne ye, ma laam tee mii,
pe wee gbɛgbɛ Yãhã ye ye.
22 Mii dur yi kãã ma kapee nde wo, -taa
Yãhã nar, ke ma sya ke ma kapee nde kua
kãã ma na. Ma pye gɛ pye mii ma waha
nde syi wũũ, ma sya le pãã yi.
23 Tẽ ma yãã mii, ngaa kapihi ma ma yĩŋ
na, ma ta ma kapee- n nihi ga ta tɛr, ma ta
ma saha laa kayĩĩ gɛ pye ye.»
24 U Syimu n Pyar ye pye pe syãm Nsãn
ne ma yee: «Yii gɛ, -ye Yãhã nar ra kẽ, laa
ma n faha ra dye nde kur ye tee pãã ye.»
25 Yesu tuu naa kai- nkãy pye pe n naa n
yãã yĩnde ne, ma suhu nkãy ne tuu naa n
pãã pe naa n luhu, Pyar ye pe loo kapãyĩĩ
tɔ̃r yar wa pe nawee- ye, pe n dur tɛr
Yurusalɛm wo. Kãnde wo, pe le kapãyĩĩ tɔ̃r
naa n gaha Syamari kãntraha kusyĩmbɛhɛ
busãã wo.

Filipe tesẽ Yɛtyɔpefa yĩŋfuangbãŋ gaa ne

26 Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa n Filipe pye: «Ka
yainsaha dar kuɛ kãndigi koho kuɛ ye.
Kãnde laa ma ke kuɛ dragba wo, le n yir
Yurusalɛm wo ma n gaha klo nde wo pe n
yee Gbasa. Ka loo kãnde fla na.»
27 Filipe -sẽ yãã ta tɛr yir tɛr le kãnde
kuɛ ye. U n ga dya waa yãã le kãnde wo.
U pye Yɛtyɔpe yahaseefua waa, ma maha
pye Yɛtyɔpe yĩŋfasya war kluhu yĩŋ na. U
ba ka Yurusalɛm wo Yãhã seysaha wo, ma
dur naa n tɛr u niisaha wo.
28 U pye u ba dye nii u kafãŋ wo, ma naa
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Yisa kaplãŋ kal ke Yãhã
sabangbãŋ wo.
29 Yãhã Yrã n Filipe pye ma yee: «Yũhũ
dye u dya kafãŋ tãy.»
30 Filipe n fã yũhũ dye, ma luhu u
Yɛtyɔpe naa tuu nii Yãhã kaplãŋ kal, nkãy
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Yisa tuu yrũhũ. Filipe
n u yey ma yee: «Kai- nkãy taa n kal ngĩĩ,
ma ke war la?»
31 U dya n u yɛ̃ wãã sya ma yee: «N ga
waha pye mii, n naa ke war, waa ma yee u
wee ma nii ke yĩntaha tɔ̃r ma ra yar ye?»
U n Filipe nar, u n dye nii u tãy ke kafãŋ
wo.
32 Yãhã kaplãŋ nkãy u naa n kal, koo kẽ
ngĩĩ:
«U nii mii mbua wii syi dyaŋ pe yigi n gaha
boosaha wo.
U nii mii mbua wii syi dyaŋ pe u yor kur,
u n yaha le tete.
U sẽ yɛ̃ kua ma laa gɛ pãã ye.
33 Pe u kloŋ, dyefua sẽ yãã u kuɛ ye ye.
Pe mii, pe u boo kãntraha nge na,
kur wãm ga ba yir na u ye pe naa u
wĩĩ pãã?»
34 U Yɛtyɔpe naa n Filipe yey ma yee:
«Dya, kace ra yar, yoo wĩĩ -sẽ kẽ, u Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfua tuu tɔ̃r loo ne? U ya koho
wĩĩ laa, waa wĩĩ?»
35 Filipe n kapãn gbe ma u Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfua kaplãŋ ngĩĩ yĩntaha yar u dya na,
ma sya ba le Yesu kapãyĩĩ tɔ̃r yar u na.
36 Pe naa n tɛr ke dyaŋ le kãnde wo, pe
n ga nɔ loho fla gaa na. U Yɛtyɔpe naa n
u pye: «Loho nge! Nwa -sẽ maha ma ke
kuee ta wãtããyi na loho wo?» [
37 Filipe n u pye: «Ke ma pye ma Yesu ta
ma laam wo ma cĩĩnde Yatɛr, ma ga waha
tãã yi loho wo.» U Yɛtyɔpe naa n u pye:
«N le sya cĩĩnde, woo kẽ tuu ma Yãhã Dya
cĩĩnde.»]
38 Loo kur ye, u Yɛtyɔpe naa n ta pe n ke
kafãŋ yɛr. U n tege woo tesẽ Filipe ne. Pe
n dye ke loho wo. Filipe n u tãã yi ke loho
wo.
39 Pe yi ke loho wo, Yãhã Yrã Fãnga n
Filipe gbe tɛr. U Yɛtyɔpe naa sẽ maha u
yãã yãã nantãŋ ye, ma u kãnde sya, ma n
tɛr, nuhu fla.

40 Filipe n ga u ya yãã klo laa wo pe naa
n yee Asuhute. U n nii Yesu kapãyĩĩ tɔ̃r n
gaha kui wo, ma sya ga dye Syesarɛ wo.

9

Sɔl u troho wãtãhã ter miy yaha ma Yesu kãnde yãr
(Tẽnl 22.6-16; 26.12-18)

1 Sɔl -sẽ nwo, u pye ma naa Yesu
kãndeyãrfa kɛ wãboo ya ne. U n ba yir
ma ka Yiifee- Yãhã yũndefa yĩŋfua fla na,
2 maa saba mpãy sya u ye, saba mpãy
syi pe ga waha kãnde wãã u kẽ u n ka
Damasu na, te Yiifee- yawãhã nwey wo.
U maa nawee- mpãy yãã ke fla na, naam
woo, ca woo, pe ma yee wa pe n yãr Yesu
kãnde wo, u waha pe yigi, u pe pua, u pa
pe ne Yurusalɛm wo.
3 U n yir koo na, ma kãnde sya, ma n
gaha ke Damasu na. Tuu ga nɔ gbe taha le
klo na, u n yee woo ga yãŋ, ma yãã cãã-
mpãy ter syi pe yi yãhãyĩŋ kuɛ ye, ma ba
yɛhɛ u na.
4 U kadye n sege, u n laha too kãntraha
na, ma luhu yĩmbui laa ne, le u pye ma
yee: «Sɔl, Sɔl, n lii wãpee pye, ma n nii ra
nuhu yĩntayãhã ne?»
5 U n wãã sya ma yee: «Yĩŋfua, mboo
wii raa n pãã ra ne, ma myaha mii?» Le
yĩmbui n u yɛ̃ wãã sya ma yee: «Ndoo Yesu
kẽ taa n nuhu yĩntayãhã ne.
6 Mboo, yir, ma dye le klo wo. Taa yai
ma lii pye, pe ga le yar ma na.»
7 Nawee- mpãy pe wãã naa n yãr Sɔl ne,
pe byɛ ba yɛr pe sẽ sya naa laa pãã ye. Pe
naa n luhu le yĩmbui gbleŋ ne, pe sẽ -sẽ
naa waa yãã ye.
8 Sɔl n yir, ma tãhã yɛr kãntraha na. U n
yĩmpɛ yãr, u sẽ -sẽ waha ngaa yãã nantãŋ
ye. Pe n u yigi koho na ma ka u ne ke
Damasu na.
9 U n plii tãã pye, u sẽ waha naa n yãŋ
ye, u sẽ ngaa di ye, u sẽ maha ngaa wɔ ye.
10 Ke Damasu wo, Yesu kãndeyãrfua waa
pye, pe naa n yee Nanayase. U pye mii
wãytãã dyaŋ u na, ma Yĩŋfua yãã tuu u
yee ma yee: «Nanayase.» U n u yɛ̃ wãã
sya ma yee: «Yĩŋfua, n nwo, n n luhu ma
ye.»
11 U Yĩŋfua n u pye ma yee: «Yir yagaa,
kãnde lii pe n yee kãndigi, ma loo sya, ma
ka Yuda kaha wo, maa Tarsufa naa waa
wĩĩ yey, pe u yee Sɔl.
12 U ma gɛ ma u nii Yãhã nar. U bya pye
mii wãytãã dyaŋ u na, ma ma yãã, taa dye
ga maa koho taha u na, ma yee u waha
maha naa n yãŋ faale dyaŋ.»
13 Nanayase n loo wãã sya ma yee:
«Yĩŋfua, nawee- busãã dya nwo wĩĩ tɔ̃r ra
ye. Tuu Yesu kãndeyãrfa nuhu wãnuhu gii
ne Yurusalɛm wo, n le luhu.
14 Yãhã yũndefa yĩŋfua kãnde wãã u kẽ,
u pa nwo wo, u ba nawee- yigi pua, poo
mpãy pe koho taha yaha Yesu na.»
15 U Yĩŋfua n -sẽ maha u pye ma yee:
«Ka, n dya nwo yãŋ yi, ma yee u ta wĩĩ tɔ̃r
yar driyɛ̃fa byɛ na tesẽ yĩŋfa byɛ ne tesẽ
Yiisrɛfa ne.
16 Tuu yai u wãfãy gii fãy ta wĩĩ na, u ta,
nawee- n ra wĩĩ cã, n ga u yar koo byɛ na.»
17 Loo na, Nanayase n yir, ma ka Yuda
kaha wo. Tuu ga dye ke kaha wo, u n kluɛ
taha Sɔl na ma u pye ma yee: «Sɔl, ma ma
Yesu kãndeyãrfua mii ta dyaŋ. Taa naa
n pai kãnde wo, Yĩŋfua Yesu wii tuu ba yi
ma na, woo u ra lɛhɛ wãã, n ba ma ta ma n
waha naa n yãŋ faale dyaŋ, tẽ ma ta, Yãhã
Yrã Fãnga n ma laam yĩĩ.»
18 Loo yalebya wo, wãn raa n kuã kãã Sɔl
yĩmpɛ na mii sawor dyaŋ, u n nii n yãŋ
faale dyaŋ. U n yir, pe n u tãã yi loho wo.
19 Loo kur ye, u n di, u kadye n cã fãnga
yãã.

Sɔl Yesu kãnde wĩĩ yar Damasufa na

Loo kur ye, Yesu kãndeyãrfa mpãy pe
pye Damasu na, Sɔl n kuee pe ne, ma faa
plii raa pye,
20 ma nii Yesu wĩĩ pãã nawee- ye Yiifee-
yawãhã nwey wo ma yee, Yãhã Dya kẽ
Yesu ne.
21 Mpãy byɛ pe u kaplãŋ luhu, le n pe fe
gbe, pe n nii le yey ma yee: «Dya nwo woo
sẽ na, tuu naa Yesu kãndeyãrfa kɛ wãboo
ne yĩntayãhã ne Yurusalɛm wo, poo mpãy
pe koho taha yaha Yesu myaha na. U
sẽ yir la ma pa nwo, woo n pai tee nde
Yesu kãndeyãrfa yigi pua, u ga pe yi Yãhã
yũndefa yĩŋfua kẽ?»
22 Sɔl -sẽ naa Yesu wĩĩ pãã nawee- ye.
Kaa naa n taha u kaplãŋ wãlaha na tesẽ
ke fãnga ne. Yiifee- mpãy pe pye Damasu
na, Sɔl pe gbihi yar naa n laha Yesu wĩĩ
ne ma naa pe yar, Yesu woo u ma u Yãhã
Yĩndefua Crise, le n sya naa yɛ̃ gbãã pe na.
23 Koo syi kẽ plii raa kur ye, Yiifee- n pãã
ta poo ga Sɔl boo.
24 Sɔl n -sẽ loo nde yãã luhu. Le klo pye,
pe ba ncaha fãã, ma le klaha tã. Nawee-
naa le klo kapahayɛ̃r byɛ sẽŋ, ke yai ke
yĩmper, pe ma u Sɔl yãã pe u boo.
25 Sɔl pye Yesu kãndeyãrfa mpãy ne
nwoŋ gaa laam wo, ke ba fãã gbra le klo
ncaha na. Fenaatɛr gaa -sẽ pye ke nwoŋ
wo ke ba yi ke ncaha ne. Pe n yir yĩmper
wo, ma u Sɔl gbe le takũy laam wo, ma
namihi pua le na, ma u Sɔl yoŋ tege wãã
fenaatɛr ne le klo ncaha kur kuɛ ye. Sɔl n
waha wloho yi ke syi, ma fã tɛr.

Sɔl ka Yurusalɛm wo

26 Sɔl n ga dye Yurusalɛm wo, ma yee
woo ga dye wlãhã Yesu kãndeyãrfa ne.
Pe byɛ -sẽ ba fya u na, pe sẽ ba le sya

cĩĩnde ma yee, u wã klaha ma nii Yesu
kãndeyãrfua ye.
27 Yesu kãndeyãrfua wii pe naa n yee
Barnabaase, woo n Sɔl yigi loo na, ma
ka u ne pe Yesu tẽnlɛhɛ fla na. Sɔl tuu
ba u Yĩŋfua wãã sya mii le kãnde wo, u
n kaplãŋ nkãy pãã u ye, Barnabaase n
loo nde tɔ̃r pe Yesu tẽnlɛhɛ ye. Sɔl tuu
pye Damasu na, ma naa Yãhã kapãn pãã
Yesu myaha ne pe nawee- ye laanyĩn ne,
Barnabaase n maha koo bya tɔ̃r pe ye.
28 Loo yale nde wo, Sɔl n cã waha u ya
wlãhã pe ne. U n nii n tay ke Yurusalɛm
wo, ma Yãhã kapãn pãã naa n laha Yĩŋfua
myaha ne nawee- ye laanyĩn ne.
29 Yiifee- mpãy pe naa jrɛke yor luhu, u
naa n pãã pe bya ne, ma naa kaplãŋ tyĩn
pe ne. Poo -sẽ naa u wãboo kɛ.
30 Pe Yesu kãndeyãrfa pe loo cã, pe n Sɔl
yigi ga Syesarɛ na, maa u ta u n ka Tarsu
na *.
31 Loo na, Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa
mpãy pe pye Yudɛ wo, Galɛlɛ ne tesẽ
Syamari ne, pe n cã yrĩŋ yãã. Yĩŋfua Yesu
wĩĩ naa n gboho pe laam wo plii wuhu na.
Pe maha naa u laam wũhũ pye yalebyɛ.
Yãhã Yrã kãmay na, kaa naa n taha pe
yawãhãfa wãnihi na.

Pyar yɛ̃kã wũhũ pye Yesu myaha na

32 Pyar naa n tay kui byɛ wo, ma naa
Yesu kãndeyãrfa yãŋ. U n ba ka klo laa
wo pe naa n yee Liide, Yesu kãndeyãrfa
yãŋsaha wo,
33 ma ga dya waa yãã le klo wo. Pe naa u
yee Yɛnɛ. U dyɛ- kuatãã ba kẽ tãnkur yan
ne kãntraha na.
34 Pyar n u pye ma yee: «Yɛnɛ, Yesu Crise
ma, u ma jaa yagaa. Yir, ma ma kasãy wãŋ
gbe!» Yɛnɛ n ta tɛr yir.
35 Liide klofa byɛ tesẽ Sarãŋ ngbãŋfa byɛ
ne, pe n loo yãã, ma pe troho wãtãhã ter
wã klaha, ma nii Yĩŋfua kãnde yãr.
36 Klo laa pye tũntũn, pe naa n yee Yopɛ.
Cɔɔ waa pye ke fla na, u myaha Tagbihita.
U pye pe Yesu kãndeyãrfa ne. Jrɛke yor
wo ke Tagbihita myaha nge n yee Dɔɔkase,
ke yĩntaha kẽ kafaa. U cɔɔ naa kayĩĩ pye
yalebyɛ, ma maha naa koho le nawãm ye.
37 U n ba too yan na, ma ku. Pe n u
nakugu yee, ma ke gbe ga ta nwoŋ gaa
laam wo gbegbaha yĩŋ na.
38 Pe Yesu kãndeyãrfa mpãy pe pye ke
Yopɛ wo, pe ba le luhu ma yee, Pyar ma
tũntũn Liide na. Pe n nawee- syãm lɛhɛ
wãã u ye pe ga u yar, poo ma pe u nar, u
pa poo fla na, u ma n nii kuee ye.
39 Pe n ga dye Pyar fla na, ma re tẽnlɛhɛ
tɔ̃r u ye, u n yir wãã kũn pe ne le yalebya
wo. Tuu ga dye, pe n u yigi ga ke nwoŋ
laam wo gbegbaha yĩŋ na. Calangusyam
mpãy pye ke fla na. Pe byɛ n ba yɛr Pyar
tãy, ma nii n wũn. Dɔɔkase tuu pye yrãŋ
na, ma ba nayrɛ tii gbihi, tesẽ nayrengbãy
tii ne, pe n too nde gbe n yar Pyar na.
40 Pyar n pe nawee- byɛ ta pe n yi nwoŋ
wo, u n dur ma kãnklũy gbãã kãntraha na,
ma Yãhã nar. U n ba wã klaha ke nakugu
kuɛ ye ma yee: «Tagbihita, yir!» U n u
yĩmpɛ yãr, ma Pyar yãã, ma yir nii.
41 Pyar n u yigi koho na, ma u ta u n yir
yɛr. Loo kur ye, mpãy pe Yesu ta pe Yatɛr
tesẽ pe Yesu kãndeyãrfa calangusyam ne,
u n poo yee ba, maa u yar pe na yrãŋ.
42 Pe n le cã tãŋ ke Yopɛ wo, loo n ta,
nawee- busãã n u Yĩŋfua ta pe Yatɛr.
43 Pyar n faa ma- Yopɛ na. U ba kuee ke
Yopɛ wo sraha tẽntẽfua waa fla na, pe naa
n yee Syimu.

10

Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa ba yi Kɔrnee na

1 Syesarɛ laam wo, dya waa pye pe naa
n yee Kɔrnee. U pye seraasyi yĩŋfua, ma
pye Wɔrmefa seraasyi ndreŋ gaa yĩŋ na,
pe naa n yee Yitale seraasyi ndreŋ.
2 U dya naa Yãhã kãnde kɛ. U naa n gaha
Yãhã narsaha wo u nna byɛ ne. Yiifee-
mpãy pe pye nawãm, u naa koho le pe ye,
ma naa Yãhã nar plii byɛ.
3 Per gaa yaiyĩn yale wo, Yiifee- Yãhã
naryale ba kẽ, u n yãã mii wãytãã dyaŋ
u na. U n yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa yãã gbaa
na, tuu dye ba u fla na, maa u pye ma yee:
«Kɔrnee».
4 U n u yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ yãŋ, ma fya,
ma u pye ma yee: «Yĩŋfua, nwa ma?» U
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n u yɛ̃ wãã sya ma yee:
«Taa naa Yãhã nar, ma maha naa koho le
nawãm ye, Yãhã koo byɛ sya ma ye. Ke sẽ
faha ma wĩĩ ne ye.
5 -Taa -sẽ nawee- lɛhɛ yagaa, pe n ka
Yopɛ na, pe ga dya waa ta u n pa, u myaha
Syimu, nawee- byɛ u yee Pyar.
6 U n syã sraha tẽntẽfua waa ye, u myaha
Syimu. U kaha ma muhulangbãŋ yɛ̃ tãy.»
7 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n loo pãã u ye ma
tɛr. Le yalebya wo, Kɔrnee n u tẽntẽ- syãm
mpãy yee ba tesẽ u seraasyi naa waa ne,
tuu pye mpãy yĩŋ na. Woo bya ba naa Yãhã
kãnde kɛ, u wĩĩ ba waha Kɔrnee ye.
8 Kai lii le pye, u n le gbe ma tɔ̃r pe ye,
ma pe lɛhɛ wãã ke Yopɛ na.

Mpãy pe wee Yiifee- ye, Yãhã laa pãã Pyar ye pe wĩĩ na

9 Ke yĩŋsyii wo, pe naa n gaha ma sya ga
nɔ gbe taha ke Yopɛ na. Pyar -sẽ pye, u ba
dugu u kaha gbegbaha yĩŋ na yaiwlaŋ yale
wo, ma yee woo ga Yãhã nar.

* **9:30 9.30** Pɔl kusey ba kẽ Tarsu ne.

10 Fãã n u yigi u n yee woo ga ngaa di.
Yalii pe yee poo ga ngaa soho u kẽ, u n yãã
mii wãytãã dyaŋ u na.
11 U n yãhãyĩŋ yãã ke fe yãr, kla gaa n
nii tege n pai tãã ye kãntraha na: Ke kla
pye mii faangbãŋ gaa dyaŋ. Ke yɛ̃r resyar
ba wãã tã.
12 Ke laam wo trɛresyar wãn ter byɛ pye
tesẽ kahakaha wãn ter byɛ ne ma suhu
kãnsyãm ter byɛ ne.
13 Yĩmbui laa n u pye ma yee: «Pyar, yir,
ma wãn nde boo, ma naa n kaa!»
14 Pyar n wãã sya le yĩmbui ye ma yee:
«Yĩŋfua, too wãn nde sẽ yɔ̃ ye; wo Yiifee-
kãnde na, wo n fã wãn nde na.»
15 Le yĩmbui n maha u pye ma yee:
«Yãhã yee te yɔ̃, ma tee n fã re na.»
16 Pyar tuu too wãn yãã, ma luhu le
yĩmbui ne, saa te n tɛr. Saa, u n maha te
yãã. Yãhã te gbe yi u na koo syi tɛhɛ tãã,
ke faangbãŋ n cã dugu tɛr yãhãyĩŋ na.

Pyar dye waa kaha wo, u wee Yiifee ye

17 Pyar tuu koo yãã pe wãytãã wo ke syi,
u sẽ -sẽ waha le yĩntaha cã ye. Le yale -sẽ
nwo, Kɔrnee tuu ba nawee- mpãy lɛhɛ wãã
u Pyar ye u Syimu kaha wo, pe ba ke kaha
yey naa n gaha, ma sya ga nɔ ke kapahayɛ̃
na.
18 Pe n yĩmbui yir ma le yey ma yee:
«Syimu wii pe n yee Pyar, u n syã la nwo?»
19 Yãhã ke ba wãn tii gbe yi u Pyar na
ke yĩmbui lii ne tuu ba luhu, u Pyar pye
nantãŋ u naa le ga. Yãhã Yrã n u pye ma
yee: «Yãŋ! Nawee- tãã ma nwo, pe ma kɛ.
20 Yir, ma tege ke gbegbaha yĩŋ na, ma
ka pe ne, ma'a n laalaa pye ye, ndoo tẽ pe
lɛhɛ wãã.»
21 Loo na, Pyar n tege ba pe nawee- mii
fla na, maa pe pye ma yee: «Wii tee n kɛ,
woo kẽ ra ne. Ah ye pa lii na?»
22 Pe n u yɛ̃ wãã sya ma yee: «Seraasyi
yĩŋfua Kɔrnee kẽ tuu wo lɛhɛ wãã. Nawee
wii kẽ u ne, u n sroŋ, Yãhã wĩĩ gboho
u laam wo, Yiifee- byɛ u miiyũhũ yee.
Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa kẽ, u u Kɔrnee klaha,
ma u yar ma yee, u ma ta ma n ka u fla na,
maa ma yɛ̃ kapãn pãã u n luhu.»
23 Pyar n pe yigi dye u kaha wo, ma
syãsaha wãã pe kẽ.
Ke yĩŋsyii wo, pe n yir ma kãnde sya,
ma dur tɛr. Pyar pye pe ne. Yopɛ Yesu
kãndeyãrfa mpãy n yir ke Yopɛ wo, ma
Pyar wãr ga.
24 Ke yĩŋsyii wo, pe n ga dye ke Syesarɛ
wo. Kɔrnee naa u sẽŋ u kaha wo. U ba
u nwoŋfa mpãy yee ba loo wĩĩ na, tesẽ u
naambiyãbuam mpãy ne.
25 Yaliile Pyar naa n pai dyesaha wo,
Kɔrnee n ka, maa u wãã, ma kãnklũy gbãã
u yaha ye, ma yee woo ga u syar nangbãŋ
syaha ne.
26 Pyar n sye ma u kuã yir, ma u pye ma
yee: «Danda, yir! Taa yãã, nawee ya kẽ ra
bya ne.»
27 U n nii n pãã Kɔrnee ne, maa dye ke
kaha wo, ma nabuar mpãy yãã pe wãã nii.
28 U n pe pye ma yee: «Ye cã ma yee
Yiifee- kãnde na, Yiifee naa sẽ yai u naa
n crã nawee wii na u wee Yiifee ye. U sẽ
maha yai u naa n dye u kaha wo ye. Yagaa,
Yãhã -sẽ ndoo klaha, ma ra yar ma yee, n
sẽ yai n naa fã nawee waa ter na ye, n sẽ
yai n naa waa ter yãŋ mii nawee wii syi
dyaŋ, u sẽ yai pe naa n crã u na ye.
29 Koo kẽ, tee ra yee, n sẽ sye ye, n pa.
Tee ra yee ba lii na, ye waha le pãã ra ye
yagaa.»
30 Kɔrnee n yee: «Ke plii resyar nanga,
le pye yagaa syi yaiyĩn na. N pye n naa
Yãhã nar ta kaha wo. Dya waa n ba yɛr ra
tãy u kale wãn ne te n yɛhɛ palpal, ma ra
pye ma yee:
31 ‹Kɔrnee, taa naa Yãhã nar lii ne, ke le
sya ma ye. Taa maha naa wãn tii byɛ wãã
nawãm kẽ, le sẽ faha Yãhã na ye.
32 Loo nde na, waa lɛhɛ wãã Yopɛ na,
u n ga Syimu yee ba, Syimu wii pe n yee
Pyar. U ma dya wii kaha wo, u bya myaha
Syimu u ya ndoŋ, u sraha tẽn tẽ, u ma
muhulangbãŋ yɛ̃ tãy.›
33 Ta n ta tɛr waa lɛhɛ wãã ma ye, ma n
le sya ma pa. Le yɔ̃. Wo byɛ mii Yãhã yaha
ye yagaa. U Yĩŋfua tuu ma pye, ma ba wo
yar lii ne, le pãã wo ye, wo ma wo n luhu
ma ye.»

Mpãy pe wee Yiifee- ye, pe le kapãyĩĩ fe luhu Pyar yɛ̃ na

34 Loo na, Pyar n yɛ̃ kuã ma yee: «Cĩĩnde
ne, n cã Yãhã wee ke nawee waa puar
nawee waa na ye.
35 Ma'a sya yi teelii teelii, ma'a pye wa
ma n luhu Yãhã ye, ma maha kasroŋ pye,
ma wĩĩ ga naa n tãy ke ye.
36 Yãhã le kapãyĩĩ nɔ wãã Yiifee- ye,
kapãyĩĩ lii le n yee nawee- byɛ ga ba yrĩŋ
yãã Yesu Crise kãmay na, woo wii u ma wo
byɛ Yĩŋfua.
37 Nsãn tuu nawee- yee naa n pai, maa
naa pe yar, pe le sya pe cã, pe kapee-
wãpyeŋ sẽ yɔ̃ ye, pe ke miy yaha, ma pe
tãã naa n yi loho wo, ye koo ngĩĩ byɛ cã.
Loo kur ye, lii le cãã pye Galɛlɛ kãntraha
kur byɛ na, ma sya ka Yudɛ kãntraha na,
ye maha loo nde bya cã.
38 Yãhã fãnga wãã Yesu kẽ, Yesu wii u n
yi Nasarɛte wo, ma maha Yãhã Yrã wãã u
kẽ, u n waha naa n gaha teebɛhɛ byɛ wo,
ma naa kayĩĩ pye nawee- kẽ. Mpãy pe pye,
Setane naa pe fãy fãnga ne, Yesu u Setane
kar tege naa n kãã pe yĩŋ na. Yãhã pye u
kur ye. Ye maha koo byɛ cã.

39 Tuu kai- nkãy byɛ pye Yiifee- klo
Yurusalɛm wo ma suhu pe Yiifee- kui byɛ
ne, wo ke yãã wo yĩnde ne. Loo kur ye, pe
Yiifee- gɛ u kuey mar boo trã na.
40 Ke plii tãã na, Yãhã n u ta u n yir gbã
wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa ye.
41 U sẽ -sẽ u ya yar nawee- byɛ na ye, u u
ya yar wii poo na, wii mpãy Yãhã wo yãŋ
yi, ma yee too u yãã wo yĩnde ne. Yesu tuu
dur ba yrãŋ na gbaafa ye, wii kẽ too u yãã,
ma sya wãã di u ne, ma loho bya wãã wɔ
u ne.
42 U n wo pye ma yee, too ga naa le
Yesu kapãyĩĩ pãã pe nawee- ye, wo pe yar
laha wo yee, woo Yesu kẽ Yãhã u yãŋ yi, u
nawee- byɛ sãhã, mpãy pe ma yrãŋ na tesẽ
mpãy bya ne pe ma gbã wo.
43 Faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa byɛ bii le pãã
u wĩĩ na ma yee, cĩĩnde ne, wii ma u Yãhã
Yĩndefua ta u Yatɛr, Yãhã ga ufua kapee-
gbe kãã u yĩŋ na Yesu myaha kãmay na.»

Mpãy pe wee Yiifee- ye, Yãhã Yrã dye pe laam wo

44 Pe nawee- pye pe naa Pyar kaplãŋ
luhu, Yãhã Yrã n tege dye pe byɛ laam wo.
45-46 Yiifee- mpãy pe ba Yesu ta pe Yatɛr,
ma pa Pyar ne, pe n yãã Yãhã Yrã tege
dye pe nawee- mii laam wo, mpãy pe wee
Yiifee- ye. Loo nde n pe Yiifee- mii fe gbe.
Yãhã Yrã ba pe laam yĩĩ, pe n sya naa yor
ter raa pãã, ma naa Yãhã sey.
47 Loo na, Pyar n le pãã ma yee: «Ah
mpãy pe Yãhã Yrã yãã wo wãŋ syi dyaŋ,
pe bya sẽ yai la pe tãã yi loho wo pe ya
ndoŋ?»
48 Loo na, u n yee, pe pe tãã yi loho wo
Yesu Crise myaha na. Pe wãtããyi kur ye,
pe nawee- n maha u nar, u kuee u plii raa
pye poo ne. U n le sya.

11

Lii le Pyar yãã u n sya ka mpãy ye, pe wee Yiifee- ye

1 Mpãy pe wee Yiifee- ye, poo byɛ Yesu
kapãyĩĩ sya cĩĩnde ke syi. Pe Yesu tẽnlɛhɛ
mpãy pe pye Yudɛ wo tesẽ ke fla Yesu
kãndeyãrfa ne, pe n le luhu, a mpãy pe
wee Yiifee- ye, poo bya Yesu kapãyĩĩ sya
cĩĩnde.
2 Pyar n ba dugu ba Yurusalɛm wo. Pe
Yiifee- mpãy pe pye Yesu kãndeyãrfa, poo
mii n le kuãn u ye ma yee:
3 «Mpãy pe wee Yiifee- ye, ma ga dye pe
kaha wo, ma sya wãã di pe ne.»
4 Kai- nkãy ke pye, Pyar n dye ke laam
wo, ma ke byɛ tɔ̃r pe ye.
5 U n pe pye ma yee: «N pye klo nde wo
pe n yee Yopɛ. N pye n naa Yãhã nar, ma
ba yãã mii wãytãã dyaŋ ra na, ta n nii ngaa
yãã: Ke kla pye mii faangbãŋ gaa dyaŋ, ke
yɛ̃r resyar ba wãã pua tã. Ke n yir yãhãyĩŋ
wo, ma sya tege ba nɔ ra na.
6 Ta n nii ke waha n yãŋ, ma kãntraha
trɛresyar wãn raa yãã ke laam wo, wlaha
wãn ne, kahakaha wãn ne tesẽ syir wãn
ne.
7 Ta n luhu yĩmbui laa ne, le ra pye ma
yee: ‹Pyar, yir, ma wãn nde boo, ma naa
n kaa!›
8 Ta n sye ma yee: ‹Aye, Yĩŋfua, wãn nde
syi sẽ yɔ̃ ye. Wo Yiifee- kãnde na, wo n fã
re na. Te syi sẽ dye yãã ra yɛ̃ wo ye.›
9 Le yĩmbui n maha yir yãhãyĩŋ wo ke
tɛhɛ syãŋ na, ma ra pye ma yee: ‹Yãhã yee
te yɔ̃, ma tee re yãŋ ma yee te sẽ yɔ̃ ye.›
10 Tẽ too wãn nde yãã ke syi, ma luhu
le yĩmbui ne, pe wãytãã n caa ra na, ma
maha pa ra ye, ta n maha yãã koo syi ya.
Ke n tã tɛhɛ tãã, te wãn byɛ n dugu tɛr
yãhãyĩŋ na, pe wãytãã n caa tãŋ ra na.
11 Le yalebya wo, naam tãã n ba yɛr ke
kaha kapahayɛ̃ na, kaha gii tẽ pye. Pe ba
pe lɛhɛ wãã ra na, pe n yir Syesarɛ wo, ma
pa ra fla na.
12 Yãhã Yrã n ta pye, n ka pe ne, n ma
n laalaa pye ye. Pe Yesu kãndeyãrfa kuay
mii tee yãã mii, pe ra wãr ga wo n sya ga
dye Kɔrnee kaha wo.
13 Too ga dye u Kɔrnee kaha wo, u n u
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ wĩĩ pãã wo ye. U yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ tuu ba u ya yar u Kɔrnee na mii
syi dyaŋ, ma maha lii tɔ̃r u ye, u n dye ke
laam wo, ma ke byɛ tɔ̃r wo ye. U yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ ba u pye ma yee: ‹Waa lɛhɛ wãã
klo nde wo pe n yee Yopɛ, u n ga Syimu ta
u pa ma fla na, Syimu wii pe n yee Pyar.
14 Kai- nkãy ke ga waha mboo Kɔrnee ta
ma n waha sya yaha, mboo tesẽ ma kahafa
byɛ ne, u ga ba ke yar ma na.›
15 Ndoo Pyar pye n naa n pãã nantãŋ pe
nawee- ne, Yãhã Yrã n ba tege dye pe byɛ
laam wo, mii wo wãŋ syi dyaŋ ke per cir
na, per gii Yãhã Yrã ke fe tege, ma tege dye
wo laam wo.
16 Ta laam n too Yĩŋfua kapãn nde na tuu
ba yee: ‹Nsãn ye tãã yi loho ya wo. Ndoo
Yesu, n ga ye tãã yi Yãhã Yrã gɛ ne.›
17 Wii Yiifee- mpãy too Yĩŋfua Yesu Crise
ta wo Yatɛr, Yãhã n kayĩĩ lii wãã wo kẽ, ke
loo bya wãã mpãy kẽ, pe wee Yiifee- ye.
Ndoo ga waha Yãhã wĩĩ sye la?»
18 Pe Yudɛ Yesu kãndeyãrfa, pe kaplãŋ
ngĩĩ luhu wa, pe n pe laam yĩn, ma nii Yãhã
sey, ma nii le pãã ma yee: «Le ma pye ke
dyaŋ, mpãy pe wee Yiifee- ye, Yãhã ta poo
bya ma waha le sya ma cã pe kapee- sẽ yɔ̃
ye, ma ke wãpyeŋ miy yaha, ke ga cĩĩnde
yrã wãã pe bya kẽ, lii wãkuayãã wee le na
ye.»

Yesu kãndeyãrfa yawãhã wãfeyir Yãtɔɔsyi wo

19 Cãã gii cãã na pe ba yir Yesu
kãndeyãrfa wãnuhu na yĩntayãhã ne, ma
sya ba u Yɛtyɛn boo, mpãy ba fã cããŋ,
ma sya ka Fenise wo, Yãtɔɔsyi ne, Syiper
ne. Ke Syiper nge, kãntraha gaa kẽ
muhulangbãŋ ke gbey le. Pe n ga nii koo
kui ngĩĩ wo, ma nii le Yesu kapãyĩĩ tɔ̃r
Yiifee- poo ya ye.
20 Yesu kãndeyãrfa mpãy pye pe naa n yi
Syiper wo tesẽ Syirɛ̃ ne, ma ba pa Yãtɔɔsyi
wo. Poo mii -sẽ naa Yĩŋfua Yesu Crise
kapãyĩĩ tɔ̃r mpãy ye pe wee Yiifee- ye.
21 Yĩŋfua fãnga pye pe kaplãŋ na,
nabuar n naa pe kaplãŋ sya cĩĩnde, ma pe
kãnlɛ miy naa n yaha ma naa pe ya le Yesu
kãnde wo.
22-24 Yesu kãndeyãrfa mpãy pe pye Yu-
rusalɛm wo, ma naa pe ya wãã, pe ba
Yãtɔɔsyi Yesu kãndeyãrfa wĩĩ luhu. Pe n
Barnabaase woo lɛhɛ wãã ke fla na. U pye
naweeyɔ̃, Yãhã Yrã ba u laam yĩĩ, u maha
ba Yesu ta u Yatɛr u laam byɛ ne. Tuu ga
dye ke fla na ma yãã Yãhã kayĩĩ lii pye, le
n nii u ye nuhu. U n pe nawee- yar laha pe
pe laam ta wãcɛŋ, pe pe ya waha pe ma
n cɛr Yĩŋfua na ye. Nabuar n maha naa n
pai, maa pe ya le naa n soho Yĩŋfua koho
wo.
25 Loo kur ye, Barnabaase n ka Tarsu wo
Sɔl fla na.
26 U n ga Sɔl yãã, ma u yigi ba Yãtɔɔsyi
wo. Pe n kuee ke fla na dyɛwee, ma nii
yawãhã pye ke fla Yesu kãndeyãrfa ne, ma
maha nii nawee- busãã klaha. Myaha cãã
taha Yesu kãndeyãrfa na ke Yãtɔɔsyi goo
laam wo, ma nii pe yee Cretyɛ̃; koo yĩntaha
kẽ, Crise nna.

Pe war nɔ wãã Yesu kãndeyãrfa kẽ Yurusalɛm wo

27 Ke cãã na, Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa mpãy n
yir Yurusalɛm wo, ma tege ga Yãtɔɔsyi na.
28 Poo nen waa pye, u myaha Agabise.
Yãhã Yrã n u ta u n yir, ma le pãã naweeye ma yee, fããpihi ga ba too Yudɛ kuɛ
kãntraha kur byɛ na. Ke fããpihi n ba
dye, ma yai Klode woo ne tuu pye kãntrɛ
fãngafa byɛ yĩŋfua.
29 Pe Yãtɔɔsyi Yesu kãndeyãrfa n yir, ma
yee poo ga war wãã, wii ma waha yia yɛ̃
gii na u pa, pe n wãã le pe nɔ wãã Yudɛfa
mpãy kẽ pe ma Yesu kãndeyãrfa.
30 War mpãy pe yãã, pe n pe byɛ le
soho Barnabaase koho wo tesẽ Sɔl ne, pe
n ga pe wãã pe Yesu kãndeyãrfa yawãhã
yahaseefa kẽ Yurusalɛm wo.

12

Pyar wãleŋ nwompihi wo tesẽ u wãyiyaha ne

1 Koo cãã nsoho wo, fãnga pye Yɛrɔte
Agiriba woo ye. U n nii Yesu kãndeyãrfa
nuhu yĩntayãhã ne.
2 U n sya ta pe n Syake yĩŋ gbã cɛr
yũntrũhũ ne; Nsãn lɛfua ba kẽ woo ne.
3 Tuu yãã le tãy Yiifee- ye, u n maha ta
pe n Pyar yigi. Too plii pye Yiifee- syayaha
gbar plii, ncasur bur sẽ n di too plii na ye.
4 Yɛrɔte n ta, pe n Pyar le nwompihi wo,
ma seraasyi nawee- resyar yãŋ yi, poo syi
flɛ resyar, pe n nii u Pyar yãŋ ma pe ya
kẽ. Yɛrɔte naa n traha te syayaha gbar plii
ma tɛr, u ta pe n Pyar sãhã nanihi wo, pe
u boo.
5 Pyar pye ke nwompihi laam wo pe
seraasyi ne, mpãy pe naa u yãŋ. Pe Yesu
kãndeyãrfa sẽ naa n faha Yãhã wãnar wĩĩ
ne u Pyar kẽ ye.
6 Ke pye yĩmper, Pyar pye u ba sã wãy
seraasyi syãm mpãy nsoho wo, ntẽn wãn
taa ne pe ta, ma u pua gbra pe ya na.
Mpãy maha pye ke nwompihi nwonyɛ̃ na,
ma naa ke sẽŋ. Pyar sãhãper -sẽ pye koo
yĩŋsyii wo.
7 Koo yĩmper wo, Yĩŋfua yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
waa n ba fe yi ke nwompihi wo, cãã- gaa n
yɛhɛ palpal ke laam wo. U n Pyar gbã yir,
ma u pye ma yee: «Yir farfar!» Tuu ba loo
pãã wa, te ntẽn wãn n -sẽ fɛr Pyar koho na
ma laha too.
8 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n maha u pye ma
yee: «Ma sapaha pua, -taa ma ntãy gbe
le.» Pyar n u sapaha pua, ma u ntãy gbe le.
U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n maha u pye ma yee:
«Ma nayrengbãŋ gbe le, -taa naa n taha ra
na.»
9 Pyar n yi ke nwompihi nwompua laam
wo, ma nii n taha u na. Lii u yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ tuu naa n pye nde, Pyar sẽ ba le
sya wa ma yee cĩĩnde ne ye. U naa le ga
ma yee, wãytãã wĩĩ laa syi ne.
10 Seraasyi mpãy pye pe naa tɛrsaha sẽŋ.
Pe n ga tɛr pe tãy, ma maha ga seraasyi
mpãy yãã yaha ye, ma maha tɛr pe tãy ma
cã ga nɔ ke kapahayɛ̃ na. Ke kããnklihi pye
ntẽn wãŋ. Nawee ma yi koo ne, u yi kua
ke nwompihi wo. Pe n koo kããnklihi yãã
ke yãr ke ya ya. Pe n yi kua ke nwompihi
laam wo, ma kãnde laa sya, ma faa yãr, u
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n plaha u na.
11 Pyar yĩntaha n ba too, u n u ya pye
ma yee: «Yagaa woo, n le cã laha ma yee,
Yĩŋfua kẽ tuu u yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ nɔ wãã,
u n ba ra sya yaha Yɛrɔte koho wo, tesẽ
wãnuhu gii ne pe Yiifee- pe n kɛ maa ra
nuhu.»
12 U n laam ga, ma Maari kaha kãnde sya
ma ka. Nsãn nahafua ba kẽ u ne, Nsãn wii
pe naa n yee Marɛkɛ. Nawee- busãã pye
pe ba pe ya wãã ke kaha wo, ma naa Yãhã
nar.

13 Tuu ga nɔ ke kaha na, u n ke kapahayɛ̃
gbã, tẽntẽsya laale n pa loo n pai gbihi
luhu, le myaha ba kẽ Ɔrde.
14 Le tẽntẽsyale n le yĩmbui luhu, ma cã
Pyar kẽ. Le n nuhu yigi tɛr Ɔrde kẽ, u sẽ
yɛr gɛ yɛr ma ke kapahayɛ̃ yãr Pyar kẽ ye,
ma fã tɛr, maa cãã le pãã pe nawee- ye ma
yee, Pyar ma kapahayɛ̃ na.
15 Pe n u pye ma yee, u yĩŋ wee ye. U n
sye ma yee cĩĩnde ne.
16 Pe n maha yee, a Pyar yirfua kẽ.

Pyar -sẽ pye u naa ke kapahayɛ̃ gbã. Pe
n ga ke yãr ma yãã woo kẽ, le n pe byɛ fe
gbe.
17 Pyar n koho kuã yir, ma yee pe yaha
le. Yĩŋfua tuu u yi yaha ke nwompihi wo
mii, u n le tɔ̃r pe ye. U n maha pe pye
ma yee: «-Ye ga le pãã Yesu cĩĩfua Syake
ye tesẽ Yesu kãndeyãrfa mpãy ne pe ma u
Syake ne.» Tuu koo pãã wa, u n yi ma tɛr
kuɛ ngaa ye.
18 Yĩŋ n syii, seraasyi n nii fã gbey n
klaha Pyar wĩĩ ne, ncã u pye mii laa?
19 Yɛrɔte n ta pe n u tay, pe sẽ u yãã ye.
U n ta pe n pe seraasyi yey, seraasyi mpãy
pe naa Pyar yãŋ, pe sẽ waha laa cã pãã
ye. U n ta pe n poo seraasyi yigi ga boo.
Loo kur ye, Yɛrɔte n yir Yudɛ wo, ma tege
ga Syesarɛ wo, maa kuee ke fla na, ma faa
ma-.

Yɛrɔte wãku

20 Yɛrɔte laam ba war Tyirfa ne tesẽ
Syidɔ̃fa ne. Koo kui syãŋ ngĩĩ n pãã ta,
ma pa poo n pai Yɛrɔte nar, pe n wãã le.
Pe tee naa dir wãn busãã gbe Yɛrɔte woo
kãntraha na, ma naa n gaha te ne pe kui
wo. Pe n cãã ka, maa Blatise woo nar, u
n yɛr le na. Woo pye u ga waha kai yar
Yɛrɔte na u n le sya. Woo kẽ u pye Yɛrɔte
kaha tẽntẽ- byɛ yĩŋ na.
21 Pe ba per gii ta, pe n gaha pãã pe wãã
le, koo per n ba nɔ. Yɛrɔte n u nangbãn
nayrɛ le koo per, maa tege nii u nangbãŋ
niisaha wo. U n kaplãntãhã pãã nanihi wo
nawee- kẽ, nuhu n sya pe yigi.
22 Pe nawee- n nii n tẽ ma yee: «Yãhã kẽ
ke nii n pãã, nawee gɛ sẽ kẽ ye.»
23 Le yalebya wo, Yĩŋfua yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
waa n koho tɛ u Yɛrɔte na. U tee ba Yãhã
myaha sya, ma ke ta u wãŋ. Fyãr n dye u
wo u n ku.
24 Loo kur ye, le Yĩŋfua kapãyĩĩ -sẽ naa n
gaha deydey, tesẽ mpãy pe naa n dye Yesu
kãnde wo, pe naa n syar.
25 Barnabaase tesẽ Sɔl ne, pe ba poo war
yĩntaha yi wa, pe n yir ke Yurusalɛm wo
ma dur tɛr ke Yãtɔɔsyi wo. Pe ba Nsãn
yigi taha pe ya na, Nsãn wii pe naa n yee
Marɛkɛ.

13

Barnabaase wãyãŋyi Sɔl ne Yesu kapãyĩĩ wãtɔ̃r wĩĩ na

1 Pe Yãtɔɔsyi Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa
nsoho wo, mpãy pye Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa.
Mpãy maha pye pe naa nawee- klaha Yãhã
kaplãŋ ne. Barnabaase pye pe ne, Syimu
ne, Syimu wii pe naa n yee Nawɔ, ma
suhu Lususe ne wii u n yi Sirɛnɛ wo, Sɔl
ne, Manayɛ̃ ne, Manayɛ̃ wii tuu ba wãã lɛ
fãngafua Yɛrɔte ne kaha neŋ wo.
2 Per gaa, pe ba pe yɛ̃ tã digi na, ma pe
ya wãã ta ma nii naa Yĩŋfua sey, Yãhã Yrã
n ba pe pye ma yee: «-Ye Barnabaase yãŋ
yi ra kẽ tesẽ Sɔl ne. Tẽn laa ma, n n yãŋ pe
ga le tẽ.»
3 Pe n kuee koo yɛ̃ wãtã na digi na, ma
kluɛ taha pe na ma Yãhã nar pe kẽ, ma
kãnde wãã pe kẽ, pe n tɛr.

Barnabaase ye ka Syiper na Sɔl ne

4 Yãhã Yrã le Barnabaase ye lɛhɛ wãã Sɔl
ne, pe n yi Yãtɔɔsyi wo ma tege ga Seliise
na. Pe n kuee ke fla na, ma salangbãŋ
gbe, ma ka Syiper na. Koo kãntraha nge,
muhulangbãŋ ke gbey le.
5 Pe ga nɔ ke Syiper na, klo lii pe cãã
dye, pe naa le yee Salami. Pe n nii Yãhã
kapãn pãã ke fla na Yiifee- yawãhã nwey
wo. Nsãn Marɛkɛ pye pe ne, ma ba naa
koho le pe ye.
6 Pe n ke kãntraha yãr plaŋ, ma sya ga
nɔ ke kuasaha fla na. Klo laa pye ke fla na
pe naa n yee Pafɔsu. Pe n caifua waa yãã
loo klo nde wo, pe naa u yee Gbara Yesu.
Jrɛke yor wo u myaha ba kẽ Yɛlimase. U
pye Yiifee. U ba u ya ta, woo ma Yãhã
kaicãfua.
7 U ba nii u kãntraha fãngafua tãy. U
fãngafua myaha ba kẽ Sɛrsye Pɔl. U ba
kai- cã. Woo kẽ u ta, pe n Barnabaase ye
yee ba Sɔl ne. U naa n traha u Yãhã kaplãŋ
luhu.
8 U caifua Yɛlimase n nii n kɛ woo ga yɛr
tã Barnabaase ye na Sɔl ne, ma maha nii n
kɛ woo ga u fãngafua yĩŋ wã klaha u ma
n le Yãhã kapãyĩĩ sya cĩĩnde ye.
9 Sɔl wii pe maha u yee Pɔl, yagaa Yãhã
Yrã le u laam yĩĩ, u n nii u caifua waha n
yãŋ,
10 ma ba u pye ma yee: «Ma mii ta tɛr
kacãŋ, ma pee tɛr, sãndũpee dya kẽ ma ne,
ma wee yãã wãyĩĩ wĩĩ na ye! Yĩŋfua Yãhã
ke kai- nkãy ta, ma tee yee, maa ke pye
klaha-.
11 Naa n luhu yagaa: Yĩŋfua Yãhã ga
koho tɛ ma na, ma n nii fũũ, ma yalaale
pye, ma cã maha ba naa yai cãã- yãã.» Le
yalebya wo, Yɛlimase yĩmpɛ n wɔ tã u na,
u n u ya yãã yĩmperwoho laam wo. U n
nii figi gbey n klaha ke fla na ma nii waa
kɛ u u yigi koho na.

12 U kãntraha fãngafua tuu nde yãã le
pye nde, u n Yesu ta u Yatɛr. Ke kaklaha
ter ngĩĩ ba yɛ̃ gbãã u na, kaklaha nkãy ke
Yĩŋfua Yesu wĩĩ pãã nawee- ye.

Pɔl, Barnabaase ne Yãtɔɔsyi wo, Pisidi kãntraha na

13 Pɔl ye n salangbãŋ gbe u nampyeŋ-
ne Pafɔsu wo, ma ka klo laa wo pe n yee
Pɛrsye. Loo klo nde pye kãntraha gaa na
pe n yee Pããfile. Nsãn Marɛkɛ n pe yaha
koo fla na, ma dur tɛr Yurusalɛm wo.
14 Pɔl tesẽ Barnabaase ne, pe n ta tɛr pe
yrãhã ye, ma yir ke Pɛrsye wo, ma ka klo
laa wo pe n yee Yãtɔɔsyi. Loo klo nde pye
kãntraha gaa na pe naa n yee Pisidi. Kanii
per, pe n ga dye nii ke Yiifee- yawãhã nwoŋ
wo.
15 Mpãy n ba kaplãŋ kal Yãhã kãnde
kataŋ saba wo tesẽ Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa saba
ne. Loo kur ye, pe Yiifee- yawãhã nwoŋ
yahaseefa n ta pe n ga Pɔl ye yar ma yee:
«Wo nna, laa ma pye ye ye, tee ga pãã pe
yawãhãfa ye, ye laantor le pe laam wo tesẽ
fãnga ne, ye ga waha le pãã yagaa.»
16 Pɔl n yir, ma koho kuã yir pe naweeye, pe yaha le. U n pe pye ma yee: «Yii
Yiisrɛfa tesẽ yii mpãy ne tee ba Yãhã nar
yawãhã nwoŋ nge wo, ye byɛ -ye luhu ra
ye!
17 Yiisrɛfa, Yãhã bii wo wãlɛ poo yãŋ yi.
Ke pe yaha nampay Syipte kãntraha na,
ma pe ta pe n syar ke fla na. Ke n maha
bii yɛr ke fãnga na, ma pe ta pe n waha fã
yi ke Syipte wo.
18 Pe n ga dyɛ- gbeesĩĩ pye tẽyãfũũ klo
wo, Yãhã n maha naa pe kẽ digi ne ke fla
na.
19 Mpãy pye pe sẽ bii Yãhã cã ye, Yãhã
n poo ter kuasĩĩ wĩĩ kua kãntraha nge na
pe naa n yee Kanaa, ma koo kãntraha nge
wãã ke nna kẽ, wo wãlɛ me. Koo kãntraha
n nii pe wãŋ.
20 Koo kai- ngĩĩ, ke gbe ma ga pye kua, ke
waha dyɛ- yĩĩsyãŋ tesẽ dyɛ- gbeesĩĩ sẽnsye
syi kua. Loo kur ye, Yãhã n kaplãŋ cɛrfa
ta wo wãlɛ yĩŋ na, ma sya ga waa u Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfua Samuyɛl yai na.
21 Loo kur ye, pe n yee poo ma yĩŋfua wĩĩ
na, wii tuu ga nii pe kãntraha kui kur byɛ
yĩŋ na. Yãhã n Sawile ta pe yĩŋfua. Kisi
dya bii kẽ u ne. Bɛ̃syamɛ kaha kur waa bii
kẽ u ne. U n nii ye wãlɛ yĩŋ na dyɛ- gbeesĩĩ.
22 Yãhã n bii Sawile ta u saha nii pe yĩŋ
na ye, ma u miy yaha, ma Dawide ta pe
yĩŋfua. Yãhã n u wĩĩ pãã ma yee:
‹N Yisay dya Dawide yãŋ yi.
Ta laanfua kẽ u ne.
U ga ba ta laam wũhũ byɛ pye.›
23 Dawide kur waa kẽ Yesu ne. Yãhã bii
yɛ̃ tɛr Yiisrɛfa ye, koo ga ba Syayahafua nɔ
wãã pe kẽ, woo Syayahafua kẽ Yesu ne.
24 Nsãn n ba cãã yir Yesu yaha. U naa
le pãã Yiisrɛfa byɛ ye, pe le sya pe cã pe
kapee- sẽ yɔ̃ ye, pe ke wãpyeŋ miy yaha,
pe cã pa u n ba pe tãã yi loho wo, naweebyɛ yĩnde na pe n cã.
25 Nsãn kuyale ke ba gbe taha, u naa
nawee- yar ma naa n yee: ‹Wii wãpaŋ tee
n sẽŋ, woo sẽ kẽ ndoo ne ye. Ufua ma u
n pai ra kur ye. Ta syi sẽ yai u ntãn sale
wãfɛr ne u trɛ na ye.›
26 Wo nna, yii mpãy tee ma Brama kur
wãm, ma suhu mpãy byɛ ne pe pa ke Yãhã
nar yawãhã nge wo, yii me tee yai ye cãã le
kapãyĩĩ luhu, le kapãyĩĩ lii le u Syayahafua
wĩĩ pãã.
27 Ye sẽ yãã, Yurusalɛmfa tesẽ pe ya-
haseefa ne, pe sẽ ke kai- war ye, kai-
nkãy wo faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa pe bii cãã
yrũhũ yaha u Syayahafua wĩĩ na. Pe sẽ
maha ba cã yoo kẽ u Yesu ne ye. Pe ta
pe n u boo. Kai- ngĩĩ ke u Syayahafua dye
yagaa poo pyer kãmay na, koo kai- kẽ wo
faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa pe bii cãã yrũhũ
yaha. Pe sẽ maha ke cã ye. Koo kai- -sẽ kẽ
pe n kal pe ye cãwãã cãwãã, Yiifee- kanii
per wo.
28 Pe ba u sãhã, pe sẽ laa wãpee gɛ yãã
tuu pye ye. Pe n sye ma yee, fãngafua
Pilati n ta pe n u boo.
29 Kai- nkãy byɛ, ke bii cãã yrũhũ yaha u
wĩĩ na, ke n pai u dye, pe koo byɛ pye wa
u na, pe n u tege u kueymartrã na, ma ga
u le gbĩĩ wo.
30 Yãhã n -sẽ ta u n yir gbã wo, ma dur
ba yrãŋ na gbaafa ye.
31 Mpãy pe ba yir u ne Galɛlɛ kãntraha
na ma ka u ne Yurusalɛm wo, u n plii buar
raa pye wãyiŋ ne pe na. Yesu tuu naa kai-
nkãy pye pe n naa n yãã yĩnde ne, ma suhu
nkãy ne tuu naa n pãã pe n naa n luhu
ndityɛ ne, koo kai- ngĩĩ byɛ kẽ pe pãã n tay
nawee- ye.
32 Koo kẽ wo n nii loo kapãyĩĩ nde tɔ̃r n
yar ye na. Yãhã ke bii yɛ̃ tɛr wo wãlɛ ye lii
ne faale wo, loo ne le kapãyĩĩ nde ne.
33 Yãhã le pye wii poo kẽ, wii mpãy too
ma pe kur kuɛ pii. Ke Yesu ta u n yir gbã
wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa ye, wo cã
yagaa, ke bii yɛ̃ tɛr wo ye lii ne, ke le pye
wa wo kẽ. Le ma le yrũhũ yaha ke Yãhã
wãsey yay syãŋ fla wo ma yee:
‹Mboo kẽ, ma ma ra Dyapuai,
ma gbe nanga na, nawee- ga cã,
n ma ma Tuhufua.›
34 Yãhã bii yee, koo ga ba u ta u n yir gbã
wo, u dur ba yrãŋ na gbaafa ye, tesẽ gbã
ma n maha waha yia yãã u na ye. Ke naa
loo pãã kaplãŋ ngĩĩ ne ma yee:
‹Tẽ bii yɛ̃ tɛr Dawide ye kayũhũ nkãy ne,
n ga ke wãã ye kẽ cĩĩnde.›
35 Le maha ma le yrũhũ yaha ke Yãhã
wãsey yay teelaa fla wo ma yee:

‹Ma nawee wii raa yãŋ yi,
ma saa sya u n fũhũ nii gbĩĩ laam wo ye.›
36 Dawide woo na, tuu yir u yai ne, u u
tẽn lay tẽ le Yãhã laam wĩĩ wãpye wĩĩ na.
Tuu -sẽ bii ku, pe n u le u wãlɛ ne, u kuee
gbĩĩ laam wo ma fũhũ.
37 Yãhã ke -sẽ wii ta u n yir gbã wo, ma
dur ba yrãŋ na gbaafa ye, woo sẽ kuee gbĩĩ
laam wo ma fũhũ ye.
38 Wo nna, -ye cã loo na ye yee, woo
kãmay ne, le kapãyĩĩ n nii n tɔ̃r nawee- ye,
lii le n yee, Yãhã pe kapee- gbe n kãã pe
yĩŋ na.
39 Musa tuu le Yãhã kãnde kataŋ nkãy
tɔ̃r, koo saha ye ta, ye n sroŋ Yãhã yĩnde
na ye. Wii woo u -sẽ Yesu ta u Yatɛr, Yesu
ga ufua ta, u n sroŋ Yãhã yĩnde na.
40 Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa pe lii pãã yaha, -ye
yii yigi, ye ma syi ye wĩĩ n nii koo syi ye!
Pe bii le pãã yaha ma yee: Yãhã yee:
41 ‹-Ye yãŋ, yii mpãy tee tee n pãã Yãhã wĩĩ
na,
-ye yãŋ lii ne tẽ ga ba pye,
le ga ba nii ye ye yɛ̃gbãã wĩĩ,
ye ga ba kuee le wo.
N ga ba loo pye ye yĩnde na,
ye saa ba ku wa ye.
Wãtɔ̃r wĩĩ syi dyaŋ pe ne ga ba loo nde tɔ̃r
ye ye,
yaa yee, cĩĩnde sẽ ne ye.› »
42 Pɔl tesẽ Barnabaase ne, pe ba pãã wa
ma yi ke Yiifee- yawãhã nwoŋ wo, naweeen pe nar, pe maha dur ba koo kaplãŋ cɛŋ
ya pãã kanii per gaa, kii ke n pai.
43 Naweetee- mpãy pe naa Yiifee- Yãhã
kãnde yãr, poo busãã mpãy ma suhu
Yiifee- busãã mpãy ne, pe n nii n taha Pɔl
ye na Barnabaase ne. Pɔl tesẽ Barnabaase
ne, pe n pãã pe ne, ma pe gbihi yar, ma pe
pye ma yee, Yãhã ke laantãr wĩĩ lii pye pe
kẽ, pe le yigi kluɛ sĩĩ.
44 Cãwãã gaa n taha. Koo cãwãã kanii
per, pe klofa byɛ n nii mii, pe pa tãŋ pe n
pai ke Yãhã kaplãŋ luhu.
45 Pe Yiifee- yahaseefa ma suhu Yiifeempãy ne, pe pe nabuar yãã pe n luhu Pɔl
ye ye, laanyar n pe yigi pe n nii Pɔl yɛ̃
kaplãŋ kai, ma maha nii u tyɛhɛ.
46 Pɔl tesẽ Barnabaase ne, pe n pe Yiifeeyar laha laanyĩn ne ma yee: «Le Yãhã
kapãyĩĩ yai le ne cãã tɔ̃r yii poo ye. Tee
-sẽ le wĩĩ sye ma yee, ye sẽ yai cĩĩnde yrã
wãyãã ne ye, wo mii, too wã klaha mpãy
kuɛ ye, mpãy pe wee Yiifee- ye.
47 Yĩŋfua gɛ wo yar le ne ma yee:
‹N ma yãŋ yi,
ma ma ta cãã- wãŋ syi dyaŋ
mpãy ye pe wee Yiifee- ye.
N ma yãŋ yi,
ma yee ma le wãsyayaha kapãyĩĩ tɔ̃r
ga yi
deydey kui byɛ ne kãntraha nge na.›
»
48 Mpãy pe wee Yiifee- ye, pe kaplãŋ ngĩĩ
luhu, pe n nii nuhu di, ma nii le Yĩŋfua
kapãyĩĩ sey. Yãhã ke mpãy ta, pe waha ba
cĩĩnde yrã yãã, poo byɛ n le kapãyĩĩ sya,
ma Yesu ta pe Yatɛr.
49 Le Yĩŋfua kapãyĩĩ naa n cããŋ koo kuɛ
kãntraha byɛ wo.
50 Canangbãy tii te naa Yiifee- wãlɛ
kãnde yãr, ma suhu le klo yahaseefa ne,
pe Yiifee- n poo mii sũũ le Pɔl ye na
Barnabaase ne, pe n pe nuhu, ma sya pe
kar yi kãã pe kãntraha wo.
51 Pɔl tesẽ Barnabaase ne, pe n pe trɛ
mplẽm kor yaha koo fla Yiifee- na, ma tɛr
klo laa wo pe n yee Yikɔ̃.
52 Pɔl ye pe tɛr, ma pe Yesu kãndeyãrfa
mpãy ta yaha ke fla na, Yãhã Yrã n pe laam
yĩĩ, pe n nii nuhu ya di.

14

Pɔl Barnabaase ne Yikɔ̃ wo

1 Pɔl ye n ga dye Yikɔ̃ wo Barnabaase
ne, ma ka koo fla Yiifee- yawãhã nwoŋ
wo, ma Yãhã kapãn pãã nawee- ye. Yiifeebusãã tesẽ nawee- busãã mpãy ne pe sẽ
pye Yiifee- ye, Pɔl ye kaplãŋ n tãy pe ye
pe n sya Yesu ta pe Yatɛr.
2 Yiifee- mpãy -sẽ ba sye, poo saa Pɔl ye
kaplãŋ sya cĩĩnde ye. Poo mii n naweempãy sũũ, mpãy pe sẽ pye Yiifee- ye, pe n
sya nii wãpee ga pe Yesu kãndeyãrfa wĩĩ
na.
3 Pɔl ye n kuee Barnabaase ne ke Yikɔ̃
wo, ma faa ma-. Pe ba pe koho taha yaha
Yĩŋfua na, ma naa pe kaplãŋ pãã laanyĩn
ne. Yĩŋfua naa fãnga wãã pe kẽ, pe n waha
naa laanwɔ wũhũ pye tesẽ yɛ̃kã wũhũ ne
nawee- n waha naa n cã, kapãyĩĩ lii pe n
pãã nde Yĩŋfua laantãr wĩĩ na, cĩĩnde ne.
4 Pe kaplãŋ n pe klofa ta, pe sẽ nii yĩmbui
nen na ye. Mpãy n kuee Yiifee- kur ye,
mpãy n -sẽ taha pe Yesu tẽnlɛhɛ na.
5 Pe Yiifee- tesẽ pe naweetee- mpãy ne pe
sẽ pye Yiifee- ye, poo mii tesẽ pe yahaseefa
ne, pe naa pe ya gbihi, poo ga Pɔl ye nuhu
Barnabaase ne, pe pe waa boo ntẽmbar ne.
6 Pe naam syãm n yi le cãŋ na, ma ta
tɛr fã ga Liiser kuɛ ye Darbu ne, ma suhu
koo kui syãŋ ngĩĩ kãnkãy kusyĩmbɛhɛ ne.
Kãntraha gaa kui ba kẽ, pe naa ke yee
Lakoni.
7 Pe n nii le Yesu kapãyĩĩ tɔ̃r koo fla na.

Pɔl tesẽ Barnabaase ne Liiser wo

8 Loo klo nde wo pe naa n yee Liiser,
tãkurfua waa pye, u naa n nii wãnii ya.
U ba see u tãkur ne ke dyaŋ, u sẽ ba yir
yɛr yãã, ma yãr yãã ye.
9 U naa Pɔl kaplãŋ luhu. Pɔl n u waha
yãŋ, ma le yãŋ cã u dya yĩntaha na ma yee,

u dya laam wo u le sya wa laantee nen ne
Yesu ga waha u jaa.
10 Loo na, Pɔl n yĩmbui yir, ma u pye ma
yee: «Yir, ma gbihi tãhã yɛr ma trɛ na!» U
dya n kur ye tãhã yɛr u trɛ na, ma nii n
yãr.
11 Pe nabuar pe yãã Pɔl lii pye, pe n tẽ
sya Lakonifa yor wo ma yee: «Te mpar te
ya wã klaha nawee-, ma tege ba wo ye!»
12 Pe n nii Barnabaase yee Yeepeta, ma
yee Pɔl woo ma kaplãŋ pããfua, ma nii u
yee Makur, pe klo mpar myar ne.
13 Mpar rii pe n yee Yeepeta, te kangbãŋ
pye le klo dyesaha fla na. Ke yũndefua n
napa mpãy yãŋ yi ma faasyĩmbir raa gbihi
maha pe na, ma ka pe ne, ke kapahayɛ̃ kuɛ
ye. U naa n kɛ, u ga pe napa boo, u Pɔl ye
tẽŋ Barnabaase ne. Pe nabuar bya maha
naa pe wãtẽŋ wĩĩ kɛ.
14 Pe Yesu tẽnlɛhɛ syãm pe le luhu, le sẽ
tãy pe ye ye, pe n sya pe ya nayrɛ tyĩn jũũ,
ma fã dye pe nabuar laam wo, ma nii n tẽ,
ma yee:
15 «Naambiyãm, nwa ye n nii loo nde
pye? Naweetee- ya me wo ne ye dyaŋ.
Wo pa le Yãhã kapãyĩĩ ne ye kẽ, ma yee
ye nekla wãn nde tee ta ye mpar ma n
tẽŋ, -ye re gbe ga miy yaha, tee ye yĩntar
sroŋ cĩĩnde Yãhã ya ye, cĩĩnde Yãhã gii ke
ma yrãŋ na yalebyɛ, koo gii ke yãhãyĩŋ ta,
kãntraha ne, muhulangbãŋ ne tesẽ wãn tii
byɛ ne te ma te laam wo.
16 Nawee- terfa mpãy pe wee Yiifee- ye,
faale wo Yãhã bii tyii pe na pe n naa pe
laam kãnde yãr.
17 Ke sẽ -sẽ tyii ke ya wĩĩ wãyar na ye na
ke kayũhũ wãpyeŋ ne ye kẽ ye: Yalebyɛ
ke ga ta sesaha n yir yãhãyĩŋ na ke too,
yĩnwoho cãã n dye ye n dir yãã busãã. Koo
kẽ ke ye yɛ̃ digi yi, ma maha ye laam ta
nuhu fla.»
18 Pe Yesu tẽnlɛhɛ pe sya kaplãŋ ngĩĩ pãã,
pe -sẽ maha fãy, ma cã waha yɛr tã pe
nabuar na, pe sẽ pe tẽŋ ye.
19 Yiifee- mpãy -sẽ yir Pisidi Yãtɔɔsyi wo
tesẽ Yikɔ̃ ne, ma pa ke Liiser wo. Pe n pe
nabuar sũũ, ma pe byɛ wlaŋ taha pe ya na,
pe n nii Pɔl waa ntẽmbar ne, poo ga u waa
boo. Pe n yee u ku, ma u fle ga miy yaha
le klo kãnkãy na.
20 Yaliile pe Yesu kãndeyãrfa poo ya pe
ba wɔ tã u na, u n cã yir loo na, ma wlãhã
dye pe ne le klo wo.

Pe wãdurbaŋ Syire kãntraha na, Yãtɔɔsyi wo

Ke yĩŋsyii wo pe n yir Barnabaase ne pe
syãm, ma ka klo nde wo pe n yee Darbu.
21 Pe n le Yesu kapãyĩĩ pãã koo fla na
nawee- busãã n le luhu, ma Yesu ta pe
Yatɛr. Loo kur ye, pe n dur ga Liiser wo
ma suhu Yikɔ̃ ne, tesẽ Yãtɔɔsyi ne Pisidi
kãntraha na.
22 Pe naa pe Yesu kãndeyãrfa laam yĩn,
ma naa pe yar, pe pe ya plãhã Yesu wãta
wĩĩ ne pe Yatɛr. Pe naa pe yar ma yee: «Wii
ma yee u ga dye Yãhã Yai wo, ufua ga cãã
kayĩhĩ yãã wa.»
23 Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa ma pye
na, Pɔl tesẽ Barnabaase ne, pe ga mpãy
yãŋ yi pe laam wo, pe pe ta pe yawãhãfa
yahaseefa. Loo na, pe ga pe yɛ̃ tã digi na
pe Yãhã nar, pe pe le soho Yĩŋfua koho wo,
woo wii pe ta pe Yatɛr.
24 Loo kur ye, pe n dye yi tɛr Pisidi
kãntraha kui nkãy wo, ma ga yi Pããfile
kãntraha na.
25 Pe n le Yãhã kapãyĩĩ pãã koo fla na, klo
laa wo pe n yee Pɛrsye, ma ka tũntũn klo
laa wo pe n yee Yatale.
26 Pe n ga salangbãŋ gbe koo fla na, ma
dur ga Yãtɔɔsyi wo, Syire kãntraha na.
Loo klo nde ne, pe Yesu kãndeyãrfa ba
Yãhã nar pe kẽ, ke naa laantãr wĩĩ pye pe
kẽ, pe n waha le Yãhã tẽn tẽ. Loo tẽn ne,
pe ga tẽ kua, ma dur ba.
27 Pe ga dye ke Yãtɔɔsyi wo, pe n pe Yesu
kãndeyãrfa yawãhãfa yee wãã ta. Pe ba
tẽn lii tẽ Yãhã kãmay na, tesẽ mpãy pe wee
Yiifee- ye, Yãhã ke ba pye mii, ma poo mii
bya ta pe n waha Yesu ta pe Yatɛr, pe n koo
byɛ tɔ̃r yar pe Yesu kãndeyãrfa na.
28 Loo kur ye, Pɔl tesẽ Barnabaase ne,
pe n faa nii ma- loo klo nde wo, pe Yesu
kãndeyãrfa ne.

15

Yesu kãndeyãrfa ma yawãhã na Yurusalɛm wo

1 Yiifee- Yesu kãndeyãrfa mpãy pe pye
Yudɛ wo, pe n yir ma pa Yãtɔɔsyi wo, ma
ba nii Yesu kãndeyãrfa klaha nde ne, ma
pe pye ma yee: «Ye ma yee ye sẽ kũũ mii
Musa kãnde le yar wo na mii ye, ye saa
waha sya yaha ye.»
2 Pɔl tesẽ Barnabaase ne, pe sẽ yɛr pe
kaklaha nge na ye, le n sya nii kaplãŋ
wãtyĩn pe nsoho wo. Pe n le pãã ta ma yee,
Pɔl, Barnabaase ne, ma suhu Yãtɔɔsyifa
mpãy ne, pe ka Yurusalɛm wo pe ga le
yey yãŋ pe Yesu tẽnlɛhɛ ye tesẽ pe Yesu
kãndeyãrfa yawãhãfa yahaseefa ne.
3 Pe Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa n pe wãr
wãã kãnde wo. Pe n dye yi tɛr kui nkãy
wo, kãntraha gaa na pe naa n yee Fenise,
ma suhu Syamari kui nkãy ne. Mpãy pe
wee Yiifee- ye, ma ba dye Yesu kãnde wo,
pe poo wĩĩ tɔ̃r naa n gaha nawee- ye, le n
naa nuhu yigi Yesu kãndeyãrfa byɛ kẽ.
4 Pe ga dye Yurusalɛm wo, pe Yesu
kãndeyãrfa yawãhãfa byɛ n pe wãã, pe
Yesu tẽnlɛhɛ ne pe yawãhãfa yahaseefa ne.

Yãhã ke ba Pɔl ye ta ma tẽn lii tẽ, Pɔl ye n
koo byɛ tɔ̃r pe ye.
5 Farisyɛ̃ mpãy pe Yesu ta pe Yatɛr, poo
mpãy -sẽ pye ke fla na. Pe n yir ma yee:
«Yesu kãndeyãrfa mpãy pe wee Yiifee- ye,
poo yai wãkũũ ne. Pe maha yai pe naa n
yãr le kãnde wo, lii Yãhã le yar Musa na.»
6 Pe Yesu tẽnlɛhɛ n pe ya wãã pe Yesu
kãndeyãrfa yawãhãfa yahaseefa ne, poo
ga le fla yãŋ.
7 Pe n kaplãŋ tyĩn ma-. Pyar n yir ma
yee: «Wo nna, ye cã ma yee, Yãhã ba ra
yãŋ yi le yale dey ma ra ta, ta n ga le Yesu
kapãyĩĩ yar mpãy na pe wee Yiifee- ye, pe
le luhu pe Yesu ta pe Yatɛr.
8 Yãhã gii ke nawee- byɛ laam wũhũ cã
tãŋ, ke pe sya, ma sya Yãhã Yrã le pe laam
wo wo wãŋ syi dyaŋ. Loo nde ta wo n
waha cã, Yãhã pe bya kuɛ yãŋ.
9 Pe Yesu ta pe Yatɛr, Yãhã pe byɛ ta wo
ne koho neŋ na, ma pe kapee- yee laha kãã
pe yĩŋ na.
10 Ye -sẽ pye mii yagaa ma yee, yaa Yãhã
pye yãŋ, ma n kɛ yii ga teger ta Yesu
kãndeyãrfa na, teger rii syi wo wãlɛ tesẽ
wii gɛ ne, waa sẽ waha te syi tẽŋ yãã ye.
11 Wo nanem byɛ sẽ n yee la, Yĩŋfua Yesu
laantãr kãmay ne too sya yaha? Poo wĩĩ
bya wee la koo syi?»
12 Loo na, pe nawee- byɛ n yaha le, ma
n luhu Barnabaase ye kaplãŋ ye, Pɔl ne.
Yãhã ke ba Barnabaase ye ta Pɔl ne, ma
yɛ̃kã wũhũ nkãy pye tesẽ laanwɔ wũhũ
nkãy ne, pe nawee- mpãy nsoho wo, mpãy
pe wee Yiifee- ye, pe n koo ngĩĩ byɛ tɔ̃r yar
pe nawee- na.
13 Poo nawee- syãm mii pe ba pãã wa,
Syake* n kapãn gbe ma yee: «Wo nna, -ye
luhu ra ye!
14 Mpãy pe wee Yiifee- ye, Yãhã pe kuɛ
yãŋ faale wo, ma nawee- mpãy yãŋ yi pe
laam wo pe nii u wãm. Pyar loo nde tɔ̃r
yar wo na ke yagaa nge na.
15 Pe Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa kaplãŋ gɛ maha
n gaha koo kuɛ ye. Ye cã, le ma le yrũhũ
yaha Yãhã sabangbãŋ wo ma yee, Yĩŋfua
le pãã ma yee:
16 ‹Loo kur ye,
n ga ba dur ba.
Faale Dawide yĩnfar wee nantãŋ
u kur kuɛ pii ye ye,
mii kaha dyaŋ ke too.
N -sẽ ga maha ba too yĩnfar nde wãã
u kur kuɛ puee waa kẽ,
le n nii mii kaha dyaŋ ke ba too,
ta n ke gbihi fãã.
17 Loo na, nawee- mpãy pe kuee,
pe ga ba naa Yĩŋfua fla kɛ,
pe naa n taha u na.
Nawee- terfa mpãy byɛ pe wee Yiifee- ye,
poo mii, tẽ mpãy yãŋ yi pe laam wo,
pe nii ra wãm,
pe byɛ ga ba naa Yĩŋfua fla kɛ,
pe naa n taha u na.
18 Yĩŋfua kapãn ne nde.
U loo yar yaha le yale dey.› »
19 Syake n maha pe yar taha ma yee:
«Loo ne, ta laam wo, mpãy pe wee Yiifee-
ye, ma nii Yesu kãndeyãrfa, teger raa sẽ
yai te taha pe na ye.
20 Wo ga waha saba waa yrũhũ wãã pe
kẽ, wo pe yar, waa ma kla gii boo le soho
mpar koho wo, pe ma n ke kaa ye. Tesẽ,
pe ma kla gii boo pe sẽ ke kuãy ye, pe ma
n ke kaa ye. Tesẽ, pe ma n naa ntãŋ kaa
ye. Tesẽ, pe ma n naa tyatyãhã pye ca kuɛ
ye tesẽ naam kuɛ ye ye.
21 Ye cã ma yee, ma gbe wo yahasee
wãlɛ mpãy cãã na, ma sya ba waa yagaa
na, kãnde lii Yãhã le yar Musa na, le n
kal kanii per kanii per, wo Yiifee- yawãhã
nwoŋ wo.»

Yesu kãndeyãrfa mpãy pe wee Yiifee-ye, saba ka pe ye

22 Loo na, Yesu tẽnlɛhɛ tesẽ Yesu
kãndeyãrfa yawãhãfa yahaseefa ne, ma
suhu pe Yesu kãndeyãrfa byɛ ne, pe n pãã
ta ma yee, poo ga nawee- mpãy yãŋ yi pe
ya laam wo pe pe lɛhɛ wãã Yãtɔɔsyi wo
Pɔl ye ne pe syãm Barnabaase ne. Yudi wii
pe naa n yee Gbarsabaha ma suhu Silaasyi
ne, poo mpãy pe Yesu kãndeyãrfa naa pe
miiyũhũ yee, pe n poo yãŋ yi, ma pe lɛhɛ
wãã Yãtɔɔsyi wo Pɔl ne.
23 Pe ba pe lɛhɛ wãã pe ga saba wii kẽ, u
ba yrũhũ ma yee:
«Wii Yesu tẽnlɛhɛ, wii Yesu
kãndeyãrfa yawãhãfa yahaseefa, wii
mpãy too ma ye Yesu kãndeyãrwai
Yurusalɛm wo nwo, wo saba nwo yrũhũ
nɔ wãã ye kẽ,
yii mpãy tee wee Yiifee- ye, ma ma
Yesu kãndeyãrfa, ma nii Yãtɔɔsyi klo wo
kãntrɛ nde ne pe n yee Syire, ma suhu
Sersyi ne.
Wo syaha ma ye ye.
24 Wo le luhu pe yee nawee- mpãy yir
wo fla na, ma ga ye laam wlãhã ntãncɛr
kaplãŋ nkãy ne. Wii sẽ kẽ too pe lɛhɛ
wãã ye ye ye.
25 Loo ne, wo n yĩmbui wãã le, ma
nawee- mpãy yãŋ yi ma pe lɛhɛ wãã ye
ye. Poo pe ga wo naam- biyãbua syãm mii
wãr ga, Pɔl tesẽ Barnabaase ne,
26 poo mpãy pe gbã yɛ̃ nder ma pe ya
plãhã ma kuee Yesu tẽn wo.

* **15:13 15.13** U Syake pye Yĩŋfua Yesu cĩĩfua; u pye Yurusalɛm Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa yĩŋ na.

27 Yudi tesẽ Silaasyi ne, poo me too
lɛhɛ wãã ye ye. Nkãy too yrũhũ saba laam
wo pe ga ke gbihi pãã ye n luhu.
28 Ye sẽ yãã, le Yãhã Yrã ma suhu wii
gɛ ne, wo yee wo saa teger raa ta ye na ye.
Kai- ngĩĩ too ga yar ye na, nawee- byɛ yai
pe koo gbihi yigi.
29 Koo kẽ ngĩĩ: Pe ma kla gii boo le soho
mpar wãn koho wo, ye ma syi ke kaa ye.
Tesẽ, kla gii ne pe ma yee pe sẽ ke kuãy
ye, ye ma n ke kaa ye. Tesẽ, ye ma n naa
ntãŋ kaa ye. Tesẽ, ye ma n naa tyatyãhã
pye ca kuɛ ye tesẽ naam kuɛ ye ye. Ye ma
koo ngĩĩ gbihi yigi, le yɔ̃.
Wo byɛ ye syar tãŋ.»
30 Pe mpãy lɛhɛ, pe n kãnde wãã pe kẽ,
pe n ka ke Yãtɔɔsyi wo. Pe n ga dye, ma
pe Yesu kãndeyãrfa byɛ wãã, ma u saba le
soho pe koho wo.
31 Pe n u saba kal, ke kaplãŋ n tãy pe ye
ma maha pe laam yĩn. Loo nde n nii pe ye
nuhu.
32 Yudi tesẽ Silaasyi ne, pe pye Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfa, poo n kapãn gbe, ma pãã ma-
pe Yesu kãndeyãrfa ne, ma pe laam yĩn,
ma maha pe laam gbihi ta.
33 Pe n faa ma- koo fla na. Loo kur
ye, pe Yesu kãndeyãrfa n ba Yãhã nar ke
kãnde yigi pe kẽ, pe n dur ga pe nna fla
na Yurusalɛm wo, pe nna mpãy pe pe lɛhɛ
wãã. [
34 Silaasyi woo n kuee ke fla na, ma yee
le tãy woo ye.]
35 Pɔl tesẽ Barnabaase ne, poo byɛ n kuee
ke Yãtɔɔsyi wo. Pe naa nawee- klaha, ma
naa le kapãyĩĩ tɔ̃r nawee- ye, kapãyĩĩ lii le
Yĩŋfua wĩĩ pãã. Mpãy maha pye pe ne loo
tẽn nde na.

Pɔl ye cããŋ pe ya na Barnabaase ne

36 Per gaa, Pɔl n ba Barnabaase pye
ma yee: «Too ba Yĩŋfua kapãyĩĩ pãã kui
nkãy wo, -too dur ga, waa ke fla Yesu
kãndeyãrfa yãŋ, pe ma mii.»
37 Nsãn wii pe n yee Marɛkɛ, Barnabaase
naa n traha u u yigi taha pe na.
38 Pɔl n -sẽ yee: «Woo sẽ na, u ba tɛr wo
yaha, per gii too pye Pããfile kãntraha na.
U sẽ maha ba kaa taha yãã wo na ma ka
teelaa wo le tẽn wĩĩ na ye.»
39 Yɛ̃croho n dye pe nsoho wo, pe n sya
cããŋ pe ya na. Barnabaase n Marɛkɛ yigi
taha u ya na, pe n salangbãŋ gbe, ma tɛr
Syiper kãntraha kuɛ ye.
40 Pɔl n Silaasyi yãŋ yi, pe Yesu
kãndeyãrfa n Yãhã nar ma pe le soho Yãhã
laantãr koho wo. Pe n tɛr.
41 Pɔl ye n tɛr Syire kãntraha na
tesẽ Sersyi kãntraha ne, ma nii pe Yesu
kãndeyãrfa laam yĩn, ma nii pe yar pe pe
laam waha Yesu wãta wĩĩ ne pe Yatɛr.

16

Timuti taha Pɔl ye na Silaasyi ne

1 Pɔl n ga dye Darbu wo, ma yir ke fla
na, ma ga dye Liiser wo. Loo klo nde wo,
Yesu kãndeyãrfua waa pye, u myaha ba kẽ
Timuti; u nahafua pye Yiifeesya, ma Yesu
ta u Yatɛr, ma sroŋ le kãnde wo. U tuhufua
sẽ pye Yiifee ma ba wãkũũ kãnde cã ye.
2 Yesu kãndeyãrfa mpãy pe pye Liiser wo
tesẽ Yikɔ̃ ne, pe naa u Timuti wãyĩĩ pãã.
3 U wĩĩ n tãy Pɔl ye, u n sya u yigi taha
u ya na. Yiifee- mpãy pe -sẽ pye koo kuɛ
kãntrɛ na, pe byɛ ba cã ma yee, u tuhufua
wee Yiifee ye. Loo n ta Pɔl n u kũũ.
4 Kai- nkãy pe Yesu tẽnlɛhɛ pe pãã
ta Yurusalɛm Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa
yahaseefa ne, Pɔl ye ma ga dye klo lii wo,
pe ga loo byɛ pãã pe Yesu kãndeyãrfa ye,
pe maha pe yar pe naa n pye koo syi.
5 Pe Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa naa pe
ya plãhã Yesu wãta wĩĩ ne pe Yatɛr. Kaa
maha naa n taha pe wãnihi na, plii wuhu
na.

Yãhã Pɔl ta u ka Maseduan kãntraha na

6 Yãhã Yrã sẽ sya Pɔl ye n le Yãhã kapãyĩĩ
pãã Yasyifa ye ye. Pe n dye yi tɛr Firsyi
kãntraha ne tesẽ Galasyi kãntraha ne.
7 Pe ga nɔ gbe taha Miisyi kãntraha na,
pe n yee poo ga ka Bitini kãntraha na.
Yãhã Yrã sẽ le sya pe ye ye.
8 Pe n dye yi tɛr Miisyi kãntraha wo, ma
ka klo laa wo pe naa n yee Toosa; le klo
pye muhulangbãŋ tãy.
9 Yĩmper wo, Pɔl n ba yãã mii wãytãã
dyaŋ u na, u n Maseduanfa naa waa yãã
tuu yir yɛr, ma nii u nar ma yee: «Pa
Maseduan kãntraha na, ma ba wo sya
yaha!»
10 Pɔl tuu u dya yãã pe wãytãã wo ke syi,
poo, tesẽ ndoo Luke ne, wo n cã ma yee,
Yãhã wo yee too ka wo ga le Yesu kapãyĩĩ
yar Maseduanfa na. Wo n nii wãkaŋ kɛ
koo fla na.

Pɔl ka klo laa wo pe n yee Filipe

11 Wo n salangbãŋ gbe Toosa na, ma
sroŋ ka kãntraha gaa na pe naa n yee
Samotraasi. Muhulangbãŋ koo kãntraha
nge gbey le. Ke yĩŋsyii wo, wo n ka klo laa
wo pe naa n yee Naplosyi.
12 Naplosyi wo, wo n yi ke salangbãŋ wo,
ma ka Maseduan klo laa wo pe naa n yee
Filipe; le ba gboho. Wɔrmefa maha ba nihi
loo klo nde wo. Wo n plii raa pye ke fla na.
13 Kanii per, wo n yi le klo wo ma ka ke
fla lafende fla na, ma yee laa na waa teelaa
fla yãã Yiifee- pe pe ya wãã na, ma Yãhã
sey. Wo n ga ca mpãy yãã pe pe ya wãã
nii, wo n tege nii ma pãã pe ne.

14 Pe laam wo, cɔɔ waa pye, u myaha ba
kẽ Liidi, u naa n yi klo laa wo pe naa n yee
Tadir, u naa wangbãhã fahawãn taa cãã
troho, te pye wãyẽ̃r. U naa Yãhã kɛ. U naa
ndityuhu yaha wo kaplãŋ na, Yĩŋfua n u
laam ta u n nii Pɔl kaplãŋ luhu kayi ne.
15 Loo kur ye, u n le sya u kahafa byɛ ne,
pe n pe tãã yi loho wo. Loo le pye wa, u n
wo yee ma yee: «Ye ma cã, n Yĩŋfua ta ra
Yatɛr cĩĩnde, -ye ba kuee ra kaha wo!» U n
tãhã yɛr le na, wo n le sya u ye.

Pe Pɔl ye tã nwompihi wo

16 Per gaa, too naa n gaha Yãhã narsaha
wo, tẽntẽsya laale n wo wãã ba: Sãndũpee
pye u yĩŋ na, ma u ta u n waha kai- yãŋ naa
n cã, ma waha ke cãã tɔ̃r naa n yaha. U
naa loo pye, ma war busãã sya naa n gaha
u yĩŋfa kẽ.
17 U n nii n taha wo na, Pɔl tesẽ wii
ne, ma nii n tẽ ma n yee: «Yãhã gii ke
ma ncaha ye, koo tẽntẽ- me naam mii ne!
Kãnde lii ya le ga waha nawee sya yaha,
loo kãnde kapãyĩĩ ne pe n yar ye na.»
18 U naa loo pye plii byɛ. Per gaa, le
n sya ba sye Pɔl ye, u n wã klaha, ma
sã u sãndũpee na ma yee: «Yesu Crise
myaha na, n yee, ma tege kãã u yĩŋ na!» U
sãndũpee n tege kãã u tẽntẽsyale yĩŋ na
le yalebya wo.
19 Le tẽntẽsyale yĩŋfa pe yãã, u saha laa
yãŋ cã tɔ̃r nantãŋ u war sya pe kẽ ye, pe n
Pɔl ye yigi ga fãnga na Silaasyi ne nanihi
fla wo, pe klo yahaseefa fla na.
20 Pe n ka pe ne pe klo fãngafa yahasee
ye, ma ga le pãã ma yee: «Naam mii ma,
pe kai- wlãhã wo klo laam wo. Yiifee- me
pe ne.
21 Wii mpãy too ma Wɔrmefa, wo kãnde
le yee lii sẽ yɔ̃ ye, too ma n naa le pye ye,
loo ne pe ta ma nawee- klaha.»
22 Pe nabuar bya n yee, pe tee pye. Pe
klo fãngafa n ta, pe n Pɔl ye nayrɛ fɛr kãã
pe na, Silaasyi ne, ma pe gbã sãngblã ne.
23 Pe n pe kã gbã, ma pe tã nwompihi
wo, ma u nwompihi sẽŋfua pye, u pe yãŋ
naa n yɔ̃.
24 Pe u nwompihi sẽŋfua yar waha ke syi,
u n ga pe le wãã ke nwompihi nwonuŋ gaa
laam wo, ma pe trɛ pua yigi yaha katyir
wãn taa laam wo.
25 Yĩndyaha nsoho wo, Pɔl ye n nii Yãhã
nar Silaasyi ne, ma nii yay le ma Yãhã sey.
Pe nwompihifa byɛ naa pe yĩmbuhu luhu.
26 Yalaale wo, kãntraha n yɛhɛ fãnga ne,
ke nwompihi nakũy byɛ n sya yɛhɛ. Te
kããnklee byɛ n ta tɛr yãr te ya ya. Ntẽn
wãn tii pe ba ta ma pe nwompihifa pua, te
byɛ n ta tɛr sãhã te ya ya.
27 U nwompihi sẽŋfua n yir wãy na; tuu
yãã ke nwompihi kããnklee te yãr yaha, u
n yee pe nwompihifa ga pye pe fã tɛr, ma
u yũntrũhũ tyĩn kuã, woo ga u ya boo.
28 Pɔl n tẽ sya fãnga ne ma yee: «Ma'a
syi ma kapee pye mii na ye, wo byɛ ma
nwo!»
29 Ke pye yĩmper wo, u nwompihi sẽŋfua
n naa nar sya, ma fã dye ke nwompihi
nwonuŋ laam wo, maa too kãnklũy na, Pɔl
ye yahasee ye Silaasyi ne, ma nii n sege
fyar koho wo.
30 U n ta, pe n yi, u n pe yey ma yee:
«Lɛfa, n ga waha pye mii, n waha sya
yaha?»
31 Pe n u yẽ̃ sya ma yee: «Yĩŋfua Yesu ta
ma Yatɛr, maa sya yaha, mboo tesẽ ma nna
byɛ ne.»
32 Loo na, pe n u Yĩŋfua kapãyĩĩ pãã laha
u ye, woo tesẽ u kahafa byɛ ne.
33 U nwompihi sẽŋfua n pe yigi ga ke
yĩmper wo le yalebya wo, maa pe nar yee
pe kẽ. Pɔl n ta tɛr u tãã yi loho wo, woo
tesẽ u nna byɛ ne.
34 U n Pɔl ye yee, pe n dugu dye u ne u
nwoŋ wo, ma di. U dya tuu Yãhã ta u Yatɛr,
woo tesẽ u nna byɛ ne, le n nii u ye nuhu.
35 Yĩŋ n syii, pe klo fãngafa n pe tẽntẽ-
mpãy lɛhɛ wãã, pe n ba u nwompihi
sẽŋfua pye ma yee, u naam mii yi yaha.
36 U nwompihi sẽŋfua n le pãã Pɔl ye ma
yee: «Pe klo fãngafa nawee- lɛhɛ wãã, ma
yee n ye yi yaha. Laa wee ye, ye ga waha
yi ye tɛr pra.»
37 Pɔl n -sẽ pe fãngafa tẽntẽ- pye ma
yee: «Pe ta pe n wo gbã nanihi laam wo,
pe sẽ cãã wo sãhã laa gɛ ne ye, wii mpãy
too n tɔ̃r Wɔrmefa ne! Pe n maha wo tã
nwompihi wo. Yagaa, pe n traha pe wo
yuhu yi yaha, waa ma n yi le cãŋ na ye.
Wo saa le sya ye! Pe pa pe ya ya, pe ba wo
yi yaha!»
38 Pe tẽntẽ- n ka, maa le pãã pe klo
fãngafa ye. Pe le luhu ma yee, Pɔl ye
ma Wɔrmefa Silaasyi ne, pe n fya. Pe
Wɔrmefa kãnde na, waa sẽ yai u Wɔrme
naa gbã ye.
39 Pe n pa loo na, maa kace nar Pɔl ye ye,
ma cã pe yi yaha, ma pe nar pe tɛr le klo
yaha.
40 Pɔl ye, pe yi ke nwompihi wo Silaasyi
ne, pe n ka Liidi kaha wo, ma ga Yesu
kãndeyãrfa yãã. Pe n pe laam yĩn, ma pe
yar pe pe ya plãhã Yesu kãnde wo. Loo
kur ye, pe n tɛr.

17

Pɔl ye ka Tesaloni wo Silaasyi ne

1 Pɔl ye n ta tɛr Silaasyi ne kui nkãy wo
pe naa n yee Amplɔsyi tesẽ Apoloni ne, ma
ga dye klo nde wo pe naa n yee Tesaloni.
Yiifee- yawãhã nwoŋ gaa pye ke fla na.

2 Pɔl pye, u ma ga dye klo lii loo wo, u
ma ne ka koo fla Yiifee- yawãhã nwoŋ wo.
Pe ga dye Tesaloni wo, pe n ka ke fla na.
Kanii per kanii per, u ne ka ke fla Yiifee-
yawãhã nwoŋ wo, u ga naa Yãhã kaplãŋ
pãã pe ye. U loo pye cãwãy tãã syi, maa
naa Yãhã kaplãŋ pãã nawee- mpãy ye, pe
pye ke fla na.
3 Ke kaplãŋ ke yrũhũ ta mii ke Yãhã
sabangbãŋ wo, u naa pe klaha koo ne. U
maha naa pe yar ma yee, u Yãhã Yĩndefua
Crise wĩĩ ma, le cãã yrũhũ yaha ma yee, u
yai u fãy gboho, u ba ku, tuu ba yir gbã wo,
u dur ba yrãŋ na gbaafa ye. U maha naa
pe yar ma yee: «Yesu nwo wii wĩĩ tẽ n pãã
ye ye, woo kẽ u Crise ne.»
4 Yiifee- car mpãy ya n le sya, ma taha
Pɔl ye na, Silaasyi ne. Mpãy pe sẽ -sẽ
pye Yiifee- ye, ma naa Yãhã kãnde kɛ, poo
busãã n le Yesu kapãyĩĩ sya, ma taha Pɔl
ye na, Silaasyi ne. Poo, ma suhu ca busãã
mpãy ne nawee- naa nagboho ta pe na.
5 Yiifee- mpãy pe sye, pe loo yãã, pe n nii
mii, laanyar ga pe boo. Pe n natay taa yãŋ
yi pe nabuar laam wo, ma pe ta pe n pe ya
wãã, ma sya gbleŋ yir le klo wo. Loo na,
pe n yir, ma ka Yasɔ̃ kaha wo, poo n gaha
Pɔl ye yigi Silaasyi ne, pe ga pe sãhã nanihi
fla wo.
6 Pe ga dye, pe sẽ pe yãã ye, pe n u Yasɔ̃
woo yigi, ma suhu Yesu kãndeyãrfa mpãy
ne, ma ka pe ne le klo yahaseefa fla na,
ma ga nii n tẽ ma yee: «Naam mii driyẽ
kur byɛ wlãhã tãŋ. Nanga, pe mii pe ba yi
nwo!
7 Yasɔ̃ syãsaha wãã pe kẽ u kaha wo.
Kãntrɛ fãngafa byɛ yĩŋfua kãnde na, lii le
sẽ yai le pye ye, loo ne nawee- mii pe n pye.
Ye sẽ yãã, pe yee yĩŋfua waa maha ma, pe
n yee Yesu.»
8 Pe kaplãŋ ngĩĩ n pe nawee- laam war
ma suhu le klo yahaseefa ne, le n sya nii
gbleŋ.
9 U Yasɔ̃ tesẽ mpãy ne pe ba yigi ba, pe
n gblihi laa ma yẽ tɛr klo yahaseefa ye ma
yee, poo ga Pɔl ye ta Silaasyi ne pe n tɛr;
pe n cã pe miy yaha.

Pɔl ye ka Beree na Silaasyi ne

10 Yĩmper ke ba wɔ, pe Yesu kãndeyãrfa
n Pɔl ye ta pe n yrãhã yi, ma ga ka klo laa
wo pe naa n yee Beree. Pe ga dye, pe n ka
ke Yiifee- yawãhã nwoŋ wo.
11 Koo fla Yiifee- laam ba yɔ̃ ma tɛr
Tesaloni klo Yiifee- yaha. Pe n le Yãhã
kapãyĩĩ sya laanfir ne. Plii byɛ pe naa Yãhã
kaplãŋ saba yãŋ kayi ne, pe cã Pɔl kaplãŋ
ma wãã le ke saba kaplãŋ ne.
12 Poo busãã n le kapãyĩĩ sya. Mpãy ter
pe sẽ pye Yiifee- ye, poo tesẽ ca mpãy ne
nawee- naa nagboho ta pe na, poo busãã n
le kapãyĩĩ sya.
13 Yiifee- mpãy pe pye Tesaloni wo, pe ba
luhu ma yee, Pɔl ma u le Yãhã kapãyĩĩ pãã
Beree bya wo, pe n ka ke fla na, maa nii pe
klofa sũũ, ma pe gblaha Pɔl ye ne.
14 Loo n ta, pe Yesu kãndeyãrfa n ta tɛr
Pɔl ta u n tɛr muhulangbãŋ kuɛ ye, u ga
salangbãŋ gbe u tɛr. Silaasyi ye poo n kuee
ke Beree wo Timuti ne.
15 Beree Yesu kãndeyãrfa mpãy pe Pɔl
wãr ga, pe n ka u ne ma sya ga dye Atɛn
wo. Pe wãdur na, Pɔl n pe lɛhɛ, pe ma ga
dye pe klo wo, pe ga Silaasyi ye yar Timuti
ne pe pa u fla na, pe ma n nii kuee ye. Loo
kur ye, pe Beree Yesu kãndeyãrfa n dur
tɛr.

Pɔl ma Atɛn wo

16 Pɔl naa Silaasyi ye sẽŋ Timuti ne ke
Atɛn wo. U n wãn busãã yãã le klo laam
wo nawee- pe fãã ta wãtẽŋ wãn. Loo nde
n nuhu byɛ kua kãã u laam wo.
17 Ke Yiifee- yawãhã nwoŋ wo, u naa
kaplãŋ pãã pe Yiifee- ne ma suhu mpãy
ne pe sẽ pye Yiifee- ye ma naa Yãhã kɛ.
Plii byɛ, nawee- mpãy tuu wãã naa n sya
nanihi teebɛhɛ wo, u maha naa kaplãŋ pãã
pe ne.
18 Mpãy kaklaha ke n yee nawee sẽ yai
wãfãy ne ye, ma suhu mpãy kaklaha ne
ke n yee nawee yai u naa u ya waha
yĩŋ wĩĩ na, poo yĩŋfa mpãy n pa maa nii
kaplãŋ tyĩn u ne. Mpãy naa n yee, a lii u
kaplãmbuarfua u n pãã? Mpãy maha naa
n yee, a yãhãfãm mpãy wĩĩ ne tuu n tɔ̃r.
Poo ba luhu Pɔl ye tuu naa Yesu wĩĩ pãã
pe ye tesẽ u wãyir wĩĩ ne gbã wo, tuu yir
ma dur ba yrãŋ na gbaafa ye, koo kẽ.
19 Le klo yawãhãfa mpãy pe naa pe
ya wãã yãmpũnde lii yĩŋ na pe n yee
Yɛropaase*, pe n Pɔl yigi ga ke fla na, maa
u pye ma yee: «Ma saa wo yar la, kaklaha
nkãy ter syi wĩĩ taa n pãã wo ye?
20 Ma sẽ yãã, kai- nkãy taa n tɔ̃r wo ye,
wo sẽ ke cã ye, wo n traha wo ke yĩntaha
war.»
21 Pe Atɛnfa ma suhu nampay mpãy ne
pe ba nii wlãhã pe ne, pe tẽn pye wãcɛŋ:
Loo ne pe nii naa kafũhũ tɔ̃r pe naa n luhu
pe ya ye.
22 Pɔl n yir yɛr pe klo yawãhãfa telai wo
ma yee: «Atɛnfa, tẽ ye yãã mii, Yãhã wĩĩ
gboho ye laam wo kacãn wee ye.
23 Ye sẽ yãã, n naa n tay ye klo wo ma naa
ye katẽŋ wãn yãŋ, ma ga ye yãhã tẽŋsaha
fla gaa yãã pe yrũhũ ta ke yĩŋ na ma yee:
‹Yãhã gaa wãŋ kẽ, wo sẽ ke cã ye.› -Ye yãŋ!
Yãhã gii ree n tẽŋ ye sẽ ke cã ye; koo wĩĩ
ne tẽ n pai pãã ye ye.

* **17:19 17.19** Yãmpũnde gaa myaha kẽ. Atɛn klo yahaseefa naa pe ya wãã ke fla na ma naa pe klo kai- pãã.

24 Yãhã gii ke driyɛ̃ tãhã ke laam wãn byɛ ne, ke ma yãhãyĩŋ Yĩŋfua ma suhu kãntraha bya ne. Yãhã kangbãy tii nawee-
te fãã, ke sẽ n syã te wo ye.
25 Nawee- saa waha laale gɛ pye Yãhã kẽ,
pe kaa taha ke na ye. Koo kẽ ke yrã wãã
nawee- byɛ kẽ, wũũ ne, ma suhu wãn byɛ
ne.
26 Ke cãã nawee nen ya tãhã u n syar,
nawee- ter byɛ n yi, ke n pe ta ta ga
kãntraha teebɛhɛ byɛ na. Ke wãn byɛ
dyeyale ta dyɛ laam wo, ma nawee- kãntrɛ
yɛrsar ta pe byɛ kẽ.
27 Yãhã loo pye ma yee, nawee- pe koo
fla kɛ. Pe pe ya waha pe naa ke kɛ, laa na
pe ga ba ke yãã cã. Le cĩĩnde -sẽ na, Yãhã
sẽ dey wo byɛ na ye.
28 Ye sẽ yãã, koo kẽ ke wo ta wo n nii
yrãŋ na, wo n waha kai- pye, wo n nii kla.
Ye kaicãfa mpãy sẽ loo nen ya pãã la ma
yee: ‹Wo byɛ maha ma ke pii.›
29 Too -sẽ ma ke pii, wo sẽ yai wo naa
le ga wo yee, Yãhã ga waha nii kla gaa syi
dyaŋ, nawee- pe laam ga ma pe kluɛ ta ma
ke gbihi sãn ne, wargbɛ syi ne, ntẽmblaha
syi ne ye.
30 Faale cãã na, nawee- pe sẽ ba laa cã
ye, Yãhã sẽ loo yãŋ nantãŋ ye, yagaa ke n
kɛ nawee- ter byɛ pe le sya pe cã pe kapee-
sẽ yɔ̃ ye, pe ke wãpyeŋ miy yaha.
31 Ye sẽ yãã, ke per gaa yãŋ yaha, ma
maha nawee nen waa yãŋ yi u ba driyɛ̃fa
sãhã koo per na. Ke loo nde yar nawee-
byɛ na, ma woo nawee nen nwo ta u n yir
gbã wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa ye!»
32 Pe luhu Pɔl tuu wãyir wĩĩ pãã gbã wo,
wãdurba wĩĩ ne gbaafa ye, mpãy n nii u
lɛr, mpãy n u pye ma yee: «Waa ba naa
loo nde luhu ma ye per gaa.»
33 Loo n ta, Pɔl n kãnde nar pe ye ma tɛr.
34 Nanem mpãy -sẽ u kaplãŋ sya cĩĩnde,
ma dye Yesu kãnde wo. Pe laam wo, dya
waa pye pe naa n yee Denisu. U pye le klo
kaplãŋ cɛrfa waa. Cɔɔ waa pye pe naa n
yee Damarisi. Nawee- mpãy maha pye.

18

Pɔl ka Kɔrnti wo

1 Loo kur ye, Pɔl n yir ke Atɛn wo, ma ka
klo laa wo pe naa n yee Kɔrnti.
2 Yiifee naa waa pye ke fla na, u myaha
Yakilasu. U -sẽ ba see kãntraha gii wo, pe
naa ke yee Pɔ̃n. U ba yir u cɔɔ Persyile
ne kãntraha nge na pe n yee Yitale ma pa
ke Kɔrnti wo. Kãntrɛ fãngafa byɛ yĩŋfua*
wii pe naa n yee Klode, u ba yee pe Yiifee-
mpãy byɛ pe ma Yitale kungbãy nde wo,
pe n yee Wɔrme, pe yi kãã le klo wo. Pɔl n
u Yakilasu yãã ke Kɔrnti wo, ma ka u kaha
wo.
3 Pɔl tuu ba koho tẽn lii tẽ cã, u bya naa
loo tẽn tẽ. Sraha tẽn ba kẽ. Loo n ta, Pɔl n
kuee pe fla na, pe n wãã naa n tẽ.
4 Kanii per ma nɔ, Pɔl ga ka Yiifee-
yawãhã nwoŋ wo u ga naa le Yãhã kapãyĩĩ
pãã pe Yiifee- ye tesẽ mpãy ne pe wee
Yiifee- ye. U naa n kɛ pe waha le kapãyĩĩ
cĩĩnde war.
5 Silaasyi ye n ba yir ke Maseduan
kãntraha wo Timuti ne ma pa Kɔrnti wo.
Pɔl n waha fãnga yãã loo na, ma nii le Yãhã
kapãyĩĩ pãã yalebyɛ ma nii pe Yiifee- yar
ma yee, Yesu woo u ma u Yãhã Yĩndefua
Crise.
6 Pe Yiifee- -sẽ u kapãn sye ma nii u
tyɛhɛ; Pɔl n u nayrɛ mplẽm kor yaha pe
na, ma pe yar ma yee: «Ye ma ba ye yĩŋ kɛ
laa, yii gɛ ye le kɛ, ndoo kalaa wee ye. Ma
gbe yagaa na, mpãy pe wee Yiifee- ye, n ga
naa n gaha poo kuɛ ye.»
7 U n tyii pe Yiifee- na ke yawãhã nwoŋ
wo. Loo kur ye, u naa n gaha dya waa fla
na pe naa n yee Yituse. U naa Yãhã myaha
gboho, u kaha pye ke Yiifee- yawãhã nwoŋ
tãy.
8 Ke Yiifee- yawãhã nwoŋ yahaseefua
Kirpusu n Yĩŋfua Yesu ta u Yatɛr, woo tesẽ
u kahafa byɛ ne. Kɔrntifa busãã naa Pɔl
kapãn luhu, ma naa Yesu ta pe Yatɛr, pe n
pe tãã naa n yi loho wo.
9 Per gaa yĩmper wo, Pɔl n yãã mii
wãytãã dyaŋ u na, u n Yĩŋfua yãã tuu u
pye ma yee: «Ma’a n fya ye, naa le Yesu
kapãyĩĩ pãã, ma’a n yaha le ye!
10 Ma sẽ yãã, n ma ma ne. Waa saa waha
ba ma yigi u kapee pye ma na ye, nawee-
busãã ma klo nde wo, pe n pai ra ta pe
Yatɛr.»
11 Pɔl n kuee dyɛ nen gblihi ne ke Kɔrnti
wo, ma nii nawee- klaha Yãhã kaplãŋ ne.
12 Cãã gii cãã na Galyɔ̃ pye Yakayi
kãntraha fãngafua, pe Yiifee- n yĩmbuhu
wãã le ma yee, poo ga wãã Pɔl ne, ma u
yigi ga kaplãŋ cɛrfa fla na,
13 ma ga le pãã ma yee: «Dya nwo n
traha u nawee- wlaŋ pe n naa diŋ yi Yãhã
kẽ kaa ter syi, pe wo Yiifee- kãnde wũhũ
miy yaha.»
14 Pɔl ba yee woo ga yɛ̃ kuã u pãã, u
Galyɔ̃ n pe Yiifee- pye ma yee: «Yii Yiifee-
mii, le ma ne pye naboo wĩĩ laa syi dyaŋ,
kaa na kapee laa syi, n ne ga yee n ga luhu
ye ye.
15 Le -sẽ nii kaplãŋ ya tee n tyĩn kapãn
nen laa wĩĩ na tesẽ myar wĩĩ ne, tesẽ ye
Yiifee- kãnde wĩĩ ne, ye yai ye waha loo
nde war yii ya. Ndoo saa nii kai- ngĩĩ syi
sãhãfua ye!»

* **18:2 18.2** Koo cãã na, u kãntrɛ fãngafa byɛ yĩŋfua pye Wɔrme wo Yitale kãntraha na.

16 U n pe pye pe yir ke kasãhã saha fla
wo pe naa n gaha.
17 Dya wii u pye ke Yiifee- yawãhã nwoŋ
yahaseefua, u myaha ba kẽ Sohotãn†,
nawee- mpãy n yir loo na, ma u yigi, ma
nii u gbã ke kasãhã fla na. U Galyɔ̃ sẽ -sẽ
le ta kai ye.

Pɔl dur ba Syire kãntraha na, Yãtɔɔsyi wo

18 Loo kur ye, Pɔl n maha kuee Kɔrnti
wo, ma faa ma-. U n ba kãnde nar pe
Kɔrnti Yesu kãndeyãrfa ye, ma salangbãŋ
gbe, woo tesẽ Persyile ne ma suhu Yakilasu
ne. Pe n tɛr Syire kuɛ ye. Pɔl tuu -sẽ ba yɛ̃
tɛr Yãhã ye laa ne ma le pye wa, u n ta pe
n u yĩŋ kur Sãncrihi‡ wo, pe n cã tɛr.
19-20 Pe n ga dye klo laa wo pe naa n yee
Yefɛsyi. Persyile ye n kuee loo klo nde wo
u puai Yakilasu ne. Pɔl n ka le klo Yiifee-
yawãhã nwoŋ wo, maa Yãhã kaplãŋ pãã
pe Yiifee- ye. Pe n u nar u nii ma- pe ne, u
n sye,
21 ma tɛr ma yee, Yãhã ma sya woo ga ba
dur ba pe fla na. U n yir ke Yefɛsyi wo, ma
salangbãŋ gbe ma tɛr.
22 Tuu ga tege Syesarɛ na, u n ka Yu-
rusalɛm wo maa ke fla Yesu kãndeyãrfa
yawãhãfa syar, ma dur tɛr Yãtɔɔsyi wo.
23 U n plii yɛ̃ gaa pye ke fla na, ma tɛr
Galasyi kãntraha ne, Firsyi kãntraha ne,
ma pe Yesu kãndeyãrfa yar naa n gaha, pe
naa pe ya plãhã le Yesu kãnde wo.

Apolosu ka Yefɛsyi wo, ma ka Kɔrnti wo

24 Yiifee naa waa ba pa Yefɛsyi wo. U
myaha ba kẽ Apolosu, u ba see Lesyããndi
wo. U yɛ̃ naa n tãy kaplãŋ ne, u maha ba
Yãhã kaplãŋ saba wũhũ cã.
25 Pe ba u klaha Yĩŋfua kãnde wũhũ ne.
Ke Yãhã kapãyĩĩ wãpãã wĩĩ naa n tãy u
ye, u naa nawee- klaha kayi ne Yesu wũhũ
nkãy ne, u ba ke cã laha. Nsãn nawee-
wãtãã wĩĩ ya tuu -sẽ ba cã.
26 U n nii n pãã laanyĩn ne ke Yiifee-
yawãhã nwoŋ wo. Persyile ye n luhu u ye
Yakilasu ne. Pe u kaplãŋ luhu, pe n u yigi
ga pe kaha wo, maa u Yĩŋfua kãnde wũhũ
gbihi yar u na.
27 Loo kur ye, Apolosu n ba yee woo
ga ka Yakayi kãntraha na. Pe Yesu
kãndeyãrfa n yee, le yɔ̃. Pe n sya saba waa
yrũhũ nɔ wãã pe Yakayi Yesu kãndeyãrfa
kẽ ma yee, u Apolosu ma ba ka pe fla na,
pe u yigi yɔ̃. Tuu ka ke fla na, mpãy pe ba
Yesu ta pe Yatɛr Yãhã laantãr kãmay na, u
naa laa yɔ̃ pe kẽ.
28 Lii u naa n pye, u ba cĩĩnde wũhũ cã,
ma naa ke pãã pe Yiifee- ye, ma naa pe
plahasaha fla yar pe na nawee- byɛ yĩnde
na. U naa Yãhã kaplãŋ saba ta, ma pe yar
naa n laha ma yee, Yesu woo u ma u Yãhã
Yĩndefua Crise.

19

Pɔl ka Yefɛsyi na

1 Apolosu pye nantãŋ Kɔrnti wo, Pɔl n yir
Firsyi kãntraha na, ma Yasyi yãy fla yɔ̃r yi
ma ka Yefɛsyi wo. U n ga Yesu kãndeyãrfa
mpãy yãã.
2 U n pe yey ma yee: «Tee Yãhã kaplãŋ
sya cĩĩnde, ye Yãhã Yrã Fãnga yãã la?» Pe
n u yɛ̃ sya ma yee: «Wo sẽ le Yãhã Yrã
Fãnga wĩĩ gɛ luhu yãã gɛ luhu yãã ye.»
3 Loo na, Pɔl n pe yey ma yee: «Tee ba
tãã yi loho wo, ye laam wo, ye ba yee le
yĩntaha lii ne?» Pe n u yɛ̃ sya ma yee:
«Nsãn tuu naa lii pãã nawee- ye ma cã pe
tãã naa n yi loho wo, loo ne too cã.»
4 Pɔl n pe pye ma yee: «Mpãy pe naa n
sya, ma pe kãmpee- miy naa n yaha, Nsãn
poo tãã naa n yi loho wo. U maha naa
Yiisrɛfa yar ma yee, wii u n pai pa woo
kur ye, Yesu kẽ u ne, pe u ta pe Yatɛr.»
5 Pe kaplãŋ ngĩĩ luhu, pe n ta pe n pe tãã
yi Yĩŋfua Yesu myaha ne.
6 Pɔl n koho taha pe na, Yãhã Yrã Fãnga
n dye pe laam wo. Pe n nii n pãã yor ter
taa wo. Kaplãŋ nkãy Yãhã Yrã naa ke le pe
laam wo, pe naa koo tɔ̃r.
7 Poo nawee- mii kur byɛ pye nawee-
sẽnsye syãm syi.
8 Loo kur ye, Pɔl n ka Yiifee- yawãhã
nwoŋ wo, ma ga nii Yãhã kapãn pãã
laanyĩn ne. U n yrey tãã pye ma nii Yãhã
Yai wũhũ tɔ̃r ma naa n kɛ, nawee- n cã
cĩĩnde ne.
9 Yiifee- mpãy pe -sẽ pye kasyerfa, pe sẽ
naa ke kaplãŋ sya cĩĩnde ye, ma naa le
pãã pe nanihi ye ma yee, Yĩŋfua kãnde
wee kayĩĩ ye. Pɔl n tyii pe na, ma pe Yesu
kãndeyãrfa yigi tɛr ma ga nii Yãhã kaplãŋ
pãã pe ye plii byɛ, kaha gii wo Tyiranuhu
u naa nawee- klaha na.
10 U n kuee loo na dyɛ- syãŋ, ma ta mpãy
pe pye Yasyi kãntraha wo, pe Yiifee- ma
suhu mpãy ne pe sẽ pye Yiifee- ye, pe byɛ
n Yĩŋfua kapãyĩĩ yãã luhu.

Seewa pii

11 Yãhã ba Pɔl ta ma naa yɛ̃kã wũhũ pye,
nkãy syi waa sẽ ke yãã yãã ye.
12 Pe n sya naa Pɔl kadye nayrɛ wãn wãã
yanfa kẽ tesẽ u fatar ne, pe n naa n jaa,
sãndãpee n maha tege naa n kãã mpãy yĩŋ
na.
13-14 Yiifee- mpãy pe naa n tay ma
sãndãpee kar tege naa n kãã nawee- yĩŋ
na, pe n yee, poo ga le pye yãŋ Yĩŋfua
Yesu myaha ne. Mpãy pe naa loo nde pye,

† **18:17 18.17** Yiifee- yawãhã nwoŋ yahaseefua Kirpusu tuu Yesu ta u Yatɛr, Sohotãn n u draha gbe. ‡ **18:18 18.18** Sãncrihi ba pye Kɔrnti salangbãy yɛrsaha.

pe Yãhã yũndefa yĩŋfa waa pii kuasĩĩ ba me. Pe tuhufua myaha ba kẽ Seewa. Pe n sãndũpee waa pye ma yee: «Yesu wii Pɔl u wĩĩ pãã, n ga ma yar woo myaha na, tege kãã dya nwo yĩŋ na!»
15 U sãndũpee n pe yɛ̃ wãã sya ma yee: «N Yesu wĩĩ cã, n maha cã yoo kẽ Pɔl ne; ah yii, mpãy me ye ne?»
16 U dya wii sãndũpee pye u yĩŋ na, u n fãnga yãã ma tɛr pe byɛ yaha. U n pe tee pye wãpyeŋ gaa ne, ma pe duai, pe n fã yi u kaha wo nayreyar ne.
17 Yiifee- mpãy pe pye Yefɛsyi wo tesẽ mpãy ne pe wee Yiifee- ye, pe byɛ n le luhu, ma fya. Pe n nii Yesu myaha gboho.
18 Mpãy pe ba Yĩŋfua Yesu ta pe Yatɛr, poo busãã naa n pai, maa pe kapee- pãã naa n yi gbaa na, ma yee Yãhã n ke laha kãã pe yĩŋ na.
19 Mpãy pe pye wamfa, sabar rii pe pe wam kai- yrũhũ le yaha pe laam wo, poo busãã n pe sabar nde gbe ba suhu nawee- byɛ yĩnde na. Te sabar nde byɛ dir ga waha war milyɔ̃ gbeesĩĩ sẽnsye kua.
20 Yĩŋfua kapãyĩĩ cããŋ naa n yi koo syi dyaŋ fãnga ne, ma maha naa ke fãnga wũhũ yar nawee- na.

Wãhã yir Yefɛsyi wo

21 Koo kai- ngĩĩ kur ye, Pɔl n yee woo ga Maseduan kãntraha kui yɔ̃r yi tesẽ Yakayi kãntraha kui ne u ka Yurusalɛm wo. U naa n yee: «N ma ba ka ke fla na, n yai n sya ba ka Wɔrme bya wo.»
22 Loo na, u n u koholefa syãm mpãy lɛhɛ wãã u yahasee ye Maseduan wo, Timuti ma suhu Yerasyi ne. Woo n maha faa nii kuee Yasyi kãntraha wo.
23 Koo cãã na, wãhã n yir Yĩŋfua Yesu kãnde wĩĩ na.
24 Yefɛsyi wo kangbãŋ gaa pye, pe ba cɔɔ waa fãã ta ma yee, yãhã kẽ, ma naa u tẽŋ. U myaha ba kẽ Ndyan: Dya waa -sẽ pye wargbɛ wãn fããfua, u myaha ba kẽ Demetrise. U naa u Ndyan kangbãŋ nge syi wãpuabir fãã wargbɛ ne, ma naa ke par nawee- ye. Mpãy byɛ pe naa tẽn tẽ u ne, pe byɛ naa wangbãy yãã le na.
25 U Demetrise n u tẽntẽ- wãã ta, ma suhu mpãy byɛ ne pe naa loo tẽn nde syi tẽ, ma pe pye ma yee: «Naambiyãm, ye cã wo wale yĩŋ n yi tẽn nde wo.
26 Dya nwo pe -sẽ n yee Pɔl, tuu lii pye, ye le luhu ma maha le yãã. U le pãã ma yee, wãn tii nawee- pe n gbihi, ma yee yãhã kẽ mii Ndyan ye dyaŋ, Yãhã sẽ kẽ te ne ye. Nawee- busãã n sya yɛr le na wo klo wo, Yefɛsyi wo nwo, ma suhu kui nkãy byɛ ne ke ma Yasyi kãntraha nge wo. Ye cã kapee ne nde.
27 Ya'a yee ye sẽ cã ye, nde ga waha wo tẽn klaha- wo kẽ, le maha ta yãhãsya Ndyan kangbãŋ myaha n too. Loo nde ga ta nagboho saa naa n ta Ndyan na nantãŋ ye, woo wii Yasyi kãntraha byɛ u gboho tesẽ driyɛ̃fa byɛ ne.»
28 Pe nawee- pe kaplãŋ ngĩĩ luhu, ncafũhũ n pe yigi pe n nii n tẽ ma yee: «Yefɛsyifa, Ndyan myaha koo yai ke naa n gboho!»
29 Koo gbleŋ n cããŋ le klo byɛ wo. Pe nawee- n fã ga ke nanihi fla yĩĩ, ma Pɔl yrãhãyãrwai syãm mpãy yigi, Kayusu tesẽ Arisarkɛ ne; Maseduanfa ba kẽ pe ne.
30 Pɔl ba yee woo ga ka pe nabuar fla na, Yesu kãndeyãrfa n yɛr tã u na.
31 Yasyi kãntraha yahaseefa mpãy pye Pɔl naambiyãm, pe n lɛhɛ wãã u ye, u ma n ka ke nanihi fla wo ye.
32 Loo yale wo, pe nabuar pye pe ba pãã naa n wlãhã, ma nii n gble: Mpãy ga nde pãã, mpãy ga laa ter pãã. Pe fãnga gɛ sẽ ba ke yawãhã yĩŋ cã ye.
33 Pe Yiifee- n dya waa tra naa n wãã yaha ye, u myaha Lesyãander. Pe n woo yi u pãã pe nabuar ye. U n koho kuã yir pe nabuar ye, ma yee pe yaha le, woo ga pãã.
34 Pe nabuar pe ba u yãŋ cã ma yee, u ma Yiifee, pe n yir gbleŋ ne lɛr syãŋ syi ma nii n yee: «Yefɛsyifa, Ndyan myaha koo yai ke naa n gboho!»
35 Wɔrme naa wii u pye Yefɛsyi klo yahaseefua, woo n pa ma ba pe nawee-ta, pe n yaha le. U n pe pye ma yee: «Yefɛsyifa, nawee- byɛ cã ma yee, Yefɛsyi ne le n sẽŋ Ndyanngbãŋ kangbãŋ na, woo wii u yirfua yir yãhãyĩŋ na ma ba too kãntraha na.
36 Waa saha yee loo wee cĩĩnde ye. Loo na, ye yai ye ye laam yĩn, ye tyii ye ma n laa tee pye ye.
37 Tee naam mii yigi ba nwo, pe sẽ -sẽ Ndyanngbãŋ kangbãŋ kla gaa yuhu gbe ye, pe sẽ Ndyan wãpee pãã ye.
38 Demetrise tesẽ u tẽntẽfa ne, laa ma pye pe nsoho wo waa ne, kasãhã pii ma, kasãhãfa maha ma. Pe yai pe ga le pãã koo fla na!
39 Laa ma maha pye waa ye, waa ba le fla yãŋ nanihi wo, le klo kai- kãnde na.
40 Ye sẽ yãã, gbleŋ wĩĩ na pe ga waha yee, wo ma too wãhã yir le klo yĩŋfa ne. Too wii wãã mma, yĩŋ wee le na ye, waa waha lii pãã?»
41 Tuu kaplãŋ ngĩĩ pãã wa, u n pe nawee-dur wãã pe klɛ wo.

20

Pɔl yrãhã Maseduan na, ma suhu Jrɛsyi ne

1 Ke gbleŋ wĩĩ le ba kua wa gbɛgbɛ, Pɔl n pe Yesu kãndeyãrfa byɛ wãã, ma fãnga

le pe laam wo kaplãyũhũ ne, ma pe syar,
ma tɛr Maseduan na.
2 U Yãhã kapãyĩĩ pãã naa n gaha pe Yesu
kãndeyãrfa ye ma sya ga ke fla kãntraha
yi yaha. Loo kur ye, u n ka Jrɛsyi kãntraha
wo,
3 maa kuee yrey tãã. Tuu yrey tãã pye
wa, u ba yee woo ga salangbãŋ gbe u ka
Syire na, ma -sẽ luhu Yiifee- ma, pe pãã ta
poo ga kapee laa pye u na. Loo ne le ta, u
n Maseduan kãnde dur gbe ma ga ka Syire
na.
4 Yesu kãndeyãrfa mpãy naa Pɔl wãr
u yrãhã na, pe laam wo Sopatɛri pye,
Bereefa naa Perusu dya kẽ u ne; ma suhu
Tesalonifa Arisarkɛ ye ne Sekunduhu ne;
ma suhu Darbufa Kayusu ne, ma suhu
Yasyifa Tesyihi ye ne Toofĩĩ ne; ma suhu
Timuti bya ne.
5 Pe ba dye Filipe wo, pe n tɛr wo yaha
ye Toosa na, ndoo Luke tesẽ Pɔl ne. Pe n
wo sẽŋ yaha ke Toosa na.
6 Yiifee- syayaha gbar rii ncasur bur sẽ
n di ye, too kur ye wo n salangbãŋ gbe ke
Filipe wo ma taha pe na. Wo n fã plii bua
ma ga pe yãã ke Toosa wo, ma plii kuasĩĩ
pye ke fla na.

Pɔl Toosa na

7 Ke Yiifee- cãwãã per cir* yainkɔŋ wo,
wo ba wii wãã ma ga Yesu wãku cãã dir syi
di, wo wii laam too wo Syayahafua wãku
wĩĩ na. Pɔl ne yai u tɛr koo yĩŋsyii wo. U
n pãã pe Yesu kãndeyãrfa ne ma sya ga
yĩndyaha dye.
8 Ke kaha gbegbaha yĩŋ na, too ba wii
wãã nwoŋ gii laam wo, naalɔr pye te ba
nihi.
9 Naanfuẽ waa pye, pe naa u yee Yeetuse.
U ba tege nii fenaatɛr na. Pɔl tuu ba pãã
ma-, u n sã wãy faha. Le pye gbegbaha yĩŋ
tãã wuhu na, pe wãy n u ta u n tege too
kãntraha na. Pe n tege ma u kuã yir, ma
yãã u ku.
10 Pɔl n tege kãntraha na, ma kuɛ tege,
ma u gbe yigi u kluɛ wo ma yee: «Ye ma n
fya ye, u ma yrãŋ na!»
11 Loo kur ye, u n dugu ga ncaha ye maa
bur la cɛr pe n di. U n maha pãã ma-, yai
n sya ba dar, u n cã tɛr.
12 Pe n tɛr u naanfuẽ ne yrãŋ u kaha wo,
nawee- byɛ laam n yĩn.

Pɔl yir Toosa na ma ka Melɛti na

13 Per gii too yir Toosa wo, wo cãã
salangbãŋ gbe Pɔl yaha ma ka Asosa na.
Koo fla too ne ga Pɔl gbe. U ba yee woo ga
naa n yãr trɛ ne.
14 Tuu ga wo yãã Asosa na, wo n u gbe
ke salangbãŋ wo ma ka Metilɛni na.
15 Wo n yir koo fla na; ke yĩŋsyii, wo n
nɔ Syoho tãy. Koo yĩŋsyii, wo n nɔ Samusi
na; koo yĩŋsyii, wo n tege Melɛti na.
16 Pɔl ba yee woo ga tɛr Yefɛsyi tãy u saa
yɛr ye, mii loo sẽ ne ye, u ga ma- tɛr Yasyi
kãntraha na. U naa n gber woo ga cãã dye
Yurusalɛm wo pããnkɔti gbar per.

Pɔl n pãã Yefɛsyi Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa yahaseefa ne

17 Loo n ta, Pɔl n kuee Melɛti na, ma
tẽnlɛhɛ nɔ wãã Yefɛsyi Yesu kãndeyãrfa
yahaseefa ye pe pa.
18 Pe n pa u fla na, u n pe pye ma yee:
«Per gii tẽ ka Yasyi kãntraha na, tẽ naa ra
troho tãhã mii ye fla na ma sya ba waa
yagaa na, ye le cã.
19 N naa nii tege tãã ye, ma naa Yĩŋfua
tẽn tẽ. Pe Yiifee- pe naa ra kɛ, ma pãã naa
n ta, koo wãfãy nge byɛ pye ra na, ma suhu
te laangar ne, yĩntãm n sya naa n yi ra ye.
20 Nkãy ke ga waha laa yɔ̃ ye kẽ, n sẽ ke
wũhũ ye na ye: N ke byɛ pãã ye ye, ma
maha ye klaha ke ne nanihi fla wo tesẽ ye
klɛ ne.
21 Pe Yiifee- ma suhu mpãy byɛ ne pe
wee Yiifee- ye, n pe byɛ yar, pe pe kapee-
wãpyeŋ miy yaha pe Yãhã kãnde gbe, pe
u Yĩŋfua Yesu ta pe Yatɛr.
22 N nwo, n n tɛr Yurusalɛm wo yagaa;
Yãhã Yrã le yee n loo pye, n sẽ -sẽ cã lii le
n pai ra dye ke fla na ye.
23 Kui byɛ wo, Yãhã Yrã ra yar ma yee,
nwompihi ra sẽŋ ke fla na ma suhu wãfãy
ne. Loo ya tẽ cã.
24 N -sẽ cã ma yee, ta yrã wee ngaa ra
ye ye. Lii tẽ n kɛ, n waha ra fyaha byɛ fã
tãŋ. Ye sẽ yãã, wo Yĩŋfua Yesu u tẽn lii le
soho ra koho wo, n waha le tẽ tãŋ. Loo tẽn
ne, Yãhã ke laantãr wĩĩ lii pye wo kẽ, n loo
kapãyĩĩ pãã nawee- ye.
25 N ga yi ye byɛ na ma Yãhã Yai wĩĩ pãã
ye ye. N -sẽ cã yagaa ma yee, yii nawee
nen waa gɛ saa maha ra yãã yãã nantãŋ
ye.
26 Loo ne, n ga le pãã ye ye nanga: Yii
nawee nen waa ma plaha, ndoo sẽ kẽ n u
ta u n plaha ye.
27 Ye sẽ yãã, n Yãhã wũhũ byɛ tɔ̃r ye ye,
n sẽ laa wũhũ ye na ye.
28 -Ye naa n sẽŋ yii na tesẽ nawee- mpãy
byɛ ne Yãhã Yrã pe le soho ye koho wo, -ye
pe gbihi naa n yigi mii mbanaha dyaŋ u
mbaa ne. Poo mii, Yãhã pe par sya ke Dya
ntãŋ wãwoo kãmay na.
29 N cã ma yee, n ma ba tɛr wa, nawee-
mpãy ga ba dye ye laam wo. Pe ga ba pee
tã ye na mii waygapyãr dyaŋ mbaa na.
30 Yii gɛ laam wo mpãy ma, pe ga
ba yir kawar wãfua ne poo ga pe Yesu
kãndeyãrfa wlaŋ taha pe ya na.

* **20:7 20.7** Yiifee cãwãã per cir kẽ jimaasyi per ne.

31 Ye ma n sã wãy faha ye, -ye naa ye
laam too ke dyɛ- tãã nkãy na tẽ pye ye ne
ma naa yii nanem byɛ yar ke kai- ne ke yai
ke yĩmper, ma sya naa yĩntãm gɛ yi.
32 Yagaa, n ye le soho Yĩŋfua Yãhã koho
wo. Ke kapãn lii le Yãhã laantãr yar
nawee- na, le ga ye laam yĩn. Koo ya ke
ga waha fãnga wãã ye kẽ ye n yii plãhã
Yesu kãnde wo, ke maha ke kayĩĩ wãã ye
kẽ, ke kayĩĩ lii ke n wãã mpãy byɛ kẽ pe
ma ke wãm.
33 N sẽ naa waa wale yãŋ yĩnde ne ye,
tesẽ waa sãn ne ye, tesẽ waa kale wãn ne
ye.
34 Yii gɛ cã ma yee, n naa tẽn tẽ ra kluɛ
ne, ma naa wo yɛ̃ digi kɛ, ndoo tesẽ ra
yrãhãyãrwai ne.
35 N kai- byɛ pye ma yee, ye ra pyer yãŋ
ye cã, wo yai wo naa tẽn tẽ, koo syi wo ga
waha naa kayĩĩ pye fɛnfa kẽ, too maha naa
wo laam too Yĩŋfua Yesu yɛ̃ kaplãŋ ngĩĩ na
tuu yee: ‹Pe ma ma kẽ, le yɔ̃; mboo ma -sẽ
waha yia ma waa kẽ, wãyĩĩ ma le na ma ta
tɛr.› »
36 Pɔl tuu kaplãŋ ngĩĩ pãã wa, u n
kãnklũy gbãã pe ne, pe n Yãhã nar pe ya
kẽ.
37 Pe byɛ naa n wũn ma Pɔl wɔ naa n
yigi pe kluɛ ne, poo ga u wãtɛr syaha wãã
u kẽ.
38 Pɔl tuu ba yee woo sẽ n pai maha
pe yãã yãã nantãŋ ye, loo le ba pe laam
wlãhã, le sẽ ba tãy pe ye ye. Loo kur ye,
pe n u wãr ga ke salangbãŋ fla na.

21

Pɔl ka Yurusalɛm wo

1 Too cããŋ wii na pe ne, wo n salangbãŋ
gbe, ma sroŋ ka Kosyi na. Ke yĩŋsyii wo,
wo n ka Ordesyi na, ma yir koo fla na ma
ka Patara na.
2 Koo fla na, wo n salangbãŋ gaa yãã ke
naa n gaha Fenise wo; wo n dye ke wo ma
tɛr.
3 Wo n ga nɔ Syiper tãy, kãntraha gaa
kẽ muhulangbãŋ ke gbey le. Wo waha naa
ke Syiper yãã ke salangbãŋ laam wo; wo n
tɛr ke yainde dar kuɛ kãndigi kuɛ ye ma
ka Syire kuɛ ye. Wo n ga ke salangbãŋ yɛr
Tyir langbeŋ na, pe n ke teger yi ke wo ke
fla na.
4 Wo n Yesu kãndeyãrfa fla kɛ, ma mpãy
yãã ke fla na ma kuee pe ne plii kuasĩĩ.
Yãhã Yrã n ba pe yar laa ne Pɔl yrãhã wĩĩ
na ke Yurusalɛm wo. Pe n Pɔl pye, u ma n
ka ke Yurusalɛm wo ye.
5 Too plii kuasĩĩ te -sẽ ba tɛr, wo n wo
yrãhã kãnde gbe. Pe n wo wãr pe ca ne,
pe pii ne, ma sya ga le klo yi yaha. Wo n
kãnklũy gbãã muhulangbãŋ yɛ̃ na ma wo
laam wũhũ tɔ̃r Yãhã ye.
6 Loo kur ye, wo n syaha wãã wii kẽ. Wo
n dugu dye ke salangbãŋ wo, poo n -sẽ dur
tɛr pe klɛ wo.
7 Too yir Tyir wo, maa dye Toolemasyi
wo, wo muhulangbãŋ yrãhã n kua ke fla
na. Koo fla na, wo n Yesu kãndeyãrfa syar
ma kuee pe ne per neŋ.
8 Ke yĩŋsyii wo, wo n yir maa dye Syesarɛ
wo. Koo fla na, wo n ga syã Filipe kaha wo,
Filipe wii u Yesu kapãyĩĩ pãã nawee- ye.
Naam kuasĩĩ mpãy pe ba yãŋ yi Yurusalɛm
wo, poo nen waa ba kẽ u ne.
9 U pye pueesyam resyar ne, pe sẽ pye
wa naam ye ye. Kaplãŋ nkãy Yãhã Yrã naa
ke le u pueesyam laam wo, pe naa koo tɔ̃r
nawee- ye.
10 Wo ba plii raa yãã wa ke fla na, Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfua Agabise n ba yir Yudɛ na ma
pa.
11 U n pa wo fla na, maa Pɔl sapaha sya,
ma u ya trɛ pua u kluɛ ne ma yee: «Yãhã
Yrã lii pãã, le nde: Yiifee- ga ba sapaha
ngefua pua mma ma syi dyaŋ Yurusalɛm
wo, pe dur pe u yi nampay kẽ.»
12 Too kaplãŋ ngĩĩ luhu, wii gɛ ma suhu
pe Syesarɛfa ne, wo n Pɔl nar u ma n ka
Yurusalɛm wo ye.
13 U n sye ma yee: «Nwa ye n nii n wũn,
ma n kɛ yii ga ra laam wlãhã? Ndoo na,
n nii gbihi ta wa ra wãpuaŋ na, ma suhu
ra wãboo ne ke Yurusalɛm wo Yĩŋfua Yesu
wĩĩ na.»
14 Too ba pãã laa u ne, wo n tyii u wãnar
na ma yee: «Yĩŋfua wĩĩ le naa n pye!»
15 Wo n plii raa pye ke fla na, ma wii
cããŋ, ma Yurusalɛm kãnde sya.
16 Syesarɛ Yesu kãndeyãrfa mpãy n wo
wãr ga dye Yurusalɛm wo. Pe n ka wo ne
dya waa kaha wo, wo n ga syã ke fla na. U
myaha ba kẽ Menasũũ, u naa n yi Syiper
wo. U pye Yesu kãndeyãrfua, le yale ba
dey.

Pɔl ka maa yi Syake na

17 Too ga dye Yurusalɛm wo, pe Yesu
kãndeyãrfa n wo wãã nuhu ne.
18 Ke yĩŋsyii wo, Pɔl n ka wo ne Syake
kaha wo; pe Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa
yahaseefa ba pe ya wãã ke fla na.
19 Pɔl n pe syar. Mpãy pe wee Yiifee- ye,
tuu ba tẽn lii tẽ pe nsoho wo Yãhã kãmay
na, u n koo byɛ tɔ̃r pe yahaseefa mii ye.
20 Pe u kaplãŋ luhu kua, pe n Yãhã sey.
Loo kur ye, pe n Pɔl pye ma yee: «Ma
ma wo Yesu kãndeyãrwɛ; ma cã wo fla na
nwo, Yiifee- mpãy pe Yesu ta pe Yatɛr, pe
nihi tɛr, pe yɛ̃ saha cã ye. Faale kãnde lii
Yãhã ke cãã bii le ta ma le le soho Musa
koho wo, pe byɛ pua yaha le na.
21 Waa ma gblaha poo Yiifee- mii ne ma
yee, a Yiifee- mpãy pe ma pe wlãhã nii ter
raafa ne, mboo pe byɛ klaha, pe le Musa

kãnde miy yaha, pe ma n naa pe pii kũũ
ye, pe ma n Yiifee- wãlɛ kãnde yãr nantãŋ
ye.
22 Waa pye mii pe n cã ma sẽ le syi pãã
ye? Taa nwo, ma pa, pe ga le luhu.
23 Yãŋ, too ga ma yar mii, pye koo syi!
Ma sẽ yãã, naam resyar mpãy ma wo ne
nwo*, pe yɛ̃ gbe Yãhã ye ma nii ke wũhũ
pye. Te plii tã wa pe n ga wãn boo Yãhã
kẽ.
24 Le Yiifee- kãnde na, nawee- yai pe lii
pye, ka, maa le pye pe ne, ye n nii gbɛgbɛ.
Ka maa war yi, ma te kaboo wãn par pe kẽ,
pe n pe yĩy kur, ke yɛ̃ wãgbe wĩĩ n kua. Loo
na, nawee- byɛ ga cã pe yee, pe lii pãã ma
wĩĩ na cĩĩnde sẽ ne ye. Pe maha cã, mboo
gɛ sẽ Musa kãnde wũhũ sye ye.
25 Yesu kãndeyãrfa mpãy na, pe wee
Yiifee- ye, wo saba yrũhũ nɔ wãã pe kẽ,
ma pe yar kai- nkãy ne pe yai pe naa n
pye. Pe ma n naa mpar kaboo wãn kaa ye.
Pe ma n naa ntãŋ kaa ye. Kla gii pe sẽ ke
kuãy ye, pe ma n ke kar kaa ye. Tesẽ, pe
ma n naa tyatyãhã pye ca kuɛ ye tesẽ naam
kuɛ ye ye.»
26 Loo na, Pɔl n pe naam resyar yigi ga pe
ga Yiifee- kãnde wũhũ pye, pe n nii gbɛgbɛ.
Loo kur ye, u n ka Yãhã kangbãŋ wo u Yãhã
yũndefa yĩŋfua fla na, u nawee- yar pe yɛ̃
wãgbe plii ga kua per gii wo, u n waha diŋ
yi pe nawee- resyar mii nanem byɛ myaha
ne.

Pe Pɔl yigi Yãhã kangbãŋ wo

27 Te yɛ̃ wãgbe plii kuasĩĩ naa n gaha
kuasaha wo, Yasyi kuɛ kãntraha Yiifee- n
Pɔl yãã Yãhã kangbãŋ wo te diŋ wãn war
kẽsaha wo. Pe n pe nabuar sũũ, pe Pɔl
yigi.
28 Pe n nii n tẽ ma yee: «Yiisrɛfa, -ye ba
wo sya yaha! Dya wii tuu Yiisrɛfa wãpee
pãã n tay teebɛhɛ byɛ wo, ma suhu Musa
kãnde wãpee ne tesẽ Yãhã kangbãŋ nge
wãpee ne, u nwo. Mpãy pe wee Yiifee- ye,
pe sẽ yai pe dye Yãhã kangbãŋ teelii wo ye,
u nwo yagaa tuu pe gbe ba le koo teele wo,
ma ke wĩĩ pye klaha- Yãhã yĩnde na!»
29 Toofĩĩ wii u n yi Yefɛsyi wo, pe ba u
yãã Pɔl ne le klo laam wo, loo ne pe n naa
koo kaplãŋ pãã, ma naa le ga, Pɔl ba dye
u ne Yãhã kangbãŋ wo.
30 Ke gbleŋ n ka le klo teebɛhɛ byɛ wo,
nawee- n yi teebɛhɛ byɛ wo ma fã ba. Pe n
Pɔl yigi, ma u fle yi ke Yãhã kangbãŋ wo,
ma te nwonyɛ̃r byɛ tã tã.
31 Pe naa n kɛ pe Pɔl boo; loo yale wo,
Wɔrmefa seraasyi yĩŋfa yĩŋfuangbãŋ n le
luhu, a gbleŋ ma ke yir Yurusalɛm byɛ
laam wo.
32 Le yalebya wo, u n seraasyi yĩŋfa
mpãy tyɔ̃r yi ma suhu seraasyi mpãy ne,
pe n wãã kũn ga pe ya na pe nabuar fla
na. Pe u yĩŋfuangbãŋ yãã pe seraasyi ne,
pe n tyii Pɔl wãgbãŋ na.
33 Loo na, u seraasyi yĩŋfuangbãŋ n
yũhũ crã Pɔl na ma ta pe n u yigi, ma u
pua ntẽn wãn ne. U n u yey yoo kẽ u ne
tesẽ u nwa pye pe n u yigi.
34 Pe nabuar laam wo, nawee- byɛ naa n
tẽ; mii ma pe nde pãã, mii ma pe laa ter
pãã. U seraasyi yĩŋfuangbãŋ sẽ waha naa
laa war ke wlãhãwlãhã nge laam wo ye. U
n ta pe n Pɔl yigi ga ke seraasyi kangbãŋ
laam wo.
35 Pɔl tuu ga nɔ pe ne ke seraasyi
kangbãŋ dugudyesaha fla na, pe seraasyi
n gblihi laa ma u tẽŋ, pe nabuar tee ba
pee tɛr.
36 Pe byɛ naa n taha u na ma naa n tẽ ma
yee: «-Ye u boo!»

Pɔl u seraasyi yĩŋfuangbãŋ nar, u tyii woo n pãã

37 Yaliile pe ba dugu wa, ma yee pe ga
dye Pɔl ne ke seraasyi kangbãŋ wo, Pɔl n
u seraasyi yĩŋfuangbãŋ pye jrɛke yor wo
ma yee: «N ga waha laa pãã la ma ye?» U
yĩŋfuangbãŋ n u yey ma yee: «Ma waha
jrɛke yor pãã kɛ?
38 Ke yagaa nge na, Syipte naa wii tuu
nawee- ta pe n wãhã yir le klo yahaseefa
ne, ma naboofa nyersĩĩ yigi ga dragba wo,
ndoo cã woo sẽ kẽ ma ne ye rɛhɛ?»
39 Pɔl n u yɛ̃ sya ma yee: «Syipte naa sẽ
kẽ ra ne ye. Yiifee naa kẽ ra ne, n see Tarsu
na Sersyi kãntraha na; kungbãy laa kẽ. N
ma nar, tyii ra n waha pãã pe nabuar ye.»
40 U seraasyi yĩŋfuangbãŋ n le sya u ye.
Pɔl n yɛr ke kangbãŋ dugudyesaha ncaha
ye, ma koho yãhã wãã pe nawee- ye. Yaliile
pe ba yaha le, Pɔl n kapãn gbe yebɛrɛ yor
wo ma yee:

22

Pɔl u ya wĩĩ pãã Yiifee- ye, pe cã, u sẽ laa tee pye ye

1 «Yii mpãy ye ma ra nampyeŋ- tesẽ ra
tuhufa ne, -ye luhu ra ye, n ga ra wĩĩ pãã
ye ye, ye n cã, n sẽ laa gɛ tee pye ye.»
2 Pe nabuar pe yãã u n pãã pe ne pe klo
yor wo, loo n ta pe n gbihi yaha le. Loo na,
Pɔl n pe pye ma yee:
3 «Yiifee naa kẽ ra ne, n see Tarsu
na Sersyi kãntraha wo, n lɛ nwo wo,

* **21:23 21.23** Yãhã ke bii kãnde lii yar Musa na, koo cãã na Yiifee- mpãy pe Yesu ta pe Yatɛr, pe maha naa loo kãnde wũhũ nkãy yãr. Poo laam wo mpãy naa n yee, Pɔl naa Yiifee- mpãy klaha pe loo kãnde wũhũ miy yaha. Le sẽ -sẽ pye cĩĩnde ye. Loo na, pe Yurusalɛm Yesu kãndeyãrfa yahaseefa n Pɔl pye, u le yar pe n cã pe yee, u nagboho ta loo kãnde wũhũ na. * **22:3 22.3** Kamayɛl pye Farisyɛ̃ naa waa.

Yurusalɛm wo, Kamayɛl* woo u pye ra klahafua, ma wo wãlɛ kãnde gbihi yar ra na. Ta bya, n sẽ ba fãy sya Yãhã tẽn wĩĩ na mii ye dyaŋ nanga ye.
4 Mpãy pe naa Yĩŋfua Yesu kãnde yãr, n naa pe nuhu yĩntayãhã ne, ma sya naa pe boo. N naam mpãy yigi ca mpãy ne, maa pe le nwompihi wo.
5 U Yãhã yũndefa yĩŋfua ma suhu pe wãlɛ ne, pe ga waha ye yar, cĩĩnde ne tẽ n pãã. Per gaa, pe saba mpãy yrũhũ wãã ra kẽ, n ga wãã Damasu Yiifee- kẽ ma yee, ndoo ma n n gaha ke fla Yesu kãndeyãrfa yigi, n pa pe ne Yurusalɛm wo, pe n ba pe pẽn.

(Tẽnl 9.1-19; 26.12-18)

6 N pye n naa n yãr kãnde wo, ma sya ba gbe taha Damasu na. Le pye yaiwlaŋ yale. Yalaale wo, cãã- mpãy n fe gbe yi yãhãyĩŋ na ma ba n yɛhɛ ra na palpal.
7 Ta n too kãntraha na ma luhu yĩmbui laa ne, le ra pye ma yee: ‹Sɔl, Sɔl, n lii wãpee pye, ma n nii ra nuhu yĩntayãhã ne?›
8 Ta n yey ma yee: ‹Yĩŋfua mboo wii raa n pãã, ma myaha mii?› Le yĩmbui n ra pye ma yee: ‹Ndoo Nasarɛtefa Yesu kẽ taa n nuhu yĩntayãhã ne.›
9 Mpãy pe pye ra ne, pe ba pe cãã- yãã, yĩmbui lii le -sẽ naa n pãã ra ne, pe sẽ naa ke kaplãŋ war ye.
10 Loo na, ta n yey ma yee: ‹Yĩŋfua, n yai n lii pye?› Yĩŋfua n ta pye ma yee: ‹Yir, ma ka Damasu na. Yãhã yee taa ga lii pye, pe n pai ma yar le ne ke fla na.›
11 Pe cãã- palpal ke ba gboho tɛr, ma ba ra ta ra n fũũ, ta nampyeŋ- n ta yigi koho na, ma ka ra ne ke Damasu na.
12 Dya waa pye ke fla na, u myaha ba kẽ Nanayase. Yãhã wĩĩ ba gboho u laam wo, u naa Yãhã kãnde kataŋ yãr kayi ne. U wĩĩ naa n tãy Damasu Yiifee- byɛ ye.
13 U n pa ra fla na, maa tege nii ra tãy, ma ra pye ma yee: ‹Sɔl, ma ma Yesu kãndeyãrfua ra ne wãcɛŋ. Naa n yãŋ ma yĩmpɛ ne, ma faale dyaŋ!› Le yalebya wo, ta n waha n yãŋ.
14 U n maha yee: ‹Wo wãlɛ Yãhã kẽ ke ma cãã yãŋ yi, ma ma ta ma n waha ke laam wĩĩ cã. Wii ya u sroŋ, Yãhã ma ta ma n u yãã, ma maha u yɛ̃ kapãn luhu.
15 Taa lii yãã ma maha lii luhu ndityɛ ne, mboo raa koo cã. Yãhã yee, ma koo tɔ̃r yar nawee- byɛ na.
16 Yagaa, maa maha nwa sẽŋ? Yir, pe n ma tãã yi loho wo, -taa naa Yĩŋfua Yesu nar u n ta Yãhã n ma kapee- laha kãã ma na.›
17 Loo kur ye, per gaa Yurusalɛm wo, n ba nii naa n pãã Yãhã ye Yãhã kangbãŋ wo, ma yãã mii wãytãã dyaŋ ra na.
18 Ta n Yĩŋfua Yesu yãã u n ta pye ma yee: ‹Yir farfar, ma yi kãã Yurusalɛm wo, taa lii pãã ra wĩĩ na, pe klofa sẽ n pai le sya ye.›
19 Ta n u yɛ̃ sya ma yee: ‹Yĩŋfua Yesu, pe le cã laha ma yee, mpãy pe naa ma kãnde yãr, n naa n gaha Yiifee- yawãhã nwey wo maa pe yigi naa n tã nwompihi wo, ma naa pe gbã.
20 Yɛtyɛn wii tuu ma wĩĩ cã, pe naa u boo per gii, ta bya pye. N ba yee u boofa ma tẽyĩĩ na, ma sya ba pe nayrɛ sya maha yigi pe kẽ.›
21 Loo naa byɛ ne, Yĩŋfua n -sẽ ra pye ma yee: ‹Ka, n ga ma lɛhɛ wãã deydey mpãy ter kuɛ ye, mpãy pe wee Yiifee- ye.› »

Pɔl ma Wɔrme naa

22 Pe nabuar n Pɔl kaplãŋ ngĩĩ byɛ luhu ga kua; pe n maha sye, ma nii n tẽ ma yee: «-Ye dya nwo yigi kãã nawee- yahasee ye! -Ye u boo! U sẽ yai u kuee yrãŋ na ye!»
23 Pe naa n tẽ, ma pe nayrɛ yãhã naa n wãã, ma tẽyãhã pãã kuee miy naa n wãã ncaha ye.
24 U Wɔrmefa seraasyi yĩŋfuangbãŋ n yee, pe Pɔl yigi dye ke seraasyi kangbãŋ wo, pe u gbã u n le cĩĩnde pãã, lii le ta pe nabuar n nii n tẽ u wĩĩ na.
25 Pe n u pua, ma yee pe ga u gbã sãngblã ne. Seraasyi yĩŋfua wii u pye ke fla na, Pɔl n u pye ma yee: «Wii u ma Wɔrme naa, ye ga waha ta tɛr la ye naa u gbã, mii ye sẽ u sãhã gɛ sãhã wa laa ne ye? Loo kãnde ma la ye ye?»
26 U seraasyi yĩŋfua tuu kaplãŋ ngĩĩ luhu, u n ga le pãã u yĩŋfuangbãŋ ye ma yee: «Ah maa le pye mii? Wɔrme naa kẽ dya nwo ne!»
27 U yĩŋfuangbãŋ n yir, ma pa Pɔl fla na, maa u yey ma yee: «Ta yar, Wɔrme naa la ma ne?» Pɔl n u yɛ̃ sya ma yee: «Ãwã».
28 Loo na, u seraasyi yĩŋfuangbãŋ n yee: «Ndoo, n wangbãy yi pe n cã ra ta Wɔrme naa.» Pɔl n yee: «Ndoo woo na, n see Wɔrme naa.»
29 Le yalebya wo, mpãy pe ne ga u gbã pe u ta u n pãã, pe n tyii u na, ma yũhũ kãã. U seraasyi yĩŋfuangbãŋ tuu ba cã Pɔl ma Wɔrme naa, u n fya. U tee ba ta pe n u pua ntẽn wãn ne.

Pɔl pe kaplãŋ cɛrfa yaha ye

30 U seraasyi yĩŋfuangbãŋ naa n traha u cã, Pɔl kai lii pye pe Yiifee- n nii u kɛ yĩntayãhã ne. Loo n ta ke yĩŋsyii wo, u n ta pe n te ntẽn wãn sãhã kãã u na, ma dur ma pe Yiifee- yahaseefa wãã, pe Yãhã yũndefa yĩŋfa, ma suhu pe kaplãŋ cɛrfa ne. U n Pɔl yigi ga ta pe yahasee ye.

23

1 Pɔl n yĩntaha sroŋ pe yawãhãfa ne, ma pe pye ma yee: «Ta nampyeŋ-, n ta troho tãhã Yãhã yahasee ye; kai- nkãy tẽ cã ke

sroŋ, n naa koo pye, ma sya ba waa yagaa
na.»
2 U Yãhã yũndefa yĩŋfua myaha ba kẽ
Nanayase. Mpãy pe pye Pɔl tãy, u n yee pe
Pɔl gbã ke yɛ̃ na.
3 Pɔl n -sẽ u pye ma yee: «Yãhã gɛ kẽ,
ke ga mboo gbã, ma mii ta naweeyɔ̃ draha
wo, ma laam -sẽ wo ma pee. Taa nwo, raa
tege nii nwo, pe sẽ yee la, ma ra sãhã Yãhã
kãnde na? Taa -sẽ yee pe ra gbã, ma Yãhã
kãnde plaha!»
4 Mpãy pe pye Pɔl tãy, pe n u yãŋ yĩhĩ
ne ma u pye ma yee: «Ma sẽ cã la Yãhã
yũndefa yĩŋfua kẽ raa n tyɛhɛ!»
5 Pɔl n pe yɛ̃ wãã sya ma yee: «Ta
nampyeŋ-, n sẽ ba cã woo kẽ Yãhã yũndefa
yĩŋfua ye. N cã ma yee, le ma le yrũhũ
yaha Yãhã sabangbãŋ wo ma yee: ‹Ma sẽ
yai ma ma klofa yĩŋfua wãpee pãã ye.› »
6 Pɔl ba cã ma yee, pe yawãhãfa pye
Sadusyɛ̃ tesẽ Farisyɛ̃ ne. Pe kaklaha ter sẽ
ba wãã le ye. Loo ne, Pɔl n le gbey pãã yi
pe ye ma yee: «Ta nampyeŋ-, n ma Farisyɛ̃,
Farisyɛ̃ naa dya kẽ ra ne. N n yee, nakur
ga ba yir gbã wo pe dur nii yrãŋ na, loo ne
pe ra sãhã.»
7 Tuu koo pãã, pe Sadusyɛ̃ tesẽ pe Farisyɛ̃
ne, pe n gbe kaplãŋ wãtyĩn na pe ya nsoho
wo, ke yawãhã n la cɛr flɛ sĩĩ.
8 Sadusyɛ̃ n yee, a ku sẽ n pai yir pe
nii yrãŋ na ye, ma maha n yee, a yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ wee ye, ngii pe n yee sãndũũ woo
bya wee ye. Pe Farisyɛ̃ -sẽ mii, poo n yee
koo katɛ- tãã ngĩĩ byɛ ma.
9 Kaa naa n taha pe nawee- gbleŋ na,
Yãhã kaiyarfa mpãy pe -sẽ pye Farisyɛ̃ ye
kuɛ ye, pe n yir ma le sye waha ma yee:
«Wo sẽ laa kapee yãã dya nwo yĩŋ na ye.
Sãndũũ waa ga pye u laa pãã u ye, laa na
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa syi!»
10 Ke kaplãŋ wãtyĩn yĩntaha n ba kã pee,
u Wɔrmefa seraasyi yĩŋfuangbãŋ n sya
fya, ma yee pe ga Pɔl yoho pye klaha-. U
n ta u seraasyi ye n tege ga ke yawãhã fla
wo, maa Pɔl yigi yi pe nawee- nsoho wo,
ma dur ba u ne ke seraasyi kangbãŋ wo.
11 Koo per yĩmper wo, Yĩŋfua n u ya yar
Pɔl na, ma u pye ma yee: «Mii plãhã, tẽ
kai- nkãy pye tɛr, ma n ke yãã yĩnde ne,
tesẽ nkãy ne taa luhu ndityɛ ne, ma ke pãã
Yurusalɛm wo nwo. Ma yai ma ka, maa ke
pãã Wɔrme bya wo.»

Pe pãã ta poo ga Pɔl boo

12 Ke yĩŋsyii sukũhũntãy na, Yiifee-
mpãy n laa pãã ta: Pe ba yɛ̃ tɛr ma yee,
poo saa ngaa di, pe saa maha ngaa wɔ mii
poo sẽ Pɔl yãã boo wa ye.
13 Mpãy pe ba loo pãã ta, pe ba tɛr
nawee- gbeesĩĩ yaha.
14 Pe n ka Yãhã yũndefa yĩŋfa fla na ma
suhu wãlɛ ne, maa pe pye ma yee: «Wo yɛ̃
tɛr ma le pãã waha ma yee, wo saa ngaa
di mii, wo sẽ Pɔl yãã boo wa ye.
15 Yii ma suhu pe kaplãŋ cɛrfa byɛ ne, ye
ga le pãã u Wɔrmefa seraasyi yĩŋfuangbãŋ
ye ye yee, ye n traha ye Pɔl wĩĩ gbihi sroŋ
yãŋ Yãhã kãnde na, u u yi wãã ye kẽ. Wii
-sẽ ga wii gbihi ta, wo u boo kãnde wo, u
saa nɔ gɛ nɔ nwo ye.»
16 Pɔl syafua dya n loo kapãn nde yãã
luhu. U n ka ke seraasyi kangbãŋ wo, maa
Pɔl yar le ne.
17 Loo na, Pɔl n seraasyi yĩŋfua waa yee
ba, maa u pye ma yee: «Ka naanfuɛ̃ nwo
ne u seraasyi yĩŋfuangbãŋ fla na, u n gaha
laa pãã u ye.»
18 U seraasyi yĩŋfua n ka u ne pe
yĩŋfuangbãŋ fla na, maa u pye ma yee:
«Pɔl wii u ma nwompihi wo, woo u yee,
n pa naanfuɛ̃ nwo ne ma fla na, u n ba laa
pãã ma ye.»
19 U seraasyi yĩŋfuangbãŋ n u naanfuɛ̃
yigi koho na, ma ka u ne kãnkãy na, maa
u yey ma yee: «Ma yee maa lii pãã ra ye?»
20 U n u yɛ̃ wãã sya ma yee: «Pe Yiifee-
ma pe pãã ta, poo n pai ma nar, ma ka
Pɔl ne sukũhũ sukũhũntãy na, pe yawãhã
yĩŋfa fla na, a ter poo n traha pe u wĩĩ gbihi
sroŋ yãŋ Yãhã kãnde na.
21 Ma’a n pe kapãn sya cĩĩnde ye! Ma sẽ
yãã, poo mpãy ga ba wũhũ kãnde wo, pe
u yigi boo; pe tɛr nawee- gbeesĩĩ yaha. Pe
yɛ̃ tɛr ma yee, poo saa ngaa di, pe saa ngaa
wɔ mii pe sẽ u yãã boo ye. Yagaa, pe pe ya
gbihi ta wa, mboo yɛ̃ kapãn ya pe n sẽŋ.»
22 U seraasyi yĩŋfuangbãŋ n u naanfuɛ̃
pye, u ma n kapãn nde pãã waa ye ye, ma
kãnde wãã u kẽ, u n tɛr.

Pe Pɔl nɔ wãã Syesarɛ klo wo

23 Loo kur ye, u seraasyi yĩŋfuangbãŋ n
u seraasyi yĩŋfa syãm mpãy yee ba, maa pe
pye ma yee: «-Ye seraasyi kurɛ wãã, tesẽ
seraasyi mpãy ne pe n dugu nsyãy na, poo
nawee- gbeetãã sẽnsye, tesẽ seraasyi kurɛ
mpãy ne sãŋ ne pe kluɛ wo. Pe byɛ ma
wãã le seraasyi yĩĩsyãm gbeetãã sẽnsye.
Ye byɛ -ye yii gbihi poo seraasyi mii ne,
nanga yĩmper wo, yaa ka Syesarɛ wo.
24 -Ye nsyãy taa gbihi, ye Pɔl gbe ga
wãwee wo kuɛ kãntraha yahaseefua Fe-
lise fla na.»
25 U n maha saba nwo yrũhũ ma yee:
26 «Ndoo Klode Lesyase,
n syaha nɔ wãã
mboo nangbãŋ Felise kẽ, mboo wii taa
ma ke kãntraha yahaseefua.
27 Yiifee- ba dya nwo yigi, ma yee poo
ga u boo, ta n ba le cã ma yee, Wɔrme
naa kẽ u ne, ta n nii le le wo, ndoo tesẽ
ra seraasyi ne, ma u sya yaha.

28 N ba yee ndoo ga cã, pe naa u wãboo
wĩĩ kɛ yĩŋ gii na, ma u yigi ga pe yawãhã
yĩŋfa fla na.
29 Ta n ga yãã pe ya koho Yãhã kãnde
wĩĩ ne, pe naa u kɛ wãboo ne. Le sẽ nii
mii kai laa u tee pye, le n nɔ u wãleŋ na
nwompihi wo, u wãboo wĩĩ syi ne ye.
30 Loo kur ye, ta n ba le luhu ma yee,
Yiifee- ma, pe pãã ta poo ga u boo. Ta n ta
tɛr yee, ndoo ga u nɔ wãã ma fla na, ma
maha pe Yiifee- yar, tuu lii pye wãpee, pe
ba le pãã ma ye.»
31 Tuu ba pe seraasyi yar pe pye mii, pe
n pye koo syi: Pe n Pɔl yigi koo yĩmper bya
wo, ma ka u ne Yããmpaterse gɛ na.
32 Ke yĩŋsyii wo, seraasyi mpãy pe pye
trɛ na, poo n dur ga ke seraasyi kangbãŋ
wo, pe nsyãyfa n ta tɛr Pɔl ne ke yrãhã ye.
33 Pe nsyãyfa pe ga nɔ Syesarɛ na, pe n
u saba wãã kãntraha fãngafua kẽ, ma Pɔl
le soho u koho wo.
34 U kãntraha fãngafua n u saba kal, ma
dur, ma Pɔl yey u n yi na. Tuu le luhu u n
yi Sersyi kãntraha na,
35 u n u pye ma yee: «Mpãy pe yee ma
kapee pye, pe maa pa wa, n ga cã ba ma
yey kai- ne.»
U n yee pe Pɔl le yaha faale fãngafua
Yɛrɔte kangbãŋ wo.

24

Pe Yiifee- pe lii pãã taha Pɔl na

1 Plii bua kur ye, u Yãhã yũndefa yĩŋfua
Nanayase n pa Syesarɛ wo, ma suhu wãlɛ
mpãy ne, ma suhu kasãhãfua waa ne, u
myaha Tɛtuhu. Pɔl u kapee lii pye, pe n
ka pe n gaha le pãã u kãntraha fãngafua
Felise ye.
2 Pe n u Pɔl yee ba. Tɛtuhu n gbe, ma
nii ke kai- pãã n taha Pɔl na u Felise ye
ma yee: «Wo nangbãŋ, mboo kãmay na,
wo ma yrĩŋ na, kacãn wee ye. Ma kacãn
tẽn kãmay na, ma ta pe n kai- wã klaha pe
kãntrahafa kur byɛ wãyɔ̃ wĩĩ na.
3 Koo ngĩĩ byɛ too n yãã yalebyɛ teebɛhɛ
byɛ wo, ke wĩĩ sẽ n faha wo na ye.
4 N sẽ n traha n ma yigi yaha
kaplãmbuar ne ye, n ma nar, ma yɔ̃ wo
na, ma le kapãngbɛrle luhu wo ye.
5 Wo ba le yãŋ cã, ma yãã dya nwo
tẽn pee: U kai- wlãhã driyẽ Yiifee- kur
byɛ nsoho wo, ma pe ta pe n cɛr pe ya
na. Nasarɛtefa pe ma yĩmbui nen na pe
kãmpee lii wo, woo u ma pe yĩŋfua.
6 U sya ba yee woo ga ke Yãhã kangbãŋ
wĩĩ pye klaha- Yãhã yĩnde na, wo n u yigi.
[Wo ba yee, wii ga u sãhã wo kãnde na,
7 u seraasyi yĩŋfuangbãŋ Lesyase n ba u
tyĩn sya wo kluɛ wo, fãnga na.
8 Mpãy pe yee u kapee pye, Lesyase n ba
yee pe pa ma fla na.] Ma'a dya nwo yey,
mboo gɛ maa cã ma yee, too yee u kapee-
nkãy pye, cĩĩnde ne.»
9 Pe Yiifee- wãlɛ n yee, u dya tuu nkãy
pãã taha Pɔl na, ke byɛ ma cĩĩnde.

Pɔl u ya wĩĩ pãã Felise ye

10 U kãntraha fãngafua Felise n Pɔl ta u
pãã. Pɔl n gbe ma yee: «N cã mboo raa
ma kãntraha nge kur byɛ kasãhã yĩŋfua,
ke dyɛ- yẽ nihi. Loo ne, ta n ga ra wĩĩ pãã
ma ye laanyĩn ne.
11 Mboo gɛ taa le yãã, tẽ ka Yãhã seysaha
wo Yurusalɛm wo, ke sẽ tɛr plii sẽnsye sĩĩ
yaha ye.
12 N sẽ kaplãŋ tyĩn waa ne ye. N sẽ maha
gbleŋ yir nabuar laam wo ye. Pe sẽ ra yãã
yãã koo ngĩĩ pyesaha wo Yãhã kangbãŋ wo,
Yiifee- yawãhã nwoŋ ne, klo teelaa fla ne
ye.
13 Nawee- mii pe yee, n kapee pye, nwa
ba le ta cĩĩnde? Pe ga waha koo kla yar la
ma na yagaa?
14 Lii rẽ cã, loo ne tẽ ga pãã ma ye: N
wo wãlɛ Yãhã tẽn tẽ le kãnfuẽ na, kãnfuẽ
lii Yesu le yar wo na. Poo n yee, le wee
cĩĩnde ye. Kãnde lii Yãhã le ta, ma suhu
pe faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa kaplãŋ ne, koo
ngĩĩ ke yrũhũ le yaha Yãhã sabangbãŋ wo,
n cã cĩĩnde wũhũ kẽ.
15 Tẽ koho taha yaha lii na, poo bya gɛ
koho taha yaha loo wĩĩ nen ya na ma yee,
nawee- byɛ, pe wãyɔ̃m tesẽ pe wãpee- ne,
pe byɛ ga ba yir gbã wo, pe nii yrãŋ na.
16 Loo ne, ta n nii plãhã, lii le sroŋ Yãhã
ye nawee- ne, n loo pye, ta laam n nii ra ye
tee nen wo.
17 N ba dyɛ- nkãy pye, n sẽ pye Yu-
rusalɛm wo ye. Ta n dur ba ndoo n pai
ra klofa koho soho wale ne, n maha diŋ yi
Yãhã kẽ.
18 N pye nawee- mpãy yẽ wãgbe wĩĩ na
Yãhã kangbãŋ wo te diŋ wãn war kẽsaha
wo, pe n ba ra yãã ke fla na. Nabuar sẽ pye
ra ne ye, ngaa gbleŋ sẽ maha pye ke fla na
ye.
19 Yasyi kuɛ kãntraha Yiifee- mpãy ya pe
pye ke fla na. Le ma ne pye n kapee pye
cĩĩnde, poo me pe yai pe ne pye ma yaha
ye nwo, pe yee n kapee pye.
20 Pe kaplãŋ cɛrfa pe ba ra sãhã, le ma
pye, pe ba kapee laa yãã ra na, nawee- mii
pe -sẽ ma nwo wo, pe le pãã.
21 N le gbey pãã pe yaha ye ma yee: ‹N le
sya ma yee, nakur ga ba yir gbã wo, pe nii
yrãŋ na, loo ne pe n nii ra sãhã ma yaha
ye!› Ma yi kãã loo na, pe sẽ kapee laa yãã
ra na ye.»
22 Felise tuu -sẽ ba Yesu kãnde wũhũ yãã
luhu, u n te kasãhã dur ta per gaa na, ma
pe pye ma yee: «U seraasyi yĩŋfua Lesyase
maa dur ba, n ga ba laa pãã kapãn nde wĩĩ
na.»

23 Pɔl u pye seraasyi yĩŋfua wii koho wo, Felise n u pye, u maha Pɔl le yaha ke nwongbãŋ wo, tuu -sẽ naa kãnde wãã Pɔl kẽ, u n waha naa kai- nkãy pye, tesẽ u naambiyãm pe waha ba naa u syar, pe waha naa kai- pye u kẽ.

Pɔl Felise yahasee ye u cɔɔ Dursile ne

24 Plii raa kur ye, Felise n pa Pɔl yãŋsaha wo u cɔɔ Dursile ne, u pye Yiifeesya. U n ta pe n pa Pɔl ne, u n ba u kaplãŋ luhu Yesu Crise wãta Yatɛr wĩĩ na.

25 Nawee yai u naa u troho tãhã mii le n naa n sroŋ Yãhã kãnde na, tesẽ u waha naa n yia u ya na mii, ma suhu Yãhã kasãhã tii ne te n pai, Pɔl n nii koo katɛ- tãã ngĩĩ pãã pe ye. Felise n fya ma yee: «Maa waha ka yagaa. N ma ba draha yãã, n ga ma yee ba.»

26 U maha naa le ga ma yee, laa na Pɔl ga ba war wãã u kẽ, koo kẽ u n Pɔl yee naa n pai, maa naa far yaha u ne yalebyɛ.

27 Dyɛ- syãŋ n tɛr, koo syi ya. Loo kur ye, pe n ba Parsyu Fɛhɛtuse ta u n ba pa Felise draha wo, maa nii kãntraha fãngafua. Felise tuu -sẽ naa n traha u Yiifee- laam yĩn, u n tyii Pɔl na ke nwompihi wo.

25

Pɔl u ya wĩĩ pãã Fɛhɛtuse ye

1 U Fɛhɛtuse n pa koo fla kãntraha wo. Plii tãã n tɛr, u n yir Syesarɛ wo ma ka Yurusalɛm na.

2 Koo fla na, pe Yãhã yũndefa yĩŋfa ma suhu Yiifee- yahaseefa ne pe n yir, maa Pɔl wĩĩ pãã u ye ma yee, a u ma u tee pye. Pe n Fɛhɛtuse nar

3 u ta Pɔl n pa Yurusalɛm wo. Pe -sẽ mii, pe ba pãã ta ma yee, poo ga u boo kãnde wo.

4 Fɛhɛtuse n pe yɛ̃ wãã sya ma yee, Pɔl ma wa nwompihi wo Syesarɛ wo, woo gɛ ga ba dur tɛr ke fla na yagaa. Pɔl ga kuee ke fla na.

5 U n maha pe pye ma yee: «Ye ma yee dya nwo kapee pye, ye tyii ye yĩŋfa n ka ra ne Syesarɛ wo pe ga le pãã.»

6 Fɛhɛtuse n plii kuatãã, plii sẽnsye syi pye pe ne, ma ba dur tɛr Syesarɛ wo. Ke yĩŋsyii wo, u n ga tege nii kasãhã saha wo ma yee, pe pa Pɔl ne.

7 Pɔl n pa, Yiifee- mpãy pe ba yir Yurusalɛm wo ma pa, pe n ba wɔ toho u na ma nii kapee- busãã kɛ gbe pãã n taha u na. Pe sẽ -sẽ waha naa le yar, nwa ke ta cĩĩnde ye.

8 Pɔl n -sẽ u yɛ̃ kapãn pãã ma yee: «N sẽ laa tee pye yãã Yiifee- wãlɛ kãnde wĩĩ laa kuɛ ye ye, n sẽ laa tee pye yãã Yãhã kangbãŋ wĩĩ laa na ye, n sẽ laa tee pye yãã kãntrɛ fãngafa byɛ yĩŋfua na ye.»

9 Fɛhɛtuse tuu ba yee woo ga pe Yiifee-laam yĩn, u n Pɔl yey ma yee: «Ma n traha la ma ka ra ne Yurusalɛm wo, maa sãhã le kapãn na?»

10 Pɔl n u yɛ̃ sya ma yee: «Ye ra sãhã nwo wo kãntrɛ fãngafa byɛ yĩŋfua Wɔrme naa kãnde na. Ye yai ye ra sãhã loo kãnde na. Mboo gɛ le cã ma yee, n sẽ laa kapee pye Yiifee- na ye.

11 N ma kapee laa pye, lii le ga waha ra wãboo wĩĩ kua, n saa ra wãboo wĩĩ sye ye. Pe Yiifee- pe yee n kapee- nkãy pye, le ma pye cĩĩnde sẽ kẽ ye, waa saha ra wãã pe kẽ ye. N n traha n ga sãhã kãntrɛ fãngafa byɛ yĩŋfua Wɔrme naa fla na.»

12 Loo na, Fɛhɛtuse n wã klaha ma pãã u kasãhã koholefa ne, ma dur ma Pɔl pye ma yee: «Taa yee maa sãhã u kãntrɛ fãngafa byɛ yĩŋfua Wɔrme naa fla na, maa ka u fla na.»

Fɛhɛtuse Pɔl wĩĩ pãã Agiriba ye

13 Plii raa kur ye, yĩŋfua Agiriba n pa u cɔɔ Berenise ne Syesarɛ wo, u n pai Fɛhɛtuse syar.

14 Tuu ba plii raa pye ke fla na, Fɛhɛtuse n Pɔl wĩĩ gbe, ma tɔ̃r u ye ma yee: «N pa Felise draha wo ma ba yãã, u tɛr ma dya waa ta yaha nwompihi wo nwo.

15 Tẽ ba ka Yurusalɛm wo, pe Yãhã yũndefa yĩŋfa ma suhu pe wãlɛ ne, pe ba pa maa ra pye, a u ma u kapee- pye, a ndoo n u wãboo wĩĩ ta.

16 Ta n pe pye ma yee: ‹Tee yee nawee kapee pye, pe ma yee pe sẽ kapãn wãã ufua kẽ u n -sẽ u yɛ̃ kapãn pãã ye yĩnde na ye, ye ga waha yee la pe ufua pẽn? Wɔrmefa ye le wee koo syi ye.›

17 Loo na, pe n pa ra ne nwo. N sẽ maha taha kuee laa na ye, ke yĩŋsyii bya wo, ta n ga nii kasãhã saha wo, ma ta pe n pa u dya ne.

18 Mpãy pe yee u kapee pye, pe n pa. Tẽ naa u dya wĩĩ ga kapee- nkãy syi ne, pe sẽ le syi laa tɔ̃r ye.

19 Kaplãŋ wãtyĩn ya le pye pe nsoho wo u dya ne pe ya koho Yãhã kãnde wãyãr wĩĩ na, ma suhu waa wĩĩ ne pe n yee Yesu. U Yesu ku, Pɔl n yee u ma yrãŋ na.

20 Tẽ ne ga kaplãŋ ngĩĩ syi yĩntaha war mii, n sẽ le cã ye, ta n gblihi laa ma Pɔl yey, u ma ga ka Yurusalɛm wo, u ga sãhã koo fla na, le kapãn nde wĩĩ na.

21 Pɔl n sye ma yee, woo n traha kãntrɛ fãngafa byɛ yĩŋfua n ba laa pãã woo wĩĩ na. Ta n -sẽ yee, pe u tã yaha nwompihi wo, ta n ba u nɔ wãã u kãntrɛ fãngafa byɛ yĩŋfua Wɔrme naa fla na.»

22 Fɛhɛtuse tuu pãã wa, Agiriba n u pye ma yee: «Ndoo gɛ n traha u dya n pãã, ra n luhu.» Fɛhɛtuse n u yɛ̃ wãã sya ma yee: «Sukũhũ, maa luhu u yɛ̃ kapãn ye.»

23 Ke yĩŋsyii wo, nawee- n Agiriba ye
wãr ga Berenise ne nangbãŋ wãwãr, pe
n ga dye ke kasãhã nwoŋ laam wo, pe
seraasyi yĩŋfa ne, ma suhu le klo nangbãy
ne. Fɛhɛtuse n ta pe n pa Pɔl ne.
24 Loo kur ye, Fɛhɛtuse n kapãn gbe ma
yee: «Mboo yĩŋfua Agiriba, ma suhu yii
mii byɛ ne, ye sẽ dya nwo yãã. Pe Yiifee-
kur byɛ pe ya wãã ba ra fla na Yurusalɛm
wo ma suhu tee nde wo, maa yee, a ter u
dya kapee pye, u yai wãboo ne.
25 Ndoo ya dyaŋ, n sẽ laa kapee yãã tuu
pye, lii le u wãboo wĩĩ kua ye. Woo gɛ tuu
-sẽ yee woo n gaha sãhã kãntrɛ fãngafa
byɛ yĩŋfua fla na, n ga ba u nɔ wãã u fla
na.
26 Lii tẽ -sẽ ga yrũhũ nɔ wãã u kãntrɛ
fãngafa byɛ yĩŋfua kẽ Pɔl wĩĩ na, n sẽ le cã
laha ye. Loo ne, ta n u yee ba yii mii byɛ
yahasee ye, tesẽ mboo Agiriba ne, mboo
wii raa ma yĩŋfua. Ye ma ba u yey, u n lii
pãã, n ga waha laa cã u wĩĩ na, n yrũhũ nɔ
wãã u kãntrɛ fãngafa byɛ yĩŋfua kẽ.
27 Maa waha nwompihifua nɔ wãã la
waa fla na wãsãhã na, mii kai- nkãy pe
pãã taha u na, ma sẽ koo cã laha ma ke
yar ufua na ye? Ndoo laam wo, naklãŋ tẽn
ne loo ne.»

26

Pɔl u yɛ̃ kapãn pãã Agiriba yaha ye

1 Agiriba n Pɔl pye ma yee: «Maa waha
ma yɛ̃ kapãn pãã, kai- ngĩĩ wĩĩ na pe pãã
taha ma na.» Pɔl n u koho kuã yir, ma
kapãn gbe ma yee:
2 «Yĩŋfua Agiriba, pe Yiifee- pe kai- nkãy
pãã taha ra na, le tãy ra ye ta n ga waha
ra yɛ̃ kapãn pãã nanga ma n luhu.
3 Taa nwo, raa Yiifee- wũhũ cã, pe kaplãŋ
tyĩn kai- nkãy na, ma maha ke cã, loo ne
ta n ga ma nar ma ra kaplãŋ luhu laanyĩn
ne.
4 Ma gbe ra naanfãn cãã na maa waa
yagaa na, Yiifee- byɛ ra troho wãtãhã ter
cã. N pye ra Yiifeewai ne Yurusalɛm laam
wo.
5 Ta cãyale dey pe ye. Wãlɛ Yãhã kãnde
na, n pye Farisyɛ̃ ye ne, poo mpãy pe kapĩĩ
wũhũ waha ma ga ta tɛr. Le ma tãy pe
Yiifee- ye, poo gɛ ga waha loo pãã ye ye.
6 Nanga, n nwo pe ra sãhã ma yee, n tee
koho taha yaha kayĩĩ lii na Yãhã bii yɛ̃ tɛr
wo wãlɛ ye. Loo kayĩĩ ne u Syayahafua wĩĩ
ne.
7 Pe Yiisrɛfa ter sẽnsye sĩĩ ndefa byɛ loo
kayĩĩ nde wãpaŋ yɛhɛ ma nii Yãhã tẽn tẽ
pe laam fãnga byɛ ne, ke yai ke yĩmper.
Yĩŋfua Agiriba, n koho taha yaha loo kayĩĩ
nde na, loo ne pe Yiifee- n yee, ndoo kapee
pye.
8 Ah yii Yiifee-, nwa -sẽ ta ye n yee, ye sẽ
le kayĩĩ sya yagaa ye, kayĩĩ lii Yãhã ga ba
nakur ta pe n yir gbã wo pe dur nii yrãŋ
na?
9 Ndoo gɛ pye ye wãŋ syi dyaŋ; n naa le
ga ma yee, mpãy, Nasarɛtefa Yesu myaha
n yi pe yɛ̃ wo, n yai n kai- byɛ pye n pe kar
naa n tã loo na.
10 Loo gɛ -sẽ ne tẽ naa n pye Yurusalɛm
wo. Yãhã yũndefa yĩŋfa ba fãnga wãã ra
kẽ, ta n Yesu kãndeyãrfa busãã yigi naa n
tã nwompihi wo. Pe ma naa pe wãboo wĩĩ
ta, n naa n yee le yɔ̃.
11 N maha naa Yiifee- yawãhã nwey
byɛ tay. N ma mpãy yãã pe Yesu ta pe
Yatɛr, n ne naa pe pẽn, ndoo ga pe ta pe
n yi kãã Yesu kãnde wo. Yiifee- mpãy
pe pye nampay kukui wo, ma pye Yesu
kãndeyãrfa, n poo byɛ tay naa n nuhu.

(Tẽnl 9.1-19; 22.6-16)

12 Loo syi laa pyesaha tẽ naa n gaha
Damasu na. Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa ba loo
fãnga wãã ra kẽ, ma ra lɛhɛ loo klo nde
wo.
13 Yĩŋfua Agiriba, ta n ma yar: N pye
kãnde wo ma naa n gaha, le pye yaiwlaŋ
yale, cãã- mpãy n fe gbe yi yãhãyĩŋ na,
ma ba yɛhɛ palpal ra na, ndoo tesẽ ra
yrãhãyãrwai ne. Poo cãã- mii wãyɛhɛ ba
tɛr yai wãm yaha.
14 Wo byɛ n too kãntraha na, ta n luhu
yĩmbui laa ne, le ra pye yebɛrɛ yor wo ma
yee: ‹Sɔl, Sɔl, nwa ta ma n nii ra ka n
nuhu? Ma'a yee ma sẽ tyii ye, ma ga mii
duai mii kaha kla dyaŋ ke ne yɛr naan na,
ke trɛ fẽŋ ke yigifua kãi na, ke ke ya duai
le kãi na.›
15 Ta n yey ma yee: ‹Yĩŋfua, mboo wii
raa pãã ra ne, ma myaha mii?› Yĩŋfua n
ta yɛ̃ wãã sya ma yee: ‹Ndoo Yesu kẽ, Yesu
wii taa ka n nuhu.
16 Yir yɛr ncaha ye. N nii yar ma na,
ma yee n ga ma ta ra tẽntẽle. Taa ra yãã
wãyãã gii na nanga, ma suhu kai- nkãy ne
taa n pai yãã yĩnde ne, maa ba naa koo tɔ̃r
nawee- ye.
17 Mpãy pe wee Yiifee- ye, ma suhu pe
Yiifee- ne, n ga ba ma sya naa n yaha pe
koho wo. Mpãy pe wee Yiifee- ye, n ga ma
lɛhɛ wãã pe ye,
18 ma n ga kacãn yar pe na, taa pe gbe yi
wam wo, ma ka pe ne cãã- fla wo. Tesẽ, ma
pe yi kãã Setane sãndãpee yĩŋfua fãnga
koho wo, ma pe le soho Yãhã koho wo. Ke
syi pe ma ra ta pe Yatɛr, Yãhã ga pe kapee-
gbe kãã pe yĩŋ na; pe ga tɔ̃r mpãy ne Yãhã
pe yãŋ yi.›
19 Yĩŋfua Agiriba, ma yãã, tẽ ba lii yãã
wãytãã dyaŋ ma maha ba lii luhu yãhãyĩŋ
kuɛ ye, loo ne tẽ n pye.
20 N -sẽ cãã le Yãhã kapãyĩĩ pãã Damasu
Yiifee- ye ma ba le pãã Yurusalɛmfa ye,

Yudɛ kuɛ kãntrahafa ne, ma suhu mpãy ne
pe wee Yiifee- ye. N naa pe yar, pe le sya
pe yee pe kapee- wãpyeŋ sẽ yɔ̃ ye, pe ke
miy yaha, pe pe yĩntaha sroŋ Yãhã kuɛ ye,
pe naa kayũhũ pye, nawee- n cã pe kapee-
wãpyeŋ miy yaha cĩĩnde.
21 Loo ne, yaliile wo tẽ pye Yãhã kangbãŋ
wo, pe Yiifee- n pa maa ra yigi, ma naa n
traha pe ra boo.
22 Yãhã n -sẽ yɛr ra kur ye ma sya ba waa
ke nanga nge na, nkãy byɛ tẽ yãã ma suhu
nkãy ne tẽ luhu, ta n waha ke pãã wãlɛ ye
ma suhu kicar ne. Pe faale Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfa ma suhu poo nen wii ne pe naa n yee
Musa, pe yee kai- nkãy n pai dye, koo ya
kẽ tẽ n pãã, n sẽ maha laa ter pãã n taha
loo na ye:
23 Pe naa le pãã ma yee, u Yãhã Yĩndefua
Crise yai u ba fãy gboho, woo kẽ u ga ba
cãã yir gbã wo, u dur nii yrãŋ na gbaafa ye.
Cãã- mpãy pe ga nawee- sya yaha, woo kẽ
u n pai pe wĩĩ pãã wii Yiifee- ye, ma suhu
terfa mpãy byɛ ne, pe wee Yiifee- ye.»
24 Pɔl naa u yɛ̃ kapãn pãã Fɛhɛtuse n ba
gbey pãã u ye ma yee: «Pɔl, ma fãã! Saba
wãcã tẽn ta tɛr ma ne, ma ma fãã!»
25 Pɔl n u yɛ̃ sya ma yee: «Wo nangbãŋ,
n sẽ fãã ye. Kaplãŋ nkãy tẽ n pãã ke ma
cĩĩnde, ma maha sroŋ.
26 Yĩŋfua Agiriba gɛ kai- ngĩĩ cã, n ga
waha naa ke pãã laanyĩn ne, u naa n luhu.
N le cã laha ma yee, u ke naneŋ byɛ cã, ke
kãnkai- sẽ pye mii waa sẽ yi le cãŋ na ye.
27 Yĩŋfua Agiriba, ma laam wo, pe faale
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa pe kai- nkãy pãã yaha,
cĩĩnde la ke ne? N cã, ma laam wo cĩĩnde
ne!»
28 Agiriba n Pɔl pye ma yee: «Le kuee
car, ma ga ra ta gɛ ta ra n nii Yesu
kãndeyãrfua yagaa nge na!»
29 Pɔl n u yɛ̃ wãã sya ma yee: «Le tãy le
pye yagaa woo, le tãy le ma- le cã ba pye, lii
rẽ n nar Yãhã ye, mboo tesẽ mii byɛ ne, yii
mpãy tee n luhu ra ye nanga, ye nii ra wãŋ
syi dyaŋ, n sẽ -sẽ yee pe ba ye le nwompihi
wo ye.»
30 U yĩŋfua ma suhu u klo fãngafua ne,
Berenise ne, ma suhu mpãy byɛ ne pe pye,
pe byɛ n yir ga kãnkãy na.
31 Pe n ga nii pe ya pye ma yee: «Dya
nwo sẽ kapee pye lii le ga waha u wãboo
wĩĩ kua, tesẽ u wãtã ne nwompihi wo ye.»
32 Agiriba n Fɛhɛtuse pye ma yee: «Dya
nwo ma ne pye u sẽ yee, woo n gaha sãhã
kãntrɛ fãngafa byɛ yĩŋfua fla na ye, u ne
ga waha miy yaha.»

27

Pe Pɔl nɔ wãã Wɔrme wo

1 Loo kur ye pe n ba yee, waa salangbãŋ
gbe wo ka Yitale* kãntraha na. Pe nwom-
pihifa ba le soho seraasyi yĩŋfua waa koho
wo, u myaha ba kẽ Yuluse. Pɔl pye
pe nwompihifa nen waa. U Yuluse pye
Wɔrmefa seraasyi ndreŋ gaa yĩŋ na, pe
naa ke yee fãngafa byɛ yĩŋfua seraasyi
ndreŋ.
2 Salangbãŋ gaa ba yir Adarmite wo ma
naa n gaha Yasyi kãntraha kui kuɛ ye, kui
nkãy ke ma salangbãy yɛrsaha fla ne. Wo
n ke gbe ma tɛr. U Maseduan kãntrahafa
naa ba pye wo ne, wii pe naa n yee
Arisarkɛ. U naa n yi Tesaloni klo wo.
3 Ke yĩŋsyii wo, wo n ga dye Syidɔ̃ wo.
Yuluse ba Pɔl yigi naa n yɔ̃, u n kãnde wãã
u kẽ, u ga u naambiyãm yãŋ, wãn tii wĩĩ
te pye u na, u ga re sya pe ye.
4 Loo kur ye, wo n yir ke fla na. Teflaha
ke -sẽ naa wo wãã, wo n klãŋ tɛr Syiper
langbeŋ tãy, koo kuɛ ba paha nii ke tefla-
hangbãŋ na. Ke Syiper, kãntraha gaa kẽ
muhulangbãŋ ke gbey le.
5 Ke muhulangbãŋ teelii fla ke ma Sersyi
tãy, Pããfile ne, wo n koo fla fã plaŋ, ma nɔ
klo laa wo pe naa n yee Mira, le ma Lesyi
kãntraha wo.
6 Koo fla na, u seraasyi yĩŋfua n
salangbãŋ gaa yãã, ke ba yir Lesyããndi wo,
ma naa n gaha Yitale kãntraha na. U n ta
wo n dye ke wo.
7 Wo n plii buar pye, ma naa n fã
yambaa, teflaha tee naa wo wãã. Wo
n ba fãy ma cã nɔ klo laa na pe naa n
yee Niide. Teflahangbãŋ ke naa wo wãã,
wo saha ka yaha ye ye, wo n gblihi laa
ma ka kur kãmaŋ kuɛ ye, ma tɛr Samuni
kãntraha tãy, ma ga tɛr Karti kãntraha
kuɛ gii ye, ke naa teflaha paha wo na.
Karti kãntraha, muhulangbãŋ ke gbey le
mii Samuni kãntraha bya dyaŋ.
8 Teflaha n maha nii n fua. Ke salangbãŋ
wãfãŋ sẽ naa n tãy Karti langbeŋ na ye, wo
n gblihi gblihi, ma sya ga nɔ teelaa fla na
pe naa n yee salangbãy yɛrsayũhũ. Ke fla
pye klo laa tãy pe naa n yee Lasɛhɛ.
9 Wo ba ma- tɛr ke yrãhã ne. Yiisrɛfa
yɛ̃ wãtã yale digi na, too plii ba tɛr wa.
Wɛrngbãn cãã ba gbe taha. Koo cãã nge syi
draha wo, salangbãŋ wãfãŋ muhulangbãŋ
na, kapee- busãã ga waha dye. Loo n ta Pɔl
n pe yar waha ma yee:
10 «Naambiyãm, n cã yrãhã nge ga pee
wo na. Kapee- ga ke salangbãŋ dye ke laam
wãn byɛ ne. Ya'a yee ye sẽ cã ye, wii gɛ ga
kuee le wo.»
11 U seraasyi yĩŋfua Wɔrme naa sẽ Pɔl
kaplãŋ ta kai ye. U naa n luhu ke
salangbãŋfua woo ye tesẽ ke fãfa ne.

* **27:1 27.1** Yitale kãntraha kungbãy ne Wɔrme ne.

12 Salangbãy yɛrsayũhũ fla sẽ ba yɔ̃
salangbãŋ ke kuee ke fla na wɛrngbãn cãã
nge syi na ye. Loo nde n ta pe nawee-
busãã mpãy pe pye ke salangbãŋ wo, pe
n yee pe tɛr kãã ke fla yaha: Pe naa n
kɛ, le ma ga waha pye, pe ga dye Fenise
wo, pe kuee ke fla na, wɛrngbãn cãã n tɛr.
Salangbãy yɛrsaha gaa ba pye Fenise wo;
ke bya pye Karti kãntraha na, teflaha sẽ
naa n fua fãnga ne ke Fenise wo ye. Koo
fla wɛr sẽ ba pee tɛr ye.

Teflahangbãŋ muhulangbãŋ yĩŋ na

13 Per gaa, teflaha gaage ba yir yainde
dyetɛr kuɛ kãndigi kuɛ syi ye, ma fua naa
n pai. Pe nawee- n yee, laa wee ye, lii
poo ga yigi le ga waha pye. Pe n yir
ke salangbãŋ ne ma ke Karti kãntraha
langbeŋ yɛ̃ sya, ma n tɛr.
14 Saa sẽ pye gɛ pye ye, teflahangbãŋ gaa
n yir. Pe ke yee yainsaha dar kuɛ kãmaŋ
kuɛ teflahangbãŋ. Ke n yir ke kãntraha
yãy yĩŋ na, ma fua n pai.
15 Ke n ke salangbãŋ tra n wãã ke
muhulangbãŋ yĩŋ na, ke wãyɛr wĩĩ n wo
yia, wo n gblihi laa ma tyii ke n wo gbe n
tɛr.
16 Wo n ga tɛr kãntraha gaage yainsaha
dar kuɛ kãndigi kuɛ ye, muhulangbãŋ ke
gbey le. Pe naa ke yee Klada. Ke ba faa wo
paha ke teflahangbãŋ na. Salampuage† gii
ke pua yaha ke salangbãŋ na, ke wo fãy wo
n cã waha yia ke na.
17 Ke salangbãŋ fãfa n ke tyĩn dugu ke
salangbãŋ wo, ma dur ma namihi nkãy
pua maha klaha ke salangbãŋ na ke ma
n fe yoho ye. Ke teflahangbãŋ naa ke
salangbãŋ teflaha fai fua fãnga ne ma ke
tra naa n wãã yainsaha dar kuɛ kãndigi
kuɛ ye. Pe naa n fya ma yee, laa na poo
n gaha sugu gbãã fãnga ne Libi kãntraha
langbeŋ flã mbui laa na le n nii kaklaha-.
Pe n gblihi laa ma ke salangbãŋ teflaha fai‡
tege, ma n gaha yambaa.
18 Ke teflahangbãŋ naa wo yɛhɛ fãnga
ne, pe n sya yir ke yĩŋsyii wo, ma ke
salangbãŋ teger byɛ gbe miy yi wãã ke
muhulangbãŋ wo, ke n waha ta naa n yir
loho na.
19 Koo yĩŋsyii wo, pe n maha gblihi laa,
ma ke salangbãŋ laam wãn taa gbe miy yi
wãã.
20 Plii buar raa nsoho wo, waa sẽ naa yai
yãã, yrompii ne ye. Ke teflahangbãŋ -sẽ
maha naa n fua fãnga ne, wo n sya ba yee
wo saa yi le wo ye.
21 Mpãy pe pye ke salangbãŋ wo, le yale
ba dey pe sẽ waha naa ngaa di ye. Pɔl
n yir yɛr pe yĩŋ na, ma pe pye ma yee:
«Naambiyãm, ye ma ne pye ye yɛr ra
kapãn na, ma kuee Karti kãntraha wo,
wãfãy nge saa ne wo yãã tesẽ kaklaha- nde
ne ye.
22 Yagaa, -ye ye laam waha, waa saa ku
ye laam wo ye, ke salangbãŋ ya ke ga
klaha-.
23 Ye sẽ yãã, n ma Yãhã gii wũũ, ma nii
tẽn tẽ ke myaha na, koo yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
waa yi ra na
24 ma ba ra pye ma yee: ‹Pɔl, ma'a n
fya ye, ma yai ma ka kãntrɛ fãngafa byɛ
yĩŋfua yahasee ye. Mpãy byɛ pe ma ma ne
ke salangbãŋ wo, le tãy Yãhã ye, ke n ga pe
byɛ sya yaha.›
25 Ta naambiyãm, loo ne ta n ye yar, -ye
ye laam byɛ sãhã yaha, Yãhã lii yar ra na,
n sẽ laalaa pye le ne ye.
26 Wo -sẽ n gaha sugu gbãã kãntraha gaa
langbeŋ na, muhulangbãŋ ke gbey le.»
27 Le pye wo yĩmplii sẽnsye resyar
wuhu, ke teflahangbãŋ wo gbe naa n tɛr
ke muhulangbãŋ teelaa fla yĩŋ na pe n yee
Yadria. Yĩndyaha wo ke salangbãŋ fãfa n
yãã mii, wo nɔ gbe taha kãntraha gaa na.
28 Pe n ntẽn wãŋ gaa miy le wãã ke
muhulangbãŋ wo, namii ne ke na ma
ke muhulangbãŋ wãcuhu yãã miiter gbey
sẽnsye kuasĩĩ koo fla na. Pe n maha ga kaa
miy le yahasee ye, ma ke fla wãcuhu yãã
miiter gbey tesẽ kuatãã.
29 Pe naa n fya ma yee, laa na ke
salangbãŋ n gaha sugu gbãã ntẽmblaha syi
na kii loho tã tã ke na. Pe n yee poo ga ke
salangbãŋ yɛr ma ntẽn wãn taa tege le wãã
ntẽn namihi ne ke muhulangbãŋ laam wo
ke salangbãŋ kur kuɛ ye wãy resyar, too n
ke ta ke n yɛr. Pe n kuee ke fla na, ma nii
yĩŋsyii sẽŋ ke syii farfar.
30 Ke salangbãŋ fãfa -sẽ naa n kɛ pe yi
ke salangbãŋ wo, pe fã tɛr. Pe n ke salam-
puage yi tege le wãã ke muhulangbãŋ wo,
ma yee ter poo ga tege, pe ga wãn taa
miy le ke muhulangbãŋ wo ke salangbãŋ
yahasee kuɛ ye ke n gbihi yɛr.
31 Pɔl n cã pe ne, ma le pãã u seraasyi
yĩŋfua ye, ma suhu pe seraasyi ne ma
yee: «Nawee- mii ma yee pe sẽ kuee ke
salangbãŋ wo ye, ye saha sya yaha ye.»
32 Loo na, namihi nkãy ke ba ke salam-
puage yigi yaha ke wãngbãŋ na pe ser-
aasyi n ke namihi cɛr ke n tɛr.
33 Yĩŋ wãsyii ba kuee car, Pɔl n pe byɛ
yar pe ngaa di, ma pe pye ma yee: «Ke plii

† **27:16 27.16** Ke salampuage wĩĩ pye lii ne: Ke salangbãŋ maa nɔ gbe taha ngbeŋ na, ke fla sẽ cuhu yɔ̃ ke salangbãŋ n waha fã ga nɔ kãntraha na ye. Loo na, nawee- ga yi dye ke salampuage wo, koo n fã ga nɔ pe ne kãntraha na.
‡ **27:17 27.17** Ke salangbãŋ teflaha fai pye faasrɛŋ gaa, pe pua yaha trã laa na ke salangbãŋ ncaha ye. Teflaha ma nii le fai fua, ke salangbãŋ ga naa n gaha. Teflaha ma -sẽ nii ke salangbãŋ wãã, ke fãfa ga le fai tege.

sẽnsye resyar nanga tee ma ke salangbãŋ
wo, ye sẽ ngaa di ye.
34 N ye nar -ye ngaa di, loo na, ye ga
waha fãnga yãã ye sya yaha, waa yĩnyoho
neŋ gɛ saa kɛ laa ye.»
35 Pɔl tuu koo kaplãŋ ngĩĩ pãã wa, u n
bur gbe, ma syaha cãã wãã Yãhã kẽ, ma ke
naha ka, ma nii n di.
36 Pe byɛ n pe laam sãhã yaha loo na, ma
di pe ya ndoŋ.
37 Wo pye nawee- kurɛ gbeetãã sẽnsye
kuay.
38 Pe byɛ pe ba di yai wa, dir wãn tii te
naa ke salangbãŋ ndege, pe n te byɛ gbe
miy wãã ke muhulangbãŋ wo.

Ke salangbãŋ wãpyeklaha-

39 Yĩŋ ke ba syii wa, ke salangbãŋ fãfa sẽ
waha cã kãntraha gii kẽ ye. Pe n langbeŋ
fla gaa yãã ke loho dye ga yahasee ye, ma
yɔ̃ nii trahatraha, flã ne ke fla na busãã.
Pe n yee poo ga ka yãŋ ke salangbãŋ ne ke
fla na.
40 Kandege wãn tii pe tege le wãã ntẽn
namihi ne ke muhulangbãŋ laam wo, te
n ke salangbãŋ yɛr, pe n ke namihi sãhã
yaha te wãn ne ke langbãŋ laam wo. Pai
tii te ke salangbãŋ sroŋ, pe n maha too byɛ
sãhã yaha koo syi. Pe n teflaha fai laa yir
ke salangbãŋ ncaha kuɛ syi ye, teflaha n
nii ke tra n wãã ke langbeŋ kuɛ ye.
41 Pe yĩŋ n pee, ke salangbãŋ n ga fã dye
kuee flã mbui laam wo, loho tã tã le na.
Ke salangbãŋ yahasee kuɛ n dye kuee u
flã mbui wo, ke saha yɛhɛ gɛ yɛhɛ ye. Ke
muhulangbãŋ yir naa n pai fãnga ne, ke n
ke salangbãŋ kur kuɛ sugu yoho pye klaha-
.
42 Pe seraasyi n yee, poo ga pe nwompi-
hifa byɛ boo, mii loo sẽ ne ye, pe ga yɛ̃y
plaha pe na.
43 Pe seraasyi yĩŋfua -sẽ naa n kɛ u Pɔl
sya yaha, u n sye pe seraasyi ma n le pye
ye. U n yee, mpãy pe yɛ̃y cã, pe cãã too pe
yɛ̃y ga kãntraha na.
44 Mpãy pe sẽ yɛ̃y cã ye, poo -sẽ ga sa
tẽmpai na tesẽ ke salangbãŋ katyir wãn
taa ne, pe taha pe na. Pe byɛ n waha ka
kãntraha na koo syi, kapee laa sẽ waa dye
ye.

28

Pɔl, Malti kãntraha na muhulangbãŋ ke gbey le

1 Yãhã ke wo sya yaha ke muhulangbãŋ
wo ke syi, loo kur ye, wo n cã kãntraha
nge, muhulangbãŋ ke gbey le, pe ke yee
Malti.
2 Ke flafa n wo yigi yɔ̃. Sesaha naa n too,
wɛr n pye. Pe n naa tar wo kẽ, wo byɛ n
ga nii klaha ke tãy.
3 Pɔl n nankɔ̃yãhã raa gbe le ke naa laam
wo, ke karwran n nwɔpihi gaa ta ke n yi te
nankɔ̃yãhã wo, ma sɛŋ kuee Pɔl koho na
nkãhã ne.
4 Ke flafa pe ke nwoho yãã ke sɛŋ kuee
Pɔl koho na, pe n nii pe ya pye ma yee:
«Naboofua kẽ dya nwo ne. Ye sẽ yãã,
tuu sya waha yi ke muhulangbãŋ wo, te
nasãhã yee u sẽ yai u kuee yrãŋ ye.»
5 Pɔl n u koho sege, ke nwoho n too dye
ke naa wo, ngaa gɛ sẽ u yãã ye.
6 Pe nawee- n yee u ga tẽ, laa na u ku
le yalebya wo. Le n ma-, pe n yãã ngaa gɛ
sẽ u pye ye, pe n wã klaha ma nii n yee, a
yãhã* gaa kẽ u ne.
7 Ke fla kãntraha nangbãŋ kaha sẽ ba
dey ke fla ne ye. U myaha ba kẽ Pebuisu.
U n wo yigi yɔ̃, ma syãsaha wãã wo kẽ plii
tãã.
8 Too pye u Pebuisu kaha wo, u tuhufua
pye u ba sãy nii. U kadye ba war u ye,
tɔgɔtɔgɔni pye u na. Pɔl n ka maa u yãŋ,
ma koho taha u na, ma Yãhã nar u n jaa.
9 Loo kur ye, koo fla kãntraha yanfa byɛ
n pa, Pɔl n pe jaa.
10 Pe n nagboho ter byɛ ta wo na. Wo
tɛryale n ba nɔ, wãn tii byɛ te wĩĩ ga ba
pye wo na kãnde wo, pe n te wãã wo kẽ.

Pɔl ga dye Wɔrme wo

11 Salangbãŋ gaa pye ke fla na, pe naa
ke yee Dyakuri, ke myaha yĩntaha kẽ
wuhuwãã. Ke salangbãŋ fãfa ba wuhuwãã
fãã ta ke salangbãŋ yahasee ye, ma yee poo
mpar. Koo salangbãŋ nge ba yir Lesyããndi
wo, ma ba te wɛr cãã byɛ pye ke Malti
kãntraha fla na, ma ba yir koo ga tɛr Yitale
kuɛ ye. Wo ba yrey tãã pye wa ke fla na,
wo n dye koo salangbãŋ wo, ma tɛr.
12 Wo n ga dye klo laa wo pe n yee
Syirakuse, ma kuee ke fla na plii tãã.
13 Wo n yir, ma langbeŋ sya, ma sya
ga dye klo laa wo pe n yee Yɛrsyiɔ. Koo
yĩŋsyii wo, teflaha naa n yir yainsaha dar
kuɛ kãndigi kuɛ ye, ma wo fua naa n wãã,
wo n plii sĩĩ ya pye ke langbãŋ yĩŋ na, ma
dye klo laa wo pe n yee Pusɔle.
14 Too yi ke salangbãŋ wo, wo n Yesu
kãndeyãrfa mpãy yãã ke fla na, pe n wo
ta wo n kuee poo ne plii kuasĩĩ. Loo kur
ye, wo n yir trɛ ne ma n gaha ke Wɔrme
wo.
15 Yesu kãndeyãrfa mpãy pe pye Wɔrme
wo, pe n wo wĩĩ luhu. Mpãy n sya wo wãã
ba klo laa cãã wo, pe le yee Apyusu. Loo
kur ye, mpãy maha ba wo wãã ba klo laa
wo, pe loo yee syãsar tãã klo. Pɔl tuu kãhã

* **28:6 28.6** Pe fla mpar raa ne pe naa n yee yãhã.

pe yãã, u n syaha wãã Yãhã kẽ, ma u laam
sãhã yaha.
16 Too ga dye Wɔrme wo, pe n le sya ma
kãnde wãã Pɔl kẽ, u n ga nwoŋ gaa gbe,
kaha gaa wo, seraasyi naa waa ne, woo n
nii u yãŋ.

Pɔl le Yesu kapãyĩĩ pãã Wɔrme wo

17 Plii tãã kur ye, Pɔl n Wɔrme Yiifee-
yahaseefa yee ba yawãhã na u kaha wo.
Pe n ba pe ya wãã, u n pe pye ma yee: «Ta
nampyeŋ-, tẽ sẽ laa pye klaha- wo terfa na,
ma suhu wo wãlɛ wũhũ ne ye, pe ra yigi
Yurusalɛm wo, ma ra wãã Wɔrmefa kẽ.
18 Poo n ta yey, ma ra yɛ̃ kapãn luhu. Pe
n yãã, n sẽ laa wãpee gɛ pye, pe n ga ra
boo ye. Pe n yee poo ga ra miy yaha.
19 Pe Yiifee- poo n sye, ra n gblihi laa ma
yee, n yai n ba sãhã kãntrɛ fãngafa byɛ
yĩŋfua Wɔrme naa fla na. Laa wãpee sẽ
-sẽ ne tẽ ga pãã taha ra terfa na ye.
20 Loo ne ta n yee, n yai n ye yãã, n pãã
ye ne. Tee yãã, Yiifee- byɛ pe koho taha
yaha wii wãpaŋ na, woo wĩĩ gɛ ne pe ra
pua yigi ntẽn wãn nde ne.»
21 Pe n u pye ma yee: «Saba sẽ yir Yudɛ
kãntraha na, ma pa wo ye ma wĩĩ na ye.
Wo nampyeŋ waa sẽ maha yir ke fla na,
ma ba ma wĩĩ pãã wo ye, wãpee syi ye.
22 Wo n traha wo ma yɛ̃ kapãn luhu,
wo cã lii le ma ma laam wo. Wo cã taa
ma kaklaha lii kãnde wo, teebɛhɛ byɛ wo,
nawee- le sye.»
23 Pe n per gaa yar Pɔl na, koo per n
ba dye pe n pa nihi Pɔl fla na u syãsaha
wo. Pɔl n gbe ke sukũhũntãy na, ma sya
ga waa ke yainkɔŋ wo, ma nii ke Yãhã
Yai wĩĩ pãã pe ye. Nkãy ke yrũhũ yaha
le Yãhã kãnde kataŋ wo, tesẽ nkãy ne pe
faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa pe yrũhũ yaha, koo
kaplãŋ tee syãŋ ngĩĩ u pafua wĩĩ pãã, wii u
yai u pa. U naa koo flɛ yar pe na ma naa n
yee, a Yesu kẽ u pafua ne. U naa koo ngĩĩ
pye ma naa n kɛ, pe Yesu wĩĩ sya cĩĩnde.
24 Mpãy n u kaplãŋ sya cĩĩnde, mpãy n
sye.
25 Pe Yiifee- yahaseefa n ba yir poo ga tɛr.
Pe sẽ -sẽ ba wãã le yĩmbui nen na ye. Loo
na, Pɔl n kapãn nde ya pãã pe ye, ma yee:
«Yãhã Yrã le naa lii pãã ye wãlɛ ye faale
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Yisa yɛ̃ na, le tãhã kẽ.
26 Le ba pãã ma yee:
‹Yãhã yɛ̃ kapãn nde:
Ka, maa nawee- mii yar ma yee:
Ye ga ba luhu naa n yɔ̃,
ye sẽ -sẽ ga ba naa laa war ye;
ye ga ba yãŋ naa n yɔ̃,
ye sẽ -sẽ ga ba naa ngaa yãã ye.
27 Ye laam tee waha tɛr;
ye ndityuhu gbãã tã,
ma yĩmpɛ tyĩn tã,
ma yee ye yĩmpɛ ma n ngaa yãã ye,
ye ndityuhu ma n laa luhu ye,
ye ma n laa war ye laam ne ye.
Mii loo sẽ ne ye,
ye ga faha ba ta kãnde yigi,
ta n ye jaa ye kapee- wãpyeŋ na.› »
28 Pɔl n pe yar taha ma yee: «Loo na, tee
-sẽ le cã ye yee, Yãhã kapãyĩĩ lii le nawee-
wãsyayaha wĩĩ pãã, mpãy pe wee Yiifee-
ye, Yãhã le nɔ wãã poo ye. Poo ga le sya
nuhu ne.» [
29 Pɔl tuu kaplãŋ ngĩĩ pãã pe ye, pe Yiifee-
n nii n tɛr, ma ke kaplãŋ gbihi tyĩn n gaha
pe ya ne.]
30 Pɔl tuu ba nwoŋ gii gbe, u n kuee ke
laam wo dyɛ- syãŋ. Pe ba le sya, nawee- n
waha naa n pai u fla na.
31 U n naa Yãhã Yai wĩĩ pãã pe byɛ ye, ma
maha naa Yĩŋfua Yesu Crise wũhũ klaha pe
ye. U naa koo ngĩĩ pye laanyĩn ne, waa sẽ
naa n sye u na ye.

Pɔl saba kaplãŋ Wɔrmefa ye

Syaha fla

1 Ndoo Pɔl kẽ tẽ saba nwo yrũhũ, ndoo
wii n ma u Syayahafua Yesu tẽntẽle. Yãhã
kẽ ke ra yãŋ yi, ma ra yee, ma ra ta ke
tẽnlɛhɛ, n naa ke kapãyĩĩ wũhũ pãã nawee-
ye.
2 Faale cãã na, Yãhã bii yɛ̃ tɛr ke kapãyĩĩ
wũhũ wãwãã ne nawee- kẽ. Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfa bii loo nde cãã yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo.
3 Koo kapãyĩĩ nde Yãhã Dya wĩĩ pãã:
Yãhã u ta u n nawee kadye gbe, ma u yĩŋ
yi wo faale yĩŋfua Dawide nwoŋ wo.
4 Yãhã Yrã le yar ma yee, Yãhã Dya kẽ u
ne. Le yar fãnga ne yaliile wo Yãhã u ta
u n yir gbã wo, ma nii yrãŋ na gbaafa ye.
Mpãy byɛ pe u ta pe Yatɛr, u nii pe Yĩŋfua.
5 Yesu kãmay na, Yãhã kayĩĩ wãã ra kẽ
ma ra yãŋ yi, ma ra ta Yesu tẽnlɛhɛ, ma yee
n nawee- ter byɛ ta pe n naa n luhu Yesu
ye, pe u ta pe Yatɛr, u myaha n gboho.
6 Poo mpãy Yesu Crise pe yee yi ma pe ta
u wãm, ye byɛ n tɔ̃r pe ne.
7 N saba nwo yrũhũ nɔ wãã ye byɛ kẽ, yii
mpãy tee ma Wɔrme wo, yii mpãy ye ntãŋ
dye Yãhã tãy, ke n ye yee yi ye naa ke laam
wũhũ pye ye kãnkai- byɛ wo. Wo Tuhufua
Yãhã, ma suhu wo Yĩŋfua Yesu Crise ne, ke
ke laantãr yar ye na, tesẽ ke yrĩŋ ne.

Pɔl n traha u ga yi Wɔrme Yesu kãndeyãrfa na

8 Yãhã gii n ma ke tẽntẽle, ta n cãã syaha
wãã ke kẽ Yesu Crise kãmay na ye byɛ wĩĩ
na. Tee Yesu sroŋ ta ye Yatɛr mii, nawee-
byɛ le cã driyɛ̃ kur byɛ wo, koo kẽ n syaha
wãã Yãhã kẽ.
9 Yãhã gɛ le cã, cĩĩnde ne tẽ n pãã, koo gii
n ke tẽn tẽ laantee nen ne ke Dya kapãyĩĩ
wãpãã ne nawee- ye. Ke cã yalebyɛ n ma
nii n pãã ke ne, n sẽ n faha ye wĩĩ ne ye.
10 N ke nar, le ma tãy ke ye, ke ta ra n
waha ka ye fla na. Loo ga tãy ra ye.
11 Ye sẽ yãã, n n traha n ye yãã yĩnde ne,
n waha ye ta ye n Yãhã Yrã kayĩĩ laa yãã.
Le ga ye ta ye n yii plãhã Yesu kãnde wo.
12 Lii tẽ sroŋ n kɛ, wo naa nuhu le wii
laam wo, ye Yesu wãta ye Yatɛr n nii ra ye
nuhu wĩĩ, tesẽ ta Yesu wãta ra Yatɛr bya n
nii ye ye nuhu wĩĩ.
13 Wo nna, n n traha ye le cã, n naa n kɛ
yalebyɛ n ka ye fla na, n sẽ -sẽ waha kãnde
yãã ma ka ye, ma sya ba waa yagaa na. Lii
tẽ n kɛ ye kuɛfa wĩĩ na loo ne nde: Tẽ Yãhã
tẽn lii tẽ ye fla na, le ma n yi wãwaha ye,
le waha pii sa, mii teebɛhɛ nkãy dyaŋ tẽ
tẽn tẽ tɛr na.
14 N yai n tay n le Yesu kapãyĩĩ pãã
nawee- ter byɛ ye, Jrɛkefa tesẽ mpãy byɛ
ne, pe wee Jrɛkefa ye, mpãy ne pe saba cã,
tesẽ mpãy ne pe sẽ saba cã ye. Le ma mii
fãnga wĩĩ dyaŋ ta na.
15 Lii le gboho ra laam wo, loo ne n le
Yesu kapãyĩĩ pãã ye bya ye, yii mpãy byɛ
tee ma Wɔrme wo.

Le Yesu kapãyĩĩ ma fãnga gii ne?

16 Le Yesu kapãyĩĩ wãpãã nawee- ye, le
ma ra ye yĩnkuãyir wĩĩ. Ye sẽ yãã, Yãhã
fãnga gaa kẽ le Yesu kapãyĩĩ ne; Yãhã koo
fãnga ta ma nawee- sya n yaha, naweem-
pãy byɛ pe Yesu ta pe Yatɛr. Yiifee- cãã
loo kapãyĩĩ luhu. Mpãy byɛ pe wee Yiifee-
ye, poo le luhu kur kuɛ ye pe ya ndoŋ.
17 Ye sẽ yãã, le Yesu kapãyĩĩ wo yar,
nawee wii syi u sroŋ Yãhã yĩnde na. Yãhã
ke kai- nkãy pye nawee- kẽ, wii ma koo sya
cĩĩnde, ma Yesu ya ta u Yatɛr u kãnkai- byɛ
wo, woofua kẽ u sroŋ Yãhã yĩnde na. Loo
ne le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo ma
yee:
«Wii ma Yesu ta u Yatɛr,
u sroŋ Yãhã yĩnde na.
Loo ga ta u n cĩĩnde yrã yãã,
lii wãkuayãã wee le na ye.»

Nawee- ma kapeepyefa

18 Ye sẽ yãã, Yãhã laam gɛ war kai- nkãy
byɛ wĩĩ na nawee- pe n pye, ke sẽ Yãhã
myaha gboho ye, ma suhu kapee- nkãy wĩĩ
ne pe n pye. Mpãy pe koo kapee- ngĩĩ pye,
pe yɛr n tã le cĩĩnde na, le saha ka yaha ye
ye. Loo ne Yãhã n ke laam wãwar wĩĩ yar
wo na gbaa na.
19 Nawee ga waha kai- nkãy cã Yãhã wĩĩ
na, ke byɛ yar pe na; Yãhã gɛ kẽ ke ke yar
pe na, pe sẽ -sẽ koo kai- ngĩĩ yãŋ ngaa ye.
Loo ne Yãhã n pe pẽn.
20 Ye sẽ yãã, Yãhã gii ke sẽ n yãã yĩnde
ne ye, koo kẽ ke driyɛ̃ tãhã. Driyɛ̃ kai-
nkãy byɛ ke tãhã, nawee ga waha koo
yãã yĩnde ne. Yãhã wãn tii byɛ tãhã tesẽ
kai- nkãy byɛ ne, nawee ma te yãŋ, u ga
cã kacãn wee Yãhã fãngangbãŋ wãgboho
na ye, wãkuayãã maha wee ke na ye. U
ga maha cã, koo neŋ ya kẽ ke ma Yãhã.
Nawee- pe -sẽ le yãã ma cã wa Yãhã ma,
pe ma yee pe sẽ laa cã ke wĩĩ na ye, pe
kawar fua.
21 Pe cã Yãhã ma, ke yai pe naa ke myaha
gboho. Pe sẽ -sẽ ke myaha gboho ye, pe sẽ
maha syaha wãã ke kẽ ye. Pe kai- nkãy ga,
yĩŋ wee ke na ye, pe laam byɛ nii wam fla
ya, laantor wee pe laam wo ye.
22 Pe pe ya ta poo ma kai- cãfa, ma -sẽ
nii nafããn.
23 Yãhã gii wãkuayãã wee ke na ye, pe
sye pe sẽ ke myaha gboho ye; nawee wii u

n ku, pe ga woo pye ta, pe kãnsyãm pye ta, pe trɛresyar wãn pye ta, pe kahakaha wãn pye ta, pe naa too nde roo tẽŋ.
24 Nawee- pe pe ya ta koo syi, loo ne Yãhã n koho kuã pe na, ma pe miy yaha pe kãmpee- wo, pe tyatyãhã wãpyeŋ ne, pe n nii ke pye pe laam wãpyeŋ. Pe pe ya myaha klaha- ke syi, pe sẽ pe ya koho kadye yãŋ ngaa gɛ ye.
25 Pe Yãhã cĩĩnde wũhũ miy yaha, ma yĩntaha sroŋ kawar wũhũ koo ye. Wãn tii Yãhã te tãhã, pe too ta yĩŋ ma sya nii te tẽŋ, ma -sẽ tyii ke Yãhã koo na, pe sẽ ke ta ngaa gɛ ye. Yãhã koo ya -sẽ kẽ, ke yai pe naa ke miingbãŋ sey yalebyɛ. Amɛn, le nii ke syi!
26 Nawee- pe pe ya ta koo syi, loo ne Yãhã n koho kuã pe na, ma pe miy yaha pe laam wũhũ wãpyeŋ ne, too rii te ma fyaryigi wũhũ. Yãhã ke pe tãhã mii, pe wee koo syi nantãŋ ye: -Ye yãŋ, pe ca pe cawai poo yigi tããndya.
27 Pe naam bya, pe n tyii ca wãsãy na, pe naawai wĩĩ loo le n tãy pe ye, pe n nii fyaryigi wũhũ pye pe naawai ne. Pe Yãhã cĩĩnde wũhũ sye, koo kẽ pe n nii ke syi; le nii mii pe wãpẽn draha dyaŋ ke fe gbe. Pe naa lii kɛ pe le yãã.
28 Pe sẽ Yãhã ta ngaa ye, koo kẽ Yãhã n koho kuã pe na, ma pe miy yaha pe laam wũhũ nkãy ne ke sẽ yɔ̃ ye; loo ne kai- nkãy ke sẽ yɔ̃ ye, koo kẽ pe n pye.
29 Kai- nkãy ke sẽ n sroŋ ye, koo kẽ ke nihi pe laam wo. Pe kapee- pye pe nampyeŋ- na. Wale wĩĩ gboho tɛr pe laam wo. Pe laanyar pye. Naboofa me pe ne. Pe wãhã cɛr. Nagblahafa me pe ne. Pe naweewlaŋ. Pe pe nampyeŋ- yãŋ napee- draha wo.
30 Pe yĩnkãi pye. Pe pe nampyeŋ- wãpee pãã. Yãhã wĩĩ fũhũ pe ye. Nawee- wãtyɛhɛ n tãy pe ye. Yataŋfa me pe ne. Pe pe ya sey yalebyɛ. Pe kapee- wãpyeŋ kacãn kɛ yalebyɛ. Pe sẽ n luhu pe seefa ye ye.
31 Lii le ma wãyĩĩ, pe sẽ maha le cã nantãŋ ye. Nkãy ke n yi pe yẽ wo, pe sẽ koo pye ye. Nawee dugu wee pe na ye, pe nampyeŋ- fɛn sẽ pe yigi ye.
32 Pe cã Yãhã kasãhã na, nawee- mpãy pe kapee- ngĩĩ pye, pe yai gbã ne. Pe loo nde cã, ma -sẽ maha sye ma ke kapee- pye. Pe ma maha mpãy yãã pe ke pye, pe ga yee le yɔ̃.

2

Yãhã kasãhã sroŋ

1 Mboo nawee, ma'a sya pye mii, ma'a nii ma nampyeŋ kaa u kapee- wĩĩ na, ma ma ntraŋ tey ma yee mboo sẽ laa kapee pye ye, cã, mboo wii taa ma nampyeŋ kaa, kapee- nkãy tuu n pye, ma bya ke pye. Cã, ma saha mii pãã sya Yãhã koho wo ye. Loo ne, ma'a ma nampyeŋ kaa, ma ta Yãhã kasãhã ga too ma na, ma ga wãpẽn yãã.
2 Mpãy pe koo kapee- ngĩĩ syi pye, wo cã Yãhã ma pe sãhã, ma pe pẽn, le sroŋ. Ke yẽ kaplãŋ ma cĩĩnde.
3 Mboo wii taa ma nampyeŋ kaa u kapeewĩĩ na, ma -sẽ ke syi pye mii ndoŋ, le cã ma yee, ma saa fɛr sya Yãhã kasãhã wãpẽn na ye.
4 Taa yãã, Yãhã laam n tãy kacãn wee ye, ke yɔ̃, ke ke laam yĩn ma sya ma- n tɛr. Ma yee la, ke saha yia ke nawee pẽn ye, koo kẽ? Ma tee Yãhã laantãr yãŋ mii ngaa gɛ sẽ me pe ne ye. Wãsẽŋ kẽ ke ma sẽŋ, ma le sya ma yee, ma bya kapee- pye, taa ke miy yaha, loo ne.
5 Ma -sẽ loo sye, ma ma ndityuhu tã tã ma saa luhu Yãhã ye ye, ma saa ma laam wã klaha ye. Ma'a kuee koo syi ya, kaa kẽ raa n taha ma wãpẽn na per gii Yãhã ga ba driyɛ̃fa byɛ sãhã.
6 Yãhã kasãhã sroŋ, ke ga ba naweenanem byɛ dãã kai- nkãy byɛ wĩĩ na pe pye.
7 Yãhã ga ba cĩĩnde yrã wãã mpãy kẽ, ke laam wũhũ wãpyeŋ gboho pe laam wo. Poo n kɛ pe waha myaha yãã Yãhã ye tesẽ ke nayɔ̃r ter ne tesẽ cĩĩnde yrã lii ne wãkuayãã wee le na ye.
8 Yãhã laam war, ke kasãhã goo -sẽ ma ke mpãy sẽŋ, pe n jar Yãhã ye ma maha ke cĩĩnde sye, ma nii n luhu kai- nkãy ye ke sẽ sroŋ ye.
9 Mpãy byɛ pe kapee- pye, fɛngbãn ma pe wãn, ma suhu wãfyaŋ ne. Koo wãpẽn nge ga cãã Yiifee- dye, mpãy pe wee Yiifee- ye, poo n taha.
10 Mpãy byɛ pe kayĩĩ pye, pe ga ba myaha yãã Yãhã ye. Ke ga ba ke nayɔ̃r ter wãã pe kẽ ke yrĩŋ ne. Pe Yiifee- ga cãã koo kayũhũ ngĩĩ yãã, mpãy byɛ pe wee Yiifee- ye, poo n taha.
11 Ye sẽ yãã, Yãhã sẽ nawee- yãŋ pe ter na tesẽ pe nangbãn ne ma cã pe sãhã ye; pe byɛ ga sãhã, waa gɛ saa kuee ye.
12 Kãnde lii Yãhã le ta ma le le soho Musa koho wo u n le yar Yiifee- na, mpãy pe sẽ loo kãnde nde wũhũ luhu yãã ye ma kapee- pye, pe ga wãsãhã yãã wãpẽn ne. Pe sẽ -sẽ ga sãhã le Yãhã kãnde na ye. Mpãy pe -sẽ loo kãnde nde wũhũ cã ma kapee- pye, pe ga ba wãsãhã yãã wãpẽn ne, mii loo kãnde le yar mii.
13 Loo kãnde nde lii Yãhã le ta, mpãy pe le luhu wãluhu ya, poo sẽ me pe sroŋ Yãhã yĩnde na ye. Mpãy pe le yãr, poo me Yãhã ga ba yee pe sroŋ ke yĩnde na.
14 Mpãy pe wee Yiifee- ye, pe sẽ le kãnde luhu yãã ye, poo mii troho wãtãhã ter ma -sẽ n gaha le kãnde kuɛ ye, le ma mii pe laa cã le kãnde wũhũ na pe ya ya.

15 Loo nde le yar ma yee kãnde lii Yãhã
le ta, ke le troho wãtãhã wĩĩ yrũhũ le yaha
pe laam wo, koo kẽ pe ma kayĩĩ pye, pe
laam ga tege nii tee nen wo; pe ma kapee
pye, pe laam saa tege nii tee nen wo ye.
16 Kai- ngĩĩ tẽ pãã, ke byɛ ga ba pye
nawee- byɛ n le yãã per gii Yãhã ga ba
nawee- byɛ sãhã Yesu Crise kãmay na.
Kapee- nkãy byɛ nawee- pe wũhũ naa n
pye, ke ga ba ke gbe yi gbaa na, ke pe sãhã
ke ne. Lii tẽ pãã nde, le yi le Yesu kapãyĩĩ
wo, lii tẽ n tɔ̃r nawee- ye.

Mpãy pe ma cĩĩnde Yiifee- ma ma Yãhã nawee-

17 Yii Yiifee-, ye n yee Yãhã nawee- me ye
ne, ma nii yii yi. Kãnde lii le ta, ye laam
wo, ye n yee tee le cã, loo nde ya yai ke
dyaŋ; ye yii sey ma n yee, a yii ya me, tee
ke cĩĩnde Yãhã cã.
18 Ye n yee, yii ke laam wũhũ cã; tee
kaklaha yãã Yãhã kãnde wũhũ na, ye n yee
kai- nkãy ke sroŋ Yãhã yĩnde na, tesẽ nkãy
ne ke sẽ sroŋ ye, ye ke byɛ cã.
19-20 Kãnde lii le ta, tee le cã, ma cã le
laantor le nawee laam wo, ma maha le
Yãhã cĩĩnde wũhũ yar nawee na, koo kẽ ye
yii kar yaha ma yii ta le Yãhã kãnyĩĩ yarfa
mpãy ye pe ma fũũ- dyaŋ, pe sẽ le kãnyĩĩ
cã ye. Ye maha yee, a ye cãã- wãã mpãy
kẽ pe ma wam laam wo, pe waha le Yãhã
kãnyĩĩ yãã gbaa na pe naa le yãr. Ye n yee,
a mpãy pe sẽ n sroŋ ye, ye pe ta pe n sroŋ,
tesẽ mpãy pe sẽ laa cã ye, ye pe klaha kai-
ne.
21 Yii mpãy tee nawee- klaha kai- ne, nwa
ye sẽ -sẽ koo kai- pye ye? Ye nawee- yar pe
ma n naa n yuhu ye, yii -sẽ n yuhu!
22 Ye nawee- yar, waa sẽ yai u yĩnde n yi
too waa cɔɔ na ye, cɔɔ sẽ maha yai u yĩnde
n yi too waa puai na ye; yii -sẽ le pye! Ye
nawee- yar ma n yee, mpar wãn wee ngaa
gɛ ye, nawee yai te wĩĩ le fũhũ u ye; yii -
sẽ mpar wãfãã wãn* yuhu n gbe re tẽŋsar
wo, ma te par ma war kɛ te na!
23 Ye yii sey ma n yee, ye Yãhã kãnde cã.
Ye wãteepye koo -sẽ Yãhã myaha klaha-.
24 Loo ne le bii cãã yrũhũ yaha wa Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee:

«Yii Yiifee-, ye troho wãtãhã ter ta,
mpãy pe wee Yiifee- ye,
pe tee n pãã Yãhã kẽ.»

25 Yii Yiifee-, ye wãkũũ le yar ma yee,
Yãhã naambiyãr le ye ne. Ye ma pye ye
Yãhã kãnde yãr cĩĩnde, yĩŋ ma ke wãkũũ
na. Ye ma -sẽ kapee- pye, ye sẽ Yãhã kãnde
yãr ye, yĩŋ wee ke wãkũũ na ye; le ga nii
mii ye sẽ kũũ ye.
26 Wii u wee Yiifee ye, u ma -sẽ Yãhã
kãnde kataŋ yãr, tuu sya ma u sẽ kũũ
ye, Yãhã yĩnde na le ga nii mii u kũũ, le
yĩntaha kẽ Yãhã naambiyãr le u ne.
27 Yii Yiifee-, Yãhã kãnde wũhũ yrũhũ,
ma le soho ye koho wo; ye maha n kũũ,
mii Yãhã bii le yar ye na mii faale cãã na.
Ye -sẽ kapee- pye, ye sẽ Yãhã kãnde kataŋ
yãr ye. Mpãy pe wee Yiifee- ye, pe ma -sẽ
Yãhã kãnde yãr, Yãhã kasãhã per wo, pe
ga ba ta ye wĩĩ n fyar yigi ye kẽ.
28 Wii u ma cĩĩnde Yiifee, pe sẽ u yãŋ n
cã yĩnde ya na ye; lii ke le yar u ma cĩĩnde
Yiifee, loo kayar sẽ ne lii ya ne, le n pye
nawee koho ne kadye teelaa fla na ye.
29 Wii u -sẽ ma cĩĩnde Yiifee, u ma Yãhã
wũũ, u laam bya ne. Lii le le yar u ma
cĩĩnde Yiifee, loo kayar sẽ ne lii ne, le n
pye nawee koho ne kadye teelaa fla na ye.
Loo kayar ne lii ne, Yãhã Yrã Fãnga le pye
nawee laam wo. Kãnde lii le yrũhũ ta, loo
ya saha yia le Yãhã Yrã Fãnga tẽn syi tẽ
nawee laam wo ye. Yãhã kẽ ke ga woo syi
Yiifee sey, nawee sẽ kẽ ye.

3

1 Le ma pye ke dyaŋ, mpãy pe ma Yiifee-,
Yãhã kayĩĩ laa wãã la poo kẽ ma tyii mpãy
na pe wee Yiifee- ye? Laa kayĩĩ laa ma la
koho wãkũũ na?
2 Ãwã, Yãhã kayĩĩ lii wãã pe kẽ, le gboho.
Yãhã bii cãã ke ya yĩmbui yaha poo ye ma
yɛ̃ tɛr pe ye, pe n naa ke yɛ̃ kaplãŋ luhu.
3 Yãhã ke yɛ̃ tɛr kaplãŋ nkãy ne, mpãy
pe sẽ ke sya cĩĩnde ye, poo ya wĩĩ ga waha
ta la, Yãhã n ke yɛ̃ kaplãŋ dur?
4 Aye, le saha pye ke syi ye! Nawee- byɛ
ma sya pye kawarfuafa, Yãhã koo na, ke n
sroŋ ke yɛ̃ wãtɛr kaplãŋ ne yalebyɛ. Loo
ne le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo ma
yee:

«Yãhã, ma kaplãŋ byɛ n sroŋ.
Kai ma dye ye nsoho wo nawee ne,
tãhã ga ba yãã mboo Yãhã ye.»

5 Kapee- nkãy too n pye, koo ma n ta
nawee- n waha le yãŋ n cã ma yee Yãhã
sroŋ, wo ga waha lii pãã? Yagaa, wo ma
kapee pye Yãhã n wo pẽn, waa waha yee
la Yãhã wo pẽn, tãhã wee ke ye ye? N n
pãã nawee wãpãã.
6 Aye, wo saha yee ke syi ye! Ke ma ne
pye, tãhã wee Yãhã ye ye, ke ga pye mii ke
driyɛ̃fa sãhã?
7 Wo ma nii kawarfuafa, loo ga ta nawee-
n le cã pe yee, Yãhã ya kẽ ke ma cĩĩndefua,
pe naa ke miingbãŋ sey. Loo ta nawee-
mpãy nii n yee, Yãhã sẽ yai ke wo pẽn wo
kawar wãfua wĩĩ na nantãŋ ye.

* **2:22 2.22** Koo cãã na, nawee- mpãy pe sẽ pye Yiifee- ye, pe naa mpar wãn fãã wargbɛ ne, laa na sãn ne ma te ta naa n yaha pe mparyaha nwongbãŋ wo. -Ye Wɔrmefa 1.23 fla yãŋ

8 Mpãy ter maha ma, pe ta myaha klaha-
ma n yee, a ndoo n yee wo yai wo naa
kapee- pye, loo nde n naa kayĩĩ sa. Poofa
mii ter byɛ, wãpẽn gii pe n pai yãã, ke yai
pe ne.

Waa wee u sroŋ Yãhã yĩnde na ye

9 Le -sẽ nii ke syi, wii* mpãy too ma
Yiifee-, wo ga waha yee la wo puar mpãy
na pe wee Yiifee- ye? Aye! N le yar wa ma
yee, nawee- ter byɛ, pe Yiifee- ma wãã le
mpãy ne pe wee Yiifee- ye, pe byɛ tyĩn n
gaha kapee- wãpyeŋ kuɛ ye fãnga ne.
10 Loo ne le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ
wo ma yee:
«Nawee- ter byɛ wo,
nawee nen gɛ wee u sroŋ Yãhã yĩnde
na ye.
11 Waa wee u kai- cã ye,
waa wee u Yãhã kɛ ye.
Pe byɛ dur yi Yãhã kur ye ma plaha
kãmpee- wo,
pe saha Yãhã laanyĩn wĩĩ laa gɛ pye ye.
12 Nawee- ter byɛ wo,
nawee nen waa gɛ wee u kayĩĩ pye ye.
13 Pe yɛ̃r ma mii gbũhũ dyaŋ, te yãr yaha.
Pe nawee- wlaŋ pe kaplãŋ ne.
Pe ma mii nwoho sɔ̃r ma pe yɛ̃r wo,
pe ga waha nawee gɛ boo pe yɛ̃ kaplãŋ
ne.
14 Yoosẽn kaplãŋ ya ke n yi pe yɛ̃ wo
tesẽ yɛ̃kuãn ne.
15 Pe koho n fuhu nawee- wãboo ne.
16 Kaklaha- ya te n yãã pe tɛrsar wo
tesẽ kapee- ter byɛ ne.
17 Pe sẽ nawee- le yrĩŋ kãnde wo ye.
18 Pe sẽ n fya gɛ fya Yãhã na ye.»
19 Wo -sẽ cã, kãnde lii Yãhã le ta, le cãã ta
wii Yiifee- myaha na, wii mpãy le le soho
wo koho wo. Loo nde na, wo saha yɛ̃ kuã
wo laa pãã nantãŋ ye; wo yai wo cã nawee-
ter byɛ ma kapeepyefa Yãhã yĩnde na.
20 Mboo nawee, kãnde lii Yãhã le ta,
ma'a le yãŋ, ma ga kapee wũhũ cã. Ye sẽ
yãã, waa wee u ga waha u ya waha Yãhã
kãnde wãyãr ne u sroŋ Yãhã yĩnde na ye.

Yãhã nawee- ta pe n sroŋ ke yĩnde na

21 Yagaa, Yãhã le yar nawee- na pe ga
waha pye mii pe sroŋ ke yĩnde na. Kãnde
lii le ta, le kalaa wee loo na ye. Musa ma
suhu pe faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa ne, poo gɛ
bii loo cãã yrũhũ yaha wa Yãhã sabangbãŋ
wo.
22 Loo nde lii Yãhã le yar nawee- na, pe
ga waha pye mii pe sroŋ ke yĩnde na le
nde: Nawee- mpãy byɛ pe Yesu Crise ta pe
Yatɛr, poo me pe sroŋ Yãhã yĩnde na. Le
tãy pe ma Yiifee- woo, pe wee Yiifee- woo,
Yãhã sẽ loo yãŋ ye.
23 Nawee- byɛ kapee- pye, waa gɛ sẽ kuee
ye. Yãhã nayɔ̃r wee pe na nantãŋ ye.
24 Yãhã laantãr flãhã tãy, ke pe ta pe n
sroŋ ke yĩnde na ke dyaŋ Yesu Crise kãmay
na; Yesu Crise kẽ u wo par sya kapee-
wãpyeŋ yãmpar koho wo.
25 Woo kẽ Yãhã u yãŋ yi, u n le sya u ntãŋ
n woo. U nawee- ter byɛ kapee- byɛ gbe
kãã pe yĩŋ na, ma ke ta u ya yĩŋ wũhũ, ma
koo wãpẽn draha byɛ sya tãŋ. Mboo wii
ma u wãku wĩĩ nde sya cĩĩnde, ma kapee-
byɛ yee laha kãã wa ma yĩŋ na. Yãhã loo
nde pye ma yee, nawee- n le yãã pe cã ke
yɔ̃, ma maha sroŋ. Faale cãã na, Yãhã bii
tyii ke sẽ nawee- pẽn pe kapee- wĩĩ na ye;
wãyĩn kẽ ke ba ke ya laam yĩn, koo kẽ.
26 Yagaa, Yãhã lii yar wo na, wo cã ke
sroŋ, ke maha n traha ke ta wo n sroŋ ke
yĩnde na. Mpãy byɛ pe Yesu ta pe Yatɛr, ke
pe ta pe n sroŋ ke Yĩnde na.
27 Yãhã ke le ta ke dyaŋ, nawee ga waha
u ya sey la laa ne? Aye, waa saha u ya sey
laa gɛ ne ye. Kãnde lii le ta, waa ma ne
pye u ga waha u ya waha le wãyãr ne u
sroŋ Yãhã yĩnde na, ufua ga ne waha u ya
sey. Yãhã -sẽ tɛrsaha gaa ter ta nawee- kẽ
pe waha sroŋ ke yĩnde na. Koo tɛrsaha kẽ
pe Yesu ya ta pe Yatɛr. Loo nde na, waa
saha u ya sey laa ne ye.
28 Ye sẽ yãã, nawee ma Yesu ta u Yatɛr,
koo kẽ u sroŋ Yãhã yĩnde na; le sẽ nii mii
kãnde lii le ta, u u ya waha le wãyãr ne
koo kẽ ye.
29 -Ye yãŋ, Yãhã ma la pe Yiifee- poo ya
wãŋ? Ke wee la nawee- ter byɛ wãŋ? Ãwã,
ye cã ma yee ke ma nawee- ter byɛ wãŋ.
30 Koo neŋ ya kẽ ke ma Yãhã nawee- ter
byɛ ye. Yiifee- mpãy pe n kũũ, pe ma Yesu
ta pe Yatɛr, Yãhã ga pe ta pe n sroŋ ke yĩnde
na. Mpãy bya pe wee Yiifee- ye, poo mpãy
pe sẽ n kũũ ye, pe ma Yesu ta pe Yatɛr, Yãhã
ga pe ta pe n sroŋ ke yĩnde na.
31 Too Yesu ta wo Yatɛr, le yĩntaha sẽ kẽ
kãnde lii le ta, yĩŋ wee le na nantãŋ ye. N
sẽ le syi pãã yãã ye. Too Yesu ta wo Yatɛr,
wo le yar, loo kãnde nde ma yĩŋ ma sya ta
tɛr.

4

Brama bii pye mii Yãhã n ba yee u sroŋ ke yĩnde na?

1 Wo ga waha lii pãã wo byɛ faale
wãdyaha Brama wĩĩ na, woo wii u ma
Yiifee- byɛ wãdyaha? Yãhã bii nwa wãã
u kẽ?
2 Brama naa kayũhũ pye. Le ma ne pye
Yãhã loo yãŋ ma yee, Brama sroŋ ke yĩnde
na, u ne ga waha u ya sey. Laa sẽ -sẽ wee

* **3:9 3.9** Koo fla na, Pɔl ma yee wii Yiifee-, le yĩntaha kẽ, Yiifee naa kẽ u ne. U sẽ yee u Yiifee- wãlɛ kãnde yãr ye.

nawee ye, tuu ga waha u ya sey lii na Yãhã
yaha ye ye.
3 Ye sẽ yãã, Yãhã sabangbãŋ gɛ laam wo
le ma le yrũhũ yaha ma yee:
«Brama bii Yãhã ta u Yatɛr,
Yãhã n loo yãã ma yee,
Brama sroŋ ke yĩnde na.»
4 Nawee ma tẽn tẽ, u ga dããn yãã. Pe u
dãã ngii ne, le sẽ nii mii wãyɔ̃ŋ kẽ pe yɔ̃ u
na ma ke wãã u kẽ ke dyaŋ ye: U yai u ke
yãã.
5 Wii ma yee u sẽ koho taha yaha kai-
nkãy na u n pye ye, u ma -sẽ Yãhã koo
ta u Yatɛr, ma koho taha yaha ke na ke
laantãr ne, loo ne le ga ta Yãhã n yee u
sroŋ ke yĩnde na. Ye sẽ yãã, Yãhã n kɛ ke
kapeepyefa byɛ ta pe n sroŋ ke yĩnde na
ke dyaŋ, le wee mii pe yai loo ne koo kẽ
ye.
6 Wo faale wãdyaha Dawide bya naa n
yee, a mpãy pe sẽ yai Yãhã n dye pe ye ye,
Yãhã n nii dye pe ye, ma pe ta pe n sroŋ
ke yĩnde na ke dyaŋ, pe wĩĩ n tãy. U yɛ̃
kaplãŋ kẽ ngĩĩ:
7 «Mpãy wĩĩ le n tãy,
poo me mpãy ne Yãhã kace yaha
pe wãteepye wũhũ na,
ma maha pe kapee- gbe kãã
pe yĩŋ na ke kuãŋ ne.
8 Wii wĩĩ le n tãy,
woo kẽ wii ne Yãhã sẽ tyii
u kapee- na u yĩŋ na ye.»
9 Loo kayĩĩ nde ma la Yiifee- ya wĩĩ, poo
mpãy pe kũũ? Mpãy pe wee Yiifee- ye, le
ma poo bya wĩĩ. Wo cã ma yee, Brama bii
Yãhã ta u Yatɛr, Yãhã n loo yãã ma yee u
sroŋ ke yĩnde na.
10 Koo cãã -sẽ na, Brama bii kũũ, laa u
sẽ bii kũũ ye? Aye, cãã gii cãã na Yãhã bii
Brama yãã ma yee u sroŋ ke yĩnde na, koo
cãã na u sẽ bii kũũ ye.
11 Loo nde kur ye, Yãhã n cã bii yee,
Brama n kũũ le n nii puhu u na. Koo puhu
nge n nii kayar, ke le yar Yãhã naambiyãr
le Brama ne ma yee u sroŋ ke yĩnde na.
U bii Yãhã ta u Yatɛr, koo kẽ Yãhã n yee u
sroŋ. Koo cãã na, u sẽ bii kũũ ye. Loo na,
Brama nii mpãy byɛ tuhufua pe wee Yiifee-
ye, ma -sẽ Yãhã ta pe Yatɛr, Yãhã n yee pe
bya sroŋ ke yĩnde na mii Brama wãŋ ter
syi dyaŋ, tuu sẽ bii kũũ ye, Yãhã n yee u
sroŋ ke yĩnde na.
12 Ye maha cã, Brama ma Yiifee- tuhufua.
Brama tuu -sẽ ma Yiifee- mpãy tuhufua,
poo me mpãy ne pe Yãhã ta pe Yatɛr ma
maha pe troho tãhã mii Brama wãŋ syi
dyaŋ, cãã gii cãã na tuu sẽ bii kũũ ye.

Yãhã yɛ̃ tɛr mpãy ye pe ke ta pe Yatɛr

13 Yãhã bii yɛ̃ tɛr Brama ye tesẽ u kur
kuɛ pii ne, ma yee koo ga kãntraha kur
byɛ wãã pe kẽ ke n nii pe wãŋ. Kãnde lii
le ta, le sẽ nii mii loo wãyãr ne le ta Yãhã
n yɛ̃ tɛr Brama ye ye; Brama naa Yãhã yɛ̃
kaplãŋ sya cĩĩnde, loo ne Yãhã n bii yee u
sroŋ ke yĩnde na, koo kẽ.
14 Kãnde lii le ta, mpãy pe pe ya waha
le wãyãr ne, le ma ne pye poo me pe Yãhã
klohodifa, Yãhã wãta Yatɛr wĩĩ ga ne pye
wãwaha. Yãhã yɛ̃ wãtɛr wĩĩ nde saa ne
waha pye ye.
15 Ye sẽ yãã, kãnde lii le ta, loo kãnde
nde kai- wãteepye kẽ ke n pai Yãhã laam
wãwar ne; nawee waa wee u ga waha u ya
plãhã u ke kai- byɛ pye naa n yɔ̃ kayi ne ye;
koo kẽ ke -sẽ n pai Yãhã laam wãwar ne.
Kãnde lii le ta, mpãy ter ma pye pe sẽ le
wĩĩ yãã luhu ye, waa saha yee pe ma pe
kãnde laa plaha ye.
16 Loo ne mpãy pe Yãhã ta pe Yatɛr, poo
me pe ma Yãhã klohodifa. Ke yɛ̃ wãtɛr wĩĩ
n nii mii kayĩĩ dyaŋ Yãhã le pye pe kẽ ke
dyaŋ. Loo ne, koo yɛ̃ wãtɛr wĩĩ nde n nii
Brama kur kuɛ pii byɛ wĩĩ. Le wee Yiifee-
ya wĩĩ ye, poo mpãy Yãhã kãnde lii ta, ke
le le soho pe koho wo. Le ma mpãy bya wĩĩ
pe wee Yiifee- ye, ma -sẽ Yãhã ta pe Yatɛr,
mii Brama bii Yãhã ta u Yatɛr mii. Brama
ma wo byɛ tuhufua; loo ne le bii cãã yrũhũ
yaha Yãhã sabangbãŋ wo ma yee:
17 «N ma yãŋ yi,
n ga ta ma kur kuɛ pii n syar,
pe ter n sya nihi kãntraha na,
ma n nii pe kur byɛ tuhufua.»
Brama nii wo byɛ tuhufua Yãhã yĩnde na,
Yãhã gii u ke ta u Yatɛr. Yãhã yɛ̃ tɛr u ye
kayĩĩ lii ne, u le sya cĩĩnde. U bii cã ma
yee, Yãhã ga waha nakugu ta ke n yir gbã
wo, ke nii yrãŋ na gbaafa ye. U maha bii cã
ma yee, Yãhã kẽ ke driyɛ̃ wãn ter byɛ tãhã,
ngaa gɛ sẽ pye ye. Ke naa n pãã wãpãã ya,
te wãn -sẽ nii n yi wãyiŋ ya.
18 Yãhã bii yɛ̃ tɛr Brama ye lii ne, le kai
wãpyeŋ yugu ba tɛr Brama na. U bii cã
u saha koho taha yaha u ya na loo kai-
wãpye wĩĩ na ye, loo naa byɛ ne u n sye ma
koho taha yaha le na, ma Yãhã ta u Yatɛr.
U n -sẽ nii nawee- ter busãã tuhufua. Yãhã
bii u cãã yar loo nde ne ma yee, u kur kuɛ
pii ga ba syar pe nii mii yrompii dyaŋ pe
syar mii.
19 Cãã gii cãã na Yãhã bii yɛ̃ tɛr Brama ye,
koo cãã na u pye dyɛ- gbeebua syi ne, u
bii cã ma yee u ba lɛ tɛr syihi wãsee na;
u cɔɔ Sara bya bii tɛr syihi wãsee yaha.
Brama tuu sya loo fla yãã, u sẽ -sẽ le Yãhã
yɛ̃ kapãn miy yaha carle gɛ ye.
20 U sẽ dur yi Yãhã kur ye, ma laalaa pye
ke yɛ̃ wãtɛr wĩĩ na ye. U Yãhã miingbãŋ
wãsey goo n cã maha ta, kaa n taha u Yãhã
wãtaŋ na u Yatɛr, u n fãnga yãã.
21 U maha le sroŋ sya cĩĩnde ma yee, Yãhã
ma yɛ̃ tɛr lii ne, le wãpyeŋ fãnga ma ke ye.

22 Brama bii Yãhã ta u Yatɛr koo syi dyaŋ,
loo ne Yãhã n yee u sroŋ ke yĩnde na.
23 Le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo ma
yee, Brama Yãhã ta u Yatɛr koo kẽ Yãhã n
yee u sroŋ. Le sẽ yrũhũ Brama woo ya wĩĩ
na ye,
24 le yrũhũ wo bya wĩĩ na. Yãhã ga ba
yee wo bya sroŋ ke yĩnde na, wii mpãy too
ke ta wo Yatɛr, ma cã koo kẽ ke wo Yĩŋfua
Yesu ta u n yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na
gbaafa ye.
25 U yi napee- kẽ, u n le sya ma ku, ma
wo kapee- laha kãã wo yĩŋ na. Yãhã n u ta
u n yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa
ye. Yãhã loo pye ma -sẽ yee wo sroŋ ke
yĩnde na Yesu kãmay na.

5

Kayũhũ nkãy kẽ, mpãy pe sroŋ Yãhã yĩnde na, pe ke yãã

1 Too mii, yagaa wo sroŋ ke yĩnde na wo
Yesu wãta wo Yatɛr wĩĩ na, yrĩŋ ma wo
nsoho wo yagaa Yãhã ne, wo Yĩŋfua Yesu
Crise kãmay na.
2 Yesu Crise woo kẽ, u kãnde yi wo kẽ,
wo n waha Yãhã laantãr cã. Too Yesu ta
wo Yatɛr, wo loo kayĩĩ nde yãã, ma le yigi
kluɛ sĩĩ. Too koho taha yaha le na ma cã,
Yãhã ga ba wo ta wo n niisayũhũ fla yãã
ke wãŋ syi dyaŋ, wo nuhu di loo nde ne.
3 Loo ya sẽ ne ye, wãfãy gɛ ma sya pye
wo na, wo nuhu di le ne. Ye sẽ yãã, wo cã
wo ma wãfãy yãã, waa cã waa wii plãhã
le Yesu kãnde wo mii.
4 Wo ma -sẽ wii plãhã ma kuee yai tãŋ le
Yesu kãnde wo, wo ga waha yia wãtãnyãŋ
wũhũ byɛ na. Wo ma -sẽ yia, waa koho
taha yaha kayũhũ nkãy byɛ na, Yesu ke pye
wo kẽ.
5 Yãhã Yrã lii Yãhã le le wo laam wo, le
Yãhã laam ter wãã wo kẽ wo n waha cã wo
ntãŋ dye Yãhã tãy, cĩĩnde. Loo ne, wo cã
ma yee, too koho taha yaha lii na, le saa yi
wãwaha ye, le ga pye.
6 Faale na, fãnga sẽ pye wo ye laantor ne
ye. Yãhã ke bii yaliile ta, loo yale le ba nɔ,
Yesu n pa ma ba ku wo wĩĩ na, wii mpãy
too sẽ naa Yãhã myaha gboho ye.
7 Le ma nii laa dyaŋ, waa ga waha le sya
la u gbã ku u nampyeŋ wĩĩ na, u nampyeŋ
wii u le kãnde kataŋ yãr? Nde wãpye wĩĩ
sroŋ war. Le ma pye mii wii syi dyaŋ u
laantãr gboho, laa na waa ga waha le sya
u gbã ku woosyifua wĩĩ na.
8 Wii too -sẽ pye kapeepyefa, Yãhã ta
Yesu Crise n gbã ku wo kapee- wĩĩ na. Yãhã
loo nde pye ma le yar wo na ma yee, wo
ntãŋ sroŋ dye ke tãy.
9 Yesu Crise ntãŋ woo wo kapee- wĩĩ na;
tuu ku wo wĩĩ na ke syi, Yãhã yee wo sroŋ
ke yĩnde na. Yesu Crise tuu wo ta wo n
sroŋ Yãhã yĩnde na, yagaa wo le cã laha
ma yee, u ga maha ba Yãhã ncafũhũ syii
kãã wo na.
10 Faale na, wo pye Yãhã napĩĩ-, ke n ta
ke Dya n ku wo wĩĩ na, ma wo wãã le ke
ne. Yagaa, too wãã le Yãhã ne, wo le cã
laha ma yee, u Dya tuu yir gbã wo, ma dur
ba yrãŋ na gbaafa ye, u ga wo sya yaha wo
kuãŋ ne.
11 Loo ya sẽ ne ye. Yesu tuu wo wãã le
Yãhã ne, wo seefar le ke ne, ma nuhu di ke
wĩĩ na. Yesu kẽ u ta wo nuhu di.

Dama wĩĩ Yesu Crise wĩĩ ne

12 Faale cãã na, nawee nen wii tuu cãã
kapee pye, u myaha Dama. Loo ne le ta
kapee- wãpyeŋ n cããŋ dye driyɛ̃ nge wo.
Kapee- wãpye wĩĩ ne le ta nawee- n nii n
ku. Nawee- byɛ kapee- pye, loo ne pe n nii
n ku.
13 Cãã gii cãã na Yãhã sẽ bii ke kãnde
ta wa ma le yar Musa na ye, nawee- naa
kapee- pye driyɛ̃ nge wo. Kãnde lii le ta,
le ma yee le wee ye, wãpẽn wee kapee-
wãpyeŋ na ye.
14 Loo naa byɛ ne, ma gbe Dama cãã
na, ma sya ba waa Musa cãã na, gbã pye
nawee- byɛ yĩŋ na. Ma wãã le mpãy byɛ
ne, pe kapee- sẽ ba pee mii Dama wĩĩ dyaŋ
tuu bii Yãhã yɛ̃ kapãn miy yaha ye.

Dama wĩĩ waa wĩĩ tay, wii u wãpa wĩĩ
ba cã yaha wa driyɛ̃ wo; woo kẽ Yesu Crise
ne.
15 Pe syãm wĩĩ wee wãcɛŋ ye. Dama tuu
kapee lii pye, le wee mii kayĩĩ lii dyaŋ Yãhã
le wãã wo kẽ ke dyaŋ ye. Dama woo nawee
nen ya kapee wãpye wĩĩ ta nawee- byɛ n
ku. Yãhã laantãr -sẽ gboho, kacãn wee ye.
Ke ke kayĩĩ wãã nawee- byɛ kẽ ke dyaŋ,
Yesu Crise woo nawee nen ya kãmay na.
16 Le Yãhã kayĩĩ wĩĩ maha wee wãcɛŋ
u Dama kapee wĩĩ ne ye; nawee nen ya
kapee wãpyeŋ pa wãpẽn ne; kayĩĩ lii le -sẽ
wãã ke dyaŋ, le wĩĩ ne nawee- byɛ ma sya
kapee- pye, Yãhã ga yee pe sroŋ ke yĩnde
na.
17 Cĩĩnde ne, nawee nen ya kapee
wãpyeŋ ta, gbã wãku n nii nawee- byɛ yĩŋ
na. Lii le -sẽ sroŋ ma cĩĩnde, loo ne Yesu
Crise nen ya wĩĩ ne: Mpãy byɛ pe Yãhã
laantãr cã, pe ke kayĩĩ yãã gboho. Yãhã
maha kayĩĩ nde wãã pe kẽ ke dyaŋ ma yee
pe sroŋ ke yĩnde na. Yesu Crise kãmay na,
cĩĩnde yrã lii wãkuayãã wee le na ye, pe
ga ba le yãã, pe sya nii yĩŋ na Yesu Crise
ne.
18 Lii le ma, Dama woo nawee nen
ya kapee wãpyeŋ le ta, nawee- byɛ n
wãpẽn yãã mii, Yesu Crise nen ya kasroŋ
wãpyeŋ ta, nawee- byɛ ga waha kapee-
foho wãkuaŋ yãã pe kapee- wĩĩ na koo syi,

pe cĩĩnde yrã yãã, lii wãkuayãã wee le na ye.
19 Ye sẽ yãã, nawee nen ya Yãhã yɛ̃ kapãn
wãmiyaha ta, nawee- byɛ kapee- pye. Koo
syi ya dyaŋ, nawee nen ya Yãhã laam wĩĩ
wãpyeŋ ta, nawee- byɛ ga waha sroŋ Yãhã
yĩnde na.
20 Yãhã ke kãnde ta, ma yee nawee- n
le war pe cã kai- nkãy wãpyeŋ koo ke ma
kapee-, pe kapee- fãnga cã, pe maha cã
kapee- ter nihi. Kapee- wãpyeŋ ma -sẽ
syar mii, Yãhã laantãr ga syar, te ta tɛr koo
yaha.
21 Ye sẽ yãã, kapee- wãpyeŋ fãnga ta,
nawee- n ku. Wo Yĩŋfua Yesu Crise kãmay
na, Yãhã laantãr -sẽ maha ta nawee- byɛ ga
waha sroŋ ke yĩnde na pe cĩĩnde yrã yãã,
lii wãkuayãã wee le na ye.

6

-Too naa wo troho tãhã le kãnfuɛ̃ wo!

1 Yagaa, le sẽ nii la mii wo yai wo
naa kapee- koo pye, kaa naa n taha Yãhã
laantãr na?
2 Aye, yii gɛ cã, le saha pye ke syi ye!
Kapee- wãpye wĩĩ kuɛ ye, le ma mii wo ku,
ma cããŋ wii na kapee- ne. Le nii ke syi,
wo ga maha pye mii wo dye kuee kapee-
wãpyeŋ wo?
3 Too tãã yi loho wo Yesu Crise myaha na,
loo nde le yar ma yee wo seefar le Yesu ne.
Le yĩntaha kẽ, wo wãtããyi le yar ma yee
wo bya wãã le ku Yesu Crise ne.
4 Too ba tãã yi loho wo, le nii mii wo bya
ku pe n wo le gbĩĩ wo Yesu Crise wãŋ syi
dyaŋ, Yãhã n wo bya ta wo n yir gbã wo
mii, ke Yesu Crise ta u n yir gbã wo, ma dur
ba yrãŋ na ke fãngangbãŋ kãmay na mii
syi dyaŋ. Ke wo ta wo n yir gbã wo, ma
yee wo naa wo troho tãhã ke kãnfuɛ̃ wo.
5 Ye sẽ yãã, too -sẽ Yesu Crise gbã ter ku,
loo nde ta woo tesẽ wii ne, wo gbra wii
na mii katyir sĩĩ dyaŋ te wãã fĩy nnempuai
nen na. Wo ma nii u ne koo syi, wo bya ga
ba yir gbã wo u wãŋ syi dyaŋ, wo nii yrãŋ
na u ne.
6 Wo yai wo cã wo yee, Yesu tuu ba
kuey mar boo trã na, le yĩntaha kẽ, too
pye kapeepyefa faale wo, wo faale troho
wãtãhã ter bya kẽ ke kuey mar boo Yesu
ne trã na. Le nii mii wo kapee- wãpyeŋ
laampee- me pe boo pye klaha- tãŋ, kapee-
wãpyeŋ fãnga saha yia wo na nantãŋ ye.
7 Ye sẽ yãã, wii tuu ku wa, kapee- wãpye
wĩĩ saha nii u yĩŋfua, u n naa n luhu kapee-
ye nantãŋ ye.
8 Wo ma ku Yãhã Yĩndefua Crise ne, wo
cã wo ga ba wãã nii yrãŋ na u ne.
9 Wo cã ma yee, Crise tuu yir gbã wo, ma
dur ba yrãŋ na gbaafa ye, u saa ku nantãŋ
ye. Gbã fãnga saha yia u na nantãŋ ye.
10 Tuu ku, u ku kapee- wãpye wĩĩ na tɛhɛ
nen u kuãŋ ne. Yagaa, u yir gbã wo ma nii
yrãŋ na Yãhã miingbãŋ wãsey myaha na.
11 Loo ne, ye yai ye naa yii yãŋ mii ye
ku kapee- wãpyeŋ kuɛ ye. Ye ma yrãŋ na
yagaa, ma nii Yãhã wãm Yesu Crise kãmay
na.
12 Le nii ke syi, ye ma syi ye tyii kapee-
wãpyeŋ fãnga n yia ye na ye. Kapee- nkãy
ke n tãy ye kadye ye, ye ma syi ye ke wĩĩ
le naa n yaha ye laam wo ye, ye ma syi ye
naa n luhu ke ye ye.
13 Ye ma syi ye ye kadye teebɛhɛ ta ye
naa kapee- pye ke ne ye, ye ma syi ye ke ta
kapee- wãpye wãn ye. Faale na ye pye mii
nakur dyaŋ, yagaa tee -sẽ nii yrãŋ na, ye
yai ye yii le soho Yãhã koho wo, ye kadye
teebɛhɛ byɛ ne ke n nii kayũhũ wãpye
wãn.
14 Ye ga waha loo nde pye. Ye sẽ yãã,
kãnde lii le ta, ye wee le fãnga koho wo
nantãŋ ye, koo gii ke n pai ye wãpẽn wĩĩ
ne. Yagaa, ye ma Yãhã laantãr roo koho
wo, ke ye ta ye n sroŋ ke yĩnde na; loo ne
kapee wãpyeŋ saha yia ye na nantãŋ ye.

Wo ma wii woo yãmpuai?

15 Kãnde lii le ta, wo wee le koho wo
nantãŋ ye, wo ma Yãhã laantãr roo koho
wo yagaa. Laa na, waa ga waha yee, le ma
pye ke dyaŋ yagaa, nawee ga waha kapee
pye, laa wee le na ye. Aye, le wee koo syi
ye.
16 Ye cã ma yee, ye ma nii waa laam
wũhũ koo pye, ye nii wa woofua yãmpuai.
Ye ma nii kapee- pye, ye ma kapee- wãpyeŋ
yãmpuai, kapee- -sẽ n gaha ye ne gbã kuɛ
ye. Ye ma -sẽ pye ye Yãhã laam wũhũ pye
yalebyɛ, ye ma Yãhã yãmpuai, ke ga yee
ye sroŋ ke yĩnde na.
17 Faale na, ye pye kapee- wãpyeŋ
yãmpuai, ma naa kapee- pye. Yagaa, ye
Yãhã cĩĩnde wũhũ sya ma ke le yaha ye
laam wo, ma nii n luhu Yãhã ya ye; -too
naa Yãhã sey loo nde wĩĩ na!
18 Ye sẽ yãã, Yesu ye sya kãã kapee-
wãpyeŋ fãnga koho wo, ye n nii Yãhã
yãmpuai ma nii n sroŋ ye kãnkai- byɛ wo.
19 Ye laam kacãn sẽ lɛ wa ye, koo ra n
katɛ- ta ma nii ye klaha cĩĩnde wũhũ ne.
Faale na, ye ba ye kadye teebɛhɛ byɛ ta ma
naa kai- nkãy pye ke sẽ yɔ̃ ye, tesẽ kapee-
ter byɛ ne. Ye naa loo nde pye ye laam
fãnga byɛ ne ma ye kadye muãy tãŋ kapee-
wo. Yagaa, -ye maha ye laam fãnga byɛ ta
ye kadye teebɛhɛ byɛ ne, ye naa kai- nkãy
koo pye ke sroŋ Yãhã yĩnde na, ye nii kla
gii syi dyaŋ ke laha kãnkai- byɛ wo ma nii
Yãhã wãŋ.
20 Ye sẽ yãã, faale na, tee pye kapee-
wãpyeŋ yãmpuai, kai- nkãy ke yɔ̃, koo sẽ
kẽ ke naa ye troho wãtãhã sroŋ ye kẽ ye.

21 Tee naa ke kapee- pye, ye ba naa nwa
woo yãã ke na? Koo kai- ngĩĩ kẽ, ke fyar
yigi ye kẽ nanga per wo. Ye cã ma yee koo
syi kai- ngĩĩ pyefa yai gbã ne.
22 Yagaa, tee -sẽ sya kãã kapee- wãpyeŋ
fãnga koho wo, ma nii Yãhã yãmpa, ye
kayĩĩ lii yãã le na loo ne nde: Yagaa, ye
laha ye kãnkai- byɛ wo ma nii Yãhã wãm;
Yãhã ga cĩĩnde yrã wãã ye kẽ, lii wãkuayãã
wee le na ye.
23 Ye sẽ yãã, kapeepyefua dããn ne gbã
ne. Wii mpãy too -sẽ seefar le wo Yĩŋfua
Yesu Crise ne, Yãhã ga kayĩĩ laa wãã wo kẽ
ke dyaŋ ke laantãr na. Loo kayĩĩ ne cĩĩnde
yrã lii ne lii wãkuayãã wee le na ye.

7

Kãnde lii le ta wo wee le fãnga koho wo nantãŋ ye

1 Wo nna, kãnde lii le ta, yii mpãy tee
le wĩĩ cã, n ga nde pãã ye ye: Ye cã ma
yee, kãnde lii le ta nawee yai u naa le yãr;
nawee wii syi u ma yrãŋ na, u sẽ ku wa ye,
woo wĩĩ ne.
2 Le ma mii cɔɔ wãŋ syi dyaŋ u puai ne.
U wãsyaŋ kãnde na, u sẽ yai u u puai yaha
yrãŋ na u ka naa waa ye, mii u puai sẽ
ku wa ye. U puai ma -sẽ ku, kãnde laa ter
maha wee nantãŋ lii le ga waha u cɔɔ gbra
u puai na ye. Loo na, u cɔɔ ga waha naa
waa gbe yagaa.
3 U puai ma yee u sẽ ku wa ye, u n tɛr
ma ga naa waa gbe, u kapee pye u puai
na. U puai ma -sẽ ku wa, kãnde laa ter
wee nantãŋ lii le ga waha yɛr tã u cɔɔ na
ye. Yagaa, u cɔɔ ma pra, u ga waha naa
waa gbe, kapee wee le na ye.
4 Wo nna, ye wĩĩ bya ma koo syi dyaŋ.
Kãnde lii le ta, ye pye le fãnga koho wo.
Yãhã Yĩndefua Crise tuu gbã mpãy ku, le
ma mii ye bya wãã le ku u ne, ye wee
nantãŋ le kãnde fãnga koho wo ye. Ye ma
Crise woo koho wo yagaa, woo wii Yãhã
u ta u n yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na
gbaafa ye. Yagaa, too ma Crise woo koho
wo, wo ga naa tẽyĩĩ tẽ Yãhã kẽ, tẽn lii syi
le ga pii sa gboho.
5 Ye sẽ yãã, faale na too naa kai- nkãy ya
pye ke n tãy wo ye, kãnde lii le ta, le le yar
wo na, wo n cã kapee- kẽ ke ne. Loo nde n
ta ke wãpye laam n cã maha wo yigi wo n
nii kapee- pye, ma -sẽ nii nakur draha wo.
6 Yagaa, too -sẽ nii mii wo wãã le ku Yesu
ne, kãnde lii le ta le sẽ maha wo ta kapee
wãpye laam n waha wo yigi mii faale dyaŋ
ye. Koo syi kẽ, wo ga naa tẽn tẽ Yãhã kẽ loo
kãnyĩĩ nde wĩĩ na, Yãhã Yrã Fãnga kãmay
na. Le faale kãnlɛ wĩĩ lii wo naa tẽn tẽ
Yãhã kẽ, le sẽ n tɔ̃r nantãŋ ye.

Kãnde lii le ta, loo tesẽ kapee wãpyeŋ ne

7 Yagaa, wo ga waha yee la, kãnde lii le
ta, le ma kapee? Aye rɛhɛ! Kãnde lii Yãhã
le ta, loo ne le ta ra n cã kai- nkãy wãpyeŋ
kẽ ke ma kapee-. Ye sẽ yãã, kãnde lii Yãhã
le ta, le ma ne yee le sẽ yee nawee sẽ yai u
naa yĩnde pye ye, n saa ne cã n yee yĩnde
wãpyeŋ ma kapee laa ye.
8 Kãnde lii le ta, yaliile le -sẽ ra yar kai-
nkãy wãpyeŋ ma kapee-, kapee- n yia ra
na, ta n yãã ke kai- byɛ wãpye laam ke ra
yigi, ta n nii yĩnde pye ke byɛ na. Ye sẽ yãã,
kãnde lii le ta, le sẽ ba pye wa ye, kapee-
wãpye laam fãnga sẽ ba gboho ye.
9 Faale na, kãnde lii le ta, tẽ sẽ ba le cã
wa ye, n naa nii yãŋ nawee wii syi draha
wo u ma yrãŋ na. Tẽ -sẽ ba cã wa kai- nkãy
wãpyeŋ koo ke ma kapee-, ta n yãã kapee-
yia ra na, ke wãpye laam n ta yigi. Ta n nii
yãã nakugu draha wo Yãhã yĩnde na.
10 Kãnde lii Yãhã le ta, le yi ma yee, le
wo troho wãtãhã sroŋ wo n kuee yrãŋ na.
Le -sẽ ta ndoo n ku.
11 Ye sẽ yãã, kãnde lii le ta, tẽ ba le cã,
ma cã kai- nkãy wãpyeŋ koo ke ma kapee-,
ke kapee- wãpye laam n -sẽ ra yigi, ma ra
wlaŋ le kapee- wo, ma ra ta ta n nii nakugu
wãŋ syi Yãhã yĩnde na.
12 Kãnde lii le ta, Yãhã kẽ ke le yi. Ke
kaplãŋ byɛ ma Yãhã wũhũ. Ke sroŋ, ma
maha yɔ̃.
13 Kai lii le ma kayĩĩ, loo la le maha ra
ta ra n ku? Le saha pye loo ye. Kapee-
wãpyeŋ koo kẽ, ke ra ta ra n ku Yãhã
yĩnde na. Kapee wãpyeŋ le ya yĩntaha
yar yagaa gbaa na; le Yãhã kãnde lii le ma
kayĩĩ, kapee wãpyeŋ loo ta ma ndoo ta ra
n ku. Loo nde le yar wo na ma yee, kapee
wãpyeŋ ma kapihi, kacãn wee le wãpee na
ye.

Wo ma kapee wãpyeŋ nsoho wo kayĩĩ ne

14 Wo cã ma yee, kãnde lii le ta, Yãhã Yrã
fãnga ma le na. Ndoo -sẽ nwo, nawee ya
kẽ ra ne, ma nii kapee- wãpyeŋ yãmpuai.
15 N lii pye, n sẽ le war ye: Ye sẽ yãã, kai-
nkãy ke wãpye wĩĩ ma ra laam wo, koo sẽ
kẽ tẽ n pye ye; kai- nkãy ke wĩĩ fũhũ ra ye,
koo kẽ tẽ n pye.
16 Kãnde lii le ta, le wãyãr wĩĩ ma pye ra
laam wo, n ma sya yee n sẽ waha yia ma
le pye ye, n cã le kãnde yɔ̃.
17 Loo na, ndoo laam wĩĩ sẽ ne le ra ta ra
n kapee pye ye, kapee lii le ma wa ra laam
wo, loo fãnga ne le koo ngĩĩ byɛ pye.
18 Ye sẽ yãã, n cã ma yee, tẽ ma
wa nawee, kayũhũ dugu wee ra na ye.
Kayũhũ wãpye wĩĩ le sya ma ra laam wo,
ke wãpyeŋ fãnga wee ra ye ye.
19 Kayũhũ nkãy ke wãpye wĩĩ ma ra laam
wo, koo sẽ kẽ tẽ n pye ye; kapee- nkãy ke

wãpye wĩĩ wee ra laam wo ye, koo -sẽ kẽ
tẽ n pye.
20 Kai lii wãpye wĩĩ ma yee le wee ra
laam wo ye, n ma -sẽ le pye, ndoo gɛ sẽ
kẽ n le pye ye. Kapee lii le ma wa ra laam
wo, loo fãnga ne le koo pye.
21 Yagaa, n cã le ma mii syi dyaŋ: N ma
yee n ga kayĩĩ pye, n ga yãã kapee ya tẽ ga
waha pye.
22 Ta laam wo, kãnde lii Yãhã le ta, le wĩĩ
n tãy ra ye.
23 Ta kadye teebɛhɛ byɛ n luhu kãnde laa
ter ye, le yɛr n tã le Yãhã kãnde na, loo lii
le yɔ̃ ra laam wo. Loo kãnde laa ter nde
maha ra ta, ra n nii kapee- wãpyeŋ kãnde
yãmpuai, kapee- wãpyeŋ kãnde lii le ma
ta kadye teebɛhɛ byɛ wo.
24 Ta wĩĩ pee cĩĩnde! Yoo ga ra sya yaha
ta kadye koho wo, ta kadye gii ke kapee-
pye, kapee- nkãy ke n pai gbã ne?
25 N syaha wãã Yãhã kẽ, ke ra sya yaha
wo Yĩŋfua Yesu Crise kãmay na.

Yagaa, n cã n ma mii syi dyaŋ. N ma nii
yãŋ, n ga cã kãnde lii Yãhã le ta, le wĩĩ n
tãy ra ye. Tẽ -sẽ ma wa nawee, kãnde laa
ter ma ta kadye teebɛhɛ wo, ma ra ta ra n
nii kapee- wãpyeŋ kãnde yãmpuai.

8

Yãhã Yrã Fãnga lii pye wo laam wo?

1 Yãhã ke wo ta wo n sroŋ ke yĩnde na
Yesu wãku kãmay na, loo nde na, mpãy pe
seefar le Yesu Crise ne, pe saa wãpẽn yãã
yãã nantãŋ ye.
2 Ye sẽ yãã, Yãhã Yrã Fãnga lii le cĩĩnde
yrã wãã mpãy kẽ pe seefar le Yesu ne, koo
kẽ ke ra tyĩn sya kapee- wãpyeŋ fãnga
koho wo, ma suhu gbã ne.
3 Kãnde lii le ta, wo sẽ waha yia ma naa
le yãr ye. Koo kẽ, le sẽ waha yia ma kapee-
wãpyeŋ fãnga pye klaha- wo na ye. Kãnde
lii le ta, le sẽ waha yia lii na ye, Yãhã loo
pye wo kẽ ke Dya wãnɔwãã ne driyẽ wo.
Ke Dya n pa driyẽ wo nawee kadye ne mii
wii kapeepyefa dyaŋ, ma ba ku wo kapee-
wĩĩ na. Kapee- nkãy too pye, Yãhã koo
wãpẽn draha gbe, ma ke taha Yesu yĩŋ na.
4 Yãhã loo pye ma yee ke kãnde lii ta,
le lii yar ma yee loo le sroŋ, loo ga waha
pye Yesu kãmay na. Loo na, wo ga sroŋ
ke yĩnde na le kãnde kuɛ ye. Yãhã Yrã ne
le wo troho wãtãhã sroŋ yagaa, wo koho
fãnga sẽ kẽ ye.
5 Mpãy, pe laampee- wũhũ kẽ ke pe troho
wãtãhã sroŋ, pe ma pe ya laam wũhũ
wãkɛ na yalebyɛ. Mpãy pe tyii Yãhã Yrã
n nii pe troho wãtãhã sroŋ pe kẽ, poo ma
Yãhã Yrã laam wũhũ wãkɛ na yalebyɛ.
6 Mpãy pe ma pe ya laam wũhũ wãkɛ na
yalebyɛ, gbã ma poo wĩĩ. Mpãy pe -sẽ ma
Yãhã Yrã laam wũhũ wãkɛ na yalebyɛ, poo
ga cĩĩnde yrã yãã yrĩŋ ne.
7 Mpãy pe pe ya laam wũhũ ya pye
yalebyɛ, pe ma Yãhã napĩĩ-. Kãnde lii Yãhã
le ta, pe le sye. Pe saha luhu gɛ luhu le ye
ye.
8 Mpãy pe pe ya laam kãnde yãr, pe pyer
sẽ n tãy Yãhã ye ye.
9 Yii poo na, ye sẽ ye troho tãhã ye laam
wãtãhã ye, Yãhã Yrã Fãnga le ma ye laam
wo, ye ye troho tãhã mii Yãhã Yrã le yar ye
na mii. Wii woo, Yesu Crise Yrã Fãnga wee
u laam wo ye, ufua wee Yesu Crise wũũ ye.
10 Tee sya mii ye kadye yai gbã wãku ne
ye kapee- wĩĩ na, Yãhã Yĩndefua Crise wĩĩ
ma pye ye laam wo, ye yrã ga maha ba nii
yrãŋ na le kuãŋ ne. Yãhã yee, ye sroŋ ke
yĩnde na, koo kẽ.
11 Yãhã Yrã ma -sẽ pye ye laam wo, ye
kadye gii ke yai gbã ne, Yãhã ga ba ke ta
ke n yir gbã wo ke dur ba yrãŋ na ke Yrã
kãmay na. Ye sẽ yãã, koo Yãhã kẽ ke Yesu
Crise ta u n yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na
gbaafa ye.
12 Wo nna, le nii ke syi, wo yai wo naa wo
troho tãhã mii Yãhã Yrã le yar wo na mii,
ma yee too tyii wii laam wũhũ wãpyeŋ koo
na.
13 Ye sẽ yãã, ye ma nii yii laam wũhũ
koo pye, ye ga ku. Ye ma -sẽ nii ye troho
tãhã, mii Yãhã Yrã le yar ye na mii, ma ye
laangapeer yi kãã ye laam wo gbɛgbɛ, ye
ga cĩĩnde yrã yãã.
14 Mpãy byɛ pe ma Yãhã Yrã ne le pe
troho wãtãhã sroŋ, pe ma Yãhã pii.
15 Ye sẽ yãã, Yãhã Yrã lii Yãhã le le ye
laam wo, loo sẽ ye ta ngaa yãmpuai ma
maha ntãncɛr le ye laam wo ye. Loo Yãhã
Yrã nde ye ta ye n nii Yãhã pii, loo ne wo
byɛ ga waha Yãhã yee wo Tuhufua, wo
yĩmbui yir wo yee: «Ta Tuhufua».
16 Yãhã Yrã gɛ le yar wo na wo laam wo
wo n le cã ma yee, Yãhã pii me wo ne.
17 Too nii ke pii, ke yɛ̃ tɛr kayũhũ nkãy
wãwãã ne ke nawee- kẽ, wo bya ga ke yãã
mii Yãhã Yĩndefua Crise ke yãã mii. Ye sẽ
yãã, wo bya ma nii wãfãy yãã u ne, wo ga
ba miingbãŋ yãã u wãŋ syi dyaŋ.

Kayũhũ nkãy ke n pai

18 N cã, wãfãy tii byɛ too n fãy driyẽ nge
wo, te kloŋ te sẽ n tãn gɛ tãn nayɔ̃r rii ne
too ga ba yãã sukũhũ gaa laam wo ye.
19 Per gaa ma ke n pai, koo per na Yãhã
ga ba ke pii nayɔ̃r yar gbaa na, nawee- byɛ
n ke yãã yĩnde ne. Wãn tii byɛ Yãhã te
tãhã, koo per wãyãã laam te byɛ yigi.
20 Ye sẽ yãã, wãn tii byɛ Yãhã te tãhã, te
byɛ ma gbã koho wo. Too sẽ kẽ te te ya
ta gbã koho wo ye, Yãhã kẽ ke te ta ke syi.
Ke sẽ -sẽ yee te kuee yai tãŋ ke syi ye. Te

koho taha yaha per gii na, Yãhã ga ba ke pii nayõr yar.
21 Te koho taha yaha lii na, loo ne nde: Yãhã ga ba te yi kãã gbã fãnga koho wo, te n Yãhã nayõr ter yãã, te saa maha pye yãã ngaa ter fãnga koho wo nantãŋ ye, mii Yãhã pii wãŋ syi dyaŋ.
22 Wo byɛ cã ma yee, ma sya ba waa nanga per na, driyẽ wãn byɛ n sĩĩ wãfãy koho wo, mii cɔɔ dyaŋ lai u yigi u n ga see ma nii n sĩĩ wãfãy koho wo mii.
23 Driyẽ wãn ya sẽ ne ye: Wii mpãy too Yãhã Yrã yãã wa ke Yãhã kayũhũ yaha ye, loo n nii le wãcir, wii gɛ n sĩĩ wo laam wo, ma yee Yãhã ke wo ta farfar wo n nii ke pii wo kuãŋ ne, wo kadye ma n maha pye wãfãy gaa ter fãnga koho wo nantãŋ ye.
24 Wo cã Yãhã wo sya yaha wa, wo sẽ -sẽ wo wãsyayaha kayũhũ byɛ yãã wa yĩnde gɛ ne ye, wo koho taha yaha ke na. Mboo nawee, taa koho taha yaha lii na, ma'a le yãã wa yĩnde ne, ma saha yee nantãŋ ma koho taha yaha le na ye. Waa ma la, u ma le kai yãã yĩnde ne, u maha yee woo koho taha yaha le na?
25 Kai lii too sẽ le yãã yĩnde ne ye, wo ma koho taha yaha le na, wo yai wo naa le kai sẽŋ laanyĩn ne.
26 Yãhã Yrã bya maha koho le wo ye yalebyɛ, fãnga wee wo na ye, koo kẽ. Ye sẽ yãã, kai- nkãy ke yai wo ke nar Yãhã ye, wo sẽ ke cã ye. Yãhã Yrã -sẽ ma le n pãã Yãhã ye wo draha wo, ma ke nar kaplãŋ nkãy ne, ke yĩŋ wũhũ gbaha tɛr, ke saha cã tõr yẽ kaplãŋ ya ne ye.
27 Yãhã ke -sẽ nawee- laam wũhũ war, ke maha Yãhã Yrã laam wũhũ cã. Kai lii Yãhã Yrã n pãã Yãhã ye, Yãhã loo byɛ cã. Kai- nkãy ke yõ Yãhã ye ma maha n tãy ke ye, koo kẽ Yãhã Yrã n pãã Yãhã ye, mpãy wĩĩ na pe ma koo wãm.

Kacãn wee wo ntãŋ wãdyeŋ na Yãhã tãy ye

28 Mpãy Yãhã wĩĩ gboho pe laam wo, kai-nkãy byɛ ke pe dye, Yãhã n ta ke n yi wãyũhũ na. Poo mpãy Yãhã wĩĩ gboho pe laam wo, poo me Yãhã pe yee yi pe nii ke wãm.
29 Ye sẽ yãã, mpãy byɛ Yãhã pe laam wĩĩ yãŋ ma pe cãã yãŋ yi, ke yee pe nii ke Dya wãŋ syi dyaŋ, ke Dya n nii poo nabuar mii byɛ lɛfua.
30 Mpãy Yãhã ba pe cãã yãŋ yi ta, ke pe yee pe nii ke wãm. Ke -sẽ mpãy yee pe nii ke wãm, ke pe ta pe n sroŋ ke yĩnde na. Ke -sẽ mpãy ta pe n sroŋ ke yĩnde na, ke poo ta wa ke niisayũhũ fla wo.
31 Lii ya too ga maha pãã, loo ne nde: Yãhã ke ma wa wo ne, yoo ga waha laa pye wo na?
32 Ke sẽ sye gɛ sye ke ya koho Dya wãkẽ na ye; ke ke Dya ta u n ku wo byɛ wĩĩ na. Ke -sẽ loo pye, ye cã ma yee ke ga ba kai-byɛ wãã tãŋ wo kẽ Yesu ne.
33 Yãhã ke wii mpãy yãŋ yi, waa ter saha yee wo sẽ n sroŋ ye, Yãhã yee wa wo sroŋ ke yĩnde na.
34 Yoo ga waha yee wo yai wãpẽn gaa ter ne? Woofua wee ye. Yesu Crise ku wa wo wãpẽn wĩĩ na. Loo ya sẽ maha ne ye, u yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa ye. Yagaa u ma u nii Yãhã kãndigi koho kuɛ ye kai- byɛ yĩŋ na, ma nii Yãhã nar wo kẽ.
35 Nwa syi ma, ke ga waha dye wo nsoho wo Yesu ne, ke wo ntãŋ yi kãã wo nsoho wo u ne? Wãfãy saha yia ye, ntãncɛr saha yia, wo wãnuhu Yesu wĩĩ na, loo saha yia, fãã ma suhu nawãn ne, te saha yia. Kapee-ma sya wo dye, pe ma sya wo boo Yesu wĩĩ na, koo ngĩĩ saha wo cããŋ wii na Yesu ne, wo ntãŋ saa dye u tãy ye.
36 Koo wãfãy ngĩĩ byɛ wĩĩ gɛ ne le bii cãã yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo ma yee:
«Ma wĩĩ ta,
pe wo kɛ wãboo ne ke yai ke yĩmper.
Pe yĩnde na,
wo ma mii mbaa mpãy dyaŋ pe boo n kaa.»
37 Koo wãfãy ngĩĩ byɛ laam wo, wo -sẽ sroŋ n yia yalebyɛ Yesu Crise kãmay na, woo wii wo ntãŋ dye u tãy.
38 N le cã laha ma yee, wo ku woo, wo ma yrãŋ na woo, yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ woo, sãndãpee fãnga woo, yagaa wũhũ woo, sukũhũ gaa wũhũ woo,
39 fãngafa woo, yãhãyĩŋ fãnga wãn woo, kãntraha fãnga wãn woo, too wãn nde kur byɛ tii Yãhã te tãhã, kla gaa ter wee ke ga waha wo cɛr Yãhã laantãr na ye, koo gii wo ntãŋ sroŋ dye ke tãy, ke n le yar wo na wo Yĩŋfua Yesu Crise kãmay na.

9

Yãhã tesẽ ke nna mpãy ne ke pe yãŋ yi

1 N ga ra nampyeŋ- Yiifee- wĩĩ pãã yagaa, pe myaha maha kẽ: Yiisrɛfa. Cĩĩnde ne tẽ ga pãã ye ye; tẽ ma Yãhã Yĩndefua Crise tẽntẽle, n saha kawar fua ye. Yãhã Yrã le maha ma ra laam wo, ma ra kaplãŋ sroŋ, ndoo gɛ cã cĩĩnde ne tẽ n pãã.
2 Ta nampyeŋ- Yiisrɛfa wĩĩ ta, ra laam byɛ n wlãhã nii ra ye, le n maha nii ra yaa, n sẽ waha sã n wãy le ne ye.
3 Pe nii ra terfa, le ma ne pye mii, n ga waha pe draha gbe, n nii mii Yãhã yoosẽn ta ra na, ta n cɛr Crise na, poo n -sẽ ra draha gbe, ma sya yaha, loo ne ga tãy ra ye.
4 Yiisrɛ- terfa me pe ne: Yãhã poo yãŋ yi, ma nii pe yee ke pii, ma ke ya nayõr yar pe na; Yãhã naambiyãr le poo ne. Loo na,

kãnde lii ke le ta, ke le le soho poo koho
wo, ma ke wãsey kãnde yar pe na, ma -sẽ
bii yɛ̃ tɛr pe ye kayũhũ wãwãã ne pe faale
wãdyaha kẽ.
5 Pe byɛ ma faale wãdyaha Brama kur
kuɛ pii. Yesu gɛ tuu see ba nawee, u see
poo ter na, woo wii u ma kai- byɛ yĩŋ na.
Yãhã miingbãŋ yai ke naa n sey yalebyɛ.
Le nii ke syi.
6 N sẽ yee Yãhã ke bii yɛ̃ tɛr kai lii ne, le
nii wãwaha ye. Lii le ma le na, mpãy byɛ
pe ma Yiisrɛ kur kuɛ pii, pe byɛ sẽ me pe
ma cĩĩnde Yiisrɛ- ye, koo kẽ.
7 Pe sya maha nii Brama kur kuɛ pii, pe
byɛ sẽ -sẽ wee Brama pii cĩĩnde ye. Ye sẽ
yãã, Yãhã gɛ bii Brama pye ma yee: «Ma
dya Yisyake kur wãm poo me, pe ga ba nii
ma cĩĩnde kur kuɛ pii.»
8 Kapãn nde yĩntaha kẽ, mpãy byɛ, le tãy
Brama ya ye u n pe see, poo sẽ me pe ma
Yãhã pii ye; Yãhã bii yɛ̃ tɛr mpãy wãwãã ne
Brama kẽ, poo ya me pe ma Brama cĩĩnde
kur kuɛ pii.
9 Yãhã bii yɛ̃ tɛr Yisyake wãsee wĩĩ na
kaplãŋ nkãy ne, ke ngĩĩ: Yãhã bii Brama
pye ma yee:
«Dyɛ laa yagaa syi, n ga dur ba,
n ba yãã ma cɔɔ naa kicar see.»
10 Le sẽ nii loo ya ye. Loo kur kuɛ
ye, Yerbeka wĩĩ bya pye koo syi dyaŋ.
Wuhuwãm syãm mpãy tuu see naam
kicar, pe see tuhufua nen na; pe tuhufua
kẽ wo wãdyaha Yisyake ne.
11-12 Pe wuhuwãm pe sẽ bii see wa ye, ye
cã pe sẽ ba kapee laa pye yãã kayĩĩ laa ne
ye, Yãhã bii cãã poo nen waa yãŋ yi wa,
ma pe nahafua Yerbeka pye ma yee:
«N ga ba ta, cĩĩfua woo n yahasee sya
kai- wo u lɛfua yaha.»
Yãhã loo nde pye ma le yar wo cã, ke ma
yee ke ga nawee yãŋ yi, ke sẽ ne ufua pyer
yãŋ ye. Yãhã laam wĩĩ ne loo ne.
13 Loo ne le bii cãã yrũhũ yaha pe
wuhuwãm wĩĩ na Yãhã sabangbãŋ wo ma
yee: «Dyakuba wĩĩ n tãy ra ye, le tɛr Yesɔɔ
wĩĩ yaha.»
14 Wo ma loo nde yãŋ, wo ga waha yee la,
Yãhã sẽ n sroŋ ye? Aye, wo saha yee ke syi
ye!
15 Ye sẽ yãã, faale na, Yãhã bii Musa pye
ma yee:
«N ma yee n ga wii fɛn di,
n ga ufua fɛn di.
N ma yee n ga yɔ̃ wii na,
n ga yɔ̃ ufua na.»
16 Yãhã ma yee ke ga nawee yãŋ yi, ye cã le
sẽ nii mii ufua laam wĩĩ ne koo kẽ Yãhã n
loo pye ye; le sẽ maha nii mii ufua u ya
plãhã laa wãpyeŋ ne koo kẽ ye. Le yai
Yãhã ye, koo kẽ ke n ufua fɛn di.
17 Yãhã sabangbãŋ wo le ma le yrũhũ yaha
ma yee, Yãhã bii Syiptefa yĩŋfuangbãŋ pye
ma yee:
«N ma ta Syipte kãntraha yĩŋ na,
ma yee n ga ra fãngangbãŋ yar kai- nkãy
ne
tẽ ga pye ma na*,
ta miingbãŋ n yi kãntraha kur byɛ na.
Koo kẽ ta n ma ta yĩŋ na.»
18 Ye sẽ yãã, le ma tãy Yãhã ye, ke n yee ke
ga wii fɛn di, ke ga ufua fɛn di; le ma tãy
ke ye, ke n yee ke ga wii ta ufua laam n
waha, ke ga ufua ta ke syi.

Yãhã ncafũhũ tesẽ ke laantãr ne

19 Laa na, waa ga waha ra yey u yee:
«Yãhã ma ke nawee- ta ke syi, pe ga waha
laa pye la mii Yãhã laam wĩĩ ya sẽ ne ye?
Pe ma -sẽ nii ke laam wũhũ pye, nwa ke n
maha n yee pe tee n pye?»
20 Mboo nawee, ma kloŋ tɛr, ma tee n pãã
Yãhã ne ke syi. Kla saha ke fããfua pye ke
yee, ta fããfua, nwa ma n ra fãã mma ma
syi dyaŋ ye.
21 Ye sẽ gbãhã fããfua yãã la, ke cuhu byɛ
ma woo wãŋ; ngii wĩĩ ma tãy u ye, u ga
waha ke kla fãã ke cuhu ne. Le ma tãy ke
gbãhã fããfua ye, u ga waha u cuhu gaa kũũ
u gbãi laa fãã u naa kayɔ̃r le le laam wo.
Le ma maha tãy u ye, u ga waha koo cuhu
gaa kũũ u gbãi laa fãã kafar wãkuee wĩĩ.
22 Ye sẽ yãã, Yãhã wĩĩ bya ma koo syi
dyaŋ; ke nawee- byɛ tãhã. Le ma tãy ke ye,
ke ga waha nawee- mpãy ta ke ke ncafũhũ
yar nawee- byɛ na, ke fãngangbãŋ ne. Poo
mii gɛ pe ta Yãhã n ke ncafũhũ yar, pe yai
wãpẽn ne. Yãhã -sẽ maha ke laam yĩn yaha
pe wĩĩ na.
23 Le ma tãy ke ye, ke ga waha nawee-
mpãy ta ke ke nayɔ̃r yar nawee- byɛ na, ke
nayɔ̃r rii kacãn wee te na ye. Poo mii byɛ,
pe ta Yãhã n ke laantãr yar nawee- byɛ na
pe ga ke nayɔ̃r ter yãã.
24 Wii Yesu kãndeyãrfa me, Yãhã wo yãŋ
yi Yiifee- nsoho wo tesẽ mpãy bya ne pe
wee Yiifee- ye.
25 Loo ne, faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Yosee
le yrũhũ yaha ma yee, Yãhã bii yee:
«Mpãy pe wee ra nawee- ye,
poo me tẽ ga yee ra nawee-.
Mpãy pe wĩĩ sẽ naa n tãy ra ye ye,
yagaa n ga pe yee ra laanfa.
26 Teelii wo nawee- naa pe pye ma yee:
Yãhã nawee- sẽ me ye ne ye,
loo teele ya wo, nawee- ga pe pye pe yee:
Yãhã gii ke ma yrãŋ, koo pii me ye ne.»

* **9:17 9.17** Faale cãã na, pe Yiisrɛfa bii pye Syipte yĩŋfuangbãŋ yãmpar koho wo. Yãhã bii fãnga wãã Musa kẽ, u n waha naa laanwɔ wũhũ pye ma naa Yãhã fãngangbãŋ yar Syiptefa na. Syipte yĩŋfuangbãŋ laam -sẽ bii waha tɛr, u sẽ bii kãnde wãã Yiisrɛfa kẽ fãhãfãhã ye.

27 Faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Yisa bya maha
nde yrũhũ yaha Yiisrɛfa wĩĩ na ma yee:
«Yiisrɛfa pe sya syar mii
flã dyaŋ muhulangbãŋ yɛ̃ na,
mpãy pe ga sya yaha pe laam wo,
pe ga pye carle ya.
28 -Ye yãŋ,
Yĩŋfua Yãhã ke kai- nkãy cãã pãã yaha,
ke ga ke byɛ pye kua yagaa driyɛ̃ wo.»
29 U Yisa maha le pãã poo Yiisrɛfa wĩĩ na
ma yee:
«Yĩŋfua Yãhã gii yɛrsaha wee
ke fãngangbãŋ na ye,
ke ma ne pye ke sɛ̃ tyii
wo wãlɛ kur kuɛ pii mpãy na driyɛ̃ wo
ye,
wo wĩĩ ne ga pye le kua kãã driyɛ̃ wo,
Sodɔ̃fa wãŋ syi dyaŋ Gumorfa ne.»

Yiisrɛfa pe le Yesu kapãyĩĩ wĩĩ sye

30 Too ga waha lii ya pãã, loo ne nde:
Mpãy pe wee Yiifee- ye, ma maha pye pe
sɛ̃ naa n kɛ pe sroŋ Yãhã yĩnde na ye, pe
Yesu wãta pe Yatɛr pe ta Yãhã n yee pe sroŋ
ke yĩnde na.
31 Yiisrɛfa poo na, pe yee kãnde lii Yãhã
le ta, poo ga pe ya plãhã le wãyãr ne pe
sroŋ Yãhã yĩnde na. Pe sɛ̃ -sɛ̃ waha yia loo
ne ma sroŋ ye.
32 Nwa ta? Pe sɛ̃ naa n kɛ pe koho taha
yaha Yãhã na, ke n pe ta pe n sroŋ ke yĩnde
na ye. Pe ba yee kãnde lii le ta, poo ga
pe ya plãhã le wãyãr ne pe sroŋ ke yĩnde
na pe ya koho fãnga ne. Ntɛ̃mblaha gii
nawee- n kũn ke na, pe ga kũn koo na.
33 Koo ntɛ̃mblaha nge wĩĩ ne le bii cãã
yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo ma yee:
«-Ye yãŋ,
n ga ntɛ̃mblaha gaa ta Yurusalɛm wo,
nawee- n naa n kũn ke na;
ntɛ̃mbangbãŋ kɛ̃ ke ne,
ke ga nawee- ta pe n cɛr ter flɛ sĩĩ.
Mpãy pe -sɛ̃ koho taha yaha
koo ntɛ̃mbangbãŋ nge na,
poo saa too yãã ye.»

10

1 Wo nna, lii le sroŋ gboho ra laam wo,
ta n nii le nar Yãhã ye ke yai ke yĩmper,
loo ne ta terfa Yiifee- n waha sya yaha.
2 Lii tɛ̃ ga pãã pe wĩĩ na, pe n kɛ pe
laam byɛ ne pe Yãhã tɛ̃n tɛ̃ fãnga ne. Yãhã
laantor sɛ̃ -sɛ̃ wee pe ye ye.
3 Ye sɛ̃ yãã, Yãhã nawee ta u n sroŋ mii
syi dyaŋ ke yĩnde na, pe sɛ̃ le war ye, ma
pe ya wĩĩ ta pe ya ya, a loo ne le ga waha
nawee ta u n sroŋ Yãhã yĩnde na. Yagaa,
Yãhã wĩĩ lii ke le ta ma yee, loo ya ne le
nawee ta u n sroŋ ke yĩnde na, pe loo sye.
4 Kai- nkãy Yãhã yee wo ke pye wo sroŋ
ke yĩnde na, Yãhã Yĩndefua Crise pa driyɛ̃
nge wo loo na. Loo ne mpãy byɛ pe u ta pe
Yatɛr, Yãhã yee pe sroŋ ke yĩnde na.

Mpãy byɛ pe Yesu ta pe Yatɛr, Yãhã pe sya yaha

5 Kãnde lii le ta, nawee ma n kɛ u sroŋ
Yãhã yĩnde na loo wãyãr ne, Musa bii lii
yrũhũ yaha loo wĩĩ na, le nde: U bii yee:
«Kãnde lii le ta,
wii ma waha yia ma yãr le kataŋ kur
byɛ wo,
ma sroŋ, ufua ga cĩĩnde yrã yãã.»
6 Mboo wii ma n kɛ ma sroŋ Yãhã yĩnde
na Yesu Crise wãtaŋ ne ma Yatɛr, ma sɛ̃ yai
ma naa le ga ma laam wo ma yee: «Yoo ga
dugu ga yãhãyĩŋ na, u ga tege ba Crise ne
ye.»
7 Ma sɛ̃ maha yai ma yee: «Yoo ga tege dye
ku- klo wo, u ga Crise gbe nakur nsoho wo
u pa u ne ye.»
8 Mboo wii taa Yesu ta ma Yatɛr, cã: «Le
Yãhã kapãn ma nawee tãy, le fla sɛ̃ dey ye.
Le ma ma yɛ̃ wo, ma maha ma ma laam
wo.» Loo kapãn ne too n pãã nawee- ye
ma yee, pe yai pe Yesu Crise ta pe Yatɛr.
9 Ma'a le pãã ma yɛ̃ ne nawee- yĩnde na
ma yee, Yesu Crise kɛ̃ u ma Yĩŋfua, ma'a
maha le sya cĩĩnde ma laam wo ma yee,
Yãhã u ta u n yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ
na gbaafa ye, ma ga sya yaha.
10 Ma sɛ̃ yãã, ma'a Yesu wĩĩ sya cĩĩnde ma
laam wo, Yãhã ga yee ma sroŋ ke yĩnde
na. Ma'a loo pãã ma yɛ̃ ne nawee- yĩnde
na, Yãhã ga ma sya yaha.
11 Loo ne le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ
wo ma yee:
«Wii ma Yãhã ta u Yatɛr,
ufua saa fyar yãã yãã ye.»
12 Loo ne, ngaa wee ke Yiifee- war mpãy ne
pe wee Yiifee- ye: Pe byɛ ma Yĩŋfua nen ya
ne; mpãy byɛ pe u nar u koho le pe ye, u
ga le pye, u laantãr wũhũ gboho.
13 Ye sɛ̃ yãã, loo ne le yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee:
«Nawee wii nawee wii woo
ma Yĩŋfua myaha yee ma u nar,
ufua ga wãsyayaha yãã.»
14 Nawee- ma yee pe sɛ̃ u ta pe Yatɛr ye,
pe -sɛ̃ ga pye mii pe u nar u koho le pe ye?
Pe ma -sɛ̃ yee pe sɛ̃ u wĩĩ luhu yãã ye, pe
ga pye mii pe u ta pe Yatɛr? Waa ma -sɛ̃
yee u sɛ̃ u wĩĩ pãã pe ye ye, pe ga pye mii
pe le yãã luhu?
15 Le ma -sɛ̃ pye mpãy sɛ̃ lɛhɛ wãã le
Yesu kapãyĩĩ wãpãã wĩĩ na nawee- ye ye,
le kapãyĩĩ pããfa ga yir na? Yãhã mpãy
lɛhɛ wãã wa; loo ne le yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee: «Yãŋ, le kapãyĩĩ
pããfa wãpaŋ nuhu yigi nawee- kɛ̃.»
16 Mpãy pe le Yesu kapãyĩĩ yãã luhu, pe
laam wo mpãy -sɛ̃ ma pe sɛ̃ ke kaplãŋ sya

cĩĩnde ye. Loo ne faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua
Yiisa n bii yee:
«Yĩŋfua Yãhã,
nawee- busãã sẽ ma kaplãŋ sya
cĩĩnde wo ye ye?»
17 Ye sẽ yãã, ma'a le Yesu kapãyĩĩ luhu, loo
ne maa Yesu ta ma Yatɛr. Kaplãŋ nkãy taa
luhu, Yãhã Yĩndefua Crise yɛ̃ kaplãŋ kẽ.
18 Lii tẽ ga yey, loo ne nde: Yiifee- sẽ loo
kapãyĩĩ nde yãã luhu la? Pe le yãã luhu.
Yãhã sabangbãŋ wo, le ma le yrũhũ yaha
ma yee:
«Kãntrahafa kur byɛ
le kapãyĩĩ pããfa kaplãŋ luhu.
Pe yɛ̃ kaplãŋ ka driyɛ̃ teebɛhɛ byɛ wo.»
19 N ga maha nde yey: Yiisrɛfa sẽ le Yesu
kapãyĩĩ wũhũ war la? Pe ke war, pe sẽ -sẽ
ke sya ye. Musa yee Yãhã lii pãã pe ye, le
nde:
«Mpãy pe wee ra nna ye,
n ga pe wĩĩ ta le n yĩnde yigi ye kẽ.
Mpãy pe sẽ ra cã ye,
n ga pe wĩĩ ta le n laam war ye kẽ.»
20 Yiisa bya gɛ maha yee, Yãhã le pãã ma
yee:
«Mpãy gɛ pe sẽ naa ra kɛ ye,
pe ra yãã; mpãy pe sẽ naa ta wĩĩ ga ye,
n nii yar poo na.»
21 Ma -sẽ yee Yiisrɛfa wĩĩ na, Musa yee Yãhã
le pãã pe wĩĩ na ma yee:
«Ke yai ke yĩmpeɾ,
n koho nɔ wãã pe ye ndoo ga pe sya
yaha.
Pe laam -sẽ waha tɛr,
pe sẽ n luhu ra ye ye ma ra kaplãŋ
kai.»

11

Yãhã sẽ Yiisrɛfa miy yaha ye

1 Loo na, n ga ye yey nde ne: Le nii ke
syi, Yãhã pe Yiisrɛfa miy yaha la, poo mpãy
pe ma ke nawee-? Aye, le saha nii ke syi
ye! Ye sẽ yãã, Yiisrɛfa naa kẽ ndoo gɛ ne,
wo faale wãdyaha Brama kur kuɛ puee kẽ
ra ne, n yi Bɛ̃syamɛ terfa wo.
2 Yãhã sẽ ke nawee- miy yaha ye, poo
mpãy ke pe yãŋ yi faale wo. Lii le
yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo ma yee,
faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Yeli laam bii war
Yiisrɛfa wĩĩ na, u n le pãã Yãhã ye, ye koo
kaplãŋ yãã kal. Ke ma ke yrũhũ yaha ma
yee, Yeli Yãhã pye ma yee:
3 «Yĩŋfua Yãhã, ma sẽ yãã, pe ma kaplãŋ
tɔ̃rfa boo, ma ma diŋ yisar pye klaha-.
Ndoo ya kẽ tẽ kuee, pe n maha ra wãboo
wĩĩ kɛ.»
4 Yãhã ke -sẽ u yɛ̃ sya lii ne, ye maha loo
bya cã: Ke yee: «Yãŋ! Mboo ya sẽ kẽ taa
ma ye. Nawee- nyertãã yĩĩbua ma, pe Bala
wãtẽŋ sye, u Bala wii nawee- u fãã, ma u
ta ndoo draha wo, ndoo wii n ma Yãhã. Ta
n poo yãŋ yi ma sẽŋ pe na.»
5 Ye ma Yeli wĩĩ nde yãŋ, le maha ma ke
syi nanga nge na. Yiisrɛfa mpãy maha ma
car, Yãhã pe yãŋ yi ke laantãr flãhã tãy.
6 Ke pe yãŋ yi ke dyaŋ ke laantãr flãhã
tãy, le sẽ nii mii pe kayũhũ pye Yãhã n pe
yãŋ yi ye. Le ma ne pye mii Yãhã nawee-
yãŋ n yi pe kayũhũ wãpye wĩĩ na, loo
myaha pe yai le ne, Yãhã laantãr kalaa wee
nantãŋ ye.
7 Lii ya le ma le na, pe Yiisrɛfa pe naa n
kɛ fãnga ne pe sroŋ Yãhã yĩnde na, pe sẽ
ke yãã ye. Mpãy ya Yãhã pe yãŋ yi, poo ya
me pe loo kayĩĩ yãã. Pe busãã mpãy byɛ
pe kuee, Yãhã pe laam tee ta, pe sẽ waha
ke laam wĩĩ laa war ye.
8 Loo ne le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ
wo ma yee:
«Yãhã pe laam tee ta, pe n nii,
ke wĩĩ sẽ kai kua pe laam wo ye;
ke pe ta, pe yĩmpɛ lii yãã pe sẽ le war
ye,
pe ndityuhu lii luhu pe sẽ le war ye,
ma sya ba waa nanga na.»
9 Wo faale wãdyaha Dawide bya bii yee pe
wĩĩ na ma yee:
«Pe diŋ wãyi ter Yãhã kẽ,
pe kaboo wãn ne tesẽ ke dir wãdiŋ ne,
te nii pe ye namihi wãŋ syi dyaŋ,
jrãy ne, pe n too dye te laam wo,
Yãhã n pe pẽn.
10 Pe yĩmpɛ, pe wam too,
pe ma n waha naa Yãhã kai- war ye.
Kãnde lii le ta, loo wãfãy
le pe ta kãntuhu n kur pe ye.»

Mpãy pe wee Yiifee- ye, pe bya le Yesu kapãyĩĩ yãã luhu

11 N ga ye yey lii ne le nde: Pe Yiisrɛfa pe
plaha ke syi, pe plaha la pe kuãŋ ne? Aye,
pe sẽ plaha pe kuãŋ ne ye! Pe wãplaha koo
-sẽ ta, terfa mpãy pe wee Yiifee- ye, pe le
Yesu kapãyĩĩ yãã luhu, Yãhã n pe sya yaha,
pe wãsyayaha wĩĩ n yĩnde yigi pe Yiisrɛfa
kẽ.
12 Pe wãteepye nii kayĩĩ driyɛ̃fa ye, pe
Yãhã kãnde wãmiyaha bya nii kayĩĩ mpãy
ye pe wee Yiifee- ye. Le nii ke syi pe Yiifee-
byɛ ma -sẽ ba pe yĩntaha wã klaha Yãhã
kuɛ ye, -ye cã pe driyɛ̃fa kur byɛ ga ba kayĩĩ
lii yãã loo nde kur ye, le ga ba gboho ta tɛr.
13 Yagaa, n ga laa pãã yii ye, yii mpãy tee
wee Yiifee- ye: Ndoo kẽ, u Yesu tẽnlɛhɛ yii
ye, yii mpãy ye wee Yiifee- ye. Yãhã tẽn lii
le soho ra koho wo, le ma ra ye yĩnkuãyir
wĩĩ.
14 Loo nde na, n n kɛ ta terfa Yiifee- n
ye wĩĩ yãã, le n yĩnde yigi pe kẽ, mpãy n
yĩntaha sroŋ Yãhã ye, ke n pe sya yaha ta
tẽn kãmay na.

15 Yãhã koho wãkuãŋ pe na, loo nde nii
driyɛ̃fa kur byɛ wãwããle wĩĩ Yãhã ne. Le
nii ke syi, Yãhã ma maha ba pe gbihi ta, pe
n nii ke nawee-, loo kayĩĩ nde ga ba gboho
ta tɛr, le sya nakur raa ta, te n nii yrãŋ na.
16 Dir rii te cãã dye, pe ma diŋ yi te ne
Yãhã kẽ te n nii ke wãn, dir rii byɛ te ga dye
kur kuɛ ye, te bya ma Yãhã wãn. Katyigi
gii nnen ma nii Yãhã wãn, te kayay bya ma
Yãhã wãn.
17 Yiisrɛfa wĩĩ ma mii kaha wolifyɛ
katyigi wãŋ syi dyaŋ pe sĩĩ tar wo ke n lɛ,
pe n ba te kayay taa cɛr kãã. Mboo wii taa
wee Yiifee ye, wlaha wolifyɛ katyigi gii ke
fĩy ke ya ya, waa sẽ ke sĩĩ ye, ma wĩĩ ma mii
koo katyigi nge kayaŋ gaa dyaŋ pe gbã cɛr
ma ba ke pua mar ke kaha wolifyɛ kayaŋ
cɛrsaha fla na. Ke syi ne, ma n poho ke
kaha wolifyɛ katyigi nnen too kãmay na.
18 Loo na, ma sẽ yai ma mii sey, ma naa
too kayay nde yãŋ mii ngaa sẽ kẽ te ne ye.
Ma saha mii sey gɛ sey ye; ma sẽ yãã, te
nnen sẽ n poho mboo kãmay na ye, mboo
kẽ taa n poho too kãmay na.
19 Ma ga waha yee: «Laa na, pe kayay
nde cɛr kãã, ma yee ndoo yai n pua mar te
draha wo.»
20 Pe wãcɛrkãã wĩĩ ma cĩĩnde; pe sẽ Yesu
ta pe Yatɛr ye, koo kẽ Yãhã n pe cɛr kãã.
Ma'a -sẽ yãã, Yãhã ma ta poo draha wo,
ma Yesu ta ma Yatɛr, koo kẽ. Ma'a syi ma
naa mii sey loo nde ne ye, ma yai ma naa
n fya Yãhã na.
21 Ma sẽ yãã, pe Yiifee- poo mpãy pe ma
te cĩĩnde kayay, Yãhã sẽ kace yaha pe na
ye, ma yai ma cã, mboo wii ma wee cĩĩnde
kayaŋ ye, ma'a yee ma sẽ Yesu ta ma Yatɛr
ma kuãŋ ne ye, Yãhã ga ma bya cɛr kãã.
22 Yãŋ! Yãhã laam n tãy; nawee ma -
sẽ laa tee pye ke ga maha waha ufua pẽn.
Mpãy pe ke kãnde miy yaha, ke pe pẽn,
ma -sẽ ke laantãr yar mboo na. Ma -sẽ yai,
ma koho taha yaha ke laantãr na ma laam
byɛ ne, mii loo sẽ ne ye, ma bya ga cɛr kãã
mii kayaŋ dyaŋ.
23 Pe Yiifee- bya ma -sẽ yĩntaha sroŋ
Yãhã ye, ma Yesu ta pe Yatɛr, Yãhã ga pe
gbihi ta pe pye na faale na. Yãhã fãnga
kãmay na, ke ga waha yia ke maha pe gbihi
pua mar pe cɛrsadyaha fla na.
24 Mboo wii taa wee Yiifee ye, ma ma
mii wlaha wolifyɛ katyigi kayaŋ dyaŋ pe
gbã cɛr, ma ga ke pua mar kaha wolifyɛ
katyigi na; ma cã Yãhã fãngangbãŋ kẽ ke
yia loo nde na. Pe Yiifee- poo na, pe ma
mii ke kaha wolifyɛ katyigi kayay dyaŋ pe
gbã cɛr; pe wãpuamar koo katyigi cɛŋ ya
na pe cɛrsadyaha fla na, ma yee la, Yãhã
fãngangbãŋ saha yia loo nde syi ya na ye?

Yiifee- bya ga ba sya yaha

25 Wo nna, kangbãy laa nde waa sẽ le cã
yãã ye, n ga le yar ye na ye n cã, ye ma
n naa yii sey ye kacãn wĩĩ ne ye: -Ye yãŋ,
Yiifee- busãã mpãy pe ya laam tee ta pe
sẽ waha Yãhã laam wũhũ war ye. Pe ga
kuee ke dyaŋ, mpãy pe wee Yiifee- ye, poo
busãã n sya ba naa Yesu ta pe Yatɛr ke n
pe sya naa n yaha, pe yɛ̃ n sya ba tã. Loo
kur ye, pe Yiifee- byɛ n cã pe laam gbihi ta
pe Yesu ta pe Yatɛr.
26 Pe Yiisrɛfa kur byɛ pe ga sya yaha mii,
le ma le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo
ma yee:
«U Syayahafua ga ba yir Syɔ̃ kuɛ ye,
u ba Dyakuba kur kuɛ pii yee,
mpãy pe Yãhã kãnde miy yaha.
27 Yãhã yee too naambiyãr nde ne
ke n pai le pe ne,
ke pe kapee- laha kãã pe yĩŋ na.»
28 Pe Yiifee- Yesu kapãyĩĩ wĩĩ sye ma nii
Yãhã napĩĩ. Loo n ta ye n kayĩĩ yãã. Yãhã
sẽ yi kãã ke yɛ̃ wãtɛr wĩĩ kur ye ye, pe
Yiifee- wĩĩ n tãy Yãhã ye pe wãlɛ kãmay
na, pe wãlɛ mpãy Yãhã bii pe yãŋ yi faale
cãã na, ma pe ta ke nawee-.
29 Ye sẽ yãã, Yãhã ma kla gii wãã, ke sẽ
ke dur n sya ye, ke ma maha mpãy yãŋ yi,
ke pe yãŋ yi ke kuãŋ ne, ke sẽ ke yɛ̃ dur ye.
30 Yii mpãy tee wee Yiifee- ye, ye sẽ ba
luhu Yãhã ye faale cãã na ye. Yagaa, Yiifee-
pe sẽ luhu Yãhã ye ye, loo nde ta Yãhã n ye
fɛn di.
31 Pe Yiifee- wĩĩ bya ga ba nii koo syi. Poo
mpãy pe sẽ luhu Yãhã ye nanga ye, Yãhã ga
ba pe bya fɛn di. Ke ye fɛn di mii, ke ga ba
pe bya fɛn di koo syi.
32 Ye sẽ yãã, Yãhã tyii nawee- ter byɛ na,
pe n ke yɛ̃ kaplãŋ wãluhu wĩĩ sye ma -sẽ
wãfãy yãã. Loo kur ye, ke n ba pe byɛ fɛn
di, pe n cã ke nawee fɛn di.

Kacãn wee Yãhã wãgboho na ye

33 Kayũhũ nkãy ke ma Yãhã wãn, kacãn
wee ke na ye. Ke laantor tesẽ ke laam
kacãn ne, yɛrsaha wee te na ye. Kai- nkãy
ke ma Yãhã laam wo wãpyɛ wũhũ, waa
saha ke cã ye, ke kai- gbihi n ta mii syi
dyaŋ, waa saha le war ye!
34 Loo ne le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ
wo ma yee:
«Waa saha Yãhã laam wũhũ cã ye,
waa saha laantor le ke laam wo ye.
35 Waa wee tuu waha yia,
ma cãã ngaa wãã Yãhã kẽ,
ke n ba le kayĩĩ dur u kẽ ye.»
36 Cĩĩnde ne, woofua wee ye.
Ye sẽ yãã, koo kẽ ke kai- byɛ ta,
koo kẽ ke wãn byɛ tãhã,
te byɛ ma koo wãn.
Ke miingbãŋ yai ke naa n sey yalebyɛ,
wãyɛryãã ma n pye le na ye!
Amɛn, le nii ke syi.

12

Lii le ma cĩĩnde Yãhã wãsey

1 Wo nna, yii mpãy tee ma wo Yesu
kãndeyãrwai, ye cã Yãhã wo fɛn di, ma sya
wo yi kãã te wo. Loo nde wĩĩ na, ye tyii ta
n ye yar waha wĩĩ nen ne: -Ye yii le soho
Yãhã koho wo yrãŋ na, mii kla dyaŋ pe boo
ke kẽ, ke kla n nii Yãhã wãŋ ke kuãŋ ne;
ke wĩĩ n maha naa n tãy ke ye. Loo ne le
ma cĩĩnde Yãhã wãsey.
2 Ye ma syi ye naa driyɛ̃fa kai- yãŋ tesẽ pe
laangar wũhũ ne ye. Ye tyii Yãhã n ye laam
wã klaha, ke kacãnfãn le ye laam wo, ye n
ke laam wũhũ war, ye naa ke pye, nkãy ke
yɔ̃, ma n tãy ke ye, ma maha sroŋ.
3 Yãhã kayĩĩ wãã ra kẽ ma ra ta ke tẽntẽ.
Loo nde na, n ga ye nanem yar nde ne: Ye
ma syi ye naa yii ta draha gii wo tee sẽ nɔ
ke na ye. Tee ma mii, -ye naa yii yãŋ koo
syi! Ye sẽ yãã, Yãhã kayĩĩ ye ta ye n Yesu
ta ye Yatɛr mii, -ye naa yii yãŋ koo draha
wo.
4 Ye cã nawee kadye nen ya ma teebɛhɛ
busãã ne; ke teebɛhɛ nanem byɛ ma ke tẽŋ
ne ke ya wuhu na.
5 Wii mpãy too ma Yesu kãndeyãrfa, wo
wĩĩ ma koo syi. Wo nihi; too -sẽ wãã le
Yãhã Yĩndefua Crise kãmay na, wo ma
kadye nen ya dyaŋ. Wo byɛ tẽŋ ma ke ya
wuhu na, mii kadye nen teebɛhɛ dyaŋ ke
tẽŋ ma ke ya wuhu na mii.
6 Yãhã kaa taha wo nanem byɛ na. Ye sẽ
yãã, ke fãnga tii wãã wo kẽ, te ma te ya
wuhu na. Le nii ke syi, wo nanem byɛ yai
wo koo fãnga ta wo naa tẽn tẽ. Yãhã ma
fãnga wãã wii kẽ u n waha ke kaplãŋ luhu
u laam wo, u -sẽ naa ke tɔ̃r nawee- ye ke n
naa n sroŋ Yesu kãnde wũhũ ne.
7 Yãhã ma fãnga wãã wii kẽ u n nii koho
le pe Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa ye, u -sẽ
naa le pye laantee nen ne. Yãhã ma fãnga
wãã wii kẽ u n nii u nampyeŋ- klaha Yãhã
kaplãŋ ne, u -sẽ naa pe klaha nuhu ne.
8 Yãhã ma fãnga wãã wii kẽ u n waha
laantor le u nampyeŋ- laam wo, u -sẽ naa
le pye. Yãhã ma fãnga wãã wii kẽ, u n
waha u ya koho wãn taa ta ma kayĩĩ pye
te ne, u -sẽ naa le pye laanyɔ̃m ne. Yãhã
ma fãnga wãã wii kẽ u n nii yahaseefua
Yesu kãndeyãrfa yawãhã fla wo, u -sẽ u ya
plãhã le tẽn na. Yãhã ma fãnga wãã wii
kẽ u n waha fɛnfa laam yĩn, u -sẽ naa pe
laam yĩn nuhu ne.

Yesu kãndeyãrfa troho wãtãhã

9 Ye tyii nawee- ntãŋ n naa n dye ye tãy
cĩĩnde wãdyeŋ! Kai- nkãy ke sẽ yɔ̃ ye, ye
tyii koo wĩĩ n fũhũ ye ye! Kai- nkãy ke yɔ̃,
-ye pua yaha koo na!
10 Ye tyii ye ntãŋ n naa n dye yii tãy mii
tuhufua nen pii dyaŋ, -tee naa n tãy yii ne!
-Ye naa yii kihi nagboho wãtaŋ ne yii na!
11 -Ye naa ye tẽn tẽ ye laam fãnga ne -
tee tyii napar na! Ye tyii Yãhã Yrã n nii ye
laam wo, -ye naa tẽn tẽ Yĩŋfua Yesu kẽ!
12 Tee koho taha yaha Yesu na, ye tyii le
n naa nuhu yigi ye kẽ! -Ye naa yii plãhã
wãfãy wo! -Ye naa n pãã Yãhã ne yalebyɛ,
ye ma n fãy sya le ne ye!
13 Ngii wĩĩ ma pye ye Yesu kãndeyãrwai
na, -ye naa ke pye pe kẽ! -Ye nampay gbihi
naa n yigi!
14 Mpãy pe kapee- ka n pye ye na ke
dyaŋ, -ye naa Yãhã nar pe kẽ ke kaa taha
pe na; ye ma syi ye yoosẽn pãã naa n wãã
pe kẽ ye.
15 Waa ma kayĩĩ laa ter yãã ma nii nuhu
di le na, -ye ye laam flege u ne, -ye naa ke
nuhu di u ne. Kapee laa ma -sẽ waa dye u
n nii wũn, -ye u fɛn di cĩĩnde, -tee wũn le
tãŋ u ye.
16 -Ye naa nii yĩmbui nen na yii ne. Ye
ma syi ye naa yahasee fla ya kɛ ye, ye tyii
yĩnkorle tẽŋ wĩĩ bya n naa n tãy ye ye. Ye
ma syi ye naa le ga ye yee ye kai- byɛ cã
tãŋ ye!
17 Wii ma kapee pye ye na, ye ma syi ye
yee, yaa le dur u kẽ, ye kapee laa pye u na
ye. -Ye naa kayĩĩ wãpyeŋ ya kɛ nawee- byɛ
kẽ!
18 Yii poo na, le ma ga waha pye tesẽ le
ma nii ye wĩĩ, -ye naa laanyĩn kɛ nawee-
byɛ kẽ!
19 Ta naambiyãm, waa ma kapee pye ye
na, ye ma syi ye yee, yaa le kafuɛ yi u na
ye! Ye tyii, Yãhã laam ga war ufua ne, ke
n laa pye. Ye sẽ yãã, loo ne le yrũhũ yaha
Yãhã sabangbãŋ wo ma yee: Yãhã yee:
«Ndoo kẽ tẽ ga ba kapee- byɛ kafuɛ yi.
Ndoo kẽ tẽ ga ba kapeepyefa byɛ dãã
pe kapee- ne, n ke dur wãã pe kẽ.»
20 Le maha ma le yrũhũ yaha ma yee:
«Fãã ma ma napĩĩ yigi,
ngaa wãã u kẽ u n di.
Loho fãã ma u yigi, loho wãã u kẽ u n wɔ.
Ma'a nii loo pye, fyar ga u sroŋ yigi
u kapee- nkãy wĩĩ na tuu pye ma na.»*
21 Ma'a syi kapee- wãpyeŋ n yia ma na ye.
Kayĩĩ wãpyeŋ ta ma kapee yia le ne.

13

-Ye naa n luhu klo fãngafa ye!

1 -Ye naa n luhu klo fãngafa ye, loo le
sroŋ. Ye sẽ yãã, koo fãnga wee mii ke sẽ
yir Yãhã ye ye. Yahaseefa mpãy byɛ pe ma
yĩŋ na, Yãhã kẽ ke pe ta.
2 Loo ne, wii ma yee u saa yɛr fãngafa
wĩĩ na ye, le nii mii Yãhã lii ta, ufua sye u

* **12:20 12.20** Jrɛke yor wo, le ma le yrũhũ ma yee: «Ma'a nii loo pye, le ga nii mii ma naankãn kuee ga woo u yĩndai wo.» Loo kapãn nde fyar wĩĩ pãã.

saa yɛr le na ye. Mpãy pe sẽ n yɛr le na ye, pe wãpẽn kɛ pe ya kẽ ke syi ne.
3 Kapeepyefa me pe n fya fãngafa na, kayĩĩpyefa sẽ me ye. Ma'a yee fãngafa ma n naa ma fãy yahaseefa ne ye, ma naa kayĩĩ pye, pe ga syaha gɛ wãã ma kẽ loo nde na.
4 Yãhã kẽ ke fãngafua taha u tẽn na. U n kɛ ma naa n sroŋ ma troho wãtãhã ne. Ma'a -sẽ kapee pye, ma yai ma naa n fya. Fãnga gii ke le soho u koho wo, ke sẽ ka wãã u kẽ ke dyaŋ ye. Yãhã kẽ ke u taha le na; waa ma kapee pye u nampyeŋ na, woo kẽ u ga le kafuɛ yi ufua na, u u pẽn u nampyeŋ kẽ.
5 Loo ne, ye ma yee ye sẽ n luhu fãngafa ye ye, ye ga waha wãpẽn yãã le na. Mii le wãpẽn wĩĩ gɛ sẽ ne ye, yii gɛ le cã ye laam wo ma yee, ye yai ye naa n luhu pe ye, loo le sroŋ.
6 Loo maha ne, ye kufar dãã. Ye sẽ yãã, fãngafa ma draha gii wo Yãhã kẽ ke pe ta koo fla na ma pe taha loo tẽn na, pe n nii loo ya na.
7 Wii ma yai ngii ne, -ye koo wãã ufua kẽ! Tee yai kufar wãwãã ne wii kẽ, -ye naa te wãã ufua kẽ! Tee yai kla gii wãwãã ne wii kẽ, -ye naa ke wãã ufua kẽ! Tee yai ye naa n fya wii na, -ye -sẽ naa n fya u na! Tee yai ye naa wii myaha gboho, -ye -sẽ naa u myaha gboho!

-Ye naa ye troho tãhã cãã- wo!

8 Ye ma syi waa fuɛ n nii ye na ye. Fuɛ lii ya le ma ye na, ye tyii ye ntãŋ n naa n dye yii tãy yalebyɛ. Ye sẽ yãã, wii nampyeŋ-ntãŋ ma dye u tãy, ufua ma tãŋ Yãhã kãnde wo.
9 Ye sẽ yãã, kãnde lii Yãhã le ta, le kataŋ nkãy ma ke yrũhũ yaha ma yee: «Ma'a syi ma cayɔr le ma nampyeŋ ne ye! Ma'a syi ma nawee boo ye! Ma'a syi ma waa kla yuhu ye! Ma'a syi ma naa yĩnde yi waa kla na ye!» Koo kataŋ resyar ngĩĩ, ma suhu le Yãhã kãnde kataŋ nkãy ne ke sẽ yãã tɔ̃r nwo ye, ke byɛ ke ya wãã le Yãhã kãnde katan nde fla ya wo ma yee: «Ma ya wĩĩ le n tãy ma ye mii syi dyaŋ, tyii ma nampyeŋ wĩĩ n naa n tãy ma ye ke syi.»
10 Ye sẽ yãã, mboo wii ma nampyeŋ-ntãŋ ma dye ma tãy, ma saha kapee laa ter pye pe na nantãŋ ye. Koo kẽ mboo wii ma le Yãhã kãnde katan nde fla yãr, le nii mii ma ma tãŋ le Yãhã kãnde kataŋ byɛ wo.
11 Ye yai ye naa le Yãhã kãnde katan nde fla yãr. Wo ma yale lii na yagaa, ye le cã: Ye yiryale ne yagaa woo wãy na. Yagaa, wo wãsyayaha wĩĩ ga yi gbaa na. Loo yale gbe taha ma tɛr cãã gii cãã yaha too ba Yesu fe ta wo Yatɛr.
12 Ke yĩmper n gaha kuasaha wo, yĩŋ ga syii yagaa. -Too wo wam kapee- wãpyeŋ miy yaha, wo cãã- naanmiy wãn gbe!
13 -Too naa n sroŋ wo troho wãtãhã ne mii cããfa dyaŋ! -Too wamfa troho wãtãhã ter miy yaha, poo mpãy pe tefɛn pye dir na, ma maha sẽm wɔ n tɛr, ma tyatyãhã pye, ma wãhã cɛr, ma laanyar pye.
14 Ye ma syi ye laangapeer n naa ye troho wãtãhã sroŋ ye kẽ, ye n naa koo wũhũ ya pye ye! Yesu Crise tuu kayĩĩ lii pye ye kẽ, -ye yii paha loo kayĩĩ nde na mii nayroho dyaŋ tee le paha tã yii na.

14

Ye ma syi ye naa ye nampyeŋ- pyer yãŋ ye

1 Mpãy pe sẽ lɛ Yesu kãnde wo ma kai-cã ye, ye tyii pe n naa n pai ye ye! Ye ma syi ye maha yee ye ga naa kaplãŋ tyĩn pe ne pe laam wũhũ wĩĩ na ye!
2 Le ga waha pye, waa ma u yee woo Yãhã ta u Yatɛr, woo sẽ n fã dir raa ter na ye. Waa ter -sẽ ma wii tuu sẽ lɛ Yesu kãnde wo ma kai- cã ye, woo wan wãn ya di, u laam wo kar wãkaa sẽ yɔ̃ ye.
3 Wii u sẽ n fã dir raa ter na ye, u ma syi naa u nampyeŋ yãŋ mii u wee ngaa ye, u nampyeŋ wii tuu yee woo n fã dir raa ter na. Wii tuu sẽ -sẽ dir byɛ di ye, u ma syi u yee u nampyeŋ wii tuu dir byɛ di u plaha ye. Ye sẽ yãã, woo nwo wĩĩ yɔ̃ Yãhã ye.
4 Mboo wii taa waa tẽntẽle yãŋ, ma yee u tee n pye, ma kalii? U tẽntẽle u tẽn tẽ n yɔ̃ woo, u sẽ le tẽ n yɔ̃ ye woo, u yĩŋfua wĩĩ ne. Yĩŋfua Yesu ga waha fãnga wãã u kẽ, u n yia u tẽn na.
5 Le ga waha pye, waa ma u laam wo plii byɛ wee wãcɛŋ ye, per gaa yɔ̃, kaa sẽ yɔ̃ ye. Waa -sẽ ma u laam wo plii byɛ ma wãcɛŋ, kaa sẽ yɔ̃ kaa na ye. Wii ma lii le yaha u laam wo, u loo sya cĩĩnde.
6 Wii ma per gaa ta, ma yee koo kẽ ke yɔ̃, u loo pye Yĩŋfua Yãhã miingbãŋ wĩĩ na. Wii u' dir byɛ di, u loo pye Yĩŋfua Yãhã miingbãŋ wĩĩ na. U' syaha wãã ke kẽ te dir wĩĩ na koo kẽ. Wii u sẽ dir byɛ di ye, u bya' loo pye Yĩŋfua Yãhã miingbãŋ wĩĩ na. U bya' syaha wãã Yãhã kẽ u dir wĩĩ na koo kẽ.
7 Ye sẽ yãã, wo byɛ too ma yrãŋ na yagaa, waa saha yee u ma yrãŋ na u ya kãnkai-wĩĩ na ye. Wii kuper ma nɔ, u saha yee u ma u ya wũũ ye.
8 -Ye yãŋ, wo ma pye yrãŋ na, wo ma yrãŋ na wo Yĩŋfua kãnkai- wĩĩ na, wo ma maha ku, wo ga maha nii wo Yĩŋfua wãm. Wo ma yrãŋ na woo, wo ku woo, wo ma Yĩŋfua wãm.
9 Ye sẽ yãã, Yãhã Yĩndefua Crise ku ma yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa ye. Loo nde ta u n nii yrãŋfa byɛ yĩŋ na, tesẽ mpãy byɛ ne pe ku wa.

10 A nwa, mboo n nii ma nampyeŋ kaa
ma n yee, u nde tee pye, ma nii u yãŋ u
wee ngaa ye? Ma sẽ cã la ma yee, Yãhã ga
ba wo byɛ sãhã?
11 Ma sẽ yãã, le ma le yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee, Yãhã yee:
«Ndoo kẽ Yãhã gii ke ma yrãŋ na,
n yee nawee- byɛ ga ba kãnklũy gbãã
ra yaha ye;
pe byɛ ga ba cã, ndoo kẽ Yãhã,
pe naa ra miingbãŋ sey fãnga ne.»
12 Ye yai ye cã nawee nawee woo ga ba u
yĩnwũhũ tõr Yãhã yaha ye.

Ma'a syi ma nampyeŋ ta u n tee pye ye!

13 Wo ma syi wo naa wo nampyeŋ- kaa
nantãŋ, wo yee pe yai wãpẽn nge syi ne
ye. Too yai lii wãpyeŋ ne le nde: -Wo naa
wii troho wãtãhã ter koo yãŋ. Too cã lii syi
ga waha wo nampyeŋ ta u n le Yesu kãnde
miy yaha, -too loo yãã wo le miy yaha.
14 Yĩŋfua Yesu kaklaha kãmay na, n le
cã laha ma yee, kai laa wee le ga waha pye
nawee ye kapĩĩ ye. Wii ma lii ta kapĩĩ, le
ma kapĩĩ u ye.
15 Laa na, ma nampyeŋ n fã digi gaa ter
na. Ma'a ke di ma nampyeŋ yĩnde na, le
ga u laam wlãhã, u saa laa war nantãŋ ye.
Ma'a le cã wa ma le pye, le ga nii mii ma
nampyeŋ ntãŋ sẽ dye ma tãy ye, koo kẽ.
Loo nde ga waha ta u n plaha yi kãã le Yesu
kãnde wo, u saa wãsyayaha yãã ye. Digi
gaa ter wĩĩ ya na, ma'a syi ma nampyeŋ ta
u n plaha u kuãŋ ne ye; ma sẽ yãã, Crise
ku woo bya wĩĩ na u waha wãsyayaha yãã.
16 Kai lii ma sroŋ mboo yĩnde na, ma -sẽ
pee mpãy ye, ma'a n le pye pe yĩnde na,
pe n naa wãpee pãã le na ye.
17 Ye sẽ yãã, wii u u troho tãhã Yãhã
kãnde wo, digi gaa ter wãdiŋ tesẽ kla gaa
ter wãwɔŋ, koo sẽ kẽ ke ma yĩŋ ufua ye ye.
U cã Yãhã u ta u n sroŋ, ma yrĩŋ wãã u kẽ,
nuhu ne Yãhã Yrã kãmay na, koo kẽ ke ma
yĩŋ u ye.
18 Wii ma nii Crise tẽn tẽ koo wãsroŋ nge
ne u laam wo, pe yrĩŋ ne, ke nuhu ne, le
ga tãy Yãhã ye, nawee- ga maha yee u kayĩĩ
pye.
19 Lii le ga waha nii yrĩŋ wĩĩ ma
nampyeŋ- ye, ma suhu lii ne le ga waha pe
ta kaa n taha pe Yesu wãtaŋ na pe Yatɛr,
-too naa koo kɛ!
20 Ma'a syi ma Yãhã tẽn pye klaha- digi
gaa ter wĩĩ ya na ye! Le cĩĩnde na, dir byɛ
wĩĩ ma gbɛgbɛ. Taa ga digi gaa ter di ma
nampyeŋ waa yĩnde na, u saa le war ye,
le n naa u laam wlãhã, u n dye kapee laa
wãpyeŋ wo, loo le sẽ yõ ye.
21 Taa cã wa, ma'a kar raa ter kaa ma
nampyeŋ waa yĩnde na, le saa nii kayĩĩ u
ye ye, laa na sẽm wãwɔŋ, laa na ngaa ter
gɛ, le puar ma'a n le syi laa pye u yĩnde
na, ma u ta u n dye kapee laa wãpyeŋ wo
ye.
22 Lii le ma ma laam wo koo kai- ngĩĩ
wĩĩ na, le le yaha ma laam wo, Yãhã yĩnde
ma ma na. Mboo nawee, taa lii sya cĩĩnde,
ma'a ma troho tãhã loo kãnde na, ma laam
ga tege nii ma ye, ma wĩĩ n tãy.
23 Wii ma -sẽ laalaa pye digi gaa ter wĩĩ
na, ma -sẽ ke di, le nii mii tuu lii sya cĩĩnde
ma le le yaha u laam wo, loo sẽ ne u n pye
ye, u ga wãpẽn yãã le na. Taa lii sya cĩĩnde,
ma le le yaha ma laam wo, le ma pye, loo
sẽ ne taa n pye ye, kapee ne.

15

Ta, ma ntãŋ n dye ma nampyeŋ tãy

1 Wii mpãy too lɛ Yesu kãnde wo ma kai-
cã, wo yai wo naa wo laam yĩn mpãy ne pe
sẽ lɛ wa le wo ma kai- cã ye. Tesẽ, wo yai
wo naa koho le pe ye, -too tyii wii laam
wũhũ wãpyeŋ koo na.
2 Wo nanem byɛ yai wo naa kai- wãpyeŋ
kɛ wo nampyeŋ- kẽ, nkãy koo ke ga waha
nii u ye kayũhũ, ke ta kaa n taha u Yesu
wãtaŋ na u Yatɛr.
3 Ye sẽ yãã, u Yãhã Yĩndefua Crise sẽ pye
driyẽ wo ma naa u ya wĩĩ pye ye; le ma gɛ
ma le yrũhũ yaha u wĩĩ na ma yee:
«Pe naa Yãhã tyɛhɛ tyɛhɛ nkãy ne,
ke dur too woo na.»
4 Kai- nkãy byɛ ke cãã yrũhũ yaha faale na
Yãhã sabangbãŋ wo, ke ma kaklaha wo ye;
ke fãnga le wo laam wo, ma maha wo laam
yĩn, wo n koho taha yaha Yãhã kayũhũ
wãyãã na.
5 Yãhã n sya, ke fãnga le ye laam wo, ke
maha ke laanyĩn ter wãã ye kẽ. Ke ye ta
ye ntãŋ n dye yii tãy mii Yesu Crise kãnde
le yar mii.
6 Loo na, ye n yĩmbuhu wãã le, ye naa
wo Yĩŋfua Yesu Crise Tuhufua Yãhã sey.

Le Yesu kapãyĩĩ ma nawee- byɛ wĩĩ

7 -Ye yii gbihi naa n yigi le Yesu kãnde
wo, mii u Yãhã Yĩndefua Crise ye gbihi yigi
mii Yãhã miingbãŋ wĩĩ na.
8 Ta n ye yar, ye sẽ yãã, Crise nii Yiifee-
tẽntẽle. Yãhã ke bii yẽ tɛr kayũhũ nkãy
wãpyeŋ ne Yiifee- wãlɛ kẽ, Crise pa maa
koo pye, pe cã Yãhã sẽ ke yẽ dur ye.
9 Tuu pa u maha yee mpãy pe wee Yiifee-
ye, pe naa Yãhã sey ke laantãr wĩĩ na, mii
le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo mii, ma
yee:
«Loo ne,
n ga naa ma miingbãŋ sey
mpãy nsoho wo pe wee Yiifee- ye,
n ga naa ma miingbãŋ yay le.»
Le maha yrũhũ yaha ma yee:
10 «Mpãy pe wee Yiifee- ye,
pe naa nuhu di pe Yãhã nawee- ne.»
Le maha yrũhũ yaha ma yee:

11 «Yii mpãy byɛ tee wee Yiifee- ye,
-ye naa Yĩŋfua Yãhã miingbãŋ sey;
nawee- ter byɛ, pe naa ke myaha
gboho!»
Faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Yisa maha bii
yee:
12 «Yisay* kur kuɛ puee waa ga ba yir
u nii mpãy yĩŋ na pe wee Yiifee- ye.
Mpãy pe wee Yiifee- ye,
pe ga ba koho taha yaha u na.»
13 Yãhã kẽ ke nawee ta u n koho taha n
yaha ke na. Tee ke ta ye Yatɛr, ke nuhu le
ye laam wo busãã, yrĩŋ ne, kaa n naa n
taha ye koho wãtahayaha na ke na, Yãhã
Yrã Fãnga kãmay na.

Pɔl u tẽn wĩĩ pãã

14 Wo nna, lii le ma ye wĩĩ, ndoo gɛ le cã
laha ma yee, ye ye laam gbihi ta kayũhũ
wãpye wĩĩ na, kacãn gboho ye laam wo,
ye ga waha naa laantor le yii laam wo.
15 Tẽ -sẽ ye laam too kaplãŋ nkãy ne ke
ma saba nwo wo, n ke yar ye na fãnga ne.
Ya'a yãã, n koo kaplãŋ ngĩĩ yrũhũ yar ye
na fãnga ne ke syi, Yãhã kayĩĩ wãã ra kẽ,
16 ma ra ta Yesu Crise tẽntẽle mpãy ye
pe wee Yiifee- ye, loo ne. N ga le Yãhã tẽn
tẽ, n le yar nawee ga waha wãã le Yãhã ne.
Loo ne le Yesu kapãyĩĩ wãpãã ne mpãy ye
pe wee Yiifee- ye, pe n nii mii diŋ gii syi
dyaŋ ke nii Yãhã wãŋ ma maha n tãy ke
ye, Yãhã Yrã kãmay na.
17 Loo n ta, n ga waha nii sey Yesu Crise
kãmay na le Yãhã tẽn kuɛ ye.
18 N saha laa pãã mii tẽn lii sẽ ne u Yãhã
Yĩndefua Crise le tẽ ra koho ne ye. Mpãy
pe wee Yiifee- ye, u pe ta pe n nii n luhu
Yãhã ye, ta kaplãŋ kãmay na ma suhu ta
troho wãtãhã ne,
19 ma suhu yɛ̃kã wũhũ ne tesẽ laanwɔ
wũhũ wãpyeŋ fãnga ne, ma suhu Yãhã Yrã
Fãnga ne. Koo kãmay kẽ tẽ waha le Yãhã
Yĩndefua Crise kapãyĩĩ wĩĩ pãã nawee- ye,
ma gbe Yurusalɛm na tesẽ koo kuɛ kui ne,
ma ga waa Yirii kãntraha kui na.
20 Mpãy pe sẽ ba Crise myaha luhu yãã
ye, n le kapãyĩĩ wĩĩ pãã poo ye. N sẽ naa
n traha n ta tẽn tẽ taha tẽn lii na, waa ba
cãã le nakũy ta wa ye,
21 mii le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo
ma yee:
«Pe sẽ ba yee u ga pa mpãy ye ye,
poo ga u yãã.
Mpãy pe sẽ ba u wĩĩ luhu yãã ye,
pe ga ba u kai- luhu pe ke war.»

Pɔl n traha u ka Wɔrme wo

22 Le Yesu kapãyĩĩ wãpããtay kẽ le ba yɛr
naa n tã ra na, n sẽ yãã ka ye fla na ye.
23 Yagaa, tẽn laa wee ra ye koo kui ngĩĩ
wo ke ga waha yɛr tã ra na teelaa wãkaŋ
na ye. Ye fla kalaam pye ra na, naandyɛ ya
sẽ kẽ ye.
24 Yãhã ma sya, n ma ba n gaha Sepay
kãntraha na, n ga klaha n ye yãŋ, n nii ye
ne, n ye laam pye yai, ye n ba koho le ra
ye ke yrãhã wãyi ne.
25-26 Yagaa, n n gaha Yurusalɛm wo.
Ye sẽ yãã, Yesu kãndeyãrfa mpãy pe ma
Maseduan kãntraha na, ma suhu Yakayi
kãntraha ne, pe war wãã, ma ga wãã Yãhã
nawee- mpãy kẽ pe ma nawãm Yurusalɛm
wo. N n gaha loo na ke fla na.
27 Pe warwããfa me pe loo nde ta pe ya
ya; kayĩĩ laa -sẽ ne, le fuɛ pye pe na. Ye sẽ
yãã, pe Yiifee- Yesu kãndeyãrfa mpãy pe
ma Yurusalɛm wo, kai- nkãy pe cã le Yesu
kapãyĩĩ wũhũ kuɛ ye, pe too kacãn la pe ya
na mpãy ne pe wee Yiifee- ye. Loo nde na,
mpãy pe wee Yiifee- ye, pe bya -sẽ yai pe
waha naa pe koho wãn taa wãã pe kẽ pe n
naa pe ya koho soho.
28 N ma ba loo nde war wa, ma too wãn
nde le soho pe koho wo, n ga ke Sepay
yrãhã yi n ba klaha ye fla na.
29 N cã n ma ba ka ye fla na, u Yãhã
Yĩndefua Crise n gaha kaa taha wo byɛ na.
30 Wo nna, n ga nde yar waha ye ye
wo Yĩŋfua Yesu Crise myaha na, ma suhu
wo ntãŋ mpãy ne pe dye wii tãy Yãhã Yrã
kãmay na: -Ye ra koho soho ta sesrãr wo
ye naa Yãhã nar ra kẽ,
31 ke n ta sya yaha Yudɛfa mpãy koho wo
pe sẽ Yesu wĩĩ sya cĩĩnde ye. Ye maha naa
Yãhã nar, n n gaha wãn tii ne Yurusalɛm
wo pe Yãhã nawee- kẽ, te ga pe laam yĩn.
32 Loo na, le ma tãy Yãhã ye, yaa ra yãã
ye fla na nuhu ne ra laam wo, tesẽ ra n
waha wũũ car ye nsoho wo.
33 Yãhã kẽ ke yrĩŋ wãã. Ke pye ye byɛ
kur ye! Amɛn, le nii ke syi.

16

Syaha fla

1 N ga wo Yesu kãndeyãrwɛsya nwo wĩĩ
cãã pãã ye ye, u myaha Feebɛ. U tẽn tẽ
Sãncrihi Yesu kãndeyãrfa yawãhã fla wo.
2 U ma ba ka ye fla na, -ye u yigi yɔ̃
wo Yĩŋfua myaha na, u n cã Yĩŋfua Yesu
nawee- me ye ne. -Tee naa koho le u ye
kãnkai- nkãy ne ye wĩĩ ma u na; ye sẽ yãã,
u naa koho le nawee- busãã ye, ndoo gɛ ne.
3 -Ye Persyila syar ra kẽ u puai Yakila ne,
poo pe le Yesu Crise tẽn tẽ naa n tay ra ne.
4 Pe ba ra sya yaha gbã koho wo, ma sya
ne ga kuee le wo. Ndoo ya sẽ kẽ, n syaha
wãã pe kẽ ye, Yesu kãndeyãrfa mpãy pe
wee Yiifee- ye, pe yawãrfa byɛ syaha wãã
pe kẽ.
5 Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa mpãy pe pe
ya wãã pe kaha wo, -ye pe byɛ syar! -Ye

* **15:12 15.12** Faale cãã Dawide tuhufua bii kẽ Yisay ne.

Yepanɛhɛ syar, u ntãŋ sroŋ dye ra tãy, woo
kẽ Yesu kãndeyãrfua cir Yasyi kãntraha
na.
6 Maari wii u u ya fãy ye wĩĩ na, -ye u
syar!
7 -Ye Yããndurkuse syar tesẽ Yuniase ne,
ta klofa me pe ne, pe maha pye ra ne
nwompihi wo. Pe wĩĩ n tãy pe Yesu tẽnlɛhɛ
ye, pe maha cãã dye gɛ cãã dye ra yaha le
Yesu kãnde wo.
8 -Ye Yãmpelase syar ra kẽ, u wĩĩ n tãy
ra ye le Yĩŋfua Yesu kãnde na.
9 -Ye Wurbã syar, u naa n tay wo ne le
Yãhã Yĩndefua Crise tẽn wĩĩ na, -ye Setaase
bya syar, u ntãŋ sroŋ dye ra tãy.
10 -Ye Yapele syar, u wãfãy yãã le Yesu
kãnde wo ma -sẽ u ya plãhã ma kuee le
wo. -Ye Yartobule kahafa syar!
11 -Ye Yerodãã syar, ta klofua kẽ u ne. -Ye
Narsisi kahafa syar! Pe le Yesu kãnde yigi
kluɛ sĩĩ.
12 -Ye ca syãm mii syar pe n yee Terfɛhɛ
ma suhu Terfoho ne, pe ma Yĩŋfua tẽn na.
-Ye cɔɔ nwo syar pe n yee Pɛrsidi, u tẽn
tẽ gboho Yĩŋfua kẽ, u ntãŋ dye pe Yesu
kãndeyãrfa tãy.
13 -Ye Wurfuu syar, Yĩŋfua u yãŋ yi; -ye u
nahafua syar, u ma ra bya nahafua, u kayĩĩ
laa pye yãã ra kẽ, koo kẽ.
14 -Ye Yasãykerte syar, Flegɔ̃ ne, Yɛrmɛse
ne, Paterbase ne, Yarmase ne, tesẽ Yesu
kãndeyãrfa mpãy ne pe ma pe ne.
15 -Ye Filohoke syar u cɔɔ Yuuli ne, -ye
Neere syar u syafua ne, Woliipe ne, ma
suhu pe Yãhã nawee- mpãy byɛ ne pe ma
pe ne.
16 -Ye yii syar yɔ̃ Yãhã nawee- syaha ter
ne. Yesu Crise kãndeyãrfa yawãrfa byɛ ye
syar.

Kur kuɛ kayar

17 Wo nna, n ga ye yar waha nde ne: -
Ye yii yigi nawee- mpãy ne! Ye sẽ yãã,
kaklaha nkãy pe ye klaha ke ne, pe koo
kaklaha sye, ma nii yɛ̃croho le pe Yesu
kãndeyãrfa nsoho wo, ma pe plaha n le
kãmpee wo.
18 Ye sẽ yãã, poosyifa mii, wo Yĩŋfua
Yãhã Yĩndefua Crise tẽn sẽ ne pe n tẽ ye,
pe ya laam wĩĩ ne pe n kar. Pe ga pe yɛ̃r
ta sĩĩsĩĩ, pe kaplãntãhã ta pe nawee- wlaŋ,
nawee- mpãy syi pe wãkaryaha sẽ n sye
ye.
19 Yii poo na, nawee- byɛ cã ma yee ye n
luhu Yĩŋfua ye. Loo nde nuhu le ra laam
wo. N n traha ye kacãn yãã kayĩĩ wãpyeŋ
kuɛ ye, -tee naa n nii kapee- wãpye wĩĩ ma
n naa n dye ye laam wo ye.
20 Yãhã gii ke yrĩŋ wãã, ke ga sãndãpee
yĩŋfua Setane kai- tãhã pye klaha-
migimigi ye trɛ flãhã tãy. Yagaa, le yale
gbe taha. Wo Yĩŋfua Yesu Crise, u u laantãr
yar ye na.
21 Ta tẽntẽwai Timuti ye syar, woo ma
suhu ta klofa Lususe ye ne, Jasoho ne,
Sosipatɛhɛ ne.
22 Ndoo Tɛhɛtise wii tẽ Pɔl yɛ̃ kaplãŋ ngĩĩ
yrũhũ, n ye syar Yĩŋfua myaha na.
23 Kayusu wii n n syã u fla na, tesẽ pe
Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa pe ya wãã u
fla na, u ye syar. Yerasyi wii u ma le
klo nanihi war yĩŋ na, ma suhu wo Yesu
kãndeyãrwɛ Kartisi ne, pe ye syar. [
24 Wo Yĩŋfua Yesu Crise, u u kayĩĩ wãã ye
byɛ kẽ. Amɛn, le nii ke syi.]

U saba kuasaha Yãhã wãsey ne

25 -Too naa Yãhã sey, koo ke ga waha ye
ta ye n ke sroŋ ta ye Yatɛr, mii le Yesu
kapãyĩĩ le yar mii, le kapãyĩĩ lii tẽ n pãã
nawee- ye. Yesu Crise wũhũ nkãy tẽ tɔ̃r n
yar nawee- na, koo kẽ ke ma Yãhã laam wĩĩ
lii le sẽ ba yi yãã gbaa na ye.
26 Pe Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa bii loo nde yrũhũ
yaha saba wo. Yagaa, le gbe yi gbaa na.
Yãhã gii wãkuayãã wee ke na ye, koo ke
loo nde ta, ma maha ta pe n koo kai- ngĩĩ
yar mpãy byɛ na pe wee Yiifee- ye, pe n
Yesu ta pe Yatɛr pe naa n luhu u ye.
27 Yãhã neŋ ya kẽ ke ma kai- byɛ cãfua.
Yesu Crise kãmay na, koo neŋ ya myaha
yai wãsey ne yalebyɛ, wãyɛryãã ma n pye
le na ye. Amɛn, le nii ke syi!

Pɔl saba cir kaplãŋ Kɔrntifa ye

Syaha fla

1 Ndoo Pɔl kẽ ma suhu wo Yesu
kãndeyãrwɛ Sohotãn ne, too saba nwo
yrũhũ nɔ wãã. Ndoo Pɔl kẽ, le tãy Yãhã
ye ke n ta yee, n ba nii Yesu Crise tẽnlɛhɛ.
2 Wo u saba yrũhũ nɔ wãã Yesu
kãndeyãrfa yawãhãfa kẽ Kɔrnti wo. Yãhã
pe yee, ma pe ta ke wãm, pe n wãã le Yesu
Crise kãmay na. Wo u yrũhũ nɔ wãã mpãy
bya kẽ pe ma teebɛhɛ byɛ wo, ma -sẽ wo
Yĩŋfua Yesu Crise miingbãŋ gboho. Woo kẽ
pe Yĩŋfua tesẽ wo byɛ Yĩŋfua.
3 Wo Tuhufua Yãhã ma suhu wo Yĩŋfua
Yesu Crise ne, ke ke laantãr wĩĩ pye ye kẽ,
tesẽ pe pe yrĩŋ wãã ye kẽ.

Kɔrntifa Yãhã laantãr wũhũ yãã Yesu Crise kãmay na

4 Yãhã laantãr wĩĩ lii pye ye kẽ Yesu Crise
kãmay na, yalebyɛ n syaha wãã ke kẽ loo
wĩĩ na.
5 Ye cã tee wãã le Yesu Crise ne, Yãhã ta
ye n kayũhũ yãã ye kãnkai- byɛ wo. Koo
kayũhũ kẽ ye le Yãhã kapãyĩĩ cã, ye le war.
6 U Yãhã Yĩndefua Crise kapãyĩĩ nnen
gbãã ye laam wo,
7 ye n sya ke Yãhã kayũhũ yãã. Koo
ke ye ta ye n waha wo Yĩŋfua Yesu Crise
wãdurbaŋ sẽŋ.
8 Woo kẽ u ga ye ta ye n yii plãhã yaha,
u ma ba dur ba, waa ma n ba yãã ye plaha
laa ne ye.
9 Yãhã ma yɛ̃ tɛr lii ne, ke le pye, koo gii
ke ye yee, ye seefar le ke Dya Yesu Crise
ne, woo wii u ma wo Yĩŋfua.

Pe Yesu kãndeyãrfa tee ma crɛŋcrɛŋ Kɔrnti wo

10 Wo nna, n ga le nar waha ye ye wo
Yĩŋfua Yesu Crise myaha ne: -Ye wãã le, ye
ma syi ye nii crɛŋcrɛŋ ye! -Ye nii yĩmbui
nen na, -tee nii laantee nen ne!
11 Wo nna, ye sẽ yãã, cɔɔ nwo pe n yee
Klowee, u kahafa mpãy ra yar ma yee,
wãhã ma ye nsoho wo.
12 Lii le ma le na, ye kaplãŋ ma ke ya
wuhu na: Nwo ga yee woo ma Pɔl kur ye,
waa ter ga yee woo ma Apolosu kur ye,
waa ga yee woo ma Pyar kur ye, waa ga
yee woo ma u Yãhã Yĩndefua Crise kur ye.
13 Tee le cã laha ma yee, u Crise sẽ la cɛr
flɛ flɛ ye, ye tee nii crɛŋcrɛŋ. -Ye yãŋ, ndoo
Pɔl sẽ kẽ tẽ ku trã na ye wĩĩ na ye. Ye sẽ
maha tãã yi loho wo ndoo myaha na ye.
14 N syaha wãã Yãhã kẽ tẽ sẽ ye tãã yi
loho wo ye, ma yi kãã Kirpusu na, Kayusu
ne.
15 Loo na, waa saha yee ndoo kẽ n ye tãã
yi loho wo ta myaha na ye.
16 Cĩĩnde, n maha Tefanase kahafa tãã yi
loho wo. N sẽ -sẽ le sya n maha waa tãã yi
yãã loho wo nantãŋ ye.
17 U Crise sẽ ra lɛhɛ wãã nawee- wãtãã
myaha na ye. U ra lɛhɛ wãã, n ba naa le
kapãyĩĩ wũhũ yar nawee- na. U sẽ ra lɛhɛ
wãã, n ba naa le kapãyĩĩ wũhũ pãã mii pe
nawee- kacãn wũhũ pãã mii syi dyaŋ ye. U
Crise wãku wĩĩ trã na, n ma le pãã nawee-
kacãn yor ne, le saa pii sa ye.

Yesu Crise ma Yãhã laantor ne, tesẽ ke fãngangbãŋ ne

18 Ye sẽ yãã, mpãy pe wĩĩ ga ba klaha-
, ma'a Yãhã Yĩndefua Crise trã wãku wĩĩ
pãã pe ye, pe ga yee, a yĩŋ wee le na ye.
Ma -sẽ yee wii poo na too sya yaha u Crise
kãmay na, wo cã Yãhã fãngangbãŋ kẽ u
Crise trã wãku wĩĩ ne.
19 Loo ne le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ
wo ma yee, Yãhã yee:
«Mpãy pe ma laantorfa,
n ga pe laantor wũhũ pye klaha- pe kẽ.
Mpãy pe ma kaicãfa, n ga pe kacãn wũhũ
sye.»
20 Loo na, ma'a nii laantorfua, laa na
kaicãfua, laa na kaplãntãhã pããfua driyɛ̃
wĩĩ na, le wãyĩĩ -sẽ ma na ma ye? Yãhã gɛ
le yar ma yee yĩŋ wee driyɛ̃fa kacãn na ye.
21 Ye sẽ yãã, driyɛ̃fa laantor pe ta pe sẽ
waha Yãhã laantor war ye. Loo ne, mpãy
pe Yesu ta pe Yatɛr, Yãhã yee ke ga poo sya
yaha le Yesu kapãyĩĩ kãmay na, lii le n pãã
driyɛ̃fa ye, pe n yee yĩŋ wee le na ye.
22 Yiifee- n kɛ laanwɔ wũhũ n pye pe n
yãã yĩnde ne. Jrɛkefa n kɛ pe kacãn yãã
driyɛ̃ wũhũ wĩĩ na.
23 Wii poo na, wo u Crise trã wãku wĩĩ
pãã nawee- ye. Loo nde ncafũhũ yigi pe
Yiifee- kẽ; mpãy pe wee Yiifee- ye, poo n
yee yĩŋ wee le na ye.
24 Yesu kãndeyãrfa byɛ, mpãy pe ma
Yiifee-, tesẽ mpãy ne pe wee Yiifee- ye, poo
ye u Crise ma Yãhã fãngangbãŋ, ma maha
ma ke laantor.
25 Yãhã wũhũ nkãy nawee- n yee yĩŋ
wee ke na ye, ke tɛr gboho nawee- laantor
wũhũ na. Tesẽ, Yãhã wũhũ nkãy nawee-
n yee fãnga wee ke na ye, ke tɛr gboho
nawee- fãnga na.
26 Wo nna, tee wee ngaa driyɛ̃fa yĩnde
na ye, Yãhã n -sẽ ye yãŋ yi, -ye loo yãŋ!
Ye laam wo, kaicãfa sẽ nihi ye, fãngafa sẽ
nihi ye, nangbãm sẽ nihi ye.
27 Mpãy pe wee kaicãfa driyɛ̃fa yĩnde na
ye, Yãhã poo yãŋ yi, ma fyar yaha mpãy
na pe ma kaicãfa driyɛ̃fa yĩnde na. Mpãy

pe wee fãngafa driyɛ̃fa yĩnde na ye, Yãhã
poo yãŋ yi, ma fyar yaha mpãy na pe ma
fãngafa driyɛ̃fa yĩnde na.
28 Mpãy pe ma naflam, driyɛ̃fa sẽ pe yãŋ
nawee draha wo ye, ma suhu mpãy ne pe
wee ngaa driyɛ̃fa yĩnde na ye, Yãhã poo
yãŋ yi, ma -sẽ pe driyɛ̃fa fãnga wĩĩ kua,
29 nawee waa ma n waha u ya sey Yãhã
yaha ye ye.
30 Yãhã -sẽ ye ta ye n seefar le Yesu Crise
ne, woo kẽ u laantor le nawee laam wo.
Woo kãmay na wo sroŋ Yãhã yĩnde na, wo
nii Yãhã wãm, wo maha wãsyayaha yãã.
31 Loo ne, le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ
wo ma yee:
«Waa sẽ yai u naa u ya sey ye,
u yai u naa Yĩŋfua Yãhã koo sey.»

2

Yesu Crise trã wãku wĩĩ loo le ma yĩŋ

1 Wo nna, tẽ ba ka ye fla na, maa le Yãhã
kapãyĩĩ wĩĩ pãã ye ye, ta yɛ̃ kaplãŋ pye
yaayaa, ta kacãyor sẽ maha ba tɛr ye kacãn
fla yaha ye.
2 Ye sẽ yãã, tẽ pye ye nsoho wo, n ba yee
n saa laa pãã ye ye mii Yesu Crise wĩĩ ya sẽ
ne, tesẽ u trã wãku wĩĩ ne ye.
3 Tẽ pye ye fla na, fãnga sẽ pye ra na ye,
n naa n fya ma sya naa n sege.
4 Kaplãŋ nkãy tẽ naa n pãã ke pye
gbɛgbɛ, ke sẽ pye kacãyor kaplãntãhã ye.
Yãhã Yrã Fãnga pye ra kaplãŋ na, ma ta
nawee- n naa ke kaplãŋ sya.
5 Loo na, driyɛ̃fa laantor ter sẽ ne te ye
ta ye n Yesu ta ye Yatɛr ye, Yãhã Fãnga koo
kẽ.

Yãhã laantor

6 Mpãy pe yĩntar too Yesu Crise kãnde
wo, wo laantor raa wĩĩ pãã pe ye. Driyɛ̃fa
laantor ter sẽ ne ye, driyɛ̃ yĩŋfa laantor ter
sẽ maha ne ye, poo mpãy pe fãnga ga ba
pye klaha- pe ye.
7 Yãhã laantor wĩĩ ne too n pãã, tii
driyɛ̃fa sẽ te war ye, te wũhũ pe na. Driyɛ̃
sẽ bii tãhã wa ye, Yãhã bii too laantor cãã
gbihi ta wa wo kẽ, wo nayɔ̃r wãyãã wĩĩ na.
8 Too laantor wee driyɛ̃ yĩŋfa ye ye. Mii
loo sẽ ne ye, pe saa ne pye pe Yesu Crise
kuey mar boo trã na ye, woo wii u ma
nayɔ̃r ter byɛ Yĩŋfua.
9 Loo ne le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ
wo ma yee:
«Kai- nkãy nawee waa sẽ ke yãã yãã yĩnde
ne ye,
waa sẽ maha ke luhu yãã ye,
ke sẽ pye yãã waa laam wo ye,
Yãhã koo cãã gbihi ta
mpãy kẽ ke ntãŋ dye pe tãy.»
10 Koo kai- ngĩĩ Yãhã ke yar wo na ke Yrã
kãmay na. Ye sẽ yãã, Yãhã Yrã Fãnga kai-
byɛ cã, Yãhã wũhũ nkãy gɛ ne ke sẽ n yi
gbaa na ye.
11 Ye cã, waa saha nawee laam wĩĩ cã ye.
Nawee yrã lii le ma u laam wo, loo ne le u
laam wĩĩ cã. Ke syi, waa saha Yãhã laam
wĩĩ cã mii Yãhã Yrã sẽ ne ye.
12 Wii poo -sẽ na, driyɛ̃ nge yrã ter sẽ ne
le ma wo laam wo ye. Yãhã Yrã ter loo ne
too yãã; Yãhã le wãã wo kẽ, ma yee wo
waha ke kayũhũ cã, kayũhũ nkãy Yãhã ke
wãã wo kẽ.
13 Wo koo kayũhũ ngĩĩ wĩĩ pãã nawee- ye.
Wo sẽ ke pãã driyɛ̃fa kacãyor kaplãntãhã
ne ye; Yãhã Yrã kaplãŋ nkãy le wo yɛ̃ wo,
koo too n pãã. Yãhã Yrã kaplãŋ kẽ ke ne
ke Yãhã Yrã wũhũ pãã.
14 Nawee wii Yãhã Yrã wee u laam wo
ye, u saha Yãhã Yrã wũhũ yãã ye; woo ye,
yĩŋ wee ke na ye. U saha ke war ye, ke n
war Yãhã Yrã kãmay ya na, koo kẽ.
15 Nawee wii u Yãhã Yrã yãã, lii le sroŋ lii
ne le sẽ sroŋ ye, u koo war. Woo na, nawee
waa ter saha u wũhũ war ye, nawee wii u
sẽ Yãhã Yrã yãã ye.
16 Loo ne le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ
wo ma yee:
«Yoo Yãhã laam wũhũ cã,
ma ga waha naa ke klaha kai- ne?»
Wii poo -sẽ na, wo ma Yãhã Yĩndefua Crise
laam ter ne.

3

Yãhã tẽntẽ- wĩĩ

1 Wo nna, n sẽ ba naa kai- pãã ye ye, mii
mpãy dyaŋ Yãhã Yrã laantor ma pe ye ye.
Ye naa ye laam wũhũ ya pye, ye pye mii
pẽyãr dyaŋ le Yãhã Yĩndefua Crise kãnde
wo.
2 Kai- nkãy tẽ naa n pãã ye ye, ke pye mii
yĩm dyaŋ tẽ naa n wãã ye kẽ; ke ma ne pye
mii wãlɛ digi dyaŋ, ye saa ne waha yia ye.
Yagaa gɛ na, ye saha yia ye, ye tee mii, ye
laam wũhũ ya tee n pye nantãŋ.
3 Ye sẽ yãã, tee laanyar pye yii na, wãhã
ke maha ma ye nsoho wo, koo ngĩĩ le yar
ma yee, ye ye laam wũhũ ya pye, ye ma
mii driyɛ̃fa dyaŋ.
4 Ye laam wo, nwo ga yee woo ma Pɔl kur
ye, waa ter ga yee woo ma Apolosu kur ye.
Loo nde le yar ma yee ye ma mii driyɛ̃fa
dyaŋ.
5 Apolosu wĩĩ ma lii ne? Ndoo Pɔl, ta wĩĩ
ma lii ne, ye n nii n wãã wo wĩĩ na? Yãhã
tẽntẽ- ya me wo ne, ke wo tẽŋ la wo kẽ.
Wo kãmay na ye Yesu ta ye Yatɛr.
6 Le ma mii ndoo Pɔl ngaa sĩĩ wãsĩĩ ya,
Apolosu n loho ya woo ke na, Yãhã koo n
-sẽ ke ta ke n yir.
7 -Ye yãŋ, u sĩĩfua wee ngaa ye, u
lawoofua wee ngaa ye. Yãhã gii ke ke ta
ke n yir, koo kẽ ke ma yĩŋ.

8 U sĩĩfua ma suhu u lawoofua ne, pe ma
wãcɛŋ. Pe pe tẽn tẽ mii syi dyaŋ, Yãhã ga
ba pe dããn wãã pe kẽ koo syi, pe ya wuhu
na.
9 Ye sẽ yãã, ndoo ma suhu Apolosu ne,
wo ma mii tawarfa dyaŋ Yãhã ye. Yii -sẽ
ma mii tar dyaŋ Yãhã ye. Ye maha ma mii
kangbãŋ dyaŋ ke fãã yir Yãhã kẽ.
10 Yãhã ndoo ta ra n waha yia, ma
ke kangbãŋ nakũy kã mii kaha fããfuayɔ̃
dyaŋ. Yãhã ke laantãr wĩĩ nde pye ra kẽ.
Waa ter n -sẽ ba fãã taha koo kaha nge
nakũy na. Mpãy byɛ pe -sẽ ga ba fãã naa n
taha ke na, pe pe ya yigi pe wãfãã ter ne.
11 Koo kangbãŋ nakũy lii le ta wa, loo
ne Yesu Crise wãtaŋ ne ye Yatɛr. Yĩŋ wee
kangbãŋ gaa ter nakũy na Yãhã ye ye.
12 Nawee- mpãy fãã n taha ke kangbãŋ
nakũy na sãn wãn ne; mpãy, wargbɛ wãn
ne; mpãy, ntẽmbar raa ter ne kacãn wee
te dir na ye. Mpãy ter maha ma, pe fãã
n taha katyigi ne; mpãy, nyɛ̃far ne; mpãy,
nyɔ̃r ne.
13 Yesu Crise kasãhã per maa nɔ, naa ga
ba ta le n cã mpãy poo wãn yɔ̃, naa saha te
pye klaha- ye, wãn tii pe fãã naa n taha te
ne. Mpãy, naa ga waha pe wãn pye klaha-,
le bya ga ba cã.
14 Naa ma yee ke sẽ wii tẽn klaha- kãã
koo kangbãŋ nakũy na ye, ufua ga dããn
yãã.
15 Naa ma -sẽ wii tẽn klaha- kãã, koo
kangbãŋ nge nakũy na, ufua saa dããn yãã
ye. U ga nii mii nawee wii dyaŋ, naa u wãn
byɛ suhu, woo ya n yi le wo.
16 Ye sẽ cã la ma yee ye kadye ma Yãhã
niisaha, Yãhã Yrã Fãnga ma ye nanem byɛ
laam wo?
17 Nawee wii ma koo Yãhã niisaha pye
klaha-, Yãhã ga woofua bya pye klaha-. Ye
sẽ yãã, Yãhã niisaha ma Yãhã wãŋ. Ye byɛ
-sẽ ma Yãhã niisaha.
18 N ga laa pãã ye ye, waa ma syi u u ya
kar yaha le ne ye, loo ne nde: Ye laam wo,
waa ma yee woo ma driyɛ̃fa laantor ter ne,
u too miy yaha. -Tuu Yãhã laantor ter gbe,
too tii yĩŋ wee te na driyɛ̃fa ye ye. Loo na,
u ga nii cĩĩnde laantorfua Yãhã ye.
19 Ye sẽ yãã, yĩŋ wee driyɛ̃fa laantor ter
na Yãhã ye ye. Le ma gɛ ma le yrũhũ
yaha Yãhã sabangbãŋ wo ma yee: «Driyɛ̃
laantorfa, Yãhã pe yigi pe ya koho kacãn
namihi ne.»
20 Le maha ma le yrũhũ yaha ma yee:
«Yãhã nawee laantor ter wũhũ cã.
Ke cã too nde saha laa yɔ̃ ye.»
21 Loo nde na, ye ma syi ye naa naweetee
myaha gboho ye! Ye sẽ yãã, kai- byɛ ma ye
wãn:
22 Ndoo Pɔl woo, Apolosu woo, Pyar woo,
driyɛ̃ wãn woo, yrãŋ wĩĩ woo, gbã wĩĩ woo,
yagaa wũhũ woo, sukũhũ gaa wũhũ woo,
too nde byɛ ma ye wãn.
23 Ye -sẽ ma u Yãhã Yĩndefua Crise wãm, u
Crise -sẽ ma Yãhã wũũ.

4

Yesu Crise tẽntẽ-

1 Ye yai ye cã u Yãhã Yĩndefua Crise
tẽntẽ- me wo ne. Yãhã wũhũ nkãy nawee-
sẽ ke cã yãã ye, koo wo n yar nawee- na.
2 Wii u -sẽ ma Yãhã wũhũ yarfua nawee-
ye, lii le ma u wĩĩ, u yai u sroŋ.
3 Le tãy ye yee ta wĩĩ yɔ̃, laa na ye yee ta
wĩĩ sẽ yɔ̃ ye, le tãy le pye kasãhãfa gɛ pe ra
wĩĩ pãã ke syi dyaŋ, le sẽ kai kua ra ye ye.
Ndoo gɛ sẽ laa pãã nii wãpee wĩĩ na ye;
4 n sẽ laa yãã tẽ tee pye ye. Loo sẽ -sẽ ne
le ga ta ra n sroŋ Yãhã ye ye. Wii u ma ra
kasãhãfua, woo kẽ Yĩŋfua Yesu ne.
5 Loo ne, ye ma syi ye cãã naa laa pãã
waa wĩĩ na mii le yale sẽ nɔ wa ye, yaliile
Yĩŋfua Yesu ga ba dur ba. U ga ba wam
wũhũ gbe yi gbaa na, nawee laam wũhũ
bya ne. Loo na, nawee nawee woo, u ga
ba u miiyũhũ lay yãã Yãhã ye.
6 Wo nna, n wo wĩĩ pãã ye ye, ndoo tesẽ
Apolosu ne, ma yee ye waha ke kai- war.
N yee n ga wo wĩĩ pãã ye ye, ye n naa ye
troho tãhã mii le ma le yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo mii. Ye ma syi ye naa n yee
nwo wãklaha ter puar nwo wãklaha na, le
n nii ye n yataŋ ta yii na ye.
7 Ye sẽ yãã, yoo nawee- ta pe wee wãcɛŋ
pe ya ne mii Yãhã sẽ kẽ ye? Mboo nawee,
kayĩĩ lii ma ma ye, mii Yãhã sẽ kẽ ke loo
wãã ma kẽ ye? Taa -sẽ loo yãã, ma tee mii
sey mii Yãhã sẽ kẽ ke le wãã ma kẽ ye.

Yataŋ gboho tɛr Kɔrntifa na

8 Ye sẽ yee la, a yii kai- cã yai wa, a ye
ngbãŋ yai wa kacãn ne, a wii ma sya yee
wo wee ye, ye ga waha yahasee gbe? Ye ma
nii yahasee ye cĩĩnde, le yɔ̃; ye ga waha wo
bya ta wo n nii yahasee ye.
9 Ye sẽ yãã, wii Yesu tẽnlɛhɛ, le wee la
mii Yãhã wii ta nawee- byɛ kur kuɛ ye,
mii mpãy dyaŋ pe yai wãboo ne? Driyɛ̃
nge wo, pe nabuar, ma suhu pe yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ ne, pe yĩnde ma wo na ke kai- byɛ
wo.
10 U Yãhã Yĩndefua Crise wĩĩ ta pe n nii n
yee yĩŋ wee wo na ye. Yii poo -sẽ na, ye sẽ
yee la ye ma laantorfa le Crise kãnde wo?
Fãnga wee wii ye ye, yii poo -sẽ na, ye sẽ
yee la fãnga ma ye ye? Ye sẽ yee la nawee-
ye myaha sey, wii poo -sẽ na, pe sẽ wo yãŋ
nawee draha wo ye?
11 Ma sya ba waa yagaa na, wo n fãy fãã
ne, loho fãã ne, faha wãn sẽ maha yai wo
ye ye, pe wo nuhu, niisar wee wo ye ye.
12 Wo wo yɛ̃ digi yãã wii koho kasyã na.
Mpãy pe wo tyɛhɛ, wo Yãhã nar ke kaa

taha pe na. Mpãy pe wo nuhu Yesu Crise wĩĩ na, wo sẽ n fya koo wãfãy na ye, ke ma sya pye mii.
13 Nawee wii ma wãpee pãã wo wĩĩ na, wo u yɛ̃ wãã n sya kayĩĩ ne. Ma sya ba waa yagaa na, wo ma kafar wãŋ syi dyaŋ driyɛ̃fa ye, wo wĩĩ fũhũ nawee- ye.
14 N sẽ koo kaplãŋ ngĩĩ yrũhũ ye kẽ ma yee, n ga fyar yaha ye na ye. N yee n ga ye cãã yar ke kai- ne, mii waa dyaŋ u pii ne pe ntãŋ dye u tãy.
15 Ye sẽ yãã, mpãy pe ye klaha le Crise kãnde wãyãr ne, pe ma sya nawee- nyerbua tã, tuhufa buar wee ye ye ye. Tee fe dye le Yesu kãnde wo, ndoo kẽ n cãã ye klaha le Yesu Crise kapãyĩĩ wĩĩ ne, koo kẽ ndoo kẽ ye tuhufua le Yesu kãnde wo.
16 N ga ye nar waha nde ne, -ye ra pyer ter gbe!
17 Loo ne ta n Timuti nɔ wãã ye ye. U ma ta dya le Yĩŋfua Yesu kãnde wo, u ntãŋ dye ra tãy, u n sroŋ le Yesu tẽn ne. U ga ba ye gbihi yar ta troho wãtãhã ter ne le Yesu Crise kãnde wo, tesẽ ta kaklaha ter ne Yesu kãndeyãrfa yawãr teebɛhɛ byɛ wo.
18 Ye laam wo, mpãy ta yi yataŋ ne ma n yee, a ndoo saa ka ye fla na ye.
19 Yãhã ma sya, n ga ka ye fla na, le saa ma- ye. Mpãy pe yee poo ta yi pe yataŋ ne, n sẽ n gaha pe kaplãŋ ya luhu ye, n n gaha yãŋ pe ma waha n yia, ma pe troho tãhã le Yesu kãnde wo fãnga ne.
20 Ye sẽ yãã, Yãhã Yai wĩĩ na, kaplãŋ koo sẽ kẽ ke ma yĩŋ ye; ma waha yia, ma naa ma troho tãhã le Yesu kãnde wo fãnga ne, loo le ma yĩŋ.
21 Lii loo le n tãy ye ye? N ka ye fla na ye wãpẽn yĩmbui ne laa, n ka ye fla na laantãr ne mii waa dyaŋ u pii ne pe ntãŋ dye u tãy?

5

U kapeepyefua yai u cɛr yi kãã ye yawãhãfa wo

1 Pe le pãã, a ye yawãhãfa wo tyatyãhã wĩĩ laa ma, le wãpee! Mpãy gɛ pe sẽ cĩĩnde Yãhã cã ye, poo kãnde na le syi sẽ yai le pye ye. Le nde, ye laam wo, waa ma u u tuhufua cɔɔ di.
2 Loo naa byɛ ne, ye yataŋ gboho, ma sya ta yi. Ye ma ne pye fyar ye yigi, le n nii ye fãy, ye ne ga u tyatyãhãfua cɛr yi kãã ye yawãhãfa wo.
3 Ndoo woo na, tẽ sya dey ye na, ta laam ma ye fla na. Wii tuu kapee nde pye, ndoo woofua sãhã wa wo Yĩŋfua Yesu kãmay na, mii n ma ye fla na.
4 Ye ma yii wãã Yĩŋfua Yesu myaha na, ta laam bya ga ba pye ye nsoho wo, Yĩŋfua Yesu fãnga ne.
5 Ye ga ba u kapeepyefua cɛr yi kãã ye yawãhãfa wo, Setane n u fãy u kadye sraha na, u tyatyãhã laampee n sya ba pye klaha-. Loo na, u ga ba sya yaha wo Yĩŋfua Yesu wãdurba per.
6 Ye yii ka n sey ke dyaŋ, yĩŋ wee le na ye ye ye. Ye cã ncasur car ya kẽ, ke ke bur loho byɛ ta ke n fua n yir busãã.
7 Kapee- wãpyeŋ ma mii ncasur wãŋ syi dyaŋ ke lɛ nii nawee laam wo. -Ye ye ncasur yi kãã yii wo, ye nii mii bur loho wãfãŋ dyaŋ ke ma gbɛgbɛ, ncasur wee ke laam wo ye. Ãwã, ye -sẽ ma gbɛgbɛ koo syi dyaŋ; ye sẽ yãã, pe u Yãhã Yĩndefua Crise boo mpar draha wo wo kapee- wĩĩ na. Woo kẽ wo syayaha gbar.
8 -Too naa wo syayaha gbar gbar, wo naa wo troho tãhã Yesu kãnde wo, wo wo napeer miy yaha, wo tyatyãhã ne te ma mii ncasur wãŋ syi dyaŋ! Loo na, wo ga naa wo troho tãhã Yesu kãnde wo cĩĩnde, wo nii gbɛgbɛ mii bur loho gii syi dyaŋ ncasur wee ke wo ye.
9 Tẽ ba cãã saba wii yrũhũ nɔ wãã ye ye, n ba le yrũhũ u laam wo ma yee, -ye cɛr mpãy na pe tyatyãhã pye.
10 Driyɛ̃fa mpãy pe tyatyãhã pye, mpãy ne pe yĩnde yi n too nawee- wãn na, pe fufordifa ne, pe mpar yahafa ne, n sẽ -sẽ yee -ye cɛr pe na ye kuãŋ ne ye. Mii loo sẽ ne ye, ye ga waha yi kãã la pe yaha ke driyɛ̃ wo?
11 N ba le yrũhũ ma yee, -ye cɛr ye kuãŋ ne mpãy na pe pe ya ta Yesu kãndeyãrfa, ma -sẽ tyatyãhã pye, tesẽ mpãy ne pe yĩnde yi n too nawee- wãn na, mpãy ne pe mpar yaha, pe nagblahafa ne, pe sẽnwɔ nafããn ne, pe fufordifa ne. Ye ma n wãã naa n di gɛ di pe ne ye.
12-13 Driyɛ̃fa mpãy pe wee Yesu kãnde wo ye, ta wĩĩ sẽ ne poo wãsãhã ne ye. Yãhã kẽ ke ga ba pe sãhã. Mpãy pe -sẽ ma le Yesu kãndeyãrfa yawãhã fla wo ye ne, ye yai ye naa poo sãhã, -ye naa ke kai- gbihi! Le ma le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo ma yee, Yãhã yee: «-Ye u napee cɛr yi kãã ye nsoho wo!»

6

Ye ma syi ye ga naa yii sãhã driyɛ̃fa ye ye!

1 Ye yawãhãfa laam wo, kai ma wii dye u Yesu kãndeyãrwai ne, u yai la u ga u sãhã kasãhãfa mpãy fla na pe sẽ cĩĩnde Yãhã cã ye? U ma ka u ne u Yesu kãndeyãrwai poo yahasee ye, koo sẽ puar la?
2 Ye sẽ cã la, mpãy pe ma Yãhã wãm, poo me pe ga ba driyɛ̃fa sãhã sukũhũ gaa laam wo? Tee -sẽ ga ba driyɛ̃fa sãhã, ye yai ye waha naa ye kasyĩmbɛhɛ gbihi ye nsoho wo yii ya.
3 Ye sẽ cã la ma yee, wo n pai yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ sãhã sukũhũ gaa laam wo? Ye -sẽ

pye mii ye saa waha driyɛ̃ nge kai- gbihi ye?
4 Kai ma -sẽ dye ye nsoho wo, driyɛ̃ nge
kasyĩmbɛhɛ wĩĩ na, ye tee n gaha kasãhãfa
mpãy fla na pe sẽ cĩĩnde Yãhã cã ye.
5 Loo nde yĩntaha kẽ, ye laam wo,
laantorfua waa wee wii syi tuu ga waha
kai war yi u Yesu kãndeyãrwai nsoho wo
ye. Fyar yai te ye yigi!
6 Tee kai- pãã n taha yii na, le sẽ yɔ̃ ye. Ye
tee maha n gaha ke kai- ne kasãhãfa mpãy
fla na pe sẽ cĩĩnde Yãhã cã ye, loo cã pee.
7 Tee yii yee ga n sãhã kasãhã yĩŋfa fla
na, loo nde ma wa wãpee ye wĩĩ na. Waa
ma kapee laa ter pye ye na, ye tyii le n kua
kãã ye laam wo gbɛgbɛ, kayĩĩ ne. Waa ma
ye koho kla gaa gbe, -ye yaha le le n kua
kãã ye laam wo gbɛgbɛ, kayĩĩ ne.
8 Le -sẽ nde, yii gɛ me tee kapee- pye ye
nampyeŋ- na, ma maha pe koho wãn gbe.
Ye Yesu kãndeyãrwai gɛ me tee nde pye pe
na.
9 Ye sẽ cã la ma yee mpãy pe kapee- pye,
pe saa ba yãã dye Yãhã yai klo wo ye?
Ye ma n yii kar yaha le ne ye: Mpãy pe
tyatyãhã pye, ma suhu mpar yahafa ne,
tesẽ cayɔr lefa ne, tesẽ mpãy ne pe n sãy
pe naawai ne, pe cawai ne,
10 tesẽ fufordifa ne, tesẽ mpãy ne pe
yĩnde yi n too nawee- wãn na, tesẽ sẽnwɔ
nafããn ne, mpãy ne pe pe nampyeŋ- laam
war, mpãy ne pe ma yuhu- naboofa, poo
mii byɛ saa ba yãã dye Yãhã yai klo wo ye.
11 Ye laam wo, mpãy pye ke syi. Ye
kapee- -sẽ yee laha kãã ye na, ye nii
Yãhã wãm, ye sroŋ Yãhã yĩnde na Yĩŋfua
Yesu Crise kãmay na, tesẽ Yãhã Yrã Fãnga
kãmay ne.

Ye kadye ma Yãhã niisaha

12 Pe n yee, a nawee laam wũhũ byɛ
wãpyeŋ kãnde ma u ye. Cĩĩnde ne, ke byɛ
sẽ -sẽ kẽ ke yɔ̃ ye. Nawee laam wũhũ byɛ
wãpyeŋ kãnde ma sya pye u ye, u sẽ -sẽ
yai u nii u laam wĩĩ laa yãmpuai ye.
13 Pe n yee, a dir ma laha myaha na,
laha ma dir myaha na. Tee -sẽ le cã ye
yee, Yãhã ga ba te byɛ wĩĩ kua. Nawee
kadye sẽ -sẽ nii tyatyãhã myaha na ye.
Nawee kadye ma Yĩŋfua Yesu myaha na;
tesẽ Yĩŋfua Yesu ma nawee kadye myaha
na.
14 Yãhã fãngangbãŋ kãmay na, ke ba wo
Yĩŋfua Yesu ta u n yir gbã wo, ma dur ba
yrãŋ na gbaafa ye mii, ke -sẽ ga ba wo
kadye ta ke n yir gbã wo, ke nii yrãŋ na
koo syi.
15 Ye sẽ cã la ma yee, ye kadye ma Yãhã
Yĩndefua Crise kadye teebɛhɛ nkãy? Ye
kadye ke -sẽ ma u Crise kadye teebɛhɛ
nkãy, ye sẽ yai syi syi ye ke wãã le
canaandi kadye ne ye.
16 Ye sẽ cã la ma yee, mboo wii ma ka
canaandile ye, mboo tesẽ woo ne, ye ga
wãã le, ye nii kadye nen? Loo syi ne le
yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo ma yee:
«Naa ma suhu cɔɔ ne, pe ma pe ya gbe, pe
ga nii kadye nen.»
17 Wii ma -sẽ wãã le Yĩŋfua Yesu ne, u ga
nii laantee nen na Yesu ne.
18 -Ye naa n fã tyatyãhã na! Kapee- nkãy
ter ma ke pee, ke sẽ -sẽ laa pye nawee
kadye sraha na ye. Wii u -sẽ tyatyãhã pye,
u le pye u ya koho kadye sraha na.
19 Ye sẽ cã la ma yee, ye kadye ma Yãhã
Yrã Fãnga niisaha? Yãhã le wãã ye kẽ, le
ma ye nanem byɛ laam wo, ye wee yii wãm
ye.
20 Ye sẽ yãã, tee par sya yɛ̃ gii na kacãn
wee ke na ye. Koo yɛ̃ kẽ Yesu Crise ntãŋ
wãwoo ne. Ye tyii ye kadye pyer n ta,
nawee- n naa Yãhã sey!

7

Cɔɔ wãsya wĩĩ, naa wãgbe wĩĩ ne

1 Tee ba saba wii yrũhũ nɔ wãã ra kẽ,
ye ba ra yey kai- nkãy ne. N ga koo kai-
yĩntaha yar ye na. Ndoo ye, naa ma yee u
sẽ cɔɔ gbe ye, koo puar.
2 Tyatyãhã wĩĩ na, naa -sẽ yai u cɔɔ sya,
cɔɔ -sẽ yai u nii puai ye. Loo ga waha ta
tyatyãhã wũhũ saa naa n pye ye.
3 Naa yai u naa u cɔɔ wĩĩ pye, cɔɔ bya -sẽ
yai u naa u puai wĩĩ pye.
4 Cɔɔ kadye wee u ya wãŋ ye, ke ma u
puai wãŋ. Puai kadye wee u ya wãŋ ye, ke
ma u cɔɔ wãŋ.
5 Cɔɔ tesẽ naa ne, ye ma n naa n tyii yii
na ye! Ye -sẽ ga waha pãã ta ye tyii yii na
plii raa nsoho wo, ye draha yãã ye pãã ma-
Yãhã ye. Loo kur ye, -ye dur nii yii ne, mii
loo sẽ ne ye, tee saha yia yii na ye, Setane
ga waha yia ye na, u ye ta ye n ga tyatyãhã
pye kuɛ ngaa ye.
6 Tẽ ye yar lii ne, n sẽ yee fãnga wĩĩ ne
ye. Le ma yai wii ye, u ga waha le pye.
7 Cɔɔ wee ra ye ye. Nawee- ma ne pye ta
wãŋ syi dyaŋ, loo le yɔ̃. Yãhã ke -sẽ fãnga
tii wãã nawee- kẽ, te ma te ya wuhu na.
Nwo ma fãnga gaa ne, nwo fãnga ter -sẽ
ma ke ya ya.
8 Mpãy pe ma naandar, tesẽ mpãy ne pe
ma cabelar, ma suhu calangusyam ne, pe
ma kuee ta wãŋ syi dyaŋ pe ya ya, loo le
yɔ̃.
9 Pe ma -sẽ yee pe saha yia pe ya na ye,
pe pe ya sya, pe nii pe ya ye. Koo puar, pe
kuee ke dyaŋ le n naa pe fãy.
10 Yĩŋfua Yesu kãnde nde yar ra na ma
yee, cɔɔ ma pye puai ne, u sẽ yai u u puai
sye ye.
11 Tesẽ, cɔɔ ma u puai sye, u -sẽ nii ke
dyaŋ, u ma n naa waa gbe ye. Mii loo sẽ

ne ye, u yai u ga wãã le u puai ne. Tesẽ, naa sẽ yai u u cɔɔ sye ye.
12 Ndoo yɛ̃ kaplãŋ kẽ tẽ ga pãã yagaa. Yesu kãndeyãrfua waa ma pye cɔɔ ne, cɔɔ wii u sẽ Yesu ta u Yatɛr ye, u cɔɔ ma yee u ga kuee u ne, u ma syi u u cɔɔ sye ye.
13 Yesu kãndeyãrfua ma pye puai ne, puai wii u sẽ Yesu ta u Yatɛr ye, u puai ma yee u ga kuee u ne, u ma syi u u puai sye ye.
14 Ye sẽ yãã, puai wii u sẽ Yesu ta u Yatɛr ye, u cɔɔ tuu -sẽ ma Yesu kãndeyãrfua, u cɔɔ kãmay na u crã Yãhã na. Tesẽ, cɔɔ wii u sẽ Yesu ta u Yatɛr ye, u puai tuu -sẽ ma Yesu kãndeyãrfua, u puai kãmay na u crã Yãhã na. Mii loo sẽ ne ye, pe kicar ga nii mii mpãy dyaŋ pe sẽ cĩĩnde Yãhã cã ye; pe -sẽ mii pe crã Yãhã na pe seefa nen kãmay na, pe seefua wii u ma Yesu kãndeyãrfua.
15 Puai wĩĩ na, u cɔɔ ne, wii u sẽ Yesu ta u Yatɛr ye, woo ma yee u ga u nampyeŋ sye, le ga waha pye. Loo nde na, laa wee pe nsoho wo nantãŋ ye. Wii u ma Yesu kãndeyãrfua u tefay yãã. Yãhã wo yee wo nii wii ne yĩmbui nen na, yrĩŋ ne.
16 Ma sẽ yãã, mboo naa, ma saha le cã ma yee ma ga waha ma cɔɔ ta u n dye Yesu kãnde wo, u wãsyayaha yãã ma wãŋ syi dyaŋ ye. Ma sẽ yãã, mboo cɔɔ, ma saha le cã ma yee ma ga waha ma puai ta u n dye Yesu kãnde wo, u wãsyayaha yãã ma wãŋ syi dyaŋ ye.

-Ye kuee draha gii wo tee pye Yãhã n ba ye yee!

17 Lii le ma yĩŋ, tee pye draha gii wo Yãhã n ba ye yee, -ye kuee koo draha wo; loo ma Yĩŋfua Yesu laam wĩĩ. Loo kãnde nde ne tẽ n yar Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa byɛ na, teebɛhɛ byɛ wo.
18 Wii ma pye u ba kũũ lɛ wa Yãhã n ba u yee, u ma syi u yee u ga dur u u ya ta mii u sẽ kũũ ye. Wii ma pye u sẽ kũũ ye Yãhã n ba u yee, u ma syi u yee u ga u ya ta mii u kũũ ye.
19 Ma kũũ woo, yĩŋ wee le na ye; ma sẽ kũũ woo, yĩŋ wee le na ye. Lii le ma yĩŋ, ma naa n sroŋ Yãhã kãnde kataŋ wãyãr ne.
20 Taa pye draha gii wo Yãhã n ba ma yee, kuee koo draha wo!
21 Ma'a pye yãmpuai Yãhã n ba ma yee, ma'a syi ma naa laam ga ma yãmpar wĩĩ na ye. Ma'a -sẽ ga waha yi le wo, ma yi!
22 Yãŋ, yãmpuai wii u yee Yesu kãnde wo, Yĩŋfua Yesu u yi wa u kapee- wãpyeŋ yãmpar wo. Wii u wee yãmpuai ye, u ma yee Yesu kãnde wo, u ma Yesu yãmpuai.
23 Ye byɛ, ye par sya yɛ̃ gii na kacãn wee ke na ye. Koo yɛ̃ kẽ Yesu Crise ntãŋ wãwoo ne. Loo na, ye ma syi ye nii nawee- laam wũhũ yãmpa ye!
24 Wo nna, ye nanem byɛ tee pye draha gii wo Yãhã n ba ye yee, -ye kuee koo draha wo Yãhã yaha ye!

Naandar wĩĩ, cabelar wĩĩ ne, tesẽ calangusyam wĩĩ ne

25 Ye ba ra yey naandar wĩĩ na, tesẽ cabelar wĩĩ ne. Yĩŋfua Yesu sẽ kapãn laa yar ra na poo wĩĩ na ye. Tuu -sẽ yɔ̃ ra na, ma ra ta ta n sroŋ, n ga waha ta laam wĩĩ yar ye na ye kayey nde wĩĩ na.
26 Kayĩhĩ nihi tɛr yagaa. Loo nde wĩĩ na, lii le yɔ̃ ndoo ye, le puar naa na u kuee ke dyaŋ.
27 Ma'a pye cɔɔ ne, kuee u ne! Ma'a yee ma wee cɔɔ ne ye, ma'a syi ma waa sya ye!
28 Ma'a cɔɔ sya, kapee sẽ ne ye. Capua ma nii puai ye, kapee sẽ ne ye. Pe ma pe ya sya, wãfãy ga ba naa pe dye, n -sẽ n traha n wãfãy nge kuã tɛr pe na.
29 Wo nna, lii tẽ ga pãã ye ye, loo ne nde: Yale sẽ gboho kuee wo ye nantãŋ driyɛ̃ nge wo ye. Ma gbe yagaa na, mpãy pe ma ca ne, pe pe laam miy yaha mii mpãy dyaŋ ca wee pe ye ye.
30 Mpãy pe ma miyãhã na, pe nii pra mii mpãy dyaŋ pe wee miyãhã na ye. Mpãy pe ma nuhu na, pe pe ya ta mii mpãy dyaŋ pe wee nuhu na ye. Mpãy pe ma klafa, pe pe ya ta mii mpãy dyaŋ pe wee klafa ye.
31 Mpãy pe ma driyɛ̃ kai- yahasee ye, pe pe ya ta mii mpãy dyaŋ pe wee driyɛ̃ kai-yahasee ye ye. Ye sẽ yãã, wãkueeyaitãŋ wee driyɛ̃ kai- na ye.
32 N n traha ye ma syi ye naa laam ga ye. Cɔɔ wee wii ye ye, u laam ga Yĩŋfua Yesu wĩĩ na, u ga pye mii u pyer n naa n tãy Yĩŋfua Yesu ye.
33 Cɔɔ ma pye wii ye, u laam ga driyɛ̃ nge wãn na, u ga pye mii u pyer n naa n tãy u cɔɔ ye.
34 U laam ma flɛ sĩĩ. Tesẽ, cɔɔ wii u wee puai ye ye, capua wii ne u wee puai ye ye, pe laam ga Yĩŋfua Yesu wĩĩ na, pe ga pye mii pe pyer n naa n tãy u ye. Pe n kɛ pe kadye ma suhu pe laam wũhũ ne, te naa n laha. Wii u ma puai ye, u laam ga driyɛ̃ nge wãn na, u ga pye mii u pyer n naa n tãy u puai ye.
35 N n traha ye kayũhũ yãã, koo kẽ ta n ye yar kai- ngĩĩ ne. Le sẽ nii mii fãnga wĩĩ laa ne ye. N n traha ye naa ye troho tãhã kãnyĩĩ wo, ye ye laam gbihi ta, ye naa n nii Yĩŋfua Yesu myaha na.
36 Yagaa, naanfuɛ̃ syi tuu ma capua ne, u ga waha le ta u yee, woo saa u sya ye. Kur kuɛ ye, u naanfuɛ̃ ma ba yee woo tee pye u capua na, u ma maha yee u saha yia naandar na ye, ma yee woo ga u capua sya, le ga waha pye. Kapee sẽ ne ye.
37 Wii ma -sẽ yee, woo saa cɔɔ sya ye, woo ga kuee naandaha, le ma pye u ya

laam wĩĩ ne, waa yɛ̃ kapãn sẽ ne tuu luhu ye, u ma cã u ga waha yia u ya na, u ma kuee naandaha, loo yɔ̃.
38 Loo na, naanfuɛ̃ tuu kicar yigi, u ma ba u sya cɔɔ, le yɔ̃. Wii ma -sẽ ba sye, u sẽ u wũũ sya cɔɔ ye, ma kuee naandaha, loo cã maha yɔ̃.
39 Cɔɔ wii puai ma pye yrãŋ na u sẽ ku ye, u cɔɔ yai u kuee u puai ye. U puai ma -sẽ ba ku u yaha, u ga waha nii puai waa ye. Le -sẽ yai le pye Yesu kãnde na.
40 U cɔɔ ma -sẽ kuee ke dyaŋ calangusya, le ga puar u na. Lii le ma ra ye, loo ne nde: Ta laam wo, n yee Yãhã Yrã Fãnga kẽ ke loo yar ra na.

8

Wãn tii pe boo mpar wãn na

1 Ye maha ba ra yey wãn tii wĩĩ na pe boo mpar wãn na. Tee le pãã mii, wo byɛ kacãn yãã. -Tee -sẽ le cã ye yee, wii ma u ya ta kaicãfua, yataŋ ma ufua na. Wii ma -sẽ yee u nampyeŋ- ntãŋ dye u tãy, u koho le pe ye pe laantor wãyãã ne.
2 Wii ma u ya ta kaicãfua waa syi ter, ufua sẽ cĩĩnde laantor yãã wa ye.
3 Wii ma -sẽ yee Yãhã wĩĩ gboho u laam wo, ufua cĩĩnde laantor yãã, Yãhã woo cã yɔ̃.
4 Ye ra yey ma yee wãn tii pe boo mpar wãn na, Yesu kãndeyãrfua ga waha te kaa laa, u saha te kaa ye. Wo cã ma yee Yãhã neŋ ya kẽ ke ma, mpar wãn wee ngaa ye.
5 Nawee- mpãy ma sya plaha ma n yee, a yãhã busãã ma, yĩŋfa busãã ne yãhãyĩŋ na kãntraha ne,
6 wo cã ma yee Yãhã neŋ ya kẽ ke ma; koo kẽ wo byɛ Tuhufua. Kai- byɛ yir koo ye, wo byɛ ma koo wãm. Yĩŋfua nen ya kẽ u ma; woo kẽ Yesu Crise ne. Kai- byɛ tãhã woo kãmay na, wo byɛ n poho woo kãmay na.
7 Too kacãn nde wee Yesu kãndeyãrfa byɛ ye ye. Mpãy ma pe sẽ cɛr wa mpar wãn na ye. Loo na, poosyifa ma mpar wãn kar kaa, pe laam saa sya ye, pe ga naa pe ya yãŋ mii pe tee pye, pe wee gbɛgbɛ ye.
8 Kar saha nawee ta u n crã Yãhã na ye. Wii ma yee u sẽ te kaa ye, laa kayĩĩ sẽ ne le tɛr u yaha ye. Wii ma te kaa, laa kayĩĩ sẽ ne tuu ga yãã ye.
9 -Tee -sẽ yii yigi, lii tee cã ma n pye, le ma syi le mpãy ta pe n dye kãmpee wo ye, mpãy pe sẽ wlaha le Yesu kãnde wo ye!
10 Poo nen waa syi ma ma yãã, mboo wii taa ma kaicãfua, ma maha nii kar kaa mparyaha kangbãŋ wo, u saha le war ye. U laam wo kapee ne. Tuu -sẽ ma yãã le na, u bya ga dye le wo, u naa te mparyaha wãn kar kaa.
11 Loo nde na, u Yesu kãndeyãrwɛ nwo wii u sẽ wlaha le Yesu kãnde wo ye, mboo kacãn ta u n dye kãmpee wo. Le -sẽ nde, u Yãhã Yĩndefua Crise ku woo bya wĩĩ na.
12 Ye Yesu kãndeyãrwai mpãy pe sẽ wlaha le Yesu kãnde wo ye, ye ma tee n pye pe na, ma pe laam wlãhã, ye kapee pye u Crise gɛ na ke syi ne.
13 Loo ne, tẽ cã n ma nii mpar wãn kar kaa, ta Yesu kãndeyãrwɛ ma ra yãã, le ga u laam wlãhã, u n dye kãmpee wo, n ga yi kãã too syi kar nde wãkaa wo ta kuãŋ ne; n ma syi n ba ra nampyeŋ waa ta u laam n wlãhã u ye, u n dye kãmpee wo ye.

9

Pɔl yee Yesu gɛ kẽ u woo lɛhɛ wãã

1 Ta laam wee la pra driyɛ̃ nge kuɛ ye? N wee la Yesu Crise tẽnlɛhɛ? N sẽ wo Yĩŋfua Yesu yãã la yĩnde ne? Ndoo sẽ na tẽ Yĩŋfua Yesu tẽn tẽ ye fla na, ma ye ta ye n nii Yesu kãndeyãrfa?
2 Mpãy ter ma sya yee ndoo wee Yesu tẽnlɛhɛ ye, yii poo yai ye cã ye nii Yesu kãndeyãrfa ndoo kãmay na. Loo nde le yar, n ma Yĩŋfua Yesu tẽnlɛhɛ.
3 Mpãy pe ra wãpee pãã, tẽ ga lii yar pe na, le nde:
4 Too ma wo tẽn na, wo bya sẽ yai la wo wo yɛ̃ digi yãã, tesẽ wo lawɔŋ ne?
5 Wo sẽ yai la le ma tãy wii ye, u Yesu kãndeyãrwaisya waa ta u cɔɔ, u n naa n taha u na u tẽn na, mii Yesu tẽnlɛhɛ mpãy wãŋ syi dyaŋ, tesẽ u Yĩŋfua Yesu cĩĩfa ne, tesẽ Pyar ne?
6 Wii wo syãm ya la ta tẽntẽwɛ Barnabaase ne, too yai wo naa tẽn tẽ, wo cã naa wo yɛ̃ digi yãã?
7 Ye le luhu yãã la pe yee, nawee ma dye seraasyiya wo, woo tuu u ya dãã u ya ya? Laa, nawee ma katyir tar le, u sẽ yai u te katyisan di ye? Laa, yanaha tuu yar tii naha, u sẽ yai u too nayĩm wɔ ye?
8 Ye ma syi ye yee naweetee laam wũhũ kẽ tẽ n pãã ye ye ye! Yãhã kãnde kataŋ gɛ koo ngĩĩ yar.
9 Ye sẽ yãã, kãnde lii Yãhã bii le le soho Musa koho wo faale wo, le fla ngaa le yar ma yee:
«Pe naha gii ta ma yee
ke dir pua tãhã naa n yi te syir wo,
pe sẽ yai pe koo naha yɛ̃ pua tã
too dir nde na ye.»
Ye yee la, yar ya wĩĩ ne Yãhã bii naa n pãã koo fla na?
10 Wii bya sẽ na Yãhã naa n yãŋ, wii mpãy too ma ke tẽntẽ-? Ãwã, le kapãn nde pãã wii gɛ wĩĩ na. Wii u tar war, tesẽ wii ne u te dir sege ma u pua yi, pe byɛ pe tẽn tẽ, ma yee pe ga ba pe dir lay yãã.

11 Wo le Yesu kapãyĩĩ pua tãhã le ye laam
wo. Loo nde na, wo sẽ yai la wo -sẽ ye koho
wãn taa yãã ke draha wo?
12 Mpãy ter ma, pe ye koho wãn taa sya
ye ye. Wii poo sẽ cã yai la, wo ye koho
wãn yãã, wo ta tɛr poo yaha? Wii sẽ -sẽ
wo dããn yey yãã ye ye ye. Wo yɛr wãfãy
ter byɛ wãsyaŋ na, ma yee wo saa laa ta
lii syi le ga waha yɛr tã le Yãhã Yĩndefua
Crise kapãyĩĩ wãkaŋ na yaha ye ye.
13 Ye sẽ cã la ma yee, mpãy pe tẽn tẽ Yãhã
kangbãŋ wo, pe yẽ digi n yi koo fla na?
Mpãy pe tẽn tẽ Yãhã diŋ yisaha wo, pe ne
pe lay yãã ke diŋ na.
14 Yĩŋfua Yesu gɛ maha le yar ma yee,
mpãy pe ma le kapãyĩĩ pããfa, pe yai pe
naa pe dãã loo tẽn na.
15 N sẽ -sẽ ta tẽn dããn wĩĩ yey yãã waa
ye ye. N sẽ maha saba nwo yrũhũ nɔ wãã
ye ye ma yee, n ga ye yey loo ne ye. Loo
nde ma ta ye miiyũhũ. N ma sya ga ku loo
wĩĩ na, n ga yɛr le na.
16 Tẽ sya le kapãyĩĩ pãã, n saha nii sey
loo wĩĩ na ye. Ye sẽ yãã, n taha loo tẽn nde
na; n ma sye n sẽ le kapãyĩĩ pãã ye, ta wĩĩ
ga pee.
17 N ma le tẽn tẽ yɔ̃ nuhu ne, n ga le dããn
yãã. Le ma -sẽ nii mii tẽn dyaŋ pe ra taha
le na, n yai n le tẽ wãtẽ ya.
18 Ta dããn -sẽ ma lii ne? Loo ne, n naa
le kapãyĩĩ pãã nawee- ye faa, n ma n naa
le tẽn dããn sya ye.
19 Tẽ sya ma pra, n wee waa yãmpuai ye,
n nii ta nawee- ter byɛ yãmpuai draha syi
wo. Loo na, n ga waha nawee- busãã yãã,
pe n dye le Yesu kãnde wo.
20 Tẽ pye Yiifee- nsoho wo, n ba nii ta pe
wãŋ syi dyaŋ. Loo ga ta ra n pe yãã pe
n dye le Yesu kãnde wo. Mpãy pe Yiifee-
kãnde yãr, tẽ pye pe nsoho wo, tẽ sẽ -sẽ
wee n pe kãnde yãr ye, n ba nii ta pe wãŋ
syi dyaŋ. Loo ga ta ra n pe yãã pe n dye le
Yesu kãnde wo.
21 Mpãy pe wee Yiifee- ye, pe sẽ Yãhã
kãnde yãr ye, tẽ pye pe nsoho wo, tẽ -sẽ
ma Yãhã kãnde wo, ma Yesu Crise kãnde
yãr, n ba nii ta pe wãŋ syi dyaŋ. Loo ga ta
ra n pe yãã pe n dye le Yesu kãnde wo.
22 Mpãy pe sẽ wlaha le Yesu kãnde wo ye,
n ba nii ta pe wãŋ syi dyaŋ. Loo ga ta ra n
pe yãã, n pe ta pe n wlaha le Yesu kãnde
wo. N naa nii ta nawee- ter byɛ wãŋ syi
dyaŋ, ma yee le ma sya klaha mii, nanem
mpãy ga wãsyayaha yãã pe laam wo.
23 N kai- byɛ pye le kapãyĩĩ wĩĩ na, ma
yee ta bya ga ba ta lay yãã.

-Ye yii plãhã, ye yahasee fla yãã le Yesu kãnde wo!

24 Ye cã ma yee, mpãy byɛ pe pe ya kihi
fee ne nantrangbãŋ fla wo, pe byɛ n fã, nen
ya -sẽ kẽ tuu ga yahasee fla yãã pe laam
wo, u dããn yãã. Yii mpãy tee -sẽ ma le
Yesu kãnde wo, -ye yii plãhã ye yahasee
fla yãã le laam wo!
25 Mpãy byɛ pe n pai le fee fã, pe ga
cãã naa pe ya gbihi, pe naa pe ya plãhã
kai- byɛ ne. Pe ga naa koo byɛ pye pe ba
waha yahasee fla yãã, pe te dããn yãã. Pe
dããn -sẽ pye driyẽ kla, ke ga ba klaha-. Wii
mpãy too -sẽ ma le Yesu kãnde wo, wo ma
yahasee fla yãã, dããn tii too ga yãã, driyẽ
kla sẽ kẽ koo ne ye, koo ma wãklahayãã
wee ke na ye.
26 Loo ne, ndoo ra fee fã le Yesu kãnde
wo, ma yahasee fla wĩĩ ya yãŋ. N maha ma
mii mpãy dyaŋ pe pe ya sugu kãntakloŋ
ne; ndoo sẽ -sẽ sugu faa n laa ye.
27 N n yia ta kadye na, n ta kadye wãyigi
cã. Mii loo sẽ ne ye, ndoo wii n nawee-
klaha le Yesu kãnde wãyãr ne, n ga ba kuee
kur ye.

10

Ye ma syi ye Yiifee- wãlɛ wãŋ syi pye ye!

1 Wo nna, ye ma syi ye faha wo faale
wãlɛ wĩĩ na, pe pye yrãhã na tẽyãfũũ klo
wo, wo faale wãdyaha Musa ne ye. Yãhã
bii yãhãsyɔ̃r raa ta pe yĩŋ na, pe byɛ n naa
n taha too yãhãsyɔ̃r na. Yãhã bii pe ta pe
byɛ n waha dye yi tɛr muhulangbãŋ telai
wo, loho sẽ nɔ gɛ nɔ pe na ye.
2 Te yãhãsyɔ̃r wĩĩ, ke muhulangbãŋ wĩĩ
ne, le bii nii pe byɛ ye wãtãã gaa dyaŋ
Musa myaha na.
3 Digi gii ke pye pe ye, pe byɛ n naa n di,
ke naa n yir yãhãyĩŋ na.
4 Yãhã naa loho ta ke n naa n yi
ntẽmbangbãŋ gaa wo, pe byɛ n naa n
wɔ. Koo ntẽmbangbãŋ wĩĩ bii nii mii Yãhã
Yĩndefua Crise dyaŋ, tuu pye pe ne, ma
naa n taha pe na.
5 Loo naa byɛ ne, pe nawee- fãnga busãã
sẽ naa n luhu Yãhã ye ye, ma ku le tẽyãfũũ
klo wo.
6 Koo kai- ngĩĩ ke wo klaha kai- busãã ne,
wo ma syi wo nii wo wãlɛ wãŋ syi dyaŋ,
wo naa wo lampee wũhũ kɛ ye.
7 Ye ma syi ye nii poo mpãy wãŋ syi dyaŋ
ye naa mpar wãn tẽŋ ye. Le ma le yrũhũ
yaha Yãhã sabangbãŋ wo pe wĩĩ na ma yee:
«Pe nawee- tege nii, ma di, ma wɔ. Loo kur
ye, pe n yir, ma gbar.»
8 Ye ma syi ye dye tyatyãhã wo ye, mii
wo wãlɛ mpãy dyaŋ pe bii pe ya le le wo.
Nawee- nyer sẽnsye nen yĩĩbua n sya bii
ku pe laam wo, per neŋ loo nde wĩĩ na.
9 Ye ma syi ye Yĩŋfua Yãhã tãn yãŋ ye,
mii poo mpãy dyaŋ pe bii le syi pye le
tẽyãfũũ klo wo. Yãhã n nwɔr ta te n
nabuar nɔ boo pe laam wo.

10 Ye ma syi ye tee naa pãã Yãhã wĩĩ na
ye, mii wo wãlɛ mpãy dyaŋ pe bii le syi
pye. U gbãfua n bii pe boo.
11 Koo kapee- ngĩĩ ke wo wãlɛ dye, ke
wo klaha kai- ne. Ke yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo wii wĩĩ na, wo waha wii
wãyigi cã, wo ma syi wo naa n pye pe wãŋ
syi dyaŋ ye. Ye sẽ yãã, wo ma cãã gii na
yagaa, driyɛ̃ kuayale gbe taha.
12 Loo nde na, wii ma yee woo wlaha yɔ̃
le Yesu kãnde wo, u naa u ya yigi, u ma syi
u ba tra yi kãã le wo ye.
13 Fãnga gii ke ye tyĩn n gaha kapee-
wãpyeŋ kuɛ ye, ma sya ba waa yagaa na,
ke ga waha nawee- byɛ dye. Yãhã yɛ̃ tɛr
koho wãleŋ ne wo ye, ke n sroŋ, ke saa
sya koo fãnga nge n tɛr nawee fãnga na
ye. Koo fãnga nge ma nii ye tyĩn n gaha
kapee- wãpyeŋ kuɛ ye yaliile wo, loo yale
wo, Yãhã ga fãnga gaa wãã ye kẽ ye n waha
yia, ke maha ye ta ye n yi le wo.
14 Ta tããfa, loo nde na, ye ma syi ye naa
mpar wãn tẽŋ ye!
15 Tee ma kaicãfa, lii tẽ n pãã, -ye yãŋ le
le wo!
16 Wo ma wii wãã, ma nii defĩĩ wãã n
wɔ sekui wo, syaha wãwãã wĩĩ na Yãhã kẽ,
loo yĩntaha kẽ nde: Wii mpãy byɛ too wãã
wɔ, wo byɛ seefar le u Yãhã Yĩndefua Crise
ntɔ̃r kãmay na. Wo ma bur la cɛr, ma nii
wãã n di, loo yĩntaha kẽ nde: Wii mpãy
byɛ too wãã di, wo byɛ seefar le u Crise
kadye kãmay na.
17 Bur neŋ ya kẽ ke ma. Too sya nihi
mii koo bur na, wo byɛ wãã le, ma nii mii
kadye nen dyaŋ. Ye sẽ yãã, bur neŋ ya kẽ
wo byɛ too wãã n di.
18 Ye maha cã ma yee, wãn tii Yiisrɛfa pe
boo, ma diŋ yi Yãhã kẽ, mpãy pe too wãn
kaa, pe seefar le ke Yãhã diŋ yisaha fla ne.
19 N sẽ -sẽ yee pe ma wãn boo mpar na,
yĩŋ ma too mpar na, tesẽ wãn tii ne pe boo
ye. Aye, le wee ke syi ye.
20 N yee, wãn tii pe boo mpar na, te ma
sãndãpee wãn, Yãhã wãn sẽ ne ye. N sẽ -sẽ
n traha ye naa too wãn nde kaa, ye seefar
le sãndãpee ne ye.
21 Ye saha naa n wɔ Yĩŋfua Yesu sekui
ne, -tee maha ga naa n wɔ sãndãpee sekui
ne ye. Ye saha naa Yĩŋfua Yesu dir di, -tee
maha ga naa sãndãpee dir di ye.
22 Wii ma loo pye, le sẽ sroŋ Yĩŋfua Yãhã
ye ye, le saa tãy ke ye ye. Ye yee la ye fãnga
tɛr Yãhã wãŋ yaha?

*-Ye naa Yãhã miingbãŋ kɛ ye kãnkai-
byɛ wo!*

23 Mpãy n yee, a kai- byɛ wãpyeŋ kãnde
ma nawee ye. Cĩĩnde ne, kai- byɛ sẽ -sẽ
yɔ̃ ye. Kai- byɛ sẽ maha kẽ ke laa yɔ̃ Yesu
kãndeyãrfa kẽ ye.
24 Waa ma syi u naa u ya diŋ wĩĩ loo kar
ye. Lii le ga nii kayĩĩ u nampyeŋ- byɛ ye, u
naa loo kɛ.
25 Kar rii byɛ pe n par kar parsaha wo,
ye ga waha te byɛ kaa. Loo kur ye, ye ma
syi ye -sẽ waa yey te kar yisaha ne ye! Mii
loo sẽ ne ye, laa na ye laam saa sya ye ye
ye.
26 Ye sẽ yãã, le ma le yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee: «Driyɛ̃ nge ma
suhu ke wãn byɛ ne, te ma Yĩŋfua Yãhã
wãn.»
27 Wii u wee Yesu kãnde wo ye, woosyi-
fua ma ye yee dir na u kaha wo, le ma tãy
ye ye, ye ka. Pe ma dir rii wãã ye kẽ, ye
te di. Ye ma syi ye -sẽ waa yey nwa syi dir
ne ye! Mii loo sẽ ne ye, laa na ye laam saa
sya ye ye ye.
28 Waa ma -sẽ ye cãã yar ma yee,
mparyaha kar ne pe soho, woofua wĩĩ na,
ye ma syi ye te dir di ye! Ke syi, waa laam
saa wlãhã u ye ye.
29 Ye laam ma sya yee pe sẽ wlãhã ye
ye ye, wii u te mparyaha kar wĩĩ pãã ye
ye, woo laam ga waha wlãhã u ye. Laa
na, waa ga yee, a woo kalaa ma la waa ter
laam wãwlãhã wĩĩ ya na, a woo sẽ yai la u
waha u ya laam wĩĩ pye,
30 a woo ma cãã syaha wãã Yãhã kẽ te
dir wĩĩ na, nwa pe n ga maha yee woo tee
pye te dir wãdi wĩĩ ne?
31 Loo nde na, digi kẽ tee n di woo, ngaa
kẽ tee n wɔ woo, ngii ngii tee n pye woo,
-ye naa Yãhã miingbãŋ koo kɛ ye kãnkai-
byɛ wo!
32 Mpãy pe ma Yiifee-, mpãy ne pe wee
Yiifee- ye, mpãy ne pe ma Yesu kãndeyãrfa
yawãhãfa, ye ma syi ye ta ye wĩĩ n nii pe
ye ntẽmblaha gii syi dyaŋ pe n kũn ke na,
ma n too ye!
33 -Ye naa n pye ra dyaŋ! N nii plãhã,
ma n kɛ ta wĩĩ n naa n tãy nawee- byɛ ye,
ta kãnkai- byɛ wo. Nii wĩĩ sẽ ne tẽ n kar
ye, nawee- byɛ kayĩĩ ne tẽ n kɛ pe kẽ, pe n
wãsyayaha yãã.

11

1 Tẽ n yãŋ u Yãhã Yĩndefua Crise na mii,
ye byɛ ye naa n yãŋ ra na ke syi, -ye ra
pyer gbe!

Cɔɔ yai u naa u ya yigi mii

2 Ye sẽ n faha ra wĩĩ na kãnkai- wo ye.
Tesẽ, tẽ ye klaha kai- nkãy ne, ye ke pye.
N ye sey koo ngĩĩ wĩĩ na.
3 N -sẽ n traha ye maha nde cã taha: U
Crise woo u ma naa yĩŋfua, naa woo u
ma u cɔɔ yĩŋfua, Yãhã koo -sẽ ma u Crise
yĩŋfua.
4 Yawãhã fla wo, naa ma nii n pãã Yãhã
ye, laa na Yãhã ke kapãn laa le u laam wo,
u n nii le tɔ̃r pe yawãhãfa ye, u ma -sẽ

pye u u yĩŋ tã tã ngaa ne, u u Yĩŋfua Yesu
myaha klaha- ke syi ne.
5 Le ga waha pye cɔɔ kẽ tuu n pãã Yãhã
ye ke yawãhã fla wo, laa na Yãhã ke kapãn
laa le u laam wo, u n nii le tɔ̃r pe yawãhãfa
ye. Woo ma pye u sẽ u yĩŋ tã tã ngaa ne
ye, u u puai myaha klaha- ke syi ne. U ma
wãcɛŋ cɔɔ wii ne u yĩŋ byɛ kur kãã.*
6 Cɔɔ wii ma yee, u sẽ u yĩŋ tã n tã ngaa
ne ye, u yai u yĩŋ kur kãã. U ma -sẽ cã ma
yee, yĩŋ wãkur wĩĩ ma fyaryigi wĩĩ, u -sẽ
ke tã naa n tã ngaa ne.
7 Naa woo na, u sẽ yai u u yĩŋ tã naa n
tã yawãhã wo ye, Yãhã woo ta u n ke tay,
koo kẽ. Naa woo u ga waha Yãhã myaha
gboho. Cɔɔ woo -sẽ kẽ u ga waha u puai
myaha gboho.
8 Ye sẽ yãã, Yãhã sẽ cɔɔ tãhã ma u teelaa
yi ma naa tãhã ye. Naa woo kẽ Yãhã u
tãhã, ma u teelaa yi ma cɔɔ tãhã le ne.
9 Tesẽ, Yãhã sẽ naa tãhã cɔɔ wĩĩ na ye,
cɔɔ woo kẽ Yãhã u tãhã naa wĩĩ na.
10 Loo ne, cɔɔ yai u ngaa tã naa n tã yĩŋ
na yawãhã wo, pe n cã u yĩŋ kor le u puai
ye. Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ ma loo yãã, le n tãy pe
ye.
11 Too -sẽ ma Yĩŋfua Yesu kãnde wo, naa
wĩĩ ma cɔɔ na, cɔɔ wĩĩ bya ma naa na.
12 Ye sẽ yãã, Yãhã ke naa teelaa yi ma
cɔɔ tãhã mii, Yãhã maha ta, naa see n yi
cɔɔ wo koo syi. Koo kai- byɛ yir Yãhã ye.
13 Yii gɛ, -ye le waha yãŋ! Le sroŋ la cɔɔ
u naa n pãã Yãhã ye yawãhã wo, mii u sẽ
u yĩŋ tã tã ngaa ne ye?
14 Naa u ma mii, u ma u yĩnyor ta te n
tyĩĩ ga far tɛr, le ga nii fyaryigi wĩĩ.
15 Cɔɔ woo -sẽ nwo, u ma u yĩnyor ta
ke syi, le ga nii myaha ne. Ye sẽ yãã, cɔɔ
yĩnyor n tyĩĩ, ma u yĩŋ tã n tã.
16 Kaplãŋ wãtyĩn wĩĩ ma pye wii laam
wo yĩŋ wãtã wĩĩ nde na, u cã wãcãŋ ya u
yee, wii tesẽ teebɛhɛ byɛ Yesu kãndeyãrfa
yawãrfa ne, troho wãtãhã gaa ter wee wo
ye ye.

Yĩŋfua Yesu digi wãdi
(Mat 26.26-29; Mar 14.22-25; Luke 22.15-20)

17 Kai- nkãy tẽ ga pãã yagaa ye wĩĩ na, n
saha ye sey ke wĩĩ na ye. Ye ma yii wãã,
ye sẽ kayũhũ pye ye, ye kapee- koo kẽ ke
cã pee n gaha ye ye.
18 Pe ra cãã yar ma yee, ye ma yii wãã
yawãhã na, ye yĩmbuhu sẽ wãã le ye, ye
ma crɛŋcrɛŋ. Ta laam wo, le ga waha pye
cĩĩnde.
19 Ye ma nii crɛŋcrɛŋ, loo gɛ ga ta le n
cã mpãy poo me pe n sroŋ le Yesu kãnde
wãyãr ne ye laam wo.
20 Ye ma yii wãã, ma yee yaa Yĩŋfua Yesu
digi wãdiŋ di, loo sẽ ne tee n pye ye.
21 Ye sẽ yãã, ye ma yee yaa di yaliile wo,
wii ma pa digi gii ne, ufua ga ke kur di u
ya ya. Mpãy ga kuee fãã ne, mpãy -sẽ ga
di, pe maha defĩĩ wɔ u n sya pe yigi.
22 Klɛ wee la ye ye, ye n ga naa n di, ye
naa n wɔ te wo? Ye yee la Yãhã kãndeyãrfa
yawãhãfa wee ngaa ye? Ye n kɛ la ye naa
fyar yaha mpãy na ngaa wee pe ye ye? Ye
yee n maha lii pãã ye ye? Ndoo woo na, n
saha ye sey kueekuee loo nde wĩĩ na ye.
23 Kaklaha gii tẽ yãã Yĩŋfua Yesu ye u dir
wãdiŋ wĩĩ na, n le cãã yar wa ye na, loo
ne nde: Yĩmper gii laam wo, pe ba Yĩŋfua
Yesu yi u napĩĩ- kẽ, koo yĩmper wo, u ba
cãã bur gbe,
24 ma syaha wãã Yãhã kẽ, ma ke bur la
cɛr, ma u kãnyãrwai pye ma yee: «-Ye sya
di, ke ma ta kadye draha wo, ta kadye gii
ke wãã ye wĩĩ na. -Ye naa ke syi pye ye naa
ye laam too ra wĩĩ na!»
25 Pe di wa, u n defĩĩ sekui gbe, ma u
kãnyãrwai pye ma yee: «Defĩĩ nwo ma ta
ntɔ̃r draha wo, ta ntɔ̃r rii kãmay na Yãhã
naambiyãrfãn le nawee- ne. -Ye naa defĩĩ
wɔ koo syi ya dyaŋ yalebyɛ, ye naa ye laam
too ra wĩĩ na!»
26 Ye sẽ yãã, yalebyɛ ye ma nii bur di, ma
nii defĩĩ wɔ koo syi ya dyaŋ, Yĩŋfua Yesu
wãku wĩĩ ne tee n yar, u wãdurba per n
sya ba nɔ.
27 Loo ne, ye yawãhã wo, wii ma Yĩŋfua
Yesu digi wãdiŋ syi di, ma u defĩĩ wãwɔŋ
syi wɔ, u laam yai pe sroŋ. Mii loo sẽ ne
ye, u kapee pye Yĩŋfua Yesu kadye na, tesẽ
u ntɔ̃r ne.
28 Nawee yai u u ya yãŋ wa, tuu cã
Yĩŋfua Yesu digi wãdiŋ syi di, u defĩĩ
wãwɔŋ syi ne.
29 Ye sẽ yãã, wii ma Yĩŋfua Yesu digi
wãdiŋ syi di, u defĩĩ wãwɔŋ syi ne, u yai u
cã digitrihi ya sẽ kẽ u n di ye. U yai u cã
ke ma Yĩŋfua Yesu kadye gɛ draha wo. Mii
loo sẽ ne ye, Yãhã ga u pẽn.
30 Ye sẽ naa loo yãŋ ngaa ye; loo ne, ye
laam wo nawee- busãã ma pe kadye teelaa
klaha- pe ye, mpãy ma pe n yaa, mpãy ne
pe ku.
31 Wo ma -sẽ yãŋ n le wo kapee- wãpyeŋ
wo, wo saa pẽn nantãŋ ye.
32 Yãhã ma -sẽ wo pẽn, ke laantor le wo
laam wo. Loo nde na, wo wĩĩ saa ba pye
klaha- driyɛ̃fa ne ye.
33 Wo nna, loo ne ye ma yii wãã ma yee
yaa Yĩŋfua Yesu dir di, -ye naa yii sẽŋ!
34 Ye ma cã fãã ye yigi, -ye cãã di ye klɛ
wo! Loo na, ye saa ba tee naa n pye laa
ne ke yawãhã wo, ye wãpẽn yãã le na ye.

* **11:5 11.5** Cɔɔ wii pe u yĩŋ kur kãã, canaandile kẽ Kɔrntifa ye koo cãã na.

Kai- nkãy ke kuee, n ma ba ka ye fla na, n ga ke war yi.

12

Yãhã Yrã le fãnga tii wãã nawee- kẽ

1 Wo nna, Yãhã Yrã le fãnga tii wãã nawee- kẽ Yãhã tẽn wĩĩ na, n n traha ye ke byɛ cã.

2 Ye cã ma yee, tee sẽ ba cĩĩnde Yãhã cã wa ye, fãnga gaa ter ba ye tyĩn naa n gaha yalebyɛ mpar wãn kuɛ ye, too tii te sẽ n pãã ye.

3 N n traha ye le cã laha ye yee, Yãhã Yrã Fãnga ma pye wii laam wo, u saha yoosẽn pãã Yĩŋfua Yesu kẽ ye. Tesẽ, wii ma yee Yesu ma Yĩŋfua, Yãhã Yrã Fãnga ma u laam wo, koo kẽ u n waha le pãã.

4 Yãhã tẽn fãnga ter ma te ya wuhu na. Yãhã Yrã nen ya -sẽ ne, le te wãã nawee- kẽ.

5 Yĩŋfua Yesu nawee- taha tẽŋ nkãy na, ke tẽŋ wee wãcɛŋ ye. Ke tẽŋ byɛ -sẽ n tẽ woo ya kẽ.

6 Kai- busãã n pye, koo Yãhã neŋ ya -sẽ kẽ ke n ta nawee- n waha koo kai- pye.

7 Nawee nawee woo, Yãhã Yrã fãnga gaa wãã u kẽ, fãnga gii ke ga waha laa yɔ̃ Yesu kãndeyãrfa kẽ.

8 Ye sẽ yãã, Yãhã Yrã ga fãnga wãã waa kẽ u n waha naa laantor kaplãŋ pãã. Le ga maha waa ter ta u n Yãhã wũhũ cã yigi, u naa ke pãã nawee- ye.

9 Loo Yãhã Yrã nen ya kẽ, le ga maha fãnga wãã waa ter kẽ u n Yĩŋfua Yesu sroŋ ta u Yatɛr kãnkai- byɛ wo. Le ga maha waa ter ta u n waha naa yanfa jaa.

10 Le ga maha waa ter ta u n waha naa laanwɔ wũhũ pye. Le ga maha waa ter ta u n waha naa Yãhã kaplãŋ luhu u laam wo, u naa ke tɔ̃r nawee- ye. Le ga maha waa ter ta u n Yãhã Yrã kai- cã war naa n yi, kai- nkãy ne ke wee Yãhã Yrã wũhũ ye. Le ga nwo ta u n waha naa yor raa ter syi pãã. Le -sẽ waa ta u n waha too yor ter nde kaplãŋ cã naa n tɔ̃r nawee- ye.

11 Loo Yãhã Yrã nen ya ne, le koo kaingĩĩ kur byɛ pye. Nawee nawee woo, Yãhã Yrã ga fãnga wãã ufua kẽ le laam wãwãã, fãnga gii syi ke saa pye wãcɛŋ u nampyeŋ wãŋ ne ye.

Yesu Crise ma mii syi u kãndeyãrfa ne?

12 Ye cã kadye nen ma teebɛhɛ busãã ne. Ke teebɛhɛ wee wãcɛŋ ye, ke kur byɛ -sẽ kẽ ke wãã le, ma nii kadye nen. Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa kur byɛ wĩĩ ma koo syi dyaŋ. Yãhã Yĩndefua Crise kãmay na, pe byɛ wãã le, ma nii mii kadye nen ya dyaŋ.

13 Wo kur byɛ, mpãy pe ma Yiifee-, mpãy ne pe wee Yiifee- ye, mpãy ne pe ma yãmpa, mpãy ne pe wee yãmpa ye, wo byɛ tãã yi loho wo, ma wãã le, ma nii kadye nen dyaŋ loo Yãhã Yrã nen ya kãmay na. Le maha wo laam yĩĩ.

14 Kadye ma teebɛhɛ busãã ne, tee nen ya sẽ ne ye.

15 Troho ga waha yee, koo wee koho draha syi wo ye, a loo nde na koo wee kadye teelaa ye. Ke ma sya loo pãã, loo kapãn nde ga waha ta la ke saa nii kadye teelaa ye?

16 Ndityɛ ga waha yee, koo wee yĩnde draha syi wo ye, a loo nde na koo wee kadye teelaa ye. Ndityɛ ma sya loo pãã, loo kapãn nde ga waha ta la le saa nii kadye teelaa ye?

17 Kadye teebɛhɛ byɛ ma ne pye tãŋ yĩmpɛ fla, kadye ne ga pye mii ke naa n luhu? Ke ma -sẽ ne pye tãŋ ndityuhu fla, kadye ne ga pye mii ke naa dugu luhu?

18 Ye sẽ yãã, Yãhã kẽ ke kadye teebɛhɛ byɛ ta te drɛ wo, ke laam wãtaŋ.

19 Kadye ma ne pye teele nen laa ya ne, ke saa ne pye kadye ye.

20 Lii ya le ma cĩĩnde, teebɛhɛ busãã kẽ ke ma kadye nen ya na.

21 Yĩnde saha koho pye le yee, koho wĩĩ wee loo na ye. Tesẽ, yĩŋ saha trɛ pye ke yee, trɛ wĩĩ wee koo na ye.

22 Aye, loo saha pãã ye. Kadye teebɛhɛ nkãy gɛ fãnga wee ke na ye, ke ma yee ke wee ye, kadye saha poho ye.

23 Tesẽ, kadye teebɛhɛ nkãy gɛ waa sẽ ke yãŋ ngaa ye, wo sẽ n faha ke wĩĩ ne ye. Loo ne, kadye teebɛhɛ nkãy waa sẽ ke yãŋ ye, wo ke gbihi n yigi.

24 Teebɛhɛ nkãy wo ke yãŋ, ke wãgbihiyigi wĩĩ wee wo na ye. Kadye teebɛhɛ nkãy waa sẽ naa ke yãŋ ngaa ye, Yãhã ta wo koo bya yãŋ kadye teebɛhɛ byɛ ne wãcɛŋ.

25 Loo nde na, kadye teebɛhɛ saa naa n wãã ke ya ne, ke cɛr ke ya na ye. Ke ga wãã le, ke ke ya gbihi naa n yigi.

26 Tesẽ, teele nen ma n yaa, le ga nii mii kadye teebɛhɛ byɛ dyaŋ ke n yaa. Tesẽ, kadye teele nen ma miiyũhũ yãã, le ga nii nuhu wĩĩ kadye teebɛhɛ byɛ ye.

27 Ye byɛ ye ma u Crise kadye, ye nanem byɛ ma u kadye teele laa.

28 Loo ne, Yesu kãndeyãrfa yawãr teebɛhɛ byɛ wo, Yãhã cãã Yesu tẽnlɛhɛ poo ta. Syãŋ wuhu, ke mpãy ta pe waha naa ke kaplãŋ luhu pe laam wo, pe naa ke tɔ̃r nawee- ye. Tãã wuhu, ke mpãy ta pe naa le Yesu kapãyĩĩ klaha nawee- ye. Loo kur ye, ke fãnga wãã mpãy kẽ pe n waha laanwɔ wũhũ pye, ma mpãy ta pe n waha yanfa jaa, mpãy ne pe koho le nawee- ye, mpãy ne pe ga waha nii yĩŋfa, mpãy ne pe ga waha naa yor raa ter syi pãã.

29 Pe byɛ wee Yesu tẽnlɛhɛ ye, Yãhã sẽ pe byɛ ta pe n waha ke kaplãŋ luhu pe

laam wo, ma ke tõr nawee- ye ye. Pe byɛ wee le Yesu kapãyĩĩ klahafa ye. Pe byɛ wee laanwɔ wũhũ pyefa ye.

30 Pe byɛ wee yanfa wãjaa fãnga ne ye. Pe byɛ sẽ me pe ga waha naa yor raa ter syi pãã ye. Pe byɛ sẽ me pe ga waha naa too yor ter nde kaplãŋ cã naa n tõr nawee- ye ye.

31 Yãhã tẽn fãnga tii te sroŋ yõ, -ye naa too kɛ! N ga kãnde laa yar ye na, lii le yõ tãŋ too Yãhã tẽn fãnga nde byɛ na.

13

Lii le ma yĩŋ, ma tɛr kai- byɛ yaha

1 N ma sya waha driyẽ yor ter byɛ pãã, tesẽ yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ yor bya ne, n ma -sẽ yee nawee- ntãŋ sẽ dye ra tãy ye, ta yẽ kaplãŋ ga nii yĩŋ saa pye ke na ye. Ke ga nii mii gbleŋ ya dyaŋ yĩŋ wee ke na ye, gbɛngbɛŋ gbleŋ dyaŋ.

2 Laa na, n ga waha fãnga yãã, n naa Yãhã kaplãŋ luhu ta laam wo, n naa ke tõr nawee- ye. Tesẽ, n ga maha waha Yãhã wũhũ war, n ke kai- byɛ cã. Tesẽ, n ga maha waha Yesu ta ra Yatɛr, n sya waha naa yãy ta te n yũhũ naa n kãã. N ma sya waha koo kai- ngĩĩ byɛ pye, n ma -sẽ yee nawee- ntãŋ sẽ dye ra tãy ye, n wee ngaa ye.

3 N ga waha ta koho wãn byɛ la klaha nawee- kẽ, n ga waha le sya n nii wãã pe n ta kadye sraha suhu naa laam wo le kapãyĩĩ wĩĩ na; n ma -sẽ yee nawee- ntãŋ sẽ dye ra tãy ye, koo byɛ saa laa yõ waa kẽ ye.

4 Wii, nawee- ntãŋ n dye u tãy, ufua ma laanyĩn ne, u laam n tãy, u yĩnde sẽ yi n too waa kla na ye, u sẽ u ya sey ye, yataŋ wee u na ye.

5 U sẽ fyaryigi wũhũ pye ye, u sẽ u ya ya diŋ ya kɛ ye, u sẽ ncafũhũ di ye. Nawee ma laa tee pye u na, u ga tyii le n kua kãã u laam wo gbɛgbɛ.

6 Kai- nkãy ke sẽ sroŋ ye, ke sẽ n tãy u ye ye. Kai- nkãy ke sroŋ, koo ke n tãy u ye.

7 Wii, nawee- ntãŋ n dye u tãy, u n tyii nawee- kapee- foho na u kuãŋ ne. Kãnkai- byɛ wo, u Yesu ta u Yatɛr, u koho taha n yaha Yãhã na, u laanyĩn yãã.

8 Wãkuayãã wee ntãŋ wãdye wĩĩ loo na ye. Yãhã kaplãŋ nkãy nawee ga waha ke luhu u laam wo, loo nde ga ba kua per gaa. Yãhã kaplãŋ wãpãã yor raa ter syi wo, loo nde ga ba kua per gaa. Kacãn wũhũ ga ba kua per gaa.

9 Ye sẽ yãã, wo saha kacãn wũhũ byɛ cã tãŋ ye. Yãhã kaplãŋ nkãy le wo laam wo, ke naneŋ ya too n war, ma ke tõr nawee- ye.

10 Kai lii le le ya kua, loo ma ba pa yaliile wo, kai- nkãy ke sẽ ke ya kua ye, koo wũhũ -sẽ ga ba kua kãã.

11 Tẽ pye kicar, n naa n pãã, ma naa laam ga, ma naa kai- yãŋ kicar wãŋ syi dyaŋ. Tẽ ba lɛ wa, n kicar wãŋ miy yaha.

12 Nanga nge na, le ma mii wo ke Yãhã wũhũ yãã yirfayãŋ ya wo, cãã- biibiile ya na. Sukũhũ gaa laam wo, wo ga ba ke yãã gbɛgbɛ wo yaha ye. Nanga nge na, n sẽ ke kai- byɛ cã tãŋ ye. Sukũhũ gaa laam wo, n ga ba ke byɛ cã, mii Yãhã ra cã laha mii.

13 Loo na, katɛ- tãã kẽ ke ma, wãkuayãã wee ke na ye. Koo kẽ ngĩĩ: Yesu wãta Yatɛr kãnkai- byɛ wo, tesẽ koho wãtahayaha ne Yãhã na, tesẽ ntãŋ wãdye wĩĩ ne. Koo kai- ngĩĩ wo, lii le cã ma yĩŋ, loo ne ntãŋ wãdyeŋ ne.

14

-Ye naa Yãhã Yrã tẽn fãnga wũhũ koo kɛ!

1 -Ye naa n kɛ nawee- ntãŋ poo n naa dye ye tãy! -Ye maha naa Yãhã Yrã tẽn fãnga wũhũ koo kɛ! Lii tee cã ga maha naa n kɛ, loo ne nde: Ye waha naa Yãhã kaplãŋ luhu ye laam wo, ye naa ke tõr nawee- ye.

2 -Ye yãŋ, wii u waha yor raa ter syi pãã, tii nawee waa sẽ te cã ye, ufua sẽ ne ke pãã nawee- ye ye, u ne ke pãã Yãhã koo ya ye, koo kẽ. Yãhã Yrã Fãnga kẽ ke ne ufua ta u n waha kai- nkãy pãã, nkãy syi ke wũhũ nawee- na.

3 Wii u -sẽ Yãhã kaplãŋ luhu u laam wo, ma ke tõr nawee- ye, woo n pãã nawee- ne. U n kɛ pe naa n gaha yaha ye le Yesu kãnde wãyãr ne, pe maha pe ya plãhã pe kuee le laam wo, tesẽ pe maha naa laanyĩn yãã.

4 Wii u -sẽ Yãhã wũhũ pãã yor raa ter syi wo, woofua n kɛ u ka yaha ye u ya ya le Yesu kãnde wãyãr ne. Wii woo u -sẽ Yãhã kaplãŋ luhu u laam wo, ma ke tõr nawee- ye, u n kɛ Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa byɛ pe naa n gaha yaha ye le Yesu kãnde wãyãr ne.

5 Ye byɛ ma waha n pãã yor raa ter syi wo, le yõ. Lii tẽ cã n kɛ loo ne nde: Ye waha naa Yãhã kaplãŋ luhu ye laam wo, ye naa ke tõr nawee- ye. Loo nde yõ ke wãpãã na yor raa ter syi wo, tii waa sẽ te cã ye. Waa ma fĩhĩ pye, u too yor ter war, ma ke kaplãŋ yĩntaha yar nawee- na, pe n naa n gaha yaha ye le Yesu kãnde wãyãr ne, n sẽ sye loo na ye.

6 Wo nna, loo nde na, n ga ye yey nde ne: N ma ba ka ye fla na, ma ga nii n pãã ye ne yor raa ter syi wo, tii ye sẽ te cã ye, le ga laa yõ la ye kẽ? N ma -sẽ ba nii n pãã ye ne ye yor wo, ye ga naa ra kaplãŋ war. Loo na, n ga waha Yãhã wĩĩ laa syi yar ye na, laa na laantor wĩĩ laa, laa na Yãhã kapãn

laa tẽ luhu ta laam wo, laa na kaklaha wĩĩ
laa. Koo ga waha laa yɔ̃ ye kẽ.
7 Too fle wãwuu yãŋ, kornjoŋ wãpẽn ne,
too rii te ma kapẽn wãn. Te wãpẽn mii ma
yee te sẽ n yi te ya wuhu na gbɛgbɛ ye, waa
saha ke yaa war ye.
8 Wii u tũũtũũ syi wuu, ma nawee- yee
naan wĩĩ na, ke wãwuu mii ma yee ke sẽ
n war ye, yoo ga waha cã u naa u ya gbihi
te naan wĩĩ na?
9 Koo syi, ye bya ye ma nii n pãã yor raa
ter wo, tii waa sẽ te cã ye, ye kaplãŋ ga pye
mii ke naa n war? Le ga nii mii wãgbleŋ
ya dyaŋ tee n gble.
10 Yor ter nihi driyẽ wo, te byɛ -sẽ ma te
yĩntaha ne te ya wuhu na.
11 Nawee waa ter ma n pãã ra ne, n ma
yee n sẽ u yor ter kaplãŋ war ye, u ga naa
ra yãŋ kulaafua; ta bya -sẽ ga naa u yãŋ
kulaafua.
12 Tee -sẽ Yãhã Yrã tẽn fãnga wũhũ kɛ
ye laam byɛ ne, fãnga wũhũ nkãy ke ga
waha pe Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa ta pe
n ka yaha ye, -ye naa koo kɛ!
13 Loo ne, wii u waha n pãã yor raa ter
wo, u yai u Yãhã nar, ke n u ta u n maha
waha naa ke kaplãŋ yĩntaha yar nawee-
na.
14 Ye sẽ yãã, ufua ma nii n pãã Yãhã ne
yor raa ter wo, yor rii tuu sẽ te cã ye, u
laam wo u cã u n pãã Yãhã ye, u sẽ -sẽ u
ya yẽ kaplãŋ war ye.
15 U yai u lii pye? U ga naa n pãã Yãhã ye
kaplãŋ nkãy ter syi ne, nkãy tuu sẽ waha
ke war ye, -tuu maha naa n pãã Yãhã ye
kaplãŋ nkãy ne, nkãy u koo war. U ga naa
yay le Yãhã ye kaplãŋ nkãy ne u sẽ ke war
ye, -tuu maha naa yay le kaplãŋ nkãy ne u
koo war.
16 Ye sẽ yãã, ma'a nii Yãhã sey ma laam
ya wo, pe yawãhãfa saha ke kaplãŋ war
ye. Pe -sẽ ga ba pye mii, pe le cã pe ma yẽ
wãã sya pe yee, «Amɛn, le nii ke syi»?
17 Taa Yãhã sey kaplãŋ nkãy ne, ke ma
sya yɔ̃, ma nampyeŋ saha ke war ke n laa
yɔ̃ u kẽ ye.
18 Ndoo waha n pãã yor raa ter syi wo,
ma ta tɛr ye byɛ yaha. N syaha wãã Yãhã
kẽ loo nde wĩĩ na.
19 N ma -sẽ pye Yesu kãndeyãrfa
yawãhãfa nsoho wo, n ma pe klaha katɛ-
bua ya ne pe yor wo, koo puar n naa
kaplãmbuar pãã pe ye yor raa ter wo, tii
waa sẽ te cã ye.
20 Wo nna, ye ma syi ye naa kai- yãŋ mii
kicar me ye ne ye. -Ye nii pẽyãr wãŋ syi
dyaŋ kapee- wãpyeŋ kuɛ ye, -tee -sẽ naa
kai- yãŋ wãlɛ yĩntaha ne!
21 Ye sẽ yãã, le ma le yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee, Yãhã yee:
«N ga ba ta,
yor raa terfa n ta kaplãŋ pãã Yiisrɛfa
ye.
N ga ba kulaafa yẽr ta,
n naa n pãã pe Yiisrɛfa ne.
Loo naa byɛ ne,
pe saa ba naa ta kaplãŋ luhu ye.»
22 Loo ne, wãpãã yor raa ter syi wo, le
ma kayar mpãy ye pe sẽ cĩĩnde Yãhã cã
ye, n sẽ yee Yesu kãndeyãrfa poo ye. Waa
Yãhã kaplãŋ wãluhu u ya laam wo, tesẽ ke
wãtɔ̃r ne nawee- ye, loo nde ma kayar pe
Yesu kãndeyãrfa poo ye, n sẽ yee mpãy pe
sẽ cĩĩnde Yãhã cã ye.
23 Le ga waha pye ye Yesu kãndeyãrfa
yawãhãfa byɛ pe ya wãã. Ye byɛ ma nii
n pãã yor raa ter wo, tii waa sẽ te cã ye,
naweetee- mpãy pe pa pe sẽ cĩĩnde Yãhã
cã ye, tesẽ mpãy ne pe pa kaplãŋ luhusaha
wo, pe ga yee nafããn ne ye ne.
24 Le ma -sẽ pye Yãhã kaplãŋ nkãy dye
ye laam wo, ye n nii ke tɔ̃r yii wuhu na
nawee- ye, koo puar. Loo na, mpãy pe pa
pe sẽ cĩĩnde Yãhã cã ye, tesẽ mpãy ne pe pa
kaplãŋ luhusaha wo, pe ma ye yẽ kaplãŋ
war, loo ga ta pe n le cã laha pe yee pe
kapee- wãpyeŋ sẽ yɔ̃ ye. Ye kaplãŋ ga nii
pe ye kasãhã dyaŋ.
25 Pe ga pe ya laam wũhũ byɛ yãã gbaa
na. Pe ga kãnklũy gbãã kãntraha na, pe
Yãhã sey, pe ye pye, a Yãhã ma ye ne
cĩĩnde.

Ye yai ye naa n pye mii yawãhã wo

26 Wo nna, tee yai ye naa n pye mii, le
nde: Ye ma yii wãã yawãhã wo, laa na, ye
laam wo waa ma Yãhã wãsey yaa gaa ne;
waa -sẽ ma kaklaha wĩĩ laa ne; waa -sẽ ma
Yãhã kapãn laa dye u laam wo, wãtɔ̃r wĩĩ;
waa -sẽ ma u ga Yãhã wĩĩ laa pãã nawee-
ye yor raa ter wo; waa ter -sẽ ma wii tuu
ga waha too yor ter nde kaplãŋ wã klaha,
nawee- byɛ n ke war. Pe Yesu kãndeyãrfa
yawãhãfa ma koo kai- ngĩĩ byɛ luhu, ke
yai ke waha pe ta pe n ka yaha ye le Yesu
kãnde wo.
27 Ye ma yee ye ga Yãhã wũhũ nkãy pãã
pe yawãhãfa ye yor raa ter syi wo, ke pããfa
ma n tɛr nawee- tãã yaha ye. Pe maha naa
ke pãã pe ya wuhu na. Nawee waa ter yai
u maha pye, wii tuu ga waha ke kaplãŋ wã
klaha, pe yawãhãfa byɛ n ke war.
28 Le ma -sẽ pye koo kaplãŋ ngĩĩ
wãklahafua wee ye, waa ma n yĩmbui yir
pe yawãhãfa n naa n luhu u ye ye. Wii ma
nii kaplãŋ pãã yor raa ter syi wo, u naa ke
pãã u ya ya Yãhã ye.
29 Mpãy poo na pe Yãhã kapãn laa luhu
pe laam wo, poo syãm syi, laa na tãã ya, ga
waha kapãn gbe, pe ke tɔ̃r nawee- ye. Pe
yawãhãfa -sẽ ga yãŋ le pe kaplãŋ wo.
30 Waa ma pye kapãn na, loo yale wo
Yãhã kapãn laa ma dye waa ter laam wo,

u n yee u ga le tõr, wii u ma kapãn na, u yai u yaha le.
31 Loo nde na, Yãhã wũhũ ma dye ye laam wo, ye ga waha naa ke tõr yii ye koo syi, yii wuhu na. Loo ga ta ye yawãhãfa ga kaklaha yãã, pe maha plãhã nii le Yesu kãnde wo.
32 Mpãy pe koo Yãhã kaplãŋ luhu, ma ke tõr nawee- ye, pe yai pe pe ya wãyigi cã ke wãpãã yale ne.
33 Ye sẽ yãã, Yãhã sẽ n traha nawee- pe nii wãplaŋpyefa ye. Ke n kɛ pe naa n nii yrĩŋ na.
Mii le ma mii syi dyaŋ Yesu kãndeyãrfa yawãr wo, teebɛhɛ byɛ wo,
34 ye ca yai pe yaha naa n le ye yawãr wo, pe sẽ yai kaplãŋ wãpãã ne koo fla na ye. Ye sẽ yãã, Yãhã sabangbãŋ wo, le ma le yrũhũ yaha ma yee, ca yai pe yĩy kor naa n le.
35 Pe ma yee pe ga laa yey, pe ga naa le yey pe pa ye klɛ wo. Le sẽ yɔ̃ cɔɔ u naa n pãã Yesu kãndeyãrfa yawãhã wo ye.
36 Tee n pye ke syi, yii fla la le Yãhã kapãn yir laa, yii ya la tee le yãã?
37 Wii ma yee Yãhã kaplãŋ n dye woo laam wo, u n ke tõr nawee- ye, laa na u ma le ga, a Yãhã Yrã Fãnga ma u ne, ufua yai u cã Yĩŋfua Yesu kãnde wũhũ kẽ tẽ yrũhũ n yar ye na.
38 Wii ma loo sye, Yãhã bya ga ba ufua sye.
39 Wo nna, lii le ma le na, -ye naa n kɛ Yãhã kaplãŋ n naa n dye ye laam wo, ye n naa ke tõr nawee- ye! Ye ma syi ye sẽ Yãhã kaplãŋ wãpãã sye yor raa ter syi wo ye!
40 -Ye naa ke kai- pye yĩntaha ne, ye ma n plaŋ naa n pye ye!

15

Yesu Crise wãyir wĩĩ gbã wo

1 Wo nna, le Yesu kapãyĩĩ lii tẽ pãã ye ye, ye le sya le yaha ye laam wo, ye yii plãhã le wo. N n traha n maha le gbihi pãã ye ye.
2 Tẽ ba le yar ye na mii, ye ma le le yaha ye laam wo koo syi, le ga ta ye n sya yaha. Mii loo sẽ ne ye, le ga nii mii ye le ka sya ke dyaŋ.
3 Kai lii le ma yĩŋ, pe ra klaha le ne mii syi dyaŋ, ta bya, n ba ye klaha le ne koo syi dyaŋ. Loo ne nde: U Yãhã Yĩndefua Crise ku wo kapee- wĩĩ na, mii le bii cãã yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo mii.
4 Pe u le gbĩĩ wo. Ke plii tãã wuhu, u n yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa ye, mii le bii cãã yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo mii.
5 U n u ya yar Pyar na. Loo kur ye, u n u ya yar pe kãnyãrwai sẽnsye syãm na.
6 Loo kur ye, u n u ya yar u kãnyãrwai yĩĩsyãm gbeebua mpãy na. Pe fãnga ma nantãŋ yrãŋ na, nanem mpãy ya me pe ku pe laam wo.
7 Loo kur ye, u n u ya yar Syake na, ma ba u ya yar pe Yesu tẽnlɛhɛ byɛ na.
8 Poo mii byɛ kur ye, u n u ya yar ta bya na, ndoo wii n ma mii pe byɛ nambuange dyaŋ.
9 Ye sẽ yãã, ndoo kẽ n ma pe Yesu tẽnlɛhɛ byɛ nakũntãŋ. N sẽ yai gɛ yai pe naa ra yee Yesu tẽnlɛhɛ ye, n tee naa Yesu kãndeyãrfa kɛ wãboo ne.
10 Yãhã laantãr kãmay na, tẽ ma ngii n nii koo. Ke kayĩĩ lii pye ra kẽ, le laa yɔ̃ ra kẽ, ma sya ra ta gɛ ta ra n tẽn tẽ ma ta tɛr pe Yesu tẽnlɛhɛ byɛ yaha. Cĩĩnde -sẽ na, ndoo sẽ kẽ n waha yia loo tẽn nde na ye, te Yãhã laantãr roo fãnga kẽ, laantãr rii ke te wãã ra kẽ.
11 Loo nde na, le tãy le pye ndoo woo, le tãy le pye poo woo, loo wĩĩ nen ya ne wo byɛ too n pãã ye ye Yesu Crise wĩĩ na, ye n u ta ye Yatɛr.

Wo wãyir wĩĩ gbã wo

12 Loo ne too n pãã nawee- ye ma yee, u Yãhã Yĩndefua Crise yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa ye. Yii mpãy -sẽ maha pye mii ma le pãã, a mpãy pe ku wa, pe saa ba yir gbã wo, pe nii yrãŋ na ye?
13 Le ma pye cĩĩnde, le yĩntaha ne u Crise sẽ yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na ye.
14 Le ma -sẽ pye u Crise sẽ yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa ye ye, too u wĩĩ pãã ye ye, wo ka n pye; tee u ta ye Yatɛr, ye ka pye.
15 Tesẽ, le ga nii mii wo kawar fua taha Yãhã na, ma yee ke u Crise ta u n yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na. Ãwã, le ma pye cĩĩnde, Yãhã sẽ nakur ta te n yir gbã wo, ma n nii yrãŋ na ye, le yĩntaha ne, ke sẽ u Crise ta u n yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa ye ye.
16 Ye sẽ yãã, le ma pye nakur saa ba yir gbã wo, te nii yrãŋ na ye, le yĩntaha ne, Yesu Crise sẽ yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na ye.
17 Le ma pye u Crise sẽ dur ba yrãŋ na ye, ye u ka ta ye Yatɛr ke dyaŋ; kapee- nkãy tee pye, ke sẽ laha kãã ye na ye.
18 Tesẽ, Yesu kãndeyãrfa mpãy byɛ pe ku, pe saa sya yaha ye.
19 Wo ma koho taha yaha u Crise na, ma yee u koho le wo ye driyẽ nge ya wo, wo wĩĩ ga pee le ta tɛr nawee- byɛ wĩĩ na.
20 Lii le ma cĩĩnde, loo ne nde: U Yãhã Yĩndefua Crise woo kẽ u cãã yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na. Woo wĩĩ le yar, mpãy pe ku pe bya ga ba yir gbã wo, pe nii yrãŋ na.
21 Ye sẽ yãã, nawee waa wĩĩ bii ta, gbã n dye nawee- byɛ nsoho wo. Nawee waa

ter wĩĩ kẽ le ta yagaa, nawee- byɛ ga ba yir
gbã wo, pe dur nii yrãŋ na.
22 Dama wĩĩ le ta nawee- byɛ n nii n ku
mii, mpãy byɛ pe -sẽ wãã le u Crise ne, poo
byɛ ga ba yir gbã wo, pe nii yrãŋ na koo syi.
23 Le ga ba nii mma ma syi dyaŋ: Yesu
Crise woo u cãã yir wa pe byɛ yaha. Kur
ye, mpãy pe ma u wãm, poo ga ba yir pe ya
ndoŋ gbã wo, pe nii yrãŋ na u durbaper.
24 Loo kur ye, driyɛ̃ kuayale ne. U Crise
ga ba yĩnfar ter byɛ kua kãã, tesẽ yahasee
flɛ ne, tesẽ fãnga ter byɛ ne. Loo kur ye,
u ga kai- byɛ le soho u Tuhufua Yãhã koho
wo.
25 Ye sẽ yãã, u Crise yai u nii kai- byɛ yĩŋ
na, Yãhã n sya ba u napĩĩ- byɛ yia, ke pe ta
u n troho fyãhã tã pe na.
26 Napĩĩ wii u ga pye klaha- kur ye, woo
kẽ gbã ne.
27 Ye sẽ yãã, le ma le yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee: «Yãhã ta u n troho
fyãhã tã wãn kur byɛ na.» Pe ma yee wãn
kur byɛ, pe sẽ -sẽ yee Yãhã bya ne ye. Koo
kẽ ke wãn kur byɛ yia, ma ta u Crise n
troho fyãhã tã te na.
28 Kai- byɛ fãnga ma ba le soho u Crise
koho wo, woo wii u ma Yãhã Dya, u ga u
ya le soho Yãhã koho wo. Loo nde na, Yãhã
ga nii ke kai- kur byɛ yĩŋ na.
29 Tee n yee, mpãy pe ku wa pe saa ba yir
gbã wo, pe nii yrãŋ na ye, nwa ta ye laam
wo, mpãy pe ya tãã n yi loho wo mpãy kẽ
pe ku wa?
30 Ndoo tesẽ ra tẽntẽwai ne, nwa ta
kayĩhĩ n wo yãã yalebyɛ le Yesu kapãyĩĩ
wãpãã wĩĩ na?
31 Wo nna, plii byɛ gbã ma ra tãy tũntũn.
Ye wĩĩ ma ra ye yĩnkuãyir wĩĩ, wo Yĩŋfua
Yesu Crise kãmay na. Loo ne, n kai- ngĩĩ
pãã ye ye.
32 Tẽ le sya, ma nii srã waygapyãr ne
Yefɛsyi wo, le ma ne pye naweetee laam
wĩĩ ya ne, le ga ba lii yɔ̃ ra kẽ? Le ma pye
mpãy pe ku wa, pe saa ba yir gbã wo, pe
nii yrãŋ na ye, ah -too naa wo troho tãhã
plãhã nge yor wo ke n yee:
«-Too naa n di, wo naa n wɔ;
ye sẽ yãã, sukũhũ gaa laam wo waa
ku.»
33 -Ye yii yigi, ye sẽ plãhã nge yãã ke n
yee: «Mboo wii ma pye naweeyɔ̃, ma -sẽ
nii n taha naweepee- na, pe ga ma le pe
yor wo.»
34 -Ye laantor yãã, loo le yɔ̃, tee tyii
kapee- wãpyeŋ na! Ye laam wo, mpãy ma
pe sẽ Yãhã wũhũ cã ye. Le yai le naa fyar
yigi ye kẽ!

Nakur kadye wãyir wĩĩ gbã wo

35 Waa ga waha le yey u yee, a mpãy pe
ku wa, pe ga ba pye mii pe yir gbã wo, pe
nii yrãŋ na? Pe kadye ga ba nii mii syi
dyaŋ?
36 Naplege kẽ ufua ne. Ye sẽ yãã, ma'a
ngaa pua le kãntraha wo, le pua yai le ku
wa le cã fĩy.
37 Ngaa pua ya ne taa le kãntraha wo.
Le ga waha pye sepua syi, laa na ngaa ter
pua. Ke digi wãŋ gii ke fĩy wa ma nii wan,
koo sẽ kẽ taa le kãntraha wo ye.
38 Pua woo pua woo, Yãhã ga u ta u n fĩy
koo laam wãfĩy. Pua woo pua woo, u yai u
fĩy u nii ngii, Yãhã ga u ta u n fĩy u nii koo
kla.
39 Yãhã ke wãn tii byɛ tãhã, tesẽ nawee
ne, te byɛ kadye wee wãcɛŋ ye: Nawee
kadye ma ke ya ya; trɛresyar kla kadye ma
ke ya ya; kãnsyã kadye ma ke ya ya; fua
kadye ma ke ya ya.
40 Yãhãyĩŋ wãn bya ma, tesẽ kãntraha
wãn ne. Yãhãyĩŋ wãn nayɔ̃r ma te ya ya,
kãntraha wãn nayɔ̃r ma te ya ya.
41 Yai nayɔ̃r ter ma ke ya ya, yroŋ nayɔ̃r
ter ma ke ya ya, yrompii nayɔ̃r ter ma ke
ya ya. Pe yrompii byɛ gɛ, pe nayɔ̃r ma pe
ya wuhu na.
42 Mpãy pe ku wa, pe ma ba yir gbã wo,
ma nii yrãŋ na, le ga ba nii koo syi dyaŋ.
Nakugu kadye ma le wa gbĩĩ wo, ke ga
fũhũ. Ke ma yir gbã wo, ma nii yrãŋ na,
ke saa ku nantãŋ ye.
43 Nakugu ma le kãntraha wo, ke wee
ngaa ye, fãnga wee ke na ye. Ufua ma ba
yir gbã wo, ma nii yrãŋ na, u ga nayɔ̃r yãã,
u maha nii fãnga ne.
44 Nakugu ma le kãntraha wo, ke ma
kãntraha kla ya dyaŋ. Ufua ma -sẽ ba yir
gbã wo, ma nii yrãŋ na, u ga nii Yãhã Yrã
kla. Yagaa, wo ma kãntraha kadye ne, wo
ga ba nii Yãhã Yrã kadye ne.
45 Ye sẽ yãã, le ma le yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee: «Dama wii u ma
nawee cir, Yãhã kẽ ke bii ta u n nii yrãŋ.»
Yesu Crise wii u ma mii Dama syãŋ wuhu
waa dyaŋ, woo ma Yãhã Yrã lii le cĩĩnde
yrã wãã nawee kẽ.
46 Yãhã Yrã kla koo sẽ kẽ ke cãã n pai ye.
Kãntraha kla kẽ ke cãã n pai, Yãhã Yrã kla
n cã taha.
47 U Dama cir Yãhã bii u tãhã cuhu ne,
u n nii kãntraha kla. U Dama syãŋ wuhu
woo ma yãhãyĩŋ kla.
48 Mpãy pe ma kãntraha wãm, pe ma mii
wii dyaŋ Yãhã bii u tãhã cuhu ne. Mpãy pe
ma yãhãyĩŋ wãm, poo wĩĩ ma mii wii dyaŋ
u ma yãhãyĩŋ wũũ.
49 Yagaa, wo ma mii wii dyaŋ u pye
kãntraha kla. Wo ga ba nii mii wii dyaŋ
u ma yãhãyĩŋ kla.
50 Wo nna, lii n n traha n pãã ye ye le
nde: Wii u ma kãntraha kla, kadye ne u
ye ntãŋ ne, u saha dye Yãhã yai klo wo ye.

Kãntraha kadye ma gbã koho wo, kadye nge syi saha kuee yai tãŋ yrãŋ ye.

Gbã saa ba pye yãã nantãŋ ye

51 Yagaa, n ga kai laa pãã ye ye, lii tee sẽ cã ye. Wo byɛ saa ba ku tãŋ ye. Mpãy pe ku wa, tesẽ mpãy ne pe ga ba pye yrãŋ na, pe byɛ kadye ga ba wã klaha.

52 Le ga ba pye le yalebyɛ wo, teele nen ya, yaliile wo tũũtũũ ma ba yɛr wãwuu ne. Tũũtũũ ma ba wuu, mpãy pe ku tɛr wa, pe ga yir gbã wo, pe kuee yai tãŋ yrãŋ na. Wii mpãy wo ma yrãŋ na, wo byɛ kadye ga ba wã klaha.

53 Ye sẽ yãã, kadye nge gii ke ga waha fũhũ, ke yai ke ba nii ke saha fũhũ yãã ye; koo gii wãkuyãã ma ke na, ke yai ke ba nii wãkuyãã wee ke na ye.

54 Kadye nge gii ke ga waha fũhũ, wãkuyãã ma ke na. Sukũhũ gaa laam wo, ke ga ba nii ke saha fũhũ yãã ye, wãkuyãã saa pye ke na ye. Loo yale wo, Yãhã sabangbãŋ kaplãŋ ngĩĩ ga nii cĩĩnde. Koo kaplãŋ kẽ ngĩĩ:

«Gbã wĩĩ kua, gbã yia tãŋ!

55 Gbã saha yia wãboo na nantãŋ ye.

Gbã fãnga kua.»

56 Gbã fãnga yi kapee- wãpyeŋ wo. Kapee- wãpyeŋ fãnga -sẽ yi Yãhã kãnde kataŋ wo.

57 Yãhã kẽ ke fãnga wãã wo kẽ Yesu Crise kãmay na, wo n waha n yia. Ke miingbãŋ yai ke naa n sey yalebyɛ!

58 Loo nde na, wo nna, -ye yii plãhã, Yesu wĩĩ n nii gbãã ye laam wo, ye n u tẽn tẽ naa n yɔ̃. Ye le cã ma yee, le Yĩŋfua Yesu tẽn lii tee n tẽ woo gɛ kãmay na, tẽwai sẽ ne ye.

16

-Ye naa koho le ye Yesu kãndeyãrwai ye!

1 Pe war wãwãã wĩĩ na mpãy kẽ pe ma Yãhã nawee-, tẽ ba Galasyi Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa yar pe naa n pye mii, ye bya -ye naa n pye koo syi!

2 Jimaasyi jimaasyi, nawee nawee woo, tuu ga waha yia kii na, u koo cɛr yi ta yaha u ya tãy teelaa wo. Loo na, n ma ba pa ye fla na, ye saa naa yii fãy war wãwãã wĩĩ ne ye.

3 N ma ba ka ye fla na, ye ga naweeyɔ̃m mpãy yãŋ yi, ye pe war byɛ le soho poo koho wo. Ndoo -sẽ ga sabar yrũhũ, n le soho pe koho wo. Ke syi, pe ma ga dye Yurusalɛm wo, ke fla Yesu kãndeyãrfa ga pe wãpa yĩŋ cã.

4 Ta bya ma -sẽ yai n ka Yurusalɛm wo, waa ke yrãhã yi wii na pe ne.

Kai- nkãy Pɔl n traha u pye

5 N ma ba ka Maseduan kãntraha na, n ga ta tɛr ga ye fla na. N n traha n ga yi Maseduan Yesu kãndeyãrfa na.

6 Laa na n ga ba faa ma- ye fla na, laa na n ga ba wɛr cãã byɛ pye ye fla na. Loo na, teelaa fla wãkaŋ ma ba yi ra na, ye ga waha koho le ra ye, ta n ka ke fla na.

7 Yagaa woo, n sẽ n traha wo n wii yãã wãyãã ya, ta n ta tɛr ye. N n traha n ba yalaa dye ye fla na, Yĩŋfua Yesu ma le sya.

8 Pããnkɔti gbar -sẽ ga ra yãã Yefɛsyi na nwo.

9 Ye sẽ yãã, ta yĩŋ tãy tẽngbãy laa ne nwo, koo kẽ. Napĩĩ- wãnihi naa byɛ ne, n ga loo tẽn nde tẽ.

10 Timuti ma pa ye fla na, -ye u yigi yɔ̃! Ye sẽ yãã, woo bya ma le Yĩŋfua Yesu tẽn na ta wãŋ syi dyaŋ.

11 Ye ma syi ye ga naa u kloŋ ye! -Ye koho le u ye u n waha u yrãhã yi yrĩŋ ne, u pa ra fla na. Wo u sẽŋ, ndoo tesẽ pe Yesu kãndeyãrfa ne.

12 Wo tẽntẽwɛ Apolosu woo wĩĩ na, n naa u nar u ka ye fla na, pe Yesu kãndeyãrfa mpãy ne. Le sẽ -sẽ pye u laam wo yagaa ye. U ma ba draha yãã, u ga ba ka.

Kaplãŋ kuasaha, syaha ne

13 Ye ma n faha yii na ye, -ye ta Yesu wĩĩ n nii gbãã fãnga ne ye laam wo! -Ye naa tetege le yii wo, -ye naa yii plãhã le Yesu kãnde wo!

14 Ye tyii ye ntãŋ n dye yii tãy ye kãnkaibyɛ wo!

15 Wo nna, ye Tefanase cã u kahafa ne. Ye cã poo me pe cãã dye le Yesu kãnde wo Yakayi kãntraha na. Le tãy pe ye, pe n nii koho le pe Yesu kãndeyãrwai ye.

16 -Ye naa nagboho ta poosyifa na, tesẽ mpãy byɛ ne pe ma le Yĩŋfua Yesu tẽn na!

17 Tefanase ye wãpa wĩĩ tãy ra ye, Fartinase ne, Yakakuse ne; tee sẽ pye ye, poo me pe pye ra ne ye draha wo.

18 Pe pa ma ba ra laam yĩn, le n maha ye bya laam yĩn ye kẽ. Ye yai poosyifa wĩĩ n naa n tãy ye ye!

19 Yasyi kãntraha Yesu kãndeyãrfa yawãrfa byɛ ye syar. Yakila u cɔɔ Persyile ne, ma suhu Yesu kãndeyãrfa mpãy ne pe pe ya wãã pe kaha wo, pe ye syar Yesu kãndeyãrfa syaha ne.

20 Wo teende Yesu kãndeyãrfa byɛ ye syar. -Ye yii syar naambiyãr syaha ne!

21 Ndoo Pɔl, n ga kaplãŋ ngĩĩ kuasaha yrũhũ nii ya: N ye syar.

22 Wii ma yee Yĩŋfua Yesu wĩĩ sẽ n tãy u ye ye, yoosẽn te pye ufua na. Maranata: Wo Yĩŋfua Yesu, pa!

23 Wo Yĩŋfua Yesu, u u laantãr yar ye na.

24 Ye byɛ ntãŋ dye ra tãy. Wo byɛ wãã le Yesu Crise kãmay na.

Pɔl saba syãŋ wuhu kaplãŋ Kɔrntifa ye

Syaha fla

1 Ndoo Pɔl kẽ, ma suhu wo Yesu
kãndeyãrwɛ Timuti ne, too saba nwo
yrũhũ nɔ wãã. Ndoo Pɔl kẽ, le tãy Yãhã
ye ke n ta ta Yesu Crise tẽnlɛhɛ. Wo u
saba yrũhũ nɔ wãã yii Yesu kãndeyãrfa
yawãhãfa kẽ Kɔrnti wo, ma suhu yii mpãy
bya ne, tee ma Yãhã wãm ke Yakayi
kãntraha kur byɛ wo.
2 Wo Tuhufua Yãhã tesẽ wo Yĩŋfua Yesu
Crise ne, ke ke laantãr yar ye na tesẽ ke
yrĩŋ ne.

Yãhã Pɔl flaŋ u wãfãy wo

3 -Too wo Yĩŋfua Yesu Crise Tuhufa
miingbãŋ gboho, Tuhufua wii kacãn wee
u laantãr na ye, woo kẽ Yãhã ne, Yãhã gii
ke nawee flaŋ yalebyɛ.
4 Wãfãy gii syi ter ma sya wo dye, ke
wo flaŋ. Koo syi kẽ, mpãy byɛ pe ma
wãfãy wo, wo bya ga waha pe flaŋ wii
ndoŋ wãflaŋ gii syi ter ne Yãhã ke wo flaŋ.
5 Ye sẽ yãã, le ma mii wo dyaŋ u Yãhã
Yĩndefua Crise ne. Wãfãy tii te u dye tɛr,
te syar. Wãfãy busãã ga ba wo dye ke syi
dyaŋ. U -sẽ wo flaŋ koo syi dyaŋ.
6 Wo ma nii n fãy, wo n kɛ yii poo na, ye
wãflaŋ yãã, wãsyayaha ne, koo kẽ. Wo ma
-sẽ wãflaŋ yãã, ye bya ga wãflaŋ yãã, ke n
ye ta, per gaa ye n waha naa wo wãfãy ter
syi fãy laanyĩn ne.
7 Loo ne, wo koho taha yaha ye wĩĩ na
fãnga ne. Wo cã ma yee, tee wo wãfãy ter
syi yãã, ye ga ba wo wãflaŋ ter syi yãã.
8 Wo nna, ye sẽ yãã, wãfãy tii byɛ te
wo dye Yasyi kãntraha kui wo, wo n traha
ye te cã. Te wãfãy ba gboho tɛr wo na.
Wũũsaha gɛ sẽ pye wo na ye. Wo sẽ ba cã
gɛ cã waa kuee yrãŋ na nantãŋ ye.
9 Wo n sya ba yee pe ba wo wãboo wĩĩ
pãã ta. Koo wãfãy nge -sẽ wo ta wo n cã
ma yee, wo sẽ yai wo koho taha yaha wii
na, mii Yãhã ya sẽ kẽ ye, koo gii ke nakur
ta te n yir gbã wo, ma n nii yrãŋ na.
10 Koo kẽ, ke wo sya yaha gbã koho wo;
ke ga wo sya naa n yaha koo syi. Ãwã, wo
koho taha yaha ke na, ma cã ke ga wo sya
naa n yaha koo syi.
11 Wo maha cã, yii gɛ ga koho le wo ye
Yãhã wãnar ne. Nawee- busãã ma nii Yãhã
nar wo kẽ ke syi, ke ga luhu pe ye, ke loo
kayĩĩ pye wo kẽ, nawee- busãã n syaha wãã
ke kẽ wo wĩĩ na.

Nwa Pɔl sẽ yãã dur ga Kɔrnti wo ye?

12 Lii le ma wo ye yĩnkuãyir wĩĩ, loo ne
nde: Wo laam wo, wo le cã laha ma yee,
driyẽfa nsoho wo, tesẽ ye bya nsoho wo,
wo naa wo troho tãhã Yãhã cĩĩnde yor wo,
ma maha naa wii ta prafa mii Yãhã le yar
mii. Wo sẽ waha yia koo troho wãtãhã ter
nge na nawee laam kacãn syi kãmay na ye,
Yãhã laantãr kãmay ne.
13 Yii gɛ le cã ma yee, kaplãŋ nkãy too
yrũhũ nɔ n wãã ye kẽ, ke yĩntaha ma
gbɛgbɛ, ke wee sĩĩ ye.
14 Tee ke yĩntaha war cacar yagaa, ta
laam wo ye ga ba ke war tãŋ. Koo kẽ nge
ne: Yĩŋfua Yesu durbaper, wo wĩĩ ga ba nii
ye ye yĩnkuãyir wĩĩ, tesẽ ye wĩĩ bya ga ba
nii wo ye yĩnkuãyir wĩĩ.
15 Loo nde gboho ra laam wo, ta n sya ba
yee, n ga cãã ka ye fla na, wo n wii yãã, wo
maha ba wii yãã taha tɛhɛ syãŋ gaa na, le
n nii ye ye kayĩĩ laa.
16 Ye sẽ yãã, n ba naa n yee, ndoo ga
cãã ka ye fla na, n cã ta tɛr ga Maseduan
kãntraha na, n ma ga dur, n maha ba yi ye
fla na, ye n koho le ra ye ra yrãhã wãyi na
Yudɛ kãntraha kuɛ ye.
17 Tẽ ba loo nde le yaha ra laam wo, laa
na yii mpãy le ga ma yee, tẽ sẽ ba le ta
kai ye? Ye yee la, n laam ga naweetee wãŋ
syi dyaŋ, n naa yɛ̃ klaha, n waha naa n yee
«ãwã», tẽ maha naa n yee «ayɛ» le yalebya
wo?
18 Yãhã gii ke sroŋ, n ga waha le pãã ke
yĩnde na n yee: Kapãn lii too ba ye yar, wo
sẽ yee «ãwã» ma maha wã klaha ma wo yɛ̃
klaha le yalebya wo ye.
19 Ye sẽ yãã, ndoo, Silaasyi ne, Timuti ne,
Yãhã Dya Yesu Crise wii, wo u wĩĩ pãã ye
ye, u sẽ pa u n pai nii u naa n yee «ãwã
» tuu dur naa yɛ̃ klaha le yalebya wo ye.
Yesu wĩĩ le yar, Yãhã sẽ dur n yi le kapãn
kur ye ye.
20 Ye cã u wãpaŋ wo ta wo n cã, Yãhã
ke bii yɛ̃ tɛr kayũhũ nkãy wãwãã ne wo
kẽ, waa ke byɛ yãã. Yesu wĩĩ wo ta wo n
cã, Yãhã sẽ yɛ̃klahaŋ cã ye. Loo ne, too ne
yee le nii ke syi Yesu Crise myaha na, Yãhã
miingbãŋ kẽ too n gboho loo nde ne.
21 Wii tesẽ ye ne, wo seefar le Yesu Crise
ne, Yãhã gɛ kẽ ke wo ta wo n waha wii
plãhã wo Yesu wãtaŋ ne wo Yatɛr. Koo kẽ
ke wo yãŋ yi.
22 Ke ke myaha puhu gbãã wo na, ma
Yãhã Yrã le wo laam wo, loo n ta wo n cã
waa ba ke kayũhũ yãã, kayũhũ nkãy ke ke
ta yaha wo kẽ.
23 Ya'a yãã n sẽ dur ga ye fla na ke Kɔrnti
wo ye, n sẽ naa n traha n wãfãy ta ye na
ta kaplãŋ ne ye, koo kẽ. Yãhã yĩnde ma ra
na, le ma pye kawar, ke ra ta ra n ku.
24 Wo cã ye Yesu sroŋ ta ye Yatɛr; le sẽ
nii mii wo n kɛ wo ye le le wo fãnga na ye.
Ye nii nuhu ne, loo ne too n kɛ ye ne.

2

1 Loo ne ta n yee, n saa maha ka ye fla na
n ga maha wãfãy gaa taha ye na ta kaplãŋ
ne ye.
2 Ye sẽ yãã, n ma wãfãy ta ye na ke syi,
yoo ga ba nuhu le ta laam wo?
3 Loo ne, ta n ba saba waa yrũhũ nɔ wãã
ye kẽ, ma yee n sẽ naa n traha n ka ye fla
na ye n wãfãy yãã, le n nii ra bya ye wãfãy
ye. Ye cã ye wĩĩ ne, le ga waha nuhu le ra
laam wo. N maha cã ma yee, nuhu ma pye
ra laam wo, le ga nii nuhu wĩĩ ye byɛ ye.
4 U faale saba wãyrũhũ wĩĩ nii ra ye
wãfãy wĩĩ laa, ma suhu laam wlãhã wĩĩ,
tesẽ yĩntãm wãyi wĩĩ. N sẽ yee le nii ye
ye wãfãy ye, n n traha ye cã, ye ntãŋ dye
gboho ra tãy kacãn wee ye, koo kẽ ra n ba
u faale saba yrũhũ nɔ wãã ye kẽ.

Ye naa n tyii kapee- foho na!

5 Ye laam wo, waa ma pye u laa tee pye,
le n nii laam wãwlãhã wĩĩ, ye cã ndoo laam
sẽ me ufua wlãhã ye. Yii mpãy laam me u
wlãhã, le ma sya pye ye byɛ sẽ me ye.
6 Yii busãã ma -sẽ u pẽn wa, le yai u ne
ke dyaŋ.
7 Yagaa, ye -sẽ yai ye tyii u kapee- fuɛ na,
ye nuhu le u laam wo; mii loo sẽ ne ye,
woo gɛ laam ga waha wlãhã tɛr u ye, le
sya kacãn byɛ kua u na.
8 Loo ne, n ga ye nar nde ne: -Ye u yigi
yɔ̃ u n cã u yee, u ntãŋ dye ye tãy.
9 Ya'a yãã, n ba u faale saba yrũhũ nɔ
wãã ye kẽ, n maha naa n traha n yãŋ, ye
ma pye ye n luhu ra kaklaha ye yalebyɛ.
10 Waa ma laa tee pye, ye n tyii u kapee-
fuɛ na, ndoo bya ga tyii ufua kapee- fuɛ na.
Ta wĩĩ ma pye laa ne kapee- foho wãtyii wĩĩ
laa na, n ma tyii koo kapee- foho na, n le
pye yii wĩĩ na u Yãhã Yĩndefua Crise yĩnde
na.
11 Wa'a yee, wo sẽ tyii ufua kapee- fuɛ
na koo syi ye, sãndãpee yĩŋfua Setane ga
waha fãnga yãã wo na, woo wii wo u laam
wũhũ cã yɔ̃.

Pɔl ka Toosa na

12 Tẽ ga dye Toosa wo, ma yee ndoo ga
le Crise kapãyĩĩ pãã ke fla na, Yĩŋfua Yãhã
ba ke fla draha cãã gbihi ta wa ra yaha ye.
13 Tẽ -sẽ ga dye ke fla na, n sẽ wo Yesu
kãndeyãrwɛ Tyite yãã ye, ta ntãŋ n nii ra
cɛr busãã. Loo n ta, ra n ba kãnde nar
Toosafa ye, ma tɛr Maseduan kãntraha na.

Wo ga waha yia kai- byɛ na u Crise kãmay na

14 Yãhã miingbãŋ yai ke naa n gboho, koo
gii ke wo ta wo n yia kai- byɛ na u Yãhã
Yĩndefua Crise kãmay na. Ke wo ta wo
Crise wĩĩ pãã nawee- ye teebɛhɛ byɛ wo mii
lasekole dyaŋ too n yãr teebɛhɛ byɛ wo.
15 Ye sẽ yãã, Yãhã ye, wo ma Crise
lasekole dugu dyaŋ mpãy nsoho wo pe
wãsyayaha yãã wa, tesẽ mpãy ne pe plaha
kãmpee- wãyãr wo.
16 Mpãy pe plaha kãmpee- wãyãr wo,
koo lasekole dugu nge ma gbãku dugu ne,
ke n pai gbã ne. Mpãy pe wãsyayaha yãã
wa, koo dugu nge ma cĩĩnde yrã dugu ne,
ke cĩĩnde yrã wãã nawee kẽ. Yoo syi ga
waha yia tẽn nde na?
17 Ye sẽ yãã, wo wee mpãy dyaŋ pe le
Yesu kapãyĩĩ wã klaha, ma le ta wakɛ wĩĩ
ye. Yãhã kẽ ke wo lɛhɛ wãã. U Crise tẽntẽ-
me wo ne, wo yẽ kaplãŋ sroŋ Yãhã yĩnde
na.

3

Te naambiyãrfãn tẽntẽ-

1 Wo ma n pãã ke syi, le sẽ nii mii wo wii
sey ye. Wo sẽ maha n kɛ mpãy dyaŋ, wo
saba yar ye na, wii syi u wo sey ye. Wo sẽ
maha woo syi saba kɛ, ye u gbihi wãã wo
kẽ ye.
2 Yii me, tee ma woo syi saba wo ye, saba
wii syi u yrũhũ yaha wo laam wo. Naweebyɛ ga waha le yãŋ cã, pe naa le kal ye
troho wãtãhã na saba gɛ dyaŋ.
3 Ãwã, ye wĩĩ ma mii saba dyaŋ u Yãhã
Yĩndefua Crise le yar wo na, wo n le yrũhũ
yar nawee- na. U sẽ yrũhũ cĩĩnde sabakãi
ne ntẽmbapai na ye. U yrũhũ Yãhã Yrã ne
nawee- laam wo.
4 Wo ma n pãã ke syi, wo koho taha yaha
Yãhã na Crise kãmay na, koo kẽ.
5 Wo -sẽ cã wo saha yee, wo ga waha yia
yãã tẽn nde syi na wii ya kãmay na ye. Wo
ma waha yia lii na, Yãhã kẽ.
6 Ye sẽ yãã, koo kẽ ke wo ta, wo n waha
nii ke naambiyãrfãn tẽntẽ-, loo ma Yãhã
Yrã wĩĩ. Kãnde lii le ta, le tẽn kalaa wee ke
naambiyãrfãn wĩĩ na ye. Loo kãnde nde lii
le yrũhũ yaha, le nawee- yar pe yai gbã ne
pe kapee- wãpye wĩĩ na. Yãhã Yrã loo -sẽ
cĩĩnde yrã wãã nawee kẽ.
7 Le Yãhã kãnde kataŋ byɛ bii yrũhũ
yaha ntẽmbapai na wii Yiifee- faale
wãdyaha Musa kẽ. Tuu naa ke yar naweena, le yalebya wo Yãhã nayɔ̃r n yɛhɛ Musa
yĩntaha na, pe Yiisrɛfa sẽ waha u yãŋ gɛ
yãŋ ye. Ke wãyɛhɛ palpal nge sẽ -sẽ ma-
ye. Kãnde lii le ta, loo lii le tẽn n gaha
nawee ne gbã kuɛ ye, nayɔ̃r gɛ ma le na.
8 Loo na, ye yai ye cã ye yee, Yãhã Yrã
tẽn nayɔ̃r ga gboho, kacãn saa pye ye.
9 Tẽn lii le naa n gaha nawee ne gbã kuɛ
ye, nayɔ̃r te -sẽ pye le na, ye yai ye cã ye
yee, tẽn lii le nawee ta u n sroŋ Yãhã yĩnde
na, loo nayɔ̃r ga gboho faale wãn na, kacãn
saa pye ye.
10 Loo na, wo ma ke yagaa naambiyãrfãn
nayɔ̃r wãyɛhɛ palpal nge wãgboho yãŋ,

waa cã ke faale cãã naambiyãr nayɔ̃r wee
ngaa gɛ ye.
11 Ye sẽ yãã, kai lii le n ma- carle ya, le
nayɔ̃r ma yɛhɛ ke syi, ye yai ye cã ye yee,
kai lii wãkuayãã wee le na ye, kacãn saa
pye loo nayɔ̃r wãyɛhɛ wãgboho na ye.
12 Wo koho taha yaha loo nde na, koo kẽ
wo n waha le Yesu kapãyĩĩ wũhũ pãã n yigi
nawee- ye laanyĩn ne.
13 Wo wee Musa wãŋ syi dyaŋ ye, woo
wii u bii u yĩntaha tã tã fai ne, pe
Yiisrɛfa ma syi pe u yĩntaha wãyɛhɛ palpal
wãkuaŋ yãã, ke n kua ye.
14 Pe Yiisrɛfa bya pye mii fai paha tã pe
kacãn na, pe sẽ waha Yãhã wũhũ war ye.
Ma sya ba waa ke yagaa na, Yiisrɛfa ma
nii ke faale Yãhã sabangbãŋ kaplãŋ kal, le
ga nii mii fai paha tã pe kacãn na, pe saha
naa ke kaplãŋ yĩntaha war ye*. Mboo wii
ma -sẽ wãã le u Yãhã Yĩndefua Crise ne,
loo fai nde ga gbe kãã ma kacãn na, ma n
waha naa ke Yãhã wũhũ war.
15 Ke nanga nge na, pe Yiisrɛfa ma nii
Musa saba kaplãŋ kal, le ga nii mii fai
paha tã pe kacãn na, pe saha naa ke kaplãŋ
yĩntaha war ye.
16 Wii ma -sẽ u ya le soho Yĩŋfua koho
wo, loo fai nde gbe kãã u kacãn na.
17 Ma'a luhu Yĩŋfua, Yãhã Yrã ne. Yãhã
Yrã ma tẽn tẽ nawee wii laam wo, u wee
fãnga gaa ter koho wo nantãŋ ye.
18 Fai laa wee le tã tã wii yĩntar na ye.
Yĩŋfua nayɔ̃r n yɛhɛ wo byɛ yĩntar na
palpal. Loo na, wo wã n klaha ma ga naa
n nii Yĩŋfua wãŋ syi, kaa n naa n taha wo
nayɔ̃r na. Ye sẽ yãã, Yãhã Yrã tẽn ne loo
ne.

4

Tẽntẽle wii u sroŋ

1 Yãhã loo tẽn nde le soho wo koho wo
ke laantãr na, loo ne wo wii plãhã le wo.
2 Fyar wũhũ nkãy ke n pye wam wo, wo
koo wĩĩ sye. Wo sẽ nawee- wãwlaŋ kacãn
ter kɛ ye, wo sẽ le Yãhã kapãn wã n klaha
ye, wo le cĩĩnde loo yar n laha nawee- na.
Too wo troho tãhã gbaa na ke syi Yãhã
yĩnde na, mpãy pe sroŋ, poo gɛ ga waha
naa wo sey loo nde na.
3 Le Yesu kapãyĩĩ nde lii too n yar nawee-
na, mpãy pe plaha kãmpee- wo, pe saha le
wĩĩ war ye.
4 Ya'a yãã, pe sẽ le Yesu kapãyĩĩ wũhũ
sya cĩĩnde ye, driyẽ nge yĩŋfuapee pe
laam kacãn wlãhã pe ye, koo kẽ. Woo
yĩŋfuapee nwo sye pe na, pe saha le
kapãyĩĩ cããngbãŋ yãã ye, le kapãyĩĩ lii le
Crise miingbãŋ wĩĩ pãã, woo wii u ma Yãhã
ke ya kai na.
5 Wii wĩĩ sẽ ne too n pãã ye, Yĩŋfua Yesu
Crise wĩĩ ne too n pãã. Wo yee wo ma ye
tẽntẽ-, ma ga naa le Yesu kapãyĩĩ wũhũ tɔ̃r
ye ye.
6 Ye sẽ yãã, Yãhã bii yee: «Cãã- pe naa
yɛhɛ wam laam wo!» Koo kẽ, ke n ke
cãã- ta pe n yɛhɛ wo laam wo, ma wo ta
wo n cãã- yãã ke miingbãŋ wãcãŋ na, ke
miingbãŋ gii ke n yɛhɛ Yesu Crise yĩntaha
na.

Wãfãy tii te Yãhã tẽntẽ- dye

7 Wo le Yesu kapãyĩĩ wũhũ cã, le kacãn
cãã- n nii wo laam wo. Wo ma mii
poor gbãhã dyaŋ wangbãy kla ne ke laam
wo. Loo nde le yar gbaa na ma yee,
fãngangbãŋ nge gii ke syi wee yãã ye, Yãhã
wãŋ kẽ, wii wãŋ sẽ kẽ ye.
8 Wãfãy ter byɛ wo dye, ke sẽ -sẽ waha
wo boo ye. Ntãncɛr ma wo na, loo naa byɛ
ne, wo koho taha yaha Yãhã na.
9 Pe wo nuhu le Yesu kapãyĩĩ wĩĩ na, Yãhã
sẽ -sẽ koho kuã wo na ye. Pe wo gbã cããr
yaha kãntraha na, wo sẽ -sẽ ku ye.
10 Wo kadye crã gbã ne mii Yesu Crise
dyaŋ tuu gbã yãã mii. Wo kadye ma -sẽ nii
yrãŋ na, Yesu Crise cĩĩnde yrã ter ne le ma
wo ye.
11 Too ma yrãŋ na, gbã wo kɛ yalebyɛ
Yesu wĩĩ na. Koo ga ta Yesu Crise cĩĩnde
yrã ter n waha naa n yãã wo kadye na,
koo gii ke ga waha gbã yãã.
12 Loo nde na, wo tyii gbã wo kɛ, ma
yee cĩĩnde yrã le naa yii kɛ, cĩĩnde yrã lii
wãkuayãã wee le na ye.
13 Yãhã sabangbãŋ wo, wo wãdyaha gii
ke Yãhã wãsey yay saba yrũhũ, ke le yrũhũ
ta teelaa wo ma yee, woo Yãhã ta u Yatɛr,
loo ne woo n pãã ke ye ma ke sey. Wo bya,
wo Yãhã ta wo Yatɛr, loo ne wo ke wĩĩ pãã.
Wo Yãhã ta wo Yatɛr kãnkai- byɛ wo, wo
wãlɛ wãŋ syi.
14 Ye sẽ yãã, wo cã ma yee, Yãhã wo
Yĩŋfua Yesu ta u n yir gbã wo, ma dur ba
yrãŋ na gbaafa ye. Ke ga ba wo bya ta ye
ne, wo n yir gbã wo, wo nii yrãŋ na Yesu
ne, ke maha wo ta wo n nii ye ne Yesu yaha
ye.
15 Kai- ngĩĩ byɛ n pye yii wĩĩ na. Te Yãhã
laantãr wãã nawee- busãã kẽ, ma yee pe
nawee- fãnga pe naa n pãã Yãhã ye, pe
naa syaha wãã ke kẽ, pe naa ke miingbãŋ
gboho.

Kayĩĩ lii too ga ba yãã

16 Loo ne, wo sẽ fãy n sya ye. Wo kadye
sraha ma sya pye n klaha- cacar, wo laam
poo na, pe fãnga yãã plii wuhu na.
17 Wãfãy gii ke wo dye, ke ma car ya, ke
sẽ maha n ma- ye. Koo wãfãy nge n pai wo

* **3:14 3.14** Yiisrɛfa Musa kãnde saba cã tesẽ pe faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa saba ne. Ma sya ba waa yagaa na, pe sẽ -sẽ le sya ma yee, Yesu Crise kẽ u Yãhã Yĩndefua ne ye.

kẽ kayĩĩ lii syi ne wãkuayãã wee le na ye, kacãn sẽ maha wee le wãgboho na ye. Le wĩĩ sẽ n tãn gɛ tãn ke wãfãy wĩĩ ne ye.
18 Ye sẽ yãã, kai- nkãy ke n yãã yĩnde ne, wo sẽ koo yãŋ ye; nkãy ke sẽ n yãã yĩnde ne ye, koo roo n kɛ. Kai- nkãy ke n yãã yĩnde ne, koo n ma- carle ya, nkãy ke sẽ n yãã yĩnde ne ye, wãkuayãã wee koo na ye.

5

1 Ye sẽ yãã, wo cã ma yee, driyẽ nge wo, wo ma kadye sraha gii laam wo, ke ma mii nwonge dyaŋ too dye nii. Wo ma ba ku, koo kadye sraha n pye klaha-, Yãhã ga ba yãhãyĩŋ nwoŋ gaa wãã wo kẽ yãhãyĩŋ na. Wãklahayãã wee koo na ye. Yãhã gɛ kẽ ke koo nwoŋ nge gbihi, nawee sẽ kẽ ye.
2 Too ma teelii wo yagaa, wo n sĩĩ cĩĩnde wãsĩĩ, ma n kɛ wo pye wo yãhãyĩŋ nwoŋ nge wo.
3 Ye sẽ yãã, wo yãhãyĩŋ nwoŋ nge, koo gii ke ma wo kadyefãŋ, ke ma ba gbihi wa, kadye saa maha ba kɛ laa yãã wo ye ye.
4 Ãwã, too ma wo kãntraha nwonge nge wo, wo n sĩĩ wãsĩĩ ya woo, mii tegengbãn dyaŋ te ma wo yĩŋ na. Le sẽ nii mii wo n kɛ wo wo kãntraha kadye miy yaha ye. Wo yee, wa'a ba ke yãhãyĩŋ kadye le, loo le ga tãy wo ye. Loo na, kla gii ke ga waha ku, koo ga draha yaha kla gii kẽ ke ma cĩĩnde yrã ne, lii wãkuayãã wee le na ye.
5 Yãhã gɛ kẽ ke wo ta, wo ba koo wãwãklaha nge syi wã klaha. Ke ke Yrã wãã wo kẽ, ma yee le wo ta wo n cã, waa ba ke kayũhũ yãã, kayũhũ nkãy Yãhã ke ta yaha wo kẽ yãhãyĩŋ na.
6 Loo ne wo sẽ fãy n sya ye. Wo cã ma yee, too ma kadye sraha nge wo, wo fla dey Yĩŋfua fla ne.
7 Ye sẽ yãã, too sẽ kla gii yãã yĩnde ne ye, wo koo ta wo Yatɛr ma n yãr.
8 Wo sẽ fãy n sya kueekuee ye. Wo ma ne ga waha kadye sraha nge yaha, wo ga nii kuee Yĩŋfua tãy, loo le ne ga tãy wo ye.
9 Le tãy wo ma kadye sraha nge wo woo, wo wee ke wo ye woo, lii too cãã n kɛ kai-bye yaha ye, loo ne wo wĩĩ le tãy Yĩŋfua ye.
10 Ye sẽ yãã, u Yãhã Yĩndefua Crise ga ba wo bye sãhã, u wo nanem bye dããn wãã wo kẽ kayũhũ nkãy wĩĩ na, tesẽ kapee-nkãy wĩĩ ne, too pye cãã gii cãã na wo pye wo kãntraha kadye sraha wo.

Yesu Crise wo wãã le Yãhã ne

11 Wo n fya Yĩŋfua na, kacãn wee ye. Loo ne, wo n traha nawee- bye pe Yãhã wũhũ cã pe ke sya cĩĩnde. Yãhã wo cã. Too ma mii, ye bye le cã ye laam wo.
12 Myaha sẽ kẽ too n kɛ ye ye ye, wo n kɛ wo wĩĩ le nii ye ye yĩnkuãyir wĩĩ. Loo na, mpãy pe kalaa wee laanyõm na ye, ma pe ya sey gbaa wũhũ koo ne, tee ga pe yẽ wãã naa n sya lii ne, yaa cã.
13 Le ma pye cĩĩnde, wo yĩŋ wee ye, Yãhã ya wĩĩ ne le ne. Le ma -sẽ pye wo yĩntar ma gbɛgbɛ, le nii ye ye yĩnkuãyir wĩĩ.
14 Ye sẽ yãã, wo ntãŋ pe dye gboho Yesu tãy, loo ya le tãy tɛr wo ye, ma wo ta wo n nii woo ya tẽn tẽ. Wo le cã laha ma yee nawee nen ya ku nawee- bye wĩĩ na; le nii mii nawee- bye u gbã ter syi ku.
15 U ku nawee- kur bye wĩĩ na. Loo na, mpãy bye pe ma yrãŋ na, pe wee yrãŋ na pe ya kãnkai- wĩĩ na nantãŋ ye, pe ma yrãŋ na Yesu ya kãnkai- wĩĩ na, woo wii u ku, ma dur ba yrãŋ na poo wĩĩ na.
16 Loo nde ta, driyẽfa pe nawee yãŋ u kadye sraha na mii syi dyaŋ, wii sẽ nawee yãŋ koo syi ye. Faale wo, wo ma sya pye wo naa u Yãhã Yĩndefua Crise yãŋ driyẽfa wãyãŋ u kadye sraha na, yagaa wo sẽ u yãŋ ke syi nantãŋ ye.
17 Nawee woo ma kãhã seefar le wa Crise ne, u nii nafuẽ waa Yãhã yĩnde na. U faale kãnkai- kua u yĩŋ na; u kãnkai- bye nii tãŋ kafũhũ fla.
18 Yãhã kẽ ke koo ngĩĩ bye ta. Koo kẽ ke wo wãã le ke ya ne Crise kãmay na, ma wo taha wo naa nawee- ta pe ba wãã naa n le ke ne.
19 Ye sẽ yãã, Yesu Crise kãmay na, Yãhã tẽn tẽ, ma ga nawee- bye wãã le ke ya ne, ke pe kapee- gbe kãã pe yĩŋ na. Ke wo taha, wo koo wãwããle tẽn nde wĩĩ pãã nawee-bye ye.
20 Wo kapãn gbe Crise woo myaha ne; le nii Yãhã gɛ kẽ ke pãã n wãã ye ye wii yẽ ne: Wo le nar n waha ye ye Yesu Crise myaha na, ye tyii ye wãã le Yãhã ne!
21 Kapee laa sẽ pye Yesu Crise yĩŋ na ye. Yãhã -sẽ wo kapee- bye taha woo yĩŋ na, ma yee woo nen ya kãmay na, wo sroŋ ke yĩnde na.

6

1 Le nii ke syi, wii mpãy too ma le Yãhã tẽn na, waa ye yar waha nde ne: Yãhã laantãr wĩĩ lii wãã ye kẽ, ye ma syi le n yi wãwaha ye.
2 Yii gɛ le cã ma yee, le ma le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo ma yee, Yãhã yee:
«Yaliile le ba yai n' luhu ma wãnar ye,
loo yale le ba nɔ,
n luhu ma wãnar ye.
Per gii ke ba yõ n' ma sya yaha,
koo per ke ba nɔ, n ma sya yaha.»
Ke Yãhã wãnar yaleyĩĩ -sẽ kẽ yagaa. Ke wãsyayaha peryũhũ -sẽ kẽ nanga.

Yãhã tẽntẽle wii u ke tẽn ya kar

3 Lii too n kɛ, laa wãpee ma syi le yãã le Yãhã tẽn kuɛ ye ye. Loo ne, kai lii syi le

sẽ sroŋ ye, wo sẽ n traha wo le syi laa pye
waa na ye.
4 Kãnkai- byɛ wo, wo le yar Yãhã tẽntẽ-
me wo ne: Wo wii plãhã laanyĩn ne wãfãy
ter byɛ wo tesẽ laam wãwlãhã ter byɛ wo
tesẽ ntãncɛr ter byɛ wo.
5 Ye sẽ yãã, pe wo gbã, pe wo tã
nwompihi wo, pe klofa ta pe n wãhã cɛr
wo ne; tẽŋ nkãy ke waha, wo sẽ fya ke
wãtẽ ne ye. Wo naa wãy fãã sya Yesu tẽn
wĩĩ na, wo naa wo yɛ̃ tã digi na.
6 Wo kapyeŋ ter le yar Yãhã tẽntẽ- me wo
ne, tesẽ wo kacãn ter ne, wo laanyĩn ne,
wo laantãr ne, tesẽ le Yãhã Yrã ne le tẽn lii
tẽ wo laam wo, tesẽ wo Yesu kãndeyãrwai
ntãŋ wãdye wĩĩ ne wo tãy,
7 tesẽ wo Yesu kapãyĩĩ wãpãã ter ne
nawee- ye, ma suhu Yãhã fãnga ne. Ya'a
yãã wo yia kai- ngĩĩ byɛ na, Yãhã ke wo
ta wo n sroŋ, loo ne le n paha wo na; loo
maha ne, le ma wo naanmiy kla.
8 Mpãy' wo sey, mpãy -sẽ' wo tyɛhɛ.
Mpãy' wo miiyũhũ yee, mpãy -sẽ' wo
miipihi yee. Mpãy' wo tɔ̃r kawarfuafa ne,
wo -sẽ' cĩĩnde pãã.
9 Pe' wo yãŋ mii pe sẽ wo cã ye, pe byɛ
-sẽ' wo cã tãŋ. Pe n yee too ku; wo -sẽ mii
yrãŋ na, nawee- byɛ yĩnde ma wo na. Pe'
wo yãŋ mii wãpẽn gaa ter dyaŋ ke wo dye;
wo sẽ -sẽ ku le wo ye.
10 Mpãy ma pe n kɛ wo laam n naa n war;
wo laam -sẽ ma nuhu fla yalebyɛ. Pe' wo
yãŋ nawãm, wo -sẽ' kayũhũ wãã nawee-
busãã kẽ. Pe wo yãŋ mii ngaa wee wo ye
ye, kayũhũ byɛ -sẽ ma wo ye.
11 Kɔrntifa, yii mpãy ye ma wo naam-
biyãm, nkãy ke pye wo laam wo, koo kẽ
too pãã ye ye, wo sẽ laa wũhũ ye na ye. Ye
wĩĩ laanfir yigi wo kẽ.
12 Wii laha ye ye, yii me tee sẽ laha wo
ye ye.
13 Loo ne, n ga ye yar mii ta pii gɛ dyaŋ
ye ne: Ye ntãŋ pe dye wo tãy mii, ye tyii
wo ntãŋ n dye ye tãy koo syi, -tee tyii wo
wĩĩ n laanfir yigi ye kẽ.

-Ye yii yigi mpãy ne pe wee Yesu kãnde wo ye!

14 Mpãy pe wee Yesu kãnde wo ye, ye ma
syi ye naa n gbra pe ne kai- wo ye. Ye sẽ
yãã, kai lii le sroŋ, le saha wãã le lii ne le
pee ye; tesẽ kai lii le ma cãã- wĩĩ, le saha
wãã le lii ne le ma wam wĩĩ ye.
15 Ye cã u Yãhã Yĩndefua Crise saha wãã
le sãndãpee yĩŋfua Setane ne ye; loo na,
wii u Yesu Crise ta u Yatɛr, u saha wãã le
wii ne u wee Yesu kãnde wo ye.
16 Yãhã kangbãŋ ma suhu mpar wãn ne,
te dey te ya ne. -Ye yãŋ, Yãhã gii ke ma
yrãŋ na, koo kangbãŋ kẽ wo ne. Yãhã gɛ
bii loo pãã ma yee:
«N ga ba pye pe nsoho wo,
n naa n yãr pe ne.
N ga nii Yãhã pe ye,
pe n -sẽ nii ra nna.»
17 Loo ne Yĩŋfua Yãhã n maha bii yee:
«-Ye yii cɛr yi kãã pe nsoho wo!
Ngii ke wee gbɛgbɛ ye,
ye ma n tɛ ke na ye,
n -sẽ ga ye gbihi yigi.
18 N ga nii Tuhufua ye ye,
ye n -sẽ nii ra dyam tesẽ ra pueesyam
ne.»
Yĩŋfua Yãhã kapãn ne, koo gii ke ma tãŋ
kai- byɛ fãnga ne.

7

1 Ta naambiyãm, Yãhã yɛ̃ tɛr kayũhũ ngĩĩ
wãpyeŋ ne wo kẽ. Loo na, wo yai wo wo
kadye yee yi naa n kãã, wo laam ne kai-
nkãy wo ke wee gbɛgbɛ ye, -too naa n fya
Yãhã na, loo na waa laha kai- byɛ wo, wo
nii cĩĩnde Yãhã nawee-.

Lii le Pɔl laam flege

2 Ye tyii wo wĩĩ n laanfir yigi ye kẽ! Wo
sẽ kapee pye waa na ye, wo sẽ waa koho
kla pye klaha- u kẽ ye, wo sẽ fufor pye waa
na ye.
3 Le sẽ nii mii ye wĩĩ laa sẽ yɔ̃, koo ra n
pãã ke syi ye. Yii gɛ le cã, n ba le pãã wa
ye ye ma yee, ye wĩĩ gboho wo laam wo,
le tãy wo ma yrãŋ woo, wo ku woo, ngaa
saha wo cããŋ wii na ye ne ye.
4 N sẽ cɛr ye na ye, ye wĩĩ ma ra ye
yĩnkuãyir wĩĩ. Wo wãfãy byɛ wo, ye wĩĩ
ra flaŋ ma maha nuhu le ra laam wo.
5 Ye sẽ yãã, too ga dye Maseduan
kãntraha wo, wo sẽ wũũsaha yãã ye, wo
wãfãy ter byɛ yãã: Nawee- wãfãy ta wo na,
wo maha naa ntãŋ cɛr.
6 Yãhã gii ke -sẽ wãfãyfa flaŋ, ke wo flaŋ
Tyite wãpaŋ ne,
7 tesẽ u yɛ̃ kaplãŋ ne: Tee u laam yĩn
kaplãŋ nkãy ne, ma fãnga le u laam wo, u
ke pãã ra ye. Ta wãyãã laam ke ye yigi mii,
ye laam pe wlãhã ye ye ra wĩĩ na, tesẽ ye
n kɛ ye dye ra kuɛ ye mii, u koo tɔ̃r ra ye.
U kaplãŋ byɛ nuhu le gboho ra laam wo.
8 Saba wii tẽ ba yrũhũ nɔ wãã ye kẽ, ke
kaplãŋ ma sya pye, ke ba ye laam wlãhã,
yagaa u saba wãyrũhũ wĩĩ tãy ra ye. Ke
kaplãŋ ke ba ye laam wlãhã yaliile wo, le
ba ra fãy loo yale wo.
9 Nanga nge na, le nii ra ye nuhu wĩĩ, n sẽ
yee ye laam wãwlãhã wĩĩ ye. Tee waha cã,
ma koho klaha, ma le kãnyĩĩ gbe ye laam
wãwlãhã flãhã tãy, loo ne le tãy ra ye. Ya'a
yãã ye laam pe wlãhã ye ye, Yãhã wĩĩ ne.
Koo fla na, wo sẽ laa tee pye ye na cĩĩnde
ye.
10 Ye sẽ yãã, laam wãwlãhã Yãhã kãnde
na, le n pai kãnyĩĩ wãgbeŋ ne, kãnyĩĩ lii
le n gaha nawee ne u wãsyayaha kuɛ ye.

Loo yɔ̃. Driyɛ̃fa laam wãwlãhã ter, loo nde
n pai gbã ne.
11 Yãhã ke ye laam wãwlãhã ta, ma tẽn lii
tẽ ye laam wo, ye sẽ le tẽn fla yãã la? Kai lii
le pye ye fla na, ye sẽ na, ye le ta kangbãy?
Ye sẽ na, ye n kɛ ye le yar, nawee- n cã ye
wĩĩ wee laa ne loo kai nde wo ye? Le sẽ na,
le fyar yigi ye kẽ? Ye sẽ na, ye n fya Yãhã
na? Ye sẽ na, ye n kɛ ye ra yãã farfar? Ye
sẽ na, tee fãnga yãã? Ye sẽ na, ye n kɛ ye
loo kai nde pyefua pẽn? Yagaa, ye le yar
laha ke syi ma yee, ye wĩĩ wee laa ne kai
nde wo ye.
12 Ya'a yãã, tẽ ba u saba yrũhũ nɔ wãã
ye kẽ, n sẽ ba u yrũhũ u kapeepyefua wĩĩ
na ye. Le kapee le pye wii na, n sẽ maha
ba u yrũhũ woo wĩĩ na ye. N naa n kɛ, ye
byɛ ye le cã Yãhã yĩnde na ye yee, wo wĩĩ
gboho ye laam wo.
13 Loo ne, le wo flaŋ. Ye byɛ tee Tyite
laam yĩn u kẽ, u n nii nuhu ne, loo nde
maha nuhu le gboho wo laam wo, ma sya
ta tɛr.
14 N ba faa nii sey ye wĩĩ na Tyite yĩnde
na. Ye -sẽ ga ta, le n nii mii tẽ ba naa nii
sey u yĩnde na mii. Too cĩĩnde ya pãã ye
ye yalebyɛ, loo ne too ba ye wĩĩ sey Tyite
ye mii, u ga le yãã koo syi.
15 Yalebyɛ u u laam too ye wĩĩ na; tee naa
n luhu u kaplãŋ ye, tee ba u gbihi yigi ma
naa nagboho tii syi ta u na busãã, koo ngĩĩ
kaa taha ye ntãŋ wãdyeŋ na u tãy.
16 Tẽ cã n ga waha koho taha yaha ye na
kai- byɛ wo, loo nde ra laam yĩĩ nuhu ne.

8

War wãwãã Yesu kãndeyãrfa fɛnfa kẽ

1 Wo nna, Yãhã kayĩĩ lii le pye Maseduan
kãntraha wo, pe Yesu kãndeyãrfa yawãr
teebɛhɛ wo, wo n traha ye le cã.
2 Wãfãy tii byɛ te pe Yesu kãndeyãrfa
dye, loo naa byɛ ne, nuhu ba gboho pe
laam wo, pe n sya laantãr wĩĩ laa pye
gboho, pe sẽ pe nawãn gɛ yãŋ ye.
3 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye, pe ga waha
ngii kẽ, pe pe laam flege, ma koo kẽ pe ya
ya ma sya ta tɛr.
4 Poo -sẽ me, pe ba wo nar waha, too tyii
poo ngaa nɔ wãã Yesu kãndeyãrfa mpãy
kẽ pe ma Yudɛ kãntraha wo, pe pe koho
soho*. Pe yee, loo nde ga nii pe ye nuhu
wĩĩ.
5 Too ba kla gii syi wĩĩ ga yigi pe ne, pe
kẽ ma tɛr koo yaha. Pe -sẽ ba cãã pe ya le
soho Yĩŋfua koho wo. Loo kur ye, Yãhã n
maha pe ta pe n pe ya le soho wo bya koho
wo.
6 Loo ne, wo n Tyite nar, u ka ye fla na.
U ba koho wãyi tẽn lii koho yigi, u ga ta tɛr
le ne, u ye ta, ye n loo laantãr wĩĩ nde pye
kua.
7 -Ye yãŋ, kayũhũ byɛ ma ye ye: Ye Yesu
ta ye Yatɛr, ye le Yesu kapãyĩĩ wũhũ pãã cã,
ma maha ke wãwar cã, ye sẽ maha wãfãy
gɛ cã le tẽn wo ye; wo ntãŋ maha dye ye
tãy. Kayĩĩ wĩĩ nen lii ya le -sẽ kuee ye na,
waa ye yar le ne: -Ye laantãr wĩĩ nde pye
kua!
8 Le sẽ nii mii fãnga wĩĩ laa ne tẽ yee
ye pye ye. N ma mpãy laantãr wĩĩ tɔ̃r ye
ye, n n traha ye yãŋ, le ma pye ye Yesu
kãndeyãrwai ntãŋ sroŋ dye ye tãy cĩĩnde.
9 Yii gɛ wo Yĩŋfua Yesu Crise laantãr ter
cã: Woo wii tuu pye cĩĩnde nangbãn wãn
byɛ ne, u u ya ta nawũũ draha wo yii
wĩĩ na, ma yee ye waha kayũhũ yãã woo
nawãn flãhã tãy.
10 Ta n ta laam wĩĩ pãã ye ye: Tẽn lii ye
le koho yigi dyalaa na, le yɔ̃; -ye ta tɛr le
ne! Yii me tee cãã yir le wãpyeŋ ne; yii me
le maha cãã tãy ye laam wo.
11 -Ye ta tɛr yagaa, ye le tẽn pye kua! Tee
ba ye laam gbihi ta mii syi ma le koho yigi,
-ye ye laam gbihi ta koo syi, ye le pye kua
ngii ne, tee ga waha yia ye kẽ.
12 Ye sẽ yãã, mboo wii ma koho yi nuhu
ne, loo ne le n tãy Yãhã ye, ma'a sya yee
ma sẽ waha yia, ma kẽ gboho ye.
13 Pe sẽ yee, ye ye koho kla byɛ kẽ tãŋ ye
mpãy yi pe fɛn wo, yii tee too ye. Ye byɛ,
ye nii wãcɛŋ, le yai le nii koo syi.
14 Yagaa, ye sẽ na, kla ma ye ye? Loo na,
ye ga waha koho le mpãy ye, ngaa wee pe
ye kueekuee ye, ye pe yi kãã fɛn wo. Per
gaa, ye bya ma -sẽ ba pye wãfãy na, kla n
yãã poo ye, pe bya ga waha koho le ye ye,
pe ye yi kãã fɛn wo. Ye ma nii koho le yii
ye ke syi, yaa yii yi naa n kãã fɛn wo, ye
naa n nii wãcɛŋ.
15 Loo ne le yrũhũ Yãhã sabangbãŋ wo
ma yee:
«Wii tuu ba yãã, ma gbe dege,
ngaa sẽ kuee ma ba fũhũ u ye ye.
Wii tuu sẽ ba yãã gboho ye,
ma gbe carle ya,
ngaa sẽ -sẽ naa n waha u na ye.»

Tyite u tẽntẽwai ne

16 Yãhã miingbãŋ yai ke naa n sey, koo
gii ke Tyite ta ye wĩĩ n gboho u laam wo
wo wãŋ syi dyaŋ.
17 Too Tyite nar lii ne, u le sya nuhu ne,
ma sya le pãã ta woo ga ka ye fla na.
18 Wo Yesu kãndeyãrwai nwo, wii Yesu
kãndeyãrfa yawãrfa byɛ u tẽyĩĩ wĩĩ pãã le
Yesu kapãyĩĩ wãpãã ne, waa woo ta u n ka
Tyite ne.
19 Woo maha kẽ, pe yãŋ yi u ke yrãhã yi
wo ne, wo n ga ke kohole kla wãã, kaa n

* **8:4 8.4** Koo cãã na, fããngbãŋ pye Juđeɛ kãntraha na.

taha Yĩŋfua miingbãŋ na, tesẽ le n waha
cã wo laantãr gboho.
20 Wo n traha, waa ma n ba wãpee laa
yãã wo na le wangbãy nde kuɛ ye pe le
soho wo koho wo ye.
21 Lii le yɔ̃, wo sẽ n kɛ wo loo pye Yĩŋfua
ya yĩnde na ye, wo maha n kɛ wo loo pye
nawee- byɛ yĩnde na.
22 Waa maha wo Yesu kãndeyãrwai waa
le taha poo nawee- syãm mii na. Wo u pye
yãŋ tẽŋ busãã ne, u n ke tẽ yɔ̃ nuhu ne.
Yagaa, tuu yee woo cã, yaa ye tẽn pye kua,
loo u nuhu wãgboho wĩĩ yar.
23 Yagaa, le nii mii, Tyite woo nii wo
tẽntẽwai too lɛhɛ wãã ye ye. Pe Yesu
kãndeyãrwai syãm mii na, pe yawãrfa me
pe poo lɛhɛ wãã; pe tẽn tẽ u Yãhã Yĩndefua
Crise miingbãŋ wĩĩ na.
24 -Ye le yar pe na tesẽ pe Yesu
kãndeyãrfa yawãrfa ne, pe n le yãã pe
ntãŋ dye ye tãy, pe n maha cã wo tãhã kẽ
too wii sey ye wĩĩ na.

9

1 War mpãy syi pe yai pe ka Yudɛ
kãntraha wo koho wãle wĩĩ na ke fla Yãhã
nawee- ye, n ma sya yee, n sẽ pe wĩĩ pãã
ye ye ye, laa wee le na ye.
2 N cã, ye ye laam gbihi ta loo na, ta n
sya nii sey ye wĩĩ na Maseduan kãntrahafa
ye. Ye sẽ yãã, n pe pye ma yee, yii Yakayi
kãntraha kuifa, ye yii gbihi ta wa dyalaa
na, le yale syi ma na. Ye laantãr wĩĩ nde n
-sẽ laantãr le gboho poo busãã laam wo.
3 N ga Yesu kãndeyãrfa nawee- tãã mii
lɛhɛ wãã ye fla na, too ye sey lii na, le ma
n yi wãwaha ye, ye n yii gbihi ta cĩĩnde,
mii n ba le pãã mii.
4 Mii loo sẽ ne ye, Maseduan kãntrahafa
ma ba pa, wo n ka ye fla na ma ga yãã, ye
sẽ yii gbihi ta wa ye, le ga fyar sroŋ yigi wo
kẽ, too ba ye wĩĩ sya tɛr cĩĩnde. Yii fyar -sẽ
ga waha pye la wãtɔ̃r wĩĩ?
5 Loo ne, ta n Yesu kãndeyãrwai mii nar
pe cãã ka ye fla na ra yaha ye, pe ga koho
le ye ye, ye n ye laantãr kohole kla gbihi
ta, koo gii ye yɛ̃ tɛr ke wĩĩ ne. Loo na, n
ma ba ka, n n gaha yãã ke gbihi ta wa; loo
ga ta le n cã ye ke kẽ yay ne, ke wãkẽ wĩĩ
sẽ ye yaa ye.

Laantãr wũhũ

6 Yii gɛ le cã laha ma yee: Wii ma digi
tãhã car ya, ufua ga ba gbe car ya. Wii ma
digi tãhã busãã, woofua u ga ba yãã gbe
busãã.
7 Loo ne, ye nanem byɛ yai ye kẽ ye laam
wãkẽ, le ma syi le waa yaa ye, le ma syi le
nii waa ye fãnga wĩĩ ye; ye sẽ yãã, wii u
n kẽ nuhu ne, woofua wĩĩ ne le n tãy Yãhã
ye.
8 Yãhã ga waha ye kẽ kayũhũ ter byɛ ne
busãã, ke n yai ye ye, te gbɛr n sya kuee
ye ye, ye n waha naa kayũhũ busãã pye te
ne.
9 Le yrũhũ Yãhã sabangbãŋ wo loo wĩĩ
na ma yee:
«U u koho wãn kẽ n gboho laantãr ne.
U nawũũ kẽ.
U kasroŋ wãpyeŋ saa kua yãã ye.»
10 Yãhã kẽ ke yɛ̃y wãã yɛ̃y tãhãfua kẽ, u yɛ̃
digi ne. Yɛ̃y gii wĩĩ ke -sẽ ma ye na, ke ga
koo wãã ye kẽ, ke ke ta ke n fĩy, ke lɛ, ke
pii sa, tesẽ ke ta kaa naa n taha ye kasroŋ
na.
11 Yãhã ma -sẽ yii ta ye n nii yai klafa ke syi,
ye ga waha naa laantãr wũhũ pye nawee-
busãã kẽ yalebyɛ. Loo ga ta, pe n syaha
wãã Yãhã kẽ pe naa ke miingbãŋ gboho.
12 Ye sẽ yãã, ye kayĩĩ nde, le ga pe Yudɛ
Yesu kãndeyãrfa wĩĩ yɔ̃, loo ya sẽ -sẽ ne
ye; le ga maha ta syaha busãã n kẽ Yãhã
ye, ke miingbãŋ n naa n sey.
13 Ye kayĩĩ nde ga ye ter yar nawee- na gbaa
na. Le ga maha ta, nawee- busãã n Yãhã
miingbãŋ sey yii wĩĩ na, tee Yesu Crise sroŋ
ta ye Yatɛr, ma maha n luhu le Yesu Crise
kapãyĩĩ wũhũ ye, mii ye le pãã nawee-
ye mii. Tee kayũhũ pye ye koho wãn ne
laantãr ne, pe Yudɛ Yesu kãndeyãrfa kẽ
ma suhu nawee- byɛ ne mii, pe ga maha
Yãhã miingbãŋ sey loo nde wĩĩ na.
14 Le ga nii kayĩĩngbãy Yãhã pye ye kẽ. Loo
nde ga ta ye ntãŋ n dye gboho pe tãy, pe
ga naa Yãhã nar ye kẽ, pe maha naa syaha
wãã ke kẽ ye wĩĩ na.
15 Yãhã miingbãŋ, ke naa n sey ke kayĩĩ
wĩĩ na wo kẽ, ke kayĩĩ lii kacãn wee yãã
le wãyɔ̃ŋ na le wãgboho ne ye.

10

Pɔl u tẽn wãsroŋ wĩĩ pãã

1 Pe n yee, ndoo Pɔl ma pye ye nsoho wo,
ta laam ga naa n tãy, n ma yee n wee ye
nsoho wo ye, n ga ra laam waha ye ne. Loo
ne, n ga wĩĩ nen laa pãã ye ye: N ga yii nar
nde ne u Yãhã Yĩndefua Crise laanyĩn ter
ne, u laantãr ter ne:
2 Ye ma syi ye ra ta, ra n ba naa fãnga
wũhũ pye ye na, n ma ba pa ye fla na
ye. Mpãy pe n yee, wo n pye naweetee-
wãpyeŋ, n cã n ga waha ra laam waha poo
ne, kacãn gɛ saa pye ye.
3 Wo cã ma yee, nawee- me wo ne; too -
sẽ ma tẽn lii wo, le wee mii naweetee naan
dyaŋ too n miy ye.
4 Wii, wo naanmiy wãn wee driyɛ̃fa wãn
ne wãcɛŋ ye: Yãhã wãn ne wii ye, te ma
fãngangbãŋ ne, ma ga waha yia fãnga
wãn ter byɛ na.
5 Koo kẽ ke wo ta, wo n waha n yia kawar
wũhũ na. Wo n yia yataŋ wũhũ nkãy na,

ke yɛr n tã nawee na u Yãhã wãcãŋ na. Wo n kɛ nawee- pe naa n luhu u Yãhã Yĩndefua Crise woo ye pe kãnkai- byɛ wo.

6 Yii poo ma luhu n wa Crise wũhũ ye, mpãy pe yee poo sẽ n luhu ke ye ye, wo wii gbihi ta wa pe wãpẽn na.

7 Ye ma, ye ma kai yãã yĩnde ya ne mii syi, ye ne le ta koo syi. Loo nde ya na, wii ma cã u ma Crise wũũ, u maha le cã u yee, wo bya ma Crise wãm u wãŋ syi.

8 Ye sẽ yãã, Crise fãnga wãã ra kẽ ye yawãhã wãgbihita wĩĩ na, ke wãklaha- wĩĩ sẽ ne ye. N ma sya pye, n nii sey koo fãnga nge wĩĩ na, loo saha nii ra ye fyar wĩĩ laa ye.

9 N sẽ n traha n naa ye ta, ye n naa n fya ta saba mpãy ne tẽ yrũhũ nɔ n wãã ye kẽ ye.

10 Ye sẽ yãã, pe n pãã ma yee: «Pɔl saba kaplãŋ n dege, u laam maha waha n tɛr ke wo; le ma -sẽ nii mii woo gɛ kadye kẽ u ma wo nsoho wo, u ma tɛr muuu, u yɛ̃ kaplãŋ sẽ maha wee ngaa gɛ ye.»

11 Mpãy pe nde syi pãã, pe le cã pe yee, wo ma dey ye na, kaplãŋ nkãy too n yrũhũ wo saba wo, koo tesẽ nkãy ne too ga ba naa n pye, wo maa pye ye fla na, ke byɛ wãcɛŋ.

12 Ye cã ma yee, wo saa wii tãn mpãy ne pe pe ya sey ye. Poo pe ya yãŋ, ma pe ya tãn kla gii ne poo ya pe le cã; le nii mii pe pe ya tãn pe ya ne, wãklãŋ kẽ pe klãŋ.

13 Wii na, wo saa wii sey ta tɛr yĩŋ gii na wo ma ye. Yãhã ke wo ta yĩŋ gii na, ma sya ta wo n ka ye fla na, waa wii sey yɛr too yĩnfar nde draha wo.

14 Ye sẽ yãã, Yãhã kẽ ke ta, wii n cãã ka le Crise kapãyĩĩ ne ye fla na. Wii ma sya u ya ta yĩŋ gii na ye fla na, wo wĩĩ sẽ nii mii, wo wii ta tɛr wo draha fla na mii mpãy ter dyaŋ ye. Poo sẽ me pe cãã pa le kapãyĩĩ ne ye fla na ye, ma -sẽ pe ya ta too yĩnfar nde draha wo, ma sya ta tɛr.

15 Wii sẽ wii sey waa ter tẽn ne ye, tẽn lii le wee wo wĩĩ ye. Kaa ma n taha ye Yesu wãtaŋ na ye Yatɛr, Yãhã ma sya, le Yãhã tẽn ga ka yahasee ye ye fla na, wii koho tẽn laam wo.

16 Loo ga ta, le Yesu kapãyĩĩ ga naa n pãã ye kuɛ kãnkãy kui byɛ wo; wii sẽ wii sey waa tẽn na ye.

17 Le -sẽ ma le yrũhũ yaha Yãhã sa-bangbãŋ wo ma yee:

«Waa sẽ yai u naa u ya sey ye,
u yai u naa Yĩŋfua Yãhã koo sey.»

18 Ye sẽ yãã, wii u u ya sey u ya ya, woo sẽ kẽ u ma myaha ne ye. Yĩŋfua u wii sey, woo kẽ u ma myaha ne.

11

Pe kawar Yãhã tẽntẽ- wĩĩ

1 Ta kaplãŋ ma sya nii mii yĩŋ wee ke na ye, ye -sẽ yii plãhã, ye ye laam yĩn ye naa ke luhu ra ye.

2 -Ye yãŋ, Yãhã ta ra yeysyar n gboho ye wĩĩ kuɛ ye, koo kẽ. Ye sẽ yãã, ye ma ra ye mii capua dyaŋ, tẽ yigi tããndya u Yãhã Yĩndefua Crise kẽ u sya cɔɔ, capua wii syi u sẽ naa cã yãã ye. Le yĩntaha kẽ, u Crise woo nen ya ntãŋ me pe yai pe dye ye tãy.

3 Tee Yesu ta ye Yatɛr laantee nen ne, n ntãŋ cɛr, pe ma n ba ye wlaŋ yi kãã u kur ye mii Awa wãŋ syi dyaŋ ye, ke nwoho ke ba u wlaŋ ke kaplãntãhã ne.

4 Ye sẽ yãã, waa ma pa, ma ba Yesu waa ter wĩĩ pãã ye ye, Yesu wii syi u wee wo wũũ ye, yaa le sya. Waa ma yee u ga kapãn laa ter le ye laam wo Yãhã Yrã wĩĩ na, kapãn lii le wee wãcɛŋ lii ne too le ye laam wo ye, yaa maha yɛr le na. Waa ma kapãyĩĩ laa ter wĩĩ pãã ye ye, lii le wee Yãhã kapãyĩĩ lii too yar ye na ye, yaa maha loo bya sya.

5 Mpãy pe pe ya ta poo ma Yãhã tẽntẽyɔ̃m, ye n luhu pe ye, n sẽ le sya pe tɛr ra yaha laa ne ye.

6 Le ga waha pye, kaplãŋ sĩĩsĩĩ wãpãã ra yia, n sẽ yee kacãn ye. Ye loo yãã wo na yalebyɛ, kãnkai- byɛ wo.

7 Tẽ ba le Yesu kapãyĩĩ pãã ye ye, n le pãã ye ye ke dyaŋ, n sẽ ngaa sya ye ye le na ye. Tẽ le sya, ma nii tege tãã ye ke syi, ma nagboho ta ye na, a ye yee la, n tee pye loo ne?

8 N yɛr le na, ma dããn sya Yesu kãndeyãrfa yawãr teebɛhɛ nkãy ye. Le nii mii, n poo koho wãn sya pe ye, ma ba tẽn tẽ ye kẽ Yesu kapãyĩĩ wãpãã ne.

9 Tẽ pye ye fla na, war wĩĩ naa n pye ra na, n sẽ -sẽ teger ta yãã waa yĩŋ na ye. Yesu kãndeyãrwai mpãy pe ba yir Maseduan na, ma pa ra fla na, pe ba ra kẽ wãn byɛ ne, tii wĩĩ te pye ra na. N sẽ ba nii ta teger ye ye kai laa wo ye. N ga naa n nii koo syi ye ye.

10 Crise cĩĩnde lii le ma ra laam wo, loo kãmay ne. Loo nde nii ra ye yĩnkuãyir wĩĩ Yakayi kãntraha kui byɛ wo, waa saha loo sya ra ye ye.

11 N ma kaplãŋ ngĩĩ pãã, le sẽ nii mii ye ntãŋ sẽ dye ra tãy ye; Yãhã gɛ le cã ye ntãŋ dye ra tãy.

12 N ga naa n pye koo syi, n saa naa teger ta ye yĩŋ na ye. Loo na, mpãy pe n kɛ pe naa pe ya tãn wo ne, a poo n tẽ wo dyaŋ, pe saa pããsaha yãã ye.

13 Poo mii, kawar Yãhã tẽnlɛhɛ me pe ne, pe sẽ n sroŋ pe tẽn wo ye, ma pe ya ta nawee- yĩnde na, poo ma Yesu Crise tẽnlɛhɛ.

14 Nde sẽ yai le nawee fe gbe ye; sãndãpee yĩŋfua Setane gɛ sẽ ne u ya ta la cãã- yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ dyaŋ u ne?

15 U tẽntẽ- bya ma pe ya ta kasroŋ tẽntẽ-,
loo wee kafuɛ̃ ye. Pe dye yɛr tẽn lii wo, pe
ga ba pe tẽn wãpẽn draha yãã.

Pɔl wãfãy, le Yãhã tẽn wo

16 N ga maha ye yar, waa ma syi u ra
yãŋ mii ra yĩŋ wee ye. Ye ma -sẽ yee, ra
yĩŋ wee ye, ye -sẽ tyii ra n faa nii sey ye ye
car.
17 N cã, nkãy tẽ n pãã yagaa, Yĩŋfua
kaplãŋ sẽ kẽ koo ne ye; le sya nii ra ye
fãnga wĩĩ, n nii sey, n ma -sẽ le pye, ta
kaplãŋ ma mii wii kaplãŋ dyaŋ u yĩŋ wee
ye.
18 Mpãy ma pe pe ya sey driyɛ̃fa wãsey;
ndoo bya ga nii sey nii ndoŋ.
19 Yii mpãy tee ma kacãŋ-, mpãy pe yĩŋ
wee ye, pe wĩĩ sẽ sye ye ye laa gɛ ne ye.
20 Pe ma ye yigi yãmpa dyaŋ ye ne, le sẽ
sye ye ye ye. Pe ye koho kla sya ye ye fufor
na woo, pe kawar fua ye ye woo, pe ye yãŋ
nafla draha wo woo, pe ye fey yĩntaha na
woo, laa gɛ sẽ sye ye ye ye.
21 Le nii mii ndoo sẽ naa fãnga yãã ma
naa koo kapee- ngĩĩ pye ye na ye. Le wãpãã
gɛ fyar yigi ra kẽ.
Nawee tuu ga sɛr kai- nkãy pye, ta bya
ga waha sɛr koo pye. N kapãn nde pãã mii
ra yĩŋ wee ye.
22 Pe ma yee poo ma Yebɛrɛfa, Yebɛrɛfa
naa kẽ ra bya ne. Pe ma yee poo ma
Yiisrɛfa, ta bya ma Yiisrɛfa naa. Pe ma yee
Brama kur kuɛ pii me poo ne, Brama kur
waa kẽ ra bya ne.
23 Pe ma yee u Yãhã Yĩndefua Crise
tẽntẽ- me poo ne, ndoo gɛ ga nii sey mii
ra yĩŋ wee ye. N ga le yar n yee, ndoo ma
Crise tẽntẽle, ma tɛr pe yaha: Tẽŋ kuɛ ye, n
tɛr pe yaha. Gbãr kuɛ ye, n gbãr sya ma tɛr
pe yaha le Yesu Crise tẽn wĩĩ na. Wãtã wãŋ
syi nwompihi wo, pe ndoo tã nwompihi wo
ma tɛr poo yaha le Yesu Crise tẽn wĩĩ na.
Gbã kuɛ syi ye, n pye gbã tãy tũntũn ma
tɛr poo yaha.
24 Tɛhɛ bua Yiifee- ra gbã yãã
sãngblãyĩhĩ gbegblee sesãnsyihi
kuaresãnsyar ne.
25 Tɛhɛ tãã Wormefa ra gbã yãã kãi ne,
tɛhɛ nen pe ra waa yãã ntĩhĩ ne. Tɛhɛ tãã,
salangbãŋ yoho pye klaha- loho wo wo ne,
kaa gɛ na ra n sya per wihi pye loho laam
wo.
26 Ta yrãhã busãã wo, tɛhɛ buar lafey
lafir ra pey yãã, yuhu- naboofa maha ra
pey yãã. Ta terfa ra pey yãã. Mpãy
pe sẽ cĩĩnde Yãhã cã ye, pe ra pey yãã.
N wãpey yãã kungbãy wo, n wãpey yãã
drawar wo tẽyãfũũ klo wo, n wãpey yãã
muhulangbãŋ wo. N maha wãpey yãã
kawar Yesu kãndeyãrfa nsoho wo.
27 Tẽŋ nkãy ke waha, n koo tẽ yãã;
kawlaŋ ta dye yãã; tɛhɛ busãã n sẽ wãy
yãã sã wãy ye; fãã ra pey yãã loho fãã ne;
tɛhɛ busãã, n ta yɛ̃ tã digi na; kalen wãn
wãyɔ̃r sẽ pye ra ye ye, ta n naa n fãy wɛr
koho wo.
28 Ke byɛ saha tɔ̃r tãŋ ye. Plii byɛ, n
n fãy laangar koho wo, ma yee pe Yesu
kãndeyãrfa yawãr teebɛhɛ ngĩĩ byɛ ga pye
mii ke gbihi ta, ke naa yĩŋ yãã.
29 Wii ma pye fɛn wo, le ga naa ra bya
fãy. Wii ma kapee plaha pye, le ga naa ra
yaa fãnga ne.
30 N ma yai n nii sey, n ga nii sey ta wãfãy
wĩĩ na.
31 Yãhã gii ke ma wo Yĩŋfua Yesu Tuhu-
fua, ke myaha yai ke naa n sey yalebyɛ.
Koo gɛ cã, n sẽ kawar fua ye.
32 Cãã gii cãã na n pye klo nde wo pe n
yee Damasu, fãngafua Yaretase kãntraha
kai- yahaseefua ba u seraasyi ta pe ra
yigi. Le klo byɛ le ba fãã gbey le klaha
tã ncahajruhu ne, pe seraasyi ba yɛr tã te
kapahayɛ̃r byɛ na.
33 Le klo wo, nwoŋ gaa ba fãã mar ke
ncaha na, fenaatɛr ne pe yi wãã ke ncaha
ne. Pe n ta yi koo fenaatɛr ne, ma ra yoŋ
tege wãã nkur ye takuɛ̃ ne pe namii pua le
na, ta n wloho yi.

12

Yãhã fãngangbãŋ wãgblihilaafa ye

1 N yai n nii sey, le ma sya pye le sẽ yɔ̃ ye.
N -sẽ ga laa pãã ye ye Yesu kãndeyãrfua
waa wĩĩ na, ndoo gɛ u cã. Yĩŋfua u ta, u
n kai- nkãy yãã wãytãã wo, kai- nkãy ke
wũhũ.
2 Ke dyɛ- sẽnsye resyar kẽ yagaa, u ba
kuã yir ga ta yãhãyĩŋ na Yãhã tãy. N cã
woo gɛ u kuã yir ga ta cĩĩnde laa, n cã u u
ya yãã wãytãã wo ke fla na laa, Yãhã ya le
cĩĩnde cã.
3 Ãwã, n le cã laha ma yee, u ba kuã yir
ga ta Yãhã niisayũhũ fla wo. N cã woo gɛ
u pye ke fla na cĩĩnde laa, n cã u u ya yãã
wãytãã wo ke fla na laa, Yãhã ya le cĩĩnde
cã.
4 Koo fla na, u kai- nkãy luhu, kai- nkãy u
saha ke pãã ye. Ke syi sẽ yai ke yi naweetee
yɛ̃ wo ye, koo kẽ.
5 Woosyifua wĩĩ na, wii Yãhã ke ke ya yar
u na, n ga waha nii sey. Mii loo sẽ ne ye, n
saha nii sey laa ne mii ta wãgblihilaa wĩĩ
loo ya sẽ ne ye.
6 N ma ne yee n ga nii sey koo ngĩĩ byɛ
wĩĩ na, tẽ ba yãã wãytãã wo, ta kaplãŋ ga
ne pye cĩĩnde, le saa ne nii mii ra yĩŋ wee
ye. N sẽ -sẽ ga nii sey ye. Ye sẽ yãã, nawee-
pe ra yãã, ma ra kaplãŋ luhu ma -sẽ ra ta
draha gii wo, n sẽ n traha pe ra ta tɛr koo
fla yaha ye, koo kẽ.
7 Koo kai- ngĩĩ ke ba yar wa ra na wãytãã
wo ke syi, n ne ga waha naa nii sey ke ne.

Yãhã -sẽ laa ta ra na, lii le ra ta n saha yataŋ ta nii na koo kai- ngĩĩ wĩĩ na ye. Le ma mii ngaa sãn dyaŋ le ra kã ta kadye wo. Le n nii n pye mii Setane sãndũpee waa dyaŋ u ra gbã.

8 N Yĩŋfua nar yãã tɛhɛ tãã u koo wãfãy nge dey kãã ra na.

9 U n ta pye ma yee: «Ta laantãr roo ya re yai ma ne. Ma sẽ yãã, ta fãngangbãŋ tẽn tẽ gbaa na ma wãgblihilaa flãhã tãy.» Le nii ke syi, n ga naa nii sey ta wãgblihilaa wĩĩ na tesẽ ta wãfãy wĩĩ ne. Ye sẽ yãã, u Yãhã Yĩndefua Crise fãngangbãŋ tẽn tẽ ra wãgblihilaa flãhã tãy.

10 Loo ne Crise wĩĩ ma ta ra n gblihi laa, tesẽ pe ma nii ra tyɛhɛ u wĩĩ na, n ma nii fɛn yãã u wĩĩ na, pe ma nii ra nuhu u wĩĩ na, pe ma nii ra laam wlãhã u wĩĩ na, n koo ngĩĩ byɛ sya nuhu ne. N cã n ma gblihi laa loo yale ne, n ne pye fãnga ne Yesu kãmay na.

Pɔl ntãŋ cɛr Kɔrntifa wĩĩ na

11 Yii me tee ra ta, ra n nii n pãã mii ra yĩŋ wee ye. Yii -sẽ me tee yai ye naa ra sey. N ma sya yee n wee ngaa ye, ye cã n sẽ kloŋ laa ne pe Yesu tẽnlɛhɛ mii na ye, poo mpãy pe pe ya ta kacãn wee poo na ye.

12 Kai- nkãy ke le yar n ma Yesu tẽnlɛhɛ, koo kai- ngĩĩ byɛ pye yar ye na gbaa na. N naa laanyĩn yãã kãnkai- byɛ wo, n Yãhã laanwɔ wũhũ pye yar ye na, yɛ̃kã wũhũ ne, ma suhu kayar wũhũ ne.

13 N ye Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa tee yigi la laa ne, ma tyii pe Yesu kãndeyãrfa yawãrfa nde byɛ na? Lii ya le ma, n sẽ ye koho kla gaa nar sya yãã ye ye ye. Ye ga waha yee le sẽ tãy ye ye ye. Ye tyii ra n ye nar, ye kace yaha ra na loo na.

14 Le nde, ta tɛhɛ tãã wuhu kẽ yagaa, tẽ ga ka ye fla na. N sẽ -sẽ n gaha nii ta teger ye ye ye. Ye sẽ yãã, ye koho wãn sẽ ne tẽ n kɛ ye, yii gɛ me tẽ n kɛ. Ye le cã ma yee, kicar sẽ me pe yai pe wale kɛ naa n ta pe seefa kẽ ye. Pe seefa poo me, pe yai pe naa loo nde pye pe kẽ.

15 Loo ne, le ga tãy ndoo ye, n ta koho wãn byɛ yi ye wĩĩ na, tesẽ n nii ta yãmpuai ye wĩĩ na, ye n waha naa n gaha yaha ye le Yesu kãnde wo. Kaa ma n taha ye ntãŋ wãdyeŋ na ra tãy, loo la le ga ta, ra wĩĩ saa naa n tãy ye ye nantãŋ ye?

16 Ye le sya ma yee, n sẽ ba nii ta teger ye ye ye; waa -sẽ ga waha yee, a ndoo kacãn taa ter yãã, ma ye wlaŋ kawar raa ne.

17 Tẽ mpãy lɛhɛ wãã ye ye, ye yãã la n pe ta, pe n ngaa sya ye ye ra kẽ?

18 N Tyite ta u n ka ye fla na, woo tesẽ u Yesu kãndeyãrwai nwo ne. Tyite ba ngaa sya la ye ye ma ta woo wãŋ? Woo tesẽ ndoo ne, wo kãnkai- wee la wãcɛŋ, wo troho wãtãhã ne?

19 Laa na, ye ma, ye le ga wo sẽ sroŋ ye ye ye, koo kẽ wo n nii kaplãmbuar ngĩĩ byɛ pãã ma ga tãhã sya. Aye, le wee ke syi ye. U Yãhã Yĩndefua Crise laam kaplãŋ kẽ, too n pãã ye ye Yãhã yĩnde na. Ye ntãŋ dye gboho wo tãy koo kẽ, wo kai- ngĩĩ byɛ pãã ye ye ma yee, ke ye ta kaa n taha ye Yesu wãtaŋ na ye Yatɛr.

20 N ma ba ka ye fla na, n n traha n ga ye yãã mii syi tesẽ ye n traha ye ba ra yãã mii syi, n ntãŋ cɛr, le ma n ba nii koo ye. N ntãŋ cɛr, n ma n ga ye yãã wãhã na, laanyar ne, ncafũhũ ne, sãnkɛr ne, yii wãtyɛhɛ ne, yii wãgblaha ne, yataŋ ne, wãwlãhãpye ne ye.

21 N ma ba ka ye yãŋsaha wo, n ntãŋ cɛr, Yãhã ma n ga ta ye wĩĩ n fyar yigi ra kẽ ye. N maha ntãŋ cɛr, laa na, n n gaha ye yãã, ye laam wo, mpãy pe naa kapee- pye, pe sẽ le sya ke wãpyeŋ sẽ yɔ̃ ma ke miy yaha ye; loo nde ga ba ra ta miiwũn na. Koo kapee- kẽ, tyatyãhã wãpyeŋ ne, cayɔr ne, tesẽ fyaryigi wũhũ nkãy ne.

13

Kur kuɛ kaplãŋ

1 Ta tɛhɛ tãã wuhu kẽ yagaa, tẽ ga ka ye fla na. Ye yai ye cã, kawlãhã nkãy ke pye tɛr, ke yai ke war yi, ke gbihi ta naweesyãm yĩnde na, laa na nawee- tãã syi, mii le ma le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo mii.

2 Mpãy pe ba kapee- pye faale wo, kayar wĩĩ laa ma tẽ ga pe yar, poo ma suhu ye byɛ ne. Tẽ pye ye fla na ke tɛhɛ syãŋ wuhu na, n ba ye yar wa le ne, loo ne nde: Yagaa tẽ ga ka ye fla na, mpãy pe sẽ naa n sroŋ ye, n sẽ n gaha tyii pe na mii pe sẽ pe kapeewãpyeŋ wãpẽn draha yãã ye.

3 Ye yee ye n kɛ ye le cã laha ye yee, u Yãhã Yĩndefua Crise woo gɛ kaplãŋ kẽ ke n yi ra yɛ̃ wo; yaa le yãã. Crise sẽ gblihi laa ye wãpẽn na ye, wãkɛ kẽ u n kɛ u fãngangbãŋ ke waha naa n yãã ye nsoho wo.

4 Ãwã, le nii mii u kadye sẽ pye fãnga ne ye, pe n u kuey mar boo trã na. Yãhã fãngangbãŋ kãmay -sẽ na, u ma yrãŋ na. Wii mpãy too seefar le u ne, fãnga wee wo bya na ye. Too -sẽ wo troho tãhã ye ne mii syi dyaŋ, ke le yar wo bya ma u ne yrãŋ na Yãhã fãngangbãŋ kãmay na.

5 -Ye yii yãŋ yãŋ, le ma pye ye Yesu sroŋ ta ye Yatɛr ma ye troho tãhã u kãnde wo cĩĩnde. -Tee kai laa pye le n waha yãŋ cã ye na, ye Yesu ta ye Yatɛr. Ye cã Yesu Crise ma ye nsoho wo; ye ma yee ye sẽ loo cã ye, ye fĩhĩ wee u kãnde wo ye.

6 Ta laam wo, ye ga ba le yãŋ cã wii na
ye yee, wii sroŋ ma Yesu tẽnlɛhɛ.
7 Wo Yãhã nar, ye ma n naa kapee- pye,
wo n naa ye pẽn, wo naa wo fãnga yar
ye na ye. Wo n kɛ wo naa ye yãã kayũhũ
ya wãpyeŋ koo na yalebyɛ, wo ma n ye
pẽn yãã laa gɛ ne ye, le ma sya ga nii mii
wãgblihilaa dyaŋ too gblihi laa ye wãpẽn
na.
8 Ye sẽ yãã, kai lii le sẽ n gaha Yãhã
cĩĩnde kuɛ ye ye, loo wãpyeŋ fãnga wee
wo ye ye. Wo kãnkai- byɛ n gaha le Yãhã
cĩĩnde kuɛ koo ye.
9 Ye ma nii kayũhũ koo ya pye, wo saha
ye pẽn laa na ye, le ma sya nii mii fãnga
ma ye na, wo n gblihi laa ye wãpẽn na, loo
nde ma wo ye nuhu wĩĩ. Loo gɛ ne too n
nar Yãhã ye, ye waha yɔ̃ naa n gaha.
10 Tẽ sẽ ka wa ye fla na ye, ya'a yãã tẽ
kaplãŋ ngĩĩ yrũhũ nɔ wãã ye ye, n n traha,
n ma ba ka ye fla na, n ma n ga naa ra laam
waha ye ne ta fãnga flãhã tãy ye, fãnga gii
Yĩŋfua Yesu ke le soho ra koho wo. Koo kẽ
ta n ye cãã yar kaplãŋ ngĩĩ ne. Koo fãnga
nge le soho ra koho wo Yesu kãndeyãrfa
wãgbihita wĩĩ na, pe sẽ yee pe wãklaha-
wĩĩ ye.

Syaha fla

11 Wo nna, ta kaplãŋ kua; -ye ta tɛr ye
faale nuhu ne! -Ye ye troho gbihi naa n
tãhã le Yesu kãnde wo, -tee naa yii laam
yĩn le wo. -Ye naa n nii yĩmbui nen na tesẽ
yrĩŋ ne yii ne. Loo na, Yãhã ga pye ye ne,
koo gii nawee- ntãŋ dye ke tãy, ke maha
yrĩŋ wãã nawee- kẽ.
12 -Ye naa syaha wãã yii kẽ, mii tuhufua
nen pii wãŋ syi dyaŋ pe ntãŋ dye pe ya
tãy. Pe Yãhã nawee- nanem byɛ pe syaha
nɔ wãã ye ye.
13 Yĩŋfua Yesu Crise u u kayĩĩ wãã ye byɛ
kẽ. Yãhã ke ke laantãr ter wãã ye kẽ. Yãhã
Yrã le nii ye laam wo, ye n nii yĩmbui nen
na le ne.

Pɔl saba kaplãŋ Galasyifa ye

Syaha fla

1 Ndoo kẽ Yesu tẽnlɛhɛ Pɔl. Yesu ye me
pe ra yãŋ yi u Tuhufua Yãhã ne, koo gii ke
ba u ta u n yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ
na, tuu ba ku kii na. Koo kẽ ke ra yãŋ yi
ma yee, n nii Yesu tẽnlɛhɛ, nawee sẽ kẽ ye.
Nawee sẽ maha kẽ, u ra nɔ wãã ye ye ye.
2 Ndoo ma suhu Yesu kãndeyãrfa mpãy
ne pe ma ra ne wo teende wo, wo u saba
nwo yrũhũ, ma nɔ wãã Yesu kãndeyãrfa
yawãr tii byɛ kẽ te n wãã Galasyi kãntraha
wo.
3 Lii tẽ n nar wo Tuhufua Yãhã ye wo
Yĩŋfua Yesu ne, ke kayĩĩ pye ye kẽ, ke yrĩŋ
wãã ye kẽ.
4 Yesu ku mpar draha wo wo kapee- wĩĩ
na, Yãhã n waha wo kapee- gbe kãã wo na,
wo n waha cɛr kãã kãntrahafa pyerpeer
nde na. Loo ne, le ma wo Tuhufua Yãhã
laam wĩĩ.
5 Yãhã miingbãŋ yai ke naa n gboho
yalebyɛ, wãyɛryãã ma n pye le na ye.
Amɛn, le nii ke syi.

Yesu kapãyĩĩ ma wĩĩ nen

6 Yãhã ke laantãr wĩĩ pye ye kẽ ke
Yĩndefua Crise kãmay na, ma ye yee ye
n nii ke wãm. Yagaa, ye pye mii, ma loo
laantãr wĩĩ nde miy yaha, ma ye yĩntar wã
klaha kãnfuẽ laa ter ye? Loo nde fĩhĩ yẽ kã
ra na!
7 Cĩĩnde n tãy, kãnfuẽ laa ter wee le
maha n sroŋ ma tɛr le Crise kapãyĩĩ wĩĩ
yaha ye, kapãyĩĩ lii tẽ ye klaha. Ya'a yãã,
tẽ pãã wãã ye ye ke syi, mpãy ma pe ye
wlãhã ma n kɛ circir, poo ga loo kapãyĩĩ
nde yĩntaha wã n klaha.
8 Wii ma yee woo ye klaha kãnfuẽ laa ter
ne, le sẽ -sẽ wãã le lii ne too klaha ye, ke
ma sya pye ufua yi wo nklãŋ wo woo, u yi
Yãhã nawee- nklãŋ wo woo, Yãhã yoosẽn
te pye ufua na.
9 Ta n maha le gbihi pãã: Wii ma nii
kãnfuẽ laa ter klaha, lii le sẽ wãã le lii ne
tee luhu ye, Yãhã yoosẽn te pye ufua na.
10 Myaha sẽ kẽ tẽ n kɛ nawee- ye ye. N
myaha yãã Yãhã ye, loo tẽ n kɛ. Mii loo kai
sẽ ne ye, n saa ne pye Yesu tẽntẽfua ye.

Pɔl pye mii ma nii Yesu tẽnlɛhɛ

11 Wo nna, yii mpãy ye ma Yesu
kãndeyãrfa, ta n le pãã yi ye ye: Yesu
kapãyĩĩ lii tẽ n klaha, nawee kacãn wĩĩ sẽ
ne ye, nawee waa sẽ kẽ u le le soho ra koho
wo ye,
12 nawee kaklaha sẽ maha kẽ tuu ra
klaha ye. Yesu kadye kẽ tuu le yar ra na.
13 Yii gɛ cã luhu ta pyer ne, tẽ naa n pye
cãã gii cãã na tẽ pye Yiifee- kãnde wo. Ke
cãã na, ah ndee n ba naa Yesu kãndeyãrfa
nar-, ma naa kerker ndoo ga pe wĩĩ kua.
14 N ba cɛr yaha ra Yiifeewai kẽ wo
Yiifee- kãnde wãyãr wo, ma maha ba wo
Yiifee- wãlɛ kãnde yigi pe ne kayi ne.
15 Jaha, Yãhã -sẽ kayĩĩ pye ra kẽ. Ke bii
ra yãŋ yi wa ke wũũ, ta n cã ba see; ke n
ba ra yee ba, ta n nii ke tẽntẽfua.
16 Ke n ba ke Dya yar ra na, ra n nii u wĩĩ
pãã nawee- mpãy ye pe wee Yiifee- ye. N
sẽ waa yey loo tẽn nde wĩĩ na ye.
17 Mpãy pe cãã nii ra yaha Yesu tẽnlɛhɛ,
n sẽ maha ka poo fla na Yurusalɛm wo ye.
N ba tɛr Arabi kãntraha wo, ma cã dur ga
Damasu wo.
18 Dyɛ- tãã kur ye, ta n ka Yurusalɛm wo,
wo n cã wii cã Pyar ne, ta n kuee u tãy plii
sẽnsye resyar.
19 Ma yi kãã u Pyar na, ma suhu wo
Yĩŋfua cĩĩfua Syake ne, ta yĩnde sẽ maha
taha Yesu tẽnlɛhɛ waa na ye.
20 Cĩĩnde tẽ n tɔ̃r ye ye nde. Kawar sẽ ne
tẽ n fua ye, Yãhã le cã.
21 Loo kur ye, n ka Syire kui wo tesẽ
Sersyi kui ne.
22 Koo cãã na, Yesu kãndeyãrfa mpãy pe
pye Yudɛ kui wo, ma ba yawãr ta, pe sẽ ba
ra yãã cã wa yĩnde ne ye.
23 Nawee- pe naa nkãy tɔ̃r pe ye ra wĩĩ
na, koo ya pe ba cã. Nawee- naa n yee:
«Dya wii tuu bii naa Yesu kãndeyãrfa nar-
faale wo, ma sya naa pe boo Yesu wĩĩ na,
u nwo, tuu dur, ma nii Yesu wĩĩ tɔ̃r nawee-
ye.»
24 Loo nde n ta, pe n naa Yãhã sey ma
yee, ke waha yia ra na, ma Yesu wĩĩ yar ra
na.

2

Pɔl u Yesu tẽnlɛhɛwai ne

1 Dyɛ- sẽnsye resyar kur ye, ta n ka
Yurusalɛm wo Barnabaase ne. N ba ka
Tyite bya ne.
2 Yrãhã nge wãyi yĩŋ ba gbaha. Yãhã kẽ
ke ba yee, n ka ke fla na, n ga yi Syake na
Pyar ne ma suhu Nsãn ne. Poo pe pye le
Yesu kapãyĩĩ yahaseefa. Too ga dye, wo n
wii yãã pe ne. Yesu kapãyĩĩ lii tẽ n klaha
mpãy ye pe wee Yiifee- ye, ta n le tege ta
pe kẽ, pe n yãŋ le le laam wo. Tẽn lii tẽ tẽ
tɛr wa, ma suhu lii ne tẽ yigi yagaa, n sẽ
naa n traha ke nii wãwaha pe yĩnde na ye.

* **2:3 2.3** Mpãy pe sẽ pye Yiifee- ye, ma naa n gaha pe Yiifee- yawãhã nwey wo, pe ne yai pe kũũ.

3 Tyite wii tuu ba ka ra ne, Yiifee naa sẽ
kẽ ye. Pe sẽ -sẽ u crãhã le wãkũũ kãnde
wo, tuu kũũ ye*.
4 Nawee- mpãy pe sẽ Yesu kãnde yãr
cĩĩnde ye, ke ma ne pye mii, poo mpãy sẽ
ba yuhu dye wlãhã wo ne, ma pe ya yɛ̃ le
kapãn wo ye, wãkũũ wĩĩ nde gɛ saa ne kuã
yir ye. Cĩĩnde dawarfa ba me poo ne. Pe
ba pa yuhuyãŋsaha wo wo ye, ncã wo wee
too wo wãlɛ Yiifee- kãnde yãr nantãŋ laa?
Poo ga wo yi kãã Yesu kãnde wo, lii too
sya, tefay n wo fua. Poo ga wo dur le wo
wãlɛ Yiifee- kãnde yãmpar wo.
5 Wo le sye yaha pe na, wo sẽ yĩŋ kor le
pe kẽ laa gɛ wo ye. Wo wii waha ma yee,
le Yesu kapãyĩĩ cĩĩnde ma syi le wã klaha
ye fla na ye!
6 Nawee- pe naa mpãy yãŋ ma yee, poo
pe ma kaiyahaseefa, ta kalaa sẽ pye loo na
ye, nawee- byɛ ma wãcɛŋ Yãhã ye. Poo
kaiyahaseefa sẽ laa yãã le kuee le Yesu
kapãyĩĩ na, pe n tɔ̃r ra kẽ kafuɛ̃ ye.
7 Tẽ Yesu kapãyĩĩ pãã nawee- mpãy ye pe
wee Yiifee- ye, pe yahaseefa gɛ le yãã ma
yee, Yãhã kẽ ke ra taha loo tẽn na mii Pyar
wãŋ syi dyaŋ pe Yiifee- ne.
8 Yãhã Pyar ta Yesu tẽnlɛhɛ, Yiifee-
myaha na. Ke -sẽ ta bya ta Yesu tẽnlɛhɛ
Pyar wãŋ syi dyaŋ, nawee- mpãy myaha
na pe wee Yiifee- ye.
9 Mpãy pe ma le Yesu kãnde yĩŋ na,
Syake, Pyar tesẽ Nsãn ne, pe n pe kluɛ le
ra wãŋ laam wo, Barnabaase wãŋ bya ne,
too waha cã wii tesẽ poo ne, too ma yĩmbui
nen na, too ga waha ka nawee- mpãy ye pe
wee Yiifee- ye, poo pe -sẽ kuee Yiifee- ne.
10 Lii ya pe ta wo kẽ, loo ne nde ne: Pe
yee, fɛnfa mpãy pe ma Yesu kãndeyãrfa
yawãhã wo Yurusalɛm wo, too ma n naa
n faha poo wĩĩ ne ye! Cĩĩnde na, n sẽ -sẽ
faha pe wĩĩ ne ye.

Pɔl laa kuãn Pyar ye

11 Wo sẽ ba pãã wãã le la Pyar ne yĩmbui
nen na? Loo nde naa byɛ ne, Pyar n ba kaa
pa Yãtɔɔsyi wo, ma ba tee pye, ta n u tẽ gbe
yi le ne nanihi wo.
12 Tuu ba dye, u wãã naa n di nayɔ̃r saha
na Yesu kãndeyãrfa mpãy ne pe sẽ pye
Yiifee- ye. Syake n ba nawee- mpãy ter lɛhɛ
wãã pe n pa. Poo pye le wãkũũ kãnde wo.
Pyar tuu poo yãã, u n fya yagaa, ma u ya
yi kãã pe naweetee- nsoho wo, u sẽ maha
wãã n di pe ne ye.
13 Pyar tuu tee pye, Yesu kãndeyãrfa
mpãy pe pye Yiifee- pe naweetee- nklãŋ
wo, pe byɛ n taha u Pyar na, ma sya ta
Barnabaase bya n yãŋ pe wãteepye na.
14 Tẽ ba yi le cãŋ na, ma le yãã, le sẽ
sroŋ Yesu kãnde wo ye, ta n Pyar tẽ gbe
yi le ne pe nawee- byɛ yĩnde na ma u pye:
«Ah dya! Yagaa woo la, taa cã laa cã Yiifee-
kãnde na? Ah ndee, ma ba mii wlãhã
naweetee- ne, mpãy pe wee Yiifee- ye. Lii
kuee mii, ye sẽ naa le pye yii na ye? Yagaa
ma yee, mboo mii dur yi. Mboo gɛ cã, ma
saha naweetee- ta, pe n pe pyer miy yaha
pe dur pe Yiifee- pyer gbe ye.»

Nawee- ter byɛ ma wãcɛŋ Yãhã ye

15 Cĩĩnde ne, wii poo na, wo see Yiifee-,
wo wee pe naweetee- dyaŋ ye, poo mpãy
pe sẽ Yãhã cã ye.
16 Wo -sẽ le cã, wii u Yesu Crise ta u Yatɛr,
woofua tuu sroŋ Yãhã yĩnde na. Ke sẽ nii
mii kãnde lii Yãhã le ta u loo yigi u ya koho
fãnga ne ye. Koo syi kẽ wo bya n Yesu
Crise ta wo Yatɛr ma cã sroŋ Yãhã ye. Ke
sẽ nii mii kãnde lii Yãhã le ta, wo loo yigi
wii koho fãnga ne ye. Kãnde lii Yãhã le
ta, waa saha le yigi u ya koho fãnga ne u
waha sroŋ yãã Yãhã ye ye.
17 Wii too sya nii Yiifee-, ah ndee u Yãhã
Yĩndefua Crise woo too ta wo Yatɛr ma cã
sroŋ Yãhã yĩnde na? Pe ma yee, too u Crise
ta wo Yatɛr, wo nii kapeepyefa, le ga nii mii
yagaa, Crise woo, u wo le kapee wãpyeŋ
wo. Le sẽ -sẽ wee koo syi ye.
18 Le ma mma ma syi dyaŋ: Waa ma u
ga Crise ta u Yatɛr, tuu ba dur u yee, a
u wãku wĩĩ saha ta woo n sroŋ Yãhã ye
ye. Woosyifua kẽ u u ya dur n le kapee-
wãpyeŋ wo.
19 Kãnde lii le ta, n ma yee n ga nii waha,
n le yãr, n sroŋ Yãhã yĩnde na, n saha yia
ye. Kãnde lii le ta le yee, tẽ yai gbã ne. Koo
syi kẽ, ndoo na, n sẽ n kɛ tẽ ga nii waha,
n sroŋ koo wãyãr ya ne nantãŋ ye. Yagaa
loo kua ra ye. Loo wĩĩ na, n ma mii nakugu
dyaŋ, ma -sẽ nii Yãhã wũũ.
20 N ma mii pe ba ra wãã le kuey mar
boo Crise ne trã na. Yagaa, n ma sya pye
yrãŋ na, ndoo gɛ sẽ kẽ ye, u Crise woo kẽ, u
ma yrãŋ na ta laam laam wo. Ta troho gii
tẽ n tãhã yagaa kãntraha nge na, u Yãhã
Dya Yesu woo tuu ma ra Yatɛr, ta n ke tãhã
n taha u na. Woo wii ta ntãŋ dye u tãy u n
sya ku ra wĩĩ na.
21 Yãhã ke -sẽ kayĩĩ lii pye wo kẽ, loo ne
nde: Ke yee, wo ma le sya ma yee, Crise ku
mpar draha wo wo kapee- wãyeelahakãã
wĩĩ na, wo sroŋ wa koo yĩnde na. Ndoo saa
loo kayĩĩ sye ye. Kãnde lii le ta, ke ma ne
pye nawee ga waha u ya waha le wãyãr ne
u sya ba sroŋ Yãhã yĩnde na, koo myaha u
Crise ka ku wãwaha.

3

Yesu wãta wo Yatɛr loo le ma yĩŋ

1 Wo nna Galasyifa, nwa syi nayãn ye na
too ne? Yoo tuu koo tekãŋ yɔɔ ye na ke syi?
N sẽ Yesu wãboo wĩĩ tɔ̃r laha la gbɛgbɛ ye
ye, kii pe ba u boo trã na wo kapee- wĩĩ na?

2 Ye tyii ra n ye yey katɛ nen ya ne:
Kãnde lii le ta, ye yii waha le wãyãr ne
laa, Yesu kapãyĩĩ loo tee sya cĩĩnde, Yãhã
Yrã n cã dye ye ye?
3 Ye cã la kacãn ye laa? Ye sẽ fe gbe la
Yãhã Yrã ne, yagaa ma loo sye, ma n kɛ yii
ga naa le Yãhã kãnde yãr yii koho fãnga
ne?
4 Ke n ta kangbãy nde tee yãã Yesu wĩĩ
na, ye yĩmpɛ sẽ maha yãr wa la? Loo nde
saha nii wãwaha ye.
5 Yãhã kẽ, ke ke Yrã laha ye kẽ. Ke maha
laanwɔ wũhũ pye yar ye na. Ye yee la
kãnde lii le ta, tee le gbihi yigi koo syi?
Aye, ye Yesu kapãyĩĩ wĩĩ sya le ye laam wo, koo
syi Yãhã n koo pye ye kẽ.
6 Ye sẽ yãã, Brama wĩĩ ne le yrũhũ le
yaha Yãhã sabangbãŋ wo ma yee:
«Brama bii Yãhã ta u Yatɛr
ma ke kaplãŋ sya le yaha kaplãŋ byɛ
yaha ye.
Yãhã n -sẽ u yãŋ ma yee, u sroŋ.»
7 Ye yai ye cã ye yee, mpãy pe Yãhã ta pe
Yatɛr Brama wãŋ syi dyaŋ, poo pe sroŋ ma
Brama kur wãm.
8 Ye sẽ yãã, le bii cãã yrũhũ ta nii ke
sabangbãŋ wo ma yee, mpãy ma pe wee
Yiifee- ye, pe ga ba Yãhã ta pe Yatɛr, ke n
sya yee pe sroŋ. Loo le ta, Yãhã n bii cãã
Brama yar yaha le ne ma yee: «Ma wĩĩ ta,
Yãhã ga ba kaa taha kãntrahafa kur byɛ
na.»
9 Brama Yãhã ta u Yatɛr, ma -sẽ yãã kaa
taha u na. Koo syi kẽ, mpãy byɛ pe Yãhã
ta pe Yatɛr, ma ke kaplãŋ sya pe laam wo,
Yãhã ga kaa taha pe na Brama wãŋ syi
dyaŋ.
10 Kãnde lii le ta, wii ma u ya kar yaha le
wãyigi ne u ya fãnga ne, Yãhã kasãhã ma
u yĩŋ na. Le ma le yrũhũ ta nii ma yee:
«Kãnde lii le ta,
wii ma yee u sẽ le byɛ gbihi yigi tãŋ
ye,
Yãhã kasãhã ma woofua yĩŋ na.»
11 Ma'a Yãhã sabangbãŋ yãŋ, maa cã,
nawee saha u ya waha le kãnde wãyigi
ne, Yãhã n sya ba yee u sroŋ ye. Le ma
le yrũhũ ta ke laam wo ma yee:
«Wii ma Yãhã ta u Yatɛr,
u sroŋ Yãhã yĩnde na.
Loo ga ta u n cĩĩnde yrã yãã.»
12 Kãnde lii le ta, wii ma yee woo ga le yigi
u ya fãnga ne, u cã ba sroŋ Yãhã yĩnde
na, woofua sẽ koho taha yaha Yesu wĩĩ na
Yatɛr wãŋ syi ye. Kãnde lii le ta, wii ma u
ya gbe le le laam wo, u -sẽ ke byɛ yigi tãŋ,
mii loo sẽ ne ye, u yai gbã ne.
13 Kãnde lii le ta, wo saa waha le byɛ yigi
tãŋ ye, koo syi kẽ, Yãhã kasãhã ma wo yĩŋ
na. Yesu n -sẽ pa ma wo sya yaha Yãhã
kasãhã koho wo. Tuu loo pye ke dyaŋ, u
Yãhã ncafũhũ sya taha u ya na wo draha
wo. Le ma le yrũhũ ta Yãhã sabangbãŋ wo
ma yee:
«Wii ma kuey mar yaha trã na,
loo yĩntaha kẽ,
Yãhã kasãhã too u na.»
14 Yesu wĩĩ nde ta yagaa, Yãhã ke bii yɛ̃
tɛr Brama ye ma yee, u wĩĩ ta koo ga kaa
taha kãntrahafa kur byɛ na, nawee- byɛ
ga waha koo kaa wãtaha yãã yagaa. Loo
ne Yãhã bii yɛ̃ tɛr Yiifee- ye, tesẽ mpãy ne
pe wee Yiifee- ye, ma yee wii ma Yesu ta
u Yatɛr, Yãhã Yrã ga dye woofua laam wo.
Yesu wĩĩ ta, wo ga waha loo yãã.

Kãnde lii Yãhã le ta, le saha yɛr tã Yãhã yɛ̃ wãtɛr na ye

15 Wo nna, ye tyii ta n laa pãã ye ye: Gbã
kafɛhɛ na, nawee ma ga ku, ma lii pãã ta
yaha, waa ga waha laa pãã suhu la le na
laa, waa ga waha laa pãã cɛr yaha le na?
Tuu lii pãã, loo le yai le pye.
16 Le ma ke dyaŋ Yãhã yɛ̃ wãtɛr ne. Yãhã
yɛ̃ tɛr Brama ye ma suhu u kur ne, le yale
dey. Le sẽ yrũhũ ta Yãhã sabangbãŋ wo
ma yee u kur wãm byɛ ye. Lii le yrũhũ ta
loo ne nde ma yee: «U kur.» Kur nawee
nen ya wĩĩ ne. Woo nawee nen nwo, u
Yãhã Yĩndefua Crise kẽ.
17 Kaplãŋ ngĩĩ yĩntaha kẽ ngĩĩ: Yãhã yɛ̃
wãtɛr wĩĩ ma koo syi. Yãhã yɛ̃ tɛr Brama
ye. Loo kur ye, dyɛ- yĩĩsyãŋ gbey sẽnsye n
tɛr, ke n cã ba le kãnde ta. Koo syi, kãnde
lii le ta, le saha laa yi kãã ke yɛ̃ wãtɛr wĩĩ
na ye.
18 Yãhã laantãr wĩĩ pye wo kẽ. Kloho kẽ
too n di. Kãnde lii le ta, le ma pye wo
yai wo wii waha le wãyigi ne wo cã koo
kloho nge yãã, koo myaha kẽ Yãhã ke yɛ̃
tɛr Brama ye lii ne, ke sẽ le yigi ye. Kãnde
lii le ta, le wãyigi wii ya fãnga ne, loo saha
nii Yãhã laantãr wĩĩ wo ye ye. Yãhã ke yɛ̃
tɛr Brama ye lii ne, loo ne Yãhã laantãr wĩĩ
wo ye.

Kãnde lii Yãhã le ta, le wãyi yĩŋ lii ne

19 Kãnde lii le ta, ah le wãyi yĩŋ lii ne?
Yãhã le yi ma yee nwa? Kãnde lii le ta,
Yãhã le yi ma yee, too waha naa kai- war,
nkãy wãpyeŋ ke n tãy ke ye tesẽ nkãy
wãpyeŋ ne, ke sẽ yɔ̃ ke laam wo ye. Ke
loo kãnde ta, le n kuee yatata u fua n sya
ba pa, wii Yãhã bii yɛ̃ tɛr u wĩĩ ne. Yãhã ke
bii le kãnde ta wa, ke n ke yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
ye ta poo n le le soho kãntraha nawee waa
koho wo, u sya u tɔ̃r u kãntrahafa yar.
20 Kãnde lii Yãhã le ta, le wĩĩ na, nsohofa
pye Yãhã nsoho wo nawee- ne. Yãhã yɛ̃
wãtɛr wĩĩ fla na, nsohofua sẽ bii pye ye.
Le pye Yãhã ya wĩĩ Brama ne.
21 N ma n pãã ke syi, kãnde lii le ta, ke
sẽ nii mii le sẽ wãã le Yãhã yɛ̃ wãtɛr ne ye.
Le wãã le. Lii le ma, Yãhã sẽ le kãnde ta

ma yee, nawee ma waha le yigi, u ga sroŋ Yãhã yĩnde na ye.
22 Yãhã sabangbãŋ sẽ yee la, wo kapee-wãpyeŋ wo byɛ fyãhã yigi yaha? Koo syi kẽ, Yãhã bii yɛ̃ tɛr kayĩĩ lii wãpyeŋ ne, ke ga naa le pye mpãy kẽ pe Yesu Crise ta pe Yatɛr. Pe Yesu Crise wãta pe Yatɛr koo kẽ, le ga ta pe n loo kayĩĩ nde yãã, pe sroŋ Yãhã yĩnde na.
23 Faale cãã na, Yesu yai ke sẽ bii dar wa ye, kãnde lii le bii ta koo cãã na, le bii wo ta yãmpar wãŋ syi yatata Yesu yai n cã ba yi. Koo yai kẽ Yesu wãtaŋ ne Yatɛr.
24 Ke syi, kãnde lii le ta loo ne le naa wo yãŋ, ma naa wo kapee- yar wo na, Yesu Crise n cã ba pa. Yagaa u Yãhã Yĩndefua Crise tuu pa wa, wa'a woo ta wo Yatɛr, loo ya le ga wo ta, wo n sroŋ Yãhã yĩnde na.
25 Yagaa tuu pa wa, wo n u ta wo Yatɛr, wo wee le kãnde yãmpar wo nantãŋ ye.
26 Ye sẽ yãã, tee Yesu ta ye Yatɛr, ye byɛ yii wãã le u ne. Loo na ye nii Yãhã pii.
27 Ye wãtãã na u Crise myaha ne, loo nde le yar ma yee, ye seefar le u ne. Ke syi ye u pyer gbe, ma nii u wãŋ syi dyaŋ.
28 Ye ma Yiifee- woo, ye wee Yiifee- woo, ye ma yãmpa woo, ye wee yãmpa woo, ye ma naam woo, ye ma ca woo, ye byɛ wãã le Yesu Crise ne, koo ke ta ye byɛ ma wãcɛŋ Yãhã yĩnde na.
29 Ke ma pye ye ma u Crise wãm, ye ma Brama kur. Ye -sẽ ga u Brama kloho di, kloho gii wĩĩ Yãhã bii yɛ̃ tɛr yaha u ye.

4

Wo wee yãmpa nantãŋ ye, wo nii yagaa Yãhã pii

1 Yãhã kloho wãdi, le ma mii tuhufua kloho wãdi dyaŋ, ke ne yi kicar waa na, ke u ta yaha wãpuale. Woo nwo ma wãcɛŋ yãmpuai ne, u ma sya nii klohodifua.
2 Cãã gii u tuhufua tuu yar yaha, u ma ba lɛ nɔ koo cãã na, u ga cã waha ke kloho di. Koo cãã ma yee ke sẽ nɔ wa ye, ah ndee u ma ne dye kuee mpãy koho wo, pe n naa u yɛ̃ woo, u yĩntaha n sya ba syii, u n nɔ ke kloho wãdi na?
3 Wo byɛ wĩĩ ma ke syi; faale na, too sẽ pye wa Yesu kãnde wo ye, wo pye mii kicaabir dyaŋ, wo pye wam kãnde fãnga koho wo kãntraha nge na.
4 Cãã gii Yãhã ke bii tɔ̃r yaha, ke cãã ke ba nɔ, ke n ke Dya nɔ wãã kãntraha na. U n see ba naweetee wãŋ syi dyaŋ. Kãnde lii le ta, u pye le fãnga koho wo mii nawee-byɛ wãŋ syi dyaŋ.
5 U le pye ke syi, ma waha nawee- yĩŋ wloho yi le kãnde fãnga koho wo. Ke syi wo n waha nii Yãhã pii wii ndoŋ.
6 Lii le ta Yãhã n ke Yrã le ye laam wo, loo lii le ma Yesu byɛ wo, ye le cã la? Kayar kẽ, ke ye yar tee fĩhĩ ma koo pii. Ke Yrã n ta ye n waha naa ke yee: Tuhufua.
7 Le ma nii ke syi mboo wii ye, ma wee yãmpuai nantãŋ ye, ma -sẽ ga naa n tɔ̃r ke pii ne. Taa -sẽ ma ke puee waa, maa waha ke kayũhũ byɛ yãã, kayũhũ nkãy ke ta yaha ke pii byɛ kẽ.

Pɔl fya Galasyifa wĩĩ ne

8 Faale na, tee sẽ ba yi Yãhã cãŋ na ye, ye ba naa wãn taa ter ta Yãhã draha wo.
9 Yagaa ye mii, tee yi Yãhã cãŋ na, Yãhã byɛ -sẽ yi ye cãŋ na. Ah le maha ba yigi mii ye ye, ye n maha yĩntaha sroŋ kai- nkãy ter wãpyeŋ ne? Koo kai- ter ngĩĩ fãnga sẽ nɔ Yãhã wãŋ na ye. Nwa ye n kɛ yii ga maha nii yãmpa kai- nkãy ter wãpyeŋ kuɛ ye.
10 Ye tee mii, ye plii raa yãŋ yi yrey raa ne, yabɛhɛ nkãy ne, ma suhu dyɛ- nkãy ne, ma nii kai nkãy ter pye koo na ma yee, wii ma ke yigi, u ga sroŋ Yãhã ye.
11 N fya ye wĩĩ nde na, tẽn lii koho tẽ yigi tɛr ye fla na, ma le Yesu kapãyĩĩ yar ye na, le yãã ga yi wãwahale?
12 Wo nna, n ye nar nde ne: Tẽ nii ta ye dyaŋ, ma Yiifee- kãnde miy yaha mii Yiifee naa sẽ kẽ ra ne ye, ye bya ye -sẽ nii ra wãŋ syi dyaŋ. Ye sẽ laa wãpee pye yãã ra na ye.
13 Ye sẽ ye laam too la, cãã gii cãã tẽ ba le Yesu kapãyĩĩ fe yar ye na? Ta yan cãã sẽ na, tẽ le tɔ̃r ye ye?
14 Ye fɛn sya ta wĩĩ na. Tẽ sya ba naa n yaa, ye sẽ ba ra laha ye, ye sẽ maha ba ra sye ye. Ye -sẽ mii, tee ba ra yigi mii Yãhã nawee dyaŋ ra ne, ma maha ba ra yigi, maa yee Yesu Crise dyaŋ ra ne.
15 Koo cãã na, ye laam ba flege cĩĩnde. Ah nwa ke ye yigi yagaa wo, ye sẽ ye laam flege ra ne ye? N -sẽ cã ke cãã na, yĩmpɛ ma ne pye wãkuãyi wũhũ dyaŋ, yaa ne yee tee ga ye wũhũ kuã yi wãã ra kẽ.
16 Ah koo myaha, cĩĩnde lii tẽ n tɔ̃r ye yar, loo wĩĩ la, le sye ye ye, ma ta wo n nii napĩĩ-?
17 Nawee- mpãy pe mii, pe pua yaha ye na mii, pe laam wũhũ sẽ yɔ̃ ye. Pe n traha pe ye cɛr ra na, ye naa n taha poo na.
18 Ãwã, nawee ma pua yaha kai lii na u kuãŋ ne, le ma pye wa kayĩĩ, le yɔ̃. N sẽ yee, ye pua yaha le na yaliile ya, n ma ye fla na ye.
19 Waa u pii ne, n nwo tẽ maha fɛn gbihi n sya ye kur ye mii capeseesya dyaŋ, lai u yigi. N ga kuee too fɛn nde wo yatata, ye n sya ba u Yãhã Yĩndefua Crise laam ter yãã.
20 Mii ngaa dyaŋ, waa u fĩhĩ ne ta gbe ta yagaa ye tãy, ta n ne ta laam wũhũ byɛ gbihi tɔ̃r kaa syi dyaŋ ye ye, ye n ke kai-war. Ta laam sroŋ wlãhã ye wĩĩ na.

Yãnsya puee tesẽ casyaŋ wũũ ne

21 Ye sẽ kai- cã ye, ma nii le kãnde kuɛ
koho kɛ, kãnde lii le ta. Ye sẽ loo kãnde
nde wũhũ war ye, koo kẽ.
22 Ye sẽ le kãnde wĩĩ luhu la Brama wĩĩ
na? Brama bii pii syãm see, u nen see u
yãnsya Yegar na, ma u syãm wuhu see u
casyaŋ Sara na.
23 U yãnsya puee wãyãã wĩĩ nii nawee
laam wĩĩ. Wii u ma casyaŋ, Yãhã kẽ ke ta,
woo n u wũũ yãã see. Yãhã sẽ bii yɛ̃ tɛr la
u puai Brama ye puee wĩĩ ne?
24 Poo ca syãm mii wĩĩ gbaha; laa kẽ Yãhã
ke tɔ̃r yar wo na pe wĩĩ ne, loo kai ne nde:
Poo ca syãm mii wĩĩ ma mii katɛ- syãŋ
dyaŋ, Yãhã ke yar nawee- na. Le katɛ cir
wĩĩ ne Yegar wĩĩ ne.
25 Yegar wĩĩ ma mii ke yãŋ nge wĩĩ dyaŋ,
pe n yee Senayi. Kãnde lii Yãhã le ta, koo
fla kẽ Yãhã bii le yar wo wãdyaha Musa
na. Mpãy ma yĩŋ le yaha loo kãnde wo,
poofa ma yãmpa mii yãnsya Yegar dyaŋ
tesẽ u yãmpua ne. Le ma ke syi dyaŋ le
Yurusalɛm klo ne, lii Yiifee- pe ma le laam
wo yagaa. Koo flafa ma Yiifee- wãlɛ kãnde
yãmpa.
26 Yãhãyĩŋ Yurusalɛm gii ke ma, ke wee
yãnsya ye, ke ma nangbãŋ puee wãŋ syi
dyaŋ. Koo ma wo nahafua mii Sara wãŋ
syi dyaŋ.
27 Le ma le yrũhũ ta Yãhã sabangbãŋ wo
ma yee:

«Naa nuhu di, Yurusalɛm klo*,
mboo wii, cɔɔ dyaŋ
kicar sẽ kẽ u myaha na ye.
Naa laanfir tẽŋ tẽ, mboo wii,
taa sẽ pesee yan cã ye.
Cɔɔ wii pe ta yaha,
u pii -sẽ ga ba nihi ta tɛr wii wãm yaha
tuu ma puai ne.»

28 Wo nna, ma -sẽ yee yii na, ye wĩĩ ma
mii Sara dya Yisyake wĩĩ syi dyaŋ. Yãhã bii
yɛ̃ tɛr Yisyake wãsee wĩĩ na. Yãhã yɛ̃ tɛr
ye byɛ wãsee wĩĩ na, koo syi ye ma Yãhã
pii cĩĩnde.
29 Faale cãã na, kicar wii tuu bii see ke
dyaŋ nawee laam wĩĩ ya na, u bii sye kãã
kicar nwo na, ma naa u fãy, kicar wii Yãhã
ke ta u n see. Loo nde -sẽ n gaha ke syi
yagaa. Nawee- mpãy pe ma Yãhã pii, pe n
fãy mpãy koho wo, pe wee Yesu kãnde wo
ye.
30 Yãhã sabangbãŋ -sẽ lii pãã pe wĩĩ na?
Ke yee:

«Brama, yãnsya nwo kar wãã u dya ne.
U yãnsya puee sẽ yai tuhufua kloho
wãwããdi ne
u casyaŋ wũũ ne ye.
Casyaŋ wũũ ya,
u yai u tuhufua kloho wãdi ne u ya
ya.»

31 Wo nna, ke syi dyaŋ, wo wee yãnsya pii
ye, wo ma casyaŋ pii.

5

Yesu wo le tefay kãnde wo

1 U Yãhã Yĩndefua wo yĩŋ yi kãã kai- wo,
too fĩhĩ naa tefay sya. -Ye kuee poo tefay
wãsyaŋ wo, ya'a syi ye maha yii dur le
yãmpar wo ye!
2 -Ye luhu ra ye! Ndoo Pɔl tẽ n pãã ye
ne. Ya'a yee, a wãkũũ wĩĩ loo le nawee ta
u n sroŋ Yãhã ye, u Crise gbã wĩĩ sẽ -sẽ wee
ngaa ye ye ye.
3 Ta n le gbihi tɔ̃r laha ye ye: Wii ma sya
ma kũũ, ah kãnde lii le ta, ufua u -sẽ le byɛ
yigi tãŋ, u ma syi faha wĩĩ nen laa gɛ yaha
ye.
4 Yii mpãy tee yee, ye ga waha yia, ye le
kãnde teebɛhɛ byɛ yigi tãŋ, ye ba sroŋ ke
yĩnde na, le nii mii, ye yii cɛr u Crise na.
Ke syi ne Yãhã ke laantãr wĩĩ lii pye ye kẽ,
ye le sye.
5 Wii poo na wo yee, wa'a Syayahafua
Yesu ta wo Yatɛr, wo ga sroŋ Yãhã yĩnde
na. Loo nde ne, too koho taha yaha le na.
Yãhã Yrã -sẽ ma wo laam wo, le fãnga wãã
wo kẽ loo nde wãsẽŋ na.
6 Mboo wii ma sya ma yĩmbui wãã le
Yesu ne, ma kũũ woo, ma sẽ kũũ woo, laa
wee le na ye. Lii le ma yĩŋ, ma u ta ma
Yatɛr. Loo nde yãŋ n cã ma nampyeŋ- ntãŋ
wãdye wĩĩ na ma tãy.
7 Tee naa ye troho tãhã le cĩĩnde kãnde
wo, ah yagaa yoo ye ta, ye sẽ n luhu le
cĩĩnde kãnde wũhũ ye ye.
8 Kaplãŋ nkãy penefa mii pe tɔ̃r ye ye,
poo ga ye ta ye n dye wãkũũ kãnde wo,
koo kaplãŋ ngĩĩ Yãhã wũhũ sẽ kẽ ye, Yãhã
gii ke ye yee, tee pa koo ye.
9 -Ye ncasur wĩĩ yãŋ: Te car ya, te ga
waha bur miy ta pe n fua yir. Yãhã kãnde
kaklaha ma too ncasur dyaŋ. Lii ma kããŋ
yi car ya cĩĩnde wo, le ga waha nawee laam
wlãhã, le u yi kãã cĩĩnde wo.
10 Wo byɛ too -sẽ mii Yĩŋfua Yesu koho
wo, n cã ma yee, yaa ba ta yɛ̃ wĩĩ sya. Ma
-sẽ yee wii woo na, tuu nii ye laam kãn n
wlãhã, u ma sya pye mii syi, Yãhã ga ufua
sãhã.
11 Wo nna, ke ma ne pye mii, n wãkũũ
wĩĩ le ta kaklaha wo, nawee- ga ne naa ra
fãy lii ne? Tẽ -sẽ nwo, n Syayahafua Yesu
trã wãku wĩĩ pãã ma yee, loo ya le ga waha
wo ta wo n sroŋ Yãhã ye, loo nde ne le
ncafũhũ yigi pe kẽ.
12 Mpãy pe ye laam kãn n wlãhã, le ma
tãy pe ye, pe kaa taha pe wãkũũ pyer na,

* **4:27 4.27** Yãhã bii Yurusalɛm klo miy yaha yalaale nsoho wo. Le klo ntãŋ -sẽ ba dye Yãhã tãy, ke n sya yɛ̃ tɛr le ye pii buar wĩĩ ne.

pe sya naa pe ya sã mii pe pe yar sã mii syi.
13 Wo nna, yii na, Yãhã ye yee yi, ma ye le tefay kãnde wo. Pe ma yee tee nii pra mii nangbãŋ pii dyaŋ, pe sẽ -sẽ yee, tee naa ye laam kapee- koo pye ye. -Ye laantãr roo le ye laam wo, -ye naa koho le yii ye!
14 Kãnde lii Yãhã le ta, ke kataŋ byɛ ba ke ya wãã sya katan nen nde wo, lii le n yee: «Ma ya wĩĩ le n tãy ma ye mii syi dyaŋ, tyii ma nampyeŋ wĩĩ n naa n tãy ma ye ke syi.»
15 Ya'a yii pyer ta te n nii waygapyãhã wãn, waa ma nii waa nar-, waa ma nii waa duai, -ye -sẽ yii yigi, mii loo kai sẽ ne ye, yaa yii wĩĩ kua.

-Ye naa n luhu Yãhã Yrã loo ye!

16 Lii le ba pye ra ye wãtɔ̃r wĩĩ ye ye, le nde: Ye tyii Yãhã Yrã n naa ye troho wãtãhã sroŋ! Ke ma pye ke dyaŋ, ye laam kapee- saa naa ye troho wãtãhã sroŋ ye ye nantãŋ ye.
17 Wo ya laam wũhũ nii, ke wee wãcɛŋ Yãhã Yrã wũhũ ne ye. Yãhã Yrã wũhũ bya nii, ke wee wãcɛŋ wo ya laam wũhũ ne ye. Too flɛ sĩĩ nde n wãã te ya ne, koo syi kẽ wo saa waha wo laam kayũhũ pye ye.
18 Yãhã Yrã ma -sẽ nii ye troho wãtãhã sroŋ ye ye, kãnde lii le ta, ye wee le fãnga koho wo nantãŋ ye.
19 Nawee laam wũhũ ke u le kapee- nkãy wãpyeŋ wo, ke ngĩĩ: Ke u ta u n nii tyatyãhã, ke u ta u n nii worfua, ke u le cayɔr wo.
20 Ke u le mpar kãnde wo, tekãŋ kãnde ne; ke maha u le nalaha kãnde wo, wãhã kãnde ne, laanyar ne, ncafũhũ ne, kaplãŋ wãtyĩn kãnde ne u nampyeŋ ne, wãcããŋ wo pe ya ne,
21 waa koho kla wãyãŋ ne, sẽnwɔr ne, tefɛn ne. Ke maha nawee le kapee- nkãy wãpyeŋ wo mii nkãy syi dyaŋ, too yãã tɛr. N ba le pãã wa ye ye, n ga maha le dur pãã yagaa: Mpãy pe koo syi nkãy pye, pe saa dye Yãhã Yai klo wo ye.
22 Yãhã Yrã le wo le kayũhũ nkãy wãpyeŋ wo, koo kẽ ngĩĩ: Le wo ta, naweentãŋ n dye wo tãy, wo n nii laanfir ne, Yãhã yrĩŋ ne, laanyĩn ne, laantãr ne, laanyɔ̃m ne, ma n sroŋ, ma n nii prafa, ma waha n yia wii na.
23 Mpãy pe kai- ngĩĩ syi pye, kãnde lii Yãhã le ta, pe sẽ le sye ye.
24 Mpãy pe ma Yesu kãnde wo, pe pe laam kapee- miy yaha. Ke nii mii pe ke kuey mar boo Yesu ne trã na.
25 Yãhã Yrã ne, le wo laam wã n klaha wo kẽ, koo syi kẽ wo yai wo tyii le na, le n naa wo troho wãtãhã sroŋ wo kẽ.
26 Wa'a syi wii gbe le yataŋ kãnde wo ye. Wa'a syi maha naa nawee laam war ye. Wo yĩnde ma syi maha naa n yi wo nampyeŋ- wãn na te n naa laam yigi wo kẽ ye.

6

1 Wo nna, wii ma tã yigi kapee wãpyeŋ wo ye fla na, yii mpãy, Yãhã Yrã ke ye troho wãtãhã sroŋ kãnyĩĩ wo, -ye pãã u ne, ye u yi le kapee wo, ye u dur le kãnyĩĩ wo sũũ laanyĩn ne! Ta n maha nde pãã yii nanem byɛ ye: -Ye yii yigi, mii loo kai sẽ ne ye, yaa waha gbe kapee- wãpyeŋ namihi wo yii ndoŋ.
2 -Ye naa koho le yii ye ye yĩŋ teger wãtẽŋ wo. Loo nde ma n pye ke syi ye nsoho wo, ye Yesu laam wĩĩ pye.
3 Wii ma ntraŋ ka n gbã, a woo ma ngaa, u sẽ u ya kar yaha la u ya ya?
4 Nawee nawee woo, u naa u ya troho wãtãhã yãŋ. U ma cã le yɔ̃, u ga waha yay di loo na. U ma syi u naa u ya tɔ̃r waa ne, u naa re di ye.
5 Nawee nawee woo, u yĩŋ wĩĩ ne: Wii ma ba nii u kapyeŋ tɔ̃r Yãhã ye, waa saa ba pye u ne ye.
6 Wii ma nii ye klaha le Yãhã kaplãŋ ne, ye -sẽ yai ye naa ye kluɛ wãn taa wãã u kẽ. Tuu ga waha u ya ntraŋ wĩĩ lii pye, le ma tãy u laam wo, u n le pye u klahafua kẽ, le yɔ̃.

Ma'a ngii tãhã, koo kla maa yaa

7 Ya'a syi yii kar naa n yaha ye, waa wee u Yãhã lɛr ye. Mboo nawee, ngii raa tãhã, koo raa n pai yaa.
8 Mboo wii ma nii ma laam kapee- wũhũ tãhã, koo raa ga ba yaa, ke n ta ma sukũhũ wãyãã n klaha-, ma n kuee yai tãŋ gbã wo ma kuãŋ ne. Mboo wii ma -sẽ Yãhã Yrã wũhũ tãhã, koo raa ga ba yaa, ke n ta ma n sukũhũ yãã, ma cĩĩnde yrã yãã, lii wãkuayãã wee le na ye.
9 Le yai wo naa kayũhũ pye, wa'a n fãy sya ke wãpyeŋ ne ye. Wo ma yee, wo sẽ n fãy le ne ye, Yãhã per ma ba nɔ, waa ba wãyĩĩ yãã loo kur ye.
10 Ke ma pye ke syi, kayĩĩ pyesaha ma pye mboo wii ye nawee- kẽ, naa le pye pe byɛ kẽ! Ma'a syi naa n faha Yesu kãndeyãrfa wĩĩ loo ne ye.

Te kaklaha kuasaha

11 -Ye yãŋ, ye sẽ ta koho yrũhũsaha fla yãã la nwo gbaagbaa, tẽ yrũhũ.
12 Mpãy pe n kɛ poo ga ye gbihi le wãkũũ wo, myaha kẽ pe n kɛ. Lii le pe ta le na, loo ne nde: Pe ma yee, nawee ga waha sukũhũ yãã u Yãhã Yĩndefua Crise ya gbã myaha ne trã na, pe ga kayĩhĩ yãã nawee- koho wo. Pe sẽ -sẽ n traha pe koo yãã ye.
13 Poo mpãy pe wãkũũ kãnde yãr, kãnde lii Yãhã le ta, pe n yãr la le teebɛhɛ byɛ wo? Lii ya pe n kɛ pe n traha ye kũũ, pe n waha naa pe ya sey, pe naa n yee, a poo

waha yia, ma ye ta, ye n nde pye ye kadye
na.
14 Ma -sẽ yee ndoo woo na, n sẽ nii sey
laa ne, mii Yesu Crise wãku wĩĩ ya sẽ ne
trã na wo wĩĩ na ye. U gbã wĩĩ na, n ma
driyɛ̃ nge kai- byɛ yãŋ, n sẽ ma ne yãã ke
kla kua ra ye ye. Koo kai- ngĩĩ ma nii ra
wlaŋ, koo ga ra par- yigi, n ma ne nii ke ye
nakugu dyaŋ, n saa cã gɛ cã n naa n gaha
koo kuɛ ye ye.
15 Ma kũũ woo, ma sẽ kũũ woo, yĩŋ wee
laa na ma tɛr laa yaha ye. Lii le ma yĩŋ ne,
Yãhã n ma ta nafuɛ̃ laanfãyɔ̃m ne.
16 Mpãy byɛ pe n yãr poo laanfãyɔ̃m ter
syi ne, poo pe ma Yãhã pii, Yãhã pe yee
Brama kur pii. Yãhã yrĩŋ wãã poo kẽ, ke
maha pe fɛn di.
17 Ye ma n ba naa ra fãy nantãŋ kai nde
syi ne ye! Narfar tii pe re yi ra kadye na,
te le yar, nawee- me pe ra nuhu Yesu wĩĩ
na.
18 Wo nna, wo Yĩŋfua Yesu u u laantãr
yar ye na. Amɛn, le nii ke syi.

Pɔl saba kaplãŋ Yefɛsyifa ye

Syaha fla

1 Ndoo Pɔl kẽ tẽ saba nwo yrũhũ, ndoo
wii le tãy Yãhã ye ke n ta ta Yesu Crise
tẽnlɛhɛ. N u yrũhũ nɔ wãã Yefɛsyifa mpãy
kẽ pe ma Yãhã wãm, ma sroŋ te seefar rii
ne pe le Yesu Crise ne.
2 Wo Tuhufua Yãhã tesẽ wo Yĩŋfua Yesu
Crise ne, ke laantãr yar ye na tesẽ ke yrĩŋ
wãã ye kẽ.

Yãhã kayũhũ wãã wo kẽ, -too ke sey!

3 -Too wo Yĩŋfua Yesu Crise Tuhufua
Yãhã sey! Ke kaa taha wo na wo seefar
na, wo seefar rii too le Yesu Crise ne, ma
yãhãyĩŋ fla kayũhũ wũhũ byɛ le wo laam
wo.
4 -Ye yãŋ, Yãhã sẽ ba driyɛ̃ tãhã wa gɛ
tãhã wa ye, Yesu Crise kãmay na ke ba wo
yãŋ yi wa, wo nii ke wãm, wo ba nii ke
yaha ye wo laam ne gbɛgbɛ, kapee laa ma
n pye wo yĩŋ na ye.
5 Wo ntãŋ pe ba dye wa Yãhã tãy, koo kẽ
ke n ba cãã le ta wa, koo ga ba wo ta, wo n
nii ke pii Yesu Crise kãmay na. Le tãy Yãhã
ye, koo ke n le ta ke dyaŋ
6 ma yee, wo ba naa loo laantãr wĩĩ nde
miingbãŋ gboho, laantãr wĩĩ lii ke le yar
wo na ke dyaŋ wo seefar wĩĩ na too le ke
Dyabua ne.
7 Too seefar le Yesu Crise ne, wo par
sya kapee- wãpyeŋ yãmpar koho wo Yesu
Crise ntãŋ wãwoo kãmay na. Yãhã wo
kapee- gbe kãã wo yĩŋ na. Yãhã laantãr
te gboho mii, ke -sẽ koo ngĩĩ byɛ pye wo kẽ
koo syi ke dyaŋ.
8 Ke ke laantãrngbãŋ yar wo na, ma
laantor le gboho wo laam wo, tesẽ kacãn
ne busãã:
9 Koo n wo ta, ke laam wĩĩ lii le sẽ yi yãã
gbaa na ye, ke le yi yagaa, wo n le cã. Ke
ba le cãã ta wa, koo ga ba ke laam wĩĩ yar
wo na Yesu Crise kãmay na.
10 Yãhã ke yale lii ta, le ma ba nɔ, ke ga
ba ke laam wĩĩ nde pye yi tãŋ; loo ne ke ga
ba yãhãyĩŋ wãn byɛ wãã le kãntraha wãn
byɛ ne, u Yãhã Yĩndefua Crise n nii te byɛ
yĩŋ na.
11 Too seefar le u Crise ne, wo bya nii
klohodifa. Ye sẽ yãã, Yãhã ba cãã wo yãŋ
yi wa ke laam wĩĩ na. Lii ma tãy Yãhã ye,
ke ga le ta wa, ke cã ba le pye kur kuɛ ye.
12 Ke wo yãŋ yi ke syi, ma yee -too naa
ke miingbãŋ gboho wo kãnkai- byɛ wo, wii
mpãy too cãã seefar le u Crise ne ma koho
taha yaha u na.
13 Le cĩĩnde kapãn lii le ye wãsyayaha
wĩĩ pãã, ye byɛ le luhu ma Yesu Crise ta ye
Yatɛr. Loo ne, Yãhã n ke puhu mar gbãã ye
na ke Yrã wãwãã ne ye kẽ, ke Yrã lii ke ba
yɛ̃ tɛr le wãwãã ne nawee- kẽ.
14 Yãhã yɛ̃ tɛr ke kloho kayũhũ nkãy
wãwãã ne ke nawee- kẽ, too Yãhã Yrã
yãã wa, wo cã yagaa ma yee, waa ba koo
kloho kayũhũ ngĩĩ yãã. Waa ba yi kãã
kapee- wãpyeŋ yãmpar wo wo kuãŋ ne.
Wii mpãy wo ma Yãhã wãm, -too naa ke
miingbãŋ gboho!

Pɔl Yãhã nar Yefɛsyifa wĩĩ na

15 Nkãy byɛ tẽ tɔ̃r ye ye koo ngĩĩ byɛ wĩĩ
na, ma suhu tẽ luhu ye Yĩŋfua Yesu ta ye
Yatɛr mii, tesẽ mpãy pe ma Yãhã wãm pe
ntãŋ dye ye tãy mii,
16 yalebyɛ n syaha wãã Yãhã kẽ ye wĩĩ
na. N ma n pãã Yãhã ne, n sẽ n faha ye wĩĩ
ne ye.
17 N ke nar, ke laantor le ye laam wo, tesẽ
ke maha ke laam wũhũ yi gbaa na ye kẽ
ye n ke cã. Ye sẽ yãã, wo Yĩŋfua Yesu Crise
Yãhã kẽ, koo gii ke ma wãn byɛ Tuhufua.
Koo gii myaha ke gboho.
18 N maha ke nar, ke ye laam gbihi ta ye
n waha cã, lii ne ke ye yee ma yee, tee koho
taha yaha le na. Ye maha waha cã, kacãn
wee ke kayũhũ nayõr na ye, kayũhũ nkãy
ke ta yaha mpãy kẽ pe ma ke wãm.
19 Ye maha cã, kacãn wee ke fãnga
wãgboho na ye, fãnga gii ke n wãã wii
mpãy kẽ, too Yesu Crise ta wo Yatɛr.
Koo fãngangbãŋ nge gɛ kẽ Yãhã ke yar
wo na. Yãhã fãnga wo ta wo n Yesu ta wo
Yatɛr.
20 Koo fãnga maha u Yãhã Yĩndefua
Crise ta u n yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ
na gbaafa ye, ma maha u kuã yir ga ta
yãhãyĩŋ na ke ya kãndigi koho kuɛ ye.
21 Koo fla nge na, Yãhã u ta u n nii fãnga
ter byɛ yĩŋ na, yĩnfar ter byɛ ne, sãndãã ter
byɛ ne pe fãnga ne. U miingbãŋ tɛr myar
tii byɛ yaha te yi wa yagaa, ma suhu tii byɛ
ne te ga ba yi kur kuɛ ye nantãŋ.
22 Yãhã wãn byɛ ta kai- byɛ ne u troho
flãhã tãy, ma maha u taha mpãy byɛ yĩŋ
na pe n yãr u kãnde wo. Woo nii yĩŋ
23 u kãndeyãrfa -sẽ nii kadye; woo wii u
ma teebɛhɛ byɛ wo, u tẽn tẽ u nawee- laam
wo, ma u ya yar pe flãhã tãy.

2

Ye sẽ n tɔ̃r nakur ne nantãŋ ye, ye n tɔ̃r yrãŋfa ne

1 Faale wo, tee sya pye yrãŋ na, ye naa n
tɔ̃r nakur ne Yãhã ye, ye wãteepye wĩĩ na
tesẽ ye kapee- wãpyeŋ ne.
2 Ye naa ye troho tãhã mpãy dyaŋ pe
sẽ Yãhã laam wĩĩ pye ye, ma naa n luhu
driyɛ̃ nge yĩŋfua ye, woo wii u fãnga ma

yãhãsyɔ̃r nsoho ya wo tesẽ kãntraha ne. Nawee- mpãy pe sẽ luhu Yãhã ye ye, u pe le kãmpee wo.
3 Faale wo, wo byɛ pye pe wãŋ syi dyaŋ, ma naa wii laam wũhũ ya kar. Wo laam wũhũ nkãy ke pee, koo ya too naa n pye. Lii too naa n ga wo laam wo, loo ne too naa n pye. Koo ngĩĩ wĩĩ na, wo ba yai wãsãhã ne Yãhã ye mii mpãy dyaŋ pe sẽ Yãhã cã ye.
4 Yãhã -sẽ nge, ke laam tãy n tɛr, ke n wo fɛn di, wo ntãŋ maha dye ke tãy.
5 Too sya naa n tɔ̃r nakur ne ke ye wo kapee- wãpye wĩĩ na, ke wo ta wo n seefar le ke Yĩndefua Crise ne, ma n tɔ̃r yrãŋfa ne ke ye. Tee sya yaha, Yãhã laantãr roo ne te ta.
6 Too seefar le Yesu Crise ne, Yãhã wo ta wo bya n yir u ne gbã wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa ye; ke n maha wo bya kuã yir ga ta yãhãyĩŋ na u ne u niisaha wo.
7 Ke loo pye ma yee, nawee- nde cã yaha pe kuãŋ ne pe yee: Dyɛ- nkãy byɛ wo ke n pai, kacãn wee ke laantãr wãgboho na ye. Ke laantãr flãhã tãy, ke yɔ̃ wo na, wo seefar wãle wĩĩ na Yesu Crise ne.
8 Ye sẽ yãã, Yãhã laantãr ne, te ye sya yaha. Ye Yesu Crise ta ye Yatɛr, ma waha loo kayĩĩ nde yãã. Yii sẽ me tee waha yia ma koo wãsyayaha nge yãã ye; Yãhã kẽ ke loo nde wãã ye kẽ ke dyaŋ.
9 -Ye yãŋ, ye wãsyayaha wĩĩ nde sẽ nii mii wãplãhã gaa dyaŋ tee waha yia ma yii plãhã ma le yãã ye. Waa saha u ya sey loo nde ne ye.
10 Ye sẽ yãã, Yãhã kẽ ke wo tãhã; ke wo gbihi tãhã laanfãyɔ̃m ne wo seefar wãle kãmay na Yesu Crise ne, wo naa kayũhũ pye. Yãhã bii cãã koo kayũhũ ngĩĩ wĩĩ gbihi ta yaha wa wo kẽ, wo ba naa ke pye.
11 Yii mpãy tee sẽ see Yiifee- ter na ye, Yiifee- naa ye yee, mpãy pe sẽ kũũ ye. Pe n kũũ naweetee- wãkũũ ter ya na, pe kadye teelaa fla ya na, loo ya; ma nii n yee, a poo kũũ. Yii poo na, tee pye mii syi dyaŋ faale wo, -ye ye laam too le na!
12 Faale cãã na, ye ba dey u Yãhã Yĩndefua Crise na; ye sẽ naa n tɔ̃r Yãhã nawee- ne ye, ye pye nampay draha wo. Yãhã ke bii yɛ̃ tɛr ke nawee- ye kayũhũ nkãy wãwãã ne, ye yɛ̃ sẽ pye le laam wo ye. Ye pye driyɛ̃ laam wo, laa sẽ ne tee koho taha yaha le na ye, ye sẽ maha pye Yãhã ne ye.
13 Ye ba dey Yãhã na. Yagaa, tee seefar le Yesu Crise ne, u ntãŋ wãwoo kãmay na, ye yũhũ crã Yãhã na.
14 Ye sẽ yãã, Yesu Crise gɛ kẽ tuu pa yrĩŋ ne, ma pe Yiifee- wãã le mpãy ne pe wee Yiifee- ye, pe n nii koho neŋ na. Faale wo, le pye mii nkũnklãhã dyaŋ pe nsoho wo, ma pe war yi pe ya wo, ma pe ta napĩĩ- pe ya ne. Yesu Crise tuu u ya wãã gbã kẽ, loo nde kãmay na, u koo nkũnklãhã nge tra cããr,
15 ma Yiifee- wãlɛ kãnde ta le n nii, yĩŋ wee le na ye, loo tesẽ le kãnde kataŋ ne, ma suhu ke kayi byɛ ne. Yesu Crise loo pye, ma poo nawee- ter syãŋ mii ta, pe n seefar le u ne, ma wãã le nii yĩmbui nen na, ma nii nwoŋfãŋ nenfa.
16 Yesu Crise tuu ku trã na, u napeer fãnga pye klaha-, ma ta nawee- ter syãŋ mii n nii mii kadye nen ya dyaŋ, ma wãã le Yãhã ne.
17 Yesu Crise pa koo syi, ma ba le kapãn pãã, kapãn lii le n pai yrĩŋ ne Yãhã nsoho wo nawee- ne. Yii mpãy tee wee Yiifee- ye, ma pye ye ba dey Yãhã ne, u ba loo kapãn nde pãã ye ye; yii ma suhu pe Yiifee- ne, poo mpãy pe ba crã Yãhã na.
18 Ye cã ma yee wo kur byɛ, pe Yiifee- ma wãã le mpãy byɛ ne pe wee Yiifee- ye, Yesu Crise kãmay na, wo byɛ ga waha dye ga wo Tuhufua Yãhã tãy ke Yrã Fãnga na.
19 Loo nde ta, yii mpãy tee wee Yiifee- ye, ye wee nampay draha wo nantãŋ ye, ye wee mii kulaafa wãŋ syi dyaŋ nantãŋ ye. Ye byɛ n tɔ̃r Yãhã nawee- ne yagaa, ye byɛ ma Yãhã nwoŋfa.
20 Ye bya ma mii ntẽmbar rii dyaŋ pe fãã n yir ke nwongbãŋ nakũy na, ke nakũy lii pe Yesu tẽnlɛhɛ pe ta, poo ma suhu pe faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa ne. Ntẽmblaha gii ke -sẽ ma yĩŋ ke nwoŋ wãfãã wo, koo kẽ Yesu Crise ne.
21 Woo u fãnga wãã ke nwoŋ wãfãã na ma yee ke waha naa n fãã, ke jruhu naa n gaha ke ba nii Yãhã kangbãŋ, ke nii Yãhã wãŋ. Yĩŋfua niisaha kẽ ke ne.
22 Tee seefar le Yesu Crise ne, ye bya ma mii ntẽmbar raa dyaŋ ke nwoŋ wãfãã wo, loo na, yii ma suhu pe Yesu kãndeyãrfa byɛ ne, ye nii mii nwoŋ dyaŋ Yãhã ma ke laam wo ke Yrã kãmay na.

3

Pɔl tẽn mpãy ye pe wee Yiifee- ye

1 Loo ne, n Yãhã nar ye kẽ, ndoo Pɔl wii pe tã nwompihi laam wo Yesu Crise tẽn wĩĩ na, mpãy kẽ pe wee Yiifee- ye.
2 N cã, ye ra wĩĩ yãã luhu, Yãhã kẽ ke yɔ̃ ra na, ma ke kaplãŋ wãpãã tẽn le soho ra koho wo, n le tẽ ye kẽ.
3 Yãhã Yesu Crise yar ra na, ma loo tẽn nde le soho ra koho wo. Yesu Crise wii n sẽ u wĩĩ cã yãã ye, ke le gbe yi ra ye gbaa na. N kaplãŋ nkãy tɔ̃r wa ye ye loo nde wĩĩ na, u saba nwo laam wo.
4 Ye ma koo fla kal, yaa cã ye yee, Yãhã laantor le ra laam wo u Yãhã Yĩndefua Crise wĩĩ na, loo lii waa sẽ le cã yãã ye.

5 Faale cãã na, nawee- sẽ bii le cã ye;
yagaa Yãhã Yrã kãmay na, Yãhã le gbe yi
Yesu tẽnlɛhɛ ye gbaa na ma suhu u kaplãŋ
tɔ̃rfa ne, poo mpãy pe ma Yãhã wãm.
6 Yãhã ke lii gbe yi gbaa na yagaa, loo ne
nde: Yesu Crise kãmay na, mpãy pe wee
Yiifee- ye, pe bya ga ba ke Yãhã kayũhũ
yãã pe Yiifee- ne wãcɛŋ, kayũhũ nkãy Yãhã
ke ta yaha ke nawee- kẽ. Yesu kãndeyãrfa
mpãy pe wee Yiifee- ye, ma suhu mpãy ne
pe ma Yiifee-, pe byɛ nii kadye nen dyaŋ,
Yesu Crise woo nii pe yĩŋ. Yãhã ke bii yɛ̃ tɛr
kai- nkãy wãpyeŋ ne ke nawee- kẽ, mpãy
pe wee Yiifee- ye, pe yɛ̃ ma le wo wãcɛŋ pe
Yiifee- ne. Le Yesu kapãyĩĩ loo yar wo na.
7 Yãhã yɔ̃ ra na, ma kayĩĩ laa wãã ra kẽ,
ma ra ta ra n nii le Yesu kapãyĩĩ tẽntẽ. Loo
nde wĩĩ na, ke fãnga wãã ra kẽ, fãnga gii
ke tẽn tẽ nawee laam wo.
8 Wii pe yãŋ n kloŋ Yãhã nawee- byɛ
laam wo, n sẽ nɔ gɛ nɔ u na ye. Yãhã -sẽ
yɔ̃ ra na, ma ra taha, n naa u Crise kayũhũ
yar mpãy na pe wee Yiifee- ye. Koo kayũhũ
ngĩĩ, yĩŋ ma ke na. Ke n dege, kacãn wee
ke na ye.
9 Ke maha ra taha, n nawee- yar laha
pe n ke laantor wĩĩ cã u Crise wĩĩ na. Ke
laantor wĩĩ lii ke bii cãã ta, waa sẽ le cã
yãã ye. Yãhã gii ke kai- byɛ tãhã, ke sẽ ke
laam wĩĩ nde yar yãã waa na mii yagaa sẽ
kẽ ye.
10 Loo na, sãndãã ter byɛ pe ma yãhãyĩŋ
na, pe fãnga ne, pe byɛ n waha le yãŋ cã
Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa kur byɛ na pe
yee, Yãhã laantor wũhũ yɔ̃ ma maha nihi,
kacãn gɛ wee te na ye.
11 Yãhã ke bii lii ta, kacãn wee yãã le
yale wãdey na ye, loo ne ke pye yagaa, wo
Yĩŋfua Yesu Crise kãmay na.
12 Too seefar le u ne, ma maha u ta wo
Yatɛr, kãnde ma wo ye, wo n ga waha crã
Yãhã na laanyĩn ne.
13 Loo nde na, n ye nar, ye ma syi ye yee
a ndoo ka n fãy ye, ye laam ma n naa n
wlãhã ye ye ye! -Ye yii plãhã: Wãkafãy sẽ
kẽ ye, miingbãŋ wĩĩ ne ye ye.

Pɔl naa Yãhã nar ma ke miingbãŋ gboho

14 N ma Yãhã laam wĩĩ nde wãgboho yãŋ
tesẽ le nayɔ̃r ne, n ne too kãnklũy na wo
Tuhufua Yãhã yaha ye, n u sey
15 woo wii u ma wãn byɛ Tuhufua
yãhãyĩŋ na tesẽ kãntraha ne, koo ke re ta
yrãŋ na.
16 N ke nar, ke miingbãŋ nayɔ̃r ke gboho
mii syi dyaŋ kacãn wee ke na ye, ke ye
laam gbihi ta koo syi dyaŋ, pe n nii fãnga
ne Yãhã Yrã Fãnga kãmay na.
17 N maha ke nar, tee u Yãhã Yĩndefua
Crise ta ye Yatɛr, loo nde n ta u n nii kuee
yai tãŋ ye laam wo. N ke nar, ye cã ye ntãŋ
dye Yesu tãy fãnga ne.
18 N ke nar, yii ma suhu pe nawee- mpãy
byɛ ne, pe ma Yãhã wãm, ye waha cã ye
ntãŋ dye gboho u tãy, kacãn wee u laantãr
wãpaha na, ke wãtyĩĩ ne, ke wãjruhu ne,
tesẽ ke wãcuhu ne ye. Ye ntãŋ pe dye Yesu
tãy mii pe saha tãn gɛ tãn laa gɛ ne ye.
19 Tẽ sya le cã ma yee, nawee saha u Crise
laantãr ter syi cã tãŋ ye, n -sẽ Yãhã nar yii
n waha cã ye ntãŋ dye u tãy kacãn wee ye.
Ye ma Yesu laantãr cã mma ma syi, ye ma
mii katyigi gii dyaŋ ke nnen dye kãntraha
laam wo fãnga ne, ke saha yɛhɛ ye.
20 Ye sẽ cã la too ke nar nkãy ne, ke ga
waha ke pye wo kẽ, ke n tɛr wo laam wĩĩ
yaha. Ye sẽ yãã, Yãhã fãnga gii ke ma wo
laam wo, ke sroŋ gboho.
21 Ke miingbãŋ yai ke naa n gboho Yesu
kãndeyãrfa byɛ yɛ̃ wo Yesu Crise kãmay
na, dyɛ- nkãy byɛ na ke n pai kur kuɛ ye,
wãyɛryãã ma n pye le na ye! Amɛn, le nii
ke syi.

4

Yesu kãndeyãrfa kur byɛ ma mii kadye nen ya dyaŋ

1 Loo ne, ndoo wii pe tã nwompihi wo
Yĩŋfua tẽn wĩĩ na, n ga ye yar waha nde ne:
-Ye naa ye troho tãhã, nawee- n waha le
yãŋ cã pe yee, Yãhã kẽ ke ye yãŋ yi cĩĩnde,
ma ye ta ke wãm.
2 Ye ma syi ye naa yii puar waa na ye,
-ye naa n nii laantãr ne, laanyĩn ne! Ye tyii
ye ntãŋ n naa n dye yii tãy, ye n waha naa
ye laam yĩn yii ne!
3 Yãhã Yrã Fãnga ke ye wãã le mii, -ye yii
waha yrĩŋ n pye ye nsoho wo, ye n kuee
koo wãwããle nge na.
4 Ye sẽ yãã, ye byɛ ma mii kadye nen ya
dyaŋ, Yãhã Yrã nen ya le ma. Yãhã ye yãŋ
yi ye koho taha yaha katɛ nen nde na, ye
cã ye ma Yãhã wãm.
5 Yĩŋfua nen ya u ma. Ye byɛ woo ta ye
Yatɛr. Loho wãtããyi neŋ ya kẽ ke ma woo
myaha na.
6 Yãhã neŋ ya kẽ ke ma, koo ya kẽ ke ma
ye byɛ Tuhufua nen ya, ma ma ye byɛ yĩŋ
na, ke tẽn tẽ ye byɛ laam wo, ma ma ye
nanem ne.
7 Wo byɛ -sẽ wo kayũhũ yãã ke ya wuhu
na, wii wuhu na. U Yãhã Yĩndefua Crise
kẽ u koo la wo kẽ.
8 Loo ne le cãã yrũhũ yaha Yãhã sa-
bangbãŋ wo u Yesu wĩĩ na ma yee:
«Tuu waha yia,
u kuã yir ma dur ga yãhãyĩŋ na,
u yãmpa kar sya, ma ka pe ne yãhãyĩŋ
na;
u kayũhũ wãã nawee- kẽ.»

9 Le yrũhũ ma yee, u kuã yir ma dur ga
yãhãyĩŋ na. Le yai le waha cã u ba cãã tege
ba wa kãntraha na.
10 Wii tuu ba tege, woo ya kẽ tuu dugu ga
yãhãyĩŋ ncaha ye; loo n ta, u ma teebɛhɛ
byɛ wo, ma maha ma wãn byɛ Yĩŋfua.
11 Woo kẽ tuu fãnga wãã nawee- kẽ ke
ya wuhu na pe tẽn wĩĩ na: U ta mpãy n
nii u tẽnlɛhɛ. U ta Yãhã kaplãŋ nii n dye
mpãy laam wo ma maha pe ta ke pããfa.
U ta mpãy n nii le wãsyayaha kapãyĩĩ pãã
nawee- ye. U ta mpãy n nii u kãndeyãrfa
yawãhãfa naha. U ta mpãy n nii ke Yãhã
kaplãŋ klahafa.
12 U loo pye, ma yee mpãy pe koo fãnga
ngĩĩ yãã, pe pe Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa
kur byɛ ta pe troho wãtãhã n sroŋ naa n
gaha Yãhã yor wo; poo mpãy pe ma mii
kadye nen ya dyaŋ u Yãhã Yĩndefua Crise
kãmay na.
13 Loo na, wo byɛ ga kacãn nen ya yãã u
Yãhã Dya wĩĩ na, wo u ta wo Yatɛr wãcɛŋ,
wo n sya ba wãã le wo nii mii nawee nen
dyaŋ, nawee wii syi u yĩntaha too, u n kua
mii Crise wãŋ syi dyaŋ.
14 Loo na, wo saa nii mii kicar wãŋ syi
dyaŋ, teflaha gii ma yir ke wo gbe tɛr mii
waŋ dyaŋ, wo n nii wo naa nawee- byɛ
kaklaha ter byɛ sya farfar ye, mpãy pe
nawee- wlaŋ ma pe yĩŋ wũhũ klaha-.
15 Wo ma -sẽ cĩĩnde pãã laanyĩn ne,
cĩĩnde lii Yãhã ke yar wo na, wo ga yi kãã
kicar draha wo, wo lɛ naa n gaha wo ba
nii u Crise wãŋ syi dyaŋ, woo wii u ma u
kãndeyãrfa byɛ Yĩŋfua.
16 Woo kãmay na, ke kadye teebɛhɛ byɛ
gbra ke ya na fãnga ne te sohosar fla na,
ma ta ke kadye nii katɛ nen ya. Loo na,
teele lii teele lii loo ma nii le tẽn tẽ n yɔ̃,
ke kadye -sẽ ga lɛ yir naa n gaha, wo ntãŋ
wãdye kãmay na wii tãy.

Faale laam wũhũ, yagaa laam wũhũ ne

17 Lii tẽ ga pãã n ye yar le ne Yĩŋfua
myaha na, le nde: Ye ma syi ye naa ye
troho tãhã nantãŋ mii mpãy dyaŋ, pe sẽ
cĩĩnde Yãhã cã ye, ma nii pe yataŋ wũhũ
ya ga, yĩŋ wee le na ye.
18 Pe ma fũũ-, pe sẽ laa cã cĩĩnde wĩĩ na
ye. Pe pe troho tãhã deydey Yãhã ne; pe
sẽ laa gɛ war le cĩĩnde yrãŋ wĩĩ na ye, pe
maha sye, pe saa Yãhã kai cã ye, koo kẽ.
19 Pe kapee- nkãy pe n pye, ke sẽ pe fãy
pe laam wo nantãŋ ye. Pe tyatyãhã wãpye
wĩĩ yigi kluɛ sĩĩ, ma maha wale wĩĩ loo ta
kãnkai- byɛ yaha ye.
20 Yii poo -sẽ na, ye sẽ u Yãhã Yĩndefua
Crise wĩĩ cã koo syi ye.
21 N cã, ye u wĩĩ yãã luhu, tee ba dye Yesu
kãnde wo, pe ye klaha u cĩĩnde wũhũ ne.
22 Pe ye klaha, ye n cã ye yai ye ye faale
pyer miy yaha. -Ye ye faale laam wũhũ miy
yaha! Ke naa ye ta, ye n naa ye laam wũhũ
ya kar. Ke naa ye ta, ye n naa n plaha ma
naa n yãr kãmpee- wo, kãmpee- nkãy ke
n gaha nawee ne u klahasaha wo.
23 Ye tyii Yãhã Yrã Fãnga n laanfãm wãã
ye kẽ tesẽ laantorfãn ne.
24 -Ye laanfãm gbe le yii na mii nayrefãn
dyaŋ; Yãhã poo laanfãm mii ta, pe ma yãã
mboo wii ye, maa naa ma troho tãhã Yãhã
yor wo. Yãhã cĩĩnde kaplãŋ ga ma ta ma n
sroŋ, ma nii Yãhã wũũ.
25 Loo ne, ye tyii kawar wãfua na! Wo
byɛ ma kadye nen ya. Yii nanem byɛ, -ye
naa cĩĩnde pãã ye nampyeŋ- ye!
26 Ncafũhũ ma ye yigi, -ye yii yigi, ye ma
syi ye ba kapee pye ye; ye ma syi ye laam
n war ke yai kua ye.
27 Ye ma syi ye ta sãndãpee yĩŋfua n
waha dyesaha yãã ye laam wo u dye ye.
28 Wii ma pye u naa n yuhu, u loo miy
yaha, u naa tẽn tẽ, u naa u ya yɛ̃ digi yãã u
ya koho kasyã na, u maha waha naa koho
le nawũũ ye.
29 Ye ma syi kaplãŋ pee n naa n yi ye yɛ̃
wo ye! Kaplãŋ nkãy ke yai wãpãã ne ke
ngĩĩ: Nkãy ke ga waha ye nampyeŋ ta, u n
ka yahasee ye u Yesu wãtaŋ ne u Yatɛr, ma
suhu kaplãŋ nkãy ne ke yɔ̃ wãluhu ne. -Ye
naa koo pãã ke pããsaha wo ke yale ne!
30 Ye ma syi ye naa kai- nkãy pye, ke n
naa Yãhã Yrã yaa ye! Ye sẽ yãã, Yãhã ke
puhu mar gbãã ye na ke Yrã wãwãã ne ye
kẽ. Le Yãhã Yrã n ye ta ye n cã, per gaa ye
ga ba sya yaha ye kuãŋ ne.
31 Ye ma syi ye kayaaŋ le naa n yaha ye
laam wo ye! Ye ma syi ye naa laam war
ye! Ye ma syi ye naa ncafũhũ di ye! Ye ma
syi ye naa n gble ye nampyeŋ- na ye! Ye
ma syi ye naa nawee- tyɛhɛ ye! Kai lii ma
pye kapee, -ye le yãã ye le gbe yi kãã ye
telai wo!
32 -Ye naa n yɔ̃ yii na! -Ye fɛn wũn naa
n le yii ye! Ye naa n tyii ye kapee- foho na
yii kẽ ye kuãŋ ne, mii Yãhã tyii ye kapee-
foho na ke kuãŋ ne mii, Crise gbã kãmay
na.

5

-Ye naa ye troho tãhã gbaa na!

1 Tee nii Yãhã pii, ye ntãŋ n dye ke tãy,
-ye naa yãŋ Yãhã na, ye naa ye troho tãhã.
2 Ye cã wo ntãŋ dye u Yãhã Yĩndefua
Crise tãy, u n sya le sya, ma gbã ku wo wĩĩ
na, ma nii diŋ Yãhã ye, diŋ gii syi ke dugu
yɔ̃, ma maha n tãy ke ye. -Ye naa n yãŋ
woo na ye troho wãtãhã ne, ye ta ye ntãŋ
n naa n dye yii tãy u Crise wãŋ syi dyaŋ.
3 Ye bya ma Yãhã wãm; loo nde na, ye
ma syi pe n tyatyãhã wĩĩ laa yãã pãã ye
wĩĩ na ye, tesẽ pe yee ye laam wee gbɛgbɛ

ye; ye ma syi pe n yee ye yĩnde yi n too
nawee- wãn na ye.
4 Ye ma syi ye naa tyatyãhã kaplãŋ pãã,
kaplãmpee- ne, tesẽ kaplãŋ nkãy ne yĩŋ
wee ke na ye. Ye tyii koo ngĩĩ na, miiklaha-
wũhũ kẽ. -Ye naa syaha koo wãã Yãhã kẽ
ke kayũhũ nkãy wĩĩ na, ke n pye ye kẽ.
5 -Tee le cã ye yee, nawee wii u tyatyãhã
pye, wii ne u laam wee gbɛgbɛ ye, wii ne u
koho waha tɛr wale kuɛ ye, u wale ga nii
mpar wãŋ dyaŋ u n tẽŋ, poosyifa mii saa
yãã dye Yãhã yai klo wo ye, koo fla nge na,
Yesu u ma yĩŋ.
6 Ye ma syi waa n ye wlaŋ kaplãŋ nkãy
ne, yĩŋ wee ke na ye: Koo syi kẽ, Yãhã laam
n war mpãy ne, pe n sye pe sẽ n luhu ke
ye ye, ke n pe pẽn.
7 Ye ma syi ye nii poosyifa wãŋ syi, laa
gɛ ne ye. Ye ma n naa wlãhã pe ne kai wo
ye!
8 Faale na, ye naa ye troho tãhã wam wo.
Yagaa, tee seefar le Yĩŋfua ne, ye nii cããfa.
Loo nde na, ye yai ye naa ye troho tãhã
cããfa dyaŋ.
9 Ye sẽ yãã, cããfa poo me pe ma laanyɔ̃m
ne, pe n sroŋ, pe cĩĩnde pãã.
10 Lii le n tãy Yĩŋfua ye, -ye waha yii na,
ye le war.
11 Mpãy pe pe kai- pye wam wo, yĩŋ wee
ke na ye; ye ma n naa wlãhã pe ne ke
pyesaha wo ye, ye ke gbe yi gɛ gbe naa n
yi gbaa na, nawee- yĩnde na.
12 Kai- nkãy pe wũhũ n pye, ke wãpãã gɛ
maha fyar yigi.
13 Loo syi kai nde pyefua ma -sẽ le sya ma
yee kapee ne, ma le gbe yi gbaa na nawee-
yĩnde na,
14 u ga klaha nii cãã- nawee. Loo ne, le
ma le yrũhũ ma yee:
«Mboo wii raa sã wãy, yir!
Yir kãã mpãy wo pe ma nakur Yãhã ye,
u Crise n cãã- le ma laam wo.»
15 -Ye yii yigi ye troho wãtãhã ne! -Ye naa
ye troho tãhã mii mpãy dyaŋ pe yĩntaha
too, ye ma syi ye nii mii mpãy dyaŋ, pe sẽ
laa cã ye.
16 Ya'a yãã, ye ga waha laa pye, le Yãhã
tẽn n waha ka yahasee ye, ye ma n tyii le n
kuã tɛr ye na ye; ye sẽ yãã, yagaa yai pee
tɛr.
17 Loo ne, ye ma syi ye nii mii mpãy
dyaŋ, pe sẽ laa cã ye; Yĩŋfua tuu n traha
ye naa lii pye, -ye yii waha, ye le war, ye
naa le pye!
18 Ye ma syi ye sẽm wɔ naa n tɛr ye, mii
loo sẽ ne ye, ye ga plaŋ naa n pye. Ye tyii
Yãhã Yrã Fãnga koo n ye laam byɛ yĩĩ tãŋ.
19 -Ye naa fãnga le yii laam wo Yãhã
wãsey yay ne, ma suhu Yesu kãndeyãrfa
yay ne, tesẽ yay taa ne tii Yãhã te le ye
laam wo. -Ye naa koo yay ngĩĩ le, ye naa
Yĩŋfua sey ye laam fãnga byɛ ne.
20 -Ye naa syaha wãã wo Tuhufua Yãhã
kẽ yalebyɛ kai- byɛ wĩĩ na, wo Yĩŋfua Yesu
Crise myaha na.

Naa tesẽ u cɔɔ ne

21 Yesu tuu ma ye Yĩŋfua, loo nde wĩĩ na
-ye naa n luhu yii ye!
22 Ca, -ye naa n luhu ye pa ye, mii ye n
luhu Yĩŋfua ye mii.
23 Ye sẽ yãã, puai woo kẽ, u ma u cɔɔ
yĩŋ na, mii u Yãhã Yĩndefua Crise dyaŋ
tuu ma pe Yesu kãndeyãrfa byɛ yĩŋ na mii.
Poo ma mii u kadye dyaŋ, woo -sẽ ma pe
Syayahafua.
24 Ca yai pe naa n luhu koo syi pe pa ye
kãnkai- byɛ wo, mii Yesu kãndeyãrfa wãŋ
syi dyaŋ pe n luhu u Crise ye mii.
25 Naam, ye tyii ye ca ntãŋ n dye ye tãy,
mii u Crise wãŋ syi dyaŋ, u kãndeyãrfa
yawãhãfa ntãŋ dye u tãy u n sya gbã ku
pe wĩĩ na.
26 U loo pye ma yee, pe waha nii Yãhã
wãm pe kuãŋ ne. Pe kapee- byɛ yee laha
kãã pe yĩŋ na. U koo ngĩĩ pye wãtããyi
kãmay na loho wo tesẽ le Yãhã kapãn ne.
27 Ye sẽ yãã, u ba yee, woo ga pe Yesu
kãndeyãrfa kur byɛ yawãhãfa ta pe n nii
cãã- nawee-, pe naa nayɔ̃r yãã, pe pyer n
nii gbɛgbɛ, teepee laa ma n pye pe na ye,
kapee wãpye wĩĩ laa ma n pye pe na ye, pe
n sroŋ pe nii Yãhã laam wãm.
28 Loo ne, naam yai pe tyii pe ca ntãŋ n
dye pe tãy, mii pe ya koho kadye ntãŋ pe
dye pe tãy mii syi dyaŋ. Wii cɔɔ ntãŋ ma
dye u tãy, u ya koho ntãŋ kẽ pe dye u tãy.
29 Ye cã, woofua wee wii u ya koho kadye
wĩĩ fũhũ u ye ye; nawee nawee woo, u u ya
kadye digi gɛ yi, ma maha ke gbihi n yigi,
mii u Crise dyaŋ tuu u kãndeyãrfa gbihi n
yigi mii.
30 Wii mpãy too -sẽ ma u kãndeyãrfa, wo
ma u kadye teebɛhɛ byɛ, loo ne, u n wo
gbihi yigi.
31 Le ma le yrũhũ gɛ yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo, ma yee:
«Koo syi kẽ, naa kicar koho ma ba dye,
u n cɔɔ sya,
u ga u ya yɛ̃ yi kãã u seefa tãy,
u ke wãã le u cɔɔ wãŋ ne
pe n nii nawee nen dyaŋ.»
32 Kapãn nde ndege, waa saha le yĩntaha
cã tãŋ ye. Naa ya wĩĩ sẽ ne u cɔɔ ne ye. U
Crise wĩĩ bya ne u kãndeyãrfa ne.
33 Ye wĩĩ bya ma koo syi: Naa yai u tyii
u cɔɔ ntãŋ naa n dye u tãy, mii u koho
ntãŋ dye u ya tãy mii; tesẽ cɔɔ yai u naa
nagboho ta u puai na.

6

Kicar tesẽ seefa ne

1 Kicar, ye yai ye naa n luhu ye seefa ye,
mii Yĩŋfua u le kɛ mii, loo le sroŋ.

2 Yãhã kãnde na katan laa ma, le n
yee: «Naa nagboho ta ma tuhufua na, ma
nahafua ne!» Yãhã kãnde kataŋ byɛ wo loo
katan ya ne, Yãhã le pãã ma yɛ̃ tɛr kayĩĩ laa
ne ma le pãã taha le na:
3 «Naa nagboho ta ma tuhufua na,
ma nahafua ne!
Loo na, ma laam ga yĩn,
ma ga maha ma- driyɛ̃ wo,
ma cã ba ma nandee gbã ku.»
4 Yii mpãy tee ma tuhufa, ye ma syi ye
naa ye pii yɛ̃ yigi ye! -Ye pe gbihi yigi, ye
Yesu pyer ter gbe, -tee naa pe yar kai- ne.

Tẽntẽ- pe yĩŋfa ne

5 Tẽntẽ-, -ye naa n luhu ye yĩŋfa ye
kãntraha nge na! -Ye naa n fya pe na! -
Ye naa nagboho ta pe na! -Ye naa n laha
pe ye! -Ye naa n luhu ye yĩŋfa ye koo syi,
mii ye n luhu u Yãhã Yĩndefua Crise gɛ ye
mii.
6 Ye ma syi ye yee, ye ga naa ye troho
tãhã ye tẽn wo koo syi pe yĩnde ya na,
ye wĩĩ n tãy pe ye ye. Pe yĩnde ma ye
na woo, pe yĩnde wee ye na woo, -ye naa
ye troho tãhã koo syi yalebyɛ! -Ye naa ye
yĩŋfa laam wũhũ pye koo syi, laantãr ne,
mii u Crise tẽntẽ- dyaŋ pe Yãhã laam wũhũ
ya pye yalebyɛ, laantãr ne, nuhu ne.
7 -Ye naa tẽŋ tẽ ye yĩŋfa kẽ laantãr ne; ye
ma syi ye yee ye le tẽ naweetee- kẽ ye, ye
le tẽ u Yĩŋfua woo gɛ kẽ.
8 Ye sẽ yãã, ma ma yãmpuai woo, ma
wee yãmpuai woo, taa kayĩĩ lii pye, Yĩŋfua
ga ba ma dãã loo ne.
9 Yii mpãy, tee -sẽ ma yĩŋfa, -ye naa ye
troho tãhã koo syi ye tẽntẽ- ne yii ndoŋ;
ye ma syi ye naa napeer pye pe na ye! Ye
sẽ yãã, yii ma suhu ye tẽntẽ- ne, ye byɛ
Yĩŋfua ma yãhãyĩŋ na. Woo ye, waa sẽ tɛr
waa yaha ye. Ye ma n faha loo na ye.

Yesu kãndeyãrfa naanmiy wãn

10 Ta kaplãŋ kuasaha wĩĩ nde: Tee seefar
le Yĩŋfua Yesu Crise ne, -ye ye fãnga kɛ re
wo, -ye ye fãnga kɛ u fãngangbãŋ ye.
11 Yãhã naanmiy wãn tii byɛ wãã ye
kẽ, -ye te sya ye yii paha re ne, Setane
sãndãpee yĩŋfua secir ma n waha laa pye
ye na ye!
12 Naweetee- sẽ me pe n wãã wo ne ye.
Sãndãpee mpãy pe ma driyɛ̃ nge wãn byɛ
yĩŋ na, poo me pe n wãã wo ne. Poo tesẽ
sãndãpee mpãy ne pe ma driyɛ̃ nge kai-
byɛ yahasee ye, tesẽ sãndãpee mpãy ne
pe ma driyɛ̃ nge wam wũhũ yĩŋ na, tesẽ
sãndãpee mpãy ne pe ma yãhãyĩŋ na.
13 Loo ne, Yãhã ke naanmiy wãn tii byɛ
wãã ye kẽ, -ye te gbe yigi yagaa nge gɛ na!
Loo na, le ma ba nii perpihi gaa syi dyaŋ,
pe n nii n wãã ye ne, ye ga waha naa yii
paha, pe saha nɔ ye na pe laa pye ye na
ye; tesẽ koo perpihi wãhã ma ba tɛr wa,
pe naa n wãã ye ne kayũhũ nkãy wĩĩ na,
ye ga yãã, pe sẽ waha loo wĩĩ nen laa gɛ
tyĩn sya ye ye ye.
14 -Ye yii gbihi naa n ta yalebyɛ te Yãhã
naanmiy wãn ne ye ye: -Ye naa cĩĩnde loo
pãã, le n nii ye ye mii sapaha dyaŋ tee pua
nsĩĩ wo. Tee sroŋ Yesu kãmay na, -ye loo
ta, le n nii ye ye mii ntẽn nayroho dyaŋ tee
le paha tã kadye na.
15 Yãhã yrĩŋ kapãyĩĩ lii le ye wãã le Yãhã
ne, -ye naa n kɛ ye naa loo nde pãã nawee-
ye. Le ga nii ye ye mii ntãy dyaŋ tee le ye
trɛ na.
16 Tee Yesu ta ye Yatɛr, -ye naa loo pye
laantee nen ne kãnkai- byɛ wo. Le ga nii
ye ye, mii sãŋtoho wãŋ dyaŋ ye n naa
sãndãpee yĩŋfua Setane naa sãŋ sẽŋ ke ne,
ke ga maha ke naa fege.
17 Tee maha cã, ye sya yaha wa, loo nde
ga nii ye ye mii ntẽn yĩncigi dyaŋ ye yĩŋ
na. -Ye Yãhã kapãn sya yigi, ye le ta le n nii
yũntrũhũ dyaŋ, Yãhã Yrã le soho ye koho
wo.
18 -Ye naa koo ngĩĩ byɛ pye, ye naa n pãã
Yãhã ne, ye naa ke nar ke n koho le ye ye!
-Ye naa n pãã Yãhã ne kãnkai- byɛ wo, tee
tyii Yãhã Yrã n naa ye yar le ne! -Ye naa
n gaha yaha ye loo ne! -Ye naa Yãhã nar
Yãhã nawee- byɛ kẽ!
19 -Ye naa Yãhã nar ra bya kẽ, n ma ga le
Yesu kapãyĩĩ pãã nawee- ye, n waha le pãã
naa n yigi pe ye, loo lii waa sẽ le wĩĩ cã yãã
ye. Tesẽ, n ma n naa fya nawee waa yĩnde
na ye.
20 Tẽ sya ma nwompihi wo yagaa, n taha
le kapãyĩĩ wãpãã na. -Ye Yãhã nar ra n
waha le pãã naa n yigi laantee nen ne. Ta
tẽn ne loo ne.

Kuasaha fla, syaha ne

21 Tesyihi wii u ma wo Yesu
kãndeyãrwaibua, ma maha ma koholefua
wo ye Yĩŋfua tẽn wo, ma n sroŋ le wo, woo
kẽ tẽ ga lɛhɛ wãã ye ye, u n ga ra wũhũ
pãã ye ye, ye n waha cã, n ma mii yagaa.
22 N ga u lɛhɛ wãã ye ye, u n ga ye yar
wo ma mii, tuu ye laam yĩn ye kẽ.
23 Tuhufua Yãhã tesẽ Yĩŋfua Yesu Crise
ne, n ke nar, ke yrĩŋ wãã ye fla Yesu
kãndeyãrfa byɛ kẽ, ke ta pe ntãŋ n dye pe
ya tãy, ke ta pe n Yesu Crise ta pe Yatɛr
kãnkai- byɛ wo.
24 Wo Yĩŋfua Yesu Crise ntãŋ dye mpãy
byɛ tãy pe kuãŋ ne, Yãhã ke ke laantãr yar
pe na.

Pɔl saba kaplãŋ Filipefa ye

Syaha fla

1 Wii mpãy too ma Yesu Crise tẽntẽ-, ndoo Pɔl tesẽ Timuti ne, wii me too saba nwo yrũhũ nɔ wãã. Wo u yrũhũ nɔ wãã yii Filipefa mpãy byɛ kẽ, tee yii le soho Yesu Crise koho wo, yii ma suhu ye Yesu kãndeyãrfa yahaseefa ne tesẽ pe koholefa ne ye yahaseefa ye.

2 Wo Tuhufua Yãhã tesẽ wo Yĩŋfua Yesu ne, ke ke kayĩĩ wãã ye kẽ tesẽ ke yrĩŋ ne.

Pɔl Yãhã nar Filipe Yesu kãndeyãrfa wĩĩ na

3 Yalebyɛ, n ma ye wĩĩ ga, n ne syaha wãã Yãhã kẽ ye byɛ wĩĩ na.

4 Yalebyɛ, n ma nii n pãã Yãhã ne ye wĩĩ na, le ma ne nii ra ye nuhu wĩĩ.

5 Ye sẽ yãã, ma gbe per gii na tee le Yesu kapãyĩĩ wĩĩ sya, ma sya ba waa nanga na, ye sẽ yi kãã le kur ye ye; ye maha koho le ra ye le wãpããtay wĩĩ na teebɛhɛ byɛ wo, koo kẽ.

6 N le cã laha, Yãhã kayĩĩ lii wãpyeŋ koho yigi ye laam wo, ke ga le pye ga kua ye byɛ kẽ, Yesu Crise n cã pa.

7 -Ye yãŋ, ye wĩĩ yai le gboho ra laam wo. Ye wĩĩ -sẽ gboho ra laam wo cĩĩnde. Ye sẽ yãã, Yãhã ke kayĩĩ lii wãã ra kẽ, ye bya taha le na. Ma gbe cãã gii cãã na, tẽ le Yesu kapãyĩĩ tẽn koho yigi ye fla na, ma sya ba waa yagaa na, tẽ ma nwompihi wo. N sẽ naa n sya le kapãyĩĩ wãwlãhã wĩĩ na ye, ma naa nawee- yar, le ma cĩĩnde, ma naa pe le le wo.

8 Yãhã gɛ cã cĩĩnde ne tẽ n pãã ma yee, ye ntãŋ dye gboho ra tãy. Yesu kẽ u ra ta ke syi.

9 Tẽ Yãhã nar ye kẽ lii ne, le nde: Kaa ke naa n taha Yãhã ntãŋ wãdyeŋ na ye tãy, tesẽ ye maha cĩĩnde kai- cã ye ke war naa n yɔ̃.

10 Loo ga waha ye ta, ye n wãyĩĩ cã wãpee ne, ye naa wãyũhũ pye. U Yãhã Yĩndefua Crise durbaper, ye ga ba nii gbɛgbɛ, kapee laa saa pye ye yĩŋ na ye, waa saa ba wãpee laa yãã ye wĩĩ na ye.

11 Yesu Crise kãmay na, kai- nkãy ke sroŋ, ye ga naa koo pye Yãhã miingbãŋ n yi, nawee- byɛ n naa ke gboho.

Yesu Crise woo, u ma cĩĩnde yrã

12 Wo nna, yii mpãy tee n yãr Yesu kãnde wo, n n traha ye le cã ye yee, lii le ra dye nde, loo gɛ maha nii yĩŋ, nawee- busãã n le Yesu kapãyĩĩ wĩĩ cã.

13 Ye sẽ yãã, mpãy pe ke klo yĩŋfua kangbãŋ sẽŋ tesẽ nawee- mpãy byɛ ne pe ra wĩĩ luhu, pe byɛ le cã tãŋ ma cã, n tẽn tẽ u Yãhã Yĩndefua Crise kẽ. Pe cã u Crise tẽn wĩĩ ne tẽ ma nwompihi wo.

14 Yesu kãndeyãrfa mpãy pe ra yãã nwompihi wo, loo nde poo busãã ta, pe n nii kaa taha pe koho wãtahayaha na Yĩŋfua Yesu na, ma maha nii kaa taha le Yesu kapãyĩĩ wãpãã na nawee- ye, pe sẽ n fya gɛ fya ye.

15 Poo nanem mpãy -sẽ ra laanyar yigi, ma nii Crise wĩĩ pãã kaa ter syi, ma nii ra yɛ̃ yigi. Mpãy -sẽ ma, pe Crise wĩĩ pãã laanyɔ̃m ne.

16 Ta ntãŋ dye poo tãy, koo kẽ. Pe cã, Yãhã ra taha le Yesu kapãyĩĩ na ma yee, n ma n naa n sya le wĩĩ ne ye.

17 Mpãy pe -sẽ ra laanyar yigi, pe ma sya Crise wĩĩ pãã, pe n kɛ pe pe ya tyĩn ra ne. Pe maha n kɛ, pe kaa taha ra wãfãy na ke nwompihi laam wo.

18 Nkãy poo naweepee- mii pe n pye, le sẽ ra gbe ye. Le tãy, pe wãpee ga ra wĩĩ na woo, pe wãyĩĩ ga ra wĩĩ na woo, pe Yesu kapãyĩĩ loo pãã n wa, loo nde nuhu le ra laam wo, nanga tesẽ sukũhũ ne.

19 Ye sẽ yãã, n cã ma yee, ye Yãhã wãnar kãmay na tesẽ Yesu Yrã koho wãleŋ ne ra ye, n ga ba wloho yi koo ngĩĩ byɛ laam wo.

20 Tẽ loo cã wa, ma koho taha yaha le na ta laam bya ne, fyar saha ra yigi laa ne ye. Tẽ ma gɛ ma na, laanyĩn mpãy pe ma ra laam wo, wãkuayãã wãm sẽ me pe ne ye. Loo na, n ma yrãŋ woo, n ku woo, n le cã laha, nawee- ga u Crise miingbãŋ cã ra kãmay na.

21 Ye sẽ yãã, n ma kuee yrãŋ na, u Crise woo u ma ra kãnkai- byɛ. N ma ku, le ga nii ra ye kayĩĩ.

22 N ma -sẽ yai n kuee yrãŋ na, n tẽn laa tẽ ga yaha ye u Crise myaha na, le bya ma wãyĩĩ. Koo katɛ- syãŋ ngĩĩ laam wo, tẽ ga lii yãŋ gbe, n sẽ le cã ye.

23 Le ma mii, n ma katɛ- syãŋ nsoho wo. N ma ga waha ne yi kãã driyɛ̃ nge wo, n ga nii Yesu tãy, loo le ne ga tãy ra ye.

24 Lii le puar, n kuee driyɛ̃ laam wo ye wĩĩ na, loo le ma yĩŋ.

25 Loo ne tẽ ga yigi. N cã n ga kuee yrãŋ na. N cã n ga kuee ye ne, n naa koho le ye ye, ye n naa nuhu yãã Yesu kur ye, ye naa kaa taha u wãtaŋ na ye Yatɛr.

26 Loo na, n ma maha ba dur ga ye fla na, le ga ba nii ye ye yĩnkuãyir wĩĩ, ye troho wãtãhã na Yesu kãnde wo.

Ye troho wãtãhã yai ke wãã le le Yesu kapãyĩĩ wũhũ ne

27 Lii le ma yĩŋ, ye tyii ye troho wãtãhã ter n wãã le le Yesu kapãyĩĩ wũhũ ne. Loo na, n ka maa ye yãŋ woo, n sẽ yãã ka ye

woo, n ga cã, ye yii plãhã kuee le Yesu
kãnde wo. N ga maha cã, ye byɛ, ye wãã
le yĩmbui nen na, ma yɛr laantee nen na
mii naan dyaŋ tee ga miy Yesu wãta Yatɛr
wĩĩ na. Le kapãyĩĩ loo le wo laam wo.
28 Ye ma syi ye fya ye napĩĩ- na laa gɛ ne
ye. Ye ma pe yɛ̃ nder, le ga nii kayar dyaŋ,
Yãhã pe yar ma yee, pe n gaha pe ya wĩĩ
klahasaha wo, ma -sẽ yii yar ma yee, ye n
gaha ye wãsyayaha saha wo. Yãhã wĩĩ ne
loo ne.
29 Ye sẽ yãã, Yãhã kayĩĩ wãã ye kẽ ma ye
ta, ye n Yesu ta ye Yatɛr; loo ya sẽ ne ye,
ke maha ye ta ye n wãfãy yãã Yesu kur ye.
Yãhã wĩĩ ne loo ne.
30 Yagaa, ta tẽn laam wo, sesrãr rii tẽ naa
n srã, ye bya dye ra kuɛ ye too sesrãr nen
ya ne. Tee naa ra yãã sesrãr rii na faale
wo, too ne. Ye maha cã ma yee, too sesrãr
ya ne tẽ n srã ma sya ba waa yagaa na.

2

-Ye yii tege tãã ye Yesu Crise wãŋ syi dyaŋ!

1 Tee seefar le u Yãhã Yĩndefua Crise ne,
ye sẽ cã la ma yee loo nde ye laam yĩn?
Ye ntãŋ pe dye u tãy, ye sẽ cã la ma yee
loo nde kaa taha ye fãnga na? Yãhã Yrã le
ma ye laam wo, ye sẽ cã la ma yee ye ma
yĩmbui nen na le ne? Ye sẽ cã la ma yee
ye ntãŋ dye yii tãy, ye n nii kayũhũ pye yii
kẽ?
2 Koo kai- ngĩĩ wĩĩ na, n ga laa nar ye ye:
-Ye yĩmbuhu wãã le, ye tyii ye byɛ ntãŋ n
dye yii tãy, ye n naa n nii laantee nen ne,
ye naa katɛ nen ya kar! -Ye naa koo ngĩĩ
pye, loo na ta laam ga yĩn.
3 Ye ma syi ye naa yii kihi ye nampyeŋ-
ne ye! Ye ma syi ye yee yii ga laa pye
ye myaha yãã le na ye! -Ye naa yii tege
tãã ye ye nampyeŋ- yĩnde na! -Ye naa ye
nampyeŋ yãŋ mii u tɛr ye yaha!
4 Waa ma syi u naa u ya wĩĩ ya kar ye!
-Ye naa ye nampyeŋ- wãyɔ̃ wĩĩ bya kar!
5 -Ye naa n nii yii ne Yesu Crise laam ter
ne.
6 Yesu Crise tuu sẽ bii pa wa kãntraha na
ye,
u pye Yãhã tãy,
ma pye Yãhã wãŋ syi kãnkai- byɛ wo.
U sẽ yigi ke niisayũhũ wĩĩ na,
ma kuee yai tãŋ yãhãyĩŋ na ye.
7 U koo niisayũhũ nge gɛ yãã,
ma ke ta yaha,
ma ba nii tẽntẽle syi ya draha wo.
U ba nii nawee wãŋ syi dyaŋ,
ma nii nawee- byɛ ne wãcɛŋ.
8 U le sya ma u ya tege tãã ye,
ma nii n luhu Yãhã ye
ma sya ga gbã yãã le na, fyar gbã trã
na.
9 Loo ne, Yãhã n u kuã yir ga ta ncaha ye,
kai- byɛ yĩŋ na, ma miingbãŋ wãã u
kẽ,
miingbãŋ gii ke tɛr myar byɛ yaha.
10 Loo na, yãhãyĩŋfa, kãntrahafa ne,
tesẽ kãntraha tããfa ne,
pe byɛ yai pe naa kãnklũy gbãã Yesu
yaha ye.
11 Pe byɛ ga le cã, pe sya le pãã yi pe yee,
a Yesu Crise woo u ma Yĩŋfua.
Loo na, Yãhã miingbãŋ ga yi.

Ye yai ye nii naalɔr wãŋ syi dyaŋ wam wo!

12 Ta naambiyãm, cãã gii cãã na tẽ pye
ye tãy, ye naa n luhu ra ye yalebyɛ. Yagaa
tẽ wee ye tãy ye, ye yai ye gbihi naa n
luhu ra ye! Ye yai ye fya yigi Yãhã na, ye
naa n luhu ke ye! -Ye yii waha ye naa ye
wãsyayaha wĩĩ yar gbaa na!
13 Ye sẽ yãã, Yãhã ma ke tẽn tẽ ye nsoho
wo yalebya, ma ga ye ta, ke laam wĩĩ n tãy
ye ye tesẽ ye n naa loo pye.
14 -Ye naa koo kai- ngĩĩ byɛ pye ye kãnkai-
byɛ wo! Ye ma syi ye naa n sẽ laa wo ye!
Ye ma syi ye naa kaplãŋ tyĩn laa wo ye!
15 Loo na, kapee laa saa pye ye yĩŋ na ye,
ye laam ga nii gbɛgbɛ, ye ga nii naweeyɔ̃m.
Ye ga nii Yãhã pii driyɛ̃fa laam wo, driyɛ̃fa
mpãy pe sẽ n sroŋ ye, ma maha pee. Ye
yai ye naa n yɛhɛ palpal pe laam wo, mii
yrompii dyaŋ yãhãyĩŋ na.
16 -Ye naa n nii pe laam wo koo syi, ye
naa le kapãn yar pe na, kapãn lii le cĩĩnde
yrã wãã nawee kẽ. Ye ma nii n pye koo syi,
ye wĩĩ ga ba ra yĩŋ kuã yir u Yãhã Yĩndefua
Crise durbaper. Loo nde ga ba le yar ta tẽn
sẽ yi tẽwai ye, n sẽ fɛn ka naa n sya ye.
17 Tee Yesu ta ye Yatɛr, le ma mii diŋ dyaŋ
tẽ yi Yãhã kẽ. Laa na, ta ntãŋ bya ga ba
woo, ta n ku dye taha koo diŋ nge na. Le
ma pye ke dyaŋ, n ga nuhu di le na, n maha
nuhu di ye wĩĩ na.
18 Ye bya, -ye naa nuhu di ra wãŋ syi
dyaŋ, tee maha naa nuhu di ra wĩĩ na!

Timuti ye wĩĩ, Yepaflohodi ne

19 N koho taha yaha Yĩŋfua Yesu na, u ta
ta n Timuti lɛhɛ wãã ye fla na plii nde na,
u n dur ba ye wĩĩ pãã ra ye, ta laam n yĩn.
20 Woo ya kẽ u laam ga ra ne wãcɛŋ, ma
maha ye wĩĩ le yaha u laam wo.
21 U nampyeŋ- byɛ pe ya wĩĩ ya kar, pe
sẽ Yesu Crise wĩĩ ga ye.
22 Timuti tuu tẽn lii tẽ ra ne mii dya dyaŋ
u tuhufua ne le Yesu kapãyĩĩ wĩĩ na, tesẽ
wãfãy gii byɛ ke u dye, ye koo ngĩĩ byɛ yãã
yĩnde ne, ma cã u sroŋ.
23 N ma ba laa cã wa ra wĩĩ na, n n yãŋ
n u nɔ wãã ye fla na.
24 N koho taha yaha Yĩŋfua na, u ta ndoo
gɛ n ka n ga ye yãŋ plii nde na.

25 Ma yee wo Yesu kãndeyãrwɛ Yepaflo-
hodi wĩĩ na, u koho le ra ye Yãhã tẽn laam
wo, ma suhu ra sesrãr ne le tẽn wĩĩ na. Ye
cã, woo kẽ tee lɛhɛ wãã ra ye, u n ba ye
diŋ nge wãã ra kẽ, ma yee ye yii wãã ma
koho le ra ye ta fɛn wo. Yagaa le yai, n u
dur wãã ye kẽ.
26 U n traha u ye byɛ yãã. Tee le luhu
ma yee, u sẽ pye wãwee ye, loo nde u fãy
gboho.
27 U ba yaa cĩĩnde, ma sya ba kuee wale
nen. Yãhã n -sẽ u fɛn di, woo ma suhu ra
bya ne. Ye sẽ yãã, ta laam ba wlãhã. Yãhã
ma ne yee ke sẽ wo fɛn di ye, n ga ne ku
fɛn ne.
28 Ndoo gɛ n kɛ n u nɔ wãã ye kẽ farfar,
ye laam n dur nii nuhu ne. U ma ga yi ye
na, le ga nuhu yigi ye kẽ, ra byɛ ne.
29 Loo na, -ye u wãã ye sya cĩĩnde nuhu
di u wãdur wĩĩ na ye ye. Ye sẽ yãã, Yĩŋfua
kãmay na, u ma ye ne mii tuhufua nen pii
dyaŋ. Ye yai ye naa nagboho taha poosyifa
na.
30 Ye sẽ yãã, u ba yɛr gbã wãku na u Yãhã
Yĩndefua Crise tẽn kur ye: Diŋ gii tee yi ma
yee, yaa koho le ra ye, ye saa ne waha pa
ra kẽ ke ne ye; woo le sya, ma pa ke ne ra
kẽ, ma sya ne ga ba gbã yãã le na.

3

Wo ga waha sroŋ Yesu woo kãmay na

1 Wo nna, yagaa tee ye laam wãã le
Yĩŋfua ne, -ye naa nuhu di loo nde wĩĩ na!
Tẽ lii yrũhũ yar wa ye na, n ga maha waha
loo wĩĩ nen ya yrũhũ yar ye na; loo nde sẽ
wãfãy kua ra ye ye, le ga maha laa yɔ̃ ye
kẽ.
2 Napee- mpãy ma pãm wãŋ syi dyaŋ,
ma pe ya ta Yesu Crise tẽntẽ-. Poo wãkũũ
wĩĩ loo ya ta yĩŋ Yãhã kãnde wo.
3 Koho gii ke nawee kũũ, ke saha nawee
sya yaha ye. Yãhã Yrã Fãnga ke -sẽ tẽn
lii tẽ nawee laam wo, loo ne le ga waha u
sya yaha. Ye sẽ yãã, wo Yãhã sey Yãhã Yrã
Fãnga kãmay na. Yesu Crise woo, u ma
wo ye, wo yĩnkuãyir wĩĩ. Wo sẽ koho taha
yaha nawee- koho kai- ngĩĩ na ma yee, koo
ga waha wo ta, wo n sroŋ Yãhã yĩnde na
ye.
4 Wii ma yee, nawee koho kai ga waha
nawee sya yaha, u cã, ndoo wlaha koo kai-
ngĩĩ wo, ma sya ta tɛr. Nwa ta ndoo sẽ -sẽ
ra koho taha yaha koo kai- ngĩĩ na ye?
5 -Ye yãŋ, tẽ see ra plii kuatãã wuhu,
pe n ta kũũ. Yiisrɛfa naa maha kẽ ra ne,
Bẽsyamɛ terfua kẽ ra ne. Yebɛrɛfa naa
kadye kẽ ra ne, too yor ne tẽ n pãã. Yiifee-
kãnde na, ye cã Farisyẽ poo kẽ pe cã loo
kãnde yigi kluɛ sĩĩ; n -sẽ pye poo ne.
6 N ba Yiifee- kãnde nde yigi tɛr kluɛ sĩĩ,
ma sya naa Yesu kãndeyãrfa kɛ yĩntayãhã
ne, ma naa pe boo. Kãnde lii le ta, wii ma
yee le wãyãr ga waha nawee ta u n sroŋ
Yãhã yĩnde na, le wãyãr fuɛ sẽ pye ra na
ye.
7 Faale na, n ba naa koo kai- ngĩĩ byɛ yãŋ
mii kayĩĩ laa dyaŋ ra ye. Yagaa, u Yãhã
Yĩndefua Crise wĩĩ ta, n le cã laha ma cã,
yĩŋ wee ke na ye.
8 Koo kai- ngĩĩ, ma suhu kai- nkãy ne
nawee- n pye ma yee, Yãhã ga kayĩĩ wãã
pe kẽ, yĩŋ wee koo ngĩĩ byɛ na ra ye ye. Tẽ
cã Yesu Crise woo kẽ ta Yĩŋfua, loo le ma
yĩŋ, ma tɛr koo ngĩĩ byɛ yaha. U wĩĩ na, n
sẽ n traha n naa koo kai- ngĩĩ luhu ye. N
ke yãŋ mii kãntraha kafar rii syi dyaŋ pe
pɛ n kãã. N n kɛ n u Crise yãã,
9 n nii loho ma n waha yi wo nsoho wo
u ne ye. N Yesu Crise ta ra Yatɛr; loo ne,
le ra ta ra n sroŋ Yãhã yĩnde na. Yãhã koo
kẽ, ke ga waha ta nawee wii u Yesu Crise
ta u Yatɛr, u sroŋ ke yĩnde na.
10 Lii ya tẽ n kɛ, n u Crise cã, n maha
u fãnga cã, fãnga gii ke u ta u n yir gbã
wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa ye. N maha
n kɛ, n naa wãfãy yãã u ne, n nii nakugu
wãŋ syi dyaŋ kapee- wãpyeŋ kuɛ ye, mii
tuu ku mii syi dyaŋ trã na.
11 N koo ngĩĩ kɛ ma yee, ta bya n ba yir
gbã wo, n dur nii yrãŋ na.

-Too naa le wãyĩĩ fla ya kar!

12 N sẽ yee n nɔ wa le wãyĩĩ fla na ye.
Koo yĩntaha kẽ, n sẽ yee n nii wa nawee
wii syi Yãhã ke n kɛ ye. N -sẽ nii plãhã, ma
fã n gaha le wãyĩĩ yããsaha wo; ye sẽ yãã,
Yesu Crise ra yãã wa.
13 Wo nna, n sẽ yee n le wãyĩĩ yãã wa ye,
aye! Lii tẽ -sẽ n pye, loo ne nde: Ta kalaa
wee ta faale kai- na ye; lii le ma ra yahasee
ye, loo ne tẽ n kar.
14 N fã n gaha koo syi le wãyĩĩ yããsaha
wo, wãyĩĩ lii Yãhã yee too fã ga le yãã
yãhãyĩŋ na, Yesu Crise kãmay na.
15 -Too laantee nen nde yãã, wii mpãy,
wo yĩntar too Yesu Crise wĩĩ na. Ye laam
wo, mpãy ma -sẽ pye, pe laam wĩĩ ma le ya
ya, Yãhã ga ba le cĩĩnde fla yar pe na gbaa
na.
16 Kãnde lii ya wo byɛ le sya laantee nen
ne ma n gaha, ma sya ba waa yagaa na,
-too naa n gaha loo ne!
17 Wo nna, -ye naa n yãŋ ta na! Nawee
yai u naa u troho tãhã mii le Yesu kãnde
wo, wii loo pye ma yee, nawee- byɛ n yãŋ
gbe wo na. Mpãy pe pe troho tãhã koo syi,
-ye naa poo yãŋ!
18 Laa ma tẽ n pãã ye ye yalebyɛ. N nwo,
tẽ maha le pãã ye ye yagaa yĩntãm gɛ ne:
Nawee- busãã mpãy ma, u Yãhã Yĩndefua
Crise tuu ku trã na lii na, pe loo sye, ma
sya pe ya ta loo nde napĩĩ-.

19 Pe n gaha pe ya wĩĩ klahasaha wo. Ye
sẽ yãã, pe sẽ laa gɛ wũũ Yãhã kuɛ ye mii
pe laha wĩĩ sẽ ne ye. Lii le yai le nii pe
ye fyar wĩĩ, loo le ma pe ye yĩnkuãyir wĩĩ.
Tesẽ driyɛ̃ wãn ya ne, poo pe n kar.
20 Ma sẽ yee, wii poo na, wo niisaha ma
Yãhã tãy! Wo Syayahafua wii u ma wo
Yĩŋfua Yesu Crise, wo u wãdur sẽŋ, u dur
ba farfar.
21 Fãnga gii ke ma u ye, u n ga waha nii
wãn byɛ yĩŋ na, u ga ba koo fãnga ta, u
wo driyɛ̃ kadye napɔ̃rge nge wã klaha ta,
ke n nii woo kadyeyũhũ wãŋ syi dyaŋ, woo
kadye gii wãklahayãã wee ke na ye.

4

Kayar fla

1 Wo nna, loo ne, ye yai ye yii plãhã ye
troho wãtãhã ne. Ye sẽ yãã, ye ntãŋ dye ra
tãy. Ye wãyãã wĩĩ gboho ra laam wo. Ye ra
laam yĩn. Ye wĩĩ ma kayĩĩ lii tẽ yãã ta tẽn
kur ye. Ye wĩĩ ma yĩnkuãyir wĩĩ ra ye. Tee
yai ye yii plãhã ye troho wãtãhã ne Yesu
wĩĩ ne mii, n ga loo nde yar ye na.
2 Yewudihi ma suhu Sentihi ne, yii ca
syãm mii, n ga ye nar waha nde ne: Ye yai
ye yĩmbuhu wãã le, ye nii yĩmbui nen na.
Ye wee la mii cĩĩfua dyaŋ lɛfua ne Yĩŋfua
kãmay na?
3 Mboo wii taa -sẽ ma ra tẽntẽwaibua, n
ma nar ma koho le pe ye. Ma sẽ yãã, pe pye
ra ne te sesrãr na le Yesu kapãyĩĩ wãpãã
wĩĩ na nawee- ye, poo ma suhu Klemaa ne
tesẽ mpãy byɛ ne pe pye ra ne le tẽn laam
wo. Pe myar yrũhũ wa u cĩĩnde yrã yããfa
saba laam wo.
4 Tee ye laam wãã le Yĩŋfua ne, -ye naa
nuhu di loo nde wĩĩ na! Ye sẽ luhu la? -Ye
naa nuhu di loo nde wĩĩ na!
5 -Ye naa n tãy nawee- byɛ ne! Yĩŋfua ga
dur ba yagaa.
6 Ye ma syi ye naa ntãŋ cɛr laa ne ye! Le
ma nii laa dyaŋ, ngii wĩĩ ma pye ye na, -ye
le pãã Yãhã ye, ye ke nar le ne! Ya'a lii nar
Yãhã ye, -ye ke syaha taha le na!
7 Ye ma nii n pye ke syi, yrĩŋ mpãy Yãhã
ga wãã ye kẽ, pe ga Yesu Crise wĩĩ ta le n
nii gbãã ye laam wo, ye n nii ye saa naa
laam yigi laa gɛ ne ye.
8 Wo nna, lii le kuee, ta n ye yar le ne:
Kai- nkãy ke yɔ̃, ma maha yai pe naa ke
sey, -ye ye laam byɛ yaha koo na; koo kẽ,
cĩĩnde wũhũ ne, tesẽ kai- nkãy ne nawee-
nagboho ta ke na, tesẽ kai- nkãy ne ke sroŋ,
ma maha laha, ma yɔ̃ nawee- ye, ma ma
yĩnkuãyir wũhũ.
9 Tẽ ye klaha ma ye yar kai- nkãy ne, -
ye naa n pye koo syi! Tee kai- nkãy luhu
ra yɛ̃ na, ma suhu kai- nkãy ne tee ra yãã
pyesaha wo, -ye naa n pye koo syi! Loo na,
Yãhã -sẽ ga pye ye ne, Yãhã gii ke yrĩŋ wãã
nawee- kẽ.

*Pɔl syaha wãã Filipefa kẽ pe diŋ wĩĩ na
u kẽ*

10 N nuhu busãã yãã Yĩŋfua kãmay na,
tee waha le yar ra na yagaa ma yee, ta wĩĩ
gboho ye laam wo. N ba cã ye sẽ ba ra wĩĩ
faha ye, pyesaha koo ke sẽ ba yãã ye na ye.
11 Le sẽ nii mii fɛn ma ra na, koo ra n
pãã ke syi ye. -Ye yãŋ, tẽ ma fɛn tii syi wo
yagaa, n te yɛ̃ nder wa, laa gɛ saha sye ra
ye ye.
12 N ga waha nii yigi fɛn laam wo, n
ga maha waha nii yigi nangbãn laam wo.
Teebɛhɛ byɛ wo, n nii wãyigi cã, fãã wo
tesẽ wãdiyai ne. Kla ma ra ye busãã woo,
kla ma ra ye car ya woo, n kacãn yãã ma
nii wãyigi cã.
13 N ga waha yia koo ngĩĩ byɛ na Yesu
Crise kãmay na, woo wii u kaa taha ra
fãnga na.
14 Tee -sẽ ra fɛn di, ye le pye yɔ̃.
15 Cãã gii cãã na pe ba fe yir le Yesu
kapãyĩĩ wãpãã ne nawee- ye, ta n yir
Maseduan kãntraha na, ma n tay kui
wo, yii gɛ le cã laha ma yee, ye Yesu
kãndeyãrfa yawãhãfa ya me pe koho le ra
ye. Tẽ naa le kapãyĩĩ pãã nawee- ye, yii ya
me tee le wãyĩĩ dur ra kẽ, ma koho le ra
ye.
16 Tẽ pye Tesaloni wo, ngii wĩĩ ke pye ra
na, ye koho le ra ye, ma ke kla nɔ wãã ra
kẽ. Ye loo pye ke tɛr tɛhɛ nen yaha.
17 Le sẽ nii mii n n kɛ ye naa koho le
ndoo ya ye wãleŋ ya ye. Lii loo tẽ n kɛ, ye
Yesu wãta ye Yatɛr wĩĩ n waha ye ta, ye n
naa kayĩĩ pye. Loo na, ye n waha kayĩĩ yãã
Yãhã ye busãã.
18 Ãwã, tee ngii nɔ wãã ra kẽ, n ke byɛ
yãã. Ke yai ra ye ma sya ta tɛr. Yagaa,
Yepaflohodi tuu pa wa ye kohole kla ne ra
kẽ, ngaa wĩĩ sẽ maha wee ra na ye. Ye
kohole kla wĩĩ n tãy Yãhã ye, ke ma mii
diŋ kla gii syi dyaŋ ke dugu n tãy Yãhã ye,
ke n ke sya.
19 Wãn tii wĩĩ te ma ye na, wangbãy le
ma Yãhã ye mii syi dyaŋ, ke ga ba te byɛ
wãã ye kẽ koo syi, Yesu Crise kãmay na mii
ke le pye ra kẽ mii syi dyaŋ. Loo wangbãy
nde, kacãn wee le nayɔ̃r na ye.
20 Wo Tuhufua Yãhã miingbãŋ yai ke naa
n gboho yalebyɛ, wãyɛryãã ma n pye le na
ye. Amɛn, le nii ke syi.

Kuasaha fla, syaha ne

21 Nawee- mpãy pe ma Yãhã wãm, -ye
pe byɛ syar Yesu Crise myaha na! Yesu
kãndeyãrfa mpãy pe ma wo ne nwo, pe
ye syar.
22 Nawee- mpãy byɛ pe ma Yãhã wãm,
ma ma nwo, tesẽ mpãy gɛ ne pe ma u

fãngafa byɛ yĩŋfua kangbãŋ wo, pe byɛ ye
syar.
23 Yãhã, ke Yesu Crise laantãr wĩĩ pye ye
byɛ kẽ!

Pɔl saba kaplãŋ Kolosyifa ye

Syaha fla nge

1 Ndoo Pɔl kẽ, ndoo wii Yãhã ra yãŋ yi,
ma ra ta Yesu Crise tẽnlɛhɛ. Ndoo, ma suhu
wo Yesu kãndeyãrwɛ Timuti ne, wii me too
saba nwo yrũhũ nɔ wãã ye kẽ,
2 yii mpãy tee yii le soho Yesu koho wo
Kolosyi wo. Ye ma wo Yesu kãndeyãrwai,
ma maha n sroŋ le kãnde wo. Wo Tuhufua
Yãhã, ke ke laantãr yar ye na tesẽ ke yrĩŋ
ne.

Syaha tesẽ wãnar ne Kolosyifa wĩĩ na

3-4 Ye sẽ yãã, tee wo Yĩŋfua Yesu ta
ye Yatɛr mii, tesẽ mpãy byɛ pe nii Yãhã
nawee-, pe ntãŋ pe dye ye tãy mii, wo koo
byɛ luhu. Koo kẽ, yalebyɛ wo ma nii ye
wĩĩ pãã Yesu Crise Tuhufua Yãhã ye, wo
ne syaha wãã ke kẽ ye wĩĩ na.
5 Pe le Yesu cĩĩnde kapãyĩĩ yar ye na,
kayũhũ nkãy tee ga waha yãã Yãhã tãy, pe
koo byɛ yar ye na ma yee, ye ga waha koho
taha yaha ke na. Loo ne, ye n Yesu Crise
ta ye Yatɛr, tesẽ Yãhã nawee- ntãŋ n dye ye
tãy.
6 Le Yesu kapãyĩĩ n cããŋ driyẽ kur byɛ
wo, nawee- busãã n nii Yesu ta pe Yatɛr.
Tee ba le kapãyĩĩ fe luhu ye fla na, le sẽ ba
pye la koo syi dyaŋ? Loo na, ye ba Yãhã
laantãr wĩĩ war cĩĩnde.
7 Wo tẽntẽwɛ Yepafarsyi wii u ntãŋ dye
wo tãy, woo kẽ tuu ye klaha le kapãyĩĩ wĩĩ
ne. U loo pye wo draha wo, u ma Yesu Crise
tẽnlɛhɛ, u sroŋ.
8 U wo yar ma yee, Yãhã Yrã Fãnga
kãmay na, Yesu kãndeyãrfa ntãŋ dye ye
tãy.
9 Ma gbe per gii na too ye wĩĩ luhu,
yalebyɛ wo n pãã Yãhã ne ye wĩĩ na. Wo
ke nar, ye yai ye naa ke laam wũhũ nkãy
pye, ke koo yar ye na. Loo na, ye ga laantor
yãã, Yãhã Yrã Fãnga kãmay na, tee maha
ke kai- cã.
10 Wo Yãhã nar ke ye ta, ye n waha naa
ye troho tãhã Yĩŋfua Yesu yor wo, tesẽ kai-
nkãy ke n tãy u ye, ye n waha naa koo pye.
Loo na, ye ga naa kayũhũ ter byɛ pye; kaa
ga maha naa n taha ye kacãn na, Yãhã kuɛ
ye.
11 Wo Yãhã nar ke ye ta ye n waha naa
yii plãhã ke fãngayũhũ kãmay na. Loo na,
ye ga waha naa wãfãy ter byɛ sya laanyĩn
ne, tesẽ nuhu ne.
12 Ye ga waha syaha wãã wo Tuhufua
Yãhã kẽ nuhu ne. Ye sẽ yãã, ke ye ta ye ga
waha kayũhũ yãã ke cãã- fla wo, kayũhũ
nkãy ke ta yaha mpãy kẽ pe ma ke wãm.
13 Wo Tuhufua Yãhã kẽ ke wo tyĩn sya
wam fãnga koho wo, ma wo le ke Dyabua
Yesu yĩnfar yai wo.
14 Woo kẽ u wo sya yaha, ma wo kapee-
laha kãã wo yĩŋ na.

Yoo kẽ Yesu Crise ne?

15 Yesu Crise ma Yãhã yirfua, wo woo yãã.
Yãhã koo na, waa saha ke yãã ye.
Kai- nkãy byɛ Yãhã ke tãhã,
Yesu Crise woo u ma ke byɛ yaha ye.
16 Woo kãmay na kai- byɛ tãhã,
yãhãyĩŋ na tesẽ kãntraha ne,
kai- nkãy nawee ga waha ke yãã yĩnde
ne,
tesẽ nkãy ne nawee saha ke yãã yĩnde
ne ye.
U fãnga ter byɛ tãhã, yĩnfar ter byɛ ne,
sãndãã ter byɛ ne pe fãnga ne.
Kai- byɛ tãhã woo kãmay na,
ke maha tãhã woo kẽ.
17 Kai laa sẽ bii tãhã wa ye, woo pye.
Woo kãmay na, kai- byɛ ma ke wãnii na.
18 Ye cã, yĩŋ koo kẽ
ke ma kadye teebɛhɛ byɛ yaha ye.
Koo syi dyaŋ Yesu Crise ma
u kãndeyãrfa yawãr byɛ yĩŋ na.
Woo kẽ u ke kai- byɛ fegbesaha ta,
woo kẽ tuu cãã yir gbã wo,
ma dur ba yrãŋ na.
Loo ne, u ma yaha ye kai- byɛ wo.
19 Le tãy Yãhã ye,
ke n nii ke ya yar woo ya na,
u n nii Yãhã yirfua.
20 Wãn tii byɛ te ma kãntraha na,
yãhãyĩŋ ne, tesẽ nawee- ter byɛ ne,
Yãhã yee koo ga te wãã le
ke ya ne ke Dya kãmay na.
Loo ne, Yãhã n pa yrĩŋ ne,
ke Dya ntãŋ kãmay na,
ntãŋ mpãy pe woo yaliile wo
pe ba u kuey mar boo trã na.
Yagaa, nawee- ga waha wãã le Yãhã ne.
21 Faale wo, ye bya ba dey Yãhã ne, ye sẽ
ba ke cã ye. Ye pye gɛ pye ke napĩĩ-, ma
naa kapee- ga ye laam wo, ma naa ke pye.
22 Yagaa, Yãhã ye ta ye n wãã le ke ne
ke Dya gbã kãmay na, yaliile wo u pye
kãntraha na, pe n ba u boo. Loo na, Yãhã
ta ye ga waha crã ke na, ye laam ne pe
laha, tee maha sroŋ, kapee laa saa maha
pye ye yĩŋ na ye.
23 Koo ngĩĩ byɛ ga waha pye, ye ma nii le
Yesu kapãyĩĩ wũhũ sya cĩĩnde, ye ma waha
yii na, ma kuee le Yesu kãnde wo, ye ma
nii koho taha n yaha le kapãyĩĩ kayũhũ na.
Loo kapãyĩĩ nde pãã ye ye, tesẽ kãntrahafa
byɛ ne, ndoo Pɔl ma le tẽnlɛhɛ.

Pɔl ma Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa tẽnlɛhɛ

24 Yagaa, kadye wãfãy gii tẽ n sya ye
wĩĩ na, n ke sya nuhu ne. N cã le ga

ba laa yɔ̃ ye kẽ. Koo wãfãy nge, u Yãhã
Yĩndefua Crise ke cãã yar yaha wa, n ga
koo wãfãy nge byɛ sya tãŋ, le n laa yɔ̃ Yesu
kãndeyãrfa yawãhãfa kẽ, poo mpãy pe ma
mii Yesu kadye dyaŋ.
25 N nii Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa
tẽnlɛhɛ, Yãhã ra taha loo na, ma yee n ke
Yãhã kaplãŋ byɛ pãã tãŋ nawee- ye.
26 Koo kaplãŋ ngĩĩ, Yãhã sẽ le yar yãã
faalefa na ye, ke le yar yagaafa mpãy na
pe ma ke koho wo.
27 Koo kai- ngĩĩ, waa sẽ ke war yãã faale
wo ye, ke sroŋ yɔ̃. Ye sẽ yãã, le tãy Yãhã
ye, ke n yee koo ga ke yar nawee- ter byɛ
na. Koo kẽ ngĩĩ: Tee seefar le u Crise ne,
ye ga cã ye yee, ye ga ba ye Yãhã nayɔ̃r lay
yãã.
28 Loo ne, wo u wĩĩ pãã nawee- ter byɛ
ye, ma pe yar n waha le ne, ma le klaha pe
ye laantor busãã ne. Mpãy pe seefar le u
Crise ne, wo n kɛ pe laam pe plãhã u kãnde
wo, wo n ba pe yar u na.
29 Ta tẽn ne loo ne. N nii waha, ma le tẽ
Yesu Crise fãngangbãŋ kãmay na.

2

1 N n traha ye cã, n n fãy cĩĩnde
wãfãy Yãhã wãnar ne ye wĩĩ na, tesẽ Yesu
kãndeyãrfa byɛ ne Ladusyɛ wo, tesẽ Yesu
kãndeyãrfa mpãy byɛ ne, pe sẽ ra cã yãã
ye.
2 N wãfãy nge sya ma yee, ye byɛ laam n
wãflaŋ yãã Yesu kãnde wo, tesẽ ye n seefar
le yii ne, ye ntãŋ n dye yii tãy. N loo pye ma
yee, ye waha laantor yãã, ye Yãhã kaplãŋ
cã laha, kaplãŋ nkãy waa sẽ ke cã yãã ye.
Koo kaplãŋ ngĩĩ u Yãhã Yĩndefua Crise wĩĩ
pãã.
3 Woo kẽ u Yãhã wũhũ byɛ cã tãŋ, u
maha ma Yãhã laantor ne. U ga waha koo
byɛ yar ye byɛ na.
4 N kai- ngĩĩ byɛ yar ye na, ye ma syi waa
n ba ye wlaŋ yigi u dawar kaplãntãhã ne
ye.
5 Ta fla ke sya dey ye ne mii, ta laam poo
-sẽ ma ye ne yalebyɛ. Tee yii plãhã, ma
kuee le Yesu kãnde wo, le tãy ra ye nuhu
ne.

Yesu Crise woo u ma yĩŋ

6 Tee Yesu Crise ta ye Yatɛr, -ye naa n yãr
u kãnde wo, nawee- n le yãŋ cã ye na, ye
seefar le u ne.
7 Katyigi ke ke nnen gbãã kãntraha na
mii, -ye ye laam nnen gbãã Yesu na koo
syi! Ye tyii Yesu n yĩŋ yãã ye kãnkai- byɛ
wo! -Ye naa yii plãhã, ye naa n kuee u kur
ye. Koo kai- ngĩĩ kẽ pe naa ye klaha. Yãhã
ke ke laantãr wĩĩ lii pye ye kẽ, ye ma n faha
le na ye, -ye naa syaha wãã ke kẽ!
8 -Ye yii yigi, waa ma syi u ye wlaŋ dawar
kaplãŋ ne ye! Nawee laam kaplãŋ kẽ koo
ne, yĩŋ wee ke na ye, nawee- kapĩĩ wũhũ
kẽ. U Yãhã Yĩndefua Crise wĩĩ sẽ kẽ koo
ngĩĩ ne ye.
9 Yãhã ke ya wũhũ byɛ yar tãŋ gbaa na
u Crise kãmay na.
10 Tee seefar le u ne, ye Yãhã wũhũ byɛ
yãã tãŋ. Ye sẽ yãã, woo ma fãnga ter byɛ
yĩŋ na, yĩnfar ter byɛ ne.
11 Tee seefar le u ne, ye nii mii ye
kũũ. Koo yĩntaha kẽ Yesu Crise ye yi kãã
kapee- wãpyeŋ wo. Koo kẽ Crise wãkũũ,
naweetee wãkũũ sẽ kẽ ye.
12 Ye sẽ yãã, tee tãã yi loho wo, ye le sya
ma cã Yãhã fãnga kẽ ke Yesu Crise ta u n
yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa ye.
Ye wãtããyi yĩntaha kẽ nde: Le ma mii, ye
bya ba wãã le u ne gbĩĩ laam wo nakur,
Yãhã n ye ta ye n yir gbã wo, ma dur ba
yrãŋ na gbaafa ye.
13 Faale wo, ye pye nakur draha wo Yãhã
ye, ye kapee- wãpye wĩĩ na. Ye sẽ ba cĩĩnde
Yãhã cã ye, ye sẽ maha ba kũũ Crise wãkũũ
ter na ye, koo kẽ. Yagaa -sẽ na, Yãhã ye ta
ye n yir poo gbã wo, ma dur ba yrãŋ na
woo kãmay na, ma ye kapee- byɛ laha kãã
ye yĩŋ na.
14 Le nii mii saba dyaŋ le yrũhũ le na ma
yee, Yãhã fuɛ ma wo na wo kapee- wãpye
wĩĩ na. Yãhã n woo saba wĩĩ kua kãã wo
yĩŋ na, yaliile wo Yesu Crise ku wo wĩĩ na
trã na.
15 Yãhã u gbã ta, ma sãndãpee ter byɛ
fãnga pye klaha- tãŋ, pe yĩnfar ne. Ke yia
pe fãnga na nawee- byɛ yĩnde na Crise gbã
kãmay na. Ke syi u nii yiafua fãnga ter byɛ
na.
16 Loo na, ye ma syi ye naa waa kapãn
luhu ye dir wĩĩ na, tesẽ wãn tii ne tee n
wɔ ye. Ye ma syi ye naa waa kapãn luhu
kapĩĩ- nkãy wĩĩ na, tee yai ye pye gbargbar
per syi wo, yronfuẽ yĩmper ne, tesẽ kanii
per ne ye.
17 Koo kai- ngĩĩ ma mii u Yãhã Yĩndefua
Crise kayũhũ yĩm ya dyaŋ. Yĩm ya wee kla
ye, Crise woo gɛ kẽ tuu ga waha u kayũhũ
wãã ye kẽ.
18 Ye ma syi ye naa kawarfuafa kaplãŋ
luhu ye Yesu kãnde wãyãr wĩĩ na ye. Ye
ma syi ye yii tege tãã ye, ye naa yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ sey poosyifa wãŋ syi dyaŋ ye. Poo
ma yãã mii wãytãã dyaŋ pe na, ma ngaa
yãã, pe ga le ta kangbãy pe laam wo.
Yĩŋ wee ke na ye, yataŋ gboho tɛr pe na,
naweetee kacãn ter ya te ma pe laam wo.
19 Pe sẽ Yĩŋfua Yesu wĩĩ klaha nawee-
ye ye. Woo -sẽ kẽ u n ta, u kãndeyãrfa
yawãhãfa n gaha yahasee ye, loo le n tãy
Yãhã ye. Le ma mii yĩŋ wãŋ syi dyaŋ,
ke ma kadye teebɛhɛ kur byɛ yaha ye, ke
kadye n nii n lɛ. Ke kadye teebɛhɛ byɛ gbra
te ya na, sohosar fla na, tesẽ nnen ne.

20 Nawee ma ku, u yĩŋ yi kãã kapĩĩ- wũhũ wo. Tee -sẽ nii mii ye ku u Crise ne, le ma mii ye yi kãã kapĩĩ- wũhũ wãfãy wo. Nwa ye n maha yii le yaha kapĩĩ- wũhũ kãnde wo?
21 Pe ma ye pye ma yee, ye ma digi nge di, kapĩĩ ne; ye ma digi nge ter pye di yãŋ wãpyediyãŋ ya, kapĩĩ ne; ye ma tɛ kla nge na, kapĩĩ ne; nwa ye n nii ke sya cĩĩnde?
22 Nawee- kaklaha ya kẽ koo ne. Yĩŋ wee ke na ye, ke ga ba kua kãã.
23 Koo kapĩĩ- wũhũ pyefa, pe pe ya ta poo ma kacãŋ-, pe sẽ -sẽ wee ngaa gɛ ye. Pe pe kai- pye pe ya koho fãnga na ma yee, poo pe ya tege tãã ye. Pe pe ya kadye ka n fãy, pe koo ngĩĩ byɛ pye pe yataŋ kãnde na.

3

-Ye naa Yãhã wũhũ kɛ, koo ke ma yĩŋ!

1 Tee nii mii ye yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa ye u Yãhã Yĩndefua Crise ne, ye yai ye naa yãhãyĩŋ wũhũ koo kɛ. Koo fla na, Yãhã u Crise ta u n nii ke kãndigi kuɛ ye kai- byɛ yĩŋ na.
2 Ye ma syi ye kãntraha wũhũ ta yahasee ye ye, -ye Yãhã wũhũ koo ta yahasee ye!
3 Ye sẽ yãã, le ma mii ye wee driyɛ̃ nge laam wo nantãŋ ye, ye n poho Crise ne Yãhã fla na, nawee- saha loo yãã yĩnde ne ye.
4 Yagaa, tee n poho Crise ne Yãhã tãy, per gii Yãhã ma ba u ta u n dur ba kãntraha na nawee- byɛ yĩnde na, woo wii too n poho u ne, wo byɛ ga ba wãã nii u ne kai- byɛ yĩŋ na u nayɔ̃r fla wo.

Kolosyifa faale wũhũ, pe yagaa wũhũ ne

5 Nawee ma ku, u yi kãã kapee- wãpyeŋ wo. Tee -sẽ nii mii ye ku Yesu Crise ne, ye tyii ye kapee- wãpyeŋ na mii tyatyãhã ter byɛ dyaŋ, tesẽ katãr rii byɛ ne te sẽ yɔ̃ ye, ma suhu yĩnde wãn byɛ wãkɛ ne, tesẽ koho wãwahatɛr ne wale kuɛ ye. U wale ga nii u ye mpar wãŋ dyaŋ.
6 Mpãy pe kapee- ngĩĩ pye, Yãhã laam ga ba war pe ne, ke n pe pẽn.
7 Faale wo, tee pye kapee- koho wo, ye naa koo kapee- ngĩĩ pye.
8 Yagaa, ye tyii kapee- ngĩĩ wãpyeŋ na mii laam wãwar dyaŋ, ncafũhũ wãdiŋ ne, tesẽ napeer ne. Ye ma syi tyɛhɛ n naa n yi ye yɛ̃ wo, tyatyãhã kaplãŋ ne ye!
9 Ye ma syi ye kawar fua naa n taha yii na ye! Ye sẽ yãã, ye ye faale kapee- wãpyeŋ miy yaha,
10 ma klaha nii nafãm. Ye ga naa n nii koo syi ya, ye sya ba nii mii Yãhã wãŋ syi dyaŋ, Yãhã gii ke nawee tãhã. Ke syi, ye ga ke cã cĩĩnde.
11 Ye ma Yãhã cã cĩĩnde, loo le ma yĩŋ. Ma -sẽ yee, ye ma Yiifee- woo, ye wee Yiifee- woo, ye kũũ woo, ye sẽ kũũ woo, ye ma yãmpa woo, ye wee yãmpa woo, le tãy ye ma kulaafa woo, ye ma nyɛ̃figifa woo, yĩŋ wee koo katɛ- ngĩĩ wĩĩ nen laa na ye. U Yãhã Yĩndefua Crise woo u ma yĩŋ kai- byɛ wo, ye byɛ n poho woo kãmay na.
12 Ye ma Yãhã wãm. Ye ntãŋ dye Yãhã tãy, ke n ye yãŋ yi, ye nii ke wãm. Loo nde na, ye yai ye naa koho le yii ye, -ye naa laantãr yar yii na, -ye naa yii tege tãã ye, -ye ta ye wĩĩ naa n tãy nawee- ye, -ye naa nii laanyĩn ya ne!
13 -Ye naa n nii pra yii ne, ye nampyeŋ wii ma laa tee pye ye na, ye yai ye tyii le kapee fuɛ na ye kuãŋ ne. Ye yai ye naa n tyii ye kapee- foho na yii kẽ, mii Crise tyii ye kapee- foho na u kuãŋ ne mii.
14 Lii le ma yĩŋ, ye tyii ye ntãŋ n dye yii tãy, loo ga ye ta ye n sroŋ wãã le.
15 Crise tuu yrĩŋ mpãy wãã ye kẽ, ye tyii poo wĩĩ n naa n nii ye laam wo, -ye n naa ye troho tãhã loo kãnde na yalebyɛ! Ye ma nii koo syi, ye byɛ ga naa n nii yĩmbui nen na, yii mpãy tee ma Yesu kãndeyãrfa. -Ye naa syaha wãã Yãhã kẽ kai- byɛ na!
16 Ye tyii u Crise kapãn n nii gbãã ye laam wo, le cĩĩnde wũhũ byɛ ne. Loo na, ye yai ye laantor yãã, -ye naa yii klaha le Crise kapãn ne, -tee naa yii laam too kai- na! -Ye naa syaha wãã Yãhã kẽ, -ye naa yay le nuhu ne ke kẽ! -Ye naa koo ngĩĩ pye Yãhã wãsey yay ne, tesẽ Yesu kãndeyãrfa yay taa ne, ma suhu yay taa ne tii Yãhã te le ye laam wo.
17 Kaplãŋ nkãy byɛ tee ga naa n pãã, -ye naa ke pãã Yĩŋfua Yesu miiyũhũ n yi le na. Tesẽ, kai- nkãy byɛ tee ga naa n pye, -ye naa ke pye u miiyũhũ n yi le na! Yãhã ke ke laantãr wĩĩ lii pye ye kẽ, ye ma n faha le na ye, -ye naa syaha wãã ke kẽ Yĩŋfua Yesu kãmay na!

Yesu kãndeyãrfa pe nampyeŋ- ne

18 Cɔɔ, yĩnfar wãã ma puai kẽ, taa naa n luhu u ye! Loo ne le sroŋ Yesu kãnde na.
19 Puai, tyii ma cɔɔ ntãŋ n dye ma tãy, ma'a syi ma ma laam waha tɛr u ne ye.
20 Kicar, -ye naa n luhu ye seefa ye kai- byɛ wo! Loo ne le yɔ̃ Yesu kãnde na.
21 Seefa, ye ma syi ye laam n waha tɛr ye pii ne ye! Mii loo sẽ ne ye, pe ga waha yee, pe wĩĩ sẽ n tãy ye ye ye.
22 Tẽntẽ-, -ye naa n luhu ye yĩŋfa ye kai- byɛ wo, kãntraha nge na. Pe yĩnde ma ye na woo, pe yĩnde wee ye na ye woo, -ye naa pe wĩĩ pye yalebyɛ! Ye ma syi ye yee, ye ga naa pe wĩĩ pye, ye wĩĩ n tãy pe ye loo wĩĩ na ye. Tee n kɛ ye wĩĩ n naa n tãy Yĩŋfua Yesu ye, -ye naa ye yĩŋfa wĩĩ pye laanyɔ̃m ne.

23 Le ma pye tẽn lii tẽn lii, -ye le tẽ yɔ̃
nuhu ne! Ye sẽ yãã, ye le tẽ Yĩŋfua Yesu
kẽ, ye sẽ le tẽ naweetee kẽ ye.
24 -Ye ye laam too nde na: Yãhã kayũhũ
nkãy ta yaha ke nawee- kẽ, Yĩŋfua Yesu
Crise ga ba ye dãã ke ne. Ye sẽ yãã, ye
tẽn tẽ woo kẽ.
25 Wii tuu -sẽ kapee- pye, Yãhã ga ba u
pẽn u kapee- wĩĩ na. Yãhã -sẽ nge, le tãy
ma ma nangbãŋ woo, ma ma nafla woo,
nawee- byɛ ma wãcɛŋ ke yahasee ye.

4

1 Yii mpãy tee ma yĩŋfa, -ye naa n sroŋ ye
tẽntẽ- ne, -ye pe yigi naa n yɔ̃! -Ye ye laam
too nde na: Ye bya, ye Yĩŋfua ma yãhãyĩŋ
na, wii tee yai ye naa n luhu u ye.

Pɔl Kolosyifa yar kai- ne

2 -Ye naa n pãã Yãhã ne yalebyɛ! Ye ma
syi ye naa n faha loo ne ye! -Ye naa syaha
wãã Yãhã kẽ, ke laantãr wũhũ nkãy wĩĩ na
ke n pye ye kẽ.
3 -Ye naa Yãhã nar ta bya wĩĩ na, ta n
waha nii yãã, n naa u Yãhã Yĩndefua Crise
cĩĩnde wĩĩ yar nawee- na, cĩĩnde wĩĩ lii pe
sẽ le cã yãã ye. Ye sẽ yãã, loo cĩĩnde nde
wĩĩ ne tẽ ma nwompihi wo.
4 N taha loo cĩĩnde nde wãpãã na. -Ye
Yãhã nar ta n waha le pãã laha nawee- ye.
5 Mpãy pe wee Yesu kãndeyãrfa ye, -ye
naa ye troho tãhã pe ne laantor ne. Ye ma
kãhã yãã tee ga waha Yesu wĩĩ pãã pe ye,
-ye naa le pye.
6 -Ye naa kaplãyũhũ pãã pe ne, laantor
ne! Wii ma ye yey lii ne, -ye ufua klaha
cĩĩnde ne!

U saba kuasaha fla, syaha ne

7 Kai- nkãy ke ma ra wũhũ, Tesyihi wii u
ma wo Yesu kãndeyãrwɛbua, u n gaha naa
ke tɔ̃r ye ye. U ma ra tẽntẽwɛ Yesu tẽn na;
u koho le ra ye.
8 N u lɛhɛ wãã ye ye, u ga wo wũhũ pãã
ye ye, tuu ye ta ye n waha laanyĩn yãã.
9 Pe ma pe syãm ye klofua Wonasyimu
ne. U bya ma wo Yesu kãndeyãrwɛbua, u
sroŋ le kãnde wo. Poo pe syãm, pe n gaha
ye yar kai- nkãy byɛ ne, ke n pye wo fla na
nwo.
10 Arisarkɛ wii u ma nwompihi wo ra
ne, u ye syar, woo tesẽ Barnabaase cĩĩfua
Marɛkɛ ne. N ba u Marɛkɛ wĩĩ cãã pãã wa
ye ye. U ma ba ka ye fla na, -ye u yigi yɔ̃!
11 Yesu wii pe n yee Yituse, u bya ye syar.
Poo naam tãã mii ya me pe ma Yiifee-, ma
Yesu kãnde yãr, ma nii tẽn tẽ ra ne Yãhã
Yai myaha na. Pe wĩĩ nuhu le ra laam wo,
ma maha ra laam yĩn.
12 Yepafarsyi wii u bya n yi ye klo wo,
u bya ye syar. U ma Yesu Crise tẽntẽle.
Yalebyɛ u Yãhã nar ye wĩĩ na cĩĩnde wãnar,
ma yee ke wãlɛ laantor wãã ye kẽ Yãhã
wũhũ kuɛ ye, ye n ke laam wũhũ cã, ye
naa ke pye.
13 -Ye yãŋ, n cã ye wĩĩ sroŋ gboho
Yepafarsyi laam wo cĩĩnde, yii Kolosyifa,
tesẽ Ladusyɛfa bya ne, tesẽ Yɛraplɔsyifa
ne.
14 Wo naambiyãbua Luke wii u ma
dohotar, woo tesẽ Dɛmasu ne, pe ye syar.
15 -Ye Ladusyɛ Yesu kãndeyãrfa syar, -
ye Nɛhɛfaa syar, woo tesẽ Yesu kãndeyãrfa
mpãy ne, pe pe ya wãã u kaha wo.
16 Ye ma ba saba nwo kal tãŋ wa ye
yawãhãfa byɛ ye, ye ta pe n u kal Ladusyɛ
Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa bya ye. Saba
wii tẽ -sẽ yrũhũ wãã Ladusyɛfa ye, pe ma
u nɔ wãã ye kẽ, -ye u kal yii ndoŋ!
17 -Ye Arisyipe yar, pe u taha Yĩŋfua Yesu
tẽn lii na, u le tẽ yɔ̃!
18 Kaplãŋ nkãy ke ga taha yagaa, ndoo gɛ
kẽ tẽ ke yrũhũ ta koho ne: Ndoo Pɔl, n ye
syar. N ma nwompihi wo, ye ma n faha le
ne ye. Yãhã ke ke laantãr wũhũ pye ye byɛ
kẽ.

Pɔl saba cir kaplãŋ Tesalonifa ye

Syaha fla

1 Ndoo Pɔl tesẽ Silaasyi ne, Timuti ne, wii
kẽ too saba nwo yrũhũ nɔ wãã ye kẽ, yii
mpãy ye ma Tesaloni wo, ma seefar le wo
Tuhufua Yãhã ne tesẽ wo Yĩŋfua Yesu Crise
ne. Wo syaha ma ye ye. Yãhã ke ke kayĩĩ
wãã ye kẽ tesẽ ke yrĩŋ ne.

Tesalonifa troho wãtãhã tesẽ pe Yesu wãta wĩĩ ne pe Yatɛr

2 Wo syaha wãã Yãhã kẽ yalebyɛ ye byɛ
wĩĩ na. Wo ma maha nii n pãã Yãhã ne, wo
sẽ n faha ye wĩĩ ne ye. Wo loo pye yalebyɛ.
3 Ye Yesu ta ye Yatɛr, ma nii woo laam
wĩĩ ya pye. Ye ntãŋ dye yii tãy, loo maha
ye ta ye n nii tẽŋ tẽ yii kẽ. Ye maha koho
taha yaha Yesu na. Wo ma nii n pãã Yãhã
ne, wo sẽ n faha koo kai- ngĩĩ byɛ wĩĩ ne
ye.
4 Wo nna, waa u Yesu kãndeyãrwai ne,
wo cã ye ntãŋ dye Yãhã tãy ke n ye yãŋ yi,
ma yee ye nii ke wãm.
5 Too Yesu kapãyĩĩ pãã ye fla na, wo sẽ le
pãã ye ye wo yɛ̃ kaplãŋ ya ne ye. Yãhã
Yrã pye wo ne, koo kẽ fãnga n nii wo
kaplãŋ na. Wo ba le cã laha ma yee, le
Yesu kapãyĩĩ ma cĩĩnde. Too pye ye ne ma
naa wo troho tãhã kii syi, ma yee ye waha
kayĩĩ loo yãã, ye le cã.
6 Ye wãfãy yãã gboho Yesu wĩĩ na, ma sye
ma le Yãhã kaplãŋ sya nuhu ne, nuhu tii
syi Yãhã Yrã Fãnga te le nawee- laam wo.
Tee loo nde pye ke syi, ye ye troho tãhã wo
wãŋ syi dyaŋ tesẽ wo Yĩŋfua Yesu ne.
7 Loo nde ta, Yesu kãndeyãrfa mpãy
pe ma Maseduan kãntraha kui wo, tesẽ
Yakayi kãntraha kui ne, poo mii byɛ ga
waha yãŋ ye na.
8 Le Yesu wĩĩ gbe ye fla na, ma cããŋ n
gaha Maseduan kãntraha kui byɛ wo, tesẽ
Yakayi kãntraha kui ne. Loo ya sẽ ne ye,
tee Yãhã ta ye Yatɛr kii syi na, nawee- le
luhu teebɛhɛ byɛ wo. Wii gɛ saha laa pãã
taha le na nantãŋ ye.
9 Too ba ka ye fla na, ye n ba wo yigi yɔ̃
mii, nawee- byɛ loo pãã. Ye mpar wãn tii
tee ba ta too ma yãhã, ye too nde byɛ miy
yaha. Cĩĩnde Yãhã gii ke wãn byɛ tãhã, ye
ye yĩntaha sroŋ koo ya ye, ma ke tẽn tẽ.
Yagaa ye ke Dya wãdurbaŋ sẽŋ. Nawee-
byɛ maha loo pãã.
10 Yesu woo kẽ u ma Yãhã Dya, Yãhã u ta
u n yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa
ye. Woo kẽ, tuu wo sya yaha, Yãhã ma n
ba wo sãhã wo kapee- wĩĩ na ye. Yagaa, ye
woo wãdurbaŋ sẽŋ, yaliile tuu ga ba yir
yãhãyĩŋ na u dur ba kãntraha na.

2

Pɔl troho wãtãhã Tesalonifa fla na

1 Yii mpãy tee ma wo nna Yesu kãnde
wo, yii gɛ le cã ma yee wo wãkaŋ ye fla
na, ke sẽ yi wãwaha ye, mpãy Yãhã kapãyĩĩ
sya cĩĩnde.
2 Ye maha cã ma yee, too ba yir klo lii
wo pe n yee Filipe ma cã pa ye fla na, pe
ba wo tyɛhɛ ma wo nuhu ke fla na. Le sẽ
-sẽ ba kai kua wo ye ye. Yãhã fãnga wãã
wo kẽ, wo n pa maa le kapãyĩĩ pãã ye ye.
Nawee- busãã n yee poo ga sye wo na; loo
naa byɛ ne, wo waha naa n gaha le kapãyĩĩ
wãpãã ne.
3 Kapãyĩĩ lii too n pãã nawee- ye, wo
sẽ le wã klaha ta kawar wĩĩ ye, wo sroŋ
le wãpãã ne ye ye, wo sẽ maha n kɛ wo
nawee- plaha le kãmpee laa ter wo ye.
Aye, kaplãŋ nkãy ke sroŋ Yãhã ye, koo kẽ
too n pãã.
4 Koo kẽ, ke wo yãŋ yi ma wo taha ke
kapãyĩĩ wãpãã na nawee- byɛ ye. Wo sẽ n
kɛ wo wĩĩ n naa n tãy nawee- ye ye, wo n
kɛ wo wĩĩ le naa n tãy Yãhã ye, koo gii ke
wo laam wũhũ yãŋ.
5 Ye le cã laha ma yee, wo sẽ wo yɛ̃ ta
sĩĩsĩĩ kawarfuafa dyaŋ ye, wo yɛ̃ kapãn laa
sẽ le yar ma yee, wo koo ngĩĩ pye war wĩĩ
na ye. Yãhã yĩnde ma wo na.
6 Wo sẽ myaha kɛ ye ye ye, wo sẽ maha
myaha kɛ waa ter ye ye.
7 Too sya mii Yesu Crise tẽnlɛhɛ, wo sẽ
wii ta fãngafa ye laam wo ye. Aye, ye ntãŋ
ba dye wo tãy, nahafua wãŋ syi dyaŋ tuu
ne u pii gbihi n yigi.
8 Ye ntãŋ pe dye wo tãy, loo nde ta, wo n
ba yɛr le Yãhã kapãyĩĩ wãyar wĩĩ na ye ye.
Loo ya sẽ ne ye, wo ba yɛr wãku wĩĩ na ye
kẽ. Ye wĩĩ ba gboho tɛr wo laam wo, koo
kẽ!
9 Yii mpãy ye ma Yesu kãndeyãrfa, tẽn
lii too naa n tẽ, ma naa wãfãy gii fãy, ye le
cã: Too pye ye ne ma naa le Yãhã kapãyĩĩ
yar ye na, wo naa tẽn tẽ ke yai ke yĩmper.
Wo sẽ naa ye fãy laa gɛ ne ye.
10 Yii mpãy tee Yesu ta ye Yatɛr, too pye
ye ne, wo troho wãtãhã ter pye gbɛgbɛ ma
maha ba sroŋ, wãteepye sẽ maha pye le
na ye. Ye byɛ le yãã yĩnde ne, le maha pye
Yãhã yĩnde na.
11 Ye cã ma yee, wo pye yii nanem byɛ
ne, mii tuhufua dyaŋ u pii ne.
12 Wo naa ye laam gbã, wo naa ye laam
yĩn ye kẽ, wo naa ye nar ye naa ye troho
tãhã Yãhã yor wo, Yãhã koo kẽ ke ye yee
dye ke Yai wo, ma maha ye ta ye n ke nayɔ̃r
yãã.

Wãfãy sẽ waha Tesalonifa ta pe n le Yãhã kapãyĩĩ sye ye

13 Wo maha syaha wãã Yãhã kẽ yalebyɛ laa ter ne, loo ne nde: Too le Yãhã kaplãŋ pãã ye ye, ye le luhu. Ye sẽ le sya mii naweetee yɛ̃ kapãn ya dyaŋ ye, ye le sya ma cã Yãhã yɛ̃ kapãn ne. Le -sẽ ma cĩĩnde, Yãhã yɛ̃ kapãn ne. Loo kapãn nde tẽn tẽ ye laam wo, yii mpãy tee Yesu ta ye Yatɛr.

14 Yesu kãndeyãrfa yawãrfa mpãy pe ma Yudɛ kui wo, poofa mii, pe seefar le Yesu Crise ne. Pe wãfãy yãã gboho le Yãhã kapãyĩĩ wĩĩ na. Wo nna, ye yãŋ pe na, koo kẽ wãfãy gii ke ye dye yagaa, ye ke sya laanyĩn ne. Wãnuhu gii ye terfa pe ye nuhu yagaa, Yiifee- naa pe Yudɛ Yesu kãndeyãrfa nuhu koo syi.

15 Poo Yiifee- ya kẽ, pe naa pe faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa boo, ma sya ba wo Yĩŋfua Yesu boo. Yagaa, pe maha mii pe wo kar teebɛhɛ byɛ wo. Pe wĩĩ sye Yãhã ye, pe ma nawee- byɛ napĩĩ-!

16 Koo kẽ, pe n nii n sye wo na fãnga ne ma yee, mpãy pe wee Yiifee- ye, wo ma n le Yãhã kapãyĩĩ pãã pe ye pe n sya yaha ye. Pe yagaa kapee- nkãy pe n pye, ma le taha faale cãã wũhũ na, koo ngĩĩ byɛ n ta, Yãhã laam n war pe ne.

Pɔl n traha u maha Tesalonifa yãã

17 Wo nna, wo cããŋ wii na, ma dey wii na, wo laam sẽ -sẽ faha ye na ye. Loo ne, le sẽ ma- ye, ye wãyãã laam n wo yigi fãnga ne.

18 Wo naa n traha wo dur ga ye fla na. Tɛhɛ syãŋ byɛ, ndoo Pɔl yee, n ga ka ye fla na, Setane sãndãpee yĩŋfua n yɛr tã wo na.

19 Wo Yĩŋfua Yesu ma'a dur ba per gii, ye wĩĩ sẽ na, le ga ba nii nuhu wĩĩ wo ye, le ba wo myaha gboho wo Yĩŋfua Yesu ye. Ãwã, wo koho taha yaha yii poo na, wo myaha n waha ba gboho Yesu ye.

20 Yii me tee ga ba ta wo n cã wo yee, wo yia wo naa nuhu di.

3

1 Ye wãyãã wĩĩ le gboho tɛr wo laam wo, wo n gblihi laa ma kuee wii ya klo nde wo pe n yee Atɛn,

2 ma wo nampyeŋ Timuti nɔ wãã u ga ye yãŋ. Timuti tẽn tẽ wo ne Yãhã kẽ, le Yãhã Yĩndefua Crise kapãyĩĩ wãyar ne naweena. Tee mii Yesu kãndeyãrfa, wo u lɛhɛ wãã ye ye, u ga ye ta ye n fãnga yãã ye naa le Yesu kãnde yãr, tuu maha ye ta ye n naa n gaha yahasee ye le wo nuhu ne.

3 Loo na, pe napĩĩ- pe wo byɛ fãy wãfãy gii ne, koo wãfãy nge ma n waha yia ke ye laam wlãhã ye. Yii gɛ le cã ma yee, koo wãfãy nge saha kɛ laa wii Yesu kãndeyãrfa yĩŋ na ye. Yãhã kẽ ke loo ta.

4 Ye cã, too pye ye fla na nantãŋ, wo ba ye cãã yar yaha ma yee, pe napĩĩ- ga ba naa wo byɛ fãy. Loo le n pye yagaa wo byɛ na, ye n nii le yãã.

5 Loo ne, ye wãyãã wĩĩ le gboho tɛr ta laam wo, ta n gblihi laa ma Timuti lɛhɛ wãã ye ye u ga ye yãŋ, ye ma ye n pye mii le Yesu kãnde wãyãr ne. N ba fya ma yee, laa na sãndãpee yĩŋfua ga pye u ye tyĩn yi kãã le Yesu kãnde wo, wo tẽn byɛ n nii tẽwai ye fla na.

Pɔl laam yĩn Tesalonifa ne

6 Yagaa, Timuti tuu ka maa ye yãŋ, ma dur ba wo ye, u kayũhũ pãã wo ye, ye troho wãtãhã wĩĩ na le Yesu kãnde wo, tesẽ ye ntãŋ wãdye wĩĩ ne yii tãy. U wo pye ma yee, wo wĩĩ ma le tãy nii ye laam wo. U maha yee ye wãyãã laam ke wo yigi mii, wo wãyãã laam bya ye yigi ke syi dyaŋ.

7 Wo nna, kapee- nkãy ke wo dye, ma suhu wãfãy gii ne ke ma wo na, too -sẽ Timuti kaplãŋ ngĩĩ luhu ye wãyãr wĩĩ na le Yesu kãnde wo, loo nde wo laam yĩn.

8 Yagaa, too cã ye yii plãhã ma kuee le Yesu kãnde wo, loo nde wo kadye sãhã wo kẽ, ma maha fãnga gaa taha wo na.

9 Yãhã wĩĩ gboho wo laam wo, ke maha ta ye wĩĩ n nii wo ye nuhu wĩĩ ma sya ga ta tɛr. Wo syaha kloŋ tɛr Yãhã na loo nde ne.

10 Ke yai ke yĩmper, wo ke nar wo laam byɛ ne, ke le sya wo ye, wo n waha ka wo ga ye yãã yĩnde ne. Laa ma pye, le ye wlãhã ye Yesu kãnde wãyãr wĩĩ ne, wo n ga le gbihi ye kẽ.

11 Wo Tuhufua Yãhã koo gɛ tesẽ wo Yĩŋfua Yesu ne, pe le sya pe kãnde gbihi ta, wo n waha ka wo ga ye yãã!

12 Wo Yĩŋfua u ta kaa n naa n taha ye ntãŋ wãdyeŋ na yii tãy tesẽ nawee- byɛ ntãŋ wãdyeŋ ne ye tãy, le n sya ba nii mii ye ntãŋ pe dye gboho wo tãy mii.

13 Tee wo Yĩŋfua ta ye Yatɛr, u ta u wĩĩ n nii gbãã kuee ye laam wo, laa wãpee ma n pye ye laam wo ye. Loo na, wo Yĩŋfua Yesu ma ba dur ba mpãy byɛ ne pe ma u kur ye, ye laam byɛ ga ba nii gbɛgbɛ wo Tuhufua Yãhã yahasee ye. Ngaa ma n waha wo cɛr Yãhã na ye.

4

Troho wãtãhã gii syi ter ke n tãy Yãhã ye

1 Wo nna, yagaa too ye klaha ye yai ye naa ye troho tãhã mii le n waha naa n tãy Yãhã ye, wo cã loo ne tee n pye. Yagaa, waa ye nar waha wĩĩ nen nde ne wo Yĩŋfua Yesu myaha na: Tee ye troho tãhã mii, -ye kaa gbihi taha naa n gaha ke wãtãhã na!

2 Kai- nkãy wo Yĩŋfua Yesu yee tee yai ye naa n pye, wo ke yar ye na. Ye ke cã.

3 Lii le ma Yãhã laam wĩĩ loo ne nde: -Ye
ye troho wãtãhã ter ta, ke n naa n yɔ̃, ke
naa n nii gbɛgbɛ, -tee yii yigi tyatyãhã kuɛ
ye.
4 Ye byɛ, -ye naa kacãn yãã ye ca kuɛ ye,
-ye naa nagboho ta pe na. Lii le yɔ̃ Yãhã
ye, -ye naa loo pye!
5 Ye ma syi ye flefle n gboho tɛr ye na
mii nawee- mpãy dyaŋ pe sẽ cĩĩnde Yãhã
cã ye.
6 Waa ma syi u kapee pye u nampyeŋ
na loo nde ne ye! Waa ma syi u dugu
u nampyeŋ na kai laa wo ye. Wo ye yar
waha wa loo nde ne ma yee, mpãy pe koo
kapee- ngĩĩ ter pye, Yĩŋfua ga ba pe pẽn.
7 Ye sẽ yãã, Yãhã sẽ wo yee ma yee, wo
naa wo troho tãhã tyatyãhã yor wo ye, ke
wo yee ma yee, wo wo troho wãtãhã ter ta
ke n naa laha kãnkai- byɛ wo. Loo le n tãy
Yãhã ye.
8 Loo ne, wii ma loo kaklaha wĩĩ nen nde
sye, naweetee kaklaha sẽ kẽ tuu sye ye,
Yãhã kaklaha kẽ tuu sye, Yãhã gii ke ke Yrã
le ye laam wo.
9 Tee mii Yesu kãndeyãrfa, ye ntãŋ
wãdye wĩĩ na yii tãy, laa kafuɛ̃ wee tẽ ga
maha yrũhũ yar ye na ye. Yãhã gɛ ye yar
wa, tee ga pye mii, ye wĩĩ naa n tãy yii ye,
ye le cã.
10 Loo gɛ ne tee n pye ye Yesu
kãndeyãrwai mpãy byɛ ne pe ma Mased-
uan kãntraha kui kur byɛ wo. Wo nna, wo
maha le nar ye ye, -ye maha kaa taha loo
nde wãpyeŋ na.
11 -Ye naa n kɛ ye naa ye troho tãhã
laanyĩn ne, ye sẽ yai ye nii teger waa ye
ye, ye yai ye naa ye yĩŋ kai- gbihi yii ya.
-Ye naa tẽŋ tẽ yii ya ye naa ye yɛ̃ digi kɛ,
mii too ba ye yar wa le ne mii.
12 Ye ma nii koo pye, waa saa naa n fãy
ye yɛ̃ wãwoo wĩĩ ne ye, tesẽ mpãy pe wee
Yesu kãndeyãrfa ye, pe ma n laa yãã ye na
ye.

Yesu ga dur ba kãntraha na mii

13 Wo nna, mpãy pe ku tɛr wa, lii le ga
ba pe dye, wo n traha ye cĩĩnde cã loo
nde na. Loo na, ye laam saa wlãhã naa
n nii yalebyɛ mii mpãy dyaŋ, pe sẽ koho
taha yaha cĩĩnde yrã na ye, cĩĩnde yrã lii
wãkuayãã wee le na ye.
14 Wo cã ma yee, Yesu ku ma dur, ma yir
gbã wo, ma pa yrãŋ na gbaafa ye. Loo ta
wo n maha cã ma yee, mpãy pe Yesu ta pe
Yatɛr ma sya ba ku, Yãhã ga ba poo byɛ ta
pe n yir gbã wo, pe dur ba yrãŋ na, pe ba
nii Yesu ne.
15 Wo Yĩŋfua wo yar kai- nkãy ne, waa
ke pãã ye ye: Yĩŋfua ma ba dur n pai, wii
mpãy too sẽ ku wa ye, wo saa ba pye mpãy
yahasee ye pe ku tɛr wa ye.
16 Wo ga ba luhu tẽŋ gaa ne mii waa dyaŋ
tuu gbey fãnga ne. Wo ga ba luhu yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ yĩŋfua waa yĩmbui ne. Wo ga ba
luhu Yãhã tũũtũũ wãwuu ne. Yĩŋfua gɛ ga
ba yir yãhãyĩŋ na u tege ba. Mpãy pe ba
Yesu ta pe Yatɛr ma sya ba ku, poofa ga
ba yir wa gbã wo, pe dur ba yrãŋ na, pe
yahasee sya.
17 Loo kur ye, wii mpãy too ga ba pye
nantãŋ yrãŋ na le yale wo, wo bya waa ba
yir taha pe na yãhãsyɔ̃r wo, wo ga Yĩŋfua
wãã ncaha ye. Loo na, wo ga ba kuee yai
tãŋ Yĩŋfua ne.
18 Tee mii ye kaplãŋ ngĩĩ luhu, -ye naa ke
pãã yii ye, ye naa ye laam yĩn loo nde ne!

5

-Ye yii yigi, Yĩŋfua wãdurbaŋ ga ba ye fe gbe!

1 Wo nna, kai- ngĩĩ pyeyale tesẽ ke pyeper
ne, ye sẽ n kɛ n koo yrũhũ yar ye na ye.
2 Yii gɛ le cã laha ma yee, waa saa ba
Yĩŋfua durbaper cã ye. Koo per ga ba pye
mii yuhu wãŋ syi dyaŋ tuu ne pa yĩmper
wo, waa gɛ saa cã ye.
3 Yaliile nawee- ga ba naa n yee: Ya-
gaa woo, laa wãpee wee ye, ntãncɛr wĩĩ
laa wee nantãŋ ye, loo yale -sẽ ne, le
kapeengbãy ga pe fe gbe le pe dye. Pe
saa ba wloho yi le wo ye, le ga ba nii mii
calaifua wãŋ syi dyaŋ, laha ke ne u fe gbe
wãyaa ne.
4 Yii poo na, wo nna, tee laa cã Yãhã wĩĩ
na, ke per saa waha ye fe gbe yuhu wãŋ
syi dyaŋ ye.
5 Ye sẽ yãã, ye byɛ ye ma cãã- nawee-, ye
ma yai nawee-, kai nkãy ke yɔ̃ gbaa na, ye
koo pye. Wii mpãy too Yesu ta wo Yatɛr,
yĩmper wohofa sẽ me wo ne ye, wamfa sẽ
me wo ne ye.
6 Loo na, wo ma syi wo naa napar pye
wo sã wãy naa n faha wo Yĩŋfua Yesu wĩĩ
ne mii mpãy dyaŋ pe sẽ cĩĩnde Yãhã cã ye.
Wo yai wo naa wo laam too yalebyɛ wo
Yĩŋfua Yesu wĩĩ ne, wo yai wo naa kacãn
yãã wii na.
7 Yĩmper kẽ nawee- pe sã n wãy, yĩmper
maha kẽ nawee- pe sẽm wɔ n tɛr, ma n faha
pe ya yaha.
8 Wii na, wo ma yai nawee-, wo yai wo
naa kacãn yãã wii na. Wo ma Yesu ta wo
Yatɛr ma maha ta, wo ntãŋ nii n dye wii
tãy, le ga nii wo ye mii ntẽn nayroho dyaŋ
naan miyfa pe le paha tã kadye na. Wo ma
wo koho taha yaha wo wãsyayaha wĩĩ na,
le ga nii wo ye mii ntẽn yĩncigi dyaŋ naan
miyfa pe le paha tã yĩŋ na.
9 Ye sẽ yãã, Yãhã sẽ wo yãŋ yi ma yee,
ke kasãhã te ba too wo na ye. Ke wo yãŋ
yi, ma yee wo wãsyayaha yãã wo Yĩŋfua
Yesu Crise kãmay na.

10 U Syayahafua ku wo wĩĩ na, ma yee
wo ba nii u ne yaliile wo u ma ba dur ba.
U dur ba wo yãã yrãŋ woo, u dur ba wo
yãã too ku woo, loo wĩĩ nen ya ne, wo ga
ba nii u ne.
11 Loo na, -ye naa ye laam gbã, -tee naa
koho le yii ye, ye naa kaa taha ye troho
wãtãhã na Yesu Crise kãnde wo!

Ke kai- wãyar kuasaha

12 Mpãy pe Yĩŋfua tẽn tẽ ye kẽ, ma ye
troho wãtãhã sroŋ ye kẽ Yesu kãnde wo,
ma ye yi n kãã kapee- wãpyeŋ kãnde wo,
wo nna, wo ye nar, -ye naa nagboho ta pe
na!
13 Pe tẽn lii tẽ ye kẽ, ye tyii loo nde n ta,
pe wĩĩ n naa n tãy ye ye. -Ye naa laanyĩn
wũhũ pye yii kẽ tesẽ ye nampyeŋ- byɛ ne!
14 Wo nna, wo ye byɛ nar, mpãy pe tẽn
wĩĩ sye, -ye pe yar le ne ye yee, kayĩĩ sẽ ne
pe dye yɛr ye. Mpãy pe ma, laa le pe fãy,
-ye naa pe laam yĩn! Mpãy laam pe ma
fãhãfãhã kapee- wãpyeŋ kuɛ ye, -ye naa
pe yãŋ ye naa laantor kaplãŋ le pe laam
wo. -Ye naa ye laam yĩn poo mii byɛ ne!
15 -Ye naa yii yigi: Ye nampyeŋ- ma kapee
pye ye na, ye ma syi ye le dur u kẽ ye! -Ye
naa kayĩĩ loo kɛ, ye naa n pye yii kẽ tesẽ
nawee- byɛ ne.
16 -Ye yãŋ, -ye naa nuhu di yalebya,
17 -tee naa n pãã Yãhã ne yalebya,
18 -tee naa syaha wãã Yãhã kẽ kãnkai-
kur byɛ wo! -Ye naa ye troho tãhã koo syi
Yesu Crise kãnde wo, yii mpãy tee seefar le
Yesu Crise ne. Koo ke ma Yãhã laam wũhũ.
19 Yãhã Yrã lii Yãhã le le ye laam wo, le
ma mii naa dyaŋ Yãhã ke tar ye laam wo.
-Ye naa n luhu le yĩmbui nde ye, ke naa ma
n fege ye!
20 Wii ma Yãhã kapãn laa luhu u laam
wo ma le tɔ̃r, ye ma syi ye yee, yĩŋ wee le
na ye.
21 -Ye yãŋ naa n le kai- byɛ wo, lii ma
sroŋ, -ye loo gbe!
22 Lii le -sẽ pee, -ye loo yãã ye le ta yaha!

Syaha tesẽ Yãhã wãnar fla ne

23 Yãhã gii ke n pai yrĩŋ ne, ke ta ye n
kuee yai tãŋ ke koho wo. Ke ye laam byɛ
ta pe n kuee yai tãŋ gbɛgbɛ, ye yrã ne, ye
kadye bya ne, wo Yĩŋfua Yesu Crise n sya
ba dur ba!
24 Yãhã koo ke ga le pye ye kẽ. Ye sẽ yãã,
Yãhã sẽ n yi ke kapãn kur ye ye.
25 Wo nna, ye bya, -tee naa Yãhã nar wo
kẽ yii ndoŋ!
26 Yesu kãndeyãrfa mpãy byɛ pe ma ye
fla na, ye pe byɛ gbihi syar wo kẽ, ye pe
yar wo byɛ ma tuhufua nen pii, wo ntãŋ
dye wii tãy.
27 N ye nar Yĩŋfua myaha ne, -ye saba
nwo kal Yesu kãndeyãrfa byɛ n luhu.
28 Wo Yĩŋfua Yesu Crise u kaa taha ye na.

Pɔl saba syãŋ wuhu kaplãŋ Tesalonifa ye

Syaha fla

1 Ndoo Pɔl tesẽ Silaasyi ne, Timuti ne, wii me too saba nwo yrũhũ nɔ wãã ye kẽ, yii Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa mpãy tee ma Tesaloni wo, ma seefar le wo Tuhufua Yãhã ne tesẽ wo Yĩŋfua Yesu Crise ne. Wo syaha ma ye ye.

2 Wo Tuhufua Yãhã tesẽ wo Yĩŋfua Yesu Crise ne, ke ke kayĩĩ wãã ye kẽ tesẽ ke yrĩŋ ne.

Wãfãy naa byɛ ne, Tesalonifa ka yahasee ye Yesu kãnde wo

3 Wo nna, yii mpãy ye n yãr Yesu kãnde wo, kaa n taha ye Yesu wãta wĩĩ na ye Yatɛr, kaa maha n taha ye byɛ ntãŋ wãdye wĩĩ na yii tãy. Wo yai wo naa syaha wãã Yãhã kẽ yalebyɛ loo nde wĩĩ na. Le sroŋ wo naa loo pye.

4 Loo ne, wo ne naa ye wĩĩ pãã Yesu kãndeyãrfa yawãr teebɛhɛ wo, wo naa ye sey wo yee, nawee- pe sya ye nuhu le Yesu kapãyĩĩ wĩĩ na, wãfãy ke maha ma ye na, loo naa byɛ ne, ye ye laam yĩn, ma n yãr le Yesu kãnde wo laantee nen ne.

5 Wii ma loo yãŋ u ga cã u yee, Yãhã ga ba nawee- sãhã ke kasãhã tii ne te sroŋ. Tee mii, ye wãfãy sya le kapãyĩĩ wĩĩ na, Yãhã ga ba yee ye wĩĩ na ke yee, ye yai Yãhã Yai ne.

6 Ye sẽ yãã, lii le sroŋ, loo ne Yãhã ga ba pye: Mpãy pe ye nuhu yagaa Yesu wĩĩ na, Yãhã ga ba pe byɛ pẽn.

7 Yii mpãy tee ma wãfãy wo Yesu wĩĩ na yagaa, Yãhã ga ba wũũ wãã ye kẽ, wo bya ne. Yãhã ga ba loo pye yaliile wo Yĩŋfua Yesu ga ba yir yãhãyĩŋ na, u naa n pai u yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ ye ne, u yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ mpãy pe ma fãnga ne.

8 U ga ba naa n pai mii naa dyaŋ ke u gbey le, kacãn wee ke wãyɛhɛ na ye. U ga ba pa nawee- wãpẽn wĩĩ na. Mpãy pe sẽ n kɛ pe Yãhã cã ye tesẽ mpãy ne pe sẽ wo Yĩŋfua Yesu kapãyĩĩ sya ye, u ga ba poo pẽn.

9 Pe wãpẽn ga ba pye lii ne Yãhã ga ba pe wĩĩ pye klaha- tãŋ, pe saa maha yɔ̃ yãã ye. Yãhã ga ba yɛr tã pe na, pe saa waha crã Yĩŋfua na ye, pe saa waha u fãnga nayɔ̃r yãã ye.

10 Koo ngĩĩ ga ba pye per gii Yĩŋfua ga ba dur ba; u ga ba pa pe n ba naa u sey u fãnga wĩĩ na, u fãnga gii ke n yãã mpãy na pe ma u wãm. U ga ba pa pe n ba naa u miingbãŋ yee mpãy byɛ wĩĩ na, pe u ta pe Yatɛr, tesẽ yii bya ne, tee wo yɛ̃ kaplãŋ sya ma Yesu ta ye Yatɛr.

11 Loo ne le wo ta wo Yãhã nar ye wĩĩ na yalebyɛ. Yãhã ke ye yee, ye naa ye troho tãhã mii syi, wo ke nar, ke fãnga le ye laam wo, ye n waha naa ye troho tãhã koo syi. Wo maha ke nar, ke ke fãnga ter wãã ye kẽ, ye n waha naa ke laantãr wĩĩ pye. Tee Yesu ta ye Yatɛr, kai- nkãy tee yai ye naa n pye, n Yãhã nar, ye waha naa ke pye Yesu fãnga kãmay na.

12 Ye ma loo pye, pe ga ba Yĩŋfua Yesu myaha sey ye wĩĩ na. Pe ga maha ba naa ye bya sey u wĩĩ na. Yãhã tesẽ wo Yĩŋfua Yesu Crise ne pe kayĩĩ lii pye ye kẽ, loo ne tẽ ye yar.

2

Kai lii le ga cãã pye Yesu wãdurbaŋ yaha

1 Wo nna, wo Yĩŋfua Yesu Crise wãdurba wĩĩ na tesẽ wii wãwãã wĩĩ ne u tãy, waa ye yar waha nde ne:

2 Ye ma syi waa n waha ye kar yaha u yee, Yĩŋfua wãdur per nɔ wa, u ye ta ye laam n wlãhã nii ye ye, ye n maha kuee naa ntãŋ cɛr yalebyɛ ye. Waa ma sya loo nde pãã ye ye ma yee, Yãhã kapãn ne le dye u laam wo, ye ma n luhu u ye ye! Waa ma sya maha loo nde pãã ye ye yaliile wo, tuu ma u nawee- klaha Yãhã kaplãŋ ne, ye ma n luhu u ye ye! Waa ma sya maha yee, wii gɛ kẽ too loo nde yrũhũ le saba waa wo, ye ma n luhu u ye ye!

3 Ye ma syi waa ter n ye kar yaha kapãn laa syi ter gɛ ne ye! Ye sẽ yãã, nawee- busãã ga Yãhã wĩĩ sye. Tesẽ, wii u ma napee ma yee, woo kalaa wee Yãhã na ye, woo ga yi wa, woo wii u wĩĩ ga ba pye klaha- tãŋ. Koo katɛ- syãŋ ngĩĩ ga cãã pye wa, Yĩŋfua n cã pa.

4 Wii u ma napee, u ma ba yi, u ga ba sye, nawee- ma n naa diŋ yi ngaa ter kẽ ye, pe ma n maha naa Yãhã sey ye. U ga ba u ya ta Yãhã gɛ draha wo, u sya ga dye Yãhã kangbãŋ laam wo, u tege nii nangbãŋ dyaŋ, tuu yee woo gɛ kẽ tuu ma Yãhã.

5 Yaliile tẽ pye ye ne, n sẽ naa kai- ngĩĩ pãã la ye ye?

6 Laa -sẽ ma le ta kai- ngĩĩ saha pye yagaa ye, ye le cã. Yãhã ke yaliile ta, u napee ga ba yi loo yale wo.

7 Sãndãpee yĩŋfua tuu ta yagaa nawee- n nii Yãhã kãnde wãyãr sye, ye sẽ le yãã la? Wii tuu -sẽ ta u napee saha yi yagaa ye, u ga kuee loo na Yãhã n ba u gbe kãã.

8 Yãhã ma ba woo gbe kãã, ke ga ta u napee n yi, wii tuu Yãhã kãnde sye kueekuee. Yĩŋfua Yesu ga ba u boo u yɛ̃ tefay ne. U ga ba u wĩĩ pye klaha- tãŋ u wãpaŋ nagboho nayɔ̃r ne.

9 U napee ma ba yi, sãndãpee yĩŋfua ga
ba fãnga wãã u kẽ, u n naa yɛ̃kã wũhũ ter
byɛ pye tesẽ kangbãhã ter byɛ ne, u naa
nawee- wlaŋ pe n sya yee, u ke pye Yãhã
kãmay na.
10 U ga ba kawar ter byɛ ta u naa naweeplaha le ne. Poo nawee- mii, le cĩĩnde
kapãn sẽ naa n tãy pe ye ye, cĩĩnde kapãn
lii le ne ga waha pe sya yaha. Pe le sye,
koo kẽ u napee ga waha naa pe plaha.
11 Pe le cĩĩnde kapãn sye, loo ne Yãhã ga
ba fãnga gaa ter ta ke n yia pe na, ke pe
ta pe n kuee yai tãŋ u napee kawar wo,
kawar rii pe ba te sya ma yee cĩĩnde ne.
12 Loo na, mpãy pe le cĩĩnde kapãn loo
sye, tesẽ lii le sẽ sroŋ ye, pe ma maha loo
yigi kluɛ sĩĩ nuhu ne, Yãhã ga ba pe pẽn.

Pɔl u lii kɛ Tesalonifa wĩĩ na

13 Ma -sẽ yee yii poo na, wo nna, ye wĩĩ n
tãy wo Yĩŋfua ye. Wo syaha wãã Yãhã kẽ
yalebyɛ ye wĩĩ na; wo yai wo naa loo pye.
Ye sẽ yãã, ke kai- byɛ fegbecãã na, Yãhã
bii ye yãŋ yi wa, koo ga ye sya yaha. Yãhã
Yrã ye laam ta pe n nii gbɛgbɛ, ye maha le
cĩĩnde kapãn yigi kluɛ sĩĩ, Yãhã koo katɛsyãŋ ngĩĩ ta, ma ga ba ye sya yaha.
14 Yãhã ye yee ye wãsyayaha wĩĩ na le
kapãyĩĩ kãmay na, Yesu kapãyĩĩ lii too pãã
ye ye. Loo na, ye ga ba ye Yĩŋfua Yesu
nayɔ̃r ter yãã.
15 Wo nna, -ye yii plãhã, ye kuee Yesu
kãnde wo! Too ye klaha kai- nkãy ne too
yrũhũ nɔ wãã ye kẽ saba laam wo, tesẽ kainkãy ne too naa ye klaha yaliile wo too pye
ye fla na, ye ma n tyii koo wĩĩ nen laa gɛ n
faha ye na ye!
16 Wo wĩĩ n tãy wo Tuhufua Yãhã ye tesẽ
wo Yĩŋfua Yesu Crise ne. Ke ke laantãr wĩĩ
pye wo kẽ ma wo laam yĩn. Ke maha wo
ta wo n koho taha yaha cĩĩnde yrã na, lii
wãkuayãã wee le na ye.
17 Wo ke nar, koo tesẽ wo Yĩŋfua Yesu ne,
ke nuhu le ye laam wo, ke ye ta ye n naa
kayũhũ pye, kaplãyũhũ ke maha naa n yi
ye yɛ̃ wo.

3

Yãhã wãnar fla

1 Wo nna, -ye naa Yãhã nar wo kẽ,
nawee- busãã n waha wo Yĩŋfua kapãn
yãã luhu, pe le sya pe naa pe troho tãhã
le yor wo, nawee- n naa le miingbãŋ sey.
2 Nawee- mpãy pe sẽ n sroŋ ye, ma maha
pee, -ye naa Yãhã nar, ke n wo yi kãã pe
fãnga koho wo. Ye sẽ yãã, nawee- byɛ sẽ
me pe Yesu ta pe Yatɛr ye.
3 Wo Yĩŋfua sroŋ, u sẽ u yɛ̃ kapãn dur
ye. U ga ba ta, ye n naa yii plãhã u kãnde
wo. U ga ba naa n sẽŋ wo na, wo ma n gbe
Setane sãndãpee yĩŋfua namihi wo ye.
4 Yĩŋfua tuu lii pye ye kẽ, le wo laam yĩn.
Wo cã too ye yar lii ne, loo ne tee n pye, ye
saa dur yi yãã le wo ye.
5 Wo Yĩŋfua nar, u ta ye n cã ye ntãŋ dye
Yãhã tãy tesẽ ke wĩĩ gboho ye laam wo. Wo
maha u nar, u ye ta ye n naa ye laam yĩn
wãfãy laam wo u Yãhã Yĩndefua Crise wãŋ
syi dyaŋ.

Ye yai ye naa tẽn tẽ!

6 Wo nna, waa ye yar waha nde ne wo
Yĩŋfua Yesu Crise myaha ne: Ye nampyeŋmpãy pe nii napar ya pye, ma maha yee,
pe saa naa pe troho tãhã le kãnde wo ye,
kãnde lii too yar ye na, ye ma n ye kai- wãã
naa n pye pe ne ye.
7 Tee yai ye naa lii pye ye troho wãtãhã
ter n nii wo wãŋ syi dyaŋ, ye le cã. Too
pye ye ne, ye cã ma yee wo sẽ naa napar
pye ye.
8 Wo sẽ ba ta, waa n naa wo yɛ̃ woo faa
ye. Wii gɛ naa tẽn tẽ wii ya ma sya naa n
fãy cĩĩnde wãfãy, wo sẽ naa n kɛ yii waa
gɛ n naa n fãy wo yɛ̃ wãwoo wĩĩ ne ye.
9 Wo ne ga waha tyii, ye n naa koho le
wo ye, ye naa kai- nkãy pye wo kẽ faa. Ya'a
yãã too loo sye, wo naa n kɛ wo kãnyĩĩ yar
ye na, ye n yãŋ wo na, ye naa ye troho tãhã
wo wãŋ syi dyaŋ.
10 Ye cã ma yee, too pye ye fla na, wo naa
ye yar ma yee, wii ma yee, u saa naa tẽn
tẽ ye, woofua sẽ yai u naa n di ye.
11 Ya'a yãã wo kai- ngĩĩ pãã ye ye, wo
le luhu ma yee, ye laam wo, mpãy ma pe
napar pye, pe sẽ waha pe ya yɛ̃ gɛ woo pe
ya ya ye, ma -sẽ pe yɛ̃ le nawee- kai- wo.
12 Poofa mii, waa pe yar waha wĩĩ nen
nde ne: Pe naa tẽn tẽ yalebyɛ pe naa pe yɛ̃
digi kɛ pe ya ya, pe waha naa n di yaryar.
13 Yii poo na, wo nna, ye ma n fãy yãã
kayĩĩ wãpyeŋ ne ye!
14 Kai- nkãy too yrũhũ yar ye na saba
nwo laam wo, wii ma yee u sẽ koo pye ye,
ye byɛ ye naa u pyer yãŋ, ye ma n naa u
yɛ̃ le ye kai- wo ye, fyar n u yigi le ne.
15 Ye ma n -sẽ yee, yaa u tee naa n pye
mii u ma ye napĩĩ dyaŋ ye, ye nampyeŋ kẽ
u ne, -ye naa u yar laanyĩn ne.

Syaha tesẽ Yãhã wãnar Tesalonifa kẽ

16 Yãhã gii ke ma yrĩŋ kẽfua, ke naa yrĩŋ
wãã ye kẽ yalebyɛ wãwãã ya woo. Yĩŋfua
u naa n nii ye ne yalebya.
17 U saba kaplãŋ kuasaha nge, ndoo Pɔl,
n ke fla yrũhũ nii ya, koho ne: N ye byɛ
syar. Ye ma ra syaha kaplãŋ yãã, yaa cã
ndoo n u saba yrũhũ cĩĩnde. N ta saba
kuasaha byɛ yrũhũ koo syi.
18 Wo Yĩŋfua Yesu Crise, u kaa taha ye
byɛ na.

Pɔl saba cir kaplãŋ Timuti ye

Syaha fla

1 Ndoo Pɔl kẽ, ndoo wii n ma Yesu Crise
tẽnlɛhɛ. Yãhã gii ke ma wo Syayahafua,
koo ke ra taha le na, koo tesẽ Yesu Crise
ne, woo wii too koho taha yaha u na.
2 N saba nwo yrũhũ nɔ wãã mboo Timuti
kẽ. Ma ma ra cĩĩnde dya Yesu Crise kãnde
wo. Wo Tuhufua Yãhã tesẽ wo Yĩŋfua Yesu
Crise ne, ke ke kayĩĩ wãã ma kẽ tesẽ ke yrĩŋ
ne, ke ma fɛn di.

Mii yigi kawarfuafa kaklaha ne!

3 Tẽ naa n gaha Maseduanfa kãntraha
na, ma ba ma yar lii ne, n ga ma laam too
loo wĩĩ nen ya ne: Kuee Yefɛsyi wo, mpãy
ma ke fla Yesu kãndeyãrfa yawãhã wo, pe
nawee- klaha kaklaha nkãy ter ne. Ma yai
ma pe yar pe tyii.
4 Nkãy ke wee yĩŋ ne ye mii ngbãy dyaŋ,
pe yar pe tyii koo wãpãã na tesẽ faale wãlɛ
myar rii ne te yrũhũ ta buarbuar. Koo ngĩĩ
sẽ laa yɔ̃ mii kaplãŋ wãtyĩn ya sẽ kẽ ye.
Koo kaklaha ter sẽ n gaha Yãhã wĩĩ wãcãŋ
ne yaha ye ye. Yãhã n kɛ nawee- pe Yesu
ta pe Yatɛr pe waha sya yaha.
5 Ma'a yãã tẽ yee, ma pe yar pe tyii koo
kaklaha ngĩĩ ter na, n n traha nawee- ntãŋ
pe naa n dye pe ya tãy. Pe laam ma nii
gbɛgbɛ, kai- nkãy pe cã ke sroŋ, pe ma n
gaha koo kuɛ ye, pe ma Yesu ta pe Yatɛr
laantee nen ne, loo na pe ntãŋ ga dye pe
ya tãy.
6 Mpãy ma pe loo nde sye ma kuee
kaplãŋ tyĩn kai- nkãy na, yĩŋ wee ke na
ye.
7 Poofa mii, kãnde lii Yãhã le ta, pe n
traha pe nii nawee klahafa le ne. Kai- nkãy
pe -sẽ n pãã, poo gɛ sẽ ke war ye, kai-
nkãy pe n traha pe naa nawee- klaha, pe
sẽ maha ke war ye.
8 Wo cã kãnde lii Yãhã le ta, kayĩĩ ne, le
ma pye pe nawee- klaha le ne, mii Yãhã le
yar mii.
9 Wo cã ma yee, mpãy pe sroŋ, kãnde
lii Yãhã le ta, le sẽ yi poo myaha ne ye.
Le yi mpãy myaha ne pe ma kapeepyefa,
mpãy ne pe sẽ n luhu Yãhã ye ye, mpãy
ne pe pee, mpãy ne pe kãmpee yãr, mpãy
ne pe sẽ Yãhã gboho ye, pe sẽ maha Yãhã
kai- yãŋ ye, mpãy ne pe pe tuhufa boo pe
nahafa ne, mpãy ne pe ma naboofa,
10 mpãy ne pe sẽ fyar cã ye, mpãy ne pe
n sãy pe naawai ne mpãy pe sẽ lɛ wa ye,
mpãy ne pe yãmpa cãã troho, mpãy ne pe
kawar fua, mpãy ne pe Yãhã ka n di, mpãy
ne pe kai- nkãy pye ke sẽ wãã le cĩĩnde
kaklaha wũhũ ne ye.
11 Koo cĩĩnde kaklaha ngĩĩ, le Yesu
kapãyĩĩ ke yar wo na, Yesu kapãyĩĩ lii le
wãã ra kẽ, n naa le tɔ̃r nawee- ye. Le Yãhã
nayɔ̃r yar wo na, Yãhã gii ke ma kãnkai-
byɛ ne.

Laantãr rii Yãhã te pye yar Pɔl kẽ, te gboho

12 N syaha wãã wo Yĩŋfua Yesu kẽ, woo
wii tuu fãnga wãã ra kẽ ta tẽn laam wo. N
syaha wãã u kẽ, woo wii tuu yee tẽ yai u
tẽn wãtẽ ne, ma ra yãŋ yi n naa le tẽ.
13 N -sẽ nwo, faale wo, n sẽ naa wãyĩĩ
pãã u wĩĩ na ye. Mpãy pe naa n taha u na,
n naa pe nuhu, ta laam ba waha tɛr. Loo
naa byɛ ne, u ra yãŋ yi. Tẽ sẽ ba Yesu ta ra
Yatɛr ye, n sẽ ba cã kapee kẽ tẽ naa n pye
ye, Yãhã n ra fɛn di.
14 Wo Yĩŋfua n kayĩĩ pye ra kẽ, le n sya
gboho tɛr. Woo kẽ tuu ra ta ta n u ta ra
Yatɛr. Woo kẽ u ta ta ntãŋ n dye u tãy, ma
yee nawee- byɛ ntãŋ pe waha dye ra tãy.
15 Kapãn laa nde, cĩĩnde ne; nawee-
byɛ yai pe le sya nuhu ne: Yesu Crise
pa driyɛ̃ wo kapeepyefa syayahasaha wo.
Kapeepyefa laam wo, ndoo tẽ pee pe byɛ
na.
16 Yãhã n le sya, ma ra fɛn di. Loo nde
yai wo le cã: Yãhã Yesu Crise ta u le yar
nawee- na, pe n waha cã Yãhã ke laam yĩn
nawee- ne. Ta dyaŋ tẽ pye, kapeepyefua
waa sẽ ba tɛr ra yaha ye, ke sẽ ke laam
yĩn la ra ne? -Ye cã ye yee, ke ke laam yĩn
nawee- ter byɛ ne. Loo na, mpãy pe ga ba
Yesu ta pe Yatɛr, pe cĩĩnde yrã yãã, cĩĩnde
yrã lii wãkuayãã wee le na ye, pe ga waha
ra wĩĩ yãŋ, Yãhã ke laam yĩn ta ne mii, pe
cã pe yee Yãhã ke laam yĩn nawee- ter byɛ
ne.
17 Yĩŋfuangbãŋ wii u ma wãkuayãã wee
u yĩnfar na ye, woo wii wãkuyãã wee u na
ye, woo nwo nawee saa waha u yãã yĩnde
ne ye, woo nen ya kẽ u ma cĩĩnde Yãhã, u
miingbãŋ yai ke naa n yee yalebyɛ, u yai u
naa n sey yalebyɛ, wãyɛryãã ma n pye le
na ye. Amɛn, le nii ke syi.
18 Timuti, ma ma ra dya Yesu Crise kãnde
na. N ga ma yar waha laa ne. Yãhã kãmay
na, kai- nkãy ke ba pãã yaha ma wĩĩ na,
koo ma suhu lii ne tẽ ga yar ma na, ke wãã
le. Loo ne nde: Taa Yesu ta ma Yatɛr mii,
naa loo cĩĩnde wĩĩ yãŋ, kawar wũhũ nkãy
ma n wlãhã le wo ye.
19 Ma'a n traha ma waha yia, taa Yesu ta
ma Yatɛr mii, u ta yaha tãŋ ma Yatɛr koo
syi! Kai- nkãy taa cã ke sroŋ, naa koo ya
pye! Mpãy pe koo wãpyeŋ sye, loo pe ta
pe n plaha, ma Yesu kãnde miy yaha.
20 Yiimɛ pye pe ne tesẽ Lesyããnder ne.
Poo nawee- syãm me, n tyii Setane na

u waha pe fãy, pe n waha cã pe yee kaplãmpee- wãpãã Yãhã kẽ, le sẽ yɔ̃ ye.

2

Wo yai wo naa Yãhã nar nawee- byɛ kẽ!

1 N ga ye byɛ yar waha nde ne: Kai lii le ma yĩŋ, -ye naa n pãã Yãhã ye, ye naa ye yĩŋ wũhũ nar ke ye, -tee naa ke nar ye nampyeŋ- kẽ. Ke kayũhũ nkãy pye nawee-byɛ kẽ, -ye naa syaha wãã ke kẽ koo ngĩĩ wĩĩ ne! -Ye naa Yãhã nar koo syi nawee-ter byɛ kẽ!

2 -Ye naa Yãhã nar ke syi klo yahaseefa kẽ tesẽ fãngafa ne, wo n waha naa wo troho tãhã laanfir ne, yrĩŋ wo, too maha naa Yãhã myaha gboho, too naa wo troho tãhã Yãhã kãnde wo laanyĩn ne.

3 Loo nde yɔ̃, ma maha n tãy wo Syaya-hafua Yãhã ye.

4 Ye sẽ yãã, Yãhã n kɛ nawee- byɛ pe waha sya yaha, pe maha waha le Yãhã cĩĩnde wĩĩ cã.

5 Ye sẽ yãã, Yãhã neŋ ya kẽ ke ma, kusyiifua nen ya kẽ u ma Yãhã nsoho wo nawee- ne, woo kẽ Yesu Crise ne, u pye nawee wo wãŋ syi dyaŋ.

6 U le sya ma gbã ku, loo n nii wo byɛ wãsyayaha dir tuu dãã. Loo nde ta, Yãhã ke bii yale lii yar yaha Yesu gbã wĩĩ na, loo yale le ba nɔ, poo gbã mii ta nawee- byɛ n cã ma yee, pe wãsyayaha wĩĩ ma Yãhã laam wo.

7 Loo ne, ta n nii Yesu tẽnlɛhɛ, ma maha nii Yãhã tẽntẽ, ma ga naa nawee- klaha, mpãy pe wee Yiifee- ye, pe n waha Yesu ta pe Yatɛr, pe le Yãhã cĩĩnde wĩĩ cã. N sẽ kawar fua ye, cĩĩnde ne tẽ n pãã.

8 N n kɛ Yesu kãndeyãrfa yawãhã teebɛhɛ byɛ wo, pe naam pe naa n pãã Yãhã ne. Pe ma nii n pãã Yãhã ne, pe laam yai pe nii gbɛgbɛ, pe ma n naa ncafũhũ di ye, wãhã wĩĩ laa ma n pye pe laam wo ye!

9 N maha le kɛ ca ye, pe naa faha wãn le, faha wãn tii syi nawee saa waha yĩnde yi too pe na ye. Pe ma syi pe pe yĩnde le yaha yĩŋ wãfan wo, nsããsugu ne, sãn wãn ne, tesẽ faha wãn tii ne te dir te sroŋ gboho ye.

10 Too nde wãleŋ sẽ kẽ ke ma yĩŋ ye. Kayĩĩ wãpyeŋ loo le ma yĩŋ. Kayĩĩ wãpyeŋ loo le yai ca mpãy ne pe yee, poo Yãhã myaha gboho.

11 Ca yai pe yaha le, pe yĩŋ kor le, pe naa n luhu Yãhã kaplãŋ ye; pe yai pe tyii ke n naa n dye pe laam wo.

12 Cɔɔ woo sẽ yai u naa naa klaha Yãhã kaplãŋ ne ye, u sẽ yai u kuã tã naa na ye, u yai u naa laanyĩn yãã.

13 Ye sẽ yãã, Yãhã cãã Dama tãhã, ma ba Awa tãhã kur kuɛ ye.

14 Dama sẽ kẽ tuu tyii u sãndãpee yĩŋfua n u wlaŋ ye, cɔɔ kẽ tuu tyii u sãndãpee yĩŋfua n u wlaŋ. Yãhã ke bii yee, pe ma n lii pye ye, u n le pye.

15 Ca -sẽ ga waha sya yaha kicar waa wãsee wĩĩ na. Pe -sẽ yai pe Yesu ta pe Yatɛr pe kuãŋ ne, pe tyii nawee- ntãŋ naa n dye pe tãy yalebyɛ, pe laam n nii gbɛgbɛ, pe naa n laha pe kãnkai- byɛ wo.

3

Yesu kãndeyãrfa yawãhã yahaseefa

1 Kapãn laa nde, cĩĩnde ne: Wii ma yee u Yesu kãndeyãrfa yawãhã yahaseefua tẽn syi kɛ, tẽyĩĩ ne u n kɛ.

2 Wii ma loo tẽn tẽ, u yai u sroŋ kai- byɛ wo; u yai u pye cɔɔ nen ya ne, u yĩnde ma n pye cɔɔ waa ter na ye. U yai u u ya wãyigi cã. U yai u kai- cã. U yai u pyer n yɔ̃. U yai u nampay wãyigi cã. U yai u le Yãhã kaplãŋ wãklaha cã nawee- ye.

3 U sẽ yai u tar sẽm na ye. U sẽ yai u naa fãnga yar nawee- na ye. U yai u naa n tãy nawee- ne. U sẽ yai u naa wãhã cɛr ye. U sẽ yai u ta, war wĩĩ n gboho u laam wo ye.

4 U yai u u kahafa wãyigi cã, u yai u ta u pii naa n luhu u ye, pe maha naa u gboho.

5 Ma sẽ yãã, nawee ma yee u sẽ u kahafa wãyigi cã ye, u ga waha pye mii, u waha Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa yigi yɔ̃, poo mpãy pe ma Yãhã wãm?

6 U sẽ yai u pye nafuɛ̃ le Yesu kãnde wo ye, mii loo sẽ ne ye, u ga waha yataŋ ta u ya na sãndãpee yĩŋfua Setane wãŋ syi dyaŋ, Yãhã n u pẽn.

7 U yai, mpãy pe wee Yesu kãndeyãrfa ye, poo n cã pe yee u troho wãtãhã ter yɔ̃. Mii loo sẽ ne ye, u wĩĩ ga sye pe ye, u n waha gbe sãndãpee yĩŋfua namihi na.

Koholefa Yesu kãndeyãrfa yawãhã yahaseefa ye

8 Mpãy pe koho le Yesu kãndeyãrfa yawãhã yahaseefa ye, pe yai pe laha. Pe yai pe naa cĩĩnde pãã. Pe sẽ yai pe tar sẽm na ye. Pe sẽ yai pe naa wale kɛ dawar ne ye.

9 Pe Yesu ta pe Yatɛr, le Yãhã kapãyĩĩ cĩĩnde wĩĩ lii le yar pe na, pe yai pe le yigi kluɛ sĩĩ laantee nen ne. Kai- nkãy pe cã ke sroŋ, pe naa koo pye.

10 Ye yai ye pe troho wãtãhã ter yãŋ, pe ma n sroŋ, ye cã pe taha loo tẽn nde na.

11 Pe ca bya, pe yai pe laha. Pe sẽ yai pe naa nawee- wãpee pãã ye. Pe yai pe pe ya wãyigi cã. Pe yai pe naa n sroŋ kai- byɛ wo.

12 Naa wii u koho le Yesu kãndeyãrfa yawãhã yahaseefa ye, u yai u pye cɔɔ nen ya ne, u yĩnde ma n pye cɔɔ waa ter na ye. U yai u u pii wãyigi cã tesẽ u kahafa byɛ ne.

13 Mpãy pe koho le Yesu kãndeyãrfa yawãhã yahaseefa ye, pe ma sroŋ pe tẽn

wo, nawee- ga naa pe gboho. Yesu cĩĩnde
wĩĩ lii pe sya laantee nen ne, pe ma nii loo
pãã nawee- ye, pe ga waha le pãã naa n
laha laanyĩn ne nawee- ye.

Yãhã cĩĩnde wĩĩ lii waa sẽ le cã yãã ye

14 N saba nwo yrũhũ nɔ wãã ma kẽ, ma
-sẽ n traha n ga ma yãŋ plii nde na.
15 N ma ma- kuee tɛr, saba nwo ga ma
klaha laa ne: Yesu kãndeyãrfua yai u naa
u troho tãhã mii u Yesu kãndeyãrwai ne,
maa le cã. Poo ma mii tuhufua nen pii
dyaŋ. Poo me, pe ma ke Yãhã kãndeyãrfa
yawãhãfa, Yãhã gii ke ma yrãŋ yalebyɛ.
Poo me, Yãhã wãm. Ya'a yãã, le Yãhã
cĩĩnde le soho Yesu kãndeyãrfa koho wo,
poo me pe n sẽŋ le na.
16 Cĩĩnde ne, kai lii le wo ta wo n Yãhã ta
wo Yatɛr, waa saha le war ye. Le yĩŋ wĩĩ
gbaha, waa saha yee kangbãy sẽ ne ye.
U tege ba wo ye nawee kadye ne.
Yãhã Yrã le yar gbaa na u sroŋ.
U u ya yi yar yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ na.
Kapãyĩĩ lii le u wĩĩ pãã,
driyẽ kui byɛ le luhu.
Driyẽ kur byɛ wo,
nawee- ter byɛ u ta pe Yatɛr.
Yãhã u kuã yir ga ta niisayũhũ wo
yãhãyĩŋ na.

4

Kawar kaklahafa

1 Yãhã Yrã le yar laha ma yee: Mpãy ga
ba dur yi kãã Yesu kãnde wo driyẽ kuayale
wo. Pe ga ba naa n luhu yĩmbuhu nkãy ye,
ke n pe kar naa n yaha. Pe ga ba naa n luhu
sãndãpee kaplãŋ ye.
2 Loo ga ba pe ta, dawarfa tesẽ kawar-
fuafa ne, pe n pe plaha, pe n naa kãmpee
yãr. Poo dawarfa mii tesẽ pe kawarfuafa
mii ne, pe ga ba nii, pe naa kapee- pye, pe
kalaa saa pye ke na ye. Pe ga ba nii mii,
Setane pe kayĩĩ wãpyeŋ suhu boo pe kẽ.
3 Poo kawar kaklahafa mii, pe nawee-
klaha ma yee, cɔɔ wãsyaŋ sẽ yɔ̃ ye, ma
maha yee dir raa ma te wãdiŋ sẽ yɔ̃ ye. Ah
too dir nde, Yãhã sẽ na ke re tãhã? Mpãy
pe Yesu ta pe Yatɛr, ma cĩĩnde cã, pe ga
waha syaha cãã wãã Yãhã kẽ, pe too dir
di.
4 Ye sẽ yãã, Yãhã ke dir wãn tii byɛ
tãhã, te byɛ yɔ̃; taa ter sẽ yai mboo Yesu
kãndeyãrfua ma te sye ma yee, te ma tã
ye. Te byɛ yai ma waha te di, taa -sẽ cãã
syaha wãã Yãhã kẽ.
5 Yãhã kapãn tesẽ syaha wãwãã ne Yãhã
kẽ, koo ke n pai wãn byɛ wãyɔ̃ŋ ne Yãhã
ye.

Wii syi u ma Yesu Crise tẽntẽyɔ̃

6 Ma'a koo kaklaha ngĩĩ yar pe Yesu
kãndeyãrfa na, maa nii Yesu Crise tẽntẽyɔ̃.
Ma'a loo pye, nawee- ga cã pe yee, ma
n poho Yãhã kapãyĩĩ ne, ma suhu cĩĩnde
kaklaha nkãy ne raa yigi. Koo katɛ- syãŋ
ngĩĩ ke kaa taha ma kacãn na Yãhã wũhũ
kuɛ ye mii digi dyaŋ, ke ne kaa taha ma
kadye fãnga na.
7 Ngbãy rii te sẽ cĩĩnde Yãhã wũhũ pãã
ye, ma yai ma te wĩĩ sye.
8 Ma'a yĩŋ le Yãhã kai- na, maa ke cã
laha, ma nii yĩmbui nen na Yãhã ne. Kadye
wãsãhã gbar nawee kadye ya sãhã, yĩŋ sẽ -
sẽ wee re na ke syi ye. Ma'a -sẽ nii yĩmbui
nen na Yãhã ne, loo nde ma yĩŋ ne. Ma
sẽ yãã, loo nde nawee ta u n nii yrãŋ na
nanga, sukũhũ gaa byɛ ne.
9 Kapãn nde ma cĩĩnde, nawee- byɛ yai
pe le sya nuhu ne.
10 Loo ne, wo n nii Yãhã tẽn tẽ yalebyɛ,
ma maha sroŋ n kãn ke wĩĩ ne. Ye sẽ yãã,
wo koho taha yaha Yãhã na, Yãhã gii koo
neŋ ya ke ma yrãŋ, ma maha ma nawee-
Syayahafua, nawee- mpãy byɛ pe Yesu ta
pe Yatɛr.
11 Kai- ngĩĩ byɛ klaha pe Yesu kãndeyãrfa
yawãhãfa ye, taa pe yar waha, pe naa koo
ngĩĩ pye.
12 Taa ma naanfuẽ, ma'a syi ta waa n
naa ma kloŋ loo nde wĩĩ na ye. Ta, ma
pyer n naa n yɔ̃, Yesu kãndeyãrfa n te yãŋ
naa n gbe ma ye, ma yẽ kaplãŋ ne, ma
troho wãtãhã ter ne. Ta, nawee- byɛ ntãŋ
n dye ma tãy, -taa tyii ma laam n yɔ̃, Yesu
kãndeyãrfa n naa n yãŋ ma na, ma Yesu
wãtaŋ ter ne ma Yatɛr, ma laam gbɛgbɛ ter
ne.
13 Naa ke Yãhã kaplãŋ kal Yesu
kãndeyãrfa yawãhãfa telai wo nawee- byɛ
yĩnde na! Naa pe yar pe naa kãnyĩĩ yãr!
Naa pe klaha Yãhã kaplãŋ ne! Koo ngĩĩ
yigi ma naa ke pye, ta n sya ba dur ba.
14 Per gii Yesu kãndeyãrfa wãlɛ pe ba
kluɛ taha ma na, Yãhã ba kaplãŋ nkãy le
waa laam wo ma wĩĩ na u n ke tɔ̃r, ma yee
Yãhã fãnga gaa wãã ma kẽ. Koo fãnga nge
ta, ma naa Yãhã tẽn tẽ!
15 Loo nde ya ta ma tẽn, ma naa le tẽ
yalebyɛ kayi ne, nuhu ne, le n naa n gaha
ma ye yaha ye, nawee- byɛ n waha le yãã
yĩnde ne.
16 Kacãn yãã mii na, taa ta ma troho
wãtãhã ter n naa n yɔ̃, ma kaklaha ke naa
n nii cĩĩnde kaklaha. Ma'a mii plãhã, ma
nii ngĩĩ pye yalebyɛ, ma ga sya yaha. Mpãy
pe n luhu ma ye plii byɛ, pe bya ga naa
pe troho tãhã ma wãŋ syi dyaŋ pe ba sya
yaha.

5

Yãhã tẽntẽ yai u Yesu kãndeyãrfa yigi mii?

1 Ma'a syi ma naa n sã wãlɛ na ye. Ma'a
yee, mboo ga laantor le pe laam wo, ma
naa pe yar mii nawee dyaŋ u tuhufa ne.
Naa laantor le pe naanfãm laam wo mii
nawee dyaŋ u cĩĩfa ne ma suhu u lɛfa ne.
2 Naa laantor le pe calɛ laam wo mii ma
nahafa dyaŋ, pe cabii tesẽ pe capĩy ne mii
nawee dyaŋ u syafa ne, -taa -sẽ mii wãyigi
cã pe ne.
3 Calangusyam mpãy nawee wee pe na
ye, naa nagboho ta pe na, ma naa koho le
pe ye!
4 Calangusya wii ma pye kicar ne tesẽ
kur kuɛ pii ne, pe yai pe naa pe troho tãhã
pe nahafua ne mii Yesu kãnde le yar mii.
Pe yai pe naa kayũhũ pye pe nwoŋfa kẽ,
pe seefa pe kayĩĩ lii pye tɛr pe kẽ, pe naa
le kayĩĩ dur pe kẽ. Loo ne, le n tãy Yãhã
ye.
5 Calangusya wii ma -sẽ pye, waa wee u
na ye, u yĩntaha ma maha syii, u u koho
taha yaha Yãhã na, u naa n pãã Yãhã ne ke
yai ke yĩmper, u naa ke nar ke naa u koho
soho.
6 Calangusya wii ma -sẽ kuee u laan-
gapee wũhũ ya pye, tuu sya nwo u sẽ ku
wa ye, u ma mii nakugu dyaŋ u kapee-
koho wo.
7 Naa pe byɛ klaha kai- ngĩĩ byɛ ne, pe
troho wãtãhã ter n yɔ̃ naa n tãŋ pe ye
gbɛgbɛ.
8 Yesu kãndeyãrfua wii ma yee u sẽ u
nwoŋfa yãŋ ye, u Yesu kãnde miy yaha.
Woosyifua nwo pee wii na, u sẽ Yesu ta
yãã u Yatɛr ye.
9 Calangusya wii syi u myaha yai ke
yrũhũ koho wãle wĩĩ na Yesu kãndeyãrfa
yawãhãfa tẽn laam wo, u yai u pye dyɛ-
gbeetãã syi. U yai u pye tuu nii tɛr puai
nen ya ye.
10 U yai u pye miiyũhũ ne kayũhũ kuɛ
ye: Kicar wãyigiyɔ̃ syi, nampay wãgbihi
ne, u pye u Yesu kãndeyãrwai tẽntẽle, u
pye koholefua fɛnfa ye, kayĩĩ wĩĩ le naa n
tãy u ye.
11 Calangusyam mpãy yĩntaha ke sẽ syii
ye, ma'a syi naa pe syi myar yrũhũ Yãhã
tẽn wãtẽ wĩĩ na ye. Mii loo sẽ ne ye, naa
waa wãgbe laam ma pe yigi, pe ga waha
le Yãhã tẽn miy yaha loo nde wĩĩ na.
12 Pe ma yɛ̃ tɛr Yãhã tẽn wãtẽ wĩĩ ne, ma
ba le sye, le ga nii kapee pe ye.
13 Pe mii, laa tẽn wee pe na ye, pe ga pe
ya ta nawee- klɛ kafa. Lii le cã pee, pe yɛ̃
kaplãŋ ga nihi tɛr, pe kalaa wee kai lii na
ye, pe ga pe yɛ̃ le le wo. Lii le maha wee
wãpãã wĩĩ ye, pe ga naa loo pãã.
14 Loo ne ta n yee, calangusya wii u sẽ
lɛ tɛr syihi wãsee na ye, n n kɛ naa waa
ma yi usyi na, ma u gbe ta cɔɔ, le puar. U
ma syihi yãã see, u ma u kaha yigi yɔ̃, wo
napĩĩ saa waha laa wãpee yãã wo wĩĩ na u
naa le pãã ye.
15 Ye sẽ yãã, calangusyam mpãy mii,
pe le Yesu kãnyĩĩ miy yaha, ma Setane
kãmpee gbe.
16 Yesu kãndeyãrfua wii ma pye u nawee
waa ne tuu nii calangusya, u yai u naa
koho le u ye, u ma n tyii u na u n nii
teger Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa ye ye.
Calangusyam mpãy pe ma, waa wee pe na
ye, pe yawãhãfa ga waha naa koho le poo
ye.
17 Wãlɛ mpãy pe ma pe Yesu kãndeyãrfa
yawãhã yahasee ye, pe Yesu kãndeyãrfa
yai pe naa nagboho ta pe na tesẽ pe naa
pe dããn wãã pe kẽ. Poo me mpãy ne pe
Yãhã kaplãŋ pãã pe Yesu kãndeyãrfa ye
ma maha pe klaha.
18 Ye sẽ yãã, Yãhã sabangbãŋ wo, kapãn
laa ma le yrũhũ ta mii nde dyaŋ:

«Pe naha gii ta ma yee
ke dir pua tãhã naa n yi te syir wo,
pe sẽ yai pe koo naha yɛ̃ pua tã
too dir nde na ye.»

Le maha yrũhũ ta ma yee: «Tẽntẽfua yai
u dãã u dããn ne.»
19 Pe ma wãpee laa pãã taha yahaseefua
waa na, nawee- syãm laa na nawee- tãã syi
gɛ ma yee, pe sẽ le yãã yĩnde ne ye, ma'a
n le sya ye.
20 Yahaseefa mpãy ma pua yaha kapee-
wãpyeŋ na, ma naa le kuãn pe ne pe Yesu
kãndeyãrfa byɛ yĩnde na. Loo ga ta pe byɛ
n naa n fya.
21 Lii tẽ ga pãã waha ma ye Yãhã yĩnde na,
Yesu Crise ne tesẽ pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛyɔ̃m
ne, loo ne nde: Nkãy tẽ ma yar, naa n pye
ke syi, ma'a n yee maa dye waa kuɛ ye taa
tyii waa na ye, ma'a n yee waa wĩĩ n tãy
ma ye ma tɛr waa yaha ye! Naa cĩĩnde fla
loo yãŋ!
22 Ma'a Yãhã nar waa kẽ, ma'a n koho
taha u na farfar ye. Wii ma kapee pye,
ma'a n dye u kuɛ ye ye, naa mii yigi
yalebyɛ kapee- kuɛ ye!
23 Ma laha ke ma yaa, ma'a syi loho ya ta
ma lawɔŋ ye; defĩĩ wɔ naa n wlãhã cacar,
u ga ta dir saa naa n syã ma laha wo ye,
ma n naa nii korkor.
24 Mpãy kapee- ma, ma'a sya yee ma sẽ
le fla naha ye, maa ke kapee- yãã gbaa na
ufua tuu pye. Mpãy kapee- -sẽ ga waha pye
ke sẽ n yãã gbaa na ye, ma'a le fla naha,
maa cã ba ke yãã kur ye, ufua kapee- pye
cĩĩnde.
25 Kayũhũ pyefa bya ma koo syi. Wii ma
kayũhũ pye, ke n yãã gbaa na. Ke ma sya
yee, ke sẽ yãã gbaa na ye, ke saha kuee
wam wo ye, ke ga ba naa n tɔ̃r nawee- byɛ
n ke luhu per gaa.

6

1 Mpãy pe ma yãmpa, pe yai pe naa cĩĩnde nagboho ta pe yĩŋfa na. Mii loo sẽ
ne ye, nawee- mpãy ter ga waha naa Yãhã
miipihi yee ma suhu wo kaklaha ne.
2 Yãmpa mpãy yĩŋfa pe ma Yesu
kãndeyãrfa, poo yãmpa mii sẽ yai pe yee,
poo tesẽ pe yĩŋfa ne, poo ma mii Tuhufua
nen pii dyaŋ, pe sye pe saa naa nagboho ta
pe yĩŋfa na nantãŋ ye. Le wee koo syi ye,
pe yai pe cã pe tẽn tẽ pe yĩŋfa mpãy kẽ pe
ma Yesu kãndeyãrfa, pe yĩŋfa ntãŋ maha
dye pe tãy. Loo nde yai le waha pe yãmpa
ta pe n pe yĩŋfa wĩĩ gbihi pye naa n yɔ̃.

Kawar kaklaha tesẽ wale wãtãytɛr wĩĩ nawee- ye

Kai- nkãy taa yai ma naa n pãã naweeye, -taa naa pe klaha, koo kẽ tẽ tɔ̃r yar ma
na.
3 Wii ma nii kaklaha gaa ter klaha ma
nii n yee, woo sẽ yɛr wo Yĩŋfua Yesu Crise
kaplãŋ na ye, koo kaplãŋ ngĩĩ ke naweetroho wãtãhã ter sroŋ, ma maha yee, woo
sẽ yɛr koo kaklaha nge na ye, koo gii ke
sroŋ wo Yĩŋfua Yesu wãta wĩĩ ne wo Yatɛr,
4 woofua nwo ta yi u yataŋ ne, u sẽ maha
laa gɛ cã ye. Nafãã kaplãŋ wãtyĩn tɛr u
koho ne, u maha nawee- yɛ̃ kɛ yalebyɛ.
Loo nde n pai laanyar ne, wãhã wãcɛr ne,
tyɛhɛ ne, nagblaha ne, nampyeŋ wãpee
wãga ne.
5 Mpãy kacãn te kãã yi le Yãhã cĩĩnde
kãnde wo, wãyɛr wee pe kaplãŋ wãtyĩn na
ye. Pe le ga ma yee, wii ma Yãhã ta u Yatɛr,
ufua ga waha wale kɛ loo nde flãhã tãy.
6 Cĩĩnde ne, Yãhã laam wĩĩ wãpyeŋ ma
gboho nawee laam wo, wangbãy laa sẽ
tɛr loo nde yaha ye. Ufua saa naa laa kɛ
nantãŋ ye.
7 Ye sẽ yãã, wo sẽ see ba ngaa ne driyɛ̃
wo ye, wo maha wee too ga waha ngaa gbe
ke laam wo wo tɛr ke ne wo kuper ye.
8 Wa'a nii wo yɛ̃ digi yãã, tesẽ nayrɛ ne
ma le n tã wo kadye na, laa sẽ maha kuee
nantãŋ ye.
9 Mpãy pe yee poo n traha pe wangbãy
kɛ, loo ne le pe tyĩn n gaha kapee- wãpyeŋ
kuɛ ye. Pe laam wũhũ pee, ma nihi, yĩŋ
maha wee ke na ye. Koo ngĩĩ syi kẽ, ke
nawee ta u n gbe namihi na, u wĩĩ n klahatãŋ, u n maha u yĩŋ kɛ laa.
10 Ye sẽ yãã, wale wĩĩ ma gboho tɛr mboo
wii laam wo, loo nde n pai kapee- ter byɛ
ne. Mpãy wale wĩĩ ba gboho tɛr pe laam
wo, ma pe ta pe n le Yãhã kãnyĩĩ fla miy
yaha, ma maha pe laanyĩn byɛ pye klahape ya kẽ.

Pɔl Timuti yar kai- ne

11 Mboo woo na Timuti, Yãhã nawee kẽ
ma ne. Kai- nkãy tẽ pãã tɛr, ke byɛ yãã ma
ke ta yaha. Ma yai ma kai- nkãy kɛ ke ngĩĩ:
Kasroŋ wãpyeŋ, wãpuayaha Yãhã wĩĩ na,
Yesu wãta wĩĩ ne ma Yatɛr le n naa lɛ ma
laam wo, nawee- ntãŋ wãdye wĩĩ ne ma
tãy. Naa ma laam yĩn yalebyɛ, -taa ta pe
naa n tãy.
12 Taa Yesu ta ma Yatɛr, loo fãnga gbe
ma kapee- wãpyeŋ yia. Ma'a nii loo pye,
cĩĩnde yrã lii wãkuayãã wee le na ye, maa
le yãã. Yãhã ma yee yi loo nde na. Mboo
gɛ sẽ le pãã la nawee- busãã yĩnde na ma
yee, ma Yãhã Dya Yesu ta ma Yatɛr.
13 Yãhã gii ke yrã le wãn byɛ wo, koo
tesẽ Yesu Crise ne, woo wii tuu le pãã Pɔ̃syi
Pilati yĩnde na pe nawee- byɛ ne ma yee,
woo kẽ Yãhã Dya, n ga nde pãã ma ye ke
syãŋ yĩnde na:
14 Le Yãhã kãnde yigi kluɛ sĩĩ ne, -taa naa
le yãŋ, ma'a syi kawar kaklaha n wlãhã le
ne ye, wo Yĩŋfua Yesu n sya ba dur ba.
15 Yãhã yale lii ta, le ma ba nɔ, ke ga
u ta u n dur ba. Yãhã kẽ ke ma cĩĩnde
yahaseefua kai- byɛ wo, koo ya kẽ ke n
pai yrĩŋ ne. Koo kẽ ke ma fãngafa byɛ
Fãngafua, ke ma yĩŋfa byɛ Yĩŋfua.
16 Ke ma, gbã saha crã gɛ crã ke na ye.
Yãhã niisaha ma cãã- wo, cãã- mpãy syi
nawee saha crã pe na ye. Nawee saha Yãhã
yãã yĩnde ne ye. Yãhã myaha yai naweeter byɛ pe naa ke gboho, koo gii wãkuayãã
wee ke fãnga na ye. Amɛn, le nii ke syi.
17 Mpãy pe ma driyɛ̃ nge wale ne, pe yar
pe ma syi pe yataŋ ta pe ya na ye. Pe yar pe
ma n koho taha naa n yaha pe wale ya na
pe yee le gboho ye; wãkuayãã ma le na,
wãklahayãã bya ne. Pe yai pe koho taha
naa n yaha Yãhã koo na, koo gii ke wo kẽ
wãn byɛ ne busãã, ma yee te naa wo wĩĩ
yɔ̃.
18 Pe yar pe naa kayĩĩ pye, pe naa ke pye
ke n gboho naa n nɔ pe wale wãgboho syi
na, pe nii laantãr ne, pe naa pe koho wãn
la nawee- ne laanfir ne.
19 Pe ma koo pye yalebyɛ, nangbãn kẽ pe
kɛ n ta Yãhã Yai wo; too nangbãn wãn nde
syi sẽ waha n klaha- ye. Loo na, cĩĩnde yrã
lii wãkuayãã wee le na ye, pe ga ba loo
yãã.
20 Dya, Yesu kapãyĩĩ kaklaha wũhũ nkãy
tẽ ma yar, ke ma ma koho wo, ke yigi yɔ̃.
Kaplãŋ nkãy syi yĩŋ wee ke na ye, nkãy syi
ke ga maha waha nawee ta, u saa Yesu ta
u Yatɛr ye, ma'a n naa ma yɛ̃ le ke syi wo
ye! Kawar wũhũ nkãy pe ta kacãn wũhũ,
koo nkãy ke n yee, le Yãhã kapãn wĩĩ wee
cĩĩnde ye, ma'a n naa ke syi luhu ye!
21 Ma sẽ yãã, mpãy pe yee poo ma too
kacãn nde syi cãfa, pe Yesu wãta pe Yatɛr
wĩĩ miy yaha.

Yãhã n laantãr yar ma na, mboo tesẽ
mpãy ne pe ma ma ne.

Pɔl saba syãŋ wuhu kaplãŋ Timuti ye

Syaha fla

1 Ndoo Pɔl kẽ, ndoo wii Yãhã ra ta Yesu Crise tẽnlɛhɛ. Yãhã ke bii yɛ̃ tɛr nawee- ye, koo ga ba cĩĩnde yrã lii wãã pe kẽ Yesu Crise kãmay na, ke ra taha, n naa loo nde yar nawee- na.

2 N saba nwo yrũhũ nɔ wãã mboo Timuti kẽ, ma ntãŋ dye ra tãy, ma ma ra dya Yesu kãnde na. Wo Tuhufua Yãhã tesẽ wo Yĩŋfua Yesu ne, ke ke kayĩĩ wãã ma kẽ tesẽ ke yrĩŋ ne, ke ma fɛn di.

Pɔl laantor le Timuti laam wo

3 N syaha wãã Yãhã kẽ ma wĩĩ na, Yãhã gii n ma ke tẽn na. Kai- nkãy tẽ cã ke sroŋ, koo tẽ n pye le Yãhã tẽn na mii ra faale wãlɛ wãŋ syi dyaŋ. Yalebyɛ ke yai ke yĩmper, n ma nii n pãã Yãhã ye, n sẽ ne faha ma wĩĩ ne ye, n ne ke nar ma kẽ.

4 Too naa n cããŋ wii na per gii, ma ba yĩntãm yi. N ma nii loo nde ga, ma laam bya ma ne ra yigi, ta n sya naa n kɛ, n ma yãã yĩnde ne, n naa nuhu di.

5 Ma nahafuadyaha Loyise tesẽ ma na- hafua Yinisyi ne, poo mii cãã Yesu sroŋ ta pe Yatɛr ma yaha. N le cã, ma bya Yesu ta ma Yatɛr laantee nen ne pe wãŋ syi dyaŋ. Koo kẽ, n syaha wãã Yãhã kẽ ma wĩĩ na.

6 Tẽ ba koho taha ma na, ma naa Yãhã nar ma kẽ, koo kẽ, Yãhã n wãyĩĩ wãã ma kẽ; loo le ma ta, ma n ke tẽn wãtẽ fãnga yãã. Ma'a syi ma loo wãyĩĩ nde faha ye!

7 Ma sẽ yãã, Yãhã Yrã lii Yãhã le le wo laam wo, le sẽ wo ta wo n nii fya le cĩĩnde wãpãã ne nawee- yĩnde na ye. Le wee koo syi ye. Yãhã Yrã fãnga le wo laam wo; le wo ta, nawee- ntãŋ n dye wo tãy, le wo ta, wo n wii wãyigi cã.

8 Loo na, ma'a syi ma yee, Yĩŋfua Yesu kapãyĩĩ wãpãã wĩĩ fyar yigi ma kẽ ye. Tẽ nwo nwompihi wo Yesu wĩĩ na, ma'a n yee, a loo maha fyar yigi ma kẽ ye. Ma bya, naa mii gbihi wãfãy kur ye ra ne le Yesu kapãyĩĩ wãpãã ne. Ma'a syi fya ye, ma koho taha yaha ke fãnga na, fãnga gii Yãhã ke wãã.

9 Yãhã koo kẽ ke wo sya yaha, ma maha wo yee too nii ke nna; le sẽ nii mii, wo kayũhũ pye koo syi ye, ke ya laam wĩĩ ne, ke le pye wo kẽ laantãr tãy. Ke bii loo kayĩĩ nde ta yaha wa wo kẽ Yesu Crise kãmay na, driyɛ̃ sẽ bii tãhã wa ye.

10 Ke le yar wo na yagaa wo Syayahafua Yesu Crise wãpaŋ ne driyɛ̃ nge wo. Yesu Crise ta, gbã saha kapee pye wo na nantãŋ ye, tesẽ cĩĩnde yrã lii wãkuayãã wee le na ye, u maha loo yar wo na le Yãhã kapãyĩĩ wo.

11 Yãhã ra yãŋ yi ma yee, n naa le kapãyĩĩ tõr nawee- ye, n nii Yesu tẽnlɛhɛ. Loo ne, ta n nii nawee- klaha le kapãyĩĩ kai- ne.

12 Loo le ra ta, ra n nii wãfãy nge fãy. Le sẽ fyar yigi ra kẽ ye. Wii tẽ ta ra Yatɛr, n ufua cã. N maha le cã, le Yãhã kapãyĩĩ wũhũ nkãy tẽ klaha nawee- ye, u ga waha yia u naa n sẽŋ ke na, u wãdurba per n sya ba nɔ.

13 Cĩĩnde kaplãŋ nkãy tẽ yar ma na, naa koo ya yãŋ ma naa nawee- klaha ke ne. Ma seefar le Yesu ne, koo syi kẽ Yesu n nii ma Yatɛr, nawee- ntãŋ n dye ma tãy, kuee yai tãŋ ke syi!

14 Kaklaha nkãy tẽ yar ma na, ke gbihi yigi, ma'a n tyii waa n ke wã klaha ye! Naa loo pye Yãhã Yrã kãmay na, Yãhã Yrã lii le ma wo laam wo.

Mpãy dur yi Pɔl kur ye, mpãy -sẽ kuee u kur ye

15 Ma cã Yasyi kuɛ kãntrahafa byɛ dur yi kãã ra kur ye, Fisyel dyaŋ Yɛrmosyɛn ye ne.

16-17 Yɔnɛsyifɔr woo na, tẽ nwo ke nwompihi wo, fyar sẽ u yigi ra wĩĩ ne ye. Yãhã ke kaa taha u kahafa na. Tuu ba pa Wɔrme wo nwo, u ba ra fla kɛ farfar, ma sya ba ra saha cã, ma naa n pai ra fla na, ma ba naa laanyĩn kaplãŋ pãã ra ye.

18 Faale wo, tẽ sẽ ba pye wa nwompihi wo ye, ma pye Yefɛsyi wo, tuu naa koho le ra ye mii, ma le cã. Wo Yĩŋfua Yesu u ba u fɛn di Yãhã kasãhã per wo.

2

Wii u Yesu kãnde yigi kluɛ sĩĩ

1 Ta dya, mboo na, ma cã too seefar le Yesu Crise ne, wo kayĩĩ yãã. Naa mii plãhã Yesu kãnde wo loo kayĩĩ nde kãmay na!

2 Kaplãŋ nkãy raa luhu ra yɛ̃ na, tẽ naa nawee- klaha ke ne nawee- yĩnde na, mpãy raa cã pe sroŋ, ma cã pe ga waha nawee klaha ke ne pe ya ndoŋ, pe klaha ke ne!

3 Ma ma mii seraasyiyɔ̃ dyaŋ Yesu Crise ye. Wãfãy ma ma dye, naa ma fɛn lay sya ra wãŋ syi dyaŋ!

4 Seraasyi naa wii u n gaha naan miysaha wo, u n kɛ u wĩĩ le naa n tãy u yĩŋfua ye. Loo na, kai- nkãy ke wee naanmiy wũhũ ye, u saa naa u ya wlãhã ke ne ye.

5 Ma maha cã, kaa na pe ma ne yee, nawee- pe pe ya kihi; wii ma yahasee gbe, u ga ngaa yãã. Pe kãnde lii yar pe yakihifa na, wii ma yee u sẽ n tɛr ke syi ye, u ma sya yahasee gbe, u saa ngaa yãã ye.

6 Tawarfua wii tuu le tẽngbãy tẽ, te dir ma ba gbe, woo tuu ga cãã u lay yãã.

7 Kaplãŋ nkãy tẽ pãã ma ye, ke le yaha
ma laam wo, wo Yĩŋfua ga ba kacãn wãã
ma kẽ, ma n ke war.
8 Ma sẽ Yesu Crise wĩĩ yãã la, tuu sya ba
ku, u ba yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na
gbaafa ye. U faale wãdyaha gaa kẽ Dawide
ne. Le ma Yãhã kapãyĩĩ wo, Yãhã kapãyĩĩ
lii wĩĩ tẽ tɔ̃r n yar nawee- na.
9 Loo wĩĩ wãtɔ̃r kẽ, le ra le wãfãy nge wo,
ta n sya nwo, pe ra pua yaha nwompihi wo
kapeepyefua wãŋ syi dyaŋ. Le Yãhã kapãn
loo na, le saha pua yaha ye.
10 Loo ne, ta n nii wãfãy nge fãy mpãy
wĩĩ na, Yãhã pe yãŋ yi. Pe ma waha sya
yaha Yesu Crise kãmay na tesẽ nayɔ̃r rii
syi wãkuayãã wee te na ye, pe ma maha
too byɛ yãã, ta wãfãy nge saa kai kua ra
ye ye.
11 Kaplãŋ ngĩĩ tẽ ga tɔ̃r ma ye, cĩĩnde
wũhũ kẽ:
«Wo ma sya fãy mii waa gbã yãã,
wo ga ba nii yrãŋ na u ne wii ndoŋ.
12 Wo ma wii plãhã le Yesu kãnde wãyãr
ne,
waa ba nii fãnga na u ne wii ndoŋ.
Wa'a yee wo sẽ Yesu cã ye,
u bya ga ba yee, woo sẽ wo cã ye.
13 Wa'a sya yee, wo sẽ n sroŋ Yesu kãnde
wo ye,
u Yesu woo na, tuu yɛ̃ tɛr wo ye lii ne,
u n sroŋ le ne.
Ye sẽ yãã, tuu lii pãã,
u saha dur u le sye u ya ye ye.»

Tẽntẽ wii u u yĩŋfua laam yĩn

14 Kaplãŋ ngĩĩ tẽ pãã ma ye, ke gbihi yar
nawee- byɛ na. Le pãã waha pe ye Yãhã
yĩnde na, pe tyii kaplãŋ wãtyĩn na Yesu
kãndeyãrfa yawãhã fla wo. Ke n pai wãhã
ne, ke ga waha ta Yesu kãndeyãrfa mpãy
n dur yi le kãnde wo.
15 Mii waha, ma nii tẽntẽ wii syi dyaŋ, u
tẽn tẽ n yɔ̃ Yãhã yĩnde na, le sẽ fyar yigi
u kẽ ye. Naa ke Yãhã kaplãŋ cĩĩnde tɔ̃r
gbɛgbɛ nawee- ye!
16 Kaplãŋ nkãy yĩŋ wee ke na ye, ke sẽ
maha sroŋ Yesu kãnde ne ye, ma'a n naa
yɛ̃ le ke wo ye! Mpãy pe koo pãã, loo nde
pe troho dur yi n kãã le Yãhã kãnde wo.
17 Pe yɛ̃ kaplãŋ ma mii nahapihi dyaŋ
nawee troho na, nahapihi gii syi ke ga ke
troho byɛ pye klaha- tãŋ ufua kẽ. Mpãy pe
koo kaklaha ngĩĩ syi klaha, Yiminee ma pe
ne, Filɛti ne:
18 Pe le pãã ma yee, a wii Yesu
kãndeyãrfa, wo yir wa gbã wo, ma dur
ba wa gbaafa ye yrãŋ na. Loo nde na, pe
le cĩĩnde fla miy yaha, ma maha nawee-
mpãy ta pe n yi n kãã le Yesu kãnde wo.
19 Cĩĩnde wũhũ nkãy ke ma yĩŋ Yesu
kãndeyãrfa ye, koo nkãy Yãhã ke pãã ta
yaha, ke wee wãyɛhɛ wũhũ ye. Koo kaplãŋ
kẽ ngĩĩ: «Mpãy pe ma Yãhã wãm, Yãhã pe
cã.» Ma suhu «Wii ma yee Yesu ma woo
Yĩŋfua, ufua yai u dur yi kapee kur ye.»
20 Nangbãŋ kaha wo, didiwãn kur byɛ sẽ
kẽ te fãã sãn ne tesẽ wargbɛ ne ye. Taa ma,
te fãã poor ne, taa -sẽ ma, katyigi pe ta. Te
sãn wãn tesẽ te wargbɛ wãn ne, pe roo gbe
n yi cĩĩnde wũhũ ma ga pye. Te poor wãn
tesẽ te katyigi wãn ne, pe roo gbe n yi plii
byɛ, te n maha n wluhu.
21 Kapee- nkãy tẽ tɔ̃r yar ma na, wii ma
yee u sẽ ke syi pye ye, u ga nii mii didikla
gii dyaŋ, pe ke gbe n yi cĩĩnde wũhũ ma ga
pye. Wii ma nii koo syi, u sroŋ ma u Yĩŋfua
myaha na. U ga waha laa yɔ̃ u Yĩŋfua kẽ,
u gbihi ta kayũhũ wãpyeŋ na.
22 Taa ma naanfuɛ̃, naanfãndi wũhũ
nkãy ke sẽ yɔ̃ ye, ke yãã ma ke ta yaha.
Naa ma wãsroŋ wĩĩ loo kɛ, naa Yesu ta
ma Yatɛr yalebyɛ, tyii ma nampyeŋ- ntãŋ
n naa n dye ma tãy yalebyɛ! Mpãy laam
pe ma gbɛgbɛ, ma Yĩŋfua Yesu ta pe Yatɛr
pe kãnkai- byɛ wo, nii yĩmbui nen na poo
ne!
23 Kaplãŋ wãtyĩn nkãy ke sẽ kaa taha
nawee kacãn na ye, ke yãã ma ke ta yaha!
Ke syi n pai wãhã ne.
24 Ma cã, wii u Yĩŋfua Yesu tẽn tẽ, u sẽ
yai u naa n wãã ye. U yai u naa laantãr
kaplãŋ pãã nawee- byɛ ye. U yai u waha
naa nawee- klaha Yãhã kaplãŋ wũhũ ne, u
yai u pye laanyĩnfua.
25 Mpãy pe u yɛ̃ kai, u yai u waha pe
gbihi naa n yar kaplãntãhã ne: Laa na,
Yãhã ga ba pe ta pe n le sya pe cã pe yɛ̃
kaplãŋ sẽ yɔ̃ ye, pe ke miy yaha. Loo na,
pe ga waha cĩĩnde kaklaha cã.
26 Loo na, pe ga maha waha pe faale
laantor kacãn yãã, pe waha fɛr sya
sãndãpee yĩŋfua Setane namihi wo, Se-
tane wii u pe yigi kawar kaklaha nkãy ne
ma pe ta pe n nii u laam wĩĩ pye.

3

Driyɛ̃ kuayale wo, nawee- kapee- ga ba gboho tɛr

1 Ma laam too nde na: Driyɛ̃ kuayale cãã
ga ba pee naa n gaha.
2 Nawee- ga ba naa pe ya yĩŋ ya kɛ. Wale
wĩĩ ga ba gboho tɛr nawee- laam wo. Pe ya
wãsey wĩĩ ga ba naa n tãy pe ye. Yataŋ ga
ba gboho pe na. Pe ga ba yĩnde le Yãhã wo.
Pe saa ba naa n luhu pe seefa ye ye, pe sya
naa n wãã pe ne. Mboo wii ma kayĩĩ pye
pe kẽ, pe ga ma dãã kapee ne. Pe saa ba
naa Yãhã wĩĩ yãŋ cĩĩnde ye.
3 Nawee dugu saa ba pye pe na ye. Wãhã
ma pe le nawee ne, pe saa sya pe wãã le
yãã u ne ye. Pe ga ba nii nagblahafa. Pe
saa ba naa pe ya wãyigi cã ye. Pe ga ba

naa fãnga yar nawee- na. Kayĩĩ wãpyeŋ saa ba naa n tãy pe ye ye.
4 Pe ga ba yãr naa n yaha pe nampyeŋ-na. Yɛ̃kuãn wĩĩ ga ba naa n tãy pe ye. Yataŋ ga ba tɛr pe koho ne. Pe ya laam wũhũ ga ba naa n tãy pe ye Yãhã wĩĩ na.
5 Pe ga ba le ka naa n pãã yɛ̃ ya ne, poo ma Yesu ne, pe laam wo pe -sẽ u fãnga wĩĩ sye, u ma n pe troho wãtãhã ter wãklaha pe kẽ ye. Ma'a n naa mii le pe kãnde wo ye!
6 Poo mpãy gɛ ga ba naa n tay kaklɛ wo, pe naa ca mpãy wlaŋ pe kawar kaklaha ne, ca mpãy syi pe wãkaryaha sẽ n sye ye; poo ca mii cã pe pe ya le gboho tɛr kapee- wo, pe laam wũhũ ma maha gboho.
7 Pe n kɛ pe naa pe klaha, pe sẽ -sẽ n kɛ pe cĩĩnde cã ye.
8 Poo nawee- mii ga ba naa pe syi ca wlaŋ. Kawar wũhũ ya ke ma pe laam wo, pe ga ba naa kawar fua, poo Yesu ta pe Yatɛr. Pe kawar kaklahafa mii, pe ga ba yee, poo ga yɛr tã le cĩĩnde na mii faale dyaŋ Syipte caifa Yanɛse tesẽ Yamrɛse ne pe bii yee, poo ga yɛr tã Musa cĩĩnde wũhũ na mii.
9 U Yanɛse tesẽ u Yamrɛse ne, pe sẽ waha bii yia ye, nawee- n bii cã dawarfa me pe ne. Pe kawar kaklahafa mii, pe bya wĩĩ ga ba nii koo syi, te kawar saa ba ka yahasee ye pe ye ye.

Pɔl Timuti yar kai- ne

10 Ma -sẽ yee mboo na, ma ra kaklaha sya, ma ra troho wãtãhã ter gbe. Lii tẽ n kɛ driyɛ̃ wo, ma bya le cã. Tẽ Yesu ta ra Yatɛr mii, ma bya u ta ma Yatɛr koo syi. Tẽ ra laam yĩn mii, ma bya ma laam yĩn koo syi. Nawee- ntãŋ pe n dye ra tãy mii, pe naa n dye ma bya tãy koo syi.
11 Tẽ ta laam plãhã le Yesu kãnde wãyãr wo mii, ma le cã. Pe naa ra nuhu le Yesu kapãyĩĩ wĩĩ na mii, ma le cã. Tẽ naa wãfãy gii byɛ sya, ma ke cã. Wãfãy gii ter sẽ maha kuee mii pe sẽ ra fãy ke ne Yãtɔɔsyi wo ye, Yikɔ̃ ne, Liiser ne? U Yĩŋfua -sẽ ra yĩŋ wloho naa n yi koo byɛ wo.
12 Ma cã mpãy byɛ pe yee, poo ga seefar le Yesu ne, pe naa pe troho tãhã Yãhã yor wo, pe ga ba naa pe byɛ nuhu loo nde wĩĩ na.
13 Nawee- mpãy pe pee ma yee, poo ga naa nawee- wlaŋ kawar kaklaha ne, kaa ga ba taha naa n gaha pe pyer wãpee na; pe ga ba yee poo ga nawee- wlaŋ le kãmpee lii wo, poo gɛ me pe ga ba too dye le wo.
14 Mboo na, taa ma klahafa cã, kai- nkãy pe ma klaha, ma cã cĩĩnde wũhũ kẽ. Mii plãhã, ma kuee ke wo!
15 Ma kicar cãã gɛ na, ma ba Yãhã sabangbãŋ kaplãŋ cã. Koo kaplãŋ ngĩĩ ga waha kacãn wãã ma kẽ, ma n Yesu Crise ta ma Yatɛr ma ba sya yaha.
16 Kaplãŋ nkãy ke ma Yãhã sabangbãŋ wo, Yãhã kẽ ke koo ngĩĩ byɛ le nawee-mpãy laam wo, pe n -sẽ ke yrũhũ yaha. Ke yɔ̃, ke ga waha nawee klaha Yãhã wũhũ ne; ke ga waha nawee kapee- yar u na, u n cã ke sẽ yɔ̃ ye. Ke ga waha nawee klaha, u n kãmpee miy yaha, u kãnyĩĩ gbe. Ke ga waha nawee klaha, u n naa n sroŋ.
17 Nawee wii u Yãhã kãnde yãr ke syi, Yãhã kaplãŋ ga u ta u n nii naweeyɔ̃, kayũhũ wãpye wĩĩ ya n nii u laam wũhũ.

4

1 N ma nar, Yãhã yãŋ tesẽ Yesu Crise ne, Yesu Crise wii u n pai yrãŋfa sãhã ma suhu mpãy ne pe ku wa, woo wii u n pai dur ba kãntrahafa ye u yĩnfar ne,
2 Yãhã kapãn pãã naa n yigi nawee- ye yalebyɛ! Le wãluhu laam ma pye pe na woo, le wãluhu laam ma maha yee le wee pe na ye woo, naa le pãã pe ye! Pe gbihi naa n yar le ne! Wii ma kapee pye, u yar u n le sya u cã, le sẽ yɔ̃ ye. Wii ma kapee pye, u sẽ yɛr le na ye, ma le kuãn u ye, -taa fãnga le ufua wo. Ma laam yaha koo ngĩĩ byɛ na, ma naa pe klaha laanyĩn ne!
3 Ma sẽ yãã, yalaa wo, Yesu cĩĩnde kaklaha wãluhu saa ba naa n tãy nawee-ye ye. Lii le n tãy pe ye, loo ya pe ga ba naa n pye. Pe ga ba pe laam kaklahafa gɛ yãŋ yi busãã, pe pe ta pe ya tãy, pe n naa pe laam wũhũ tɔ̃r pe ye, pe n naa n luhu.
4 Pe saa ba naa Yesu cĩĩnde kaklaha luhu ye, pe ga ba ke sye pe naa ngbãy ya luhu.
5 Mboo na, mii wãyigi cã kai- byɛ wo, naa mii waha wãfãy wo! Ma tẽn ne Yesu kapãyĩĩ wãpãã ne nawee- ye, le tẽ naa n yɔ̃! Tẽŋ nkãy byɛ pe le soho ma koho wo, naa ke byɛ tẽ!
6 Ndoo na, n le sya ma ga nii yrã le soho Yãhã koho wo. Le yale gɛ nɔ wa tẽ ga ku.
7 Driyɛ̃ nge wo, n le sya ma naa nii srã kayĩĩ wĩĩ na. N fã fã fã, yagaa woo n nɔ ra fee yɛrsaha na. Yesu kẽ tẽ ta ra Yatɛr ma sya ba waa yagaa na.
8 Yagaa tẽ waha yia, n cã n ga dããn yãã: Too dããn nde, kayĩĩngbãy ne, kayĩĩngbãy lii, wii ma n sroŋ u ga le yãã. Yĩŋfua wii u ma kasãhãfua, woo wii u sroŋ, u ga le wãã ra kẽ kasãhã per wo. Ndoo ya sẽ kẽ tẽ ga loo kayĩĩngbãy yãã ye, mpãy byɛ pe u Yĩŋfua wãdurbaŋ sẽŋ nuhu ne, pe bya n pai le yãã.

Yesu kãndeyãrfa mpãy wĩĩ

9 Mii waha, ma ba yi ra na, ma'a n nii kuee ye!
10 Ma sẽ yãã, Dɛmasu tuu yi kãã ra kur ye, driyɛ̃ nge wũhũ tãy n tɛr u ye, koo kẽ. U ka Tesaloni na. Karsã ye poo na, Tyite

ne, poo ma ra kur ye. Karsã ka Galasyi na,
Tyite -sẽ ka Dalamasyi na.
11 Luke ya u kuee ra ne. Ma'a n pai, ma
Marɛkɛ yigi ba, u n ba naa ra koho soho
tẽŋ ne.
12 N Tesyihi lɛhɛ Yefɛsyi wo.
13 Ta nayrengbãŋ gii ke ma Karpasu fla
na Toosa wo, ma'a n pai, ma ke gbe naa n
pai ra kẽ, te sabar bya ne. Ma'a n faha te
srɛ wãn yaha ye, tii tẽ kaplãŋ yrũhũ yaha
te na, ma re kur ta yaha.
14 Ntyasãã naa Lesyããnder kapeengbãy
pye ra na. Tuu lii pye, u Yĩŋfua ga ba loo
dããn wãã u kẽ.
15 Ma bya, naa mii yigi u ne; ma sẽ yãã,
Yãhã kaplãŋ nkãy byɛ too pãã, u naa n kɛ
woo ga yɛr tã ke byɛ na fãnga waha na.
16 Ta kasãhã na, tẽ fe yir per gii ma naa
ra yĩŋ kɛ, waa gɛ sẽ pye ra ne ke fla na ye;
pe byɛ ba ra miy yaha. Yãhã ma syi ke loo
ta kapee pe yĩŋ na ye.
17 U Yĩŋfua -sẽ pye ra tãy, ma ra laam
plãhã, ta n waha le Yesu kapãyĩĩ pãã mpãy
byɛ ye pe wee Yiifee- ye, pe n le luhu.
Yĩŋfua n maha ra yĩŋ wloho yi jar koho
wo, kapee sẽ ra yãã ye.
18 U Yĩŋfua ga ra yĩŋ wloho yi kapee-
ter byɛ wo, u ga ra ta, ra n dye u Yai
wo yãhãyĩŋ na. Woo myaha ya ke naa n
sey yalebyɛ, wãyɛryãã ma n pye le na ye.
Amɛn, le nii ke syi.

Ke kaplãŋ kuasaha, syaha ne

19 Persyile syar ra kẽ, Yakila ne, ma suhu
Yɔnɛsyifɔr kahafa byɛ ne.
20 Yerasyi kuee Kɔrnti wo. Toofĩĩ sẽ pye
wãwee ye, ta n u ta yaha Melɛti wo.
21 Mii waha, ma cãã pa te wɛrngbãn cãã
yaha. Yeblusi, Pudãnsyi ne, Linusu ne,
Kladya ne ma suhu pe Yesu kãndeyãrfa
byɛ ne, pe ma syar.
22 Yãhã ke ta, u Yĩŋfua n pye ma kur ye.
Yãhã ke ke laantãr yar ye na.

Pɔl saba kaplãŋ Tyite ye

Syaha fla

1 Ndoo Pɔl kẽ, tẽ saba nwo yrũhũ. N
ma Yãhã tẽntẽ, ma maha ma Yesu Crise
tẽnlɛhɛ. U ra lɛhɛ ma yee, Yãhã ke mpãy
yãŋ yi, n pe yar le Yesu Crise kapãyĩĩ wĩĩ
ne, pe n waha u ta pe Yatɛr, pe waha le
cĩĩnde cã, cĩĩnde lii le n pai Yãhã kãnde
wãyãr ne.
2 Loo ga pe ta, pe n koho taha yaha le
cĩĩnde yrã wĩĩ na, cĩĩnde yrã lii wãkuayãã
wee le na ye. Yãhã sẽ kawar fua ye, ke
bii yɛ̃ tɛr wo ye loo cĩĩnde yrã wĩĩ nde ne,
driyɛ̃ sẽ bii tãhã wa ye.
3 Le yale n ba nɔ, Yãhã n koo byɛ yar
gbaa na ke yɛ̃ kapãn ne. Wo Syayahafua
Yãhã ke yɛ̃ kapãn le soho ra koho wo ma
yee, n le pãã naa n yi nawee- byɛ ye.
4 Ndoo Pɔl kẽ tẽ saba nwo yrũhũ nɔ wãã
mboo Tyite kẽ. Ndoo kẽ tẽ ma yar fũũ le
Yesu kãnde wãyãr ne, ma n u ta ma Yatɛr
mii tuhufua dyaŋ u ne u puee yar kai- ne
mii. Yagaa, wo nii nwoŋ neŋfa le Yesu
kãnde wo. Wo Tuhufua Yãhã ma suhu wo
Syayahafua Yesu Crise ne, ke ke kayĩĩ wãã
ma kẽ tesẽ ke yrĩŋ ne.

Pe Tyite taha tẽn lii na Karti kãntraha na

5 N ma ta yaha Karti kãntraha na ma
yee, kai- nkãy ke kuee wãpye wũhũ, ma
ke pye gbihi ta. Ma yai ma pe Yesu
kãndeyãrfa yawãhãfa ta, pe n mpãy yãŋ yi
pe ya wo. Poofa ga nii pe Yesu kãndeyãrfa
yawãhã yahaseefa. Ma yai ma loo pye
Karti kãntraha kui byɛ wo. Tẽ ba ma yar
kai- nkãy ne loo nde wĩĩ na, ma'a n faha
ke ne ye:
6 Yesu kãndeyãrfa yawãhã yahaseefua
yai u sroŋ kai- byɛ wo, u yai u pye cɔɔ nen
ya ne. U pii byɛ yai pe naa Yesu kãnde
yãr, pe sẽ yai nawee- n naa n yee pe troho
wãtãhã ter sẽ yɔ̃ ye, pe maha naa n yee pe
sẽ n luhu nawee- ye ye.
7 Ma sẽ yãã, Yesu kãndeyãrfa yawãhã
yahaseefua woo kẽ, u ga naa ke yawãhã
kai- byɛ yãŋ ma suhu ke wale wũhũ byɛ
ne; loo ne, u yai u naa n sroŋ kai- byɛ wo.
U sẽ yai u nii yataŋfua ye, u ma syi u naa
ncafũhũ di farfar ye! U sẽ yai u tar sẽm na
ye, u sẽ yai u naa fãnga pyer pye ye, u sẽ
yai u naa fufor wale sya nawee- ye ye.
8 U yai u nampay gbihi naa n yigi nuhu
ne, u yai kayĩĩ wĩĩ loo n naa n tãy u ye. U
yai u waha naa kacãn yãã, u yai u sroŋ, u
yai u pua yaha tãŋ Yãhã wũhũ na. U yai u
u ya wãyigi cã.
9 Pe Yesu tẽnlɛhɛ pe le Yãhã yɛ̃ kapãn
klaha nawee- ye mii, loo kapãn nde ma
cĩĩnde. U yawãhã yahaseefua yai u naa loo
yãŋ cigege. Loo na, u ga waha naa pe Yesu
kãndeyãrfa byɛ klaha le cĩĩnde kaklaha ne,
u maha naa pe yar kayi ne. Tesẽ, mpãy pe
yee poo ga yɛr tã le cĩĩnde kaklaha na, u
ga maha waha pe yar pe plahasaha fla ne.
10 Ma'a yãã, tẽ ngĩĩ pãã ma ye, pe Yiifee-
mpãy pe dye Yesu kãnde wo, pe busãã ma
pe sye ma nii nawee- wlaŋ pe kaplãmbuar
ne, yĩŋ wee ke na ye.
11 Pe fufor wale sya nawee- ye, ma pe
klaha kai- nkãy ne ke sẽ sroŋ ye, ke sẽ wãã
le cĩĩnde kaklaha ne ye, ma klɛfa busãã
laam wlãhã ke syi. Ma yai ma poosyifa yɛ̃r
tã.
12 Pe Kartifa naa waa pye tuu kai- cãã
pãã naa n yaha, woo gɛ ba le pãã ma yee:
«Kartifa ya dyaŋ, pe ma kawarfuafa, pe
pee mii wlaha wãn dyaŋ, pe napar pye ma
maha di cã. Pe see ke dyaŋ.»
13 Tuu lii pãã, cĩĩnde ne. Loo na, le pãã
naa n waha pe ye, pe n pe troho tãhã naa
n sroŋ Yesu kãnde wo.
14 Pe ma n naa Yiifee- ngbãy yãŋ ye, tesẽ
nawee- mpãy pe le cĩĩnde kapãn sye ma
pe laam kãmbɛhɛ ta, pe ma n naa koo
kãmbɛhɛ ngĩĩ yãŋ ye.
15 Mpãy laam pe ma gbɛgbɛ, pe kai- byɛ
yãŋ laantee nen ya ne. Mpãy laam pe wee
gbɛgbɛ ye, pe sẽ maha Yesu wĩĩ sya cĩĩnde
ye, pe kai- byɛ yãŋ laantee- sãnsyãm ne.
Ma sẽ yãã, poo laanga ter sẽ yɔ̃ pe kacãn
ter ne ye, koo kẽ.
16 Pe n yee poo ma Yãhã ne, ma'a -sẽ pe
pyer yãŋ, maa cã kawar ne. Pe wĩĩ klaha-,
pe sẽ n luhu waa ye ye, pe saha laa kayĩĩ
gɛ pye ye.

2

Yesu kãndeyãrfa yai pe naa pe troho tãhã mii

1 Mboo na, kai- nkãy tẽ ma klaha ke ne,
naa nawee- klaha koo ya ne! Koo kẽ ke
nawee- wãsyayaha wĩĩ pãã.
2 Pe nanlɛ yar pe pe ya wãyigi cã kai- byɛ
wo, pe ma syi pe naa miiklaha- wũhũ pye
ye, pe naa kacãwũhũ pye! Taa maha pe
yar pe naa Yesu ta pe Yatɛr, pe tyii nawee-
ntãŋ n naa n dye pe tãy, pe naa pe laam
yĩn kãnkai- byɛ wo, mii Yãhã cĩĩnde le yar
mii.
3 Taa pe calɛ bya yar, pe naa pe troho
tãhã nawee- n cã, Yesu kãndeyãrfa me pe
ne. Pe yar, kaplãmbuar rii te sẽ yɔ̃ ye, pe
ma n koo syi pãã naa n tay teebɛhɛ byɛ wo
ye, pe sẽ yai pe pua yaha sẽm na ye. Pe yai
pe laantor kaplãŋ cã,
4 pe naa capĩy klaha, pe pa ntãŋ n naa n
dye pe tãy pe pii ne.

5 Pe maha pe yar pe laam pe naa nii gbɛgbɛ pe naa kacãwũhũ pye, pe naa pe klɛ tẽŋ tẽ kayi ne, pe laam pe naa n tãy, pe naa n luhu pe pa ye. Pe yai pe naa koo ngĩĩ byɛ pye. Loo ga ta, waa saa waha wãpee laa yãã u pãã le Yãhã kapãn wĩĩ na ye.

6 Taa maha pe naanfãm yar, pe naa kacãwũhũ pye kãnkai- byɛ wo.

7 Mboo na, naa kayũhũ pye kãnkai- byɛ wo, pe n yãŋ naa n gbe ma na. Naa n laha, taa maha naa n sroŋ ma kaklaha ne!

8 Kaplãŋ nkãy ke sroŋ, waa saha laa wãpee yãã ke kaplãŋ na ye, naa koo pãã. Loo ga ta, fyar ga wo lahafa yigi, pe saha laa wãpee yãã pe pãã wo wĩĩ na ye.

9 Yãmpa yai pe naa n luhu pe yĩŋfa ye, pe maha naa pe laam yĩn kãnkai- byɛ wo. Pe yĩŋfa ma yee pe lii pye, pe yai pe le pye, pe ma n kaplãŋ tyĩn le na ye.

10 Pe sẽ yai pe naa pe wãn yuhu ye. Pe yai pe naa n laha pe yĩŋfa ye yalebyɛ, pe maha naa n sroŋ pe ye. Loo na, Yãhã gii ke ma wo Syayahafua, ke kaklaha myaha ga yi.

11 Ma'a yãã, tẽ kai- ngĩĩ pãã ma ye, Yãhã ke laantãr wĩĩ yar, loo lii le ma nawee- byɛ wãsyayaha wĩĩ.

12 Le wo klaha wo yi kãã kãmpee wo, wo kãntraha ngefa laam wũhũ yãã wo ke ta yaha. Loo na, waa naa wo troho tãhã kacãn ne, wo naa n sroŋ, wo naa Yãhã laam wĩĩ pye yagaafa nsoho wo.

13 Wo yai wo naa koo ngĩĩ pye, wo naa koo yay diper sẽŋ, koo gii wo koho taha yaha ke na. Koo per nge na, wo Syayahafua Yesu Crise wii u ma wo Yãhãngbãŋ, u nayɔ̃r ga ba yi gbaa na.

14 Wo Syayahafua gbã ku wo wĩĩ na, ma wo par sya yi kãã kapee- wãpyeŋ koho wo. Loo na, wo nii woo ya wãm. Wo kapee-byɛ laha kãã wo na. Wo ga naa kayũhũ pye laanfir ne.

15 Kai- nkãy taa yai ma naa nawee- klaha ke ne, koo kẽ tẽ yar ma na. Taa cã nkãy raa n pãã, cĩĩnde ne, naa ke pãã fãnga ne, ma'a n naa laalaa pye laa gɛ ne ye! Wii ma plaha pye, le pãã war yi u ne. Ma'a n tyii waa n ma kloŋ ye!

3

Laanfãyɔ̃m ma suhu troho gii wãtãhã ne ke yɔ̃

1 Pe Yesu kãndeyãrfa yar, pe yai pe yĩŋ kor le kãntraha yahaseefa ye tesẽ fãngafa ne, pe naa n luhu pe ye, pe naa n yi nanihi tẽŋ na, tẽŋ nkãy yĩŋ ma ke na.

2 Pe yar pe sẽ yai pe naa waa wãpee pãã ye, pe ma n naa wãhã cɛr ye, pe tyii pe laam naa n tãy, pe naa pe laam yĩn nawee-byɛ ne yalebyɛ.

3 Ma sẽ yãã, wo bya, faale wo too sẽ pye wa Yesu kãndeyãrfa ye, wo sẽ ba laa cã ye, wo sẽ naa n luhu waa gɛ ye ye, wo plaha naa n pye yalebyɛ. Wo pye kapee- wãpyeŋ koho wo, yĩnde wũhũ ne, tesẽ wo tyatyãhã ne. Wo pye napee- ne kãnde nen wo, tesẽ laanyarfa ne; nawee- wĩĩ ba fũhũ wo ye, wo bya wĩĩ -sẽ ba fũhũ pe ye.

4 Wo Syayahafua Yãhã n ba ke laantãr yar gbaa na nawee- na, ma maha pe yar pe n cã pe ntãŋ dye ke tãy. Yagaa, ke wo sya yaha koo kapee- ngĩĩ wãpyeŋ koho wo.

5 Le sẽ nii mii wo naa n sroŋ ye. Ke wo fɛn di, loo ne ke n wo sya yaha ke dyaŋ. Ke wo sya yaha ma maha wo kapee-laha kãã wo yĩŋ na. Loo na, wo nii mii wo maha gbihi dur see laanfãyɔ̃m ne Yãhã Yrã kãmay na, Yãhã Yrã lii le wo laam wã klaha.

6 Ma sẽ yãã, too wo Syayahafua Yesu Crise ta wo Yatɛr, Yãhã ke Yrã tege le wo laam wo busãã.

7 Loo na, u laantãr wĩĩ wo ta wo n sroŋ Yãhã ye ma ga ba ke kloho di, wo cĩĩnde yrã yãã, lii wãkuayãã wee le na ye, loo lii wo koho taha yaha le na.

8 Kaplãŋ ngĩĩ tẽ pãã tɛr, ke ma cĩĩnde. N yee ma naa ke pãã fãnga ne nawee- ye, ma'a n naa laalaa pye laa gɛ ne ye! Loo ga ta mpãy pe Yãhã ta pe Yatɛr, pe ga naa kayũhũ pye yĩntaha ne. Lii le yɔ̃ ma maha puar nawee- na, loo ne nde tẽ pãã ma ye.

9 Kaplãŋ wãtyĩn nkãy syi yĩŋ wee ke na ye, ke yãã ma ke ta yaha, tesẽ faale wãlɛ myar rii ne pe yrũhũ ta buarbuar, tesẽ sãnkɛr ne, ma suhu wãhã ne le Yãhã kãnde wĩĩ na. Koo ngĩĩ sẽ puar nawee ne ye, yĩŋ maha wee ke na ye.

10 Ma'a yãã, nawee wii syi u Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa klaha kaklaha nkãy syi ne, ke nawee- ta pe n cɛr pe ya ne, u yar u ma tẽmpee wo. U ma sye, maha u yar taha le ne, ke n tɛhɛ syãŋ tã. U ma maha sye, u cɛr yi kãã pe Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa wo!

11 Ma cã usyifua tuu plaha lii ne, u sẽ yɛr le na ye, Yãhã kasãhã ga ba too u na kapee-nkãy wĩĩ na u n pye.

Pɔl Tyite yar kai- ne

12 N ma ba Yartemasu nɔ wãã ma ye, laa na Tesyihi, pe ma nɔ ma fla na, mii waha ma ba yi ra na Nikɔplosyi wo. N ga wɛrngbãn cãã pye koo fla na.

13 Senosu wii u kasãhã wũhũ cã, woo tesẽ Apolosu ne, ma'a n faha pe wĩĩ ne ye, koho le pe ye, pe n waha pe yrãhã yi, ma'a n ta ngaa n kɛ laa pe ye ye!

14 N sẽ -sẽ yee, mboo nen ya wĩĩ ne ye, wo Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa, pe bya yai pe kayũhũ wãpyeŋ cã, pe waha naa pe ya gbe pe cĩĩnde kãnkai- byɛ wo. Pe troho

wãtãhã Yesu kãnde wo, le yai le yãŋ naa n
cã pe kayũhũ wãpyeŋ na.
15 Mpãy byɛ pe ma ra ne, pe ma syar. Wo
naambiyãm mpãy pe Yesu ta pe Yatɛr, pe
syar wo kẽ. Yãhã ke ke kayĩĩ wãã ye byɛ
kẽ.

Pɔl saba kaplãŋ Filemu ye

Syaha fla

1 Ndoo Pɔl kẽ, tẽ saba nwo yrũhũ, ndoo
tesẽ wo cĩĩfua Timuti ne. Pe ndoo Pɔl tã
nwompihi wo Yesu Crise tẽn wĩĩ na.
Wo u saba yrũhũ nɔ wãã mboo Filemu
kẽ, mboo wii raa ma wo naambiyã, ma
maha ma wo tẽntẽwai.
2 Mboo, ma suhu Yesu kãndeyãrfa mpãy
byɛ ne pe pe ya wãã ma kaha wo, ma suhu
wo syafua Yapya ne, ma suhu Arisyipe ne,
woo wii u tẽn tẽ wo ne Yesu Crise kẽ.
3 N le nar Yãhã ye, tesẽ ke Dya Yesu Crise
ne, ke kayĩĩ pye ye kẽ, ke maha laanyĩn
wãã ye kẽ.

Filemu troho wãtãhã Yesu kãnde wo

4 Filemu, ma wĩĩ gboho ra laam wo.
Yalebyɛ n ma nii n pãã Yãhã ye, n ne laa
yãã ma wĩĩ na n pãã ke ye, tẽ syaha wãã
ke kẽ loo wĩĩ na.
5 Pe ba ma wĩĩ pãã ra ye ma yee, a Yesu
kãndeyãrfa byɛ ntãŋ dye ma tãy cĩĩnde, a
raa maha Yesu sroŋ ta ma Yatɛr. Koo kẽ n
syaha wãã Yãhã kẽ.
6 Taa Yesu ta ma Yatɛr wo n wãã le, n
le nar Yãhã ye, ke waha ta Yesu myaha n
gboho, kayũhũ nkãy byɛ Yesu tuu n pye wo
kẽ, ma n waha ke cã naa n yɔ̃.
7 Taa ta Yesu kãndeyãrfa byɛ ntãŋ n sroŋ
dye ma tãy, loo nde pe laam yĩn yalebyɛ.
Le nii ra ye nuhu wĩĩ, ma maha fãnga gaa
taha ra na.

Pɔl Filemu nar u yãmpuai Wonasyimu wĩĩ na

8-9 Taa nwo, Yãhã ntãŋ sroŋ dye gboho
ma tãy, koo syi kẽ, n ga ma nar laa ne. Le
yɔ̃ ma maha sroŋ Yãhã ye Yesu kãnde na.
Too mii, wo wĩĩ n tãy wii ye, n saha yee
ma le pye ra kẽ fãnga na ye. N ga ma nar
wãnar le ne, ndoo wii n ma wãdyaha Yesu
kãnde na, ndoo wii pe yigi tã nwompihi
laam wo ma yee, tẽ tee n yãr Yesu Crise
kãnde wo, ma nii u kapãn pãã nawee- ye.
10 Wo dya Wonasyimu wĩĩ ne tẽ ga ma
nar. Nwompihi nge laam wo, Wonasyimu
dye Yesu kãnde wo. Loo nde na, n ga waha
u yee ra dya.
11 Faale na, u sẽ pye ngaa ma ye ye.
Yagaa, u ga waha laa yɔ̃ wo byɛ kẽ, ndoo
tesẽ mboo ne.
12 N ga u nɔ wãã ma kẽ. Yagaa, taa -sẽ
cã ma yee, u wĩĩ gboho ra laam wo, u ma
mii ndoo gɛ kadye dyaŋ.
13 N ma ne pye n ga waha ne tyii u na nii
tãy, ke nwompihi wo nwo, u n naa koho le
ra ye tẽŋ nkãy wo ma draha wo, le ga ne
tãy ra ye.
14 N le wũũ ma yãã, n sẽ yai n kai pye ma
kur ye mii ma sẽ yɛr le na ye. N sẽ maha
n kɛ ma kayĩĩ pye ra kẽ fãnga na ye. N n
yãŋ, ma'a ga kayĩĩ pye ra kẽ, le -sẽ pye ma
laam wĩĩ.
15 Ncã, laa na Yãhã ke le ta ma yee, u
Wonasyimu u fã tɛr ma yaha u ga yalaa
pye, tuu maha dur ba yi ma na, ye n nii yii
ne.
16 Ma sẽ yãã, Wonasyimu u ma na yagaa,
u puar yãmpuai na. U sẽ n tɔ̃r gɛ tɔ̃r
yãmpuai ne nantãŋ ye. U sroŋ ma wo
cĩĩnde nampyeŋ Yesu kãnde wo. U wĩĩ
sroŋ gboho ndoo ye. U wĩĩ yai le nii ma
bya ye koo syi, le sya tɛr ra wĩĩ yaha. U
ma ma yãmpuai, ma maha ma ma cĩĩnde
nampyeŋ Yesu kãnde wo.
17 Ke ma pye n ma ma naambiyã cĩĩnde,
taa ne ga ndoo gɛ yigi mii, u yigi ke syi!
18 Ke ma pye u laa pye ma na, ke ma
maha pye u fuɛ syi gbe ma ye, le ta ra yĩŋ
wĩĩ. N ga ke draha dur ma kẽ, ma'a n naa
ntãŋ cɛr ye.
19 Ndoo Pɔl kẽ tẽ u saba yrũhũ. N ga ke
byɛ dur ma kẽ. -Taa -sẽ cã mii ndoŋ, tẽ lii
pye tɛr ma kẽ, le tɛr ma yrã yaha.
20 Ãwã, ma'a wo Yĩŋfua yãŋ, ma ra laam
wĩĩ nde pye ra kẽ, le ga tãy ra ye, le ra laam
yĩn.
21 Lii tẽ nar ma ye nde saba nwo wo
nanga, n cã ma n gaha le pye ra yor wo,
le n sya ta tɛr koo yaha.
22 Taa maha naa syãsaha gbihi ra kẽ, ta
laam wo n le ga ma yee, Yãhã ga ba luhu
ye wãnar ye, ke ra yi yaha ye kẽ.

Syaha fla

23 Yepafarsyi wii u ma ra ne nwompihi
wo nwo Yesu Crise wĩĩ na, u syaha ma ma
ye.
24 Marɛkɛ ye bya ne, ma suhu Arisarkɛ
ne, Dɛmasu ne, Luke ne, poo mpãy pe ma
ra tẽntẽwai, pe byɛ ma syar.
25 Wo Yĩŋfua Yesu Crise, u kaa taha ye
na.

Yesu tẽnlɛhɛ waa saba kaplãŋ Yebɛrɛfa ye

Yesu tɛr faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa byɛ yaha

1 Faale cãã na, Yãhã naa n pãã wo wãlɛ
ne. Ke ke kaplãŋ tɔ̃rfa busãã lɛhɛ naa n
wãã pe ya wuhu na, pe n bii naa ke yɛ̃
kaplãŋ pãã, pe byɛ pe kaplãŋ ter ne ke ya
wuhu na.
2 Yagaa sẽ na, Yãhã ke yɛ̃ kapãn pãã wo
ye ke Dya kãmay na; Yãhã driyɛ̃ kai- byɛ
le soho woo koho wo. Yãhã driyɛ̃ kai- byɛ
tãhã woo kãmay na.
3 Yãhã nayɔ̃r n yãã Yesu na, tesẽ ke
nagboho ne. Yãhã ke ma mii, Yesu ma koo
syi. U kaplãŋ ma fãnga ne, koo kẽ ke driyɛ̃
gbã yigi. U nawee- kapee- yee laha kãã pe
na. Loo kur ye, u n ka yãhãyĩŋ na, maa nii
Yãhã kãndigi koho kuɛ ye, koo gii ke ma
wãn byɛ yĩŋ na.

Yesu tɛr yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ yaha

4 Yãhã myaha wãã Yãhã Dya kẽ, ke n tɛr
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ wãŋ yaha. Koo kẽ, u n tɛr
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ yaha.
5 Ye sẽ yãã, Yãhã sẽ kapãn nde syi pãã
yãã yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa ye ye ma yee:
«Mboo kẽ ma ma ra Dyapuai,
ma gbe nanga na, nawee- ga cã,
n ma ma Tuhufua.»
Ke sẽ maha nde pãã yãã yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
waa wĩĩ na ye ma yee:
«N ga nii u ye Tuhufua draha wo,
u -sẽ ga nii ra ye Dya draha wo.»
6 Yaliile wo Yãhã yee koo ga ke Dyapuai
nen nɔ wãã driyɛ̃ wo, woo wii tuu cãã pye
wa wãn byɛ yaha, ke le pãã ma yee:
«Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ byɛ yai
pe naa u myaha sey.»
7 Yãhã lii pãã yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ wĩĩ na, loo
ne nde: Ke yee yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ mii gɛ pe
sya nii koo wãm, pe ma koo ye tefay wãŋ
syi dyaŋ. Ke tẽntẽ- ma ke ye naayĩn wãŋ
syi dyaŋ.
8 Ke Dya wĩĩ loo na, Yãhã le pãã ma yee:
«Ma ma Yãhã, ma Yĩŋfua niisaha yãã.
Too yĩnfar nde wãkuayãã wee te na ma ye
ye.
Kasroŋ koo kẽ, taa ga naa n pye ma Yai wo.
9 Kasroŋ wĩĩ tãy ma ye,
kapee- wĩĩ sẽ tãy ma ye ye.
Loo ne, ma Tuhufua Yãhã n mboo yãŋ yi
ma nagboho ta ma na ma nampyeŋ-
yaha.
Nuhu n -sẽ ma laam yĩĩ.»
10 Yãhã maha yee:
«Yĩŋfua, mboo kẽ
taa kãntraha tãhã ke kai- byɛ fegbecãã
na.
Mboo kẽ taa maha yãhãyĩŋ bya tãhã.
11 Too nde byɛ ga ba kua.
Mboo woo na, maa naa n nii yalebyɛ;
kãntraha tesẽ yãhãyĩŋ ne,
te ga ba lɛ te pye klaha-,
12 ma n te kur ta yaha te kuãŋ ne.
Taa ter ga ba te draha gbe mii
nayrefãn dyaŋ pe n le wãlɛr draha wo.
Mboo woo na,
maa naa n kuee ma wãnii na yalebyɛ,
wãkuayãã saa pye ma dyɛ- na ye.»
13 Yãhã sẽ maha nde pãã yãã yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ waa ye ye ma yee, u nii koo
kãndigi koho kuɛ ye kai- byɛ yĩŋ na, ke n
sya ba u napĩĩ- yĩy kor le u kẽ, pe n nii mii,
u tãnde fyãhã tã pe na.
14 Pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ ya dyaŋ, pe wee la
tẽntẽ- ya Yãhã ye, ke n nii pe lɛhɛ pe ga
naa n paha mpãy na, pe yai pe ba sya yaha
pe ga nii Yãhã tãy?

2

Wo yai wo naa wo wãsyayaha wĩĩ wũũ

1 Ke Dya kãmay na, Yãhã ke lii pãã wo ye
wo wãsyayaha wĩĩ na, wo yai wo yĩntaha
sroŋ loo nde ne, kapuar ne. Mii loo sẽ ne
ye, waa le kãnyĩĩ plaha, wo saa yãã dye
Yãhã Yai wo ye.
2 Kãnde lii Yãhã le ta pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
n bii le yar nawee- na, le pye kla. Le pye,
wii ma loo kãnde katan nen laa sye ma le
miy yaha, Yãhã ga u pẽn loo nde wĩĩ na.
3 Wo wãsyayaha kaplãŋ nkãy ke -sẽ ma
yĩŋ, ye yai ye cã, wa'a yee ke wee kla ye,
wo saha kuee mii wo sẽ pẽn ye. Yĩŋfua gɛ
kẽ u cãã wo wãsyayaha wĩĩ pãã. Mpãy pe
-sẽ le yãã luhu u yɛ̃ na, poo n ba le pãã wo
ye wo n cã, cĩĩnde ne.
4 Yãhã kẽ, ke fãnga taha pe yɛ̃ kaplãŋ na,
pe n waha laanwɔ wũhũ pye ke n yɔ̃ ta tɛr
ma suhu yɛ̃kã wũhũ ter byɛ ne. Yãhã Yrã
kãmay na, Yãhã maha fãnga ter byɛ wãã
pe kẽ pe ya wuhu na pe n waha naa ke tẽn
tẽ. Yãhã naa le pye ke syi, nawee- n waha
naa n cã pe kaplãŋ ma cĩĩnde. Yãhã Yrã
fãnga wũhũ koo na, Yãhã ke wãã ke laam
wãkẽ.

Wii woo kẽ u ga waha ta, nawee n sya yaha

5 Driyɛ̃fãŋ gii wĩĩ too n pãã, Yãhã sẽ yee
pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ poo pe ba nii koo driyɛ̃
yĩŋ na ye.
6 Aye rɛhɛ, waa gɛ ma u le yrũhũ yaha
Yãhã sabangbãŋ wo ma yee:
«Yãhã, nawee ma nwa, ma n nii,
ma sẽ n faha u wĩĩ ne ye?
Woo wii u see yi nawee, u ma nwa,
ma n nii u gbihi n yigi?
7 Ma u ta ma yee yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ

pe puar u na yalaale nsoho ya wo.
Ma maha ba miingbãŋ wãã u kẽ,
ma nagboho ta u na.
8 Ma u ta kai- byɛ yĩŋ na.»
Le yar ma yee Yãhã nawee- ta ke wãtãhã wãn byɛ yĩŋ na. Le yĩntaha kẽ, Yãhã nawee- ta pe n yia kai- byɛ na, laa gɛ sẽ kuee ye. Wo ma -sẽ yee wii ga yãŋ yagaa, wo saa kai- byɛ yãã ke n pye pe myaha na ye.
9 Lii ya too yãã, Yesu wii Yãhã ba u dur ta, ma yee ke yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ pe puar u na yalaale nsoho ya wo, yagaa wo yãã, Yãhã miingbãŋ wãã u kẽ ma maha nagboho ta u na. Tuu wãfãy gii fãy ma sya ba ku nawee- byɛ wĩĩ na, koo syi kẽ, Yãhã n u gbihi ta ke syi. Yãhã laantãr tãy, Yãhã yee koo ga nawee- sya yaha, koo kẽ Yesu n wãfãy nge fãy.
10 Yãhã wãn byɛ tãhã te nii ke wãn. Ke naa n kɛ nawee- busãã pe sya yaha pe waha ke nayõr syi yãã. Loo ne, ke n ta Yesu n koo wãfãy sya, ma cã nii wo Syayahafua. Laa sẽ kuee mii u sẽ le pye ye. Loo nde ma wãyĩĩ. Mpãy pe ga sya yaha, Yesu woo tuu ga tɛr pe yahasee ye, pe n dye Yãhã Yai wo.
11 Yesu woo kẽ, tuu nawee- kapee- laha n kãã pe na, pe n nii Yãhã laam wĩĩ ya pye. Woo tesẽ mpãy ne tuu sya n yaha, pe byɛ ma tuhufua nen pii. Loo ne, u pe yee u cĩĩfa, fyar sẽ u yigi le ne ye.
12 Woo gɛ le pãã ma yee:
«Yãhã, n ga ba naa ma wĩĩ pãã ta cĩĩfa ye;
n ga ba naa ma miingbãŋ gboho yay ne
ma nawee- byɛ nsoho wo.»
13 U maha yee: «N nii le soho ma koho wo.»
U maha yee:
«N nwo, ndoo tesẽ pe kicar byɛ ne,
kicar mpãy Yãhã pe wãã ra kẽ.»
14 Ye sẽ yãã, pe kicar see yi nawee- byɛ wãŋ syi dyaŋ, ntãŋ ne pe kadye wo. Koo kẽ Yesu bya see ba wãcɛŋ wo wãŋ syi, ntãŋ ne u kadye wo. U ku wo kadye ter syi ne. Koo kẽ u gbã kãmay na, sãndãpee yĩŋfua Setane wii u ma gbã fãnga ne, Yesu u fãnga pye klaha- u kẽ.
15 Tuu loo pye, u nawee- byɛ sya yaha gbã fyar koho wo, mpãy pe pye yãmpa ntãncɛr koho wo gbã wĩĩ na yalebya.
16 Ye cã Yesu sẽ loo nde pye wãã yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ kẽ ye, u le pye wii driyɛ̃fa kẽ, wii mpãy too ma Brama kur kuɛ pii.
17 Koo kẽ, u n see ba nawee ntãŋ ne u kadye wo wo wãŋ syi dyaŋ, ma nii u nampyeŋ wãŋ syi wãcɛŋ, fla ngaa gɛ sẽ kuee u na ye. Mii loo sẽ ne ye, u saa ne waha u cĩĩfa fɛn cã u naa pe fɛn di ye. U ga ba nii pe ye Yãhã yũndefa yĩŋfua, u naa n sroŋ le Yãhã tẽn ne, u u nampyeŋ- kapee- laha kãã pe na.
18 Ye sẽ yãã, tuu pye driyɛ̃ wo, woo gɛ ba wãfãy yãã gboho; sãndãpee yĩŋfua Setane maha naa n kɛ, u u tyĩn ga kapee- wãpyeŋ kuɛ ye. Loo na, nanga wo ma nii tyĩn n gaha kapee- wãpyeŋ kuɛ ye, Yesu ga waha koho le wo ye.

3

Yesu Crise tɛr Musa yaha

1 Wo nna, Yãhã ye bya yãŋ yi, ye nii ke wãm, ye ba dye ke Yai wo. Wii mpãy too ma ke wãm, too lii sya cĩĩnde ma nii le pãã nawee- ye, loo ne nde: Yesu woo kẽ u ma Yãhã tẽnlɛhɛ, u maha ma Yãhã yũndefa yĩŋfua ma wo wãã le Yãhã ne. Ye yai ye naa woo yãŋ yalebyɛ.
2 Yãhã u yãŋ yi, ma u taha tẽn lii na, u sroŋ le ne mii Musa dyaŋ, tuu bii sroŋ u tẽn ne Yãhã kahafa kẽ mii. Yãhã sabangbãŋ wo, loo yrũhũ yaha Musa wĩĩ na ma yee: «U bii sroŋ Yãhã kaha byɛ wo.»
3 Nawee ma kaha fãã, u ga myaha yãã u tɛr ke kaha yaha. Yesu tesẽ Musa ne, pe ma koo syi, Yesu myaha yai ke gboho ta tɛr Musa myaha yaha.
4 Ye cã klɛ ma te fããfa ne te ya wuhu na; Yãhã koo -sẽ kẽ, ke driyɛ̃ byɛ fãã. Ke Dya kẽ Yesu ne.
5 Musa woo na, Yãhã nna byɛ wo, Yãhã sẽ naa u taha laa wãpyeŋ na u n naa n faha le ne ye. U pye tẽntẽ Yãhã ye; lii le ga ba pye kur kuɛ ye, Yãhã bii u ta u n le cãã pãã yaha.
6 U Yãhã Yĩndefua Crise -sẽ ma Yãhã kahafa byɛ yĩŋ na. U sẽ laa sye Yãhã ye ye. Woo ma u Yãhã Dya. Wo ma wii plãhã, ma Yesu ta wo Yatɛr wo kuãŋ ne, tesẽ wo ma koho taha yaha woo ya na yalebyɛ, wo ga sroŋ nii koo kaha ngefa.

-Ye naa ye troho tãhã Yãhã yor wo nanga nge bya na!

7 Ye cã wo yai wo wii plãhã Yesu kãnde wo. Loo ne, Yãhã Yrã wo yar ma yee:
«Ye ma Yãhã yɛ̃ kapãn luhu nanga,
-ye le sya nuhu ne!
8 Ye ma syi ye nii nditẽŋ Yãhã kapãn ye mii
ye wãlɛ dyaŋ faale cãã na ye!
Tẽyãfũũ klo wo pe bii yee poo jar Yãhã ye,
ma yee poo ga ke pye yãŋ.
9 Ye wãlɛ bii le tẽyãfũũ klo plaŋ cɛr naa n tɛr
ma naa n gaha kãntraha gii wo,
Yãhã ke bii yɛ̃ tɛr, koo ga ke wãã pe kẽ.
Pe bii dyɛ- gbeesĩĩ pye yrãhã na;
Yãhã naa yɛ̃kã wũhũ pye pe kẽ,
loo naa byɛ ne, pe maha naa n jar Yãhã ye,
ma ke pye naa n yãŋ
ke dyɛ- gbeesĩĩ ngĩĩ byɛ wo.
10 Loo ne,
Yãhã laam n bii war koo cãã wãlɛ ne,

ke n bii le pãã ma yee:
Pe laam wũhũ kẽ, ke pe plaha yalebyɛ,
pe sẽ n kɛ pe naa pe troho tãhã ra yor wo ye.
11 Yãhã laam n bii war pe ne,
ke n le sroŋ pãã pe ye ma yee:
Tẽ kãntraha gii gbihi ta pe myaha na
pe ga naa n wũũ,
pe saa dye yãã ke wo ye!»
12 Wo nna, yii mpãy ye ma Yesu kãndeyãrfa, ye naa yii yigi, ye laam ma n ba waha tɛr ye ye ye! Mii loo sẽ ne ye, ye ga ba yee Yãhã yɛ̃ kapãn wee ngaa ye, ye sya le Yãhã kãnde miy yaha, Yãhã gii ke yrã le wãn byɛ laam wo.
13 Ye ma n nii koo syi ye! Too ma yrãŋ na nanga, Yãhã n traha ke naa ke yɛ̃ kapãn pãã wo ye plii wuhu na. Ye naa yii yar kayĩĩ ne, kapee laa ma n ba waa ta, u n plaha u sya nii nditẽn Yãhã kapãn ye ye.
14 Ye cã wo seefar le u Yãhã Yĩndefua Crise ne. Too ba u fe ta wo Yatɛr wo laam byɛ ne mii, wo ma wii plãhã ma kuee yai tãŋ koo syi, wo seefar le u ne cĩĩnde.
15 Le ma le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo ma yee:
«Ye ma Yãhã yɛ̃ kapãn luhu nanga,
-ye le sya nuhu ne,
ye ma syi ye nii nditẽŋ Yãhã ye
mii ye wãlɛ dyaŋ ye, poo bii jar Yãhã ye.»
16 Mpãy pe pye yãmpa Syipte kãntraha wo, Musa n ga pe sya yaha ma pe yigi yi ke kãntraha wo, poo ya sẽ na, pe bii le Yãhã yɛ̃ kapãn luhu ma dur ma jar Yãhã ye?
17 Poo ya sẽ na, Yãhã laam bii war pe ne, ke n pe ta pe n tay dyɛ- gbeesĩĩ tẽyãfũũ klo wo ma sya ba ku ke fla na. Poo sẽ na, pe naa kapee- pye ke dyɛ- gbeesĩĩ ngĩĩ wo?
18 Mpãy pe le Yãhã yɛ̃ kapãn luhu ma dur ma jar ke ye, poo sẽ na, Yãhã le sroŋ pãã pe wĩĩ na ma yee:
«Tẽ kãntraha gii gbihi ta pe myaha na
pe ga naa n wũũ,
pe saa dye yãã ke wo ye.»
19 Yii gɛ le yãã, pe sẽ le Yãhã kapãn ta ngaa ye, koo kẽ Yãhã ke bii kãntraha gii gbihi ta pe myaha na pe ba naa n wũũ, pe sẽ yãã dye ke wo ye.

4

Yãhã nawee- ga cĩĩnde wãwũũ yãã

1 Yãhã bii yɛ̃ tɛr, koo ga cĩĩnde wãwũũ wãã ke nawee- kẽ. Koo yɛ̃ wãtɛr nge ma wii wĩĩ nanga. -Tee -sẽ naa yii yigi, yii waa ma n ba kuee mii, u sẽ koo wãwũũ nge yãã ye.
2 Ye sẽ yãã, wo bya le Yãhã kapãyĩĩ luhu mpãy dyaŋ pe pye le tẽyãfũũ klo wo faale wo. Pe le Yãhã kapãyĩĩ luhu, le sẽ -sẽ laa yõ pe kẽ ye. Ye sẽ yãã, pe le luhu, pe sẽ le sya cĩĩnde ye, koo kẽ, pe sẽ ke cĩĩnde wãwũũ yãã ye.
3 Wii poo na, wo ke kaplãŋ sya cĩĩnde. Wo ma wii waha, ma ke le yaha wo laam wo, cĩĩnde wãwũũ gii Yãhã yee, ke n pai ke wãã ke nawee- kẽ, waa koo yãã. Koo cĩĩnde wãwũũ kẽ, Yãhã laam ke bii war wo wãlɛ ne, ke n le sroŋ pãã pe wĩĩ na ma yee:
«Cĩĩnde wãwũũ gii ke bii gbihi ta pe myaha na,
pe saa ke yãã yãã ye.»
Yãhã ke loo nde pãã yaliile wo, koo gɛ bii kai- tãhã wa ma dye cĩĩnde wãwũũ wo.
4 Ye sẽ yãã, le ma le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo ma yee:
«Yãhã kai- byɛ tãhã kua plii kuay nsoho wo,
ke plii kuasĩĩ wuhu, ma -sẽ wũũ.»
Ye yai ye cã, wãwũũ ma Yãhã tãy.
5 Wo maha le yãã wa, le ma le maha yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo ma yee:
«Cĩĩnde wãwũũ gii Yãhã bii gbihi ta
pe myaha na, pe saa ke yãã yãã ye.»
6 Mpãy -sẽ ga waha koo cĩĩnde wãwũũ nge yãã. Mpãy pe sẽ ke cĩĩnde wãwũũ nge yãã ye, poo tee bii le Yãhã kapãyĩĩ yãã cãã luhu, pe sẽ le sya cĩĩnde ye.
7 Mpãy pe -sẽ ga waha koo cĩĩnde wãwũũ nge yãã, loo ta Yãhã n per gaa ta, ma ke myaha taha nanga. Yãhã wo faale wãdyaha Dawide ta, u n koo nanga nge wĩĩ pãã, le n yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo; koo syi kẽ, ta n cãã ye yar wa le ne ma yee, Yãhã yee:
«Ye ma Yãhã yɛ̃ kapãn luhu nanga,
-ye le sya nuhu ne,
ye ma syi ye nii nditẽŋ le ye ye!»
Wo faale wãlɛ pe bii le Yãhã yɛ̃ kapãn sye tẽyãfũũ klo wo, dyɛ- buar tɛr loo kur ye, Dawide n cã ba ke nanga per kapãn nde pãã.
8 Ye sẽ yãã, Yãhã bii wii yãŋ yi Musa draha wo, u myaha Yosua. Woo ka pe wãlɛ pii ya ne koo kãntraha nge wo, kãntraha gii Yãhã bii ke gbihi ta pe byɛ myaha na, pe ga naa n wũũ. Ke ma ne pye ke cĩĩnde wãwũũ kẽ pe yãã loo klo nde wo, Yãhã saa ne maha ba naa per gaa wĩĩ pãã ye.
9 Koo syi kẽ, wãwũũ per gbihi ta Yãhã nawee- kẽ. Koo wãwũũ wĩĩ ma mii Yãhã wãwũũ wĩĩ dyaŋ, ke wũũ driyɛ̃ wãtãhã kur ye.
10 Yãhã ke driyɛ̃ tãhã wa, ke -sẽ wũũ. Wãwũũ per gii Yãhã ke gbihi ta wo kẽ, wii ma koo wãwũũ yãã, u tẽn tẽ ma n pai wũũ mii Yãhã wãŋ syi dyaŋ.
11 -Too wii waha, wo koo cĩĩnde wãwũũ nge yãã! Mpãy pe pye tẽyãfũũ klo wo, waa ma syi u le Yãhã kapãyĩĩ sye poo wãŋ syi dyaŋ, u ba kuee u saa ke cĩĩnde wãwũũ yãã yãã ye.

12 Ye sẽ yãã, Yãhã yɛ̃ kapãn tẽn tẽ wo
laam wo, le maha ma fãnga ne. Yũntrũhũ
gii ke ma yɛ̃r sĩĩ ne, ke ga waha kã dye ga
kadye laam wo. Yãhã yɛ̃ kapãn -sẽ tɛr koo
yũntrũhũ nge syi yaha. Le ga waha kã dye
le sya ga nɔ nawee laampua gɛ wo. Le ga
waha kã dye le ga nɔ kacrihi na, le sya ga yi
u kiluɛ na. Yãhã yɛ̃ kapãn kã dye n gaha
nawee laampua gɛ wo. Kai- nkãy byɛ ke
wãpye laam ma u na tesẽ kai- nkãy byɛ ne
u n ga u laam wo, le Yãhã kapãn ga ke byɛ
yi yaha gbaa na u n yãŋ ke ma pye ke sroŋ.
13 Nawee saha laa pye le n wũhũ Yãhã
na ye. Yãhã ke wãn tii byɛ tãhã, ke te byɛ
yãã gbaa na, ma maha te byɛ laam wũhũ
cã tãŋ. Too kai- nkãy byɛ pye driyɛ̃ wo, ke
n pai wo yey ke ne per gaa.

Yesu kẽ wo Yãhã Yũndefa Yĩŋfua

14 Ye cã Yãhã Yũndefa Yĩŋfua ma wo ye.
Yãhã Dya Yesu kẽ. Woo, u dugu ga yãhãyĩŋ
na, ma sya ka Yãhã yahasee ye. Loo ne,
too Yãhã cĩĩnde wũhũ nkãy pãã mii, -too
-sẽ tyii ke n pye wo laam wo ke syi, wo n
plãhã kuee ke wo!
15 Sãndãpee yĩŋfua Setane ma wo tyĩn
n gaha kapee- wãpyeŋ kuɛ ye, Yesu cã wo
saha yia Setane na wii ya ye, wo fɛn ga
maha u yigi. Ye sẽ yãã, Yesu wii u ma wo
Yãhã Yũndefa Yĩŋfua, Setane ba u bya tyĩn
naa n gaha kapee- ter byɛ wãpyeŋ kuɛ ye
mii wo wãŋ syi dyaŋ, u sẽ -sẽ kapee nen
laa gɛ pye ye.
16 Loo na, -too wo laam miy yaha, wo
yũhũ crã laanyĩn ne Yãhã na, wo cã ke
laantãr gboho. Ke ga wo fɛn di, ke maha
laantãr wĩĩ pye wo kẽ, ke wo sya yaha
yaliile wo Setane wo tyĩn n gaha kapee-
wãpyeŋ kuɛ ye.

5

1 Yãhã pe Yiisrɛfa Yãhã yũndefa yĩŋfua
yãŋ naa n yi wuhu na, pe Yiisrɛfa laam wo,
ma naa pe taha ke tẽn na nawee- kẽ. Pe
naa diŋ yi Yãhã kẽ, ma maha naa wãn boo
ke kẽ, ke n naa tyii nawee- kapee- foho na.
2 Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa -sẽ pye nawee-
wo wãŋ syi dyaŋ; pe bya pye, sãndãpee
yĩŋfua Setane ga waha pe tyĩn ga kapee-
wãpyeŋ kuɛ ye, pe n sya waha dye le wo.
Koo syi kẽ, wii ma kapee pye, u sẽ cã wa ye,
tesẽ pe ma wii wlaŋ u n kapee pye, Yãhã
yũndefa yĩŋfua ga waha u fɛn di, u koho
le u ye laanyĩn ne.
3 Tuu ga waha dye kapee- wãpyeŋ wo,
u yai u naa wãn boo Yãhã kẽ u ya koho
kapee- wĩĩ na, mii u yai u le pye nawee-
kapee- wĩĩ na mii.
4 Waa saha Yãhã yũndefa yĩŋfua mi-
iyũhũ nge syi taha u ya na ye. Yãhã kẽ, ke
ne ufua yãŋ yi, ke u ta u n nii ke yũndefa
yĩŋfua mii Yarɔ̃ dyaŋ, Yãhã bii u yãŋ yi mii.
5 U Yãhã Yĩndefua Crise bya gɛ sẽ kẽ, u
Yãhã Yũndefa Yĩŋfua myaha taha u ya na
ye. Yãhã koo kẽ ke u yãŋ yi, ma u pye ma
yee:
«Mboo kẽ ma ma ra Dya;
ma gbe nanga na, nawee- ga cã
n ma ma Tuhufua.»
6 Yãhã maha le pãã u wĩĩ na ma yee:
«Ma ga nii ta yũndefua ma kuãŋ ne
mii Malsyidaku wãŋ syi dyaŋ.»
7 Yesu tuu pye nawee kãntraha na, u naa
n pãã Yãhã ye, ke woo sya yaha gbã koho
wo. U naa loo nar Yãhã ye, kule ne, ma sya
naa yĩntãm gɛ yi. Tuu -sẽ ba yɛr Yãhã laam
wĩĩ ya wãpyeŋ na, Yãhã n luhu u kaplãŋ
ye, ma kaa taha u fãnga na u fɛn wo, ma
maha ba u yir gbã wo.
8 U pye Yãhã Dya, u -sẽ ba yɛr Yãhã laam
wũhũ ya wãpyeŋ na, ma sya fɛn yãã le kur
ye. Loo na, Yãhã n le cã, u n luhu ke ye
cĩĩnde.
9 Tuu Yãhã laam wũhũ byɛ pye ga kua, u
nii nawee- Syayahafua u kuãŋ ne. Naweem-
pãy pe n luhu u ye, poo mii ga waha
cĩĩnde yrã yãã, lii wãkuayãã wee le na ye.
10 Yãhã n yee, u ma ke Yũndefa Yĩŋfua
mii Malsyidaku wãŋ syi dyaŋ.

Kaa ke naa n taha wo laantor na Yãhã kai- kuɛ ye

11 Kai- busãã ma, too ga yar ye na loo nde
wĩĩ na. Tee -sẽ mii tee nii yagaa, ke kai-
wãluhu sẽ n tãy ye ye ye, ye maha wee tee
waha ke war farfar ye. Loo nde ye ta ye
saha klaha ye.
12 Pe ye klaha ma- Yãhã kaplãŋ ne, ye
ne ga pye yagaa kaicãfa. Ye -sẽ mii, pe ye
fe gbe wãklaha ne kai- nkãy ne, ye yai pe
maha dur pe naa ye klaha ke ne. Ye ma
pẽyãr wãŋ syi, ye saha wãlɛ dir di ye, ye
maha yai ye maha naa yrã wãr.
13 Wii u yrã ya wãr, pẽyãhã kẽ u ne; u
saha wãyĩĩ war wãpee ne ye, u tee ma
pẽyãhã nantãŋ.
14 Wii tuu -sẽ lɛ wa, pe ga naa wãlɛ dir
wãã u kẽ. Yãhã wĩĩ ma koo syi. Kai- nkãy
ke sroŋ Yãhã yĩnde na, tesẽ nkãy ne ke sẽ
sroŋ ye, wii ma u laam kacãn ta, ma waha
koo war ma ke cã, woofua nii wãdyaha
Yãhã kai- wo. Pe ga naa woosyifua klaha
Yãhã kai- nkãy ne ke waha. U ga waha ke
cã.

6

1 Loo ne, u Yãhã Yĩndefua Crise kaplãŋ
nkãy pe nawee fe n klaha ke ne, wo ma syi
wo taha kuee koo ya na ye. Yãhã kai- nkãy
ke nawee lɛ, -too ka koo ye yagaa. Kai-
nkãy ke ma Yãhã kaplãŋ fegbesaha wo, wo
saa maha dye ke wo ye. Koo kai- kẽ ngĩĩ:
Kai- nkãy ma, nawee ma ke pye, ke n gaha
u ne u klahasaha wo. Nawee yai u koo miy

yaha u yĩntaha sroŋ Yãhã kuɛ ye, u ke ta u Yatɛr.
2 Koo kai- nkãy maha kẽ, nawee wãtããyi ne loho wo Yesu myaha na, ma suhu kluɛ wãtaha ne nawee- na, ma suhu nakur wĩĩ ne, Yãhã ga ba pe yir gbã wo ke pe sãhã.
3 Yãhã wũhũ fegbesaha kai- ngĩĩ, waa koo ta yaha, wo ka yahasee ye, Yãhã ma sya.
4-6 Mpãy pe kapee- wãpyeŋ miy yaha, ma maha dur n dye ke wo, pe poo ter yãŋ mii? Ye sẽ yãã, pe ba Yesu ta pe Yatɛr, Yãhã n cãã- le pe laam wo, pe n kacãn yãã. Pe yãã, Yãhã kaa taha pe na, ma maha Yãhã Yrã Fãnga wãã pe kẽ. Pe le yãã, ma cã Yãhã kapãn ma kayĩĩ, ma maha cã cĩĩnde yrã lii wãkuayãã wee le na ye, fãnga ma le na. Poosyifa ma yi kãã Yesu kãnde wo, pe saha le sya pe yee, kapee- wãpyeŋ sẽ yɔ̃ pe ke miy yaha ye. Le ma mii, poosyifa maha dur, ma Yãhã Dya kuey mar trã na, ma nii u lɛr nawee- ye.
7 Kaplãŋ ngĩĩ ma mii plãhã nge dyaŋ: Ye sẽ yãã, sesaha ma n too kãntraha gii na yalebyɛ, ke n nii dir yɔ̃ ke warfa kẽ, Yãhã ga kaa taha koo kãntraha nge na.
8 Sesaha ma n too yalebyɛ kãntraha gii na, ke n -sẽ nii ngur wãn ya fĩy tesẽ nyɛ̃pihi ya ne, koo kãntraha nge sẽ yɔ̃ kueekuee ye. Yãhã yoosẽn ga too ke na, ke n ba suhu kãã ke kuãŋ ne.
9 Ta naambiyãm, wo ma sya n pãã mma ma syi dyaŋ, wo laam -sẽ yĩn ye wĩĩ na: Wo cã ma yee, ye ma le kãnyĩĩ wo, lii le ga ye sya yaha.
10 Ye cã Yãhã sroŋ. Kai- nkãy byɛ tee n pye ye Yesu kãndeyãrwai kẽ, ma suhu tẽŋ nkãy ne tee n tẽ Yãhã kẽ, Yãhã cã ke ntãŋ dye ye tãy. Ke saa faha ye wĩĩ ne koo kai-ngĩĩ ne ye.
11 Lii too -sẽ n kɛ yii nanem byɛ ye, tee ma tẽn lii wo, -ye le yigi kluɛ sĩĩ, tee koho taha yaha lii na, ye n sya ba le yãã.
12 Ye ma n gaha le tẽn ne koo syi, ye saa nii mii mpãy wãŋ syi dyaŋ, Yãhã wĩĩ sẽ pe gbe laa ne ye. Mpãy pe -sẽ Yesu ta pe Yatɛr, ma naa n yãr Yesu kãnde wo laanyĩn ne, Yãhã ke yɛ̃ tɛr pe ye lii ne, pe ga le yãã. -Ye naa n yãŋ poosyifa na!

Yãhã ke yɛ̃ tɛr lii ne, le wãpyeŋ ma

13 Yãhã ke bii yɛ̃ tɛr Brama ye per gii, ke bii yee, koo ga ngaa myaha di taha le na. Ngaa ke sẽ -sẽ wee ke tɛr Yãhã yaha ye, ke n ke ya myaha di.
14 Ke bii Brama pye ma yee:
«N ga kaa taha ma na,
tẽ ma kur kuɛ pii ta pe n syar.
Ndoo tesẽ ra miingbãŋ ne,
n ga loo nde pye ma kẽ.»
15 Brama n Yãhã sẽŋ laanyĩn ne. Yãhã ke -sẽ bii yɛ̃ tɛr u ye lii ne, ke n le pye u kẽ.
16 Nawee- ma pye kaplãŋ wãtyĩn na, pe ga ngaa yãŋ, ngii ke tɛr pe yaha, pe ke myaha di, le kapãn n kua pe nsoho wo.
17 Yãhã ke -sẽ bii yɛ̃ tɛr lii ne, ma ke ya myaha di taha le na, ke naa n traha, mpãy pe ga ba ke yɛ̃ wãtɛr wĩĩ nde yãã, pe cã wãwãklahayãã wee ke na ye. Loo ne, Yãhã ke bii yɛ̃ tɛr Brama ye, ke n ke ya myaha di taha le na.
18 Loo ne, Yãhã ke bii yɛ̃ tɛr Brama ye, ma maha ke ya myaha di taha le na, yagaa koo katɛ- syãŋ ngĩĩ wãwãklahayãã wee ke na ye, Yãhã saha ke yɛ̃ dur ye. Loo ne, wii mpãy too n kɛ Yãhã ke paha wo na, wo cã ma yee, too koho taha yaha lii na, le ga pye wo kẽ cĩĩnde.
19 Wo koho wãtahayaha Yãhã yɛ̃ kapãn na, le ma wo ye mii ngaa dyaŋ ke wo laam ta tee nen wo. Cĩĩnde wĩĩ ne, ngaa wee ke nnen gbãã ma tɛr loo yaha ye. Wo koho wãtahayaha nge, le wĩĩ nɔ ncaha ye, Yãhã yaniisaha gɛ laam wo.
20 Yesu nii wo Yatɛr, ma ka koo fla na wo wĩĩ na. U nii Yãhã yũndefa yĩŋfua u kuãŋ ne Malsyidaku wãŋ syi dyaŋ.

7

Malsyidaku pye Yãhã yũndefa yĩŋfua

1 Faale cãã na, dya waa pye pe naa n yee Malsyidaku. U pye klo laa yĩŋfua, pe naa le klo yee Salɛm. Yãhã gii ke wãn byɛ tãhã, u pye koo yũndefua. Wo wãdyaha Brama bii ka, ma ga yia kubɛhɛ resyar yĩŋfa na. Tuu dur naa n pai, Malsyidaku n ka maa u wãã, ma yee woo kaa taha u Brama na, Yãhã myaha na.
2 Wãn tii byɛ, Brama tuu ga yãã naan miysaha wo, u n te la flɛ sesãnsyihi, ma flɛ naney wãã u Malsyidaku kẽ. U Malsyidaku myaha yĩntaha kẽ, yĩŋfua wii u n sroŋ. U maha pye Salɛm yĩŋfua, koo yĩntaha maha kẽ, yĩŋfua wii u n pai yrĩŋ ne.
3 Yãhã sabangbãŋ wo, pe sẽ Malsyidaku tuhufua wĩĩ cã u nahafua wĩĩ ne ye, pe sẽ maha u wãdyaha waa wĩĩ cã ye. Waa sẽ u wãsee wĩĩ pãã yãã tesẽ u wãku wĩĩ ne ye. Tuu nii Yãhã yũndefa yĩŋfua u kuãŋ ne, u ma mii Yãhã Dya wãŋ syi dyaŋ.
4 -Ye yãŋ, Malsyidaku ma yĩŋ na Yãhã ye. Wo wãdyaha Brama tuu ga wãn tii yãã naan miysaha wo, u te la flɛ sesãnsyihi, ma flɛ naney wãã u kẽ.
5 Brama dyasyĩnde Lewi kur kuɛ pii ma Yãhã yũndefa pe ter na. Musa kãnde na, pe ga waha Yiisrɛfa nar, pe pe koho wãn byɛ la flɛ sesãnsyihi, pe flɛ naney wãã poo Lewi terfa kẽ, pe n waha naa n di. Ye cã ma yee, pe nampyeŋ- kẽ pe n nar, pe pe kẽ pe n di. Pe byɛ ma Brama kur kuɛ pii.
6 Malsyidaku woo na, u sẽ pye Lewi terfua ye, Brama -sẽ bii u wãn la flɛ

sesãnsyihi, ma flɛ naney wãã u kẽ. U kaa
taha Brama na, Brama wii Yãhã bii yɛ̃ tɛr
u ye.
7 Ye -sẽ le cã laha ma yee, wii tuu kaa
taha waa na, u tɛr ufua yaha.
8 Lewi kur kuɛ pii me, pe Yiisrɛfa koho
wãn flɛ naney yãã te flɛ sesãnsyihi wo;
pe ma nawee-, ma n ku, ma ke Yãhã
yũnde tẽŋ yaha pe pii kẽ. Malsyidaku
wĩĩ sẽ na, wii tuu te wãn flɛ naney yãã
te flɛ sesãnsyihi wo, le ma le yrũhũ Yãhã
sabangbãŋ wo u wĩĩ na ma yee, u ma yrãŋ
na, ma kuee le Yãhã yũnde tẽn na u kuãŋ
ne.
9 Lewi kur kuɛ pii me, pe Yiisrɛfa
koho wãn flɛ naney yãã te flɛ sesãnsyihi
wo. Yaliile wo Brama u koho wãn la flɛ
sesãnsyihi, ma flɛ naney wãã Malsyidaku
kẽ, le nii mii Lewi bya bii te wãã Malsyi-
daku kẽ.
10 Tuu sẽ sya bii see wa ye, le ma mii u
pye u tuhufuadyaha Brama kadye wo, ma
te wãn wãã u Malsyidaku kẽ. Le yĩntaha
kẽ Malsyidaku tɛr Lewi yaha.

Yãhã yũndefa yĩŋfua Yesu tɛr Lewi pii yaha

11 Yãhã bii kãnde lii tɔ̃r yar Musa na, loo
ne le pa Yãhã yũndefa ne pe tẽn ne. Lewi
kur kuɛ puee Yarɔ̃ nwoŋfa kẽ pe yũndefa
ne. Pe tẽn pye lii ne, pe nawee- kapee- yee
laha kãã pe na, pe n waha wãã le Yãhã
ne. Pe tẽŋ sẽ -sẽ waha yia, ma nawee- wãã
le Yãhã ne pe kuãŋ ne ye. Loo ne, Yãhã
yũndefa yĩŋfua waa ter n yi. U sẽ yi Yarɔ̃
terfa wo ye, u yi Malsyidaku wãŋ syi dyaŋ.
12-14 Wo Yĩŋfua Yesu Crise kẽ u ne. Wo
cã ma yee, tuu nawee kadye gbe, u see
Yuda terfa* wo. Musa kãnde sẽ yee Yuda
terfa ga waha naa Yãhã yũnde tẽn tẽ Yãhã
kangbãŋ wo ye. Yuda terfa waa sẽ Yãhã
yũnde tẽn tẽ yãã ye. Yesu tuu sẽ sya yi
Lewi terfa wo ye, Yãhã le ta u n Lewi terfa
draha gbe, ma nii Yãhã Yũndefa Yĩŋfua.
Loo ne, Yãhã n kaplãŋ nkãy wãã wo kẽ,
kaplãŋ nkãy ke Musa kãnde kaplãŋ draha
gbe.
15 Kai lii le ke cĩĩmbɛhɛ byɛ yar wo na,
loo ne nde: Yãhã Yũndefa Yĩŋfua waa yi
Malsyidaku wãŋ syi dyaŋ.
16 Waa kloho sẽ kẽ, u gbe ma nii Yãhã
yũndefua mii Lewi kur kuɛ pii wãŋ syi
dyaŋ ye. Yãhã fãnga kãmay na, wãkuayãã
wee u yrã na ye. Loo le u ta, u n nii Yãhã
Yũndefa Yĩŋfua u kuãŋ ne.
17 Ye sẽ yãã, le ma gɛ ma, le yrũhũ Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee:
«Maa ba nii Yãhã Yũndefa Yĩŋfua
ma kuãŋ ne Malsyidaku wãŋ syi
dyaŋ.»
18 Faale kãnde sẽ pye fãnga ne ye, le sẽ
maha waha laa yɔ̃ ye. Koo kẽ, laa n ba le
draha gbe.
19 Ye sẽ yãã, faale wo, Musa kãnde sẽ
waha nawee- wãã le Yãhã ne pe kuãŋ ne
ye. Lii le -sẽ yi yagaa, le tɛr Musa kãnde
yaha. Wo ga waha koho taha yaha le na,
wo yũhũ crã Yãhã tãy ke wãnar ne.
20 Ye maha cã ma yee, Yãhã bii ke ya
myaha di taha le na; Lewi terfa naa n nii
Yãhã yũndefa, Yãhã sẽ -sẽ ke ya myaha di
le na ye.
21 Yesu woo na, Yãhã u ta ke Yũndefa
Yĩŋfua, ma dur ma ke ya myaha di taha
le na, ma le pãã ma yee:
«Ndoo Yãhã, n ma kai- byɛ yĩŋ na;
ndoo tesẽ ra miingbãŋ ne,
ma ga nii Yãhã Yũndefa Yĩŋfua ma
kuãŋ ne.
N saa ra yɛ̃ dur ra kapãn na ye.»
22 Loo nde ta, Yesu woo kãmay na, wo cã
naambiyãrfãn tii te ma wo nsoho wo Yãhã
ne, te ga yɔ̃ faale wãn na.
23 Laa maha ma, le faale Yãhã yũndefa
ta pe wee wãcɛŋ Yesu ne ye. Pe sẽ waha
naa n kuee le tẽn na pe kuãŋ ne ye; pe naa
n ku, pe pii n naa pe draha gbe. Loo n ta
pe n bii nihi.
24 Yesu woo -sẽ ma yrãŋ na u kuãŋ ne. U
Yãhã Yũndefa Yĩŋfua tẽn sẽ wãã yãã waa
ter kẽ ye.
25 Loo ne, mpãy pe yũhũ n crã Yãhã na
u kãmay na, u ga waha pe sya yaha le
yalebya wo pe kuãŋ ne. Ye sẽ yãã, u ma
yrãŋ na yalebyɛ, ma nii Yãhã nar pe kẽ.
26 Ye cã Yesu woo kẽ, u ma Yãhã Yũndefa
Yĩŋfua wii, u wĩĩ ma wo na. U kai- laha, u
laam ma gbɛgbɛ, kapee laa wee u yĩŋ na
ye. U wee kapeepyefua ye. Yãhã u kuã yir
ga ta yãhãyĩŋ na ncaha ye.
27 U wee faale Yãhã yũndefa ne wãcɛŋ
ye. Pe ma kapeepyefa. Pe cãã naa wãn boo
Yãhã kẽ plii byɛ pe ya kapee- wĩĩ na, ma cã
naa taa boo nawee- kapee- wĩĩ na. Yesu tuu
-sẽ u ya wãã, ma le sya, ma ku mpar draha
wo wo byɛ kapee- wĩĩ na, koo yĩntaha
kẽ, kla gaa wãboo maha wee nantãŋ waa
kapee- wĩĩ na ye. Yesu loo pye kua tɛhɛ
nen u kuãŋ ne.
28 Musa kãnde na, mpãy pe naa n ta Yãhã
yũndefa yĩŋfa, pe pye naweetee, ma pye
kapee- wãpyeŋ fãnga koho wo. Yãhã ke -
sẽ yɛ̃ tɛr, ma ke ya myaha di kapãn lii ne,
loo kapãn nde pa Musa kãnde kur ye. Loo
le Yãhã Dya ta Yãhã Yũndefa Yĩŋfua. U ma
naweeyɔ̃ u kuãŋ ne.

8

Yãhã yũndefa yĩŋfua tẽntẽsaha

* **7:12-14 7.12** Yuda terfa, Dyakuba dya Yuda kur kuɛ pii me pe ne.

1 Nkãy too pãã tɛr, lii le ma yĩŋ, loo ne
nde: Yãhã Yũndefa Yĩŋfua wii syi u ma wo
ye, u ma u nii yãhãyĩŋ na, Yãhã niisayũhũ
kãndigi kuɛ ye, Yãhã gii ke ma kai- byɛ yĩŋ
na.
2 U u Yãhã Yũndefa Yĩŋfua tẽn tẽ Yãhã
fla wo. Faale wo, Yãhã yũndefa naa pe
tẽn tẽ fai nwonge wo, nawee- pe ke gbihi.
Yesu tuu -sẽ u tẽn tẽ na, cĩĩnde fla kẽ ke ma
yãhãyĩŋ na. Yãhã kẽ ke koo fla gbihi.
3 Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa byɛ ta pe n naa
diŋ yi, ma naa wãn boo Yãhã kẽ. Wo Yãhã
Yũndefa Yĩŋfua bya yai u waha naa ngaa
wãã Yãhã kẽ.
4 Yesu ma ne pye driyẽ nge wo, u saa
ne pye gɛ pye Yãhã yũndefua ye. Yãhã
yũndefa mpãy ma wa; pe diŋ yi Yãhã kẽ,
ma maha wãn boo ke kẽ, mii Yiifee- wãlɛ
kãnde le yar mii.
5 Nwoŋ gii pe Yãhã tẽn tẽ ke wo, ke gbihi
mii ke yãhãyĩŋ nwoŋ dyaŋ, koo sẽ -sẽ kẽ ke
cĩĩnde yãhãyĩŋ nwoŋ ye. Ye sẽ yãã, driyẽ
nge Yãhã yũndefa tẽn ma mii Musa wĩĩ
dyaŋ. Yaliile wo Musa bii yee woo ga fai
nwonge gbihi, Yãhã bii u yar ma yee:
«Tẽ naa kii ter syi yar ma na ke yãŋ yĩŋ na,
ke nwonge fãã koo syi.»
Le yĩntaha kẽ, fai nwonge gii Musa bii fãã,
ke ba pye kaa yirfua dyaŋ ke ma yãhãyĩŋ
na.
6 Yagaa, Yesu taha tẽn lii na, le tɛr poo tẽn
yaha, le sẽ n tãn gɛ tãn ye. Naambiyãrfãn
tii te ma yagaa Yãhã nsoho wo nawee- ne,
te yɔ̃ faale wãn na. Yesu woo kẽ, u ma
kusyiifua. Ye sẽ yãã, Yãhã ke yẽ tɛr kaplãŋ
nkãy ne yagaa naambiyãr wo, ke yɔ̃ ma tɛr
faale naambiyãr kaplãŋ yaha.
7 Faale naambiyãr ma ne pye te ga waha
nawee- sya yaha, naambiyãrfãn taa saa ne
pye te ta yagaa te faale wãn draha wo ye.

Yãhã naambiyãrfãn le nawee- ne

8-9 Faale naambiyãr cãã na, nawee- sẽ bii
pe kapee- wãpyeŋ miy yaha ye. Yãhã n le
kuãn pe ye ma yee:
«Tẽ bii naambiyãr tii le Yuda terfa ne,
ma suhu pe Yiisrɛfa ter byɛ ne,
pe too naambiyãr pye klaha-.
Loo ne, ta n kur waa pe na.
Cãã gaa ma ke n pai,
n ga ba naambiyãrfãn taa le
pe kur kuɛ pii ne.
Too naambiyãrfãn nde saa ba pye
te faale wãn syi dyaŋ ye.
Faale wo, n bii pe wãlɛ sya yaha
yãmpar koho wo Syipte kãntraha wo,
ma dur ma pe yigi yi ke kãntraha wo,
ma ba te naambiyãr le pe ne.
N ga ba naambiyãrfãn taa le
pe kur kuɛ pii ne,
te saa ba pye wãcɛŋ pe faale wãlɛ wãn
ne ye.
Ndoo pe Yĩŋfua Yãhã kẽ,
tẽ yee ke syi.
10 Yãhã n maha yee:
Too plii nde kur ye, n ma ba dur,
ma yĩntaha sroŋ pe ne,
n ga ba te naambiyãrfãn le
pe ne yĩŋ gii na, ke nge:
N ga ba ra kaplãŋ le pe kacãn wo,
n ga ba ke yrũhũ yaha pe laam wo.
N ga ba nii pe Yãhã,
pe n -sẽ nii ra nawee-.
11 Waa saa ba yee,
u ga u nampyeŋ klaha u n Yĩŋfua cã
ye.
Ye sẽ yãã, pe byɛ ga ba ra cã,
ma gbe pe kicaabir na ma ga waa pe
wãlɛ na.
12 Lii le -sẽ ma yĩŋ
koo ngĩĩ byɛ na, loo ne nde:
N ga ba pe kapee- gbe kãã pe yĩŋ na.
Kapee- nkãy pe pye tɛr, n ga ta,
ke wĩĩ n faha ra na ta kuãŋ ne.»
13 Yãhã ke ke naambiyãrfãn wĩĩ pãã ke
syi, le nii mii, ke ke faale naambiyãr ta
kadyaha. Ye -sẽ cã, kla gii ma nii kadyaha,
ke lɛ, ke wãkuaŋ ya ke kuee.

9

Lewi pii tẽn

1 Faale cãã na, Yãhã bii pe yar, pe yai
pe naa diŋ yi koo kẽ mii syi dyaŋ te
naambiyãr kãnde na. Nawee- n nwoŋ gaa
fãã, ma ke myaha taha ke na, ma naa diŋ
yi ke kẽ ke laam wo.
2 Ke fai nwonge bii la cɛr nwompii syãm
fai laa ne. Ke nwompua cir wo, naalɔr
kuasĩĩ wãŋ gaa pye ma suhu tabal gaa ne
bur ne ke yĩŋ na, bur rii te bii kẽ Yãhã kẽ.
Pe naa koo fla yee Yãhã nwoŋ.
3 Pe naa ke nwonuŋ goo yee Yãhã yani-
isaha.
4 Koo fla na, sãn tabal gaa pye, pe naa
wusuna suhu ke yĩŋ na. Katyigi kluhu gaa
maha pye, ke nkur kuɛ byɛ bii tuhu sãn ne
tesẽ ke laam byɛ ne. Pe naa koo kluhu yee,
naambiyãr kluhu. Koo naambiyãr kluhu
nge laam wo, katɛ- tãã pye: Sãn pɛlaale
pye yãhãyĩŋ digi ne le laam wo, pe naa re
yee man. Loo pɛle pye ke kluhu laam wo.
Yarɔ̃ kããwai lii le bii wampẽn fe ma fyãr
yigi faale cãã na, le bya pye koo kluhu laam
wo. Ke naambiyãr kaplãŋ ke bii yrũhũ
yaha ntẽmbapai sĩĩ* tii na, te bya pye ke
naambiyãr kluhu nge laam wo.
5 Pe bii sãn yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ syãm mpãy
gbihi ta ke naambiyãr kluhu yĩŋ na. Loo

* **9:4 9.4** Kaplãŋ nkãy ke bii yrũhũ yaha too ntẽmbapai sĩĩ nde na, ke pye ke Yãhã kãnde kataŋ sẽnsye. Yãhã bii ke wãã Musa kẽ yãŋ nge yĩŋ na pe n yee Senayi.

yĩntaha kẽ, ke kluhu ma pye teelii wo, Yãhã ma koo fla na. Pe sãn yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ pye nkaasyir sãnsĩĩ ne te tey yaha. Yãhã yũndefa yĩŋfua ma kla boo Yãhã kẽ nawee-kapee- wĩĩ na, u ga pe ntɔ̃r woo ke kluhu yẽtãŋ yĩŋ na. Ke kai- nihi tɛr, n saha ke byɛ pãã tãŋ nwo ye.

6 Ke fai nwonge pye koo syi. Pe Yãhã yũndefa naa n dye ke nwompua cir wo plii wuhu na, ma naa pe tẽn tẽ.

7 U Yãhã yũndefa yĩŋfua ya tuu ga waha dye ke nwonuŋ laam wo tɛhɛ nen ya dyɛ nen laam wo. U ma yee u ga dye, u ga dye kla gaa ntɔ̃r ne u ga woo Yãhã kẽ u ya kapee- wĩĩ na tesẽ nawee- byɛ kapee- wĩĩ ne, kapee- nkãy pe sẽ cã wa ye, ma ke pye.

8 Ke Yãhã nwompii syãm mii yĩntaha ma. Ke yĩntaha kẽ, ke nwompua cir nii tã nawee saha dye ga ke nwonuŋ wo ye, koo gii ke ma Yãhã yaniisaha. Ke yĩntaha kẽ, nawee saha crã Yãhã na ye. Loo ne Yãhã Yrã le yar wo na.

9 Loo nde pye mii yagaa kai- yirfua dyaŋ. Le yĩntaha kẽ, wii u diŋ yi, ma wãn boo Yãhã kẽ, koo ngĩĩ saha ufua laam ta pe n wã klaha nii gbɛgbɛ ye.

10 Mpãy pe diŋ yi, ma wãn boo Yãhã kẽ, pe kapĩĩ wũhũ busãã kãnde yãr. Kapĩĩ wũhũ nkãy n yee, nawee ma n digi nge syi di ye, nawee ma n kla nge syi wɔ ye, nawee yai u nde pye nde ne, u kai- n laha gbɛgbɛ. Pe koo kapĩĩ wũhũ ngĩĩ kãnde yãr, ke sẽ -sẽ nawee laam wã klaha n ta wãfãm ye. Loo naambiyãr kãnde kai- ngĩĩ pye yĩŋ ne, ma sya ba waa per gii na, Yãhã ke kai-yĩntaha wã klaha Yesu wãpaŋ ne.

U Yãhã Yĩndefua Crise tẽn

11 Yagaa, u Yãhã Yĩndefua Crise n pa, ma ba nii Yãhã Yũndefa Yĩŋfua le kãnfuẽ nde kayũhũ yĩŋ na, kayũhũ nkãy ke nii wo wũhũ. U u tẽn tẽ Yãhã nwonge gii laam wo, koo ma yĩŋ, ma maha yɔ̃ faale wãŋ na, kii Musa bii fãã. Ke yagaa wãŋ nge, nawee sẽ kẽ tuu ke fãã ye, driyẽ kla sẽ kẽ koo ne ye.

12 Faale na, dyɛ loo dyɛ loo u Yãhã yũndefa yĩŋfua naa n dye pe fai nwonge wo, ke Yãhã yaniisaha fla wo, ma naa u tẽn tẽ. Yesu woo na, u dye ke yagaa Yãhã yaniisaha fla wo, tɛhɛ nen ya u kuãŋ ne. U sẽ dye ma ngapa ntɔ̃r woo tesẽ napa ntɔ̃r ne ye, u yɛr u ya ntãŋ wãwoo na, nawee-byɛ kapee- wĩĩ na. Loo na, nawee- byɛ ga par sya yi kãã kapee- wãpyeŋ yãmpar wo pe kuãŋ ne.

13 Pe ma ngapuai ntɔ̃r gbe tesẽ napuai ntɔ̃r ne, ma naancɛŋ suhu naa laam wo migimigi, ma koo tyɔ̃r kuee, ma te wlãhã poo ntɔ̃r nde ne ma suhu loho ne, pe ma koo loho nge yãr woo mpãy na pe sẽ laha kapĩĩ wũhũ kuɛ ye ye, le ga nii mii yagaa, pe laha ke kapĩĩ wũhũ kuɛ ye. Pe laam sẽ -sẽ laha ye.

14 Le ma pye ke dyaŋ, ye yai ye cã Crise ntɔ̃r too ma yĩŋ. Ye sẽ yãã, u sẽ kapee nen laa gɛ pye yãã ye. Yãhã Yrã Fãnga kãmay na, u le sya ma ku mpar draha wo. U u ya wãã Yãhã kẽ koo syi. Loo ne, kapee-nkãy byɛ too pye tɛr, Yesu ntɔ̃r ga waha koo kapee- ngĩĩ yee laha yi kãã wo laam wo gbɛgbɛ. Wo laam ga tege nii tee nen wo, wo n waha naa tẽn tẽ cĩĩnde Yãhã kẽ.

Yãhã naambiyãrfãn le nawee- ne

15 Loo ne, Yesu Crise n nii te naam-biyãrfãn kusyiifua, Yãhã nsoho wo nawee-ne. U gbã kãmay na, u nawee- par sya yi kãã pe kapee- wãpyeŋ koho wo, kapee-nkãy pe bii pye te faale naambiyãr cãã na. Yãhã ke bii yẽ tɛr kayũhũ nkãy wãwãã ne nawee- kẽ, ke mpãy yee pe n luhu ke ye, pe ga waha koo kayũhũ ngĩĩ yãã pe kuãŋ ne Yesu Crise gbã kãmay na.

16 Nawee ma saba yrũhũ ma yee, woo ma ku, pe yai pe u kloho la mma, le yai u ku wa, pe n cã waha u kloho la.

17 Tuu -sẽ ma yrãŋ na nantãŋ, pe saha u koho wãn la ye. U ma ba ku, loo na, pe ga cã u koho wãn la.

18 Yãhã naambiyãr ma koo syi dyaŋ, naambiyãr tii ke le nawee- ne. Loo ne, ke faale naambiyãr na, Yãhã n bii yee, a ngaa yai ke boo, ke kla ntɔ̃r n woo, te naambiyãr n waha le.

19 Musa tuu pa le Yãhã kãnde ne, u le kãnde kataŋ byɛ kal nawee- byɛ n ke luhu. Loo kur ye, u n naampĩy ntɔ̃r gbe, ma pe wlãhã loho ne, ma katyigi gaa ter kayange gbe, pe ke katyigi yee Yisope. U n koo kayange gbe, ma kuryãr raa ter maha ke yĩŋ kuɛ neŋ na, ma koo kuɛ kã le pe ntɔ̃r wo, ma pe yãr woo nawee- na, pe n waha nii gbɛgbɛ Yãhã yĩnde na. U n maha too ntɔ̃r raa yãr woo le Yãhã kãnde saba bya na.

20 Tuu nii loo nde pye, u n pe nawee- pye ma yee:
«Yãhã ke naambiyãr tii le ye ne,
too ntɔ̃r ne nde.
-Ye naa ke kãnde kataŋ byɛ yãr,
koo nkãy ke yrũhũ ta nwo.»

21 Musa n maha too ntɔ̃r raa yãr woo ke fai nwonge na tesẽ ke Yãhã diŋ yi wãn byɛ ne, te n nii gbɛgbɛ Yãhã yĩnde na.

22 Yãhã kãnde na, wãn busãã waha n nii gbɛgbɛ Yãhã yĩnde na ntãŋ wãwoo ya ne. Kapee- foho bya waha gbe n kãã nawee-yĩŋ na ke kuãŋ ne ntãŋ wãwoo ya ne.

Yesu wãku kapee- byɛ yee laha n kãã

23 N ye cãã yar wa ma yee, faale Yãhã diŋ wãyi kai- pye mii ke cĩĩnde kai- yĩm ya dyaŋ, cĩĩnde kai- nkãy ke ma yãhãyĩŋ na. Too faale Yãhã diŋyi wãn nde waha naa n

nii gbɛgbɛ Yãhã yĩnde na yraha ntãŋ ya ne.
Ke yãhãyĩŋ cĩĩnde kai- kãnde na, Yãhã yai
ke diŋ n yi ngaa ntãŋ ne, kla gii syi ke tɛr
yraha yaha.
24 -Ye yãŋ, nawee- pe fai nwonge gii fãã
ta, u Yãhã Yĩndefua Crise sẽ n dye koo
laam wo ye, koo ma mii ke cĩĩnde Yãhã
nwonge yĩm ya dyaŋ. Crise ka yãhãyĩŋ gɛ
na, ma yɛr wo yĩŋ wĩĩ ne Yãhã yaha ye.
25 Dyɛ loo dyɛ loo, Yãhã yũndefa yĩŋfua
naa n dye ke Yãhã yaniisaha wo yraha kla
gaa ntɔ̃r ne. Crise woo dye tɛhɛ nen ya, ma
ku mpar draha wo.
26 Mii loo sẽ ne ye, ma gbe driyɛ̃ wãtãhã
na, Crise ga ne pye u koo wãfãy neŋ ka kur
n sya yalebyɛ. Yagaa sẽ na, u driyɛ̃ tuu kua
gbe taha, Yesu Crise u ya yi kãntraha na
tɛhɛ nen u kuãŋ ne, ma le sya ma ku mpar
draha wo, ma nawee- kapee- kua kãã pe
yĩŋ na.
27 Nawee nawee woo, u tɛhɛ nen gbã ku.
U gbã kur ye, Yãhã ga u sãhã.
28 Crise bya ku mpar draha wo tɛhɛ nen,
ma nawee- busãã kapee- kua kãã pe yĩŋ na.
U ga maha ba yi ke tɛhɛ syãŋ wuhu na, le
sẽ -sẽ ga ba nii nawee- kapee- wãlahakãã
wĩĩ na ye. Mpãy pe u wãdurbaŋ sẽŋ, u ga
ba cĩĩnde yrã wãã pe kẽ pe kuãŋ ne.

10

Crise gbã ku tɛhɛ nen mpar ter byɛ draha wo

1 Musa kãnde sẽ kẽ ke Yãhã cĩĩnde kai-
ne ye. Le Musa kãnde ma mii koo cĩĩnde
kayũhũ yirfa ya dyaŋ, cĩĩnde kayũhũ nkãy,
u Yãhã Yĩndefua Crise ga ba ke pye nawee-
kẽ. Ye sẽ yãã, Musa kãnde na, Yãhã
yũndefa yĩŋfa naa wãn boo dyɛ- byɛ, loo
nde sẽ -sẽ waha naa pe nawee- ta pe n naa
n sroŋ Yãhã yĩnde na ye, nawee- mpãy pe
naa n crã Yãhã na.
2 Mpãy pe naa diŋ yi Yãhã kẽ Musa
kãnde na yraha wãboo ne, pe kapee- ma
ne waha yee laha kãã pe na teele nen pe
kuãŋ ne, koo kapee- ngĩĩ wĩĩ saa ne kuee
pe laam wo, ke naa pe fãy, pe n maha naa
yraha boo dyɛ- byɛ ye.
3 Dyɛ- byɛ yraha wãboo nge pe laam too
ke kapee- wĩĩ na dyɛ- byɛ.
4 Ye sẽ yãã, napa ntɔ̃r tesẽ ngapa ntɔ̃r
ne, pe saha nawee kapee- yee laha kãã u
na ye.
5 Loo ne, yaliile Crise tuu ba gbe taha
wãpaŋ na driyɛ̃ wo, u n Yãhã pye ma yee:
«Ma sẽ n kɛ pe naa diŋ yi ma kẽ ye,
ma sẽ maha n kɛ pe naa wãn boo ma
kẽ ye,
ma -sẽ nawee kadye wãã ra kẽ.
6 Nawee- pe wãn boo,
ma te suhu migimigi wãn suhusaha fla
na
ma kẽ, loo saha ma laam yĩn ye.
Nawee- pe wãn boo,
ma te ntɔ̃r woo ma kẽ pe kapee- wĩĩ
na,
loo saha ma laam yĩn ye.
7 Loo ne, ta n yee:
‹Yãhã, n nwo,
n pa n n pai ma laam wĩĩ pye,
mii le yrũhũ yaha ta wĩĩ na
Yãhã sabangbãŋ wo mii.› »
8 -Ye yãŋ, kãnde lii le ta, loo ne le te yrɛ
wãboo wĩĩ nde yar Yãhã kẽ. Loo naa byɛ
ne, Yesu cãã le pãã ma yee, Yãhã yee, koo
sẽ n kɛ pe naa wãn boo ke kẽ ye, tesẽ pe
naa diŋ yi ke kẽ ye, tesẽ pe naa wãn boo pe
naa te suhu migimigi wãn suhusaha fla na
ke kẽ ye, tesẽ pe naa wãn boo pe naa pe
ntɔ̃r woo ke kẽ pe kapee- wĩĩ na ye. Koo
ngĩĩ byɛ saha ke laam yĩn ye.
9 Loo kur ye, Yesu Crise maha le pãã ma
yee, a woo nwo, u pa u n pai ke Yãhã laam
wĩĩ pye. Yesu kaplãŋ le yar ma yee, faale
na, pe naa yrɛ boo Yãhã kẽ, yagaa Yãhã loo
sye, ma Yesu Crise wãku wĩĩ ta te draha wo.
10 Yesu Crise Yãhã laam wĩĩ pye, ma le sya
ma ku mpar draha wo tɛhɛ nen u kuãŋ ne.
Loo nde kãmay na, wo kapee- yee laha kãã
wo yĩŋ na ke kuãŋ ne.
11 Plii byɛ, Yãhã yũndefua ga ka Yãhã
kangbãŋ wo, u ga yir yɛr, u u tẽn tẽ. U
ne naa wãn ya boo Yãhã kẽ nawee- kapee-
wĩĩ na. Too mpar nde sẽ -sẽ ga waha pe
kapee- yee laha kãã pe na ye.
12 Yesu Crise woo na, u ku mpar draha
wo nawee- kapee- byɛ wĩĩ na tɛhɛ nen ya,
u kuãŋ ne. Loo kur ye, u n ga tege nii Yãhã
kãndigi koho kuɛ ye.
13 Yagaa, u nii ma Yãhã sẽŋ, ke ba u
napĩĩ- yĩy kor le u kẽ, pe n nii mii u tãnde
fyãhã tã pe na.
14 Tuu poo gbã ku mpar draha wo loo
tɛhɛ nen nde ya na, u u nawee- ta gbɛgbɛ
Yãhã yĩnde na pe kuãŋ ne, pe n nii Yãhã
wãm.
15 Yãhã Yrã Fãnga maha loo pãã wo ye.
Ye sẽ yãã, le bii le cãã pãã ma yee:
16 «Yãhã le pãã ma yee:
Tẽ ga naambiyãr rii le ta
nawee- ne too plii nde kur ye,
too naambiyãr yĩŋ kẽ nge:
N ga ba ta kaplãŋ tãhã le pe laam wo,
ke saa faha yãã pe na ye.»
17 Yãhã n maha le pãã taha ma yee:
«Kapee- nkãy pe pye tɛr
tesẽ kai- nkãy ne pe plaha pye,
n ga ba ke byɛ gbe kãã pe yĩŋ na.»
18 Ye cã, kapee- ma gbe kãã nawee yĩŋ na,
yĩŋ maha wee wãn wãboo na kapee- nkãy
wĩĩ na nantãŋ ye.

-Too naa n crã Yãhã na!

19 Wo nna, le nii ke dyaŋ, kãnde ma wo
ye, wo n ga waha dye ga ke Yãhã yaniisaha
gɛ laam wo Yesu ntãŋ kãmay na, u ntãŋ
mpãy pe woo wo kapee- wĩĩ na.
20 Nwonuŋ gii ke ma Yãhã yaniisaha,
Yesu koo nwonuŋ fai jũũ, ma kãnfuɛ̃ yi wo
kẽ, kãnfuɛ̃ lii le n gaha wo ne cĩĩnde yrã fla
na, cĩĩnde yrã lii wãkuayãã wee le na ye.
Ke nwonuŋ fai nde, u ya koho kadye kẽ.
21 Yãhã Yũndefa Yĩŋfua ma wo ye. Woo
u ma ke Yãhã kaha yĩŋfua.
22 Loo nde na, -too crã Yãhã na laantee
nen ne, -too maha ke ta wo Yatɛr laanyĩn
ne! Ye sẽ yãã, wo laam mpãy pe sẽ tege
naa n nii wo kapee- wĩĩ na ye, Yesu ntãŋ
pe ta pe n tege nii tee nen wo. U ntãŋ wo
kapee- laha kãã wo na mii wo kadye dyaŋ,
too ne ke yee laha layũhũ ne mii.
23 Yãhã yɛ̃ tɛr wo ye kayũhũ nkãy ne, wo
n koho taha yaha ke na, ma maha nii ke
pãã nawee- byɛ ye, wo ma syi wo faha yãã
ke wĩĩ ne ye! Ye sẽ yãã, Yãhã ga ba koo
kayũhũ ngĩĩ pye wo kẽ cĩĩnde.
24 -Too naa n sẽŋ wii na, wo naa n ta wo
ntãŋ n naa n dye wii tãy, tesẽ kayũhũ n
naa n tãy wo ye, wo n naa ke pye wii kẽ!
25 Yesu kãndeyãrfa mpãy ma, pe sẽ n pai
nantãŋ yawãr fla wo, ma ba Yãhã kaplãŋ
luhu ye. Wo ma n nii pe wãŋ syi dyaŋ ye!
-Too naa n yi yalebyɛ wo yawãr fla wo, wo
naa wii klaha, wo naa wii laam too Yãhã
wũhũ ne. Ya'a yãã, tẽ ye yar ye naa n pye
koo syi, wo Yĩŋfua Yesu durbaper nɔ gbe
taha, koo kẽ.
26 Wo nna, too Yesu cĩĩnde wĩĩ cã war,
loo kur ye, wo ma u wĩĩ sye, ma kapee-
wãpyeŋ kãnde yãŋ gbe, ma dye le wo,
mpar raa ter maha wee te ga waha koo
kapee- ngĩĩ yee laha kãã wo na ye.
27 Wo -sẽ ga fya nii, wo naa le kur sẽŋ,
loo lii le ma te Yãhã kasãhã tesẽ ke naa gii
ne wãfegeyãã wee ke na ye, ke naa gii ke n
pai pe Yãhã napĩĩ- byɛ suhu kãã migimigi.
28 Musa kãnde na, kai- nkãy ma, wii ma
loo syi laa tee pye, nawee- syãm ma ga le
pãã kasãhãfa ye ma yee, poo u yãã yĩnde
ne, kaa na nawee- tãã syi, pe ga ufua boo,
waa gɛ saa u fɛn di ye.
29 Wii tuu sẽ -sẽ Yãhã Dya yãŋ ngaa
ye, woofua wĩĩ ga ba pee tɛr loo yaha.
Le ma mii, Yesu ntãŋ mpãy pe woo Yãhã
naambiyãr wĩĩ na, ma u kapee- yee laha
kãã u yĩŋ na, u sẽ poo ntãŋ yãŋ ngaa ye.
Le ma mii, u le Yãhã Yrã tyɛhɛ, Yãhã Yrã
lii le Yãhã kayĩĩ wãã wo kẽ. U wãpẽn ga ba
pee u na, ke ta tɛr wii yaha, u Musa kãnde
wĩĩ sye.
30 Lii le ma le yrũhũ yaha Yãhã sa-
bangbãŋ wo, le nde: Yãhã yee:
«Mpãy pe koo sye,
koo ga ba le fuɛ yi pe na,
koo ga ba pe pẽn pe napeer wĩĩ na.»
Ke maha le pãã taha ma yee, koo ga ba ke
nawee- sãhã.
31 Yãhã nge ke kai- byɛ tãhã, ke kasãhã ma
too nawee wii na, le ga pee tɛr ufua na.
32 Lii le ba ye dye faale na, -ye ye laam
too le na! Tee ba ke Yãhã cãã- sya cãã gii
cãã na, ye ba wãfãy yãã gboho koo cãã na,
ye sẽ -sẽ tyii koo wãfãy nge n yia ye na ye.
33 Ye laam wo, mpãy pe sẽ naa wãfãy yãã
ye, pe sẽ dur yi naa n kãã pe nampyeŋ-
mpãy kur ye ye, pe nampyeŋ- mpãy pe naa
wãfãy yãã, poo mpãy pe naa pe tyɛhɛ, ma
naa pe nuhu nanihi teebɛhɛ wo.
34 Ye nampyeŋ- mpãy pe yigi tã nwom-
pihi wo Yesu wĩĩ na, ye yɛr pe kur ye, ye
napĩĩ- n sya ye koho wãn sya kãã ye ye, le
n maha nii ye ye nuhu wĩĩ. Ye ba cã wa
ma yee, nangbãn wãn taa ter ma ye ye, te
yɔ̃, wãkuayãã maha wee te na ye, koo kẽ.
35 Tee koho taha yaha Yãhã na mii, -ye
naa n gaha koo syi! Yãhã ga ba ye dãã.
36 Ye yai ye naa yii plãhã koo syi, ye naa
ke Yãhã laam wĩĩ pye! Loo na, ke yɛ̃ tɛr ye
ye kayĩĩ lii ne, ke ga ba le pye ye kẽ.
37 Ye sẽ yãã, le ma le yrũhũ ta Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee:
«Saa ga faa pye, carle ya,
wii tuu ma wãpaŋ na,
u ga pa, u saa ma- kuee ye.
38 Wii ma ra ta u Yatɛr, u sroŋ ra yĩnde na.
Woofua yai u ra ta u Yatɛr kãnkai- byɛ wo.
Wii ma -sẽ dur n yi ta kur ye,
woofua wĩĩ saa naa n tãy ra ye ye.»
39 Mpãy pe dur n yi Yãhã kur ye, pe wĩĩ ga
ba klaha-. Poosyifa sẽ me wo ne ye. Mpãy
pe n kuee Yãhã kur ye, pe ga ba sukũhũ
yãã. Poosyifa me wo ne.

11

Mpãy pe bii Yãhã ta pe Yatɛr faale wo,
-ye naa n yãŋ pe na!

1 Ma'a yee ma Yãhã ta ma Yatɛr, ke
yĩntaha kẽ nge: Yãhã ke yɛ̃ tɛr kai- nkãy
wãpyeŋ ne, ke sẽ -sẽ ke pye wa ye, ma laam
wo ma cã ma yee, Yãhã ga ba koo kai- ngĩĩ
pye cĩĩnde. Ma maha cã nawee saha Yãhã
wũhũ yãã yĩnde ne ye, ke -sẽ ma cĩĩnde
wũhũ.
2 Faalefa mpãy bii Yãhã ta pe Yatɛr koo
syi, pe wĩĩ n -sẽ naa n tãy Yãhã ye.
3 Yãhã wãta Yatɛr ne le wo ta, wo n cã
Yãhã kẽ ke yãhãyĩŋ tãhã kãntraha ne ke
yɛ̃ kapãn ne. Wãn tii too yãã yĩnde ne, te
-sẽ tãhã kla gii ne, wo saha koo yãã yĩnde
ne ye.
4 Faalefua Abɛl Yãhã wãta Yatɛr ne le bii
ta, u diŋ n yɔ̃ Yãhã ye ma tɛr Kayɛ̃ diŋ yaha.
Abɛl Yãhã wãta Yatɛr ne le ta, Yãhã n yee,
Abɛl sroŋ ma yee woo diŋ yɔ̃. Abɛl tuu sya
ku, u Yãhã wãta u Yatɛr ta, u wĩĩ saha faha
yãã wo na ye.

5 Faalefua Yɛnoke Yãhã wãta u Yatɛr ne
le bii ta, u n ka Yãhã tãy, u sẽ yãã ku gɛ ku
ye. Yãhã u gbe ga ta ke ya tãy, waa sẽ maha
u yãã yãã nantãŋ ye. Yãhã sabangbãŋ wo,
le ma le yrũhũ yaha ma yee, Yɛnoke wĩĩ
tãy Yãhã ye ke n u gbe tɛr.
6 Waa wĩĩ ga waha tãy la Yãhã ye mii, u
sẽ ke ta u Yatɛr ye? Ye sẽ yãã, wii u n crã
Yãhã na, u yai u cã Yãhã ma cĩĩnde, tuu
maha cã mpãy pe ke fla kɛ, ke ga ba pe
dãã.
7 Faalefua Nuwɛ Yãhã wãta Yatɛr ne le
bii ta, u n luhu Yãhã kaplãŋ ye. Yãhã ke bii
nawee- yar yaha kai- nkãy ne, ke n pai pe
dye, Nuwɛ tuu sẽ sya bii ke yãã wa yĩnde
ne ye, u ke Yãhã kaplãŋ sya cĩĩnde. Nuwɛ
tuu le Yãhã kapãn luhu, u n salangbãŋ gaa
fãã mii Yãhã bii u yar mii. U n bii dye ke
wo, woo tesẽ u kahafa byɛ ne, pe n wloho
yi te lafir wo. Nuwɛ tuu lii pye, loo nde le
yar ma yee, nawee- mpãy byɛ pe pye Nuwɛ
cãã na, pe bii tee pye. Nuwɛ Yãhã wãta u
Yatɛr n maha ta, Yãhã n yee u n sroŋ.
8 Brama Yãhã wãta Yatɛr ne le bii u ta,
u n luhu Yãhã yɛ̃ kapãn ye, ma tɛr klo laa
wo Yãhã bii yɛ̃ tɛr le wãwãã ne u kẽ. U n u
kusey ta yaha, ma tɛr. Tuu naa n gaha na,
u sẽ bii ke saha gɛ cã ye.
9 U Yãhã wãta Yatɛr ne le u ta, u n ga
waha nii nampay le klo lii wo, Yãhã bii yɛ̃
tɛr le wãwãã ne u kẽ. U pye nampay, ma
naa n syã fai nwoŋ gaa laam wo u nna ne.
U puee Yisyake bya syã ke syi nwoŋ laam
wo u nna ne. U Yisyake puee Dyakuba bya
syã ke syi u nna ne. Yãhã bii yɛ̃ tɛr Brama
ye lii ne, ke maha bii yɛ̃ tɛr loo ya ne poo
syãm mii bya ye.
10 Ye sẽ yãã, klo lii te nwey nakũhũ ta yɔ̃
ma nii fãnga ne, klo lii Yãhã ke te nwey fãã
ke laam wãfãã, loo klo nde syi ne Brama u
naa n kɛ.
11 Brama Yãhã wãta u Yatɛr ne le ta, tuu
sya bii lɛ tɛr wa, u n waha kicar yãã, woo
tesẽ u cɔɔ Sara ne; u cɔɔ -sẽ nwo, u bii lɛ
tɛr wa syihi wãsee na. U bii cã ma yee,
Yãhã yɛ̃ tɛr u ye lii ne, ke ga le pye u kẽ.
12 Brama bii lɛ ma sya ba gbe taha wãku
na, u Yãhã wãta u Yatɛr n -sẽ ta, u n syihi
yãã. U kur kuɛ pii n nihi mii yrompii dyaŋ,
ma syar tẽyãfũũ dyaŋ muhulangbãŋ yɛ̃ na.
13 Brama tesẽ u pii ne, pe byɛ bii Yãhã
ta pe Yatɛr, ma sya ba ku. Yãhã ke yɛ̃ tɛr
kayũhũ nkãy wãwãã ne pe kẽ, pe sẽ ke yãã
ye. Pe ke yãŋ wãã yĩnde ya ne deydey, ma
ke syar wãã syaha ya ne. Pe naa le pãã
ma yee, poo cã pe ma mii nampay wãŋ syi
dyaŋ driyɛ̃ nge wo, poo ma mii, yrãhã gaa
dyaŋ pe yãr ba yi driyɛ̃ nge wo, ma n pai
tɛr ke yaha.
14 Mpãy pe koo kaplãŋ ngĩĩ ter syi pãã,
pe le yar ma yee, pe pe Tuhufua Yãhã klo
kɛ.
15 Pe bii tɛr klo lii yaha, loo mii sẽ ne pe
naa n wũn ye. Mii loo sẽ ne ye, pe ne ga
waha dur ga nii le wo.
16 Tuhufua klo lii le yɔ̃, loo lii le ma
yãhãyĩŋ na, loo pe naa n kɛ. Loo nde n
ta, le n tãy Yãhã ye, pe naa ke yee Brama
ye Yãhã, Yisyake ne, Dyakuba ne. Yãhã n
sya klo laa gbihi ta pe kẽ.
17 Brama Yãhã wãta u Yatɛr ne le u
ta u n Yãhã kapãn sya, ma sya yɛr u
dyasey Yisyake wãboo na u diŋ yi Yãhã kẽ.
Yãhã kẽ ke bii yee, u loo nde pye koo kẽ;
wãtãnyãŋ wĩĩ bii ne. Yãhã bii yɛ̃ tɛr wa
Brama woo ye ma yee, ke ga kayĩĩ wãã woo
kẽ; loo naa byɛ ne, Brama bii yɛr u dyasey
Yisyake wãboo na.
18 Yãhã -sẽ bii pãã u ye, ma yee:

«Tẽ yɛ̃ tɛr ma ye kur kuɛ pii mpãy wĩĩ ne,
pe ga see ma dya Yisyake woo na.»

19 Brama bii cã ma yee, Yãhã ga waha
Yisyake ta u n yir gbã wo, u dur ba yrãŋ na
gbaafa ye. Loo wãtãnyãŋ kur ye, Brama n
nii u Yisyake yãŋ mii, u yir gbã wo, ma dur
ba yrãŋ na gbaafa ye.
20 Yisyake Yãhã wãta u Yatɛr ne le bii u
ta, u n Yãhã nar ke kaa taha Dyakuba ye
na Yesɔɔ ne, kai- nkãy wĩĩ na ke n pai pe
dye.
21 Dyakuba Yãhã wãta u Yatɛr ne le bii
ta, yaliile wo tuu naa n ku, u n Yãhã nar
ke kaa taha Yosɛfe pii nanem byɛ na. U n
fyãhã u kãi na, ma Yãhã sey.
22 Yosɛfe Yãhã wãta u Yatɛr ne le bii ta,
u kuyale le ba gbe taha, u n Yiisrɛ pii wãyi
yale cãã pãã yaha ke Syipte kãntraha wo,
ma maha le yar yaha, a pe ma ba yi ma n
tɛr, pe woo kacɛr gbe tɛr*.
23 Musa seefa Yãhã wãta pe Yatɛr ne le
bii pe ta, Musa tuu bii see wa, pe n u wũhũ
yrey tãã. Pe bii yãã u kicar yɔ̃, koo kẽ, pe
sẽ bii fya u Syipte kãntraha yĩŋfua kapãn
na ye, ma u kicar gbe ga wũhũ. Koo cãã
na, u kãntraha yĩŋfua bii yee pe pẽyãr byɛ
boo kãã, mpãy pe see naam.
24 Musa Yãhã wãta u Yatɛr ne le bii ta,
yaliile wo tuu ba lɛ dye u n sye, a pe ma
n naa woo yee Syipte kãntraha kui yĩŋfua
pueesya dya ye†.

* **11:22 11.22** Cãã gii cãã na Yosɛfe pye yrãŋ na, fããngbãŋ bii dye pe klo wo. Loo n ta, u tuhufua Dyakuba tesẽ u pii byɛ ne, pe n ka maa nii Syipte kãntraha wo. Yosɛfe tuu ba gbe taha wãku na, u bii le cã laha pe kur kuɛ pii ga ba dur ga klo lii wo, Yãhã bii yɛ̃ tɛr le wãwãã ne pe kẽ. † **11:24 11.24** Musa tuu bii see pẽyãhã, u seefa ga u wũhũ lakuɛ gaa wo, sakũle wo. U Syipte kãntraha yĩŋfua pueesya n le pẽyãle yãã ke fla na, le fɛn n u yigi, u n le gbe ga u kaha wo. Koo syi kẽ, Musa n lɛ Syipte kãntraha yĩŋfua pueesya kaha wo.

25 Musa bii le yãŋ yi, ma ka pe Yãhã
nawee- ne, ma ga nii n fãy pe ne. U bii
cã koo puar u nii u nuhu di mpãy ne, pe
wee Yãhã ne ye.
26 U laam wo, u bii cã ma yee, u nii
waa ma n naa u yãŋ ngaa ye mii u Yãhã
Yĩndefua Crise wãŋ syi dyaŋ, koo puar
Syipte kãntraha wale wãn byɛ na. Yãhã
kayĩĩ lii le ma kur ye, u yĩnde pye loo na,
koo syi kẽ u n le pye ke syi.
27 Musa Yãhã wãta u Yatɛr ne le bii u ta,
u n yi Syipte klo wo, u sẽ fya u kãntraha
kui yĩŋfua ncafũhũ na ye. U Musa bii tãhã
yɛr wĩĩ nen na mii u naa Yãhã yãã yĩnde
ne, Yãhã gii waa saha ke yãã yãã ye.
28 U Yãhã wãta Yatɛr ne le bii u ta, u n
Yiisrɛfa yar ma ta, pe n mbaa boo, ma pe
ntɔ̃r pye ta pe nwonyɛ̃r na, u gbã yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ ma syi u pe Yiisrɛfa pii cir boo ye.
Pe byɛ n sya yaha koo syi. Dyɛ loo dyɛ loo
pe pe wãsyayaha wĩĩ nde gbar, ma te yee
syayaha gbar.
29 Yiisrɛfa Yãhã wãta pe Yatɛr ne le bii
pe ta, pe n waha muhulangbãyãhã dii tɛr
kãntraha na, pe trɛ sẽ dye loho wo ye. Pe
Syiptefa pe yee, pe ga pye pe Yiisrɛfa wãŋ
syi dyaŋ, pe pe kar taha ga, pe n kuee ke
loho wo ma ku.
30 Yiisrɛfa Yãhã wãta pe Yatɛr ne,
le Yerekɔɔ klo nkũnklãhã ta ke n too,
nkũnklãhã gii ke bii le klo klaha tã. Pe
Yiisrɛfa bii ke nkũnklãhã nge fã gbey klaha
plii kuasĩĩ, ke n cã too.
31 U canaandile Arabe Yãhã wãta Yatɛr
ne, le u ta, u sẽ ku mpãy ne pe bii sye pe sẽ
luhu Yãhã kapãn ye ye. Ye sẽ yãã, naweem-
pãy Yosua bii lɛhɛ wãã, pe ga yuhu dye
ke Yerekɔɔ wo, u Arabe woo kẽ, u bii pe
wũhũ u kaha wo, koo kẽ.
32 N ga waha ke syi kai- byɛ tɔ̃r tãŋ la?
Draha ga waha yãã la, ta n waha faalefa
Jedeyɔ̃ ye wũhũ pãã, Barka ne, Samsɔ̃ ne,
Yefte ne, Dawide ne, Samuyɛl ne tesẽ pe
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa ne?
33 Poo mii, pe Yãhã wãta pe Yatɛr kãmay
na, pe kãntrɛ yãã fãnga na, pe naa n sroŋ
pe yĩnfar ne, ma -sẽ kayũhũ yãã, kayũhũ
nkãy Yãhã bii yɛ̃ tɛr ke wãwãã ne. Pe jar
yɛ̃r gbra tã fãnga na,
34 naangbãy sẽ waha ngaa gɛ pye mpãy
na ye, pe sẽ waha mpãy yãã boo yũntruɛ̃
ne ye. Kadye fãnga nge sẽ pye mpãy na ye,
pe -sẽ pye fãnga ne ma sya kui nkãy naan
miyfa yia.
35 Ca mpãy Yãhã wãta pe Yatɛr ne, le ta,
nawee- mpãy pe bii ku pe ye, Yãhã n pe ta
pe n yir gbã wo, ma dur ba pe ye yrãŋ na.
Pe mpãy nuhu pe Yãhã wãta wĩĩ na pe
Yatɛr, ma sya pe boo. Pe sẽ naa pe ya yĩŋ
kɛ ye, pe bii cã pe ga ba yir poo gbã wo, pe
cĩĩnde yrã yãã, lii wãkuayãã wee le na ye.
36 Pe mpãy lɛr ma pe gbã sãngblãŋ ne,
ma mpãy pua ntẽn wãn ne, ma pe tã
nwompihi wo.
37 Pe mpãy waa boo ntẽmbar ne, pe
mpãy la cɛr flɛ sãnsĩĩ, pe mpãy nuhu, pe
mpãy boo yũntruɛ̃ ne. Niisaha sẽ pye
mpãy ye ye, pe naa n tay teebɛhɛ byɛ wo,
mbasrɛ ya te pye pe kalen, sẽngaa srɛ ne.
Pe pye nawãm, pe naa pe fãy pe Yãhã wãta
pe Yatɛr wĩĩ na, ma naa pe nuhu.
38 Driyɛ̃fa sẽ bii yai Yãhã n poo naweem-
mii syi nɔ wãã pe ye ye. Pe naa n tay
drawar wo tesẽ yãy ne, pe naa n syã
yãwuhu wo tesẽ wuhu wo kãntraha wo.
39 Mpãy wĩĩ too pãã nde, pe Yãhã wãta
pe Yatɛr pe kãnkai- byɛ wo, koo ke ta, pe
wĩĩ n tãy Yãhã ye. Ke -sẽ bii yɛ̃ tɛr kayĩĩ lii
wãwãã ne pe kẽ, pe sẽ bii le yãã wa ye.
40 Ye sẽ yãã, Yãhã ke ba cĩĩnde kayĩĩ lii ta
wo kẽ, loo ba yɔ̃ ma ta tɛr; loo ne, Yãhã n
ba tyii, ma yee wo byɛ, poo ma suhu wo ne,
wo ba sroŋ wo kuãŋ ne sukũhũ gaa laam
wo.

12

-Ye naa n yãŋ Yesu woo na!

1 Wii poo na, nawee- mii byɛ pe Yãhã ta
pe Yatɛr, ma sya gbã yãã loo kur ye, wo
pe wĩĩ cã laha. Le ma mii pe ma wo ne,
ma wo gbey le. Loo na, -too naa n yãr le
Yesu kãnde wo, wo laam wũhũ nkãy byɛ
ke wo wlãhã wo yrãhã wo, wo yai wo ke
miy yaha, tesẽ kapee- nkãy wãpyeŋ ne, ke
gbe n kuee wo na. -Too wii waha, wo naa
n yãr Yesu ne le kãnde wo.
2 -Too naa Yesu woo ya yãŋ, woo wii tuu
cãã yir wo yaha Yãhã wãtaŋ ne u Yatɛr, ma
le kãnde yar wo na, ma Yãhã ta u Yatɛr
kãnkai- byɛ wo, laa gɛ sẽ kuee ye, ma sya
fyarngbãn gbã ku trã na, u sẽ maha le ta
kai ye. U ba cã ma yee, nuhungbãn ma
loo nde kur ye, koo kẽ. Yagaa u ma, u nii
Yãhã niisayũhũ kãndigi koho kuɛ ye, kai-
byɛ yĩŋ na.
3 Kapeepyefa pe Yesu wĩĩ sye, ma u nuhu
wãnuhu gii ne, -ye loo yãŋ kɛ! Ye bya, ye
ma syi wãfãy n waha yia ye na ye, -ye naa
yii plãhã yalebyɛ!

Yãhã ke ya koho pii pẽn

4 Ye sẽ yãã, kapee- wãpye wĩĩ ma mii
napĩĩ wãŋ syi dyaŋ, tuu ye kɛ wãboo ne.
Tee sya kapee- wãpye wĩĩ sye mii ye napĩĩ-
dyaŋ, ma wãfãy yãã le na, ye cã ye sẽ -sẽ
wãfãy yãã ma sya nii mii yaa ku ye.
5 Yãhã ke kaplãŋ nkãy yar waha ye na
mii ke pii dyaŋ, ke faha la ye na? Yãhã
yee:
«Ta dya, ma'a kai tee pye,
ma Yĩŋfua Yãhã n ma pẽn,
ma'a syi ma yee ma kalaa wee ye.
Le ma pye, laa tuu n kuãn ma ye,

ma'a syi ma mii miy yaha ye.
6 Ye sẽ yãã,
wii wĩĩ ma n tãy Yĩŋfua ye,
u ga naa woofua pẽn u wãteepye wũhũ na.
U ma wii yãŋ u dya, u ma tee pye,
u ga gbãr taha ufua na,
u n le sya u cã, u tee pye.»
7 -Ye naa ye wãfãy sya laanyĩn ne! Ye sẽ yãã, ye Tuhufua Yãhã kẽ, u ye pẽn koo wãfãy ngĩĩ ne. Loo nde le yar ma yee, Yãhã ye yigi yɔ̃ ke pii dyaŋ. Puee waa ma la mii, u tuhufua sẽ u pẽn u kai- cã ye?
8 Yãhã ma yee ke sẽ ye pẽn ke pii byɛ wãŋ syi dyaŋ ye, le nii mii ke sẽ ye yãŋ ke ya koho pii dyaŋ ye.
9 -Ye yãŋ, too ma wo tuhufa ne kãntraha na, pe wo pẽn, wo maha n luhu pe ye. Wo Tuhufua Yãhã gii ke ma yãhãyĩŋ na, a nwa -sẽ ga ba wo ta, wo saa yĩŋ kor le koo kẽ, wo ba cĩĩnde yrã yãã ye, cĩĩnde yrã lii wãkuayãã wee le na ye?
10 Wo tuhufa mpãy pe ma wo ne kãntraha na, cãã gaa na, pe ne wo pẽn kai-nkãy wĩĩ na, ke yai poo ye. Yãhã koo na, ke wo pẽn wo wãyɔ̃ŋ wĩĩ na, wo n naa nii mii ke wãŋ syi dyaŋ kãnkai- byɛ wo.
11 Koo wãpẽn nge ma pye wo na yaliile wo, le ga nii wo ye laanwlaŋ wĩĩ, le saa nii wo ye nuhu wĩĩ ye. Mpãy pe -sẽ koo wãfãy nge sya, loo kur ye, pe laam ga yĩn, pe n naa pe troho tãhã Yãhã yor wo kãnkai- byɛ wo.

Kayaryaha

12 Ye laam ma wlãhã ye ye, ye ma syi ye kluɛ n ku ye na ye, -ye yii waha ye te kuã yir! Ye ma syi ye nklũy n fãy ye na ye, -ye yii waha, ye ta tɛr ke yrãhã ne le Yesu kãnde wo.
13 Kãmbɛhɛ nkãy ke sroŋ, -ye naa n yãr koo wo! Loo na, mpãy byɛ yrãhã ke sẽ n sroŋ pe ye ye, pe byɛ yrãhã ga sroŋ. Pe ga nii mii tãnklahafa dyaŋ, pe kãã naa n yi kãnsroŋ wo, ma ba jaa pe yrãhã n sroŋ pe ye.
14 -Ye yii plãhã ye naa yrĩŋ kɛ nawee- byɛ ne, -tee naa ye troho tãhã mii mpãy dyaŋ, pe ma Yãhã wãm. Mii loo sẽ ne ye, waa saha Yãhã yãã yĩnde ne ye.
15 -Ye yii yigi, waa ma syi u ba te Yãhã laantãr wĩĩ miy yaha ye! Waa ma syi u kayaaŋ wũhũ ya le naa n yaha u laam wo, u naa ke pãã nawee- ye, u pe pye klaha- ta u wãŋ syi ye!
16 Waa ma syi u naa tyatyãhã pye ye! Waa ma syi u nii Yesɔɔ wãŋ syi dyaŋ ye, woo wii u sẽ Yãhã kai- ta ngaa ye. Ye sẽ yãã, Yesɔɔ u lɛfar tur tɛhɛ nen digi ya ne u cĩĩfua Dyakuba ye.
17 Loo kur kuɛ ye, u n bii yee, woo kẽ u ma lɛfua, woo yai u tuhufua u Yãhã nar ke kaa wãtaha wĩĩ na woo kẽ, koo gii wĩĩ pe n nar lɛfa ya kẽ; u tuhufua n sye. U n kai-byɛ pye, ma sya wũn, yɛ̃ dursaha sẽ pye u na ye.
18 Tee yũhũ crã Yãhã na mii, Yiisrɛfa sẽ yãã yũhũ crã Yãhã na ke syi ye: Poo pe yũhũ crã ngii na, nawee ga waha tɛ ke na; pe naa n crã yãŋ gaa na, pe ke yee Senayi*. Ke yãŋ yĩŋ naa n yɛhɛ palpal mii naa dyaŋ ke yĩŋ na. Ngaa ne mii naawur dyaŋ, wam ne kacãn wee ye, sesaha teflahangbãŋ miy ne,
19 tũũtũũ wãwuu miy ne, tesẽ yĩmbungbãy laa ne, le naa n pãã pe ye, pe n sya fya, ma yee poo saha le yĩmbui nde kaplãŋ luhu nantãŋ ye.
20 Le yĩmbungbãy kaplãŋ nkãy ke bii pe ta pe n fya, ke ngĩĩ:
«Wii ma tɛ yãŋ nge na,
le ma sya pye yraha kla gɛ,
ufua yai u waa boo ntẽmbar ne.»
21 Koo per wĩĩ nde bii pe nawee- ta pe n fya tɛr, Musa n sya yee: «N fya, ma n sege fyar koho wo!»
22 Yii poo na, tee yũhũ crã Yãhã na, le nii mii ye yũhũ crã yãŋ gii na, pe ke yee Syɔ̃† le Yãhã kungbãy wo, loo lii le ma yãhãyĩŋ Yurusalɛm, koo fla gii yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ busãã ma, pe Yãhã sey, yɛ̃ wee pe na ye.
23 Tee yũhũ crã Yãhã na, ye yũhũ crã Yãhã nawee- mpãy na pe myar yrũhũ yaha wa yãhãyĩŋ wo; ye yũhũ crã Yãhã na, koo gii ke ga ba nawee- byɛ sãhã; ye yũhũ crã Yãhã nawee- mpãy na, pe ku tɛr wa, poo mpãy Yãhã yee pe sroŋ.
24 Ye yũhũ crã Yesu Crise na, woo wii u ma kusyiifua te naambiyãrfãn wo, naam-biyãrfãn tii Yãhã le nawee- ne woo kãmay na. U ntãŋ mpãy pe woo, pe puar Abɛl wãm na. Yesu ntãŋ sẽ woo ma yee loo kafuɛ le yi mii Abɛl wĩĩ dyaŋ ye. Yesu ntãŋ woo, ma nawee- wãã le Yãhã ne.
25 -Ye yii yigi, wii u n pãã ye ne yagaa, ye ma syi ye yee, ye saa luhu u ye ye. Ye sẽ yãã, faale wo yãŋ nge tãy pe n yee Senayi, nawee- mpãy pe bii sye, pe saa luhu wii ye, u naa pe yar ke Yãhã kayar ne ye, pe byɛ bii gbã yãã loo kur ye. Ye yai ye cã, wii u -sẽ ma ke yãhãyĩŋ gɛ laam wo, ma pãã n wãã wo ye, waa yee wo saa luhu u ye ye, lii le bii faalefa mii yãã, le syi ga wo yãã, le sya pee tɛr.

* **12:18 12.18** Yãŋ gii pe ke yee Senayi, koo fla kẽ le kãnde bii yar Musa na, kãnde lii Yãhã le ta. † **12:22 12.22** Yãŋ gii pe ke yee Syɔ̃, ke Yãhã laantãr wĩĩ pãã, laantãr rii ke yar wo na Yesu kãmay na.

26 Faale wo, Yãhã yĩmbui nde bii
kãntraha ta ke n yɛhɛ fãnga ne. Yagaa,
ke maha wo yar ma yee:
«N ga maha ba kãntraha ta,
ke n yɛhɛ fãnga ne,
koo ma suhu yãhãyĩŋ bya ne.»
27 Yãhã ma yee koo ga maha ba nde pye, le
yĩntaha kẽ, driyẽ nge gii ke ke tãhã, ke ga
ba ke yɛhɛ pye klaha- tãŋ ke kuãŋ ne. Loo
na, wãn tii wãklahayãã wee te na ye, too
ya ga kuee.
28 Wii poo na, Yãhã ga driyẽfãŋ wãã wo kẽ,
kii wãklahayãã wee ke na ye. -Too le cã ke
ne, wo naa syaha wãã ke kẽ, wo naa ke
sey yalebyɛ, wo naa n fya ke na, wo naa
nagboho ta ke na! Wo ma nii Yãhã myaha
gboho ke syi, le ga naa n tãy ke ye.
29 Ye sẽ yãã, wo Yãhã ma mii naa gii dyaŋ,
wãn tii byɛ te sẽ yai te crã ke na ye, ke te
suhu n kãã.

13

Troho wãtãhã gii syi ke n tãy Yãhã ye

1 Yii mpãy tee koho taha yaha Yesu na,
ye tyii ye ntãŋ n naa n dye yii tãy yalebyɛ!
2 Ye ma syi ye faha nde ne ye: Nampay
ma pa ye fla na, -ye pe yigi naa n yɔ̃! Ye
sẽ yãã, mpãy naa n pye koo syi ma ba
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ mpãy gɛ yigi yɔ̃, pe sẽ cã
ye.
3 Mpãy pe ma nwompihi wo Yesu Crise
wĩĩ na, ye ma n faha pe wĩĩ ne ye. -Ye pe
wĩĩ le yaha ye laam wo mii ye bya ma ke
nwompihi wo pe ne. Pe mpãy nuhu Yesu
Crise wĩĩ na, ye ma n faha pe wĩĩ ne ye. -
Ye pe wĩĩ le yaha ye laam wo mii pe ye bya
nuhu pe wãŋ syi dyaŋ.
4 Naa tesẽ cɔɔ ne, pe pe ya sya wa, Yãhã
ke kãnde lii ta pe wĩĩ na, ye byɛ yai ye naa
le yãr. Cɔɔ wii ma pye wa puai ne, u sẽ yai
u maha naa naam kɛ ye. Tesẽ, naa wii u
cɔɔ sya wa, u sẽ yai u maha naa ca kɛ ye.
Mpãy pe loo nde pye, tesẽ mpãy ne pe sẽ
pe ya sya wa ye, ma nii tyatyãhã pye, Yãhã
ga ba poo mii byɛ sãhã.
5 Ye ma syi ye naa ye troho tãhã mii
mpãy dyaŋ, wale wĩĩ gboho pe laam wo
ma tɛr kai- byɛ yaha ye. Ngii ke ma ye
koho wo, ye ma syi ye yee ke kloŋ ye. Ye
sẽ yãã, Yãhã yee:
«N saa ma miy yaha ye,
n saa kur waa yãã ma na ye.»
6 Loo ne, wo n waha koho taha yaha Yãhã
na ma yee:
«Wii u koho le ra ye, woo kẽ Yĩŋfua ne,
n ga naa Yĩŋfua kãnde yãr laanyĩn ne,
n saa fya ngaa na ye;
nawee tee ga waha nwa pye ra na?»
7 -Ye ye laam too ye faale yahaseefa wĩĩ
na, poo mpãy pe naa le Yãhã kapãn pãã ye
ye. Pe naa pe troho tãhã mii, ma sya ba
ku, -ye ye laam too loo nde na, -tee yãŋ pe
na, ye Yãhã ta ye Yatɛr pe wãŋ syi dyaŋ.
8 Yesu Crise tuu pye mii faale wo, u ma
koo syi ya ke nanga nge na, tesẽ ke sukũhũ
ne; u ga kuee yai tãŋ koo syi ya u kuãŋ ne.
9 Kaklaha nkãy ke n yir kuɛ ngaa ye ma
n pai, ye ma syi ye ta ke n ye plaha ye n
dye kãmpee wo ye. Wo yai wo tyii Yãhã
laantãr roo n fãnga le wo laam wo, too tyii
kaklaha ngĩĩ na ke dir ta kapĩĩ wũhũ. Mpãy
pe koo kapĩĩ wũhũ ngĩĩ pye, pe sẽ laa kayĩĩ
yãã yãã le na ye.
10 Yesu ku mpar draha wo wo kapee- wĩĩ
na. Mpãy pe yee poo n kuee ma nii wãn
boo Yãhã kẽ faale Yiifee- Yãhã yũndefa
dyaŋ, pe saha Yesu mpar kayĩĩ yãã ye.
11 Yiifee- Yãhã yũndefa yĩŋfua ma kla
boo per gii nawee- kapee- wĩĩ na tesẽ u ya
kapee- wĩĩ ne, u ga pa te ntɔ̃r ne ke Yãhã
nwonge wo teelii fla wo pe n yee, Yãhã
yaniisaha fla, u ba pe kapee- yee laha kãã.
Loo kur ye, kla gii pe boo, pe ga yi ke ne le
klo wo, pe ga ke suhu.
12 Koo syi kẽ, Yesu bya n ku le klo nkur
ye kãnkãy na, ma nawee- byɛ kapee- yee
laha kãã pe na, u ya koho ntãŋ kãmay na.
13 -Too wo faale kãnde miy yaha, wo yi le
klo wo, wo ka Yesu ye le klo kãnkãy na, wo
ma sya ga fyarngbãn yãã loo kur ye Yesu
wãŋ syi dyaŋ.
14 Ye sẽ yãã, kãntraha nge na, klo laa
wee wo ye lii syi wãkuayãã wee le na ye.
Klo lii wo n pai nii le wo sukũhũ gaa laam
wo, loo ne wo n kɛ.
15 -Too naa Yãhã sey yalebyɛ Yesu Crise
kãmay na, mii diŋ dyaŋ too n yi. Loo
yĩntaha kẽ, wo ke sey naa n plaŋ wo yẽr
ne.
16 Ye ma syi ye faha kayĩĩ wãpye wĩĩ ne
ye, -ye naa koho le yii ye; koo syi diŋ kẽ ke
n tãy Yãhã ye.
17 -Ye naa n luhu mpãy ye, pe ma ye
yahaseefa Yesu kãnde wo, ye yĩŋ kor le pe
kẽ. Ye sẽ yãã, poo kẽ, pe n sẽŋ ye yrã na
yalebyɛ; Yãhã ga ba pe yey ye wĩĩ ne. Ye
ma n luhu pe ye, pe ga naa pe tẽn tẽ nuhu
ne; mii loo sẽ ne ye, pe saa le tẽ nuhu ne
ye, loo nde -sẽ ga lii yɔ̃ ye kẽ?
18 -Ye naa n gaha yahasee ye ye Yãhã
wãnar ne wo kẽ. Wo cã ma yee, wo tẽn
tẽ yɔ̃, wo n kɛ wo troho wãtãhã ter le naa
n yɔ̃ kãnkai- byɛ wo.
19 Ndoo le kɛ ye ye, ye Yãhã nar ra kẽ, ta
n waha dur ga ye fla na farfar.

Yãhã wãnar fla

20 Yãhã wo Yĩŋfua Yesu ta u n yir gbã
wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa ye u ntãŋ
wãwoo kãmay na. Woo kẽ, u n sẽŋ Yesu
kãndeyãrfa na mii cĩĩnde mbanaha dyaŋ,
u n sẽŋ u mbaa na. U ntãŋ mpãy pe woo
yaliile wo, u ku mpar draha wo wo byɛ

kapee- wĩĩ na. Loo nde ta, Yãhã naambiyãr
tii le wo ne, wo cã wãkuayãã wee te na ye.
21 Yãhã koo kẽ ke n pai yrĩŋ ne; ke ye
ta ye n waha naa kayũhũ byɛ pye, ye naa
ke laam wũhũ pye. Ke ye ta lii le n tãy ke
ye, ye n naa loo ya pye Yesu Crise kãmay
na. Yesu Crise miingbãŋ yai ke naa n
gboho yalebyɛ, wãyɛryãã ma n pye le na
ye. Amɛn, le nii ke syi.

Kuasaha fla syaha ne

22 Wo nna, kaplãŋ ngĩĩ tẽ pãã waha ye ye
u saba nwo laam wo, -ye ke luhu yɔ̃, ye ke
le yaha ye laam wo; ye sẽ yãã, ke sẽ tyĩĩ
sye tɛr ye.
23 N n traha ye le cã, pe wo Yesu
kãndeyãrwai Timuti miy yaha ke nwom-
pihi wo. U ma cãã pa ra fla na, n ga ka u
ne ye fla na n ga ye yãŋ.
24 -Ye ye yahaseefa byɛ syar tesẽ pe Yesu
kãndeyãrfa mpãy byɛ ne, pe ma ye fla na.
Mpãy pe ma Yitale kãntraha na, pe byɛ ye
syar.
25 Yãhã ke naa ke laantãr yar ye kur byɛ
na. Amɛn, le nii ke syi.

Syake
saba kaplãŋ

Syaha fla

1 Ndoo Syake kẽ, n ma tẽntẽfua Yãhã ye, ma suhu wo Yĩŋfua Yesu Crise ne. Yii Yiisrɛfa mpãy, ye ma Yesu kãndeyãrfa ma cããŋ kãntraha kui byɛ wo, n syaha wãã ye kẽ.

Tee Yesu ta ye Yatɛr, ye ma n naa laalaa pye laa ne ye!

2 Wo nna, yii mpãy tee Yesu ta ye Yatɛr, wãfãy ma ye dye, ye cã ye yee, wãtãnyãŋ wĩĩ laa ne, -tee le ta nuhu wĩĩ!

3 Ye ma Yesu ta ye Yatɛr, ma kuee le wo ke wãtãnyãŋ wũhũ naa byɛ ne, Yesu wĩĩ ga nii gbãã fãnga ne ye laam wo.

4 Yesu wĩĩ le -sẽ nii gbãã wa fãnga ne ye laam wo, loo ga ta ye n naa yia wãtãnyãŋ wũhũ ter byɛ na. Loo na, ye ga ba nii nawee- mpãy syi Yãhã n kɛ, ye ga lɛ le Yesu kãnde wo, ye saa naa n kũn ngaa na ye.

5 Kai ma waa dye ye laam wo, tuu ga lii pye, u ma yee u sẽ le cã ye, u le kacãn nar Yãhã ye. Koo gii ke n yɔ̃ nawee- na ke sẽ ke laam war ye, ke ga te kacãn wãã ufua kẽ.

6 U naa too syi kacãn nar Yãhã ye. Awa, te syi -sẽ n nar Yãhã ye laantee nen ne, u ma n laalaa pye u yee, Yãhã saa re wãã u kẽ ye. Wii ma laalaa pye, ufua ma lagblaha wãŋ syi dyaŋ, teflaha ke gblaha kuɛ byɛ ye.

7 Usyi laalaafua ma syi u ngaa wãyãã wĩĩ wũũ Yĩŋfua koho wo ye.

8 Usyifua, ma'a u ta kãmbɛhɛ syãŋ nsoho wo, lii tuu ga sya, u saa le cã ye. Laalaa tee gboho tɛr u na.

Nawũũ tesẽ nangbãŋ ne

9 Mboo nawũũ, taa Yãhã ta ma Yatɛr, naa nuhu di, Yãhã ma kuã yir wa ncaha ye.

10 Mboo nangbãŋ wii ma Yãhã ta ma Yatɛr, naa nuhu di, ma ma yagaa Yãhã koho wo, koo gii ke ma ta ma n ma wale yãŋ mii ngaa gɛ sẽ kẽ ye.

Ye sẽ yãã, nyɛ̃fyãr yɔ̃, te wãtoo sẽ -sẽ n sye ye. Nangbãŋ wĩĩ ga ba kua mii nyɛ̃fyãr wãŋ syi dyaŋ:

11 Yai ga yir, ke ba war, ke nyɛ̃ suhu waha, ke fyãr n too, te nayɔ̃r n kua. Koo syi dyaŋ nangbãŋ ga ba ku kãã u wakɛr laam wo, u wĩĩ n kua.

Nwa ke wo tyĩn n gaha kapee- wãpyeŋ kuɛ ye?

12 Yãhã ma wii tãn yãŋ wãfãy ne, ufua ma -sẽ u ya waha ma kuee Yesu kur ye, ma tyii Yesu wĩĩ n nii gbãã u laam wo, nuhu ma ufua wãn. Tuu waha yia loo na, u ga yiafua nkifai yãã. Loo ne cĩĩnde yrã ne, lii wãkuayãã wee le na ye. Loo yrã ne, Yãhã ke bii yɛ̃ tɛr ma yee, koo wĩĩ ma n tãy mpãy ye, ke ga ba loo yrã wãã poo kẽ.

13 Wii ma kɔ̃ŋ n gaha kapee- wãpyeŋ kuɛ ye, u ma syi u yee: Yãhã kẽ, ke woo tyĩn n gaha kapee- wãpyeŋ kuɛ ye ye. Yãhã koo na, kapee- wee ke troho tãy ye; ke syi, ke saha nawee- tyĩn le kapee- wo ye.

14 Nawee nawee woo, u yĩnde wĩĩ ne, le u tyĩn n gaha kapee- wãpyeŋ kuɛ koho na.

15 Yĩnde wĩĩ ma gboho nawee laam wo, loo le kapee pua see. Le kapee pua ma kuee u laam wo, loo le n pai gbã ne.

16 Ta laanfa, ya'a syi ye plaha nde ne ye.

17 Ye yai ye cã kayũhũ ya kẽ, ke n yir yãhãyĩŋ na. Yãhã kẽ ke re tege n wãã, koo gii ke yãhãcãã- pye. Yãhã sẽ -sẽ wee yãhãcãã- wãŋ syi, ma gbã n tã ye. Yãhã ke ma mii, ke ma koo syi yalebyɛ.

18 Le tãy Yãhã ye, ke n ke cĩĩnde kapãn pãã wo ye. Loo kapãn ta, wo n nii yrãŋ na, ma nii wãn kur byɛ yahasee ye, wãn tii ke tãhã.

Yãhã kaplãŋ ngĩĩ: -ye ke luhu yɔ̃, -tee -sẽ naa ke kãnde yãr!

19 Wo nna, -ye ye laam yaha kaplãŋ ngĩĩ na, tẽ ga ye yar: -Ye naa ndityuhu yaha ye nampyeŋ kaplãŋ ye yalebyɛ! -Ye naa laam ga ye cã naa n pãã! Ye ma syi ye maha naa ncafũhũ di farfar ye!

20 Nawee laam ma war, kai- nkãy syi ke sroŋ Yãhã ye, u saha koo pye nantãŋ ye.

21 Kai lii le ga waha wor ta nawee na carle gɛ tesẽ kai- nkãy ne ke ma wãpee-, -ye koo byɛ yi kãã ye laam wo. Yãhã ke kapãn lii tãhã le ye laam wo, -ye yii tege tãã ye, ye le sya. Sukũhũ gaa laam wo, le ga waha ye sya yaha.

22 Ya'a syi ye naa Yãhã kaplãŋ luhu wãluhu ya ye! -Ye ke yigi, -tee naa le kãnde yãr! Mii loo sẽ ne ye, ye plaha.

23 Mboo wii ma Yãhã kaplãŋ luhu wãluhu ya, ma sẽ -sẽ le kãnde yãr ye, ma ma mii wii dyaŋ tuu ma ne yirfayãŋ gbe, u u ya yãŋ u yãã, u yai u u ya gbihi mii.

24 U ma u ya yãŋ wa, u yai u u teebɛhɛ nkãy gbihi, u ga ta tɛr ke faha. U saa ke gbihi ye.

25 Yãhã kãnde sroŋ, le ga waha nawee yi kãã u kapee- wãpyeŋ yãmpar wo. Koo syi kẽ, u ma syi u le luhu wãluhu ya, tuu le faha ye. Mboo wii ma -sẽ Yãhã kãnde wãcã wĩĩ kɛ, ma le yigi kluɛ sĩĩ ne, ma sẽ faha le kãnde wũhũ wãpyeŋ ne ye, Yãhã ga kaa taha ma na ma kãnkai- byɛ wo.

26 Wii ma yee woo ma Yãhã kãnde wo, u sẽ -sẽ waha u yĩnkãi yigi ye, u plaha u ya ya, yĩŋ wee u Yãhã kãnde wãyãr ter na ye.

27 Yãhã kãnde wãyãr gii ke ma gbɛgbɛ, ma maha sroŋ wo Tuhufua Yãhã ye, le nde: Ma naa ncir- kuɛ yãŋ, calangusyam ne pe

fɛn wo. Tesẽ driyɛ̃ kapee- nkãy ke nawee wĩĩ pye n klaha-, ma'a n tyii koo n waha yia ma na ye.

2

Ye ma syi ye naa waa puar waa na ye!

1 Wo nna, yii mpãy tee Yĩŋfua Yesu Crise ta ye Yatɛr, ye cã ma yee, nagboho tesẽ wãsey ne, te kloŋ tɛr u na. Loo na, ye yai ye cã, ye sẽ yai ye nawee waa gboho, tee waa kloŋ ye.

2 Yagaa dyaŋ woo; waa, sãn kãncrã ne kãnde na, nangbãŋ nayreyũhũ ne tuu le, ma ba dye ye yawãhã nwoŋ wo; fɛnfua waa bya n -sẽ pa, nayreyraha ne tuu le.

3 Ye ga waha yir, ye nagboho ta u nayreyũhũfua ya na, ye u pye: «Dya, nangbãŋ niisaha nge, nii!» Tee -sẽ dur ye u nayreyrahafua pye ye yee: «Ho, dya, yir yɛr kuee!» Laa na, ye ga u pye: «Niisaha ma wo trɛ tãy kãntraha na.»

4 Le ma -sẽ pye ke syi, ye ga waha yee la ye yii yãŋ wãcɛŋ? Aye! Ye cã, ye laangapeer me pe ye ta, ye mpãy puar mpãy na.

5 Wo nna, -ye yãŋ: Yãhã driyɛ̃ nge fɛnfa yãŋ yi, ma yee pe Yesu ta pe Yatɛr, u wĩĩ n nii pe ye wangbãy laa dyaŋ. Loo n ta pe n ba dye Yãhã Yai wo, koo fla gii Yãhã bii yɛ̃ tɛr ke wãwãã wĩĩ ne nawee- mpãy kẽ, ke wĩĩ gboho pe laam wo.

6 Yii sẽ -sẽ nawũũ yãŋ nawee draha wo ye. Ha ndee, pe walefa poo pe ye fãy? Poo sẽ na, pe ne ye tyĩn ga, pe ga ye sãhã pe fãngafa yahasee ye?

7 Poo sẽ maha na, pe ne naa Crise miiyũhũ nge sar, ke miiyũhũ gii ke taha ye na?

8 Yãhã sabangbãŋ wo, kãnde lii Yãhã le ta, le katan lii le ma ke kataŋ byɛ yahasee ye, le yrũhũ yar ma yee:

«Ma ya wĩĩ le n tãy ma ye mii syi dyaŋ, tyii
ma nampyeŋ wĩĩ n naa n tãy ma ye ke
syi!»

Ya'a pye, tee le Yãhã kãnde katan nde yãr, le yɔ̃.

9 Ya'a -sẽ waa puar waa na ye kãnkai- wo, kapee ne tee n pye. Yãhã kãnde na, ye tee pye. Ye ga wãpẽn yãã le na.

10 Mboo nawee, taa le Yãhã kãnde katan nen laa miy yaha, le ma mii le Yãhã kãnde kataŋ kur byɛ kẽ taa miy yaha.

11 Ye sẽ yãã, Yãhã kãnde katan laa yee: «Ma'a n cayɔr le ye!» Katan laa maha yee: «Ma'a n nawee boo ye!» Kãnde lii Yãhã le ta, ke kataŋ syãŋ ngĩĩ byɛ ma wãcɛŋ. Ma'a sya yee, ma sẽ cayɔr le ye, ma -sẽ ga nawee boo, ma yai ma cã, ma le Yãhã kãnde miy yaha.

12 Loo na, ye yai ye ta, ye yɛ̃ kaplãŋ n naa n yɔ̃ ye ye tesẽ ye pyer byɛ ne. Ye sẽ yãã, ye ga ba kasãhã yãã le Yãhã kãnde na. Le sroŋ, le ga ba nawee- yi kãã kapee-wãpyeŋ yãmpar wo.

13 Mboo wii taa sẽ ma nampyeŋ fɛn di ye, sukũhũ gaa laam wo, Yãhã sẽ -sẽ ga ba ma fɛn di ma wãsãhã na ye. Ye yai ye -sẽ le cã ye yee, fɛn wãdiŋ n tãy ma tɛr kasãhã yaha.

Yãhã wãta Yatɛr tesẽ Yãhã laam wĩĩ wãpyeŋ ne

14 Wo nna, nde ma la yĩŋ ne nawee ye, u ma yee yɛ̃ ya ne, «Yãhã koo, ke ma ra Yatɛr,» u sẽ -sẽ Yãhã laam wĩĩ pye ye? Woosyifua ga waha sya yaha la u kapee-wãpyeŋ wo le syi ne?

15 Ngaa dyaŋ, taa ma Yesu kãndeyãrwɛ waa yãã fɛn wo, faha wãn wee u ye ye, digi wĩĩ maha waha u na,

16 ma'a u pye ma yee: «Wo kuee per gaa na, Yãhã n sya ma n kuee wãwee, Yãhã n ma kẽ kale wãn ne tesẽ dir ne busãã, ma n di naa n yai, segbɛr n naa n kuee.» Ma'a -sẽ yee, ma sẽ u kẽ too wãn nde ne ye, ma yɛ̃ kaplãŋ sẽ nii la tefay dyaŋ?

17 Yãhã wãta Yatɛr wĩĩ ma koo syi. Ma'a Yãhã ta ma Yatɛr, ma sẽ -sẽ ke laam wĩĩ pye ye, ma Yãhã wãta Yatɛr ma wãwaha.

18 Mboo nawee wii taa Yãhã ya ta ma Yatɛr, ma sẽ -sẽ Yãhã laam wĩĩ pye ye, n ga waha ma pye: «Mboo, ma Yãhã ya ta ma Yatɛr, ndoo -sẽ Yãhã laam wĩĩ ya pye. Ke syi waa ma ndoo yãã, tẽ nii Yãhã laam wĩĩ pye, u ga cã u yee, n Yãhã ta ra Yatɛr. A mboo, waa ma ma yãã, ma sẽ Yãhã laam wĩĩ pye ye, u ga pye mii u cã u yee, ma Yãhã ta ma Yatɛr?»

19 Ma sẽ yee la, a Yãhã neŋ ya kẽ ke ma? Le sroŋ yɔ̃; sãndãpee byɛ le cã ke syi, ma n sege fyar koho wo. A mboo, ma lii pye loo nde wãcã wĩĩ ne?

20 Mboo nawee wii taa sẽ laam ga ye, ma n traha la le yar ma na, taa ma Yãhã ya ta ma Yatɛr, ma sẽ -sẽ Yãhã laam wĩĩ pye ye, le ma wãwaha?

21 Ma laam faha la wo faale wãdyaha Brama wĩĩ na? U bii sroŋ Yãhã yĩnde na. Ah ndee u Yãhã laam wĩĩ wãpyeŋ kẽ le bii ta, u n sya bii u puee Yisyake yigi woo ga diŋ yi Yãhã kẽ?

22 Ma sẽ le yãã, u bii Yãhã ta u Yatɛr, ma maha naa ke laam wũhũ byɛ pye. Loo le bii ta u Yãhã wãta u Yatɛr n pye u ye yĩŋ ne.

23 Loo nde n ta, Yãhã sabangbãŋ kapãn nde n nii cĩĩnde, lii le n yee:

«Brama bii Yãhã ta u Yatɛr,
ma ke kapãn sya le yaha kaplãŋ byɛ
yaha ye.

Yãhã n -sẽ yee, u sroŋ koo yĩnde na.»
Yãhã n u ta ke naambiyã.

24 Ye sɛ̃ le yãã, nawee wii ma nii Yãhã laam wĩĩ pye, loo ga ta u n sroŋ Yãhã yĩnde na. Le sɛ̃ yai ma ke ta ma Yatɛr yɛ̃ ya ne ye.
25 Faale canaandile Arabe* wĩĩ ma ke syi. Woo kɛ̃ tuu bii koho le Yiisrɛfa tɛ̃nlɛhɛ ye, ma bii pe ta, pe n bii fãsaha yãã kãnde laa ter ne. Yãhã laam wĩĩ nde tuu bii pye, le bii ta Yãhã n yee, u sroŋ.
26 Ma'a kadye yãã, wũũ wee ke wo ye, kakugu kɛ̃. Taa Yãhã ta ma Yatɛr, ma sɛ̃ -sɛ̃ ke laam wĩĩ pye ye, le ma mii kakugu dyaŋ ma ye.

3

-Ye ye yĩnkãi wãyigi cã!

1 Wo nna, nawee- wãklaha, ye ma syi ye naa loo kɛ buarbuar ye. Ye sɛ̃ cã la kasãhã per wo, wii mpãy too nawee- klaha, Yãhã ga ba wo sãhã kayi ne nawee- byɛ na.
2 Wo byɛ wãteepye ter syar. Wii ma yee u sɛ̃ tee n pãã ye, woo ter lɛ le Yesu kãnde wãyãr ne. U ga waha yia u ya koho kadye kur byɛ na, u naa u ya yigi.
3 Nsyãŋ yɛ̃ sɛ̃ na too ne karfee le, ke naa n luhu wo ye, wo n cã waha yia, wo naa ke sroŋ.
4 Ye sɛ̃ maha salangbãŋ wĩĩ wũũ yãŋ la? Ke wãgboho naa byɛ ne, teflahangbãŋ ma ke tra, ke n fã. Ke sroŋsaha -sɛ̃ ma wãpuage ya, ke fãfa n ke sroŋ kuɛ ngii ma pe tãy.
5 Yĩnkãi ma ke syi nawee yɛ̃ laam wo. Le kloŋ, ma -sɛ̃ le ya sey kangbãhã ne.

Ye kãhã cãã kataha nyɛ̃figi wĩĩ wũũ yãŋ. Ke sroŋ gboho. -Ye yãŋ, naancremuu ya -sɛ̃ ga waha ta, ke byɛ n suhu tãŋ.
6 Yĩnkãi ma mii naa dyaŋ. Kapee- ter byɛ n yi nawee yɛ̃ wo. Yĩnkãi ga waha kapãn nen laa pãã yi, le n ka yaha ye mii kataha naa dyaŋ pe le, le le kapãn pããfua wĩĩ byɛ pye klaha- tãŋ. Koo naa nge n yi ke naangbãŋ fla wo sãndãpee pe ma na.
7 Nawee waha n yia wlaha wãn ter byɛ na, ma te klaha n ta kaha wãn: Trɛresyar wãn woo, kãnsyãm woo, kahakaha wãn woo, fua- woo, te byɛ.
8 Waa sɛ̃ -sɛ̃ waha n yia u yĩnkãi na, ma le ta le n yaha n le ye. Le pee. Yalebyɛ, loo ne, le ma le wã n klaha ke yɛ̃ laam wo. Sɔ̃r sãŋ fla te ma yĩnkãi wo.
9 Loo roo n ta, ma wo Tuhufua Yãhã sey. Loo yĩnkãi nen ya roo maha n ta, ma nawee- sɛ̃ yoosɛ̃n ne, nawee- mpãy Yãhã pe tãhã, pe n sya ke tay.
10 Kaplãyũhũ wãã n yi wãcɛŋ kaplãmpee ne yɛ̃ tee nen wo. Wo nna, ya'a n sya le n nii ke syi ye!
11 Waa sɛ̃ lapihi yãã tesɛ̃ layũhũ ne te wãã n yi plege neŋ wo ye.
12 Wo nna, waa sɛ̃ nasar nkugu katyigi yãã yãã ke kasyãhã sa ye. Waa sɛ̃ maha defĩĩ katyigi yãã yãã ke nkugu sa ye. Waa sɛ̃ maha tetege loho yãã yãã ke klaha nii lawɔŋ ye.

Yãhã laantor

13 Kacãŋ yĩntatoo waa ma la ye laam wo? Le ma pye ãwã, u ta wo n u yãŋ cã u yĩntatoo troho wãtãhã ter na, tuu maha u ya tege tãã ye, u kayũhũ nkãy pye.
14 Ye ma yee kacãŋ yĩntatoo me ye ne, ya'a -sɛ̃ laanyar pye, ma maha yii laam wĩĩ ya kar, cĩĩnde sɛ̃ ne ye, ye kawar fua, kacãŋ yĩntatoo sɛ̃ me ye ne ye.
15 Too kacãn ter nde syi sɛ̃ n yir yãhãyĩŋ na ye, te syi n yir nawee- ye kãntraha na, Setane sãndãpee yĩŋfua koho wo.
16 Ye sɛ̃ yãã, laanyarfa ma pye teelii wo, ma nii pe ya laam wĩĩ ya kar, kapee- ter byɛ ga naa n pye ke fla na, kawlãhã ter byɛ ne.
17 Laantor tii te -sɛ̃ n yir yãhãyĩŋ na, te ma gbɛgbɛ, te n pai kusyir ne, laanyĩn ne, nampyeŋ fɛn wãdiŋ ne, kayũhũ wãpyeŋ ne. Te sroŋ, ma maha ma yaayaa. Kacãŋ laantorfua sɛ̃ n dye kuɛ ngaa ye, ma kuɛ ngaa ta n yaha ye, u sɛ̃ maha u nampyeŋ wlaŋ ye.
18 Laanfirfa poo pe n pai kusyir ne tesɛ̃ yrĩŋ ne pe kãnkãyfa kɛ̃. Le ma mii yɛ̃y dyaŋ pe n tãhã, yɛ̃y gii ke wĩĩ n tãy Yãhã ye. Ke yɛ̃y n lɛ ma n pai wãsroŋ ne Yãhã yĩnde na.

4

Ye tee driyɛ̃ wũhũ ta yaha ye, Yãhã wũhũ na

1 Nwa ke sesrãr yir ye nsoho wo tesɛ̃ wãhã ne? Ye laam kapee- koo sɛ̃ na ke syar, ma nii ye fãy ye laam wo?
2 Ye ma ngaa klãŋ, ye sɛ̃ -sɛ̃ ga waha ke kla yãã ye, ye ga yɛr nawee wãboo na, koo kla wĩĩ na. Ye kããŋ n yãŋ gbegege, ke ne pye ye wãŋ, ye sɛ̃ -sɛ̃ ga waha ke syi yãã ye. Koo syi ke n pai sesrãr ne ye nsoho wo. Ye sɛ̃ Yãhã nar ye, koo kɛ̃ ye sɛ̃ ne ke kla yãã ye.
3 Ye ma sya Yãhã nar, ye wãnar ter sɛ̃ ne tãy ke ye ye, koo kɛ̃, ye sɛ̃ ne ngaa yãã ye. Yataŋ wũhũ ya tee ne naa n nar.
4 Ye cã ye yee, wii, driyɛ̃ nge wãn n tãy u ye, Yãhã napĩĩ kɛ̃ u ne. Wii ma n kɛ, woo ga u ya ta driyɛ̃ naanfãn difua, u u ya ta Yãhã napĩĩ. Ye sɛ̃ cã la, driyɛ̃ wũhũ tesɛ̃ Yãhã wũhũ ne, ke saha ke ya gbe ye.

* **2:25 2.25** Yerekɔɔ klo yahaseefa naa Yiisrɛfa tɛ̃nlɛhɛ nawee- syãm kɛ le klo laam wo. U Arabe n pe wũhũ u nwoŋ wo. Kur ye, u n pe ta pe n yi fenaatɛr ne le klo nkur ye ma tɛr.

5 Yãhã sabangbãŋ wo le yrũhũ ta ma yee:
Yãhã ke Yrã le wo laam wo. Ngaa ter ma
gboho wo laam wo Yãhã Yrã na, le ga naa
ke yaa, ke n naa ke Yrã wĩĩ yey wo ye. Wo
yai wo wii wãã tãŋ Yãhã kẽ. Ye yee la,
kapãn nde ka yrũhũ yaha ke dyaŋ?
6 Yãhã -sẽ maha ke laantãr yar wo na;
loo ne, le yrũhũ ta Yãhã sabangbãŋ wo ma
yee:
«Yataŋfa wĩĩ sye Yãhã ye.
Mpãy pe -sẽ pe ya tege tãã ye,
Yãhã ke laantãr yar poo na.»
7 Koo kẽ, -ye yĩŋ kor le Yãhã kẽ! -Ye yii
waha, ye Setane sãndãpee yĩŋfua kar naa
n wãã, u -sẽ ga fã naa n dey ye na.
8 -Ye crã Yãhã na, ke bya -sẽ ga crã ye
na. Kapeepyefa mii, -ye ye kluɛ yee yi kãã
kapee- wãpyeŋ wo! -Tee ye laam ta pe n
nii gbɛgbɛ, yii laanteesãnsyãŋfa mii!
9 Ye cã ye yee, ye ma kãmpee wo, -tee
kayaaŋ yigi, ye naa ke wũn; -tee ye tetyɛhɛ
ta, te n wã klaha miyãhã, ye laanfir wũhũ,
ke n wã klaha nii kayaaŋ wũhũ!
10 -Ye yii tege tãã ye Yĩŋfua kẽ, u -sẽ ga
ye kuã yir.

Waa ma syi naa u nampyeŋ miipihi yee ye!

11 Wo nna, ya'a n naa yii wãpee pãã
ye! Wii ma nii u nampyeŋ wãpee pãã,
ma maha nii u miipihi yee, ufua Yãhã
kãnde wãpee pãã, ma maha le miipihi
yee. Kãnde lii Yãhã le ta, mboo wii taa -
sẽ le miipihi yee, ma wee le yãrfua ye. Le
miipihi wãyee, loo ya taa pye cã.
12 Yãhã gii ke le kãnde ta, koo ya ke ga
waha naweeyɔ̃ cã naweepee ne. Koo ya
ke ga waha nawee sya yaha; koo ya ke ga
waha nawee pẽn. Ah mboo ma nwa, mboo
wii raa ma nampyeŋ miipihi yee?

-Ye ye kãnkai- le naa n soho Yãhã koho wo!

13 -Ye luhu ra ye yagaa, yii mpãy tee ne
yee: «Wa'a yee, wo sẽ ka klo nde syi wo
nanga ye, sukũhũ waa ka le wo, wo ga dyɛ
nen pye cãtroho na, wo wale yãã.»
14 Ye -sẽ ye wãyir yãã wa la sukũhũ? Ye
wee la kãmbla wãŋ syi dyaŋ, u tãyale ne,
yalaale ma ba nɔ, u caa.
15 Ye yai ye yee: «Yãhã ma sya, wo n kuee
wãwee, waa nde pye nde ne.»
16 Yataŋ -sẽ gboho tɛr ye na, ye n sya yii
sey. Too syi yataŋ sẽ yɔ̃ ye.
17 Wii ma kayĩĩ lii yãã, u yai u lii pye, u
ma -sẽ ke wãpyeŋ sye, le fuɛ ma ufua na,
le ma kapee ne wãcɛŋ.

5

Katɔ̃ryar nangbãn wĩĩ na

1 Yagaa, -tee -sẽ luhu ra ye, yii mpãy tee
ma nangbãy! Ye cãã naa ye mii wũn kule
ne, kawlaŋ ma, ke n pai ye dye.
2 Ye nangbãn wãn nde, te fũhũ.
Waytɔ̃rbir maha ye fahawãn lɛ fɛr.
3 Ye sãn tesẽ ye war ne, too nde byɛ te
ma kɔrfyãhã gaa ter syi ne. Yãhã kasãhã
per wo, koo kɔrfyãhã nge ga ba le yaha ye
na, ke dur too ye kadye na, ke ye pye gbai
naa wãŋ syi. Ye nangbãn wãn wãã ta, le
-sẽ nde driyɛ̃ plii kua kua wa.
4 Ye sẽ yãã ye tar tẽntẽfa war dãã pe kẽ
ye. -Ye naa n luhu pe yɛ̃kuãn ye! Poo mpãy
pe ye tar dir war gbe naa n yi ye kẽ, pe tẽŋ
ga dye Yãhã ndityuhu wo, Yãhã gii ke ma
tãŋ kai- byɛ fãnga ne.
5 Ye nangbãn wãn yãã kãntraha nge na,
sĩĩsĩĩ wãn ne, ma di gboho mii naha gii syi
dyaŋ pe n pai boo gbã na.
6 Mpãy pe sẽ wãpee pye ye, yii -sẽ wãpee
yãã pe na ma pe boo; pe sẽ waha kãn gɛ
kãn ye koho wo ye.

Yãhã kãnde troho n tãhã mii?

7 Wo nna, -ye ye laam yĩn wo Yĩŋfua Yesu
n sya ba yir yãhãyĩŋ na, u dur ba. Ye sẽ
tawarfua yãã la, tuu ma ne u laam yĩn, u
sya ba u tar digi yãã gbe? Ah ndee, u ne cãã
u laam yĩn, u sesafãŋ sẽŋ u cã digi tãhã, -
tuu u laam yĩn, u blokũũyãr sesar sẽŋ te n
too. U blokũũ ga ba sesyar kũũ, u pua too,
u n cã u yaa.
8 -Ye ye laam yĩn ke syi yii ndoŋ, tee kaa
taha yii na Yãhã kãnde wĩĩ ne, ye naa wo
Yĩŋfua wãdurbaŋ sẽŋ, koo gii ke gbe taha.
9 Wo nna, ye ma n nii kapirfa yii nsoho
wo ye. Mii loo sẽ ne ye, Yãhã ga ba ye sãhã
kayi ne. U wãpaŋ gbe taha.
10 Wo nna, ye Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa wĩĩ wũũ
yãŋ, poo mpãy pe naa n pãã Yãhã myaha
ne. -Ye yãŋ pe na, pe laam wãyĩn ter ne pe
fɛn wo.
11 Pe bii waha pe ya na too fɛngbãn wo.
Koo kẽ nanga wo n yee, pe wĩĩ n tãy. Ye
sẽ faale Syɔbe wĩĩ luhu la, tuu pye fɛngbãn
wo, ma -sẽ bii u laam yĩn. Yãhã ke ngii wãã
u kẽ loo kur ye, ye maha loo byɛ cã. Ye sẽ
yãã, Yãhã nawee fɛn di busãã ma maha
kayĩĩ pye u kẽ.
12 Wo nna, lii le maha pee, ya'a syi naa
Yãhã di yãhãyĩŋ myaha ne, tesẽ kãntraha
myaha ne ye. Lii ma pye cĩĩnde, -ye yee
ãwã, ya'a n Yãhã di taha le na ye! Lii ma
pye kawar, -ye yee aye, ya'a n Yãhã di taha
le na ye! Mii loo sẽ ne ye, Yãhã kasãhã ga
ba ye yigi.
13 Ye laam wo, wii ma pye tuu fɛn sya, u
naa Yãhã nar le ne. Wii ma pye nuhu wo,
u naa Yãhã wãsey yay le.
14 Wii ma pye yan kafɛhɛ na, u Yesu
kãndeyãrfa yahaseefa yee, pe n ba Yãhã

nar u kẽ pe sẽm- ta, pe u tuhu Yĩŋfua Yesu
myaha ne.
15 Pe ma Yãhã nar laantee nen ne, pe ma
yee pe sẽ laalaa pye ye, ma yee Yãhã ga
waha u jaa cĩĩnde, Yãhã ga u yĩnwɛr dur u
kẽ. Kapee- ma pye u yĩŋ na, ke ga kua kãã
u na.
16 -Ye le sya, ye ye kapee- pãã naa n yi
yii ye, -tee maha naa Yãhã nar yii kẽ ye
wãkãhãyir wĩĩ na. Nawee wii ma sya, ma
koo pye, u -sẽ ga nii temm Yãhã yĩnde na.
Ke syi u ma Yãhã nar laantee nen ne, le ga
fla sya u ye.
17 -Ye yãŋ le yãŋ faale cãã Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfua Yeli wĩĩ wo. U sẽ pye la nawee wo
wãŋ syi dyaŋ? Ma -sẽ nwo, tuu bii Yãhã
nar sesaha wãyigi wĩĩ na. Sesaha n yɛr
cĩĩnde, dyɛ- tãã yrey kuay ne.
18 Loo kur ye, u n maha bii Yãhã nar ke
wãmiyaha wĩĩ na, yãhãyĩŋ n yãr sesar n
nii n too, kãntraha wãn n maha nii n sa.
19-20 Wo nna, ye laam wo, wii ma
le cĩĩnde kãnde miy yaha ma plaha, u
nampyeŋ waa ma waha yia, ma u pla-
hasaha yar u na, ma u dur le le kãnde laam
wo, ye cã ye yee, u nampyeŋ u yrã tyĩn sya
gbã koho wo, ma maha paha tã u kapee-
busãã na, ke wĩĩ saa naa n pãã nantãŋ ye.

Pyar
saba cir kaplãŋ

Syaha fla

1 Ndoo Pyar kẽ, ndoo wii n ma Yesu Crise
tẽnlɛhɛ. N saba nwo yrũhũ ye kẽ, yii mpãy
Yãhã ye yãŋ yi, yii mpãy ye cããŋ nii Pɔ̃n
kãntraha na, Galasyi kãntraha ne, Kapada
kãntraha ne, Yasyi kãntraha ne, ma suhu
Bitini kãntraha ne. Ye ma nampay mpãy
wo, pe wee Yesu kãnde wo ye.
2 Faale wo, Yãhã bii ye wãyãŋyi wĩĩ ta,
ma -sẽ bii ye yãŋ yi. Yãhã Yrã kãmay na,
Yãhã ye laam wã klaha, ye n nii ke wãm.
Loo na, ye n waha naa n luhu Yesu Crise
kaplãŋ ye, tesẽ u ntãŋ n waha ye kapee-
yee laha kãã ye na gbɛgbɛ. Yãhã ke ke
laantãr wĩĩ pye ye kẽ, ke maha yrĩŋ wãã
ye kẽ.

Yesu kãndeyãrfua u ya wãsyayaha wĩĩ cã wa

3 Yãhã gii ke ma wo Yĩŋfua Yesu Crise
Tuhufua, -too naa ke sey! Yãhã wo fɛn di,
ma wo ta wo n gbihi dur see laanfãyɔ̃m
ne. Ke Yesu Crise ta u n yir gbã wo, ma
dur ba yrãŋ na gbaafa ye. Loo ne, wo n
koho taha yaha Yesu na, ma yee wo ga ba
cĩĩnde yrã yãã Yesu kãmay na, cĩĩnde yrã
lii wãkuayãã wee le na ye.
4 Yãhã ke kloho gii gbihi ta yaha ke pii
kẽ, wo ga maha ba ke yãã gbe yãhãyĩŋ fla
wo. Koo kloho nge, wãfũhũyãã wee ke na
ye, wãwluhuyãã wee ke na ye, ke nayɔ̃r
saa maha kua yãã ye.
5 Yii mpãy tee Yesu ta ye Yatɛr ma yee u
fãnga gboho, Yãhã fãnga -sẽ ga naa n sẽŋ
ye na driyẽ̃ n sya ba kua, nawee- byɛ n ye
wãsyayaha yãã yĩnde ne.
6 Koo ngĩĩ wĩĩ na, -ye naa nuhu di! Wãfãy
ter byɛ ma sya pye ye na, ma nii ye laam
wlãhã ye kẽ yagaa nge na, ke saa ma- ye.
7 Koo wãfãy nge, ke ma mii ke ye tãn n
yãŋ, ye ma pye ye Yesu ta ye Yatɛr cĩĩnde.
Sãn gɛ, u wĩĩ le ga waha kua kãã, u wĩĩ -sẽ
waha nawee- ye. Ta n yee pe yai pe u le
naawraŋ wo, pe wor yɛ̃y yi u wo, u n nii
sãnyɔ̃? Tee Yesu ta ye Yatɛr, le ma kayĩĩ,
ma tɛr sãn gɛ yaha, le sẽ n tɔ̃r gɛ tɔ̃r ye.
Kawlaŋ tesẽ wãfãy ne, ke ye dye ma ye tãn
n yãŋ, le ma pye ye Yesu wãta wĩĩ ye Yatɛr,
le waha ye laam wo cĩĩnde. Le ma gboho
ye laam wo cĩĩnde, Yesu ma ba dur ba per
gii, ye ga ba sey tee miingbãŋ yãã.
8 Ye sẽ Yesu yãã yãã yĩnde ne ye, u ntãŋ
-sẽ dye ye tãy. Yagaa nge gɛ na, tuu sẽ sya
wee gbaa na ye, ye u ta ye Yatɛr, ma nii
nuhu di kacãn wee te na ye.
9 Tee too nuhu di ke syi, ye cã ye Yesu ta
ye Yatɛr yĩŋ gii na, ye ga ba koo yĩŋ wĩĩ yãã,
koo kẽ. Koo yĩŋ wĩĩ ne, ye ga ba sukũhũ
gaa yãã, ye yrã bya ne.
10 Yãhã ke ga ba ye sya yaha koo wãfãy
nge wo mii syi dyaŋ, faale Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfa bii le fla kɛ. Yãhã ke ga ba kayĩĩ lii
pye ye kẽ, pe bii le cãã tɔ̃r yaha.
11 U Yãhã Yĩndefua Crise Yrã le -sẽ pye
pe laam wo, le naa pe yar ma naa n yee,
u Crise ga ba fãy gboho u cã u miingbãŋ
yãã tesẽ u nayɔ̃r ne. Koo kai- ngĩĩ ke yai ke
pye mii syi dyaŋ tesẽ ke wãpyeŋ cãã ne, pe
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa bii koo byɛ kɛ kayi ne.
12 Yãhã n -sẽ bii pe yar ma yee, kai- nkãy
koo ke yar pe na u Crise wĩĩ na, koo kai-
ngĩĩ saa pye pe yĩnde na ye, ke ga ba pye
yii poo yai na. Ke pye wa yagaa. Mpãy pe
ma loo kapãyĩĩ tɔ̃rfa nawee- ye, Yãhã Yrã
Fãnga ma pe ne, Yãhã Yrã lii Yãhã ke nɔ
wãã pe ye. Koo kẽ pe n waha nii le Yesu
kapãyĩĩ tɔ̃r ye ye. Pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ gɛ
naa loo nde wãcãŋ kɛ.

-Too naa wo miingbãŋ kãnde yãr!

13 Loo ne, ta n ye yar: -Ye ye laam gbihi
ta, ye naa Yãhã wũhũ pye! -Ye naa yɛrsaha
ta ye pyer na! Yesu Crise tuu ga ba dur ba
ye kẽ kayĩĩ lii ne, -ye koho taha yaha loo ya
na!
14 -Ye naa n luhu Yãhã ye mii kicar dyaŋ
pe tuhufua ne! Tee sẽ ba Yesu cã wa ye,
ma naa kapee- nkãy pye, -ye ke miy yaha!
15 Yãhã gii ke ye yee, ke kai- laha. -Ye naa
n laha ye kãnkai- byɛ wo mii Yãhã wãŋ syi
dyaŋ!
16 Le sẽ yrũhũ la Yãhã sabangbãŋ wo ma
yee, Yãhã yee:
«Ta kai- laha, ye bya -ye naa n laha
ye kãnkai- byɛ wo ta wãŋ syi dyaŋ!»
17 Ye ma nii n pãã Yãhã ne, ye ne naa ke
yee wo Tuhufua Yãhã. Tee ke yee ke syi, -
ye naa ke myaha gboho ye kãnkai- byɛ wo,
ye ta ye pyer naa n sroŋ ke kaplãŋ ne! -Ye
naa n nii koo syi ya driyẽ̃ wo, ye kuper n
sya ba nɔ. Ye sẽ yãã, Yãhã wo nanem byɛ
sãhã wo pyer wĩĩ na wii wuhu na, nawee-
wãtyɔ̃r wee ye.
18 Ye cã Yesu ye par sya yi kãã ye wãlɛ
wãkapyeŋ kãnde wo, kãnde lii pe bii yar
ye na. Yesu Crise u ye par sya ngii ne, ke
syi sẽ n tɔ̃r wale ne ye, ke sẽ waha n tɔ̃r
kla gii goo syi ne ke n klaha- ye.
19 U ntãŋ wãwoo u ta ma ye yĩŋ par sya.
U Yãhã Yĩndefua Crise gbã ku mpar draha
wo mii mbapẽŋ gii syi dyaŋ ke teelaa sẽ
klaha- ye, ke sẽ maha wee teele laa ne fla
ngaa na ye.
20 Driyẽ̃ gɛ sẽ bii tãhã wa ye, Yãhã -sẽ bii
u Crise yãŋ yi ta wa. Yagaa, driyẽ̃ ke n gaha
kuasaha wo, Yãhã u gbe yi yar ye na, u ye
sya yaha.
21 Yesu woo kẽ u ye ta ye n Yãhã ta
ye Yatɛr, ma maha koho taha yaha ke na.

Yãhã kẽ ke Yesu ta u n yir gbã wo, ma dur
ba yrãŋ na gbaafa ye. Loo kur ye, ke n
nagboho ta u na, ma u ta u n dugu ga nii
yãhãyĩŋ na ke tãy ke kãndigi koho kuɛ ye.
Le nii Yãhã gɛ kẽ, tee ta ye Yatɛr, ma maha
koho taha yaha koo ya na.
22 Tee Yãhã cĩĩnde kapãn maha yigi, ye
ye laam yee laha wa gbɛgbɛ. Loo nde ye
ta, mpãy byɛ pe Yesu kãnde yãr, pe ntãŋ
ga waha dye ye tãy. Ta n ye yar, ye tyii
ye ntãŋ n sroŋ naa n dye yii tãy, ye wĩĩ n
gboho yii laam wo!
23 Ye sẽ yãã, ye ma mii ye gbihi dur see
laanfãyɔ̃m ne. N sẽ yee, ye see yi nawee
pua wo ye. Ye see yi cĩĩnde yrã pua wo, loo
lii le ma Yãhã kapãn, lii le cĩĩnde yrã wãã
nawee kẽ. Yãhã kapãn loo na, wãkuayãã
wee le na mii nawee kadye dyaŋ ye.
24 Yãhã sabangbãŋ gɛ wo, le ma le yrũhũ
yaha ma yee:
«Nawee- byɛ ma mii nyɛ̃ wãŋ ter syi dyaŋ,
pe nayɔ̃r ma mii katyigi fyãr dyaŋ.
Nyɛ̃ sẽ ne ba waha tãŋ la ke ku?
Katyigi fyãr sẽ ne ba too la te nayɔ̃r ne,
te wĩĩ n kua kãã?
25 Ma sẽ yee, wo Yĩŋfua kapãn loo na,
le ga naa n nii yalebyɛ,
wãkuayãã wee le na ye.»
Loo kapãn nde ne, le ma Yesu kapãyĩĩ lii le
tɔ̃r yar ye na.

2

Yãhã ke ntẽmblaha gii ta

1 Loo na, -ye ye laampee wũhũ byɛ miy
yaha, ye ma n fufor pye ye, ye ma n ye
nampyeŋ wlaŋ le kapee wo ye, ye ma n nii
yĩnkãhã sãnsyãŋ ne ye, ye ma n naa yĩnde
pye ye, ye ma n wãpee pãã waa wĩĩ na ye!
2 Ye cã yĩm n tãy pẽyãhã ye, u yĩm wãr
ma n lɛ. Ye bya, -ye nii pẽyãhã wãŋ ter
syi dyaŋ, -tee ta Yãhã kapãn wĩĩ naa n tãy
ye ye, le Yãhã kapãn lii le sroŋ, ma laha,
kapee carle laa gɛ sẽ wlãhã le wo ye. -Ye
le le naa n yaha ye laam wo yalebyɛ! Loo
na, Yãhã cĩĩnde wĩĩ ga gboho ye laam wo,
ye n lɛ Yãhã kãnde wo.
3 Ye Yĩŋfua wĩĩ cã, ma maha u laantãr
wũhũ yãã gboho, ma cã ye wĩĩ gboho u
laam wo.
4 -Ye yũhũ dye Yĩŋfua Yesu tãy! U sẽ
ku ye, u ma yrãŋ na, woo kẽ nwoŋ nakũy
ntẽmblaha Yãhã ye. Nawee- u sye, pe sẽ u
ta ngaa ye. Yãhã -sẽ cãã bii woo yãŋ yi, ma
yee u tɛr wãn byɛ yaha.
5 -Ye yũhũ dye Yesu tãy, tee tyii Yãhã n
ye ta ke kangbãŋ fãã ye ne, Yãhã Yrã n
dye nii ke wo. Yii tee ga maha ba nii koo
Yãhã kangbãŋ nge yũndefa, ye naa ke sey
ye laam fãnga byɛ ne, tee yii le soho ke
koho wo ye kuãŋ ne mii diŋ wãŋ syi dyaŋ.
Ye ga ba naa koo pye Yesu Crise myaha ne,
loo le ga naa n tãy Yãhã ye.
6 Yãhã sabangbãŋ wo, le ma le yrũhũ ta
ma yee, Yãhã yee:
«-Ye yãŋ, n nwo,
tẽ cãã nwonfãã ntẽmbangbãŋ gaa yãŋ
yi ta
klo nde wo pe n yee Yurusalɛm.
Koo ke ma ke nwoŋ yĩŋ.
Ntẽmbar nde byɛ ga ba fãã tã taha koo na.
Ke tɛr wãn byɛ yaha.
Koo kẽ tẽ yãŋ yi.
Wii ma koo ntẽmbangbãŋ nge wĩĩ sya
cĩĩnde,
fyar wĩĩ laa saa ufua dye yãã ye.»
7 Yii mpãy tee ke wĩĩ sya cĩĩnde, ke ma ye
ye yĩŋ ne, ke tɛr wãn byɛ yaha. Ma -sẽ yee
mpãy na, pe sẽ ke wĩĩ sya cĩĩnde ye, yĩŋ
wee ke na poo ye ye. Le ma le yrũhũ ta
Yãhã sabangbãŋ wo ma yee:
«Ntẽmblaha gii nwonfããfa ke sye,
Yãhã ke gbe ma ke ta,
ke n sya yĩŋ yãã ke nwonfãã na.»
8 Le maha yrũhũ ta ma yee:
«Koo ntẽmblaha kẽ,
nawee- mpãy n pai naa n kũn ke na,
pe laha naa n too.»
Pe Yãhã kapãyĩĩ sye, loo ne pe n kũn ke na,
ma n too. Yãhã le ta ke syi.
9 Yii poo na, tee Yesu wĩĩ sya cĩĩnde, Yãhã
ye yãŋ yi. Ye ma u Yĩŋfua yũndefa. Yãhã
ye ter yãŋ yi ma ye ta ke wãm, ye kãnkai-
n naa n laha. Yãhã ye yee yi wam wo, ma
ba ye le ke cãã- wo, cãã- mpãy kacãn wee
pe nayɔ̃r na ye. Ke ye yãŋ yi, ma yee ye
naa Yãhã kayũhũ yar nawee- na.
10 Faale wo, ye sẽ pye Yãhã wãm ye.
Yagaa woo, ye ma Yãhã wãm. Faale wo, ye
sẽ ba cã ma yee Yãhã ye fɛn di ye. Yagaa
tee -sẽ le cã, ye Yãhã kayĩĩ yãã.

Yãhã tẽntẽfua yai u naa n pye mii?

11 Ta naambiyãm, n ye nar laa ne. Ye cã
ye ma nampay driyɛ̃ nge wo, plii raa ya tee
ga pye ke wo. Loo na, ye laam wũhũ nkãy
ke sẽ n gaha Yãhã kuɛ ye ye, -ye ke miy
yaha, ke ma n naa ye wlãhã ye saha Yãhã
laam wĩĩ pye ye.
12 Mpãy pe sẽ Yãhã cã ye, tee mii ye
wlãhã nii pe laam wo, -ye ta ye pyer n yɔ̃!
Pe ma sya kawar fua n taha ye na, ma yee
ye ma kapeepyefa, pe yĩnde ma ye kayũhũ
na tee n pye. Ke syi ne, Yãhã ma ke yĩŋ yi
pe ye per gii, ye kayũhũ ga ta pe n ke sey.
13 Tee mii tee Yĩŋfua Yesu kãnde yãr, -ye
yĩŋ kor naa n le yĩŋfa ter byɛ ye kãntraha
nge na! Tee naa n luhu ye kãntraha yĩŋfua
ye, woo wii fãnga kur byɛ ma u koho wo!
14 U yĩŋfua tuu mpãy yãŋ yi, ma pe taha
yĩŋ na u kãntraha kui byɛ wo, -ye naa
n luhu pe bya ye! Poo mpãy, nawee ma

kapee pye, pe ga u pẽn, wii ma -sẽ kayĩĩ pye, pe ga u sey.
15 Ye sẽ yãã, Yãhã n kɛ ye naa kayũhũ pye, ye ta, mpãy pe sẽ n kɛ pe kai- cã ye, tesẽ mpãy ne pe plege, pe ma n waha naa wãpee pãã ye wĩĩ na ye.
16 Yagaa, ye yi kãã yãmpar raa ter fãnga koho wo. Loo na, lii ma tãy ye ye, ye ga waha loo yãŋ gbe. N sẽ -sẽ yee, ye kapee- wãpyeŋ kãnde loo gbe ye wãsyayaha flãhã tãy ye. -Ye naa ye troho tãhã nawee- n waha cã, cĩĩnde Yãhã tẽntẽ-me ye ne.
17 -Ye naa nagboho ta nawee- byɛ na; mpãy byɛ pe ma Yesu kãndeyãrfa, ye tyii pe ntãŋ n naa n dye ye tãy; -ye naa n fya Yãhã koo na, -ye naa n luhu nawee-yĩŋfuangbãŋ ye!

-Ye naa n yãŋ ye Yãhã Yĩndefua Crise na!

18 Tẽntẽ-, -ye yĩŋ kor naa n le yĩŋfa kẽ, -tee naa n fya pe na! Mpãy pe ma ye yĩŋfa, pe ma naweeyɔ̃m woo, -ye naa n luhu pe ye, pe wee naweeyɔ̃m woo, -ye naa n luhu pe ye!
19 Ye sẽ yãã, taa sẽ yai wãfãy gii ne ye, pe ma ma fãy koo wãfãy nge ne, ma sẽ le ta kai ye, cã ma n luhu Yãhã ye. Ma'a n pye ke syi, ma pyer n tãy Yãhã ye.
20 Ye sẽ yãã, ke ma pye ye kapee pye cĩĩnde, pe n ye yigi ma nii ye fãy le wĩĩ na, le yai ye ne, ye saha laa wãyĩĩ yãã koo wãfãy na ye. Ke ma -sẽ pye ye kayĩĩ pye, pe n ye yigi ma nii ye nuhu le wĩĩ na, ye n yii ta le sẽ kai kua ye ye ye, ye ga wãyĩĩ yãã le na Yãhã ye.
21 Ye sẽ yãã, Yãhã lii kɛ ye ye, ye naa ye laam yĩn wãfãy wo. -Ye yãŋ, u Yãhã Yĩndefua Crise gɛ ke syi wãfãy yãã ye wĩĩ na, ma yee tee naa n yãŋ woo na, ye naa ye troho tãhã u wãŋ ter syi dyaŋ.
22 U sẽ kapee laa syi gɛ pye yãã ye, kawar wĩĩ laa sẽ yi yãã u yɛ̃ wo ye.
23 U pye, wii ma u tyɛhɛ, u saa kapãmpee dur wãã ufua kẽ ye. U pye, pe ma sya u nuhu mii, u saa yee u ga wãpee pye pefa na ye, u ga u ya le soho Yãhã koho wo, Yãhã gii ke nawee sãhã cĩĩnde ne.
24 U Crise wo kapee- kur byɛ sya, ma tẽŋ u yĩŋ na, pe n sya ga u kuey mar trã na, u n ku ke ne. U loo pye ma wo ta, wo n nii nakur wãŋ syi dyaŋ kapee- wãpyeŋ kuɛ ye, ma -sẽ nii yrãŋ na, ma ga waha naa kai nkãy pye nkãy ke sroŋ. Pe Yesu tee duai, u n le sya laanyĩn ne. Loo ta, kapee- nkãy byɛ pe tee pye wo na faale wo, koo kayaaŋ n kua wo laam wo, wo n maha kadye korkor yãã.
25 Ye sẽ yãã, faale wo, ye pye mii mbaa dyaŋ pe yi kãã u mbanaha kur ye ma -sẽ plaha. Yagaa, ye wee ke syi nantãŋ ye. Ye dur ba u mbanaha ye, u n nii n sẽŋ ye na.

3

Ca tesẽ pe pa ne

1 Ca, yii nanem byɛ, -ye yĩnfar wãã ye pa kẽ, -ye naa n luhu pe ye! Loo ga ta, ye pa mpãy ma sya Yãhã kaplãŋ sye, pe ma ye troho wãtãhã ter yãã ke yɔ̃, ma maha sroŋ, loo ga waha pe ta pe bya n Yãhã kaplãŋ sya cĩĩnde. Ye saa yii fãy yɛ̃ kapãn gɛ ne ye.
2 Poo gɛ ma ye troho wãtãhã ter yãã, mii le Yãhã kãnde le yar mii, ma maha yãã ye nagboho ya ta pe na, pe ga sya pe naa pe troho tãhã Yãhã yor wo pe ya ndoŋ.
3 Ye ma syi yii ta ye naa ye kadye ya wãgbihi kɛ, nawee- yĩnde n yi naa n too ye na ye, mii ye yĩnyor wãgbihi dyaŋ nsããsugu ne, sãn kãncrãŋ ngĩĩ syi wãleŋ ne tesẽ nayreyɔ̃r wãleŋ ne.
4 Ye yai ye ye laam poo gbihi, pe n yɔ̃ pe tɛr ye kadye sale yaha. Ye laam ma pye pe yɔ̃, ma maha ma laanyĩn, too syi nayɔ̃r nde wee wãkua wãn ye. Loo le ma kayĩĩ Yãhã ye.
5 Faalefasyam mpãy pe naa Yãhã kãnde yãr, ma Yãhã ta pe Yatɛr, pe naa pe nayɔ̃r kɛ koo syi; pe ba pe yĩnfar wãã pe pa kẽ, ma naa n luhu pe ye.
6 Faalefasya Sara pye koo syi. U naa u troho tãhã u puai Brama yor wo, ma sya naa u yee: «Ta yĩŋfua.» Yagaa ya'a nii n sroŋ, ye ma woo Sara pueesyam. Ye saa naa n fya laa na ye.
7 Pa, yii byɛ, -ye laantor yãã ye ca kuɛ ye kãnkai- byɛ wo, tee cã wa fãnga wee pe na ye. -Ye naa nagboho ta pe na; Yãhã kayĩĩ lii wãã ye kẽ, ke le wãã poo byɛ kẽ, loo kayĩĩ ne le cĩĩnde yrã wãyãã ne. Mboo wii ma yee ma sẽ laantor yãã ma cɔɔ kuɛ ye kãnkai- byɛ wo ye, ye ma ba nii Yãhã nar ye syãm, ke saa luhu ye kaplãŋ ye ye.

Yesu kãndeyãrfa yai pe naa kasroŋ pye wãfãy wo

8 Yagaa, tẽ ga lii pãã ye byɛ ye, -ye naa nii yĩmbui nen na, tee naa n nii laantee nen ne. Ye byɛ, ye tyii ye ntãŋ n naa n dye yii tãy mii tuhufua nen pii wãŋ syi dyaŋ. Ye tyii ye laam n naa n tãy yii ne, waa ma syi u naa u ya puar u nampyeŋ na ye!
9 Waa ma kapee laa pye ye na, ye ma syi ye le dur ufua kẽ ye. Wii ma ye tyɛhɛ, ye ma syi ye le dur ufua kẽ ye! Ye tyii le n kua kãã ye laam wo, -tee maha Yãhã nar, ke n kaa goo taha u na. Yãhã ye yãŋ yi ye naa ye troho tãhã koo syi, ma yee ke ga ba kaa taha ye na.
10 Le ma le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo ma yee:
«Wii ma yee driyɛ̃ ke tãy woo na,
yay diplii n syar u ye,

ufua yai u kaplãmpee- wãpãã miy yaha
tesẽ kawar wãfua ne.
11 U yai u kur waa kapee- na,
tuu kayĩĩ loo maha yĩŋ kluɛ sĩĩ,
tuu naa yrĩŋ poo kɛ u nampyeŋ- ne yalebyɛ.
12 Ye cã,
Yĩŋfua yĩnde ma mpãy na pe kasroŋ pye.
U pe Yãhã wãnar yĩmbui luhu yalebyɛ.
Mpãy pe -sẽ kapee- pye,
Yãhã yɛr n tã poo na.»
13 Yoo ga waha yee, ye ma kasroŋ pyefa,
tuu kapee laa pye ye na loo nde wĩĩ na?
14 Ye ma kasroŋ wãpyeŋ maha yigi, ma -sẽ ba wãfãy yãã loo kur ye, ye cã ye yee, Yãhã ga kaa taha ye na. Ye ma syi ye naa n fya nawee- na laa ne ye, ye ma syi waa n naa ye laam wlãhã ye!
15 -Ye naa u Yãhã Yĩndefua Crise woo ya gboho ye laam wo, woo kẽ u ma ye Yĩŋfua. Tee koho taha yaha Yesu na, mpãy ga ba naa ye yey kai- ne le wĩĩ na. Ye yai ye pe yɛ̃ wãã sya, ye pe yar ye koho wãtahayaha wĩĩ ne Yesu na.
16 Ye ma ga pe yɛ̃ wãã sya, -ye -sẽ naa nagboho ta pe na ye yɛ̃ kaplãŋ ne, ye naa ye laam yĩn pe ne, ye pe gbihi yar! Ye tyii ye laam n tege nii! Ke syi ne, kãnsroŋ lii Yesu le yar ye na, ye n nii le yãr woo kãmay na, mpãy ma yee ye tee pye, ma nii wãpee pãã ye kãnsroŋ wãyãr wĩĩ na, fyar ga pe yigi pe kaplãŋ ne.
17 Le ma pye, Yãhã laam wĩĩ ne wo wãfãy yãã, wo -sẽ koo wãfãy yãã kayĩĩ wãpyeŋ kur ye. Koo puar wo koo wãfãy yãã kapee wãpyeŋ kur ye.
18 Ye sẽ yãã, u Crise gɛ le sya ma ku wo kapee- wĩĩ na. U poo gbã ku tɛhɛ nen ya, ma -sẽ wo kapee- kuã kãã wo yĩŋ na u kuãŋ ne. Woo wii tuu sroŋ, u le sya ma ku kapeepyefa wĩĩ na, ma yee pe waha wãã le Yãhã ne. Pe u kadye boo, Yãhã Yrã n u ta u n yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa ye.
19 Loo Yãhã Yrã ne, le u ta u n ka maa le Yãhã kapãyĩĩ pãã mpãy ye pe ku tɛr wa, pe pye mii nwompihifa dyaŋ fla ngii na pe ma.
20 Poo nawee- pye faale wo Nuwɛ cãã na. Pe bii sye pe sẽ luhu Yãhã ye ye. Ke pe kuɛ yãŋ yãŋ laa, Nuwɛ n sya bii ke salangbãŋ fãã kua. Mpãy pe bii luhu Yãhã kapãn ye, pe pye nawee- kuatãã ya. Poo nawee-kuatãã mii n dye ke salangbãŋ wo, ma sya yaha ke loho wo.
21 Koo loho nge sẽ nii la mii yagaa wãtããyi dyaŋ loho wo, ke ye sya yaha wa: Ye sẽ tãã yi koo loho wo ma yee ye ga ye kadye wey laha ye. Ye loo pye ma yee ye Yãhã nar, ke ye laam yee laha ye kẽ gbɛgbɛ. Yesu Crise tuu ku ma yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa ye, loo ya le ta, koo wãtããyi loho nge n waha ye sya yaha.
22 Yesu Crise ka yãhãyĩŋ na, u ma u nii Yãhã kãndigi koho kuɛ ye, kai- byɛ yĩŋ na. Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ, sãndãã ter byɛ ne tesẽ fãnga ter byɛ ne, pe byɛ yĩŋ kor le u kẽ.

4

-Ye ye faale laampee miy yaha, -tee laanfãyɔ̃m gbe!

1 Ye cã ma yee, Yesu Crise kadye sraha wãfãy sroŋ yãã. Ye bya -ye ye laam gbihi ta, ye yii waha koo wãfãy ter syi nge na, ye naa n yãŋ Yesu na! Ye sẽ yãã, wii woo tuu yɛr u ya kadye sraha wãfãy wĩĩ na ma fãy, woofua koho yi kãã kapee- wãpyeŋ wo.
2 Ma gbe nanga na, ye laam wũhũ nkãy ke sẽ yɔ̃ ye, -ye koo miy yaha, ye naa Yãhã laam wũhũ koo pye, ye sya ba ku!
3 Mpãy pe sẽ Yãhã cã ye, cãã ngii cãã tee sẽ ba Yesu cã wa ye, ye naa ye troho tãhã pe wãŋ ter syi dyaŋ. Ye sẽ waha naa yii yigi ye, ye laam wũhũ sẽ ba yɔ̃ ye. Ye pye sẽnwɔnafããn. Plii byɛ ye naa yii wãã gbar na, ma ga naa sẽm wɔ. Nkãy syi ke fũhũ Yãhã ye, ye naa koo pye, ma naa ye mpar wãn tẽŋ. Ye tyii ye koo ngĩĩ byɛ wãpyeŋ miy yaha, ye ma- tɛr ke wãpyeŋ na.
4 Yagaa, mpãy pe sẽ Yãhã cã ye, pe yãã tee ye troho yi kãã pe kãmpee wo, loo nde pe fe gbe, pe n sya nii ye tyɛhɛ.
5 Per gaa -sẽ ma ke n pai, le yale nɔ wa gɛ nɔ wa, Yãhã ga ba pe yee, ke pe yey pe naa kapee- ngĩĩ byɛ pye, ma maha naa ye tyɛhɛ yĩŋ gii na. Yãhã ke per gii ta, ke n pai nakur sãhã tesẽ yrãŋfa byɛ ne, ye cã koo per sẽ dey kuee ye.
6 Ye sẽ yãã, mpãy bya pe ku wa pe bii le Yãhã kapãyĩĩ luhu pe ya ndoŋ. Kai- nkãy pe bii tee pye, pe wãpẽn yãã koo wĩĩ na. Yãhã Yrã -sẽ wãsyayaha wĩĩ yar pe na le Yãhã kapãyĩĩ kãmay na, le n waha pe ta pe n cĩĩnde yrã yãã, lii wãkuayãã wee le na ye.

-Ye ye Yãhã kayĩĩ ta Yesu kãndeyãrfa wãyɔ̃ŋ wĩĩ na!

7 Driyɛ̃ wãkua yale nɔ gbe taha. Loo na, -ye kacãn yãã, ye yɛrsaha ta ye pyer na, ye waha naa Yãhã nar.
8 Kai lii le -sẽ ma yĩŋ, loo ne nde: Ye tyii ye ntãŋ n sroŋ naa n dye yii tãy busãã. Ye sẽ yãã, wii ntãŋ ma dye ma tãy, ufua ma sya lii tee pye ma na, u ntãŋ wãdye wĩĩ ga ta, ma n le wãpee yee yi kãã ma laam wo, le n kua gbɛgbɛ.
9 Wii ma ka ma kaha wo, niisaha wãã u kẽ, loho ne u n wɔ, ma’a n yĩntaha tãhã u ne ye, ma’a n maha yee, u wãpa wĩĩ sẽ tãy ma ye ye.
10 Yãhã ke fãnga tii la ye nanem byɛ kẽ, -ye cã ye yee, ye yai ye te ta, te n laa yɔ̃

Yesu kãndeyãrfa byɛ kẽ. Ya'a nii koo pye, ye te wãyigi cã cĩĩnde.
11 Wii ma kaplãŋ tɛrsaha cã, ma nii Yãhã kaplãŋ tɔ̃r n yar nawee- na, fãnga gaa kẽ Yãhã wãã u kẽ. U ma nii Yãhã kaplãŋ tɔ̃r nawee- ye, u -sẽ naa Yãhã kaplãŋ ya tɛrsaha yar nawee- na. Wii ma koho wãleŋ cã u nampyeŋ ye, ma nii koho le nawee- byɛ ye, fãnga gaa kẽ Yãhã wãã u kẽ. U -sẽ naa koho le u nampyeŋ ye koo syi. U -sẽ naa n pye koo syi, Yãhã myaha n gboho kãnkai- byɛ wo Yesu Crise kãmay na. Ye sẽ yãã, kai- byɛ fãnga ma tãŋ Yãhã koho wo nayɔ̃r ne. Wãkuayãã wee yãã koo ngĩĩ na ye. Amɛn, le nii ke syi.

Ye ma wãfãy yãã Yesu wĩĩ na, ye tyii le n naa n tãy ye ye!

12 Ta naambiyãm, Yãhã ke ye tãn n yãŋ wãfãy gii ne yagaa, ye ma syi le n ye fe gbe, le nii ye ye kafuẽ laa ye, lii syi le sẽ yai le ye dye ye.
13 Tee mii, ye wãfãy yãã, ye tyii le n nii ye ye nuhu wĩĩ! Ye sẽ yãã, u Yãhã Yĩndefua Crise wãfãy ter kẽ tee n sya. Loo na, u maa dur ba u nayɔ̃r ne nawee- byɛ yĩnde na, le ga ba nii ye bya ye laanfir wĩĩ.
14 Ya'a yãã, pe ye tyɛhɛ Yesu kãnde wãyãr wĩĩ na, -ye ta le n nuhu yigi ye kẽ. Ye sẽ yãã, Yãhã Yrã ma ye na, ma ta Yãhã nayɔ̃r yirfua ma ye na.
15 Yii waa ma syi u wãfãy yãã kapee laa wãpyeŋ kur ye mii nawee wãboo dyaŋ, laa na kla gaa wãyuhu, laa na kapee laa ter wĩĩ na tesẽ nagblaha wĩĩ laa ne ye.
16 Pe ma -sẽ nii yii waa fãy, ma yee u ma Yesu kãndeyãrfua, ufua ma syi u yee fyar woo yigi loo nde ne ye. U -sẽ naa Yãhã sey, koo gii ke u ta, u n waha u troho tãhã Yesu kãnde wo.
17 Yale nɔ wa, Yãhã kasãhã ga yir yagaa. Ke ga cãã fe gbe Yãhã pii poo na. Wii mpãy too ma Yãhã pii, le ma -sẽ cãã fe gbe wii na mma ma syi dyaŋ, mpãy pe le Yãhã kapãyĩĩ sye, poo wĩĩ -sẽ ga ba nii mii?
18 Ye sẽ yãã,
mpãy pe sroŋ,
pe yĩŋ wãwlohoyi wĩĩ ma war,
mpãy pe pee tesẽ kapeepyefa ne,
poo wĩĩ -sẽ ga ba nii mii?
19 Loo na, mpãy pe wãfãy yãã Yãhã kuɛ koho na, pe yai pe kuee kayũhũ ya wãpyeŋ wo, pe pe ya le soho pe kuãŋ ne Yãhã koho wo, Yãhã gii ke wãn kur byɛ tãhã, koo gii ke ma yẽ tɛr wo ye lii ne, ke ga le pye wo kẽ.

5

-Ye Yesu kãndeyãrfa yigi yɔ̃, ye naa n sẽŋ pe na!

1 Yii mpãy tee ma Yesu kãndeyãrfa yahaseefa, yii me tẽ n yãŋ yagaa. Ta bya, n ma Yesu kãndeyãrfa yahaseefua nii ndoŋ. U Yãhã Yĩndefua Crise tuu wãfãy gii fãy, n ke yãã yĩnde ne. U ma ba dur ba u nayɔ̃r ne tesẽ u fãnga ne, ta bya ga ba koo yãã u flãhã tãy nii ndoŋ. Tẽ yee n ga lii pãã ye ye, loo ne nde:
2 Yãhã ke Yesu kãndeyãrfa mpãy le soho ye koho wo, -ye pe yigi yɔ̃! -Ye naa pe yãŋ ye naa n sẽŋ pe na, mii mbanaha dyaŋ u mbaa ne. Tee le ta le n nii ye laam wĩĩ, ye ma syi ta le n nii ye ye fãnga wĩĩ laa ye. Loo le n tãy Yãhã ye. -Ye naa koo ngĩĩ pye pe kẽ ke dyaŋ laantee nen ne, ye ma n naa wale wĩĩ wũũ le wo ye!
3 Yesu kãndeyãrfa mpãy pe ma ye koho wo, -ye naa n sẽŋ pe na! Ye ma syi ye yii ta ye kuã tã pe na ye, -ye nii pe ye cĩĩnde yahaseefayɔ̃m, pe n waha naa n yãŋ ye na.
4 Ye ma nii ye troho tãhã ke syi, Yesu Crise wii u n sẽŋ wo byɛ na, mii mbanaha dyaŋ u mbaa ne, u ma ba dur ba, u ga ba kayũhũ gaa wãã ye kẽ, kii syi ke ma myaha ne, wãkuayãã wee ke nayɔ̃r na ye.
5 Naanfãm, -ye yĩŋ kor naa n le yahaseefa kẽ! Ye byɛ, yii naanfãm tesẽ wãlɛ ne, waa ma syi u naa u ya puar waa na ye; -ye naa kayũhũ pye yii kẽ! Yãhã sabangbãŋ gɛ laam wo, le ma le yrũhũ ta nii ma yee:
«Yataŋfa wĩĩ sye Yãhã ye.
Mpãy pe -sẽ pe ya tege tãã ye,
Yãhã ke laantãr yar pe na.»
6 Loo na, -ye yii tege tãã ye Yãhã yĩnde na, koo gii ke ma fãnga ne. Ye ma loo pye, Yãhã ga ba yalaale yãŋ, ke ye kuã yir ncaha ye.
7 Ye laam wũhũ nkãy byɛ ke ye fãy, -ye ke byɛ ta ke n nii koo yĩŋ wũhũ. Ye sẽ yãã, koo kẽ ke n sẽŋ ye na.
8 -Ye naa ye laam wũũ, ya'a n faha yii yaha ye! Ye sẽ yãã, ye napĩĩ Setane ma mii jar wãŋ syi dyaŋ, tuu n syii ma gbey n klaha, ma n kɛ u ma wii yãã yigi u u kaa.
9 -Ye yii waha ye u wĩĩ sye, -ye Yesu ya ta ye Yatɛr, Setane ma n ye yãã yigi ye! Ye cã ma yee driyẽ kur byɛ wo, ye nampyeŋ- mpãy pe n yãr Yesu kãnde wo, pe bya ma koo wãfãy nge na ye wãŋ syi dyaŋ.
10 Ye ma faa fãy car, yalaale ma ba nɔ, Yãhã gii ke kayũhũ ter byɛ wãã nawee kẽ, ke ga dye ye ye, ke ye ta ye n kuee yai tãŋ ke nayɔ̃r wo, ye seefar rii wĩĩ na tee le Yesu ne. Yãhã ga ye ta ye n nii nawee- mpãy syi ke n kɛ. Ke ga ye ta ye n lɛ ke kãnde wo. Ke ga fãnga wãã ye kẽ. Ke ga maha ye ta ye n kuee le Yesu kãnde wo laantee nen ne.
11 Yãhã ya kẽ, ke ma fãngafua, wãkuayãã wee ke fãnga na ye. Amɛn, le nii ke syi.

Ke kaplãŋ kuasaha fla tesẽ syaha ne

12 Silaasyi kẽ tuu ra koho soho, ta n waha
sabagbɛrle nwo yrũhũ ma nɔ wãã ye kẽ.
Tẽ lii yãã u kuɛ ye, u n sroŋ Yesu kãnde
wo. N kaplãŋ ŋgĩĩ yrũhũ ye kẽ ma yee, n
ga ye laam gbã, tẽ ye yar, ye n cã ye yee,
lii tẽ tɔ̃r yar ye na saba nwo laam wo, loo
ne le ma le cĩĩnde Yãhã laantãr wĩĩ. Yãhã
loo wãã wo kẽ, -ye le gbihi le yaha ye laam
wo!
13 Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa mpãy pe
ma Babilɔn wo, poo mpãy Yãhã pe yãŋ yi
ye wãŋ syi dyaŋ, pe byɛ ye syar. Marɛkɛ
wii u nii ra dya Yesu kãnde wo, u bya
syaha wãã ye kẽ.
14 -Ye naa syaha wãã yii kẽ, mii tuhufua
nen pii wãŋ syi dyaŋ pe ntãŋ dye pe ya tãy.
Yãhã ke yrĩŋ wãã ye byɛ kẽ, yii mpãy tee
seefar le u Yãhã Yĩndefua Crise ne.

Pyar
saba syãŋ wuhu kaplãŋ

Syaha fla

1 Ndoo Syimu Pyar kẽ, tẽ saba nwo yrũhũ nɔ wãã ye kẽ, ndoo wii tẽ ma Yesu Crise tẽntẽle, ma maha ma u tẽnlɛhɛ. N u saba yrũhũ nɔ wãã yii kẽ, yii mpãy tee Yesu Crise ta ye Yatɛr mii wo wãŋ syi dyaŋ. Too Yesu ta wo Yatɛr mii, ye bya u ta ye Yatɛr koo syi wãcɛŋ. Yesu kẽ u loo nde ta, woo wii u sroŋ, woo kẽ u ma wo Yãhã, ma maha ma wo Syayahafua.

2 Tee Yãhã wũhũ cã n gaha yaha ye mii, tesẽ wo Yĩŋfua Yesu wãcãŋ ne, Yãhã ke naa kaa taha ke kayũhũ wãpyeŋ na ye kẽ tesẽ yrĩŋ wãwãã ne ye kẽ.

Yesu kãndeyãrfa troho wãtãhã ter

3 Yãhã fãnga gii ke ma wo Yĩŋfua ne, koo ke wo ta wo n u cã; woo wii tuu wo yãŋ yi, ma yee too u miingbãŋ nayõr yãã yĩnde ne, u laantãr ne. Too u cã, u kai- byɛ wãã wo kẽ, wo waha naa Yesu kãnde yãr, wo maha naa ke laam wĩĩ pye.

4 Koo kẽ, Yãhã ke bii yɛ̃ tɛr wo ye kayũhũngbãhã nkãy wĩĩ ne, ke koo wãã wo kẽ. Ke ye ta ye n nii ke pii ma nii ke laantãr ne. Loo nde ga ta, ye n yii waha ye yi kãã yĩnde wãpyeŋ wo, loo lii le nawee-kai- byɛ pye n klaha-.

5 Loo nde wĩĩ na, ye ma Yesu Crise ta ye Yatɛr, -ye yii waha ye naa ye troho tãhã kãnyĩĩ wo! Ye ma -sẽ ye troho tãhã kãnyĩĩ wo, ye yii waha ye Yãhã wũhũ cã.

6 Ye ma -sẽ Yãhã wũhũ cã, -ye yii waha ye naa yii wãyigi cã. Ye ma -sẽ yii wãyigi cã, -ye yii waha ye naa yii plãhã wãfãy wo. Ye ma -sẽ yii plãhã wãfãy wo, -ye yii waha ye Yãhã wũhũ yigi kluɛ sĩĩ.

7 Ye ma -sẽ Yãhã wũhũ yigi kluɛ sĩĩ, -ye yii waha ye Yesu kãndeyãrwai wĩĩ naa n tãy ye ye. Ye Yesu kãndeyãrwai wĩĩ ma -sẽ n tãy ye ye, -ye yii waha nawee- ter byɛ ntãŋ naa n dye ye tãy.

8 Koo kayũhũ ngĩĩ byɛ yai ye ke yigi. Ye ma nii n gaha yaha ye koo kayũhũ ngĩĩ wãpyeŋ ne, ke saa ye ta ye n nii naa n yãŋ ke dyaŋ ye. Ke ga ta kaa n naa n taha ye Yĩŋfua Yesu Crise wãcãŋ na, ye n u cã war. Loo ga ta ye saha cɛr u na ye.

9 Wii ma -sẽ yee u sẽ koo kayũhũ ngĩĩ yigi ye, ke ma mii ufua n yãŋ tũntũn u ya tãy, u ma fũũ ne wãcɛŋ. U faale kapee- nkãy ke sya yee laha kãã u na, u loo wĩĩ faha.

10 Wo nna, loo ne, n ga ye yar nde ne: Yãhã ye yee, ma maha ye yãŋ yi, ye n nii ke wãm. -Ye naa n ta loo kayĩĩ nde n waha yãŋ naa n cã ye pyer byɛ na. Ye ma nii koo pye, ye saa yi kãã Yãhã kãnyĩĩ wo ye.

11 Loo na, wo Syayahafua Yesu wii u ma wo Yĩŋfua, Yãhã ga kãnde sroŋ wãã ye kẽ ye n dye u Yai wo, u Yai gii wãtooyãã wee ke na ye.

Mpãy pe u Yãhã Yĩndefua Crise nayõr yãã pe yĩnde ne

12 N ga nii waha n kai- ngĩĩ gbihi naa n yar ye na. Ke ma sya pye ye ke cã wa, ma sya Yesu cĩĩnde wũhũ ngĩĩ gbihi yigi wa kluɛ sĩĩ ne.

13 N ma pye wa yrãŋ na, n loo nde yãŋ ta tẽn, n naa ye laam too ke ne, ye ma n naa faha ke wãpyeŋ ne ye.

14 Ndoo gɛ le cã, ta yirfua ntĩhĩ gɛ kua kua wa. Wo Yĩŋfua Yesu ba ra cãã yar yaha wa le ne.

15 N ga nii kuã yir, n naa ye yar le Yesu kãnde wũhũ ne. Ke syi n ma ba yee n wee ye, ye laam n waha naa n too koo kai- ngĩĩ byɛ na yalebyɛ.

16 Wo ye yar ma yee, kacãn wee wo Yĩŋfua Yesu fãngangbãŋ na ye, u ga ba dur ba kãntraha nge na. Cĩĩnde ne. Nkãy too ye yar ngĩĩ, nawee waa laam wũhũ sẽ kẽ tuu gbihi pãã ta mii ngbãy dyaŋ ye. Nkãy too ye yar, cĩĩnde ne. Wii gɛ Yesu nayõr yãã yĩnde ne.

17 Wo Tuhufua Yãhã ba nagboho ta Yesu na ma ba ta, cãã- mpãy n yɛhɛ u na palpal; wo ba pye loo nde pyesaha wo. Yãhã yĩmbui n yi cãã- mpãy laam wo ma yee: «Ta Dya kẽ nwo ne, u ntãŋ dye gboho tɛr ra tãy. Woo u ra laam yĩn yalebyɛ.»

18 Wii gɛ le yĩmbui nde luhu, le ba yir yãhãyĩŋ kuɛ ye. Loo yale nde wo, wo pye Yesu ne ke yãŋ yĩŋ na. Koo yãŋ nge nii Yãhã yãŋ.

19 Loo nde n ta, Yãhã kaplãŋ tõrfa pe bii kai- nkãy cãã yar yaha faale cãã na, wo n ke cã laha ma cã cĩĩnde wũhũ kẽ. -Ye ndityuhu yaha ke na ye ke luhu yõ! Ye sẽ yãã, koo kaplãŋ ngĩĩ ma wo ye mii naaloho cãã- dyaŋ wam fla gaa wo, ke nii n tar yainsaha n sya ba dar, yĩŋ yɛ̃ yrompua* n yi u cãã- le wo laam wo.

20 Lii le ma yĩŋ, ye cã ye yee, Yãhã kaplãŋ tõrfa pe kaplãŋ nkãy yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo, waa saha ke yĩntaha cã u ya ya, u waha ke tõr yar waa na ye.

21 Ye sẽ yãã, koo kaplãŋ ngĩĩ, nawee waa laam wũhũ sẽ kẽ ye. Ke yi mpãy yɛ̃ wo, Yãhã Yrã pye pe ne, ma naa pe yar ke Yãhã kaplãŋ ne pe n naa ke tõr nawee- ye.

* **1:19 1.19** Woo yrompua nwo wãyi, Yesu wãdurba yale kẽ.

2

Mpãy ma pe Yãhã kaplãŋ cĩĩnde wũhũ le kawar wo
(Judi 4-13)

1 Faale cãã na, kawar Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa pye yãã Yiifee- laam wo. Koo syi dyaŋ, kawar kaklahafa ga ba pye ye laam wo. Pe ga ba pay yir kawar kaklaha nkãy ter ne ye laam wo, ye saa cã gɛ cã ye. Koo kawar kaklaha ngĩĩ ga ba nawee- yĩntar figi pe kẽ. U Yĩŋfua wii gɛ tuu ba pe kawar kaklahafa mii sya yaha, pe ga ba dur pe u wĩĩ sye. Loo kapee nde wĩĩ na, pe wĩĩ ga klaha- kirkir.
2 Nawee- busãã ga ba naa n taha pe na pe naa n yãr pe laampee kãnde wo pe ne, pe maha naa tyatyãhã pye mii pe dyaŋ. Poo mii ga ba ta nawee- n naa n yee, a Yesu cĩĩnde sẽ n tãy ye, u kãnde sẽ maha yɔ̃ ye.
3 Pe ga ba naa kawar wũhũ pãã ye ye, pe ye war wlaŋ naa n sya ye ye. War wĩĩ ya le n tãy pe ye. Yãhã gii ke nawee- sãhã, ke pe sẽŋ yaha, ma n pai pe pẽn; ke sẽ sã wãy ye.
4 Ye sẽ yãã, faale cãã na, yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ mpãy gɛ pe bii kapee pye, Yãhã sẽ tyii pe na ye. Ke pe yigi ma pe ta yaha wam teele laam wo, pe n nii kasãhã per sẽŋ ke fla na.
5 Ye -sẽ maha yãã, faale wo, Nuwɛ cãã na Yãhã sẽ bii tyii koo cãã driyɛ̃fa na ye. Ke bii langbãŋ yi tã koo cãã driyɛ̃ naweepee-kur byɛ na ma pe boo. Nuwɛ woo ya, u naa kãnsroŋ yar nawee- na. Yãhã n ta woo yĩŋ n waha wloho yi le wo, woo tesẽ nawee-kuasĩĩ mpãy ne.
6 Ye sẽ maha yãã, faale Sodɔ̃fa tesẽ faale Gumorfa ne, Yãhã kasãhã too pe na, ke n pe pẽn, ma pe wĩĩ kua naa ne. Yãhã ke koo ngĩĩ pye, ke le yar, ke ga ba naweepee- byɛ pye ke syi.
7 Yãhã n Lote woo ta, u n wloho yi le wo. Lote naa kasroŋ pye. Ke fla naweepee-, pe naa pe troho tãhã mii, le naa Lote yaa.
8 Lote bii naa n sroŋ. Tuu -sẽ pye naweepee- mii laam wo, ma naa kaplãmpee- luhu pe yɛ̃ na, ma maha naa pe kapee- yãã pe naa n pye, loo nde sẽ naa n tãy Lote ye ye, le naa u laam wlãhã ma sya naa u fãy.
9 Ye ma koo ngĩĩ byɛ yãŋ, yaa cã mpãy pe n taha Yãhã na, Yãhã cã ke ga waha lii pye pe n waha wlohoyisaha yãã wãfãy wo. Mpãy pe kapee- pye, Yãhã maha cã ke ga lii pye, ke ba pe pẽn ke kasãhã per wo.
10 Mpãy pe pe ya laam wũhũ ya pye, ke wee gbɛgbɛ ye, mpãy ne pe n yee waa ter wee poo yĩŋfua ye, Yãhã ga ba poosyifa mii pẽn.

Kawar kaklahafa mpãy wĩĩ tẽ pãã ye ye, pe byɛ ma koo syi; pe sẽ n fya ngaa na ye. Yataŋ gboho pe na. Pe sẽ maha n luhu waa ye ye. Pe sẽ n fya gɛ fya yãhãyĩŋ naweeyɔ̃m wãtyɛhɛ na ye.
11 Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ gɛ pe sya ma fãnga ne, ma maha waha n yia kai- busãã na, ma ta tɛr pe kawar kaklahafa mii na, poo mii gɛ sẽ n sya yãhãyĩŋ naweeyɔ̃m tyɛhɛ Yĩŋfua tãy ye.
12 Poo kawar kaklahafa mii, pe sẽ laam ga ma cã nkãy pe n pye kapee kẽ ye. Pe ma wlaha wãn ne wãcɛŋ, kacãn wee pe ye ye. Te wĩĩ ma lii ne, nawee- pe te par- yigi naa n boo. Poo kawar kaklahafa mii tyɛhɛ nkãy pe n tyɛhɛ, pe sẽ ke yĩntaha cã ye. Pe wĩĩ ga ba klaha- mii too wlaha wãn nde wãŋ ter syi dyaŋ.
13 Kapee- nkãy byɛ pe n pye, ke ga ba dur cĩn tã pe na. Tefɛn ya re n tãy pe ye. Pe re pye yaiwaha na nawee- yĩnde na. Ya'a nanihi dir soho, poo mii ma pye ye nsoho wo, fyar ga ye yigi pe wĩĩ ne. Le ne nii mii faafĩĩ dyaŋ teewɔle ne le na.
14 Pe ma cɔɔ yãã yĩnde ne, pe ga naa u yãŋ, pe naa u wãkɛ wĩĩ loo ga. Pe sẽ kapee-pye n yai ye. Mpãy pe sẽ waha kãnde nen yãr ye, pe pe wlaŋ n le kapee- wãpyeŋ wo. Pe ga waha pye mii pe wale yãã, loo ya le ma pe laam wo. Yãhã kasãhã too wa pe na!
15 Kãnde lii le sroŋ, pe loo miy yaha ma -sẽ plaha. Bosor dya Balaam tuu bii kãmpee lii yãr faale cãã na, loo kãmpee ne pe gbe. Wale wãyãã wĩĩ bii gboho Bosor dya Balaam laam wo, u n sya kapee pye le wale kur ye.
16 Tuu sẽ luhu Yãhã ye ye, Yãhã -sẽ le kuãn u ne. Ye cã kãnkoŋ sẽ n pãã ye rɛhɛ? U Balaam tuu naa n gaha u kãnkonsyoho ne u nafãã tẽntẽsaha wo, Yãhã n ta u kãnkonsyoho n nawee yĩmbui gbe ma kuãn u kaicãfua Balaam na, ma u ta u n u nafãã tẽn nde wĩĩ miy yaha.
17 Poo kawar kaklahafa mii ma mii plii rii syi dyaŋ te waha, loho wee te wo ye. Pe maha ma mii sesaha dyaŋ ke wɔ, teflaha n ke gbe tɛr, ke sẽ yãã pa ye. Wam teele lii le ma kacãn wee pe wam ter na ye, Yãhã ga ba pe ta koo fla na.
18 Yataŋ kaplãŋ ya ke n yi pe yɛ̃ wo, kaplãŋ nkãy yĩŋ wee ke na ye. Pe kawar kaklahafa mii pe yãr n tãy pe ye. Pe pe kaplãntãhã ta ma nawee- wlaŋ n le pe kapee- wãpye kãnde wo, nawee- mpãy pe fe dye Yesu kãnde wo.
19 Pe pe wlaŋ, a loo ga ta pe n wloho yi yãmpar ter byɛ wo. Poo gɛ -sẽ mii, pe saha fɛr sya kapee- wãpyeŋ koho wo ye, kapee-nkãy ke pe le gbã wo. Ye cã ma yee, kai lii wĩĩ ma gboho tɛr mboo wii laam wo, maa nii loo kai yãmpuai.
20 Ye sẽ yãã, Yesu Crise wii u ma wo Syayahafua, ma maha ma wo Yĩŋfua, nawee- mpãy ma u wĩĩ cã, u wĩĩ ga pe ta,

pe n driyɛ̃ wũhũ ngĩĩ yãã pe ke miy yaha. Pe ma ke kapee- wãpyeŋ miy yaha, ma -sẽ maha ba pe ya dur ta, koo kapee- ngĩĩ n maha yia pe na, pe wĩĩ ga pee le tɛr faale yaha, faale gii pe sẽ ba u Syayahafua Yesu Crise cã wa ye.

21 Pe ma ne yee, pe sẽ le kãnsroŋ yãã cã gɛ yãã cã ye, loo ne ga puar pe na, le ta tɛr ke yagaa na, pe le kãnsroŋ cã, ma le sye, poo saa luhu Yãhã yɛ̃ kaplãŋ ye ye, kaplãŋ nkãy ke cãã yar pe na.

22 Pe wĩĩ ga ba nii kra plãhã nge ne ke n yee: «Pũũ tuu ba ngii tu yi yaha, u dur ba ke gbe di.» Ma suhu ke nampyeŋ nge ne ke n yee: «Tyɛ wii tuu yi layũhũ laam wo ma nii gbɛgbɛ, u nwo tuu dur ga nii u ya kloŋ far wo.»

3

U Syayahafua wãdurbaŋ

1 Ta naambiyãm, ta saba syãŋ wuhu kẽ yagaa tẽ yrũhũ wãã ye kẽ. Ya'a yãã, tẽ nii ye laam too ke kai- ngĩĩ ne pe saba syãŋ mii byɛ wo, n n traha ye kacãn yãã ye waha naa laam wũũ.

2 Loo na, ye ga naa ye laam too faale cãã Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa kaplãŋ na, nkãy pe bii cãã pãã yaha; ye ga maha naa ye laam too wo Yĩŋfua kaplãŋ na, woo wii u ma wo Syayahafua. Koo kaplãŋ kẽ, Yesu tẽnlɛhɛ naa nawee- klaha ke ne. N n traha ke byɛ ma n faha ye na ye.

3 Lii le ma yĩŋ, ye cã driyɛ̃ kuayale wo, nawee- mpãy ter ga ba yir, pe naa pe troho tãhã pe ya laam yor wo. Pe ga ba naa ye lɛr, pe naa n yee:

4 «Ye Syayahafua sẽ naa n yee la, woo ga dur ba? Ha u -sẽ maha kuee na? Mpãy pe pye ye wãlɛ, ma naa u Yesu wãdur sẽŋ, pe byɛ sẽ ku tãŋ la? Ke driyɛ̃ -sẽ nge nantãŋ ke ya kai na, mii ke wãtãhã cãã dyaŋ!»

5 Kai laa -sẽ nde, pe le sye, ma yĩmpɛ tyĩn tã ma yee poo sẽ le cã ye, loo ne nde: Kai- byɛ fegbecãã na, Yãhã kapãn ne le ta yãhãyĩŋ n nii kãntraha ne, ma maha ta loho n nii ke ya ya, kãntrawaha ne ke ya ya.

6 Yãhã kapãn n bii ta sesangbãŋ gaa n too ma sya langbãŋ yi, ma pe kãntrahafa byɛ wĩĩ kua.

7 Yagaa yãhãyĩŋ tesẽ kãntraha ne, too nde maha ma le Yãhã kapãn koho wo, per gaa n sya ba nɔ, per gii te n pai suhu naa wo. Ke per, mpãy pe sẽ n luhu Yãhã ye ye, Yãhã kasãhã ga ba too pe na, pe wĩĩ n pye klaha- tãŋ.

8 Ta naambiyãm, katɛ nen laa ma, ye ma syi le n faha yãã ye na ye: Ye sẽ yãã, Yãhã ye per neŋ wãtyĩĩ ma mii dyɛ- yĩĩbua dyaŋ; dyɛ- yĩĩbua wãtyĩĩ -sẽ ma mii per neŋ dyaŋ.

9 Yãhã yɛ̃ tɛr lii ne, le sẽ n too mii mpãy dyaŋ pe le wãtoo wĩĩ wũũ mii ye. Yãhã ke koho ta ke n yĩn yii wĩĩ na. Ye sẽ yãã, ke sẽ n traha nawee nen waa wĩĩ gɛ n klaha- ye. Ke n kɛ nawee- byɛ n waha yãŋ cã, pe le sya pe cã pe kapee- sẽ yɔ̃ ye, pe ke wãpyeŋ miy yaha.

10 Yĩŋfua wãdurba per -sẽ ma ke n pai, koo per nge ga ba nawee- fe gbe mii yuhu wãŋ syi dyaŋ. Koo per nge na, yãhãyĩŋ ga ba gbe tã gbleŋ gaa ter syi ne, kii syi ke ga nawee- ta pe n fya. Naa ga ba yãhãyĩŋ wãn nde byɛ suhu muu, ngaa gɛ saa ba pye ye. Kãntraha tesẽ ke wãn byɛ ne, ngaa saa ba pye ye.

11 Tee cã wãn nde byɛ ga ba suhu, -ye kacãn yãã ye troho wãtãhã na! -Ye naa Yãhã kɛ ye laam fãnga byɛ ne! -Ye naa n laha ye kãnkai- byɛ wo!

12 -Ye naa koo pye, ye naa ke Yãhã per sẽŋ. Tee ga waha yia nkãy byɛ na, -ye yii waha, ye naa koo byɛ pye, koo per n pa farfar. Koo per nge gii, naa ga ba yãhãyĩŋ kua, ke naa karwran n yãhãyĩŋ wãn nde byɛ yɛ̃y tãŋ.

13 Yãhã -sẽ yɛ̃ tɛr wo ye ma yee, ke n pai yãhãyĩŋfãŋ gaa tãhã wo kẽ tesẽ kãntrafãŋ gaa ne. Koo kãntrafãŋ nge na, kai- nkãy ke sroŋ, nawee- byɛ ga ba naa koo ya pye. Koo kẽ too n sẽŋ.

14 Ta naambiyãm, ke per ke nge ke sẽ nɔ wa ye, -ye yii yigi, ye ye troho wãtãhã ter ta ke n yɔ̃ Yãhã yĩnde na. Ke per ma nɔ, laa wãpee ma n pye ye kuɛ ye ye. Loo ga ba ta, ye laam n tege nii teele nen wo.

15 Ya'a yãã, wo Yĩŋfua u nii kuee wãdurbaŋ ne, -ye cã ye yee, u n kɛ nawee- byɛ pe waha syayahasaha yãã. Yãhã laantor wãã Yesu tẽnlɛhɛ Pɔl kẽ. Woo wii u ma wo Yesu kãndeyãrwɛbua. Woo bya Yĩŋfua wãdurba wĩĩ yãã yrũhũ yar ye na saba wo.

16 Saba mpãy byɛ wo tuu yrũhũ nɔ wãã nawee- kẽ, u ma ga Yĩŋfua wãdurba wĩĩ pãã, u ma ne loo nde ya pãã, lii tẽ pãã yar ye na nde. Pɔl saba wo, kaplãŋ nkãy ma ke wãwar sẽ n tãy ye. Mpãy -sẽ koo kaplãŋ ngĩĩ figi le pe yor wo, ma nii ke tɔ̃r pe laam wãtɔ̃r. Loo nen ya pe maha n pye Yãhã sabangbãŋ kaplãŋ nkãy ne, ke bii cãã yrũhũ yaha wa. Poofa mii, pe sẽ laa cã ye, pe laam wo pe sẽ Yãhã ta pe cĩĩnde Yatɛr ye. Pe ya wĩĩ ne, pe n klaha- ke syi.

17 Ta naambiyãm, yii poo na, n ye yar laha yagaa. -Ye yii yigi, mii loo sẽ ne ye, mpãy pe sẽ cĩĩnde cã ye, pe kawar kaplãŋ ga ba ye ta, ye n plaha ye le kãnyĩĩ miy yaha, kãnyĩĩ lii tee ba cãã maha yigi kluɛ sĩĩ.

18 Tee yai ye naa lii pye, le nde: -Ye naa n gaha yahasee ye, wo Syayahafua maha

wo Yĩŋfua Yesu Crise wĩĩ wãcãŋ ne tesẽ u laantãr ter wãyar ne nawee- na!

U myaha yai nawee- bɩyɛ pe naa ke sey yagaa, ke maha kuee yai tãŋ koo syi ke kuãŋ ne. Amɛn, le nii ke syi.

Nsãn saba cir kaplãŋ

1 -Ye yãŋ, kai- nkãy tẽ ga yar ye na, ke wii
wĩĩ pãã tuu cãã pye wa kai- byɛ fegbecãã
yaha. Woo kẽ Yãhã Dya Yesu Crise ne, tesẽ
u kaplãŋ nkãy ke cĩĩnde yrã wãã nawee
kẽ. Tuu pye kãntraha na, wo ba naa u yẽ
kaplãŋ luhu, wo naa u yãã yĩnde ne, wo sẽ
u yãŋ naa n yai ye, ma sya naa koho tɛ u
na.
2 Woo kẽ u cĩĩnde yrã wããfua. Wo u yãã
yĩnde ne, koo kẽ wo u wĩĩ pãã ye ye. Woo
kẽ u pye Yãhã tãy, ma pa cĩĩnde yrã ne, lii
wãkuayãã wee le na ye.
3 Woo wii too yãã yĩnde ne, ma u yẽ
kaplãŋ luhu, wo u wĩĩ yar ye na. Wo n
traha ye seefar le wo ne. Ye sẽ yãã, wii
seefar le Yãhã ne, tesẽ ke Dya Yesu Crise
ne, ke syi ne ye ga nii wo wãŋ syi dyaŋ.
4 Wo kai- ngĩĩ yrũhũ n yar ye na, le ma
wo ye nuhungbãn.

Yesu kãnde wãyãr cãã- wo

5 Yesu tuu wo klaha lii ne, le nde, waa le
yar ye na. Yãhã ma cãã-, wam wee yãã ke
na ye.
6 Wo ma yee wo seefar le Yãhã ne, ma -
sẽ maha n yãr wam wo, wo sẽ laha ye. Wo
ma kawarfuafa, wo sẽ cĩĩnde kɛ ye.
7 Yãhã ke -sẽ ma cãã- wo, wo ma -sẽ n
yãr ke cãã- wo, wo wãã le wii ne. Yãhã
Dya Yesu ntãŋ mpãy pe woo, pe wo kapee-
byɛ yee laha n kãã wo yĩŋ na gbɛgbɛ.
8 Wo ma yee wo sẽ kapee laa gɛ pye yãã
ye, wo plaha wii ya, cĩĩnde wee wo wĩĩ laa
na ye.
9 Kapee- nkãy too pye, wo ma -sẽ ke pãã
yi Yãhã ye, ke ga tyii wo kapee- foho na ke
kuãŋ ne. Ãwã, Yãhã yee, ke ga wo kapee-
byɛ yee laha kãã wo yĩŋ na. Yãhã sroŋ, ke
sẽ dur n yi ke kapãn kur ye ye.
10 Wo ma -sẽ yee wo sẽ kapee- pye ye, wo
Yãhã ta kawarfuafua, ke kapãn sẽ nii gbãã
wo laam wo ye.

2

1 Waa u pii ne, n kai- ngĩĩ yrũhũ n yar
ye na, ye ma syi ye ba naa kapee- pye ye.
Wii ma -sẽ kapee pye, koholefua ma, u sẽ
kapee pye yãã ye, u ga ba dye ye kuɛ ye u
Yãhã syii ye kẽ. Woo kẽ Yesu Crise ne, woo
wii u sroŋ.
2 U ba ku mpar draha wo wo kapee-
wãpye wĩĩ na. Loo n ta, Yãhã n ga wo
wãnar sya wo ye wo kapee- wãpye wĩĩ na.
N sẽ yee wii ya kapee- ye, nawee- kur byɛ
kapee-.

Wii u seefar le Yãhã ne

3 Kãnde lii Yãhã le ta, wo ma le kataŋ
yãr, wo ga cã wo ma Yãhã ne.
4 Wii ma yee woo ma Yãhã ne, u sẽ
-sẽ le kãnde kataŋ yãr ye, woofua ma
kawarfuafua. U Yãhã cĩĩnde fla sye.
5 Wii u -sẽ Yãhã laam wĩĩ pye, Yãhã wĩĩ
sroŋ n tãy woofua ye cĩĩnde. Wo laam wo,
nawee tuu ga waha pye mii u cã u seefar
le Yãhã ne, loo ne nde:
6 Wii ma yee woo seefar le Yãhã ne, u yai
u naa u troho tãhã Yesu yor wo.

Yãhã kãnde katanfuẽ

7 Naambiyãbuam, lii tẽ ga yrũhũ yar
ye na, Yãhã kãnde katanfuẽ laa sẽ ne ye;
katan lii le bii cãã yar ye na, loo ne. Loo
katandyaha nde kapãn laa ne; ye le luhu
yãã:
8 Le ma katandyaha, ma maha ma
katanfuẽ. Lii le ta le n nii katanfuẽ le nde:
Yesu Crise u troho tãhã le wo, ye byɛ ne. Ye
sẽ yãã, wam tɛr n kãã, le Yesu Crise cĩĩnde
cãã- n nii n yɛhɛ wo kẽ.
9 Wii ma yee woo u troho tãhã ke cãã-
na, ma -sẽ tyii u nampyeŋ wĩĩ n fũhũ u ye,
ufua ma wam wo nantãŋ.
10 Wii nampyeŋ ntãŋ ma dye u tãy, ufua
ma cãã- wo. Waa ter saha kapee wãpyeŋ
yãŋ gbe woofua pyer na ye.
11 Wii ma -sẽ tyii u nampyeŋ wĩĩ n fũhũ u
ye, ufua ma wam wo, u u troho tãhã wam
wo, u sẽ u ya kakuɛ cã ye, pe wam u ta u
n nii fũũ wãŋ syi dyaŋ.

Driyẽ wũhũ, Yãhã wũhũ ne

12 Waa u pii ne,
n saba nwo yrũhũ ye kẽ, ye le cã ye yee,
ye kapee- yee laha kãã wa
ye yĩŋ na gbɛgbɛ Yesu kãmay na.
13 Yii mpãy tee ma wãlɛ,
n saba nwo yrũhũ ye kẽ, ye cã ye yee,
wii tuu pye ke kai- byɛ fegbeyale wo,
ye u wĩĩ cã yigi.
Yii mpãy tee ma naanfãm,
n saba nwo yrũhũ ye kẽ, ye cã ye yee,
Setane wii u ma sãndãpee yĩŋfua, ye
u yia.
14 Waa u pii ne,
n saba nwo yrũhũ ye kẽ, ye cã ye yee,
ye wo Tuhufua Yãhã wĩĩ cã yigi.
Yii mpãy tee ma wãlɛ,
n saba nwo yrũhũ ye kẽ, ye cã ye yee,
wii tuu pye ke kai- byɛ fegbeyale wo,
ye u wĩĩ cã yigi.
Yii mpãy tee ma naanfãm,
n saba nwo yrũhũ ye kẽ, ye cã ye yee,
laam ma ye ye Yãhã wũhũ kuɛ ye.
Ye Yãhã kapãn sya le yaha ye laam wo,
ye maha sãndãpee yĩŋfua yia.
15 Ye ma syi ye taha kuee driyẽ wũhũ na
ye faha Yãhã yaha ye. Ye ma syi ye yĩnde
n yi too driyẽ ngaa na ye. Driyẽ wĩĩ ma n

tãy wii ye, wo Tuhufua Yãhã wĩĩ saha tãy ufua ye ye.
16 Driyɛ̃ wãn nde byɛ nde: Kapee- nkãy byɛ nawee tuu ga n yigi u laam wo, tesẽ yĩnde wĩĩ ne, ma suhu yataŋ ne wale wãn kuɛ ye, too nde sẽ n yir Yãhã fla na ye, te n yir driyɛ̃ nge goo laam wo.
17 Ke driyɛ̃ -sẽ nge, ke n pai kua kãã ke wãn ne te yĩnde yigi nawee- kẽ. Mboo nawee, ma'a -sẽ Yãhã laam wĩĩ pye, maa cĩĩnde yrã yãã Yãhã Yai wo, wãkuayãã wee loo na ye.

Wii u ma kawar Crise

18 Waa u pii ne, ke driyɛ̃ kuayale nɔ wa. Ye le luhu yãã, u kawar Crise yai u yi ke driyɛ̃ kuayale wo. Yagaa, nawee- mpãy ma wa, pe nihi. Wo ga waha poo mii bya yee kawar Crise. Mboo wii ma koo fla yãŋ, maa cã ke driyɛ̃ kuayale nɔ gbe taha.
19 Poo nawee- mii, pe yi wo nklãŋ wo, pe laam sẽ -sẽ pye wo wãŋ ne wãcɛŋ ye. Pe laam ma ne pye wo wãŋ ne wãcɛŋ, pe ne ga kuee wo ne. Pe pe ya cɛr yi wo nklãŋ wo, wo sẽ le cã laha la yagaa ma yee, pe sẽ pye wo ne cĩĩnde ye?
20 Yii poo na, Yãhã gii ke laha ke kãnkai-byɛ wo, ke Yãhã Yrã le ye laam wo, koo kẽ ye n Yãhã cĩĩnde cã.
21 Ya'a yãã, tẽ saba nwo yrũhũ ye kẽ, le sẽ nii mii, ye sẽ le Yãhã cĩĩnde cã ye. Ye Yãhã cĩĩnde cã, ye maha cã ma yee, kawar sẽ n yi cĩĩnde wo ye, loo ne ta n u saba yrũhũ ye kẽ.
22 Nawee wii syi -sẽ kẽ u ma kawarfua-fua? Woo kẽ wii ne u n yee, a Yesu sẽ kẽ u Yãhã Yĩndefua Crise ne ye. Woo kẽ u ma u kawar Crise, u wo Tuhufua Yãhã wĩĩ sye, ma maha ke Dya sye taha le na.
23 Ye cã ma yee, wii ma Yãhã Dya sye, u Yãhã bya sye. Wii ma le sya u laam wo, ma maha le pãã nawee- yĩnde na ma yee, Yãhã Dya kẽ Yesu ne, ufua ma Yãhã bya ne.
24 Loo ne, yii, Yãhã kaplãŋ nkãy tee cãã luhu, -ye ke le yaha ye laam wo! Koo ngĩĩ ma kuee yai ye laam wo, yaa nii loho saa naa n yi ye nsoho wo, Yãhã Dya ne tesẽ Yãhã ne ye.
25 Yãhã Dya tuu -sẽ yee woo ga ba ngii wãã wo kẽ, koo kẽ cĩĩnde yrã ne, lii wãkuayãã wee le na ye.
26 Mpãy pe n kɛ pe ye wlãhã le pe kãmpee wo, n kaplãŋ ngĩĩ yrũhũ ye kẽ poo wĩĩ na.
27 Yii poo na, Yesu Yãhã Yrã le ye laam wo, le n kuee yai ye laam wo. Yãhã Yrã le -sẽ ma ye laam wo, ye maha yai la, ye naa waa ter kaklaha luhu? Aye rɛhɛ! Ye cã Yãhã Yrã ne, le ye klaha kai- byɛ ne. Cĩĩnde wũhũ ya le ye klaha, kawar wũhũ sẽ kẽ ye. Loo na, ye nii loho ma n naa n yi ye nsoho wo Yesu ne ye, mii Yãhã Yrã le ye klaha le ne mii.

Yoo syi u ma Yãhã puee?

28 Ãwã, waa u pii ne, ye nii loho ma n naa n yi ye nsoho wo Yesu ne ye! Wo ma nii loo pye, Yesu ma ba fe gbe yi per gii, wo laam ga ba tege nii tee nen wo, fyar saa ba wo yigi u yĩnde na ye.
29 Tee cã u Yesu Crise sroŋ, u sẽ kapee pye yãã ye, ye yai ye maha cã ye yee, nawee wii kãnde ma sroŋ, Yãhã puee kẽ woo ne.

3

1 Ye cã wo wĩĩ le n tãy wo Tuhufua Yãhã ye mii, wo ntãŋ sroŋ dye tɛr ke tãy, ke n sya wo yee ke pii. Cĩĩnde ne, Yãhã pii me wo ne. Nawee- byɛ sẽ le cã ye. Ya'a yãã, mpãy sẽ wo yãŋ Yãhã pii ye, -ye cã ye yee, pe sẽ cãã wo Tuhufua Yãhã cã ye, koo kẽ.
2 Naambiyãm, nanga nge na, Yãhã pii me wo ne. Too -sẽ ga ba nii ngii sukũhũ gaa laam wo, waa sẽ loo cã wa ye. Too lii ya cã, loo ne nde: U Yesu Crise ma ba dur ba, waa nii u wãŋ syi dyaŋ, wo ba u sroŋ yãã yĩnde ne.
3 Wii u koho taha yaha u Yesu wãpaŋ na ke syi, u u laam gbihi n ta yalebyɛ, pe n yɔ̃ mii Yesu laam dyaŋ.
4 Mboo wii ma dye kuee kapee- wãpyeŋ wo, ma wee yĩmbui nen na Yãhã ne ye, kãnde lii Yãhã le ta, ma loo sye. Ma sẽ yãã, kãnde lii Yãhã le ta, le wãsyeŋ ma kapee.
5 Ye cã Yesu woo wii u sẽ kapee pye yãã ye, u pa maa wo kapee- yee laha kãã wo na.
6 Loo na, wii ma nii loho sẽ n yi pe nsoho wo Yesu ne ye, ufua saa naa kapee- pye nantãŋ ye. Wii ma -sẽ nii kapee- pye, ufua sẽ Yesu cã cĩĩnde ye, u sẽ maha u wĩĩ war ye.
7 Waa u pii ne, ye ma syi waa n ba ye wlaŋ u ye le u kãmpee wo ye! Wii ma kasroŋ pye, woo gɛ sroŋ mii Yesu wãŋ syi dyaŋ.
8 Wii ma nii kapee- pye, sãndãpee yĩŋfua Setane puee kẽ ufua ne. Ye sẽ yãã, u sãndãpee yĩŋfua yir ma nii kapee- fla ya pye. Yãhã Dya -sẽ pa u n pai u sãndãpee yĩŋfua tẽmpee pye klaha- tãŋ.
9 Wii Yãhã u ta u n dur see laanfãyɔ̃m ne, u saa naa kapee- pye ye. Ma sẽ yãã, ma'a dur see laanfãyɔ̃m ne, fãnga gii Yãhã Yrã ke wãã ma kẽ, ke ga kuee yai tãŋ ma laam wo. Yãhã ke ma ma Tuhufua, ma saa naa kapee- pye ye.
10 Lii le Yãhã pii war n yi sãndãpee yĩŋfua pii ne, loo ne nde: Wii ma yee u sẽ kasroŋ pye ye, tesẽ u nampyeŋ wĩĩ sẽ maha n tãy u ye ye, Yãhã puee sẽ kẽ usyifua ne ye.

Ye tyii ye ntãŋ n naa n dye yii tãy!

11 Yãhã kapãn lii tee cãã luhu loo ne nde:
Ye tyii ye ntãŋ n naa n dye yii tãy!
12 Ye sẽ yãã, faalefa Kayɛ̃ bii u ya ta
sãndãpee yĩŋfua puee, ma u cĩĩfua gbã
boo. Wo ma syi wo nii Kayɛ̃ wãŋ syi dyaŋ
ye. Nwa ta u n bii u cĩĩfua gbã boo? Kayɛ̃
pyer bii pee. U cĩĩfua woo pyer -sẽ bii yɔ̃.
13 Wo nna, ya'a yãã driyɛ̃ ngefa pe ye
laha, ye ma syi le n ye fe gbe ye!
14 Wo cã ma yee, yagaa wo sẽ maha wee
mii wo ku ye, wo ma cĩĩnde yrãŋ na Yãhã
yĩnde na. Ya'a yãã too le pãã ke syi, wo
nampyeŋ- ntãŋ me pe dye wo tãy, loo ne.
Wii ma yee u nampyeŋ ntãŋ sẽ dye u tãy
ye, u maha ma mii u ku Yãhã yĩnde na.
15 Wii ma u nampyeŋ- laha, naboofua kẽ
u ne. Ye le cã, cĩĩnde yrã lii wãkuayãã wee
le na ye, le wee usyifua ye ye.
16 Ye sẽ yãã, Yesu tuu wo gbã sya ma ku,
koo syi kẽ pe n yee, nawee ntãŋ sroŋ dye u
nampyeŋ tãy cĩĩnde. Loo ne, Yesu tuu yar
wo na ke syi, wo bya yai wo yãŋ Yesu na.
Wo sẽ wee yrãŋ na wii ya wĩĩ na ye, wo ma
yrãŋ na wo nampyeŋ- wĩĩ na.
17 Mboo walefua, taa ma nampyeŋ yãã
fɛn laam wo, ma'a yĩmpɛ tyĩn tã u fɛn na,
maa waha yee la, Yãhã ntãŋ dye ma tãy?
18 Waa u pii ne, ye sẽ yãã, ma'a yee ma
nampyeŋ ntãŋ dye ma tãy, pe sẽ yee ma
naa le pãã yɛ̃ ya ne ye. Ma'a ma nampyeŋ
yãã fɛn wo, maa waha yia lii na, le pye u
kẽ, u n cã u ntãŋ dye ma tãy cĩĩnde.
19 Wo ma nii loo pye, waa cã wo ma Yãhã
ne cĩĩnde. Wo ma nii loo pye, wo laam ga
tege nii tee nen wo, wa'a n pãã Yãhã ne.
20 Wo laam ma sya n wlãhã wo kapee-
wãpye wĩĩ na, wo yai wo cã wo yee, Yãhã
tɛr wo laam wãwlãhã wĩĩ yaha, ma maha
kai- byɛ cã wo na.
21 Naambiyãm, loo na, wo laam ma yee
pe sẽ n wlãhã ye, wo laam ga tege nii tee
nen wo, wo n waha pãã Yãhã ne.
22 Wa'a lii nar ke ye, ke ga le kai pye wo
kẽ. Wo ke kãnde kataŋ yãr ma maha n
luhu ke ye. Lii le n tãy ke ye, loo ya too n
pye; koo kẽ ke -sẽ ne le kai pye wo kẽ.
23 Ke yee ke kãnde lii ta, wo naa le yãr le
nde: -Too ke Dya Yesu ta wo Yatɛr, too tyii
wo ntãŋ naa n dye wii tãy mii Yesu wo yar
le ne mii.
24 Kãnde lii Yãhã le ta, wii ma le kataŋ
gbihi yigi kluɛ sĩĩ ne, ufua ma Yãhã ne,
Yãhã bya ma ufua ne, loho saa waha naa
n yi pe nsoho wo ye. Wo -sẽ ga waha pye
mii wo cã wo yee, Yãhã ma wo ne? Yãhã
Yrã lii le ma wo laam wo, loo le wo ta wo
n le cã.

4

Yãhã laam wĩĩ pyefa tesẽ ke napĩĩ laam wĩĩ pyefa ne

1 Naambiyãm, mpãy byɛ pe n yee, a Yãhã
Yrã ma poo laam wo, ye ma n cãã le sya pe
ye cĩĩnde ye! -Ye pe naha yãŋ, ke ma pye
Yãhã Yrã ma pe laam wo cĩĩnde. Ya'a yãã
tẽ ye yar le ne, kawarfa mpãy pe pe ya yee
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa, pe tee mii pe yi driyɛ̃
nge teebɛhɛ byɛ wo, ma sya nihi tɛr.
2 Tee ga pye mii ye waha naa n cã Yãhã
Yrã ma pe laam wo, le nde: Wii u nawee-
yar ma yee, Yãhã Dya Yesu woo kẽ, u see ba
wo ye nawee, ye ga cã Yãhã Yrã ma woofua
laam wo.
3 Wii ma -sẽ loo sye, ye ga cã Yãhã Yrã
wee woofua laam wo ye. U kawar Crise
laam ter pe ma u ye. Ye u kawar Crise
wãpa wĩĩ luhu driyɛ̃ wo. Tee -sẽ cã yagaa,
u pa wa.
4 Waa u pii ne, yii mpãy tee ma Yãhã
wãm, ye yia pe kawarfuafa mpãy na pe
pe ya yee Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa; pe sẽ waha
ye wlãhã, ma ye le pe kãmpee wo ye. Ya'a
yãã ye waha yia pe na, ye cã Yãhã Yrã ma
ye laam wo, koo kẽ. Loo fãnga tɛr fãnga
gii yaha ke ma poo laam wo.
5 Poo me mpãy syi ne pe sẽ Yãhã cã ye,
driyɛ̃ nge pii me poo ter mii ne. Koo kẽ pe
n nii driyɛ̃ nge ya yor pãã, driyɛ̃ difa n nii
n luhu pe ye.
6 Wii poo na, Yãhã pii me wo ne. Wii
ma Yãhã wĩĩ cã yigi, woosyifua wo kaplãŋ
luhu. Wii ma yee u wee Yãhã ne ye,
usyifua saa naa n luhu wo kaplãŋ ye ye.
Mpãy pe ma cĩĩnde Yrã ne pe laam wo, tesẽ
mpãy ne pe kawar wĩĩ yigi yaha pe ya laam
wo, waa waha naa pe war koo syi.

Wo ntãŋ wãdye Yãhã tãy

7 -Too tyii wo ntãŋ n naa n dye wii tãy!
Ye sẽ yãã, nawee- ntãŋ wãdye wĩĩ pe ya
tãy, Yãhã kẽ ke n pai loo nde ne. Wii
nampyeŋ ntãŋ ma dye u tãy tesẽ Yãhã ntãŋ
ne, Yãhã puee kẽ ufua ne, Yãhã ma u ne.
8 Wii ma waa ntãŋ wãdye wĩĩ sye u ya
tãy, ufua wee Yãhã ne ye; Yãhã koo -sẽ ma
nawee- wãyɔ̃ŋ wĩĩ na.
9 Wo ntãŋ dye Yãhã tãy, ke n le yar wo na
mii, le nde: Ke ke Dyapuai nen ya nɔ wãã
kãntraha na, ma yee too ba cĩĩnde yrã yãã
u Dya kãmay na, lii wãkuayãã wee le na
ye.
10 Poo ntãŋ wãdye wĩĩ ne nde: Yãhã ntãŋ
sẽ me pe dye wo tãy ye, wo ntãŋ poo me pe
dye Yãhã tãy. Loo ne ke n ke Dya nɔ wãã
u n ba ku mpar draha wo, ma wo kapee-
gbe kãã wo yĩŋ na.
11 Naambiyãm, le ma pye wo ntãŋ dye
Yãhã tãy koo syi, wo bya wo yai wo ntãŋ
naa n dye wii tãy.
12 Waa sẽ Yãhã yãã yãã yĩnde ne ye. Wo
ntãŋ ma -sẽ dye wii tãy, nawee- byɛ ga le
yãã gbaa na pe yee, Yãhã ke niisaha ta wo

laam wo, pe maha ke ntãŋ wãdye ter yãã wo ye.

13 Yãhã ke Yrã wãã wo kẽ. Loo ne wo ma Yãhã ne, Yãhã bya ma wo ne, loho sẽ waha n yi wo nsoho wo ke ne ye.

14 Wo Tuhufua Yãhã ke Dya nɔ wãã, u ba nii driyɛ̃fa Syayahafua. Wii poo na, wo le yãã yĩnde ne, koo kẽ wo n nii le pãã nawee-byɛ ye, pe n le cã pe ya ndoŋ.

15 Wii ma yee u sẽ le wũhũ ye, ma le pãã nawee- ye ma n yee, Yesu ma Yãhã Dya, Yãhã ma woosyifua nwo ne, woosyifua bya ma Yãhã ne, loho sẽ waha n yi pe nsoho wo ye.

16 Wii poo na, wo le war ma le cã, wo ntãŋ sroŋ dye Yãhã tãy, wo koho taha yaha loo nde na.

Yãhã ma nawee wãyɔ̃ŋ wĩĩ na. Wii u ntãŋ wãdye wĩĩ kɛ, ufua ma Yãhã ne, Yãhã bya ma ufua ne, loho sẽ waha n yi pe nsoho wo ke ne ye.

17 Wo ntãŋ dye Yãhã tãy. Loo nde ma wo ta Yãhã byɛ ntãŋ n dye wo tãy, tesẽ wo nampyeŋ ntãŋ ne, wo ga nii mii Yesu wãŋ ter syi dyaŋ. Yãhã laam wĩĩ ne loo nde ne. Le ma nii ke syi, kasãhã per ma ba nɔ, wo laam ga tege nii tee nen wo.

18 Wãfya wĩĩ ma suhu ntãŋ wãdye wĩĩ ne, ke sẽ wãã le ye. Ma sẽ yãã, ma'a fya per gii, ma cã ma yee, ma kapee- foho ma ma yĩŋ na nantãŋ. Ma'a yãã raa fya kuee, ma le cã ma sẽ le sya cĩĩnde, ma ntãŋ dye Yãhã tãy ye, Yãhã bya ntãŋ sẽ maha dye ma tãy ye.

19 Wo ntãŋ poo me pe cãã dye Yãhã tãy, koo syi kẽ, Yãhã ntãŋ n dye wo tãy, tesẽ wo nampyeŋ- ntãŋ ne.

20 Wii ma yee Yãhã ntãŋ dye woo tãy, ma -sẽ u nampyeŋ laha, ufua ma kawarfuafua. Ye sẽ yãã, u nampyeŋ wii tuu n yãã yĩnde ne, u ma yee woo ntãŋ sẽ dye u tãy ye, Yãhã gii tuu sẽ -sẽ yãã ye, u ga waha pye mii u yee, ke ntãŋ dye woo tãy?

21 Yãhã ke bii lii yar wo na ke kãnde na, le nde: Yãhã ntãŋ ma dye wii tãy, ufua yai u tyii u nampyeŋ ntãŋ bya n dye u tãy.

5

Driyɛ̃ wũhũ saa waha yia wo na ye

1 Nawee wii woo ma le sya wa cĩĩnde ma yee, Yãhã Yĩndefua kẽ Yesu ne, ufua ma Yãhã puee. Wii ma yee Tuhufua Yãhã ntãŋ dye u tãy, ufua yai ke pii bya ntãŋ n dye u tãy.

2 Too ga waha pye mii, wo cã Yãhã pii ntãŋ dye wo tãy, le nde: Ke ma pye Yãhã ntãŋ dye wo tãy, tesẽ ke kãnde lii ta, wo ma le kataŋ byɛ yãr, waa cã Yãhã pii ntãŋ dye wo tãy.

3 Ye sẽ yãã, Yãhã ntãŋ wãdye wo tãy, loo ne, wo naa ke kãnde kataŋ yãr. Ke kãnde kataŋ wãyãr saa kai kua wo ye ye.

4 Ye sẽ yãã, wii woo tuu ma wa Yãhã puee, driyɛ̃ wũhũ saha yia usyifua na ye. Wa'a Yesu ta wo Yatɛr, loo fãnga ga waha wo ta, wo n yia driyɛ̃ wũhũ na.

5 Nawee wii ter syi ga waha yia driyɛ̃ nge wũhũ na? Wii tuu le sya cĩĩnde ma yee, Yãhã Dya kẽ Yesu ne, woosyifua ga waha yia ke na.

Cĩĩnde lii le yar wo na Yesu Crise wĩĩ na

6 Yesu Crise kẽ wii ne tuu pa driyɛ̃ wo. U pa pe n ba u tãã yi loho wo, u n maha ba u ntãŋ woo wo wĩĩ na. U sẽ pa ma ba dye loho ya wo ye; u pa maa dye loho wo, ma maha ba u ntãŋ woo taha le na. Wo laam wo, Yãhã Yrã wo yar ma yee, cĩĩnde ne le ne. Yãhã Yrã ne le cĩĩnde ya pãã wo ye.

7 Katɛ- tãã wo yar Yesu ma Yãhã Dya, cĩĩnde.

8 Koo katɛ- kẽ ngĩĩ: Yãhã Yrã tesẽ loho ne tesẽ ntãŋ ne. Ke katɛ- tãã ngĩĩ byɛ ke yĩŋ ma neŋ.

9 Nawee ma yee woo lii yãã yĩnde ne ma ba wo yar, wo sẽ ne le sya la cĩĩnde? Yãhã ke -sẽ wo yar lii ne, loo wee la cĩĩnde ma ta tɛr? Koo sẽ na, ke ke Dya wĩĩ yar wo na?

10 Loo nde na, wii ma Yãhã Dya ta u Yatɛr, ufua le cã laha u laam wo ma yee, Yãhã ke wo yar lii ne ke Dya wĩĩ na, cĩĩnde ne le ne. Wii ma -sẽ yee u sẽ Yãhã Dya ta u Yatɛr ye, Yãhã ke wo yar lii ne ke Dya wĩĩ na, u sẽ le sya cĩĩnde ye. Ke nii mii ufua Yãhã ta kawarfuafua.

11 Yãhã ke wo yar lii ne ke Dya wĩĩ na, loo ne nde: Yãhã cĩĩnde yrã ta wo myaha na, lii wãkuayãã wee le na ye. Wo -sẽ ga waha loo cĩĩnde yrã yãã ke Dya kãmay na.

12 Yãhã Dya wĩĩ ma pye wii laam wo, ufua ga waha loo cĩĩnde yrã yãã. Wii ma -sẽ yee, ke Dya wĩĩ wee u laam wo ye, ufua saha loo cĩĩnde yrã yãã ye.

Yãhã pii laam tege nii tee nen wo

13 N kaplãŋ ngĩĩ yrũhũ ye kẽ, ye n waha cã cĩĩnde yrã ma ye ye, lii wãkuayãã wee le na ye, yii mpãy tee Yãhã Dya ta ye Yatɛr.

14 Wa'a n pãã Yãhã ne, wo laam ne tege nii tee nen wo. Nwa ta? Wo ma lii nar Yãhã ye, le kai ma pye ke laam wĩĩ, ke ga wo wãnar luhu, koo kẽ.

15 Wo ma -sẽ cã, ke ne wo wãnar luhu, wo cã ma yee, wa'a ngii ngii nar, ke ne le kai pye wa wo kẽ.

16 Wii ma u Yesu kãndeyãrwɛ yãã tuu kapee laa pye, kapee lii le sẽ u cɛr cĩĩnde yrã na u kuãŋ ne ye, ufua n Yãhã nar u kẽ, Yãhã n cĩĩnde yrã wãã u kẽ, lii wãkuayãã wee le na ye. Mpãy kapee- ke sẽ pe cɛr cĩĩnde yrã na pe kuãŋ ne ye, poo wĩĩ ne tẽ n pãã. Ma -sẽ yee wii na, u kapee u cɛr kãã

cĩĩnde yrã na u kuãŋ ne, n sẽ yee ye Yãhã
nar u kẽ ye. Ye yai ye cã kapee laa ma, le
nawee cɛr n kãã cĩĩnde yrã na u kuãŋ ne.
17 Kai- nkãy byɛ ke sẽ sroŋ ye, kapee- kẽ
Yãhã yĩnde na. Kapee- nkãy -sẽ ma, ke
sẽ nawee cɛr n kãã cĩĩnde yrã na ye, lii
wãkuayãã wee le na ye.
18 Wii ma nii wa Yãhã puee, u saha kuee
naa kapee- pye ye. Yãhã Dya n sẽŋ ufua na,
koo kẽ. Ke syi ne, sãndãpee yĩŋfua Setane
saha laa pye u na ye.
19 Driyɛ̃fa byɛ ma sya yee pe wee Yãhã pii
ye, ma nii sãndãpee yĩŋfua koho wo, wii
poo na wo cã ma yee, wo ma Yãhã wãm.
20 Wo cã Yãhã Dya pa, ma ba cãã- le wo
laam wo, wo n waha Yãhã cã koo gii ke ma
cĩĩnde. Wo wãã le wo Tuhufua Yãhã ne ke
Dya Yesu Crise kãmay na. Ye sẽ yãã, Yesu
woo kẽ u ma cĩĩnde Yãhã, ma maha ma
cĩĩnde yrã, lii wãkuayãã wee le na ye.
21 Waa u pii ne, ye ma syi ye naa mpar
wãn yãŋ Yãhã ye! Te saha nii Yãhã ye.

Nsãn
saba syãŋ wuhu kaplãŋ

Syaha fla nge

1 Ndoo kẽ ye Yesu kãndeyãrfa yahaseefua. N saba nwo yrũhũ ye Yesu kãndeyãrfa yawãhã gii kẽ ke ma ye fla na tesẽ pe yawãhãfa byɛ ne. Ye byɛ ntãŋ dye ra tãy cĩĩnde, ndoo ya sẽ kẽ ye, mpãy byɛ pe le cĩĩnde Yãhã kapãn cã, ye ntãŋ dye pe bya tãy.

2 Wo Yãhã cĩĩnde wĩĩ sya le yaha wo laam wo, le n kuee yai tãŋ wo ye. Koo kẽ ye ntãŋ n dye wo tãy.

3 Wo Tuhufua Yãhã tesẽ ke Dya Yesu Crise ne, ke ke laantãr yar wo byɛ na, ke wo fɛn di, ke ke yrĩŋ wãã wo kẽ. Ke yõ wo na koo ngĩĩ ne, wo n waha taha Yãhã cĩĩnde wĩĩ na, wo ntãŋ n maha dye wii tãy.

4 Wo Tuhufua Yãhã tuu wo yar wo naa n pye mii, n ba ye yawãhãfa mpãy yãã pe n pye koo syi, ma nii n taha Yãhã cĩĩnde na. Loo tãy tɛr ra ye.

-Too tyii wo ntãŋ naa n dye wii tãy!

5 Yii Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa byɛ, ya'a n faha kapãn nde na ye: -Too tyii wo ntãŋ naa n dye wii tãy! Kapãn nde tẽ yrũhũ yar ye na, kãnfuẽ sẽ ne ye. Le ba cãã yar wa wo na.

6 Yãhã wĩĩ ma n tãy wo ye, kãnde lii Yãhã le ta, wo le yãr, koo kẽ. Loo kãnde nde ne, pe ba ye klaha le ne. Ye yai ye naa loo yãr; ye tyii ye ntãŋ naa n dye yii tãy!

Kawar Crise

7 Ya'a yãã, tẽ ye yar kai- ngĩĩ ne, -ye cã ye yee, kawarfuafa yi nihi driyẽ wo, ma sye ma yee, Yesu sẽ pa driyẽ wo nawee kadye ne cĩĩnde ye. Wii ma yee ke syi, ufua nawee- kar n yaha, u maha ma kawar Crise.

8 -Ye yii yigi, ye ma syi ye ba ta, wo tẽn n yi wãwaha na ye. Ya'a yii yigi, ye ga ba ye tẽn dããn byɛ yãã.

9 Wii ma Yesu kaklaha gbe, ma -sẽ nkãy ter le taha ke na, nkãy syi ke wee Yesu kaplãŋ ye, ufua wee Yãhã ne ye. Wii ma kuee kaplãŋ nkãy wo Yesu wo klaha, ufua ma Yãhã ne tesẽ Yãhã Dya bya ne.

10 Wii ma pa ye ye, kaklaha nkãy ter syi ne ke wee Yesu kaklaha ne wãcɛŋ ye, ye ma syi ye usyifua gbihi yigi ye, ye ma syi ye naa u kuɛ gɛ yãŋ ye.

11 Ye ma usyifua kuɛ yãŋ, le ma mii ye wlãhã n yãr u ne u kãmpee wo.

Kaplãŋ kuasaha

12 Kai- busãã ma ra ye wãtɔ̃r wũhũ ye ye. N sẽ n kɛ n ke byɛ yrũhũ le saba wo ye. N n kɛ ndoo gɛ n ba ka ye fla na, n ga ke kai- pãã ye ye yẽ ne, le n nii wo byɛ ye nuhu wĩĩ.

13 Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa mpãy pe ma nwo, pe ye syar.

Nsãn saba tãã wuhu kaplãŋ

Syaha fla

1 Ndoo kẽ ye Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa yahaseefua. N saba nwo yrũhũ mboo Gayise kẽ, mboo wii ntãŋ pe dye ra tãy cĩĩnde.
2 Ta naambiyãbua, Yãhã n sya ma kai- n naa n yɔ̃ ma ye. Ma laam pe yɔ̃ Yãhã kãnde wãyãr ne mii, ma kadye byɛ ke tefay yãã naa n gaha ke syi.
3 Yesu kãndeyãrfa mpãy yi ma fla na ma pa nwo, maa le pãã ra ye ma yee, ma ma Yãhã cĩĩnde wĩĩ kur ye yalebya, ma n sroŋ Yãhã kãnde wãyãr ne. Tẽ loo luhu pe yɛ̃ na, le ba tãy tɛr ra ye.
4 Tẽ le luhu pe n yee ta pii ma pe le kãnde yãr, kãnde lii le cĩĩnde yar nawee- na, laa sẽ tãy ra ye, ma tɛr loo nde yaha ye.

Lii le yɔ̃ Yesu kãnde wãyãr ne

5 Ta naambiyãbua, ma naa kayũhũ pye Yesu kãndeyãrfa mpãy kẽ pe ma ye fla na, ma suhu mpãy ne pe pye nampay.
6 Pe n sya pa, maa le pãã wo fla nge Yesu kãndeyãrfa yawãhã wo ma yee, ma n yɔ̃ poo na yalebyɛ. N ma nar le ne, naa koho le ke syi pesyifa ye, pe n waha naa pe yrãhã yi Yãhã tẽŋ wĩĩ ne, mii kii syi dyaŋ ke yai Yãhã ye.
7 Pe yir ma yee, poo ga tay naa nawee-klaha, Yesu myaha n waha yi driyɛ̃ wo. Mpãy pe sẽ Yesu kãnde wãyãr cã ye, pe sẽ ngaa sya poo ye ma pe ya koho soho ye.
8 Wii mpãy too -sẽ ma Yesu kãndeyãrfa, wo yai wo naa pesyifa koho soho pe tẽn wo. Ke syi ne, le ga nii mii wo wãã le n tẽ pe ne Yãhã cĩĩnde tẽn wĩĩ na.
9 N ba kapãngbɛr laale yrũhũ saba waa wo, ma nɔ wãã ye fla Yesu kãndeyãrfa yawãhã ye. Dyɔtrɛsu -sẽ sye u sẽ luhu ra kaplãŋ ye ye. Lii tuu n kɛ, u nii Yesu kãndeyãrfa yawãhã yahaseefua.
10 Koo kẽ, n ma ba ka ye fla na, kapee-nkãy byɛ tuu n pye u kaplãmpee- ne tuu pãã n taha wo na, tesẽ u kawar rii byɛ ne tuu fua n taha wo na, n ga ke byɛ pãã nawee- byɛ yĩnde na. Koo byɛ ya sẽ maha kẽ ye: Yesu kãndeyãrfa mpãy ma ka pe fla na nampay, u sẽ ne pe yigi gɛ yigi ye. Mpãy ma yee pe ga pe gbihi yigi, u ga maha sye pe na, u sya yee woo ga pe kar yi kãã ke Yesu kãndeyãrfa yawãhã wo.
11 Ta naambiyãbua, mpãy pe ma kapeep-yefa, ma'a n naa n yãŋ pe pyer na ye! Mpãy pe ma kayũhũpyefa, naa n yãŋ poo pyer roo na! Wii ma nii kayũhũ pye, Yãhã puee kẽ ufua ne. Wii tuu -sẽ nii kapee- pye, ufua sẽ Yãhã yãã cã wa ye.
12 Demetrise woo na, nawee- byɛ wãyĩĩ pãã u wĩĩ na. Tuu cĩĩnde pãã Yãhã kãnde wo mii, u -sẽ Yãhã kãnde yãr ke syi, koo u myaha n yi. Wo bya, wo u yãã yĩnde ne, koo kẽ wo u miiyũhũ yee nawee- ye. Mboo gɛ le cã, wo sẽ kawar fua ye, cĩĩnde loo roo n pãã.

Kaplãŋ kuasaha

13 Kai- busãã ma ra ye wãtɔ̃r wũhũ ye ye. N sẽ n traha n ke byɛ yrũhũ le saba wo ye.
14 N n kɛ n ma yãã draha nge wo, wo n waha yɛ̃ kaplãŋ pãã wo syãm.
15 Yãhã n ke yrĩŋ wãã ma kẽ. Ma naambiyãm mpãy pe ma nwo, pe syaha nɔ wãã ma kẽ. Wo naambiyãm mpãy pe ma ma fla na, pe nanem bya syar wo kẽ.

Yudi saba kaplãŋ

Syaha fla

1 Yii mpãy, Yãhã ye yãŋ yi, ye ntãŋ dye wo Tuhufua Yãhã tãy. Ke n sẽŋ ye na, ma ye ta ye n kuee yai tãŋ Yesu Crise myaha na. Ndoo Yudi kẽ tẽ saba nwo yrũhũ nɔ wãã ye ye. N ma Syake cĩĩfua, ma maha ma Yesu Crise tẽntẽle.

2 Yãhã ke ye fɛn di, ke yrĩŋ wãã ye kẽ, ye ntãŋ ke dye ke tãy. Yãhã ke kaa taha koo ngĩĩ wãpyeŋ na ye kẽ.

Mpãy ma pe Yãhã kaplãŋ wã klaha n le kawar wo

(Pyar syãŋ wuhu 2.1-17)

3 Ta naambiyãm, saba nwo laam wo, n sroŋ naa n kɛ ndoo ga wo wãsyayaha wĩĩ yrũhũ le u laam wo, Yãhã ke wo sya yaha mii syi dyaŋ tesẽ wo sukũhũ wãyãã wĩĩ ne. Kur ye, ta n yãã le puar, n loo nde ta yaha, n ye yar nde ne: Tee yii waha, ma Yesu Crise ta ye Yatɛr mii, ye naa loo cĩĩnde wĩĩ yãŋ, kawar wũhũ nkãy ma n wlãhã le wo ye!

4 Ye sẽ yãã, napĩĩ- mpãy ma pe pay dye wo nsoho wo, wo sẽ cã ye. Ye sẽ yãã, Yãhã kapãn lii le Yãhã laantãr wĩĩ pãã, poo le wã klaha ta, ma nii pe ya paha le ne pe tyatyãhã wãpye kãnde wo. Pe pyer nde le ta, nawee- n cã pe Yesu Crise wĩĩ sye, woo wii u ma wo klahafua, ma maha ma wo Yĩŋfua. Le -sẽ ma le yrũhũ ta nii Yãhã sabangbãŋ wo ma yee, Yãhã kasãhã too wa pe na. Le yrũhũyale dey.

5 Yĩŋfua Yãhã ke bii koho le Yiisrɛfa ye mii syi dyaŋ pe n waha fã yi Syipte klo wo, faale cãã na, ye le cã. Kur ye, mpãy pe bii sye, pe sẽ Yãhã ta pe Yatɛr ye, Yĩŋfua Yãhã ke poo mii boo mii syi dyaŋ, ye maha le cã. Tee yãã, n nii ke pãã ye ye, n n traha n ye laam too ke na.

6 Ye sẽ maha sãndãã mii wĩĩ yãã la? Yãhã ke pe taha yĩŋ gii na pe n yee ke kloŋ tɛr poo na, ma pe niisaha sye, Yãhã poo sãndãpee mii yigi pua yaha, wam teepee laa wo, wãsãhãyahayãã wee pe na ye. Pe n nii ke kasãhã per sẽŋ.

7 Ye sẽ maha faale Sodɔ̃fa wĩĩ yãã la Gumorfa ne, ma suhu pe kãnkãy kuifa bya wĩĩ ne. Pe pe ya le tyatyãhã wãpyeŋ gaa syi wo, le saa waha pãã ye. Yãhã n naa gaa ta ke n tege too pe na, ma pe suhu tãŋ. Poo wĩĩ nde nii kayar mpãy ye, pe n pye pe wãŋ syi dyaŋ. Naa gii wãfegeyãã wee ke na ye, ke ma ke pe sẽŋ yaha.

8 Ta n ye yar, nawee- mii pe Yãhã kaplãŋ yĩntaha figi n le kawar wo, pe kapee-wãpyeŋ ma wãcɛŋ mpãy wĩĩ ne too pãã tɛr. Pe kai- nkãy wũũ ga n ta pe laam wãtaŋ, koo kai- ngĩĩ kẽ ke pe le tyatyãhã wãpyeŋ wo kapee- nkãy ne. Pe pe ya ta, poo saa waa yor luhu ye. Pe maha yãhãyĩŋ naweeyõm gɛ tyɛhɛ.

9 Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ yĩŋfua wii gɛ pe n yee Minsyɛl, woo nwo gɛ sẽ n sya, ma sãndãpee yĩŋfua Setane tyɛhɛ ye. Yɛ̃croho ke sya bii dye pe nsoho wo u sãndãpee yĩŋfua ne faale wãdyaha Musa nakugu wĩĩ na, u u sãndãpee yĩŋfua pye kapãn ya ne ma yee: «Yãhã ke ma pẽn!»

10 Poo nawee- mii poo na, ngii pe sẽ cã war yĩnde ne ye, koo pe n tyɛhɛ. Kai- nkãy ke wĩĩ ma pe na, pe ke pye mii wlaha wãn dyaŋ, laam kacãn gɛ wee car gɛ pe ye ye. Koo ke -sẽ ga pe wĩĩ kua.

11 Kapee ga pe gbe! Faalefa Kayɛ̃ tuu pye kãnde lii wo, loo ne pe gbe. Wale wãyãã wĩĩ pe ta pe n maha tee n pye faalefa Balaam wãŋ syi dyaŋ. Pe jar, ma sye, poo saa pe yĩŋfua kaplãŋ luhu ye mii faalefa Kore wãŋ syi dyaŋ. Loo nde ga ba pe wĩĩ kua.

12 Yii mpãy tee ma yii ne Yesu kãnde wo, ye ma nanihi dir soho, poo mii ter ma pe yɛ̃ le ye ne, loo nde ne nii mii faafĩĩ dyaŋ teewɔle ne le na. Pe ga nii ye telai wo, pe naa nuhu di, pe naa pe ya laam wũhũ ya pye, pe saa kur naa n syihi laa gɛ na ye. Pe ma mii sesaha gii syi dyaŋ ke ma ne wɔ, teflaha n ke gbe tɛr, ke saa yãã pa ye. Pe ma mii katyir rii syi dyaŋ, te sacãã ma nɔ, te saa sa ye; ma maha ma mii katyir rii syi dyaŋ te kuã cããr, ma waha.

13 Poo nawee- mii ma mii lagblaha dyaŋ teflaha ke ke gblaha. Pe pyer ma mii ke lagblaha gbũhũfir rii syi dyaŋ te nayãn yigi, ke loho n tege tɛr, te wor n kuee ke fla na. Pe maha ma mii yrompii mpãy dyaŋ pe ka n tay, kakuɛ wee pe na ye. Yãhã teepee laa gbihi ta yaha pe myaha na, wam fla ya.

14 Yɛnoke tuhufuadyaha tuhufuadyaha tuhufuadyaha bii kẽ Dama ne. Faale cãã na, woo Yɛnoke kẽ tuu bii le cãã pãã yaha poosyifa wĩĩ na ma yee: «-Ye yãŋ! U Yĩŋfua ga ba pa u yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ ye ne, kacãn saa ba pye pe wãnihi na ye.

15 Pe ga ba nawee- byɛ sãhã. Naweepee-mpãy byɛ pe yee poo jar, ma Yãhã kãnde miy yaha ma nii kapee- pye, ma maha nii kaplãmpee- pãã n wãã Yãhã kẽ, Yãhã ga ba koo kapee- ngĩĩ byɛ yar pe na gbaa na, pe n ke yãã pe waha cã pe pẽn lii na.»

16 Poofa mii, yalebyɛ pe laanyar pe ta pe n nii n kuãn. Kai- nkãy ke n tãy pe ye, koo ya pyelaam ke ma pe na. Yataŋ kaplãŋ ya pe n pãã. Pe maha nawee wlaŋ kaplãntãhã ne ma war sya.

Yesu kãndeyãrfa yai pe naa pe ya yigi

17 Ta naambiyãm, yii poo na, ye tyii ye
laam n too ke kaplãŋ na, kaplãŋ nkãy wo
Yĩŋfua Yesu Crise tẽnlɛhɛ ba cãã ke tɔ̃r
yaha.
18 Pe sẽ ba ye pye la ma yee: «Driyẽ
kuayale wo, nawee- mpãy ter ga ba naa
ye lɛr. Pe ga ba naa pe troho tãhã pe laam
kapee- yor wo.»
19 Poo me, pe ga ba Yesu kãndeyãrfa
gblaha, pe n dur yi pe ya kur ye. Yãhã Yrã
gɛ wee pe laam wo ye, lii le gboho pe laam
wo, loo ya pe ga ba naa n pye.
20 Yii poo na, ta naambiyãm, tee Yesu wĩĩ
sya cĩĩnde, loo kayĩĩ nde ma gbɛgbɛ kai-
byɛ na. -Ye loo ta, ye naa fãnga le yii laam
wo yalebyɛ. Yãhã Yrã le ye yar le ne mii,
ye naa Yãhã nar koo syi.
21 -Ye naa yii laam too yalebyɛ, ye ntãŋ
wãdye wĩĩ ne Yãhã tãy. -Tee tyii ye bya
ntãŋ naa n dye yii tãy koo syi dyaŋ, koo
per nge n ba nɔ, per gii wo Yĩŋfua Yesu u
ta ma n pai u laantãr yar ye na, ye n kuee
yai tãŋ yrãŋ na u ne.
22 Mpãy pe laalaa pye Yesu wãta wĩĩ ne
pe Yatɛr, -ye naa kayĩĩ pye pe kẽ, ye pe ta
pe n le sya pe Yesu ta pe Yatɛr cĩĩnde.
23 Ye ma waha loo pye pe kẽ, ye pe sya
yaha. Ye maha pe tyĩn yi kãã naa wo.
Mpãy ter maha ma, -ye naa poo bya fɛn
di, -tee -sẽ yii yigi pe ne, pe ma n ba ye le
pe kapee- wãpyeŋ wo ye. Pe laam kapee-
ma mii nayroho dyaŋ ke wɔ degedege wor
ne. Ke syi sẽ yai ye tɛ gɛ tɛ ke na, ye ke
wor raa mar gbe ye.

Kaplãŋ kuasaha fla tesẽ Yãhã wãsey ne

24 Yãhã koo kẽ ke ga waha sẽŋ ye na,
ye ma n ka kapee- wãpye koho kuɛ ye ye.
Koo maha kẽ ke ga waha ba ye ta ye n nii
gbɛgbɛ, per gii tee n pai pye ke ne nayɔ̃r
fla wo. Koo per, ye laam ga ba pye nuhu
fla.
25 Koo ya kẽ ke ma Yãhã, ke ga waha wo
sya yaha wo Yĩŋfua Yesu Crise kãmay na.
Nayɔ̃r ma Yãhã ya wãn, koo ya myaha ke
gboho, fãnga ma koo ya ye, koo ya ke ma
niisar byɛ yĩŋ na. Ke pye lɛ nii wa ke syi,
ma sya ba waa nanga na. Ke ga kuee yai
tãŋ ke syi! Amɛn, le nii ke syi.

Kayar

U saba fegbesaha

1 Kai- nkãy ke n pai dye farfar, Yãhã ke wĩĩ yar Yesu Crise na, tuu ke yar u tẽntẽ-
na. Koo kayar kẽ ke yrũhũ le yaha saba
nwo laam wo.
Yesu Crise u yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ lɛhɛ wãã, u
n ba koo kai- yar ndoo Yesu tẽntẽle Nsãn
na.
2 Ndoo Nsãn tẽ kai- nkãy byɛ yãã, n ke
tɔ̃r. Yãhã kaplãŋ kẽ tẽ yrũhũ yar saba nwo
laam wo, ma suhu cĩĩnde lii ne Yesu Crise
le yar.
3 Kai- nkãy ke n pai dye, saba nwo koo
wĩĩ pãã. U kalfua tesẽ ke kaplãŋ luhufa
ne, pe ma pe troho tãhã ke yor wo, pe wĩĩ
n tãy. Ye sẽ yãã, le yale nɔ wa gɛ nɔ wa.

Syaha pe Yesu kãndeyãrfa yawãr kuasĩĩ ye

4 Ndoo Nsãn kẽ tẽ syaha nge nɔ wãã Yesu
kãndeyãrfa yawãr kuasĩĩ tii ye te ma Yasyi
kãntraha na. Yãhã ke ke laantãr yar ye
na, ke maha ke yrĩŋ wãã ye kẽ, koo gii
ke pye lɛ nii wa Yãhã, ma maha ma koo,
ma maha ga nii yai tãŋ koo. Tesẽ, pe Yãhã
Yrã tẽnlɛhɛ kuasĩĩ mpãy pe ma ke nangbãŋ
niisayũhũ yaha ye, pe pe laantãr yar ye na,
pe maha pe yrĩŋ wãã ye kẽ.
5 Tesẽ, Yesu Crise wii ne u sroŋ le Yãhã
kapãn wãpãã ne, woo ya maha kẽ u cãã
yir gbã wo, ma nii yrãŋ na u kuãŋ ne, woo
ya maha kẽ, u ma yĩŋfa byɛ yĩŋ na; u u
laantãr yar ye na, u maha u yrĩŋ wãã ye
kẽ.
Wo ntãŋ dye Yesu Crise tãy; u wo tyĩn yi
kãã kapee- wãpyeŋ koho wo u ntãŋ kãmay
na,
6 woo kẽ u wo yee dye u yĩnfar wo, ma
wo ta wo n nii Yãhã tẽntẽ-, ma nii tẽn tẽ
u Tuhufua Yãhã kẽ. U miingbãŋ ke yi, u
maha fãngangbãŋ yãã, te n nii wãkuayãã
ma n pye te na ye! Amɛn, le nii ke syi!
7 -Ye yãŋ, u ma u n pai yãhãsyɔ̃r laam
wo. Nawee- byɛ ga ba u yãã yĩnde ne, tesẽ
mpãy bya ne pe ba u kã fer. Driyɛ̃ terfa
byɛ ga ba pye miyãhã na woo wĩĩ na. Ãwã,
amɛn, le nii ke syi!
8 Yĩŋfua Yãhã yee: «Ndoo kẽ ke Alefa
tesẽ ke Womega ne, n pye kai- byɛ fegbe-
saha na, tesẽ ndoo kẽ n ga ba pye ke kai-
byɛ kuasaha na.» Koo kẽ ke pye lɛ nii wa
Yãhã, ma maha ma koo, ma maha ga nii
yai tãŋ koo. Koo kẽ ke ma tãŋ kai- byɛ
fãnga ne.

Yesu u ya yar Nsãn na, u nayɔ̃r ne

9 Ndoo, ye Yesu kãndeyãrwɛ Nsãn kẽ.
Too wãã le Yesu Crise kãmay na, ta bya
ma ye ne ke wãfãy na, n ma ye ne Yesu
yĩnfar na, n ma n nii plãhã le Yesu kãnde
wo ye ne. Pe ba ra yigi ga ta kãntraha
gaa na, muhulangbãŋ ke gbey le, ke myaha
Pamɔsyi, ma yee n tee Yãhã kaplãŋ pãã
nawee- ye, tesẽ cĩĩnde lii ne Yesu Crise le
yar.
10 Jimaasyi per gaa na, Yãhã Yrã Fãnga
ba ra laam yĩĩ, ta n yĩmbungbãŋ gaa luhu
ra kur kuɛ ye mii tũũtũũ dyaŋ.
11 Le n ta pye ma yee: «Kai- nkãy taa n
yãã, ke yrũhũ saba laam wo, ma nɔ wãã
Yesu kãndeyãrfa yawãr kuasĩĩ nde wo, tii
te ma Yefɛsyi wo, Semine wo, Pɛrgam wo,
Tadir wo, Sardi wo, Filahadi wo, Ladusyɛ
ne.»
12 Ta n wã klaha, ndoo ga yãŋ yoo u n
pãã ra ne, ma sãn naalɔr kuasĩĩ yãã.
13 Te telai wo, ta n nawee waa ter syi yãã.
U ba nayrengbãŋ le; sãn sapaha gaa pye u
ntraŋ na.
14 U yĩnyor ter pye wãfir kur dyaŋ, ma
naa n yɛhɛ palpal sesantĩhĩ dyaŋ, u yĩmpɛ
naa n yɛhɛ naa wãŋ syi.
15 U trɛ naa n yɛhɛ mii ntẽn taa ter dyaŋ,
pe te yɛ̃y ntẽŋ wo, te n nder waha, pe n
te dyoho. U yĩmbui tẽŋ pye mii langbãŋ
dyaŋ.
16 Yrompii kuasĩĩ pye u kãndigi koho wo,
yũntrũhũ yɛ̃r sĩĩ gaa naa n yi u yɛ̃ wo, te
yɛ̃r sĩĩ ba dyoho yɔ̃, u yĩntaha naa n yɛhɛ
palpal mii yai wãŋ syi dyaŋ ke dye yĩndai
wo.
17 Tẽ u yãã, ta n too sãy u yaha ye mii
n ku. U n u kãndigi koho taha ra na ma
yee: «Ma’a n fya ye! Ndoo kẽ n ma kai-
byɛ fegbesaha na, ndoo maha kẽ n ma kai-
byɛ kuasaha na.
18 Ndoo kẽ yrã wããfua. N ba ku, yagaa n
ma yrãŋ na ta kuãŋ ne, wãkuyãã wee ra na
ye. N yia gbã na tesẽ le nakur klo yĩŋfua
ne.
19 Kai- nkãy taa n yãã yagaa, ke yrũhũ
yaha! Yagaa kai- kẽ tesẽ nkãy ne ke n pai
dye kur kuɛ ye.
20 Pe yrompii kuasĩĩ mii pe ma ra kãndigi
koho wo, n ga pe yĩntaha tɔ̃r ma ye, tesẽ te
sãn naalɔr kuasĩĩ yĩntaha bya ne, waa sẽ
le cã yãã ye. Ke yĩntaha nge: Ke yrompii
kuasĩĩ ngĩĩ, koo kẽ pe Yesu kãndeyãrfa
yawãrfa kuasĩĩ yahaseefa, te sãn naalɔr
kuasĩĩ -sẽ ne te yawãr teebɛhɛ kuasĩĩ.»

2

Yesu kaplãŋ nkãy pãã Yefɛsyi yawãhãfa ye

1 U n maha ra pye ma yee: «Mpãy pe ma
Yesu kãndeyãrfa Yefɛsyi wo, le yrũhũ pe
yawãhãfa yahaseefua ye ma yee:

Ndoo wii n ma pe yrompii kuasĩĩ ne ta kãndigi koho laam wo, ma n yãr te sãn naalɔr kuasĩĩ telai wo, ta yɛ̃ kaplãŋ ngĩĩ:

2 Kayũhũ nkãy tee pye, n ke cã, n ye tẽn cã, tesẽ ye yii plãhã wãfãy gii wo, n le cã. N cã ma yee kapeepyefa wĩĩ sẽ n tãy ye ye ye. Mpãy pe wee Yesu tẽnlɛhɛ ye, ma -sẽ n yee, a poo ma Yesu tẽnlɛhɛ, ye pe yãŋ kayi ne, ma yãã kawarfuafa me pe ne.

3 N cã ye yii plãhã, ye wãfãy yãã ta myaha wĩĩ na, ye sẽ -sẽ fãy sya ye.

4 Ye wĩĩ lii le sẽ yai ra ye ye, loo ne ta ntãŋ sẽ dye ye tãy faale dyaŋ ye.

5 Tee lii tee pye, -ye ye laam too le na, -ye le sya, -tee le miy yaha, -tee naa kayũhũ pye faale dyaŋ! Mii loo sẽ ne ye, n ga pa ye ye, n ba ye sãn naaloho gbe kãã ke fla na.

6 Lii le -sẽ ma wãyĩĩ ye ye, loo ne nde: Mpãy pe n yee Niikluafa, pe pyer sẽ n tãy ye ye ye. Ta bya, pe pyer sẽ n tãy ra ye ye.

7 Yãhã Yrã le kaplãŋ nkãy pãã pe Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa ye, wii ma n traha u ke yĩntaha cã, u luhu yɔ̃!

Wii ma ba waha yia, ma kapee-wãpyeŋ miy yaha, n ga ba u ta u n waha naa pe katyipii di, mpãy pe yrã wãã nawee kẽ, Yãhã niisayũhũ fla wo yãhãyĩŋ na.»

Yesu kaplãŋ nkãy pãã Semine yawãhãfa ye

8 U n maha ra pye ma yee: «Mpãy pe ma Yesu kãndeyãrfa Semine wo, le yrũhũ pe yawãhãfa yahaseefua ye ma yee:

Ndoo wii n ma kai- byɛ fegbesaha na, ma maha ma kai- byɛ kuasaha na, ndoo wii n ba ku, ma ba yir gbã wo, ma nii yrãŋ na, ta yɛ̃ kaplãŋ ngĩĩ:

9 N ye wãfãy cã, n cã ye ma nawãm, cĩĩnde -sẽ na ye ma nangbãm Yãhã ye. Mpãy pe wee cĩĩnde Yiifee- ye, ma nii Setane kãnde yawãhãfa, ma -sẽ n yee, a poo ma Yiifee-, pe wãpee nkãy pãã ye wĩĩ na, n ke cã.

10 Wãfãy gii ke n pai ye yãã, ye ma n fya ke na ye! Setane kẽ u n pai ta pe n mpãy yigi ye laam wo, pe pe tã nwompihi wo. Le ga nii wãtãnyãŋ ye ye, ye n wãfãy yãã plii sẽnsye. Ye ma sroŋ ma sya ga ku, n ga cĩĩnde yrã wãã ye kẽ. Yĩŋfua nkifai ga ta ye yĩy na.

11 Yãhã Yrã le kaplãŋ nkãy pãã pe Yesu kãndeyãrfa yawãrfa ye, wii ma n traha u ke yĩntaha cã, u luhu yɔ̃!

Wii ma ba waha yia, ma kapee-wãpyeŋ miy yaha, ufua saa maha ba ke tɛhɛ syãŋ gbã ku ye.»

Yesu kaplãŋ nkãy pãã Pɛrgam yawãhãfa ye

12 U n maha ra pye ma yee: «Mpãy pe ma Yesu kãndeyãrfa Pɛrgam wo, le yrũhũ pe yawãhãfa yahaseefa ye ma yee:

Ndoo wii n ma ke yũntrũhũ yɛ̃r sĩĩ ne te dyoho yɔ̃, ta yɛ̃ kaplãŋ ngĩĩ:

13 N cã ma yee ye ma klo lii wo, Setane niisangbãŋ kẽ ke fla ne. Ye pua yaha ra na, ye sẽ yi kãã ra kur ye ye. Ye fla gii ke nii Setane niisaha, pe ba Yãtipasyi boo ra wĩĩ na, woo wii u ba sroŋ ta kãnde wo. Loo naa byɛ ne, ye sẽ ba yi kãã ra kur ye koo cãã na ye.

14 Ye wĩĩ laa -sẽ ma le sẽ yai ra ye ye. Ye laam wo, mpãy tee ma pe faalefua Balaam kaklaha ter syi gbe. Faale na, Balaam naa Balaki klaha u Yiisrɛfa ta pe n dye kapee- wãpyeŋ wo, pe naa mparyaha kar kaa, pe naa tyatyãhã wũhũ pye.

15 Ye laam wo, mpãy ma koo syi dyaŋ, pe Niikluafa kaklaha ter syi gbe.

16 -Ye le cã ye le sya ke sẽ yɔ̃ ye, -tee ke miy yaha! Mii loo sẽ ne ye, n ga pa yagaa ye fla na, n ba pe kapeepyefa mii gbã ta yũntrũhũ gii ne ke ma ra yɛ̃ wo.

17 Yãhã Yrã le kaplãŋ nkãy pãã pe Yesu kãndeyãrfa yawãrfa ye, wii ma n traha u ke yĩntaha cã, u luhu yɔ̃!

Wii ma ba waha yia, ma kapee-wãpyeŋ miy yaha, yãhãyĩŋ digi gii Yãhã ke gbihi ta yaha, n ga ba ke wãã ufua kẽ, tesẽ ntẽmbale ne wãfĩĩ, miifãŋ gaa ne ke yrũhũ ta le na. Waa ter saha koo miifãŋ nge cã, mii wii ya sẽ kẽ u loo ntẽmbale yãã ye.»

Yesu kaplãŋ nkãy pãã Tadir yawãhãfa ye

18 U n maha ra pye ma yee: «Mpãy pe ma Yesu kãndeyãrfa Tadir wo, le yrũhũ pe yawãhãfa yahaseefua ye ma yee:

Ndoo wii n ma Yãhã Dya, ndoo wii ta yĩmpɛ n yɛhɛ palpal naa wãŋ syi dyaŋ, ta trɛ ne te n yɛhɛ palpal mii ntẽn taa ter dyaŋ, ta yɛ̃ kaplãŋ ngĩĩ:

19 Kayũhũ nkãy tee n pye, n ke cã, n cã ye nampyeŋ- ntãŋ dye ye tãy, n cã ye n sroŋ ye tẽn ne ra kẽ, n cã kaa sẽ yi n kãã ye wãplãhã na ye, n cã kaa n taha ye kayũhũ na plii wuhu na.

20 Ye wĩĩ lii le sẽ yai ra ye ye, ye tee n luhu cɔɔ nwo ye pe n yee Syɛsahabɛ. U u ya ta Yãhã kaplãŋ n dye woo laam wo, ma -sẽ nii ra tẽntẽ- wlaŋ u kaklaha ter ne, ma pe le tyatyãhã wãpyeŋ wo, tesẽ mparyaha kar wãkaa ne.

21 N tyii u na, ma yee u cã u le sya u yee u kapee- sẽ yɔ̃ ye, u ke miy yaha; u sẽ -sẽ n kɛ u yi kãã u tyatyãhã wo ye.

22 -Ye yãŋ, n ga u sãy fɛn kasãy wãŋ gaa na, mpãy pe tyatyãhã pye u ne, n ga

fɛngbãn taa taha pe na. Pe ma cã, ma yi
kãã pe kapee- wãpyeŋ wo, loo ne.
23 N ga ba u pii byɛ boo. Loo nde na,
pe Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa byɛ ga cã pe
yee, ndoo kẽ wii ne u nawee laam wũhũ
cã, ma maha u laanga wũhũ cã. N ga ba
ye nanem byɛ dãã kai- nkãy wĩĩ na tee n
pye.
24 Yii Tadir yawãhãfa mpãy tee sẽ pua
yaha ke kapee- wãpyeŋ kaklaha nge na
ye, ke pyefa pe kai- nkãy yee Setane
wũhũ nkãy ke sẽ n yi gbaa na ye, ye sẽ
ke yãã cã ye. N ga yii poo yar n yee, n
saa laa taha ye na ye.
25 Kayũhũ nkãy tee n pye, -ye kuee koo
wãpyeŋ ne ta n sya ba pa!
26 Wii ma ba waha yia, ma kapee-
wãpyeŋ miy yaha, ma n luhu ra ye ma
sya ga waa u wãku na, n ga ba fãnga
wãã u kẽ, u n nii kãntrɛfa yĩŋ na.
27 U ga ba naa pe le u kãnde wo fãnga
na, ntẽn kãi ne. Mpãy pe saa ba naa n luhu
u ye ye, u ga ba naa pe yoho poor wãn
dyaŋ. Ta Tuhufua Yãhã u fãnga gii wãã ra
kẽ, koo syi fãnga kẽ tẽ ga wãã u kẽ.
28 N ga ba yĩŋ yẽ yrompua wãã u kẽ.
29 Yãhã Yrã le kaplãŋ nkãy pãã pe Yesu
kãndeyãrfa yawãhãfa ye, wii ma n traha
u ke yĩntaha cã, u luhu yɔ̃!»

3

Yesu kaplãŋ nkãy pãã Sardi yawãhãfa ye

1 U n maha ra pye ma yee: «Mpãy pe
ma Yesu kãndeyãrfa Sardi wo, le yrũhũ pe
yawãhãfa yahaseefua ye ma yee:
Ndoo wii n ma pe Yãhã Yrã tẽnlɛhɛ
kuasĩĩ ne, ma suhu pe yrompii kuasĩĩ ne,
ta yẽ kapãn nde: Kai- nkãy tee n pye, n
ke cã. Pe n yee, a cĩĩnde yrã ma ye ye,
ye yawãhã fla wo. Cĩĩnde -sẽ na le wee
ye ye ye, ye ma nakur ne wãcɛŋ.
2 Ya'a syi ye sã wãy ye, ye ma n faha
yii na ye; mpãy pe wee nakur ne wãcɛŋ
ye, ye ma syi poo bya n ba nii ke syi ye, -ye
pe ta pe n cĩĩnde yrã fãnga yãã! Kai- nkãy
tee n pye, n sẽ ke yãã ke sroŋ Yãhã ye ye.
3 Yãhã kaplãŋ nkãy tee luhu ma ke sya
ye laam wo, -ye ye laam too ke na! -Ye ke
le yaha ye laam wo, -tee ye kapee- wãpyeŋ
miy yaha! Ye ma sã wãy ma faha yii na, n
ga ba pa yuhu wãŋ syi dyaŋ, ye saa yi le
cãŋ na ye, le n ye fe gbe.
4 Ye fla na Sardi wo, ye yawãrfa mpãy
ma pe sẽ pe ya wluhu koo kapee- ngĩĩ
wãpyeŋ ne ye, ma nii gbɛgbɛ. Pe ga ba
wãã naa n yãr ra ne nayrefĩr ne. Pe yai te
ne.
5 Wii ma ba waha yia, ma kapee-
wãpyeŋ miy yaha, nayrefir ga ba le u na ke
syi. N saa ba ufua myaha yi kãã u cĩĩnde
yrã yããfa myar saba wo ye. N ga ba u
myaha yee ta Tuhufua Yãhã yaha ye, tesẽ
ke yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ byɛ ne, n yee u ma ra
wũũ.
6 Yãhã Yrã le kaplãŋ nkãy pãã pe Yesu
kãndeyãrfa yawãrfa ye, wii ma n traha
u ke yĩntaha cã, u luhu yɔ̃!»

Yesu kaplãŋ nkãy pãã Filahadi yawãhãfa ye

7 U n maha ra pye ma yee: «Mpãy pe ma
Yesu kãndeyãrfa Filahadi wo, le yrũhũ pe
yawãhãfa yahaseefua ye ma yee:
Ndoo wii n ma Yãhã wũũ, n maha ma
cĩĩndefua, ndoo wii n ma faale Dawide
yĩnfar karndohopua ne, n ma nwonyẽ gii
yãr, waa saha ke tã ye, n ma kii tã, waa
saha ke yãr ye; ta yẽ kapãn nde:
8 Kayũhũ nkãy tee n pye, n ke cã. N
cã ye fãnga sẽ gboho ye, n cã ye sẽ faha ra
kaplãŋ na ye, ye sẽ yi kãã ra kãnde wo ye.
N nwonyẽ gaa yãr ye kẽ, ke wãtãŋ fãnga
wee waa ye ye.
9 Setane yawãhãfa mpãy pe wee cĩĩnde
Yiifee- ye, ma nii kawar fua, a poo ma
Yiifee-, n ga lii pye pe na le nde: N ga ba pe
ta pe n ba kãnklũy gbãã ye yaha ye fãnga
na, pe naa ye sey. Loo na, pe ga cã pe yee
ye ntãŋ dye ra tãy.
10 Ta kaplãŋ nkãy ke n yee ta
kãndeyãrfa yai pe pe ya plãhã ra kãnde
wo, ye sẽ n faha ke na ye. Loo nde na,
Yãhã ga ba driyẽfa byɛ pye yãŋ fɛngbãn tii
ne, n ga ba ye yi kãã too fɛngbãn nde wo.
11 N ga pa yagaa. Ye ma kuee yii
wãplãhã na, waa saa ba ye dããn sya kãã
ye koho wo ye.
12 Wii ma ba waha yia, ma kapee-
wãpyeŋ miy yaha, n ga ba u ta tẽmpuai
wãŋ syi dyaŋ ta Tuhufua Yãhã kangbãŋ
wo, u n kuee yai tãŋ Yãhã tãy ke fla na.
N ga ba ta Tuhufua Yãhã myaha yrũhũ
u na, u n nii le kungbãy klofua waa, loo
lii le ma yãhãyĩŋ Yurusalɛmfãŋ gii ke ma
Yãhã wãŋ, ma n pai tege ba kãntraha na.
N ga maha ba ta miifãŋ yrũhũ u na, u n
nii ra wũũ.
13 Yãhã Yrã le kaplãŋ nkãy pãã pe Yesu
kãndeyãrfa yawãhãfa ye, wii ma n traha
u ke yĩntaha cã, u luhu yɔ̃!»

Yesu kaplãŋ nkãy pãã Ladusyɛ yawãhãfa ye

14 U n maha ra pye ma yee: «Mpãy pe ma
Yesu kãndeyãrfa Ladusyɛ wo, le yrũhũ pe
yawãhãfa yahaseefua ye ma yee:
Ndoo wii n ma u Amɛn, ndoo wii n
n sroŋ cĩĩnde le Yãhã kapãn wãpãã ne,
ndoo wii Yãhã kai- byɛ tãhã ta kãmay na,
ta yẽ kapãn nde:
15 Kai- nkãy tee n pye, n ke cã. N cã ta
wĩĩ sẽ yĩn ye laam wo ye, le sẽ maha war
ye laam wo ye. N n traha ye ma yee ye saa

yĩn yɔgɔgɔ ta wĩĩ na ye, ye -sẽ naa n yir puipui lawlaŋ wãŋ syi ta wĩĩ na!
16 Tee nii kurkur, ye sẽ yĩn ye, ye sẽ war ye, loo nde ga ta, ta n ye tu yi wãã ra yɛ̃ wo!
17 Ye n yee, a yii ma kaicãfa, ma nii nangbãm, ngaa wĩĩ wee ye na ye. Ye sẽ -sẽ cã ma yee Yãhã ye ye wĩĩ pee ye, ye ma fɛnfa, ye ma nawãm, fũũ- me ye ne, kalen wee ye kadye na ye.
18 Loo ne n yee, -ye ba sãn par ndoo ye, ye nii cĩĩnde nangbãm, sãn tii te cãã yɛ̃y wa naa wo, ma nii gbɛgbɛ. -Ye ba nayrefir par ra ye, too ne cĩĩnde kalen tii tee ga le paha tã ye kadyepua na, fyar saa ye yigi ye. -Ye ba cĩĩnde yĩmpɛ tyin par ra ye, -ye tuhu ye yĩmpɛ na, loo na ye ga waha naa n yãŋ gbɛgbɛ.
19 Mpãy, pe ntãŋ dye ra tãy, pe ma tee pye, n ga sã pe na, n pe pẽn. -Ye tetege le yii na Yãhã wũhũ kuɛ ye, -tee le sya ye cã ye kapee- sẽ yɔ̃ ye, ye ke miy yaha!
20 -Ye yãŋ, n ma nwonyɛ̃ na, ma kããnklihi gbã. Wii ma ra yĩmbui luhu, ma nwonyɛ̃ yãr, n ga dye ufua nwoŋ wo, wo n wii wãã wo di.
21 Wii ma ba waha yia, ma kapee-wãpyeŋ miy yaha, n ga ba u ta u n nii yĩŋ na ra ne, mii ta wãŋ syi dyaŋ tẽ ba yia, ma ba nii yĩŋ na ta Tuhufua Yãhã ne, u nangbãŋ niisayũhũ wo.
22 Yãhã Yrã le kaplãŋ nkãy pãã pe Yesu kãndeyãrfa yawãrfa ye, wii ma n traha u ke yĩntaha cã, u luhu yɔ̃!»

4

Yãhã nangbãŋ niisayũhũ, ke wãsey ne yãhãyĩŋ na

1 Loo kur ye, ta n yee ndoo ga yãŋ, ma yãã nwonyɛ̃ gaa ke yãr yaha yãhãyĩŋ na. Yĩmbui lii tẽ ba cãã luhu mii tũũtũũ dyaŋ le n ba naa n pãã ra ne, le n maha ra pye ma yee: «Dugu ba nwo, ta n ba ma yar kai-nkãy ne, ke n pai dye kur kuɛ ye.»
2 Le yalebya wo, Yãhã Yrã n ba ra laam yĩĩ. Ta n nangbãŋ niisayũhũ gaa yãã yãhãyĩŋ laam wo, Yãhã ba tege nii ke na.
3 Yãhã nayɔ̃r pye mii ntẽmbayɔ̃r raa dyaŋ te myar yaspe, sahaduan ne, kacãn wee te wãyɛhɛ palpal na ye. Ke nangbãŋ niisayũhũ bya ba gbey klaha yãhãyĩŋ calɛle ne, le wãyɔ̃ŋ pye mii ntẽmbɛhɛ nkãy ter nayɔ̃r dyaŋ pe n yee yɛmɛrɔte, kacãn wee te wãyɛhɛ palpal na ye.
4 Nangbãniisar gbey tesẽ wãy tesyar raa maha pye, te ba koo nangbãŋ niisayũhũ nge gbey le. Too nangbãniisar nde wo, nanlɛr gbey tesẽ wãy tesyar mpãy pye, te ba nii nayrefir ne te le, tesẽ yĩŋfua sãn nkifaha ne te yĩy na.
5 Yãhã wãyɛhɛ kalkal naa n yi ke nangbãŋ niisayũhũ fla wo, tesẽ yĩmbuhu nkãy ne, ma suhu yãhãgbãã tẽŋ ne. Ke nangbãŋ niisayũhũ yaha ye, terbuhu kuasĩĩ raa ter pye te ba tar yaha. Too ne te ma pe Yãhã Yrã tẽnlɛhɛ kuasĩĩ.
6 Ke nangbãŋ niisayũhũ fla na, ke fla kãntraha ma mii ntẽmblaha gaa ter dyaŋ pe n yee crisale. Ke ma yɛlyɛl sesantĩhĩ dyaŋ.
Ke nangbãŋ niisayũhũ fla yahasee kuɛ ye, tesẽ ke nkur kuɛ ne, yãhãyĩŋ yrãŋ wãn taa ter ma, wãy tesyar. Te ma yĩmpɛ busãã ne teebɛhɛ byɛ na yaha ye, kur kuɛ bya ne.
7 Ke wãcir jar tay, ke syãŋ wuhu naam-pẽŋ tay, ke tãã wuhu ma nawee yĩntaha ne, ke resyar wuhu ma mii fle dyaŋ u yir ncaha ye.
8 Too yãhãyĩŋ wãn wãy tesyar nde, te naney byɛ ma nkaasyir kãnkuay ne, te byɛ ma yĩmpɛ ne te teebɛhɛ byɛ wo, te laha kuɛ ye, tesẽ te nkur kuɛ bya ne. Yalebyɛ, ke yai ke yĩmper, te ma te n yee:
«Wo Yĩŋfua Yãhã kai- laha,
ma laha, ma laha.
Koo kẽ ke ma tãŋ kai- byɛ fãnga ne,
koo gii ke pye lɛ nii wa Yãhã,
ma maha ma Yãhã,
ma maha ga nii yai tãŋ koo.»
9 Koo gii ke nii ke nangbãŋ niisayũhũ wo, koo kẽ ke ma yrãŋ yalebyɛ, wãkuyãã wee ke na ye. Te yãhãyĩŋ yrãŋ wãn nde ga naa ke miingbãŋ gboho, te maha naa ke miiyũhũ yee, te maha naa syaha wãã ke kẽ.
10 Loo yale laam wo, te nanlɛr gbey tesẽ wãy tesyar nde ga kãnklũy gbãã koo yaha ye, koo gii ke tege nii ke nangbãŋ niisayũhũ wo, koo gii ke ma yrãŋ yalebyɛ, wãkuyãã wee ke na ye. Te nanlɛr ga naa ke miingbãŋ gboho, te te yĩŋfua sãn nkifaha miy ta ke nangbãŋ niisayũhũ yaha ye, te naa n yee:
11 «Wo Yĩŋfua Yãhã,
ma yai ma miingbãŋ n naa n gboho,
ma yai ma miiyũhũ n naa n yee,
ma yai ma pye kai- byɛ fãnga ne.
Mboo kẽ taa kai- byɛ tãhã.
Le tãy ma ye, koo kẽ ma n te tãhã, te n nii.»

5

U Yãhã Mbapẽnge Yesu Crise tesẽ u saba ne

1 Loo kur ye, ta n saba waa yãã Yãhã koho wo, ke ba u kur, ma maha yigi. Ke ba nii ke nangbãŋ niisayũhũ fla wo. U saba ba yrũhũ laam wo tesẽ nkur kuɛ ne. Puhu kuasĩĩ raa pye u saba na, te ba u mar yigi.
2 Ta n yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ fãngafua waa yãã, tuu le gbey pãã fãnga ne ma yee: «Yoo syi yai u te puhu kuã u u saba yãr?»

3 Waa sẽ yãã yãhãyĩŋ na, tesẽ kãntraha
ne, tesẽ kãntraha flãhã tãy, wii syi u yai u
saba wãyãryãŋ ne ye.
4 Tẽ yãã waa wee wii syi u yai u saba
wãyãryãŋ ne ye, ta n wũn gboho.
5 Te nanlɛr neŋ gaa n ta pye ma yee:
«Ma'a n naa n wũn ye; Yuda terfua wii u
fãnga ma jar wãŋ syi, woo wii u ma yĩŋfua
Dawide kur, u yia wa kai- na. Woo yai u te
puhu kuasĩĩ kuã, u u saba yãr.»
6 Ke nangbãŋ niisayũhũ nsoho wo, te
yrãŋ wãn wãy tesyar ne, te nanlɛr ne, ta
n Mbapẽnge waa yãã u yir yɛr. U pye mii
pe ba u boo. U Mbapẽnge pye yĩhĩ kuasĩĩ
ne, yĩmpɛ kuasĩĩ ne, too ne pe Yãhã Yrã
tẽnlɛhɛ kuasĩĩ mpãy ne, pe pe lɛhɛ wãã
kãntraha kur byɛ teebɛhɛ na.
7 Wii u ba tege nii ke nangbãŋ niisayũhũ
wo, u Mbapẽnge n pa, ma ba u saba sya u
kãndigi koho wo.
8 Tuu u saba sya wa, te yrãŋ wãn wãy
tesyar, ma suhu te nanlɛr gbey tesẽ wãy
tesyar ne, te n kãnklũy gbãã u Mbapẽnge
yaha ye. Te naney byɛ ba kornjongbãŋ
maha yigi, tesẽ sãn crãŋ ne ke yĩĩ wusuna
ne u n suhu. Woo wusuna naawur kẽ ke
ma mii pe Yãhã nawee- Yãhã wãnar dyaŋ.
9 Te n nii yaanfãŋ le ma yee:
«Ma yai ma u saba gbe, ma te puhu kuã.
Mboo kẽ pe ba ma boo mpar draha wo.
Ma ntãŋ wãwoo kãmay na,
ma nawee- ter byɛ par sya Yãhã kẽ,
yor ter byɛ nawee- ne, kui byɛ nawee-
ne,
tesẽ kãntrɛ byɛ nawee- ne.
10 Ma pe ta pe n nii yĩŋfa,
ma nii tẽn tẽ wo Tuhufua Yãhã kẽ.
Pe ga ba nii yĩŋ na kãntraha na.»
11 Ta n yee ndoo ga yãŋ, ma yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ busãã yãã, yɛ̃ wee pe na ye. Ta
n pe yĩmbuhu luhu. Pe ba ke nangbãŋ
niisayũhũ gbey le, tesẽ te yrãŋ wãn ne, tesẽ
te nanlɛr ne.
12 Pe n nii le gbey n pãã fãnga ne ma yee:
«U Yãhã Mbapẽnge wii u ba ku mpar
draha wo,
woo u yai u nii kai- byɛ yĩŋ na,
u yai u nangbãn yãã, laantor ne,
fãnga ne, nagboho ne, wãsey ne, mi-
ingbãŋ ne.»
13 Yãhã wãtãhã wãn tii byɛ te ma
yãhãyĩŋ na, kãntraha ne, kãntraha flãhã
tãy, te muhulangbãŋ laam wãn ne, tesẽ
teebɛhɛ byɛ wãn ne, ta n luhu te byɛ te
n pãã ma yee:
«Wii u tege nii ke nangbãŋ niisayũhũ wo,
ma suhu u Mbapẽnge ne,
pe yai pe miingbãŋ yãã,
nagboho ne, wãsey ne, fãnga ne,
wãkuayãã ma n pye te na ye.»
14 Te ba ke kaplãŋ pãã wa, te yrãŋ wãn
wãy resyar naa n yee: «Amɛn, le nii ke
syi!» Te nanlɛr n kãnklũy gbãã, ma Yãhã
sey tesẽ u Mbapẽnge ne.

6

Te puhu wũhũ kuay wãkuãŋ

1 U Yãhã Mbapẽnge tuu te puhu kuasĩĩ
wãcir kuã, ta n yee ndoo ga yãŋ, ma luhu
te yrãŋ wãn wãy tesyar neŋ gaa yĩmbui ne
mii yãhãgbãã tẽŋ dyaŋ, ke n yee, pa!
2 Ta n yee ndoo ga yãŋ, ma nsyãŋ gaa
yãã ke yi wãfĩĩ. Wii u ba dugu ke na, u pye
sẽntẽŋ ne. Pe n yĩŋfua nkifai ter syi wãã
u kẽ. U naa n yia kai- na. U n ta tɛr koo
wãyiaŋ ne.
3 U n ke puhu syãŋ wuhu kuã. Ta n luhu
te yrãŋ wãn syãŋ wuhu gaa ne ke yee, pa!
4 Nsyãŋ gaa n yi, wãyãhã. Wii u ba dugu
ke na, pe n fãnga wãã u kẽ u yrĩŋ gbe kãã
kãntraha na, nawee- n pe ya tee naa n boo.
Pe n yũntrũhũ wãtrũhũ gaa wãã u kẽ.
5 U n ke puhu tãã wuhu kuã. Ta n luhu
te yrãŋ wãn tãã wuhu gaa ne ke yee, pa!
Ta n yee ndoo ga yãŋ, ma yãã nsyãŋ gaa yi
wãwoho. Wii u ba dugu ke na, u pye dir
wãdege wãtãn wãŋ ne u koho wo.
6 Te yrãŋ wãn wãy tesyar nsoho wo,
yĩmbui laa n yee: «Yagaa, yĩnkuai sekuiyĩĩ
nen dir ne per neŋ tẽn ne. Syɛ sekuyĩhĩ tãã
dir ne per neŋ tẽn ne. Sẽm- poo na defĩĩ
ne, kaa saa taha te dir na ye.»
7 U Mbapẽnge n ke puhu resyar wuhu
kuã. Ta n luhu te yrãŋ wãn tesyar wuhu
ne ke yee, pa!
8 Ta n yee ndoo ga yãŋ, ma yãã nsyãŋ gaa
yi blem. Wii u ba dugu ke na, u myaha gbã,
tesẽ u nakur klo yĩŋfua ne u n taha u na.
Pe n kãntraha la flɛ resyar, ma fãnga wãã
pe kẽ fla neŋ na, pe n waha naa nawee-
boo yũntruɛ̃ ne, fããngbãŋ ne, yan ne, tesẽ
waygapyãr ne.
9 U n ke puhu bua wuhu kuã. Mpãy, pe
bii pe boo le Yãhã kapãn wãpãã wĩĩ na, tesẽ
le Yesu kapãyĩĩ wãpãã wĩĩ ne kãntraha na,
ta n pe yirfa yãã Yãhã diŋ yisaha fla flãhã
tãy, kii ke ma yãhãyĩŋ na.
10 Pe n tẽ sya fãnga ne ma yee: «Yĩŋfua
Yãhã, ma kai- ma cĩĩnde, ma maha laha.
Ma ga ma- ma yaliile dye ma cã ba
kãntrahafa sãhã, ma wo ntɔ̃r wãwoo
kafuɛ yi pe na?»
11 Pe n nayrefir wãã pe nanem byɛ kẽ.
Pe n pe yar pe maha yalaale wũũ pe
nampyeŋ- byɛ yɛ̃ n ba tã, pe nampyeŋ-
mpãy pe ga ba boo pe wãŋ syi dyaŋ.
12 U n ke puhu kuay wuhu kuã. Ta n yee
ndoo ga yãŋ, ma yãã kãntraha yɛhɛ, yai
n wɔ degedege mii naankãnwoho dyaŋ.
Yroŋ n yrãhã, ma nii ntãŋ dyaŋ.
13 Ke yãhãyĩŋ yrompii byɛ n tege too
kãntraha na, mii katyipii dyaŋ tefla-
hangbãŋ te sã cɛr.

14 Yãhãyĩŋ n tɛr kãã mii sabapaha dyaŋ
pe kur kãã kafɛhɛ wãŋ syi. Te yãy, ma
suhu kãntrɛ rii ne muhulangbãŋ te gbey
le, te byɛ n yũhũ kãã te niisar wo.
15 Pe kãntraha yĩŋfa woo, pe nangbãm
woo, pe seraasyi yĩŋfa woo, pe walefa woo,
pe fãngafa woo, pe yãmpa woo, mpãy pe
wee yãmpa woo, pe byɛ n fã wũhũ yãy
nkuay wo, tesẽ yãy ntẽmbangbãy nsoho
wo.
16 Pe n nii n pãã te yãy ne, tesẽ te
ntẽmbangbãy ne ma yee: «-Ye too, -ye
paha tã wo na, wii u ma ke nangbãŋ
niisayũhũ wo, u ma n wo yãã yĩnde ne ye;
woo tesẽ u Mbapẽnge ne, pe ncafũhũ ma
n wo yãã ye.
17 Wo cã pe ncafũhũ perngbãŋ kẽ ke nɔ;
yoo ma u ga waha yi le wo?»

7

Yiisrɛfa nawee- nagbeetãã sẽnsye syãm

1 Loo kur ye, ta n yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ resyar
mpãy yãã, pe ba yir yɛr ke kãntraha ndyeŋ
resyar na. Pe ba ke kãntraha ndyeŋ resyar
teflɛ resyar yigi yaha, teflaha ma n naa
n fua kãntraha na, muhulangbãŋ na, tesẽ
katyigi gaa gɛ na ye.
2 Ta n maha yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa yãã,
tuu dugu n gaha yainde dar kuɛ ye; Yãhã
gii ke ma yrãŋ, ke puhu pye u ye tuu maha
yigi. Fãnga ke ba wãã pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
resyar mpãy kẽ, pe kapee- pye kãntraha
na, muhulangbãŋ ne, u nen n tẽ sya pe
resyar ye ma yee:
3 «-Ye ma n kapee pye kãntraha na,
muhulangbãŋ ne, katyir ne, mii wo sẽ
puhu gbãã wa pe Yãhã nawee- byɛ wakuhu
na ye.»
4 Mpãy byɛ puhu ba gbãã pe na, ta n pe
yẽ luhu; Yiisrɛ pii terfa wo, pe pye nawee-
nagbeetãã sẽnsye syãm.
5 Yuda terfa wo, pe pye nawee- nyerkuay
pe ba Yãhã puhu gbãã pe na.
Wurbãã terfa wo, pe pye nawee- ny-
erkuay.
Ngaade terfa wo, nawee- nyerkuay.
6 Yasɛr terfa wo, nawee- nyerkuay.
Nataale terfa wo, nawee- nyerkuay.
Manasyɛ terfa wo, nawee- nyerkuay.
7 Syimu terfa wo, nawee- nyerkuay.
Lewi terfa wo, nawee- nyerkuay.
Yisasyar terfa wo, nawee- nyerkuay.
8 Sabuloho terfa wo, nawee- nyerkuay.
Yosɛfe terfa wo, nawee- nyerkuay.
Bẽsyamɛ terfa wo, nawee- nyerkuay.
Pe ba Yãhã puhu gbãã poo mii byɛ na.

Nabuar raa Yãhã yaha ye

9 Loo kur ye, ta n yee ndoo ga yãŋ, ma
nabuar raa yãã, tii syi waa wee u ga waha
te tɔ̃r ye. Kãntrɛ byɛ nawee- mpãy pye,
nawee- ter byɛ mpãy pye, kui byɛ nawee-
mpãy ne, yor ter byɛ nawee- mpãy ne.
Pe ba yɛr ke niisayũhũ yaha ye, tesẽ u
Yãhã Mbapẽnge yaha ye. Pe ba nayrefir
le, mpẽŋ kayay ne pe koho wo.
10 Pe n nii n tẽ fãnga ne ma yee: «Wo
Yãhã gii ke tege nii ke nangbãŋ niisayũhũ
wo, tesẽ u Yãhã Mbapẽnge ne, poo me pe
wo sya yaha.»
11 Pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ byɛ pye pe ba yɛr,
ma ke nangbãŋ niisayũhũ gbey le, tesẽ te
nanlɛr ne, te yrãŋ wãn wãy tesyar ne. Pe n
kãnklũy gbãã, pe yĩntar ne kãntraha na ke
nangbãŋ niisayũhũ yaha ye, ma nii Yãhã
sey
12 ma yee: «Amɛn, wo Yãhã ke miingbãŋ
yãã, wãsey ne, laantor ne, syaha ne,
nagboho ne, ke nii kai- byɛ yĩŋ na, ke fãnga
yãã, wãkuayãã ma n pye te na ye. Amɛn,
le nii ke syi!»
13 Nandyaha neŋ gaa n kapãn gbe ma ra
pye ma yee: «Mpãy pe nayrefir le, mpãy
me pe ne? Pe yir na, ma pa?»
14 Ta n u yẽ sya ma yee: «Ta yĩŋfua, ma
le cã.» Ke n ta pye ma yee: «Poo me pe yir
fɛngbãn wo, ma pa. Pe pe nayrengbãy yee,
ma ga te flege u Yãhã Mbapẽnge ntãŋ wo.
15 Loo ne, pe ma Yãhã nangbãŋ ni-
isayũhũ yaha ye, ma nii tẽn tẽ ke kẽ, ke
yai ke yĩmper, ke niisaha fla na. Yãhã koo
gii ke ma ke nangbãŋ niisayũhũ wo, ke ga
naa n paha pe na.
16 Fãã saa pe yigi yãã ye, loho fãã saa
pe yigi yãã ye, yai saa pe suhu yãã ye,
karwran taa ter saa pe yãã ye.
17 Ma sẽ yãã, u Mbapẽnge wii u ma ke
nangbãŋ niisayũhũ telai wo, u ga naa n
gaha pe ne pe disaha fla na, tesẽ plii tii fla
na, te loho cĩĩnde yrã wãã nawee kẽ. Yãhã
ga maha pe yĩntãm tẽn kãã pe kẽ.»

8

Ke puhu kuasĩĩ wuhu wãkuãŋ

1 U Mbapẽnge tuu ke puhu kuasĩĩ wuhu
kuã, yãhãyĩŋ laam n nii seyĩĩ yalaale wo.
2 Ta n yee ndoo ga yãŋ, ma pe yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ kuasĩĩ yãã, pe ba yɛr Yãhã yaha ye.
Pe n tũũtũũ kuasĩĩ wãã pe kẽ.
3 Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa ter n pa, ma ba
yɛr ke sãn Yãhã diŋ yisaha yahasee ye, sãn
wusuna cĩĩ ne u koho wo. Pe n wusuna le
u kẽ dege, u ga u suhu Yãhã kẽ pe Yãhã
nawee- byɛ Yãhã wãnar ne, ke Yãhã diŋ
yisaha yĩŋ na, ke ma ke nangbãŋ niisayũhũ
yaha ye.
4 Ke wusuna naawur n yir le cĩĩ wo u
koho wo, pe Yãhã nawee- Yãhã wãnar ne,
ma dugu ga Yãhã yaha ye.
5 U n le wusuna sãn cĩĩ gbe, ma le yĩĩ ke
Yãhã diŋ yisaha fla naa ne, ma le miy yaha
driyẽ kãntraha na. Pe n luhu gbleŋ nkãy

ne, yãhãgbãã tẽŋ ne, Yãhã wãyɛhɛ kalkal ne, kãntraha n yɛhɛ.

Te tũũtũũ

6 Pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ kuasĩĩ mpãy pe pye te tũũtũũ kuasĩĩ ne, pe n pe ya gbihi te wãwuu na.

7 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ wãcir n u tũũtũũ wuu. Sesantĩhĩ ma suhu naa ne ke wlãhã ntɔ̃r ne, pe n too kaha woo driyɛ̃ kãntraha na. Kãntraha wãlaŋ flɛ tãã, ke fla neŋ n suhu. Katyir wãlaŋ flɛ tãã, ke fla neŋ katyir n suhu, nyɛ̃pẽn byɛ n suhu.

8 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ syãŋ wuhu n u tũũtũũ wuu. Ngaa, mii yãŋ dyaŋ naa ke yigi tãŋ, ke n miy le wãã muhulangbãŋ laam wo. Ke muhulangbãŋ wãlaŋ flɛ tãã, ke fla neŋ n wã klaha nii ntɔ̃r.

9 Yrãŋ wãn tii byɛ te ma ke muhulangbãŋ wo, te wãlaŋ flɛ tãã, fla neŋ wãn n ku. Te salangbãy wãlaŋ flɛ tãã, fla neŋ wãn n pye klaha-.

10 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ tãã wuhu n u tũũtũũ wuu. Yrompua wãngbãŋ gaa n yir yãhãyĩŋ na, ma ba too. Naa pye u na mii terbui dyaŋ. Lafey wãlaŋ flɛ tãã, u n too fla neŋ syi lafey na, tesẽ lɔr yisar ne.

11 Woo yrompua myaha kasruhu. Te lɔr wãlaŋ flɛ tãã, fla neŋ syi lɔr n wã klaha kasruhu. Nawee- busãã n te lɔr wɔ, ma ku. Te tee ba sruhu naa n tɛr.

12 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ resyar wuhu n u tũũtũũ wuu. Yai wãlacɛr flɛ tãã, yroŋ wãlacɛr flɛ tãã, pe yrompii wãlaŋ flɛ tãã, too nde byɛ flɛ naney n wã klaha, ma nii wam. Yai yãhãcãã- wãlaŋ flɛ tãã, fla neŋ syi cãã n yi kãã. Kaa n yi kãã yĩmper cãã-na koo syi.

13 Ta n yee ndoo ga yãŋ, ma luhu fle waa ne tuu n yir yãhãyĩŋ laam wo, ma le gbey n pãã fãnga ne ma yee: «Kayĩhĩ ma, kayĩhĩ ma, kayĩhĩ ga kãntrahafa dye pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ tãã mpãy tũũtũũ wuuyale wo, poo pe n pai!»

9

1 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ bua wuhu n u tũũtũũ wuu. Ta n yrompua waa yãã u too nii kãntraha na. Pe n kãntraha wuhungbãŋ yɛ̃ karndohopua wãã u yrompua kẽ.

2 U yrompua n ke wuhungbãŋ yɛ̃ yãr. Naawur gaa n yi ke wuhungbãŋ wo mii naangbãŋ gaa naawur dyaŋ. Ke wuhungbãŋ naawur n ke yai wɔ tã, ma tefay bya wɔ.

3 Jĩmblɛ raa n yi ke naawur laam wo, ma ke kãntraha byɛ gbe tã. Pe n fãnga gaa ter wãã te kẽ mii kãntraha sãnam fãnga ter syi dyaŋ.

4 Pe n te yar ma yee, te ma n kapee pye kãntraha nyɛ̃ na tesẽ wãn tii byɛ ne te n fĩy, ma suhu katyir ne ye. Te naa kapee pye nawee- mpãy na Yãhã puhu sẽ gbãã pe wakuhu na ye.

5 Pe sẽ -sẽ pe wãboo fãnga wãã te kẽ ye, te naa kadye wãyaa ya taha pe na yrey bua nsoho wo; koo wãyaa gii te ga naa n taha nawee- na, ke ga pye mii sãnuɛ̃ wãnɔŋ wãyaa dyaŋ.

6 Too plii nde na nawee- ga ba naa gbã kɛ, pe saa ke yãã ye. Pe ga ba naa n kɛ pe ku, gbã -sẽ ga ba fã naa n dey pe na.

7 Too jĩmblɛ nde ba nsyãy tay, nsyãy tii syi pe te gbihi naan wãmiy na. Te yĩy na nkifaha taa pye mii sãn dyaŋ, te yĩntar pye mii nawee yĩntaha dyaŋ.

8 Te yĩnyor ba tyĩĩ mii ca yĩnyor dyaŋ, te nkãhã pye mii jar nkãhã dyaŋ.

9 Te pye mii ntẽn kalen dyaŋ te ntray na, te nkaasyir gbleŋ naa n yi mii naanmiy wootorngbãy dyaŋ, nsyãy buar ke tyĩn n gaha naan na.

10 Too jĩmblɛ nde pye fĩhĩ ne te nanaha na mii sãnam dyaŋ. Te nanaha koo -sẽ kẽ ke ma fãnga ne, ma ga naa kapee- pye nawee- na yrey bua nsoho wo.

11 Ke wuhungbãŋ sãndũpee woo u ma te yĩŋfua. Yebɛrɛ yor wo u myaha kẽ Abadãŋ, jrɛke yor wo u myaha kẽ Apoloho, te yĩntaha kẽ wãpyeklahafua.

12 Le kayĩhĩpee cir tɛr. Loo kur ye, kayĩhĩpee- syãŋ kuee nantãŋ.

13 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ kuay wuhu n u tũũtũũ wuu. Ta n luhu yĩmbui laa ne, le yi ke sãn Yãhã diŋ yisaha yĩhĩ resyar fla wo, Yãhã yaha ye.

14 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ wii u pye u tũũtũũ ne, le yĩmbui n u pye ma yee: «Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ resyar mpãy pe pua yaha lafengbãŋ nge tãy pe n yee Yefrahate, pe sãhã yaha.»

15 Poo yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ resyar mii ba cãã gbihi ta, ma yee loo dyɛ nde ma ba nɔ, ke yroŋ ne, koo per ne, le yale ne cigege, pe boo driyɛ̃fa wo; driyɛ̃fa wãlaŋ flɛ tãã, pe fla neŋ nawee- boo. Pe n poo yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ resyar sãhã yaha.

16 Pe seraasyi nsyãy dugufa pye nawee-milyɔ̃ kurɛ; ta n pe yɛ̃ luhu.

17 Ta wãytãã wo, ta n te nsyãy yãã tesẽ mpãy ne pe dugu te na. Pe ntray na pe naanmiy kalen pye wãyɛ̃r naa dyaŋ, taa pye wãwɔr yãhãyĩŋ wãŋ dyaŋ, taa pye nnan wãŋ dyaŋ. Te nsyãy yĩy pye mii jar yĩy dyaŋ. Naa naa n yi te yɛ̃r wo, naawur ne naatarmiy ne.

18 Nawee- wãlaŋ flɛ tãã, fla neŋ syi nawee- n ku ke naa koho wo, ke naawur ne, ke naatarmiy ne, too nde tii te naa n yi te nsyãy yɛ̃r wo.

19 Te nsyãy fãnga pye te yɛ̃r na, te nanaha ne. Te nanaha pye mii nwɔr dyaŋ yĩy ne, ma kapee- pye nawee- na too yĩy ne.

20 Nawee- mpãy kayĩhĩ ngĩĩ sẽ pe boo ye,
pe sẽ pe kapee- wãpyeŋ miy yaha ye. Pe
sẽ tyii sãndãpee wãtẽŋ na, tesẽ sãn mpar
wãn ne, wargbɛ mpar wãn ne, ntẽn taa
ter mpar wãn ne, ntẽmbar mpar wãn ne,
katyigi mpar wãn ne ye, too rii te sẽ n yãŋ
ye, te sẽ n luhu ye, te sẽ n yãr ye.
21 Pe sẽ maha pe naboor miy yaha, pe
tekãy ne, pe tyatyãhã ne, pe yuhur ne ye.

10

Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa sabalaale wãã Nsãn kẽ

1 Ta n yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ fãngafua waa
yãã, tuu yir yãhãyĩŋ na ma tege n pai,
yãhãsyɔ̃r ne te u gbey le. Yãhãyĩŋ calɛle
pye u yĩŋ ncaha kuɛ ye. U yĩntaha naa n
yɛhɛ palpal yai dyaŋ. U trɛ pye mii ntẽn
dyaŋ naa ne te na.
2 Saba waa pye u koho wo, u sẽ ba u
kur yigi ye. U n u kãndigi troho tãhã ta
muhulangbãŋ yĩŋ na, ma u kãmaŋ troho
tãhã ta kãntraha na.
3 U n tẽ sya fãnga ne jar wãŋ syi dyaŋ.
Tuu tẽ sya ke syi, te yãhãgbãã tẽŋ kuasĩĩ n
u yɛ̃ sya.
4 Te yãhãgbãã tẽŋ kuasĩĩ te pãã wa, ta
n yee ndoo ga te kaplãŋ yrũhũ, ma luhu
yĩmbui laa ne, le yir yãhãyĩŋ na ma yee:
«Te yãhãgbãã tẽŋ kuasĩĩ te kaplãŋ nkãy
pãã, ma’a n ke yrũhũ ye, ke le yaha ma
laam wo, waa ma n yi le cãŋ na ye!»
5 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ wii tẽ yãã u yir
yɛr muhulangbãŋ na, kãntraha ne, u n u
kãndigi koho kuã yir yãhãyĩŋ kuɛ ye.
6 Yãhã gii ke ma yrãŋ yalebyɛ, wãkuyãã
wee ke na ye, koo gii ke yãhãyĩŋ tãhã
ke laam wãn ne, kãntraha ne ke wãn
ne, muhulangbãŋ ne ke laam wãn ne, u
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n koo myaha di, ma le pãã
ke ye ma yee, yale laa saa maha kẽ taha ye,
7 a u yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ kuasĩĩ wuhu ma ba
u tũũtũũ wuu, Yãhã wĩĩ lii waa sẽ le cã ye,
loo le ga pye. Loo ne ke bii le yar ke kaplãŋ
tɔ̃rfa na, poo mpãy pe pye ke tẽntẽ-.
8 Yĩmbui lii le ba yi yãhãyĩŋ kuɛ ye,
ta n luhu le n maha pãã ra ne ma yee:
«U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ wii u yir yɛr muhu-
langbãŋ yĩŋ na, kãntraha ne, sabale ne u
koho wo le sẽ kur ye, ka, ma ga le sya!»
9 Ta n ka u fla na, maa u pye u le sabale
wãã ra kẽ. U n ta pye ma yee: «Sya le
sabale ne, ma le di le wãã. Le ga naa n
sruhu ma laha wo, ma yɛ̃ -sẽ na, le ga pye
sĩĩsĩĩ sɔ̃r dyaŋ.»
10 Ta n le sabale sya u yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
koho wo, ma le di le wãã. Ta yɛ̃ na le pye
sĩĩsĩĩ mii sɔ̃r dyaŋ. Tẽ le di le wãã wa, ta
laha n yĩĩ kasruhu ne.
11 Loo kur ye, waa n ta pye ma yee:
«Yãhã ga ba kai- nkãy pye kui buar nawee-
wĩĩ na, kãntrɛ buar nawee- wĩĩ ne, yor ter
busãã nawee- wĩĩ ne, yĩŋfa busãã wĩĩ ne,
ke ga ba ke yar ma na. Ma yai ma koo byɛ
yar nawee- na.»

11

Pe Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa syãm

1 Waa n kipua kãi laa wãã ra kẽ, wãtãn
wĩĩ, ma ra pye ma yee: «Yir, ma ke Yãhã
kangbãŋ tãn, ke Yãhã diŋ yisaha fla ne,
mpãy pe Yãhã sey ke fla na, pe tɔ̃r!
2 -Taa -sẽ tyii ke Yãhã kangbãŋ ndyin na,
ma’a n ke tãn ye! Koo wãã mpãy kẽ pe wee
Yiifee- ye, pe ga ba le Yãhã kungbãy tãhã
pye klaha- yrey gbeesĩĩ, tesẽ yrey sĩĩ ne.
3 N ga fãnga wãã pe kaplãŋ tɔ̃rfa syãm
mii kẽ, pe n waha naa Yãhã kaplãŋ pãã
nawee- ye, plii yĩĩkuay gbeetãã, wram
nayrɛ ne pe le.»
4 Poo me te wolifyɛ katyir sĩĩ ne, poo
maha me te naalɔr sĩĩ ne. Poo me pe ma
kãntraha Yĩŋfua Yãhã yaha ye.
5 Pe napĩĩ- ma yee pe ga kapee pye pe na,
naa ga yi pe yɛ̃ wo, ke pe napĩĩ- suhu boo.
Mpãy pe n kɛ pe kapee pye pe na, pe ga
poo syi gbã ku.
6 Fãnga ma pe ye, pe n ga waha yãhãyĩŋ
tã sesaha ma n too plii rii na pe Yãhã
kaplãŋ pãã nawee- ye ye, kaplãŋ nkãy
Yãhã ke le pe laam wo. Fãnga maha ma
pe ye, pe n ga waha lɔr wã klaha ntɔ̃r, tesẽ
pe ta kayĩhĩ ter byɛ n driyɛ̃fa dye yaliile
ma tãy pe ye.
7 Pe ma ba ke Yãhã kaplãŋ pãã wa
nawee- ye, ke waygapyãhã wãŋ gii ke ma
ke wuhungbãŋ wo, ke ga dugu yi ba naan
cɛr pe na, ke yia pe na, ke pe boo.
8 Pe nakur ga ba kuee le kungbãy nanihi
fla wo, kungbãy nde le miipihi yi Sodɔ̃ klo
dyaŋ, Syipte kãntraha ne. Loo kungbãy
ne, pe Yĩŋfua Yesu kuey mar boo le wo.
9 Kui byɛ nawee- mpãy, nawee- ter byɛ
mpãy ne, yor ter byɛ nawee- mpãy ne,
kãntrɛ ter byɛ nawee- mpãy ne, poo mii
byɛ ga pe nakur yãã plii tãã nsoho wo
gblihi ne, pe sye waa ma n te le ye.
10 Pe Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa syãm mii ba ta
kayĩhĩ busãã n driyɛ̃fa dye. Pe wãku wĩĩ
ga tãy pe driyɛ̃fa ye, le nuhu yigi pe kẽ, pe
n sya kayũhũ pye naa n wãã pe ya kẽ.
11 Te plii tãã kur ye gblihi ne, Yãhã n yrã
tefay fua le wãã pe Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa syãm
mii nakur laam wo, pe n nii yrãŋ na, ma
yir. Nawee- mpãy pe pe yãã yĩnde ne, pe
n fya.
12 Pe Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa syãm n luhu
yĩmbui laa ne, le yir yãhãyĩŋ na, ma pe pye
ma yee: «-Ye dugu ba nwo!» Pe n dugu ga
yãhãyĩŋ na te yãhãsyɔ̃r wo. Pe napĩĩ- n pe
yãã.

13 Loo yale wo, kãntraha n yɛhɛ fãnga
ne. Le klo wãlacɛr flɛ sẽnsye, fla neŋ syi n
too. Nawee- nyertãã yĩĩbua n kuee le wo.
Nawee- mpãy pe sẽ yãã ku ye, pe n fya, ma
Yãhã sey.
14 Le kayĩhĩpee syãŋ wuhu tɛr. -Ye naa n
yãŋ, le tãã wuhu ga dye yagaa!

Ke tũũtũũ kuasĩĩ wuhu

15 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ kuasĩĩ wuhu n u
tũũtũũ wuu. Yĩmbuhu nkãy n yir fãnga
ne, yãhãyĩŋ na ma yee: «Yĩŋfua Yãhã tesẽ
ke Yĩndefua Crise ne, pe ma driyɛ̃ yĩŋ na
yagaa. Wãkuayãã saa pye pe yĩnfar na ye.»
16 Te nanlɛr gbey tesẽ wãy tesyar tii te ba
nii pe nangbãniisar wo Yãhã yaha ye, te n
too kãnklũy na, ma yĩntaha gbãã kãntraha
na, ma Yãhã sey ma yee:
17 «Wo syaha wãã ma kẽ Yĩŋfua Yãhã.
Mboo kẽ taa ma tãŋ kai- byɛ fãnga ne.
Ma ma Yãhã, ma pye lɛ nii wa Yãhã.
Taa tẽn tẽ ma fãngangbãŋ ne, taa nii
yĩnfar na,
wo syaha wãã ma kẽ loo wĩĩ na.
18 Kãntrɛfa ba pe laam war ma ne.
Yagaa mboo -sẽ kẽ pe wĩĩ ncafũhũ yigi ma
kẽ.
Mpãy pe ku wa, le yale nɔ ma pe sãhã.
Le yale nɔ ma dããn wãã ma kaplãŋ tɔ̃rfa
kẽ,
poo mpãy pe ma ma tẽntẽ-.
Le yale nɔ ma dããn wãã ma nawee- kẽ,
mpãy ne pe ma miingbãŋ gboho,
pe kicar, pe wãlɛ ne.
Mpãy pe -sẽ kãntraha kai- pye naa n klaha-
,
le yale nɔ ma pe wĩĩ pye klaha- tãŋ.»
19 Loo kur ye, ke yãhãyĩŋ Yãhã kangbãŋ
n yãr, Yãhã naambiyãr kluhu n yãã ke
Yãhã kangbãŋ wo. Yãhã wãyɛhɛ pye, gbleŋ
ne, yãhãgbãã miy ne, kãntraha wãyɛhɛ
ne, sesantĩhĩ n too fãnga ne.

12

U cɔɔ, tesẽ ke nwɔngbãŋ wãtrũhũ ne

1 Kayar wĩĩ laa n yi yãhãyĩŋ wo,
wãngbãy! Le pye cɔɔ waa, yai u maha tã,
yroŋ ne u trɛ tãã ye. Yĩŋfua nkifai laa pye
u cɔɔ yĩŋ na, le pye yrompii sẽnsye syãm
ne.
2 U cɔɔ pye lai ne, ma naa n kui. Le ba u
yigi, ma naa u yaa.
3 Kayar wĩĩ laa ter n maha yi yãhãyĩŋ
na. Loo pye nwɔngbãŋ gaa wãtrũhũ, ke
pye wãyãhã naa dyaŋ. Ke pye yĩy kuasĩĩ
ne, yĩhĩ sẽnsye ne. Yĩŋfua nkifaha kuasĩĩ
pye te yĩy na.
4 Yãhãyĩŋ yrompii wãlaŋ flɛ tãã, ke
nanuɛ̃ naa fla neŋ syi yrompii pɛ tege naa
n yaha kãntraha na. Le lai le u cɔɔ yigi, ke
nwɔngbãŋ wãtrũhũ n ga yɛr u cɔɔ yaha
ye, koo ga u puee kaa, puee wii u ga see.
5 U cɔɔ n naa kicar see. U puee n kuã yir
ga ta Yãhã yaha ye, ke nangbãŋ niisayũhũ
tãy. Woo puee kẽ u ga ba yĩnfar gbe
kãntrɛfa byɛ na, fãngangbãŋ ne.
6 U cɔɔ n fã ga tẽyãfũũ klo wo. Yãhã
ba teele laa gbihi yaha u kẽ ke fla na, u
waha naa u yɛ̃ digi yãã plii yĩĩkuay gbeetãã
nsoho wo.
7 Loo kur ye, naan taa n yir yãhãyĩŋ
wo. Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ yĩŋfua waa pe n yee
Minsyɛl, woo ma suhu u tẽnlɛhɛ ne, pe n
naan cɛr ke nwɔngbãŋ ne ke sãndãpee ne.
8 Pe n yia ke nwɔngbãŋ na, pe sãndãpee
ne, ma pe kar kãã yãhãyĩŋ wo.
9 Ke nwɔngbãŋ n miy tege wãã. Koo kẽ
nwoho gii ne ke pye faale wo, koo kẽ pe
n yee sãndãpee yĩŋfua, pe maha ke yee
Setane; koo kẽ ke driyɛ̃fa byɛ wlaŋ. Ke n
miy tege wãã kãntraha na, ke sãndãpee
byɛ ne.
10 Ta n luhu yĩmbui laa ne, le yir yãhãyĩŋ
na fãnga ne, ma ra pye ma yee:
«Yagaa, syayahayale nɔ wa,
Yãhã fãngangbãŋ ne, ke yĩnfar ne;
te yĩnfar wãã ke Yĩndefua Crise kẽ.
Ye sẽ yãã, wo nampyeŋ- wãpee pããfua
Setane miy tege yaha;
woo kẽ u naa pe wãpee pãã Yãhã yaha
ye,
ke yai ke yĩmper.
11 Wo nampyeŋ- yia u na,
u Yãhã Mbapẽnge ntãŋ kãmay na,
tesẽ Yãhã cĩĩnde lii ne pe naa n pãã,
ma sya pe yrã kẽ ma ku.
12 Loo ne yãhãyĩŋ yai ke naa nuhu di,
tesẽ yii yãhãyĩŋfa ne.
Kãntrahafa, yii poo na, muhulangbãŋfa
ne,
kayĩhĩ ma ke n pai ye ye.
Ye sẽ yãã, u sãndãpee yĩŋfua tege ga ye
kuɛ ye.
Tuu cã draha sẽ gboho u ye ye,
ncafũhũ n u yigi.»
13 Ke nwɔngbãŋ ke yãã ke miy tege yaha
kãntraha na, ke n u cɔɔ kar, cɔɔ wii u u
naa kicar see.
14 Fle nkaasyir sĩĩ raa n wãã u cɔɔ kẽ, u
waha yir u ka le tẽyãfũũ klo wo, u niisaha
wo. Koo fla na, u ga naa u yɛ̃ digi yãã dyɛ-
tãã gblihi ne, ke nwɔngbãŋ saa maha waha
nɔ u na ye.
15 Ke nwɔngbãŋ n langbãŋ gaa pur yi
wãã ke yɛ̃ wo, u cɔɔ kur kuɛ ye, ma ga u
gbe tɛr mii lafeŋ dyaŋ.
16 Kãntraha n u cɔɔ sya yaha, ma ke yɛ̃
yãr, ma ke lafeŋ loho byɛ le wãã tãŋ, loho
gii ke nwɔngbãŋ ba pur yi ke yɛ̃ wo.
17 Ke nwɔngbãŋ laam n sroŋ war u cɔɔ
ne, ke n sya tɛr ma ga naan cɛr u cɔɔ pii
na. Poo me pe Yãhã kãnde yãr, ma maha le
cĩĩnde le yaha pe laam wo, cĩĩnde lii Yesu
le yar.

18 Loo kur ye, ke nwɔngbãŋ n yir yɛr
muhulangbãŋ yɛ̃ na.

13

Ke waygapyãhã wãŋ gii ke yi muhulangbãŋ wo

1 Loo kur ye, ta n waygapyãhã wãŋ gaa
yãã, ke pye muhulangbãŋ wo, ma yi naa
n pai. Ke pye yĩhĩ sẽnsye ne, yĩy kuasĩĩ
ne. Yĩŋfua nkifaha sẽnsye pye ke yĩhĩ na.
Te yĩy na myar raa pye, te ba yrũhũ yaha,
myar rii te Yãhã tyɛhɛ.
2 Ke waygapyãhã wãŋ gii tẽ yãã, ke pye
mii tyɛ̃ dyaŋ. Ke trɛ pye te ba jruhu fãnga
ne, ke yɛ̃ ne mii jar yɛ̃ dyaŋ. Ke nwɔngbãŋ
wãtrũhũ n ke fãngangbãŋ wãã ke kẽ, ke
nangbãŋ niisaha ne, ma kãnde wãã ke kẽ
ke naa kai- busãã pye.
3 Ke waygapyãhã wãŋ yĩŋ neŋ gaa ba
kuãy fãnga ne, mii ke ga ku. Ke kuãysaha
fla n -sẽ jaa. Loo n kãntrahafa byɛ fe gbe,
pe n sya nii n luhu ke ye.
4 Pe n nii ke nwɔngbãŋ sey. Ke ba yĩnfar
wãã ke waygapyãhã wãŋ kẽ, koo kẽ. Pe n
maha nii ke waygapyãhã wãŋ sey ma yee:
«Yoo syi ga waha nii ke waygapyãhã wãŋ
dyaŋ? Yoo syi ga waha naan cɛr ke ne?»
5 Yɛ̃ n wãã ke waygapyãhã wãŋ kẽ, ke n
nii yataŋ kaplãŋ pãã, ma nii Yãhã tyɛhɛ.
Fãnga n wãã ke kẽ, ke waha naa kai- pye
yrey gbeesĩĩ wãy sĩĩ nsoho wo.
6 Ke n yɛ̃ yãr ma Yãhã tyɛhɛ, ma ke
miingbãŋ tyɛhɛ, ma ke niisaha tyɛhɛ, tesẽ
pe yãhãyĩŋfa byɛ ne.
7 Pe n ke ta ke n waha naan miy Yãhã
nawee- ne, ma pe yia. Pe n ke ta ke n yĩnfar
yãã nawee- ter byɛ na, kui byɛ nawee- ne,
yor ter byɛ nawee- ne, kãntrɛ byɛ nawee-
ne.
8 Kãntrahafa byɛ ga ba naa ke sey. Ma
gbe driyɛ̃ fegbecãã na, poo kãntrahafa
myar sẽ yrũhũ u cĩĩnde yrã yããfa saba
wo ye. U Yãhã Mbapẽnge saba kẽ, u
Mbapẽnge wii pe ba boo mpar draha wo.
9 Wii ma n traha u kai- ngĩĩ yĩntaha cã,
u luhu yɔ̃!
10 Wii ma pye u yai u napĩĩ- n u yigi, pe
ga ba ufua yigi. Wii ma pye u yai pe u boo
fãnga na, pe ga ba ufua boo fãnga na. Loo
ne, koo kai- ngĩĩ wo, mpãy pe n tɔ̃r Yãhã
nawee- ne, pe yai pe pe ya plãhã pe Yesu
sroŋ ta pe Yatɛr.

Ke waygapyãhã wãŋ gii ke yi kãntraha wo

11 Loo kur ye, ta n maha waygapyãhã
wãŋ gaa yãã, ke yi kãntraha wo. Ke pye
yĩhĩ syãŋ ne mbapẽnge dyaŋ, ma naa n
pãã mii ke nwɔngbãŋ wãtrũhũ dyaŋ.
12 Ke naa ke waygapyãhã wãŋ wãcir
yĩnfar kangbãhã pye ke yĩnde na. Ke n
kãntrahafa byɛ ta pe n ke waygapyãhã
wãŋ wãcir sey, koo gii ke ba kuãy fãnga
ne, ma ba jaa.
13 Ke naa kangbãhã pye ma sya naa n ta,
naa n naa n yir yãhãyĩŋ na, ma tege naa n
too kãntraha na nawee- yĩnde na.
14 Ke naa kãntrahafa wlaŋ koo syi, ke
kangbãhã ne. Pe ba ke ta ke n waha naa ke
pye ke waygapyãhã wãŋ wãcir yĩnde na.
Ke n kãntrahafa ta pe n ke waygapyãhã
wãŋ wãcir yirfua gbihi ta, koo gii ke ba
kuãy yũntrũhũ ne, ma ba jaa, ma nii yrãŋ
na.
15 Pe n ke ta ke n waha yrã tefay fua le
ke waygapyãhã wãŋ wãcir yirfua na, ke
nii n pãã. Nawee- mpãy byɛ pe sẽ naa
kãnklũy gbãã ke waygapyãhã wãŋ wãcir
yirfua yaha ye ye, ke n ta pe n pe boo.
16 Pe kicar, pe wãlɛ ne, pe nangbãm ne,
pe nawãm ne, pe yãmpa ne, mpãy ne pe
wee yãmpa ye, ke n ta pe n puhu gbãã poo
byɛ na, kãndigi koho na, kaa na wakui na.
17 Loo na, waa saha ngaa par ye, waa
saha ngaa cãã troho ye, mii ke waygapyãhã
wãŋ puhu wee u na ye. Ke puhu kẽ ke
myaha ne, kaa na ke myaha limɔr.
18 Laantor wĩĩ ne nde: Wii ma pye kacãn
ne, u ke waygapyãhã wãŋ limɔr cã. Ke
limɔr ma wãcɛŋ waa myaha limɔr ne, koo
kẽ yĩĩtãã gbeetãã, tesẽ kuay ne.

14

U Yãhã Mbapẽnge tesẽ mpãy ne u sya yaha

1 Ta n yee ndoo ga yãŋ, ma u Yãhã
Mbapẽnge yãã ke yãŋ nge yĩŋ na pe n
yee Syɔ̃. Nawee- nyerkuay flɛ sẽnsye syãm
pye u ne. U Mbapẽnge myaha ma suhu u
Mbapẽnge Tuhufua myaha ne, te ba yrũhũ
pe wakuhu na.
2 Ta n luhu yĩmbui laa ne, le yir yãhãyĩŋ
na mii langbãy tẽŋ dyaŋ, mii yãhãgbãã
tẽŋ dyaŋ. Yĩmbui lii tẽ luhu, le pye mii
kornjongbãyfa dyaŋ pe te pẽn.
3 Pe nabuar naa yaanfãŋ le ke Yãhã
nangbãŋ niisayũhũ yaha ye, te yrãŋ wãn
wãy tesyar yaha ye, te nanlɛr ne. Waa sẽ
pye u ga waha koo yaa cã mii pe nawee-
nyerkuay flɛ sẽnsye syãm sẽ me ye, poo
mpãy pe ba sya yaha kãntraha na.
4 Poo me mpãy ne, pe sẽ pe ya wluhu
tyatyãhã wãpyeŋ kuɛ ye ye, ma kuee
gbɛgbɛ. U Mbapẽnge ma n gaha teelii
teelii, pe ma u ne. Nawee- byɛ wo, poo me
nawee- mpãy ne pe cãã sya yaha Yãhã kẽ
u Mbapẽnge ne.
5 Kawar sẽ n yi pe yɛ̃ wo ye. Wãpee laa
wee pe na ye.

Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ tãã Yãhã kasãhã wĩĩ pãã

6 Ta n maha yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa yãã,
u n yir yãhãyĩŋ telai wo. Yãhã kapãyĩĩ

lii wãkuayãã wee le na ye, le pye u ye wãpãã wĩĩ driyɛ̃fa ye, kãntrɛ byɛ nawee-ne, nawee- ter byɛ ne, yor ter byɛ nawee-ne, kui byɛ nawee- ne.
7 U naa le pãã fãnga ne ma yee: «-Ye naa n fya Yãhã na, -ye naa ke miingbãŋ gboho! Ye sɛ̃ yãã, ke kasãhã yale nɔ wa. Koo gii ke yãhãyĩŋ tãhã, kãntraha ne, muhulangbãŋ ne, lɔr yisar ne, -ye naa ke sey!»
8 Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ syãŋ wuhu waa ter n taha, ma nii n yee: «Le too, le kungbãy Babilɔn too, loo lii le kui byɛ nawee- ta pe n dye tyatyãhã wo, mii defĩĩ wɔfa dyaŋ wãwɔyai wee pe na ye.»
9 Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ tãã wuhu waa ter n taha mii na, ma nii le pãã fãnga ne ma yee: «Wii u ke waygapyãhã wãŋ sey ke yirfua ne, ma maha ke puhu gbãã u wakui na, kaa na u koho na,
10 ufua -sɛ̃ ga ba Yãhã ncafũhũ defĩĩ wɔ ke ncafũhũ sekui wo, ngaa gɛ saa le wlãhã woo defĩĩ nwo wo u n nii yaayaa ye. U ga naa fɛngbãn sya naa laam wo, maha naatarmiy ne ke wo, pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛyɔ̃m yaha ye, u Yãhã Mbapẽnge ne.
11 Mpãy pe ke waygapyãhã wãŋ sey ke yirfua ne, tesẽ mpãy ne ke puhu gbãã pe na, pe fɛngbãn naawur n yir yalebyɛ wãyɛryãã wee ye. Wũũ saa pye yãã poo na kueekuee ye, ke yai ke yĩmper.»
12 Loo ne, mpãy pe n tɔ̃r Yãhã nawee- ne, pe yai pe pe ya plãhã ke Yãhã kãnde kataŋ wãyãr ne, tesẽ pe Yesu wãtaŋ ne pe Yatɛr.
13 Ta n luhu yĩmbui laa ne, le yir yãhãyĩŋ na, ma ra pye ma yee: «Ma yai ma nde yrũhũ ma yee: Ma gbe yagaa na, mpãy pe n ku le Yesu kãnde wo, poo wĩĩ n tãy!» Yãhã Yrã bya n yee, ãwã cĩĩnde ne, a loo na pe ga wũũ pe tẽŋ ne, a pe kayũhũ ma ke n taha pe na.

Driyɛ̃ wãsãhã yale

14 Ta n yee ndoo ga yãŋ, ma yãhãsyɔ̃r raa yãã wãfir. Waa ba tege nii te yãhãsyɔ̃r na. U pye mii nawee dyaŋ. Yĩŋfua sãn nkifai laa pye u yĩŋ na; yũnklũhũ gaa pye u koho wo, ke yɛ̃ wãtãy!
15 Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa n yi ke yãhãyĩŋ Yãhã kangbãŋ wo, ma pãã fãnga ne wii ye u ba nii te yãhãsyɔ̃r na, ma u pye ma yee: «Yir, ma kãntrahafa pẽn! Ma sɛ̃ yãã, pe wĩĩ ma mii dir dyaŋ te gbeyale nɔ wa. Ma yũnklũhũ gbe, ma re dir wãn kuãy!»
16 Wii u ba tege nii te yãhãsyɔ̃r na, u n u yũnklũhũ gbe kãntrahafa myaha na; kãntrahafa n gbe mii dir wãn dyaŋ pe ne gbe.
17 Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa n maha yi ke Yãhã kangbãŋ wo. Yũnklũhũ pye u bya ye, ke wãtãy!
18 Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa n maha yi ke Yãhã diŋ yisaha fla na. Naa fãnga pye u ye. U n pãã fãnga ne yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ wii ye yũnklũhũtãhã pye u ye, ma u pye ma yee: «Ma yũnklũhũtãhã gbe, ma kãntraha defĩĩ katyisan kuãy; ma sɛ̃ yãã, kãntraha defĩĩ katyipir nɔ wa wãgbeŋ na.»
19 U n u yũnklũhũ gbe kãntrahafa myaha na, ma tẽn tẽ pe na mii defĩĩ katyipir dyaŋ tuu kuãy, ma miy le wãã tyahangbãŋ wo, pe pii pe n tãhã na. Yãhã ncafũhũ tyahangbãŋ kẽ koo ne.
20 Pe n pe kãntrahafa tãhã defĩĩ pii dyaŋ le klo kãnkãy na. Ntɔ̃r n cããŋ yi ga deydey, kilo kurɛ gbeebua syi. Pe wãcuhu ga waha nsyãŋ yigi ke yɛ̃ tãy.

15

Yiafa yay

1 Loo kur ye, ta n kayarngbãy laa yãã yãhãyĩŋ na, fãnga wĩĩ! Le pye yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ kuasĩĩ; kayĩhĩ kuasĩĩ wãpyeŋ fãnga ba le soho pe koho wo. Koo kayĩhĩ kuasĩĩ ngĩĩ kẽ ke ma kur kuɛ wũhũ. Koo ma kua, te Yãhã ncafũhũ -sɛ̃ kua.
2 Loo kur ye, ta n ke yãhãyĩŋ fla kãntraha yãã ke laha, ma nii yɛlyɛl sesantĩhĩ dyaŋ, ma maha nii mii ke wlãhã naa ne. Mpãy pe ba ke waygapyãhã wãŋ yia, ma ke yirfua sye, ke myaha limɔr ne, ta n maha poo yãã. Pe ba yir yɛr ke kãntraha nge na, ke ma yɛlyɛl mii sesantĩhĩ dyaŋ. Yãhã kornjuey pye pe ye koho wo.
3 Yaa gii u Yãhã tẽntẽ Musa naa ke le, tesẽ u Yãhã Mbapẽnge yaa ne, pe naa koo le ma yee:
«Yĩŋfua Yãhã,
mboo wii taa ma tãŋ kai- byɛ fãnga ne,
nkãy taa pye ke gbaha,
ma maha laam wɔ nawee- kẽ.
Kãntrɛ byɛ nawee- Yĩŋfua,
ma sroŋ kai- byɛ ne,
ma maha ma cĩĩnde!
4 Yĩŋfua, yoo syi ma u saa fya
ma miingbãŋ na ye?
Yoo syi ma u saa ma miingbãŋ gboho ye?
Ma sɛ̃ yãã, mboo ya kẽ ma kai- laha.
Kãntrɛ byɛ nawee-
ga ba naa kãnklũy gbãã ma yaha ye,
kai- nkãy taa n pye nawee- na, pe cã
ke sroŋ.»
5 Loo kur ye, ta n yãhãyĩŋ yãã ke yãr, ma maha ke yãhãyĩŋ Yãhã kangbãŋ yãã ke yãr. Ke Yãhã niisaha ma koo laam wo.
6 Pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ kuasĩĩ mpãy ke kayĩhĩ kuasĩĩ ba le soho pe koho wo, pe n yi ke yãhãyĩŋ Yãhã kangbãŋ wo. Pe kalen pye faafĩĩ, ma maha n yɛhɛ palpal. Pe ba sãn sapaha pua pe ntray wo.
7 Te yrãŋ wãn wãy resyar wãŋ neŋ gaa n Yãhã ncafũhũ sãn cãyĩhĩ kuasĩĩ wãã pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ kuasĩĩ kẽ, Yãhã gii ke ma yrãŋ yalebyɛ, wãkuyãã wee ke na ye.

8 Yãhã nayõr tesẽ ke fãngangbãŋ ne, too n ta naawur n ke yãhãyĩŋ Yãhã kangbãŋ yĩĩ, waa saha dye ke wo mii pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ sẽ ba ke kayĩhĩpee kuasĩĩ pye wa ye.

16

Yãhã ncafũhũ cãyĩhĩ kuasĩĩ

1 Loo kur ye, ta n luhu yĩmbui laa ne, le yir ke yãhãyĩŋ Yãhã kangbãŋ laam wo fãnga ne, ma pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ kuasĩĩ pye ma yee: «-Ye ka, yaa ke Yãhã ncafũhũ cãyĩhĩ kuasĩĩ woo kãntraha na!»

2 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ cir n ka, ma ga u cãyĩĩ woo kãntraha na. Narpeer raa n yi nawee- na, te wãyaa! Poo me naweempãy ne, ke waygapyãhã wãŋ puhu pye pe na, pe n naa ke yirfua sey.

3 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ syãŋ wuhu n u cãyĩĩ woo muhulangbãŋ wo. Ke loho n nii mii nakugu ntõr dyaŋ. Yrãŋ wãn tii byɛ te pye ke muhulangbãŋ wo, te byɛ n ku.

4 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ tãã wuhu n u cãyĩĩ woo lafey lɔr wo, tesẽ lɔr yisar byɛ ne. Te lɔr byɛ n nii ntõr.

5 Loo na, yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ wii u ma lɔr byɛ yĩŋ na, ta n luhu tuu yee: «Ma sroŋ, taa kasãhã nde ta le sroŋ, mboo wii taa ma Yãhã, ma maha pye lɛ nii wa Yãhã, ma kaibyɛ laha.

6 Pe ma nawee- ntõr woo cĩĩnde, ma suhu ma kaplãŋ tõrfa bya ntõr ne. Yagaa, ma ntõr wãã pe kẽ pe wɔ. Le yai pe ne.»

7 Ta n luhu yĩmbui laa ne, le yir ke Yãhã diŋ yisaha fla na ma yee: «Ãwã, Yĩŋfua Yãhã, mboo wii taa ma kai- byɛ fãnga ne, ma kasãhã ma cĩĩnde, ma maha sroŋ!»

8 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ resyar wuhu n u cãyĩĩ woo yai na. Kãnde n wãã yai kẽ ke nawee- suhu ke naa ne.

9 Karwrampihi gaa n nawee- suhu, pe n nii Yãhã miingbãŋ tyɛhɛ, koo gii kayĩhĩpee ngĩĩ wãpyeŋ fãnga ma ke ye. Pe n maha sye, pe sẽ pe kapee- wãpyeŋ miy yaha ma Yãhã miingbãŋ sey ye.

10 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ bua wuhu n u cãyĩĩ woo ke waygapyãhã wãŋ nangbãŋ niisaha na, wam mpãy syi n too tã ke waygapyãhã wãŋ kãntraha na. Ke wãyaa n ta, naween nii pe yĩnkãhã nɔ.

11 Pe n Yãhã tyɛhɛ ke wãyaa wĩĩ na, pe supleŋ wĩĩ ne. Pe n maha sye, pe sẽ yi kãã pe kapee- wãpyeŋ kãnde wo ye.

12 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ kuay wuhu n u cãyĩĩ woo lafengbãŋ gaa na, pe n yee Yefrahate. Ke loho byɛ n waha kãã, ma tɛrsaha yaha yĩŋfa mpãy kẽ pe n yi kãntraha yai darkuɛ ye.

13 Loo kur ye, ta n sãndãpee tãã mpãy yãã mii ncasãr dyaŋ, ma nii n yi te ya wuhu na, nen ke nwɔngbãŋ wãtrũhũ yẽ wo, nen ke waygapyãhã wãŋ yẽ wo, nen u kawar Yãhã kaplãŋ tõrfua yẽ wo.

14 Poo me sãndãpee mpãy ne pe yẽgbãã wũhũ pye. Poo sãndãpee tãã mii n gaha kãntraha yĩŋfa wãã, pe n ga te naan miy Yãhã na ke perngbãŋ per na, Yãhã gii ke ma tãŋ kai- byɛ fãnga ne.

15-16 Pe sãndãpee n pe kãntraha yĩŋfa wãã ta teelaa fla wo pe n yee yebɛrɛ yor wo Yarmajedõ.

U Yĩŋfua Yesu yee: «Luhu, n ga pa yuhu wãŋ syi dyaŋ, waa saa yi le cãŋ na ye. Wii u n kuee yrãŋ na yalebyɛ, u nayrɛ ne u kadye na, woo wĩĩ n tãy, u saa ba yi naa n yãr naploho ne, pe n u yãã fyar n u yigi ye.»

17 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ kuasĩĩ wuhu n u cãyĩĩ woo wãã ncaha kuɛ ye. Yĩmbui laa n yir fãnga ne ke yãhãyĩŋ Yãhã kangbãŋ wo, ke Yãhã nangbãŋ niisayũhũ fla wo ma yee: «Le kua yagaa.»

18 Yãhã n yɛhɛ tɛhɛ yẽ gaa, yĩmbuhu nkãy ne, yãhãgbãã tẽŋ taa ne, kãntraha n yɛhɛ fãnga ne. Ma gbe nawee wãtãhã cãã na, ke syi kãntraha wãyɛhɛ nge syi sẽ yãã yãã ye, ke fãnga ba gboho tɛr.

19 Le kungbãy n la cɛr flɛ tãã, kãntraha kui byɛ n yoho tãŋ. Le kungbãy lii pe n yee Babilɔn, Yãhã sẽ faha le yaha ye. Ke n ta pe Babilɔnfa n ke defĩĩ cãyĩĩ wɔ, ke ncafũhũngbãn defĩĩ.

20 Kãntrɛ rii syi langbãy te gbey le, te byɛ n plaha, yãy gɛ sẽ maha yãã nantãŋ ye.

21 Sesantĩhĩngbãy taa n yir yãhãyĩŋ na, ma ba too nawee- na. Pe nawee- n Yãhã tyɛhɛ ke sesantĩhĩngbãy kapee- wĩĩ na, le wĩĩ nen wãndege pye mii yĩnkuai gbengbeyĩhĩ syãŋ dyaŋ gblihi ne. Le kapee fãnga ba gboho tɛr.

17

Le kungbãypihi lii le ma mii canaandile wãŋ syi dyaŋ

1 Pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ kuasĩĩ mpãy ke cãyĩhĩ kuasĩĩ ba le soho pe koho wo, poo nen waa n pa, maa ra pye ma yee: «Pa, ra n ma yar le kungbãypihi nde ga pẽn mii syi dyaŋ, le kungbãypihi lii le fãã lafey buar tãy, loo lii le ma mii canaandile wãŋ syi dyaŋ.

2 Kãntraha yĩŋfa dye tyatyãhã wãpyeŋ wo le ne, kãntraha nawee- byɛ le tyatyãhã wɔ mii defĩĩ wɔfa dyaŋ, wãwɔyai wee pe na ye.»

3 Yãhã Yrã Fãnga n ra yigi, u yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n ra gbe ga tẽyãfũũ klo laa laam wo. Ta n ga cɔɔ waa yãã, tuu tege nii ke waygapyãhã wãŋ gaa na wãyãhã, myar raa ne te yrũhũ ke kadye na, Yãhã wãtyɛhɛ myar. Koo waygapyãhã wãŋ nge pye yĩy kuasĩĩ ne, yĩhĩ sẽnsye ne.

4 U cɔɔ pye nangbãŋ nayrɛ ne tuu ba
le wãyãr, sãn wãn ne u kadye na busãã,
kãncrãŋ nkãy ter ne nawũũ sẽ ke dir yey
ye. Sãncĩĩ laa pye u koho wo, le ba yĩĩ u
tyatyãhã wor ne.
5 Myaha gaa ba yrũhũ u wakui na ma
yee Babilɔn, waa sẽ ba ke yĩntaha cã yãã
ye. Le ba yrũhũ ma yee: «Kungbãy nde pe
n yee Babilɔn, canaandi n yi le wo, driyẽ
kapee- ter byɛ ne.»
6 Yãhã nawee- busãã ntɔ̃r woo le
kungbãy nde wo, tesẽ mpãy ntɔ̃r ne pe ba
sroŋ le Yesu kãnde wo. Ta n le kungbãy
yãã mii le poo ntɔ̃r wɔ, pe n le yigi mii
canaandile dyaŋ, tuu sẽm wɔ pe n u yigi.
Tẽ le yãã ke syi, le n yẽ gbãã ra na.
7 Loo na, u yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n ta pye ma
yee: «Nwa ta le n yẽ gbãã ma na? U cɔɔ
tuu tege nii ke waygapyãhã wãŋ na, yĩy
kuasĩĩ ne, yĩhĩ sẽnsye ne, waa sẽ le yĩntaha
cã yãã ye, n ga le tɔ̃r ma ye.
8 Ke waygapyãhã wãŋ nge raa yãã nge,
ke pye faale na, ma ba nii ke wee nantãŋ
ye. Ke -sẽ yai ke ba yi ke wuhungbãŋ wo,
ke wĩĩ n kua ke kuãŋ ne. Ma gbe driyẽ
wãtãhã na, driyẽfa mpãy pe myar sẽ yrũhũ
u cĩĩnde yrã yããfa myar saba wo ye, pe ma
ba ke waygapyãhã wãŋ yãã, le ga pe fe gbe,
le sya yẽ gbãã pe na. Ke waygapyãhã wãŋ
ke dur ba, ke sẽ pye la faale na, ma ba nii
ke wee nantãŋ ye?
9 Kai- nkãy tẽ ga tɔ̃r ma ye, wii ma yee u
ga ke war u yai u kacãn yãã, maha laantor
ne. Te yĩy kuasĩĩ nde, yãy kuasĩĩ ne, le
kungbãy le fãã yãy tii yĩŋ na, loo lii le ma
mii canaandile wãŋ syi dyaŋ. Te yĩy kuasĩĩ
nde, yĩŋfa kuasĩĩ maha me.
10 Yĩŋfa wãm bua too wa, nen ma yĩŋ na,
u nen yĩnfar yale sẽ nɔ wa ye. Le ma ba
nɔ, u ga nii yĩŋ na yale laale ya.
11 Ke waygapyãhã wãŋ gii ke pye faale
na, ma ba nii ke wee nantãŋ ye, koo gɛ ma
mii yĩŋfua kuatãã wuhu dyaŋ, ma maha
ma pe yĩŋfa kuasĩĩ mii dyaŋ. Ke wĩĩ ga ba
kua ke kuãŋ ne.
12 Ke yĩhĩ sẽnsye ngĩĩ raa yãã, yĩŋfa
sẽnsye me, pe yĩnfar yale sẽ nɔ wa ye:
Pe ga ba yĩnfar yãã, pe n nii yĩŋ na ke
waygapyãhã wãŋ ne yale laale ya.
13 Poo sẽnsye mii, wĩĩ nen ya ne le ma pe
byɛ laam wo: Pe pe fãnga wãã le pe yĩnfar
ne, pe ke waygapyãhã wãŋ laam wĩĩ pye.
14 Pe ga ba naan miy u Yãhã Mbapẽnge
na, u Mbapẽnge -sẽ ga pe yia, woo wii u
ma yĩŋfa byɛ Yĩŋfua, ma maha ma fãngafa
byɛ Fãngafua. U Mbapẽnge ga ba yia pe
na, woo, ma wãã le u nawee- ne. U nawee-
mpãy pe naa n sroŋ u kãnde wo, pe n pe
yãŋ yi, ma pe yee.»
15 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n maha ra pye ma
yee: «Lɔr rii taa yãã le kungbãy fla na,
loo lii le ma mii canaandile dyaŋ, too lɔr
nde, kui nawee- me, nabuar raa ne, kãntrɛ
nawee- ne, yor ter byɛ nawee- ne.
16 Le kungbãy nde, lii le ma mii
canaandile dyaŋ, le wĩĩ ga ba fũhũ ke
yĩhĩ sẽnsye ngĩĩ ye raa yãã, koo ma suhu
ke waygapyãhã wãŋ ne. Te ga ba loo
canaandile nde wãn byɛ yi kãã u ye, u n
kuee wãwahale. Te ga ba u kar kaa, te u
gbɛr suhu kãã migimigi naa laam wo.
17 Ma sẽ yãã, lii le ma Yãhã laam wĩĩ,
Yãhã loo le ke yĩhĩ sẽnsye laam wo, ke
le pye. Ke byɛ ga ba yĩmbuhu wãã le,
ke ke yĩnfar wãã le, ke te byɛ wãã ke
waygapyãhã wãŋ kẽ, ke kai- nkãy byɛ n
sya ba pye, kai- nkãy Yãhã ke yar yaha.
18 Canaandile wii taa -sẽ yãã nwo,
le kungbãy ne, loo kungbãy lii le ma
kãntraha yĩŋfa byɛ yĩŋ na.»

18

Le kungbãypihi wãtoo

1 Loo kur ye, ta n yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa
ter yãã, u yir yãhãyĩŋ kuɛ ye, ma tege
ba. Fãngangbãŋ pye u ye, u nayɔ̃r cãã-
n kãntraha byɛ gbe tãŋ.
2 U n gbey fãnga ne ma yee: «Le
kungbãy Babilɔn too, le too! Le nii yagaa
sãndãpee niisaha, sãndãpee ter byɛ dyeni-
isaha; kãnsyãpeer rii te wĩĩ sẽ yɔ̃ ye, te ma
koo fla na.
3 Ma sẽ yãã, le kungbãypihi le ty-
atyãhãpihi defĩĩ wãã kãntrɛ byɛ nawee-
kẽ pe n wɔ. Kãntraha yĩŋfa dye tyatyãhã
wãpyeŋ wo le ne, pe kãntraha cãtrohofa
n ngbãŋ le nangbãn wãn flãhã tãy.»
4 Ta n maha luhu yĩmbui laa ne, le yir
yãhãyĩŋ na ma yee: «Ta nawee-, -ye yi kãã
le klo wo, ye ma n ba wlãhã pe Babilɔnfa
ne pe kapee- wãpyeŋ wo, ke kayĩhĩ n ba ye
dye pe ne wãcɛŋ ye, kayĩhĩ nkãy ke ga ba
pe dye.
5 Ye sẽ yãã, pe kapee- wãpyeŋ taha ta ke
ya na, ma sya ga nɔ yãhãyĩŋ na. Yãhã sẽ
maha faha pe pyerpeer yaha ye.
6 Pe ba naa nawee- pye mii, pe ga ba naa
pe bya pye koo syi. Pe ba naa nkãy pye
nawee- na, pe ga ke syi flɛ sĩĩ pye pe na.
Pyerpeer cãyĩĩ lii pe ba wãã nawee- kẽ, too
syi pyerpeer cãyĩhĩ syãŋ ga wãã pe kẽ.
7 Pe miingbãŋ gii yãã, nangbãn tii ne, ma
naa nuhu di le na, koo syi wãfãy ga ta pe
na, koo syi wram ne. Ye sẽ yãã, le kungbãy
lii le ma mii canaandile dyaŋ, le laam ga
ma yee, loo nii ke fla na yĩŋfasya dyaŋ,
calangusya sẽ kẽ loo ne ye, loo saa maha
wram cã yãã syisyi ye.
8 Loo ne, kayĩhĩ nkãy ke ma ke le
kungbãy nde sẽŋ, ke byɛ ga dye per neŋ:
Koo kẽ yampeer rii syi ne re n boo, wram
ne, fããngbãŋ ne. Naa ga le suhu tãŋ. Ye

sẽ yãã, Yĩŋfua Yãhã gii ke ga le pẽn, ke ma
fãngangbãŋ ne.»
9 Kãntraha yĩŋfa mpãy pe dye tyatyãhã
wãpyeŋ wo le kungbãypihi ne, ma maha
pye nangbãn na le ne, pe ma ba le
kungbãypihi wãsuhu naawur yãã, loo yale
laam wo, pe ga le kungbãypihi mii wũn, pe
sya naa yĩntãm yi.
10 Pe ga ba fya le kungbãypihifa fɛn na,
pe dey yɛr, pe naa n yee: «Kapee laa syi!
Kapee laa syi! Eh Babilɔn, klo nde ba
gboho, ma maha pye fãnga ne! Yale laale
ya nsoho wo, ma ma wãpẽn yãã tãŋ!»
11 Kãntraha cãtrohofa byɛ le mii wũn,
ma sya yĩntãm yi, waa wee nantãŋ tuu ga
naa pe wãn par pe ye ye:
12 Too ne sãn ne, wargbɛ ne, kãncrãŋ
nkãy ter ne nawũũ sẽ ke dir yey ye;
nangbãn faha ter byɛ ne, katyiyõr ter rii
ne te sẽ n yãã farfar ye, syenkãhã wãta
wãn ter byɛ ne, nangbãn katyiyõr wãn ne,
deyẽ wãn ne, ntẽn wãn ne, ntẽmbayũhũ
wãn ne;
13 tyũhũ wãn ter byɛ ne, lasekole wãn ter
byɛ ne, myer ne, wusuna ne, defĩĩ ne, sẽm-
ne, miy ne, bur syɛ ne, yar ne, mbaa ne,
nsyãy ne, wootorngbãy ne, nawee- gɛ ne.
14 Pe ga ba naa n pãã pe kungbãypihifa
ye pe yee: «Wãn tii byɛ tee ba kɛ ta ye
wãn, te wĩĩ kua; ye wangbãy ma suhu ye
nangbãn wãn ne, te byɛ wĩĩ kua ye ye, ye
saa te yãã yãã nantãŋ ye!»
15 Cãtrohofa mpãy pe naa cãã troho le
kungbãy nde wo, ma gbãŋ, pe ga ba fya le
kungbãypihifa fɛn na, pe dey yɛr; pe ga ba
naa pe mii wũn, pe naa yĩntãm yi, pe naa
n yee:
16 «Kapee laa syi! Kapee laa syi!
Faayũhũ naa n yãã kungbãy nde wo,
nangbãn faha ne wãyãr; sãn wãn pye,
kãncrãŋ nkãy ter ne nawũũ sẽ naa ke dir
yey ye.
17 Yale laale ya nsoho wo, too nangbãn
wãn nde byɛ wĩĩ kua kãã, ngaa gɛ wee
nantãŋ ye.»
Te salangbãy yĩŋfa, ma suhu mpãy ne
pe gbe ma n gaha yrãhã ye, pe salangbãy
tẽntẽfa ne, mpãy ne pe pe yẽ digi kɛ
muhulangbãŋ yĩŋ na, pe byɛ ba dey yɛr.
18 Pe naa le kungbãypihi wãsuhu
naawur yãŋ, ma naa n tẽ ma yee:
«Kungbãy nde syi ter sẽ pye yãã ye!»
19 Pe naa wram wĩĩ pye, ma naa le mii
wũn, ma naa yĩntãm yi, ma nii n tẽ ma
yee: «Kapee, kapee le kungbãy dye! Mpãy
byɛ pe ma salangbãy ne muhulangbãŋ yĩŋ
na, poo byɛ gbãŋ kungbãy nde wale wãn
flãhã tãy. Yale laale ya nsoho wo, too wale
wãn nde byɛ kua kãã, ngaa gɛ wee nantãŋ
ye!»
20 Yãhãyĩŋfa yai pe naa nuhu di le
kungbãypihi wãsuhutãŋ wĩĩ na! Yãhã
wãm, Yesu tẽnlɛhɛ ne, Yãhã kaplãŋ tõrfa
ne, pe naa nuhu di! Ye sẽ yãã, kapee- nkãy
le kungbãypihifa pe naa n pye pe na, koo
wĩĩ ne Yãhã pe pẽn.
21 Loo na, yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ fãngafua waa
n ntẽmbangbãŋ gaa gbe, ke wãgboho tra
dyaŋ, ma ke miy le wãã muhulangbãŋ
wo ma yee: «Kungbãypihi nde pe n yee
Babilɔn, le ga ba miy tege wãã tãã ye fãnga
ne, ntẽmbangbãŋ nge wãŋ syi dyaŋ, waa
saa maha ke yãã yãã nantãŋ ye.
22 Waa saa maha kornjongbãyfa wãpẽn
mii luhu yãã nantãŋ le klo wo, yay lefa ne,
fleŋ wuufa ne, tũũtũũ wuufa ne ye. Waa
saa maha koho tẽn tẽfua waa ter yãã yãã
nantãŋ le wo, sege wãsege mii ne ye.
23 Waa saa maha terbuhu cãã- yãã yãã
nantãŋ le klo wo ye. Waa saa maha cafãn
yigifa yĩmbuhu luhu yãã le klo wo ye. Ye sẽ
yãã, loo klo nde cãtrohofa me, pe ba gbãŋ
ma tɛr driyẽ wãm byɛ yaha. Tekãŋ wũhũ
naa n pye le klo wo, ma naa nawee- plaha
naa n le kãmpee wo.
24 Ke Babilɔn laam wo, Yãhã kaplãŋ tõrfa
ntõr yãã ke laam wo, Yãhã nawee- ntõr
ne. Nawee- mpãy byɛ pe pe boo fãnga na
kãntraha na, pe ntõr yãã le kungbãypihi
wo. Loo ne le kungbãypihifa n pẽn.»

19

1 Loo kur ye, ta n luhu nabuar raa
yĩmbui ye yãhãyĩŋ na, le naa n yee fãnga
ne ma yee:
«Aleluya, -ye naa Yãhã sey!
Koo kẽ ke nawee- sya n yaha;
ke miingbãŋ gboho, fãngangbãŋ ma
ke ye.
2 Ke kasãhã ma cĩĩnde, ma maha sroŋ.
Ye sẽ yãã, le kungbãypihi lii le pye
canaandile dyaŋ,
ma naa nawee- klaha- le tyatyãhã ne,
Yãhã le pẽn.
Le bii Yãhã tẽntẽ- boo; koo kẽ Yãhã n le
pẽn.»
3 Le nabuar yĩmbui n maha yee:
«Aleluya, -ye naa Yãhã sey! Wãkuayãã
wee le kungbãypihi wãsuhu naawur na
ye!»
4 Te nanlɛr gbey tesẽ wãy tesyar, ma
suhu te yrãŋ wãn wãy tesyar ne, te n
kãnklũy gbãã, ma Yãhã sey ke nangbãŋ
niisayũhũ wo ma yee: «Amɛn, le nii ke syi!
Aleluya, -ye naa Yãhã sey!»

U Yãhã Mbapẽnge tesẽ u cafuẽ ne

5 Yĩmbui laa n yir ke nangbãŋ niisayũhũ
fla wo ma yee: «-Ye naa Yãhã sey, yii mpãy
byɛ tee ma ke tẽntẽ-, mpãy ne pe nagboho
ta ke na, pe wãlɛ, pe kicar ne!»
6 Loo kur ye, ta n luhu nabuar raa
yĩmbui ne, mii langbãy tẽŋ dyaŋ, maha
yãhãgbãã tẽŋ dyaŋ. Pe naa n yee:

«-Too naa Yãhã sey!
Ye sẽ yãã,
wo Yĩŋfua Yãhã gii ke ma kai- byɛ fãnga ne,
ke ke yai ta ke n pa!
7 -Too naa nuhu di laantãr ne,
wo naa Yãhã miingbãŋ gboho!
Ye sẽ yãã, u Yãhã Mbapẽnge nuhu yale nɔ wa,
u nuhu tii te ma mii casyar nuhu dyaŋ,
u cafuɛ̃ n u ya gbihi ta wa.
8 Pe kãnde wãã u cafuɛ̃ kẽ
u n nangbãŋ nayroho le,
koo gii ke ma wãfĩĩ perper,
teele laa wee ke na ye,
ma maha n yɛhɛ palpal.»
Le nangbãŋ faafĩĩ nde, Yãhã nawee- kasroŋ kẽ le ne.
9 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n ta pye ma yee, n le yrũhũ, a mpãy pe yee u Mbapẽnge casyar dir na, poo wĩĩ n tãy. U n maha yee, a Yãhã yɛ̃ kaplãŋ kẽ cĩĩnde.
10 Ta n too kãnklũy na u yaha ye, ndoo ga u sey, u n sye ma ra pye ma yee: «Ma'a n le pye ye! Naa Yãhã koo sey! Yãhã tẽntẽle kẽ ra ne ma wãŋ syi dyaŋ, tesẽ ma Yesu kãndeyãrwai mpãy ne pe ma cĩĩnde lii ne Yesu Crise le yar. Loo maha ne kaplãŋ nkãy ne Yãhã Yrã ke le nawee laam wo, Yesu wĩĩ na.»

Yiafua wii u dugu nii nsyãnfĩĩ na

11 Loo kur ye, ta n yãhãyĩŋ yãã ke yãr, nsyãŋ gaa n yi, wãfĩĩ. Wii u ba dugu nii ke na, u myaha Kasroŋfua, maha Cĩĩndefua. U nawee- wãsãhã ter sroŋ, u naan miy kasroŋ myaha ne.
12 U yĩmpɛ n yɛhɛ naa wãŋ syi. Yĩŋfua nkifaha nkãy pye u yĩŋ na. Myaha gaa pye ke ba yrũhũ u na, waa sẽ ke cã mii woo ya sẽ kẽ ye.
13 Nayroho gii tuu ba le, ntɔ̃r teebɛhɛ pye ke na. U myaha kẽ: Yãhã Yɛ̃ Yor.
14 Yãhãyĩŋ seraasyi ndrey naa n taha u na. Pe seraasyi ba dugu nsyãnfĩĩ na, ma nangbãŋ nayrɛ le wãfĩĩ perper, teele laa wee te na ye.
15 Yũntrũhũ gaa naa n yi u nsyãnfĩĩ dugufua yɛ̃ wo fẽnfẽn. U ga ba kãntrɛ byɛ nawee- gbã le ne. U ga ba nii pe yĩŋ na fãnga ne. Mii pe defĩĩpii tãhã, ma pe yĩĩ tyahangbãŋ wo mii, u ga ba driyɛ̃fa tãhã koo syi Yãhã ncafũhũngbãn tyahangbãŋ wo, Yãhã gii ke ma tãŋ kai- byɛ fãnga ne.
16 Myaha gaa ba yrũhũ u nayroho na, u troho ne, ma yee: «Fãngafa byɛ Fãngafua, maha yĩŋfa byɛ Yĩŋfua.»
17 Loo kur ye, ta n yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa yãã, tuu yir yɛr yai laam wo. Kãnsyãm mpãy byɛ pe naa n yir ncaha ye, u tẽnlɛhɛ n tẽ fãnga ne te ye ma yee: «-Ye ba yii wãã te Yãhã dingbãn na!
18 -Ye ba yĩŋfa nakur kar kaa, naanmiy yĩŋfa nakur kar ne, pe fãngafa kar ne, te nsyãy kar ne, te nsyãy dugufa kar ne, nawee- byɛ kar ne: Yãmpa, mpãy ne pe wee yãmpa ye, pe wãlɛ ma suhu pe kicar ne.»
19 Loo kur ye, ta n ke waygapyãhã wãŋ yãã, ma suhu kãntraha yĩŋfa ne, pe seraasyi ndrey ne, pe pe ya wãã, ma ga naan miy u nsyãnfĩĩ dugufua na, woo tesẽ u seraasyi ndreŋ ne.
20 Too naan wãmiy na, pe n ke waygapyãhã wãŋ yigi, ma suhu u kawar Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua wii ne u naa kangbãhã pye ke waygapyãhã wãŋ myaha ne. Woo kẽ tuu ba nawee- wlaŋ koo kangbãhã ngĩĩ wãpyeŋ ne, pe n ke waygapyãhã wãŋ puhu gbãã, ma naa ke yirfua sey. Ke waygapyãhã wãŋ, ma suhu u kawar Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua ne, pe n pe miy le wãã yrãŋ ke naangbãŋ laam wo, maha naatarmiy ne ke wo.
21 Mpãy pe kuee, ke yũntrũhũ n poo boo, yũntrũhũ gii ke n yi u nsyãŋ dugufua yɛ̃ wo. Pe kãnsyãm byɛ n pe nakur kar kaa yai.

20

Setane pua yigi yaha dyɛ- yĩĩbua

1 Loo kur ye, ta n yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa yãã, tuu yir yãhãyĩŋ na, ma tege n pai. Ke wuhungbãŋ karndohopua pye u ye koho wo, tesẽ ntẽn namingbãŋ gaa ne.
2 U n ke nwɔngbãŋ wãtrũhũ yigi, koo kẽ ke faale nwoho ne, koo kẽ u sãndãpee yĩŋfua ne, koo kẽ Setane ne. U n ke pua yigi yaha dyɛ- yĩĩbua.
3 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n ke miy le wãã ke wuhungbãŋ wo, ma ke yɛ̃ gbãã tã u karndohopua ne, ma maha ke mar yigi. Loo na, ke nwɔngbãŋ wãtrũhũ saha naa kãntrɛ kui nawee- wlaŋ nantãŋ ye, ke dyɛ- yĩĩbua n sya ba tã. Ke dyɛ- yĩĩbua kur ye, ke yai ke ba yãr yaha yalaale ya.
4 Ta n maha niisayɔ̃r raa yãã. Mpãy pe nii te na, fãnga n wãã pe kẽ pe naa nawee- sãhã. Ta n maha mpãy yãã pe naa le Yesu cĩĩnde pãã nawee- ye, tesẽ ke Yãhã kaplãŋ ne, pe n pe boo fãnga na loo wĩĩ na. Poo me, pe sẽ ba ke waygapyãhã wãŋ sey ke yirfua ne ye, pe ba sye, pe sẽ ke waygapyãhã wãŋ puhu gbãã pe wakuhu na pe kluɛ ne ye. Poo n yir gbã wo, ma nii yrãŋ na, ma nii yĩŋ na u Yãhã Yĩndefua Crise ne dyɛ- yĩĩbua.
5 Loo ne ke wãyir cir ne gbã wo. Ma yi kãã poo na, mpãy byɛ pe bii ku, pe saa dur ba yrãŋ na mii ke dyɛ- yĩĩbua sẽ tã wa ye.
6 Mpãy pe koo wãyir cir nge yir gbã wo, poo wĩĩ n tãy. Poo saa ke tɛhɛ syãŋ gbã ku ye. Pe ga ba nii tẽntẽ- Yãhã ye, u Yãhã

Yĩndefua Crise bya ye. Pe ga ba nii u Crise ne kai- byɛ yĩŋ na dyɛ- yĩĩbua.

Setane wĩĩ kua u kuãŋ ne

7 Ke dyɛ- yĩĩbua maa kua, Setane ga yi yaha ke wuhungbãŋ wo.
8 U ga yi ga u ga kãntrɛ kui byɛ naweewlaŋ, poo me pe Gɔkefa tesẽ pe Magɔkefa ne. U ga pe wãã, pe n naan miy Yãhã na. Pe ga syar flã wãŋ syi, yẽ wee pe na ye.
9 Pe n kãntraha byɛ gbe tã, ma pe Yãhã nawee- gbey le, tesẽ le Yãhã kungbãy ne, loo lii le wĩĩ n tãy Yãhã ye. Naangbãŋ n yir yãhãyĩŋ na, ma ba pe byɛ suhu boo.
10 Loo na, u sãndãpee yĩŋfua wii u pe wlaŋ naa n le kãmpee- wo, woo n miy le wãã ke naangbãŋ laam wo, maha naatarmiy ne ke wo. Ke waygapyãhã wãŋ, tesẽ u kawar Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua ne, poo bii cãã miy le wa ke laam wo. Pe ga naa n fãy ke wo yalebyɛ, wãkuayãã saa pye le na ye.

Te kur kuɛ kasãhã

11 Loo kur ye, ta n ke nangbãŋ niisayũhũ yãã, ke pye wãngbãŋ, wãfigi. Wii u yai koo fla wãnii ne, u ba tege nii ke wo. Kãntraha tesẽ yãhãyĩŋ ne, te wĩĩ n kua kãã te kuãŋ ne, waa sẽ maha te yãã yãã ye.
12 Loo kur ye, mpãy pe ku wa, ta n pe yãã, pe yir yɛr ke nangbãŋ niisayũhũ yaha ye. Sabar raa n yãr. Saba waa ter n maha yãr, wii, cĩĩnde yrã yããfa myar yrũhũ le yaha u laam wo. Mpãy pe ku wa, pe wãlɛ, pe kicar ne, kai- nkãy pe bii pye pe yrãŋ cãã na, ke bii yrũhũ le yaha te sabar wo.
13 Mpãy pe bii ku kuee loho wo, pe n yi te wo. U gbã yĩŋfua, tesẽ u nakur klo yĩŋfua ne, pe n pe nawee- byɛ yi wãã, mpãy pe bii ku wa. Pe byɛ n wãsãhã yãã, kai- nkãy wĩĩ na pe bii pye pe yrãŋ cãã na.
14 U gbã yĩŋfua, tesẽ u nakur klo yĩŋfua ne, pe n miy le wãã ke naangbãŋ laam wo, koo gii wãfegeyãã wee ke na ye. Koo kẽ ke tɛhɛ syãŋ gbã wãku ne.
15 Mpãy pe myar sẽ yrũhũ le u cĩĩnde yrã yããfa saba wo ye, poo byɛ n miy le wãã ke naangbãŋ laam wo pe kuãŋ ne.

21

Ke yãhãyĩŋfãŋ tesẽ ke kãntrafãŋ ne

1 Loo kur ye, ta n yãhãyĩŋfãŋ gaa yãã, kãntrafãŋ gaa ne. Ke faale yãhãyĩŋ, ke faale kãntraha ne, te wĩĩ ba kua kãã gbɛgbɛ, ngaa sẽ maha pye yãã ye. Muhulangbãŋ loho gaa ter sẽ maha pye yãã nantãŋ ye.
2 Yãhã n ke kungbãy nɔ wãã, ke Yurusalɛmfãŋ, ke n yir yãhãyĩŋ na ma tege n pai. Ta n le kungbãy yãã, pe le gbihi mii cafuẽ dyaŋ pe u gbihi, ma n gaha u ne u puai wããsaha wo.
3 Ta n luhu yĩmbui laa ne, le yir fãnga ne ke nangbãŋ niisayũhũ fla na ma yee: «Le nde, Yãhã ke niisaha ta nawee- nsoho wo. Ke ga ba nii pe ne, pe n -sẽ nii ke nawee-. Yãhã gɛ ga ba pye pe ne.
4 Ke ga ba pe yĩntãm byɛ tẽn pe kẽ. Nawee- saa ba naa n ku nantãŋ ye, wram saa ba pye yãã ye, miiwũn ne ye, wãfãy gaa ter ne ye. Faale wũhũ saa ba pye yãã nantãŋ ye.»
5 Loo na, wii u ba nii ke nangbãŋ niisayũhũ wo, u n yee: «Yagaa, n ga kaibyɛ ta ke n nii kafũhũ.» Loo kur ye, ta n luhu, a n ke kai- yrũhũ, a ke pãã mii le ga pye koo syi.
6 Wii u ba nii ke nangbãŋ niisayũhũ wo, u n maha yee: «Le kua! Ndoo kẽ ke Alefa tesẽ ke Womega ne. N pye kai- byɛ fegbesaha na, tesẽ ndoo kẽ n ga ba pye ke kuasaha na. Loho fãã ma pye wii na, n ga ba plege loho wãã u kẽ faa u n wɔ, plege loho gii ke cĩĩnde yrã wãã nawee kẽ.
7 N ga ba loo kayĩĩ nde wãã wii kẽ u yia, ma kuee yai tãŋ le Yãhã kãnde wo. N ga ba nii Yãhã u ye, u n nii ra puee.
8 Ma -sẽ yee mpãy na, pe le Yãhã kãnde wãyãr wãfãy wĩĩ sye, mpãy ne pe Yãhã wĩĩ sye, mpãy ne pe plaha kãmpee- wo, naboofa ne, tyatyãhã pyefa ne, tekãŋfa ne, mpar wãn tẽŋfa ne, kawarfuafa byɛ ne, poo niisaha ga ba pye ke naangbãŋ laam wo, maha naatarmiy ne ke wo. Koo fla kẽ ke ma pe gbã tɛhɛ syãŋ wuhu fla.»

Le Yãhã kungbãyfuẽ nayɔ̃r

9 Pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ kuasĩĩ mpãy pe pye ke kur kuɛ kayĩhĩ cãyĩhĩ kuasĩĩ ne pe koho wo, poo nen waa n pa, maa ra pye ma yee: «Pa, ra n ba u Yãhã Mbapẽnge cafuẽ yar ma na!»
10 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n ta gbe ga yãnjruhu gaa yĩŋ na, Yãhã Yrã Fãnga ne. U n le Yãhã kungbãy Yurusalɛm yar ra na. Le ba yir yãhãyĩŋ na Yãhã tãy, ma tege ba.
11 Le naa n yɛhɛ palpal Yãhã nayɔ̃r ne. Le naa n yɛhɛ mii ntẽmbayɔ̃r raa ter dyaŋ, pe n yee yaspe, kacãn wee te dir na ye, ma nii yɛlyɛl sesantĩhĩ dyaŋ.
12 Le kungbãy ba gbey le ncahajruhu gaa ne, kapahayẽr sẽnsye syãŋ ne, yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ sẽnsye syãm ne pe te kapahayẽr sẽŋ. Pe Yiisrɛfa faale wãlɛ sẽnsye syãm myar ba yrũhũ te kapahayẽr na.
13 Kapahayẽr tãã pye yãhãyĩŋ kuɛ ye, tãã ne yãhãyĩŋ kãmaŋ kuɛ ye, tãã ne yãhãyĩŋ kãndigi kuɛ ye, tãã ne yainde dyetɛr kuɛ ye.
14 Le kungbãy ncaha ba fãã nii ntẽmbangbãy sẽnsye syãŋ na. U Mbapẽnge tẽnlɛhɛ sẽnsye syãm myar ba yrũhũ te ntẽmbangbãy na te ya wuhu na.

15 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ wii u naa n pãã ra
ne, sãn kipua kãi laa pye u ye, lii tuu ga ta
u le klo tãn, te kapahayɛ̃r ne, ke ncaha ne.
16 Le klo wãtyĩĩ pye le wãpaha dyaŋ. U
tẽnlɛhɛ n le klo tãn u kipua kãi ne, ma yãã
le wãtyĩĩ pye kilo naha yĩĩsyãŋ. Le wãtyĩĩ
pye wãcɛŋ le wãpaha ne, le wãjruhu ne.
17 U tẽnlɛhɛ n maha ke ncaha bya tãn. Ke
wãjruhu pye koho wãtãn tɛhɛ gbeeresyar,
tɛhɛ resyar ne, nawee wãtãn na.
18 Ke ncahajruhu ba fãã ntẽmbayɔ̃r raa
ne pe n yee yaspe. Le klo pye cĩĩnde sãn
klo, ma naa n yɛhɛ palpal fãnga ne.
19 Ntẽmbangbãy rii ke ncaha ba fãã nii
te na, te byɛ pye ntẽmbayɔ̃r rii byɛ kacãn
wee te dir na ye. Ke ntẽmbangbãŋ cir
pye yaspe, koo faa wɔ. Ke syãŋ wuhu
pye safir, koo wɔ yãhãyĩŋ wãŋ syi dyaŋ.
Ke tãã wuhu pye yagate, koo yrãhã mii
gbargbarsyoho cĩĩ dyaŋ. Ke resyar wuhu
pye yɛmɛrɔte, koo wɔ nyɛ̃pẽŋ wãŋ syi
dyaŋ.
20 Ke bua wuhu pye wɔnise, koo pye mii
yãhãyĩŋ calɛle dyaŋ. Ke kuay wuhu pye
sahaduan, koo yrãhã ntɔ̃r dyaŋ. Ke kuasĩĩ
wuhu pye kersole, koo pye sãn dyaŋ. Ke
kuatãã wuhu pye gbɛrile, koo ma nnan
wãŋ. Ke kuaresyar wuhu pye topasi, koo
ma sɔ̃r wãŋ syi dyaŋ. Ke sẽnsye wuhu pye
kersoprase, koo wɔ wam dyaŋ. Ke sẽnsye
nen wuhu pye yasani, koo pye bleble. Ke
sẽnsye syãŋ wuhu pye yamɛtise, koo wɔ
kikra wãŋ syi.
21 Te kapahayɛ̃r sẽnsye syãŋ pye
sãmuuyɔ̃m mpãy ter. Ke naneŋ byɛ pye
sãmuuyɔ̃ngbãŋ wãŋ neŋ. Le kungbãy
kãmbɛhɛ pye cĩĩnde sãn, ma maha n yɛhɛ
palpal fãnga ne.

22 N sẽ Yãhã kangbãŋ yãã le kungbãy wo
ye. Yĩŋfua Yãhã gii ke ma tãŋ kai- byɛ
fãnga ne, koo kẽ ke ma le kungbãy wo, koo
tesẽ u Yãhã Mbapẽnge ne.
23 Yai cãã- wĩĩ wee le kungbãy na, yroŋ
cãã- ne ye. Yãhã nayɔ̃r cãã- le le kungbãy
wo, tesẽ u Mbapẽnge bya cãã- ma le wo.
24 Kãntrɛ byɛ nawee- ga ba naa n yãr pe
cãã- wo, kãntrɛ yĩŋfa ga ba naa Yãhã sey,
pe pe nayɔ̃r wãn gbe ba ke kẽ.
25 Le kungbãy kapahayɛ̃r ga ba yãr naa
n yaha yai na. Yĩmper ke sẽ wee yãã le
kungbãy wo ye, te kapahayɛ̃r ga yãr yaha
yalebyɛ.
26 Pe ga pa kãntrɛ kui byɛ kayɔ̃r ne, te
nangbãn wãn ne, le kungbãy wo.
27 Nawee- mpãy pe wee gbɛgbɛ ye, pe saa
yãã dye le kungbãy wo ye, tesẽ ngii ngii
ne ke wee gbɛgbɛ ye, tesẽ tyatyãhã pyefa
ne, kawarfuafa ne. Mpãy pe myar yrũhũ u
Yãhã Mbapẽnge cĩĩnde yrã yããfa saba wo,
poo ya me pe ga ba dye le kungbãy wo.

22

1 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n lafengbãŋ gaa yar
ra na, ke loho cĩĩnde yrã wãã nawee kẽ.
Ke loho pye yɛlyɛl sesantĩhĩ dyaŋ, ma naa
n yi ke Yãhã nangbãŋ niisayũhũ fla wo, u
Yãhã Mbapẽnge nangbãŋ niisayũhũ fla ne.
2 Ke loho naa n fã le kungbãy nanihi
fla telai wo. Katyigi gii ke cĩĩnde yrã wãã
nawee kẽ, te syi ma ke lafengbãŋ ngbey
sĩĩ byɛ na. Ke n sa tɛhɛ sẽnsye syãŋ dyɛ
nen wo, yrey byɛ na. Ke wan yĩnwɛr wãã
kãntrɛ byɛ nawee- kẽ.
3 Yoosẽn saa pye nantãŋ le kungbãy nde
wo ye. Yãhã nangbãŋ niisayũhũ ga ba
pye le wo, u Yãhã Mbapẽnge nangbãŋ
niisayũhũ ne. Pe Yãhã tẽntẽ- ga ba naa tẽn
tẽ Yãhã ye.
4 Pe ga ba Yãhã yĩntaha yãã, ke myaha
ga ba yrũhũ pe wakuhu na.
5 Yĩmper saa ba pye yãã nantãŋ ye,
terbui cãã- wĩĩ saa ba pye yãã pe na ye,
yai cãã- wĩĩ ne ye. Yĩŋfua Yãhã ga ba ke
cãã- ta pe na. Pe ga ba nii yĩŋ na yalebyɛ,
wãkuayãã saa pye le na ye.

Yĩŋfua Yesu wãpaŋ

6 Loo kur ye, Yĩŋfua Yesu n ta pye ma
yee: «Kaplãŋ ngĩĩ ma cĩĩnde, pe le pãã mii
le ga nii ke syi. Yĩŋfua Yãhã gii ke n ta
ke kaplãŋ tɔ̃rfa n pãã ke Yrã Fãnga kãmay
na, ke ke yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ lɛhɛ wãã, u ba
ke nawee- yar lii ne le ga dye yagaa.
7 N ga pa yagaa. Kai- ngĩĩ ke ga dye
yagaa, mpãy pe n luhu ke kayar kaplãŋ
ngĩĩ ye, poo wĩĩ n tãy.»
8 Ndoo Nsãn, n kai- ngĩĩ yãã yĩnde ne,
ma ke luhu ndityɛ ne. Tẽ ke yãã wa, ma
ke luhu wa, ta n too kãnklũy na, ndoo ga
u yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ sey, wii tuu ke kai- yar
ra na.
9 U n sye, ma ra pye ma yee: «Ma'a n
le pye ye! Ta bya ma Yãhã tẽntẽ waa ma
wãŋ syi dyaŋ, mii ma nampyeŋ- pe Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfa dyaŋ, tesẽ mpãy byɛ ne pe n
luhu saba nwo kaplãŋ ye. Naa Yãhã koo
ya sey!»
10 Yĩŋfua Yesu n maha ta pye ma yee:
«Kai- ngĩĩ ke ga dye yagaa, ta, nawee- byɛ n
ke cã. Koo kẽ ke yrũhũ le yaha saba nwo
wo. Ma sẽ yãã, kai- ngĩĩ byɛ dyeyale gbe
taha.
11 Wii u sẽ sroŋ ye, u naa kaa taha u
napeer na. Wii u sẽ laha ye, u naa kaa
taha u pyerpeer na. Wii u n sroŋ, u naa
kaa taha u wãsroŋ na. Wii u n laha, u naa
kaa taha u wãlaha na.
12 N nwo, n ga pa yagaa. N ga pa dããn
ne, n ba la klaha ye kẽ yii wuhu na, kai-
nkãy byɛ wĩĩ na tee pye.
13 Ndoo kẽ ke Alefa tesẽ ke Womega ne.
Ndoo kẽ n cãã pye, ndoo kẽ n ga pye kur

kuɛ ye. N pye kai- byɛ fegbesaha na, tesẽ ndoo kẽ n ga ba pye ke kuasaha na.

14 Mpãy pe laam ma mii nayrɛ dyaŋ pe yee laha, poo wĩĩ n tãy. Pe ga ba kãnde yãã pe dye le kungbãy wo, te kapahayɛ̃r ne, pe ba ke katyigi pua di, katyigi gii ke cĩĩnde yrã wãã nawee- kẽ.

15 Mpãy pe ma kapeepyefa, poo ga kar wãã le Yãhã kungbãy nkur ye, poo tesẽ tekãŋfa ne, tesẽ tyatyãhã pyefa ne, mparyahafa ne, tesẽ kawarfuafa ter byɛ ne.

16 Ndoo Yesu, n ta yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ lɛhɛ wãã, u ga kai- ngĩĩ byɛ yar ra kãndeyãrfa yawãrfa na. Ndoo kẽ u Dawide nwoŋ kur waa. Ndoo kẽ u yĩŋ yɛ̃ yrompua ne, u n yɛhɛ palpal.»

17 Le Yãhã Yrã tesẽ pe Yesu kãndeyãrfa yawãrfa ne, pe ma mii u cafuɛ̃ dyaŋ, pe n yee: «Yĩŋfua Yesu, pa.» Wii ma kai- ngĩĩ luhu, u bya yai u yee, a Yĩŋfua Yesu u pa. Loho fãã ma wii yigi, u pa. Loho gii ke cĩĩnde yrã wãã nawee kẽ, wii ma pye ke wĩĩ na, u ga ke yãã faa.

U saba kuasaha

18 Kayar kaplãŋ nkãy ke ma saba nwo laam wo, mpãy pe ke yãã luhu, ndoo Nsãn, n ga nde pãã waha pe ye. Wii ma kapãn laa le taha koo kaplãŋ ngĩĩ na, Yãhã ga kayĩhĩ ngĩĩ byɛ le taha u wãpẽn na, kayĩhĩpee nkãy ke wĩĩ pãã saba nwo wo.

19 Wii ma maha kaa yi kãã saba nwo kayar kaplãŋ ngĩĩ na, Yãhã saa u katyipua lay wãã u kẽ ye, katyigi gii ke cĩĩnde yrã wãã nawee kẽ. Yãhã saa maha ufua ta u n dye le Yãhã kungbãy wo ye. Le Yãhã kungbãy wĩĩ pãã saba nwo wo, ke katyigi wĩĩ bya ne.

20 Yĩŋfua Yesu yee kai- ngĩĩ ma cĩĩnde, u yee woo ga pa yagaa.

«Amɛn, le nii ke syi! Pa, wo Yĩŋfua Yesu!»

21 Wo Yĩŋfua Yesu u u laantãr wĩĩ pye wo byɛ kẽ.